Est 70
nº - 156

R.16
3/16

[illegible]

LEXICON BIBLICON SACRAE PHILOSOPHIAE CANDIDAtis elaboratum, opus & diligenter recognitum, & recens locupletatum, cum opportuna obſcuriorum interim locorum atq; inſignium ſententiarum explicatione, Per Andream Placum Moguntinum.

Δευτέρων ἀμεινόνων, id eſt, ſecunda meliora.

Μωμήσασθαι πάντα ῥᾷον ἐστὶ, ἢ μιμήσασθαι.

Cauillari omnia promptius eſt, quàm æmulari.

COLONIAE, Anno M. D. XLIII.

¶ Cum priuilegio Cæſareo ad Sexennium.

AVTORVM CATALOGVS, EX quibus collectum eſt potiſſimum hoc Lexicon.

AVTORES Græci.

¶POETAE.

Homerus.
Pindarus.
Sophocles.
Euripides.
Ariſtophanes.
Callimachus.
Nicander.
Oppianus de piſcib.
Lycophron.
Theocritus.
Heſiodus.

¶HISTORICI.

Herodotus.
D. Halicar.
Xenophon.
Pauſanias.
Ioſephus.
Herodianus.
Dioge. Laertius.

¶COSMOGRAPHI.

Strabo.
Stephanus.
Ptolemæus.
Pomponius Mela.

¶ORATORES.

Demoſthenes.
Aeſchines.
Iſocrates.
Ariſtides.
Lyſias.
Lucianus.
Philoſtratus.

¶PHILOSOPHI.

Plato.
Ariſtoteles.
Alexã. Aphrodiſeus.
Theophraſtus.
Plutarchus.

¶MEDICI.

Dioſcorides.
Hippocrates.
Galenus.
Aeſopus.

¶THEOLOGI.

Origenes.
Baſilius.
Nazianzenus.
Chryſoſtomus.
Auguſtinus.
Hieronymus.
Ambroſius.
Cyprianus.
Hilarius.
Theophylactus.
Eucherius Epiſcopus Lugdunenſis.

¶GRAMMATICI.

Suidas.
Etymologicon.
Iulius Pollux.

AVTORES Latini.

¶POETAE.

Plautus.
Terentius.
Vergilius.
Horatius.
Ouidius.
Catullus.
Lucanus.
Lucretius.
Lucillius.
Martialis.
Perſius.
Iuuenalis.
Auſonius.
Tibullus.
Propertius.
Claudianus.
Publius Mimogra.
Statius.
Sillius Italicus.
Manlius.

¶HISTORICI.

Saluſtius
T. Liuius.
Iuſtinus.
Iulius Capitolinus.
Valerius Maximus.
Nauclerus.
Oroſius.
Platina.
M. Antonius Sabellicus.

¶GRAMMATICI.

Nonius Marcellus.
Feſtus Pompeius.
M. Varro.
Diomedes.
Donatus.
Seruius.
Porphyrion.
Acron.

¶ORATORES.

M. Cato.
M. Tullius Cicero.
Quintilianus.
Seneca.
Q. Curtius.
Lactantius Firmian.
Plinius Cæcilius.
Aſconius Pædianus.

¶MIXTI AVTORES.

Plinius Auunculus.
Aulus Gellius.
Macrobius.
Petronius Arbiter.
Propertius.
Angelus Politianus.
Hermolaus Barbarꝰ.
Alex. Hegius.

¶PANDECTAE IVris.

Labeo.
Paulus.
Modeſtinus.
Vlpianus.
Caius.
Maphæus Vegius Laudenſis.

¶PASSIM ET MIxtim cum ueteres, tum neoterici autores.

Solinus.
Aelianus.
Plinius vterq;.
Diodorus Siculus.
Aemilius Probus.
Pompilius.
Vegetius.
Vitruuius.
Columella.
Frontinus.
Apuleius.
Sulpitius Verulanus.
Priſcianus.
Valla vterq;.
Chrõphorus Landi.
Raphael Regius.
Domitius Chalderi.
Ioannes Craſtonus.
Manuel Moſcopulꝰ.
Caper.
M. Capella.
Phoca.
Lancilotus.
Omnibonus.
Leonicænus.
Torrentinus.
Pyrrhus Perottus.
Iunius Maius.
Dionyſius Neſtor.
Ambroſi. Calepinus.
Petrus Gillius Albiẽ.
Ioannes Munſterus.
Petrus Cholinus, & Ioan. Friſius Heluetij.
Philppus Beroaldus.
Marius Grapaldus.
Polidorus Vrbinas.
Henricus Bebelius.
Marcus Marulus.
Martinus Phileticus.
Ioannes Braſſicanus.
Iacobus Henrichmã.
Ioann. Altenſtaigus.
Deſide. Eraſ. Rotero.
Guilielmus Budæus.
Lodouicus Viues.
Φίλιππος Μελάγχθων.
Petrus Daſypodius.
Eraſmus Alberus.
Iacobus Horlinus.
Iacob. Faber Stapulẽ.

τέλος.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, EIDEMQVE

Clariſſimo principi Electori,ac Domino, D.Ioanni Lodo-
uico ab Hagen, Eccleſiæ Treuirenſis Archiepiſco-
po merentiſſimo, ſacri Romani Imperij per
Galliam, & regnum Arelatenſe Archi-
grammatæo,D.ſuo indulgentiſſi-
mo, F. Andreas Placus Mo-
guntinus, conditione
Anypodetus,
S. D. P.

QVVM ſuperioribus aliquot elapſis annis, Ioannes Lodouice Archiepiſcope Treuiro-
rum ampliſſime,Lexicon hocce Biblicum,o-
pera prius tumultuaria per Tygographum
Melchiorem Noueſianum, Coloniæ Agrip-
pinæ in publicum emiſſum,non modo caſti
gatius,ſed etiam locupletius, et auctius,vt ite-
rũ excuderetur,ſedulo(quod in me fuit) cu-
rarim,ratus,quibus prior, & informis ille fœ-
tus non diſplicuiſſet,fieri non poſſe, quin idẽ
nitidior paulo,maioriq; cura formatus, ma-
gis,magiſque eſſet placiturus:vtpote ab ipſiſſimo Placo non ſine puluere re-
cognitus,nec opinionem meã fefellit euentus.Etẽ intra breue tẽpus admo
dum,exemplaria ſeſquimille, quotquot excuſa fuerant,non ſolum diſtraxit
Chalcographus, verũ veniebant etiam quotidie, qui plura flagitarent. Quo
factum eſt,vt celerius,q̃ deſtinarat, hanc ſecundam æditionem adornare ſit
coactus,me quoque interim haud ſegniter adlaborante,vt quicquid vel ami
corum adnotauerat diligentia,vel vitilitigatorum ſuggillarat, expunxeratq;
inuidia,ſycophantia,vel malitia potius, aut lectio mihi autorum proborum
ſuppeditauerat,adiectaretur.Eſt ẽm eiuſmodi liber ille argumenti,cui ſubin-
de,& in horas citra modum pene fieri poſſit acceſſio,atque augificatio.Dum
igitur inter manus adhuc verſaretur opuſculum,& iam ad vmbilicum feſti
naret,ecce tibi R.P. ſuo ſeſe ſtrepitu(quaſi ſorices)quidam produnt,qui ſiue
fructus maioris faciendi gratia,ſiue quod animo parũ æquo ferunt alienam
felicitatem ipſi infeliciſſimi, non veriti ſunt falcem in alienam (quod aiunt)
mittere meſſem.Quid ẽm diſſimulẽ id quod ſentio? poſteaquam ſemel,atq;
adeo primus(quod ſciam,exceptis Mammetrecto, & ſui ſimilibus) ego hu-
milem quidem hanc,ſed neutiq̃,reor,inutilem ſuſcepi,grauate tamen & coa-
ctus,prouinciam,ſic meam iure quodam factã eſſe cenſeo, vt nemo deinceps
temere me viuo,& inconſulte in eam graſſari debeat,aut ranarum inſtar co-
axare.Non quod obſtare velim,quicuq; literis inſtructi,felicius in hoc gene-

re & melius quid præſtare poſſint,quo minus tentent,quod ego facere ſum auſus.Imo hortor eruditiores,cõtendat aliquis meũ laborem ſuperuacaneũ, & ocioſum reddere.Sed meo nomine(cum alioꝝ incõmodo)ſuum ad quæſtum,neminem puto bonum virum abuti decet, multo minus emblemata quædã , ceu teſſellas inſititias,ex neſcio quibus petita libris,noſtro paſſim inſerere,vel ordinem denicꝫ peruertere,qui doctis merito probatur,quocꝫ ego ſum vſus,propterea quod dum primæ poſitionis vocabulo cõpoſita ſimul, & ab eo interdum deductitia ſubijciuntur,facili etiam,aut puer,aut lector,opera,totã ipſius progeniem,& nepotes,& cognationem videt,ac memoria citius complectitur,id quod non minus alij,quam ego aliquando in auditoribus meis inſtituendis re ipſa expertus ſum.Iam,quæ cauſſa præcipue,cũ me, tum viros quoſdam perdoctos,ſtudioꝝ, ſtudioſorumcꝫ profectum iuuare gnauiter ſtudentes,permouerit,vt id operis primum conſcriberetur,teſtatus ſum alias,et nihil obſcure,nimirꝫ qui linguã Latinam vel mediocriter callẽt, intelligunt,cuius monetæ vocabula ego ὀυκ ἀπονητὶ, id eſt,nõ ſine labore,congeſſerim.Cur igitur ſuauiculi iſti homines dictitant,me ſuppilaſſe perrãcidulos illos,ad quorum nomen protinus oẽs eruditi nauſeant, quoſcꝫ iã annos complures ab Academijs prorſus exulauiſſe manifeſte conſtat?Quam declarant egregie,cum iſta iactitant,nihil ſe,necꝫ cerebelli,neque frontis habere penitus.Proinde ſi quis eſt qui mallet multa eſſe prætermiſſa , is aliquid de ſuo affectu remittens alijs,cogitet itẽ multos eſſe,qui mallent addita, pro varia ementium ſentẽtia.Alius em̃ cupit ſibi elegantioris tm̃ linguæ quaſi ſcrinium, alius vult vnũ ſibi Dictionarium ſufficere pro multis,adeoque oĩbus,in quo nihil deſideret.Ita ſunt affecti fere pauperiores,quoꝝ vt noſtri gregis hoĩm, & partis maioris in primis putaui habendã eſſe rationem. Alius incidens in Plautum,aut alium quempiam antiquoꝝ , illa quoque cupit e Dictionario quid ſignificent diſcere.Alius ſacræ ſcripturę eſt addictior(huic ego hoc collegi Lexicon)qui & ipſe cum primis ob pietatẽ iuuadus eſt,vt bonas dictiones intelligat,& admonendus,ne barbaris a pueris aſſueſcat. Interim aũt (vt hoc obiter dicatur)dum quaſdam in Biblijs lectas dictiones reprehendo,nec ea veneratione,qua quis fortaſſis vellet,excipio,nemo ſuſpicetur me hoc agere,vt ſacris ſcriptis decedat autoritas.Abſit a me hæc impietas: nam aſſerta,et conſtituta fidei ac ſpei noſtræ principia,non labefactata cupio . Nec vero ſacrum ſenſum,aut fontem accuſo,ſed translatorem(non D.Hierony.certe) q non ſolum ſua barbarie multos a legendis ſacris deterruit, ſed etiã Germanũ ſpiritus ſancti ſenſum cõpluribus in locis obſcurauit,deinde pia ingenia , dũ linguarum aliaꝝ cognitione carent,fruſtra diu,miſerecꝫ torſit. Tantum abeſt vt ſubſcribere velim illorum opinioni,qui putãt(pio fortaſſis, ſed tamen infelici errore)quicquid dictionis,etiam minus Latinæ in ſacris ſit,id omne ſpiritus ſancti autoritate auguſtum eſſe debere.Mihi hoc nondum perſuaſum eſt,necdum intellexi vllo ſacroꝝ ſcriptorum teſtimonio probari poſſe . Sed ita ſentio(abſcꝫ tamen obſtinata contentione)babariem adeo non eſſe gratã ſpiritui ſancto,vt aduerſetur etiam,& q incultiora nolint excoli, eos ſpm̃ ſan-

ctum

ctum impedire. Ad rẽ redeo. Si Iulio Polluci certa indubie ratio con ſtitit, vt Dictionarium ſuum,non vna epiſtola,ſed denis (in tot ẽm libros digeſſit.) Cõmodo Cæſari nuncuparet,queãdmodum & Lodouicus Cælius Rhodiginus,vir iuxta doctus ac pius fecit in ſedecim libris,quibus titulum eſſe voluit:Antiquarꝝ lectionum,Ioanni Grolierio dedicaret,multo iuſtius ego, qui nihil omnino ſum ad illos,ne peripſema quidem, Lexicon hoc poſſum, quis illuſtriſſimo piæ recordationis præceſſori tuo primũ,Heroi oĩm ſeculorꝝ æterna memoria digniſſimo,Domino Ioanni a Metzenhuſen dicatũ,T.R.C. ſecũdo,atq; bonis auibus dedicare,qui etiãnum totius Treuericæ diœceſios, imo vniuerſi orbis diceris κορυφαῖος, ſi quis te hoĩem ſuis æſtimet virtutibus. Cuius laudes & encomia,ſi quis conetur meritis proſequi prçconijs,pluribus opus foret paraſangarum Chiliadibus,& longius extenderetur decorꝝ T.R. Amplitud.catalogus, quam annorꝝ numerus. Verꝝ id nec huius loci eſt,nec tua patitur,ſcio,modeſtia,quæ ſola in hoc pene,vt ita dicam cum pace, & venia,eſt immodeſta.Qui cũ modis omnibus ſis maximus,tamen hoc nomine potiſſimum magnus videris,quod ipſe ſolus magnitudinẽ tuam non agnoſcis,vt hæc ipſa ſit tuipſius ſumma laus, quod cum meritis omnem ſuperes laudem,haud tamen vllam,quantumuis moderatam, laudatiũculam admitas.Sed vt edicam proprie & breuiter quod ad rem pertinet:Si T. R. Celſitudini videor prioris lucubrationis dedecus hac æditione ſecundaria ſatis eluiſſe,non me pœnitet huius operæ, quamuis moleſtæ. Apud ſtudioſos autem & veræ pietatis amatores,plurimum fauoris ac defenſionis acceſſerit Lexico meo,ſi tuo,hoc eſt,Chriſtianiſſimi,& integerrimi Archiepiſcopi iudicio fuerit,& calculo albo comprobatus, qui vt his temporibus longe turbulentiſſimis inclytæ Treuirorum Eccleſiæ præſulem incorruptiſſimum præſtas, ita diſciplinis quoque liberalibus, quarum & ipſe peritus es, peritiſſimoſque in Treuerica tua alis aula, quorum nomenclaturam in præſentia ſupprimo, ne cuiquã videar ſupparaſitari,munificentiſſimũ exhibes Mecœnatem. Eoque precor,vt pulcherrimos tuos conatus Chriſtus Optimus, Maximuſq; fortunare dignetur. Vehementer enim diſcruciat animum meum iſta fatalis lues, quæ per orbem propemodum vniuerſum & Principum concordiam,& Chriſtiani populi religionem,& honeſtiſſimas diſciplinas mire vitiauit,vſq; adeo,vt me ſtudiorum,quibus alioqui nihil eſt dulcius, interdum pigeat.Sed in primis domini Clementia Clementiſſima,deinde tua,tuorumque ſimilium vigilantia, ſpero futurum, o ſi, vt huic pluſquam ferreo, imo Chalybæo ſeculo ſuccedat ætas, ſi non aurea, certe paulo felicior. Datum apud tuos Confluentes, e Cœnobio Minoritarum, Calend. Februarijs. Anno ab orbe redempto M. D. XLIII.

R. C. T.

Humilis Sacellanus

F. Andreas Placus.

AD CANDIDVM IVXTA AC PIVM LE-ctorem Præfatio.

TAMETSI Candidiſſime Lector, mea præfatione nil
opus, quod fuſe ſatis, ſuperq́; eleganter Reuerendus P. Ni-
colaus Herborn, olim Epitropus, id eſt, Commiſſarius,
Ciſmontanus, nunc proh dolor vita functus, inſtitutor o-
lim meus nunquàm pœnitendus præfatus ſit, qui ad hoc
me laboris ac ſtudij capeſſendum primo præter alios mul
tos eſt hortatus, identidem inculcans cum verbis tum epi-
ſtolis, operæprecium, ac rem non inutilem me facturum ſtu-
dioſis meliorum ſacrarumq́; literarum. Excuſaui primum
(vt par erat) perquàm tenuem ingenij venulam, excuſaui
apte, aperteq́; dicendi vires exiguas, excuſaui occupationes
varias, aliaq́; permulta. Sed ille ſuas artes intentans mihi, ac
expertus omnes perſuadendi vias, tandē impulit vel obeditionis mandato, vt prouinciam
hāc ſuſciperem, cui, vt dicam ingenue, me nunquàm parem futuræ rebar. Habes, quo impul-
ſore cœperim, ne temere me id muneris difficillimi obiuiſſe, aut iudices, aut ſuſpicere: tan-
tum abeſt, vt me quadantenus ingeſſerim. Conſilium autem fuit ſtatim, ſimul ac vnam at-
que alteram paginam expertus, à cœpto deſiſtere, verum ab alijs multis ſubinde interpel-
latus, vt cœpta proſequerer, negocium, vti ob oculos vides, perſecutus ſum, neſcio Hercle
quàm feliciter, maximis certe laboribus. Proinde haud abs re fuerit pium Lectorem in li-
bri frontiſpicio commonere paucis (cum palmam obtineat qui mare concha includat) qd
illum in hoc noſtro Dictionario oporteat expectare, & quid mihi viciſſim ab ipſo præ-
ſtari conueniat. Primum, Dictionarium ſcribo, non Commentarios, & hoc duntaxat, q̊d
ad lectionis Biblicæ, & ſynceritatem & intelligentiam faciat, cōmodet, conducat: ne quis
vt improbus conuiuator pro ientaculo prandium, pro mœrenda cœnam efflagitet, & re-
quirat à me, quod ab argumenti ſuſcepti profeſſione ſit alienum. Hanc in præſentia fabu-
lam agendam ſuſcepi. Quemadmodum iam mihi argumento ſeruiendum eſt: ita par eſt,
vt comis lector, ceu commodus ſpectator faueat agenti, vel vtroque pollice precetur felix
auſpicium, feliciorem Cataſtrophen, id eſt, finem, exitum, & præſenti ſcenæ ſeſe accōmo-
det. Porro inſtrumentum vtrunq;, quod vocitant & vetus & nouū, omni qua licuit dili-
gētia, quaq́; decuit fide, vel ad verbum perlegi, & hinc vocabula quædam ex ſingulis capiti
bus, quæ mihi videbātur obſcuriora, nec omnibus, vtpote rudioribus ſacrificulis ac Mo-
nachis facile obuia, cum Græca, tum Latina, tum etiam interim Hebraica, quanquàm pau-
ca fortaſſe, non omnia, hoc enim eſſet immenſi laboris, & ſupra captum meum vireſq́; meas
perexiguas, ſelegi, atq; ex optimis quibuſq́; & probatis autoribus ea, vt cernere eſt, pro An
drica, hoc eſt, virili mea, explicaui. Præterea & elenchum omnium fere dictionum, quæ in
hoc Lexico continentur, ipſe adieci. Sicq́; omnia Indice vno comprehenſa ſunt, vt quæcun-
que quærantur dictiones, inueniri facile poſſint. Quam autem ob cauſam id negocij ſuſce-
perim epiſtola Herbornea, modo huic operi coagmentata fuerit, & cumulanter & vber-
tim commonſtrabit, ad quam te optime Lector Laconiſmi gratia remitto. Iam ne te lon-
giori, quàm par ſit, procœmio morer, id à te quiſquis tandem futurus ſis, beneuole Le-
ctor, comprecatum velim, ſi obtinere ſaltem poſſum, vt non eo animo in manus ſumas
hoc quale quale opuſculum, quo forſitan ſumis Noctes Atticas Gellij, aut Angeli Po-
litiani viri politiſſimi Miſcellanea, videlicet quo neruos ingenij (quod mihi perexiguum,
atque plumbeum eſt) vim eloquentiæ, & eruditionem retruſam, velut ad Lydium exi-
gas lapidem. In rei ſacræ explicatu verſor, & in ea re quæ ſimplicitate, puritateque eſt
orbi commendata. In qua ridiculum eſt, humanam oſtentare velle eruditionem (præ-
ſertim eam quæ non adeſt) impium humanam iactitare eloquentiam, quæ etiam ſi forte
adeſſet, quæ quàm longiſſime abeſt, diſſimulare conueniebat, ne quis merito poſſit obij-

cere,

cere,τὸ ἐν φακῇ μύρον,id eſt,in lente vnguentum.Simplici puroq; ſtudio hoc trado Chriſtia-nis auribus, quo poſthac in ſacroſancta philoſophia & plures verſarentur, & lubentius. Hæc potiſſima cauſſarum eſt, cur hanc aleam iecerim. Denique vt minore cum negotio, ita maiore cum fructu Chriſtum ipſum, quo teſte ſimul & adiutore molior hæc, parum mihi propicium imprecor, niſi ex hiſce laboribus adeo nihil aucupor laudis euanidæ, vt magnam etiam certamque corpuſculi mei,maxime oculoꝝ,iacturã,ſciens ac volens incur rerim.Porro famæ dulcedine tantum abeſt vt titiller,vt ne nomen quidem meum fuerim adſcripturus,ni veritus fuiſſem,ne hac ratione operis eleuaretur vtilitas, quod apud omnes ſuſpecta res ſit liber ἀνώνυμος,hoc eſt,obſcurus, & ſine nomine. Atqui hoc pium eſt opus,Chriſtianum eſt opus,& ob Chriſtianam pietatem ſuſceptum.Sed plane Grammaticum,nonnihil tamen interim vel obiter attingens ſacræ Theologiæ. Proinde te quæſo pie lector,vt tu quoque viciſſim pias aures, & Chriſtianum pectus ad legendum adferas. Si qua erunt ſcrupuloſa,anxia aut dubia,ſæpe repetita,ceu crambe bis poſita,æqui conſulito,quaſi vel cognitu vtiliora,vel præceptu & explicatu mihi difficiliora. Non enim omnia poſſumus omnes.Quandoq; bonus dormitat Homerus. In magnis ſiquidẽ (vt ille ait) & voluiſſe ſat eſt. Tu qui emunctioris es naſi,ſi quid ceſſatum eſt, ſi quid inertia hallucinatum,beneuole corrigas,licebit. Non enim feci altos nimis & obſcuros hoc in negotio ſinus,ſed primitias quaſdam,& quaſi libamenta ingenuorum ſtudiorum dedi. Igitur id oratum,impetratumq; optarim,vt in legendo,quæ pridem ſciuerint,non aſpernẽtur quaſi nota,inuulgataq;.Nam & quid tam remotum in literis eſt,quin id tamen compluſculi ſciãt? Quæ porro noua ſibi ignotaq; offenderint,æquum eſſe puto,vt ſine vano obtrectatu conſiderent.Quæ autem parum plana videbuntur,aut minus plena & inſtructa,peto inquam, vt ea non docendi magis, quàm admonendi gratia exiſtiment, & quaſi demonſtratione veſtigiorum contenti,perſequãtur ea poſt ſi licebit,vel libris repertis,vel magiſtris.Si quæ vero putauerint reprehendenda,ijs,ſi audebunt,ſuccenſeant,vnde ea nos accepimus:hoſce præclariſſimos autores ἀκινήτους,id eſt,immotos,inuiolabiles,carpãt Momi,videlicet Xenophontem,Theophraſtum,Suidam,Stephanum,Solinum,cæteroſq; quorum nomẽclaturam in frontiſpicio Dictionarij offendes,exquiſitiſſimæ eruditionis heroas, ac linguæ Latinæ,Græcæq; peritiſſimos viros,ne aureos promiſiſſe montes me credas.Legito Dictionariũ,& rem ita ſe habere certo cognoſces. Sed enĩ, q̃ aliter apud alium ſcripta legerint, ne ſtatim tempore obſtrepant,ſed tractationes rerum,& autoritates hominum penſitent, quos illi,quoſq; ego ſecutus ſum.Erit autem id longe optimum,vt qui in legendo,ſcribendo,explicando,commentando,nunq̃ voluptates,nunq̃ labores ceperunt, nullas hoc generis vigiliolas vigilarunt,neq; vllis inter eiuſdem Muſæ æmulos certationibus diſceptationibuſq; elimati ſunt,ſed intemperiarum,negotiorum, offutiarumq; pleni ſunt, abeãt percunctando,ſcribẽdo,ab hoc Lexico noſtro procul,alia ſibi oblectamenta quærant. Vetus adagium eſt:Nihil cum fidibus graculo,nihil cum amaracino ſui. At etiã,quo ſit quorundam male feriatorum hominum ſæuitas irritatior,mutuabor ex Ariſtophanis Coronopeſta pauca.Et quam ille homo feſtiuiſſimus fabulæ ſuæ ſpectandæ legem dedit, eãdem ego huic operi dabo,vt illud ne attingat,neve adeat profeſtum, & prophanum vulgus à ludo Muſico diuerſum.Cæterum ego ad vtrumque iuxta paratus ſum, vt vel rationẽ reddam ſi quid recte ſcripſi,vel ingenue confitear errorem,ſicubi lapſus deprehẽdar. Homo ſum, & humani nihil à me alienũ eſſe duco. Hoc igitur animo cũ ego dederim hæc optime Lector, fac vt tu quoque ſimili accipias. Ea res vtrique noſtrum commodo futura eſt. Nam & tu plus capies vtilitatis,ſi libenter & candide,quod donatur acceperis, & me meorum laborum,mearumque vigiliarum minus pœnitebit,ſi cognoro bonis vſui fuiſſe. Quod ſi quis exiſtet,vel adeo præfractus,vel adeo durus & iniquus, vt nullis incantamentis deliniri queat:ab hoc certe vel precibus illud impetrare conabor, vt hoc ſaltem æquitatis tribuat pijs ſtudijs,quod tribunalia tribuunt parricidijs & ſacrilegijs. Illic turpe iudicatur, ſi cognitionem anteuertant calculi, nec pronunciatur, niſi cauſſa diligenter excuſſa. Legat prius ac inſpiciat,deinde ſi videatur,damnet ac reijciat.Superbum eſt de libro ferre ſententiam,quem non intelligas,ſuperbius de eo, quem ne legeris quidem. Habes optime Lector præfationem longiorem quàm proponebam,partim Gellianam,partim Eraſmicam, ſed ad meum inſtitutum commodiſſimam. Non enim erubeſco, hoſce doctiſſimos viros vel ad verbum citare,meiſq; nçnijs præferre. Nihil enim alienius ab ingenio,moribuſque meis,quàm ad exemplum Aeſopicæ corniculæ,alienis me vẽditare plumis, aut relictis ab

aquila cadaueribus veſci coruus. Quod ſi forte futuri ſunt naſutuli, critici, obtrectatores, qui me aliorum ſenſa compilaſſe criminabũtur, hoſce hoc Hieronymiano refutare duxi. Si cuiquam vitio vertitur aliorum bene dicta referre, accuſetur Ennius, Maro, itẽ Plautus, Cæcilius, Terentius, Tullius quoque, & cæteri eloquentes viri, qui non ſolum verſus, ſed & multa capita, & longiſſimos libros, ac fabulas integras tranſtulerunt.

Vale iam Lector quiſquis futurus es bene, quem etiam atque etiam rogo, vt ſi quid fructus ex eo excerpſeris Lexico Biblico, officij memor, vt Chriſtiano dignum eſt, me viciſſim pijs votis, & precibus Chriſto commendes, à quo vno ſolidum laboris huius præmium expecto. Id vnum tamen in præfationis calce hexaſtichon ſexagenarijs illis de põte præcipitatis, & inuenuſtæ vetuſtatis amatoribus, atque in veteri ſuo fere fermento muccoſo perſeuerantibus, libenter ob oculos ponam ſubinde, & inſpectandum, & lectitandũ, & quo ſæpius, eo commodius. Id eſt huiuſmodi:

Mumpſimus orabat triginta circiter annos
  Indocti quidam ſacrificus generis.
Sumpſimus interea quantumuis eſſe legendum
  Admonitus, tenuit Mumpſimus ille ſuum.
Sic hodie multi retinent didicere quod olim.
  Nec bona complecti, nec meliora volunt.
Iterum opto valeas, qui leges liuore poſito.
Αὐτὴ γὰρ ἀντιπελάργωσις ἱκανή. Hoc eſt,
Ipſa quidem gratiæ relatio ſufficiens eſt.

DE ACCENTIBVS, ET PRIMO DE HEBRAICIS, breuis inſtitutio

QVVM igitur illud ſit omnium Grammaticorum cõſenſu receptiſſimum, dictiones peregrinas, niſi literaturam mutauerint, cum ſuo accentu ad nos migrare oportere, conſulamus iam non Hebræos, quorum genus iuſtiſſimo quodam Dei iudicio, non tamen ſine magna literarum iactura extinctum eſt, ſed vnumquemque ex regeneratis nuper in CHRISTO, vel mediocriter Hebraicæ linguæ peritum: & comperiemus tertium quodq; verbum apud illos, etiam ex his quæ Latinam declinationem admittere non poſſunt, accentu acuto in penultima, atque etiam nonnunquàm in terra à fine proferri debere. Itaque cum dicimus Abel accentu in fine acuto, non Græce proferimus, quia apud illos in fine grauatur: non Latine, quia nullum nomen Latinum, niſi corruptum, acuit vltimam: non Hebraice, quia illi primam accentu acuto proferunt. Igitur nullo harum trium linguarum, quibus Eccleſia vtitur, ſed ſuo, hoc eſt, ab ignorantia nato accentu iſti pronunciant, vtpote vltima acuta, cum proferendum ſit Ἄϐελ accentu in prima. Hactenus ille, cuius vt prolixitatem vitemus, hæc eſt reliqua doctrina. Abizai, Abimelech, Berſabee, Caraim, Coeleth, Caſleu, Eſau, Ezel, Engaddi, Ephrata, Gomer, Iezabel, Isboſeth, Miphiboſeth, Lamech, Mathuſalem, Ramatha, Iared, Heber, Iapheth, Laza, Ramathaim, Ephraim, Berzellai, Iſſai, Madai, Edrai, Vlai, Sale, Eliezar, Phares, Zacanſophtim, atque alia multa, non dici accentu acuto in fine, ſed in penultima. In tertio quoque à fine complura ex Hebræis non declinatis, enunciari accentu acuto, vt Ionathan, Oſianna, Mahalelel. Atque etiam ex declinatis, vt Vrias in tertia à fine, ſic Tobias, Eſaias, Zaccharias, Gomorra, &c. Concludit autem dictiones Hebraicas Latine declinatas, accentum habere Latinum, vt ſi Abrahamus & Iſaacus dicantur, Latino more pronuncientur. Similiter ſi Balaam, Dauid, Eſdras, Iſrael Latinam ſuſcipiant declinationem, Latinum ceperint & accẽtum. Nomina vero Hebraica ex Græco traducta, accentum habere Latinum. Vnde nomina in ias accentum in antepenultima habebunt, ſiquidem trium, aut plurium fuerint ſyllabarum, vt Abdias, Azarias, E-

zechias,

zechias, Eſaias, Hieremias, Ieconias, Ioſias, Matathias, Zaccharias, Sophonias, Ozias, Onias, Baracchias, Tobias, Vrias, Maria. Item nomina Hebræa, quæ extenſione vnins ſyllabæ, ad Græcam, Latinamve declintationem trahuntur, in eadem ſyllaba retinent accentum apud nos, in qua fuit apud Hebræos. Vnde ſicut Adam, Abraham, Iacob, Ioſeph, Phicol, Satan, apud Hebræos in fine acuuntur: ita Adamus, Abrahamus, Iacobus, Ioſephus, Phicolus, Satanas, apud nos accẽtu in penultima acuto ſeu circumflexo proferri debent. Quanquàm & alia poſſit eſſe ratio, cur Iacobus & Ioſηphus penultimas producant, quod videlicet per ω mega, & ita η ſcribantur. Conſimili ratione, à Daniel, Iſrael, Michael. &c. fieri poſſunt, Danielus, Iſraelus, Michaelus penultima acuta, quia & vltimas illa in el ſecundum Hebræos acuunt, atque per ita η Græcum ſcribuntur. Quæ præterea apud Hebræos accentu acuto in antepenultima proferuntur, ſi nominis extenſione fiant Latina, accentiunculam in eadem, hoc eſt, antepenultima, habebunt, vt Iocabes, Abel, Nohe prima acuta, nos Iocabeda, Abelus, Noheus, accentum in tertiæ fine faciemus. Eliezer quoque penultima acuta, fit Latine Eliezarus antepenultima acuta. Eadem etiamnum fuit ratio, cur barbara quædam in icus producant penultimam, quod prius finalem acuebant, vt à Theutonico Theoderic, nos Theodoricus, ab Alaric, nos Alaricus, à Rodoric, nos Rodoricus, à Frederic, nos Fredericus facimus. Nam quod Alexander (cuius doctrinam non omnino eleuo) ſcripſit, in proprijs icus producitur, vt Federicus, multos in errorem (quod tamen in contumeliam eius non euomo) induxit, putantes omnia ſic proferenda, cum Dominicus, Euthicus, Ruſticus, & alia multa propria nomina penultimam corripiant, & ita antepenultimam acuant, quàmuis differentiæ cauſſa quidam ruſticum penultima acuta perperam & magis vſitate, quàm δεικτικῶς, id eſt, demonſtratiue, & recte proferant. Iam ſyllabæ accidunt quatuor, tonus, tempus, ſpiritus, & paſſio. Tonus eſt triplex, acutus, grauis, & circumflexus.

Tonus acutus habet duo loca ſupra literam, & vocatur kadma, vel azla minor, cuius ſignum eſt virgula à dextra ad ſiniſtram aſcendens kadma. Infra literam præcedenti contraria, & vocatur maerich vel mercha, cuius ſignum eſt virgula à dextra ad ſiniſtram deſcendens.

Tonus grauis habet duo loca: ſupra literam, & eſt ſimile maerich, vocaturq; azla maior, vel gereſch, vel terem, cuius ſignum eſt virgula à ſiniſtra ad dexteram aſcendens. Infra literam, & eſt ſimile kadma, & in metro etiam ponitur ſupra. Huius ſignum & vocabulũ eſt .Vide Sebaſtianum Munſtherum, & Raimundum Mithridatem Romanum.

Tonus circumflexus habet duo loca: ſupra, vel etiam ſubtus in carmine, & vocatur ſchophar ilui, vel munah, cuius ſignum eſt, . Infra literam, & vocatur ſchophar galgal, cuius ſignum eſt v.

Tempus eſt triplex, longum, breue, & medium. Tempus longum in principio dictionis habet accentum talſcha vel thliſcha maiorem, cuius ſignum ſupra ponitur. In medio quandoque in diſſyllabis præcedente kadma, & vocatur . In fine, ſi a eſt vocalis, præcedente accentu galgal, & vocatur paſer gadol. Si e eſt vocalis, ponitur ſupra, & nominatur paſer katenna. Si i eſt vocalis, ponitur ſupra vltimam literam, & vocatur paſchet, &c. Tempus breue nihil cõtinet, niſi in vltima accentũ, tliſcha katannah, id eſt, tliſcha minorem, vbi proprie ſedem habet. Tempus medium reperitur in principio, medio, & fine. In principio habet accentum mahepach, infra ſcilicet literam, cuius ſignum eſt ſemicirculus, ſiue cornu <. Reperitur etiam ſupra literam in carmine, & tunc mercha ſequens eſt pauſa. In medio habet etiã tempus medium accentum, mercha chepulah. i. mercha duplicem, cuius hoc ſignum eſt, duæ ſcilicet virgulæ à dextera ad ſiniſtram ſub litera deſcendentes, &c.

Spiritus habet duos accentus.] Lenem & durum, & ſunt aſpiratio atq; tenuitas. Aſpiratio ponitur ſupra literas, & eſt linea — quæ vocatur raphe, vel raphatum: Tenuitas ponitur in earundem literarum medio, punctus ſcilicet vnus, qui dageſch, vt · appellatur.

Paſſio habet quatuor accentus.] Primus eſt geminatio, & eſt punctus in medio literarum tenuitatem habentium, hod eſt, dageſſabilium tantum: & geminat literam, nominaturque dageſch, vt mimmœnu à nobis. Secundus eſt ſuſpenſio: & fit in principio ſententiæ, vocaturque zakeph paruum, cuius ſignum eſt tale, zakoph. In medio ſententiæ eſt œthanahetha, ∧. Porro in fine ſententiæ eſt ſoph phaſuk, cuius figura eſt linea directe deſcendens, & duo puncta ad latus ſiniſtrum. Tertius eſt vnio, & vocatur Hebraice ſamiar,

ce ſamiar, vel makaph, Græce hyphen, & eſt linea iungens duas dictiones, vt chi—llo. Quartus eſt diſtinctio, & vocatur paſik. Eſt autem virgula diuidens dictiões, & diſtinguẽs ſententias, cauſanſque ſuſpirium, vt haſſuikalah, &c. Ad hæc habent Hebræi in ſua lingua adhuc triplicem accentum, videlicet Grammaticum, quem Taaim, Rhetoricum, quem mœthœg, & Muſicum, quem Neginah vocant. Grammaticus eſt, quo dictio ſimplici pronunciatur voce. Et hunc cuiuſlibet dictionis prolatio requirit, quo vox reſonet eminentior. Rhetoricus eſt, quo dictio ornate profertur. Muſicus, quo modulatione quadam & harmonia dictiones proferuntur. Grammatici accentus non habẽt aliquam figuram, vel ſignum in Biblijs, ſed eorum loco ſucceſſerunt accentus Muſici. Vnde quamcunque dictionis ſyllabam videbis tropo Muſico ſignatam, ibi Grammaticum accentum locum habere ſcias. Poſſit proinde is accentus demonſtrari virgula erecta ſupra literam, vel infra, vt Phaar & dabertverum cum idem officium impleãt accentus Muſici, ſat fuerit eos ſciſſe. Inſequitur.

DE ACCENTIB. GRAECIS.

Προσῳδία accentus (nam id ſignificat Græca vox πρὸς, ad, ᾠδὴ, carmen) eſt ratio pronunciandi ſyllabæ accidens: alia eñ eſt breuis, alia longa: dein acuta, vel grauis, vel inflexa, &c.

¶ Accidunt ergo ſyllabæ Προσῳδίαι.

Μακρὰ, id eſt, longa	—	Ὀξεῖα, id eſt, acutus	´
Βραχεῖα, id eſt, breuis	˘	Βαρεῖα, id eſt, grauis	`
Δασεῖα, id eſt, aſper	῾	Περισπωμένη, id eſt, circumflexus	῀

Tempus	Longum	—	vt ἥρως.
	Breue	˘	vt θεός.
Tonus	Acutus	´	vt θεός.
	Grauis	`	vt θεὸς.
	Inflexus	῀	vt θεοῦ.
Spiritus	Aſper	῾	vt ἑλένη.
	Tenuis	,	vt ἔρως.

Alij ſyllabæ accidentibus paſſiones adnumerant lectionis adminicula, ad puncta proprie pertinent. Sunt autem ἀπόστροφος auerſio ' ſupra extremam dictionis in fine eliſa vocali ponitur, eſtq; ἀπόστροφος ſignum eliſæ vocalis, vt κύρι᾽ ἐλέησον, pro κύριε ἐλέησον, id eſt, domine miſerere. In poematis ſæpe initiũ dictionis occupat, vt eſt Callimachi hoc, ὡ᾽πολλὼν ὀυ παντὴ φαείνεται, ἀλλ᾽ ὅ,τις ἐσθλὸς p ἀπολλὼν, hoc eſt, Apollo nõ cuiuis apparet, ſed bono.

Ὑφὲν, ſubunio, ſyllabarum cõtrahendarum nota, vel eſt virgula ſubiecta verſui circumflexa, qua duo verba, cum res exigit, copulamus, hoc ſigno ‿, vt qui‿cũque. Ante‿tulit greſſum. Et: Turnus, vt ante‿uolans, tardum præceſſerat agmen.

Ὑποδιαστολή.] Subdiſtinctio, ſub extrema dictione ponitur, dictionem alteram ab altera deducens. hoc ſigno, μηδὲν, ἄγαν, id eſt, ne quid nimis. Vſus paſſionum ſæpe ad diſcernẽdas homonymas voces confert, ὅτι ab ὅς, τις, ὅτι quoniam, &c.

DE TEMPORIBVS.

Primum ſyllabæ accidens tempus eſt, nec enim vlla ſyllaba tono effertur, niſi pro ratione temporis. Atque ideo ſunt tempora perinde ac fulcra quædam tonorum, quæ illi natura in ſyllabis priora requirunt. Itaque ſpectabit doctus Grammaticus, primum quanta ſit ſyllaba, longa ne an breuis, longam dignoſces, aut longa vocali, η ω, aut diphthongo, αιυειου, quæ omnes longæ ſunt, aut poſitione, ἄρτος, id eſt, panis, ἄξις, id eſt, tabula in qua antiqui ſcribebãt. Breuem breui vocali, ε ο, θεός. Mediam autoritate, non vocali. Nam etſi mediæ ſint vocales, tamen ea eſt vis illarum, vt in conſtitutione ſyllabarum aut lõgæ ſint, vt ἱερός, id eſt, ſacer, aut breues, vt φίλος, id eſt, amor. Autoritate mediã arbitrabere, nam & quæ breuem natura vocalem habet, nonnunquàm extenditur, vt apud Homerum μέλος, id eſt, cantus.

Prudens hoc loco multas poematum figuras omitto, vt pro ὁδὸς οὐδὸς, id eſt, via. Sic Latinis pro opilio vpilio, protrahendæ ſyllabæ gratia.

DE TONIS.

Difficile

DE ACCENTIBVS GRAECIS.

Difficile iudicium tonorum eſt, partim quod res non perinde Latinis veteribus frequens, hodie fere negligatur: partim quod & apud Græcos videatur vſu, quàm regulis magis probari. Vetuſtiſſimi Græcorum nullos apices ſcripſerunt, vt eſt in antiquis quibuſdam inſcriptionibus cernere, & confirmat Politianus. Poſtera ætas Grammaticorum artibus exercita, hæc literis adiunxit ἐπιστύλια, id eſt, capitella & fulchra, quaſi notas pronunciationis. Habituſque tum qui ea contemneret, non ſat politus. Vellem & Latinis par diligentia in obſeruandis tonis fuiſſet, nec dubito quin manſiſſet integrior ſuperioribus ſæculis ratio loquendi. Sed ad inſtitutum, vt poterit ſimpliciſſime, κἂν ἀμαθέστερον, id eſt, & quàm indoctius, rudius, inelegantius, dicam aliquid de tonis quatenus res patitur, profuturum etiam Latinis. Tonus velut comes eſt temporis. Nec idem ſyllabæ accidēs eſt tempus quod tonus, vt in corpore aliud eſt magnitudo, aliud color: ita in ſyllaba, aliud temporis ratione venit, aliud toni efferendum.

Deinde & quæ cuique appellationes conueniunt inter ſe diſſident. Tempori longum, breue, produci, corripi attribuimus. Tono acutum, graue, inflexum. Erraueris, ſi idem dixeris longum & acutum, graue ac breue, aut ſi quid aliud eſt huiuſmodi. Longius hæc oportet agam, quod vulgus Grammaticorum inepte in hac re verſetur. Non omnes longæ acutæ ſunt. Vergilius: Verg. longa eſt, non acuta: ἀριστοτέλης, ρις longa eſt, non acuta. Nec omnes acutę longæ ſunt. Vergilius, gi acuitur etiamſi breuis ſyllaba, ſic ἀριστοτέλης, ὠριγένης, τέ γέ acuuntur, etiamſi breues ſyllabæ. Plærumque Latini homines philoſophia, i acuta dicimus, ita Theologia, proſodia, non quod cenſeamus i longum eſſe, ſed quod acuatur, atque id ſolitum iſto pronunciari modo, non Latino, ſed Græco. Græcæ ſunt dictiones, nec adeo Romanis attritæ linguis, vt exuerint genuinum tonum. Fecit vulgus Romanum hiſtoria, comœdia, tragœdia, Latino tono leuigatis ſyllabis. At Philoſophia & quædam ſimiles voculæ, doctis manſere vt hoſpites, externæque, non Latinæ: ergo & Græcos tonos cuſtodiunt, cur non proſodiam dicimus vt comœdiam, quando cogis me proſodia dicere. Altera vox vulgo Romano detrita, quaſi Romana facta eſt. Altera in ſcholis doctorum hominum, vt Gręca delituit. Igitur recte dices Philoſophia, Theologia, quàmuis nō Latine. Egregia ſentētia Quintiliani eſt, quæ huc ſpectat: Qui Græcam figuram ſequi malet, non Latine quidem, ſed citra reprehenſionem loquetur. Aſſuerunt Latini homines & plæriſq; aliȷs Græciſmis, vt paraclitus, qui num recte efferantur vides. Nec enim η in i Latinorum tranſit, ſed e obliquum. Habes non male dici Philoſophia, ſed Græce, nec longum eſſe i ſed acutum. Id quod ſexcentis verſibus quidam probare conantur, rem minime dubiam, indoctis etiam. Interim & hoc velim obſerues: Metri menſuram tempus eſſe, non tonum, puto autem metri menſuram, ſcanſionem, ea eſt in temporibus.

DE ACCENTIB. LATINIS.

Syllabæ quatuor accidunt, videlicet, tenor, ſpiritus, tempus, numerus. Tenor eſt modus vel ſonus quo ſyllaba aut eleuatur, aut deprimitur. Latine dicitur accentus, & proſodia Græce, id eſt, voculatio vel modulatio vocis, in theſim, id eſt, in depoſitionem, & arſim, id eſt, eleuationem. Et eſt triplex, acutus, grauis, circumflexus. Mercurius enim tres voces reperiſſe dicitur. Acutam ab æſtate, grauem ab hyeme, mediam vero à vere ſumpſiſſe. Vtimur autem accentu, ne productionis vel correptionis ratio confundatur, licet ſæpe ſyllaba correpta acuatur, vt eſt penultima verbi calefacit, frigefacit. Acutus, quo ſyllaba eleuatur, vt omnis ferme vox monoſyllaba ſignificatiua acuitur, vt mel, fel, &c. Grauis, quo ſyllaba deprimitur, qui in nulla dictione conſiſtit, niſi in eadem ſit acutus, vt vltima nominis dominus. Circumflexus, qui vtroque conſtat, Latinis rarus, cuius loco acuto frequentius vtuntur. Spiritus eſt modus quo ſyllaba leniter, aut aſpere profertur. Leniter, vt ara, amo, onus. Aſpere, vt hara, homo, honos. H enim vocalibus augendi flatus cauſſa additur. Varro ſyllabas quaſdam dicit aſperas, vt trux, vrbs, &c. Lenes, vt lana, luna. Retorridas, quæ mutam habent extremam, vt hic, hæc, hoc. Tempus eſt ſyllabæ pronunciandæ mora. Hoc ad rationem metricam pertinet. Et eſt triplex, longum, breue, anceps ſiue commune. Omnis enim vocalis ex appoſitu conſonantum, vel longa vel breuis eſt, aut anceps, id eſt, quæ tam corripi quàm produci poteſt, autorum vſu, aut ſequente muta cum liquida. Huius te regulæ ſemper memorem eſſe volo, vt tenebræ, aratrum, cathedra, &c. Numerus. Omnis ſyllaba ad minus vna, quàmuis improprie, vel ſex literis ad ſummum conſtare poteſt, vt a, ab, abs, ſors, trans, ſtirps.

ſtirps. Quiſquis iam volet amuſſatius & exactius perdiſcere hoſce accentus, legat Capniſonem, Ricium, Mithridatem, & Hebraicum librum, qui Schaar hamœtœg vocatur excerptum. Legat & reliquas proſodiarum communes et generales regulas, cum Hebraicas, tũ Græcas, tum Latinas denique, maxime viginti duas Priſciani Latinas regulas, & aliorum de vocali ante vocalem, dè deriuatis, de ſignandis accentibus, in nominibus habentibus affixa, de conſignificatiuis, de verbis præſentis, præteriti, futuri temporis, de Participio, Infinitiuo, Imperatiuo & ſimiles. Quibus adeo refertæ ſunt Grammaticorum omnium chartæ, vt non habeant plureis Athenæ τριωβόλους, id eſt, triobolares noctuas.

DE SPIRITIBVS.

Multo negotio Chœroboſcus tractauit ſpiritus. Tu cãdide Lector paucis accipe, quæ ad rem, commodumve attinent.

DVO SVNT SPIRITVS.

Aſper ſiue craſſus, qui Græce δασεία nominatur, & eſt flatilis, hoc eſt, flatus, ſeu aſpirationis nota ‘ pro qua nos h ſcribimus, vt halo primæ ſyllabæ, Græci ſupponunt quaſi ‘ noſtrum dextro circulo vocali aſpiratione, hac figura ‘ halo, ſiue Helena.

Tenuis, Græce ψιλὴ vocatur, & eſt ſiccitas, ſeu exilitas prolationis, quæ inuerſo à Græcis mutatur, id eſt, ſiniſtro circulo, hoc ſigno ’ dempta aſpiratione, vt alo, alis, alere. Aeoli omnino ignorant aſpirationes.

Spiritibus vtimur in ſolis earum dictionũ initijs, quæ vocalia ſunt, vt ἔρως, amor, ὁδός, via. Y ſemper aſpiratur, vt hymnus, &c.

Ex conſonantibus ſola ρ, initio dictionis aſpiratur, in medio ſi duo ſunt ῤῥ, alterum tenui, alterum aſpiratione ſignabis, vt ῥώμη, ἐπίῤῥημα, id eſt, Rhoma, aduerbium. Pyrrhus, rufus, &c. Hæc de proſodia. Veſtrum erit optimi Lectores, & operam meam boni facere ac æqui, & frequentes, ne fruſtratus videar ſtudio, & diligentia mea, hiſce adſciſcere vſu linguæ aceruos exemplorum. Hactenus de accentibus.

FINIS.

PERSIVS.

O Iane à tergo quem nulla Ciconia pinſit.

In Ciconiam Palus.

Apud eruditos controuerſum eſt, an vetus Teſtamentum habeamus ad emendationem Diui Hieronymi, magis etiam ambigitur (quamquam ego nihil ambigo) de nouo. Hæc D. E. Rot. Declaratione xlij. ad Cenſuras Theologicas Parhiſienſium. Abſit, abſit Chriſtiane Lector, vt ego vel in minimo ſuggillem, carpam, eleuem tam ſancti, tam doctiſſimi viri, Diui Hieronymi autoritatem, doctrinam. Vide Guilielmum Budæum, virum vnde vnde ſine controuerſia doctiſſimum ſuper hac re in Pandectas, ex L. poſteriore .ff. de Origi. Iur. Ex eadem lege paulo poſt de Tribunis militum, & me non iudicabis matœologum.

ARGV-

ELENCHVS OMNIVM

FERE VOCABVLORVM, HOC IN DICTIONArio Biblico contentorum, iuxta literarum ordinem digeſtus.

Aron Leuit.1
Ab accidentibus 3.Eſdræ 2
Abalieno. 4. Eſdræ 6
Abba. Marc.14. & Rom. 8
Abbadon Apoc.9
Abdemelech Hiere. 38
Abdenago Dani.1
Abdias, Abdi Abdi.1
Abdico 2.Cor.4
Abditus Pſal.16
Abdo 1.Reg.13
Abduco 2.Para.36. & Baruch 4
Abductio 3.Eſdr.8
Abel Gene.4
Abel magnum, ſub dictione, lapis magnus 1.Re. 6
Abela 2.Reg.20.& Hebr.11
Abeo Gen.30.& Bar.1
Abeſſalon 2.Maccha.11
Abia Luc.1
Abiathar Marc.2
Abiegnus.3.Reg.5.& 2.Pa.3
Abietarius Exod.35
Abigere Gene.15.Exod.8
Abihu Leuit.10
Abijcio 3.Eſdr.1
Abilene Lucæ 3
Abimelech Gen.20.& 21
Ab incunabilis in præfatio. prima in Iob.
Ab infantia Marc.9
Abiron Pſal.105
Aiſa 2.Reg.10
Abiſag 3.Re.1
Abyſſus Gene.1. & 7
Ablactatum Pſalm.130
Ablacto. Gen.21.& 1.Re.1
Abluo Eſaiæ 4
Abnuo Ruth.3.& 3.Re.20
Abolitus Rom.4
Abominabilis Pſal.52
Abominatio.De.7. 2.Pa.33
Abominor Exod.8
Abortio Iob.21
Abortiuus Exod.21.& Numeri 12
Abra Iudith.8
Abraham Gene.23
Abram Gen.17
Abrieſdri Dan. 1
abruptus 1.Reg.24
abs Pſal.83.& Eccĩ 7
Abſolon 2.Reg. 13
abſconditi ad Coloſſ.2
abſit Iob 27.Rom.3
abſynthium Prouer.5
abſoluo 3.Eſdr. 9
abſorbeo Pſalm.123
abs te Ioannis 17
abſtergo Prou. 20
abſtractus Iacob.1
abſurdus in Præfatio. in Epiſtolas Pauli.
ab vno ad xv. lectio ſuſpecta in epiſt.ad Paulin.ca.6
abutor Heſter 13
academiæ, &c. in epiſtola ad Paulinum capite.1
acedeo Eccĩ 22
acedia ibidem
a cedro 3.Reg.4
aceldema Matth.27
aceruatim Sapien.18
aceruus Exod.22.Nehe.4
acetabulum.Exod.25.Nu.7
acetum Prou.10
Achab 3.Reg.16
achaia in prologo 4. Euangelioꝝ, & in Luc.p̃fatio.
acharis Eccĩ 20
Achas 4.Reg.17
achates Exo.28
achias 1.Reg.14
achikam Hiere.26
achila 1.Reg.23
achimaas 2.Reg.18
achinoem 1.Paralip.3
achitob 1.Regum 14
achitophel 2.Regum 15
acidus Eccĩ 4
acies Deuter.20
acini 4.Eſdræ 9
acinus Numeri 6
acolytos Acto.28
a cõmentarijs 1.Paralip.18. 2. Regum 20
acroceraunia in ſecunda p̃fatione ſuper Paralipom.
acrogonicos ad Epheſ.2
Acta, actiones Acto.1
actus Ibidem
aculeatus Hieremi.51
acuo Pſalm. 139
acus Eſaiæ 3
accelero Pſalm.30
acceptum ferre Roman.4
accerſio Sapien. 1
accerſo Gene.26.Exod. 1
acceſſus Roma. 5
accingere Pſalm.44
accinctus 3. Regum 20. Nehemiæ 4
actiones Acto. 1
accipiter Leuitic.11
accito notario, in præfatione Tobiæ.
accitus Heſter 4
accola Leuitic. 18 Pſalm. 104
accubitus Tobiæ 2. Canticorum 1
accumbo Gene. 24
ada Gene.36.in præfatione Iohelis.
adadrimon Zachar.12
adam Geneſis quinto, & Pſalm. 4
adama Oſeæ 11
adamas Ezechiel.3.Zach.7
adaquo Gene.29
adar 1.Eſdræ 6. Heſter 3
adarſa Macchabæo.7
adazer Eodem
adelphos Hierem.32
adeodatus 1.Paralipom.20
adeps Gene.4. 3.Regum 8
à dextris Pſalm. 109
adficio Ezechiel. 22
adfines Leuitici 18
adflictio Ionæ 3
adfligo Numeri 11. & 29
adglutinatus Baruch.3
ad horam.Iob 10. 2.Corin.8
adhuc Apocalypſis 22
adiada Macchabæo.12
adinuentio. Iudic.2.Pſal.17
adipiſcor Eccleſiaſtici 40
adire Lucæ 8
adiuro Matthæi 26
adiutor ad Philemonem.

Adiuuo 2.Paralipo.14
Adiicio Gene.24
Adytum 1.Paralipo.28
Ad liquidũ in p̃fatione Eſai.
Adluceo Pſalm.96
Adminiculum Heſter 16
Adminiſtratio 2.Cor.4
Admiſſurus Gene.30.& in præfatione Lucæ.
Admitto in p̃fat.12.p̄phet.
Admonitio 3.Eſdræ 2
Ad vnum Iob 26
Adoleo 1.Para.23. Exo.30
Adonai Exo.6.& Iudit.16
Adonaiſama Ezech.48
Adonias 3.Regum 1
Adonis Ezechiel.8
Adoptio Roma.8
Adopto Heſter 2
Ador 2.Macchabæ.13
Adoro Exod.34. Pſalm.28
Adramelech 4.Reg.17
Ad regulam,&c. 3.Reg.6
Adria Acto.27
Adrumetis Ibidem
Adrumetum Ibidem
Adſero in præfa.tertia Pſal.
Adſum Baruch.3
Ad Titum Liuium in epiſt. ad Paulinum.
Aduena Leuit.17.1.Para.29
Ad vnum Pſalm.13.& 52
Adulterantes 2.Corinth.2
Adulterinus Sapien.4
Adultus Gene.25
Addecimare 1.Reg.8
Ad deſtinatum ad Phili.3
Addo Zacha.1
Addus 1.Maccha.13
Adduxit ſpiritum Gene.8
Aedes Leuitici 14
Aeditio in præfatiõe ad Deſyder.& Heſter 10
Aedicula 4.Regum 23
Aedifico Pſalm.126
Aedo Gene.30
Aegyptus. Gen.12.Pſal.113
Aelam Eſaiæ 21
Aelurus,&c. Sapien.14
Aemulator Deutero.5
Aemulor Numeri 11. & Prouerbio. 24
Aemulus domus Eli 1. Regum 2. & 1.1
Aeneas Acto.9
Aeneus Leuitic.26.Iob 6
ænigma Nume.12.2.Para.9
æquales angelis Lucæ 20
æque.Exod.38.Nehemiæ 12
æquitas Pſalm.110
æquus Exod.37
æramentũ 3.Eſdr.8.Eccĩ 12
ærarium Gene.45.Ioſue 6
æris plurimum 1.Parali.18
ærius Heſter 8
æruginare Eccĩ 12
ærugo 1.Paralipome.6.& 3.Regum 8
ærumna Pſalm.31.Eccleſiaſtes 2
æſchines philoſophus in epiſtola ad Paulinum cap.2
æſtimo Leuitici 27
æſtuatus Eccĩ 51
æſtuo Iob 20
æternus 1.Paralipo.17 Pſalm. 27
æther Iob 35
æthiopia Gene.2. Eſaiæ 43
æthiopiſſa Num.12
æthiops Pſalm.71
ætho Geneſis 2
æuum 3.Eſdræ 2. Eccleſiaſtici 18
à foris Gene.7
africus Pſalm.77
afferema 1.Maccha.11
affero Geneſis 18
afficio Matth.10
affigo Malach.3
affigor Heſter 6
affines 1.Parali.4
affinitas 2.Paralipo.18 3.Regum 3
affluenter Iacob.1
affluo Pſalm.61
agabus Acto.11
agagita Heſter 8
agallim Eſaiæ 15
agapes in Iudæ epiſtola
agar Geneſis 16
agareni Pſalm.82
agiographa in præfatione Iudith & Tobiæ.
agitator Nahum 2
agitatus Iudith 15
agmen 1.Reg.17.Iudith 15
agnitor cordis Eccĩ 7
agnus Gene.21.Exod.12
agon 2.Macch.3.1.Corin.9
agonia Lucæ 22
agonizo Eccĩ 4
agrarius Eccleſiaſtici 37
agreſte Sapien.19
agrippa Acto.25
agger Exod.8.Eſaiæ 19
aggeſtus 2.Machab.13
aggæus 1.Eſdræ 5
aggreſſura 3.Eſdræ 5
ah,ah,ah Hierem.1
ahias 3.Reg.11
ahila 4.Regum 14
ahoites 1.Paralipo.11
aio Gene.24.Nehemiæ 2
aioth Eſaiæ 10
akut Hebræo.3
ala Ruth 2.Pſalm.16
alabaſtrites Eccĩ 24
alacer Heſter 5
alahin kadiiſchin Danie.4
alazones 2.ad Timo.3
aibani in epiſt ad Pauli.ca.1
albor Leuitici 13
albugo Leuit.21.Tobiæ 6
alcimus 2.Maccha.14
alcæus in epiſtola ad Paulinũ,& in præfatione Iob 1
alexander 1.Macchabæo.1 & ad Timoth. 1
alias Geneſis 20
alienigena Ge.17.1.Eſdr.10
alimonia Leuitici 3
alimentum Gene.42
alioqui Gene.30. Iob 2
aliquando Tobiæ 5
aliquantulum ad Hebræ.10
aliud eſt,ſi cõtra,quõ intelligendũ,in præfat. ad Deſy.
alma Eſaiæ 7.Matth.1
alo Leuit.22. 2.Reg.9
aloe Prouerb.7.Ioan.19
alonge Eſaiæ 10
alpha & ω in p̃fat.Ioã.Apo.1
alphabetũ in p̄logo Galeato,& in præfatione Hiere.1
altarium 1.Corinth.9
altercor Eccĩ 9.in epiſt.Iudę
alteruter Gen.13.3.Eſdr.4
alterutrum 4.Eſdræ 13
altilia 3.Reg.4
altilis Matth.22
altitudo Eccĩ 47
altrinſecus Gen.15.Leuit.24
altum ſapere ad Rom.11
altus 4.Eſdræ 7.Luc.5
alueolus Daniel.14
alueus Exod.2.Ioſue 3
alumnus Numeri 32

Aluus Iudicum 3
Allatus 2.Parali.21
Allego Sapien.18
Allegoria ad Galat.4
Alleuiamentum Eccī 36
Alleuio Ibidem
Alleuo Pſalm.144.Eccī 36
Allicio 3.Eſdræ 4
Alligatura 2.Regum 16
Alligo 3.Eſdræ 1.Pſal.146
Alliſio Eſaiæ 25
Allium Nume.11
Allophylus Gen.17.Pſal.55
Alloquor Iudith 4
Allotrioepiſcopus 1.Pet.4
Alluuio Iob 14
Amabilis domini, in epiſtola ad Paulinum ca.6
Amalechites Num.14
Amalek Pſalm.82
A malo vinci Roma.12
Amana Cantico.4
Amaria Sopho.1
Amaricatus Apoc.10
Amaritudo Iob 23
Amaritias Daniel.6
Amaſa 3.Regum 2
Amaſias 4.Regum 13
Amathi Ionæ 1
Amathita 1.Macchabæ.12
Ambitio 2.Paralipo.16
Ambio 2.Paralipo.4
Ambitus.Heſter 13.Prou.25
Amblacema Daniel.6
Ambulo Pſalm.127
Amen Num.5. 3.Regum 1
Amentia Deute.28
Ames Exodi 25
Amethyſtus Exod.28
Amictus Heſter 8. Pſalm. 103
Amicus Eccī 37
Aminadab Cantico.6
Amita Leuitici 20
Amigdala Gene.30.Nu.17
Amygdalus Eccēs 12
Amnis Gene.41
Amodo Eſaiæ 9
Amon Nahum 3.Sopho.1
Amorræi Gene.15
Amorræus Amos 2
Amos Amos 1
Amoueo Gen.29.2.Paral.36
Amphipolis Acto.17
Amphorephorus Danie.14
Amphotides Iudic.8
ampliatus Roma.16
amplius Pſalm.61
amula 3.Regum 7
amman Nahum 3
ammanitis 2.Macchab.4
ammaum 1.Machabæ.3
ammon Gene.19.Pſalm.82
ammonius in præfatione 4 Euangel.
anacephaleoſis Ephe.1
anaglypha 3.Regum 6
analon Marc.9
analphabetus in prologo Galeato.
amalech 4.Regum 17
anania Daniel.1
ananias Acto.5
anapauſis 2.Theſ.1
anathema Deuterono.7. 1. Paralipom. 2
anathor Hiere.11
anathotites in præfatio.Hieremiæ prima.
anceps Iudic.3.Hebræ.4
ancilla Pſalm.122
ancora Hebræo.6
ancorarius Ibidem
andreas Matth.4
andronicus 2.Macchabæ.4 Roma. 16
anebe in præfatione ad Deſyderium.
anechu Eccī 2
anectoteron Matth.11
anetum Matthæi 23
angariare Matth.27
angelus Gene.16
ango 1.Regū 1
anguillam cauda tenere, in præfatione Iob prima.
angularis lapis Ephe.2
angulus Sophoniæ 3
anguſtia Sapientiæ 5. 2. Corinthiorum 2
anguſtiamini 2.Corin.6
anguſtus Num.33.Ioſue 17
aniles fabulæ 1.Timo.4
anima Roman.13
animæquior Baruch 4. Marci 10
animaduerto 1.Paralip.19. 1.Regum 4
animalis 1.Corinth.2
animans tis Geneſis 1
anypodetos Eſaiæ 20
anon 2.Regum 10
anſa Exod.26. & 36
ante me factus Ioan.1
antelucanus Sapientiæ 11
antemurale.Eſa.26.Threñ.2
anthracion Eccī 32
anthrax Eſaiæ 6
antichriſtus 2.Theſſa.2
anticipo Pſalm.76. 1. Macchabæo. 10
antidicos Eſaiæ 15
antiochenus.2.Macch.6.& in præfatio.Lucæ Euang.
antiochia 2.Tim.3.Act.13
antiochus 2.Maccha.1
antipas Apoca.2
antipater 1.Macchab.12
antipatris Acto.23
antiphatia Ezechie.13
antiquare Hebræo.8
antiquitus Eſaiæ 1
antiſtes 2.Paralipo.29
antrum Gene.23.Iudic.6
anulus aureus Iacob.2
anus Gene.18.1.Regum 6
anna 1.Reg.1.Lucæ 2
annales Heſter 2
anniuerſarius Iudic.21
annona 3.Reg.4.1.Eſdræ 7
annuo Lucæ 5
apadno Daniel.11
apamia Iudith 3
apechu Eccleſiaſtici 2
apelles, in prologo quatuor Euangelio, & Roma.16
appello Acto.25
aper Pſalm.79
aperantos 1.Timo.1
aperiens vuluam Nume.8
aperire oſtia domus.1.Re.3
apes Pſalm.117
apex in prolog.Gale.Mat.5
aphec 1.Reg.4.& 3.Reg.20
aphricus Ioſue 18.Eſai.21
apiarium Lucæ 24
apithia Epheſ.2
apyraſtes Eccī 32
aplatias Daniel.6
à planta pedis Eſaiæ 1
apocalypſis Apocal.1
apocryphorū tertij & quarti in præfati.Eſdræ & Nehe.
apocryphum in plog.Gale.
apollo 1.Cor.1.& 1.Cor.4
appollonia acto.17
appollonius Tianæus, in epiſto.ad Paul.ca.1.& 2.Macc.3

Appollophanes.2.Macc.10
Appollos 1.Corin.3
Aporia Eccī 27
Aporior 2.Corin.4
Apoſphragiſma Ezech.28
Apoſtaſia 2.Theſſa.2
Apoſtata Iob 34.Prouer.6
Apoſtatare Eccī 10
Apoſtatrix Ezechiel.2
Apotheca 1.Paralipom.27 Iohel. 1
Abſinthos Apoca.8
Aptharſia Epheſ.6
Apparatus 2.Macch.10
Appareſco 4.Eſdræ 7
Apparitores 1.Reg.19
Appendo Gen.23.Eſaiæ 40
Appelleris Eccī 5
Appetitor 1.Petri 4
Apphia ad Philemonem.
Appij forum Acto.28
Applico Exod.40.Num.3
Appollion Apoca.9
Appropiare Exod.3
Aquæductus 3.Regum 18. & 4.Regum 18
Aqualiculus Eccēs 12
Aquila auis Leuitici 11.vir, Romañ. 16
Aquilo Gene.13.Leuit.1
Ar Eſaiæ 15
Ara Exodi 27.Iudic.2
Arabas 2.Paralipo.26
Arabathane 1.Maccha.5
Arabia Eſaiæ 21
Arabs 2.Para.17.Acto.2
Aratiuncula 3.Reg.18
Aradij Ezech.27
Aran Ibidem
Araneus Iob 8
Aratrum Eccleſiaſtici 38
Arauna 2.Regum 24
Arbea 1.Macchabæ.9
Arbee Geneſis 23
Arbellis 1.Macchabæo.9
Arbiter Gen.39.3.Eſdræ 8
Arbitror Iob 15
Arbona Heſter 7
Arbuſta Pſalm.79
Arca Geneſis 6
Arca de lignis Sethim.Deuteronom. 10
Arcanum 1.Paralip.15
Arcarius Heſter 3.Rom.16
Archierea Zacha.3
Archieunuchus Daniel.1
archippus Coloſ.3
archiſynagogus Lucæ 13. Marci 5
archita Tarentinus in epiſt. ad Paulinum cap. 1
architectus.Eccī 38.1.Cor.3
architriclinus Ioan.2
archiuum in præfat.Heſter
arcturus Iob 9.Amos 5
arcuatus in præfatio.Ioſue
arcus 1.Para.8.Nehemiæ 4
area Nume.15.Ruth 3
aream ornam 1.Paralip.21
arenoſus Eccī 25
arens Ioſue 3
areola 3.Eſdræ 1
areopagus Acto.17
areopolis Eſaiæ 15
aretas 2.Corin.11
arethas 2.Macchabæ.5
argilloſus 2.Paralipo.4
argob 4.Regum 51
argumentū. Ge.39.Hebr.11
ariditas Iudith 11
aridus Geneſis 1
ariel Eſaiæ 29.Ezechie.43
aries Gene.22.Ezech.4
arimathia Matth.27
arioch Daniel.2
ariolus Deut.18.Num.22
ariſtarchus Coloſ.3.Act.20
ariſtæas in præfat.ad Deſy.
ariſtobulus 2.Macchabæ. 1.Roma. 16
arythmetici in epiſtola ad Paulinum,capite 6
arythmus Nume.1
arma militiæ noſtræ, in epiſtola ad Paulinum cap. 3
armamentarium.1.Para.11. 3.Regum 14
armariū, in epiſtola ad Paulinum cap. 4
armenia Gene.8
armentarius Amos 7
armentum Gen.13.Num.7
armigatus 2.Regum 6
armigeri 1.Para.10.1.Re.17
armilla Gene.24.Nume.31
armon Amos 4
armus Exod.29.Deute.18
arnon Ioſue 12.Eſa.16
aroma Exod.30.3.Reg.10
aroer Ioſue 12.Eſaiæ 17
arphat Eſaiæ 37
arphaxad Gene.19.Iudit.1
arſaces 1.Macchab.14
artaba Daniel.14
artaxerxes 1.Eſdræ 7
artemas ad Titum 3
artemon Acto.27
articulus Gene.7
artion,lappa Oſee 9
arto Iob.11
artus Leuit.1.Iob 16
arula Hierem.36
aruina Exod.29.Leuitic.3
aruū,in præfat.I.in Pſalteri.
arx 1.Paral.11.2.Maccha.5
arrha Ephe.1
arrhabo Gene.38.Ephe.1
arreptitius Hierem.39
arrogantia Prouerb.8
arrogans Iob 40
as Matth.10
aſaradon 4.Regum 19
aſaramel 1.Maccha.14
aſcalon Iudic.14
aſcella Leuiti.1.Prouerb.19
aſcenſus ſcorpionis Iudic.1
aſcia Pſalm.73
aſebia Ezech.33
aſel Michęæ 1
aſer Gene.30.Lucæ 2
aſia Act.16.& in præfat.Ioā.
aſianus 2.Macchab.10
aſilus Oſee 4.2.Maccha.4
aſiongaber 3.Regum 22
aſylum 2.Maccha.4
aſyncritus Roma.16
aſmodeus Tobiæ 3
aſpernatio Eccleſiaſtici 22
aſphaltum 2.Macchab.11
aſphanes Danie.1
aſphat 1.Macchab.9
aſpis Iob 20.Pſalm.13
aſtaphis,vua paſſa.1.Reg.25
aſtaroth 1.Reg.12
aſtarthen 3.Reg.11
aſteriſcus in præfatione ad Deſyderium,& in præfatione 1.Paralipomenon.
aſtyages Danie.14
aſcopera Iudith 10
aſtronomi in epiſto.ad Paulinum cap. 6
aſtrologi Ibidem
aſtutia Prouerbio.1.2.Corinthio. 11
aſſuerus Heſter 1
aſſarad Amos 1
aſſare 3.Eſdræ 1

Aſſare-

Aſſaremoth 1.Macchab.4
Aſſatura 2.Reg.6
Aſſcio in prolog.Apocaly.
Aſſentior Gene.34
Aſſer Eccleſiaſtici 29
Aſſeſtria Sapien.9
Aſſidei 1.Macchab.7
Aſſiduo Ecci 30
Aſſyrij Gene.2
Aſſon Acto.20
Aſſumentum Marci 2
Aſſumo Tobiæ 9
Aſſumptio Pſalm.88
Aſſur Pſal.82. Eſaiæ 52
Aſſus 1.Paralipo.16
Atactos 2.Theſſa.3
Atergo 1.Macchab.9
Athacus Leuit.11
Athalia 4.Reg.8
Athei Epheſ.2
Athenæ 1.Theſſ.3.Acto.17
Athenis magiſter in epiſto-
la ad Paulinum,cap. 1
Athenobius 1.Maccha.15
Athiſtæ 3.Eſdræ 2
Athlas Ecci 33
Atomus 1.Corin.15
Atramentum 2.Corin.3
Atramentarium Ezechie.9
Atrium Pſal.28.Hier.26
Atrociter 2.Parali.28
Attalia Acto.14
Aamen Num.14.Leuit.26
Attenuatus Nehem.5
Attenuo Leuit.25.Iob 17
Attero 1.Para.17.Eſaiæ 3
Attollo Pſalm.23
Attonitus Iob 15
Attonſus Hiere.9
Attributus Deute.29
Attrita frons Ezech.3
Attritus Nehem.9
Auaro tam deeſt,&c.in epi-
ſtola ad Paulinum cap. 6
Auceps Prouer.6
Auctus Gene.26
Aucupium Leuit.17
Audenter Actor.2
Audi nos dñe rex Gene.23
Auditio Pſalm.111
Auditorium Acto.25
Aue in 2.Ioannis epiſtol.
Auete Matth.28
Auerſatrix Hierem.3
Auerſio 3.Regum 9
Auerſio Exod.23.3.Reg.11
auerſus Deut.30.2.Reg.2
à uertice,in pręfatio.2.Para.
auerto Exod.9. 2.Parali.18
auguratrix Eſaiæ 57
augurium Ecci 34
auguror Gene.44
augurior Leuitici 19
auguſtus 2.Paralipome.15.
Acto. 25
auis Lucæ 13
aulæum 2.Reg.17
auolare Leuit.14
auorhiair Deute.3
aura Iob 4
aure audire Acto.28
aurichalcum 3.Reg.7
auricularius 2.Reg.23
aurifex Sapien.15
auriga 2.Paralipomen.
18. 3.Regum 22
auris Batana in prologo qua-
tuor Euange.
aurora Iob 3. Cantic.6
aurugo 2.Para.6.Hiere.30
auſculto Tobiæ 9.Cant.8
auſitis Hiere.25
auſter Iob 9. Pſalm.125
auſterus Ezech.34. Luc.19
authenticum in præfatione
ad Deſyderium.
autor Hebræo.12
autoritas 3.Regum 21
autochthon Acto.7
autumnus Micheæ 7
auxiliarius 1.Macha.3
auxilior Eſaiæ 41
auxilium Pſalm.120
auunculus Gene.28
auus Ibidem
axis 3.Reg.7.Ecci 33
azabthani Matthæi 27
azael Amos 1. 4.Reg.12
azarias 4.Reg.14. Tobiæ 5
azecha Hieremi.34
azyma Deut.16.Oſee 7
azymus Gene.19.Exod.34
azor 1.Maccha.11
azotidas Nehemiæ 13
azotus 2.Para.26.Eſaiæ 20
BAal Hierem.2
Baali Oſee 2
Baalim 1.Regum 12
Baalpharaſim 1.Parali.14
Baalſaliſa 4.Regum 4
Babel Gene.11
Babylon 4.Reg.20.4.Eſdr.3
bacchides 1.Macha.7
baculus Pſalm.22
baculus arundineus.Eſai.36
baddin Daniel.10
bahen 1.Macchab.13
bahurim 2.Reg.16
balaa Gene.30
balac Micheæ 6
balaſor 2.Regum 13
balbus Eſaiæ 32
baldad Iob 2
bale Gene.14
balſamum Ecci 24.Ezec.27
balthazar Danie.1
balthemus 3.Eſdræ 2
baltheus Leuit.8.Deut.23
baliſta 1.Macchab.6
banaias 3.Reg.1
baptiſta Matthæi 11
baptizo Iudith 12
barabbas Matth.27
barachias Eſai.8. Zach.1
baraſa 1.Macchabæ.5
barathrum Iudicum 5
barbara in ſecunda præfatio-
ne Paralipom.
barbatus 2.Maccha.10
barieu Acto.13
bariona Matth.16
barnabas Coloſſen.3
bartholomæus Marci 10
bartimæus Ibidem
baruch Hiere.32.Baruch 1
baſaniſterion Hierem.20
baſan Eſaiæ 2. Hiere.22
baſchama 1.Macch.13
baſilides in prologo quatu-
or Euangeliorum.
baſilica 2.Paralipom.4
baſiliſcus Pſal.90
baſis 1.Eſdræ 3.Ecci 26
baſtazon Amos 1
batillus Nume.4
batrachomyomachia Sa-
pien. 19
batus 3.Regum 7.1.Eſdr.7
battologia Matthæi 6
bdellium Gene.2.Nume.11
bean 1.Macchabæo.5
beatus Pſalm. 111
beelphegor Deuterono-
mij 4. 2.Paralipomen.12
beelzebub 4.Regum 1.
Matthæi 10
beeri Oſee 1
behemoth Iob 40

Belial Deut.13. Nahum 1
Belſchelida 1.Macchab.11
Belua Ecci 43.2.Maccha.4
Bellator Hierem.42
Belligero Micheæ 4
Bellum 1.Paralip.7
Benadab 3.Regum 20
Benedico Pſal.66.Roma.12
Benedixeris Iob 1
Benedictio 2.Corin.9
Benereem Danie.1
Bene vti Gene.12
Beniamin Hierem.6
Benigne exhibuit Acto.28
Benignor 3.Eſdræ 4
Bennoni Gene.35
Ben nun in præfatio. Ioſue
Beor Micheæ 6
Beryllus Exod.28
Bernice Acto.25
Beronice Ibidem
Beroth 2.Regum 4
Berotha Ezech.47
Berrhœa Acto.17
Berſabee Gene.21. 1.Reg.3
Berzellai 3.Reg.2
Beſeleel Exod.31
Beſtia Pſal.148.Apoca.13
Beſtiarij Apocal.13
Bethabara Ioan.1
Bethacerem Hiere.6
Bethania Matth.21
Bethanim 3.Regum 8
Bethauen Ioſue 7. Oſee 4
Bethbeſſe 1.Maccha.9
Bethdagon 1.Maccha.10
Beth eder Ioan.5
Bethel Gene.12.Cant.2
Beth ieſimoth 25
Bethleem Matthæi 2
Bethleemites 2.Para.20
Bethoron 1.Maccha.3
Bethphage Matthæi 21
Bethſabee 2.Regum 12
Bethſachara 1.Macch.6
Bethſaida Matthæi 11
Bethſan Maccha.5.& 12
Bethſeda Ioann.5
Bethula Eſaiæ 7.Matth.1
Bethzecha 1.Maccha.7
Bezech Iudicum 1
Bethſames 1.Regum 6
& 4. Regum 14
Biblij Ezech.27
Bibliotheca 1. Eſdræ 5
Bibraia Actor.16
Biblis 3.Regum 5
biceps Prouer.5
biduum Numeri 9
bigæ Eſaiæ 21
bilibris Apocalyp.6
bilinguis Ecci 6. 1.Tim.3
bimaris Acto.27
bimathus Matthæi 2
byrſi Acto.9
byſſinus 1.Para.15.Heſter 1
byſſus Gen.41.Prouerb.31
bithynia Acto.16
bitumen Gene.6
blandimentum Prouer.28
blaſphemo Leuitici 24.
4.Regum 19
bœotia in prologo quatu- or Euangeliorum.
boij in præfatione Daniel.
bolis Acto.27
boni portus Ibidem
bonitas Roma.2
bonum 1.Corinthio.7
borith Hieremi.2
boſor Eſaiæ 63.1.Macch.5
boſphorus Abdiæ 1
boſrah Eſaiæ 34
bos Pſalm.8
botrys 4.Eſdræ 9
botrus Nume.13.Cantic.1
boos Ruth 2
brabeum Philippen.3
brachæ Daniel.3
brachiale Ecci 21
brachium exertum Ezec.4
brachium tuum 1.Reg.2
brachium Pſalm.43
brachyti Hebræo.2
brachmanæ in epiſtola ad Paulinum.
brachiolum 2.Parali.9
bractea Exod.26.& 39
branchiæ Tobiæ 6
brauium 1.Corinth.9
breſchith.in prologo Galea.
breſith Geneſis 1
brionta Ioannis 3
bruchus Leuit.11. Pſal.104
bubalus Deut.14.1.Para.16
bubaſtis Ezechiel.30
bubo Leuiti.11
bubulus 2.Regum 6
buculus Amos 7
buccella Gene.18.3.Reg.17
buccina Exod.19.2.Reg.20
buccino Pſalm.80
bugæus Heſter 12
bulla Iudicum 8
buleutes Lucæ 23
burdo 4.Regum 5
butyrum Iob 20.Eſaiæ 7
buxus 4.Eſdræ 14.Eſaiæ 30
buzi Ezechiel.1
CAcabus 2.Paralipo.35
1.Regum 2
Cacozelos Ezechiel.28
cacumen Gene.8. Exod.19
cidaris Leuiti.16
cadauer Gen.15.3.Reg.13
cades Gene.16
cado Pſalm.5
cadus 4.Regum 6
cædes Deutero.21.Heſter 9
cædo Leuitici 4
cæpe Numeri 11
cæſar Marci 12
cæſarea Philippi Matth.16
cæſaries 2.Regum 14
cæſor Deuterono.19
caiaphas Matthæi 26
cain Geneſis 4
cainan Ibidem
caladrius Leuit.11
calamitas Gene.44. Iob 5
calamus Exod.25.Pſal.44
calathus in præfatione ſe- cunda ſuper Iob.
calcaneum Ioannis 13
calcaneus Pſalmo 55
calculus 2.Regum 27.Pro- uerbio. 20
calendæ Num.10. 1.Reg.20
caliga Gene.14. Acto.12
caligo Gene.15. Deuter.33
calix Pſalm.10. 1.Corin.11
calos Limeos Actor.27
caluaria 4.Reg.9.Matth.27
caluicies Eſaiæ 3
caluicium Leuitici 13
calumnia Geneſis 26
calumniator Pſalmo 71
calumnior 1.Re.12.Zach.7
caluo 1.Paralipom.19
calx Deut.27.2.Macchab.3
callide Exod.32
callidus Geneſis 3
callis Iob 19.Eſaiæ 26
calliſthenes 2.Macchabæ.8
camelopardalis Deuter.14
camelus Gene.12. Leuit.11
caminus.4.Eſdræ 6. Mala.4
campeſtria 4.Regum 15

Campo Taneos Pſalmo 77
Cana Ioannis 2
Canalis Geneſis 24
Canaria Oſee 9
Cancelli 4.Reg.1.Prouer.7
Cancer 2.Timoth.2
Candax Actorum 8
Candelabrũ Exod.25.Nu.8
Candeo Numeri 12
Canes in prologo Galeato.
Canes mei in pſa.I. ſup Iob.
Canicies Prouer.20. Eccĩ 25
Caninus dens in præfatio. prima Paralipomenon.
Caniſtrum Geneſis 40
Canon in præfatione Tob.
Canthes 3.Regum 7
Canthus 3.Regum 7
Canticum Pſalmo 149
Canus 3.Regum 2
Captio Pſalmo 34
Caper Leuitici 16
Capharnaũ Matt.4. Ioan.2
Capharſalama 1.Maccha.7
Caphthetha 1. Maccha.12
Capitium Exodi 28. Iob.30
Capillatura 1.Paralipo.3
Capite nos 2.Corinthio.7
Capitellum 3.Regum 7.& 4.Regum 25
Captiuus 4.Eſdræ 5
Capnodochnon Oſee 13
Caprea Deut.12. 1. Para.12
Capſella 1.Regum 6
Captiuitas Pſalmo 84
Capto Pſalmo 93
Captus à Piratis, in epiſtola ad Paulinum capite 1
Capulus Iudicum 3
Caput 1.Paralipomenon 23
Cappadocia Deu.2.Hier.47
Cappadox Deutero.2
Capparis Eccleſiaſtes 12
Carbaſinus Heſter 1
Carbunculus Exodi 28 Eccleſiaſtici 32
Carchedon Eſaiæ 23
Carcinoma 2. Timothæi 2
Cardiognoſtes Eccleſiaſti.7
Cardo Deuter.30. 1.Reg.2
Carduus 2.Para.25. 4.Re.14
Carectum Iob 8
Carex Exodi 2
Cariathaim Ezech.25
Cariathiarim Ioſ.13.1.Re.7
Carica 1.Regum 25
carina 1. Regum.5. Sapi.5
carinare Sapientiæ 5
carioth Amos 2
carmelus 3.Reg.18.Iudith 1
carmen Exodi 15
carmen Muſicum Ezech.33
carmonij 4.Eſdræ 15
carpentarius Exodi 35. 1.Paralipomenon 9
carpentum 1. Paralipomenon 20. 2.Regum 12
carpo Gene.41.Numeri 22
carpos Oſee 14
carnaim 1.Macchabæo.5
carnion 2.Maccha.12
caro Ioannis 17
carruca Eſaiæ 66
cartus 3.Eſd.5.Eccĩ 33
carthaginenſis Ezechiel.23
carthago Eſaiæ 23
carthilago Iob 40
cartallus,lũ Deu.26.Hier.6
caſa Sapientiæ 10
caſia Iob 42.Exod.30
caſleu Nehemiæ 1. Zacch.7
caſphor 1.Maccha.5.& 2.12
caſpiæ 1.Eſd.8
caſtellum Matthæi 21
caſtigo Pſalmo 117
caſtus Ezechiel.9
caſtra Gen.32.Ezec.4
caſtrametor Exo.14
caſula Eccleſiaſtici 14
caſſidile Tobiæ 8
caſſis 1.Regum 17
caſſiteros Eccleſiaſtici 22
caſſus 1.Reg.19.Ezechiel.13
caſus Eccleſiaſtes 9
catabole Epheſio.1
cataclyſmus Gene.7.Eccĩ 39
catalogus in præfat. Tob.& in præfati.ad Cor. ſecun.
catamane Ezechiel.46
cataplaſma Sap.16. Eſaiæ.38
cataracta Gene.7.Pſalm.41
catechizare Galat.6
catellus Matthæi 15
caterua Exod.35.Matt.27
cathedra Iob 29. Pſal.1
catholicus in prologo ſuper epiſtolas Canonicas.
cathos axion eſtin 2.Theſ.1
catinus Lucæ 11
catorthoma Eccleſiaſtici 32
catulus Gen.49. Iudic.14
catullus in epiſtola ad Paulinum capite 6
catus Sapien. 14. Baruch 6
caucaſus in epiſtola ad Paulinum capite 1
cauea Eccĩ 11.Ezech.19
cauerna Cantico.2.Eſaiæ 2
cauillor in præfatio. Danie.
caula Deutero.28. Nume.32
cauma Iob 30
caupo Eccleſiaſtici 26
cauponãtes verbũ 2. Cor.2
cauſa Pſalmo 42.Lucæ 23
cauſor Deutero.30.Rom.3
cauteriatus 1.Timot.4
cauum in prologo Apocal.
cedar Pſalmo 119. Eſaiæ 21
cedeſſa 1.Macchabæo.11
cedrinus Leuit.14.2.Reg.7
cedron Hiere.31.Ioannis 18
cedrus Numeri 24.Eſaiæ 2
ceila 1.Reg.23. Nehemiæ 3
celatura Exodi 27
cellarium Deu.28. Lucæ 12
celebrare Geneſis 11
celebratus Leuitici 16
celebris Geneſis 45. Ruth 4
celebritas 2.Paralipome.30
celeon Iudith 2
celethi 3.Regum 1
celeuma Hieremiæ 48
celeuſma Hieremiæ 25
celtes Iob 19
cæmentarius 4.Regum 22
cæmentum Geneſis 11
cenchrea Romano.16
cendebæus 1.Macchab.15
cenezeus Ioſuæ 14
cenæus 2.Macchabæo. 12
cenſus 4.Eſd.5. Mat.22
centeni 2.Regum 18
centeſimum,&c.Matthæi 13
centuplum 1.Paralipom.21
centuria 1.Regum 29
centurio Exod.18.2.Reg.18
cœnaculum 3.Regum 6
ceos Actorum 21
cephalæon Hebræ.8
ceramium Eſaiæ 5
ceramyſthæ Apocalyp.14
ceraſtes Geneſis 49
ceratine Oſee 5
ceremoniæ Gen.26.4.Re.23
cereth 1.Paralipo.18
cerinthus in prologo quatuor Euangeliorum.
certatim Iudicum 9

Certus ſum Lucæ 20
Ceruicale 3.Eſdræ 3
Ceruicatus Eccleſiaſtici 16
Ceruices p̃mere, in pſa. Eſd.
Ceruix Exodi 33.Leui.26
Ceruſſa 4.Regum 9
Ceruus Pſalmo 41
Cethæa Ezech.16
Cethim Hieremiæ 2
Cethura Gen.25. 1.Paral.1
Cetus cete Geneſis 1.Iob 7
Chæte Matthæi 10
Chalane Amos 6
Chalanno Eſaiæ 10
Chalceus 2.Timot.4
Chaldæi Hieremiæ 21
Chaldæus ſermo, in præfati one Tobiæ.
Chaldaicus, in præfa.Dani.
Cham Geneſis 5
Chamæleon Leuitici 11
Chambri Iudith 8
Chamos Eſaiæ 15.Hiere.48
Chamus 4.Reg.19.Pſal.31
Chanaan Eſaiæ 23
Chananæi Gene.24
Channa Ezechi.27
Chaos 4.Eſdræ 5.Lucæ 16
Characa 1.Macchab.12
Character in prolo.Galeat.
Charagma Apocalyp.13
Charcamis Eſaiæ 10
Charybdis Actorum 27
Charis 1.Corinth.12
Chariſmata Ibidem
Charith 3.Regum 17
Charites 1.Corinth.12
Charmel Eſaiæ 32
Charmin Iudith 8
Charran Ezech.27.Acto.7
Charta 4. Eſdræ 15. in ſe cunda Ioan.
Chaſdim Habacuc 1
Chaſma Lucæ 16
Chaſmatia Lucæ 16
Chaſmaticus Ibidem
Chelion Ruth 1
Chelmad Ezech.27
Chenereth Ioſue 12
Chera, Thera Pſalmo 131 1. Timoth. 5
Chereas 2.Macchabæo.10
Cherub Geneſis 3
Cherubim Eſaiæ 6
Cherubin 2.Paralip.3
Chetim Eſaiæ 23
chios Actorum 20
chirographũ. Tob.1.Col.2
chirogrillius Leuitici 11
chytropodes Leuitici 11
chlamys 1.Reg.24.Matt.27
choloes 1.Corinthio.1
chloros Apocalypſis 6
chobar Ezechi.1
chodchod Ezech.27
chœnix Eccĩ 1.Lucæ 12
chœno Lucæ 16
chole Eccleſiaſtici 31
cholera Ibidem
cholos Eſaiæ 47.Zaccha.9
chorda Pſalmo 32.& 150
choritæ 1.Paralipome.26
chorozain Matthæi 11
chorton Lucæ 12
chorus Exodi 15.Canti.7
chryſolithus Exodi 28
chryſodactylos Iacobi 1
chronicon in prolo.Galeat.
chroniſmus Oſee 1
chub Ezechi.30
chuſi Amos 9. Sophoniæ 1
chus Nahum 3.Amos 9
chriſtus 1.Regũ 24.Pſal.2
cicatrix Leuitici 13. Nehe.4
cicer 2.Regum 17
cidaris Exodi 28. Leuitici 8
cilicium Gen.37. Exodi 26
cilicinus Apocalyp.6
ciliſmos Michææ 6
cinara 1.Macchabæ.13.& 4
cinæus Iudicum 1
cincinni Iudith 16. Ezechi.8
cingo Iob 19
cinnamomũ Exo.30.Pro.7
cinonia Romanorum 15
cinoth in prologo Galeato. Threnorum 1
circinus Eſaiæ 44
circulatores in epiſtola ad Paulinum capite 6
circulus Exodi 25
circũcido Gen.17. 2. Par.16
circunciſio Romanorum 2
circundo Geneſis 27
circumitus Numeri 13
circuitus Exodi 7
circumſpectans Iob 15
circumſpicio Baruch 5
circũuenio Gen.31.2.Cor.7
cyrene Amos 1.& 9.Acto.2
cis 1.Regum 9
ciſon Pſalmo 82
ciſterna Gene.37.Deut.6
citatus 4.Eſdr.12.Acto.24
cithara Gen.31. 1. Parali.13
cithariſtria Apocalyp.14
citharœdicus Ibidem
citharœdus Ibidem
citĳ Eſaiæ 23
citus Sapientiæ 13
ciuitas ſolis Eſaiæ 19
cyathus Exo.25. 1. Corin.11
cyclades Hieremiæ 25
cygnus Leuitici 11
cyliſmi Oſee 9
cymbalum 1. Paralipomenon 13.Iudith 16
cyminum Eſaiæ 28. Matt.23
cynomyia Exodi 8. Pſal. 77
cypariſſus Canticorum 1
cyphus 1.Regum 26
cypriarches 2.Macchab.12
cyprius Actorum 4
cyprus Cantico.1. Acto.27
cyrenæus 2.Macc.2.Mat.27
cyrinus & Cyrenius Lucæ 2
cyrus 2.Paralipomenon 36
clam Gene.31. 1.Regum 19
clamo Pſalmo 119
clango Exodi 19.Numeri 10
clango Numeri 23
clarifico Ioãnis 17.2.Theſ.3
claritas Ioannis 5
claſſis Deute.28. 3.Regum 9
clauda Actorum 27
claudis Hieremiæ 35
clauis in præfati.2. Pſalterĳ
clauſis oculis in præfat.Eſd.
clauus Numeri 33. Iudicũ 4
clemens 2. Parali.10.Ruth 2
cleopatra Heſt. 11.1.Mac.10
clarus Pſalmo 67. 1. Petri 5
clibanus Gene.15. Pſalm.20
cline 1.Regum 9
cliuus 2.Para.25.2.Regum 15
clypeus 2.Par.25.2.Regum 1
coa 2.Paralipomenon 1
coaceo in præfatio.Prouer.
coaceruo Num.16.2.Tim.4
coagitata Lucæ 6
coagulo Iob 10
coanguſtatus 2. Paralipo.33
cochlea 3.Regum 6
cocytus Iob 21
coccinea Matthæi 27
coccineus Ioſuæ 2.Cantic.4
coccinus Gen.38.2.Reg.1
coccus Exodi 28. Eſaiæ 1

Cæcutio in prologo ſuper epiſtol. Canonicas.
Cælatura 3.Regum 6
Cælebs 1.Corinthi.7
Cæleſſyria 1.Macchab.10
Cœleth in prologo Galeat.
Cæmentarius 3.Reg.5
Cæmentum Eccleſiaſtici 22
Cœna Lucæ 14
Cœnaculum Hieremiæ 22
Cœnomyai. Exo.8. Pſal.104
Cœnum Hieremiæ 38
Coercitus Deuterono.21
Cœtus Gen.49.2.Paral.11
Cogetur Iob 37
Cogitamen 4.Eſdr.7
Cognatio Gen.12.1.Par.4
Cognomen Danielis 10
Cognoſco Pſal.100.Luc.1
Coheleth Eccleſiaſtes 1.& in præfatione prouerb.
Cohibeo Iob 29
Cohors Matthæi 27
Coinquinatio Iudith 9
Coinquino Matthæi 15
Colaphizo 2.Corinth.12
Colentes Actorum 17
Colybiſta Matthæi 25
Colymbethra Ioannis 9
Colo 2.Par.33.Malachiæ 3
Colocynta 4.Regum 4
Colon in præfatione prima ſuper Paralipomenon.
Coloni Mar.12
Colonia Exodi 12
Color Ezechiel.16
Coloſſæ Coloſſen.1
Colonus. Gene.21.Leui.18
Coluber Gene.49. Amos 5
Columba Sophoniæ 3
Columna Pſalmo 98
Collabor 1.Regum 21
Collaboro 2.Timo.1
Collatio in præfatione Eſa. Romanorum 15
Collactaneus 2.Macch.9
Collacteus Ibidem
Collecta.Deu.16.1.Cor.16
Collega Iob 16.Daniel.4
Collido Geneſis 25
Colligatio Eſaiæ 58
Collis Exodi.17.4.Reg.16
Collyrida.Leuit.5.2.Reg.6
Collyrium Apocaly.3
Colloco.Iob 36.Pſalmo 112
Colluctor Eccleſiaſtici 51
collurium Apocalypſis 3
coma Iob 14
combureris Eſaiæ 43
comburo Leuitici 4
combuſtura Leuitici 13
comedo Gen.43. Exo.34
comes Geneſis 18
comeſſatio.Deu.21.Prou.23
comeſſator Prouer.28
cominus 3.Regum 20
comitatus Gen.50.Lucæ 2
comitor Tobiæ 5
compactus Eccleſiaſtes 11
compages Exodi 36
compago Exo.26.Eccī 27
compar 2.Reg.2.Philipp.4
compareo Geneſis 37
comparo Sapientiæ 13
compeditus Sapientiæ 17
compello Geneſis 19
compendium in præfatio. Eſdræ & 2.Reg.18
compertus 2.Paralip.16
compeſco Tobiæ 12
compes 2.Regum 3
compeſcor Pſalmo 82
compingo 2.Regū 22. & in prologo Marci
compita 2.Regum 1
complaceo Pſalmo 25
complantatus Rom.6
complector Pſalmo 47
complico Eccleſiaſtes 4
complodo. Iudic.7.Ezec.22
comploſus Numeri 24
complutus Ezechiel. vigeſimo ſecundo Amos 4
compono Nehemiæ 6
comportati aggeres Ezec.4
compos 3.Eſdræ 8
compoſitio verborū, in prologo Eccleſiaſtici
compoſitum Heſter 14
compoſitus deo Iob 9
compoſtella. 1.Macchab.8
comprobo Ioſue 20
computreo Hieremiæ 13
comma in præfatione ſuper Iob prima.
commando Prouerbio.30
commaticus in præfatione 12.prophetarum.
commeatus 2.Macchab.11
commendatitius 2.Cor.3
commentariolum, in præfatione ſecunda Pſalterij.
commentariolus, in præfatione Eccleſiaſtes.
cōmētarius. 1.Eſd.6.Heſ.12
commeo 2.Maccha.12
commercium, in præfatione ſecundæ ad Corinthios.
commereo 1.Paralipo.21
comminari Matthæi 9
comminor Marci 8
commiſceo Geneſis 18
commiſſio. Eccleſiaſtici 18
commiſſura Matthæi 9
commiſſuræ 1.Parali.22
commixtim 1.Eſdræ 3
commodare Lucæ 11
commodius 3.Regum 21
commodo Pſal.36.& 111
commoratio 3.Eſdræ 9
commori 2.Corinth.7
commoueo 1.Paralipo.36
commune Roman.14
communico Eccleſiaſtici 13
concaptiuus Tobiæ 1
concauum Exodi 27
concaleo Pſalm.38
concentus Iob 38
concerto Sapientiæ 15
concha Iudicum 6
concidens. Nume.14.Mat.5
concidit Numeri 22
concido Gene.4
concido 1.Regum 11
concilium. Pſal.21.Matt.10
cocinno Exod.25.Leuit.24
concip Deut.9. Nehemiæ 5
concionari Actuum 12
concitatus Nume.11.& 27
concito Iudicum 18
cōclaue.2.Reg.4.& 4.Reg.6
concludo Iudith 5
concorporales Epheſ.3
concors Eccleſiaſtici 25
concrepo 1.Paralip.15
concubia Marci 13
concubina Gen.22.2.Reg.3
concubitus Geneſis 38
conculco. Pſalm.55.& 138
concuſſio Eſaiæ 14
concutio Iob 1. Lucæ 3
condere leges Eſaiæ 10
condenſus 2.Reg.18.Eſa.10
conditio Eccleſiaſtes 3
condico Exodi 8. Iob 8
condictum Geneſis 18
condio Geneſis 50
condo. Exodi 34.3.Eſdræ 4.

condita

Condita Geneſis 49
Conditus Cantico. 8
Conducere Matthæi 20
Conduco Eccleſiaſtes 7
Conductitius 1. Macch. 6
Confectus 2. Paralipo. 13
Confero Iob 28. Galat. 2
Conferre Hieremiæ 22
Conferta Lucæ 6
Conficere Leuitici 26
Conficio Numeri 11
Confido Pſalmo 56
Configo Prouerb. 22
Configuratum Philip. 3
Cōfinis in plogo Galateo.
Confirmatus Pſalmo 116
Confiteor. Tob. 13. Pſal. 74
Conflare. 4. Reg. 22. Eſa. 22
Conflicto in præfati. ſuper epiſtolas Paulinas.
Conflatile Exodi 32. Deu. 9
Conflatorium Prouer. 27
Confoſſus Iudith 6
Confortare 2. Timot. 2
Confortatus 2. Paralipo. 1
Confotus Eſaiæ 59
Confractus Eſaiæ 46
Confundere Roman. 5
Confuto Iob 11
Congero Numeri 5. & 22
Congeſtus Ioſue 8
Conglobo Ioſue 7
Conglutinatus Deute. 10
Cōglutino Gen. 34. Pſal. 43
Congredi Matthæi 1
Congregare Geneſis 49
Cōiector. Gen. 40. Prou. 23
Coniectura Danielis 2
Conijcio Geneſis 41
Coniunx Gene. 28. Iob. 7
Coniuratio 2. Regum 45
Connubiū. Ioſue 25. Heb. 13
Conopæum Iudith 10
Conops Ibidem
Conquaſſatus 2. Regum 22
Conquirere Marci 9
Cōſcientia. Eccle. 7. Rom. 9
Conſcius Exod. 29. Iob 16
Conſecro Exo. 13. 4. Re. 16
Conſector in prefatione ſuper Eccleſiaſten.
Conſeneſcere Tobiæ 6
Conſenior 1. Petri 5
Conſepultus Romano. 6
Conſerere manus. Zach. 14
Conſero Eccleſiaſtes 2
confido Nahum 3
conſiliarius 2. Paralipo. 22
conſilior Pſalmo 30
conſiſto Pſalmo 26
conſiſtorium Heſtr 5
conſitus hortus Heſter 1
conſitus Iudicum 11
conſobrina Geneſis 29
conſobrini Tobiæ 7
conſolatio Roman. 1
conſolator Iob 16
conſolor 2. Reg. 10. Eccle. 38
conſono 2. Paralipo. 20
cōſors in pfa. ſuper Eccleſia.
conſpectus Pſalmo 141
conſpergo Hieremiæ 7
conſperſus Numeri 15
cōſpuendū ſit, in pfa. Eſdræ.
conſtabilitus Eſaiæ 46
conſternatus Geneſis 27
conſterno Hieremiæ 48
cōſtringo Num. 30. Iudic. 21
conſtructa Epheſio. 2
conſtruere Tobiæ 4
conſtupro Hieremiæ 2
conſulo 1. Para. 10. Iudic. 1
conſumere Leuitici 26
conſumor Lucæ 13
conſumptus Actorum 12
conſutus Ioſue 9
cōtabeſco. 2. Reg. 13. Ezec. 4
contaminare Leuiti. 22
contaminatus 1. Timot. 1
contendo Lucæ 13
contenebreſco Hierem. 13
conteri Ionæ 1
conterritus Daniel. 2
conteſtans 2. Paralipo. 24
cōteſtor 1. Reg. 8. Zacha. 3
conticeo 1. Reg. 2. Eſai. 24
conticinium Marci 13
cōtignatio. 2. Pa. 34. Eccl. 10
continens Eccle. 15
continuo Sapientiæ 18
contorqueo Eſaiæ 58
contra ſtimulum Acto. 9
contractio Ezechi. 7
contractus Iob 7
contraho 1. Regum 14
& 2. Regum 4
contribulis 1. Theſ. 2
contrecto 1. Ioan. 1
controuerſia Ezechi. 44
contuberniū. Sapi. 8. Mar. 6
contumax Prouer. 29
cōtumelia. Prou. 11. Theſ. 2
contundo Exo. 30. Prou. 27
contus Iudith 9
conuallis Gen. 12. Cant. 6
conuentio Matthæi 20
conuenio Actorum 2
conuenire Heſter 8. Matt. 1
conuenticulum Pſalm. 15
conuentus Iacobi 2
conuerſor Eccleſia. 8
conueſcens Actorum 1
conuitior Eccleſia. 8
conuiua 2. Regum 19
conuulnero Iob 16
Cophinus 4. Re. 10. Pſal. 80
coprian Lucæ 13
copulo Iudicum 3
cor Pſalmo 130
coram Exo. 40. 4. Eſdræ 8
corbon Matthæi 27
cordatus Iob 34
coriandrū. Exo. 16. Num. 11
coriarius Actorum 9
corrigia Marci 1
corinthus 1. Corinthi. 1
contriſtari 2. Corinth. 2
corneus Pſalmo 97
cornipeta Exodi 21
cornu Pſalmo 43
cornutus Exodi 34
corona Pſal. 20. Prouer. 12
corono Pſalmo 102
corpus mortis Rom. 7
correctio Iudith 11
correptio Tobiæ 3
corrigo Heſter 8
corripere Leuitici 26
corripior Pſalmo 89
corroboro Pſalmo 102
corrodo Exodi 9
corrumpūt mores. 1. Cor. 15
corruptela 4. Eſdræ 6
corruptor in prologo ſuper epiſtolas Canonicas.
cortina Exodi 26. Iudith 14
corus Nume. 11. 3. Reg. 4
coruſcans Lucæ 17
coruſcare Exodi 40
coruſcus 4. Eſdræ 10
coſymbe Exodi 28
coſmocrator Epheſi. 6
coſmos Iacobi 3
cottidianum Matth. 6
coturnix Num. 11. Pſal. 104
cous Actorum 21
coutor Iohannis 4
crabro Ioſue 24

cranium

Cranium Eſaiæ 3
Crapulor Pſalmo 77
Cras moriemur 1.Corin.15
Craſſitudo Iob 15.Pſal.140
Craſſus Gene.41. Deut.31
Crater 1.Eſdræ 8.Canti.7
Cratera Exodi 24. Num.4
Craticula Exodi 27
Cratiſtos Actuum 23
Creagra 2.Para.4.Hiere.52
Creare Geneſis 1
Crebro 4. Regum 21
Creditor 4. Reg.4. Eſai.50
Creditus Leuit. 6. Rom.3
Credo Pſalmo 115
Crœſus in epiſtola ad Paulinum cap.6
Cremium Pſalmo 101
Crepido Exodi 2.Leuit.2
Crepuſculum 2.Regum 2
Cretes Actorum 2
Creta 1.Macc.10.ad Tit.1
Cribro 2.Reg.22. Dani.14
Criminator Leui.19.2.Ti.3
Criminatrix ad Titum 2
Crypta Eſaiæ 2
Criſpans Eſaiæ 3
Criticus Hebræorum 4
Cryſtallus 1.Para.47
Crocodrilus Leuiti.11
Crocotulæ veſtes Canti.4
Crocus Cantico.4
Croton Pſalmo 77
Cruciatio Sapientiæ 6
Cruciamentum 4.Eſdræ 6
Crudus Exodi 12
Cruor Nume.32. 3.Regū 2
Cruſtula Exo.29. 3.Reg.14
Cteſiphon in pręfatione ad Deſyderium & Amos 6
Cubare Geneſis 19
Cubicularius Iudith 12
Cubiculum Tobiæ 3
Cubile Heſter 14
Cubitus Gene. 6. 2. Para. 3
Cucumer Numeri 11
Cucumerarium Eſaiæ 1
Cudere in præfatiōe Ioſue.
Culeus Eſaiæ 37
Culina Ezechielis 46
Culmus Gene.41.Oſee 8
Culter lapideus Ioſue 5
Cultor Iob 13
Cultrix Acto. 19
Cultus Exodi 33
Cum apparuiſſem Acto.21
cum ſtomacho loqui in epiſtola ad Paulinū capite 6
cunctatio Heſter 4
cunctor Numeri 22
cuneus Deut.20. Nume.2
cunus Lucæ 2
cupido 2.Paralipo. 19
cupitus Prouerbiorum 7
curatores ad Galatas 4
curia 1.Macchab.8
curioſitas Numeri 4
curioſus 4. Eſdræ 9. Eccī 3
curſim Eſaiæ 10
curule 3. Regum 4
cuſtodes domus ad Titū 2
cuſtodia 1.Paralipo.26
cuſtos Exodi 34
DAbir Geneſis 22
dactylꝰ in p̄fati. Iob 1
dadan Ezechiæ 27
dag gadol Ionæ 2
dagon Eſaiæ 46.1.Macc.11
dalila Iudicum 16
dalmanutha Marci 8
damar Actorum 17
damaris Ibidem
damaſcus Gen.14. Eſa.17
damaſeck 2. Corin.11
damnatio Actorum 25
damula Prouerbio.6
dan Gene. 39. Hieremiæ 4
daniel Danielis 1
daniſta Eccī 29.Lucæ 7
daphnis 2.Macchab.4
dare dextras 1. Maccha.6
dare manus Thren.5
darius Daniel.6. Aggæi 1
datan Pſalmo 105
datheman 1.Macchab.5
datum Eccleſiaſtici 1
dauid 1.Reg.22.Pſalmo 1
deambulatorium 3.Reg.7
debacchor Iudicum 20
debbora Gene.24.Iudic.4
debilis Matthæi 18
deblaun Oſee 1
deblata Ezechi.6
decachordum Pſal.91
declauo Nehe.13.1.Cor.11
decanus Exodi 18
decapitare Matthæi 14
decapolis Matt.4.Marci 5
decerno Nume. 6. Prou.8
decerpo Iudicum 14
decet Pſalmo 64
decido Iudith 14
decima Exodi 22
decipula Iob 18
decliuis Iudicum 19
decollare Matthæi 14
decor 1.Para.1. Pſal.92
decorticare Geneſis 30
decorum 1.Paralip.5
decorus Gene.24.2.Reg.1
decrepiti 2.Paralipo.56
decretū.1.Re.27.& 3.Reg.8
decurio Marci 15. Luc.23
decurſus Pſalmo 1
dedecus Eccī 3.2.Corin.4
dedan Hieremiæ 25
dedicatio Numeri 7
dedicatus 1.Paralip.25
dedico Deut.20.2.Paral.7
dæmoniades Iacobi 3
dęmoniū.2.Para.11.Pſal.95
deeſis 1.Timoth.2
defœcatus Eſaiæ 25
deferueo Heſter 2
deficio Pſalmo 83
deforis Geneſis 7
deformatus.Nu.17.2.Co.3
defoſſum in præfat. Iohan. & prologo Apocalyp.
defraudo Eccleſiaſtici 14
defricare Leuitici 6
defugatꝰ in argumē.Hiere.
defunctio Eccleſiaſtici 1
deglutio. Pſal.105. Eccī 23
deiero 1.Reg.20.Eccēs.9
deinceps Gene.42.Eccēs 9
de induſtria. Iob 34.Hier.38
delatio Heſter 12
delatura Eccleſiaſtici 26
delear Danielis 6
delegare 3.Reg.12
delibor 2.Timothei 4
delibutorium Amos 6
delibutus Ibidem
delictum Pſal.21. Gala.6
delinio 2.Paralip.24
delino Geneſis 34
delinquo Iob 33.Pſalmo.33
delyramentum Luc.24
delonge Eſaiæ 10
delos Oſee 3
delphines Iacobi 3
delubrum 2.Parali.34
deludo 2.Paralipo.32
demas Coloſſ.3
de mendacio extructo, in epiſtola ad Deſyderium.
demeto 3.Reg.16.Iob.24

Demetrius 2.Mac.2. Act.19
Demiſſus 3.Regum 21
Demo in Marci prologo.
Demolio 3. Eſdræ 4
Demolior 1.Regum 15
Demophon 2.Macchab.12
Demoror Eccleſiaſtici 17
Demoſthenes in pfat.Eſaiæ
Demoſthenis dictum in epiſtola ad Paulinũ capite 2
Demum Nu. 19. 2. Macc.6
Denarius Matthæi 20
Deuoto Eccleſiaſtici 19
Denſus Exodi 9. Habacuc 2
Denudo Eſaiæ 47
Deo gratia 1.Corinth. 15
Dorſum Pſalmo 128
Depaſcor Exodi 22
Depaſtus Pſalmo 79.Eſaiæ 3
Deperire 2.Regum 13
Depopulatio Mich.2
Depopulator Eſaiæ 21
Depopulor Numeri 31
Depoſitũ Leui. 6. 1.Tim.4
De poſt fœtantes Pſal. 77
Deprauare 2.Petri 3
Deprauo Prouerb. 10
Deprecatio Pſalmo 6
Deprecor 2.Paralipo.6
Derben Actorum 14
Derbeus Actorum 20
Derco Apocalypſis 12
Derepente 2.Paralipo.29
Derideo Lucæ 16
Deripio Eſaiæ 10
Diſcerpo Marci 1
Deſcriptio puinciaꝝ Ez.27
Deſæuio Num.16.Ioſue 22
Deſiderium Pſalmo 20
Deſidero Pſalmo 111
Deſigno Lucæ 10
Deſilio Iudicum 4
Deſino Gene.18.2.Para.16
Deſolatorius Pſalmo 110
Deſolor Pſalm.78. Eſaiæ 6
Deſpicio Pſalmo 53
Deſpõdeo Exo.21.2.Co.11
Deſponſa Lucæ 1
Deſterno Geneſis 24
Deſtinatus Heſter 16
Deſudo in præfatio. Prou.
Deſuper Tobiæ 3
Deterreo Iob 11
Deteſtor Heſter 14
Detractor Prouerb. 14
Detraho Pſalmo 37.& 100
detrimentũ Ecci 20.Mat.16
deturpo 1. Corinth. 1
deuirgino Ecci 20
deuito 1.Timo.4
deuoluo Geneſis 29
deuorator Lucæ 7
deuoro Exodi 9.Eſaiæ 1
deuotare Prouerb. 20
deuotatio 3.Regum 8
deuouere Actorum 23
deuteronomiũ Deu.1.& 17
dextrale Exod.35.Nume.31
dextrariolum Iudith.10
diabole Apoca. 12
diabolus 3. Regum 21
diaconus Philippen. 1
diadema ſecũdo. Regum 1
diadeo Apocalyp. 12
dialectici in epiſtola ad Paulinum capite 6
dialectus in præfat. Danie.
dialogus in ſecunda præfatione Paralipomenon.
diametron Eccleſiaſtici 33
diana Actorum 19
diaphanum Apoca. 21
diaſtrophe Oſee 2
dibon Eſaiæ 15
dibre haiomim, in prologo Galeato, & in prima præfatione ſuper Paralipome.
dictio 2.Macchab.2
dice Actorum 25
ditio Geneſis 37. Nume.21
dicto obedire ad Titum 3
didacticon 2. Timo.2
didaſcali 2.Timoth.4
didymus Cant.4.Ioan.11
didrachma Matthæi 17
diem de die 2. Petri 2
diffamo 3.Eſdræ 4.Luc.16
differre Leuitici 6
digero 3.Reg.1.2.Parali.20
digeſtus Danielis 5
digitus Exodi 8
digno Tobiæ 12
dij Exodi 21
dilabor 1.Regum 13
dilatare Geneſis 9
dilato Prouerb. 18. Eſa.54
dilectus ad Philemo.
diligenter 1.Theſſa.5
diligo Pſalmo 114
diluceſco.1.Reg.29.4.Re. 10
diluculo Iob 8.Pſal.107
diluculum Exod.8.Ioſue 6
diluuium Gene.7. Pſal. 28
dimenſum Lucæ 12
dimenſus eſt Eccleſiaſtici 1
dimicare Deuteronomiũ 20
Numeri 10
dimidius Eccleſiaſti.29
dimittere Matthæi 1
dimon Eſaiæ 15
dina Geneſis 30
dinaſtes Actorum 8
dionyſius Areopa. Acto.17
diopetes Actorum 19
dioſcorus 2. Macca. 11
dioſpolis Ezechi.30
diotrephes 3. Ioan. epiſto.
diphthera Zaccha.5
diplois Pſalmo 108
dipſas Deuterono.8
directum Pſalmo 25
direptus. Eſaiæ 42.Baruch 4
dirigo Pſalmo 28.& 100
dirigor Pſalmo 140
diripere Eſaiæ 10
dirumpo Pſal.115. Eſai.64
diruo Numeri 16
dirus 2. Macc. 9
dirutus Nahum 2
diſcalciatus Eſaiæ 20
diſceptatio Roma.14
diſcepto Iudicum 12.Iob 31
diſcerno Pſal.42. 1.Eſd. 10
diſceſſio 2. Theſſalo. 2
diſcinctus 3. Regum 20
diſciplina Prouerb.8
diſciplinatus Iacobi 3
diſcolor Hieremiæ 12
diſcolus 1.Petri 2
diſcophorus in præfa.Dan.
diſcretor Hebræorum 4
diſcrimẽ. Iudic.5. Heſter 11
diſcriminale Eſaiæ 3
diſcriminare Iudith 10
diſcubitus Eccleſiaſtici 41
diſcus Matthæi 14
dyſenteria Eſa.13. Acto. 18
diſertus in præfatio. Eſaiæ.
diſpendium Prouerbi. 27
diſpenſator 3.Reg. 18
diſpertio Eſaiæ 53
dyſphemin 1.Theſſa.1
diſſeco Actorum 7
diſſenſio Heſter 13
diſſero in præfatiõe 2. ſuper Pſalterium.
diſſertitudo Eſaiæ 33
diſſipo Gen.9. Pſal.32

diſtan-

Diſtantia Deut.1. Eccl.6
Dyſtychin 1. Theſſ.1
Diſtillo Cant.4.
Diſſutus Leui.13
Dithalaſſus Acto.27
Diuerſoriũ Exo.4.Hiere.9
Diuerto Gene.19
Diuinatio 4.Reg.17
Diuinitus Eccle.49
Diuinus Eſai.44.Hiere.27
Diuſcuron Acto.28
Diuulgare Heſter.1
Doch 1.Macc.16
Docibilis Ioan.6
Docilis 3.Reg.3.& Ioan.6
Dodanim Eſaiæ.21
Doech 1.Reg.22
Dogma Heſter.4. Iob.13
Dolatus 3.Reg.6
Doleo 1.Reg.22
Dolo & dolio Deute.10. Oſee.6.
Doloſus Malachi.2
Doma 2.Reg.5. Proue.21
Domeſticus Eſaiæ.3
Domicilium Pſal.101
Dominator Eſaiæ.3
Domini Tyranni, in epiſtola ad Paulinum cap. 4
Dominor Eccli.17
Dominus videt Geneſ.22
Domus Pſal.117. Lucæ.1
Domus exaſperãs Eze.2
Domus idoli Amos.7
Dona Lucæ.2
Donec Pſal.104.Mat.1
Donum Leuiti.6
Doram 1.Maccha.15
Dorcas Marc.5
Dorix Eccli.24
Dormito Pſal.120. 2.Pet.2
Dos Geneſ.34
Doſitheus 2.Macc.12. Heſter.11.
Dothaim 4.Reg.6
Drachma Nehemiæ.7.Lucæ.15.
Draco Exo.7. Pſal.73
Dracontium Apoc.12
Dragma Pſal.125.Lucę.25
Drama Nehemiæ.7.Lu.15
Dramaticus Nehe.7
Dromades Eſaiæ.59
Ducatus Eccli.7. Mat.15
Ductile Exod.25. Pſal.97
Ductilis Num.8
ductus Ezechiel.17
dudũ in argumento Hieremię & in p̃fatiõe Actoꝝ.
duæ gentes Ezech.35
duæ ſemis tribus Num.34
duæ virgæ Zaccha.11.
duma Eſaiæ.21
dumtaxat Leuit.14.&.21
duo & ambo Ioſue.3
duplicia Eſaiæ.40
duplico Eccli.42
dura Daniel.1
dura ceruix Acto.7
durachon Eſai.33
durius agam 2.Cor.13
dux 1. Paralipp. 7. Matthæi.2
EAdem vocabula, in præfatione ſecunda ſuper Paral.
Eadem 4.Reg.10
Ebenus Ezechi.27
Eber 1.Parali.1
Ebibo Iob.6
Ebion in prologo quatuor Euangeliorum.
Ebullio Ezodi.8.Prou.15
Ebur 3.Reg.22
Echathana Iudith.1. 1.Eſdræ ſexto.
Eccleſia Nume.20.Pſal.149
Eccleſiaſtes Eccleſiaſt.1.& in prologo Galeato.
Ecce Pſal.133
Ecce virgo Matth.1
Echidna Acto.28
Echo Sapien.17
Etiam Philip.4. Apocal.1
Econtra Exo.34. 4.Regũ.2
Econtrario 2.Cori.2
Ecſtaſis Acto.3.&.11
Ecthetas Ezechi.91
Ectroma Num.12
Edaphizin Lucæ.19
Eden Gene.4.Eſaiæ.37
Edico 3.Eſdræ.5
Edictum 1.Eſdræ.7
Ediſſero Matthæi.13.&.15
Edoceo Pſal.24
Edom Eſaiæ.63. Abdiæ.1
Educo Exodi.3.Pſal.22
Edulium Gene.25.Leui.7
Effœminatus 3.Re.14.Eſa.3
Effero 2.Paral.34. Pſal.82
Efficax Eccle.9.
Effigies Marci.16
effloreo Pſal.102
effodio 2.Paral.26
effor Pſal.93.Prouer.18
effrem Ioannis.11
effringo Gene.19.Iudith.2
effugio Iob.1
Effundo Pſalmo.141
egenus Iob.5. Pſalmo.85
Egere Pſalmo.33
egero 2.Paralip.21
egeſtus Deuteron.23
egredior Geneſis.24
egregius 1.Paralip.12
egroto Eſaiæ.38
euilath Geneſis.2
eiulatus Heſter.4
eiulo Geneſis vigeſimo ſeptimo.Iob 35
elaboro, in præfatiõe Lucę.
elamitæ Actorum.1
elangueo Nahum.1
elaſſa Hieremiæ.29
eleale Eſaiæ.15
eleazar Leuitici.10
eleazarus 1.Macchab.6
electrum Ezechiel.1
eleemoſyna Tob.2.Eccle.3
elegans Exodi.2. 2.Reg.14
elementa in p̃logo Galeato
elementum Galat.4
elenchus Hebræorum.11
elephas 1. Macchab.1
eleuo Exodi.7.Ezechiel.11
eleutherus 1.Macchab.11
eliachim Iudith.4
eliakim Eſaiæ.22
elicio Prouerbiorum.30
elido 4. Regum.8. Eccle.1
eliezer Exodi.2
elich Lucæ.3
elim Eſaiæ.15
elimais 1.Macchab.6
elymas Actu.13.
elimelech Ruth.1
elingo Baruch.6
eliphas Iob.2
eliſa Ezechielis.27
Elizabet Lucæ.1
elle hadbarim Deutero.1
Elolatus eſt, in p̃fa. 12. prophetarum.
eloi Marci.15
elongo Pſalmo.70
eloquens Exodi.4
eloquor Acto.2
elucido Eccleſiaſt.24

Elul Nehemiæ.6.3.Reg.6
Emachuel 1.Macchab.11
Emano Iacobi.5.
Emarceo Eſaiæ.21
Emath Ioſue.13
Emaus 1.Macchabæ.3
Emergo Geneſis.41
Emigro Pſal.51
Emineo Exodi.38
Eminus 3.Regum.20
Emiſſarius Leu.16.1.Reg.22
Emiſſio Baruch.2
Emmanuel Eſa.7.Matth.1
Emmer Hieremi.20
Emola 3.Eſdræ.1
Emollio 2.Paralip.34
Emolumentum Eccleſi.4. Malachiæ.3
Emortuum Romanor.4
Emplaſtrum Sapientiæ.16
Emptitius Geneſis.17
Emunctorium Exodi.23
En 2.Paralip.18.Heſter.7
Enalion Iacobi.3
Encænia Ioannis.10
Enchiridion in præfati. ſecunda Pſalterij.
Endor Pſalmo.82
Energia 1.Corinth.12
Engaddi 1.Regū.24.Can.1
Engallim Ezechiel.47
Ennon Hiere.7.Ioannis.3
Enoch Geneſis.5
Enon Eſaiæ.47
Enos Geneſis.4
Enotiſaſthę ī p̄fatio.Iohelis
Enteuxis 1.Timoth.2
Enthuſiaſmus Eſaiæ.12
Epaphras Coloſſen.1
Epaphroditus Philip.1
Eparches Actorum.25
Eparchia Actorum.25
Eparchiotes Actorum.25
Ependima Oſee.3
Epænetus Romano.16
Epha Eſaiæ.60
Ephœbus 1.Maccha.4
Epeſus Epheſio.1
Ephi Leuitici.5.1.Reg.17
Ephod Exodi.25.1.Paral.15
Ephraim Gen.41.Pſal.59
Ephrata Geneſ.35. Pſal.131
Ephron Geneſis.23
Epiblema Matth.9
Epicuræi Actuum.17
Epinicion 2.Maccha.8
1.Paralip.15.
epiſcopatus Pſalmo.108
epiſcopus in p̄fatiōe Tobiæ
epiſtantes Actuum.17
epiſtemon Iacobi.3
epiſtyliū 2.Paral.4.3.Reg.7
epiſtola Heſter.8
epithalamium Cantico.1
epitome in epiſtola ad Paulinum capite. 6
epiuſion Matt.6
epomis Oſee.3
epphatha Marci.7
epulans 3.Eſdræ.7
epulari Deutero.12
epulæ Tobiæ.8
epulum Numer.10
equeſter Hieremiæ.12
equidem Hieremiæ.33
equitatus Deute.17
eradico Eccle.3.Lucæ.17
erado Sapientiæ.13
eraſtus Romano.16
erat moriturus Lucæ.7
e regione Gene.16.Deu.27
eremus Deuter.1.1.Para.5
ergaſtulum Exodi.6.Hieremiæ. 37
ergo Sapientiæ.7
ergone 3.Regum.8
erigeron in præfatione Ezechielis.
erinatius Pſalmo.103
eripio Pſalmo.139
erubeſco 4.Regū.3.Eccl.41
eructo Pſalmo.18
erudio Deuter.8.Prouer.9
eruditus Eſaiæ.50
eruere Iudicum.9
erumpo Eſaiæ.58
eruo Pſalmo.32
eruor Prouerbio.2.
erutus Leuitici.13
Eſaias Eſaiæ.
eſca Matthæi.3
eſdras 1.Eſdræ.1
eſdris 2.Macchabæo.12
eſebon Ioſue.12.Cantic.7
eſoptron Sapientiæ.7
eſra 1.Eſdræ.7
eſſattha Danielis.6
eſſei Matthæi.16
eſt eſt, non non.Matthæi.5. Iacobi 5
eſt,& non 2.Corin.1
eſto Geneſis.31.2.Corin.12
etenim 2.Paralip.20
et euenit ſermo 2.Regum.3
ethai 2.Regum.18
ethan Pſalmo.73
et Hebionitas, in præfatio. Eſdræ.
ethnearches,in præfatio.Eſaiæ.
ethnearchia in eadē p̄fatio.
ethnicus Matthæi.5
etymon in p̄fatiōe Danielis
et q̄druplex in epiſtola ad Paulinum capi. 6
et tulit vir inaurem Ge.24
euaginare Leuit.26.Iud.9
euaneo Matthæi.5
euangelicus in præfatione Hieremiæ prima.
euangeliſta Eſaiæ.41
euangelium in prologo 4. euangeliorum.
euāgelizo Pſal.67.Eſaię.40
euangelizor Matthæi.11
eubulus 2.Timoth.4
eucharis Eccleſi.6
euello Pſal.128.Hieremię.1
euenit 1.Eſdræ.8
euentus Gene.41.1.Reg.11
euerto Lucæ.15
euge Pſalmo.34.& 69
eupator 2.Macchabæo.6
euphratæus Ruth.1
euphrates Deute.1.2.Paralipome. 35
eupolemus 2.Macchab.4
euicino Deut.19.Hiere.23
euilmerodach 4.Regum.25
euito Prouerbiorum.17
eumenes 1.Macchabæo.8
eunica 2.Timoth.1
eunuchus Deuteronom.23 4.Regum 20
euoco Prouerbiorum.27
euodia Philippenſ.4
euomo Leuiti.18
euroaquilo Actorum.27
eurus 4.Eſdræ.15
euſebia 1.Timoth.2
euſebius Ezechiel.33
euthymi Actorum.27
eutychus Actorum.20
eutrapelia Epheſi.5
ex abundanti eſt 2.Corin.9
exactio Nehem.10
exacerbo Pſalmo.9
exactor Exodi vigeſimo ſecun-

cundo.Zachariæ 9
Exacuo Pſalmo.63
Exacutus Ezechiel.21
Ex aduerſo Ezechi. 13
Exagito 1.Regum.16
Exaltare Ioannis.5
Exaltatus Pſalmo.130
Exalto Pſalmo.29
Examen Iudicum.14
Examinatus Heſter.15
Exanguis 2.Macch.14
Exanimus Iudicum.5
Exarare Iob.19
Exaratum Danielis.5
Exardeo Pſalmo.2
Exareo 3.Regũ.13. Pſal.128
Exaro Eſaiæ.23
Exaſpero Pſal.65. Eccli.4
Excæco Exodi.23
Excedo Iob.42
Exceptorium Eccle.39
Excerebro Eſaiæ.66
Exceſſus Lucæ.9
Exceſſus mentis 4.Eſd.13
Excido Iudith.3 Prou.9
Excido Deu.4. Eccli.14
Excidor Romano.11
Excoquo Eſaiæ.1.&.48
Excorio Micheæ.3
Excors Eccli.6
Excubare Numer.18
Excubiæ 4.Regum.11.
Excubo Exo.38.Numeri.3
Excutio 1.Regum.30
Excuſatio Ioannis.15
Excuſſus Pſalmo.126
Execrabilis Eccli. 10
Execratio 2.Par.15.3.Eſd.7
Execramentum Eccli.15
Execror Pſalmo.55
Exedra 1.Para.9. Hiere.35
Exegematicus Nehemię.7
Exemplar 4.Reg.16.Tob.1
Exentero Tobiæ.6
Exeqæ Gen.50.2 Paral.21
Exerceo 2.Paralip.24
Exæreta Danielis.10
Exæreton Matt.6
Exerro Sapientiæ.12
Exæſtuo Marci.7
Exhaurio Numeri.5
Exhilaro Pſal.103.Prou.15
Ex hoc 2.Corint.5
Exhortatio 2.Cor.1
Exigo Exodi.5
Exilio Tob.2.Act.14
exinanio Pſalmo.136
exinanitio Pſalmo.74
exinanitus Romano.4
exinde 3.Eſdræ.6.Ioã. 19
exiſtimo Pſalmo.72
exodus Exodi.1
exorciſta Actu.19
exorcizo Matthæi.26
exordium,in pręfatio.terti. Pſalte.
exoſſare Hieremiæ.50
exoſtoas Ezechiel.41
expando Pſalmo. 142
expaueo Geneſi.27.Tob.7
expectans Lucæ.23
expeditio Iudith.2
expedit Iob.15
expediti Deu.3.Eſaiæ.15
expenſa 4.Regum.12
expergiſcor Hiere.51
experimẽtũ Heſt.3.2.Cor.13
experior Iudicum.2
expers 3.Eſdræ.4
expeto Num.31. Iudic.15
expiatio Num. 9. Nehe.12
expiare Leuitici.16
expio Exodi.29
explano Deuterono.1
exploratores Iudith.10
exploro Geneſis.42
expoſtulo Gen.20. 1.Maccha. 15
exprobrans Pſalmo.43
exprobro Nehe.6.Mar.16
expugnare Pſalmo.128
exquiſitum opus Pſal.110
ex quo Iob.20
exta Ezechiel.21
extales 1.Regum.5
extemplo Num.30.Prou.6
extendo Pſalmo.124
extenuare Exodi.34
exterminium Sapientiæ.1 1.Macchab.7.
extermino Sap.11.Matt.6
externus Numer.2
exterus Num.18. Sapi.12.
extimeſco Eccle.7
extollentia Eccle.23
extrico Tobi.6
extruo 4.Regum.25
extunc Pſalmo.75
exul Numer.35
exulto Pſalmo.50
exuro 1.Paral.14 Eccle.43
exuſtio Eſai.64
ezechias 4.Reg.20. Oſee.1
ezra 2. Macchab.8
FAber Marci.6
fabrefactio Exodi.31
fabricatores mẽdacij Iob.13
fabrico Exodi.4.Iob.34
fabula Tobiæ.3
facetia Epheſiorum.5
facere horam Matt.20
facere 3.Regum.18
facies Pſalmo.12. &.81
facile Sapientiæ.19
facinus Ioſue.7
factio Amos.6
factura. Pſalm.61. Ephe.2
facula Eccli.48
falcatus Iudicum.1
falſarius in præfatione.2.ſuper Iob.
falſiloquus Iob.16
falx Deuterono.16
fames 2.Para.9. Pſal.58
familia 1.Paral.7.Lucæ.1
famoſiſſima ſolis menſa, in epiſtola ad Paulinũ ca.1
far Leuitici.2
farcio Ezechiel.30
faſcia Eſaiæ.3
faſciculus Cantico.1
faſcinare Gala.1
faſcinatio Sapientię.4
faſcis in præfatio.Eſdræ,& Nehe.
faſti 1.Paralipo.27
faſtigium 2.Regum.18
fatui ficarij Hieremiæ.50
fatuus Eſaiæ.32.
fauilla. Gene.19.Leui.6
fauus Prouerbio.5
fauus mellis Lucæ.33
faux Iob.12.&.33
fax Iudicum.15
fœderatus 3.Regũ.20
fœmen Deutero.28
fœminalia Exodi.28
fœmur Gen.47. Ezec.24
fœnerator Pſal.108.Luc.7
fœnero Deutero.28
fœneror Eccleſi.29
fœnũ Pſal.101. Ioannis.6
fœtus Gene.32.1.Reg.6
felethi 1.Paralip.18. 3.Regum.1
felis Sapientiæ.14
fenenna 1.Regum.1
feneſtram aperire Hier.22

Ferculum Canticorum.3
Feretrum 2.Regum.3
Feriatus 2.Macchabæ.5
Feriæ Leuitici.23
Ferio Deuterono.29
Ferme in præfatio.ſuper Eccleſiaſten
Fero Hieremiæ.28
Ferre vterum Matthæi.1
Ferus Sapientiæ.14
Feſtinato 2.Paralip.26
Feſto mediante Ioannis.7
Feſtuca Matthæi.7
Feſtus Tobiæ.2. Pſalmo.75
Fex Pſalmo.74
Fiat.fiat Iudith.10. Pſal.40
Fibula Exodi.26.1.Mac.10
Ficetum 1.Paralipome.27. Amos 4
Fictiles & le. Leuit.6.4.Regum 3
Fictio Sapientiæ.7
Fictor Amos.7
Fictus Sapient.1
Fideliter in tertia Ioan.epiſ.
Fideiuſſor Prouer.20
Fiducia 1.Ioannis.5
Fiducialiter Eſai.12
Figmentum Pſal.102.Ro.9
Figo Nume.33
Figulus Sapienti.15
Figura in prologo Galeato & Sapient. 18
Filij Ammon Ezec.25
Filij Dauid Matth.1
Filij diffidentiæ. Ephe.2
Filij hominum Pſalmo.4
Filij Sadoch Ezechiel.44
Filiolus 1.Ioan.2
Filius perditionis Ioan.17
Filius ſaltus 1.Paralip.20
Fimbria Nume.15. Matt.9
Fimus Ezechielis.4
Finitor Zacchar.2
Finis 1.Timoth.1
Firmamentum Geneſis.1. Pſalmo. 18
Firmo Pſalmo.92
Fiſcella Exodi.2.& in præfatio.in Iob.ſecunda.
Fiſcus 1.Eſdræ.7
Fiſſura Eſaiæ.2
Fiſtula Iob.40. 2.Regum
Fixura Ioannis.20
Flabellū in p̄fa. Iob.ſecūda
Flaccens Eſaiæ.19
flaccus in p̄fatio.Iob.prima
flagellū Pſal.37.Nahum.3
flagitium Gene.44
flagro Numero.11
flagrum 2.Macchab.7
flatus Eſaiæ.57
flaueſcere Prouerb.22
flauus Leuitici.13
flecto in oratione Manaſſe
fluctuatio Pſalmo.54
fluctuo ad Epheſios.4
fluctus Iob.9
fluentum Ioſue.3
flumen Pſal.64.& 136
fluo Pſalmo.96
focarius 1.Regum.8
folliculus . Exodi.9
fomes Geneſis.37.Nu.28
fons draconis Nehem.2
fons patens Zacch.13
for faris Eſaiæ.59
foras Gen̄.15. Pſalmo.40
forticeps Exodi.27
fores Iudicum.16
forcices Exodi.27
forinſecus Nume.15.3.Re.6
formella 1.Regum.17
formido Iob.13
fornux Geneſis.19
fornicari 1.Corinth.5
fornicarius Eccli.19
fornicatio Numeri.14
fornicor Leuit.20. Iudic.2
fornix 1.Reg.15.Prouer.20
forpices Exodi.27
forſitan Pſalmo.54.Ioan.4
fortē,nō fontē Pſalmo.41
foſſa Tobiæ.8
fotus Eſaiæ.1
foueo 3.Regum.1
Fractura Hieremiæ.30
Fragmen 1.Reg.30.Can.4
Fragor 1.Regum.7
Fragrare Cant.1. Gene.27
Framea Pſal.9. Zacch.13
Fraudo Actorum.5
Fremeo Pſalmo.2.&.111
Frendeo 3.Regum.21
Frequentia Nume.16.Nehem.4
Frequens Gen.45.2. Par.30
Frigo 1.Paral.9. Hiere.29
Frondoſus Deute.12
Frons Hieremiæ.3
Fruges Nehe.9
Frugi Eccli.31
fruor Num.3. Heſter.13
fruſtra Nehem.2
fruſtro Iob.40
fruſtum Exodi.29
frutetum Eſaiæ.7
frutex Eccli.3
fucus Sapient.15
fuga Pſalmo.141
fugitiuus Num.35.Ioſue.20
fulcra 3.Regum.10
fulcio Canticorum.2
fulgor 2.Reg.22. Pſal.17
fulgurans haſta Nahum.3
fulguro Iob.20
fullo 4.Reg.18.Eſaiæ.7
fuluus Geneſis.30
fumarium Oſee.13
fumo Deuterono.29
fumus Pſalmo.101
funda 1.Paral.12.1.Reg.17
fundamen Pſalm.81
fundere preces Baruch.1
fundibularij 4.Regum.3 Iudith 6
fundibulum 1.Macchab.6
funditus Ioſue.6.4.Eſd.16
fundo 1.Paralip.28
funebris Deut.26
fungor Exodi.28.1.Par.24
funiculus Heſter.15
fumus Gene.25.Nume.6
fur Eccli.5
furnus Nehem.3
furo Oſee.7
furor Eſaiæ.12.Pſalmo.6
fuſcina Exodi.27
fuſcinula 1.Reg.2.1.Par.28
fuſcus Cantic.1
fuſile 2.Paralip.4.Iob.41
fuſorium Zacchariæ.4
fuſorius Exodi.32
fuſus 2.Reg.3
GAba 1.Reg.7
Gabaa Oſee.5
gabaon 3.Reg.3. Eſaię.28.
gabbaa 1.Regum.7
gabbatha Matthęi.27
gabelus Tob.1
gabriel Lucæ.1
gad Geneſis.30
gadditis Ioſue.1
gaius Romano.16
galaad Hier.8.Cant.4
galaadithim 1.Macc.5
galatæ Galat.1
galatia 1.Macc.8.1.Cor.16

Galbanus Exo.30. Eccli.24
Galeatum principium, in p‑logo Galeato
Galgala Deut.11. Oſee.4
Galilæa Matt.2
Gallicantus Marci.13
Gallicinium Ibidem
Gallio Actorum.18
Gallogræcia 1.Macchab.8. 1.Corint.16
Gallus gallinaceus Eſai.22
Gamaliel Actor.5
Gammadim Ezech.27.
Gangrena 2.Timoth.2
Gannio Eſaiæ.10
Gareb Hieremiæ.31
Garizim 2.Maccha.5
Gaudimonium Baruch.4
Gaza Gene.10. Heſt.5
Gazara 1.Macchab.7
Gazaris 1.Macchab.13.& 16
Gazeus Ioſue.13
Gazeron 1.Macc.4
Gazer Ibidem
Gazophylacium Matt.27
Gebal Pſalmo.82
Gehenna 4.Eſd.2. Mat.5
Gelboe 2.Regum.1
Gelu Iob.37
Gemellus Canticorum.4
Gemini Geneſis.25
Gemitus Hieremi.45
Gemma Gen.40. Prou.17
Gemmarius Exodi.27
Gena Canticorum.1
Genealogia 1.Eſd.2. 1.Ti‑mot.1
Gener 1.Reg.18. Tobiæ.10
Generatio Eſa.38. 1. Ioan.5
Generoſus Sapientię.8
Geneſis manifeſtiſſima, in e‑piſtola ad Paulinū. ca.6
Geneſis Geneſis.1
Genezar 1.Macch.11
Genimen Pſal.64. Ezec.36
Genimina Matthæi.23
Gennema Ezechi.36
Geometræ in epiſtola ad Paulinum cap. 6
Geon, nilus, melo Gene.2
Gens Pſalmo.78
Geraris Geneſis.20
Geraſeni Mat.8. Marci.5
Germana in p̄fatio. Para‑lipome.
germanitas Zacch.11
germanus Philip.4
germen Eſaiæ.4
germinatus 1.Parali.5
gerreni 2.Macchabæo.13
gerſom Exodi.2
gerſon Ibidem
gerulus Ruth.4
geſen Geneſis.47
geſſemanim Eſaiæ.28
geſſur 2.Regum.15
geſtare Deuteron.1
geſtatorium 2.Macchab.9
geth 2.Reg.8. Amos.6
gethæus 1.Regum.5
getſemani Matthæi.26
gibber Leuitici.21
gibbus Eſaiæ.50
gibblij & gibelim 3.Reg.5
giezi 4.Regum.4
giganteus Numero.13
gigas Geneſis.7. Pſalm.18
gilon 2.Regum.15
gith Eſaiæ.28
glarea Iob.21
gleba 4.Eſd.2. Iob.28
globus Numer.16. 4.Re.9
glorioſus Pſalmo.86
gnarus Geneſis.25. 3.Reg.9
gnidius Actorum.27
goatha Hieremiæ.31
godolia 4.Reg.25. Sopho.1
gog Ezech.38. Apo.29
golgatha Matthæi.27
goliath 1.Regum.17
gomer Eſaiæ.1
gomor Exodi.16
gozan 4.Regum.17. Eſa.37
græcia Ezechi.27. Zacc.9
gramma Lucæ.16
grammateus Eccli.10. 1. Corinth.1
grammatici in epiſtola ad Paulinum. cap. 6
grandæuus 1.Regū.4
grande fœnus i p̄ſat. Ioſue.
grandis Ioſue.24
grando 4.Eſd.15. Iob.38
granum 4.Eſd.4. Mar.4
groſſor 2.Regum.24
gratia Romanorum.1
gratias ago 2.Timo.1
gratifico Epheſi.1
gratis Nume.11. Pſal.34
gratuito Danielis.11
gratuitus 2.Re.24. 1.Para.21
gratulari Tobiæ.11
gratulatio Philippen.1
grauiter accipere Gene.48
grauis Pſal.34. ad Titū.2
gregatim 2.Macchab.14
groſſi Cant.2. Nahum.3
groſſus 3.Regum.12
gryps Leuitici.11
gymnaſia in epiſtola ad Pau‑linum. cap. 6
gymnaſium 1.Mac.1.& 2.4
gymnoſophiſtæ in epiſtola ad Paulinum. cap. 1
gyro Gene.30. Eccleſ.1
gyrus Exodi.30. 2.Reg.5
gubernaculum Prouerb.1
gubernare. Prouerbio.16
gubernator Ionæ.1
gurbaal 2.Paralip.26
gurges Iob.36. Eſai.48
gurguſtium Iob.40
gutta Pſalmo.44
guttur Pſalmo.149
HAazenu in præfatione Iohelis
habacuc Habacuc.1
habel Hebræorum.11
habena 3.Re.22. Nahum.2
habitudo Gen.41. 2.Mac.15
habitus Heſter.15
habitus ſanctus ad Titū.2
hadrach Zaccharie.9
haggæus Haggæi.1
hagiographa in plo. Galea.
hagios Apocal.10
halietos Leuitici.11
halitus 3.Reg.17. Iob.19
halleluia Tobiæ.13
haman Heſter.3
hamatus 1.Regum.17
han Zacchariæ.6
hanes Eſaiæ.30
hanameel Hieremiæ.31
hananeel Ibidē, & Zacha.14
hara Iudicum.2
haran Eſaiæ.37
hariolor 1.Regum.15. & 4. Re.21
hariolus Leuit.19. 1.Reg.28
harundinetū Ioſue.16. Pſal‑mo.67
harundo Matthæi.11
haſer Ezechie.47
haſtile Exod.25. 1.Reg.17
haud Leuit.13. 1.Timot.6
hauran Ezechie.47

Haurio Exodi.4. Eſaiæ.12
Hebdomas Geñ.29.Exo.34
Hebes in epiſt.ad Pau.ca.6
Hebetatus Ecclēs.10
Hebræi Hebræo.1
Hebron Geñ.13.1.Paral.3
Hæccine Deu.32.Thren.2
.Hecyra Matthæi.8
Hædera Ionæ.3
Hæreditas Pſalmo.46
Hæreo Geñ.22
Hæres 1.Eſd.9
Hæreſis 1.Corinth.11
Hæreticus ad Titum.3
Hæſito Lucæ.9
Helchana 1.Regum.1
Helem Zacchar.6
Heli 1.Regum.1
Heli, heli Matt.27
Heliachim 4.Reg.18
Helias 3.Regum.17
Heliodωrus 2.Macchab.3
Heliopolis Geñ.41.Eſa.19
Heliu Iob.32
Helizeus 4.Regum.3
Helkeſei Nahum.1
Hellada 1.Macchab.8
Helleniſmus Daniel.13
Hema Matth.9
Hemath Eſaiæ.10
Hemath magna Amos.6
Hemorrhouſa Matthæi.9
Hennon 2.Paralip.28
Hœdus Eſaiæ.11
Hepar Threno.2
Hercules 2.Maccha.4
Heri Exo.21. 1.Paralip.11
Hericius Eſaiæ.14
Hermageddon Apocal.16
Hermagoras in epiſtola ad Paulinum cap. 6
Hermas Romano.16
Hermon Ioſue.12.Cant.4
Hernia Leuitici.21
Herodes Matt.2.Luc.23
Herodiani Matth.22
Herodias Mat.14.Marci.6.Lucæ 9
Herodion Roman.16
Herodius Leuit.11.Pſal.103
Hermes Roma.16
Hermogenes 2.Timot.1
Heruca Iohelis.1
Heſter Heſter.1
Heſychius in præfatiõe quatuor euangeliorum
hethalon &c. Ezec.47
heu Ezec.6.Hieremiæ.4
heua Geñ.3. 2.Corint.11
hexameter in p̃fatione prima Iob.
hexapla in præfat. Eſdræ & Nehemiæ.
hexaplus in p̃fat.Iob prima.
hezechiel Ezechiel.1
hians 2. Macchabæo.6
hiberæ neniæ in præfatione ad Deſyderium.
hic Matt.12.Lucæ.11
hierapolis Coloſſ.3
hieratias Oſee.3
Hieremias Hieremi.1
hiericho Ioſue.2.Matth.20
hierichontinus Hiere.39
hieroboam Oſee.1
hieronymus 2. Maccha.12
herophanta Ezec.44
hieroſolyma Matt.2
hieroſolymita Ecclĩ.50
hieruſalem Palmo.121
his itaq; geſtis Geneſis.22
hilarus Ecclĩ.26
hilaſmos Pſalmo.124
himas Eſaiæ.5
hin Ezechiel.46. Exodi.29
hinnio Ecclĩ.33.Eſa.10
hinnitus Iob.39
hinnulus Prouerb.5
hiram Rhei 3.Reg.7
hircus Leuitici.9
hirudo Prouerb.30
hirundo Tobiæ.2
hiſpania 1.Macchabæ.8
hiſpidus Geneſ.25
hiſtoria in p̃fatione Eſaiæ. & 2.Macchab.2
hiulcus 2.Macchabæo.6
hoc ſcio, ꝙ neſcio in epiſtola ad Paulinum ca. 6
hodie Pſalmo. 94
holdai Zaccha.6
holocauſtoma 2. Paralip.2
holocauſtũ Geñ.8.Exo.18
holofernes Iudith.2
holoſerica Apocalyp.18
homerocentones in epiſtola ad Paulinum ca. 6
homicida Actorum.3
homilia in præfatione ſecũda Pſalterij.
homo peccati 2, Theſſalonicenſ. 2
homo triũ literarũ Ecclĩ.5
homonymos Exodi.2
homotechni Actorum.18
honorifico Pſalmo.138
hora Ioannis.16
Horatius in epiſtola ad Paulinum cap. 6
horeb Exodi.3.Pſalmo.105
horologia Eſaiæ.38
horrendum Sapientiæ.6
horreum Deutero.28
horripilatio Ecclĩ.37
Horror Oſee.13.Iob.18
hortulanus Ioannis.20
hortus voluptatis Iohelis.2
hoſios Apocalyp.15
hoſpitalitas Hebræor.13
hoſtia Leuit.1. Roman.12
hoſtilis Leuit.26.Eſa.1
hoti Actorum.11
huc 4.Eſdr.5
huius em̃ & genus ſumus. Actorum. 17
huiuſmodi 2.Paralip.6
hulcus Exodi.9.& 2.Regum 20
humanum dico Roman.6
humilio Threno.5.Phil.2
humilis Heſter.15
humus Deut.13.Nehe.9
hus Gen.22.Iob.1
hyacinthinus Numer.4. Heſt. 1
hyacinthus Exodi.28. Canticorum 5
hyades Iob.9
hyalon Apocalyp.15
hyalurgus Ibidem
hybernalis Sapientiæ.16
hybernus 3.Eſdræ.9
hybridæ 4.Regum.5
hydra ſibilet, in præfatione Eſdræ.
hydria Gene.24.Ioannis.2
hydrops Lucæ.14
hyemo Eſaiæ.18. 1.Corinth. 16
hymenæus 1.Timoth.1
hymnus 1.Parali.7.Pſal.67
hyotheſia Epheſios.1
hyperacmos 1.Corinth.7
hyperaſpiſmus Pſal.143
hyperaſpiſtes Ibidem
hypocondria Eſaiæ.26
hypocoriſticum Eſaiæ.40
hypocrita Iob.8.Eccli.1

Hy-

Hypodicos Roma.3
Hypopodion Pſal.109.Matthæi 22
Hyſωpus Exod.12.Leuit.14
IAboch Ioſue.12
Iacio Geneſ.21.Ioan.8
Iacob Geneſis.25
Iacώbus Iacobi.1
Iacobus Alphæi Lucæ.6
Iactantia Hieremiæ.48
Iactare Iob.18
Iaculum 4.Regum.13. 1.Macchab. 6
Iadaſan Iudith.1
Iairus Marci.5
Iam Ioannis.5
Iam redit & virgo, in epiſtola ad Paulinum cap. 6
Iambri 1.Macchab.9
Iamnes 2.Timothei.3
Iamnia 1.Macchab.4
Iamnitæ 2.Macchab.12
Ianitor 1.Paralipome.9
Ianthina veſtis Ezechiel.16
Iaphet Geneſis.5
Iarcha in epiſtol. ad Paulinum cap. 1
Iaſa Eſaiæ.15
Iaſon Roma.16.Actor.17
Iaſpis Exodi.28
Iaſub Eſaiæ.7
Iauan Eſa.66.Ezechi.27
Iazer Eſaiæ.16
Iberi Ezechiel.27
Iberia 1.Macchabæ.8
Ibex 1.Reg.24.Iob.39
Ibis Leuitici.11
Ichthys Ioannis.6
Iconium Actorum.14
Ictus Nume.35
Idaia Zacchariæ.6
Idcirco 2.Paralip.16
Idioma in pfa. Iob.prima
Idiota 1.Corint.14
Idipſum ſapere Philip.4
Idithum 1.Paralip.25
Idolæum 1.Corint.8
Idolium Ibidem
Idololatres 1.Corinth.10
Idololatria in præfatione ſuper epiſtolas Paulinas
Idolothytum 1.Corint.8
Idolum Gene.31.Deuter.7
Idoneus 2.Corint.2
Idumæa Pſalmo.59.&.82
Ieblaam 4.Regum.9
iebus Zacbhar.9
iechelia 4.Regum.15
iecur Leuitici.1.Thre.2
iedida Eccles.1
iehu 3.Regum.16
iemineus 2.Regum.29
ieris Geneſis.13
ieſchua Zacchar.9
iezrael Oſee.1
ieſu naue in plogo Galeat.
ieſus naue Eccli.46
ietro Exodi.3
iezabel 3.Regū.16
iezonias Ezechiel.8
ignauia Ioſue.18
igniculus Eſaiæ.30
ignitus Num.21.Nahū.2
ignominia Eſaiæ.47
ignoro Tobiæ.5
ignoſco Ioſue.24
ignotus deus Acto.17
ilex Eſaiæ.44
ilia Leuitici.3
ilion 2.Regum.20
ilium Ibidem
illamentatus 2.Macc.5
illectus Iacobi.1
illex Eſaiæ.44
illico Heſter.7.Tobiæ.11
illiſus Lucæ.6
illuc 4.Regum.9
illuceſco Tobiæ.8
Illudentibus Iudæis in præfatione prima ſuper Paralipomeñ.
illudo Prouerb.14
illumino Pſalmo.26
illunis Eccli.43
illuſor Prou.3.2.Petri.3
illuſtro Iob.3.Pſal.30
illuuies Deutero.28
illyris Romano.15
imago Pſalmo.72
imbecillis 2.Paralip.28 Nehe. 4
imbecillitas Roma.15
imber Iob.29
immaculatus Pſalmo.118
immanis Iob.36. Tobiæ 6
immineo Deutero.11. 2.Paralip. 28
immitis Eccli.13
immitto Pſalmo.33
imo Roma.3
immolare Geneſis.31
immolatitia Actor.15
immunis Iudith.12.Eccli.16
impedatura 3.Eſdræ.5
impœnitens cor Roma.2
impello Eſa.25
impendiū 3.Eſd.6.Eccli.21
impendo Iudith.11
impenſa Exodi.21
impenſius in prologo ſup epiſto.Cano.
imperitus Iob.38
impero 2.Paralip.10
impertio Tob.1
impetigo Leuitici.21
impetus 3.Regum.22
impietas 4.Eſdræ.4
impiger Prouerbio.6
impingens Eſaiæ.62
impingo 4.Regum.11
impius 2.Paralip.19
implano Eccli.15
implere Matthæi.1
impolitus Deutero.27. 1.Eſdræ 5
imponere Geñ.26. 1.Re.28
importune Eccli.32
importunus 2.Theſſal.3
impoſterum Prou.29
imprecans Leuit.16.in oratio.Manaſ.
improbitas Lucæ.11
improbus Baruch.4
improperium Pſalmo.68 Roma. 15
in,id eſt,per 1.Corinth.1
inalto Eccli.20
inambulo 2.Corint.6
inanis Gene.1.Pſalmo.7
inaquoſus Pſalmo.62
inauris Exod.32.Prou.25
in calce in præfatione tertia Pſalter.
incantans Pſalmo.13
incantator Eccli.12
incaneo 2.Regum.12
incanto Exodi.7
incaſſum Deutero.32.Leuitici 26
incaſtratura Exodi.26.&35.
incedo Leuit.26
incenſum Pſalmo 65. Lucæ 1
incenſus Exodi.29
in cœnaculo Sion, in epiſtola ad Paulinum.ca. 6.

Incæſtus Leuitici.18
Inchoatio Hebræorum.6
Incido Pſalmo.7. Eccli.8
Inciſiones in ꝓlogo Galeat.
Inciſura Leuitici.21
Inclamo 3.Regum.15
Inclareo Exodi.19
Inclinata Lucæ.13
Inclino Pſalmo.114
Incluſor 4.Regum.24. Hieremiæ. 24
Inclytum 1.Paralipo.29
Inclytus Deuteron.4. Prouerbi. 4
Incoinquinatus Sapientię.4
Incolatus Ezechi.19
Incolumis Tobiæ.6
Incommodare Pſalmo.36
Inconcuſſus in præfati. ſuper epiſt.Paul.
Inconſutilis Ioannis.19
In cornu Eſaiæ.5
Incorruptio Epheſios.6
Incrementum Numer.32. 1.Corinth.3
Increpo Geneſis.37. Numer.10
Incubo Deuteronomij.22
Incudo Eccli.33
Incumbo Ioſue.22.Iud.3
Incuruatus in oratione Manaſſæ
Incuruo Pſal.68.Roma.11
Incus Iob.41.Eccli.38
Indeſinenter Hebræo.10
India Iob.28
Indico. Exodi.33. Iudicum.11
Indictio 3.Regum.5
Indicus Ezechiel.27
Indigena Exodi.12. Leuitici.18
Indigere Nume.20
Indignor Matthæi.20
Indirectum 1.Regũ.6
Indoctæ fabulæ 2.Petri.1
Indoles 3.Reg.11.1.Para.12
Indulco Eccli.12
Indulgentia Eſaiæ.61
Indus 1.Macchab.8
Induſtria Exodi.21. Iudith.11
Induſtrie 2.Paralipome. 24.
Induſtrius 3.Regum.11
Inedia Iob.18
ineo Geneſis.31. Exodi.34
iners Eccli.18
in faciem reſiſtere Galat.2
infamis Prouerbiorũ.2
infantulus Leuitici.12
infectus Leuitici.13
infenſus Hebræorum.3
inferi Matthæi.16
inferior veſtri Iob.12
infernus Pſalmo.29. Baruch. 2
infero Geneſis.8. 2.Reg.9
inferre Romanorum.3
inferus Tobiæ.13
infitior Leuitici.6
infixus Pſalmo.9
infodio Geneſis.35
infœcundus Geneſis.30
in foribus eſſe Geneſis.4
infreno Eſaiæ.48
infremo Iob.16
infrunitus Eccli.23
infuſorium Zacchari.4
ingeniculans 3.Eſdræ.8
ingenium quaſi vinum probare, in pręfatione ad Deſyderium.
ingens 2.Paralipome.1.Baruch. 3
inglorius Iob.12. Eſaiæ.52
ingraueſco Geneſis.45
ingruo Exodi.1
inguen 2.Regum.2
inhibeo 1.Eſdræ.5
in ictu oculi 1.Corinth.15
inijcio Geneſis.39
inimicor Eccli.28
in immenſum 2.Corint.10
iniquitas Pſalmo.35
inire fœdus Exodi.23
initia 1.Regum.15
initiare Exodi.29
initiatus Nume.25. Leui.16
initio Pſalmo.105
initium ſacerdotis officium in epiſtola ad Paulinum capite. 4
initus Geneſis.24
iniuria Pſalmo.145
in neruo Iob.13
innitens Ezechiel.29
innitor Geneſis.28.Iob.15
innocens Geneſis.24
innoteſco Pſalmo.78
innouo Pſal.50. Eccli.36
innoxius Nu.14. 4.Re.24
inobedientes 2.Timoth.3
inolitus Leuitici.13
in omnia Tobiæ.13
inops Pſalmo.11.&.85
in orbem Iob.1
inordinate 2.Theſſalo.3
in poſterum Heſter.10
in præceps Deute.12
in præſentia 2.Paralip.18
in promptu habere 2.Corinth. 10
inquam Hieremiæ.40
inquilinus Leuitici.22
inquinamentum 2.Corinthi.7
inquino Eccli.13
inquiſitor 1.Corinthior.1
in reliquo 2. Timothei.4
inſania Eſaiæ.12
inſanio Eſaiæ.24
inſcius Eccli.10
inſenſatus Galatas.9
inſeparabilis in ꝑfatio.Luc.
in ſeptuagin.animabus &c. Deuteronomij 10
inſequor Eccli.31
inſertus Romanorum.11
inſideo Tobiæ.2
inſigne caſtrorum Acto.28
inſignis Leuitici.26
inſimul Geneſis.36
in ſinu 3.Regum.22
inſipiens Pſalmo.13
inſitus Iacobi.1
inſolens Heſter.3
inſomnis Heſter.6
inſons Exodi.20
inſperate Sapientiæ.11
inſtar Iob.20
inſtaurare Epheſios.1
inſtaurari Romanorum.13
inſtita Ioannis.11
inſtitor Eſaiæ.23
inſtruo 1.Regum.4
in ſublime tolli Lucæ.12
in ſublimibus Iob.15
inſubſidiatus 3.Eſdræ.9
inſula Pſalmo.96
inſulto Iudith.5
in ſumma 1.Petri.3
inſuper 2.Paralipo.28
inſurgo Pſalmo.53
inſuſtentabilis in oratione Manaſſæ.
in ſyluam ligna ferre in præfatione tertij Pſalterij

Integer Iacob.1
Intellectus Pſal.110
Intelligentia Danie.10
Intempeſta nox 3.Reg.3
Intendens Pſalm.129
Intentator Iacobi.1
Intercludo Daniel.10
Intercolumnium 3.Reg.7
Intereo Iudith.6
Intereſt Galata.2
Interim Heſter.10
Interitio Pſal.106
Interitus 1.Corin.5
Intermiſſio Eccli.17
Intermitto 2.Paralip.16
Internetio Nume.17
Inter paucos diſcipulos in epiſtola ad Paulinũ,cap.1
Interpello Deute.25
Interpres in pręfa.ad Deſid.
Interraſile 3.Reg.7
Interruptus Nehemi.4
Inteſtinus Exod.12
Inter tantos Ioan.6
Intertrimentum Matth.16
Interuallum Lucę.22
Intono Pſalm.28
In tranſitu 1.Corin.16
Introire Pſalmo.99
Intuitus Numeri.24
Intumeo Ezechi.47
Intumeſco Deut.17
Intus & foris Apoc.5
Intexto 2.Paralip.3
In vacuum 2.Corinth.6
Inualeo Leuit.25
Inualidus Numer.11
In vanum Pſal.126
Inuenta eſt in vtero habẽs. Matt.1
Inuentio Baruch.3
In ventum loqui Hiere.5
Inueſtigabiles Ro.11
Inueſtigo 1.Paralip.19
Inuetero Pſalmo.6
Inuicem Roma.14
Inuideo Eccli.14
Inuidus Eccli.6
Inuiſo Deut.11
Inuitus 1.Paralip.21
Inuius Pſalmo.62
In vnum volumen in epiſtola ad Paulinum.cap. 6
Inuolumentum Sapient.7
Inultus Iob.24
Ioab 3.Regum.2
ioachim Lucæ.3
ioakim Danielis.1
ioanna Ioannis.1
ioannes Ibidem
ioarim 1.Macchabæo.2
ioas 4.Regum.12
ioathan Oſee.1
iob Iob.1
iohannan Hiere.42
iohel Iohelis.1
ioiada 4.Regum.11
Iona Sophoniæ.3
ionadab 4.Regum.10
ionas Ionæ.1
ionathan 1.Regũ.20
ionathas 1.Regum.18
ioppe Ionæ.1
ioppitæ 2.Macchabæ.12
iordanis Hiere.12
ioſabeth 4.Regum.11
ioſaphat 3.Regum.22
ioſedech Haggæ.1
ioſeph Gene.30
ioſeph ab Pharaone nominatio.Geneſis 41
Ioſephus quis, in præfa. ad Deſyder.
ioſias Sophoniæ.1
ioſue in præfatione Ioſue
iota Matth.5
iouis proles Acto.19
iraſcor Pſalmo.78
iris Apocalyp.4
irretio Eſaiæ.8
irrideo Iob.11
irrigare Leuitic.24
irriguus Deut.11
irritator Ezech.2
irritatrix Ezech.24
irritatus Leuitici.26
irrito Pſalmo.5
irritus 1.Eſdræ.9
irrogare 3.Eſdræ.8
irrugio Gene.27
irrumpo 2.Regum.19
iſaac Geneſis.17
iſai 1.Regum.17
iſchariotes Matth.10
iſmael Geneſis.16
iſmaelitæ Pſalmo.82
iſrael Pſalmo.113
iſſachar Geneſ.30
iſthmos in primo prologo ad Corinthios.
ita 4.Eſdræ.4
italia in prologo.Marc.
iter Geneſis.24
iterato 4.Eſdræ.3
itero Eccli.19
iterum Sapientiæ.14
ithamar Leuitici.10
ituræa Lucæ.3
itychl 1.Corinth.15
Iudaiſmus 2.Maccha.8
iubilæus Leuitici.25
iubilus Pſalmo.46
iuchal Hiere.38
iucundor Eccli.16
iucundus Pſalmo.111
Iuda Geneſis.29
iudas Galilæus Actor.5
iudas Pſalmo.59
iudæa Pſal.75
iudææ Matthæi.2
iudicatum eſt Actorum.27
iudicium Pſalmo.142
iudico Pſalmo.42
iudith Iudith.1
iugalis 2.Regum.8
iugerum 1.Regum.14
iugis Prouerb.15
iugiter Eſaiæ.52
iugulo Iudicum.12
iugum 2.Regum.16
iulius Actor.27
iumentum Lucæ.10
iuncus. in præfatione Iob ſecunda
iungo, in præfat. Prouerb.
iunia Romanorum.16
iuniperus 3.Regum.19
iupiter Actorum.14
iurgium Geneſis.13
iurgo Iudicum.8
iuſculum Eſaiæ.65
iuſiurandum Eccli.44
iuſtitia Pſalmo.14
iuſtini exemplaria,in prima præfatione ſuper Paralipome.
iuſtiſſimum pondus. 1.Paralip. 21
iuſtus Actor.1
iuxta Pſalmo.33
iuxta baſim Exodi.29
iuxta Iſmeniam, in prima præfatione ſuper Paralipome.
ixion Deutero.14
KIſeliu Zaccharię.7
Knethomeni 2.Timothei 4

Kœ

Kœſœth Ezechiel.9
LAbium Exod.25
Labrum Pſal.119
Labruſca Eſai.5
Laccos Eſaię.22
Lacedæmonas 2.Macch.5
Lacerta Leuitici.11
Lacertus Iob.22
Lachis Eſaiæ.37
Lachryma Pſal.41
Lacinia Geneſis.39
Lacinioſus in præfatio.Heſter.
Lactens Pſalmo.8
Lacto Prouerbio.1
Lactuca Exodi.12
Lacuna Eſaię.19
Lacus Geneſis.40
Lacuſculus Mar.12
Laganum Numer.6
Laguncula Eſaiæ.10
Laicus 1.Reg.21
Lalumenos Ezech.16
Lama Matth.27
Lambo Iudic.7
Lamento Matt.11
Lamech Geneſi.5
Lamentum Hierem.9
Lamia Eſaiæ.34
Lamina 4.Regum.18
Lampades Iob.41
Lampas Exo.20
Lampadion Apocal.8
Lampron Apocal.15
Lamuel Prouerb.31
Lancea 1.Regum.17
Lancearij Actorum.23
Lanceatus 2.Reg.23
Lanceola 3.Reg.18
Languor Exodi.15
Langueo Pſalmo.87
Lanugo Sapiē.5
Laodicea Coloſſen.2
Lapathes Iudith.10
Laphet Actorum.27
Lapido Eccli.22
Lapidicina 4.Reg.22
Lapidicina 2.Paral.35
Lapis adiutorij 1.Re.7
Lapis magnus 1.Re.6
Lappa Oſee.9
Lapſus 4.Eſd.8
Laqueare 3.Regum.6
Laqueatus Haggæi.1
Laqueus Pſalmo.123
Larus Eeuitici.11
laſciuio 1.Paralipo.13
laſciuus Eccle.20
laſſeo Actorum.27
laſſeſco Eſaiæ.44
laſſitudo Iudic.8.
laſſo Exod.17
laſthenes 1.Macch.11
laſſus Iob.22
later Exodi.1
laterna Ioannis.18
lateres Eſaiæ.9
latet Iob.42
latibulum Pſalmo.17
latiori opere in præfatione Eſdræ.
latito 4.Regū.7
latomus 1.Eſdræ.3
lator Iob.36
latratus in præfatio. tertia Pſalterij.
latrina 4.Reg.10
latro Hieremię.3
latrocinor Iudic.11
latrunculator Marci.6
latrunculus Oſee.7
lauacrum Cantico.4
laudo Pſalmo.112
laus inferior, ī plog. Apoc.
laxare Exo.17
lazarus Lucæ.16
lebes 1.Regum.2
lebbæus Matthæi.10
lectica Eſaiæ.66
lectito in præfatione quatuor euangeliorum.
lectulus Canticor.3
lecythus 3.Regum.17
læſura Sapientiæ.11
leena Geneſis.49
legatio 2.Paralipo.32
legatus Iudith.3
legio Matthæi.26
legiſlator Iacobi.4
legitime 1.Timoth.1
legitimus Exodi.12
lemma Nahum.1
lenio Eccleſiaſtici.48
lenitas Heſter.13
lenticula 4.Regum.9
lentiſcus in præfatione Danielis.
lædoria in præfatione Ezechiel.
lætitia Pſalmo.99
lætor Pſalmo.9
leo Ezechielis.19
lepos ad Epheſios.5
leſtris 2.Timothei.3
leua Canticorum.2
leucate in præfatione ſecunda Paralipome.
Leui Numeri.2
leuiathan Iob.3
leuigo Geneſis. 6.Deute.17
Leuitarum ac ſacerdotum cenſus in plogo Galeato
leuites Deuterono.12
leuiticus Leuitici.1
leuiculus 3.Regum.10
leuo Pſalmo.120
lens Geneſis.25
lex Romanorum.7
lex agraria Eccli.37
lia Geneſis.29
libamen Geneſis.35
libanus Iudith.1
libare Geneſis.35
libatio Eccli.30
libatorium 3.Eſdræ.2
libellus repudij Matth.5
libens 1.Paralip.21
liber 2.Macchabæ.6
liber generationis Matt.1
liber grandis Eſaiæ.8
liber inuolutus Apoc.6
liber repudij Eſaiæ.50
liberi Iudicum.13
libertus 1.Corinth.7
libido Coloſſenſ.3
libo 4.Regum.16
librarij in præfatione Eſd.
librarius Heſter.8
libum Exodi.30
libya Hieremiæ.46
libyæ Actorum.2
libyes Ezechielis.27
licentia Heſter.3
licet Nehem.13
liciatorium. 1.Regum.17
licium Iudicum.16
lictor 1.Regum.19
lictores Actorum.16
lien Exodi.29
ligatura 1.Regum.25
ligo Iohelis.3
lilium Canticorum.2
lima Eſaię.44
limatus Ezechielis.21
limen Heſter.2
limnen Danielis.6
limus Pſalmo.68
linea in prȩfatio. Danielis.

Lineæ veſtis Ezechielis.9
Lingua Pſalm.38
Linguoſus Pſalm.139
Lingurius Exodi.28
Linio Geneſis.6
Lino Ezechielis.13
Linon Apocalypſis.13
Lipon 2.Timothei.4
Lippus Geneſis.28
Literatura Pſalmo.70
Literæ apud Hebræos duplices,in ꝓlogo Galeato.
Lithon Apocalypſis.15
Lithoſtrotos Matthæi.27
Litigo Eccl.34. Iohannis 6
Litigioſus ad Titum.3
Lito Eccleſiaſtici.35
Liturgus Hebræorum.8
Litus Leuitici.14
Lituus 2.Regum.20
Liuidus Eccleſiaſtici.14
Liuor Exodi.21
Lobna 4.Regum.8
Locare Lucæ.20
Loculus Geneſis.50
Locupletatio Iudith.2
Locupleto Eccleſiaſti.27
Locuſta Exodi.9
Logicon 1.Petri.2
Logomachia 1.Timoth.6
Logos in epiſtolam ad Paulinum capit.4.
Lois 2. ad Timotheum.1
Longa litera Eccleſiaſti.5
Longanimus, in oratione Manaſſ.
Longæuus Ioſue.13
Lotamentum Eccleſia.22.
Lorum 3.Regnum.7
Loth Pſalmo.82
Lothus in p̃fatione Ezech.
Lothophagi in eadē præfa.
Lubrico Threnorum.4
Lubricus Pſalmo.34
Lucar Eſaiæ.17
Lucaria feſta Ibidem
Lucerna Numeri.8
Lucianus in præfatione quatuor euangeliorum.
Lucifer Eſaiæ.14
Lucius 1. Macchabæo.15
Lucror Matthæi.2
Lucubratiuncula in præfatione Iudith.
lucus 4.Regum.13
lud Eſaiæ.66
ludibrium Hebræ.11
lugeo Numeri.14
lugubris Leuitici.10
luith Eſaiæ.15
lumbare Hieremiæ.13
luna Eccleſiaſtici.43
lunatici Matthæi.4
lunula Eſaiæ.3
lupanar Nume.25
luſtro 1.Paralipo.18
luſtrantes Ioſue.18
luſtrata Numer.32
luſtratus 2.Regum.24
luter 4.Regum.16
luteus Eccleſia.22
lutum Pſalmo.39
lux Pſalmo.62
luxuria Sapientiæ.2
lycaonia Actorum.14
lycaonice Actorum.14
lyriſca 4.Regum.5
lydan 1.Macchab.11
lydda Actorum.9
lyddæus præceptor,in 1.prę fatione Iob.
lydia Actorum.16
lydus Hieremiæ.46
lympidius Sapient.17
lympidus 1.Regum.17
lyra 2.Regum.6
lyſanias Lucę.3
lyſias 1.Macchab.3
lyſimachus 2.Macchab.4
lyſtra Actorum.14
lyſtris 2.Timoth.3
MAalon Ruth.1
macchabæus. 1.Macchab.1
macedo 1.Macc.1
macellum 1.Corinth.10
macer 2.Macchab.10
maceria Canticorum.2
machina in pręfa.Danielis.
machinatio Heſter.8
machinor Gene.42
machas nomicas ad Tit.3
macies 2.Regum.13
macto Geneſis.46
macula Pſalmo.14
madabas 1.Macchabæo.9
madeo Iudic.6
madian Pſalmo.82
madianites Nume.10
madianitis Numeror.25
madidus Hieremię.23
magdalum Hieremiæ.44
magdalus Exodi.14
mageda Matthæi.15
mageddo 4.Regum.9
magethcæna 1.Macchab.5
magicus Sapientiæ.17
magillah Zacchar.5
magiſtratus Exodi.18
magmas 1.Macchab.9
magna Græcia in epiſtola ad Paulinum,cap. 1
magnalia Eccleſiaſt.17
magnas Iudith.5
magnatus Eccleſi.4
magnifice Eſaiæ.12
magnificentia Pſalmo.144
magniloquus Pſalmo.11
magnopere 4.Eſd.7
magog Apocalypſis.20
magus Leuitici.19
mahar Matthæi.6
maieſtas 2.Paralipome.7
maior natu Geneſis.48
makeloch. Zacchariæ.11
malachias 1.Macchab.1
malachias propheta in epiſtola ad Paulinum.ca. 4
malachim in ꝓlog.Galeato
malachoch in eodē ꝓlogo.
malagma Sapientię.16
malalcel Geneſis.5
malapunica Exodi.28
malaſſar Danielis.1
malea Actorum.27
male Matthæi.17
maledicere Romanor.12
maledictio Romanorum.3
maledictiõe peſſima 3.Re.2
maledictum Galat.3
maleficium Eſaiæ.47
maleficus Exod.7
malitia Matthæi.6
maligno Pſal.73
malignus Pſalmo.14
malleator Iob.41
malleolus Danielis.3
malleus Iudic.4
mallos 2.Macchabæ.4
malogranata Deutero.8
malogranatum Iohelis.1
malogranatus 1.Reg.14
malumpunicum Cantic.4
malus Canticorum.2
mambre Geneſis.23
mambres 2.ad Timoth.3
mammona Mat.6.Luc.16

Manahen Acto.13
Manaſſes 4.Regum.21
Mancipium 2.Macch.8
Mancipo Nume.4
Mancus 4.Eſd.2
Mando Gene.6
Mandragoræ Cant.7
Mane 2.Parali.31
Mane Dani.5
Manere ſibimet Acto. 28
Manica Eſaiæ.45
Manicare Luc.20
Manipulus Deuter.24
Mana Deutero.8
Manſiuncula Gene.6
Manſuetudo Pſal.131
Manubiæ 1.Para.20
Manus 1.Paral.24.
Manũ conſerere Prouer.6
Manus contracta Ezec.2
Manus miſſa Ibidem
Manu tentans 2.Pet.1
Manzer Deut.23
Maranatha 1.Cor.16
Marcidus Eccĩ.11
Marceo Ioſue.18.
Marceſco Iob.30
Marcus in prolog.Marci.
Mare Pſalm.135
Mare deſerti Ioſue.12
Mare æneum 1.Para. 18.
Mare Galilææ Iohã.6
Mareſa Miche.1
Margarita Matth.13
Margaritum Matt.7
Margo Exod.28
Maria Matth.1
Mariboth Ezech.48
Mariſca fatua Hiere.50
Maritimus Ioſue.9
Maroth Micheæ.1
Marſupium Gene. 43
Mas cenſus Acto.13.
Maſaloth 1.Macha.9
Maſphat Hieremiæ.40
Maſſa Romano.9.
Zachariæ. 5
Maſſagetæ in epiſto.ad Paulinum cap.1.
Matathias 1.Maccha.2
Matæologia 1.Timoth.1
Materia 4.Regum.6
Matertera Leuit.20
Mathuſalem Gene.5
Mathan Hieremiæ.38
Matrix 4.Eſd.4
Matthæus Matthęi.1
Matutinus Leuit.9
Mature Gen.32
Maturitas Pſalm.118
Mauſolæum 2.Paral.35
Mauzim Daniel.11
Maxilla Iudic.15
Meander Gen.2
Medaba Eſaiæ.15
Medela Eccĩ.38
Medena 2.Eſd.6
Medeo Eſai.61
Medior in prologo primo ad Gorinth. 1
Medi Act.2
Media 1.Macch.14
Medicamentum Sipien.1
Medicus Eſaiæ.3
Mediocris Eccĩ 17
Meditor Pſal.89
Meditatio Pſal.38
Medulla Ezec.17
Medullatus Pſal.65
Melanodochion Ezec.9
Melchias Hiere.38
Melchiſedec Pſal. 109
Melchon Hierem.49
Meliſſios Luc.24
Melite Acto.28
Mello 2.Regum.5
Melodia 1.Para.15
Melothi Iudit.2
Melote Heb.11
Membrana Tobi. 11
Membratim 2.Macch.1
Memini Iob.10
Memor Tob.14
Memoria Roma.1
Memorabile Pſalm. 134
Memoro in p̃fatione Tob.
Memphis Hiere.2
Mendax Pſal.115
Menelaus 2.Macc.4
Menſa Pſal.22
Menſus eſt Eſaiæ.48
Menſus 3.Regum.17
Menſtrualis Leuit.15
Menſtruatus Eſaiæ.64
Menſtruus Leuit.12
Menta Matth.23
Mentior Acto.5
Mentum 2. Regum.20
Meozel Eechi.27
Mephiboſeth 2.Reg.4
Mephitis Threno.2
Mepote Hebræo.4
merari Iudith.8
merax Deut.32
mercenarius Eccĩ.34
mercurius Acto.14
mergulus Leuit.11
meridianus Iob.11
meridies 2.Regum.4
meridio Iob.24
merodach Baladan Eſa.39
merum Pſalm.74
meſopotamia Acto.2
metanoitæ Marci.1
metibor Pſalm.59
metior Deutero.21
meto Leuiti.23
metor Nume.2
metreta Iohannis.2
metricus in pręfatiõe Iob.1
metrum in pręfation.Eſaię.
mi 4.Reg.2. & Tob. 7
micheas micheæ.1
michol 1.Regum.18
migadal Ezechie.29
migma Eſai.30
migro Matth.9
miletæi canes Acto.20
miletus Act.20. 2.Tim.4
militia Iob.7
militia cœli 4.Regum.17
milium Eſaiæ.28
mille Pſalmo.3
milleni 2.Regum.18
miluius Hieremiæ.8
miluus Leuiti.11
minare Acto.18
mina 1.Eſdræ.2
mingo 1.Regum.25
mino Exodi.3
minor Threno.3
minutatim Leuiti.2
minutum Exodi.16
mico Exodi.19
minium in p̃fatione Heſt.
mirabilia Pſalmo.95
mirifico Pſalmo.16
miſac Dani.1
miſael Leuiti.10
miſer conſummatus Eſa. 16
miſer Pſalmo.85
miſerans Hieremiæ.2
miſereor Pſalmo.122
miſeria Iacob.5
miſſe in prologo Galeato.
mithridatus 3.Eſdræ.2
mithridates 1.Eſdræ.1
mitigo Pſalm.84

mitra

Menſa Pſal.22
Menſus eſt Eſaiæ.48
Menſus 3.Regum.17
Menſtrualis Leuit.15
Menſtruatus Eſaiæ.64
Menſtruus Leuit.12
Menta Matt.23
Mentior Actor.5
Mentum 2.Reg.20
Meozel Ezech.27
Mephiboſeth 2.Reg.4
Mephitis Threno.2
Mepote Hebræo.4
Merari Iudith.8
Merax Deut.32
Mercenarius Eccli.34
Mercurius Actorum.14
Mergulus Leuit.11
Meridianus Iob.11
Meridies 2.Regum.4
Meridio Iob.24
Merodach Baladan Eſa.39
Merum Pſalmo.74
Meſopotamia Act.2
Metanoitæ Marci.1
Metior Deut.21
Meto Leuiti.23
Metreta Ioannis.2
Metrum in præf.Eſaiæ.
Micheas Micheæ.1
Michol 1.Regum.18
Migadal Ezech.29
Migma Eſaiæ.30
Migro Matt.9
Miletæi canes Actor.20
Miletus Act.20.2.Timo.4
Militia Iob.7
Militia cœli 4.Reg.17
Milium Eſaiæ.28
Mille Pſalmo.5
Miluius Hiere.8
Minare Actorum.18
Mina 1.Eſdræ.2
Mingo 1.Regum.25
Mino Exodi.5
Minor Threno.3
Minutum Exodi.16
Mico Exodi.19
Minium in præfat.Heſter.
Mirabilia Pſalmo.95
Mirifico Pſalmo.16
Miſac Daniel.1
Miſael Leuit.10
Miſer cōſummatus Eſa.16
Miſer Pſal.85
Miſereor Pſal.122
miſeria Iacobi.5
Mille in prologo Galeato
mithridatus 3.Eſdræ.2
mithridates 1.Eſdræ.1
mitigo Pſalmo.84
mitra Exodi.29
mixtus Nehe.7
mnaſon Actor.21
mneme Zacch.1
mnemoſynon Oſee.14
moab Eſaiæ.15
modeſtia Philippen.4
modica fides Matt.8
modin 2.Maccha.2
modius Matt.5
modulor Iudith.16
modulus Eccli.47
mola Deutero.24
mola aſinaria Matt.18
molaris Iudic.15
moles Ioſue.3
moleſtus Daniel.6
molior 2.Paralip.13
mollis 1.Corinth.6
moloch Hiere.32
molybdos Eccli.22
momentum Eſaiæ.40
monile Iudicum.8
monoceros Eſaiæ.34
monopolium 2.Macc.11
mons Pſalmo.71
mons diuiſionū Eſaiæ.28
mons filiæ Sion Eſaiæ.16
monſtrum 4.Eſdræ.5
montoſus Deut.11
monumentum Lucæ.23
mœchor Matt.5
mœchia Sapient.14
mœchus Leuit.20
mœde Eſaiæ.21
mœnia Prouerb.9
mœreo Ezech.13
mæſchi Ezech.16
moraſthi Hiere.26
mordeo Exodi.36
moria Geneſis.22
moror Pſalmo.69
morphe Philip.2
morphomata Oſee.3
morari Pſalmo.69
mors Eccli.41
morſus in præfat.Eſaiæ.
mortariolum 3.Regum.7
morticinum Leuitic.7
morus Pal.77.Lucæ.17
mos Pſalmo.67
moſes Exodi.2
moſoch Ezech.27
moth Hiere.28
mothoth Hieremi.27
mucro 2.Regum.2
mugio Hiere.51
mulcta 4.Regum.23
mulctare 3.Eſd.1
mulgeo Iob.10
muliebria Geneſis.18
mulſum Nehe.8
multiloquium Matt.6
multiplex loquēdi ratio in præfatione Danielis.
mundare Matt.8
mundus Heſter.2
munificus 4.Eſdræ.7
munitio 1.Macc.10
murenula Nume.31
murex Baruch.6
murmur Actorum.6
murus fictilis Hieremi.48
mus Leuitici.11
muſach 4.Regum.16
muſcipula Sapient.14
muſica Eccli.32
muſimones 4.Reg.5
muſſito Eſai.29
muſtela Leuit.11
muſtum Act.2.Cantico.8
mutatoria Eſai.3
mutheſia Epheſio.6
mutio Ioſue.10
mutuo Nehemi.5
mutuor Matt.5
mutuum Exodi.22
mutuum dare Deutero.15
myctirizin Lucæ.16
mygale Leuit.11
mygdonia Actorum.16
myropazon 1.Petri.1
myra Acto.27
myrias Apocal.9
myrica Hiere.48
myrobrecharius 1.Reg.8
myropola Ibidem
myrrha Matth.2
myrretum Zacc.1
myrrinus Heſter.2
myrtus Iudith.10
myſia Actorum.16
myſterium Iudith.2
myſticus Eſaiæ.3
mytilenę Acto.20
NAaſſon Tobiæ.1. Matt. 1

Nabaioth Eſaiæ.60
Nablum 1.Paralip.15
Nabo Eſaiæ.15
Naboth 3.Regum.21
Nabuchodonoſor 4.Re.25
Nabuthæi 1.Macchab.5
Nabuzardan Hieremi.39
Nadab Leuitici.10
Nahum Nahum.1
Naim Lucæ.7
Nanæa 2.Macchab.1
Nani Ezechie.27
Naphtha Daniel.3
Narciſſus Roma.16
Nardus Cantico.1.&.4
Naſus Canticorum.7
Natalis Gene.40. Mat.14
Natatoria Ioann.9
Nates Eſaiæ.20
Nathan Zaccha.12
Nathanael Ioan.1
Nathania 4.Regum.25
Natio Pſalmo.72
Nauarcha Actorũ.27
Nauclerus Ibidem
Naues maris Eſaiæ.60
Naues Tharſis Eſaiæ.2
Naufragium facere 1. Timoth. 1
Nauſea Numeri.11
Nauſeare Numeri.21
Nauta 2.Paralip.8
Nazaræus Matth.2
Næ Geneſis.8
Neapolis Actor.16
Nebula Sapientiæ.2
Neceſſarius Eccli.15
Necho Hieremiæ.46
Neco Deuter.13
Necto Exodi.36
Nefas Iob.31
Nefarij Heſter.13
Negeb Hieremiæ.32
Negotium Exodi.18
Nehemias Nehe.1
Nemrod Miche.5
Nemus Iudicum.6
Neniæ in plog. 4. Euãgel.
Neo Matth.6
Neocoros Actorum.19
Neomenia 2.Paral.2
Neophyrus 1.Timoth.3
Neoterici Geneſis.1
Nephaleos ad Titum.2
Nephas 1.Eſdræ.4
Nephthalim Gene.30
nephthar 2.Macchab.1
naphtalites 1.Paralip.27
nepotes Deutero.6
nequam 1.Regum.16
nequeo Geneſis.13
nequitia Pſalmo.27
nereus Roma.16
neruiceus Iudic.16
neruus 2.Paralip.16
neſrath 4.Reg.19
neſthæus 2.Macch.4
nex Actorum.8
nezer in præfatione ad Deſyderium.
nicanor 1.Macchabæ. 7
nicodemus Ioannis.3
nicolaitæ Apocal.2
nicolaus Acto.6
nicopolis ad Titum.1
nidus Eccleſiaſtici.36
nicea in præfatione Iudith.
nimbus 4.Eſdræ.15
nimrim Eſaiæ.15
niniue Ionæ.1
niſan Nehe.2
niſi Hebr.6
nitor 4.Regum.17
nitrum Hiere.2
nix Libani Hiere.18
noctua Leuitici.11
noe Geneſis.5
noemi Ruth.1
nolo Pſalmo.145
nomen domini Pſal.8
nomina menſiũ 3.Reg.6
nomiſma Macchab.15
nomothetes Iacob.4
no Ezechi.30
nõ cecidit ex omnibus verbis 1.Reg.3
non erubeſco euangelium Romano. 1
norma Eſaiæ.44
nothus Eccli.43
notus Ibidem
nouacula Numeri.6
nouale Hieremi.4
nouellus Pſalmo.127
nouerca Leuiti.20
noxa 1.Eſdræ.4
noxia Ibidem
nubes Hebræ.12
nudiuſtertius 1.Reg.21
nudiuſquartus Acto.10
nugæ Sophoni.3
numenius 1.Macchab.12
nummularius Matth.21
nuncium Tobiæ.8
nuncius 2.Regum.18
nunquid Saul inter prophetas.1.Regum 10
nurus Leuitici.20
nuto Tobiæ.7
nutricius Oſee.11
nycteris Eſaiæ.2
nycticorax Pſal.101
nimbus Lucæ.12
nympha Coloſſ.3
nymphocomus Ibidem
OBaudio 3.Eſdræ.4
obduco Gene.9
obededom 1.Paralip.13
obedio Prouerbio.17
obelus in præfatione ad Deſyderium.
obeſus Geneſis.41
obfirmare Leuitici.17
obijcio Deutero.22
obiurgare Nehe.13
obiugatrix Ezechi.3
oblatro Pſalmo.39
oblecto Eccleſiaſtici.26
obligo Num.21. Prouer.13
obliuiſcor Pſalmo.12
obnixe Iudic.19
obolus in epiſtola ad Paulinum cap. 6
obrigeo 2.Regum.23
obrutus in argumẽ.Hiere.
obryzum 2.Paralip.3
obſaria Ioannis.6
obſcuro Iob.3
obſecro Romanorum.12
obſequium Ibidem
obſequor 3.Eſdræ.7
obſeruare ventum Eccleſiaſtes 11
obſes 2.Paralip.25
obſidio Ezechiel.4
obſido Iudith.5
obſiſto Hieremiæ.7
obſordeo Eſaiæ.33
obſtetricor Exodi.1
obſtetrix Geneſis.35
obſtinatus Ruth.1
obſto Hieremiæ.7
obſtruo Geneſis.26
obſtupeo Heſter.7
obſtupefacio Gene.41
obſtupeſco Hieremi.31
obtemperare Iudith.11
obtendo Geneſis.44

Obteſtor

Obteſtor Hieremiæ.42
Obtingo 1.Paralipome.26
Obtrectatores in præfatione ad Deſyd.
Obturare 4.Regum.5
Obuenio 3.Eſdræ.8
Obuijs manibus in epiſtola ad Paulinum cap. 6
Obumbro Sapientiæ.19
Obuoluo Iob.38
Occaſus Pſalmo.67
Occumbere Numer.20
Occupatio Eccleſiaſtes.1
Occurro 2.Paralipome.30
Ochozias 4.Regum.1
Ocium Prouerbior.28
Ocrea 1.Regum.17
Octo Eccleſiaſtes.11
Oculus Pſalmo.122
Odibile Eccleſiaſtici.10
Odioſus Eccleſiaſtici.10
Odolla 1.Regum.22. Micheæ 1
Odollamites Geneſis.38
Odoro Iob.39
Offa in præfatiōe Danielis.
Offenſio 2.Corinth.6
Offero Geneſis.4
Olda in p̄fatio.Hieremiæ.2
Olea Eſaiæ.24
Oleaſter Romano.11
Oleatus Numeri.11
Oliab Exodi.31
Oligopiſtos Matthæi.8
Oliua Pſalmo.51
Oliuetum Lucæ.20
Olla Pſalmo.59
Olus Geneſis.9. 3.Reg.21
Oluſculum Romanorū.14
Olympias Romanorum.16
Omen 3.Regum.20
Omphacinum vinum Apocal. 6
Omphax Ibidem
Onager Pſalmo.103
Oneſimus Coloſſ.3
Oneſophorus 2.Timoth.1
Onias 1.Macchabæorum.12
Oniropolus Prouerbio.23
Onocentaurus Eſaiæ.34
Onacrotalus Sophoniæ.2
Onus Malachiæ.1
Onus Niniuæ Nahum.1
Onycha Exodi.30
Onychinus Geneſis.2
Onyx Geneſis.2
oecodomus Ezechi.11
oeconomicus Xenophōtis in p̄fatione ad Deſyder.
oeconomus Lucæ.16
oeſtrus Oſee.4
o Zacchari.2
ooliba Ezechiel.23
oolibama Geneſis.36
oolla Ezechi.23
opacus 1.Regum.25
operarius Eccleſiaſtici.19
operculum Numeri.19
operio Pſalmo.146
opes Numeri.10
ophaz Hieremiæ.10
ophel Micheæ.4
ophni 1.Regum.1
ophiomachus Leuitici.11
ophir 3.Regum.10
opilio Amos.7
opinatiſſima Iudith.2
opitulatio 1.Corinthio.12
oporophylacium Pſal.78
oporopolis Ibidem
oporotheca Pſalmo.78
oppando Exodi.27
oppido Geneſis.19
oppidum 1.Paralip.2
oppilo Nehemiæ.7
opportunus Prouerb.15
opprimo Leuitici.19
opprobramentū Sopho.3
opprobrium Pſalmo.21
optimates Nehemiæ.2
optio 2.Regum.24
opulentus Eſaiæ.32
or Eſaiæ.31
ora Pſalmo.132
ora Italiæ in epiſtola ad Deſyderium cap. 1
orama Nahum.1
oraculum Exodi.25.& in p̄fatione Eſaiæ.
oratio 1.Timoth.2
orbare Geneſis.27
orbis Pſalmo.23
ordior Eſaiæ.25
ordo 1.Paralip.6
oreb Pſalmo.82
organa Pſalmo.136
origenes in præfatio.ad Deſyderium.
origenis labor in præfatiōe Eſdræ.
orion Iob.9
oriza 2.Regum.17
ormiſcos Eſaiæ.61
ornis Lucæ.13
oronaim Eſaiæ.15
orpha Ruth.1
orphanus Pſalmo.67
orthoſaida 1.Macchab.15
ortus Pſalmo.102
ortygometra Sapientiæ.16
oryx Deuter.14.Eſaiæ.51
os Iob.19
os opprimere Lucæ.11
os oſſis Iob.19
oſanna Matthæi.21
oſcito 4.Regum.4
oſculor Canticorū.1
oſee Oſee.1
oſias Amos.1
oſtentare Hebræo.6
oſtentui habere Ibidem
oſtentum Exodi.4
oſtiolum Ezechielis.41
oxybaphos Numeri.7
ozias Oſee.1
oziel Leuitici.10
PAbulum Daniel.4
pacatus Iob.21
pachyteron Ezechiel.35
pacificus Exodi.20
pactum Prouerbio.2
paginula Hieremiæ.36
pagus 1.Regum.27
palam facere Apocal.1
palam loqui Ioannis.7
palantes Iudicum.20
palata 1.Paralip.12
palatium Eſaiæ.39
palea Exodi.5
palæſtina Hieremi.47
palæſtra 2.Macchab.4
palinurus Eſaiæ.34
paliurus Eſaiæ.34
pallium Geneſis.24
pallor Pſalmo.67
palma Deuterono.25
palmes Ioannis.15
palmyra Ezechiel.48
palo Iudicum.9
palpare Exodi.9
palpebræ Iob.41
palpito 2.Regum.18
palus Eccleſiaſtici.27
paluſter Geneſis.41
pãmachius in præfatiōe Ioſue.
pamphylia Actor.2
pandochæu Lucæ.10

Pango 3.Regum.8
Panicus caſus Ezechiel.26
Panificus 1.Regum.8
Pannus rudis Marci.2
Panolethria Eſaiæ.10
Paphus Actorum.13
Panoplia Epheſio.6
Papilio 2.Regum.11
Papula Leuitici.22
Papyrio Exodi.2
Parabola 2.Paralip.7
Paracleſis 2.Corinthio.1
Paracletus Ioannis.14
Paradiſus ĩ epiſtola ad Paulinum ca. 4
Paralipomenō in plog.Ga.
Paralyſis 1.Macchabæo.9
Paralyticus Matthæi.8
Paraphos Pſalmo.124
Paraphraſtes in plogo Galeato.
Paraſceue Matthæi.27
Parcæ tres Eccleſiaſtici.31
Parcus Eccleſiaſtici.31
Pardus Eſaiæ.11
Parere Eſaiæ.66
Parere Ibidem
Parietinæ Ezechiel.36
Pariſtroſa Oſee.4
Parius Heſter.1
Pharmacopola 1.Regum.8
Parmena Actorum.6
Parœcus Actorum.7
Paropſis Matthæi.23
Parrheſia Ioannis.7
Parthenos Eſaiæ.7
Parthi Actorum.2
Participatio Pſalmo.121
Partior Ioſue.19
Partitio 1.Paralip.24
Parturio Pſalmo.7
Paruipendo Leuitici.20
Paruulus Matthæi.18
Paſco Iob.24
Paſtuo 1.Regum.16
Paſcualis 1.Regum.18
Paſſer Pſalmo.83
Paſſer ſolitarius Pſalmo.101
Paſſiones Romanorum.1
Paſſus Numeri.35
Paſſus pedis Actorum.7
Paſtophorium 1.Maccha.4
Paſtilli Sapientiæ.16
Paſtino Marci.12
Patara Actorum.21
Patena Pſalmo.5
pater Alexādri & Rufi Marci 15
paterfamilias Matthæi.20
paternitas Epheſio.3
pathe Romanorum.1
pathmos in pfatio. Ioannis.
patibulum Geneſis.40
patradelphos Eſaiæ.5
patres interrogandi ſunt, in epiſtola ad Paulinū ca. 4
patria ad Epheſios.3
patriarcha Hebræo.7
patro Deuterono.4
patroba Romanorum.19
patroclus 2.Macchabæ.8
patruelis Exodi.6
patruus Iudicum.10
paueo Leuitici.26
pauimentum Numeri.5
paulus Romanorum.1
pauo 3.Regum.10
pauper Pſalmo.85
paupertatula 1.Paralip.22
pauus 2.Paralip.9
pauxillum Geneſis.18
pax Pſalmo.124
pax huic domui Matth.10
paxillus Deuteronomi.23
peccans peccatum Rom.7
pectuſculum Exodi.29
peculiaris Iudith.15
peculium 1.Paralip.29
pecus Tobiæ.10
pædagogus 1.Corinth.4
pædia Epheſiorum.6
pedalis Hieremiæ.51
pedes Hieremi.12
pedeſter Ibidem
pedica Iob.18
pedetentim in epiſt. ad Paulinum ca. 6
pediſſequa Heſter.2
pediſſequus 1.Regum.25
peiero Leuitici.6
pelagus Ionæ.2
pelicanus Pſalmo.101
pelles in prologo Galeato
pelles madian Habacuc.3
pellicatus Leuitici.18
pellucidum Apoca.21
pelta 2 Paral.23
peluſium Ezechie.30
pendo 3.Eſdræ.2
penetrabile Pſalmo.104
penetrale Matth.24
penetro Heſter.9
peninſula Eccleſiaſtici.47
pennatus Prouerb.1
pennula Leuitici.11
penſationes 2.Paral.21
pentapolis Sapient.10
pentateuchus in plogo Galeato.
pentecontarchus Eſaiæ.3
penteconter Eſaiæ.3
pentecoſte 2.Macchab.12
pentathlon 2.Macch.4
penu Lucæ.12
penula 2.Timoth.4
penuria Iudicum.18
per caliginem Iob.22
per ſomnium perq; nebulā Iob 33
per ter Actorum.10
pera Iudith.13
peragrare Ezechie.39
percontor Iudith.6
percrebreo Iudicum.16
percuſſura 1.Macchab.15
perdix Eccleſiaſtici.11
pereffluo Hebræorum.2
peregre 2.Macchab.5
peregrinor Geneſis.47
pereo Pſalmo.145
perflatus Iob.37
perfodio Numeri.25
perfruor Eccleſiaſtes.6
perfuga 4.Regum.25
perfungor 2.Macchab.6
perfuſus 2.Parali.30
pergamus Apocal.1
peribolus Ezechiel.42
pericope in præfa. Danielis.
perilambanon Habac.1
perilepſis Ibidem
peripſema 1.Corint.4
periſcelis Numeri.31
periuro 3.Eſdræ.1
periuſion Matt.6
periſtera Ionæ.1
perizoma Geneſis.3
permaneo Pſalmo.60
pernicies Eccleſiaſtici.48
pernoctans Lucæ.6
peroro 2.Macchab.15
perpendiculum Zaccha.1
perperam 1.Corint.13
perpetior Deuterono.22
perpetro Eccleſiaſtes.8
perplexus Iob.40
perſas orientales in epiſtola ad Paulinum capite. 1

Perſæ Ezechielis.27
Perſepolis 2. Macchab.9
Perſeuero Eccleſiaſtes.3
Perſia Danielis.11
Perſida Romanoꝝ.16
Perſis 1.Macchab.3
Perſonata lappa Oſee.9
Perſono 1.Regum.4
Perſpicuum Geneſis.26
Perſtillo Eccleſiaſtes.10
Perſtrepo Exodi.19
Perſtringo in ſecunda præfatione Pſalterij.
Perſuaſum habere Sapien.13
Perſuaſus Lucæ.20
Perterreo Iudicum.4
Pertimeo Eccleſiaſtici.48
Pertinax Geneſis.49
Peruagor 4.Regum.17
Peruertor Pſalmo.17
Peruius 1.Regum.24
Perurgeo 1.Macchabæo.9
Pes Pſalmo.121
Peſſulus Canticorum.5
Peſtilens Prouerb.19
Peſtilentia Pſalmo.1
Petra 3.Regum.19
Petrus Matt.16. 1.Petri.1
Petulans in epiſtola ad Paulinum cap. 6
Phaſce Eſaiæ.7
Phaceia 4.Regum.15
Phadaia 4.Regum.23
Phagolædori in præfatione Ezechielis.
Phalacroma Hiere.16
Phalanx 1.Regum.17
Phalatias Ezechielis.11
Phanuel Lucę.2
Phanum 3.Regum.11
Phantaſię Eccleſiaſtici.34
Phantaſma Matth.14
Pharan Habacuc.3
Pharao Eſaię.19
Pharaones Pſalmo.135
Pharaſim Eſaię.28
Phariſęi Matthęi.16
Phaſe Numeri.9
Phaſeron 1.Macchabęo.9
Phaſga Deuterono.3
Phashur Hieremi.20
Phaſma Matth.14
Phaſſur Hieremię.38
Phatuel Iohel.1
Phatures Ezechie.29
Phetros Eſaię.11
phiala Hieremię.52
philadelphia Apocal.1
philanthropus Oſee.9
philarches 2.Macchab.8
philargyri 2.Timoth.3
philauti Ibidem
philemon ad Philemonē
philetus 2.Timoth.2
philippi Actorum.16
philippici Philip.1
philippus 1.Macch.6
philiſtęa Eſaię.14
philiſtijm Eſaię.2
philo in pręfati. Iob prima.
philohiſtoricus in epiſtola ad Paulinum ca. 6
philolędori in p̄fatio. Ezec.
philologus Roma.16
philoſophus Coloſſ.2
philoxenia Hebr.13
phinees 1.Regum.1
phiton Exodi.1
phlegon Roma.16
phœbades Eſaię.8
phœbes Romano.16
phęlone 2.Timoth.4
phœnice Actorum.15
phœnicia Actorum.11
phœnix Geneſis.14
phogor Deutero.4
phraſis in plogo Galeato.
phrenes Eſaię.26
phroimus Eccli.23
phrygia Actorum.2
phryx 2.Macchab.5
phua Exodi.1
phud Phul Eſai.66
phur Heſter.3
phurim Heſter.11
phut Nahum.3
phygellus 2.Timoth.1
phylacterium Matth.23
phyſetera Hieremi.6
phyſon Geneſis.2
piaculum Leuitici.17
piceus 4.Eſd.2
pietas 2.Macchab.12
pigmei Ezech.27
pigmenta 2.Paralip.16
pigmentarius Cantic.3
pignoro Amos.2
pignus Epheſi.1
pigredo Prouerbio.19
pigritor Actorum.9
pila Eſaię.22
piloſus 4.Regum.1
pilus Exodi.16
pincerna Geneſis.40
pindarus in epiſtola ad Paulinum ca. 6
pineus 2.Parali.2
pinnaculum Matth.4
pinus Eſaiæ.44
pion Eſaiæ.5
piſcina Ioannis.5
piſcor Hieremiæ.16
piſidia Actorum.14
piſtor Geneſis.40
piſtrinū in p̄fatio. Daniel.
pitacium Ioſue.9
pitarchin ad Titum.3
pix Eccli.13
placabilis Prouerbioꝝ.15
placenta Hieremiæ.7
placitum Geneſis.29
placo Eccleſiaſtici.45
placor Eccleſiaſtici.39
placus Hieremiæ.7
plaga Ezechielis.7
plaga meridiana Exodi.36
plagiarius 1.Timoth.1
planctus Ezechi.19
plane 1.Theſſ.2
planicies Ioſue.11
plantarium Danielis.2
planus in Ioannis 2. epiſtol.
plaſma Romanor.9
plaſmare 4.Regum.19
plaſta vel tes in epiſtola ad Paulinum ca. 3
plaſtice Romano.9
platanus Geneſis.30
platea 1.Eſdræ.10
plato in epiſtola ad Paulinū ca. 1
platonis dogma, in præfatione ad Deſyderium.
plaudo Pſalmo.46
plauſtrum Nume.7
plauſus Iudith.14
plebs 3.Eſdræ.4
plecta 2.Regum.7
plecto 3.Eſdræ.8
pleiades Iob.38
plenitudo Pſalmo.23
plumarius Exodi.26
plumbum Ibidem
plumeſco Iob.39
pneumaticus 1.Corinth.2
poculum 1.Corinth.11
poderis Sapientiæ.18
pœnas dare 2.Theſſ.1

Pœnitudo Oſee.11
Podium Ezechiel.29
Polenta Ioſue.5
Polinctor Ezechiel.39
Pollex cũ reliquis in Mar. prolog.
Polio Hieremiæ.46
Polliceor Deuterono.31
Polluo Nehemiæ.13
Pollutio Iudith.4
Polyandrion Ezechiel.39
Polymita arte Exodi.36
Polymitarius 1.Paralip.20
Polymitus Exodi.28
Pomarium Daniel.13
Pomerium Eccleſiaſtes.2
Pomiliones Ezechie.27
Pomorũ cuſtodia Pſal.78
Pompa Hieremiæ.47
Pondo Geneſis.24
Ponere Ioannis.13
Pontifex Hebr.4
Ponticus Actorum.18
Pontius Pilatus Matt.27
Pontus Actorum.2
Poples Iudicum.7
Populus Pſalmo.116
Populus arbor Geneſis.30
Porphyrio Leuitici.11
Porphyropolis Actoꝝ.16
Porro Ioannis.21
Porrum Numeri.11
Porta Pſalmo.147
Portentum Deuterono.4
Porthmon Matth.8
Porticus Ioannis.10
Portio 3.Eſdræ.8
Portius Feſtus Actorũ.24
Poſſeſſio Eccleſiaſtici.5
Poſſideo Actorum.1
Poſtes Iudicum.16
Poſterus Leuitici.17
Poſticus Iudicum.3
Poſtis Exodi.12
Poſtliminium in præfatiõe Ioſue.
Poſtulatio 1.Timot.2
Potentatus Pſalmo.19
Poteſtas Romanor.13
Potior Geneſis.29
Pratum Sapientiæ.2
Prauicors Eccleſiaſtici.5
Praxis Actorum.1
Præcauens Geneſis.6
Præcello Romanorum.3
Præcido Exodi.34
præcino Exodi.14
precioſus Lucæ.7
præcipitare 4.Regum.9
præclarus Pſalmo.15
præco Geneſis.41
præcoquus Micheæ.7
præcordia Eſaiæ.26
præda Numeri.21
prædeſtinatus Romano.1
prædeſtino Romanoꝝ.8
prædica Iudicum.7
prædico Deuter.8
prædo Hieremi.4
prædor 3.Eſdræ.4
præfatiuncula in præfatio. quatu. Euangeliorum.
præfectus 1.Paralip.26
præfero 3.Eſdr.9
præfinitio Epheſio.3
præfinitum 1.Regum.30
præfinitum tẽpus Galat.4
pregnans Matthæi.24
prænotari in præfat. Ioan.
prænoto in ꝓlogo Macch.
præoccupatus Gala.6
præoccupo Pſalmo.94
præordinare Actorum.22
præpoſitus Nehem.11
præputium Romano.2
præripio Geneſis.30
præſagiũ in epiſt. ad Deſyd.
præſcientia 1.Petri.1
præſcire Romanorum.8
prȩſertim in ꝓlog. ad Rom.
præſes 1.Eſdræ.7
præſidium 1.Paralip.11
præſto Iob.23
præſto ſum 1.Regum.3
præſtolor Iob.7
præſum Eſaiæ.32
præſumptio Eccleſiaſtici.1
prætexo Iob.36
prætor 3.Eſdræ.3
prætorium Matth.27
præualeo Pſalmo.12
præuarico Nehem.13
prȩuaricor 1.Paralip.10
precatio in epiſt.3. Ioannis.
prȩceps 2.Paralip.25
presbys Prouerbiorum.23
presbyter Eccleſiaſtici.4
prȩſepe Iob.6
preſſura Ioannis.16
priapus 2.Paralip.15
primas Miche.5
primatum habere Eccli.24
primitię Romanoꝝ.8
primogenitus 1.Paralip.5
primores 2.Macchab.6
primus recubitus Matt.23
princeps Pſalmo.145
priſca Romanorum.16
priſcilla Actorum.18
priſtinus Leuitici.26
priuilegium Ruth.4
probatica Ioannis.5
probo Pſalmo.138
problema Iudicum.14
procaciter Prouerbi.21
procax Prouerbi.7
procella Pſalmo.106
proceres 1.Paralip.29
proceritas Danielis.4
procerus Deuter.2
prochorus Actorum.6
procinctus in prȩfati. ſuper Eccleſiaſten.
procliuior Prouerbio.29
procubo Marci.1
procumbo Ibidem
procurator Matth.20
prodeo Pſalmo.16
prodigium Pſalmo.45
prodo 4.Regum.6
prodotę 2.Timothei.3
produco Geneſis.1
productile Exodi.25
prȩlia in ꝓlogo Macchab.
prȩlium Pſalmo.143
proegraphe ad Galatas.3
profanus Leuitici.10
profero Eſaię.42
proficiſcor Geneſis.24
profluuium Leuitici.12
profugus 3.Regum.12
profundum Pſalmo.129
prognoſis 1.Petri.1
prographe ad Galatas.3
progreſſior ętas Ioſue.23
prologus in ꝓlogo Galeat.
prolixus Exodi.19
pro merito, in ꝓlog. Apoc.
promineo Numeri.21
promiſſio Pſalmo.55
promiſcuum Numeri.10
promoueo 1.Eſdrę.8
promptarium 4.Eſdrę.4
promptuarium Pſalm.143
promulgo Numeri.36
pronubus Iudicum.14
pronus Geneſis.17
prooemium in ꝓlogo q̃tuor Euan-

Euangeliorum.
Propago Pſalmo.79
Propalare Hebræorum.9
Prophanatum Nehe.13
Prophano Pſalmo.88
Prophanus Leuitici.19
Propheta Hieremiæ.23
Prophetare Nume.11
Prophetes 4.Regum.20
Prophetia Prouerbioꝝ.29
Prophetizo Matt.26
Propitiare Leuitici.23
Propitiatorium Nume.7
Propitior Pſalmo.24
Propitius Numeri.14
Propoſitio Pſalmo.77
Propugnaculum Cantic.4
Prora 3.Regum.5
Proſa in præfat.Eſaiæ.
Proſcribo ad Galatas.3
Proſelytus Matt.23
Proſequor in præfatione in epiſt.Pau.
Proſeuche 1.Timoth.2
Proſochthin Hebr.3
Proſpectus Sapientiæ.9
Proſpero 1.Eſdræ.6
Proſphagium Ioannis.21
Proſterno Lucæ.19
Proſtibulum Leuitici.21
Proſtituere Leuitici.19
Proſtitutio Apocaly.17
Proſtratus Ioſue.2
Proſum Geneſis.25
Prothagoras ĩ præfatiõe ad Deſyde.
Protego Prouerbiorum.2
Protelo Deutero.5
Proterui 2.Timot.3
Proteruia Ibidem
Proteruus Deute.21
Protheſis Epheſi.3
Prothyron Ezechiel.40
Protraho Nehemiæ.9
Prouectus Ioſue.13
Prouentus 1.Corint.10
Prouerbium Prouerb.22
Prouidentia Actorum.24
Prouideo Exodi.18
Prouincia Eccleſiaſtici.5
Pro virili,in præfatione ad Deſyd.
Pro vitulis Pharim Oſe.14
Prouocatrix Sophoniæ.3
Prouoco 4.Regum.14
Proxenia Hebr.13
prudens in præfatio. Eſaiæ.
pruina Pſalmo.118
pruna Iob.41
prurigo Deuterono.28
pſallo Pſalmo.137
pſalmiſta in p̄fatio. Actoꝝ.
pſalmus Pſalmo.56
pſalterium in præfat.1.Pſalterij.
pſaltes 1.Parali.25
pſeudographus in præfatione Prouerbiorum.
pſeudopropheta Matt.24
pſilli Apocal.1
pſimmythion 4.Regum.9
pſychice Iacobi.3
pſychicos 1.Corint.2
ptiſana Prouerbio.27
ptiſanarium Ibidem
ptolomais 1.Macc.5
ptolomæi plures in præfatione ad Deſyderium
ptolomęus Euergetes.in p̄logo Eccleſiaſtici
pubertas Prouerb.2
publicani Matthæi.5
pudicus ad Titum.2
puer Lucæ.7
pugillaris Lucæ.1
pugillus Eccleſiaſtes.4
pugio Iudith.13
pugna verborum 1.Timothei 6
pugnæ legis ad Titum.3
pugno 1.Corint.9
pulex 1.Regum.26
pullulare Geneſis.41
pullus Geneſis.49
pulmentarium Ioannis.21
puls Leuitici.23
puluis Pſalmo.29
punctus Iob.20
pungo Apocalyp.1
pupilla Prouerbio.7
pupillus Exodi.22
puppus 3.Regum.5
purpura Prouerb.31
purpurati 3.Eſdræ.3
purpuriſſum 4.Regum.9
puſillanimis Pſalmo.54
puſio Apocaly.13
puſtula Leuitici.13
putare Leuitici.25
puteus Apocal.9
puteus iuramenti Gęne.46
puteolis Actorum.28
putiphar Geneſis.37
putredo Iob.25
pygargus Deutero.14
pyra Actorum.28
pyramis 1.Macc.13
pyrine Daniel.5
pyrus 1.Paralip.14
pythagoras, in epiſtola ad Paulinum ca. 1
pytho Actorum.16
python Eſaiæ.8
pythones 4.Regum.21
pythoniſſa 1.Paralip.10
QVadragena 2.Corint. 11
quadrans Matt.5
quadrifariã Ezec.45
quadriga Zacc.6
quadrus Iudith.1
quatio 1.Peralip.16
quaternio Actorum.12
quatuor 1.Paralip.25
querela Iob.33
querimonia Philip.2
quæſo Geneſis.23
quæſtio Exodi.33
queo Danielis.2
quercus 4.Eſdræ.14
quercus Baſan Eſaiæ.2
quid Apollo 1.Corint.3
quinquagenarius Eſaiæ.3
quinquagenus 3.Reg.18
quinquennis 2.Regum.4
quinquertiũ 2.Macc.4
quinq; verba Pauli, in epiſt. ad Paulinum cap. 6
quinta vice Nehemi.6
quiſquiliæ Amos.8
quis putas Matt.18
qui vero Exodi.32
quod coniunctio in epiſtola ad Paulinum ca. 6
quo Eſaiæ.1
quo libet Prouerb.26
quo minus in pręfatione ſuper epiſtolas Pauli.
quomodo Threno.1
RAama Ezechiel.27
rabba 2.Reg.12
rabbath Ezechie.21
rabbe Amos.1
rabbi Matth.23
rabboni Mar.10
rabſaces Eſaiæ.36
racematio Eſaiæ.24
racemus Deutero.24

Racha Matth.5
Rachel Matth.2
Radiantia ſigna,in p̃fatione prima ſuper Pſalterium.
Radius Sapienti.16
Radix Eſai.11.
Rado in p̃fatione Iob pria.
Ragau Iudith.1
Rages Tobi.1
Raguel Tobi.6
Rahab Pſalmo.86
Raim amatores Hieremi.5
Rama Matth.2
Ramathiam 1.Regum.1
Ramathe 1.Macchab.11
Rameſſe Geneſis.47
Rameſſes Exodi.1
Ramnus Pſalmo.57
Ramot Ezechiel.27
Rammor 3.Regum.22
Ramus Ezechiel.8
Ramuſculus Eſai.18
Rana Sapient.19
Raphael Tobi.5
Raphaim Eſai.17
Raphidim Exodi.17
Rapidus Daniel.7
Rapina Pſalmo.61
Raptim Iob.6
Raſias 2.Macchab.14
Raſin Eſai.7
Rates 3.Eſdr.5
Rathimus 3.Eſd.2
Ratio Actorum.22
Rationale 1.Petri.3
Ratis Sapient.14
Raucus Pſalmo.68
Reatus Deuterono.21
Rebecca Geneſis.24
Reboo 1.Regum.14
Recaluaſter Leuitici.13
Recenſeo 3.Regum.20
Recenſitus Exodi.30
Rechabitæ Hieremi.35
Recido Geneſis.42
Reclinatorium Cantico.3
Reconditus in p̃fat. Iohelis
Recordor Threnoꝝ.5
Recraſtino in epiſt. ad Paulinum cap. 6
Rector Eccleſiaſtici.32
Rector mundi Ephe.6
Recubo Matth.8
Redactus Ioſue.21
Redditus 1.Eſdr.4
Redeo Exodi.32
redigere Ibidem
redimo Exod.34. Pſalm.7
rediuiua,in p̃fatione ſuper epiſtolas Paulinas
redoleo in p̃fatione Sapien.
redundo Eccleſiaſtici.47
refectio Pſalmo.22
refocillo 2.Regum.16
refrenare Iacobi.1
refrigero Exodi.23
refuga 3.Eſdr.2
refugium Pſalmo.89
regem melech Zacchar.7
reges Arabiæ Hieremi.25
regina Saba 2.Paralip.9
regio 1.Paralip.8
regno Pſalmo.92
regredior Pſalmo.7
regula Leuitici.19
regulus Ioannis.4
releuans in p̃fatiõe Heſter.
religio Exodi.12
religioſus Daniel.3
reliquiæ Pſalmo.36
reliquum eſt 1.Corinth.7
remeo Tobi.10
remetior Matth.7
remigium Eſaiæ.33
reminiſcor Pſalmo.24
remiſſa manus Prouerb.12
remitto 3.Eſdræ.4
remmon Zacchar.14
remphan Actorum.7
renatus Ioannis.3
renes Pſalmo.25
renunciare Lucæ.9
renuo Pſalmo.76
reor Eccleſiaſtes.2
repandus 2.Paralip.4
repedo 2.Macchabæoꝝ.3
repente Eſaiæ.48
rephan Actorum.7
replico 2.Paralip.35
reprobus 2.Corinth.13
reptile Gene.7. Pſalmo.68
repto 1.Regum.14
repudiare Leuitici.21
repudium Deuterono.24
reputo Heſter.6
requies 2.Theſſal.1
requiro Romanoꝝ.3
reſcio Actorum.22
reſeph Eſaiæ.37
reſideo Hieremiæ.40
reſiduus Eſaiæ.4
reſina Hieremiæ.8
reſono 2.Paralip.13
reſpecto Oſee.5
reſponſum Matth.2
reſtat 4.Eſdræ.8
reſtis Iudith.6
reſto Deuteronom.5
retiaculũ 3.Reg.7.Pſal.140
reticulum Exodi.29
retribuo Pſalmo.137
retrorſum Pſalmo.9
retuſus Eccleſiaſtes.10
reuelo Pſalmo.118
reuera 2.Macchabæoꝝ.3
reuereor Pſalmo.34
reum,Beel,Theem 1.Eſd.4
rhaab Ioſue.2
rhabduchos Actorum.16
rhama Hieremiæ.40
rhamnus Pſalmo.57
rheda Apocalyp.18
rhen Exodi.29
rhegma Ezechiel.27
rhegium Actorum.28
rhetorici in epiſtola ad Paulinum cap. 6
rhinoceron Iob.39
rhinoceros Deuter.33
rhode Actorum.12
rhodocus 2.Macchab.13
rhodus Actorum.21
rhoonas Zacchab.12
rhoma Actorum.23
rhomani in prologo ad Romanos.
rhomphæa Eccleſiaſtici.21
rhythmus in præfatiõe Iob prima.
ridiculus Habacuc.1
rigidus Prouerbiorum.18
rigo Pſalmo.6
ripa Exodi.2
rite 2.Paralip.31
ritus Exodi.29
rixor 2.Regum.14
robor Ezechielis.19
robur 2.Paralipome.25
robus 1.Regum.17
robuſtus Geneſis.10
rhoim,paſtores Hieremi.3
rophaim Eſaiæ.26
roro Eſaiæ.45
roſtra ſerrantia Eſaiæ.41
rota Pſalmo.76
rota figlaria Hieremiæ.18
ruben Geneſis.29
rubenitis Ioſue.1

Ru-

Ruber 2.Paralip.8
Rubigo Deutero.28
Rubrica Exodi.25
Rubrum Geneſis.25
Rubus 4.Eſd.14
Ruſus Romano.16
Ruga ad Epheſios.4
Rugio Eſaiæ.31
Rugitus Iob.39
Rumino Leuitici.11
Rumpo Hieremiæ.2
Rumuſculus Marci.1
Runcina Eſaiæ.44
Ruo Leuitici.9
Rupes Eccleſiaſtici.48
Ruſticatio Eccleſiaſtici.7
Ruſticior in præfatio. Hieremiæ prima
Ruta Lucæ.11
Ruth Ruth.1
Rutilo Matth.16
SAba Eſaiæ.43
Sabaim Eſaiæ.45
Sabama Eſaiæ.16
Sabaoth 3.Eſdræ.9
Sabarim Ezechielis.47
Sabat Zaccharìæ.1
Sabbatiſare 3.Eſdræ.1
Sabbatum Exodi.20
Sabæi Iob.1
Sabulum in epiſtola ad Paulinum cap. 1
Saccinus Zaccha.13
Sacculus Eſaiæ.37
Saccus 4.Eſdræ.16
Saccus pertuſus Haggæi.1
Sacerdotium 1.Paralip.6
Sacerdos Exodi.5
Sacramentum Daniel.4
Sacrarium 1.Corinth.9
Sacrificium Pſalmo.39
Sacrilegium Numeri.25
Sacrilegus Ioſue.22
Sacroſanctum 3.Eſd.7
Sacrum Exodi.13
Sadducæi Matth.16
Sagena Matth.13
Saginatus Prouerb.15
Sagitta Eſaiæ.49
Sagulah Matth.6
Sagum Iudicum.3
Sain Ezech.30
Sal Leuit.2. Matth.5
Sal inſulſum Marci.9
Salamis Actorum.13
Salathiel Haggæi.1
ſalem Hebræorum.7
ſalim Ioannis.3
ſalina Ezechiel.47
ſalitus Ezechiel.16
ſaliua in præfatione quatuor Euangel.
ſaliuncula Eſaiæ.55
ſalix Pſalmo.136
ſalman Oſee.10
ſalmana Pſalmo.82
ſalmanaſar 4.Regum.17
ſalmon Actorum.27
ſalomon 3.Regum.3
ſalſugo Pſalmo.106
ſaltatrix Eccleſiaſtici.9
ſaltus 1.Regum.14
ſaluator Zacchari.9
ſalum in epiſtola ad Paulinum cap. 6
ſaluo Pſalmo.97
ſalutaris Pſalmo.9
ſamaria 3.Regum.13
ſamarites Lucæ.10
ſambuca Danielis.3
ſambuciſtria Ibidem
ſamia vaſa Eſaiæ.45
ſamothracia Actorum.16
ſamos Actorum.20
ſamuel Actorum.13
ſandalium Marci.6
ſanguinare Eccleſiaſtici.42
ſanguiſuga Prouerb.30
ſanies Iob.2
ſanir Ezechielis.27
ſanctificatio Pſalmo.131
ſanctifico Nehemiæ.3
ſanctimonia Pſalmo.95
ſanctuarium Ezechiel.21
ſanctum Pſalmo.110
ſanctum dare canibus, in p̃fatione Eſai.
ſanctum ſæculare Hebræorum 9
ſanctus Leuitici.12
ſaon Amos.2
ſaphanatphaneh Daniel.1
ſaphacias Hieremi.38
ſaphir Micheæ.1
ſapientia in præfatione Sapient.
ſapiẽtior Ethan &c. 3.Reg.4
ſapphira Actorum.5
ſapphirus Exodi.28
ſappho in præfatione Iob prima
ſara Romanorum.4
ſaraballa Danielis.3
ſarai Geneſis.17
ſaraſar Zaccharìæ.7
ſarcina Eccleſiaſtici.21
ſartio 2.Paralipome.34
ſarculum 1.Regum.13
ſardis Apocalyp.1
ſardius Exodi.28
ſardonyx Iob.28
ſarepta Abdiæ.1
ſargon Eſaiæ.20
ſarmatæ in ſecund. p̃fatione Paralip.
ſarmenta Actorum.28
ſaron Eſai.33
ſarona 1.Paralip.27
ſaronas Actorum.9
ſartago 1.Paralipome.9
ſarta tecta 4.Regum.12
ſata 2.Paralipom.2
ſata tria Matth.13
ſatan Iob.1
ſatago Luc.10
ſatelles 1.Regum.19
ſator Hieremiæ.50
ſatrapa 4.Regum.18
ſatum Geneſis.18
ſaucius 2.Macchab.14
ſaulus Romanorũ.1
ſcabellum Pſalmo.109
ſcabies Leuitici.13
ſcabro Deuteron.7
ſcalpellum Hieremi.36
ſcandaliſo Matth.5
ſcandaliſor Matth.11
ſcandalum Pſalmo.49
ſcapha 2.Macchab.12
ſcapula Zaccha.7
ſcateo Exodi.16
ſcæa Danielis.8
ſceleratus Eſaiæ.1
ſceleroſus Eccleſiaſtici.2
ſceleſtus Ibidem
ſcelus Ezechiel.22
ſcena Pſalmo.14
ſcenofactoria ars Acto.18
ſcenopegia Nehemiæ.8
ſcenopios Actorum.18
ſceptrum Sapientiæ.6
ſceua Actorum.19
ſcheda in p̃fatione Iob priã.
ſchema Sapientiæ.18
ſchematiſmenos in præfatione Iob prima.
ſchinos in præfatiõe Danielis.

Schiſma Ioannis.9
Schola tyranni Actor.19
Scholom lecho Matt.10
Scophthim in prologo Galeato.
Scientia 1.Corinthio.11
Scilicet Tobiæ.12
Sciniphes Pſalmo.104
Scinipes Exodi.8
Scio, q̄d neſcio in epiſto. ad Paulinum cap. 6
Sciolus in p̄fat.Danielis.
Sciſcitor Danielis.2
Sciſſura Matt.9. 1.Cor.11
Sclerotracheli Actorum.7
Scira Heſter.3
Scopo Eſaiæ.14
Scopulus 1.Regum.14
Scorpio Numer.34
Scorpius 3.Regum.12
Scoria Eſaiæ.1
Scortator Deuterono.23
Scortum Prouerb.6
Scotoma Eſaiæ.19
Scriba 1.Corint.1
Scrupulus 1.Regum.25
Scrutor Pſalmo.63
Sculpo 2.Paralipo.2
Sculptile Iudic.17.Pſal.96
Sculptor Exodi.28
Scurra 2.Regum.6
Scurrilitas Epheſi.5
Scutarius 2.Paralipom.12
Scutra 3.Regum.7
Scutula 1.Macc.4
Scutulata veſtis Ezech. 17
Scylla Actorum.27
Scyphus Eccleſiaſtes.2
Scyrpus Iob.8
Scytala Zacc.11
Scytha Coloſſ.3
Scythopolis 2.Macc.12
Scythopolitæ 2.Macc.12
Sebac Eſaiæ.4
Sebaſten Oſee.8
Sebia 4.Regum.12
Seboim Oſee.11
Secantes in p̄fatione Tobię.
Seceſſus Matt.15
Secreto Matt.24
Secretum Eſaiæ.24
Secundina Deuterono.28
Secūdoprimum ſabbatum Lucæ 6
Secundo Ionæ.2
Securis Matt.3
ſecus Ezechiel.1
ſecta ad Galatas.5
ſedala Ezechiel.47
ſedechias Hieremi.39
ſedes Sapientiæ.9
ſedes maieſtatis Matt.16
ſeditio Numer.20
ſedo Actorum.14
ſeductor 2.Corint.6
ſedulo 4.Regum.4
ſeculare ad Tit.2
ſeculum Pſalmo.24
ſæuus Iudicum.14
ſeges Prouerbio.14
ſegor Eſaiæ.15
ſegregatus Romanoꝝ.1
ſeir Eſaiæ.21
ſeira 4.Regum.8
ſelemias Hieremiæ.38
ſeleucia Actorum.13
ſella in præfatione Iohelis.
ſellum Hieremiæ.32
ſelmon Pſalmo.67
ſem Geneſis.5
ſemei 2.Regum.16
ſemeias Hieremiæ.29
ſementis Leuitici.26
ſemicinctium Actoꝝ.19
ſeminare Geneſis.26
ſeminarium Geneſis.37
ſeminifluus Numeri.5
ſeminiuerbius Actoꝝ.17
ſemino Pſalmo.125
ſemis Exodi.25
ſemita Pſalmo.22
ſemiuiuus Lucæ.10
ſemnos ad Titum.2
ſenator Lucæ.23
ſenecia in p̄fatio. Ezechiel.
ſenecio in eadem præfatio.
ſenior ī ſecūda Ioānis epiſt.
ſeniores in epiſto.ad Pauli. cap. 4
ſenium Pſalmo.70
ſenis mutare linguā, in p̄fatione quatuor euangeli.
ſennaar Danielis.1
ſennacherib Eſaiæ.36
ſennan Micheæ.1
ſentis Iob.3
ſenus Apocal.4
ſepelio Geneſis.23
ſepes Eſaiæ.5
ſepharuahim 4.Regum.17
ſepharuaim Eſaiæ.36
ſephet Tobiæ.1
ſephora Exodi.1
ſepia furua Eccleſiaſtici.28
ſepio Ibidem
ſepta 2.Paralipo.23
ſeptopolis Iudith.3
ſeptum 4.Regum.11
ſeptuplum Pſalmo.11
ſepulchrum Pſalmo.87
ſequeſter Deutero.5
ſera Pſalmo.147
ſeraphim Eſaiæ.6
ſerenus quis in epiſtola ad Paulinum cap. 6
ſerere Leuitici.25
ſericus Apocal.18
ſermocinatio Prouerbio.3
ſermocinor 4.Regum.2
ſeron 1.Macchabæoꝝ.3
ſerotinus Iob.29
ſerpo 2.Timot.2
ſerratus 3.Regum.7
ſerro 2.Regum.12
ſertum Eſaiæ.28
ſeruo Ioannis.17
ſeruos domini veſtri 3.Re.1
ſeruus Pſalmo.133
ſaſach Hieremiæ.25
ſeſſor 2.Macchab.3
ſeth Geneſis.4
ſethim Micheæ.6
ſeuus 2.Regum.22
ſextarius Leuitici.19
ſexus virilis 1.Reg.2
ſi Pſalmo.94. Marci.8
ſi,id eſt,an Actorum.1
ſiba .Regum.9
ſiban Baruch.1
ſibila Iob.27
ſibilus Hieremiæ.18
ſica Iudicum.3
ſicarius Actorum.21
ſiccatio Ezechiel.26
ſiccine 1.Regum.15
ſiccus Pſalmo.94
ſicena Pſalmo.107
ſicemam Pſalmo.59
ſicera Eſaiæ.5.Lucæ.1
ſichar Ioannis.4
ſichem Oſee.6
ſichimis Eccleſiaſtici.50
ſicilia in præfat. Paralipo.
ſiclus Leuitici.27
ſidon Eſaiæ.23
ſidonij Deuteronomij.3
ſidrach Danielis.1
ſignaculum Romanoꝝ.4

Signare

Signare 2.Corinth.1
Signati ad Epheſi.1. Apocalyp. 7
Signatores Apocalyp.5
Signo Ioannis.3
Signum Deuteronom.6
Sihor Hieremiæ.2
Siim Eſaiæ.23
Silex Iob.19
Siliqua Lucæ.15
Silo Hieremiæ.7
Siloa Nehemiæ.3. Eſaiæ.8 Luc. 13
Simila 3.Regum.4
Similago Eccleſiaſtici.35
Simius 3.Regum.10
Simon Matth.4
Simonides in epiſt. ad Paulinum cap. 6
Simplicitas Prouerbio.19
Simulacrum 1.Regum.19
Simulatio Romanorum.12
Simulator Prouerbiorum.11
Sin Exodi.17
Sin autem Apocalyp.2
Sina Exodi.31
Sinapis Matth.13
Sindones Eſaiæ.3
Sine deo Epheſi.2
Sine querela 1.Theſſalo.2
Sinite vſque huc Luc.22
Singillatim Pſalmo.32
Singulare certamen 1.Re.17
Singulus Pſalmo.144
Sino 2.Macchabæorũ.6
Sinopis Hieremi.22
Sinus Prouerbiorum.16
Sion Pſalmo.124
Si licet Matth.10
Siquidem 3.Regum.8
Si quo minus Ioannis.14
Si quo modo Eſaiæ.37
Sit haſirim in præfati. Prouerb.
Siren in præfatione Ioſue
Sirene Eſaiæ.13
Siſara Iudicum.4
Siſtrum 2.Regum.6
Sitarchia 1.Regum.9
Sitometrion Lucæ.12
Situla Eſaiæ.40
Situs Ioſue.11
Smaragdus Eccleſiaſtici.32
Smele Danielis.13
Smigma Danielis.13
Smyrna Apocalyp.1
ſobnas Eſaiæ.22
ſoboles Ioſue.22
ſobrius ad Titum.2
ſocer Exodi.3
ſocietas 1.Ioannis.1
ſocoth 4.Regum.17
ſocrus Matth.8
ſodales 3.Eſdræ.6
ſodalitium Eccleſiaſtici.37
ſodi Baruch.1
ſodoma Geneſis.10
ſodomita Geneſis.13
ſodomiticum 4.Eſdræ.5
ſœcemah Oſee.6
ſolarium 2.Regum.16
ſolatium Hebræorum. 13
ſolennis 4.Regum.10
ſolẽnitas azymorum Deu.16
ſoleo 4.Regum.17
ſolers Eccleſiaſtici.19
ſolido Ezechiel.34
ſolidus Eccleſiaſtici.29
ſolitas Hieremiæ.9
ſolium Iob.23
ſollicitare Exodi.5
ſolummodo 4.Eſdrę.7
ſonitus Ezechiel.10
ſopater Actorum.20
ſophar Oſee.5
ſophiſma Eccleſiaſtici.37
ſophiſtice Ibidem
ſophim 1.Regum.1
ſophonias Sophoni.1
ſopor Iob.33
ſoporatus Pſalmo.3
ſor Eſaiæ.23
ſorbeo Geneſis.24
ſorbitio 2.Regum.13
ſordeo Iob.18
ſordes 3.Regum.15
ſorck Eſaiæ.5
ſors 1.Paralip.6
ſorte exiit Luc.1
ſortẽ mittere Nehemi.11
ſortior Ruth.1
ſortito Ezechiel.45
ſoſipater Actorum.20
ſoſes phones in epiſtola ad Paulinum cap. 2
ſoſpes Hieremi.38
ſoſpitas Iob.5
ſoſthenes 1.Corinth.1
ſoſtratus 2.Macchab.4
ſoter Habacuc.3
ſpacium Eccleſiaſtes.3
ſpado Eccleſiaſtici.10
ſparta 1.Macchab.12
ſpatula Leuitici.23
ſpecimen Baruch.6
ſpectabilis 1.Paralipo.17
ſpectaculum 1.Corinth.4
ſpectrum Matth.14
ſpecula Eſai.3
ſpeculantes 2.Corinth.3
ſpeculator 2.Regum.18
ſpeculor Tobiæ.11
ſpeculum Sapienti.7
ſpecus Iudicum.15
ſpelæum Marci.11
ſpelunca Ioannis.11
ſperes 2.Macchabæo.7
ſpermologus Actorum.17
ſpes 2.Macchabæo.7
ſphalma Danielis.6
ſphæra Eſaiæ.29
ſphela Hieremiæ.32
ſpica Luc.6
ſpiculator Marci.6
ſpiculum 1.Macchab.6
ſpira Matth.27
ſpiraculum Iob.32
ſpiramentum 4.Eſdræ.7
ſpiro Actorum.9
ſpiritalis 1.Corinth.2
ſpiritus Ioannis.3
ſpolians Coloſſ.2
ſpondæus in præfatiõe Iob prima.
ſpondeo Prouerb.17
ſponſalia 1.Regum.18
ſponſio 4.Eſdræ.7
ſpontaneus Numeri.29
ſponte Leuitic.7
ſporta Marci.8
ſportella in præfatione Iob ſecunda.
ſpuma Sapientiæ.5
ſpumo Marci.9
ſpurcus Numeri.19
ſpurius 1.Regum.17
ſpurcitia Deutrono.7
ſputamen Iudicum.16
ſputum Ioannis.9
ſqualeo Hieremiæ.41
ſqualidus Threno.1
ſquama Actorum.9
ſtabilimentum Sapient.6
ſtabulum Lucæ.10
ſtachys Romano.16
ſtactes Geneſis.37
ſtadium Lucæ.24
ſtagnum Pſalmo.106

Stamen Leuitici.15
Stanneus Zacchari.4
Stannum Eſaiæ.1
Stater 4.Regum.7
Statera Pſalmo.61
Staticulum Daniel.3
Statio Geneſis.49
Statuarius Zacchari.11
Statuo Pſal. 148
Statura Ezechiel.1
Status Actorum.12
Statutus dies Tobiæ.10
Stellæ cœli Eſaiæ.13
Stellæ imago in præfatione Iob ſecunda.
Stellio Prouerbiorum.30
Stephana 1.Corinthiorum.1
Stephanus Actorum.6
Stercus Lucæ.13
Sterilis Pſalmo.112
Sterilitas Pſalmo.34
Sternere Geneſis.22.Deu.19
Sternor Eſaiæ.14
Sternutatio Iob.41
Sterquilinium Hieremi.8
Stibinus 1.Paralipome.29
Stibium 4.Regum.9
Stigma ad Galatas.6
Stilla Ezechielis.21
Stillare Micheæ.2
Stillicidium Pſalmo.71
Stilus in præfatione Sapientiæ.
Stimulus 2.Corint.12
Stipendium Romanorum.6
Stipes Numeri.8
Stipo Canticorum.2
Stipula 1.Macchabæorum.4
Stirps Eſaiæ.14
Stoici Actorum.17
Stola Heſter.6
Stomachus 1.Timoth.5
Storax Eccleſiaſtici.24
Stragulum 4.Regum.8
Stramentum Geneſis.31
Strategus Actorum.1
Stratorium Amos.6
Stratum 2.Paralipome.6
Stratus Pſalmo.6
Strebloterion Hieremię.20
Strenuus Exodi.18
Strepitus Iudith.14
Striatus 3.Regum.7
Strideo Eſaiæ.8
Strophium Lucæ.19
Structor 3.Eſdræ.6
ſtrues Geneſis.22
ſtruthius Iob.30
ſtupa Eccleſiaſtici.21
ſtupeo Iudicum.15
ſtuppa Iudicum.16
ſtuprum Geneſis.34
ſtruthio Leuitici.11
ſuadeo Iudith.12
ſuadibilis Iacobi.3
ſuauis Pſalmo.99
ſuauitas 2.Corinth.6
ſub pellibus 1.Paralip.17
ſub viro Romanorum.7
ſubalaris 4.Eſdræ.11
ſubcinericius 3.Regum.17
ſubditus Romano.3
ſubdolus 2.Corinth.11
ſubex Romanorum.3
ſubiectibilis Baruch.1
ſubintro Romanorum.5
ſubito 4.Eſdræ.13
ſubiugale 3.Eſdræ.5
ſubleuo 1.Regum.2
ſublimare 1.Regum.2
ſublimis Eſaiæ.4
ſublimitas 1.Corint.2
ſubmitto Actorum.6
ſubneruo Ioſue.11
ſubregulus 3.Eſdræ.6
ſubripio Daniel.6
ſubrepo Deuterono.15
ſubſannatio Ioſ.34
ſubſanno Hieremiæ.20
ſubſtantia Prouerbiorum.3
ſubſtantia Geneſis.13
ſubtegmen Geneſis.14
ſubter 2.Paralipome.5
ſubtilia Eſaiæ.19
ſubtritus Deuter.8
ſubucula Leuitici.8
ſubula Deuterono.15
ſuburbanum 1.Para.6
ſuburbanus Numeri.35
ſucceſſor Eccleſiaſtici.46
ſucceſſus Eccleſiaſtici.11
ſuccido Eſaiæ.38
ſudarium Ioannis.20
ſudes Iob.40
ſufferentia Iacobi.5
ſuffectus 2.Macchab.4
ſufflatorium Hieremiæ.6
ſuffocata Actorum.15
ſuffoco Iudicum.5
ſuffoſſus Pſalmo.79
ſuffragor 3.Eſdræ.6
ſuffultio Eccleſiaſtici.50
ſuffundo 4.Regum.8
ſuggero Ioannis.14
ſuggillatio in præfatiōe ad Deſyderium.
ſuggillo Lucæ.18
ſuillus Eſaiæ.65
ſulamitis Canticorum.6
ſulcus Eccleſiaſtici.38
ſulphur Pſalmo.10
ſulphureus Apocal.9
ſumma 1.Parali 9
ſummatim Daniel.7
ſummo mane Matt.20
ſumptus 1.Eſdræ.6
ſuna 4.Regum.4
ſupellex Iudith.15
ſuper Numeri.8
ſuperabundo Romano.5
ſuperadultus 1.Cor.7
ſuperbus Pſalmo.118
ſupercilium Tobiæ.11
ſuper centum 20. in epiſtola ad Paulinum ca. 6
ſupergredior 1.Theſſal.4
ſuperhumerale Exodi.28
ſuper ipſorum Ezechiel.1
ſuperliminare Amos.9
ſuper morte 1.Parali.19
ſuperſtes Geneſis.46
ſuperſtitio Coloſſen.2
ſuperſtitioſus Actor.17
ſuperſum Nehemiæ.1
ſuper ſeruos dei, in epiſt. ad Paulinum ca. 6
ſuperuacue Pſalmo.24
ſupplanto Pſalmo.16
ſupplementum Mar.2
ſupplex Sophoniæ.3
ſupputo 3.Regum.3
ſupputatio in prologo Galeato.
ſupra Baruch.2
ſura Iudicum.15
ſurrectus Prouerbi.30
ſus Prouerbiorum.11
ſuſanna Daniel.13
ſuſcipio Actorum.24
ſuſæ Nehemiæ.1
ſuſis Daniel.8
ſuſpendium Iob.7
ſuſpicere Geneſis.15
ſuſtinentia 1.Theſſal.1
ſuſtineo Eccleſiaſtici.2
ſuſurro Rom.1
ſuſurrus Iob.4
ſycaminus Lucæ.17

Sy

Sycomoros Luc.19. Eſaiæ 9
Syene turris Ezechiel.29
Sylua in p̄fatione Ioſue.
Syluanus 2.Corinth.1
Symbolum Prouerbio.23
Symeon Gene.29.Lucæ.2
Symmachus in præfatione Iob prima.
Symphonia Luc.15
Sympresbyter 1.Petri.5
Synagoga Pſalmo.85
Synceris Philip.1
Synceritas 2.Corinth.1
Synceriter Tobiæ.3
Synchronus in p̄fatione duodecim prophetarum.
Synoche Zacchari.9
Synodia Luc.2
Synodus in p̄fatiōe Iudith.
Syntagma in præfatione ad Deſyderium.
Syntyche Philippen.4
Syntrophus Actorum.13
Syracuſa Actorum.28
Syriace Daniel.2
Syrophœniſſa Marci.7
Syrtes Actorum.27
Syrus in præfatione Lucæ.
Syſſomata Epheſio.3
Syzetes 1.Corinth.1
TAbernaculum Pſalmo 14
Tabes 2.Paralip.21
Tabeſco Pſalmo.111
Tabita cumi Marci.5
Tabula Prouerbiorum.3
Tabulatum 3.Regum.6
Talaris 2.Regum.13
Talantiæan Apocal.16
Talentum 3.Regum.16
Talia pſtabat, in epiſtola ad Paulinum ca. 6
Talitha Marci.5
Talpa Eſaiæ.2
Talus Ezechiel.47
Tamion Lucæ.12
Tandem 2.Paralipome.30
Taneos Eſaiæ.19
Tanis Pſalmo.77
Tantali fons, in epiſtola ad Pauli.ca. 1
Tantummodo Eſaiæ.4
Tabes Prouerbio.7
Tapetum 2.Regum.17
Taphnis in argumēto Hie.
taracha Eſaiæ.37
tarſus Actorum.21
tartarus 2.Petri.2
taurea 2.Macchab.7
taurus Eccleſiaſtici.6
taxatio 3.Eſdræ.8
tebeth Heſter.2
tæda Iob.41
tædet Iob.9
tædium Pſalmo.118
teglatphalaſar 4.Regum.15
tego Nehemiæ.2
tegula Luc.5
tela Iudicum.16
telonæum Matth.9
telos Romanorum.9
telum 2.Regum.11
temere Eccleſiaſtes.5
temeritas 2.Regum.6
temperatura Ezechiel.13
tempeſtas Pſalmo.49
temporaneus Deutero.11
tempus Iudicum.4
temulentus Prouerbio.26
tendicula Prouerb.1
tenellus Prouerbio.4
tenia Ezechiel.44
tentorium Geneſis.31
tenuitas Eſaiæ.10
tertium cœnaculum Actorum 20
terebinthus 1.Reg.17
tergus Eccleſiaſtici.21
tergum Eccleſiaſtici.21
terrere Leuitici.26
terribile Geneſis.26
terrigena Pſalmo.48
tertio 2.Corinthiorum.13
tertius Romanorū.16
tertullus Actorum.24
teſta Iob.2
teſtamentum Pſalmo.24
teſſeradecas in præfatione Hieremiæ 2
Teſſeratetradius Acto.12
teteleſmene Oſee.1
tetragrammaton in prologo Galeato.
tetrarcha Luc.3
texo Nehemi.5
texilis Exodi.28
textrina Tobi.2
thabeel Eſai.7
thabor Pſalmo.88
thaddæus in Iudæ epiſtola.
thalamus Pſalmo.18
thalaſſa Actorum.27
thalaſſio 1.Timoth.1
thamat 2.Regum.13
thare Geneſis.11
tharſis Pſalmo.47
thartan Eſai.20
tharuah Amos.2
thaſſus Actorum.20
thau Ezechiel.9
theatrum Actorum.19
thebę Ezechiel.30
theca calamaria Ezechie.9
thecel Daniel.5
thecua Hieremi.6
thecue 1.Paralip.4
thema in p̄fatione Heſter.
theman Hieremi.25
theodas Actorum.5
theodidacti in epiſt. ad Paulinum cap. 4
theophilus Luc.1.Acto.1
theraphim Oſee.3
there Aſar, in prologo Galeato.
thereuma Zacchariæ.9
theriſtra Eſaiæ.3
therſa 3.Regum.14
theſaurizo Romanorū.2
theſaurus 1.Paralipome.26
theſis Geneſis.4
theſſalonica 2.Theſſal.1
theta in p̄fatione Heſter.
thicon Ezechiel.47
thneſimæon Pſalmo.78
thobia Zacchari.6
thobias & paſtor in prologo Galeato.
thogorma Ezechiel.27
thomas Ioannis.14
thophet Eſaiæ.30
thora in prologo Galeato.
thorax 1.Theſſalo.5
thorus Sapientiæ.3
thraſo glorioſus Eccli.44
thrax 2.Macchabæoꝝ.12
threni Threnorum.1
thronus Pſalmo.9
thrulla Amos.7
thubal Ezechiel.27
thubal thobel Eſaiæ.66
thuribulum 3.Regum.7
thyatira Apocaly.1
thyinon Apocalyp.18
thymiama 3.Regum.3
thymiamaterium Hiere.52
thyrſus 2.Macchabæ.10

Tiara

Tiara Exodi.28
Tibia Pſalmo.146
Tignarius 4.Regum.22
Tigris Iob.4
Timon Actorum.6
Timeo Pſalmo.127
Timotheus 1. Timoth.1
Tina ligna 3.Regum.10
Tinea Iob.27
Tinnulus in præfatiōe Iob prima.
Tinnio Hieremiæ.19
Tintinnabulum Ecclī.45
Titan Iudith.16
Titio Eſaiæ.7
Titubo Ecclī.37
Titulus in p̄fati.3. Pſalterij.
Titus ad Titum.1
Tmemata in p̱logo Galea.
Tobias Tobiæ.1
Toffus Eſaiæ.2
Tolerantia 2.Corinth.1
Tollere Marci.11
Tondeo 1.Regum.25
Tonitrus Ioannis.12
Tono 1.Paralip.16
Toparchia 1.Macchab.11
Topazius Pſalmo.118
Topus Ioannis.20
Torta Hieremiæ.37
Torcular Numer.18
Torculum 4.Regum.6
Tornare Eſaiæ.44
Tornatilis Canticorum.5
Torques Eſaiæ.3
Torquens Iob.17
Tormentum Sapientiæ.3
Torreo 1.Paralip.23
Torrens Pſalmo.17
Torris Amos.4
Torſiones Eſaiæ.13
Tortuoſus Iob.26
Tortura Ecclī.32
Tortus Leuitici.21
Torus 1.Paralip.5
Torus maritalis Maccha.1
Totidem Deuterono.9
Totum in epiſtola ad Paul. cap. 6
Trabes 2.Paralip.3
Trabs Matthæi.7
Trachonitis Lucæ.3
Tracto Ecclēs.8
Trador Hieremiæ.37
Traduco Matthæi.1
Traducti 2.Petri.3
traductio Sapientiæ.11
tragelaphus Deuterono.14
traha 1.Paralip.20
trahel Ezechiel.42
trames Ecclī.24
transfero in præfatione Heſter.
transfigurare 2.Corinth.4
transfreto Deuterono.30
transfugio 1.Regum.29
tranſgredior Ioſue.4
tranſigo Heſter.9
tranſilio Prouerbio.14
tranſitus Deuterono.4
tranſmigro Pſalmo.10
tranſmutatio Iacobi.1
tranſtra Ezechielis.27
tranſuado Ezechiel.47
tranſuerto Eccleſiaſtici.4
trapeza in præfatione Danielis.
trapezeta Matthæi.25
tremo Eſaiæ.66
trepido Eccleſiaſtici.34
tribula 1.Paralipo.20
tribulatio Pſalmo.53
tribulus Matthæi.7
tribunal Matthæi.27
tribunus 1.Regum.17
tributarius Ioſue.17
tributum Geneſis.49
Tricæ Apinæ Ecclī.32
trichaptum Ezechielis.16
triclinium 1.Regum.9
trico Eccleſiaſtici. 32
tridens 1.Regum.13
triennis Geneſis.15
trierarchus Danielis.11
trieris Eſaiæ.33
triphon 1.Macchabæo.11
triplois 2.Macchabæo.14
tripudium Heſter.8
triſtega Ezechielis.42
triſtegum Actorum.20
tritici menſura Lucæ.12
tritura 4.Regum.13
triuium Eſaiæ.15
trium partiū ſectio in epiſtola ad Paulinum cap. 6
triumphans Coloſſen.2
triumpho 2.Corinthio.2
troas Ibidem
trochilus Eſaiæ.30
trochus Ezechiel.1
troglodytæ 2.Paralip.12
trogyllium Actorum.20
trophæum 2.Macchab.5
trophimus 2.Timoth.4
trucido Pſalmo.36
trulla 4.Regum.25
truncus Iudith.13
Tryphena Romanor.16
tryphoſa Ibidem
tuba Pſalmo.150
tubiacui 2.Macchab.12
tubin 1. Macchabæorum.5
tugurium Eſaiæ.1
tullius in præfatiōe Eſaiæ.
tumens Geneſis.31
tumultuo 3. Regum.1
tumultuor Eſaiæ.3
tumultuoſus Prouerbi.20
tumultus Heſter.11
tumulus 2.Paralip.34
tunc 1.Paralip.13
tundo Exodi.16
tunicas Coſmitas Exod.28
tuor Hieremiæ.15
turbo Eſaiæ.21
turbulentus Eſaiæ.42
turbulentus riuus in præfatione prima Pſalterij.
turgeo Numeri.17
turma Numeri.1
turpitudo Exodi.20
turris nebuloſa Micheæ.4
turtur Pſalmo.83
tutela 3.Eſdræ.8
tuto Baruch.6
tutores ad Galatas.4
tyberis in 2. præfat.Paralip.
tyberius Lucæ.3
tychicus ad Epheſios.6
tympaniſtria Pſalmo.67
tympanum Pſalmo.149
typhonicus ventus Act.27
typos 2.Regum. 12. Ioannis 20
typus domini in epiſtola ad Paulinum cap. 6
tyrannis 3.Regum.16
tyrannoctonus Sapient.12
tyrannus Ibidem
tyro Hieremiæ.52
tyrus Eſaiæ.23
VAcca laſciuiens Oſee 4
vaccæ pingues Amos.3
vacillare Iob.4
vaco Pſalmo.45
vacuefactus Iob.14
vacuus Deuterono.16

Vade in terrā excelſam Geneſis 22
Vades Prouerb.22
Vadum Iudicum.12
Vagao Iudith.12
Vagio Iob.38
Vah Iob.39
Vaiedabber in prologo Galeato.
Vaĳkra in eodem prologo
Valefacere 2.Corin.2
Validus Nehemi.9
Vallatus 4.Regum.25
Vallo Ionæ.2
Vallicula Leuitici.14
Vallis achor Eſaiæ.65
Vallis Ioſaphat Iohelis.2
Vallis multitudinis Ezec.39
Vallis pinguiſſima Eſai.28
Vallis ruinarum Hiere.31
Vallum Lucæ.19
Valuæ 4.Regum.18
Vangiones in ꝓlogo Machab.
Vaniloquium 1.Timot.1
Vanitas Eccleſ.1
Vapulo Oſee.4
Vario in præfatiōe quatuor Euangeliorum
Vaſa Hiere.21
Vas fictile 2.Corinth.4
Vaſis 2.Paralip.29
Vaſthi Heſter.1
Vaſtitas Eſaiæ.1
Vaſtus Nume.14
Vates qui dicantur in præfatione ad Deſyde.
Vaticinans Nehe.6
Vaticinor 2.Paral.18
Vber Pſalmo.91
Vbi Ioannis.3
Vbi in præfatione Danielis.
Ve Gene.8.4.Eſdræ.16
Vecors Prouer.7
Vectigal 3.Regum.10
Vectigalis Eſaiæ.31
Vectis 1.Paral.15
Væh Hiere.45
Veelle ſchmoth in prologo Galeato
Vegetare Gene.9
Vehemens Iob.1
Velamen Exodi.34
Velamentum Pſal.60
Vello Eſaiæ.50
Vellus Pſalmo.71
velox Pſal.13
velum Leuitici.16
vena Prouerb.10
venale ſacerdotium 2.Machabæor.11
venator Geneſis.10
vendico 1.Maccha.15
venificium 4.Regum.9
veneficus Galat.5
veneo Leuit.25
venia Eccli.3
venimus Numeri.16
venimus Matth.2
ventilabrum Matt.3
ventilo 3.Regum.22
ventoſus Iob.16
ventres ad Titum.1
ventus Exodi.9
venundare Leuit.27
venundatus Eſaiæ.42
venuſtus Geneſis.29
vepres Geneſis.22
vepretum Eſaiæ.7
verberare aera 1.Cor.9
veredarius Heſter.8
verenda Deutero.25
vereor Iob.3
veretrum Deuter.23
vergo Ioſue.15
vergens Ezechi.40
vermiculatus Can.2
vermiculus Leuit.14
vermis Pſalmo.21
vernaculus Hieremi.2
vernus Deuterono.16
vernus Exodi.34
verriculum Matth.13
verſatilis Geneſis.3
verſipellis Prouerb.14
verſutia Eccli.39
verſutus Prouerb.12
verſus 3.Regum.7
vertex 3.Regum.18
vertigo Eſaiæ.19
verum 2.Paralip.35
veruntamen Geneſis.15
veſania Heſter.16
veſanus Sopho.3
veſcor Exodi.13
veſpa Sapientiæ.12
veſper 3.Regum.17
veſpera Pſalmo.58
veſpere Matth.28
veſpertilio Leuit.11
veſperus Iob.38
veſtibulum 2.Regum.17
veſtigium Sapientiæ.2
veſtimenta Matthæ.21
veſtri Matth.10
vetatus Actorum.16
veteranus Sapientiæ.2
vexatio 3.Eſdræ.6
vexo Pſalmo.93
vexillum Numeri.2
viaticum Deutero.15
vibro Pſalmo.7
vicarius Leuitici.24
vicenus Iudith.1
vices Nehe.4
vicia Eſaiæ.28
vicies millies Apocal.9
viciſſitudo 1.Regum.24
victima Prouerb.17
victorq; Sinon, in præfatione Eſdræ.
viculus 1.Paralip.2
vicus Matthæi.6
videns 2.Paralip.19
vidua Pſalmo.67
viduertas 1.Timoth.5
vigil Daniel.4
vigilia matutina 1.Reg.11
villa Lucæ.14
vinacia Oſee.3
vincere malum Roma.12
vincio Iob.36
vindemia Iudicum.8
vindemitor Hiere.6
vindemio Pſalmo.79
vindex Sapientiæ.12
vindico 1.Macchab.15
vinea Ezechi.26
vinea meri Eſaiæ.27
vinetum Amos.4
vinitor 4.Regum.25
vinum myrrhatum Matthæi 27
violare Leuitici.21
violator Iudith.9
violentus Miche.5
vipera Actorum.28
virago Geneſis.2
viratus Eccli.28
viretum Geneſis.41
virga Pſalmo.124
virgo Eſaiæ.7
virgultum Eſaiæ.53
virgulata veſtis Pſalmo.124
viridare 4.Eſdræ.5
viriliter Pſalmo.30
viror Eſaiæ.15
virtus Pſalmo.20

virtu

Virtute totum eſt in epiſtola ad Paulinum ca. 3
Viſio Eſaiæ.2
Viſo 4.Regum.8
Vita Pſalmo.62
Vita comes 4.Reg.4
Vita fungi 3.Eſdræ.1
Vitæ exceſſus 2.Mac.4
Vitalia Exodi.29
Vitetis ſupercilium in præfatione Eſdræ.
Viciatum in præfatione Heſter.
Vitis Pſalmo.127
Vitrearius Apocal.15
Vitta Ecclēs.12
Viua vox ī epiſtola ad Paulinum cap. 2
Vlai Daniel.8
Vlciſcor 2.Corint.10
Vlcus Iob.2
Vlna Geneſis.24
Vltio Pſalmo.93
Vltor Iudicum.6
Vltro 1.Eſdræ.3
Vltroneus Exodi.25
Vlulare Numer.10
Vlulatus Iudicum.25
Vmbilicus Prouer.3
Vmbra Pſalmo.56
Vmbraculum Eſai.4
Vna 3.Eſd.9
Vnam petij Pſal.26
Vncia 2.Reg.21
Vnciales literæ in præfatione Iob prima.
Vncinus Amos.8
Vnde Pſalmo.120
Vndecumq; Sapientiæ.14
Vndiq; Eccli.46
Vngula Eccli.24
Vnguentarius 1.Regum.8
Vnguentum Pſal.132
Vnicolor Gene.30
Vnicornis Pſalmo.91
Vnio Matth.7
Vniuerſitas iniquitatis Iacobi 3
vniuerſus 2.Paralip.32
vnus 1.Eſdræ.2
vocati Matth.20
vocatus Roma.1
vociferatio Pſalmo.26
vocifero 2.Paralip.13
volucris Geneſis.7
volumen Ezechiel.3
volumen volans Zacc.5
voluntarie Pſalmo.53
volito Heſter.9
volutatus Iudith.14
voluto Iudicum.5
volutor Marci.9
vomer 1.Regum.13
vomis Eſaiæ.2
vorago 3.Regum.11
voueo Ecclēs.5
vox Pſalmo.114
vpupa Leuit.11
vr Eſaiæ.32
vr Chaldæorum Gene.11
vranophorus Eccli.35
vrbanus Roman.16
vrbs 2.Paralip.27
vrceus Ecclēs.2
vredo 4.Eſdræ.15
vrgeo 2.Paralip.34
vrgeor in prologo Macc.
vri 1.Corinth.7
vrias Eſaiæ.8
vriel Danielis.8
vrna Hebræo.9
vro Pſal.25
vrſa 2.Regum.17
vrſus 1.Regum.17
vrtica Eſaiæ.34
vſq; ad canos Eſai.46
vſquequaq; Pſalmo.118
vſquequo Pſalmo.12
vſtulare 3.Eſd.4
vſura Pſalmo.14
vt Lucæ.11
vt ita dictum ſit Hebr.7
vt dignum eſt 2.Theſſa.1
vtenſile 1.Paralip.9
vter Pſal.32
vterus 2.Paralip.21
vtinam Pſalmo.118
vtiq; Pſalmo.50
vtor Iudith.3
vua 2.Paralip.34
vua paſſa 1.Regum.25
vulgo Hieremiæ.3
vulgus 1.Regum.14
vulnus ſæuum Apoca.16
vulpes Pſalmo.62
vultur Leuitici.11
vulua Lucæ.2
XAnthicus 2.Mac.11
xenium Eccli.11.& Macchab. 11
xenophon in p̃fatio. ad Deſyderium.
ZAbadei 1. Macchabæorum 12
zabdiel 1.Macchab.11
zabulon Geneſis.30
zaccharias Zacchar.1.Lucæ 1
zacchæus Luc.19
zanclæ Actorum.27
zara Geneſis.38
zeb Pſalmo.82
zebedæus Matt. 4
zebee Pſalmo.82
zelo 3.Regum.19
zelor Zaccha.8
zelotes Exodi.20
zelotypia Numeri.5
zelotypus Eccli.26
zelus Pſalmo.68
zenas ad Titum.3
zib 3.Regum.6
zio Var Ibidem
ziph 1.Regum.23
zizanium Matth.13
zona Pſalmo.108
zoora Eſaiæ.15
zorobabel Haggæi.1
zur vallis Hieremi.7
zima Oſee.7

FINIS Indicis.

ARGVMENTVM IN EXPLICATIONEM EPISTOLAE SEQVENTIS.

EThnicorum ſapientum, & Eccleſiaſticorum exemplis prouocat ad ſtudium literarum, præcipue ſacrarum: & in his quantum ſit difficultatis, oſtendit. Deinde ceu mundum quendam diuinæ ſcripturæ exponit oculis, ac veluti per trans ſennam commonſtrat, quo magis inflammet ad huius ſtudium, ſingulos eius libros, autores & argumenta elogijs quibuſdam breuiter commendans.

IN EPISTOLAM DIVI HIERONYMI, AD PAVLINVM PRESBYterum, de omnibus diuinæ hiſtoriæ libris explicatio.

FRATER Ambroſius tua mihi munuſcula perferens, detulit ſimul & ſuauiſſimas literas, quæ à principio amicitiarum fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitię noua pręferebant.] Hunc locũ deprauatum, vel ex hoc liquet, quod exemplaria nulla inter ſe conſentiunt. Forte ſic legendum eſt: Quæ à principio probatæ iam fidei fidem, & veteris amicitiæ noua præferebant argumenta. Apparet Paulinum in frontiſpicio epiſtolæ ſuæ locutum fuiſſe de neceſſitudine ſua, id eſt, familiarite, amoris coniunctione, & vadata amicitia, quam habebat cum Hieronymo. Eam quum uetus eſſet, nouis argumentis renouauit. Catalogus exemplorum quæ ſequuntur eo pertinet, ne quis ſibi ſtatim vindicet ſcientiam ſacrarum ſcripturarum, ſed diu diſcat priuſquam doceat.

Sic Pythagoras mēphiticus vates.] De ſtudio Pythagoræ, meminerunt Valerius Max. libro. viij. & Laertius Diogenes in illius vita. Iuuenis adhuc Aegyptum adijt, nam Agypti ciuitas eſt Memphis, eiuſque gentis literas ac ſermonem perdidicit. Tum vatum Memphiticorum. i. Aegyptiacorum arcanos commentarios ſcrutans, innumerabilium ſæculorum obſeruationem cognouit. Hinc ad Perſas profectus, magorum diſciplinas omnes didicit. Deinde in Cretam nauigauit, ibiq; cum Epimenide deſcendit in antrum Idæum. Profectus eſt & Lacedæmoniam, vt eorum politiam, & inſtituta cognoſceret. Poſt hæc deſcendit ad certamen Olympicum. Deniq; Italiam adijt. Nam à Samo patria iam tyrannide oppreſſa diſceſſerat, Crotone docuit, & leges Italis dedit.

Plato Aegyptum.] Is cum poſt poeticam (nam hanc primum fuit amplexus) contuliſſet ſeſe ad philoſophiæ ſtudium, audiſſetque poſt Socratis mortem Cratylum, & Hermogenem annos iam natus duodetriginta, Megaram profectus eſt, ad Euclidem mathematicum: poſt Cyrenen Aphricæ ciuitatem adijt autore Plutarcho. Hinc in Italiam ad Pythagoricos, Philolaum, & Eurytum. Dehinc Aegyptum adijt, & ſacerdotum arcana didicit. Longius autem amore philoſophiæ peregrinaturus, ſed bellis Aſiæ coactus, Athenas redijt.

Architam Tarentinum.] Huius non meminit Laertius, ſed Valerius Maximus

dicens: Architas Pythagoricus erat, cuius epitaphium in Odis ſcripſit Horatius. Hunc audiuit Tarenti. Locris autem audiuit Timæum, Arionem & Chœtum.

Oram Italie.] Id eſt, finem, quia maiori obiacet ea pars Italiæ.

Magna Grecia.] Sic Valerius: In Italiæ etiam partem, quæ tunc maior Græcia dicebatur, perrexit. Et Plinius: Quotã partem ex ea appellando Græciam magnam. Apparet autem illic olim Italos Græce fuiſſe locutos, ob commertia Grecæ gentis, quandoquidem & Hercules huc perueniſſe legitur.

Et qui Athenis magiſter erat.] Videtur imitatus Valerium, ſic enim ille: Quoq; tempore à ſtudioſis iuuenibus, certatim Athenæ Platonem doctorem quærentibus, petebãtur. Ipſe Nili fluminis inexplicabiles ripas, vaſtiſſimosq; campos, effuſam barbariem, & flexuoſos foſſarum ambitus, Aegyptiorum ſenum diſcipulos luſtrabat.

Academie gymnaſia.] Villa Platonis qua docebat ſemotus ab vrbe, dicebatur Academia, hodie pro palæſtra literaria, quam barbari vniuerſitatem, ſiue Burſam vocitãt, ſumitur. Gymnaſia enim dicuntur loca, in quibus exercebantur palæſtritæ, aut ſimiles: poſtea philoſophorũ quoq; conuentus gymnaſia dicta: nam γυμνάζειν Græcis exercere eſt, quemadmodum in palæſtra exercentur tyrones ad luctam, aliptæq; vnguntur. Porro Academia villa erat prope Athenas loco nemoroſo, & ſubpaluſtri, ac ideo inſalubri, poſſeſſa olim ab Academo heroe, vt ait Laertius. Nam hoc prætermittendum non eſt, gymnaſia fuere hæc fere, Academia, Lycæũ, Prytanæum, Canopum, Stoa, Tempe, Cynoſarges. Hactenus Iohannes Lodouicus Viues Valentinus.

Captus a piratis.] Piratæ, latrones, prædones, ſpoliatores maris ſunt, quòd marinas naues infeſtent. Narrant aũt quidam Platonem primum Sicilam adiiſſe, vt Aetnæ ardentis uideret miraculum, ibi euocatus à Dionyſio ad colloquium, cũ liberius quidã dixiſſet, offenſus grauiter tyrannus, occidere parabat, verum exoratus à Dione tradidit Pollidi legato Lacedæmoniorũ, vt eũ venderet. Is Aeginam adductum vendidit. At Aeginitæ legem tulerãt vt capitale eſſet, ſi quis Athenienſis Aeginam veniret. Itaque capitis accerſitus eſt. Abſolutus eſt autem, cum patronus diceret, legem dicere, ſi quis homo: at hunc eſſe philoſophum. Sed amicorum redemptus pecunia, liber Athenas remiſſus eſt. Hac de re loqui diuum Hieronymum ſatis apparet cum addat, maiori mente ſe fuit, quæ verba ferme in omnibus, quos ego & vidi & legi libros, mendoſe leguntur: ita, maior emente ſe fuit, corrigantur.

Ad Titum Liuium.] Plinius in epiſtola ad nepotem: Nunquàmne legiſti, inquit, Gaditanum quendam Titi Liuij nomine, gloriaq; cõmotum, ad viſendum eum ab vltimo terrarum orbe veniſſe, ſtatimque vt uiderat, abiiſſe: Hic Titus Liuius Patauinus, res Romanas miro artificio, luculẽtoq; ſermone perſcripſit. De hoc diuus Hieronymus in hac Epiſtola, ſic infit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem de vltimis Hiſpaniæ Galliarumque finibus. quoſdam veniſſe nobiles legimus. Et quos ad contemplationem ſui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus ſæculis celebrandumq; miraculum, vt tantam vrbem ingreſſi, aliud extra vrbem quærerent. Fuit & alius Liuius poeta comicus cognominatus Andronicus. De quo Diomedes. Conſtat, inquit, apud Romanos, primum latino ſermone comœdiam Liuium Andronicum ſcripſiſſe. Gellius libr. xvi. Primus omnium T. Liuius poeta fabulas docere Romæ cœpit poſt Sophoclis, & Euripidis mortem annis plus fere C. & LX. Titus quippe prænomen Romanorum eſt, à Tio, honoro, Liuius à liuore forte deductum. Gades autem in Hiſpania ſunt. Item Gades duæ inſulæ ſunt, & vtranq; tam ſingulari numero Gaddam, quàm in plurali Gaddes appellamus, &c. Hinc Gaditanus a, um, penulti. produ. (forte à Gadis, quæ eſt minor inſula, habetque oppidum ciuium Romanorum quod Iulia appellatur) vt mare Gaditanum. Et Gaditanæ puellæ, dicuntur libidinoſæ, procaces. Vide Martialem de puella Gaditana, diſtichon eſt inſubidum & procax, ideo nõ adſcribam.

Apollonius.] Tianæum intelligit, qui vixit magni nominis ſub Claudio & Nerone, vſque ad tempora Neruæ. Huius peregrinationes, ac vitam omnem ſcripſit Philoſtratus ſophiſta, nugaciſſimis deliramentis, & prodigioſis ſomniis refertam. Vnde diuus Hieronymus dubitat, vtrum magum eum appellare debeat, an philoſophum.

Perſas.] Perſæ orientalis regionis populi ſunt, à Perſe, ſeu à Perſeo rege Perſarũ, vel Macedonum. Propertius: Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis vrbem. Horum

primus

primus rex, vt Iuſtinus refert libro primo, fuit Cyrus.

Caucaſum.] Caucaſus Indiæ mons eſt æditiſſimus ad Septentrionem verſus Scythas, Indiam à Scythia dirimens, aſper et inhoſpitalis. Virgilius: Sed duris genuit te cautibus horrens Caucaſus. Hic fertur ſyderibus ꝓximus, vnde aſtra maiora viſuntur, & eorum ortus occaſusq; diligenter perſpiciuntur. Hinc caucaſeus. Virgilius: Caucaſeasque refert volucres.

Albanos.] Albania regio eſt in Oriente à colore populi vocata, eo quod albo crine naſcantur. Hæc ſub oriente ſub mare Caſpium ſurgens per oram Oceani ſeptentrionalis vſq; ad Mœotidas paludes per deſerta oſtenditur, quorum canes maximę ferocitatis prædicantur. Albæ ſunt multæ. Eſt enim Alba in Hiſpania, quæ & virgo dicitur. Plinius lib. iij. Eſt in Gallia Narbonenſi Heluorum oppidum. Eſt in Italia ad Lacum Fucinum, vnde Albenſes. Eſt in Gallia citeriore quæ cognominatur Pompeia. Eſt in Latio in dorſo montis Albani, quæ Alba longa. Roma vero, non illa modo quam Romulus condidit, colonia eſt huius Albæ, quam deduxerunt Romulus & Remus, ſed etiam veterem illam quæ ante hanc fuit, ſunt qui arbitrantur à Romulo Aeneæ filio conditam. Deinde cum ob cœlum peſtilens, tum & incurſiones hoſtium deſereretur, ab Albanis miſerātibus eſſe reſtitutam miſſis eo de ſuis ciuibus, qui lapſa repararent, & frequētem facerent vrbem ſolitariam. Liuius lib. I. bello Veienti, cum Mœtius Albanus cum exercitu medium ſe geſſiſſet, nec Tullo Romano regi pugnanti ex fœdere adfuiſſet, Tullus Mœtium quadrigis diſcerpi, Albā vero dirui iuſſit, Albanosq; Romam migrare. Hactenus Viues, in librum diui Auguſtini de ciuitate dei, cap. xiij. A quacunq; Albanos deduxeris, haud male opinor, deduxeris.

Scythas.] Scythia regio Septentrionalis eſt, à Scytha Herculis filio, vt Herodotus inquit, ita dicta. Et eſt duplex Scythia, altera Europæia, altera Aſiatica. In Scythia Europæ, ſolum eſt auꝝ producens, vt Pomponius refert, inhabitabile tamen propter Griphes aurum cuſtodientes. Scythia vero Aſiæ à Iuſtino libro. ij. deſcribitur. Inde dicti ſunt Scythæ populi, qui bipartiti ſunt: alteri Europæi, alteri Aſiatici. Hinc ſcythicus, & ſcythice aduerbium. Porro Scytharum feritas in prouerbium ceſſit, vt quicquid agreſte, quicquid barbarum, ac ſæuum intelligi vellent, id ſcythicum appellarent, vt ſcythica oratio. Scytha acciſſans aſinum, Scytharum ſolitudo. Vide Chiliades adagiorum. Hinc compoſita manant σκυθοτοξότης dicitur ſcythice ſagittans. Scythopolis, Scythaꝝ ciuitas hodie, olim Bethſan dicta, quam Manaſſes hæreditauit Auguſtino teſte in libro Iudicum. Scythotauri, populi Scythiæ, qui (vt Solinus ſcribit) pro hoſtijs aduenas cædere conſueuerunt. Scythici mores, ſunt efferi. Apuleius: Pleriq; eorum Scythicis moribus viuebant.

Maſſagetas.] Maſſagetæ vel maſſagetes, pen. cor. nobiles ſunt populi Scythiæ Aſiaticæ vltra mare Caſpium, hi cum per deſerta diſcurrunt, ſanguinem equorum ſuorum potant, de quibus Lucanus in. iij. Longaq; Sarmatici ſoluens ieiunia belli. Maſſagetes quo fugit equo, volucresq; Geloni, & Claudianus in Ruffinum: Et qui cornipedes in pocula vulnerat atrox Maſſagetes.

Phyſon amne tranſmiſſo.] Phyſon diuus Hieronymus eundem putat, quem autores Gangen appellant, qui & ipſe in India eſt, quanquàm ponant autores Brachmanas in Oceano Indico, vt intelligas inſulam eſſe. Phyſon interpretatur oris mutatio, ſiue multitudo aut extenſio.

Peruenit ad Brachmanas.] Brachmanes ſiue Brachmanæ pen. prod. populi ſunt Indiæ, de quibus incredibilia produnt autores. Sunt vitæ temperatiſſimæ, nullum illic animal quadrupes, nulla agricultura, nullum ferrum, non domus, non ignis, non aurum, non argentum, non panis, non vinum, ſed aeris ſalubritate, pauciſſimis arborum fœtibus, & lympidiſſimæ aquæ potu, quàm diutiſſime viuunt, pietatis & iuſtitiæ obſeruantiſſimi. Aliaq; quàm plurima mira narratu, quæ perſequi non eſt huius inſtituti. Ad hos & Alexandrum viſendi cauſſa legimus perueniſſe.

Et Hiarchā in throno ſedentem.] Philoſtratus in vita Apollonij, libro iij. ſcribit apud Brachmanas ſapientes eſſe, quorū princeps (ipſorum opinor lingua) Iarchas vocetur. Hos viſit Apollonius, à quibus ita eſt acceptus. Hiarchas in æreo ſedebat throno, aureis exornato ſtatuis, is Apollonium nominatim ſalutabat. Infra Hiarcham in ſellis humilioribus ſedebant cæteri. Deinde poſt diſſertionem philoſophicam, Hiarchas oſtendebat Apollonio ſtatuam, Tantali ſubſcriptione notatam, longam cubitos quatuor, ſimilem manu phialam porrigenti. In hanc humor perennis ita diſtillat, vt nunquàm tamen exundet. Ex ea phia-

la bibunt Indici philoſophi priuſquàm eant cubitum, deinde thoris herbaceis incumbentes dormiunt, ex eadem propinant, ſi quem in amicitiam recipiunt. Hinc Tantaleum poculum libaſſe (ſecundum Polydorum) dicimus, amicitiæ fœderatos, atque vadatos.

De Tantali fonte potantem.] Fontē vocat phialam, q̄d in ea velut e fonte ſubſcatens ſemper exuberet humor aquæ. Tantali vocat, ꝙ ſtatua q̄ phialam tenet, Tantali titulum teneat. Nam hunc putāt humaniſſimum fuiſſe, manſuetiſſimumq́; erga hoīes. Hinc manauit adagium: Tantaleum poculum libemus, quum ad amicos amicitiæ cōfirmandæ cauſſa ſcribimus, aliud quoque: Tantalea ſiti laborare, de bonis, quibus tamen vti non liceat, dicitur: de Tantali pœna vide Horatium in ſermonibus. Tantalus à labris ſitiens fugientia captat Pocula, quid rides? mutato noīe de te Fabula narratur, congeſtis vndiq; ſaccis Indormis inhians, & tanquàm parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquàm gaudere tabellis. Magnas inter opes inops.

Inter paucos diſcipulos.] Nam Apollonius refert duodeuiginti fuiſſe.

Inde per Elamitas Babylonios.] Notiores ſunt hi populi, quàm vt hic fuſius explicentur, recenſeanturq́;.

Et Gymnoſophiſtas.] Gymnoſophiſtæ, philoſophi ſunt vltra Indoſcythas, ita vocati, quod nudi in ſyluis agant, voluptatum omnium expertes, quibus mortalium vita corrumpitur. De his quoq; mira dictu prodiderunt autores, quæ nihil ad hunc pertinent locum. Sed hoc dicam ex Lodouico Viue, viro Hiſpano, noſtra ætate et memoria doctiſſimo, qui in Commentarijs ſuper librum Auguſtini de ciuitate dei. xiiij. capite. xvij. ſic inquit: Qui conuenit Gymnoſophiſtas in India poni? quum Philoſtratus in peregrinationibus Apollonij in Aethiopia ſtatuat ad Nilum amnem, ex cuius ſententia diuus Hieronymus Paulino ſcribens, ait: reuerſus Alexandriam perrexit Aethiopiam, vt Gymnoſophiſtas & famoſiſſimam ſolis menſam videret in ſabulo. Sed Plinius, Solinus, Strabo, Apuleius, Porphyrius & & alij Gymnoſophiſtas in India locāt ad ripas Indi fluminis regione Indoſcythica, nec male tamen Philoſtratus. Nam origo illorum philoſophorum Indica eſt, vbi duo genera ſapientum fuiſſe tradit lib. xvi. Strabo, alios qui in vrbibus verſabantur, dictique ſunt ciuiles, Brachmanas vocant, Hi ſindonibus & pellibus corpus velabant, ſicut idem teſtatur Strabo. Philoſtratus narrat illos denudaſſe ſe, vt cum Apollonio lauarent, & ex eis vnum epiſtolam ſinu prolatam matri dediſſe adoleſcentis, cuius filius dæmonicis intemperijs exagitabatur. Erāt alij in eadem terra philoſophi in ſyluis degentes, nudi folijs interdum & arborum corticibus intecti, quos Hermanos & Gymnoſophiſtas nominant, e quibus illi Gymnoſophiſtæ Aethiopici manarunt. Nam accolæ Indi fluuij maxima & validiſſima manu in Aethiopiam narrantur migraſſe, ibiq; iuxta Nilum ſedes habuiſſe, eamq́; regionem etiam Indiam vocatam, & ſapientes philoſophatos nudos, vtrobique dictos Hermanos, & à Græcis γυμνοσοφιςάς, illudque de ſubligaculis promiſcuum eſſe in India Aethiopiaq́; ſapientū, & fere vulgi. Diodorus libro quarto, de moribus Aethiopū loquens, alios perhibet nudos prorſum incedere, alios vulpinis caudis pudenda tegere, alios ſubligaculis ex capillis contextis. Et Strabo ex Nicolao Damaſceno octo ſeruos Indos à legatis illius gentis dono datos Cæſari Auguſto ſcribit, nudos toto corpore præter virilia, quæ ſubligaculis velabant, hactenus ille.

Famoſiſſimam ſolis menſam.] Locus eſt in Aethiopia, nempe pratum quoddam, ſemp multa carnium copia refertum, quas illuc noctu magiſtratus ponunt, vt exorto ſole liceat vnicuiuis qui velit accedere, veſcique, vnde vulgus putat eam ciborum vim diuinitus innaſci campo. Proinde locum ἡλιοτράπεζαν, heliotrapezan, id eſt, ſolis menſam, vocant. Ad hanc viſendam Cambyſes rex legatos ſuos miſit, autores ſunt Herodotus in. iij. Solinus & Pomponius Mela. Hāc rem nobis luculenter & graphice tradunt Philippus Beroaldus, & Henricus Bebelius ſuo æuo Latinæ linguæ vindices.

In Sabulo.] Sabulum arena eſt groſſior. Hinc Sabuloſus, eſt arenoſus, vt terra ſabuloſa. Et ſabuletum quoq; dicitur locus, in quo ſabulum abundat.

Item ſablo, onis, idem quod ſabulum, ſi Ambroſio in libro Hexameron creditur, q inquit: Infirmiſſimo ita omnium vilis ſablonis puluere vis, maris intempeſtas cohibetur, &c.

Poſt Damaſcum Arabiamque.] Sic enim ipſe narrat in epiſtola ad Galatas. Galat. I. & ij. cap. Sed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum. Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum

trum, & manſi apud eum diebus quindecim. Et paulo poſt: Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & contuli cum illis euangelium, quod prædico in gentibus, ſeorſum autem ijs qui videbantur aliquid eſſe, ne forte inuacuum currerem aut cucurriſſem.

Hoc enim myſterio.] Quindecim ſeptenarium & octonarium (qui numerus hebdomadis, ogdoadiſque nomine exprimitur) complectuntur. Septenarius ad Iudæos, & legem Moſaicam pertinet. Octonarius ad Euangelium. Sabbatum enim Iudæorum ſeptem diebus finiebatur, huic ſucceſſit Euangelij gloria, & reſurrectionis quies, quam octonarius numerus ſignificat. Vnde tres Pſalmi ſunt eodem inſcripti titulo, nempe pro torcularibus, qui omnes ogdoados myſterium habent, octauus, octogeſimus, & octogeſimus tertius. Siquidem Euangelij gloria coruſcante gentium torcularia nouo muſto exuberabant, dilatato in octauum diem Moſaicæ legis ſabbato. Huiuſmodi ferme Hilarius Pictauenſis in Pſalmos. Ideoq; addit Hieronymus, futurus gētium prodicator.

Latentis energias.] ἐνέργεια, cum per ε ſcribitur, vim ſignificat & efficaciam, actū, virtutem & operationem, ab ἐνεργέω, quod eſt ago, ſiue efficio in aliquo quippiam. Cum per α, vt ἐνάργεια euidentiam, & ἐναργὴς euidens & manifeſtus dicitur.

Viua vox.] Sic vocant, non vocem ſcriptam, quæ quaſi mortua eſt, ſed ab ore docentis prolatam. Cice. in Tuſcula. quæſt. Licet enim ſatis exemplorum, ad imitandum ex lectione ſuppeditet, tamen viua illa (vt dicitur) vox alit plenius, præcipueq; præceptoris. Et Plinius in Epiſtola quadam ſic infit. Præterea magis vt vulgo dicitur, viua vox afficit. Nam licet acriora ſint quæ legas, altius tamen in animo ſedent, quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicētis adfigit. Idem Tullius ad Atticum libro. ij. Vbi ſunt nunc, qui aiunt, id eſt, viuæ vocis, ζώσης φωνῆς. Quanto magis vidi ex tuis literis, quàm ex illius ſermone, quod ageretur? Porro q̊d Cicero protulit abruptū ac mutilum, hoc quidā ſupplerunt de ſuo, ad hunc modum, id eſt, viuæ vocis maiorem virtutē eſſe, actumq; & efficaciam. ζώσης φωνῆς μείζων ἐνέργειαν εἶναι. Diuerſum eſt huic adagioni illud: Muti magiſtri, qui libri ſunt, ait Aulus Gellius libro. xiiij. capite ſecundo: Quoniam vocis (vt dicitur) viuæ nimia penuria erat, ex mutis (quod aiunt) magiſtris cognoſcerem.

Quid ſi ipſam beluam audiſſetis.] Id Plinius in Epiſtola ad nepotem narrat hiſce verbis: Niſi vero falſum putamus illud Aeſchinis, qui cum legiſſet Rhodijs orationem Demoſthenis, admirātibus cunctis adieciſſe fertur, τί δὲ εἰ αὐτοῦ θηρίου ἠκηκόειτε, id eſt, Quid autem, ſi ipſam audiſſetis beluam? Et illud, in ſcriptis Demoſthenis magnam Demoſthenis partem abeſſe.

Aechines.] Pen. prod. Athénien. philoſophus Socratis auditor, & octo fuerunt hoc nomine, ſecundum Laertium Diogenem. Hic orator extitit Græcus, Demoſthenis æmulus. Alius ſtatuarius fuit inſignis, & cætera.

Et ſine autore.] Alij codices habent, ſine doctore, & forte melius.

Et Plaſte ceſſent manus.] πλάττω, Græce fingo, formo, & πλάστης, figulus, fictor, qui fingit e materia, veluti argilla, cæra, gypſo, glarea, aut ſimilibus. Ars dicitur πλαστική, id eſt, figulina, ſeu fictoria. Hinc πλάσμα, figmentum, & πλάσις formatio, πλαστικός figulus, πλαστός fictus, à quo protoplaſtus, primus parens, e luto formatus Adam.

Virtute totum eſt.] Semigræce locutus eſt, illi ſiquidem δυνάμει dicunt, id eſt, potentia, virtus, quod actu nō ſit, ſed quod eſſe poſſit, vt ſemen exiguum, δυνάμει, magna eſt arbor. Nam δύναμις, potentia & virtus eſt Græcis, & δύναμαι, poſſum.

Ad pedes Gamalielis.] De hoc legis Actorum quinto: Surgens autem quidam in concilio phariſæus, nomine Gamaliel, legis doctor, honorabilis vniuerſæ plebi, iuſſit foras ad breue homines fieri, dixitque ad illos: Viri Iſraelitæ: Attendite vobis ſuper hominibus iſtis, quid acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit Theudas dicens ſe eſſe aliquem: cui cōſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt, & omnes quicunq; credebāt, diſſipati ſunt, &c. Huius diſcipulus fuit Paulus, vt ipſe teſtatur Actorum. cap. xxij. Ego ſum vir Iudæus, natus Tharſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta ciuitate ſecus pedes Gamalielis, eruditus iuxta veritatem paternæ legis.

Arma militie noſtre.] Ad Corinthios ſecundæ cap. x. Quanquàm æditio vulgata nonnihil diſcrepet à verbis Hieronymi. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ, hoc eſt, Siquidem arma

 mili-

militiæ noſtræ non carnalia ſunt,ſed potentia deo. Diuus Ambroſius legit, fortia deo. Laurentius mauult,valida deo. Cæterum illud deo,Græcis datiuus eſt inſtrumēti, polletq; perinde ac ſi dicas,fortia per deum, & opera diuina. Vtinam liceret omnibus Epiſcopis,maximeq; ijs qui in Pauli locum ſucceſſerunt,tam vere ſuoq; iure hanc vſurpare vocem,quàm ipſe Paulus, Arma militiæ noſtræ non carnalia,ſed fortia deo,non ad demolitionem oppidorum,arcium,ſed impiarum cogitationum. Hæc ſunt arma,hæc bella,hæ pugnæ,hæc victoria, hi triumphi digni ſucceſſoribus apoſtolorum.

Malachias propheta.] Ita legitur Malachiæ.ij. Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius,quia angelus domini exercituum eſt.

In tantum ſacerdotis officium.] Sacerdotem Epiſcopum dicit. Nam olim ſoli Epiſcopi ſacerdotes vocabantur,& ijdē presbyteri,id eſt,ſeniores. Deinde, cum plures eſſe cœpiſſent, princeps omnium, ſacerdos, & Epiſcopus,& antiſtes(nūc ſummus pontifex,& Papa) vocabatur,cæteri presbyteri. Ex his palā liquet,proprium Epiſcopi munus eſſe,docere populum, non logomachias,ſed Chriſtum & arcanas ſcripturas. Atq; is qui ſummi pontificis ſibi nomen vendicat, deberet in eo quod ſummū eſt munus, eſſe ſummus.

Interroga patrem tuum.] Patrem intelligit Epiſcopum, qui patres eſſe deberent, non domini. Patres omnia ſua transfundunt in filios. Domini ad ſuum commodum ſeruis vtuntur & abutuntur. Domini etiam ſunt tyranni, & qui non legibus, ſed libidine dominantur. Seniores, autem vocant presbyteros. Græce enim πρεσβύτερος, ſenior dicitur.

Que eſt in paradiſo.] παράδεισος,Hortus apud Xenophontem,& locus ſeptus ferarum viuarum. Iohānes Craſtonus ſolum in maſculino genere ponit,ita etiā Gellius, & eſt pomarium,id eſt,hortus conſitus. Eſt quoq; nomen oppidi. Strabo & Plinius autores. Eſt etiamnum locus in oriente ſitus, longo tractu maris diſtans à continente. Hic locus à primi hominis reatu intercluſus eſt, nec vlli animantium datur in eum aditus. Hinc Paradiſiacus poſſeſſiuū: quod hoc tetraſticho haud omnino inelegāte teſtabor. Qui tenero aſſueſcit laudatis moribus æuo. Et facit ætherei iuſſa ſacrata dei. Tempora defectæ quum mors rapit vltima vitæ. In Paradiſiacos mox volat ille lares.

Cum eum arbori vite.] Tanquàm lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum dabit in tempore ſuo. Et adſimilabitur arbori iuxta riuos aquarum conſitæ,quæ cum tempus aduenerit proferet fructum ſuum. Diuus Hieronymus ex Hebræo, quod tranſplantatum eſt, rectius tamen putant plantatum πεφυτευμένον à Septuaginta dictum, & hic poni paſſiuum eius verbi, quod in Ezechiele habetur, vbi legitur capite decimo ſeptimo: Plantabo ſuper montem excelſum & eminentem.

Meditabitur.] Id eſt,exercebitur,hoc enim ſignificat & Latine meditari,& Græce μελετᾶν.

Armarium.] Ab armis,eſt locus vbi cibaria,libri,& ſimilia reconduntur. Plautus in Captiu. duobus. Cellas refregit omnes intus recluſitq; armarium. Quin ex occluſo atq; obſignato armario decutio argēti quantum libet. Idem in Epidico. Huius diminutiuum eſt armariolum.

θεοδίδακτοι Theodidacti.] Legimus Iohannis ſexto,hoc eſt,docti à deo,vel vt vulgata habet æditio. Docibiles dei, verius dociles,vt ſuo loco clarius offendes.

λόγος] Logos enim Græce multa ſignificat. Nam & verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſſa vniuſcuiuſque rei,per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt. Item ſermo, oratio,ſtudium,quæ vniuerſa recte intelligimus in Chriſto.

Εὐνοῦχος Eunuchos.] Ab εὐνὴ,id eſt, cubile,& ἔχω quaſi cuſtodio cubile,quia id hominum genus ſeruabatur cuſtodiendis cubilibus regum. Et proprie Eunuchi ſunt q ſe ſponte caſtrauerunt,vnde ſunt illi verſus. Caſtratos natura facit,violenta ſpadones. Mangonum improbitas,eunuchos ſola voluntas. Vlpianus tamen Iuriſconſultus ſpadonum nomē generale eſſe adfirmat, & eo omne genus euiratorum comprehendi. Ab Eunuchus fit Eunucho verbum, quod ſignificat caſtro,cuius paſſiuum eſt Eunuchor. Varro: Si quis patriam maiorem parentem extinguit,in eo eſt culpa,quod facit pro ſua parte is,qui ſe eunuchat. Afranius itaq; eunuchatus in medium prodit. Eſt autem Græca vox εὐνοῦχος, vnde εὐνουχιστὴς caſtrator dicitur, vulgo eyn geltzenlichter, εὐνουχίζω caſtro. Quidam Spadones, caſtratos,eunuchos,& euiratos ita diſtinguunt, vt caſtrati ſint,quibus teſtes naturaliter deſunt. Spadones quibus violenter detracta eſt virilitas, hoc eſt,execti,Eunuchi qui ſe ſponte caſtrarunt.

runt.Euirati,modo eunuchati,hoc eſt,quibus amputata ſunt virilia,modo laſciui,perditi,atque effœminati. Varro: Euirauit omnes Veneri vaga pueros. Plautus: Adoleſcẽs euiratus,ac mollis. Locus erit huic vocabulo aptior. Matth.xix.

Taceo de Grammaticis.] Grammatici,literarum,elementorum,& grammatum profeſſores ſunt,maxime poetarum,oratorũq; expoſitores,& interpretantur literatorij vel literatores,à gramma litera,tanq̃ abſolute,& pfecte docti. Differunt tamen Grãmaticus,& Grãmatiſta,ſicut literatus & literator,Grammaticus enim Græce,Latine literatus dicitur,qui eſt abſolute doctus,ſed Grãmatiſta Græce,& literator Latine dicitur mediocriter & imperfecte doctus. Hactenus Suetonius Trãquillus de Grammaticis,& Rhetoribus,& eodem teſte Grãmatici proprie dicuntur poetarum interpretes,qui à Platone rhapſodi dicuntur. Hinc Grãmatæi vocantur ſcribæ,Archigrammatæi,principes ſcribarũ,qui etiam ab epiſtolis dicuntur,vulgo kantzler. Grammatophorus,literarum portitor,baiulus,tabellio,& tabellarius. Grammatophylatium,locus vbi publica ſcripta ſeruantur. Grammatocyphon,qui capite ſubmiſſo,& in genibus papyrum tenens ſcribit. Grammatice,ars literaria,quæ in emendate loquendo,ſcribendoque conſiſtit.

Rhetores ſiue Rhetorici.] Oratores ſunt,tametſi nonnihil differant,quod Orator ſit,qui in iudicijs & concionibus,atq; legatiõe cauſſas agat,vt Demoſthenes & alij. Rhetor vero,qui Rhetoricẽ profitetur,à ῥῆσις,quod dictio,& locutio Grecis eſt. Sed ſæpe confunditur hæc differentia. Hinc rhetoricari,& rhetoriſſare,id eſt,rhetorice loqui,& oratorie.

Philoſophi.] Sapiẽtiæ amatores ſunt. Vnde philoſophia pen.cor.Latino more,ſapientiæ amor,hæc animũ format,vitam diſponit,actiones dirigit,agenda & omittẽda demonſtrat. A philoſopho manat philoſophicus,& philoſophice adu. Et philoſophaſter.i.imitator philoſophorũ. Philoſophor verbũ. Cice.lib.I.de nat.deo. Et cũ minime videbamur,tũ maxime philoſophabamur.

γεωμέτρης, Geometra.] Dicitur menſurator terræ,nõ autem dicitur à metior metiris,&c.penultima enim non producitur,vt ille dicit,ſed corripitur. Vnde legi debet carmen Iuuenalis Saty.iij. Grammaticus,Rhetor,Geometra,pictor,aliptes,nõ Geometer,Geometra enim prima,& ſecũda ſyllaba non poſſunt breuiari,cũ prima per αι diphthongum,vel η,aliquando tamen ε,ſcribatur,ſecunda cum ω mega,id eſt,o magno,& longo,multa igitur inconuenientia ſequerentur,legas igitur geometra pen.breui,nõ longa. Hactenus Henricus Bebelius. Hinc Geometria,pen.cor.menſura & dimenſio terræ ab Aegyptijs inuenta,vide Chriſtophorum Landinum,lib.I.Carminum Horatij. Hi ergo huius artis autores fuerunt,quæ deinde à Pythagora ad Græcos eſt trãſlata,& adaucta ab ijſdem,ex Mathematicis diſciplinis quatuor,vna videlicet: Aſtrologia,Muſica,& Arithmetica,quæ in numeros ac formas diuiſa eſt,quam Oratori neceſſariam eſſe autumant eruditi.

Dialectici.] Id eſt,diſputatorij,quos logicos vocant. Nam dialecton Græci appellant loquendi proprietatem,idiotiſmũ,linguæq; genera,ſicuti Quintil.docet lib.I.quę apud illos quinque ſunt(licet alij plures ponant) videlicet: Ionica,Dorica,Aeolica,& Attica elegantiſſima,atq; cõmunis omniũ lingua. Hinc Dialectice,ars diſputatoria,& Dialecticus. Diuus Hieronymus ait contra Ruffinum. Septem modos concluſionum dialectica me elementa docuerunt,à διαλέγομαι,quod eſt comprobo,diſputo.

Muſici.] Nominantur,qui Muſicen,id eſt,canendi modum,menſuramq; callent,à μοῦσα,quæ cantum Latine ſignificat. Et μουσικός,canorus,& muſices peritus. Hinc μουσουργός cantor,cantrix,citharista,& verbum μουσίζω,cantu contendo.

Aſtronomi & Aſtrologi.] Appellantur,qui aſtrorum ſcientiam pfitentur,quorum alteri.i.aſtronomi,ab aſtronomia,hoc eſt,aſtrorum regula,lege,normaq;. Alteri,hoc eſt Aſtrologi,ab aſtrologia.i.ſermone & ratione deriuantur apud Græcos. Aduerſus hoſce Aſtrologos Iohãnes Picus Mirandula Concordiæ Comes,diſputationũ duodecim libros ædidit,qui velit legat.

Addam ego Arithmeticos.] Id eſt,numeratores & ſupputatores,qui numeris,& calculandi arte & ſupputandi ratiõe vtuntur. Hæc ars Arithmetica dicitur,ab ἀριθμός.i.numerus,ἀριθμέω numero,ἀριθμητός numerabilis. Hinc Arithmetica,eſt numeralis ſcientia. Hæc inter diſciplinas Mathematicas,primas tenet,quoniam ipſa vt ſit,nulla alia indiget. Sed Muſica,Geometria,& Aſtronomia eius auxilio egent. Hæc à Phœnicibus ob mercaturas inuenta eſt. Porro Pythagoras numerorum perſcrutator habitus eſt maximus,eorumq; indaga-

tricem Arithmeticam poſteris reliquit commendatiſſimam.

Et in tres partes ſcinditur.] In doctrinã, rationẽ, & vſum. Hoc loco deſunt Græca, quæ ex veterum codicum veſtigijs restituemus ad hunc modum, τὸ δόγμα, τὸ μέθοδον, τὸ ἐμπειρίαν, id eſt, decretum, rationem et experientiam.

Homerocentonas.] Latini veſtem e pannis verſicoloribus conſutam vocant centonem. Græci κένρωνα. Nam Latini detrahunt ρ in ea dictione. Vnde carmen ex varijs verſuum fragmentis, hinc atq; inde conſutis contextum, centonem appellamus. Qualis eſt Auſonij Centõ nuptialis, ex Vergilianorum carminum fragmentis concinnatus: extat & Probæ centon: extat & Homerocenton argumento cõſimili. Arbitror autem legendum non Homerocẽtonas, ſed Homerocentronas, & Vergiliocentronas. Etenim cum compoſitio Græca ſit, oportet & Græcam ſeruare dictionem. At ea habet ρ. Quãquàm in Suida, & Etymologico Græco, ὁμηροκέντρα legimus, non ὁμηροκέντρωνας, ſed haud ſcio an deprauate. Eſt autem huic generi peculiare, autorum verba in ſenſum loge diuerſum detorquere, velut illud Vergilij de inferis: Nulli fas caſto ſceleratũ inſiſtere limen, Auſonius detorquet ad coitum, & pudenda muliebria. Qui volet huius carminis leges cognoſcere, legat præfationem Auſonij in ſuum centonem, &c. Hinc adagium: Farcire centones, eſt glorioſis mendacijs & conſarcinatis fabulamẽtis quenquã obtundere et explere. Plautinũ eſt in Epidico. Addam hæc de centonibus ex Viue: Centones fruſta ſunt panni, coloris varij: hinc verſicolores veſtes centones dicuntur. Viles etiam non modo quibus amicimur, ſed quibus q̃q; lecti inſternuntur, quales ruri & militiæ: vt apud Catonem ſenem, & Siſennam hiſtoricum, & Caium Cæſarem. Metaphorice carmẽ eſt ex multis alieni poematis particulis concinnatum, vt Homerocenton, ſeu Græce ὁμηρόκεντρον, nã κέντρωνες vocãt Græcitum etiam Vergiliocenton, quod non vnicum eſt. Nam & Probæ, & Auſonij Vergiliocentones legimus.

Iam redit & virgo.] Hæc quidam trahunt ad Mariam virginem Chriſtiparam, & credidit diuus Auguſtinus ſanctum ſpiritum per os inimicorum vera fuiſſe locutum, cũ Vergilius de Erigone ſentiat. Quanquàm illic poeta Sibyllæ vaticinium recenſuit. Carmen eſt in Bucolicis, ſi quis deſideret Aecgloga quarta. Hoc modo ad verbũ: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cœlo demittitur alto. Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primũ Deſinet, & toto ſurget gens aurea mundo. Caſta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo, &c.

Nate meæ vires, &c.] Carmen eſt ex primo libro Aeneidos. Atque his verbis Venus alloquitur Cupidinẽ filium. Quæ quidam ſtulte trahere conabantur ad patrem æternum, & illius filium Ieſum. Hæc ſunt carmina ſi quis forte requirat: Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus, Nate patris ſummi, qui tela typhoea temnis. Ad te confugio, & ſupplex tua numina poſco.

Talia præſtabat memorans.] Verba ſunt Aeneæ apud Maronem ij. Aeneidos libro, quæ quidam accommodant Chriſto pendenti in cruce. Carmina adſcribam: Talia prȩſtabat memorans, fixuſque manebat. Nos contra effuſi lachrymis, coniunxq; Creuſa, Aſcaniuſque, omniſque domus: ne vertere ſolum Cuncta pater, fato vrgenti incũbere vellet Abnegat, inceptoque & ſedibus hæret iiſdem.

Circulatorum ludo ſimilia.] Circulatorẽ, Paulus Iuriſcõſultus eum eſſe dicit: Digeſtis de extraordinarijs criminibus, qui ſerpentes circũfert ac proponit, qđ ſi cui ob eorum metũ dãnum fuerit, pro modo admiſſi punitur, cuius fœmininũ eſt circulatrix, qđ ſignificat eam, q̃ lucri gratia p̃ vrbem vagat̃ & ſaltãdo vel alio ludicro genere aucupat̃ gratiã ſpectatorꝝ. Circulatorem q̃nque accipimus ꝓ cyclico, & circũforaneo, quẽ Gręci ἀγύρτην vocant, ein kelber artz, q ſua carmina coronæ recitat. Talis ab Horatio vocatur Cyclicus. Is etiã, q in corona hoĩm aliqd agit, circulator appellat̃. Apuleius, præſtigiatorẽ ſtipatũ mortalibus ſuas fallacias admirãtibus nominat circulatorẽ. Sic eñ inquit, lib. I. Circulatorẽ aſpexi equeſtrẽ ſpatã præacutam mucrone infeſto deuoraſſe. Hinc circulatim aduerbiũ, hoc eſt, per circulũ. Sueton. In ſummo publico luctu, externaꝝ gẽtium multitudo, circulatim ſuo quæq; more lamentata eſt. Et circulatorius adiect. Vñ Quintil. præcipit nobis parandã vim orãdi, non circulatoriam voluptatẽ ſpectantibus.

Cum ſtomacho loquar.] Cũ ſtomacho loq, eſt iraſci & excãdeſcere. Hinc adagia. Mouere bilẽ, mouere ſtomachũ, vtrũq; vſitatiſſimum, pro eo quod eſt ad iram prouocare.

Ne hoc quidem ſcire quod neſcitis.] Quod hoc loco coniunctio eſt, perinde eſt, quaſi dicat, ne hoc quidem ſcire, te inſcium eſſe.

um eſſe. Alludit ad Socratem, qui ſolitus eſt dicere, ſe vnum id ſcire, quod nihil ſciret. Et hoc ego ingenue fateor, me id ſcire, quod nihil ſcio.

Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis.] Hæc legenda ſunt non ſimpliciter, ſed per ironiam, cum nulla pars ſcripturæ ſacræ difficilior ſit quàm Geneſis, propter myſteriorum profunditatem, adeo vt olim Iudæi non admiſerint ad huius libri lectionē, niſi prouectiores ætate. Iam omnes paſſim ἀνίπτοις χερσὶν καὶ ποσὶν quod aiunt, nudis manibus, pedibuſq; irrumpunt in huiuſmodi adyta, irreuerenter atq; imparate præſumunt, lacerant, docent antequam diſcant.

Patet Exodus.] Et hoc κατ᾽ ἀντίφρασιν. i. per contrarium dictum eſt, vt & illud quod ſequitur, in promptu eſt, atq; in confeſſo.

Deuteronomium.] Expoſuit Græcam vocem, δεύτερος Græce ſecūdum ſignificat, ſiue poſteriorem, & νόμος legem, quaſi ſecunda & poſterior lex.

Hucuſque Moſes.] Horum quinq; voluminum Moſen autorē æſtimant. Notum eſt illud Numenij philoſophi (ait Iohannes Picus Mirādula, in procœmio Heptapli) nō aliud eſſe Platonem, quàm Atticū Moſen. Sed & Hermippus Pythagoricus teſtatur Pythagoram ex Moſaica lege plurima in ſuam philoſophiam tranſtuliſſe.

Pentateuchus.] A πέντε quinq;, & τεῦχος volumen, quod quinque complectitur volumina, vel quod ea pars quinq; conſtet voluminibus.

Quibus quinque verbis.] Hic Hieronymus videtur nonnullā vim facere verbis Paulinis. Nā is in epiſtola prima ad Corinthios cap. xiiij. ſentit ſe malle paucula verba loqui in Eccleſia ſic, vt audientes ædificētur, quàm decem milia, quę ſolus intelligat, & nulli proſint ad ædificationem.

Proſa incipit.] Initium & finis Iob, oratione ſoluta compoſita ſunt, ipſum opus carmine cōſtat, ligataq; & pedeſtri oratiōe. Faſtidita petit varium mea Muſa palatum. Non vno eſt ſemper menſa paranda cibo.

Propoſitione &c.] Hiſce partibus cōſtat ſyllogiſmus rhetoricus, Propoſitione, qua exponunt id quod cōſtituunt probare. Aſſumptione, quam quidam rationem vocant, qua probant id quod propoſitum eſt. Confirmatione, quæ pluribus argumentis confirmat rationem. Concluſione, quæ iam veluti probatum repetit, id quod propoſitum fuerat. Quidam confirmationi ſubijciunt exornationem, quæ rationē & confirmationem exemplis locupletat. Ergo quod Dialectici ſuo more colligūt aridius, hic rhetorice diſſerit.

Typus domini.] Hoc eſt, forma, figura, adumbratio, exemplar: à quo typographus qui & calcographus, calcotypus vocatur. Hinc Chalcographia & Typographia, horum officina.

Super ſeruos dei.] Sic enim legimus Iohelis cap. ij. Sed & ſuper ſeruos, & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meū, &c.

Super centum xx. credentium nomina.] Tantus enī erat numerus cōgregatus poſt aſcenſionem Chriſti, vt narrat Lucas Actu. apoſtolicorum cap. i. Qui locus adhuc oſtendebatur viuo Hierony. in Hieruſalem.

Ab vno vſque ad quindecim.] Hæc lectio mihi nonnihil eſt ſuſpecta. Forte ſcriptum erat, ab imo vſq; ad ſummum. Siquidem cœnaculum appellatur ſuperior pars ædium, quæ procul à terra ſemota eſt. Quoniam igitur in cœnaculum gradibus aſcenditur, admiſcuit Hieronymus myſteriū quindecim graduum, qui ſunt in Pſalmis: quibus ſignificantur incrementa piorū, ab imo ad ſumma paulatim proficientium.

Myſtice.] Id eſt, occulte, arcane, aduerbium eſt, à myſticus. Hinc myſterium, hoc eſt, arcanum, occultū. Et myſta vel myſtes, ſacris initiatus, quem Latini ſacrificum, ſeu ſacrificulum vocant, & nos ſacerdotem.

In cenaculo Sion.] In Hieruſalem datus eſt ſpiritus ſanctus, & in monte Sion ædificata eſt Hieruſalem, vt teſtatur in Commentarijs Eſaiæ diuus Hieronymus. Maluit autem dicere cœnaculum Sion, vt adluderet ad aſcenſum. Sion enim mons, & Latine ſonat ſpeculam. Deniq; in Pſalmis xv. graduum, nominatim fit mentio Sion. Qui confidunt in domino ſicut mons Sion, &c. vt intelligas cœnaculum hoc ſignificaſſe faſtigium illud, ad quod quindecim perfectionis gradibus aſcenderetur.

Ipſe cernit fictorem.] Sic enim legis Amos cap. vij. Et ecce fictor locuſtæ in principio germinantium imbris ſerotini. Tralatio lxx. ſic habet: Et ecce fœtus locuſtarum veniebat matutinus. Vide diuum Hieronymum in Commen. ſuper hunc locum.

Adamantinum.] Pen. corr. poſſeſſiuū eſt ab adamante. Propert. Colchis flagrantes adamantina ſub iuga tauros. Horatius I. carminum: Quis Martē tunica tectū adamantina Digne ſcripſerit? Sed adamantæus, pen. prod. & idem ſignificat. Ouidius libro vij. Metamorphoſeos: Ecce adaman-

tæis

tæis Vulcanum naribus efflant. Sic Cryſtallinus, Amygdalinus, Myrrhinus, Smaragdinus, Hyacinthinus, Verius, Ianthinus, Byſſinus, Cilicinus, &c. omnia penultimam habent breuem, nõ vt vulgo proferuntur. Etſi Smaragdinus apud Prudentium poetam, etiam penultima longa inueniatur. De Cryſtallino Bilbilitanus vates, hoc eſt, Martialis ait: Et turbata breui quæſtus cryſtallina vitro. Idem: Frangere dum metuis cryſtallina frangere peccas. Iuuenalis. Grandia tolluntur criſtallina maxima rurſus. De Amygdalino Serenus. Fertur Amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibendus. Item de Myrrhino, Iuuenalis. Myrrhina deinde adamas notiſſimus & Beronices. Sed Clandeſtinus longe debet pronunciari, cõtra cõmunem Grammaticorum opinionem & vſum. Vnde Silius Italicus. Ceu Clandeſtino traheretur fœdere bellum. Marcus quoque Manilius. Et clandeſtinis ſurgentia fraudibus arma. Similiter & Mediaſtinus, ſti longa effertur. Et mediaſtini, teſte Nonio Marcello, nõ tantũ balneatorum, ſed & miniſtri, & curatores ædiũ vocati ſunt. Horatius in epiſtolis: Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas. Porro mediaſtinum interpretatur Priſcianus, quaſi in medio ſtans. Alij ſcribunt mediaſtynus, vt dicatur ab ἄσυ, τος, quod vrbem & ciuitatem ſignificat, iudicent doctiores.

Vncinum.] Vncinus pen. prod. diminutiuum eſt ab vncus, quod fuſtem, ab imo latere incuruum, ac ſeſe retorquẽtem ſignificat, quo olim inſtrumento puniebãtur damnati. Iuuenal. Impactus Seianus ducitur vnco. Hinc vncinatus, vncinis armatus. Et vncus adiectiuũ, id eſt, incuruus. Ouidius. Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo, Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat. A quo aduncus, vt naſus aduncus & redũcus. Ouidi. Naſo ſuſpendit adunco. Item aduneo, & inunco verba deriuantur.

Micheas de Moraſthi, coheres Chriſti.] Moraſthi viculus eſt, iuxta Eleutheropolin vrbem Paleſtinæ, vbi natus fuit propheta Micheas, vnde ſe Moraſthiten vocat, vti ſcribit Hieronymus in præfatione Commentariorum, quos in hunc ædidit prophetam. Porro Moraſthi ſermõe Hebraico ſonat hæredem. Vnde diuus Hieronymus ſimul adluſit, & ad Hebraicam vocem, & quod ſcripſit Paulus ad Romanos capite viij. Hæredes quidem dei, cohæredes autem Chriſti.

Habacuk luctator.] Fortis & rigidus. Nam hæc omnia ſignificat Hebraice Habacuk.

Sophonias ſpeculator.] Nã Sophonias Hebraice ſonat, ſpeculã domini, vel cognitorem arcanorum domini.

Aggeus feſtiuus et letus.] Et hic adludit ad vocem Hebraicam, quæ illis ſignificat feſtiuum ac lætum.

Zacharias memor domini.] Zacharias Hebræa lingua mẽoria domini eſt. Teſtis diuus Hieronymus in huius interpretatione, & enarratione potius.

Malachias aperte.] Obſcurius quidem, ſed tamen hic quoque videtur ad Hebræam vocem adludere. Nam Malachias ſonat angelum domini, vel annunciantem dominum. Id enim eſt angeli palam annunciare Chriſtum.

Et quadruplex.] Hoc ad Threnos, id eſt, Lamentationes pertinet. Verum, quoniam id paucis explicari non poteſt, qui volet cognoſcere, legat præfationem diui Hieronymi in Threnos Hieremiæ.

Iſte partes.] Principium & finis, ἄλφα καὶ ω. Prora & puppis, hoc eſt, tanquàm à capite & calce pendeat totum negotium. Vide Chiliades.

Cum exordio.] Quoniã & hic multa fabulis ſimillima videantur, niſi in ingeniũ incidant præparatum ac præcox.

Et totius mundi philohiſtoricus.] Non dubium eſt, quin hic locus ſit deprauatus. Sunt qui legendũ putent, polyhiſtor. Id enim cognominis additũ fuit Appioni Grãmatico, qui ſingularum gentium hiſtoriam contexuit. Autor Aul. Gelli. li. v. Noctium Atticarum cap. xiiij. Aut certe Polyhiſtoros ne longius recedamus à ſcriptura. Polyhiſtor, ſiue polyhiſtoros græce dicitur, q multa nouit ac memorat, vt ille Hippias multiſcius. Præmiſit enim, temporum conſcius. Mihi potiſſimum arridet, vt legamus philiſtoros, id eſt, cognoſcendi cupidus. Sic eñ audijt à Gabriele paranympho, quia vir deſideriorum es. Danielis cap. ix.

Simonides noſter.] Quoniam Dauid Lyricis verſibus ſcripſit Pſalmos, & ab alijs ſcriptos cecinit, recenſet poetas Lyricos gẽtilium, ad quorum diſtinctionem Dauid Simonidem noſtrum vocat. Quippe Simonides cognomento Melicus dictus eſt, vir e Cea inſula. Hic lõgas & duplices literas inuenit, hoc eſt, η & ω. Euſtathius inquit, duplices cuiuſmodi ſunt, ζ ξ, id eſt, ſſ x. Præterea memoriæ artem, & lyræ tertium ſonum cõperit. At Plinius octauam, ait, chordam addidit Simonides.

Sere-

Serenus]. Hic Gordiani Iunioris præceptor fuit. Cuius mentionem fecit Macrobius in Caracalla, & libro Saturnalium tertio. Ferunt & hodie extare nonnulla illius carmina. Reliqui Lyrici noti ſunt.

Pindarus.] Scopæ Lyndij filius, poeta Thebanus Lyricorum princeps, tantæ æſtimationis, vt & Macedoniæ regibus charus. Et Alexander Thebis captis edixerit: Pindari domum ne comburite, id enim Alexandrum ferunt admonuiſſe. Inuentus eſt mortuus, cum cœpiſſet dormire in Gymnaſio, in gremio pueri.

Alceus.] Cognomento Mitylæneus, fratrem Antimenidem habuit, quem à virtute bellica laudat. Oppreſſa autē patria à Tyrannis, poemata Lyrica aduerſus eos ædidit, quæ Stratiotica, id eſt, militaria inſcribūtur, propterea aureo plectro merito donatur, elocutione magnificus, & diligens, ad luſus amore deſcendit, cum tamen maioribus aptior. Horatius. Et te ſonantem plenius aureo Alcæe plectro.

Horatius.] Poeta fuit Venuſinus Lyricorum ſcriptor, de quo vide Iunianū Maium, & Cornucopiæ. Hic cognomento Flaccus dictus eſt. Mortuus eſt anno ætatis ſuæ ſexageſimo tertio, imperij Augusti. xxxiij. in Eſquilijs ſepultus.

Catullus.] Poeta latinus, ſed nōnihil inſubidus, obſcœnus, laſciuus & impudicus. Mantua. Sunt quibus eloquij datur aurea vena poetæ. Sed cadit in ſordes inficiturque luto. Hinc Catullianus. De quo Marti. epigrammatum libro. Da mihi baſia Catulliana. Quæ ſi tot fuerint, quot ille dixit. Donabo tibi paſſerem Catulli. Hoc carmen obſcœniorem quempiam cælat intellectū, quē ſalua verecundia nequimus enunciare.

Decachordo.] Decachordum inſtrumentum eſt Muſicum, decem chordas aut fides habens. Sed non facit argutum chorda ſoluta ſonum.

Ab inferis ſuſcitat.] Adluſit ad id q̄d eſt in Pſalm. lvi. Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara, exurgam diluculo.

Solomon pacificus.] Nam hoc Hebræis ſonat Solomon.

Et amabilis domini.] Id enim Hebræis iedidia ſignificat, q̄d nomē Solomoni à Nathā impoſitū eſt, vt habetur. ij. Reg. xij.

Epithalamium.] Eſt carmen nuptiale. Significat autem canticum myſticum.

Paralipomenon.] Græce ſonat omiſſorum, ſiue prætermiſſorum ac relictorum, genitiuus eſt græcus pluralis, ideo cū accentu ſcribendum acuto in penul. παραλειπομένων.

ἐπιτομή.] Epitome, vel Epitoma, t exili ſcribitur, & corripit pen. quia per o micron, .i. o paruū, & breue ſcribitur. Et latine interpretatur compendium ſiue abbreuiatio, breuiarium. Et dicitur à tome quod eſt ſectio, vel inciſio. Tomon enim Græci appellāt particulas librorum abſciſſas. Hinc Epitomus, compendioſus, breuis, circunciſus.

Adiutor videlicet et cōſolator.] Rurſum exponit Hebrea nomina. Nam Eſdras, ſiue hebraice Ezras, adiutor ſeu atrium. Nehemias vero conſolatio, ſeu requies domini interpretatur.

In vnum volumen.] Apud Hebræos Eſdræ & Nehemiæ ſermones in vnum volumen coarctantur, vt teſtatur Hieronymus in præfatione ſuper Eſdra, vbi quæ tertio & quarto referūtur, ſomnia vocat. Itaq; duos primos libros vnū faciunt Hebrei, reliquos duos non recipiunt.

Proſelytorum.] Proſelytus, penultima cum y græco, & poſtea t exili greca vox eſt, ab προσηλύθω, quod eſt aduenio. Et aduena, peregrinus, aduentitius nobis eſt. Sic eñi in Actis apoſt. legitur. Iudæi quoq; & proſelyti, &c. Matth. xxiij. Deo fauente exactius explicabitur.

Scio quod neſcio.] Ambiguis verbis explicuit Socratis ſententiam. Quod hic cōiunctio eſt, non nomen. Senſus eſt, hoc tantum ſcio, quod ſum neſcius.

Verum Cherubim.] Cherubim neutrius generis, & pluratiui numeri tantum, pro choro angelorum. Cherub vero et Cherubim, per m, tam maſcul. quàm neutrius generis, vt ait diuus Hieronymus, ſcientiæ multitudo interpretatur.

Octauo enim ad Hebr.] In alio loco dixit epiſtolam ad Hebr. non recipi à Latinis, ſicut nec Apocalypſim à Grecis. Nunc vtrunq; complectitur eccleſiæ candor.

Philemonem.] Philemon ad quem Paulus vnicum, & perbreue ſcribit epiſtolium, Coloſſenſis fuit, interpretatur ſecūdum Hieronymum in eandem epiſtolam, mire donatus, ſiue os panis, ab ore, non ab oſſe. Theodoretus in Græcorum ſcholijs, hunc Phrygē fuiſſe teſtatur. Suo loco dicetur vita ſuperſtite.

Profugitiuo.] Pro Oneſimo, ὀνήσιμος, id eſt, vtilis græca vox eſt. Ad quam Paulus adluſit, cum diceret: Qui tibi aliquando inutilis, nunc autem & mihi, & tibi vtilis, hoc eſt, nunc, id eſt, quod dicitur Oneſimos.

Apocalypſis.] Latine reuelatio, ab ἀπὸ καλύπτω

καλύπτω,quod eſt reuelo.

Concionem.] Concio tria ſignificat.ſ. locum,cœtum,& ſuggeſtum, vnde verba fiunt,quam alij ambonem græco & elegantiſſimo nomine vocant. Et orationem ipſam quæ ad populum habetur. Hinc concionor,orationem habeo:& concionator, qui orationem habet, qui græcis Eccleſiaſtes. Hic pro ſermone accipitur,ſeu cœtu.

Petulans et hebes.]Petulans improbus dicitur,à petulantia, q̃d eſt improbitas, cum alios per contumeliam petimus, quandoq; pro ſuperbo ſumitur. Interim pro laſciuo & petulco. Et generaliter eſt laſciuiamentum,ſeu effrenatio immodica ad quoduis vitium propenſa, à petendo dicta. Porro hebes,obtuſus,piger,tardus,acumine carens.Hinc hebetudo,à verbo hebeteſco, hebeto, hebeo & hebeſco.Per tranſlationem, ingenium hebes dicimus rude & plumbeũ.

Obuiis manibus.] Prouerbiũ, idem quod obuijs vlnis ſeu brachijs, id eſt,auide, & ſitiẽter.Græci ἀμφοτέραις χερσὶν,hoc eſt, ambabus manibus dicunt.

Hermagoræ timiditate.] Nõnulli codices habẽt tumiditate.Vterq; ſenſus eſt tolerabilis.Hermagoras rhetor erat græcus,et ſubtilis,quem citat aliquoties Mar. Tull.in opere de Inuentione.Quintil.autor.

Euſebium.] Euſebius, nomen viri pij iuxta ac religioſi, ſic enĩ interpretatur εὐσέβιος,ſiue εὐσεβὴς, & Euſebia pen. producta.i. pietas,religio.Num Cæſarienſem putet,addubito:opinor tamen.

Salum.] Mare dicitur, à ſapore ſalis, vel à verbo græco σαλεύω: quod mouere & fluctuare ſignificat.Verg.Perq; vndas ſuperante ſalo.

Auaro tam deeſt.] Annæi Senecæ dictum eſt,quod vnum citat Gellius, tanquã bene dictum.

Totus mundus.] Mundus hic ſignificat ſupellectilem repoſitam, vnde & mundum muliebrem dicimus ornatum.

Obolus.]Genus ponderis,quod ſex ſiliquas continet. Terentius obolo emptos, dicit in Andria.Hinc diobolaris,eſt vilis,q̃ſi duob.obulis. Et triobolaris, quaſi pro tribus obolis.Plaut. Homo trioboli ego ſum.

Pedetentim.] Græcis prouerbio dicitur κατὰ πόδα βάσιν: vbi quis non præcipitanter, atq; inconſyderate,ſed ſenſim atque cunctãter aggreditur negotium,arteq; rem gerit magis quàm impetu.

Recraſtino.] Idẽ procraſtino, quod eſt de die in diẽ differre et trahere,cõperendinare. Hinc procraſtinator, eſt comperendinator,& ceſſator: quemadmodũ Aceſſæus nauta ſolebat ſemp lunã cauſſari in nauigatiõe, vt ſic moraret nauigantes. Vide Chiliades.

Totum.]Integrum dixit. **Scilicet niſi tu.**] Scilicet hic Ironiam habet,& pronũciatur cum quadam acerbitate. Nam tum negat quod dicitur. Verg. Scilicet is ſuperis labor eſt,quaſi dicat,nõ labor eſt. Eſt etiam coniunctio expletiua,quæ dicta ſunt obſcurius, apertius exponit ſcilicet,videlicet,hoc eſt,id eſt,vt quatuor ſunt virtutes.ſ.prudentia,iuſtitia,fortitudo,temperãtia.Et ſemper dictio exponens & expoſita debent eſſe in eodem caſu. Sed & aduerbium affirmandi eſt,id eſt, certe. Ouid. Scilicet eſt aliquid cũ ſæuis viuere ventis, hoc eſt, profecto multũ eſt.Sed videlicet,id eſt, verbi gratia.

Gazophylacium.] Nomẽ compoſitũ eſt,ex Perſica & Græca,φυλάττω enim Græcis cuſtodio eſt,& Gaza Perſis diuitiæ, quaſi locus ille dicatur,in quo opes reconduntur, alias Aerarium.

Creſus.] Fuit vltimus Lydorũ rex, primo quidẽ feliciſſimus ac ditiſſimus, ſed poſtremo in infelicitatem tractus & à Cyro ſuperatus, cum miſerabiliter regnum perdidiſſet, ad miſerabiliorem vitam adactus eſt. Herodotus libro hiſtoriarum primo. Et ſimiliter Iuſtinus lib.i. Vnde Ouidius lib.iiij. de Ponto.Diuitis audita eſt cui non opulẽtia Cræſi? Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.Idem alibi:Irus & eſt ſubito qui modo Cræſus erat.Iam: Qui mortis meminit,fallacis gaudia mundi Perfacile temnit, cœlica regna petens.

Explicatio epiſtolæ diui Hieronymi ad Paulinum,finit.

EXPOSITIO PRAEFATIONIS D. Hieronymi in Pentateuchum Moſi,ad Deſyderium.

PRæſagium.] A præſagiendo, (hoc eſt, præſenſio, & prædiuinatio) deducitur, à veteribus præſagatio vocabatur. Cicero. Ineſt igitur in animis præſagatio extrinſecus inuecta,atque incluſa diuinitus. Dicitur & præſagitio. Is enim, qui ante ſagit, id eſt, acute ſentit, quàm oblata res eſt, dicitur præſagire, id eſt, futura ante ſentire. Propertius, Venturam melius præſagit

git nauita noctem. Cicero lib.i.de diuinat. Præſagibat animus fruſtra me ire, cum exibam domo. Reperitur etiam præſago, as, & præſagor, eris, pro præſagio, ſeu prædiuino. Hinc præſagus præſaga, qui vel quæ præſagire nouit. Claud. Heu mens præſaga futuri.

Sortior.] A ſorte, verbum quod eſt ſortes iacio, ſiue ſortes recipio, ſeu per ſortem aliquid decerno, vel eligo. Interdum ſignificat diſpono. Vergilius: Sic fata deum rex Sortitur, voluitque vices, ſic vertitur ordo. Sors, fortuitus alicuius rei euentus eſt. Capitur tamen aliquando ſors pro fatali neceſſitate. Vergilius: Hic exitus illum ſorte tulit. Interim pro iudicio. Idem. Nec vero hę ſine ſorte datæ, ſine iudice ſedes. Hinc ſortilegi, qui per ſortes futura pronunciant. Item qui aliquid eligunt per ſortem, vnde & ſortilegium dicitur. Et ſortito aduerbium, ex ſorte.

Obtrectatores.] Oblatratores, & detractores dicuntur deo odibiles, ad Romanos primo, atque maledici. Et obtrectatio moledicentia, oblocutio, ab obtrecto, quod eſt detraho, maledico, quaſi aduerſus aliquē tracto. Hoſce delatores, vti Domitianus Imperator aiebat, qui non caſtigat, irritat. Polydorus autor.

Latratus.] Factitio verbo baubatus dicitur, quemadmodum canes ſolent baubare, bau, bau, bau. Lucretius. Et cum deſerti baubant in ædibus omnes. Moris eſt canū omnibus ignotis adlatrare, ita obtrectatorum clamoribus, & morſibus impetere, lucernariorum canum more, vti Politianus inquit, hæccine eſt canina facundia?

Suggillatio.] Modo percuſſionem ſignificat, modo deriſionem. Nam ſuggillare interdum eſt deridere, detrahere, accuſare, damnare, reprehendere, &c.

Cudo.] Hic per tranſlationem, pro componere & ædere ponitur. Alias cudere pecuniam dicitur, qui imprimit figuram. Terentius. Argentum cudo, quod tibi dem.

Et ita ingenium quaſi vinum probātes.] Adluſit ad id, qđ Horatius taxat eos, qui libros annis æſtimant, non ſuis meritis. Nam vina meliora reddūtur ætate, libri non item. Ita & Iuuena. Atq; vni cædit Homero, Propter mille annos. Porro de emittēdo in publicum verſiculus eſt Horatij, ne præcipitetur æditio, nonumq; prematur in annum: ex cuius duabus partibus priori conſentio, poſteriori non item. Neq; enim videtur mihi in tanta vitę breuitate expedire, vt nonus demum annus fœtum nobis pariat: ſed neque in vniuerſum poteſt dari certa regula propter varietatē ingeniorum, & operum: ſatis fuerit admonitam eſſe cuiuſq; prudentiam, non oportere æditionem tanquam immaturum partum ante tempus eijci, &c. Hactenus Lodouicus Viues, libr.v. de tradendis diſciplinis, ſiue de doctrina. Hinc quod Quintilianus conſulit, opus aliquãtiſper ſeponat, vt ad illud poſtmodum refrigerato iam inuentionis ardore, tanquam alienum redeat, lector, non autor: accedet multum iudicio ex dilatione, tum comparatione ſui atque aliorum.

Pro virili portione.] Virili, non à viro dictum videtur, ſed à viribus, niſi reclamaret primæ ſyllabæ quantitas, quandoquidem perinde ſonat, quaſi dicas, pro modo virium. Dicimus & pro parte virili, nonnūquàm pro virili, vt ſubaudias parte. Item pro virili mea, & pro viribus. Pro poſſe autem barbarum eſt.

Origenes.] Pen. cor. nō longa, vt vulgus pronunciat. Omnia enim nomina compoſita cum γένος quod apud nos genus indicat, ge ſyllabam corripiunt, de quibus rebus lege Neſtorem Dionyſium, quare errauit Petrus Riga, cū dixit: Scripſit Origenes quod non tenebroſa fuerunt. Nam ὡριγένης cum ω mega in principio, ε in medio, η in fine reperio ſcriptum, ego mature, & in tempore genitum interpretarer, nō (vt alij) e monte natum, proprium nomen viri doctiſſimi, & Theologi & presbyteri. Iam permultum refert, num latine, an græce proferas hoc nomen. Nam latine recte dices, Origenes, pe. cor. Cræce vero Origenes pen. acuta. Non enim omnes longæ ſyllabæ acutæ ſunt. Nec omnes acutæ, longæ. De hoc nonnihil dictū eſt in huius operis veſtibulo, cum obiter de accentibus tractaremus.

Aſterico et obelo.] Aſteriſco legendū eſt. Eſt enim Græcis diminutiuum, ab ἀςὴρ, quod eſt ſtella, quaſi dicas ſtellula, ſic *

Obelus.] ὀβελός, gladij ſeu teli genus eſt, figura veru, ſic ——— Eſt & genus numiſmatis. Hinc diminutiuum obeliſcus, id eſt, veruculum, lapidea columna ad ſimilitudinem veru, vnde nomen trahit.

Aeditio.] Hoc eſt, publicatio, ab ædo. cum primam ſyllabam producit, quod eſt emitto, quaſi extra do, euulgo. Vnde ædere libros dicimus. Aedere opus publicum. Aliquando tñ autores ædo vſurpant pro produco, & pario. Verg. Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis ædunt, hoc eſt, pariunt.

Nec in cor hominis aſcendit.] Græcis eſt, ἀνέβη, id eſt, aſcenderunt. Eſaiæ lxiiij. & i. Corinth. ij.

Proprium ſyntagma.] Id eſt, volumen à συντάττω, quod eſt compono, conſtruo, conſtituo, & Syntaxin nos conſtructionem dicimus & coordinationem. Alij Syntagma, tractatum, ordinationem, rerumque cõſtitutionem & documentũ vocant, num recte videant oculatiores.

Ptolemeus.] Hic obiter dicẽdum eſt hunc Ptolemæum à græco nomen traxiſſe, quippe Græci πτολεμεῖν καὶ πολεμεῖν pugnare dicunt. Sic igitur à πτολεμῶ Ptolemæus dicitur, ſicut à τιμῶ, quod eſt honoro, Timæus. Hic Ptolemæus Lagi gregarij militis filius fuit, maximæ apud Alexandrum Macedonẽ autoritatis & gratiæ. Poſt cuius mortem Aegypto, & Africa & magna Arabiæ parte potitus, regnauit annis quadraginta, omneſq́; deinceps Aegyptij reges Ptelomęi appellati ſunt. Hic filios duos reliquit, Ptolemæũ Philadelphũ, & Ptolo. Ceraunum. Philadelphus illi in regno ſucceſſit, vir doctiſſimus, Stratonis diſcipulus, qui bibliothecam illam celeberrimam fecit, quæ vſque ad primam Alexandrinorum, et Romanorum bellum, durauit. Regnauit annis. xxxviij. Vide Lod. Viuem in Commẽtarijs de ci. dei lib. xviij. cap. xlij. Cui ſucceſſit Ptolemæus, cognomine Euergetes, quod Latine dici beneficus poteſt. Hic ſex & viginti annis regno potitus, moritur. Cui ſucceſſit Ptole. Philopater, decem & ſeptem regnãs annis. Poſt eum Ptole. Epiphanes regnat. xxiiij. Tum Ptolemęus Philomater cognominatus, quinq; & triginta. Deinde Ptole. Euergetes viginti nouem. Poſtea Ptolem. Phiton, qui & ſoter. i. ſalutaris, vulgo heil, cognominatus eſt, decem & ſeptem. Poſtremo Ptolemæus Dionyſius q per ſcelus magno Pompeio caput, vt Cæſari victori mitteret, abſcidit, qui omnium ultimus regnauit. Fuere & alij hoc nomine, vt Pyrrhi regis filius, & Cypriorum rex ille, qui ſuis diuitijs Romanum locupletauit ærarium. Item celeberrimus ille aſtrologus, natione Aegyptius, quem Traiani & Adriani tẽporibus floruiſſe conſtat.

Quia in Platonis dogma cadere videbatur.] Nã Plato in Timæo deos facit incorporeos, & immortaleis, & horum filios dęmones, immortales & ipſos, ſed corporeos, quorum opificio conditus ſit hic mũdus.

Mendacio ſuo extruxerit.] Auguſtinus nonnihil tribuit huic hiſtoriæ, & item Hilarius, quod nihil addi vellent Septuaginta interpretes.

Nazareus.] Siue Nazaræus, Hebræis ſonat ſanctum, vel cõſecratum, ſeparatum, coronatum vel ſanctificatum, iuxta Septuaginta. Alij floridum exponunt. Nezer enim Hebræis flos, vel germẽ, vt Septuaginta verterunt, dicitur.

Apocryphorum deliramenta.] κρύπτω, id eſt, occulto. Απόκρυφον, id eſt, occultum, ſiue reconditum, quod ea non legerentur publicitus, ſed priuatim ac domi, pro ſui cuiuſq; animo. Male igitur & perperã pro nothis capitur id vocabuli.

Hiberas Nenias.] Id eſt, Hiſpanicas, Hieronymus ſubinde appellat portentoſas nugas, vt hic, & in. xij. quæſt. & in epiſtola ad Vigilantium ſatis indicat, quod apud Hiberos magica miracula narrarentur, vt apud Theſſalos, hinc prouerbium: Theſſalorum commentum, idem quod Thracium commentum. Et Theſſala mulier, hoc eſt, venefica, malarumq́; perita artium. Hiberæ ergo neniæ, ſunt gerræ, Perſicæ nugæ, Siculæque. Vide Chiliades adagiorum.

Authenticum.] Id eſt, autoratum, ab αὐθεντὴν, quem Græci autorem, dominum et doctorem dicunt, qui habeat poteſtatem & dominationem, ſine c ſcribendum eſt, licet iam vſus obtinuerit, vt per c ſine h ſcribatur. Hinc αὐθεντικὸν, quod nonnulli græca voce authenticum vocant. Auctor vero per au diphthongum, & ct exilibus, teſte Valla, operis factor eſt, vt poetæ, cæteriq; operum conditores dicũtur auctores. Vide Neſtorẽ Dionyſium.

Ariſteus.] E Cyrene filia Penei Archadiæ regis ab Apolline genitus eſt. Hic primus apium, ac mellis vſum, coagulum lactis, & alia multa inuenit. Vſum quoq; olei adinueniſſe retulit Iuſtinus libro xiij. ſui epitomatis. Hic deinde in Archadia regnauit. Porro Ariſtæas Procõneſius autor Græcus fuit, vt Aulus Gellius refert libro nono, capite quarto.

Eiuſdem Ptolomei hyperaſpiſtes.] Græce ὑπερασπιστὴς, id eſt, ſatelles & protector: à clypeo, cuius obiectu ſatellites tegũt corpora principum. Hoc nomine duos ædidit Eraſmus Roteroda. contra M. Lutherũ elegantiſſimos libros.

Baſilica.] Eſt locus amplus, in quo & concilia priuata, & iudicia arbitraria, conficiuntur, in qua dominum expectant aliquãdo ſalutatores, & conuiuia maxima fiunt, & ſaltatiões & ludi, dicta quaſi regia. Nã Græci βα-

ci βασιλική regiam vocăt, et Baſilea regem. Hic tamen pro dei templo accipitur.

Vates.] Id eſt, poeta. Vates antiqui vocabant, quos Græci dicunt prophetas, hoc eſt, antiſtites fatorum, & diuinorum oraculorum interpretes, vel quaſi fates, id eſt, prędictores, quod futura farentur, ſiue fata prædicerent, vel à verſibus vinciendis & connectendis, ſolebant enim afflati diuino numine carminibus contextis futura prædicere. Vates & poeta non fit, ſed naſcitur. Ouidi. Sedibus æthereis ſpiritus ille venit. Idem: Cura ducum fuerant olim regumq́; poetæ, Præmiaq́; antiqui magna tulere chori. Sanctaque maieſtas & erat venerabile nomen. Vatibus & largæ ſæpe dabantur opes. Hinc vaticinor, prædico futura, & vaticinium notæ ſignificationis.

Interpres.] Eſt qui in aliqua re agenda medius eſt, & velut conciliator, & autor. Ab Aſconio Pædiano dicitur is, per quem indicitur pactio. Seruius interpretem, vaticinatorē nominat, ego expoſitorem dixerim. Hieronymus eo loci differentiam dirimit, Græce ἑρμηνεύς dicitur. Hinc ἑρμηνεία, interpretatio. Ariſtoteles librum περὶ ἑρμηνείας ædidit. i. de interpretatione, penultima producta debet legi.

Oeconomicum Xenophontis.] Liber œconomicum eſt de adminiſtranda re domeſtica pulcherrimus, qui non villæ gubernationem tantum, ſed & vniuerſæ domus diſpenſationem, M. Tullio interprete, ſignificat. Nam œconomus non tãtum frugum, ſed & omnium quæ dominus poſſidet gubernator, & diſpēſator eſt. Liber extat. Tralatio Tulliana periit.

Xenophon.] Philoſophus & dux inſignis, Grylli filius, homo verecundus & ſpecioſus, bene moratus, diſcipulus Socratis, Platonis æmulus, ſecundum Aulum Gellium, libro xiiij. Noctium Atticarum. Fuerunt hoc nomine ſeptem, ſecundum Laertium Diogenem. Aliquos hic obiter exprimã. Xenophõ philoſophus Socraticus. Hic primus vitas philoſophorũ ſcripſit, cognominatuſque eſt apis Attica, ob mellifluam eloquentiam, ſcripſit plurimos libros. Xenophon alius Antiochæus hiſtoricus. Xenophon Epheſius hiſtoricus. Xenophon Cyprius hiſtoricus, Græce ſic ξενοφῶν ſcribitur.

Platonis Protagoram.] Sic legendum, nõ Pythagoram, quod hoc titulo nullus ſit liber Platonis. Illo, ſcilicet Protagorę extat elegantiſſimus dialogus aduerſus Sophiſtas, quanquàm & hic à Cicerone verſus intercidit.

Cteſiphon.] Cum ct exilibus, & vnico ſ. atq; Latino ſcribitur, fuit Athenienſis, pro quo Demoſthenes eloquẽtiſſimus philoſophus, & orator ſcripſit orationem.

Protagoras.] Nomẽ philoſophi, Meandri & Artemonis Abderites, de quo Aul. Gell. Lib. Noctium Atticarum v. ſic cap. x. dicit. Protagoram ſophiſtarum acerrimũ, vſum eſſe ἀντιςρέφοντα, id eſt, reciproca, aduerſus Euathlum diſcipulum ſuum. Litem vtriuſq; breuitatis gratia omitto, qui volet legat Gellium.

Chariſmata.] i. Corinthio. xij. ſic legitur. Chariſmata meliora: ita vere vertẽdum, æmulamini potiora bona, id eſt, ad ea nitimini dona ſpiritus, quæ ſunt eximia: non dixit μείζονα, id eſt, maiora, ſed κρύπτονα, id eſt, potiora, quæq; magis conducunt ad publicam vtilitatẽ. Locus erit aptior ad Corinth.

Liuor.] Metaphorice, pro odio, inuidia, & ſimultate ponitur. Vergilius: Liuor tabificum malis venenum. Alias vibex eſt plagæ. Hinc liuidus, liuidulus, & verba liueo, liueſco, notæ ſignificantiæ ſunt.

Sicubi.] Aduerbium eſt loci, hoc eſt, ſi alicubi, vel ſi in aliquo loco.

Aliud eſt ſi contra.] Hunc locum inſulſiſſime citat Goſſematarius, non quod eleuẽ gnomologi autoritatem quiſquis is fuerit, in Decretis Pontificum, diſtin. ix. cap. Vt veterum librorum (putãs diuum Hieronymũ vere ſenſiſſe) Græcorum exemplaria emendatiora eſſe, quàm Hebræa: & Latina emendatiora, quàm Græca. Et hunc nodum multis modis diſſoluit, dicens, vel dic, vel dic, vel dic. Nã Hieronymus inducit hoc velut ἀδύνατον, id eſt, impotens, & impoſſibile, atque dictu abſurdum, quo magis refellat, quod iſti volebant. Nunc te lector candidiſſime precor, vt qui tantum laborem in tui commodum libenter ſubiui, me orationibus iuues, quo poſſim eodem ſpiritus feruore, quo cœpi, & reliqua ad vmbilicum vſque deducere, atq; coronidẽ Lexico Biblico bonis auibus imponere.

Præfationis Diui Hieronymi,
ad Deſyderium
FINIS.

EXPOSITIO VOCVLARVM QVARVNDAM DIFFICILIVM ſuper Geneſim.

PRAEFATIVNCVLA.

ANTEQVAM exordiar vocularum germanam explicationem, hoc beneuolum Lectorem præmonere, commodum puto,nec omnino fore abs re. Haud equidem verba permultum ad rationem pietatis facere crediderim,ſed illud tamen ſeruandum eſt in primis,ne à receptis vſu autorum,conſenſuque eccleſiæ, illius præſertim veteris,formulis recedatur. Nam quum diuinæ res ſupra humanum omnem ſint captum ſitæ, ne verbis quidem proprijs poſſint à nobis enunciari. Sunt enim verba omnia & ab hominibus,& ad humana explicanda inuenta, quo minus conſingere ſibi quęque,aut noua inducere, aut ab vſu trita atque approbata repudiare aſcitis alijs decet. Nam quum propria nulla poſſint ingenij humani vi excogitari,illa erunt maxime ad rem eloquendam accommodata, quæ ab illis tradita fuerint, quorum ſcriptis magna pars pietatis noſtræ conſtat: quæ dixi propter impiam quorundam argutulorum temeritatem, qui contemptis ſpretiſque veterum loquendi formulis,oſtentandi ſui cauſſa periculoſo exemplo, noui verborum magiſtri videri adfectant,quum ſint cum rerum aliarum omnium, tum vero verborum ſermoniſque vniuerſi imperitiſſimi,& volunt licere ſibi arbitratu ſuo,atq; adeo libidine,veterum ſcriptorum de religione loquendi leges, ceu mollem quampiam & ductilem ceram,modo in arctum,modo in extenſum fuſumq; difformare.

CAPVT I.

Geneſis γένεσισ.] Gręca dictio eſt, Latine generatio, vel natiuitas dicitur: Gaza in ſomno Scipionis vertit naturam. Significat etiam ſydus natalitium,id eſt,quod conuerſione cœli oritur eo momẽto,quo quis naſcitur. Ideo ſic appellatur primus liber Moſeos Pentateuchi, quoniam in eo generatio vniuerſi deſcribitur. Hebraice Breſchith, hoc eſt,in principio. Hanc vocem Hilarius Pictauus ait tria ſignificare Hebræis, videlicet in principio, in capite,& in filio. Notant enim librum Hebræi primis vocibus, vnde liber incipit. Hæc Geneſis manifeſtiſſima eſt (inquit diuus Hieronymus ad Paulinum, ironice ob difficultatẽ) in qua de creatura mundi,de exordio generis humani,de diuiſione terræ, de linguarũ confuſione,& gentium, vſq; ad exitum ſcribitur Hebræorum.

In principio.] Αρχῶ,& principiũ vertimus,& principatum, & principiũ pro initio. Et interim vertunt pro principatu,vt in Pſalmo centeſimo nono: Tecum principiũ in die virtutis tuæ, μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου, quaſi tuus erit principatus in die formidinis tuæ. Hoc loco, non reprobro ſententiam Theologorum dicentium Chriſtum eſſe principium. Nam is eſt, per quem facta ſunt ſæcula,& caput omnium,quæ pater progenuit. Sed id ex reſponſione Chriſti ad Iudæos,parum mihi videtur apte colligi. Satius eſt dicere, ſic eſt, quia verum eſt, quàm quia Iohannes ſcripſit, cum hoc non ſenſerit. Nam hæc genera argumentorũ expoſita ſunt doctis hæreticis ad ſubſannationem,quibus anſam, vel calumniãdi noſtri, vel deridendi præberi oportet. Quid vero de loco illo: In principio creauit deus cœlũ & terram: Hieronymus ſentiat,homo circũſpecta & libera pietate, adſcribam. Plerique exiſtimant,ſicut in altercatione quoq; Iaſonis,& Papiſci ſcriptum eſt, & Tertul. in lib. cõtra Praxeã diſputat,nec nõ Hilarius in expoſitiõe cuiuſdã Pſalmi affirmat in Hebræo haberi. In filio fecit deus cœlum & terram, quod falſum eſſe, ipſius rei veritas comprobat. Nam & lxx. Interpretes,& Symmachus & Theodotion in principio tranſtulerunt, & in Hebræo ſcriptũ eſt breſith, quod Aquila interpretatur,in capitulo. Et non baben, quod interpretatur in filio. Magis itaq; ſecũdum ſenſum, q̃ ſecundum verbi tranſlationem de Chriſto accipi poteſt,qui tam in ipſa fronte Geneſeos,quæ caput librorum omnium eſt,quã etiam in principio Iohannis Euangeliſtæ,cœli & terrę cõditor approbatur.

Vnde

Vnde & in Pſalterio de ſeipſo ait: In capite
libri ſcriptum eſt de me, id eſt, in principio
Geneſeos, & in Euangelio: Omnia per ipm̄
facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed
& hoc ſciendum, quod apud Hebræos liber
hic Breſith vocatur, hanc habentes conſue-
tudinem, vt voluminibus ex principijs eorꝫ
nomina imponantur. Tantum Hierony-
mus, ad verbum tranſſcriptum.

Creare.] Eſt aliqd de nihilo facere, hoc
modo nihil aliud q̃ Deus poteſt creare, idq́;
Theologi fere oẽs magno conſenſu adfir-
mant. Diuus Auguſt. lib. iij. de Ciuitat. dei,
cap. xiiij. ſic inquit: Alba nanq; illa, quam fili
us Aeneæ creauit Aſcanius. i. ædificauit, hic
creare pro ædificare accepit, & poſuit diuus
Auguſt. Romæ mater propior ipſa q̃ Troia
à Tullo Hoſtilio rege prouocata conflixit.
Hinc creator, creatio, creatura, & creatrix.
Cõpoſita, pcreo. i. genero, recreo. i. reficio,
inſtauro. Hinc dicimus Latini creare magi-
ſtratum, conſulẽ, magiſtrꝫ, doctorẽ, &c. Ad
hęc, illa de creatiõe infarciã. Deꝰ opti. max.
condidit oẽs angelos, & oẽs corporales na-
turas ex nihilo, id vocant creationem: & eſt
deſcripta creatio, cum hic in Geneſi, tum ſæ
pe alias: Pſal. XXXII. Verbo dñi cœli firma-
ti ſunt, & ſpũ oris eius omnis virtus eorꝫ. Et
deinde: Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mãdauit
& creata ſunt. Vbi ſignificat res ex nihilo cõ
ditas eſſe per verbũ dei. Quia em̃ deo iubẽte
res extiterunt ſeu ortæ ſunt. Ergo non ſunt
ortæ aliqua præcedente materia. Ideo & Io-
hãnes ingt: Omnia per ipſum facta ſunt. Er-
go neceſſe eſt ex nihilo cõditas res eſſe. Illud
aũt in hoc articulo monere neceſſum eſt, q̊d
creatio ſic intelligi debeat, ꝙ deus nõ diſceſ-
ſerit à ſuo opificio, ſicut faber diſcedit à do-
mo facta, aut fabricata naue. Sed deus ppe-
tuo ſuſtentat & conſeruat naturas rerꝫ. Hic
intellectus creationis eſt neceſſarius & pro-
prius piorum. Itaq; in hoc articulo de crea-
tione, ſemper intelligatur perpetua cõſerua-
tio & ſubſtentatio rerum. Credo in Deũ pa
trem omnipotentẽ, creatorem cœli & terræ.
Hic intellige non ſolum conditionem, ſed
ppetuam gubernationẽ & cõſeruationem.
Quotannis fœcundat terram, procreat fru-
ges ex terra, perpetuo ſuppeditat animanti-
bus vitam & motum. Et hæc rerum conſer
uatio vocatur actio dei generalis.

Inanis & hoc inane.] Vacuũ dicitur.
Vnde & inane vocamus aerem. Lucret. Lõ
gum per inane reſoluit, ꝙ vacua omnia im-
pleat. Nihil pati natura vacuũ poteſt. Cum
igitur inane proprie vacuũ ſit. Verg. Atq; il-
lis iam ſæpe rotę ducantur inanes. Idem: Ga
leam ante pedes pijcit inanem. A quo inani
tas dicta, q̊d pro vacuitate aliqñ, nonnunq̃
pro vanitate accipitur: ſiquidem & inane ali
quando pro leui capimus. Vergi. Inſtabileis
animos ludo prohibebis inani. Hinc inanio
uerbum fit, & inaneſco, & exinanio, q̊d mo-
do eſt euacuo, modo attenuo, modo ad nihi
lum redigo. Et exinanitio, defectio. Et ina-
niter aduerbium, hoc eſt, fruſtra.

Abyſſus.] Eſt inæſtimabilis, immenſa,
& impenetrabilis quædam aquarũ profun-
ditas, Auguſtino teſte. Item aqua quę finem
non habet, nec fundum. Ita dæmonia roga-
bant ſeruatorem, ne iuberet, vt in abyſſum
irent, Matt. viij. Marci v. & Lucæ viij. Reli-
qua vide in Lexico Græcolatino.

Tenebræ.] Penultima indifferente, pri-
uatio & abſentia lucis eſt, ꝙ teneãt, hoc eſt,
impediant oculos, & viſum phibeant. Sic ab
Ariſtotele tenebræ finiuntur ſecundo libro
de anima, abſentia lucis ex diaphano corpo
re, quod eſt luminis capax, & per quod cer-
nimus. Vñ tenebroſus, obſcurus, & obtene-
bro, obſcurefacio, & tenebricoſus, tenebras
faciens, & tenebricor, tenebras facio. Et te-
nebrio, eſt nebulo. Hinc multã obſcuritatẽ,
aut animi caliginem, Cimmerias tenebras
prouerbialiter appellamus, à Cimmeriæ re-
gionis prodigioſa obſcuritate.

Spiritus.] Sex modis in ſcripturis ſa-
cris dicitur, teſte Auguſtino, de veræ vitæ
cognitione ca. I. Primo: Summus omnium
deus ſpiritus appellatur. Iohã. iiij. Secundo:
Angeli ſpiritus dicuntur. Pſalm. cxiij. Ter-
tio: animæ ſpiritus nuncupãtur. Pſal. cxlv.
Exibit ſpiritus eius, &c. Quarto, vita bruto-
rum animalium ſpiritus vocatur. Eccleſia-
ſtes iij. Quis ſcit ſi ſpiritus iumentorum de-
ſcendat deorſum. Quinto, venti dicuntur
ſpiritus. Pſalm. x. Spiritus procellarum. Se-
xto, aer ſcribitur ſpiritus. Pſalm. cxviij. Os
meum aperui, & attraxi ſpiritum. Cuius ae-
ris finitio talis eſt: Aer eſt ſpiritus ſenſibilis,
quem nos attrahendo ſentimus, ipſe nihil
ſentiens, cunctis tñ ſub cœlo viuentibus ſpi-
ramẽ exhibens. Alias finitiones Laconiſmi
cauſa omitto. Iam: Spiritus ſiue diuinus, ſi-
ue humanus, ſiue brutorum, ſiue iſte aer in
ſacra ſcriptura dicatur, ſemper Græce dici-
tur πνεῦμα. Flatus autem dicitur πνοή. Hic p
voluntate dei ſecundum expoſitores accipi
tur. Hinc ſpirabile, ſpiraculum, ſpiramen-
tum, ſpirillum, ſpiritales auræ, ſpiritalis, ſpi
ritalis fiſtula, ſpiro, &c. Spiritus dei fereba-
tur ſupr aquas. Vide Hierony. in quæſtio-

nibus Hebraicis ſuper Geneſim. Hieronymi tamen verba adſcribam. Pro eo quod in noſtris, inquit, codicibus ſcriptū eſt, ferebatur, in Hebræo habebat merahefet, quod nos appellare poſſumus incubabat, ſiue confouebat in ſimilitudinem volucris oua calore animantis. Ex quo intelligitur non de ſpiritu mundi dici, vt nonnulli arbitrantur, ſed de ſpiritu ſancto, q & ipſe viuificator omnium à principio dicitur. Si autem viuificator, conſequenter & cōditor, ꝙ ſi cōditor, & deus: Emitte eñ, ait, ſpm̄ tuum, et creabuntur.

Lux.] Id eſt, dies. Proprie lux claritatē, ſiue ſplendorem ſignificat. Cum de luce illa ſpiritali, hoc eſt, angelis, ſcriptura loqueretur, anteꝙ pars lucis, hoc eſt, pars angelorū in tenebras abiret, lucem approbauit deus, angelos ſcilicet omnes, quos ipſe bonos crearat, ac lucem. Cum vero de luce noſtra corporibus ſubſiſtente iiij. die loqueretur, & lucem probari à deo fecit, & tenebras, quippe cum tenebræ, quas deus tales fecit, non malæ ſint, vt ſunt dæmones, poſtquàm in tenebras ſunt verſi, ideo illas tenebras primi diei non comprobauit, vt tenebras quarti.

Firmamentum.] A firmo, ſoliditas, & ſtabilimentum eſt. Cicero libro I. ad Herennium. Hinc firmamentum dictū eſt cœlum à firmitate. Firmamentum non propter ſtationem, ſed ob firmitatem, aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum, & inferiorum aquarum, vocatum intelligere licet. Hinc firmitudo & firmitas in vno ſignificato accipi poſſunt, teſte Nonio. Plautus in Aſinaria: Si iſtam firmitudinem animi obtines, ſalui ſumus.

Aridum.] Siccū eſt & exuccum, quod naturalem humorem amiſit, ab areo. Hinc arida terra dicta eſt, Ambroſio autore, nec ſolum ad genus, ſed etiam ad ſpeciem terrarum refertur. Interdum pro puro, & lucido ponitur. Plautus argentum aridum dixit, id eſt, purum & lucidum. Aliquando pro horrifico, acuto, cum de ſono loquimur. A quo diminutiuum aridulus, & ariditas, areſco, exareo, exareſco, arefacio, arefactus: vt, hic eſt rubo arefacto præfractior, in refractarium adagio, & ceruicoſum iactatur.

Luminare maius, & luminare minus.] Lxxij. ſic verterunt. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μεγάλον εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, καὶ τοὺς ἀστέρας. Id eſt, Et fecit deus duo illa luminaria magna: luminare magnum in principatū diei, & luminare minus in principatū noctis, & ſtellas.

Vt lucerent ſuper terram.] Lucere ſuper terram, Græce eſt infinitiuus Græcus, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, ſed per ſubiunctiuum venit ad Latinos, vt luceant. Ea enim eſt natura τοῦ ὥστε. Latinorum quidam infinitiuo ſunt vſi abſque vt, quemadmodum Vergilius. Peſtis acerba boum pecoriq; aſpergere virus. Nemo me hic ſtrigilet ſchematis ignarus, quod dixi Lxxij Interpretes. Legat Guilielmum Bud. in Pandectas, Lege: Centūuiri, & me bene dixiſſe fatebitur. Sic habet Budæus ad verbum, ne quis deſideret locum. Enimuero quod de Cētumuiris Feſtus ait, qui cum cētum & quinq; eſſent. i. ter triginta quinq;, centum tñ appellātur propter numeri integritatē appellandiq; compēdium. Simile eſt illi de Lxx Interpretibus, autore Auguſt. lib. xviij. de Ci. dei. Cum eñ duo et ſeptuaginta eſſent, vtpote e ſingulis tribubus ſeni, lxx. tamē interpretes appellati ſunt. Cuius conſuetudini loquendi cōtrarius error irrepſit. Lucæ x. de duobus & ſeptuaginta diſcipulis domini noſtri. Poſt hæc autem deſiginauit dñs & alios ſeptuaginta duos, & aliquāto poſt: Reuerſi ſunt, &c. Vide Græca. Septuaginta Græce vtrobiq; legitur, ſcilicet ἑβδομήκοντα, &c. Hactenus ille.

Produco.] In lōgum ducere: quod & de tempore, & de corporeis rebus etiamnū dicitur, vt æs productile. Hinc producta ſyllaba eſt lōga. Et producere eſt etiam ante, ſeu vltra, vel extra ducere. Interdum gignere, vt hoc loco. Interim interponere, aliqñ proſequi, nonnunꝙ conſummare. A quo productio, productile & producte aduerbium.

Animā viuentem.] Anaximenes Mileſius, & eiuſdē philoſophię Diogenes Apollionates, Anaxagoras quoq; ceu aerē quendā eſſe volūt animā. Heraclitus à reſpiratiōe animā viuentiū ꝓgigni cenſebat. Vñ dicta ſit ψυχή, vt inqt Plato in Cratylo ἀπὸ τοῦ ψύχω, q̄d eſt refrigero. Veteres aerē illum, qui eſt in anhelitu, vidētur animā putaſſe, vñ eſt apud Poetā, fœtere vxoris animā. i. anhelitū, quin & aerem oēm animam dixerūt. Verg. Semina terraręq;, animæq; mariſq; fuiſſent. Pro flatu & anhelitu Cice. in Academicis. Si vnus et ſimplex, vtrum ſit ignis, an anima, an ſanguis? Et Teren. Compreſſi animā. Et Plau. Fœtet aīa vxoris tuæ. Et Plin. Anima leonis virus graue, vrſi peſtilēs. Sic animā, et animū pro aere & flatu multi Latinorū poſuerūt.

Reptile.] Quicquid repit dicitur, à repo, vel repto frequentatiuo, & proprie de animantibus, quæ non pedibus, ſed ventre

gradi-

gradiuntur,vt ſunt vermes,qui reptilia dicũtur,ſerpentes,lacertæ,ſtelliones,teſtudines, limaces,&c.

Volatile.] à volo,ſeu volito frequentatiuo, quicquid volat,vt anima volatilis, & volucres volatilia dicuntur, quia volitant. Pſaltes volatilia pennata dixit.

Cetus.] Sine diphthongo, piſcis maximus in Athlantico mari. Dicit & Cete neutrius gñis, & numero multitudinis, vt hic Cete grãdia. & Vergil. Immania Cete dixit. Hinc Cetarij piſcatores Cete dicti ſunt, & magnorum piſcium,vt thynnorum,& aliorum huiuſmodi piſcium venditores.

Animans.] Neutrius generis,& fœminini, atq; ſubſtantiue pro animali capitur. Ouidius Metamorphoſeos libro I. Pronaq; cum ſpectent animantia cætera terram, Os homini ſublime dedit,cœlumq; videre iuſſit,& erectos ad ſydera tollere vultus. Adiectiue id dicitur,quod habet animam,ab animo,as,id eſt,viuifico. Diminutiuum animalis eſt animalculum.

CAPVT II.

Patro.]Id eſt,facio,vt hic patrarat,hoc eſt,perfecerat. Capitur frequentius in malam partem. Plautus:Poſt tam fœdum facinus patratum. Et proprie ſignificat liberis operam dare. Quintilianus tamẽ vult quod patrare apud veteres ſancte & honeſte dicebatur. Deinde, conſuetudine in vitium lapſum eſſe verbum. Vnde irrideri ſolitum eſſe Saluſtium,q̃uis immerito,ꝙ patrare bellũ dixerit,q̃d latiniſſimum eſt. Hinc patrator,q facinus aliquod fecit. Compoſita ſunt perpetro,perago,perficio, quod ſimiliter in malã partem accipitur,à quo perperi dicuntur indocti,ſtulti,praui,mẽdaces,& perperam aduerbium, pro praue, peruerſe. Et impetro, obtineo, quaſi id, quod cupio, facio. Vnde impetraſſo pro impetro veteres dixere. Plautus:Et iſtuc confido à fratre me impetraſſere. Et propetro,mando quid perfici. Accius: Age vero propetra, quod cœpiſti, fieri. Ab his etiam deducuntur:impetratio,& perpetratio,& propetratio, &c.

Virgultum.] Multitudo virgarũ pullulantium eſt. Et virgindemia collectio virgarum ob verbera, aut ad aliquid vinciendum. Varro: Quid triſtiorem video te eſſe, an ideo quia ſcapulæ metuunt virgindemiam?

Irrigo.] Pen.cor. non à regendo,ſed à rigando deducitur. Rigare enim madefacere eſt. Seuerinus: Et veris Elegi fletibus ora rigant. Vnde irrigare dicimus adaquare, & quaſi riuos in agrum,aut hortum deducere, à quo irriguus dicitur,& q irrigatur. Varro: Ager qui eſt irriguus. Et qui irrigat. Vergil. Irriguumq; bibant violaria fontem. Hinc riuus dictus,quaſi riguus.

Spiraculum.] à verbo Spiro,as. Idem quod ſpiramentum, per quod exit ſpiritus. Vergil. Sęui ſpiracula Ditis. Hic ponitur pro ipſo vitæ ſpiritu.

Paradiſus.] Græce παράδεισος, apud Xenophontem eſt locus ſeptus ferarum viuarum. Vel hortus conſitus,vel pomarium. Veteres poetæ Elyſium campum putant, & aſſerunt eſſe in medio inferorum,in quo piorum animæ quieſcerent, poſt diſſolutionẽ earum à corpore. Vergil. Solemq; ſuum ſua ſydera norunt. Martialis ad Fabritium Epigrammate cxxij. Qui prior Elyſias gaudet adiſſe domos. Philoſophi Elyſium eſſe dixerunt in Inſulis fortunatis. Horatius: Nos manet Oceanus circumuagus,arua beata. Petamus arua, diuites & inſulas. Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis. Et imputata floret vſque vinea. Fuerunt etiam qui Elyſium ſcriberent eſſe circa lunarem circulum,vbi purior eſt aer. Vergilius: Aeris in campis. Pro paradiſo, hortum habet Aqla,id eſt,gan. Porro eden,delitiæ interpſtantur pro quo Symmachus tranſtulit paradiſum florentem,&c. Vide Hieronymũ in Geneſim,de traditionibus Hebraicis. Hinc Paradiſiacus,a,um,vt lares paradiſiaci,&c.

Phiſon.] Nomen fluuij Paradiſiaci,qui Ioſepho teſte lib. I. Antiquitatum, inundationem ſignificat,qui eductus in Indiam,in pelago late diffunditur. Hunc eſſe Indiæ fluuium Gangen, alij Piſon ſine h, Nilum putant,Hieronymo,& Auguſti. autoribus. Interpretatur ab alijs oris mutatio,ſiue multitudo aut extenſio.

Quatuor capita.] Nilus Aegypti,Euphrates & Tigris Syriæ,Ganges Indiæ,quorum idcirco veri fontes ignorantur,& ſubter Oceanum alueo in noſtrum mare penetrant,qua de cauſſa Aegyptij ſacerdotes,Nilũ Oceanũ nuncupabãt,vt Herodot.ſcribit.

Bdellium.] Plinio autore libro xij. naturalis hiſtoriæ,cap.ix.arbor nigra,oleæ magnitudine,folio vero & robore & fructu ſimilis caprifico. Hæc,vt ait, in Bactrianis nominatiſſima naſcitur, naturaque gummi. Alij Brochon, alij Malachran, alij Maldacon,&c. hactenus ille. Pro carbunculo, & lapide praſino,bdellion,& onyx,alij trãſtulerunt. Bdellion Hebræi interpretant Cry-

ſtallum,alij putant eſſe vnionem.

Heuilah.] Alij Euila,nomen eſt terræ, vti hic textus habet,ſiue Euilath,verius Hauilah,quę duplex eſt,vna in Aphrica,quam putāt Getuliā,altera in India,Hæc Munſterus,vbi naſcitur aurum,& aurum illius terrę optimum eſt. Calepinus dicit: Euila regio eſt ad orientem vergens, quam circumit de paradiſo Phiſon, alias Piſon egrediens, quem noſtri mutato nomine Gangen vocant. In ea aurum precioſum, quod Hebræi Zaab, & gemmæ precioſiſſimæ, carbunculus,ſmaragduſq; naſcitur, hactenus ille, & interpretatur,dolens,parturiēs,aut loquēs.

Onychinus.] Onychinum, Ioſephus dicit eſſe Sardonychum. Adiectiuum pen. cor. deriuatur ab Onyce,quod Græcis ſonat vnguem,ſeu gemmam,candorē habens vnguis humani. Martialis: Calcatuſq; tuo ſub pede iacet Onyx. Acron metallum dicit,gēmæ ſimile: Porphyrion ampullas marmoreas vocat. Porro, ὄνυξ Græce,vnguis Latine, lapidis genus, eo ꝙ humano vngui ſit ſimilis. Statius lib. I. Mœret onyx longe queriturq; excluſus ophites, & eſt generis maſc. Martialis tamen in fœmineo vſus eſt. Vnguentum fuerat,quod onyx modo parua gerebat. Propertius maſculino: Cum dabitur Syrio munere plenus onyx. Et facit in genitiuo onychis cū ch. aſpirato,ſicut Sardonyx huius nychis: vt regula docet Græca. Onyx itē vngula q̄dā eſt aromatica,à cui⁹ actō gręco ὄνυχα, noſtri etiam onycha declinauere.

Geon.] Fluuius paradiſi, qui alio nomine Nilus à quibuſdam appellatur, quaſi terra, aut puluis. Græci enim γῆν καὶ γαῖαν, terrā noīant. Antea Melo vocabat Nilus. Alij Gihon fluuiū putāt in Meſopotamia.

Aethiopia.] Regio ab Aethiope Vulcani filio, vt Plinius teſtatur libro ſexto, nomen accepit, cui ipſe præfuit. Nam deriuatur ab αἴθω, quod eſt cremo. Et Seruio autore, antiquitus dicebatur Aethiopus, Aethiops, & Aethiopicus. Item Aethiopiſſa. Eſt & adiectiuum Aethiopicus, vt cutis Aethiopica. Adagium eſt: Aethiopem dealbare, eſt rem parum honeſtam verborū fucis adornare, hoc eſt, illaudatum laudare, indocilem docere. Item alia: Aethiopem ex vultu iudicare. Aethiops non albeſcit. Item Cuſch hic non Aethiopiam ſub Aegypto ſignificat, ſed aliā in Arabia, ſicut Madianitæ Aethiopes vocantur.

Tigris.] Animal truculentum, & velociſſimum. Medi enim Tigrim, ſagiptam vel ſagittam vtrunq; bene appellant. Hircania abundat Tigridibus. Vergil. Hircanæq; admorunt vbera Tigres. Flumen quoq; magnum Tigris nominatur, vt hic, ob velocitatem curſus, ꝙ inſtar beſtiæ, nimia pernicitate decurrit. Hoc e paradiſo, iuxta ſacræ ſcripturæ fidem, exonerat, contraque Aſſyrios currit, & poſt multos Meandros, & ambages in mare rubrum defluit. Hidækel eſt Tigris ſic dictus eo, quod aquę illius ſint claræ, & leues.

Aſſyrii.] Aſiæ maioris populi ſunt, qui nunc Syrij, habent ab ortu Indiam, ab occaſu Tigrim fluuium paradiſiacum, à meridie Mediam, à Septentrione Caucaſum montem. Hi poſtea & Syri dicebantur, ab Aſſyria regione ſic dicti, vti docet diuus Auguſtinus libro xvi. de Ciuitate dei ab Aſſur filio *Sem*.

Euphrates.] Producit mediam ſyllabam. Boetius: Tigris & Euphrates vno ſe fonte reſoluunt. Lucanus lib. ij. Euphratem Nilūq; moue. Et facit in genitiuo tis, vel tæ, interpretatur frugifer ſiue creſcens. Fluuius Meſopotamiæ in paradiſo oriēs, grandis, & memorandus, quem haud lōge à fonte Tigridis oriri in monte Piardes maioris Armeniæ, diligentiores adſerunt, de quo Lucanus libro iij. & Plinius lib. v. plura ſcribunt. Hic cum lōgam viam egerit, & Babylonem in duas diuiſerit partes, in mare rubrum tandem exundat.

In paradiſum voluptatis.] Pro voluptate in Hebræo habetur Eden. Ipſi igitur lxx. interpretati ſunt voluptatem. Symmachus hic poſuit ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ ἄλσους, quod & ipſum amœnitatem, & delitias ſonat.

Adam.] Protoplaſtus noſter, interpretatur homo, ſiue terrenus. Hinc Adamus Latino more dicimus pe. acuta. Adama, terra dicitur.

In quacunque die comederis, &c.] Melius interpretatus eſt Symmachus dicēs, mortalis eris, &c. Sed nos ex quo naſcimur mori incipimus, vt Manilius ait: Naſcentes morimur finiſque ab origine pendet. Hinc Quintilia. in Mathematico: Omnis nos hora per tacitos fallenteſq; curſus applicat fato, & in hac miſera perpetuitatis cogitatione adſtricti per exigua feſtinantis æui momenta præmorimur. Tempus aſſidue aliqd nobis deterere vulgatiſſimum eſt, pleniq; ſunt non philoſophorum modo, ſed poetarum quoque libri, & magna pars eorum ex Seneca ſumpta eſt. Vide diuum Hieronymum in Hebraicis quæſtionibus ſuper Geneſim.

Et

Et miſit dominus deus ſoporem in Adam.] In Græco habetur Ecſtaſis, id eſt, mẽtis exceſſus. Pro ecſtaſi igitur, in Hebræo habetur thardema, quod Aquila καταφορὰν, id eſt, marcorem, Symmachus κάρον, id eſt, grauem & profundum ſoporem interpretati ſunt. Deniq; ſeqtur: Et dormiuit. Id ipſum verbum & in Ionæ ſtertentis ſomno poſitum eſt.

Hoc nunc os ex oſſibus meis: &c.] Nõ videtur in Græco & Latino ſonare, cur mulier appelletur, qa ex viro ſumpta ſit: ſed etymologia in Hebræo ſermõe ſeruatur. Vir quippe vocatur Iſch, et mulier Iſcha. Recte igit ab iſch eſt appellata mulier Iſcha, id eſt, vira ſcd̃m analogiã. Vñ & Symmachus pulchre etymologiã etiã in Græco voluit cuſtodire, dicẽs: αὕτη κληθήσεται ἀνδρὶς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη, q̊d nos Latine poſſumus dicere, hæc vocabitur virago, quia ex viro deſumpta eſt. Porro Theodotio aliam etymologiam ſuſpicatus eſt dicens: Hæc vocabitur aſſumptio, quia ex viro ſumpta eſt. Poteſt quippe Iſcha ſecundum varietatem accentus, & aſſumptio intelligi.

Virago.] Mulier fortis, ꝙ viro ſimilis ſit, & virilia opera agat, viriq; impleat officium. Vergil. xij. Aeneid. libro: Hoc concuſſa metu mentem Iuthurna virago. Seruius: Virago, mulier quæ virile implet officium.

CAPVT III.

SErpens aũt erat callidior cunctis beſtiis terræ.] Alia translatio habet Sapientior. Pro ſapiẽte in Hebræo habetur Arũ, quod Aquila, & Theodotio πανοῦργον interpretati ſunt, hoc eſt, nequam & verſipellem. Magis itaq; ex hoc verbo calliditas, & verſutia, quàm ſapientia demonſtratur.

Callidus.] à Calleo deducitur, hoc eſt, aſtutus, & calliditas aſtutia, & callide aduerbiũ, aſtute. Diſtichon non inelegans præceptoris mei, olim in ſæculo non pœnitendi, Iacobi Horlini.

Pendula ſi faceret ſapientem barba, petulcis
Callidior nemo viueret orbe capris.

Mulier quam dediſti mihi ſociam.] Hoc Adamum decepit, quod exiſtimauit iuſtam ſe excuſationem, & quã deus facile acciperet, increpanti & caſtiganti deo allaturũ, ſi ſe id feciſſe diceret, vt gratificaretur ſociæ, atq; ei ſociæ, non quam ſumpſiſſet ipſe, ſed quam dediſſet dñs. Verum, nulla ſpecie, nulla facie, nulla ratione, quamlibet ficta, excogitata, imaginata iuſtitiæ defendi poteſt peccatum coram deo. Neq; ẽm pc̃to apud deum prætendi poteſt color, aut velum iuſtitiæ aliquod, quo excuſetur, quo non eſſe malefactũ defendatur, accuſatur potius & maius ſcelus eſſe conuincitur.

Eritis ſicut dii.] Exple fœmina ſuperbum iſtum animum, ſatia cupidinem tui efferendi, quid dari maximum, quid contingere ambitioſiſſimo & ſuperbiſſimo vltimũ poteſt? Fieri deum, ede hoc, & eris o ſtultiſſima fœminarum, quæ te futuram deam per pomulum ſperaſti.

Perizoma.] Omne quod circuncingit dicitur, pudendorumq; velamen. Varro ſuffibulum vocat. Idem nuncupatur & lumbare, & bracha, & ſubligaculum, & ſubligar, & ſuccinctorium, fœmorale, fœminale, & campeſtre. Martialis: Si pudor eſt transfer ſubligar in faciem. Campeſtria, Sic vocãtur fœmoralia à doctis ſcriptoribus. Horatius in epiſtolis: Penula ſolſtitio campeſtre niualibus auris. Vbi Acron inqt, nihil totius corporis præter inguina tegere. Aſconius in orationem pro M. Scauro: Cato Prætor iudicium quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuit, campeſtri ſub toga cinctus, in forum quoq; ſic deſcẽderat, vſq; dicebat. Nec ignoro pro campeſtri capiſtro à nonnullis legi parum apto ſenſu. Scriptor hiſtoriæ Scholaſticæ neſcio qua ratione negat temporibus Noe fœmoralia eſſe adhuc inuenta. Herodotus. Clio, magno eſſe probro apud Lydos, cæterosq; Barbaros homines conſpici nudũ ſcribit. Romani, vt Cicero. I. offic. ſcribit, vetere more, nec filij puberes cum parentibus, nec generi cum ſoceris lauantur.

Ipſa conteret caput tuum.] Iohãnes Picus Mirandula ſic ſcribit in epiſtola quadam ad Baptiſtam Mantuanum, dicens: De diuerſitate translationis noſtræ à litera Hebraica in iij. capite libri Geneſeos vbi de Eua agitur & ſerpente, ſic vt equidem cenſeo, eſt in Hebræo, quemadmodum ſcribis, ipſum conteret caput tuum, referturq; ad ſemen Euæ, de quo dixerat: Inimicitias ponam inter ſemen tuum & ſemen illius. LXX. vero & Hieronymus tranſtulerunt. Ipſa conteret caput tuum: vtrobiq; aũt idem ſenſus. Nam ꝙ dicitur ipſa conteret, non tam ipſam Euæ perſonam, quàm Euæ poſteritatem reſpicit. Cum id dicatur factura, quod in ſemine ſuo factura eſt. Sed cur maluerint ipſa vertere, quàm ipſum, hoc fuiſſe arbitror in cauſſa, vt ſignificarent, cum ex Eua non fœminæ ſolum, ſed & mares eſſent propagandi, quod de ſemine dicebatur ad fœmineum ſolum ſemen deferendum. Hæc ſunt quæ ſu-

per hac re in præſentia in mentem veniunt. Hactenus ille.

Tribulus.] Spinæ genus eſt, à ſemine triangulari dictus, aut quod cuſpidatus, & acuminatus, trifariam feriat. Tribulus, prima correpta maſc. gñis. Ouidius libro Metamorphoſ. 5. Lolium tribuliq́ fatigant Triticeas meſſes.

Veſcor.] Proprie cibo vtor. Improprie pro vtor, vt veſci aura ætherea, id eſt, viuere. Ponitur quandoq́ pro video. Accius: Oculi veſcuntur, id eſt, vident. Hinc adagium apud Polydorum: Coruus relictis ab aquila cadaueribus veſcitur, in eos qui ignaui, & deſides alienis laboribus famam ſibi aucupantur. Perinde ac ille Fidentinus Martialis conſueuerat, &c.

Adam.] Hebraica lingua, vti Ioſephus ſcribit, idem eſt quod rubrus, quoniam e rubra terra factus eſt. Hieronymus: Vbicunq́ ſcriptum eſt in vete. teſtamento: filius hominis, in Hebræo, filius Adam ſcriptum eſt. Vt filij hominum in Pſalmo legimus, in Hebræo habetur filij Adam. Adam homo interpretatur. Siquidem hominis nomen tam viro, quàm fœminæ conuenit.

Eua.] Vita appellatur, eo quod ſit mater omnium viuentium. Heua quippe transfertur in vitam, ſeu viua vel viuens dicitur.

Cherub.] Significat plenitudinem ſcientiæ ſeu multitudinem. Hic pro angelo ponitur, qui habuit flammeam romphæam, id eſt, gladium verſatilem, qui vertitur ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.

Verſatilis.] à verſo, as. Quod huc illucq́ verſatur, ſeu idoneum quod verſetur, vt gladius verſatilis, axis verſatilis. Plinius lib. xxxvi. molas verſatiles Volſinæ inuentas adſerit.

CAPVT IIII.

Cain vel Cainus.] Adam filius, acquiſitio, ſiue poſſeſſio interpretatur, id eſt, κτῆσις, vnde & etymologiam ipſius exprimens ait: Canithi Hebraice. i. poſſedi hominem per deum. Et erat ædificans ciuitatem, vide Geneſis caput quartum. Inter prophanos ſcriptores quis vrbem primus poſuerit, non conuenit, alij Cecropem volunt, vt Plinius, qui eam extruxit, quæ poſtea ἀκρόπολις, id eſt, arx dicta eſt Athenienſibus, prius erat Cecropia. Strabo Argos à Phoronæo dicit conditos, quos Homerus Pelaſgum nominat. Aegyptij omnium antiquitatum gloriam ementitis annalibus ad ſe trahunt, & Dioſpolim, quæ ſunt Thebæ, tempore omnes antecedere aſſeuerant. Verum Enochia hæc, vt Ioſephus vocat, oīm eſt vetuſtiſſima, quam Cain, cum exagitaretur furijs cæſi fratris, nec vllus ſibi locus tutus ſatis videretur, condidit, murisq́ cinxit, & terminos agro poſuit, per quā ciuitatem mundum, & diaboli ciuitatem ſignificari teſtatur Hieronymus ad Marcellam. Philo Iudæus libro Biblicarum antiquitatum ſcribit, quod Cain poſtq̄ erat quindecim annorum, ex eo cœpit ædificare ciuitates, quouſq́ conderet ciuitates ſeptem. Et hæc ſunt nomina ciuitatum: Nomen primæ ciuitatis ſecundum nomē filij ſui Enoch: nomen ſecundæ Mauli, tertiæ Leed, quartæ Tehe, quintæ Ieſca, ſextæ Celet, & nomen ſeptimæ Iebbat, Hæc ille.

Abel.] Sacrificium inflammatum, iuxta Theodotionis interpretationem. Et inflāmauit, ait dominus ſuper Abel, & ſuper ſacrificium eius, &c. Item Abel Magnū ciuitas olim Bethſamis dicta. Et alia q̄dā Abel Bethmaca dicta, videto Regnoꝝ libros.

Agricola.] Agri cultor dicitur, Græce georgus, idem & agriculator. Hinc Vergilius lib. Georgicon, id eſt, de agricultura, ædidit, hoc eſt, de agricolatione, & cultura terræ.

Offero.] Proprie exhibere ſeu præſentare eſt. Interdum ſponte dare. Aliquando, inferre. Interim immittere, & obijcere: nonnunquàm polliceri. Hic primo modo ſumitur: vel pro litare, immolare, & ſacrificare. Hinc oblatio ſacrificium.

Adeps.] & adipes in recto declinari poteſt, teſte Priſcia: Varro libro rerum ruſticarum .5. adipes pro adeps dixit, & tam maſ. quàm fœmi. gene. eſt teſtibus Capro et Probo. Marſ. Adipis pōdo viginti uetuſtæ. Generale eſt ad oēm pinguedinē, ſeu carnis, ſeu alterius rei. Hinc adipatū, pingue & ſuculentū tam de ſermone, q̄ alijs rebus dicimus. A quo adipale, ꝓ pingui, & adipoſus, pro locuplete, opulento & opimo.

Concido.] cidi, caſum: pe. cor. ſignificat in totum cadere, vt hic. Eſt etiam in totum mori. Sed concido pe. prod. concidi, conciſum eſt ſimul & minutatim fruſtulatimq́ cedo. Pli. Caro eius conciſa, ac decocta adhibenda eſt. Concidere etiam eſt frangere.

In foribus eſſe.] Eſt in propatulo, in confeſſo, in publico eſſe, inq́ manifeſto eſſe.

Profugus.] Qui longe alio fugit, procul à finibus ſuis vagans, & palans, quaſi porro fugatus dicitur. Saluſtius: Troiani qui

qui Aenæa duce profugi incertis vagabantur ſedibus. Hic & extorris, quaſi extra terram, & exul nuncupari poteſt. Hinc profugium, ſicut & refugium & perfugium dicimus.

Eden.] Dilitiæ interpretatur, Symmachus paradiſum florentem tranſtulit, Septuaginta voluptatem, Hebraice eden, græce ἄλσος, alſes quod & amœnitatem, & delitias ſonat.

Seth.] Proprie θέσις, id eſt, poſitio dicitur, poſitus, vel poſuit, quia iuxta Aquilam, poſuit mihi dominus ſemen alterum, qa poſitus eſt pro Abel. Libellus de interpretatione Hebraicorum nominum, interpretatur Seth reſurrectionem.

Enos.] Iuxta Hebrǽ linguæ varietatem, homo, vel vir maturus, oblitus, vel deſperatus. Sed Enoch interpretatur dedicatus, vel morigeratus. Enochitæ idem dicitur. Et pulchre, quod hoc vocabulū habuit: quia de eo ſcriptum eſt: Sperauit inuocare nomen domini. Quomodo Adam homo interpretatur, inquit Hieronymus, ita Enos iuxta Hebrǽ linguæ varietatem, homo, vel vir, dicitur.

Tubalcain.] In antiquis codicibus habetur Tobel, nō dubium quin Auguſtinus ſit ſecutus Septuaginta, qui verterunt, σελλὰ δὲ ἔτεκεν καὶ αὐτὴ τὸν θοβὲλ. Hebræi Tubalcain Sella genitum dicunt, & ſic tradit Ioſephus. Hic ſculpturæ inuentor fuit.

CAPVT V.

Hæc eſt liber generationis Adam] Simile in frontiſpicio Matthæi Euangeliſtę legimus: Liber generatiōis Ieſu Chriſti, &c. Nominatiuus videtur hic abſolute poſitus ceu vice tituli. Nam Matthæus & Marcus prophetico more ingreſſi ſunt Euangelicam hiſtoriam, ſiquidem prophetę ſolēt à titulo exordiri: Viſio Eſaiæ filij Amos. Et: Verba Hieremiæ filij Helchiæ. Quanquàm video Herodotum hiſtoriographum ad conſimilem modum, ſuam exorſum hiſtoriam. Et Lucianum Atheum, id eſt, impium, libellū de Aſtrologia, vt appareat gentibus etiam fuiſſe conſuetudinem. Quamuis hic titulus non eſt vniuerſi argumenti, nec enim complectitur ſummam libri Geneſios, ſed initium & fontem duntaxat.

Adam.] Vel Latino more Adamus, varie interpretatur, modo homo, modo terrenus, nunc rubra terra, interim indigena, dictum eſt iij. cap.

Cain.] Lamentatio interpretatur, uel poſſeſſio eorum. Cainan, vero poſſeſſor, emptor, vel lamentator, aut nidus.

Malalehel.] In noſtra lingua Latine ſonat, laudans deum, in lxx. μαλαλεὴλ, alibi Manichel, alibi Menia, Euſeb. Maniael.

Enoch.] Vel verius Hanoch interpretatur dedicatio, dedicatus vel morigeratus. Duo fuerunt Enoch, alter filius Cain, alter filius Iared, ex genere Seth.

Matuſale.] Vel Mathuſalem, aut Mathuſala, vt Hebræi dicunt, mortis confeſſio eſt, vel mortuus eſt, & interrogauit. Verius ſonat mortem ſuam miſit, vel mortis ſuæ arma. Mathuſalam, poſtquàm genuit Lamech, vixit annos DCCLXXXII. & genuit duos filios, & duas filias, inquit, Philo Iudæorum diſertiſſimus. Et hæc ſunt nomina virorum, Inab, & Rapho. Filiarum autem, Aluma, & Aniuga. Hinc Adagium Theologicū, Mathuſalem longæuior, hoc eſt, Cornicibus viuacior, Phœnice, Tireſia, ceruo, Seribus, coruo viuacior. Item Tithoni ſenecta, Neſtorea ſenectus, vltra penſum viuit, Pilij anni, &c. Omnia de vehementer annoſis, prouerbialiter dicuntur.

Lamech.] Pauper, humiliatus interpretatur, aut percutiens, ſeu percuſſus. Eſt etiam nomen literæ Hebraicæ, apud nos L. Græcis Lambda vocatur, ſic. λ. De Lamech puta patre Noe, quem Hebraica ſcriptura refert vixiſſe annos quingentos ſeptē, LXX. dicunt ἔτη ἑπτακόσια πεντηκοντατρία, id eſt, annos ſeptingentos quinquaginta tres. Philo ait, & vixit Lamech, poſtq̄ procreauit Noe, annos DLXXX. & V. Et hic erat pater omnium habitantium in tabernaculis. & paſcentium pecora.

Noe.] Interpretatur, requies vel ceſſatio ſeu cōſolatio. Tres filij eius fuere.

Conſolor, aris.] Pen. producta, à ſolor, ſolatiū præſto, & proprie verbis fit conſolatio. Cicero Sulpitio. Dices quid me iſta res conſolatur in tantis tenebris, & quaſi ꝑpetuis, reipubicæ. Eſt oīno conſolabilis dolor. Reperit & in ſignificatu paſſiuo. Aſinius. Sed cū ob ea q̄ ſperarā dolebā, cōſolabar ob ea q̄ timui. Hinc cōſolatorius, a, um, & cōſolatrix, vt epiſtola cōſolatoria & trix: Sed Solor ſolaris cōmune verbū eſt Priſ. & Gellio lib. xv. noctiū Atticarū. Verū & ſolo, as, veteres ꝓtulerūt, teſte Priſ. vñ deſolo, las. Virg. li. xi. Aenei. Vidimus ingētes et deſolauimus agros

Sem.] Nomen, vel nominās, fama, vel ponens, aut ibi.

Cham.] Calidus, aut niger, ſiue rectius incaluit. Sed ſciendum quod in Hebræo

Hebræo.χ.ch.literam non habeat,ſcribitur aut per heth quę duplici aſpiratione profertur,vt fuſius explicabitur.xij.capite in dictione Aegyptus.

Japhet.] Latitudinem ſonat, verius dilationem ſignificat.

CAPVT VI.

Gigas.] Vir proceræ, & altæ ſtaturæ eſt,& terræ filius .i. ignotæ natiuitatis à poetis fingitur. Iuuenalis,Satyra.iiij.Vnde fit vt malim frater culus eſſe gigantum.Credendum tamen nihil aliud fuiſſe gigantes, quàm hominum quandam impiam gẽtem deum negantem. Ioſephus lib.i. Antiquit. dicit, fuiſſe ex dæmonibus incubis prognatos. Idem Auguſtinus lib. xvi. de ciuit.dei, & Euſe.lib.vij.de Euãgelica præpara. Hinc gigantæus,vt ſtirps gigantæa, & pe.prod.

Noe.] Hebraice ſic, Noah & requies interpretatur,vel ceſſatio,quia inuẽtis inſtrumentis per eum arandi labor ab hominibus ſublatus eſt, vt habent commentatores Iudæorum. Noe filium fuiſſe Ionicum, rationis,ſyderum,cœlorumq; peritiſſimũ ferunt, cuius Moſes non meminit.

Præcauens.] Pen. cor. participium à præcaueo, id eſt, diligenter in futurum caueo. Terentius: Hoc tempus pręcauere mihi,me monet.

Leuigo.] Pen.cor.à læue et ago,manat, q̃d eſt cõplano,expolio. Plinius.Sunt quidã in eo genere molliores,qui & cote leuigantur.Idem libro xiij. Scabritia chartę leuigatur dente.Hinc Læuo, as: idem quod leuigo.Statius lib.I.Thebaid. Pars teretes læuare manu ac diſponere menſas. Hinc leuigator,& leuigatio.

Manſiuncula.] Diminutiuum eſt à manſione,quod proprie ſignificat iter vnius diei,à maneo:hic notæ ſignificationis eſt,vt in Iohan.xiiij.In domo patris mei mãſiones multę ſunt.Item manſiones populi Iſraelitici. lxij.

Arca.] ſine ch. ſcribendum,teſte Varrone, quod ab ea clauſa arceantur fures. Hinc diminutiuum, arcula, & arcella.Et arcula auis eſt,quę in auſpicijs aliquid fieri vetabat & arcebat.

Bitumen.] Pen.prod.genus eſt cretæ, cum accenſum fuerit extingui non poteſt, & natura ſulphureum eſt,dicitur fieri ex fulmine.Hoc & Aſphaltos dicitur. Hinc Bitumino,as,eſt bitumine linio.

Linio.] Proprie vngo ſeu frico,aut ſimile quid quod digito aut aliquo inſtrumẽto alio rei alicui ſuperinducitur,fricatur vel imprimit,ſed tenuiter non craſſe.Dicitur & Linere tertiæ coniugationis. Hinc Linitio. A compoſito verbo Sublino,adagium manat: Os ſublinere,eynem das maul ſmeren, adulatorum more, hoc eſt, dare verba, addere manum,pro decipere dolis.Plautus:Os mihi probe ſublitum eſt.

Triſtega.] Significat tricameratum,nomen compoſitum à ſtega, qui eſt locus nauis. Stega vero à ſto fit. Plautus in Bachid. Forte vt aſſedi in ſtega.Hactenus Calepinus. Porro Triſtegum vox dicta à τρὶς ter, & τέγος tectum,quaſi tertia contignatio.In Actis apoſtolicis vita comite exactius dicam.

Cubitum.] Neutrius generis eſt.Diuus Hieronymus tamen contra aliorum conſuetudinem maſc.gen.vſus eſt,dicitur curuatura brachij vbi lacerto iungitur. Et accipitur à Plinio libr.vij.pro menſura cubiti,Gręcis Spitame.Conſtat autem cubitum ex ſex palmis digitiſq; viginti quatuor. Victruuius li. iij.eſt autor.Seſquipes,hoc eſt,vnus cum dimidio,facit cubitum,&c.Cubitus autem ꝑ accubitu quartæ declinationis,eſt maſc. ge. Reperitur etiam cubitus maſc.genere.

Mando.] is, tertij ordinis, ſignificat dentibus conficere,dictum à manu dando, quod manu cibus ori admouetur,vt:Vulturis in ſylua miſerum mandebat Homonem. Autor huius verſiculi Ennius eſt. Hinc adagium. Mãſum in os inſerere, eſt pueris cibũ ꝓmãdere:Ab hoc:Mãducones,Mandones, manſutij,id eſt,Comedones, Comedi, Edones,Edaces,Epulones,Lurcones, Curgilones,Ganeones,Glutones, Scurræ, Paraſiti, Gulones,Phagones, Ambrones, Ardeliones,Helluones,Liguriones,Gnathones,Labeones,Aſoti,Nepotes,Catillones, cum duplicato ll. à Catillo dicti.Feſtus.fiſcellus caſei mollis appetitor dicitur, vt Catillones, Catillonesq; liguriones.Hæc ille Macrobius.

CAPVT VII.

Diluuium.] Inundationẽ ſignificat, quod varie diluit. Nam diuerſorum purgamentum fuit,omnia diluens immodicis imbribus, Græcis cataclyſmus dicitur. Pſalm.28. fuſius.

Abyſſus.] Immenſa aquarum vorago, eſt dictum.

Cataracte.] Varie accipitur,quidam cœli feneſtras,vt hic,quidam nubes, nonnulli ſubterraneas ſpecus interpretantur, à catarrheo,defluo,reſoluor. Liuius, Pendulas, & recidentes portas dixit, quas in ciuitatum qua-

quarundam portis hodie cernimus. Alij e terra erumpentes aquas, & ex alto defluentes dixerunt, Mario Grapaldo teſte, quales in Aegypto Nili cataractas legimus. Hinc in maximis imbribus apertas eſſe cœli cataractas hic dicimus. Strabo, fluuium quendam adſerit, qui magno ſtrepitu ex alta rupe deijcitur.

Articulus.] Diminutiuum ab artus, propriè iuncturam, nodum, vel membri partē ſignificat. Hinc morbus articularis dicitur podagra, chiragra, & paralyſis. Item in vite nodi. Item articuli fidei, membra noſtræ religionis Chriſtianæ ſunt. Aliquādo pro momento, & tempeſtiua rerum faciendarū hora, ſeu puncto, vt hoc loci. Nōnunquàm color eſt orationis, Tullio teſte. Interim Articulus Grammaticis eſt, quo genus diſcernitur, vt hic, hæc, hoc. Græci arthron vocant. Vide Manuelem Moſcopolum, & Philippū Melanchthonē in inſtitutionibus ſuis Græcanicis.

Deforis, Aforis.] Aduerbia loci, ſignificant in loco, & de loco, vt hic. Et à foris deriuantur.

Volucris.] Et hoc volucre, omne id quod volat dicitur, nō ſolum aues, ſed apes quoq;, veſpæ, tabani, œſtra, aſili, & id generis inſecti ſimilia. At volucer adiectiuum, pro celeri ponitur. Martialis: Et volucrem lōgo porrexit vulnere pardum.

Reptilis.] & hoc reptile, omne quod repit appellatur, à repo. Et de animalibus proprie dicitur, vt ſunt vermes & ſerpentes, & cætera.

CAPVT VIII.

Adduxit ſpiritum.] Id eſt, ventum, flatum, dictum eſt.

Armenia.] Regio Aſiæ inter Taurum, & Caucaſum mōtes ſita, ab Armenio Theſſalo comite, vt ait Strabo, dicta. Et eſt duplex Armenia, Plini. teſte libro vi. Maior et minor, vbi precioſum inter reliqua aromata neſcitur amomum.

Ve, ne.] Abſq; diphthongis ſcribūtur. Coniunctiones encliticæ dicuntur, ab enclisi Græco, id eſt, inclinatione, quod inclinet accentum. Et eſt vnum de verbi accidentibus, quod Grammatici modum nominant. Vergil. Hyrcaniſve Arabiſve parant.

Cacumen.] Vertex, faſtigium, ſummitasq; montis eſt, & collimitium.

Infero.] Significat intro pono, ſeu intro porto. Interdum pro inijcere capitur. Aliquādo pro facere, vt intuli huic damnum. Interim ſubijcere, ſiue adponere. Quandoq; introducere, vt hic. Nonnunquàm pro ingerere. Item pro concludere. Hinc illatio. Demum, pro contra ferre, vt arma inferre. Inferre crimen, eſt imputare, ſeu obijcere.

Nihilominus.] Id eſt, non minus, aduerbium eſt negandi compoſitum. Cicero in Figul. Tamen nihilominus eis conficior curis, vt ipſum quod viuam, peccare me exiſtimem.

Holocauſtum.] Græca vox eſt, & ſacrificium totum combuſtum dicitur, ab holon totum, & cauſis, vel cauma incenſio, calor, combuſtio. Dicitur & holocauſtoma. Græci ſic ſcribunt ὁλοκαύτωμα abſque ſ. in medio.

Senſus, us.] Quicquid in homine, aut in animali alio eſt, quo aliquid percipitur ſentiturq́;, eſt ſenſus. Hinc ſenſus illi exteriores quinq; & interiores mens, animusq́;, vnde eſt ſenſus doloris, ſenſus rei viſæ, vel auditæ, de exterioribus, tū lætitiæ, laudis, gloriæ, virtutis, vitij, ſpei, metus, ſenſus de interioribus, ecquid de hoc vino ſentis? quid de cantu, quid de ornatu, ſplendoreq́; cultus? Adde etiam quid de prudentia, de iudicio illius, quid de philoſophia, qd de Theologia, quid de reipub. adminiſtratione? Quæ paulo pluribus dixi verbis, quoniam philoſophi noſtrates mentem dici ſenſum non patiuntur, cum Auguſtinus diſerte ſenſum eſſe dicat lib. xi. de ciuit. dei, cap. iij. tametſi qd philoſopho noſtri temporis cū noticia ſermonis, hoc eſt, vt ipſi interpretantur, cum Grammatica? Hinc Senſibile, ſenſibilitas, ſenſiculus, ſenſificum, ſenſile, & ſenſim aduerbium.

CAPVT IX.

Olus.] Omnis herba dicitur ſatiua q̄ in vſu cibario eſt, ab alendo, quod oleribus alerentur homines, antequàm fruges, aut carnes eſſent. Varro tamen ab olla deducit, vt olera olla legit. Nonius, & Feſtus inter aſpirata numerant. Huius diminutiuum oluſculum. O felix nimis atq; beatulus, Qui vitam placido ducit in otio, Expertem ſceleris, fraudis & inſciā, Contentus bene vili Viuens pauper oluſculo. Iacobus Horlinus olim præceptor meus, in ſæculo nō pœnitendus, autor eſt.

Diſſipare.] à ſipo, quod eſt ſpargo, cōponitur, & ſignificat deſtruere, aliquando diſpergere, vt diſſipare glebas agrorū. A quo diſſipatio. Item diſſipare vanos rumores. Inſipo, as. Cato: In ollam nouā inſipato. Obſipo, vt obſipare gallinis eſcam. Omnia compoſita

poſita cor. penul. Nonnunq̃ diuulgare, profundere, dilapidare. Hinc alia compoſita, inſipo, obſipo.

Obducere.] A duco compoſitum, eſt ſuperinducere, tegere, vt hic. Aliquãdo pro detegere ponitur & apire. Interdum circunducere, ſeu contraducere ſignificat. Nõnunquàm pro facere, & contrahere, vti Plinius ait: Iam callum obduxerat, id eſt, contraxerat. Hinc obductio. Compoſita abduco, adduco, conduco, conductus, conductitius. Conducit imperſonaliter, circunduco, deduco, diduco, educo, induco, inductio, induciæ, arum, introduco, obduco, perduco, reduco, ſeduco, ſubduco, ſupduco, traduco.

Vegetare.] Significat recreare, fortificare & vegetum facere, conſeruare, ſeu longo tempore incolumẽ eſſe, vt hic. Et Aulus Gellius memoriæ vegetandæ gratia dixit, quod nos bonæ memoriæ faciendæ gratia, dicimus. Hinc vegetus, a, um, pen. cor. Cicero vegetam mentem dixit.

Pactum.] Et pactio fere idem. Vt illud mihi ex pacto debes. Item: ſtare pacto. A paciſcor quandoq; participium eſt, vt eſt illud Geneſios: Recordabor fœderis, ſcilicet q̃d pactum eſt, &c. Quandoq; nomen, vt hic. Et eſt idem quod conuentio inter aliquos, autore Tullio, & fœdus quod iam ita iuſtum putatur, vt iure præſtare dicatur. In ablatiuo accipitur pro modo, vt eo pacto, id eſt, eo modo: nullo pacto, id eſt, nullo modo. Hoc pacto mecum egit.

Verenda.] Loca dicuntur, quæ non niſi cum verecundia, & nominantur & viſuntur. Hic, & in alijs locis, A. Pelargus me arguit impudicitiæ, q̃d hæc & ſimilia vocabula honeſte explicuerim. Hæc & virilia, & pudenda appellantur, reliqua honeſtatis, & pudoris cauſſa taceo.

Dilatare.] Significat latum facere, vt eſt illud Matthæi xxiij. Dilatant phylacteria ſua. Hic pro ampliare & multiplicare ſumit. Hinc dilatatio. Compoſita pen. prod.

CAPVT X.

Robuſtus.] a, um, apud Catonem à robore deriuatur, quod eſt ſpecies duriſſimæ quercus. Sed per tranſlationem ſumitur ꝓ animi fortitudine, qua quis durat aduerſus pericula, id eſt, fortis, viroſus & laceroſus eſt.

Venator.] A venor, quod eſt feras indago, quaſi circumuenio. Per tranſlationẽ venari, pro captare ponitur, hoc eſt, artificio quodam, & ſolertia aucupari, quęrere, vt venari laudem, glorioſam, popularem auraſ. Hinc venatus, venatio, venatorius, venatic9. Vt: Stultum eſt inuitos canes ducere venatum. Venabulum, telum venatoris eſt.

Nemrod.] Sic ſcribendum eſt vere ſecundum Hebræos, qui interpretatur tentatio deſcendens. Gigantis & venatoris robuſtiſſimi nomen, atq; ſupbientis contra dñm. Item tyrannus, primus rex Babylonis, id eſt, confuſionis. Porro prouerbiũ eſt Nemroth robuſtus venatorum. Ioſephus ſcribit Nemroth induxiſſe in genus humanum iniuriã, & ſupbiam etiam aduerſus dñm. Nam quũ manu eſſet fortiſſimus, ſuadebat populis, non deo acceptũ ferre, ſi qd contingeret boni, ſed viribus ſuis, ita tyrannidẽ inſtituit, & ne qd in eos poſſet deus, turrim aggreſſi ſunt extruere, qua diluuium, ſi rurſus iraſceretur deus, effugerent. Multitudo ꝟo grauius putabat eſſe, parere deo, quàm mortalibus: ideo libenter dictis Nemroth audiens erat, turrim altiſſimã cœpit erigere, quam aquæ obruere nequirent. Huius turris meminit Sibylla dicens: Quũ oẽs hoĩes vnius vocis eſſent, quidam turrim ædificarunt excelſam, tanq̃ aſcẽſuri in cœlum per eam. Dij vero immittentes ventos, euerterunt turrim, & vocem ꝓpriam vnicuiq; partiti ſunt, propterea & vocari contigit Babyloniam ciuitatẽ.

Sidon.] Vrbs Phœnicis inſignis à Sidon filio Chanaan. Hanc Euſthatius Homeri interpres à Sida Beli filia dictam putat, nomen à piſcibus ſortita eſt, quibus abundabat. Hinc Sidonius, a, um, vt opes Sidoniæ. Hoc loco nomen proprium eſt, Sidonij venatores interpretantur.

Arphaxad.] Vel Arfachſchad, filius Sem poſt diluuium. Et interpretatur ſaluãs, vel ſanans depopulationem. Hic genuit Sale, & alios filios, & filias. Quem etiam diuus Auguſt. lib. xvi. de Ciuitate dei, dicit genuiſſe Cainã, Septuaginta ſequẽs. Ab hoc Chaldæi ortum habent, inquit Hieronymus.

Sodoma.] æ, & Sodomum, & Sodoma, orum pluratiuo numero, oppidum fuit Iudææ. Solinus de ſitu Iudææ, ibi duo oppida adſerit, vnum Sodomum, alterum Gomorrum. Hinc Sodomitæ dicti, & Sodomiticus, a, um.

Gaza.] Ciuitas Euæhorum, in qua habitauere Cappadoces, priſtinis cultoribus interfectis. Inde nomen ciuitati, quod Cambyſes illuc bellum, & opes, & pecuniam intulerat. A qua Gazæus, & Gazeticus, vt vina Gazetica ſunt optima. Sed gazæ Perſis diuitiæ & opes ſunt. Hinc Gazophilatium, id eſt,

id eſt, ærarium.

CAPVT XI.

Later.] Eſt terra cocta, & in lapidem durata. Porro laterũ tria ſunt genera. Lydoron longum ſeſquipede, latum pede. Tetradoron, palmis quatuor. Pentadoron quinq;. Doron em̃ Græci palmũ vocãt, &c.

Cementum.] Eſt omnis materia rudior, qua ædificia conſtruuntur, proprie cæſi lapides apti ad ædificandum, exciſo monte aliquo, vel effoſſo. Hic ponitur pro calce, aqua, ſabuloq; p̄miſta. Hinc Cæmentarius, q cæmento operatur, & Cæmentitius, a, um.

Turris.] A terrendis hoſtibus dicitur, ſicut arx ab arcendis. Vel quod aſpectu torua ſit, hoc eſt, terribilis. Sunt & turres ambulatoriæ, de quibus Vegetius lib. iiij. de re milit. Sunt & machinamenta ad ædificiorũ ſpeciem tabulis tabulatiſq; compacta. Hinc turritus, a, um, pen. prod. altus, excelſus, vt domus turrita. Aliquando dicitur turribus plenus. Vnde turritæ vrbes, vt Niniue Aſſyria fuit, quæ habuit in muris millé quingentas centum altas pedibus. Et mater deum cognominatur turrita. Vergil. Qualis Berecynthia mater Læta deum partu Phrygias turrita per vrbes. A quo turriger, gerens turres. Plinius: Sed turrigeros elephantorũ miramur humeros. Turricula diminutiuum parua turris. Eſt & vaſculi genus, quo iactari tali ludendo ſolent. Eadem pyrgus & orca dicitur. Simile quiddam p̄phani ſcriptores tradunt de bello gigantæo in deos, quũ montes ſuperſtruere montibus tentarunt, vt aſcenſum in cœlum facilem ſibi pararent. Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſan. Ter pater extructos diſiecit fulmine montes, ſicut ait Vergil. Fabula nota. Et fieri poteſt, vt ex hac hiſtoria ſit deflexa, vt aliæ pleræq; ex ſacris literis apud Gentiles. Iam, Geographi fere omnes, Plinius, Solinus, Strabo, Mela, Herodotus, & poetæ frequentes.

Celebrare.] Eſt frequentare. Per tranſlationem pro colere, venerari, & ſuſpicere, vt hic ponitur, vt celebrare feſtos dies, celebrare laudibus. Hic celebrat hunc locum. A quo celebris, e, & celeber. Celebreſco verbũ. Hinc celebritas, eſt cultura, honor, & celebriter aduerbium cum cultu.

Babel.] Interpretatur confuſio, & permiſtio. Hinc Babylon, in qua regnauit Nemrod, quæ ab eo, quod ibi confuſæ ſunt linguę Babel appellata eſt. A quo Babylonius, & Babylonicus, a, um, & Babylonia.

Thare.] Pater Abraham, abactor volucrum, quæ iuxta viam ſatum triticum deuorare feſtinabant, ſolicitus prohibebat. Hunc Septuaginta vocant θάῤῥα.

Vr Chaldeorum.] Pro eo quod legimus in regione Chaldæorum, in Hebræo habetur Vr Chaſdim, id eſt, in igne, ſiue incendio Chaldæorum, fabulam Hebræorum omitto.

Sara ſterilis.] Nam præterq̃ quod erat anus, etiam ſterilitatis erat natura damnata. Naſcuntur em̃ homines quidam vt Ariſtoteles docet, tum viri, tum fœminæ natura infœcundi.

Nurus.] Vxor filij eſt, Græce νυός.

CAPVT XII.

Cognationis.] Nomen, à Græca voce dictum videtur σύγγονος, ſic enim illi vocant, quos nos cognatos vocamus. Porro cognationis origo per fœminas ſolum contingit. Hinc cognati appellantur, quaſi vna communiterve nati, vel ab eodem orti progenitore. Differunt tamen ab agnatis (vt Paulus Iureconſultus exiſtimat) vt genus à ſpecie. Nam omnis agnatus cognatus eſt, ſed non e diuerſo: alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt. De cognationis gradu vide Chriſtophorum Landinum i. ode car. Horatij.

Conuallis.] Eſt planicies ex omni parte comprehenſa montibus, dicta quaſi cauata, vel arcta vallis, Varrone teſte: Hinc lilium conuallium.

Bethel.] Vrbs Samariæ, quam Iebuſæi condiderunt, quæ prius Luza vocabatur, id eſt, Amigdalon, & domum dei ſonat.

Sarai vel Sara.] Abrahæ vxor cognomento Ieſcan, διώνυμος, vide quæſtiones Hebraicas in Geneſim, id eſt, binomine, interpretatur princeps mea. Sara, domina, ſiue princeps. De eius pudicitia videto diuũ Hieronymum ſuper hunc Gen̄. locum.

Obſecro.] Ex ob & ſacro, & ſignificat per ſacra rogo, perq; hagia, id eſt, ſancta obteſtor, depreçor, & quaſi ſacra, vt te exorem, facio. Ponitur interdum pro aduerbio obſecrandi. Hinc obſecratio. Obſecro, eſt etiam aduerbium.

Aegyptus.] Regio Aphricæ, vel ſecundum alios Aphricanæ proxima, & contermina, dicta, vti D. Hierony. ait, ex filio Chã (imo ab ipſo Cham) cuius hæc ſunt verba. Frequenter Septuaginta interpretes non valentes Heth literam, quæ duplicem aſpirationem ſonat, in Græcum ſermonem vertere, χ ch Græcam literam addiderunt, vt docerent iſtiuſmodi vocabula non aſpirari debe-

 re,

re. Vnde in præſenti loco Cham tranſtulere, pro eo quod eſt Ham, à quo & Aegyptus, vſque hodie Aegyptiorum lingua Ham dicitur. Hactenus Hieronymus. Sed fieri poteſt, vt Aegyptus de nomine cõditoris Meſrahim ſit appellata. Nam ſic eam nominant Hebræi, eodem autore. De nomine etiam patris Ham Aegyptus poſtea dicta eſt Aerea, quaſi ἠερόεσσα, quoniam tenebricoſo eſt aere, vti Stephanus inquit. Nominata eſt etiamnum ab eodem Heptapolis, à ſeptem vrbibus. Deinde ab Aegypto Danai fratre regis Beli filio, dicta eſt Aegyptus. Homerus Nilũ omnem Aegyptum vocat.

Pharao.] Regis nomen Aegyptiorum, & interpretatur otioſus. Hinc Pharaones, Aegypti reges, quod cognomen fuit dignitatis, appellabantur, Euſebio teſte. Et vti docet Ioſepus, lib. antiqui. viij. Pharaonis nomen, ſecundum Aegyptios, ſignificat regẽ. Et reges, cum primum veniebant ad imperium, hoc nomen accipiebant.

Bene vti.] Re qualibet eſt maximæ dexteritatis, ſed abuti eadem, peſſimæ. Porro, hoc loci eſt humaniter tractare, & excipere. Vtor ſemper de rebus bonis, ac neceſſarijs, nec non & de diuinis inanimatisq; dicitur. Verum de perſonis loquendo, pro conuerſari accipitur.

Camelus.] Animal eſt quadrupes, turpe aſpectu, habens caudam aſininam, pedes carnoſos, & molles, & in geminas partes fiſſos, carens dentibus in ſuperiori mandibula Ariſtotele autore. Bactri camelos mittũt, & Arabia Diodoro teſte. Etiam pro fune nautico ſumitur, maſculini generis, vt in Euangelio Matthæi xix. cernere eſt. Hinc adagia: Camelus ſaltat. Camelus deſiderãs cornua. Item, Camelus vel ſcabioſa compluriũ aſinoꝶ geſtat onera. Vide Eraſ. Chiliades.

CAPVT XIII.

Plaga.] Multa ſignificat, & percuſſionem, vulnus, verbera, rethe rarum ad capiendum feras. Item cœli vel terræ ſpacium, regionem, tractum, clima, ſic hoc loco. Hinc plaga auſtralis, eſt meridionalis, &c. Plagula diminuti. plagioſus, a, um, plagoſus, a, um, idem: plagiarius, & plagiator, plagium.

Armentum.] Pecoris genus, ad armorum opus ferendorum aptum, Feſto autore, vt ſunt equi, muli, aſini, boues, cameli. Varro tamen, ab arando vult deriuari, dicta armenta, quaſi aramenta. Hinc armentarius, armentoꝶ cuſtos. Et armentarius bos, pertinens ad armenta.

Nequeo.] A queo compoſitum, ſignificat non poſſum. Antiqui tamen nequeunt quandoq; pro non eunt dicebant.

Subſtantia.] Hypoſtaſis eſt, id eſt, ſubſiſtentia. Interdum, pro materia ponitur, & ceu eſſentia, & ſoliditate ac neruis cuiusq; rei. Subinde pro facultatibus, & diuitijs capitur.

Segor.] De hac vrbe. D. Hieronymus in lib. Hebraicarum quæſtio. dicit, quod ipſa ſit quinta vrbs poſt Sodomam, Gomorram, Adamam, & Seboim, quæ ad preces Loth parua ſeruata eſt, appellaturq; Bala, id eſt, abſorpta, tradentibus Hebræis, quod tertio terræmotu proſtrata ſit. Ipſa eſt, quæ hodie Syro ſermone vocatur Zoora, Hebræo Segor, vtroque paruula. Hæc ille Eſaiæ xv. in commentarijs.

Iurgium.] Eſt diſſenſio, rixa, lis, diſſidium, diſcordia, contentio, ab iurgo quod eſt quaſi iure contra aliquem ago, aut verba contentioſa facio. Hinc iurgioſus, & iugor, aris, deponens.

Fratres enim ſumus.] Loth non fuit frater Abrahæ, ſed filius fratris. Ipſi inter ſe propter tam propinquam conſanguinitatẽ fratres vocabantur, ait Auguſtinus lib. xv. de Ciuit. dei cap. xvi. Sic Abraham vocauit vxorem Saram ſororem. Dic quod ſoror mea ſis. Geneſ. xij. & Loth fratrem Gene. xiij. et Cicero v. de finibus. L. Ciceronem patrui ſui filium fratrem nominat, non tamen dicunt germani, ideo addit fere germani ſunt.

Alteruter.] Quiuis e duobus, ſiue alter ex duobus ꝓprie dicitur. Cicero: Video neceſſe eſſe alterutrum. Hieronymus tamen hic aliter poſuiſſe videtur. Diuiſi ſunt alterutrum, id eſt, inuicem.

Ieris.] Pro iueris, per ſyncopen, id eſt, conciſionem, hoc loco ponitur.

Iordanis.] Fluuius eſt Iudææ, eximiæ ſanitatis. Oritur ad radices Libani montis, teſte Hieronymo, ſuper Matthæum xvi. e duobus fontibus, alteri nomen Ior, alteri Dan, qui ſimul iuncti Iordanis nomen efficiunt.

Aquilo.] Ventus à vehementiſſimo volatu dictus inſtar aquilæ, Græcis Boreas dicitur, ſiccus, & frigidus. De hoc Ouidius lib. ſexto transformatio. multa. Et dominus dicit in Propheta: Ab aquilone pandetur omne malum. Hinc plaga aquilonaris, eſt idem quod Borealis, &c.

Sodomita.] Dictus eſt Sodomorum incola, nefandum vocabulum pen. prod.

Mans-

Mambre.] Mons iuxta Hebron, & interpretatur viſio, ſeu perſpicacia, ab amico Abrahæ Mambre nuncupatus. Nā tres fuerunt fratres, Mambre, Eſchol, & Aner oēs confœderati Abrahæ, à primogenito Mambre conuallis illa dicta eſt. Alÿ ſcribunt māra, ſine b, quod interpretari poteſt à dño.

Hebron.] Ciuitas eſt in tribu Iuda, quę Hieronymo teſte, quæſtionum Hebraica℞ lib. in Paralipomenon, & Cariathiarim, & Cariatharbe, & Cariathbaal vocatur, id eſt, ciuitas ſyluarum. Sed Hebron interpretatur ſocietas, incantatio, & cicatrix.

CAPVT XIIII.

BAle.] Vel Bala, autore diuo Hieronymo, Segor eſt. Omnes hic conſenſerunt apud vallem ſalſam, hoc eſt, mare ſalis. Bale enim lingua Hebręa, catapoſis Græca, id eſt, deuoratio dicitur. Hæc alio nomine Saliſſa vocatur, & vallis Salinarum, in qua fuerunt ante putei bituminis: poſt dei iram, & ſulphuris pluuiam, in mare mortuū verſa eſt, quod à Græcis λίμνη ἀσφαλτιτις, id eſt, ſtagnum bituminis appellatur.

Phenix.] Aegenoris filius, Cadmi frater, qui Phœnicibus imperauit, à quo Phœnicia regio in Syria à Phœnice rege ſic vocitata, Iudææ confinis. Item eſt & Phœnix arbor palma; & color ruber Phœniceus. Item auis in locis Arabiæ degens. Monoſtichon Iacobi Horlini: Phœnice eſt toto rarior orbe fides. Eſt & fluuÿ nomen in Theſſalia. Et is qui ex Phœnicia eſt. Et Phœnices oppidū, quod nunc Paneas dicitur. In Matthæo, vita comite, latius.

Damaſcus.] Regalis quondam ciuitas, ait Hieronymus ſuper Eſaiā capite xvÿ. fuit, & in omni Syria tenuit principatum, alio nomine Aram dicta. Hinc Damaſcenus, vt poma Damaſcena.

Verna.] Omne quod domi noſtræ naſcitur, ſignificat, aut quod in noſtra patria eſt. Hinc vernacula lingua, eſt germana, natiua, materna, propria, ſeruilis, & plebeia. Et vernaculus mos, id eſt, domeſticus patriæ. Hic pro ſeruis domi natis capitur. Vernaculi dicuntur etiam malis moribus homines, & lingua proterui: Etiam vernaculum pro eo quod eſt veris, vt vernacula putatio, quæ verno tempore fit.

Subtegmen.] Filum eſt, quod ſtamine ſubtexitur.

Caliga.] Tegumentum tibiarum eſt, cuius diminutiuum eſt caligula. Sic cognominatus fuit Caius Imperator Germanici filius, à militari calciamento, quod margaritis refertum primus portauit. Hinc caligatus, vt miles caligatus. Actorum xÿ. Dixit angelus ad Petrum: Calcia te caligis tuis, id eſt, ſubliga ſandalia tua, ſic habetur in Græco. Hinc adagium: Caliga Maximini. De longis & ineptis hominibus dicitur, vt habes apud Iulium Capitolinum.

CAPVT XV.

LIberi.] Dicuntur filÿ, quia (vt ait Donatus) liberalitate à parentibus regendi ſunt. Et liberorum appellatione etiam vnus filius & vna filia intelligitur. Item liberorum nomenclatura continentur nepotes, & pronepotes, cæteriq; ex ÿs deſcendentes, &c.

Procurator.] A procuro, negotiorum geſtor, & rerum adminiſtrator alienarum eſt, quem vulgo factorem dicunt, cui præcipue agri colendi cura delegata eſt. Vlpianus de procuratoribus: Procurator eſt, inquit, qui aliena negotia mādato domini adminiſtrat. Actores cauſarum cauſidici dicuntur & rabulæ forenſes. Hinc procuratio, & procuratorius, a, um.

Vterus.] Et vter, vtruuque dicitur, quem alio nomine locos appellant & vulgus falſo matricem. Exiſtimat Plinius vuluam dici in cæteris animalibus, in muliere vterum. Ideo vterus dicitur, quia continet ceu vter, & ad prægnantes pertinet. Quandoq; pro ventre ſumitur. Diminutiuum eius eſt vtriculus. Sed vter, tris, pellis qua vinum deferri ſolet. Hinc habere in vtero, Græcis eleganter & vſitate dicitur. Latinis ferre vterum pro grauida ſiue prægnante.

Foras.] Aduerbium loci, & ad locum ſignificat. Ponitur quandoque loco præpoſitionis. Hieronymus: Foras ſepelierunt corpora martyrum. Hinc foras dari dicimus.

Suſpicio.] A ſpecio, quod non vſurpatur. Ab hoc fit ſuſpicor, aris: ſuſpectus, a, um: ſuſpicio, onis: ſuſpicioſus, a, um: actiue & paſſiue, id eſt, ſurſum aſpicio. Interdum veneror. Etiam eſt reſpondeo. Vergil. Suſpicit Aeneas, id eſt, reſpondet. Hinc ſuſpectum habere dicimus.

Triennis.] Eſt trium annorum. Nam trimus, triennis, & trium anno℞ idem pollent, vt hic omnia iſta tria ponuntur. Hinc triennium, & triennale, vt bellum triennale, & cætera.

Altrinſecus.] Aduerbium ab alter formatum,

matum,ſignificat aliunde.Item ſignificat iuxta alteram partem. Plautus:Aſſiſte altrinſecus,atq; onera hunc maledictis.

Cadauer.] A cadẽdo dicitur & proprie de corporibꝰ mortuis,tametſi & de oppidis ad ſolum proſtratis quandoq; dicatur.Hinc cadauerinus.Diſtichon venuſtũ Iacobi Horlini præceptoris.Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu? Cras eris in putri vile cadauer humo. Adagium quoq;: Si vultur es, cadauer expecta,in hæredipetas. Græce ἔκτρωμα.

Abigere.] Significat rem odioſam,moleſtam,damnoſamq; à loco fugare,vt abegi canes à cœnaculo,& aues à ſegete, muſcas à menſa. Quandoq; eſt abducere & hoc ſiue vi,ſiue dolo fiat. Interdum ſimpliciter antepellere.Hinc abiges,abigæus,& abactor, q cunq; greges abducit in vno ſignificato accipiuntur. Tribus enim his vocabulis pecuariorum animalium fures appellati ſunt. Proprie vero abigæus dicitur, qui pecora à paſcuis & armentis ſubducit.ff. de abigæis, vbi habetur. Qui pecudem vnam aberrantem,vel equos de ſolitudine abduxerit,non eſt abigæus,ſed fur, quia abigæus, proprie gregem abigit. Vnde Claudius furẽ ab abigęo diſcernit dicens: Nam qui vnam ſuem ſurripuerit,vt fur coercebitur,qui vero gregem, vt abigæus. Hi vocantur à Iureconſultis fures,& latrũculi. Abigeatus crimen abactionis eſt.

Occumbo.] Ex ob & cubo ſignificat morior ſeu necor. Refertur etiam ad ſolem cum occidit. Interdum ponitur pro ferior, ſeu adficior eo quod additur morte,vt morte occubuit,hoc eſt,fato conceſſit,vita functus eſt:ſoluit naulum ſtygio Charonti.

Veruntamen.] Attamen coniunctiones expletiuæ & completiuæ,eiuſdem ſignificationis ſunt,cum t ſimplici, quod ſignificat nihilominus,aliquando pro ſtatim. Interdum pro tandem,& duntaxat, vel ita tamen,vt Donatus exponit.

Caligo.] Pen. prod.vmbra quæ de ſpiſſitudine aeris effecta eſt, quoniam aeris colore gignitur.Hinc caliginoſus,id eſt,obſcurus.Et caligare, id eſt, obſcurare,caliginem inducere,vt hic in ſole caligat,qui rem clarã non videt.Hinc adagium per caliginem videre,i.per nebulam,perq; ſomnium.

Amorei.] Populi dicti ſunt ab Emor patre Sichem,vel ab Amorręo filio Chanaan.

Clibanus.] Græcũ eſt, idem fere quod furnus,nõ tñ ꝑprie,ſed forte furno qd ſimile, vel inſtrumentũ q̃ aliqd coqtur ſub teſta, q̃d ex ære,ferroq;, aut etiã ope figulino fieri ſolet.Hic Clibanites panis in furno coctus.

Lampas.] dis,vel dos,Gręca dictio eſt, .i.fax,vel ignis,aut ſolis ſplẽdor,à lãpo,ſpẽdeo. Dicitur & lampada primæ inflexionis: Ezech.I.Aſpectus lampadaꝝ. Perſius: Qui prior es,cur me in decurſu lampada poſcis? Hinc adagiũ lampada tradere, eſt alteri feſſum negotium cõmittere.M.Varro de re ruſtica:Non curſu tibi lampada trado.

CAPVT XVI.

Pario.] Eſt fœtũ emittere,q̃d proprie ad fœminas pertinet,licet nonnunq̃ de viris dicatur.Interdum,pro acquirere, ſeu cõparare,ac emere,vt ære parta, id eſt, empta. Non minor eſt virtus,quàm quærere, parta tueri,ait Ouidius. Hinc multa, &c.

Agar.] Ancillæ Abrahæ nomen, & interpretatur aduena,à qua Agareni,q nũc Saraceni,à Sara vxore Abrahæ nuncupãtur.

Angelus.] Latine nuncius eſt.Hinc Euangelium,id eſt,bonum & lętum nuncium. Officij nomen eſt angelus,non naturæ. A q̃ angelicus.Porro ἄγγελος nuncius eſt.Hinc in fabulis Græcis legere frequenter eſt, ἀγγέλου πρόσωπον.i.angeli facies,perſona,vultꝰ, vt apud Euripidẽ Ἰφιγένεια,ita cũ ſint demones nũcij atq; interp̃tes deoꝝ & hoĩm,angeli nominãtur, ſicut ab eodẽ munere Mercurius angelus.Sic Triſmegiſtus.i.ter maximꝰ vocatur,& Martianus Capella de dæmonibus loquens,& cum cogitationũ arcana ſuperæ nunciat p̃tãti angelus poterit noĩari.

E regione.] Id eſt,ex aduerſo,ex oppoſito, e diuerſo, econtra.

Iſmael.] Filius Abrahæ ex ancilla Agar, & interpretatur exauditio dei.

Cades.] Id eſt,fons iudicij, per anticipationem dicitur,ꝗ poſtea ſic vocatum eſt. Significat autem locum apud petram, qui fons iudicij nominatur, quia ibi dominus populum iudicauit.

CAPVT XVII.

Pronus.] Dicitur in anteriorem partem flexus. Ouidi. Pronaq; cũ ſpectent animantia cætera terrã, Os homini ſublime dedit, &c. Per metaphoram vero dicitur inclinatus, & propenſus ad virtutes & vitia, vt pronus in vitia. Item pronus dicitur contrarius ſupino, vt pronus iaceo,ſupinus iaceo. Item ponitur pro vicino. Dicitur & pronus, tertij ordinis, prone, & proniter aduerbia.

Abram.] Ita primo dicebat,quod interpretatur pater excelſus, & poſtea vocatus eſt Abraham, quod trãsfertur pater multarum

rum

rum. Nam quod ſequitur, gentium, non habetur in nomine, ſed ſubauditur. Nec mirandum: quare cum apud Græcos tum apud nos, à litera videatur addita: nos he literam Hebræam additam dixerimus: Idioma enim linguæ illius eſt, per he quidem ſcribere, ſed per a legere, ſicut econtrario a literam ſæpe per he pronunciare. Notandum hoc loco, quod vbicunque in Græco, teſtamentum legimus: ibi in Hebræo ſermone ſit fœdus ſiue pactum, id eſt, Berith. Porro, Hebræorum quidam, teſte diuo Hieronymo, autores ſunt deum vnam literam ex ſuo nomine tetragrammaton Abrahæ & Saræ dediſſe, ſcilicet he literam, quæ Græce & Latine ſonat a, non he. Ad hæc, Abrahæ non ſoli ſacri meminerunt ſcriptores, ſed ex prophanis plerique velut Hecatæus, qui librum de Abraham nominatim conſcripſit, vt Euſebius in Euangelica præparatione tradit. Et Alexander Polyhiſtor, qui Abrahamum natum ait decima poſt inundationem generatione, in Camarine Babyloniæ vrbe, quam alij Vrien vocant, quod Græce χαλδαίωπολιν ſonat, hoc eſt, Chaldæorum vrbẽ, &c. Nicolaus Damaſcenus lib. hiſtoriaꝝ iiij. Damaſci Abrahamum regnaſſe ſcribit, profectũ ex Chaldæa cum exercitu. Hinc in Chananeam veniſſe, q̃ poſtea Iudæa dicta eſt, &c. Alexander in Heliopoli vixiſſe aliquãdiu perhibet, nec profeſſum ſe Aſtrologię inuentorẽ, ſed à maioribus ſuis iã inde ab Enoch traditã ſibi ꝑ manus. Artapanus autor eſt Hebræos ab Abrahã nominatos, qui annis xx. in Aegypto fuit, regẽq; Aegyptũ Pharetatẽ aſtroꝝ peritiã docuit, hinc in Syriã reuerſum. Melo in libris, q̃s aduerſus Iudæos ædidit, multa de veritate hiſtoriæ turbat, &c. Sed in his oĩbus, vt diuina, ita certiſſima eſt ſacrorum voluminum hiſtoria.

Sarai.] Et Sara legimus. Errant qui putant primum Sara per vnum r ſcriptum fuiſſe, & poſtea ei alterum r additum. Et quia r, apud Græcos centenarius numerus eſt, multas ſuper nomine eius ineptias ſuſpicantur. Nemo autem in altera lingua quempiam vocans, etymologiam vocabuli ſumit ex altera. Sarai igitur primum vocata eſt per ſin, res, iod. Sublato igitur iod, id eſt, i elemento, addita eſt he litera, quæ per a legitur: & vocata eſt Saraa. Cauſa autem ita nominis immutati hæc eſt, quod antea dicebatur princeps mea, vnius tantum domus mater familias. Poſtea vero dicitur abſolute princeps, id eſt, ἄρχουσα. De nomine autẽ mutato Saræ, Hierony. in Geneſim, & in interpretatione nominũ Hebr. Sarai interpretatur princeps mea, vt hic, Sara vero princeps, ꝙ antea princeps eſſet ſolius Abrahæ, deinde princeps gentium.

Preputium.] Pellis pars interior priapi, quæ præputatur & præſcinditur Iudæis.

Emptitius.] Qui eſt de numero eorũ, qui empti ſunt, ſeu emi ſolent, dicitur. Varro vocat emptitiam glandem, quæ aprum pinguem facit.

Stirps.] Cum de hominibus dicit̃ ge. fœmi. eſt, & ſignificat originem. Cum vero pro trunco, generis maſcu. Inuenitur tñ fœmininum eadem ſignificatione. Hora. Cum ſtirpes raptas, & pecus, & domos. Hinc ſtirpitus aduerbiũ, id eſt, radicitus & funditus.

Irritus.] a, um, pe. cor. ab irrito, i. non ratum volo, vt irritum, improbatum, caſſatum, non ratum, per tranſlationem ad nihilum redactũ. Vergil. Irrita perpetua ſoluent formidine terras. Sed irrito, as, pe. producta, id eſt, prouoco. Hinc irritatus, a, um, i. percitus. Adagium: Irritare Crabrones.

Circuncido.] Id eſt, circunſeco. Columella de re ruſtica lib. iij. Eiuſdẽ ſpatij corticem circuncidito, & materiam delibrato. Vnde circunciſio, & circunciſus.

Iſaac.] Diuerſa opinio, ſed vna eſt etymologia, quare appellatus ſit Iſaac. Interpretat̃ eñ Iſaac, riſus. Sciendũ hic, q̃d quatuor in veteri teſtamẽto abſq; vllo velamine, nominibus ſuis anteq̃ naſcerẽtur, vocati ſunt: Iſmael, Iſaac, Salomõ, & Ioſias. Lege ſcripturas ſacras, & me verum dixiſſe probabis.

Alienigena.] Communis generis, vel ſecundum Probum omnis, ſumitur in eadẽ ſignificãtia cum alienigeno, id eſt, externo, vel alieni generis, vel inter alienos genito, Græci allophylum vocitant.

CAPVT XVIII.

Pauxillum.] Diminutiuum à paulum, i. paꝝ, cuius ſunt quatuor gradus, paulum, paululũ, pauxillũ, & pauxillulũ. Terentius in Phor. Erat ei de ratiuncula iampridẽ apud me reliquũ pauxillulum nummorũ.

Affero.] A fero cõpoſitum, notæ ſignificationis eſt, vt affer mihi de venatione tua.

Buccella.] Diminutiuum à buccea, vel bucca, & ſignificat fruſtulum alicuius rei aptæ eſui, quantum. ſ. bucca commode capit. Hinc bucco, onis, in genitiuo. Bucculentus, a, um. Buccina, & buccinum ſonus eſt. Buccinare, & ebuccinare.

Commiſceo.] A miſceo ſimplici. i. confundo, & ſine ratiõe, perturbateq; facio. Hic pro ſimul miſceo capitur, & imperatiui mo-

di eſt. Hinc commixtio, vel commiſtio.

Satum.] Ager in quo ſemen eſt. Et ſatum, Hieronymo teſte, genus mẽſuræ iuxta morem prouinciæ Palæſtinæ, ſeſquimodiũ .i. vnum & dimidium capiens. Matth. xiij. habetur: In farinæ ſatis tribus. Græce σάτα τρία. Sata non eſt hic participium à ſerendo, ſed Hebræa, aut certe Syra vox eſt, ſignificans menſuræ genus. Hilarius ſic tranſtulit: Abſcondit in farinæ tribus menſuris.

Simila.] Farina alba, & flos, ſeu pollẽ, vel delitiæ tritici. Martial. Nec poteris ſimilæ dotes numerare, nec vſus. Similago idem ſignficat. Hinc ſimilaceus, & ſimilagineus.

Subcinericius.] Eſt quod ſub cinere coquitur, vt ſubcinericium panem legimus de Helia, qui ambulauit in fortitudine cibi illius vſq; ad montem dei Oreb.

Cumq; comediſſent.] Non ita edebãt angeli, vt nos, quorum cibus per guttur in ventriculum demiſſus conficitur, & ſuccus per venas in ſingula diſtribuitur mẽbra, aliturque corpus: ſed nec ſic tamen edebant, vt oculis illuderent velut præſtigijs, quod mouere viderentnr, quod pro maxillis haberẽt, non mouerent tamen, comminuere ſuis illis dentibus panem, aut carnes, quæ remanerent integræ. Vere enim mandebant, ſed non alebantur.

Comes.] Is dicitur, ſi ſequẽdo aliquem ſe maiorem comitatur. Capitur quandoque pro ſocio. Comes vero pro dignitate cõmunis eſt generis, quamuis apud vulgus comitiſſa dicatur, ſed barbare, ſicuti Principiſſa, & Duciſſa, cum Princeps et Dux dicendum ſit Latine. Hinc vita comite, pro viuo, & vita ſuperſtite dicitur. Porro comitis nomẽ, ait Viues, quæ eſt dignitas, inauditum eſt priſcis, à recentibus inuentum. Marcellinus Ammianus meminit libro decimo quarto Nebridij comitis Orientis, & Gerentij comitis Mogantianæ partis, & libro decimo ſexto Vrſuli comitis largitionum, & libro xxi. Philagrij comitis Orientis. Haud facile dixerim an iſti comites ſint, quos Græci dicunt ἀκολούθους, qui hærebant perpetuo in comitatu principis.

Prouectus.] A proueho & produco, hoc eſt, vltra ad locum, vt cum ago me loco vnde diſceſſi, vltra plus, vel minus vehor. Per tranſlationem dicimus, aliquem ætate prouecta, vt hic, & prouecta prudentia.

Deſino.] A ſino, id eſt, permitto. Deſino compoſitum, id eſt, ceſſo, termino. Deſine iam demens ſæuum ſtimulare leonẽ. Autor memoria iam excidit.

Muliebria.] Pluratiuo tantum numero dicuntur mẽſtrua, vt hic: Saræ muliebria deſiuerant. Interdum pro muliebri natura, honor ſit auribus, ſicuti virilia, viri. Aliquando pro libidine.

Anus.] us, fœminini generis, & prima correpta, vetula eſt, ab annorum multitudine vocitata. Vel ab ἀ, & νοῦς, id eſt, ſenſus, mens, intellectus, quaſi iam ſit ſine ſenſu & mente. Ouidius: Occurrit nuper digna eſt mihi viſa relatu Pompa, ſenem potum pota trahebat anus. Hinc anilis, & anile, vt anilis fabula. Et anicula diminutiuum.

Condictum.] Quod in cõmune dictũ eſt. i. promiſſum, ſeu pactum mutuo factũ, vt hic, à condico. Hinc condictus dies, &c.

CAPVT XIX.

PUer.] Varie dicitur. Nam primo ſeruum ſignificat. Exempla plura ſunt in confeſſo. Deinde cum puerum cõtrario nomine puellæ dicimus matrẽ denotãtes. Demum cum ætatẽ puerilem intelligimus. Interdum pro filio. Aliquãdo pro Cinædo infami vocula. Nam nullus comatus qui non idem Cinædus, adagium obſcænum. &c.

Compello.] A pello cõpoſitum, id eſt, conſtringo, proprie vero eſt ſimul pellere, collidere.

Oppido.] Aduerbiũ eſt, & ſignificat valde multũ, i correpto, nõ, vt barbari putãt differentiæ cauſſa, i longo, vt oppido laſſus ſum. i. valde. Quãdoq; ponitur pro vero vel ſtatim. Iũgitur interdum coniunctiõi quã, vt oppido quã lubens feci, & ornatius eſt.

Diuerto.] De vna re ad aliam verto, deflecto, ſiue alio me verto. Et diuertere eſt hoſpitari, vt hic. Hinc diuerſorium eſt caupona, & hoſpitum meritoriũ. Hinc diuerſor, aris. Item diuerſor, oris, qui in caupona hoſpitatur. Cicero: Caupo cum quibuſdam diuerſoribus illũ, qui ante exierat, cõſequitur.

Azymus.] Græcum, id eſt, ſine fermento, ζυμὴ enim fermentum dicitur, vt azymos panes, id eſt, infermentatos.

Cubare.] Id eſt, iacere, & proprie ægrotorum eſt. Item dormire, vt hic, vt ire cubitũ dicimus. Hinc cubitare, & cubitus dormiendi actus. Hinc cubile, cubiculũ, cubicularis, e, cubicularius, cubatus gallinarum.

Vallo.] Id eſt, munio, firmo, & quaſi vallo circundo. Hinc cirumuallo. A vallo, vallum, vallus, id eſt, palus, vallaris, e.

Effringo.] Compoſitum à frango, id eſt, rumpo, eſt autem effringo, valde frãgo. Non vidi magis effractũ fame, vti hic. Item fores, arcam effregit furunculus. Hinc effra- ctus,

ctus,a,um. Martialis: Callidus effracta nū-mos fur auferet arca. Proſternet patrios im pia flamma lares. Debitor vſuram pariter ſortemq́; negabit. Nō reddet ſterilis ſemina iacta ſeges. Extra fortunam eſt quicquid do natur amicis. Quas dederis ſolas ſemper ha bebis opes. Item Varrone autore eſt glebas grandes prima aratione excitari.

Gener.] Eſt filiæ meæ vir, quod ſit ge-neris propagator. A quo progener. Ouidi-us: Viuitur ex rapto non hoſpes ab hoſpite tutus. Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt.

Sulphur.] Naſcitur in inſulis Aeoliis, inter Siciliam et Italiam, ſed nobiliſſimum in Melo, vt ſcribit Plinius lib. xxxv. Hinc ſul-phureus. Et ſulphuratus, quod habet ſul-phur. Porro, exuſtionis iſtarū vrbium mul-ti prophanorum ſcriptorū meminere. Stra-bo libro xvi. vrbes ibi igne abſumptas eſſe dicit, idq́; accolis referentibus, quarum me-tropolis Sodoma adhuc lx. ſtadia in circui-tu ſeruet, tum lacus Aſphaltitis, pleni ſunt illorum libri, vbi naſcitur bitumen.

Statua ſalis.] Ioſephus teſtatur eā vi-diſſe, dicens libro I. antiquit. capite xix. Vi-di ſiquidem eam, hactenus enim manet.

Fauilla.] Eſt cinis extinctus, quod ignē tectum foueat, quaſi fouilla. Eſt enim deſer-ta igne. Scintilla vero quæ e ſilice excutitur. Diſtichon: Quiſquis vult flammas penitus delere voraces. Scintillas opus eſt compri-mat ille prius. Iacobus Horlin.

Fornax.] A feruo, id eſt, calido: vel à fur uo, atro dicitur. Caminus vbi coquuntur la pides. Diminutiuum eſt fornacula.

Moab.] Interpretatur ex patre, & to-tum nomen etymologiam habet. Ipſe eſt pa ter Moabitarum vſque in hanc diem. Hinc Moabitis, dis, vt Ruth Moabitis.

Ammon.] Id eſt, filius populi mei. Ipſe eſt pater filiorum Ammon. Ammi enim He braice, à quo dicti ſunt Ammonitæ, vocatur populus meus.

CAPVT XX.

Geraris.] Interpretatur aduena, terra eſt Palæſtinorum, à quo Geraritæ, iſti-us terræ populi.

Abimelech.] Filius fuit Abiathar. In Pa ralipomenon, & Regum libris Achimelech ſcribitur, quod idem eſt. Abimelech pater meus rex interpretatur. Achimelech vero, frater meus rex.

Propheta.] Et prophetes maſculi. ge-neris, id eſt, prædictor. Et prophetis, idos, et prophetiſſa, fœminini ge. à προφημι, quod eſt prædico. Eſt autem, qui vel quæ futuura prænunciat ab eo primum intellecta, alias nō poſſet dici propheta. Veteres, teſte Feſto, phanorū antiſtites, oraculorumq́; interpre-tes, prophetas nuncupabant. Hinc prophe-tiſſa, propheticus, a, um. Prophetia, & verbū propheto, as, & prophetizo.

Expoſtulo.] Id eſt, exquiro, conquiro, ſeu querelam apud eum ipſum depono, qui fecit iniuriam, & quaſi amicitiæ officium in alio deſidero. Hinc expoſtulatio, id eſt, que-rela aduerſus illum ipſum qui peccarit. Ali-quando eſt vehementer poſtulare.

Vulua.] Seu volua idem quod vterus, & matrix vulgo dicitur, falſo tamen. Hæc duplex Plinio eſt. Altera eiectitia à partu e-iecto, ſeu enecto. Altera porcaria ab ædito, quæ optima eſt. Martialis: Te fortaſſe ma-gis capiet de virgine proca. Me materna gra ui de ſue vulua capit. Iam ciconiæ reſponde bo, Græcum verbum cognominis omittā. Vulua, non eſt (vt illa adſerit) obſcœnum vo cabulum, vel Flacco teſtante: Nil melius tur do, vulua nil dulcius ampla. Quid me à ter-go ſuggillas, ciconiarum inſtar, Pelarge, in-honeſtatis aut obſcœnitatis? Rectiſſime hoc diſtichon, Anno 1541. Vuormatiæ, in te tor-tum eſt. Fortiter vt ſemp cōſueſti, obſiſte Pe large. Sed vocale nimis os rege, cū loqueris.

Alias.] Aduerbium loci, ſignificat alio in loco vel aliter, ſeu alio tēpore, vel aliquan do. Aulus Gellius: Neq; id tamē ſemper eſ-ſe fieri dixiſſet, ſed alias, id eſt, aliquando, o-cyus fieri, alias ſerius.

CAPVT XXI.

Ablacto.] Id eſt, à lacte remoueo, quemadmodum pueri & agni ſolent, hinc ablactatus, & ablactatio.

Vter.] Pellis ſcortea qua vinum, aut oleum deferri ſolet. Vt nemo mittit vinum nouum in vtres veteres. Hinc vtriculus, & vtricularius, Græce aſcaula.

Berſabee.] Vbi hic legitur, puteus iu-ramenti: in Hebræo habetur Berſabæe. Du-plex autem eſt cauſſa cur ita appellatus ſit. Siue quia ſeptem agnas Abimelech de ma-nu Abrahæ acceperit: ſeptem enim dicun-tur Sabee. Siue quod ibi iurauerint: quia & iuramentum Sabee ſimiliter appellatur. No tandum autem ex prioribus & præſenti lo-co, quod Iſaac non ſit natus ad quercum Mambre, ſiue in Aulone Mambre, vt in Hebræo habetur, ſed in Geraris: vbi & Ber-ſabæe vſque hodie oppidum eſt. Quæ pro-uincia ante non grande tempus, ex diuiſio-ne præ-

ne præſidium Palæſtinæ, ſalutaris eſt dicta. Huius rei ſcriptura teſtis eſt,quę ait:Et habitauit Abraham in terra Philiſtinorum.

Abimelech.] Et Ochozath pronubus eius,& Phichol. Tertium nomen quod hic legitur ſcilicet Ochozath, in Hebræo volumine non habetur. Vide diuum Hieronymũ in quæſtionibus Hebraicis.

Iacio.] Significat emitto,vt hic.Hinc iacere ad certum,eſt dirigere in id in quod intendit.Et iacere eſt ponere, vt iacere fundamentum.Iacere aleam,eſt rem fortunæ committere.Iacere dicta in aliquem , vel ſcõma, lædorium.Iacere aggerem,iacere ancoram. Vnde iactura,iaculum,&c.innumera.

Poſterus.] a,um,adiectiue, quod aliquid ſequitur dicitur, vt poſtera dies, id eſt, ſequens. Aliquando dicitur, qui poſt nos futurus eſt. Vnde poſteri,& poſteritas,vt hic. Item poſterior, & poſterius idem quod flagitioſus. Poſterius aduerbium, poſtremus, præpoſterus,a,um.

Præter hodie.] Id eſt, præterquàm hodie,vel niſi hodie,non audiui. Præter præpoſitio varie capitur, modo ſeparatur, modo componitur. Aliquando ſignificat vltra.Interdum ante,nonnunquàm contra. Præter ſpem,ſignificat ex inſpirato.

Statuo.] Multa ſignificat,deliberare, ordinare, dedicare, firmiter ponere. Hic tamen pro ordinauit,aut poſuit,dictum eſt. Hinc ſtatutum,decretum,ſcitum,placitum. Vt, nondum apud me ſtatui. Sic apud animum meum ſtatui.De me ſtatuant quid velint.Item dicimus: Statuo terminum,diem ſtatuo,modum ſtatuere.

Agnus.] Ex Græco ab ἁγνός, deducitur, quod verbum apud maiores communis erat generis, id eſt, caſtus, & mundus, quod ſit hoſtia pura, & immolationi apta. Hinc agna,æ, vt hic, id eſt, caſta, & Agnes nomen virginis caſtiſſimæ, à quo agninus, a,um, vt caro agnina, & agnellus diminutiuum,& agniculus.

Colonus.] A colendo,id eſt, habitando,terraſve aptando, dicitur. Nam coloni erant ciues Rom.ad aliquam vrbem habitãdam miſſi, qui non proprijs, ſed Romanis viuebant legibus.Quandoque tamen coloni,agri cultores dicuntur. Hinc colonia dicta.Ad hæc, coloni ſunt,qui alienum agrũ colunt conductitium. Quemadmodũ in vrbe inquilini, qui in ædibus conductis habitant,& coloni agricolæ,qui agrum colunt, etiam ſuũ,& qui alio mittuntur inhabitatũ. Vnde ſunt Coloniæ quas tam multas Romani miſere,vt de alijs taceam Græcis,Aſianiſque. Illæ vero quæ mittunt, metropoles vocantur ſuarum coloniarum.

Paleſtini.] Dicti Philiſtijm, quod interpretatur cadentes poculo . Septuaginta interpretati ſunt ſemper alienigenas, id eſt, τοὺς ἀλλοφύλους,nomen commune pro proprio,quæ hodie eſt gens Palæſtinorũ, quaſi Philiſtinorum.Hinc Palæſtina prouincia Syriæ,Arabiæ contermina. In ea quinq; ciuitates continentur:Gaza,Aſchalon, Geth, Acaron,& Azotum. Eſt & altera Paleſtina, prope Pheaciã, de qua Lucan. lib. v. Laxa Palæſtinas vndis confixit arenas.

CAPVT XXII.

Sterno.] Significat de ſtatu dejicere,et quaſi in terram extendere. Per tranſlationem pro extendere, vt humi ſternere tapetes,frondes & huiuſmodi. Aliquãdo eſt tegere,vt hic. Vñ ſternere equos,& aſinos dicimus.Sternere viam, ſternere hoſtium copias.Sternere ferro,id eſt,occidere, proprie hiſtoricorum eſt. A ſterno,ſtratũ,ſtrages,ſtragulum,ſtratarius,ſternax. Cõpoſita trãſeo.

Victima.] Quæ poſt victoriam dextra victrice manu litabatur. Ouidius: Victima quæ dextra cecidit victrice vocatur. Vel ideo dicta, quod vincta ad aras ducebatur. Hinc victimarius.

Holocauſtum.] Sacrificium totum combuſtum, expoſitum eſt, non opus iterandum.

Strues.] Proprie lignorum congeries eſt,vt hic. Etiam dicitur genus libi quod adhibebatur ſacris. Ouidius I. lib. Faſtorũ. Hæc adolet flammis cum ſtrue farra ſuis.

Aries.] Qui inter oues integer eſt,& tenetur ad generãdam prolem, ab ara dictus, q̃d aris imponi ad ſacrificia ſoleret, vt hic. Eſt etiam bellica machina ad muros deſtruendos. Eſt quoq; marinus piſcis, ſeu marina belua,candore tantum cornibus aſſimilatis, Gręce κριός dicitur. Hinc arietinus,a,um, penultima producta. Plinius: Arietinum iecur ad id vtile eſt,arietina caro,pellis, &c. Item arietini teſtes,vide Angelum Politianum in Miſcellaneis capite lxij.

Vepres.] Tam in ſingulari quàm plurali generis maſculini ſecundum Probum, ſecundnm Priſcianum fœminini,rubus ſeu ſpina dicitur,quod vehementer prehendat. Hebræi dicunt Sabech quaſi vepretum, ſeu ſpinetum, quaſi virgulta inter ſe condenſa, & implexa,diminutiuum eſt,veprecula. Et vepretum locus vepribus plenus.

Hæreo.

Hereo.] Cum aſpirata ſcribitur & diphtongo, ad diſcrimen æris metalli. Eſt autem hærere proprie arctæ rei incidere. Vergilius: Hærent parietibus ſcalæ. Et vox faucibus hæſit. Ponitur quandoque pro dubitare & ancipitem eſſe. Hinc prouerbia, luto, ſalebra hęreo, id eſt, ambiguus ſum. Aliquãdo ſignificat figere. Interdũ ſimiliter ſedere, vel ſtare, vel eſſe. Terentius: In te hæret omnis culpa. Hæſito frequent. hæſitatio, hæſitabundus a, um, hæſitanter, hæſitans, hæſitantia. Hæres ex aſſe, hæredipeta, hærediũ, hærediolum. In te omnis ſpes hæret, &c.

Dominus videt.] Dicunt hodie, in monte dñs videt. Pro eo quod hic habet videt, in Hebræo ſcriptũ eſt, videbit. Hoc autem apud Hebræos exijt in prouerbium, vt ſi quando in anguſtia conſtituti ſunt, & domini optant auxilio ſubleuari, dicant in mõte dominus videbit, hoc eſt, ſicut Abrahæ miſertus eſt, miſerebitur & noſtri. Vnde & in ſignum dati arietis ſolent etiam nunc cornua clangere. Tantum Hierony. Manet adhuc hodie idem prouerbij in Hiſpania, non omnino vt apud Hebr. nec omnino vt Auguſt. interpretatur lib. xvi. de Ci. dei capite xxxij. ſed media quadam ratione, deus videbitur, quaſi exercet, & oſtendet vim ſuam.

Vade in terram excelſam.] In Hebræo habetur loco horum verborum, moria, quod Aquila tranſtulit, τὴν καταφανῆ, hoc eſt, lucidam. Symmachus τῆς ὀπτασίας, hoc eſt, viſionis. Aiunt enim Hebræi hunc montem eſſe, in quo poſtea templum conditum eſt in area Ornæ Iebuſæi, ſicut & in Paralipo. ſcriptum eſt. Qui iccirco illuminans interpretatur & lucẽs, quia ibi eſt Dabir, hoc eſt, oraculum dei, & lex & ſpiritus ſanctus, qui docet homines veritatem, et inſpirat prophetias.

His itaq; geſtis, &c.] Primogenitus Nachor fratris Abraham de Melcha vxore eius filia Aram, natus eſt Huz, de cuius ſtirpe Iob deſcendit, ſicut ſcriptum eſt in exordio libri Iob. Vir fuit in terra Huz nomine Iob. Male igitur quidam exiſtimant Iob de genere eſſe Eſau. Secundus natus eſt de Melcha Bus, quem Lxx. Bauz tranſtulerunt. Et ex huius genere eſt Balaam ille diuinus vt Hebræi tradũt, qui in libro Iob dicitur Eliu filius Barachiel Buzites.

Concubina.] Et concubinus deriuantur à verbo concubo, quod eſt ſimul dormio, ſimulque quieſco. Hinc concubina ꝙ ſimul quieſcat. Et connubium notum eſt vocabulum, & concubitus.

CAPVT XXIII.

Arbee.] Hoc quod hic poſitum eſt, q̃ eſt in valle, in authenticis codicibus non habetur. Nomẽ quoq; ciuitatis Arboc paulatim à ſcribentibus, legentibuſque corruptum eſt. Neque enim putandum Septuaginta interpretes, nomen ciuitatis Hebrææ, barbare atq; corrupte, & aliter quàm in ſuo dicitur, tranſtuliſſe. Arboc enim nihil omnino ſignificat. Sed dicitur Arbee, hoc eſt, quatuor: quia ibi Abraham, & Iſaac, & Iacob conditus eſt, & ipſe princeps humani generis Adam, vt in Ieſu libro apertius demonſtrabitur.

Funus.] Pompa eſt q̃ fit in exequijs, iuſtis, inferijs, parentalibus mortuorũ. Interdũ ſignificat mortem. Aliquando pro cadauere accipitur. Nonnunquàm pro ſepulchro. Hinc funebris et funebre. Funeſtus, a, um, vt funeſta arbor, funeſtum bellum. Funereus, a, um. Funero, as, & funeſto, as.

Sepelio.] Nonnulli à ſepio deducũt, quod cadauer humo, aliove materiei genere circumſepiatur. Ouidius: Et ſepeli lachrymis perfuſa fidelibus oſſa. Hinc ſepultura et ſepelitio. Sepulchrum, ſepulchrales, ſepulchrale. Sepultus, a, um, vt vino ſepultus.

Monumentum.] Eſt quicqd nos monet, ſeu monere poteſt ad id, quod intendimus, vt ſepulchra, ſtatuæ, tituli, fana, porticus, carmina, hiſtoria, documẽta, libri, &c. id genus doctrinæ, hic pro ſepulchro ponitur, vt exegi monumẽtum ære perennius. Hinc dicimus, monumentum ſit hoc amicitiæ noſtræ. Ci. Pręclara poſteritati monumẽta reliqt. Monumẽta ſcdm vias ponebãt veteres, vt ꝑtereuntes admonerẽtur ſe eſſe mortales.

Audi nos domine rex.] Pro rege principem habetur in Hebræo, ſeu ducem, naſi quippe non rex, ſed dux dicitur.

Abraham Ephron.] In Hebræo primum nomen eius ſcribitur Ephron, ſecundum Ephran. Poſtquàm enim precio victus eſt, vt ſepulchrum venderet argento, licet cogente Abraham, Vau litera quæ apud illos pro o legitur, ablata de eius nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran, ſignificante ſcriptura, non eum fuiſſe conſummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. Sciant igitur, qui ſepulchra venditant, &c. vide Hieronymum in quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſin.

Appendo.] Id eſt, ſuſpendo, quaſi ad aliquid pendo, vt vuam ad tigna appendo. Eſt & ad ſtateram lancemq; ponderare, vt

hic.

hic. Item ſignificat iuxta dare. Item adiungere. Hinc appendix, quod adiunctum eſt. Appendicula diminutiuum.

Queſo.] Verbum defectiuum, primam perſonam indicatiui tantum habet, tametſi quæſere apud Saluſtium & Ciceronem legatur. Modo quæſo ac quæſumus dicimus pro rogo. Sunt tamen qui declinent, Quæſo ſis, ſi, ſum: vel ſecundum Probum Grammaticum probiſſimum, quæſiui quęſitum. Hinc quæſito, tas, frequentatiuum.

Siclus.] Apud Hebręos dicitur vncia. Apud Græcos, Latinoſque, quarta pars vnciæ, & ſtateris medietas, drachmas duas, id eſt, didrachma appendens. Si quis fuſius deſiderarit, legat Guilielmum Budæum de Aſſe, & partibus eius.

Mambre.] Locus eſt iuxta Hebron, dictum eſt.

Antrum.] Crypta, Latine ſpecus vel cauerna, quaſi atrum. Nam antrum vocāt ingentem quandam cōcauitatem in orbem ductam. Eſt & nomen fluminis in Britānia.

CAPVT XXIIII.

PRoficiſcor.] Profectus eundi & veniēdi ſignificationem habet. Vergilius: Hunc lætum Tyrijſque diem, Troiaq́ profectis. Hinc profectio.

Nequando.] Id eſt, ne vllo tempore, ſicuti ſi quando, id eſt, aliquo tempore.

Meſopotamia.] Regio eſt, inter Euphraten & Tigrim, maiori in Aſia, à μέσος, id eſt, medius, & ποταμὸς, quod eſt fluuius, quod inter duo flumina conſtituta ſit. Hæc dicitur etiamnum Plinio autore Seleucia libro ſexto.

Accumbo.] Proprie adiaceo, iuxta cubo. Eſt etiam in conuiuio eſſe. Cubabant enim antiqui veſcentes. Hinc accubitus & accubatio. Hinc Accubitum, Græce anaclinterium, lectulus ſuper quo qęſcimus interdiu, qualia celebrantur Florentię Tuſcania, & apud Lampridium in Heliogabalo, accuba. Ab alijs Sibadia dicuntur.

Egredior.] Id eſt, extra gradior, vt hic egredi, media corr. Dicimus egredior tēplo, & e templo, & templum. Hinc egreſſio, & egreſſus, vt: nō egreſſus eſt annum vigeſimū. Eſt etiam figura, Græce ἔκβασις, id eſt, excurſus, vel egreſſio. Dicitur etiam Parechaſis, id eſt, digreſſio.

Hydria.] Vrna eſt ad capiēdam aquā, Græca vox. Eam Plau. vocat aqualem, quādoquidem & ὑδρία ab aqua nomen habet. Hydor enī aqua eſt eis. Hinc hydrops morbus aquaticus & hydropiſis, & hydropicus qui hoc morbo correptus eſt. Horatius, libro Carmi. ij. ad Criſpum Saluſtium: Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops, Nec ſitim pellit, niſi cauſſa morbi Fugerit venis & aquoſus albo Corpore languor.

Quin.] Varie accipitur. Aliquando pro cur non: vt: Quin fugis, id eſt, cur non fugis? Interdum pro ſeu. Interim pro quinetiam, id eſt, inſuper, vt hic. Nonnunquàm ſic ponitur quaſi videatur eſſe contrarium priori ſignificato, quod non, vel vt non, verbi gratia, non poſſum me cohibere quin geſtiam, id eſt, vt non, vel quo minus geſtiam. Demum ponitur pro qui non. Quinimo, fieri non poteſt, quin aliquando iſtud vtile tibi futurum ſit.

Scapula.] Eſt humerus ſeu dorſum à ſcandendo, vt quidam putant, qui mobilis veluti mollibus iugulis à ceruice demittit, vt hic Rebecca hydriam portans in ſcapula. Hinc ſcapulares ſerui dicti ſunt, quia ſcapulis cæduntur. Scapularis veſtis quæ tantum ſcapulas tegit. Scapilium veteres pro tergo vſurparunt, aliquando pro ipſa ſcapula. Vnde & ſpacium quod inter ſcapulas quaſi vallecula eſt, interſcapilium dicitur. Scapularis, ſcapulare.

Decorus.] a, um, à decor, decoris manat, maſcu. gen. eſt quaſi pulchritudo quædam. Hinc decorum pulchrum, & decore, pulchriter. Et decorare, quod eſt pulchrum viſu, audituq́, facere, ſeu ornare. Græci vocant decorum πρέπον prepon, cuius ea vis eſt, vt ab honeſto nequeat ſeparari.

Sorbeo.] Eſt deglutire quicquàm molle, vt iuſculum, ouum. Eſt factitium verbū à ſono vocis quem faciunt exorbētes. Hinc prouerbium: Sorbere, & flare difficile eſt. Transfertur & ad alia. Hinc ſorbitio, ſorbities, & ſorbitiūcula. Compoſita, abſorbeo, obſorbeo, idem exorbeo. Sorbillo, as. Sorbū genus fructus ſimilis pyri. Martialis: Sorba ſumus molles nimium durantia ventres. Aptius hæc puero quàm tibi poma dabis.

Vlna.] Cubitus, ſeu brachium, quantū vtriuſque manus extenſio, vti Seruius ait in Bucolica Vergiliana. Licet Suetonius vnius cubiti velit eſſe tantummodo iiij. cubiti.

Adiicio.] A iacio, per duplex ij cum cæteris ſcribitur compoſitis, niſi in poemate forſitan abijciatur vnum verſus cauſſa, aut metri ratione. In præterito tamen per ſolam i. ſcribenda ſunt, vt hic adiecit. Significat autem adiungere, accreſcere. Et quaſi applicare & iuxta ponere. Adijcere oculū, eſt inſpicere, conſiderare, adijcere animum

ad ali-

ad aliquid adijcere ſuum calculum. Hęc adiecit. Hinc adiectio, adiectiuus, a, um.

Canalis.] A canna fit, id eſt, arundine, vna litera n detracta, tam maſculini, quã fœminini generis eſt. Feſtus: Canales ꝑ quos aqua confluit in vijs lapide ſtratis. Dicitur & hoc canale, alijs nominibus tibuli, imbrices, apſides. Hinc canaliculus dicitur: canaliculatus a, um. Canalicola ſimplex, pauper homuntio.

Inauris.] Ornamentum quod ab aure pendet, & aurium integumentum, Græce amphotis dicitur. Nam in Oriente decus exiſtimatur geſtare aurum in auribus. Sicut hodie videmus in his inſignibus nequã, & furibus, qui totam Europam fere peruagantur, quos Zigaros vocitant, ſine tecto viuentes.

Armilla.] Ab armus deriuatur, qui & de homine, & de bruto dicitur. Ornamentum in circulorum modum eſt factum, quã viri militares ab Imperatoribus donati, in ſiniſtris brachijs gerere conſueuere. Hæc Priſcianus brachialia vocat, et dicitur ab armis, id eſt, humeris. Hinc armillatus, a, um.

Pondo.] Indeclinabile neutri generis, & pro libra ponitur, tunc idem ſignificat q̃d pondus, vt libra põdo auri, Feſto teſte, quod idem eſt. Duo aſſes ſinguli libram & pondo efficiunt. Quandoq; pondus ſignificat xij. librarum. Sic Liuius vſurpat. Qui exactius velit legat Budęum de Aſſe & partibus eius. Hinc dupõdius, centumpondium, aſſipondium. Pondero, as, præpondero, as.

Et tulit vir inaurem aureã, didrachmũ põdus eius.] Hieronymus ſuper hũc locum ait: Bace Hebraicum, quod in hoc loco pro didrachmo, id eſt, ſtatere ſcribitur, ſemiuncia eſt. Secel vero, & idem Hebraicũ, quod Latino ſermone ſiclus corrupte appellatur, vnciæ pondus habet.

Iter.] Iteris ſecundum Priſcianum. Itiner vero itineris, pro actu eundi, licet non ſit in vſu nunc, tamen obliquis vtimur. Plautus: Ergo itiner exequi meum me ſines. Varro: Expectauit itiner longo ſermone leuare. Accipitur quandoque pro via. De mari etiam dicitur. Iter facere & tenere, idem eſt quod ire. Habere iter, eſt iturum eſſe. At viã facere, aliud eſt, videlicet locum, vbi non erat via, aperire.

De Rebecca virgine, & ſorore Laban.] Vide hoc loco Hieronymum de quæſtionibus Hebraicis, qui multa ſuper hac dictione alma, id eſt, adoleſcentula & virgine diſſerit.

Deſterno.] A ſterno componitur, ſignificatq; hoc loci, detegere, & ſtragula aut æqui muliue clitellas, ephippiaq; deponere, exonerare. Alia cõpoſita ſunt cõſterno, vnde conſternatio, externo, inſterno, proſterno, ſuperſterno, ſubſterno.

Chananei.] A Chananæo filio Cham dicti ſunt. Hinc Chananæa regio Syriæ, quæ nunc Iudæa nuncupatur.

Innocẽs.] Qui ab omni iniuria, & maleficio abſtinet proprie dicitur, hoc eſt, integer et incorruptus, differt ab innocuo. Hinc innocentia, id eſt, integritas, & innocenter integre.

Aio.] Verbum, vt vocant defectiuum, id eſt, dico, vt aio, is, it, aiebam, bas, bat. Ai, aiſti, ait, aimus, aiſtis. Plautus in Aſinaria. Me vnice vnum ex omnibus, atq; illam amare aiebas. Neuius autor vetuſtiſſimus. Vel ai, vel nega.

Initus.] a, um, ab ineo is, iniui, vel inij, itum penultima cor. ex in & eo, quod eſt incipio, vt inire prælium. Item inire eſt ingredi, aliquando mereri, aſſequi, lucrari, obtinere, comparare. Terentius: Gratiam meã ſine diſpẽdio inijt. Hinc dicimus: Inire gratiam, inire fœdus, inire rationem, aut viam, inire nexum, inire conſilium. Rurſus inire eſt cõcumbere. Hinc initor penul. cor. non explicabo ob verecundiam. Interdum eſt capere, vt inire fugam. Nonnunquàm facere. Interim conſiderare, intelligere. Iam ab ineo fit initium, & initia oblationes Cereris deæ frugum. Præterea verbum initio, as, vt initiare ſacris. Vnde initiatio, initiatus, & initiarius a, um. Inito, as, frequentatiuum. Pacuuius: Loca arida initas. Hic autẽ initus pro inchoato & incœpto conuiuio capitur.

Sciſcitor.] A ſciſco & ſciſcor deponenti, vt inquit Priſcianus, venit: idem ſignificat quod ſcitor, & magis in vſu eſt, atque interrogo. Sciſcito tamen apud antiquos ſententiam dicere ſignificabat. Sciſcere vero eſt ſcire. Aliquando pro ſtatuere, & decernere ponitur. Hinc ſcita decreta, ſtatuta, dogmata, & placita dicuntur.

Debbora.] Scribendum eſt non Delbora, alio nomine Regina dicta, vxor Barach, quæ non inter viduas, ſed inter prophetiſſas numeratur, ait Hieronymus ad Furiam, de viduitate ſeruanda.

Pallium.] Dictum quod palam ſit & foris. Sub eo enim tunica eſt. Hinc Palliati, Græci dicti ſunt, vt Togati Romani, id eſt, pallio togaque amicti. Et Comediæ Palliatæ, quæ à palliatis hominibus exercebãtur.

Autores ſunt Donatus, & Diomedes. Hinc adagium: Tunica pallio propior. Idem: Genu ſura propius.

CAPVT XXV.

Cethura.] Eadem quæ Agar dicitur, & Hebræo ſermone copulata interpretatur, aut coniuncta. Quamobrem ſuſpicantur Hebræi mutato nomine eãdem eſſe Agar, quæ Sara mortua de concubina tranſierit in vxorem.

Sterilis.] Qui cauſſas ſterilitatis fœmineæ quæſierunt, fere in locis eſſe vitium tradũt, quod vel duriores, vel rariores ſint, vel carnoſiores, vel occalluerint. Plutarchus libro v. de Philoſophorũ decretis. Prætereo quod quædam ſunt intrinſecus ſterilitatem inferentia, ſicut corymbi, hæderæ nigræ, & aſplenos, ſiue hemionos apud Pliniũ. Stoici ſterilitatem aiunt oriri, ſi coeuntium qualitates virtuteſq; de fœtu diſſideant, qui ſi aliis iungantur ſibi congruentioribus, gignãt facile. Quod in Abraham & Sara non abſurdum eſſet ita exiſtimare. Argumento eſt, ꝙ ex Cethura filios ſuſtulerit, niſi quis hæc omnia ad diuiniorem rationem, ſenſumq; referat. Nam Paulus emortuum vocat Abraham ad Romanos iiij. id eſt, νενεκρωμένου, quaſi exhauſtum & effœtum. Hinc ſterilitas, & ſterileſcere, id eſt, ſterilem fieri, & ſteriliter aduerbium.

Situs.] a, um, adiectiuum, id eſt, poſitus. Et ſitum eſt quicquid loco ſuo poſitũ non euertitur. Terentius: In quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ erant. Sed ſitus, us, quartæ inflectionis, ſignificat lanuginem, cariem, ſqualorem ex longo ſitu contractum. Vergilius: Sed te victa ſitu. Plinius libro vigeſimo primo: Peſſimum eſſe crocum quod ſitum redolet, adſerit. Lucanus: Fœda ſitu facies. Hunc etiam pædorem dicimus. Dicitur & loci qualitas. Vergilius: Et ſegnem patiere ſitum dureſcere campum.

Collido.] Compoſitum à ſuo ſimplici lido, quod deſuetum eſt, & antiquatum, ſignificat confringere, delere, ſimul lidere. Hinc colliſio, & colliſus, a, um.

Gemini.] Proprie duo dicuntur. Nam ſi tres ſunt, tergemini, ſi quatuor, quatergemini dicuntur. Quandoq; duo appellantur, qui vno partu æduntur, etiam ſi plures fuerint, vtpote tres aut quatuor. Pollux & Caſtor erant gemini. Interdum geminus pro ſimili ponitur. Pacuuius autor vetuſtiſſimus. Par fortitudo, gemina confidentia. Et gemini pro cœleſti ſigno, quod Caſtor, & Pollux conſtituunt: vt in Actis explicabimus. Gemellus diminutiuum eius, vt vites gemellæ ſunt biferæ. De geminis naſcendis vide diuum Auguſtinũ libro quinto de Ci. dei cap. iiij. vbi allegat Nigidium Figulum Mathematicum, qui ex figuli rota argumẽtum aſſumpſit. Et commentatorem Viuem, Iulium Firmicum citantem. Longum foret ſingula proſequi. Ego breuiter dicam: Non ſat erit Mathematicum attuliſſe, natum eſſe aliquem Coloniæ vel Maguntiæ, Valentiæ, vel Lutetiæ, ſed in quo vico, in quo cubiculo, in qua cubili parte. Verũ hiſce de rebus, ait Viues, alio in opere diſputabo fuſius, doceboque homines, nihil ſpei, nihil fidei vanis iſtis & ſuperſtitioſis adhibere rebus, ſed totos ab vno deo ſeruatoreq; noſtro Chriſto Ieſu pendere, in illo ſolo ſita eſſe fata omnium, ab illo ſolo petenda. De iiſdem geminis, Auguſtinus eodem libro capite iiij. de Eſau & Iacob geminis, multum inter ſe morum & actionum qualitate diſparibus. Geſtiebant gemini adhuc in vtero eius incluſi, inquit Auguſtinus libro decimo ſexto de Ciuitate dei, capite xxxv. Hieronymus: Et concepit Rebecca vxor eius, & mouebantur filij eius in ea. Pro motione Septuaginta poſuerunt ἐσκίρτων, id eſt, ludebant, ſiue calcitrabant. Quod Aquila tranſtulit, confringebantur.

Rufus.] Subſtantiue eſt color non plene ruber. Martialis: Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia rufis. Rufus, a, um. Item rufus, us.

Rubeum.] Siue fuluum, lingua Hebræa Edom dicitur. Ab eo igitur, quod rubeo cibo vendiderit primitiua ſua, fului, id eſt, Edom, ſortitus eſt nomen Eſau.

Hiſpidus.] Setoſus, horridus, aſper, hirſutus. Vergilius: Cui laterum tenus hiſpida nanti Frons hominẽ præfert. Vbi nos piloſum, in Hebræo habetur, Seir.

Sear.] Vnde & Eſau ſicut & alibi legimus ſeir, id eſt, piloſus eſt dictus.

Iacob.] Vel Latine Iacobus, tetraſyllabon. Claudianus: Quid laceras verſus dux Iacobe meos? Interpretatur ſupplãtator, ſeu ſupplantans. En ſupplãtauit me altera vice.

Adultus.] a, um, ab adoleo, id eſt, cretus. Hinc dicimus ætas adulta. Adoleſcens, adoleſcentulus dicitur, adoleſcentula, adoleſcentia. Adoleſco, idem cum adoleo.

Gnarus.] Et narus, dicitur ſcius, & peritus. Gnaritas, id eſt, ſcientia. Et gnariter, audacter, ſtrenue, & docte, eleganter, vel gnare, perite, & prognariter. Gnarauit Titus Liuius poſuit pro narrauit, & gnarauiſſe, pro

ſe pro narrauiſſe . Contrarium eſt, ignarus,a,um.

Proſum.] Prodeſt à verbo ſubſtantiuo ſum,vt hic:proderit,id eſt,cōmodum erit,et vtile,atque profuerit.

Lens.] tis,in genitiuo, genus eſt leguminis,à lenis nomen deductum, quod qui ea veſcuntur lenes,ac moderati fiant Plinio autore. Hinc lenticula genus leguminis,ſed diuerſum. Eſt & genus vaſis. Adagium: In lenticula vnguētum. Vbi quis mentionem inducit vilis cuiuſpiam, & nihili hominis. Rurſus. Lenticulæ,id eſt,maculæ & neui,et lentiginis fit mentio in Regum libris. Hinc lentiginoſus,a,um. Et lenticularis,e, habēs formam lentis,dicitur. Sed lens,lendis,capitis animalculum,vel potius capillorum, ex quibus generantur pediculi. Hinc lendinoſus,a,um.

Edulium.] Appellatur quicquid ad prandium, cœnamq; edendi gratia apponitur,quodque ſumimus præter panem. Hinc edulis,penultima producta, quicqd edi poteſt. Horatius: Vinea ſummittit capreas non ſemper edulis.

Paruipendere.] Eſt contemnere,vilipendere, flocci,nauci facere,nihili facere,& eleuare,hoc eſt,minuere, à paruo,vel parū, & pendo. Hinc paruipenſio. Contrarium, magnipendo.

CAPVT XXVI.

Cæremoniæ.] arum, dicitur & Cæremonia in ſingulari numero, vel ab oppido Thuſciæ Cærete, vel à carendo dictæ ſunt. Etenim Cærete à Gallis capta, per Camillum Romanum liberata eſt. In huius beneficij memoriam Romani præſtiterunt, vt omnis diuinus cultus Cæremoniæ à Cærete diceretur,nos ritus dicere poſſumus.

Accerſio.] is,quartæ inflectionis,& verbum actiuum,quod multi negant inueniri, ſed falluntur, parum ſcripturas attendētes. Significat voco. Hinc accerſitus vt hic,id eſt, vocatus,& accitus. Dicitur & accerſo,is,tertiæ coniugationis, ab ad, & cio compoſitū. Inde acceſſo,per metatheſin. Significat etiā accuſo, vt hic homo capitis accerſitur.

Perſpicuum.] Dicitur per cuius medium videmus, ſed magis ad incorporalia pertinet, Græci diaphonum nominitant. Pellucidum vero ad corporalia. Sic dicimus orationem perſpicuam, id eſt, claram, & apertam. Hinc perſpicuitas, & perſpicue aduerbium.

Imponere.] Cum datiuo, eſt fallere, decipere. Hinc impoſtor,id eſt,deceptor quē planum Græci,& Horatius vocat. Impoſtura,id eſt,fallacia,deceptio,fraus. Sic hic accipitur. Impoſuit mihi hic planus,hoc eſt,decepit me. Vide Horatium de plano impoſto re mendico,& Chiliades Eraſmi. Sed quoniam verſus Horatiani elegantes ſunt, non pigebit adſcribere: Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat Fracto crure Plano, licet illi plurima manet Lachryma, per ſanctum dicat Oſirim. Credite, non ludo,crudeles tollite claudum. Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Obſtruo.] A ſtruo,id eſt,occludo,impleo & obturo,terra,ruderibus,&c. vt hic. Hinc obſtructio. Obſtruere os,ſic præſtuo, & ſubſtruo,&c.

Seminare.] Idem eſt,quod ſerere. Columella de re ruſtica. Seminari debet hordeum poſt æquinoxium. Hinc ſemen,ſeminium idem, ſeminarium etiam plantarium dicitur. Sementarius,a,um. Sementis feminini generis,ipſa ſatio eſt. Semētitius,a,um. Et ſementicus, a, um, penultima correpta, quod ſeminari poteſt. Semento,as,ſementiuæ,arum,feriæ à ſemente. Hic legitur centuplum æſtimatum hordeum, in Hebræo, & ab Aquila, Græce ſic ἑκατὸν εἰκασμένον, id eſt, centuplum æſtimatum. Licet enim eiſdem literis ſcribatur,& æſtimatio & hordeū: tamen æſtimationes Searim leguntur,hordea vero Seorim.

Calumnia.] Vexatio alicuius in litibus,per fraudem & fruſtrationē, & præſertim fit cum alicui crimen falſo impingitur. Græci ſycophantiam dicunt. Et ſycophantam calumniatorem, & impoſtorem. Hinc calūniator,calūnioſus,a,um,à calūnior,aris.

Auctus.] a,um, ab augeo, idē eſt quod amplificatus, augificatus, ſeu quod auctione,cumulove accreuit. Hinc auctus,us,quartæ declinationis, idē auctio ſignificat. Item augmentum, augmentatio, & auctionari, auctionarius, auctor, auctrix fœmininum. Auctarium etiam corollarium dicitur, alias mantiſſa.

CAPVT XXVII.

Pharetra.] Pen. indifferente, repoſitorium eſt ſagittarum, telorumq;. Et qui eam ferunt pharetrati dicuntur. Monoſtichon Iacobi Horlini: Ex lacera pharetra terſa ſagitta venit. Horatius ad Fuſcum: Integer vitæ, ſceleriſq; purus Non eget Mauri iaculis, nec arcu, Nec venenatis grauida ſagittis Fuſce pharetra.

Circundo.] Compoſitum à do, id eſt, circuo. Saluſtius: Circundatos militibus ſal-

tus mox occupauit. Eſt & circumpono, vt circundo ſaltus canibus. Hinc circundatus, a,um. Diſtichon elegans ad theotocon virginem Mariam. Candida ſtelligero circundata lumine virgo. Quum volitant vitæ fata ſuprema veni. Autor me fugit.

Protego.] A tego, i. tueor, defenſo. Hinc protector & protectio, protectus, a, um.

Fragrare.] Eſt odorem emittere, à frangēdo, quod res & herbæ tritæ fractæque vehementius oleant. Hinc fragrantia, æ, ille odor qui exit, & ſpargitur in aera, bonus, & ſuauis.

Expaueo.] Cōpoſitum à paueo, id eſt, valde timeo. Expaueſco idem.

Irrugio.] Compoſitum à rugio, id eſt, valde rugio vt hic: Irrugit clamore. Hinc rugitus penultima producta.

Conſternatus.] a, um, dicitur, qui animo deiecto, putidoq; eſt, & plane exanimatus, à conſternor, id eſt, ſimul ſternor, ſeu deiicior. Hinc conſternatio, animi deiectio, ex aliquo ſubito metu, vti hic.

Eiulare.] Eſt voce in altum ſublata plorare, à quo eiulatio, ſiue eiulatus, dicitur ploratus rationis expers, eſtque verbum factitium, quemadmodum leſſus. Ita enim à veteribus dicebatur lugubris eiulatio, vnde eſt lex illa apud Ciceronem. Mulieris genas ne radunto, neve leſſum funeris ergo faciāt. Hinc eiulatio, & eiulatus, us.

Orbare.] Idem eſt quod priuare. Lactantius lib. iiij. Et orbāt hominem ſuo proprio bono ac ſingulari. Hinc orbari parentibus, filijs. Hinc orbatus, pro priuato, vt tali amico orbatus. Orbifacio idem quod orbo. Orbus, a, um, orbitas. Aliquando orbus idē quod orphanus.

CAPVT XXVIII.

Coniunx.] Communis generis, ſecundum Priſcianum cum n, ſecundū Phocam ſine n, à coniugo, quod eſt ſimul iugo. Iugum enim inſtrumentum eſt, quo boues iungūtur. Hinc iugatos dicimus qui maritali iugo boum inſtar iugati ſunt. Fœdera quoque matrimonij, vincula iugalia dicuntur, & nodi iugales. Horatius libro I. carminum: Manet ſub Ioue frigido Venator coniugis immemor.

Auunculus.] Non eſt diminutiuum, quia nō recte formatur. Sed eſt matris meæ frater, dictus quaſi ęque tertius à me, vt auus eſt, ſed non eiuſdem iuris. Vel ideo dicitur, quod aui locū teneat, & propinquitate tueatur ſororis filios. Hinc auunculus maior.

Auus.] Ab æuo nominat̄, quod patre antiquior ſit. Et eſt patris vel matris pater, à quo proauus. Inde abauus, denique attauus, tritauus. Poſtea maiores dicūtur. A quo auitus, a, um, penultima producta, vt auita virtus. Sic in fœmi. auia, abauia, &c. Diſcriminis ergo dicimus paternus, maternus.

Innitor.] A nitor, id eſt, conor proprie, ſed innitor, id eſt, inhæreo, vt hic: vel inclino, & firmor. Hinc innixus, & innitens. Vt haſta parieti innititur. Compoſita penultimam producunt.

Terribile.] Proprie formidabile eſt, atque horrendum, hic pro venerando, ſuſpiciendo, & reuerendo accipitur, terribiliter.

Titulus.] Index cuiuſcunq; operis eſt. Vnde in ſtatuis ſeu picturis titulū literas nominamus. Item titulus libri dicitur, qui autorem, qualitatem, nomen, numerum commonſtrat. Per tranſlationem pro laude, & dignitate. Aliquando pro monumento, vt hic apparet poſitum in ſignum. Lxx. ςήλlω columnam, quod magis congruit, quàm titulum. Hinc dicimus: hic geſſit officium titulo tenus. Item, tituli aliquando milites dicunt̄.

Bethel.] Id eſt, domus dei, qui locus vocabatur ante Luza, quod interpretatur nux ſiue amygdalon. Vnde ridicule quidam verbum Hebraicum vlam, nomen eſſe vrbis putant: cū vlam interpretetur prius. Antiquæ omnes ſcripturæ verbo vlam, ſiue elem plenæ ſunt, quod nihil aliud ſignat, niſi ante, aut prius, vel veſtibulum, ſiue ſuperliminare, vel poſtes. Porro, vicus ibi poſitus, dictus eſt Bethel, qui prius erat Luz, id eſt, tunc domus dei, ante nux vocabatur. Erat in parte Beniamin, iuxta Bethau & Gai.

CAPVT XXIX.

Adaquo.] as, are, cōpoſitum ab aquo, as, ſeu aquor, ris, quod eſt hic loci potum dare beſtijs, & aqua reficere, & penultimam corripit.

Deuoluo.] Omnibus congruit quæ à ſummo deorſum delabuntur, vt ſaxa, aqua ſeu homines præcipitati. Per tranſlationem dicimus rem deuolutam, vel hæreditatem, quod vulgo dicitur, de manu in malū. Hic tamen pro amouere ponitur. Hinc diuolutio & deuolutus.

Amoueo.] Id eſt, de alio moueo, ſeu remoueo, & deuoluo. Per tranſlationē Plautus dixit: Amoui à foribus maximam moleſtiam, id eſt, abegi. Hinc amotio.

Conſobrina.] A ſobrino dicitur, vocantur conſobrini, qui ex duabus ſororibus

ſunt æditi, quaſi conſororini. Hic pro auunculi filia uidetur accipi.

Lia.] Laborans interpretatur filia Laban fratris, Rebeccæ lippa & fœtoſa, ait Hieronymus lib. I. contra Iouinianum, & deformis ſynagogæ typum præ ſe ferebat.

Rachel.] Ouis interpretatur. Huius ſoror iunior, pulchra & decora nimis, diuque ſterilis, eccleſiæ ſignificat myſterium, eius mors in partu Beniamin, id eſt, filij dextræ.

Lippus.] a, um, à lippio, quod eſt marcorem in oculis traho. Hinc lippa, vt hic, quæ lippit, cuiuſque oculi fluitant. Lippus inūgi, ait Horatius. Hinc lippitudo, & lipposus, a, um.

Venuſtus.] a, um, dicitur, quod cum gratia quadam, & Venere, id eſt, pulchritudine eſt, vt venuſtus homo, Rachel venuſta, differt à lepido, hinc venuſtas, pulchritas eſt à Venere, & venuſtare, id eſt, ornare, & deuenuſtare.

Hebdomas.] Dos, & hebdomada, æ, Latine ſeptimana, modo dicēdum ſit, id eſt, ſpacium ſeptem dierum, ſi interpretetur. Itē numerus ſeptenarius. Nō ſolum de diebus, ſed etiam annis, & quibuſuis alijs rebus, numero ſeptenario cōprehenſis, dicitur, vt hic. Imple hebdomadam. Non igitur (ait Hieronymus in quæſti. Hebraicis ſuper Geneſim) vt quidam male exiſtimant poſt ſeptem annos alios Rachaelem accepit vxorem, ſed poſt ſeptem dies nuptiarum vxoris primæ. Nam ſequitur. Et ingreſſus eſt ad Rachel, et dilexit Rachel magis, quàm Liam.

Placitum.] A placeo, es, vt ſibi placet, nomen ſubſtātiuum, ſignificat conſenſum, & veluti pactionem firmatam, vti hic. Placita etiam dicuntur ſcita atq; decreta, vt pontificum, & philoſophorum placita, id eſt, edicta, ſtatuta. Placita medicorum. Cōpoſita à placeo ſunt, cōplaceo, perplaceo, diſpliceo, à quo diſplicentia.

Potior.] A potis deducitur, tam tertiæ, quàm quartæ inflectionis. Eſt autem potiri, tenere, & quaſi in poteſtate habere. Et ſic ſemper fere cum genitiuo. Aliquādo eſt obtinere, & in poteſtatem vēdicare, & ſic cum ablatiuo. Interim cum accuſatiuo, vt hic potitur gaudia Terētius. Cicero: Ciuitas Athenienſium, dum ea rerum potita eſt. Hoſtibus viuis potiti ſunt, inquit Cæſar. Hinc potis, potis ſum, potior, potioris cōparatiuus. Potiſſimus, a, um, potius, potiſſime aduerbia. Interdum frui, ſic nonnunquàm cum accuſatiuo, rarenter tn̄, frequētius cum ablatiuo.

Ruben.] Omnium patriarcharum ob compendium lectionis etymologias nominum volo pariter dicere, & breuiter, ac veluti in tranſcurſu obiter recenſere. Ruben, interpretatur viſionis filius, quia vidit dominus humilitatem eius.

Symeon.] Quippe interpretatur auditio, ab eo quod ſit exauditus.

Leui.] Vbi nos legimus, apud me erit vir meus, Aquila interpretatus eſt, applicabitur mihi vir meus, q̄d Hebraice dicitur ilaue, & à doctoribus Hebræorum aliter transfertur, vt dicant, proſequetur me vir meus, id eſt, nō ambigo de amore in me viri mei, erit mihi in hac vita comes, & eius dilectio me ad mortē vſq; deducet, & proſequetur, tres enim filios genui ei. Vide Hierony. in traditionibus Hebraicis ſuper Geneſim.

Iuda.] Confeſſio dicitur, quia dixit: Nunc confitebor domino, & ob id vocauit nomen eius Iuda. Veruntamen hic cōfeſſio, pro gratiarum actione, aut pro laude accipitur, vt frequenter in Pſalmis, & Euangelio. Matt. xi. Confiteor tibi domine cœli & terræ, &c. Porro Iudas nō fuit primogenitus, ſed quartus Iacob filius ex Lia. Iudæa olim à filio Cam Cananæo Cananæa dicebatur, ſicut Ioſephus tradit, deinde à Iuda Iacob filio Iudæa. Idem Iuſtinus libro xxxvi. qui ſolum decem filios Iſrael ponit, ſed ſic errat, vt cum narrat ipſum Iſraelem populum totum de nomine filij Iudæ, qui poſt diuiſionē, ſed ante patrē de vita diſceſſerat, Iudæos vocaſſe. Lactantius libro quarto Hebræos tradit egreſſos iam Aegyptum in quadam Syriæ ſolitudine, cum conſediſſent cœptos appellari Iudæos, quod Dux eiuſce examinis erat Iudas, & terra quam incoluere Iudæa. Verū, cognominationem inde ortam, vnde & tribus Iudæ regnū meruit, quod ea prima poſt Moſen, cæteris cunctantibus inter vndas Erythrij maris eſt ingreſſa, quod putant Hebræi intelligi Geneſis xlix. vbi dicit Iacob Iudæ. Ex captiuitate filij mei aſcendiſti. Nā ſic legunt ipſi.

CAPVT XXX.

Infecundus.] a, um. i. ſterilis, & non fœcundus, non ferax, vt hic Rachel infœcunda. Hinc infœcūditas. i. ſterilitas. A fœcundus ſit, vt fœcūdus ager. Fœcūdi calices, &c. Horatius. Fœcunditas, & infœcūditas.

Alioquin.] Et alioq ornatius, vtroque modo dicitur, & habet pen. pro. ſignificatq; alio modo, vel quod ſi non, vel præter hoc, vel etiam. Plinius: Hos tibi dedicaui libellos, nam nec ingenij ſunt capaces, quod ali-

oqui nobis perquàm mediocre erat.

Balaa.] Vel Bala, concubina Iacob, legata inter Ioſeph et fratres defuncto Iacob, & interpretatur, habens eam, vel vir eius, ſiue venit hæc.

Dan.] Cauſſam nominis expreſſit, vt ab eo quod iudicaſſet ſe dominus, filio ancillæ iudicij nomē imponeret. Dan quippe interpretatur iudicium.

Inualeo.] Et inualeſco, quod ſignificat robur, ac firmitatem acquiro, vnde inualuiſſe cōſuetudinem, & mores dicimus. Sed inualidus, a, um, à validus venit.

Nephthalim.] Cauſſa nominis Nephthalim, aliter hic multo exponitur, quàm in libro Hebræorum nominum ſcripta eſt. Vnde & Aqla ait συνανέστρεψέν με ὁ θεὸς καὶ συνανεστρέφην. Pro quo in Hebręo ſcriptum eſt, Naphthule, elohim, Naphthaleti. Vnde à cōuerſione, ſiue à comparatione, quia vtrunq; ſonat, conuerſionem, ſiue comparationem, Nephthalim filio impoſuit.

Gad.] Filius Iacob, ex Zelpha ancillæ Liæ, dixitq; Lia in fortuna, et vocauit nomē eius Gad. Vbi nos poſuimus, in fortuna, Græce dicitur, ἐν τύχῃ, quæ poteſt euentus dici, in Hebræo habetur Bagad, quod Aquila interpretatur, venit accinctio. Nos autem dicere poſſumus, in procinctu.

Aſer.] Proprie non diuitiæ, ſed beatus dicitur, ex etymologia nominis Aſer, & ſcripturæ autoritate dicentis: Beata ſum ego & beatificant me mulieres. Ab ea beatitate hominum dicentium, filium ſuum beatum nominauit. Quanquàm in alijs ſecundum ambiguitatem poſſunt & diuitiæ ſic vocari.

Mandragoræ.] Duo ſunt genera, candidus qui mas eſt, & nigellus qui fœmina putatur. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine. Vis eius in poculo ſomnifera eſt, ac etiamnum olfactu. Columella: Mandragoræ pariat flores.

Præripio.] Compoſitum à rapio. Reliqua compoſita ſunt, abripio, arripio, vt arripere anſam, arripere mordicus. Corripio, vt corripio corpus è lecto, correptus eſt morbo. Hinc correptio, correptus, a, um. Diripio, vt diripere vrbem. Eripio, vt bolū e faucibus eripere. Eripere animā, eripere voluntatem mortuis Cicero. Proripio, vt: Quo ſe proripit ille. Surripio, id eſt, ante rapio, vel præoccupo. Plau. Huc veniſti ſponſam præreptum meam. Hic præ, & ad temporis, & perſonæ anteceſſionem referri poteſt, atque dignitatis.

Iſſachar.] Etymologiam huius nominis, Lxx. ædiderunt Interpretes, & eſt merces, queadmodum dixit Lia, dedit deus mercedem meam mihi, &c. Non vtique, vt plerique addito pronomine male legunt, exiſtimandum eſt ita ſcriptum eſſe, quod is eſt merces, ſed totum nomen interpretatur, eſt merces. Is quippe dicitur eſt, & Sachar merces. Hoc autem ideo, quia Mandragoris filij Ruben introitum, qui Racheli debebatur, ad ſe viri emerat.

Zabulon.] Vbi nos poſuimus, habitabit mecum, & Lxx. interpretati ſunt, diliget me, in Hebræo habetur Isboleni. Et eſt ſenſus, quia ſex filios genui Iacob, propterea iam ſecura ſum, habitabit enim mecum vir meus. Vnde & filius meus vocatur habitaculum. Male igitur, & violenter in libro nominum Hebraicorum Zabulon fluxus noctis interpretatur.

Dina.] Filia Liæ, quam Sichē filius Emor Euæi corrupit. Hæc transfertur in cauſſam, quam ſignificantius Græci δίκην vocāt. Iurgij enim in Sicimis cauſſa extitit.

Ioſeph.] Poſt filios & parentum ponenda ſunt nomina, Lia, laborans, Rachel, ouis, cuius filius Ioſeph ab eo quod ſibi aliū addi mater oportuerat, vocatur augmentū. Hinc Ioſephus Latino more pe. producta.

Socer.] Vxoris meæ pater eſt. Socrus vero, vxoris meæ mater, Græce ἑκυρά dicitur penultima correpta, & ἑκυρός, hecyros, ſocer. Terentius poeta Comicus, Comœdiam hoc titulo ædidit.

Abeo.] Compoſitum ab eo, is, it, id eſt, diſcedo, vt hic. Liuius libro I. Hæc locutus ſublimis abijt. Inde, abitus, & abitio, id eſt, diſceſſus. Abijt & taurus in ſyluā, prouerbium: tempus abijt.

Gyro.] as, cum y Græco, ſeu Pythagorico, vel ypſilo, id eſt, circundo, à gyro. i. circulo & ambitu. Hinc regyro pen. prod. quod eſt retrogyro. Varro: Quidam quæ non ſolum à lateribus per feneſtras, ſed etiam ſubtus à ſolo ventus regyrare poſſit.

Vellus.] eris, pen. corr. lana ex ouibus detonſa, & euulſa, quod ante tonſuræ vſum lanam veteres vellerent, dicitur, quam demptam & deglubatam, alij vellera, alij velamina appellant. A verbo vello, is, manat. Hinc vulſus, a, um. Vellico, as, vt vellicare aurem, prouerbiū. Cōpoſita, auello, euello cōuello.

Fuluus.] a, um, color eſt, qui ex rufo & viridi videtur eſſe mixtus, in alijs plus viridis, in alijs plus rufi habens. Scuti poeta diligentiſſimus, Aquilam fuluam nuncupauit, & Iaſpidem etiamnum. Item fuluos

gale

galeros,aurum fuluum,arenam fuluam,leonem fuluum,& æs fuluum.

Vnicolor.] Penult.producta,id eſt, vnius coloris: Græce monochroma dicitur. Chroma enim color eſt. Hinc diſcolor eſt varij coloris. Vt rerum diſcolor vſus, ait ille. Concolor,verſicolor, omnia à color,ſiue colos. Hinc coloro,as, decoloro,as, colorificus, a, um, quod colorem facit. Coloriæ veſtes,quæ natiuo coloræ facte ſunt.

Populus.] Prima producta,genus eſt arboris, à frondium multitudine ſic appellata.Vergilius: Hic candida populus antro. Ea eſt arbor Cerro ſimilis. Hinc populeus, a,um,quod factum eſt ea ex arbore, vt hic. Dicitur etiam populnus, & populetum, locus populis conſitus.

Amygdala.] Nux eſt Græca, Græca quoque dictio, alias Thaſia dicitur. Amygdalus arbor eſt. Hinc amygdalinus penultima cor. contra vulgi morem,poſſeſſiuum. Serenus: Fertur amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibendus.

Platanus.] Penultima cor. arbor late ſpargentibus ſe ramis, hinc nomen ſortitur, à πλάτος,id eſt, latum. Petronius Arbiter. Nobilis æſtiuas platanus diffuderat vmbras. Eſt tam maſculini quàm fœminini generis, tam ſecundæ quàm quartæ claſſis. Hinc plataninus,a,um, plataninis,vt hic legendum puto, non platanis. Et platanetum ſeu platanon, locus platanis conſitus. Quanquàm Septuaginta, Styracinas, & nucinas, & plataninas, id eſt, mali granati habeant virgas. Multum apud Septuaginta interpretes confuſus eſt hic ſenſus, & vſque in præſentem diem nullum potui inuenire noſtrorum, ait Hieronymus, qui ad liquidum quid in hoc loco diceretur, exponeret. Tu videto eum, ſi placet in quæſtio. Hebraicis ſuper Geneſim in hunc locum.

Decorticare.] A cortex fluit. Hinc corticula diminuti. Decorticare canabim, excorticare idem, decorticatio,eſt corticem detrahere,& librum,vt hic.

Coitus, us.] Honor ſit auribus, à verbo coeo, is, iui. Coire quondam verbum verecundum, poſtea factum eſt vſurpatione parum caſtum. Idcirco Hippocrates coitum finiuit μικρὴν ἐπιληψίαν, id eſt, paruum morbum comitialem. Architas Tarentinus, vt eſt apud Ciceronem in Catone maiore, quo magis intelligeretur, quanta peſtis eſſet voluptas, fingi animo aliquem iubebat tanta incitatum voluptate corporis, quanta percipi poſſet maxima, nemini cenſebat fore dubium, quin tam diu dum ita lætaretur, nihil agitare mente, nihil cogitatione conſequi poſſet.

Serotinus.] a, um, à ſero pro veſpere, fit, vt hora ſerotina, & tempuſculum ſerotinum. Item dicimus poma ſerotina, quę tardius matureſcunt,ſerius aduerbium. Item ſerum ſubſtantiuum eſt veſperum tempus,vt:In ſerum dimicatione protacta. Erat iam ſerum diei Titus Liuius. Item ſerus, a, um.

Admiſſurus.] a,um, adiectiuũ ab admittor quod plura ſignificat, quæ tranſeo, Ad rem, hic pro iuxta ponere, & adiungere ponitur pro ſobole procreanda,ſubſtantiue tamen admiſſura. Iuſtinus libro primo: Ibique equum equæ admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum, quod euenit. Hinc admiſſarius equus dicitur, qui ad ſobolem procreandam equæ adiungitur, alias initor penult. cor. ſaluo decore.

CAPVT XXXI.

Inclytus.] Penultima correpta cum ypſilo, idem eſt quod,glorioſus, illuſtris, ſtemmate clarus. Ab ἐν, & κλυτός, id eſt, clarus.

Nudiuſtertius.] Et nudiuſquartus compoſita ſunt à nunc & die tertio,& quarto, id eſt, nunc eſt dies tertius. Semper de præterito dicuntur tempore. Nudius tertius decimus apud Ciceronem,&c.

Circumuenio.] Idem quod circundo. Aliquando eſt circumuenire. Interdum decipere, ſeu inſidijs inuoluere, vt hic. Nonnunquàm opprimere.Hinc circumuentio.

Tentorium] A verbo tendo manat, tabernaculum eſt, quod ibi vela, aut aliquid velorum tenduntur, vel ipſa potius velamenta, contra cœli iniuriam, quod funibus, ligniſque extenditur. Alia nomina ſunt: caſtra, ſtatiua pluraliter, ſtatio, papylio, παπυλιών,tabernaculum,ſcœna.

Clam.] Præpoſitio ſeparatiua eſt, & caſualibus tantum præponitur, vt clam patre hoc egiſti. Quandoque loco aduerbij ponitur. Sed oratores præpoſitione potius vtuntur, etiamſi ablatiuo iungatur,vt Priſcianus, ſeu accuſatiuo vt Donatus ſentit, vt clam me profectus eſt,id eſt, me neſcio. Item dicimus: Clam me eſt, id eſt, fugit, præterit,latet me. Non te clam eſt, clam omnibus, clanculum idem.

Tympanum.] Inſtrumentum vna ex parte planum membrana clauſum: intus vacuum quod baculo pulſatur, vt hic. Eſt & vehiculum tectum, vt Seruius ait: Item accipitur interdum pro machina tractoria, q̃ rota vocatur, vt Victruuius dicit, ad hauriendam aquã celeriter. Item Græce geranion, eyn kranich radt, alias grus dicitur. Hinc tympaniſtes & tympaniſtria, tympanizo, as.

Cithara.] Inſtrumẽtum muſicum, alio nomine Lyra nominatur, quã Hieronymus, in modum Deltæ Græcæ literæ, ſic Δ effici ſcribit. Hinc Citharœdus qui ea ludit. Horatius: Et Citharœdus Ridetur chorda q ſemper oberrat eadẽ. Cithariſta, à verbo Græco κιθαρίζομαι, καὶ κιθαρίζω, κίθαρις. Citharea Venus eſt.

Idolum.] Cum o mega ſcribitur apud Græcos, ſic εἴδωλον, ideo pen. produ. contra vulgi prolationem, dicitur ſimulacrum.

Hieronymus.] Vbi nunc idola legimus, in Hebræo theraphim ſcriptum eſt, Aquila μορφώματα, id eſt, figuras, vel imagines interpretatur. Hinc idololatria, idolothytũ, idolium, & idololatra cultor idolorum.

Eſto.] A ſum, es, eſt: futuri temporis indicatiui. Interdum concedentis aduerbiũ eſt. Vergil. Eſto ægram nulli quondam flexere mariti.

Nepos.] Qui ex filio, filiave natus eſt, quod natus poſt ſit patri, quàm filius. Huius relatiuum eſt auus. Et dicimus nepos ex fratre, nepos ex ſorore. Hinc pronepos, abnepos, &c. Nepotes interdum ſunt poſteri, nepotulus dimin. Item nepotes dicuntur lurcones. Hinc nepotor, aris verbum.

Stramentum.] Et ſtramen quod ſolo quieſcendi gratia ſternitur, & proprie eſt ſtipula. Dictũ ſtramentum à ſtando vel ſtratu, ꝙ id ſubſternatur pecori, vt hic. Hinc adagium: Aſinus ſtramina mauult q̃ aurum. Hinc ſtramineus, a, um: ſtramentitius, a, ũ.

Tumens.] Participium à tumeo, id eſt, turgidus, tumidus, inflatus, ſuperbus. Hinc tumor. i. inflatio, & ſuperbia, & tumiditas. Tumidus, a, um. Compoſita à tumeo ſunt intumeo, extumeo, tumeſco, & intumeſco fere idem. Cui iam vterus intumeſcit.

Tumulus.] Eſt terra tumens, id eſt, collis. Aliquãdo pro ſepulcro, quoniam ibi terra coacceruari ſolet. Mantuanus: Ex humili tumulo magnum producit olympum. Hinc tumulus honorarius, de quo Suetonius in Claudio. Cæterum exercitus ei honorariũ tumulum excitauit, &c. Græce cœnotaphiũ, id eſt, imaginarum ſepulchrum, quale Vergil. deſcribit lib. iij. Aenei. Et Martianus Capella eius meminit. Sic vocari poſſunt hodie quas reputationes in anniuerſarijs exequijs vocamus.

Ineo.] is, ſignificat incipio. Hinc inire fœdera, vel pactum, aut gratiam dicimus, id eſt, pangere, dictum eſt copioſius alias.

Immolare.] Id eſt, ſacrificare, litare vt dictum eſt. Hinc immolatitius, vt animal immolatitium.

CAPVT XXXII.

Fœtus.] a, um. i. plenus, fœcundus, abundãs, frugiferum. Hinc fœta mulier, id eſt, grauida, & partui vicina, imprægnata, atq; ferens vteꝝ. Effœtus, a, um. Deſœtus idẽ, fœtuoſus, a, um, fœto, as, vt bos fœtauit, fœtifico idem. Arborei fœtus, ſunt poma.

Caſtra.] Pluratiuo nũero appellãtur exercitus, cũ in pcinctu pergunt, aut in certo q̃libet loci itinere demorãtur. Similiter locus in q̃ milites tentoria fixerũt, vel ipſa tentoria, in quibus milites diuerſantur, dictũ eſt.

Mature.] Aduerbiũ. i. celeriter ſeu tempeſtiue, vt hic. Adagiũ: Mature fias ſenex, ſi diu velis eſſe ſenex. Aliquando ſignificat grauiter, hinc maturitas eſt ipſa grauitas, & maturare, matureſcere, maturus, vt ſatio matura ſæpe decipit, ſera ſemp mala eſt. Columella de re ruſtica. Vide Chiliades Eraſmi.

Obſtupeo.] es, à ſtupeo cõponitur, dicitur & obſtupeſco. i. ſtupore percutior, & quodammodo ſenſum reꝝ non habeo, rigidus ſum, & inſenſibilis fio. Item obſtupefacio, obſtupefio, ſtupor, ſtupidus, a, um.

Marceo.] es, id eſt, putreo, à quo marceſco, id eſt, putreſco à macie, quoniam quæ macie attenuata ſunt, facile putreſcũt. Hinc marcor, oris, pe. prod. & marcidus, a, um, vt marcida vbera. Compoſita emarceo idem quod marceo, emarceſco.

CAPVT XXXIII.

Turma.] Ordo militaris, & equitum eſt, dicta quaſi terdena, quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tacienſiũ, Ramnenſium, & Lucerum fiebant, teſtes ſunt Varro, & Vegetius lib. de re militari, quoꝝ præfectus dicitur Decurio, à quo turmalis, le. Hinc aduerbiũ turmatim, eſt cateruatim, ſturnatim, graculatim.

Paulatim.] Aduerbium, id eſt, ſenſim, & tractim, ſeu pedetentim. Ouidius: Tempus edax rerum, tuque inuidioſa vetuſtas Omnia deſtruitis, vitiataque temporis æuo Paulatim lenta conſumitis omnia morte. Nil equidem durare diu ſub imagine eadẽ.

Seir.] Dictus eſt Eſau, id eſt, alio nomine piloſus,& hiſpidus. Eſt & Idumeæ regio ab Edom, dictum eſt alias.

Socoth.] Fuit ſecunda manſio. In hac coquebant panes azymos, id eſt, infermentatos,& primum tendebãt tabernacula, vnde ex re nomen locus accepit. Socoth quippe interpretatur in lingua noſtra tabernacula ſiue tentoria, vt hic in textu exponitur.

CAPVT XXXIIII.

Aſſentior.] iris,& aſſentio.i. cõſentio. Lactãtius: Cui opinioni poeta noſter aſſenſit. Hinc aſſenſus & aſſenſio ꝑ conſenſu,& aſſenſor, qui alicui adſentit,&c.

Conglutino.] A glutino, id eſt, coniungere, ferruminare, hinc glutinamentum id eſt, compactio, coniunctio, ferruminatio. Compoſita ſunt adglutino, deglutino,& reglutino, omnia cor. penul. à gluten & glutinum. Hinc glutinoſus, a, um.

Delino.] is, pen. cor. lini, liui,& leui, litum, eſt fœdare. vnde delitus, a, um, pen. cor. id eſt, fœdatus. Cicero: Tuli moleſte, quod literæ delitæ mihi à te redditæ ſunt. Allino, collino, circumlino, illino, oblino. Vnde oblitus, a, um, pen. cor. Perlino, relino, vt Releui dolia omnia. Sublino. Plautus: Sublinere os, adagiũ. Hinc litura, lituro, as, litus, a, um.

Stuprum.] Eſt coitus lege prohibitus vetituſq́;, qui duplex eſt. Alter cum nupta, & adulterium vocatur; Alter cum puero, aut cum ſanguine coniunctis, ſeu ſacris virginibus, aut cum vis infertur cuilibet perſonæ, etiamſi ancilla ſit,& varie nuncupatur, nunc raptus, nunc ſacrilegium, &c. Interdum pro turpitudine ponitur. Dicitur & ſtupratio à ſtupror, & conſtupror. Cætera verecundiæ ergo taceo.

Negotior.] aris, id eſt, negotia exerceo, atq; mercaturæ operam nauo. Hinc negotiator, id eſt, mercator. Negotium, vt negotijs detineri, implicari, obrui. Exhibere negotiũ, eſt faceſſere negotium. Dare negotium. Nihil mihi tecum eſt negotij. Negotiatio, negotialis, e, negotioſus, a, um.

Dos.] Dicitur cum datur, & accipitur, niſi enim acciperetur non eſſet dos. Et non ſolum ea quæ marito ab vxore dantur, ſed etiam quicquid alicui datum eſt, vel à natura, vel ab hominibus. Hinc dotes animi dicuntur virtutes, dotes ingenij,& dotes corporis vires corporeæ. Item iiij. dotes animæ exutæ. Diminutiuum eius eſt doticula. Hinc dotalis, dotale, doto, as, vt dotata mulier, indotata.

Depopulari.] Compoſitum à populor, aris, idem quod populor ſimplex. Dicitur & populo, as. Hinc populatio, vt populationem prohibere, populabundus, a, um, à populus omnia, popellus, dimi. popularis, e. Cicero: Nihil tam populare, quàm bonitas. Præſtat popularem eſſe, ac diuitem, quàm nobilem ac mendicum. Populares mei, id eſt, ciues, popularitas, populariter aduerbium. Horatius: Cõuerſo pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter. Deſtruere eſt, ſeu deprædari, apud antiquos etiam depopulo dicebatur. Hinc depopulator,& depopulatio.

Scortum.] Idem quod corium. Hinc ſcortum meretrix dicitur, rationem honeſtatis cauſa ſupprimo, nota eſt ſatis. A quo ſcortor, id eſt, meretricor. Et ſcortator. Non erit meretrix nec ſcortator de filiabus Iſrael ait dominus in Deuteronomio. Hinc ſcorteus, a, um: ſcortes, ſcortulum dimi. & ſcortillum, ſcortatio.

CAPVT XXXV.

Infodio.] Compoſitum à fodio, ſignificat intus fodio, aut intus planto, pono, ſeu ſepelio. Columella. lib. iiij. Campeſtris locus alte duos pedes infodiendus eſt. Hoc modo hic accipitur. Alia cõpoſita ſunt, confodio, circunfodio, defodio, effodio, vt effodere oculos. Perfodio, refodio, ſuffodio, transfodio. Hinc fodico, as, foſſor, fodina pen. prod. vt aurifodina, argentifodina, ſalifodina,&c. foſſa, foſſio, foſſilis, le: foſſitius, a, um, foſſula dimi. Item fouea.

Terebinthus.] Arbor nigrum lignum cum ſplendore præferens, habenſque ſoliditatem in buxi ſpeciem. Ex hac Terebinthina reſina, quam nos Terementinam barbare vocamus. Hæc arbor maſcula eſt, & fœmina, hoc eſt, Androgenes, maſcula ſterilis. Sic hæretici, Hieronymo teſte, Terebintho comparantur.

Libo.] as, eſt leuiter deguſtare, & quaſi primoribus labijs attingere. Dictum quaſi labiare. Per translationem leuiter tangere. Quandoq; pro ſacrificare, vt hic. Aliqñ ꝑ recipere, ſumere, haurire. Compoſita, delibo, prælibo, prolibo, pe. prod. libare oſcula. Cõpoſita delibo, prælibo, illibatus, a, um.

Libamen.] Libamentum, libatio, idem pollent, ſignificantq; quicquid in ſacris libatur, à Libero patre, q primus Ioui libauit, immolauit, ſacrificauit, litauit. Libum, bi.

Ephrata.] Ciuitas eadem quæ Bethleem, Matthæi ij. Ephratæus fuit Dauid &

Salomon,& vbertas,fertilitasq́; interp̄tatur. Porro, Ephrata regio eſt in qua Bethleē ciuitas Dauid in tribu Iuda, quod nomen vtpote priſcum, & minus ad vulgum notum, ſacerdotes p̄termiſerunt,cum Herode alienigenæ loquerentur,ſubiecto quod notius erat Iuda. Tum,nec intereſſe Prophetæ exiſtimabat Euangeliſta,vel Iudam dicere, vel Ephrata,ceu quis Romam Latij, & alius Romam Italiæ dicat. Atq; obiter ſubmonebat, de Iuda eſſe dominum noſtrum. Eſt etiam altera Bethleem in Galilæa, vt ſcribitur in libro Ieſu Naue. Adnotauit D. Hieronymus apud Matthæum,pro Iudæ, ſcriptum fuiſſe Iudææ,librarij vitio. Nam nō eſt alibi Bethleem,quàm in Iudæa. Ea enim quę ſita eſt in Galilæa,nihilominus eſt Iudææ: nempe Galilæa & ipſa Iudææ parte.

Obſtetrix.] Ab obſtando,vel obſiſtendo dicitur. Eſt enim illa, quæ parturiētium curam habet. Hinc obſtetricor verbum, & obſtetrico,as, penult. prod. & obſtetricula diminutiuum.

Bennoni.] Id eſt, filius doloris mei, vt hic in textu interpretatum eſt.

CAPVT XXXVI.

ADa.] Vxor Eſau, qui & Edom, filia fuit Elon Ethæi, & decor interp̄tatur.

Olibama.] Eiuſdem vxor, filia fuit Anæ filij Sebeon Euæi, & interpretatur tabernaculi altitudo.

Inſimul.] A ſimul. Aliquando ordinē vel cōiunctionem ſignificat. Et geminatum valet idem, quod cum & tum aduerbium congregandi: à ſimul deriuatur & componitur,idem eſt,quod vna,pariter,ſimulac & ſimulatq́;,id eſt,poſtq̄,compoſita ſunt.

CAPVT XXXVII.

POlymitus.] Pen.cor.à πολύ, & μιτὸς quod eſt filum, ſeu licium, à liciorum multiplici varietate. Hinc veſtis polymita,vt hic,quæ multis licijs intertexta eſt. Sic monomita dicuntur quæ vno licio texuntur. Dimita quæ duobus. Trimita quæ tribus. Hinc Polymitarius,a, um: vt opus polymitarium,id eſt,plumarium. Polymitarij qui talem artem callent.

Seminarium.] Etiam ſemen dicitur, quod et ꝑ plantario,id eſt,ꝑ loco in q̄ plantæ ſeu ſemina componuntur,capi ſolet. Aliquando dicitur arbor, de qua aliquid ſumitur,vt plantetur, quemadmodum ſurculus inſititius. Columella.lib.iij. Satoris officium eſt de ſeminario transferre plantam.

Manipulus.] A manu fit, & ꝓprie ſignificat manualem herbarum faſciculum, quem manu quis apprehēdit metēdo, Græce dragma. Manipulus fuæ ait Terētius. Aliquando ponitur ꝓ exigua militū manu, q vnum ſequuntur ſignum, Varro, Vegetius, Seruius,autores. Hinc manipularis. Hinc cō manipulones,manipulatim, nam olim manipulis herbarum haſtili alligatis pro vexillis vtebantur.

Increpo.] Pen. cor. ſignificat ſono,vt Tuba increpuit ſonum. Per translationem accipitur pro reprehendere,vti hic. Increpauit eum pater eius. Item pro incitare. Turpilius: Age tu Hymenæum increpa.i.incita. Hinc increpatio,increpito,tas,frequenta.

Ditio.] Idem quod imperium,à Dite videtur deductum,à quo ditiuncula diminutiuum. Dis,alias Pluto. Item Dis,ditior,iſſimus. Diteſco,Dito,as.

* Fomes.] A fouendo,hoc eſt, nutriēdo ignē,deducitur. Eſt eīm aſſula ex arbore excuſſa dum cæditur. Ponitur q́; ꝓ omni materia ſicca in qua facile ignis accendit. Per trāslationem quicqd nos excitat, & accendit ad aliquid agēdum. Theologi fomitem aliter accipiunt. Hinc fomentum fere idem.

Sichimis.] Sichimorum humeri, ipſa eſt quæ & Sichem nomen loci, & humerus, ſiue pars interpretatur.

Ciſterna.] Locus in quo colligitur aqua pluuialis per canaliculos ſub ſtillicidio poſitos,ad imbres ſuſcipiēdos. Vlpianus: Ciſterna aquam viuam non habet. Dicta ciſterna,quod ſit cis.i.infra terram.

Talaris, & hoc talare.] Veſtis vſque ad talos deſcendens. Aquila tranſtulit ἀςγαγάλιον, id eſt,tunicam talarem, Symmachus,tunicam manicatam, ſiue quod ad talos deſcenderet, ſiue quod & manibus artificis mira eſſet varietate diſtincta, ſiue quod haberet manicas, antiqui enim magis colobijs vtebantur. Nam colobium veſtis genus eſt. Hinc talaria induere, prouerbialiter eſt abitionem parare.

Aromata.] Latine odoramenta dicuntur. Et inde aromatopola pen. ꝓducta. Aromatarius idem, horum venditor eſt, qui & miropola dicitur.

Reſina.] Pe. cor. contra vulgi opinionem, humor eſt ex arboribus defluens in ijſdem reſidens, à quo reſinatus, a, um, quod reſina illitum eſt. Iuuenalis: Quid enim reſinata iuuentus?

Stactes, vel te.] Græci ſic σακτή, id eſt,gutta,eſt genus odoramenti, myrrhæq́; flos

floſ appellatur Hieionymo teſte. Eſt & pinguiſſimus ille liquor prouenienſ ex myrrha expreſſa.

Cilicium.] A Cilicibus populis dictum eſt, apud quos, vt inquit Varro, Cilicia primum cõfecta ſunt: fiunt autem ex villis hircorum atq; caprarum, vt Vegetius ait, ad excipiendum impetum ſagittarum. Aſconius ſcribit cilicia texta eſſe de pilis, in caſtrorum vſum atq; nautarũ. Hinc cilicinus pen. cor. vt veſtis cilicina. Porro Cilicium induere ſolebant Prophetæ, quum populũ ad pœnitentiam adhortari, atq; inducere conabantur. Hieronymus ſuper Zachariam: Cilicio etiã operiebantur, qui pœnitentiam agebant.

Compareo.] Id eſt, coram aliquo pareo, vt hic, puer non comparet. Alia compoſita ſunt, appareo. Hinc apparitio. Et apparitor pe. cor. Apparitura, vt apparituram facere. Diſpareo, Tranſpareo.

Putiphar.] Eunuchus fuit Pharaonis archimagirus, ait Hieronymus .i. cocorum princeps: pro magiſtris exercitus ſcriptura commemorat. μαγειρεύειν quippe Græce interpretatur occidere, & Aphrice, taurus interpretatur. Hebræi aliter & ſcribunt & ꝓferunt. Ego multa prudens tranſeo. Dictionarij Hebraici ſunt in manibus.

CAPVT XXXVIII.

Odollamites.] Penultima prod. interpretatur conteſtans aliquem, vel teſtimonium in aqua.

Opilio.] Vel vpilio, quaſi ouilio, qui oues cuſtodit. Plautus: Etiam opilio qui paſcit inter alienas oues aliquam habet peculiarem, quæ ſpem ſoletur ſuam.

Theriſtrum.] θέριστρον, genus eſt pallij Arabici, aut velamen, ſeu veſtis tenuis, qua vtebantur mulieres Paleſtinæ, vel eſt veſtis ſubtilis, & æſtiua, veſtimentum meſſoris.

Concubitus.] A concubo & concubitum à concubitu, dormiendi cauſſa dicitur, notæ ſignificationis eſt, alias dictum.

Arrabo.] Penult. cor. & arra, vtrunque ſumitur pro ſolutionis parte, quæ prius datur, vt reliqua reddatur. Terentius: Relicta arraboni eſt. Hinc arrare, & ſubarrare, vt anulo fidei ſuæ ſubarrauit me, ait diuus Ambroſius, in hiſtoria diuæ Cæciliæ virginis & martyris.

Coccinus.] Pen. cor. à cocco nomine, id eſt, purpura, eſt color purpureus, quo panni inficiebãtur. Hic color exuberantiã quandam, ac ſplendorem ruboris oſtẽdit. Qui & ſpadicus, & phœniceus, atq; roſeus vocatur, dicitur & coccineus. Cocceus, a, ũ. Coccina pe. cor. eſt veſtis purpurea.

Maceria.] Et maceries, ei, paries, ſeu murus eſt, ſine cæmento, vel congeries lapidum in vnum compactorum, ſiue alio ferruginis genere, quo vineæ claudi ſolent. Qñq; dicitur membrana ſecundinarum, quam alio nomine Steram appellant, vt hic. Aquila & Symmachus pro maceria, diuiſionẽ tranſtulerũt, quod Hehraice dicitur Phares. Ab eo quod diuiſerit membranulam ſecundinarum, diuiſionis nomen accepit. Vnde Phariſæi qui ſe quaſi iuſtos à populo ſeparauerãt, diuiſi appellabantur.

Zarai.] Hoc nomen interpretatur oriens. Siue igitur, quia primus apparuit, ſiue quod plurimi iuſti ex eo nati ſunt, vt in lib. Paralipomenon continetur, Zara oriens appellatus eſt, Matth. I.

CAPVT XXXIX.

Creditus.] a, um, à credo verbo manat, q̊d eſt dictis vel factis fidem habeo, hic pro commiſſo accipitur, vt mihi hęc concredita eſt ꝓuincia. Et grex mihi eſt creditꝰ. Sed creditum appellatur, id quod nobis debetur. Hinc creditor, qui credit debitum.

Inijcio.] is, pe. cor. proprie intro iacio, immitto, innecto. Aliquando, in aliquid iacio, vt manus inijcere, & oculos, vt hic. Interdum, cum impetu iacere, ſeu impetũ facere. Nonnunq̃ ſimpliciter iacere. Hinc iniectio, & iniectus, a, um, interiectio.

Arbiter.] Iudex non à lege, ſed ab his qui litigant electus, qui totius rei habet poteſtatem, dictus ab arbitrando, id eſt, æſtimando. Hunc Græci Irenarcham vocant. Hinc arbitriũ, & arbitrari, arbitratio. Et arbiter idem eſt, quod præſens vel teſtis: Dij fœderum arbitri. Sine arbitris, arbitraria pœna. Pro ſuo arbitrio facit. Arbitrium etiam iudicium ſcilicet. Vnde ad arbitrium ſuum reuocare.

Laciniæ.] arum, in veſtimento proprie pars extrema, & cæſura, oraq; eſt particulatim conciſa decoris cauſſa, vt hic. Etiam eſt genus fungorum qui ſubrufi circa caſtanearum radices erumpunt. Hinc lacinioſus, a, um, vt veſtis lacinioſa eſt ſinuoſa. Laciniatus, a, um, vt veſtis laciniata, laciniatim aduerbium.

Argumentum.] Quintiliano autore, eſt ratio ꝓbationem p̄ſtans, qua colligitur aliud ꝑ aliud, & quæ q̊d eſt dubiũ, ꝑ id q̊d dubium nõ eſt confirmat. Sumitur interdum ꝓ materia. Aliqñ pro coniectura. Interim ꝓ verſimili ꝓbatione. Nonnunq̃ pro ſumma verſibus expo-

expoſita, ab argumentor, aris. Hinc argumentulum dimi. Et argumentoſus,a,um,vt apis argumentoſa. Et argutus,a,um,vt argu ta vox. Nō facit argutum chorda ſoluta ſonum. Iacobus Horlinus autor. Argutum caput: Argutulus dimi. Argutia, argutor, aris, verbum, vnde argutatio. Omnia ab arguo, is, verbo dimanant.

CAPVT XL.

Pincerna.] A Græco deducitur, cui cōuiuæ dicunt identidem πίνειν κίρνα, id eſt, miſce vinum, vel tempera vinum vt bibam. Non auſim affirmare probum eſſe vocabulum, etiamſi Aſconius in prætura vrbana vſus ſit eo. Grȩci Oenochum appellāt. Apuleius Pocillatorem vocauit latina dictiōe. Vide Budæū de Aſſe, & partibus eius.

Piſtor.] oris, q & pinſor, à pinſo, is, ere, qui frumenta in pilis pinſit. Nunc autem dicitur qui panem coquit ſeu facit. Latini panificum, & panificem. Græci artocopum nominant, hinc panificium. A quo piſtrinum, & priſtina. Olim frumenta priuſquàm molæ eſſent inuentæ, tundebantur in pila. Hinc piſtorius, a, um. Sed Piſtoria ciuitas eſt Italiæ in Hetruria. Vnde Piſtorienſis, e. Piſtura ars pinſendi. Piſtillū, vt piſtillo retuſius adagium. Olim ſeruorum pœna erat in piſtrino molere, vel pinſere alligatos. Piſtrilla parua mola. Piſtrinenſis, e, ad molam pertinens. Piſtrix mulier pinſendi gnara.

Propago.] Et propages pen. prod. vitis vetula, & ſuppreſſa eſt, vt ex vna plures fiant, dicta quod porro pangatur, id eſt, longe figatur. Aliquando ſignificat genus, & ſic primam cor. Hinc propagare verbum & propagatus, vt ꝓpagare fines imperij. Propagare vitam. Cicero. Vera gloria radices agit atq; etiam propagatur.

Gemma.] Oculus vitis, quem primo emittit, vt hic. Vergilius: Turgent in palmite gemmæ. Ad huius ſimilitudinem etiam lapillus vocatur, quamuis generale nomen ſit complectens proprie, quæcunq; nec oblonga, nec perforata ſunt. Hinc gemmare, gemmatus, a, um, & gemmula dimi. Gemmoſus, a, um, Bigemmis ſurculus, Trigemmis, Gemmaſcere.

Caniſtrum.] Et caniſter, fiſcella, ciſta, quæ viminea eſt. Græci κάναστρον & κανέον vocant. Diminutiua ſunt caniſtellum, & caniſtellus.

Lacus.] Secundæ, vel quartæ inflexionis, locus eſt profundus cum aquis perpetuis ibidem natis, qui efficit riuos, & flumina. Hic pro carcere ponitur. Item eſt & lacus locus qui continet muſtum prælo ex vinaceis expreſſum. Hinc Lacunar, & Lacuſculus diminut.

Natalis.] Et hoc natale, & hoc natalitium à naſcor, ſumitur pro die quo quis natus eſt. Similiter natalitius, a, um, in quo additur dies. Natales plurale, genus ſcilicet, vt Claris natalibus ortus. Vnde: Natalibus reſtituere, eſt nobilitare.

Coniector.] oris. Interpres ſomniorum & omnium à coniectura, hoc eſt, directione quadam rationis ad veritatem. Græci Oniropolum, vel onirocriticum vocant. A Coniecto coniectas. Hinc coniectura, vt aſſequi coniectura. Coniecturalis, e.

Patibulum.] Modo ſeram ligneam, qua oſtia claudūtur ſignificat, à pateo, quod hac remota valuæ pateant, modo crucem, furcamq;, et ſic à patior fieri manifeſtum eſt, vt hic accipitur. Eſt etiam obex et peſſulum, vectes, repagulum.

CAPVT XLI.

Paluſter, ris.] Et paluſter, a, um, quod eſt ex palude, quæ dicitur, vbi eſt paululum aquæ in altitudine, & palàm latius diffuſa, quæ etiam quandoq; ſiccatur. Rana paluſtris, & canna paluſtris.

Confectus.] a, um, à verbo paſſiuo cōficior, quod eſt conſumi, & fere perire, vt: vir inops fame, frigore, dolore conficitur, ſicut hic macie confectæ boues. Bellum confectū eſt. Corpus fame confectum eſt.

Craſſus.] a, um, pinguis, groſſus, ac pōderoſus dicitur. Hinc craſſities, & craſſitudo, pro pinguedine. Hinc craſſa Minerua dicitur, id eſt, pingui. Horatius: Tu nihil inuita dices facieſve Minerua. Hinc Craſſare, & Incraſſare. Craſſatus, a, um. Incraſſatus, a, ū. Craſſeſcere, Craſſamen, Craſſamentum.

Macies.] Et macritudo, & macor, extenuationem ſignificant. Hinc macer, & macilentus, a, um, & macreo, atq; macreſco. Inuidus alterius macreſcit rebus opimis, autor huius verſiculi me clam eſt. Macer, cra, crum. Maceo, es. Maceſco, Macro, as. Macio, as, & Emacio idem. Item Macero, ras, vt macerare ſalſamenta. Macerare ocreas aruina. Macerare vimina. Macerare lutum. Noli te nimium macerare. Macereſco, is.

Habitudo.] Ipſe corporis habitus eſt, id eſt, diſpoſitio, & harmonia. Hinc habitior pro pingui. Item Habitus pro veſte, vt habitus ſcænicus. Habilis, e. Habilitas, Inhabilis, tas, &c. ab habeo

Cul

Culmus.] Frumenti calamus eſt, à radice vſque ad ſpicam, dictus quod colatur, quaſi calamus dicitur. Dicuntur etiam culmi Varrone teſte, qui in ſummo campo naſcuntur, quod ſummum culmen teneant.

Spica.] Et ſpicus, & ſpicum dicitur, cum per culmi folliculum, id eſt, extremum tumorem ariſtæ adhuc tenues in modum ſpiculi eminent. Dicta ſpica à ſpe, vt inquit Varro: Nam ſpem præbet hominibus cum in fruges exit. Hinc ſpica mutica, quæ non habet ariſtam, à quo ſpicilegium. Spiceus, a, um, ſpicilegium facere, ſpicifera dea, id eſt, Ceres. Spico, as, inſpico, as, pen. prod.

Pullulare.] A pullus fit, eſt fœtificare. Arbores enim pullulant, cum à radice nouæ plantæ ſurgunt. Hinc pullulaſco, & pullaſco idem, & pullulatio, fere de arboribus dicitur. Compoſita, expullulo, repullulo.

Vredo.] Penultima producta ab vro, is, deriuatur, morbus eſt herbarum, fruticum, arborumq́ue, qui in vitibus etiam Carbunculus dicitur. In cæteris rubigo, ſata, plantas, arboresq́ue adurens. Interdum ſignificat incendium, & pruritum. Vſtrigo pen. producta, idem.

Euentus.] us, maſc. gen. & quarti ordinis tam in pluratiuo, quàm in ſingulari dicitur, quod caſu aut fortuna nobis euenit, tam in bonum, qnàm in malum. Dicitur & euentum neutri generis, quod eſt contra Vallam, & Perottum Sipontinum. Aliquando euentus, finis rei dicitur. Ouidius: Careat ſucceſſibus opto, Quiſquis ab euentu facta notanda putat, id eſt, à fine. Hinc dicimus: Ex euentu ſciemus, id eſt, res indicabit. Exitus acta probat. Coctaq́ue numerabimus extra. Iuuenalis: A dagium eſt.

Redditus ſum officio..] Officiorum Cicero Stoicos ſecutus duo facit genera, alterum abſolutum, quod pertinet ad virtutes illas abſolutas, id eſt, ad ſapientiam, & proinde ad finem bonorum, idq́ue Græci κατόρθωμα vocant, Latine rectum, aut recte factum, omnes numeros virtutis continens. Alterum officij genus poſitum eſt in præceptis vitæ communis, cuius probabilis ratio reddi poteſt, cur ſic factum ſit potius, quàm aliter. Medium & commune hoc nominãt, quod in vtranq́ue partem, & ſapientiæ & ſtultitiæ natura ſua verti poteſt ab vtente: qualia ſunt quæ in Repub. & vita priuata, circa opes, honores, gloriam, & ſimilia facimus. Porro, officium ab efficiendo, vel officiendo manat. Hinc officioſus, & officioſe aduerbium. Officialis, & hoc le, & ſubſtantiue Officialis etiam miniſter magiſtratus vocatur. Officina locus. Sed officiæ, arum, dicuntur fallaciæ.

Emergo.] Compoſitum à mergo, id eſt, extra mergo, & quaſi ex loco vbi ſubmerſus fueram exeo, atq́ue in lucem prodeo. Terentius per translationem dixit, facile ex illis ſeſe emerſurum malis; id eſt, explicaturum. Hinc emerſio, & plura alia.

Amnis.] A circumnando dicitur, vnde continue fit alius. Hinc amnicola qui iuxta amnes habitat. Hinc amnicus, a, um.

Conijcio.] Multis accommodatur ſignificationibus, vt conijcere in pedes, in intimum, in fugam, in vincula, pallium in collum inijcere, intro conijcere. Interdum con, præpoſitio auget, vt ſit conijcere ſimul vel omnes iacere. Per translationem ſignificat interpretari, cogitare, colligere, diuinare, vt hic. Hinc coniectio, & coniectura, coniector dictum eſt alias.

Obeſus.] a, um, penultima prod. pro gracili, & exili atq́ue circumroſo, macilentoque ſumitur. Aliquando ſignificat comedo. Vnde obeſus pro vberi, & craſſo, vti hic. Hinc obeſiſſimus venter, & obeſitas dicitur. Obeſæ naris, & emunctæ naris, contraria ſunt Adagia.

Carpo.] Id eſt, decerpo. Item eſt eligere. Item reprehendere, vt ne Momus quidem hæc carpat. Martialis: Carpere vel noli noſtra, vel æde tua. Item frui, vt carpere vitales auras. Item lædere: Carpere viam, ambulare eſt. Carpere lanam, eſt amittere. Carpere linum eſt euellere. Carpere cibum, id eſt, veſci, paſciq́ue. Carpere poma, vt Carpẽt tua poma nepotes, &c. innumera. Compoſita ſunt, Decerpo, vt Decerpere flores. Diſcerpo, Concerpo idem, & Carptim aduerbium.

Viretum.] A verbo vireo, es, aut vireſco, aut virido as, locus eſt viriditate plenus, vel ipſæ herbulæ virentes, hic vireta pro viridia, & male matura Hieronymus accipit. Hinc viror, viriditas, viridarium, viretum fere idem. Viridis, viride, vt virides radices, virides fici.

Squalere] Ait Nonius Marcellus, non ſordium plenum eſſe tantummodo, vt nũc conſuetudine perſuaſum eſt, ſed honeſta re abundare, & refertum eſſe veteres honeſta autoritate poſuerunt, duciq́ue hãc ſignificantiam à ſquamis putant. Vt enĩ eſt in corporibus ſordium alta congeries, qua ſqualere dicuntur, ita quod fuerit qualibet re denſatum, oneratum, inculcatumq́ue, ſqualere voluerunt.

luerunt. Hinc ſqualor, & ſqualidus, a, um, & ſqualeſco.

Condo.] is, ere, ſignificat in vnum interiorem locum ad cuſtodiam do. Quandoq; conſtituo, ædifico, vt Romulus condidit vrbem Romam, quaſi ſimul do. Hinc condere ciuitates, condere verſus, libros dicimus. Quandoq; reponere, vt hic forſitan. Interdum condonare. Nonnunquàm recondo, ſepelio. Interim potior, vt optato conduntur alueo, id eſt, potiuntur. Hinc conditor, id eſt, creator: vt Conditor alme ſyderũ. Item Conditus, & Inconditus penult. cor. Condere vinum. Vnde conditiuus, a, um, Conditorium. Compoſita Abſcondo, & recondo.

Byſſus.] Genus eſt lini ſubtiliſſimi, & candidiſſimi. Item lanula conchæ adhærens, colore luteo, ac perlucido. Ex hoc fiunt precioſiſſimæ veſtes, byſſinæ appellatæ. Et byſſinum eiuſmodi color vocatur, qui aliquando dicitur byſſus, hoc ſit ſi cocco tinctum, tyriove, aut murice, conchilioq; tingatur, ſaturetur, inficiatur. Hinc Byſſinus, a, um, penultima cor.

Torques, & torquis.] Tam maſ. quàm fœmi. gene. ſecundum Probum, hoc eſt, dubij generis, ſignificatq; circulum aureum, flexilem, obtortum, colli ornamentum, et ſummi pectoris. Propertius: Torquis ab inciſa decidit vnca gula. A torqueo es. Hinc torquatus, a, um, tortus, a, um, tortuoſus, a, um, tortiuus, a, um, vt tortiuum vinum, tortor. Compoſita contorqueo, detorqueo, diſtorqueo, extorqueo, vt precibus extorqueo, intorqueo, obtorqueo, retorqueo.

Præco.] A præcinendo dictus, quaſi p̃canens, quod ante canat & annunciet, quod ſit factitandum. In Hebræo Abrech, id eſt, præco, ſeu adgeniculatio habetur. Vel (vt inquit Priſcianus) à præ, id eſt, valde canẽdo. Hos quoq; curiones vocatos legimus. Hinc præconium, vox præconia. Adagium: In eo ipſo ſtas lapide, vbi præco prædicat. Significat quempiã ſuĳpſius venditioni intereſſe.

Heliopolis.] Pen. cor. ciuitas Aegypti inter Alexandriam & Coptum, à Græcis Thebæ dicta, quaſi ciuitas ſolis. Nam Helios Græcis ſol eſt, & polis ciuitas. Altera eſt in Cilicia Chryſippi Stoici patria.

Manaſſes.] Vocatur ab eo, quod ſit oblitus laborum ſuorum, ita enim Hebraice vocatur obliuio. Hinc Manaſſæus, a, um, vt oratio Manaſſæa.

Ephraim.] Dicitur ex eo, quod auxerit eum deus. Et ex hoc vocabulo, in linguam noſtram transfertur augmentum, vel dicitur à creſcendo & germinando.

Joſeph.] Vocatus fuit à Pharaone Hebraice Zaphanath Phaaneha, id eſt, Saluator mundi, eo quod orbem terræ ab imminente famis excidio liberarit, & additio, ſiue augmentum dicitur. Phaenaha, vocabulum Aegyptiacum, quod Rabbi Abraham teſte Rabbi Moſe Gerundenſi neſcit interpretari, niſi quod ſit nomen aliquod honorabile præſidatus, præfecturæ, ac magiſtratus. Et Rabbi Salomon ſcripſit quod in nullo loco Bibliæ reperiatur, niſi Geneſis xli. Et vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorẽ mundi. Hactenus Capnion, in rudimentis Hebraicis.

CAPVT XLII.

Alimentum.] Alo, is, ere, dicitur, q̃d datur ad vitæ ſuſtentationem, hinc lex alimentaria, quæ prouidebat vt filij alerent parentes, vt Exercitatio alit vires. Vnde alimonia, alumnus, & almus, a, um, alma tellus, altilis, e.

Venundo.] A venum & do, vel potius à veneo, is, iui, ĳ, venum, idem quod vendor. Hinc venundatio, permutatio rerum, & contractus ex conuentione proueniens.

Machinor.] Id eſt, imaginor, cogito, ad reperiundum, & fabricandum tam in bonum, quàm malum, à Græco deducitur μηχάομαι, quod eſt inuenio. Fere idem quod molior. Hinc machina, & machinamẽtum, machinula, vt machina tractatoria, machina bellica, machinari inſidias. Omnibus machinatus eſt perniciem.

Exploro.] as, pen. prod. id eſt, exclamo, & cum fletu quodam vocifero. Varro: Gemit, explorat, turbam omnem concitat. Interdum dicitur obſeruare, hinc exploratores dicti ſunt, quos Græci Coryceos nominant, id eſt, auſcultatores, vt: Hunc Coryceus auſcultauit. Aliquãdo eſt probare. Nonnunquàm deliberare. Interim ſiccare. Vergilius: Et ſuſpenſa focis explorat robora fumus. Hinc exploratio, explorator, exploratrix.

Obſtupefacio.] Compoſitum à ſtupefacio, ſignificat animo conſterno. Hinc obſtupefacti, vt hic, i. animo conſternati. Obſtupefactus, a, um, obſtupefactio.

Molior.] A mouendo, vel moribus, ſignificat moueo, & moliri eſt ingenio, vel corpore, ad aliquid agendum moueri. Et p̃ varietate appoſiti exponitur. Nam moliri claſſem, eſt parare claſſem, moliri inſidias, moliri bellũ, moliri fugam, moliri iter apud poetas,

poetas ſignificat proficiſci. Hinc molitio,et molimen. Compoſita admolior, amolior, demolior.

Deinceps.] Proprie ſignificat gradatim,per ordinem,ſeu per vices,ſeu vti dicere ſolemus,vnum poſt alium, vt: Tres fratres deinceps regnauerunt. Interdum ſignificat præterea,à dein, deinde fit.

Recido.] Compoſitum à cado. Compoſita accido,intercido,occido,occaſus, ꝓcido,decido,deciduus,a, um, concido, caſus, pen.cor.ſignificat retro, ſeu iterum cado,& ſemper prod.re. Propertius: Recidit inq; ſuos menſa ſupina pedes.

CAPVT XLIII.

Storax.] cis,genus eſt aromatis, & arbor vnde fluit.Dicitur & ſtyrax. Pli.lib. xij. Ex hac fiebat omne vnguentum, hinc ſtyracinus,a,um, quod ex ſtyrace eſt. στύραξ, κος, ὁ lignum iaculi,pars haſtæ inferior, quæ manu tenetur. σύραξ lachryma cuiuſdam arboris. Storax,inquit Laurentius Valla,cum t. exili ſcribitur iam, ſequente o. At vero à Græcis, & antiquis Latinis cum y. Græco ſcribebatur,videlicet ſtyrax. Vnde Plinius: Arabia,& Syria reuehũt ſtyracem, acri odore eius in focis abigentes ſuorum faſtidium. Quin & ad ſerpentes fugandos vrunt in odoriferis ſyluis frequentiſſime.

Comedo.] is,pen.cor. ab edo,notæ ſignificationis eſt.Hinc comeſſari,eſt poſt cœnam epulari, à quo comeſſationes & comeſturus,vt hic,vel comeſurus.Itẽ comeſtio.

Marſupium.] Sacculus eſt nummorum.Græce μαρσύπιον,Latine crumena vocatur.Cato de liberis: Et quod perſpicuum eſt,maiorem curam habere marſupij noſtri, quàm vitæ noſtræ. Hinc marſupiarius ſubſtant.Dicuntur & loculi,& teſticuli arietini, Politiano.

Soſpes.] Communis generis,tametſi ſoſpita fœmininum habeat.Non ſolum qui ſeruatur,id eſt,ſaluus eſt, dicitur: ſed etiam qui ſeruat.Vnde Ennius ſoſpitem,pro ſeruatore poſuit. Hinc ſoſpitas, ſoſpitalis, le, ſoſpito, as.

CAPVT XLIIII.

Pabulum.] Proprie pecudum,& aliorum brutorum cibus herbaceus, fœniceus,paleaceus, vel ſtramentitius eſt. Hinc pabularis,& hoc re,pabulor,aris,& pabulator,qui pabulatum vadit,pabulatio.

Scyphus.] Vaſis potorij genus eſt,q̃d proprie Herculi attribuitur,ſicuti Cantharus Libero. Hoc veteres in ſacris vſi ſunt & in conuiuijs. Vergil. Et ſacer impleuit dextera ſcyphus.Item cyphus ſine s. quod aliqui putant non differre à ſcypho, & calix, cymbium,carcheſiumq́;,&c.

Auguror.] Pen.cor.deponens,id eſt, augurium facio,diuino, ariolor. Item dicitur & auguro,as.Et augurior, aris, pro eodem,vt hic loci.Hinc augur,augurium, auguratus nomen compoſitum,inauguro,as.

Flagitium.] Eſt vitiũ flagitatione.i.reprehenſione dignũ. Et generale eſt ad om̃ia mala flagitiũ eſt. Aliq̃n ſignificat errorem, flagris,increpatiõe,dignũ. Hinc flagitioſus, a,um.i.ſceleratus,vt homo flagitioſus.

Innoxius.] a,um,& noxius,a,um,à noxia,id eſt, culpa non noxa, quod eſt pœna, venit.Et dicitur qui non nocet.Plautus:Nihil magis manifeſte teneo,innoxia es,quàm noxia.Hinc obnoxius,a,um.

Obtendo.] Compoſitum à tendo, is, id eſt,contra tendo, ſeu pro excuſatione allego.Hinc obtendiculum,quo aliquid tegitur.Reliqua compoſita ſunt,attendo, à quo attentio,contentio,contentioſus,a,um, diſtendo,extendo,intendo,intentio,oſtendo, portendo,prætendo,protendo.

Calamitas.] Hanc ruſtici proprie grãdinem noĩant, quod cõminuat calamos.i. culmos,& ſegetes. Accipitur frequeutius ꝑ miſeria,ærumnaq́;.Hinc calamitoſus, a,um, qui malis,ac ærumnis grauatus eſt.

Propius.] Comparatiuus à ꝓpe q̃d aliquando iuxta,interdum ex propinquo, vt hic ſignificat,vt accede ꝓpius.Hinc propior, proximus,proxime aduerbium,&c.

Suggero.] Pe.cor.id eſt,ſubminiſtro, in cor pono,ſeu ſupporrigo.Hinc ſuggeſtus ſubſtantiuum,concio eſt,e qua verba proferuntur,quem ἄμβωνα Græci appellant.i.locum editum, & aſcenſum, alias ἀκροατήριον pulpitum,auditorium.

CAPVT XLV.

Celebris,et bre.] & celeber,diſcriminatur à frequenti,quod frequens dicatur creber de loco,ſeu de re animata,vt frequens miles,frequẽs ſenatus.i.creber,copioſus,multus.Celebris proprie dicitur velox. Actius:Celebri gradu celeraſſe decet. Quoniam vero accelerare gradum, frequentare eſt,hinc factũ eſt,quod celebre pro frequenti accipiatur, quiq; in omnium ore verſatur, omniumq́; tulit punctum, dignus monſtrari digito,& decier, hic eſt. Horatij, & Perſij Adagia. Hinc celebro, as, celebritas, celebriter, & celebreſco, is.

Quantotius.] Non legi, nec repperi

apud aliquem Claſſicum autorem, apparet tamen aduerbium, compoſitum à quanto, & citius, ſignificatq; idem quod quàm primũ, ſeu valde cito, celeriter, &c. quãto citiꝰ.

Profero.] Compoſitum à fero vt proferre limites, profero in apertum, id eſt, palã facio, prodo, pronuncioq;. Aliquando ſignificat protendere, prolatare. Hinc prolatio.

Induſtrius.] a, um, non induſtrioſus, accipitur pro ingenioſo, & q induſtriæ multæ eſt, & aliquid ſtruere ſemper nititur. Vnde Feſtus: Induſtrium antiqui dicebant indoſtrium, quaſi quicquid ageret, intro ſtrueret domi. Induſtria, de induſtria feci, id eſt, data opera, induſtrie aduerbium.

Ingraueſco.] A graueſco, vt ingraueſcens ætas. Aggraueſco, id eſt, valde grauis, & permoleſtus fio, quaſi opprimor, vti hic. Auguſtinus lib. quinto Confeſſionum. Et ingraueſcentibus febribus iam ibam, & peribam.

Aerarium.] Aeris repoſitorium, & theca eſt, hoc eſt, nummorum, ſimiliumque rerum precioſarum, atq; opum, quæ vtilitatem Reipub. allaturæ ſunt, receptaculum: ſic dictum, quod ęra in eo inferabantur, alias gazophylatium Græcis eſt. Hebraice corbon vel corbona.

CAPVT XLVI.

Puteus iuramenti, vel Septimi.] Quãquàm meminerim me ſemel hoc in libro expoſuiſſe, iterum tamen ex eodem autore Hieronymo exponam ſuper Amos v. capite: Aduerte (inquit) quod.lxx. interpretes in præſenti loco nomen Berſabeæ interpretati ſunt, dicẽtes: τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου, id eſt, puteum iuramenti. Eſt autem locus in quo habitauit Abraham, & ex eo quod cum Abimelech datis ſeptem ouibus in fœdus mutuum iurarunt, appellatus eſt puteus iuramẽti, ſiue puteus ſeptimi, propter numerum ſeptem ouium. Sabee enim vtrunq; ſignificat ſicut dictum eſt. Tertio exponam. A puteo iurationis. Sic verterunt. lxx. pro eo quod Hebraice eſt, à puteo ſaturitatis. Conſentiunt Symmachus & Aquila. Nam etiam ciuitas vocatur Beerſabe, quod ſonat puteum ſaturitatis. Hieronymus: Verum puteus ſaturitatis quem foderunt ſerui Iſaac, non idẽ eſt, qui puteus iurationis, quem fodit Abrahã, et iuriſiurandi noĩauit, ſeu fœderis quod fecit cum Abimelech, Gene. xxi. datis ſeptẽ agnis: nam Sabee eſt iuſiurandum et ſeptem, tametſi in eadem vrbe puteum vtrunq; eſſe.

Macto.] Id eſt, interficio. Lactantius lib. ij. Mactantur greges hoſtiarum, vt hic. Tractum eſt à ſacris, vbi mactari oues dicuntur quæ immolantur. Hinc mactare, pro magna augere veteres vſurparũt, vt mactare quempiam honoribus. Hinc macte vocatiuus ſolus, quo laudamus & ſimul hortamur. Macte noua virtute puer. Aliquando macte eſt aduerbium. Per trãslationem qñque pro male afficere, maleq; tractare ponitur. Interdum pro præcipitare. Nonnunquã pro honorare. Interim pro verberare, cruciare, affligere. Sicuti de Primo & Feliciano martyribus legimus, quod milites eos virgis fortiter mactarunt.

Superſtes.] tis, generis communis, qui ex mortuis quaſi ſolus viuus ſuperſtat, ad perſonam refertur. Dicitur etiãnum qui ſaluus eſt, & viuit inter viuos, etiã ſine morte ſuorum omnium, vt hic. Antiqui ſuperſtites, teſtes vocabant. Aliquando pro præſenti ſumitur. Plautus: Superſtitem monui vtrunq; ne iniuſſi abeant.

CAPVT XLVII.

Peregrinor.] aris, ſignificat per aliena loca peregre proficiſcor. Hinc peregrinus, a, um, peregrinatio, peregrinitas, peregre, penult. cor. aduerbium.

Geſen & Rameſſe.] Male ſcribuntur hoc loco. In Hebræo nec vrbem habetur, nec Heroum, nec terram Rameſſe, ſed tantummodo Goſen. Nonnulli Iudæorum aſſerunt Goſen nunc Thebaidem vocari. Et id quod poſtea ſequitur, dedit eis vt poſſiderent Aegypti optimam terram in Rameſſe, pagum Arſenoiten ſic olim vocatum autumant, & opinantur.

Rameſſe vrbs.] Quam ædificauerũt filij Iſrael in Aegypto: olim autem & vniuerſa prouincia ſic vocabatur, in qua habitauit Iacob vna cum liberis ſuis.

Geſen.] Interpretatur appropinquans palpationi eorum, ſiue vicinitas.

Femur.] oris, pe. cor. in obliquis, quod & fœmor dicitur ſecundum Phocam, à ferendo, quod his præcipue partibus ſuſtineatur animal atq; feratur. Hinc fœmoralia, dicitur & fœmen, & fœminalia, alias ſubligacula. Sed fœmen eſt interior pars, fœmur exterior, à quo interfœmineum, non hoc vocabuli explicabo honeſtatis ergo.

CAPVT XLVIII.

Ephrata.] Nomẽ ciuitatis Dauid nuncupata olim, nunc Bethleem, viculus eſſe dicitur, qui ab Ioppe, xlvi. milibus diſtat.

In hac ortus eſt Dauid,& Seruator noſter Ieſus Chriſtus natus,& vbertas interpretatur.

Maior natu.] Eſt ſenior filius, natus non legi, niſi in ablatiuo tantum quartæ declinationis. Cicero in Catonem: Quãquàm eum colere cœpi, non admodum grandem natu, ſed tamen iam ætate prouectum: Maiores natu ſeniores vocantur, & presbyteri Græce. Dicimus & grandis natu, maximus natu, minimus natu.

Grauiter accipere.] Vti hic, eſt ægre ferre, atq; moleſte, & indigne. Item dicimus grauiter ſpirant venti, grauiter olet, grauiter reſpondit. Hinc grauate, & grauatim idem aduerbia.

CAPVT XLIX.

Cœtus.] us, cum œ. diphthongo, conuentum, ſeu congregationem, collegiumq; ſignificat, à cocundo, id eſt, conueniendo in vnum. Idcirco Seneca eleganter dixit, cœtum nomen eſſe magnæ multitudinis coeuntis ex conſenſu quodam. Sed cœtus, ti, ſecundę declinationis, vel cœte pluraliter piſcis magnus. Hinc cœtarij venditores talium piſcium.

Pertinax.] Omnis gene. qui nimis tenax eſt dicitur, à pertineo. Plautus: Quid tu ais, tenaxne pater eius eſt? Et ille: Imo Aedepol pertinax. Hic in malam partem accipitur pertinax, pertinaciter aduerbium. Aliquando in bonam partem, pro perſeuerante. Et tunc à pertendo fit. Nam, vt ait Varro: In quo non debet pertendi, & pertendit, pertinacia eſt. Pertinax etiam eſt nomen Imperatoris.

Leæna.] Secunda cum æ. diphthongo ſcribitur, Græca eſt dictio, quod leonis fœminam indicat. Vergil. Torua Leæna lupũ ſequitur, lupus ipſe capellam. Item: Catulorum oblita Leæna. Leo, leoninus, a, um, pe. prod. Leopardus, & leopardalis, λεοντῆ pellis leonis.

Catulus.] Proprie ſignificat cati, hoc eſt, felis filiolum, propter ſagacitatem. Varro: Catulus à ſagaci ſenſu, & acuto. Sed ponitur large, pro omni ferarum filio, ſiue immanium, ſeu mitium atq; cicurum, vt catulus Simiæ, catulus muris. Sed proprie canis filius. Inde catellus, & catullaſter diminut. catulio, ire, vt canes catuliunt. Accipitur quãdoque pro ipſo cane. Interdum pro vinculi q̃dam genere, quod etiam canis appellatur. Et Catulus nomen fuit viri Romæ.

Sceptrum.] tri, virga eſt, qua reges vtebantur. Hinc Sceptriger.

Pullus.] Significat nouellum .i. paruum puerum, & paruum filium. Hinc paruos fœtus quorumcunq; animalium, quinetiam arborum atq; plantarum, pullos dicimus, vt pullus hirundinis, aſini, ranarumq;. Item pullus aquilæ, pullaſter, tra, pullarius ſubſtanti. Pullinus, a, um, pullities, & pullatio, pullulo, as, fere de arboribus, pulleſco, et pullulaſco idem. Compoſita expullulo, repullulo. Item pullus, a, um, id eſt, ater, pullatus, a, ũ, vt ſolet in luctu fieri. Pulligo, inis, eſt color ille. Quinetiam priſci pullos dicebant ſuos cathamitos, id eſt, pueros meritorios, turpicula vox eſt.

Statio.] Locus eſt in q̊ naues aut milites tuto ad tempus ſtant, vel in quo frequenter ſubſiſtitur. Item eſt locus ad cuſtodiam aſſignatus, quando milites ſtantes vigilant. Hinc ſtationarij milites. Item eſt officina in quam multi conueniunt, vt de aliqua re ſtatuatur, iusq; dicatur. Et ſtatio eſt ipſe ſtandi actus. A verbo ſto, as, deriuatur.

Tributum.] A tribubus Varro dictum oſtendit, ꝙ ea pecunia, q̃ populo imperata erat, tributim ſoluebatur. Feſtus, quod ex priuato in publicum tribuatur putat dictum. Sumi poſtea cœpit hęc dictiuncula largius, pro omni munere, quod à ſubditis pẽditur. Hinc tributarius, a, um.

Coluber.] Pen. indifferente, ſerpens eſt, qui vmbras nemorum incolit. Anguis & hydrus in aqua degunt. Serpẽs, qui in terra ſerpit, hæmorrhois, præſter, baſiliſcus, &c. vide Eraſ. in lingua.

Ceraſtes.] Græcum eſt, Latine cornutus dicitur, genus eſt ſerpentis, quod Plinio teſte libro viij. quadragemina cornua præfert, ſimilima arietum. In genitiuo ceraſtis, vel ceraſtæ. Lucanus: *Spinaq; vagi torquens* te ceraſtæ.

Iurgo.] as, actiuum, & iurgor, aris, deponens, quaſi iure contra aliquẽ ago, & verba contentioſa facio. Vnde & iurgatio & iurgium teſte Feſto iuris actio eſt. Differt tamen à litigo, quoniam leuius eſt.

Vngula.] læ, denominatiuum eſt, ab vngue non diminut. licet formam eius præ ſe ferat, & dicitur de his, quæ digitis carent. Plini. In quadrupedibus ſolidas habent vngulas, quę nõ ſunt cornigera. Idem: Omnia digitos habent quæ pedes, excepto elephanto. Vngulus lingua Oſcoꝝ annulus eſt.

Congregare.] Compoſitum à grego, as, eſt ſimul gregare. Lactantius: Aliumq; ſibi populum fideliorem ex alienigenis congregaret. Hinc congregatio. Compoſita

ſunt abgrego, aggrego, & ſegrego, omnia correpta.

Condio.] is, quartæ coniugationis, eſt ſapidum facere, quod fit cum epulæ, aut ſale, aut pinguedine, ſeu aromatibus condiuntur. Hinc condimenta, quæ ad cuſtodienda obſonia fiunt, vt: Optimum condimentum fames. Laudatum faciunt ſalq; famesq; coquum. Iacobus Horlinus autor. Conditura, ræ, conditius, a, um, & cönditiuus, a, um, vt conditiua poma.

CAPVT L.

COmitatus.] us, actiue, & paſſiue ſumitur, quatenus à verbo comitor deſcendit. Sed comitatus, pro comite, hîc dicitur. Saluſtius: Cicero per legatos cuncta edoctus. L. Valerio Flacco, Cnæo Promptino prætoribus imperat, vt in ponte Miluio per inſidias Alobrogum comitatus, id eſt, comites, & ſocios, collegasq; deprehendant. Comes, is, alibi explicabitur.

In præſentiarum.] Aduerbiū eſt temporis, ſignificat idem quod in præſentia. Et tam præſentis, quàm futuri temporis ſunt. Magis lego in præſentia, quàm in præſentiarum, apud oratores.

Exequiarum.] Exequæ funebre officiū dicitur, Græci threnodia vocant, quod. ſ. in funere exequimur, ab eo dictæ, quod homines poſt pompam ſequerētur. Hæ etiam inferiæ, parentalia, & iuſta vocabātur. Inde iuſta facere, iuſta peragere, idem q̄d parentare.

Loculus.] li. diminut. à locus, ſignificat eñ paruum locum proprie. Capitur interdum pro ſacculo, in q̄ pecunia ſeruatur, alio nomine Bulga, ſeu Vulga, & marſupium, ſiue crumena, & capſula, ſiue ſit lignea, ſeu eborea. Aliquando pro feretro, ſeu capulo, et libitina, vt hîc. Etiamnum Aſcopera penul. prod. & teſticuli Arietini, teſte Angelo Politiano, dicuntur.

GENESIOS FINIS.

EXPOSITIO

VOCVLARVM IN Exodum.

CAPVT I.

EXodus.] di, Grece ſic, ἔξοδος, exitus Latinis eſt, ſiue expeditio, perfectio. Demoſthenes: εἶτα τὴν ἐπὶ ὠρεὸν ἔξοδον οὐκ ἔτι πρεσβείαν. Atq; ita plerunq; in ſacris literis vſurpatur, quod parum appoſite quidam exitum interpretati ſunt, inquit Petrus Gillius in ſuo Lexico. Hebræis dicitur, Veelleſchmoth. i. Et hæc ſunt nomina. Nam id exordium eſt Exodi, in quo Iudæorum exitus ab Aegypto deſcribitur.

Ingruo.] is, à gruo, is, compoſitum, per translationem ſignificat inuado, immineo, et impetum facio, à gruum proprietate, qui agminatim volitant, & ſturnatim, & de bello, pluuia, tempeſtate, ruina, & huiuſmodi dicitur. Aliud compoſitum congruo, is. A q̄ congruus, a, um, & incongruus, a, um.

Phiton.] Vrbis nomen, & os abyſſi, vel ſubito interpretatur, modo Hebræis nominibus credamus. Hebraice Pithom ſcribitur.

Rameſſes.] Vrbis quoq; nomen, ſonat tonitruum tineæ, vt hîc, & Numer. xxxiij. legitur. In Hebræo habetur Raamſes.

Later.] ris, eſt terra cocta, atq; in lapidem durata, dictum eſt: Hinc lauare laterem, Adagium pro fruſtra niti. Laterculus dimi. Later crudus, later coctus vel coctilis, lateritius, a, um. Laterarius ſubſtanti.

Sephora.] Pen. cor. vna obſtetricum Aegyptiacarū & interpretatur, auis, vel mane. Hebraice vocatur Siphra.

Phua.] Altera obſtetricum Aegyptiacarum eſt mulier, & rubrum ſonat, ni Hæbraica nomina nos fallant. Hebraice Pua ſine aſpiratione.

Obſtetrico.] as, pen. prod. ad pariendum diuino, ſeu obſtetricis officium ago, ſignificat, vti hoc loco. Hinc obſtetrix, eſt illa mulier quæ parturientium curam habet, & adeſt, dictum.

Accerſo.] is, tertiæ coniugationis, & accerſo, is, quartæ claſſis, ponitur pro euoco, ſeu ad vocādum eo. Actum corporis denotat, ſicuti cæteri in ſo. Hinc accerſitus penult. prod. id eſt, euocatus, accitus, & vocatus, dictum alias.

CAPVT II.

ELegans.] tis, omnis generis, nomen eſt, non participium, ab eligo, teſte Tullio: Eſt autem idem quod cultus, pulcher, formoſus, quaſi eligere ſciat, aut qui ipſe ſibi ſit eligendus. Terentius: Regem elegantem narras. Hinc elegantia, & eleganter aduerbium.

Fiſcella.] Vas vimineum, aut ex iuncis, quo lac colatur dum caſeus imprimitur, vel in quo caſei feruntur. Dicitur etiā qua boū ora, faucesq; iumentoꝝ capiſtrantur Plini.

auto.

auto.li.xviij.vt fiſcellis capiſtrare. Hinc Fiſcellus mons Italiæ. Fiſci, fiſcinæ, & fiſcellæ. Vnde fiſcus, vulgo Domaniū. Fiſcalis, e, confiſcare. Fiſcina pe.cor. idem quod fiſcella.

Scirpus.] Vt Donatus inqt, ſine nodo, & lenis iunci ſpecies eſt, paluſtris res. Hinc adagium: Nodum in ſcripo quæris, de his qui in rebus claris, & apertis difficultatē faciunt. Quidam ſine c ſcribunt. Hinc ſcirpeus, a, um, vt hic, num bene, addubito. Scirpea, eæ, ſcirpo as. Scirpus etiam ſignificat obſcurum ænigma.

Carex.] cis, pe.cor. in obliquis fœ. generis, herba acuta, et duriſſima, ſimilis aſparago. Vergili. Et carice paſtus acuta. Hinc carectum, locus caricibus plenus. Idem: Tu poſt carecta latebas.

Ripa.] æ, extremitas terræ eſt, nam littus eſt maris, dicta quod aquarum agitatiōe rumpatur, & proprie littus eſt, quod alluit mare. Eſt etiam lacuum, & ſtagnorū littus, & pro lacu ſæpe ponitur. Hinc riparius, a, um, vt aues ripariæ, ripenſis idem.

Crepido.] is, pe.pro. à crepo, as, vel crepitus fit, ſignificat oram terræ, quā aqua alluit, quod aqua alluens crepitet, aut vndas appellat. Per tranſlationem vero, et putei extremam oram ſignificat, qui vulgo os putei nominatur. Et æditioris cuiuſq; loci extremitatem ſolemus crepidinē appellare, vt ab Hieremia dictum eſt: In crepidine viæ. Etiā pro abrupti ſaxi altitudine ponitur.

Alueus.] Seu aluus (vti Varro teſtatur) eſt cauata cortex, vel vimineum vaſculum, manu factum, in quo quid ob concauitatē reponitur, vt hic. Sumitur & pro fluuio, qui in foſſam labitur. Aliquando pro naui, ſeu nauis receptaculo. Interdum pro tabula luſoria. Hinc alueolus diminutiuum. Hinc aluearium. Ciere aluum, ſiſtere aluum.

Papyrio.] onis, à papyro deriuatur, q̄ à noſtris iuncus dicit, aut ſcirpus. Locus eſt, vbi papyrus creſcit. A papyraceus, a, um.

Vagio.] is. Vnde vagitus, pe.pro. & vagor, oris, quod proprium eſt vocis infantiū, qui dum plorant in cunis vagiunt.

Moſes.] is, vel Moſi, & Moyſes interpoſito ypſilo longo, pe.pro. Sedulius: Quid quod & Heliā clarꝫ videre Moyſen. Nomen inclyti ducis Iudæorꝫ. Sicut dicit Ioſephus, ex euentu rerꝫ nomē ei impoſitum fuit, i. ex aqua ſaluatus. Moy Aegyptij aquam dicūt, ſes vero ſaluatus, vel attractus, vel aſſumptus, ſubaudi de aquis. Dicitur & Moſæus, Moyſæuſq;. Dicit hoc loco Aben Eſra quod lingua Aegyptiaca vocatus fuerit Monios, Hebraice ſonat Moſe, idq; dicit ſe habere ex libro quodā Arabico, cuius titulus eſt, Cultura terræ. Habuit & alia nomina, vt in Paralip. legimus. ſ. Mared, Iared, Iedor, Hebor, pater Socho, Icuthiel, pater Zanoha. Porro vulgaris eſt noſtrorum & Hebræorum opinio, literas Hebræas Moſen habuiſſe autorē, quod Eupolemus, & Artapanus, alijq; profani ſcriptores aſſerūt, qui Moſen ſapientiſſ. fuiſſe hominē tradunt, literarumq; inuentorē, quas Iudęis tradidit, à qbus vicini Phœnices acceperūt, à Phœnicibus Græci p Cadmum. Quin & Aegyptijs quoq; dediſſe Moſen literas Artapanus idē credit, Moſenq; eſſe Mercuriū illū, ſic enī eum vocauerunt Aegyptij, quē apud Græcos oēs Latinoſq; ſcriptores literas gentē Aegyptiā docuiſſe conſtat, &c. Philo vero Iudæus ab Abrahā inuētionē literarꝫ Hebrai. refert, ſed multis ante Abrahā annis literæ videntur fuiſſe. Nā Ioſephus I. Antiquitatum narrat à filijs Seth filij Adam duas erectas columnas, lapideam vnam, alteram lateritiam, inſcriptaſq; in eis artes, quas ipſi inueniſſent, quarum lapidea etiam ætate ſua maneret in Syria. Has literas videtur Auguſtinus de Ciuitate dei, libro xviij. cap. xxxix. Hebræas nominare. Vide eo loci Lodouicum Viuē in Comment.

Madian.] Vrbs eſt, ab vno filiorum Abraham ex Cethura ſic vocata. Hinc vocati Madianæi, & Madianæa regio. Legimus & filios Obab ſoceri Moſi, filias Madian, vt hic, ſed hæc alia ciuitas eſt ὁμώνυμος. i. eiuſdē nominis, iuta Arnonem, & Areopolim, cuius nunc ruinæ tantummodo demonſtrantur, & interpretatur iudicium. Midian ſic legunt Hebræi, & non Madian. Eſt autem in Hebræo diſſyllabum.

Gerſom.] Vt Hebræi habent filius Moſi, ex Sephora, Hebraice Zipora, interpretatur aduena ibi. Sed Gerſom fuit caput familiarum Gerſonitarum, vt patet Numeri ij. Hebræi ſcribunt Gerſom per m.

Eliezer.] Secundus filius ex eadem, ſonat apud nos deus meus adiutor, vel rectius, dei mei auxilium, Geneſis xv. Filius diſpenſationis domus meę ſit iſte Damaſcenus Eliezer. Vide Munſterum eo loci.

CAPVT III.

Socer.] ri, vxoris meæ pater eſt. Hinc conſoceri, & ſocrus, Græce ἑκυρά, & ἑκυρός.

Ietro.] Interpretatur ſuperfluus huius, vel potius abundantia eius. Exodi xviij. qui etiam dictus eſt Reuel. Exodi ij. i. ſo-

cius dei. Hebræi ſcribunt Iithro.

Sacerdos.] tis, communis ge. qui deo dicatus eſt, ad rem ſacram peragendã, Græci myſtam. i. ſacris iniciatum, vocant. Item Sacrificus, & Sacrificulus diminut. Hinc Sacerdotium, &c. à ſacer, ra, rum.

Mino.] as, eſt Feſto teſte minas ducere, Agaſones equos agentes. i. bene minantes. Hinc gregem minare, vt hic. Antiqui etiam minor, aris, dicebant. Hinc minæ, minarum, minatiæ, arum, idem. Minax, cis, minaciter. Minitor, aris, freq. Cõminor, imminor compoſi. pen. cor. Aliquando minor ſignificat, emineo. Vnde minæ ſunt etiam eminentiæ murorum.

Rubus.] bi, ſentis eſt genus, mora agreſtis. Hinc rubetum locus ruborum plenus. Rubus caninus. Morum rubi.

Horeb.] Hoc loco interpretatur ardor, ſiue ſiccitas, aut coruus, vel ſolitudo. Et eſt nomen montis vicini Sinai.

Educo.] is, tertiæ claſſis, & pe. pro. i. extra duco, vt hic. Hinc eductio. Aliquãdo eſt erigere. Interdum nutrire. Sed educo, as, pe. cor. primæ inflectionis, eſt enutrire. Hinc liberorum educatio. Cõpoſita reliqua ſunt: Abduco, adduco, conduco, cõductus, a, um, conductitius, a, um. Circunduco, deduco, diduco, induco, inducere ocreas. Introduco, obduco, perduco, reduco, ſeduco, ſubduco, ſuperduco, traduco, omnia corr. penultimã.

Appropiare.] Hic pro appropinquare ſumitur, compoſitum videtur ab præpoſitione ad, & aduerbio prope, num probum ſit, & Latinum vocabulum, addubito, iudicent doctiores. Nõ reprehendo diui Hieronymi, vt Ciconia impingit, tranſlationem, modo eius ſit.

Ego ſum qui ſum.] ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. Participium eſt ὤν, quaſi ego ſum ille qui eſt. Hoc enim verbum Græcũ vno Latino verti non poteſt, vt inquit Seneca lib. epiſtolarũ octauo, ſed poteſt ens, quod à ſum protulit Cæſar, ſicut à poſſum potens. Idem Sergius Flauius fecit, vt Quintil. inquit, ſignificat vero deus eſſe illum, qui ſit, quoniam cæteræ res vere & proprie non ſunt. Nam ſicut Eſaias dicit, ex nihilo ſunt, & apud Iob non ſemel legitur, deum ſolũ eſſe, reliqua enim omnia manent, vt inquit Seneca, non quia æterna ſunt, ſed quia defenduntur cura regentis, futura protinus nihil, ſi manum ille tolleret. Reliqua vide in Commentarijs Lodouici Viuis ſuper xi. caput Auguſtini de Ciuitate dei, libro octauo.

CAPVT IIII.

Sinus.] us, dicitur illa pars, quæ eſt intra pectoris, brachiorumq; complexũ, vt hic. Per tranſlationem, ſinus vocantur litora curua, ad ſimilitudinem ſinus, & quaſi brachijs mare amplexẽtia, Græci κολπούς vocant. Aliquando concauitas oculorum eſt. Interdum pro quacunq; re fluente, ob laxitatem ſumitur. Hinc ſinuoſus, vt veſtis ſinuoſa, eſt laciniosa. Nonnunq̃ pro velo nautico vento extento, & curuato. Et ſinus, ſacra ſcriptura teſtante, locus eſt Abrahæ, in quẽ Lazarus deportatus eſt. Lucæ xvi.

Haurio.] is, ſignificat accipio, extraho, vt: Vocem his auribus hauſi. Eſt etiam audire, & aſpicere, vt: Hauſit cœlum, mentemque recepit. Item auide ſumere. Item vulnerare, item tenere, defatigare, vacuare, conſummare. Hinc hauſtus, us, & hauſito, as, freq. Vndẽ dicimus, haurire vocem, haurire ſuppliciũ. Incendium omnia hauſit, haurit latus. Incredibiles hauſit calamitates. Sic haurire dolores. Luctum hauſimus maiorẽ. Cicero hæc. Haurire voluptates. Ab hauſto, hauſtoriũ. Exhaurio compoſitum, inexhauſtus, a, um.

Eloquens.] Dicitur, qui in dicendi ratione perfectus. i. facundus, & diſertus eſt. Hinc eloquentia, dictio ex omni parte perfecta. Et eloquium, modo ſermonem, modo facundiam, modo elogium ſignificat. Item eloquor, ris, vt eloquar an ſiliã: Eloquiũ, elocutio, ꝑtinet ad Oratorẽ, eloquẽter aduerb.

Fabrico.] as, & fabricor, aris, depo. pen. cor. in eadẽ ſignificatione. i. cõpono. Transfertur etiam ad animum: deriuatiua ab hoc tranſeo. Hinc fabrica, cæ, pen. corr. à faber.

Oſtentum.] Ab oſtendo, quod ſtatim futurum aliquid oſtendat, vt ſunt cometes, tonitrua die ſereno. Differunt monſtrum, portentum, prodigium, & miraculũ, ſignum. Hinc dicimus, oſtentui haberi, qui deridetur. Oſtentus, a, um.

Diuerſorium.] A diuerſando, vel diuertendo, accipitur pro villa, vel potius hoſpitio meritorio, quam cauponam dicimus, vel tabernam diuerſoriam, aut vinariã. Hinc diuerſor, aris, & diuerticulum, vt hic quærit diuerticula.

CAPVT V.

Solicitare.] Eſt ſpem, metumque oſtẽdere. Ouidius: Res eſt ſoliciti plena timoris amor. Aliquando eſt inquietare, curam inijcere, contriſtari, terram vertere. Tibullus: Ferro ſolicitauit humum. Interdum inſtare, vt ſolicito te promiſſis. Hinc ſolicitudo. Solicitus, a, um, vt: Solicitũ me habet.

Exigo

Exigo.] is,pe.cor.id eſt,excludo,eiicio, expello,quaſi extra ago,vt exigere caſtris,eſt pellere e caſtris. Eſt etiam debitum repetere. Hinc exactores vocantur qui pecunias exigunt,& extorquent,& exactio, vt hic. Item dicimus exegi diem ludendo,id eſt,conſumpſi,tranſegi.Inde,exactus,a,um.

Palea.] eæ,à pabulo,ſeu palam dicitur, ea enim animalibus paſcendis datur in cibum,dictum eſt alias.

Sicubi.] Pe.cor.id eſt,ſi alicubi aduerbiũ loci. Alicubi, quod ſignificat in aliquo loco.Necubi in nullo loco,vbiuis,vbilibet, in quo loco.Vbicunq;,in quocũq; loco.Vbi vbi,pro vbicunq;. Terẽtius:Vbi vbi eſt,diu cælari non poteſt.

CAPVT VI.

Adonai.] Nomẽ dei apud Hebræos, quod generaliter interpretatur dominus,quod cunctæ dominetur creaturæ. Et eſt vnum nomen de decem dei nominibus, teſte Hieronymo ſuper Ezechielem cap. vi. Quando igitur duo,domini & domini iuncta ſunt nomina, prius nomen commune eſt,ſecundum proprium dei, quod appellatur ἄῤῥητον,id eſt, ineffabile, & quod ſcriptũ fuit in lamina aurea,quæ erat in fronte Pontificis.Videto diuum Hieronymum,de decẽ dei nominibus,hic non libet infarcire.

Ergaſtulum.] Pen.corr. locus eſt, vel officina vbi lapides,metallave fodiuntur.Dicitur ab ἐργάζομαι, id eſt, operor, & modo pro carcere ſumitur, modo pro ſeruis damnatis,& vinctis,teſte Varrone.Ergaſter Latine operarius, ergaſterium officina operaria.Vnde ergaſtula libertate donare,& ergaſtula ſoluere. Ergaſtulus, id eſt, operarius. Ergaſtularius, cuſtos & præfectus ergaſtuli.Omnia ab ἔργον,quod eſt opus. Hinc Heſiodus libro ſuo titulum indidit ἔργα καὶ ἡμέραι,id eſt,opera et dies.Ab iis ergaſtiarches, tabernarius,opifex,ἐργαστικώτατος,id eſt,officioſiſſimus,& ἐργάτης,operator.

Patruelis.] A patruo,id eſt,patris mei fratre, dicitur. Sunt enim patrueles,patruorum filii,quoniam qui pater alteri eſt, alteri eſt patruus.Sicut ſorores patrueles nuncupantur, ex duobus & ipſæ fratribus genitæ, Autor Iureconſultus Vlpianus.

CAPVT VII.

Maleficus.] a,à malefacio,pro pernicioſo accipitur. Sed maleficæ mulieres incantatrices dicuntur, & veneficæ, ſagæq;.Hinc maleficium.

Incanto.] as, ſignificat verbis ſolis, vel etiam rebus quibuſdam adiunctis aliquid ſupra naturam moliri.Hinc incantatio,& incantamentum. Poteſt eſſe & frequentatiuũ ab incino,ſic & recanto,& excanto, ab recino,& excino.Porro,incantationis,& veneficii multæ ſunt ſpecies,quas Augu. lib. x. de Ci.dei,cap.ix.belle tractat, atq; commentator eius loci Viues,vt omnia bellius.Nominat ibi ex Suida Goetiã, quæ fit per coactionem mortuorum,etiam inuocatione,à plãctu qui fit circa ſepulchrum. Magiam, q̃ eſt inuocatio dæmonum.ſ. beneficoꝝ ad aliqd conficiẽdum bonum.Pharmaciam, cum aliquid alicui porrigitur ſumendum ore,quod mortem ſit allaturum, certis incantamentis præparatum.Theurgiam, hæc eſt operatio diuina, quæ erat ſuperiorum deorum, &c. Videto locum citatum.

Draco.] onis, gẽnus eſt animalis venenoſi.Plin.de eo ſcribit li.viii. Apud Indos, & Aethiopas dracones viginti cubitoꝝ.Dictus draco,à δέρκω.i.video, aſpicio, quod acute videat. Dracones dicuntur etiã palmites ẽmeriti,pluribusq; annis indurati,à tortuoſitatum ſimilitudine. Hinc dracunculus, & dracæna, q̃ & draca, & draconitũ herba.

Eleuo.] uas, proprie ſurſum leuare eſt, & in altum tollere,vt hic. Item quandoque auferre, hinc eleuatum pro ablato ponitur. Item eleuare,eſt minoris æſtimare, vt in trutina,quæ eleuantur, minoris æſtimantur,et quaſi contemnuntur. Hinc eleuatio, & eleuatus,a,um.

Circuitus.] us,ambitus eſt,& periodus Græce,à circũeo.Hinc circuitio,et circuitor, notæ ſignificationis,q circumit,dictum eſt.

CAPVT VIII.

Ebullio.] is,cõpoſitum à bullio,quod eſt valde,ſeu extra bullire,extra fundere, ſicut aqua in ahæno calefacta ebulliens, non ſe ipſa capit,ſed intumeſcit,& funditur, vt hic. Etiam eſt expirare, ſicut bullæ cito vaneſcunt. Sic homo bulla dicitur à Varrone.Hinc ebullitio.

Abigere.] Id eſt, exigere, expellere, vt abigere muſcas. Hinc abigeus, & abactor q pecora furatur.Abigeatus, tus, ipſe abigẽdi actus,ſiue crimen abactionis intelligitur.

Sponſio.] Non ſolum promiſſio, ſed etiam actionis genus eſt. Hinc dicitur:Sponſio damna feret. Nam ſponſionis comites, ſunt lis, & æs alienum. Vide Iureconſultos, et Chiliades adagiorum.

Condico.] is,pe.pro. id eſt, ſimul dico, ſimulq; determino,& conſtituo, hinc condictus,a,um,id eſt,promiſſus, & ſimul dictus. Etiam

Etiam eſt repetere,& quandoq; contradicere. Iureconſulti pro dicendo nunciare vtuntur,proprie quando actio datur in perſonā, ſic hic & Suetonius in Tyberio. Hinc condictio,& condictum.

Villa.] læ,domus eſt extra vrbem, caſa villatica, & rus, ſuburbana, quæ habitandi cauſa ædificata eſt. Vergilius: Villarum culmina fumant. Hinc villicus,& villaticus , & villicare,vt in Euangelio . Item villicatio in Luca explicatur.

Agger.] ris,per duplum gg.maſ.gene. ſignificat lapidum , aut terræ cumulum , & aceruum , qui facto vallo propius ponitur. Improprie eſt cuiuſuis rei coaceruatio,vnde foſſæ,aut valles impleri poſſent. Etiam dicitur media viæ eminentia,exaggeratis lapidibus ſtrata.

Scnipes.] Græce σκνῖπες, ſic ſcribendum,legendumq; eſt,non Cynifes,vel Sciniphes,vermiculi ſunt permoleſti, culicibus ſimiles,alati dicuntur culices, quos Græci vocant κώνωπας. Hinc conopæum vocitatum eſt tentorium , ad arcendos culices contextum. Differunt ſcnipes,quæ fuit plaga Pharaonis tertia , à Cynomyijs, quæ eſt quarta, ſic ſcribit Origenes ſuper Exodum, Homilia iiij. cap. vij. Pſal. CIIII. ſic legimus. Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμυια καὶ σκνῖπες,id eſt: Dixit,& venit cynomyia, & ſcnipes . Præterea Cyniphes , Ioſephus in tertia plaga , ſi modo bene eſt à Ruffino verſus , pediculos ponit ex intimis corporis ebullientes , ceu morbum phthiriaſin, hoc eſt, pedicularem, nec cyniphum meminit , nec Cynomyiæ . Autor hiſtoriæ Scholaſticæ , & Albertus Grotus genus muſcarum dicunt eſſe cyniphes , vt etiam Origenes putat. Albertus libro vigeſimo ſexto de animalibus corpore tradit eſſe vermes,capite & alis muſcas , cum aculeo in ore,quo pungunt,& ſugunt,paluſtribus naſci locis,& animantium ſpecies ſed humanos maxime conſectari. Origenis dictum ſuper Exodum, habes Pſalmo CIIII. Qui per hoc animalis genus Dialecticam vult intelligi,quæ minutis & ſubtilibus verborum ſtimulis animas terebrat , & tanta calliditate circumuenit,vt deceptus nec videat, nec intelligat. Sed neq; cynifes neq; ſcnipes, q ſunt vllus,aut Latinorum, aut Græcorum dixerit,nec ſic eſt apud Lxx. ſed σκνῖπες,σκνίψ em ζῶόν ἐστι κωνωπῶδες, vt inquit Suidas animal culicare , καὶ ξυλοφάγον, quod ligna exedit. Et in Pſal. CIIII, vt dixi , σκνῖπες habetur in Græco , pro quo ad Hebraicam veritatē, & Targum Chaldæum,legitur,pediculi ſicut apud Ioſephum.

Cynomyia.] Græce κυνόμυια. Sic ſcribēdum eſt,& legendum duplici yi, dicitur muſca canina,à cynos canis,et myia,muſca,quæ ſanguinem ex animalibus exugit,alio nomine κρότων croton,muſca canina. Hæc præcipue canum auribus inſidet , easq; vulnerat. Diuus Hieronymus , cænomyiā legit, id eſt, muſcam omnimodam,& forte rectius.

Diluculum.] Ante ſolis ortum,aurora quaſi parua diei lux, quod tum dies luceſcere incipiat. Hinc diluculare.

Digitus dei.] Sic in Matthæo legimus. Si autem ego in ſpiritu dei eijcio dæmones. In Luca ita ſcriptum eſt: Si autem ego in digito dei eijcio dæmonia. Iſte eſt digitus,quē confitentur & Magi: qui contra Moſen, & Aaronem ſigna faciebant, dicentes: Digitus dei eſt iſte. Exodi viij. quo tabulæ lapideæ ſcriptæ ſunt in monte Sina . Deuterono. ix. Hæc Hieronymum ſuper Matthæum.

Abominor.] ris,pe. cor. eſt execrari,faſtidire,et quaſi pro malo omine habere, Græce Bdelittomæ dicitur . Ex ab & ominor, abſq; aſpiratione ante o ſcribitur, deponens (vt nonnulli volunt) verbum, quod tamen Priſ. & Probus commune eſſe tradiderunt. Hinc abominatio , & abominabilis , & hoc abominabile,vt facinus abominabile,eſt execrandum flagitium.

CAPVT IX.

Turgeo.] es,id eſt,tumeo,inflor. Horatius in arte: Progreſſus grandia turget. Hinc deturgeo,id eſt, decreſco, & obturgeo,circūturgeo,& turgeſco,& turgidus,a, um,& turgens. Turgidulus,a,um, turgide aduerbium.

Deſino.] is,penultima cor. à ſino, & ſignificat ceſſo,termino. Non eſt amicitia vera quæ deſinere poteſt. Hinc deſitio, deſinentia,& deſitus,a,um.

Vlcus.] eris, eſt tecta , clauſaque malignitas. Eſt em̄ ſanies intra cutem concreta, indurataq; latitans , quæ vt proprie erūpat, emplaſtris ſolet medicari. Quidam aſpirant quod à Græco veniat ἕλκος. Hinc tangere vlcus,id eſt,viuam carnem. Vlcero,as,exulcero,as. Exulceratio,exulceratus,a,um.

Palma.] æ,planum illud,& ex parte cōcauum manus , quod in digitos deſinēs decore patet: Græcis ir dicitur. Ponitur & pro menſura, vt palmus. Dicitur & arbor nobiliſſima quam Phœnicē vocamus . Item pro victoria ponitur. Significat etiam togā, quā victores geſtabant. Etiam eſt nomen vrbis. Strabo autor,&c.

Folli

Folliculus.] li, cum ſit diminutiuum à follis, vt follis pugillatorius, ponitur tamen quandoq; pro vulua. Interdũ pro theca frumẽti, vel alterius rei, vt hic, vt folliculus lentium. Aliquando pro corpore.

CAPVT X.

Locuſte.] arum, ſunt animalcula parua, infirmas habentia alas, quę quidem de terra conſurgentia, altius nõ valent auolare. Perotti, atq; Calepini opiniones tranſeo. Conſtat, non Parthos ſolum, ſed & alias nationes locuſtarum eſu victitaſſe. Non ergo indignum fuit Iohanne Baptiſta. Plin. lib. xi. cap. xxix. & vi. cap. xxx. multa de his ſcribit animalculis. Matt. iij. locus erit, vita ſuperſtite.

Corrodo.] is, à rodo ſimul rodo, vel demolior, vt hic, & eſt proprie murium, & ſimilium, qui dentibus fere ſemper corrodũt. Hinc corroſus, a, um, & corroſio. Compoſita à rodo, is, ſunt, arrodo, erodo, prærodo.

Auerto.] is, eſt alio vertere, ſeu amouere. Inde auerſus, a, um, & auerſio. Compoſita cætera ſunt, aduerto, animaduerto, cõuerto, diuerto, euerto, inuerto, obuerto, præuerto, anteuerto, reuerto, ſubuerto, tranſuerto.

Deuoro.] as, pen. cor. eſt vorando deijcere, deglutire. Refertur etiam ad alios ſenſus. Martialis oculis deuorãtibus Draucos.

Ventus vrens.] Dicitur qui vredine, herbas, frutices, arboresq; exurit. Nã & frigus vrit.

Scandalum.] Eſt Græce, quod nos offendiculũ, ſiue obſtaculũ, poſſumus dicere. Hinc ſcandalizo.

Denſus.] a, um, coarctatio eſt nimia cunctarum partium. Contrariũ, rarus. Hinc denſitas, denſitudo, & denſare. Compoſitũ condenſus, a, um, & condenſatio.

Palpo.] as, et palpor, aris, depo. pro leniter, blanditer, & quaſi tentando, tangere eſt. Et ſubinde pro adulari vſurpatur. Hinc palpator, & palpo, onis, pro adulatore. Et palpum obtrudere, eſt aſſentari, adulari, ſupparaſitari.

CAPVT XI.

Plaga.] æ, multa ſignificat, hic pro percuſſione, vulnere, verbereque ſumitur, expoſitum eſt.

Primogenitus.] (Inquit Hieronymus contra Heluidium) eſt qui aperit primum vuluam, & ante quem nullus eſt genitus, nõ is quem frater poſt genitus ſequitur. Et omnis vnigenitus eſt primogenitus. Hinc primogenitura, et primogenia orum.

Mutio.] is, eſt tanquàm muto ſignum facere, ſeu ſtrepitum, ſiue ſubmiſſa & imperfecta voce fabulari, aut vnum tãtum verbulum dicere. Sic hic, non mutiet, id eſt, non querulam vocem emittet. Etiam cardo mutit, id eſt, non crepitat, à quo muſſo, & muſſito frequentatiuum, & alia multa.

CAPVT XII.

Poſtis.] is, maſc. gen. à poſt deducitur, & ſignificat valuam oſtij, ſeu latus portæ, dictus quod poſt fores ſtet. Hinc poſticula, poſtica, poſticum pen. producta, & poſticus, a, um. Poſticulũ, poſtilena, poſtliminiũ, vt ius poſtliminium. Poſtliminio recipere.

Superliminare.] A liminare, quod ad limen pertinet, deducitur, vt lapis liminaris, qui eſt in domus ingreſſu inferne, ſic ſuperliminaris, qui eſt in eiuſdem domus introitu ſuperne, quaſi ſuper limen. Limen ſuperum. Hinc elimino, as.

Agnus Anniculus.] Qui vnius anni eſt, dicitur. Nec de animalibus tantum, ſed etiam de inanimatis: vt anniculum vinum dicitur, &c.

Azymus.] i. infermẽtatus, dictum eſt.

Lactuca.] æ, herba à lacte dicta, quod id genus oleris lacte abundet, præſertim ea quam meconim vocant, à copia lactis ſoporiferi, quippe apud Græcos mecon papauer dicitur, quæ herba ſoporem inducit. Eſt aũt lactuca herba mollis, ac tenera, quæ tamen non admodum ſit diſſimilis carduo, præſertim ſylueſtri. Adagium: Similes habẽt labra lactucas. Vide paræmiographos, Eraſmum, & Polydorum Vrbinatem.

Crudus.] a, um, recens, atq; acerbum eſt, vt crudum vulnus, cruda caro, quaſi adhuc cruenta, & recens mactata. Diſtichon Iacobi Horlini præceptoris olim mei: Cruda Machaonia quæ non curantur ab arte, Vulnera cultello ſunt reſecanda truci. Et crudũ dicitur, quod non eſt coctum, vt hic. Hinc crudum pomum, vulnus, crudus cibus, homo crudus. Cruditas, crudeſcere, incrudeſcere, recrudeſcere, crudelis, & tas.

Inteſtinus.] a, um, pe. producta, quod eſt intimũ. Hinc illa inteſtina dicuntur, q̃ in interioris corporis parte clauduntur, vt exta, ilia, &c. Dicimus & inteſtinum odium, & bellum inteſtinum. Item, opus inteſtinũ. Sex ſunt genera inteſtinorum, vt Auicenna teſtatur, videlicet Duodenum, Ieiunum, vel hilla, Longum quod tenuius, alias longano, Monoculum, alias colon dicitur. Nouiſſimum, &c. vide Plinium libro xi.

Monumentum.] Quicquid nos monet,

net,dicitur.Varro: Monumenta à monendo quæ ſunt in ſepulchris.Dictũ eſt, & pro ſepulchro ſæpe ponitur.

Indigena.] Generis communis,penultima correpta, dicitur inde genitus à loco, nec alicunde proueniens. Mantuanus:Indigenæ oſtendunt,quæ ſit natura locorum.

Hyſſopus.] Pen.prod.fœmi.generis, & hyſſopum neu.gene. herba pulmoni valdè vtilis. Apud Græcos ſcribitur cum ω mega,ideo producit o. Nonnulli ſcribunt per duplex ſſ,& rectiſſime quidem.Nam Græce ſic ὑσσωπορ ου̃,τὸ,herba quædam.

Legitimus.] a, um, dicitur id quod æquum,iuſtum,conueniens,& ſecundum legem eſt,à quo legitime aduerbium vnico t. Et contrarium eius illegitimũ, à quo illegitimi filij,q non iuſto matrimonio orti ſunt, vt ſpurij & nothi.

Religio.] onis,à ſuperſtitiõe differt, q̊d religio nihil aliud ſit,quàm pietas,& dei cultus.Hic vero ſi nimius ſit,vt timeantur potius dij,quàm colantur,non religio,ſed ſuperſtitio eſt.Hinc religioſus,a,um,vt religioſus locus,religioſi dies,religioſe aduerbium, & ſuperſtitioſus. Vide Viuem in libros Auguſtini de Ciuitate dei.Cicero ij.de natura deorum, religionem à relegendo dictam eſſe putat,quod ſit ceu cognitio dei, quod cum illo Mercurij dicto conſentit,ἐυσεβεία γνῶσίς ἐστι θεου̃,religio notitia eſt dei.Lactantius lib. iiij. à religando religionem mauult eſſe nominatam,quaſi deo obſtricti & religati religioſi pietatis vinculo. Auguſtinus lib. x. de Ciuitate dei cap.iij.à religẽdo, credo quod alluſione nominis ad manum ex occaſione capta.Aliquando ponitur pro metu,& ſolicitudine. Nam nihil dicere mihi religio eſt, ait Terentius.Hinc dicimus religionem inijcere,& religione obſtringere. Quod alias, conſciẽtiæ metum incurrere ſignificat.Religione exoluere,contrarium.

Colonia.] Et æ, arum, proprie ſunt, q̃ non veniunt extrinſecus in ciuitatem, nec proprijs radicibus nituntur, ſed quaſi ex ciuitate propagatæ,iura, inſtitutaq́; popu.Romani,non proprij arbitrij habent:vt Bononia, Feſulæ, coloniæ ſunt, &c. Dictum eſt. Plures ſunt coloniæ ciuitatũ nomina. Inde dicitur: Coloniam mittere, & apes coloniam mittunt. Ita Colonia eſt maioris populi quaſi effigies.

CAPVT XIII.

SAcer.] Sacra ſacrum,idem eſt, quod venerabile.Capitur nõnunquàm pro exe crando,& ſceleſto,& diro, vt Vergil. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? Antiquitus ſacer homo dicebatur, quẽ plebs ob maleficium iudicaſſet.Sacer mons, trans Anienem fluuium. Sacer ignis, morbus eſt.Sacer morbus, id eſt, comitialis. Sacrum promontorium nunc appellãt caput ſancti Vincentij.Sacer homo.Item,ſacrum, cri,ſubſtãtiuum.Hinc ſacellum,à quo ſacellanus.Sacerdos,ſacerdotium, ſacrarium, ſacrilegus, ſacrilegium, ſacra via, ſacer diuus, idem ſacrum promontorium. Sacroſanctũ, ſacroſctã poteſtas. Sacramentũ, &c.multa.

Rite.] Aduerbium,à rito,as, verbo, ſecundum Priſ.& ſignificat recte,quoniam nihil traditur ritibus, quod non rectum eſſe credatur. Aut vt Varro ait, quia quod fit rite,id ratum,& rectũ eſt. Vel à ritus,us,quartæ declinationis.

Veſcor.] ris, dictum eſt, hic veſceris, media producta in futuro, ſicuti in Geneſi, cibo frueris.

Redimo.] is,penultima correpta,ex re, & emo, d interpoſita euphoniæ,i.bonæ ſonantię cauſſa,& ſignificat emo,vt in Iure Ciuico. Redemptores vectigalium mancipes, & emptores dicuntur.Eſt etiam recuperare. Eſt & emendare, vt redimere tempus iubemur à diuo Pau.Et redimere peccata.Hinc redemptor & redemptio.

Conſecrare.] Idem eſt,quod ſuum ſimplex,id eſt,deo dicare, atque ſacrum facere. Hinc conſecrati, quos Tertullianus vocat conſecraneos. Sidonius hos vocat conſecraneos,qui conſecrati ſunt, & quaſi vni ſectæ mancipati,atq; dedicati.Hinc cõſecratio, et conſecratus,a,um.Reliqua compoſita ſunt, deſecro,execro,& execror deponens, quod magis vſurpatur. Execratio, execrabilis, e. Obſecro,obſecratio, obſecro eſt etiã aduerbium.Reſecro,omnia cor.penul.indicatiui.

CAPVT XIIII.

CAſtrametor.] Pen.cor,idẽ eſt quod caſtra loco, arcesq́;, & tentoria pono. Frequens eſt verbũ, in vete. inſtrumento, à caſtra plurali.Hinc caſtrenſis,e,caſtrũ, caſtellũ, caſtellani, caſtelli, caſtellatim aduerbiũ.

Magdalus.] Med. corre.locus eſt, ad quem filij Iſrael,cũ exiſſent de Aegypto peruenerunt, anteq̃ tranſirẽt mare rubrum.Legimus & in Ezechiele de Magdalo vſq; Sienem. Porro Hieremias Iudæos, qui ſecum fugerant,Babyloniorum impetum declinantes,in hac vrbe Aegypti habitaſſe refert. Hebræi ſcribunt Migdol, Pi Hiroth Baal Zephon hæc nomina.

Magnalia.] orum,ſunt ingentia facta, & ad-

& admiratiōe digna, vti hic accipitur. A magnus, maior, maximus. Hinc magnitudo, magnates in plural. magnificatus, a, um, magnificentia, magnanimus, &c. innumera.

Præcino.] is, compoſitum à cano, id eſt, prædico, prædiuino. Interdum etiam ante canto. Vnde præcentio, modulatio, quæ ante initium cantus fieri ſolet, quaſi præludiū, & ſympſalma, & concētus. Reliqua compoſita, accino, concino, concentus, occino, recino, ſuccino, ſuccentor. Omnia corr. pe. &c.

CAPVT XV.

Carmen.] is, quaſi canimē, vt hic, pro cantico, & hymno, à canendo dici poteſt, quicquid eſt metrice ſcriptum. Quādoque dicitur incantatio. Hinc carminare. Itē, carminare lanam dicimus, carminare linum hechlen, carminarius, qui carminat.

Abyſſus.] i, immēſa aquarum profunditas eſt, & quaſi barathrum.

Tympanum.] Inſtrumentum muſicū membrana contectum, iam ad claſſica canēda vtuntur milites ſaryſſophori, id eſt, lāceari, dictum alibi fuſius.

Chorus.] Cum aſpiratione cœtum, cōuentum, & multitudinem ſignificat, & ceu coronam eorum, qui ad ludos conueniunt, ſeu ſaltantium, ſeu cantantium. Nam multorum vocibus, teſtibus Macrobio & Seneca, cōſtat. Hinc chorea pen. indifferente. Choraules barbare organiſta, Chorag9, & Choragium, Choriābus pes. Sed Corus ſine h, ventus Occidentalis eſt, Græce Agreſtes dicitur. Eſt & genus menſuræ, vti ſuo loco explicabitur.

Langor.] Vel languor, proprie defectio virium eſt, & ſucci naturalis. Sed ad animū quandoq; trāsfertur, pro debilitate, defectu, inertia, torpore, ſocordiaque vſurpari ſolet. Languere etiam dicuntur herbæ cum areſcere incipiunt. Hinc lāguidus, a, um. Dicit & langueſco. Elāgueſco, relāgueo fere idē.

CAPVT XVI.

Muſſito.] as, frequentatiuum. Liuius lib. I. In abſentem Tarquiniū erat inuectus, haud mirum eſſe ſuperbo Romæ cognomen. Iam enim ita clam quidam muſſitantes, id eſt, ſubmiſſa, & ſecreta voce loquantes, vulgo tamen eum appellabant. Hinc muſſitabundus, a, um.

Murmur.] ris, tam maſ. q̄ neu. ge. lenis aquæ ſtrepitus eſt, quanquàm pro alio quocunq; ſtrepitu ponatur. Hinc murmuro, as, & murmuror, aris, deponens. Et murmurillo, as. Plau. Quid murmurillas tecū, & te diſcrutias? Hinc murmurator & trix. Murmuratio, murmurillū. Cōpoſita admurmuro, commurmuro, obmurmuro, ſubmurmuro.

Coturnix.] cis, aduena auis, magis terreſtris, q̄ ſublimis, noſtri qualeam vocāt. Græci ortyga. Vnde ortygometra dicta coturnix, autore Feſto, à ſono vocis. Græci ſic ſcribunt ὀρτυγόμητρα, id eſt, matrix coturnicū, qua dictiōe vtitur Plinius. Gaza ſimpliciter matricē interpretatur. ὄρτυξ, υκος, coturnix, Herodianus ponit genitiuum ὄρτυγος, vti hic accuſatiuus poſitus eſt.

Minutum.] Participium, & nomē eſſe poteſt. Participium, ſignificat comminutū, à minuo, hoc eſt, minus factum. Nomen, idem eſt, quod breue. Aliquando pro obſcuro ponitur. Hinc minutulus diminutiuum.

Pilus.] Prima cor. capillus. Et eſt pilus nomen generale. Nam pilum pro capillo Plinius poſuit. Pilus vero prima producta, quod & pilum, telum Romanum eſt, quaſi perillum, vt inquit Varro, ſicut Gēſſa Gallorum, & Saryſſa Macedonum. Etiam pilum eſt nouacula, culterq; raſorius, & haſtile v. pedum, et ſemis, vt ſcribit Modeſtus, à ferro trigono, vnciarum nouem: & inſtrumentū, quo quid in mortario frangitur, conteriturque. Antiqui Ethruriæ & Latij populi fruges concidebant pani conficiendo pilis, idq; opus erat manuum. Molæ deinde ſunt inuētæ commodiore rerum vſu, in quibus etiam non deeſt ſuum pilum ruido, vt vocat Plin. li. xviij. A pilo Pilumnus deus, q vſum pilēdi frumēti inuenit, vñ à paſtoribus colitur, & ab ipſo pilum dictum eſt. Seruius nono Aeneidos. Capella lib. ij. comminuēdæ frugis farriſq; frumenta Pilumna ſignat Italia.

Tundo.] is, tutudi, tunſum, ſecundū Priſcianum, licet compoſita v. nō habeant. Diomedes duplex contendit habere præteritū, tutudi, tuſum, & tunſi, tunſum, ſignificat percutere, pulſare, & quaſi in vaſe aliquo quippiam comminuere, ceu in mortario piſtillo conterere. Hinc dicimus eandem incudem tundere. Cōpoſita, contundo, extundo, obtundo. Hinc obtuſus, a, um, vt obtuſum ingeniū, obtuſus viſus. Pertūdo, pertuſum dolium. Retundo, retuſus idem quod obtuſus.

Gomor.] Menſura vini eſt Atticorū, Chœnicum trium, id eſt, ſi Chœnicem pro duobus ſextarijs intelligimus, is erat modus diurni cibarij, vt miles quiſq; Darianus octonis diebus frumenti modium vnum accipere debuerit, id eſt, ſeſquimenſe medimnum. Hæc menſura, vt arbitror, Gomor ab Hebræis vt hic dicitur. Rabanus tamen tres Chœnicas cepiſſe dicit, & interpretaur res.

Ambroſius in epiſtola ad Iuſtum. Hic in textu Gomor decima pars eſt Ephi.

Scateo.] es, ſignificat emano, erumpo, ebullio, vt Antiochus ſcatere cœpit vermibus, liber ſcatet mendis. Hinc ſcaturio, is, & ſcatebra & ſcaturigo, ſcaturies.

Manna.] atis, vel æ, ros mellius matutinus, & cibus qualis cecidit filiis Iſrael de cœlo in deſerto. Et interpretatur Manhu, quid eſt hoc, vt hic, quod eſt quaſi ſemẽ Coriandri album, & candidum ſicut pruina, ait Origenes Adamantius. Aerium manna.

Coriandrum.] dri, nomen eſt herbæ ſatiuæ, ſeu oleris, vt ait Origenes ſuper hũc locum, Homelia ſeptima, capite xv. Cuius ſemen album eſt, ac minutulum. Galenus alio nomine dyaboram coriandrum nominat. Nos opinamur id eſſe, quod ſaccaro incoquitur. Medici antiqui, Dioſcori. Auicẽ. Galenus, &c. multa de eius virtute ſcribũt. Porro coriandrum inter ſylueſtria non inuenitur, ſed vbiq; fere ſatum naſcitur, præcipuum habetur Aegyptium, vis magna datur viridi ad refrigerãdos ardores, ſimplex edẽdum non eſt, ſed aceto præparandum propter innatam malitiam. M. Varr. eo ſubtrito carnem incorruptam cum aceto, æſtate ſeruari poſſe credidit. Xenocrates vero mẽſtrua contineri vno die, ſi granum biberint fœminæ: biduo, ſi duo: & totidẽ diebus quot grana ſumpſerint. Hinc Macer. Xenocrates inquit totidem ceſſare diebus Mẽſtrua, quot mulier coriandri grana vorabit. Prohibet & vapores à capite, vt ſcribit Auicennas. In aceto autem albo per diem maceratum reddit illud aptiſſimum, ad pulices necandos ſi per ædes ſpargatur. Hæc Marius Grapaldus, de partibus ædium.

Simila.] Farina eſt alba, & flos, ſeu far, delitiæq; pollinis triticeæ, dictum eſt. Hæc & ſimilago dicitur. Hinc ſimilaceus, a, um, et ſimilagineus, a, um.

CAPVT XVII.

Sin.] Octaua mãſio eſt, licet iuxta ordinem Exodi vii. ſit: quod omnis vſq; ad montem Sinai eremus Sin vocetur. Sin autẽ interpretatur rubus, per zade ſcriptum, arbor ſterilis, & ſenticoſa, quam auis citra deplumationem intrare non poteſt, vt Hebræi dicunt, creſcens in deſerto, à quo nomine & arbore, mons Sinai eſt dictus. Dicitur etiam mandatũ. Rectius tamen frigus, ſcutũ, arma.

Raphidim.] Vndecima manſio eſt. Pulchre autem diſſolutio, ac ſanitas fortium dicitur, vel propter diſſipatum Amalech, vel ob ſanatum Iſraelẽ verius tamẽ ſtramentum ſonat. Sin autem remiſſionem manuum iuxta Syros.

Iurgare.] Vel iurgari, eſt quaſi iure cõtra aliquem agere, verbaque contentioſa facere. Hinc iurgatio, & iurgium, iurgioſus, a, um. Obiurgo, as, obiurgatio, trix.

Laxare.] Proprie eſt latum facere, aperire, & quaſi liberare. Hinc laxus, a, um .i. largus, &c. Et laxor, ris. Item laxitas, laxamentum .i. remiſſio. Hinc laxi funes, prolixus, a, um, prolixitas. Laxo, as, relaxo animum.

Penuria.] æ, ſignificat omnem rerum inopiam, præſertim earum, quæ in penu recondi ſolent. Hinc penurioſus, a, um.

Collis.] is, per duplex ll, minor mons, & quaſi monticulus dicitur. A quo colliculus. Hinc Septicollis dicta Roma fuit. Collatinus, a, um, Collatina dea.

Laſſo.] as, id eſt, fatigo, à quo laſſatus, a, um, feſſus. Compoſitum eſt delaſſo. Laſſus dicitur tam animo, quàm corpore, fatigatus .i. labore adfectus. Hinc laſſitudo pro moleſtia ex labore ſuſcepta. Et laſſeo, es .i. laſſus ſum. A quo laſſeſco, id eſt, laſſus fio. Hic laſſarentur, pro deficerent ponitur. Hinc adagia: A laſſo rixam quæris, &: Bos laſſus fortius figit pedem. Vide Parœmiographũ Eraſmum in Chiliadibus.

CAPVT XVIII.

Holocauſtum.] Græcum eſt, ſacrificium dicitur totum exuſtum. Græce ſic ὁλόκαυσον.

Preſtolor.] Pe. pro. Bebelio autore. At Daſypodius corripit, eſt expectare. Nam Feſto teſte, præſtolari is dicitur, qui ante ſtando ibi quo venturum excipere vult, moratur, id eſt, manere. Alias ſignificat præſto eſſe, vt vult Donatus, & parere atq; obſequi. Et tam datiuo, quàm accuſatiuo iungitur, teſte Diomede. Tullius in Saluſtium: Quem præſtolaris hic Parmeno? id eſt, expectas. Antiqui etiam præſtolo, as, dicebant, Nonio autore Turpilium referente dicentem: Ego pręſtolabo illi. Et Liuius in Tereo ait: Nimis Pol imprudenter ſuis præſtolaras.

Negotium.] A nec & otium fit, quaſi non otium, hoc eſt, opus. Et accipitur pro occupatione. Aliquando pro labore, operę: Interdum pro cura, & moleſtia, & ſolicitudine. Item dicitur factum de quo quæſtio. Et negotii remedium eſt. Hinc negotiator, & negotioſus, a, um, negotiari. Negotiatio, negotialis, e. Item negotiis detineri, vel implicari, vel obrui ornate dicimus. Exhibere negotium, & faceſſere negotiũ, idem. Dare nego-

negotium. Nihil mihi tecum eſt negotij.

Prouideo.] es, ſignificat ante, vel à longe, & futurum aliquid video antequã ſit factum. Modo remedium præbere. Hinc prouidẽtia, & prouiſio. Prouidus, a, um, ꝓuide.

Tribuni.] Græce Chiliarchi dicuntur, id eſt, mille hominibus præfecti: dicti, quod in tres partes populus diuiſus erat, & ex ſingulis creabãtur, aut quia tribuum ſuffragio, & calculis crearentur: vel vt Vegetius ait de re militari, tribuebant iura militibus. Etiam dicti ſunt ij, qui magiſtratũ gerebant, vt hic forte. Aſconius Pædianus docet horũ duo genera. Alteri rufuli, alteri comitiati. Itẽ alij tribuni plebis, alij tribuni ærarij. Hinc tribunatus, us. Tribunitius, a, um. Nã hi tribuni non vnius generis erant magiſtratus. Tribunus militaris. Tribuno parebant Centuriones, illi Legato, Legatus Conſuli, &c.

Magiſtratus.] us, ſignificat eos, qui in poteſtate ſunt conſtituti, vt ſunt Conſules, Prætores, & alij qui ciuitates, & prouincias regunt: nos barbare magiſtros ciuium vocamus. Interdum ipſam poteſtatem, & officium ſignificat, vt magiſtratus virum arguit, hoc eſt, committe officium, & videbis quid poſſit. Adagium eſt, à magiſter fit. Hinc dicimus magiſter equitum, magiſter pecoris, magiſter curiæ. Magiſterium magiſtratus, vt hic, nunc eſt vrbis noſtræ magiſtratus, magiſtratu abire. Sic inire magiſtratum. Magiſtro, as, verbum.

Centurio.] is, & centurionus, dicitur quia centum peditibus præeſt. Hunc T. Liuius, & M. Varrro primipilum appellant. Græci hecatontarchum. A centum deriuatur, vt alia multa.

Quinquagenarius.] ij, ſubſtan. dicitur hic, qui quinquaginta peditibus præeſt. Græce Pentecontarchos nominatur.

Decanus.] ni, Græce decarchos vocatur, q decẽ præſit velitibus, à decas, quod eſt decem, & archos, princeps. Hic & decurio dicitur. Ioſeph Arimathæus decurio erat.

Strenuus.] a, um, fortis, celer, vigilãs, atque ad res gerẽdas promptus, paratus, expoſitus dicitur. Hinc ſtrenuitas, & ſtrenue, & ſtreuuiter.

CAPVT XIX.

Peculium.] ij, vt inquit Valla, eſt quicquid labore noſtro partum eſt, in quacunq; perſona, licet in ſeruis iura velint dominorum accedere conſenſum. Ponitur & pro patrimonio. Dicitur & quicquid proprium eſt alicuius, à quo peculiare, pro ꝓprio, & ſpeciali, & peculiariter aduerbium. Hinc peculiolum diminutiuũ. Peculioſus, a, um, & multa alia à pecus manant.

Buccina.] æ, dimin. à bucca, pro tuba, ſiue cornu ponitur. Buccinũ, ſonus buccinę.

Clango.] is, id eſt, tuba cano, vt hic. Hinc clangor, vox & ſonus tubarum.

Inclareo.] es, & inclareſco, à clareo, id eſt, valde clarus fio, vt hic. Inclareſco, cõpoſitum ab inclareo. Hinc clarus, a, um, compoſitum præclarus, a, um. Claritas, claritudo, vt claritas ſolis, claritas generis, eſt nobilitas. Claro, as, & declaro, as, vnde declaratio. Clarifico, cas. Clarigare autem, eſt clare repetere res ablatas. Ita ſolebant Romani facere, haſta in hoſtium agrum miſſa, bellum indicturi. Clarigatio, ein ſolliche offentliche erforderungh.

Mico.] as, id eſt, ſpendeo, appareo, digitis ludo. Cicero in Officijs: A quibus natum eſt id, quod iam tritum eſt vetuſtate prouerbium. Cum enim fidem alicuius bonitatẽq; elaudant, dignum eſſe dicunt, qui cum in tenebris micet, id eſt, digitis ſortiatur. Significat etiam ſubinde, & per interualla reſplendere. Verg. Micat ignibus æther. Et metaphorice, mico, vt micare digitis, genus ludi fuit apud veteres. Compo. dimico, dimicatio. Emico, promico, omnia pe. corripiunt.

Perſtrepo.] is, à ſtrepo, id eſt, valde ſtrepo, hic pro ſonare: & omnia compoſita habent pen. cor. obſtrepo, inſtrepo, conſtrepo, circumſtrepo, perſtrepo, ſtrepito, as, freq.

Prolixus.] a, um, quaſi porro laxum, quod longũ, latumq; eſt. Teren. in Eunuch. Accipit nemo melius, neq; prolixius, id eſt, largius, vt hic. Aliquando dicitur ſuperfluum. Hinc orationem prolixam dicimus. A quo prolixitas. A laxus, a, um, fluit.

Cacumen.] is, culmen eſt, & vertex, faſtigiumque, & ſummitas cuiuſq; rei, maxime montis.

CAPVT XX.

Sculptile.] ſubſtantiuum, dicitur quod ſculptum eſt, ſeu quod ſculpitur, veluti ſimulacrum, vt hic. A ſculpo, is, Hinc ſculptor, & ſculptura, æ. Scuptilis, e, adiecti.

Zelotes.] Pen. pro. Græcum, idẽ quod æmulator. Apoſtolus Simon dictus eſt Zelotes cognomento, quandoq; dicitur amator. Hinc zelotypus, & zelotypia.

Inſons.] tis, dicitur q innocens eſt. Seneca in Hercule furente: Quẽ pœnitet facti inſons eſt, à ſons, omnis ge. ſonticus, a, um.

Sabbatum.] Hebraicum eſt, & dies quietis dicitur. Et eſt ſeptimus dies, quo requieuit deus ab operibus ſuis prima ſabbati, id

ti,id eſt,primus dies,quē dominicum appellamus,ethnici diem ſolis. Secundam ſabbati,ethnici diem Lunæ. Tertiā ſabbati, diem Martis. Quartam, diem Mercurij. Quintā, diem Iouis.Sextam,diem Veneris.Septimā, hoc eſt,Sabbatū, diē Saturni, vocāt. Quod etiam nomen ab Hebræis(ſicut Ioſephus refert)ſeptimana dicit Latinis,Græcis hebdomas. Hinc ſabbatizare, vt in Eſdra legis, eſt ſabbatum colere. Hieronymus in Leuitico xxv.Exodi xvi.& ij.Eſdræ I.Sabbatarius,a, um. Vt Iudæi hodie habent ſua baptiſmata Sabbataria. Sabbatarius ſubſtantiue dicitur qui diem Sabbati ſeruat,colit,veneratur.Vnde illud:Ieiunia Sabbatariorum.Sabbatiſmus, vacatio eſt & quies facta, poſt labores. Hebræorum iiij. Itaque relinquitur Sabbatiſmus populo dei.

Lampas.] Et lampada, id eſt, fax, nos pro lucerna olearia interdum capimus.

Mechor.] Demus mœchari Latinis eſſe receptum.Nam Catullus mœchari dixit, & Terentius mœchum:quis vnquàm Latinus dixit, mœchatur illam? vti Matthæi v. legimus:Mœchatus eſt eā. Proinde ſi mœchari hoc loco ſignificat adulterium cōmittere,aliter vertendum erat ſic:Iam adulterium commiſit cum illa. Sin poſitum eſt, pro fornicari, quemadmodum aliquoties inuenitur, vt hic, pro mœchatus erat, ſtuprauit eam,ſiue vt Suetonius loquitur,adulterauit eam.Mœchia pen.producta adulterium.

Pacificus.] a,um,à pacifico,à quo pacificor,aris, paſſiuum, dicitur quod pacificat, pacat,conciliatq́;.Hinc pacifica holocauſta, quæ olim deo opt.max.fuere gratiſſima. Trifariam enim in veteri inſtrumento oblationes ordinabantur, videlicet ſacrificium pro peccatis expiandis. Hoſtiæ pacificorum, vt hic,pro pacis conſeruatione.Holocauſtomata,pro perfecta vniōe, vide Leuit.i.iij.iiij. capit.Hinc pacificus,a,um,& pacifer,a,um.

Turpitudo.] is,à turpe, quod eſt indecorum,ac deforme,fit.Turpitudo,id eſt,deformitas,fœditas,obſcænitas,hic pro pudēdis,verendis,virilibusq́; ponitur.

CAPVT XXI.

Dij.] Duplici ſyllaba profertur. Pſaltes:Ego dixi,dij eſtis,& filij excelſi omnes. Hic pro ſacerdotibus videtur accipi. Dij ſelecti,ſiue maiorum gentium. Sunt aūt viginti, duodecim hominum marium,& octo fœminarum.Dij adſcriptitij,ſiue minorum gentium.Dij penates,& patrij. Dij veſtram fidem, admirantis verba ſunt. Et Dij boni, Dij meliora,deprecantis.Dij faxint,optātis. Dijs iratis facere aliquid,Dij, vel diui pluraſe eſt à Deus,vel diuus. Deum facere. Deus aliquando eſt idem quod princeps, vel autor.Deus nobis hæc otia fecit,Vergilius.

Subula.] æ,inſtrumentum ſutorum,cerdonumq́; & calceariorum eſt,quo perforādis calceis,ac ſuēdis vtuntur,vt hic.Et Martialis:Quodq́; tibi tribuit,ſubula ſicca rapit.

Deſpondeo.] es, eſt promittere, quod ad nuptias proprie pertinet: ad eum quoq; cuius eſt locare mulierē viro, ſeu virum mulieri.Item deſpōdere animum,eſt ſuæ ſpontis ſtatuere, quod nos deſperare dicimus. Item deſpondere ſapientiam dicitur,qui deſperat ſeſe ſapientiam adepturum. Hinc & deſponſare fit, idem quod deſpōdeo: à quo deſponſatio.Aliud compoſitum eſt reſpondeo,vt reſpondere poculis. Vita non reſpōdet doctrinæ. Reſponſo, as, reſponſum,reſponſio,reſponſorius,a,um.

Induſtria.] æ,ingenium eſt,ſeu ars,qua aliquid ſtruere ſumus idonei. Hinc dicimus ex induſtria hoc egi.i.data opera, & deliberato animo.A quo induſtrius,a,um, non induſtrioſus & induſtrie dicitur aduerb.

Impenſa.] æ,ab impendo,dicuntur beneficia.Martialis:Impenſis vitam principis annumeres.Hinc impenſa,vt hic pro expenſa ponitur.Dicitur & impendium idem.Impendio,& impenſe aduerbia,id eſt,valde,nimis,magis.Item impenſius.

Abortiuus.] a,um, ab aborior, quod abortum facere poteſt.Dicitur & abortium idem quod abortus, quoniam circa pariendi tempus proprie moritur quod naſcitur. Græci dicunt ἔκτρωμα,id eſt,abortiuū.Item abortio,is,& aborto,as,pro eodem,& abortior,iris,id eſt,abortum facio.

Liuor.] Veſtigium eſt, et nota quæ fit ex flagello. In Eccleſiaſtico legimus, quod flagelli plaga liuorem facit.Aliquādo ſignificat colorē nigriorem.Varro autor. Et capitur pro inuidia.Vergil. Liuor tabificū malis venenum.Claud.Liuor edax tibi cuncta negat.Hinc liuidus,a,um, & liuidulus diminutiuum.Liueo,es,& liueſco.

Cornipeta.] æ,vel cornupeta à cornu, pen.cor. animal eſt, quod cornibus petit.i. ferit.Hinc adagium:Hic habet fœnū in cornu,caue.Olim cornupetæ fœno in cornu ligato ſignabantur,quo ſibi cauerent,qui forte occurriſſent.Horat.in Sermonib.Fœnum habet in cornu, longe fuge. In homines feroces,ac maledicos dicit,Vide Chilia. Eraſ.

Heri.] Vel here, aduerbium temporis, id eſt,heſternus dies,à quo heſternus,id eſt, pridia

pridianus dies. Hinc ab heri, vt hic duæ dictiones, id eſt, pridie, & heſterno die. Heſternum ius dicimus.

CAPVT XXII.

Depaſcor.] ris, à paſcor. i. depopulor. Vergil. Florẽ depaſta ſalicti, id eſt, comeſta, depopulata. Sic hic accipitur. Depaſtus dicitur agrum bos, qui cibum ex agro ſumpſit, gramina carpſit. Itẽ depaſtus ager paſſiue, hoc eſt, paſcendo conſumptus.

Aceruus.] Mollis aggregatio, & cumulus eſt, proprie minutarum rerum, vt frumẽti, leguminis. Strues lignorum, ſtrages occiſorum cadauerum, ſarcina vtenſilium. Hinc aceruo, as, & compoſitum coaceruo, aceruatim. Aliquando maiorum ſignificat, vt aceruus ſcutorum, lapidum.

Pupillus.] li, à pupus. i. puer paruulus, & tenerior deriuatur, pro impube, q deſiit eſſe in patris poteſtate, vel morte, vel emancipatione. Orphanus, qui neq; patrẽ habet, neq; matrem, dicitur. Hinc pupillaris, e.

Mutuum.] Ab eo dicitur, ꝙ de meo tuum fit. Vel quia res quæ redduntur, mutuantur. Et proprie ſine vſura: fœnus cum vſura. Hinc mutuum dare. i. mutuare. Quippe mutuum damus recepturi non eandẽ ſpeciẽ quã dedimus, alioqui aut commodatũ erit, aut repoſitũ, ſed idem genus. Hinc mutuus amor, & mutuo, mutuiter aduerbia nota. A mutuo, as. Mutuo tibi aureum, mutuor à te frumentum. Mutuus, a, um, mutuus amor, mutua beneuolentia, mutua opera. Do mutuum, & do mutuo, amant ſe mutuo. Mutuatitius, a, um. Pecunia mutuatitia.

Primitiæ.] arum, primi fructus ex agro ſuſcepti, qui deo offeruntur. Refertur & ad alia, quæ omitto, vt ingenij primitiæ, & primitiæ dormientium Chriſtus. I. Cor. xv.

Decimæ.] Et decimæ, arum, ſignificat portionem vnam ex decem. Plautus: Vt decimam ſolueret Herculi. Hinc dicimare eſt, decimam partem detrahere, alias forte fuſius exponam.

Exactor.] ris, ab exigo, qui cẽſus, & redditus, atq; huiuſmodi, extorquet, exquirit, & debitum repetit. Inde exactus, a, um, nomen, & exactio, dictum alibi.

CAPVT XXIII.

Refrigero.] as, i. frigus induco, vel rem calidam frigidam facio. Aliquãdo eſt ſubleuare, recreare. Hinc refrigerium, et refrigeratorius, a, um, vt aqua refrigeratoria. Interdũ diminuere, ſeu dimittere ſignificat.

Aduerſor.] ris. i. deteſtor, abominor. Iungitur accuſatiuo, quod fit quoties ab alio, quem odio habemus, vultum auertimus. Ouidius in Faſtis: Officioq; leuem non auerſatus honorem. Hinc auerſio.

Excæco.] as, compoſitum à cæco eſt valde, vel perfecte cæcare. Plinius: Vt cum lauatur, ſi oculos attingat, excæcet. Hinc excæcatio, & excæcatus, a, um.

Scabro.] onis, vermis qui naſcitur de carnibus equorum putridis, inquit Calepinus, alias non reperi, nec me legiſſe memini. Crabro autem eſt inſecti genus, affine Veſpis pertinaciſſimum, aculeoq; peſtilentiſſimo. Refert Plin. lib. xi. cap. xxi. Crabronum ictus haud temere ſine febri eſſe. Hinc adagium: Irritare crabrones, eſt alias irritabilẽ magis irritare, & prouocare. Horum crabronũ meminit Ariſtot. lib. de partibus animaliũ nono. Vtitur & hoc adagio diuus Hierony. in quadam epiſtola. Plaut. quoq; in Amphytrione feſtiuiſſime. Cæterũ, hoc loco legendum eſt crabro ſecundum Hebraicam veritatem. Eſt ergo crabro ſpecies reptilis alati habens venenatum aculeum, haud diſſimilis api, vt dicit Grundẽſis. Et hæc in magna multitudine infeſtiſſima fuit habitatoribus terræ, vt cogerẽtur cedere. Hæc Sebaſtianus Munſterus ſuper hunc locum.

Redigere.] Ex re, & ago, ſignificat quadam vi, aut induſtria reducere, & ſemper accuſatiuum cum præpoſitione poſtulat, multiſque accommodat actibus, vt in nihilum redigere. Hinc redactus, a, um, vt quo redactus ſum? & redactio.

Inire fedus.] Eſt pãgere, & firmare fœdus, pactumq; ſtabilire. Hinc dicimus certo fœdere, fœdifragus, a, um, fœdero, as. Vnde fœderati.

CAPVT XXIIII.

Cratera.] æ, penult. produ. Et crater, eris, generis maſculini, cupa eſt grãdis, ac patens, à κεράννυμι, quod eſt tenere. Horatius in ſermonibus: Siue grauis veteri crateræ limus adhæſit. Ad huius ſimilitudinem foramen in monte Aethna, per quod ignis exit, euomiturq;, dictum eſt. Et crater fontis labrum eſt. Et crater ſignũ cœleſte, quod xvi. Calend. Martij veſpere oritur.

Volumen.] A voluendo, quod maiores noſtri in libris arborũ, id eſt, corticibus ſcribebant, & libellos illos quo commodius portarent complicabant, Græce Teuchos.

Sapphirus.] Per p, ante ph, penulti. produ. lapis precioſus, coloris aerei, aureis quandoque punctis collucet. Cerulei enim ſunt & Sapphiri, quamuis & candidi reperiantur Adamãti ſimiles colore. Sed qui Cya-

næi ſunt,id eſt,cerulei, mares exiſtimantur. Hinc Sapphirinus,a,um,vt hic,id eſt, breui contra vulgi morem, quod Sapphiri eſt, & Sapphiratus,a,um, id eſt, Sapphiris macu-latus, & varieganter intextus. Sapphire-us,a,um.

CAPVT XXV.

Vltroneus.] a,um,idē eſt,quod ſpon taneus,vt hic.Horatius:Vbi largius æquo Laudat venales qui vult extrudere merces. Ab vltro venit, q̄d ſignificat vltra, ſeu inſuper. Interdum ſponte, & ſine requiſitione. Aliquando praue, ac peruerſe, ſeu verſa vice,ac prior.

Hyacinthus.] Græce ὑάκινθος, flos ruber, & mollis,viola, & gemma, in qua fulgor violaceus dilutus eſt teſte Plinio. Et eſt herba eiuſdem nominis naſcens. Vnde Hyacinthinus penultima correpta, contra vulgi opinionem,vt hic.Pelles Hyacinthinæ,& veſtes Hyacinthinæ, hoc eſt, Hyacintho flori ſimiles.Ouidius libro x. Metamorphoſeos: Annua præclara redeunt Hyacinthina pompa. Sunt etiamnum albi, & cerulei,rubeique ſiue purpurei.Vergilius:Et ſuaue rubens Hyacinthus.Hyacinthinus color, dicitur etiam Hyſginus,a,um,à genere herbæ, q̄ ὑσγῖνόν vocatur.Itē Hyacinthus puer ab Apolline dilectus, in hūc florē, vt poetæ fabulātur,mutatus. Sūtq vaccinia interpretent.

Porphyra.] Græce πορφύρα. Nos purpura.Piſcis ex concharum genere,ſic inuenta,ſcribit Angelus Policianus, vir vndeunde doctiſſimus,in Miſcellaneis,ca.xiȷ.in hāc ſententiam,quod Herculis canis,qui eum ſequebatur,conſpicatus irreptantem ſcopulis purpuram, pereſa caruncula, ſua ſibi labra cruore puniceo,id eſt,phœniceo,infecit.Cū igitur ad puellam, cui nomen Tyro, quam amabat miſere,Hercules adiȷſſet,delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo poſthac nihil fore, niſi ad ſe veſtem afferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Hęc ille ex Græco, & antiquiſſimo quodam poeta Nonno. Aliȷs,qui de hac multa comminiſcuntur,ſuperſedeo. Hinc color purpureus, .i.Tyrius, aut rubeus, nigricantis roſæ ſublucens.Vergil.libro iiȷ.Georgicon. In mare purpureum violētior influit amnis.Itē purpurarius,& purpurariȷ ſubſtantiua. Purpuratus,a,um, & purpuriſſum, purpuriſſa, & purpuriſſo,as,purpuraſco.

Coccus.] Latine granū, per duplex cc, ſumitur pro purpura. Laudatiſſima naſcitur circa Emeritam Luſitaniæ, id eſt,Portugalliæ ciuitatem.Autore Plinio lib.ix.Hinc coccinus, & coccineus,a,um. Item coccina, eſt veſtis purpurea.

Byſſus.] Genus lini ſubtiliſſimi,& cādidiſſimi,& lana conchæ adhærens, colore luteo,ac perlucido, ex quo fiunt precioſiſſimæ veſtes,byſſinæ appellatæ.Hinc byſſinus, a,um,penultima correpta.

Rubrica.] Pe.longa,terra rubei coloris eſt,& minio, cinnabariq; proxima. Perſius: Præſertim ſi quid Maſuri rubrica notauit. Hinc rubricatus,a,um,vt hic.Hac olim legū tituli,et capita notabātur.Et nos hodie ſubinde vtimur libris rubricandis.

Sethim.] Hebraice ſetta, id eſt, ſpina. Sittim autem,Kimhi dicit ſpeciē eſſe, & quidem optimam cedri. Eſt autem genus arboris naſcentis in eremo, ſpinæ albæ habens ſimilitudinem, vnde omnia ligna arcæ, & tabernaculi facta ſunt inſtrumenta,quæ appellantur Sethim, vt hic. Quod lignum imputribile, & leuiſſimum omnium lignorū, tam in fortitudine, quàm in nitore ſoliditatem ſuperat,& pulchritudinem. Hæc Hieronymus ſuper Eſaiam,capite xli.Si quis fuſius velit,legat eundem ſuper Michæam capite vi. vbi Græce, Hebraiceq; exponit,ego breuis ero.

Concinno.] as,à cinnus fit, per duplex nn,id eſt,conſentio,apte compono, & quaſi conuenire facio, vt hic, Lucernas concinnant.Hinc concinnus,a,um,concinnitas, & concinnitudo. Inconcinnus,a,um, concinne,& inconcinne aduerbium.

Aroma.] Latine odoramentum. Hinc aromatarius,qui ea vēdit, aromatopola idē.

Thymiama.] Græcum eſt, id eſt, vaporatio,incenſum,odorq; ſuauiſſimus, thymi naturam referens, hoc adolebatur in ſacrificiȷs, vt hic, ſicut hodie thus. Hinc thymiaterium, quod Latine acerra, vel thuribulum dicitur.

Onychinus.] Penultima correpta, ab onyce,eſt lapis,ſimilitudinē vnguis habens, ὄνυξ,Latine vnguis,dicitur & lapidis genus (alabaſtritem vulgo vocant)eo quod humano vngui ſit ſimilis. Interdum teſta eſt conchiliȷ in paludibus Indiæ, à leuore vnguis, quem imitatur, nominatus. Hinc δι᾽ ὄνυχος ἀκριβοῦν,id eſt, ad vnguem exihere. Vide Petrum Gillium.

Ephod.] Bad Hebraica lingua, ſonat Latine linum, licet piſtha linum ſignificantius exprimatur,habitus fuit Leuitarū. Propterea Samuel, & octoginta quinq; viri ſacerdotes,Ephod lineum portaſſe referūtur, quoniam ſacerdos magnus ſolus habebat facul-

facultatem Ephod, non lineo veſtiendi, verū (vt ſcriptura hic commemorat & alibi) auro, Hyacintho, cocco, byſſoq; contexto. Cæteri habebant Ephod, non illa varietate diſtinctum, ſed lineum, & ſimplex, & toto candore puriſſimum. Hæc Hierony. ad Marcellam. Si plura diſcupieris, vide eundem alibi varijs in locis. Ephod duplex, & Ephod ſuperhumerale. Addam iſta de Ephod. Diuus Hierony. multis locis, & ad Marcellā, & cōtra Iouinianū, & de veſte ſacerdotali ad Fabiolam, tum etiam Ioſephus li. iij. Antiquitat. ſcribunt Ephod Græcis dici ἐπωμίδα. Sic enim verterunt Septuaginta, quod Hieronymus & Ruffinus vertunt, ſuperhumerale. Ab humeris dependebat apertum ad brachia. Huiuſmodi Ephod ſolus ſummus ſacerdos geſtabat cunctis coloribus, auroque interſtinctum. Leuitæ & quidam alij Ephod habebant huic ſimile, ſed Ephod bat, id eſt, ex lino. Sic Samueli fecit mater Anna Ephod bat: & Dauid ante arcam ἐπωμίδα gerebat. Vnde credo manaſſe morē ad noſtros Rabbi, id eſt, διδασκάλους ἡμετέρους, vt tanquā principes legis, & totius religionis habeant ἐπωμίδα inſigne ſcientiæ admirabilis, quæ etiam humeros defluat. Hinc medicos & Iuriſperitos, ne quid illis viderentur cedere, cultum quoq; ſimilem vſurpaſſe. Cæterum Septuaginta ἐφούδ legunt. Hebraice hoſchen vocatur.

Rationale.] & lis. Philoſophi dixerunt eſſe quod ratione vteretur, vel vti poſſet. Vnde hominem dicimus eſſe animal rationale, & mortale. Sed rationale ſubſtantiue, vt hic, genus veſtis ſacerdotalis eſt. Hieronymus ad Fabiolam. Dicitur etiam genus veſtis apud Hebræos oſum, Græce λόγιον, nos rationale, pannus eſt breuis ex auro, habens palmi magnitudinem per quadrum, & duplex, ne facile rumpatur. Rationale à ratio manat, quod plura ſignificat, vt non habet rationem tui. Aliquando ponitur pro cauſa, negotio, via vel modo. Qua ratione id fieri queat, audi. Præterea ſumitur pro ſupputatione & calculo. Subducere rationem, rationes putare, ratio conſtat. Ratiuncula dimin. rationarius, rationabilis, le, rationor, aris, ratiocinator, ratiocinatio.

Sanctuarium.] Sacer locus eſt, templum, ſacrarium. Plini. Mithridates appellauit Sanctuaria, quæ alio nomine arcana, adyta, & Plutarchus ἀπόῤῥητα τὰ vocauit. Hermolaus Barbarus in Plinium autor eſt.

Semis.] Significat dimidium, à Græcis hemis dicitur, vt hemiſtichion, id eſt, dimidius verſus. Sic ſemideus, ſemiuiuus. Aliquando pro media libra capitur. Quandoq; genitiuum facit ſemiſſis, vt hic loci.

Semiſſis.] Genus eſt menſuræ, & monetæ. Dicimus: Semiſſis homo, id eſt, vilis, & quaſi ſemihomo, ficut ſemiſſem, id eſt, ſemiaſſem. Vnde multa compoſita, ſemeſus, a, um, ſemianimis, ſemicirculus, ſemicinctum, ſemidoctus, ſemiferus, ſeminudus, ſemiplenus, ſemiquinaria. Et ſemiſeptenaria, ſemiſſis homo, ſemiuir, ſemeſtris, ſemodius, & cætera.

Circulus.] Et per ſyncopen circlus paruus eſt circus. Circulus ligneus, circulus menſurarius, circularis, e, circulare verbum. Circulator, trix, circulatorius, a, ū. Circulatoria eloquentia.

Propitiatorium.] Locus in quo placari ſolet deus, licet hic pro tabula videatur poni poſita ſuper arcam. Operculum arcæ.

Productile.] Dicitur, quod tunſionibus malleorum productum, prolongatumque eſt, vt hic æs productile, à verbo produco, is, quod eſt in longum duco, & de tempore, & de rebus corporeis dicitur Vergil. Abnegat exciſa vitam producere Troia. Hinc productores dicuntur virginum expoſitores quæſtus gratia. Productus, a, um, & cætera.

Oraculum.] Ab ore dictum, ait Priſcianus. Sed Cicero libro Topico. Oracula ex eo appellata ſunt, quod ineſt his deorum oratio. Hinc & pro reſponſo capitur, quandoq; pro templo. Item pro dicto alicuius, vt oraculum Catonis eſt. Interdum vnum ex quinq;, quæ videre videmur, dum dormimus. Prophetarum libri mera continent oracula. Oraculū eſſe puta, tanquàm ex Tripode dictum.

Labium, ſeu labrum.] Genus eſt vaſis, quod vulgo tinatiolum dicimus, ad lauandum, quaſi lauabrum. Cicero: Labrum ſi in balneo nō eſt, fac vt ſit. Verg. Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahænis Sole repercuſſum aut radiantis imagine lunæ. Sic hic, pro æneo vaſe. Etiam pro oris parte inferna & ſuperna. Item pro marginibus, & extremitate cuiuſuis rei. Hinc & labellum diminut. & labiolum, vt: Digito compeſce labellum, hoc eſt, Harpocratem age, ſile.

Interraſile.] Quod eſt interpolatū cœlatura, ſeu ſculptura, & plano. Planū ēm inter cœlaturas quaſi raſum videtur: ſic hic.

Vectis.] Maſculini gener. inſtrumentum quo clauditur oſtium, quod manibus percutiendo vehatur. Item eſt lignum quo

 aliquid

aliquid vehitur,& portatur. Sic vectes erant ſudes in circulis poſitæ, quibus arca portabatur, vt hic. Rurſus, ſunt inſtrumenta ad aliquid euertẽdum. Eſt & vectis inſula in Oceano ſeptentrionali verſus Tylen. Vecticulariam vitam viuere, eſt furto vitã agere.

Acetabulum.] Vas eſt aceti, Græce oxybaphum pen. cor. dicitur. Ab aceto, menſura continet ſeſquicyathum.

Phiala.] Græce φιάλη, penult. cor. vas vitreum, quo tam vinum, quàm aqua, item oleum, acetumq́; interdum menſæ imponitur. Iuuenalis: Byrrho tenet phialam, tibi nõ committitur aurum. Virro alias legitur, ambigo an bene.

Thuribulum.] Vas quo thus adoletur. Græce dicitur Thymiaterion. Acerra vero vaſculum quo thus ſeruatur.

Cyathus.] Pe. cor. paruum poculum. Iuuenalis: Cardiaco nunquàm cyathum miſſurus amico. Ad cyathum ſtare, & à cyathis eſſe dicũtur pocillatores regum, qui cyathiſſant, id eſt, cyatho vina miniſtrant. Vide Budæum de Aſſe.

Candelabrum.] A candela, in quo candelæ figuntur. Varro à candela candelabra, in ijs enim funiculi ardẽtes figebantur. Martialis de candelabro Corinthio: Nomina cãdelæ nobis antiqua dederunt. Non norat parcos vncta lucerna patres.

Ductile.] Quod facile ducitur, attenuaturq́;. Vnde æs ductile, quod malleis obſequtur, attenuaturq́; in laminas. Dicebatur etiam ductilis ſcæna. A duco, is, dux, ducatus, pro dignitate & numiſmate. Ducto, & ductito frequenta. Ductarius, a, um, vt ductarius funis, ductim aduerbium, &c.

Haſtile.] Penul. prod. dicitur quod ad haſtilis formam factum eſt, & de quacunq; re dici poteſt. Vnde pro ſtipite cãdelabri hic poſitum eſt. In Regum lib. pro haſta, à qua deducitur. Hinc haſtula dimi. Haſtatus, a, ũ. Item haſta cẽtumuiralis. Subijcere haſtæ: Venire ſub haſta, haſtam abijcere.

Calamus.] Græcum eſt κάλαμος, & arundo dicitur magis minuta, habens internodia longa, & recta, ex qua ſagittę apud diuerſas gentes fiebant. Et pro penna ſcriptoria quandoq; ponitur. Item concauus fiſtulis accommodatus, quem ſyringa vocãt. Item calamus auleticus, qui tibijs vtilis eſt. Item virgula piſcatoria, & qua aues capiuntur, alio nomine ames, itis. Item quandoque pro ſtipula, & alia re tereti, ac fiſtuloſa. Item pro arbore aromatica. Item etiam menſura eſt vi. cubitorum, & palmi. Vide Gillij Lexicon. Hinc calamarium, pennaria theca, calamaris, calamare.

Scyphus.] Vaſis potorij genus q̃d proprie Herculi attribuitur. Dictũ eſt alias.

Sphera.] Cum æ. diphthongo, Græcũ eſt, & Latine dicit̃ globus, atq; id eſt, quod ex omni parte rotundum apparet, nec principium habens, nec finem. Hinc ſphæriſterium, & ſphæræmachia, id eſt, pugna, & ludꝰ. Et ſphærula diminut. vt hic. Item ſphæricus pilaris. Hinc ſphærula diminut.

Emunctorium.] Inſtrumentum eſt ad emungendũ, vt hic, ab emungo, is. Per metaphoram. Emunxi argento ſenem. Emunctus, a, ũ. Emunctæ naris homo, adagiũ eſt.

Talentum.] Græce τάλαντον, nos talẽtum dicimus, libra, trutina, lanx. Apud Priſcos diuerſi ponderis fuit, vt talentum Euboicum, Magnum, Babylonium, Atticum, nec vnum tantum apud Hebræos habitum. Item ponderale, & nummarium, &c. Si quis exactius cognoſcere velit, legat Budęum de Aſſe & partibus eius. Sed Atticum fere ſcriptoribus vſurpatur.

CAPVT XXVI.

Tabernaculum.] Non eſt diminutiuum à taberna, ſicut nec cœnaculum. Eſt autem tectum craſtenſe, quod veluti taberna quædam & ductilis ſcena, & vt Hieronymus ait, mutatur, huc illucq; transfertur, veluti caſtra.

Cortina.] Pen. prod. multa ſignificat. Sunt eñ vaſa quibus pigmẽta, coloresq; ſeruantur. Seruius accipit pro tripode Apollinis. Item dicuntur aulæa, & vela, ad locum contegendum, vt hic. Vergil. Magni cortina theatri. Hinc cortinale, locus vbi ſunt multæ cortinæ.

Incaſtratura.] Scholab, commiſſura, iunctura. Exod. xxvi. Incaſtraturæ ſiant q̃ bus tabula alteri tabulæ connectitur, quod alias traduxit à plectendo plectas, & iuncturas. iij. Regum. vij. Inter iuncturas, & inter coronulas, & plectas. Hebræorum magiſtri dicunt hoc nomen de ſcalarum gradibus. Hæc ex Capnionis rudimentis Hebraicis. Vide Sanctem Pagninum in ſuo theſauro Hebraico.

Plumarius.] a, um, quod ex pluma eſt. Et plumariũ dicitur opus acu factum: Græci Polymitarium dicũt. Hoc verbo plumario Cato vtitur de liberis educandis. A pluma, plumeus, a, um, plumarius, a, um: idem & plumatilis, e. Et plumarius ſubſtantiuũ, id eſt, phrygio eyn ſticker. Implumis, e, implumes

mes auiculæ. Plumiger,a,um, plumo,as, deplumo, plumula, diminut.

Anſa.] Auris vaſculi vtrinq; prominẽs, qua ſcilicet manibus teneri ſolet. Ponitur quandoque pro fibula. Hinc anſula diminutiuum, vt hic. Anſa etiam pro occaſione ſumitur, vt præbere anſam, dare anſam, anſam miniſtrare, id eſt, feneſtram aperire, & ſimiles, adagia ſunt.

Sagum.] Chlamys militaris quadra. Iuuenalis: An ſaga vendenti nubat caupone relicto: Hinc ſagulum dimi. Sagarius venditor ſagorum, ſagatus,a,um.

Cilicium.] Varro à Cilicibus populis dictum vult, qui ea primum confecerunt. Fiũt aũt ex villis hircorum, atq; caprarum. Hinc cilicinus pen. cor. Hinc Cilicia regio.

Fibula.] Circulus eſt, & ornamentum cinguli ad veſtem ſubligandam. Vergilius: Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem. Ponitur quandoque pro circulo æreo. Hinc ſuffibulum, veſtimentũ album prætextum, quadrangulum. Hinc fibulare, refibulare, & diffibulare.

Baſis.] Græcum eſt, à noſtris dici poteſt ſuſtentamentum, gradus, greſſio, firmamentum, depoſitio. Sunt etiam orbiculi, qui bus vaſa in menſis collocantur. Eſt & figura quædam in narratiunculis, cum omnia pedetentim inſinuandi gratia proferuntur, exemplum omitto.

Vergo.] is, ſecundum Diomedem ſignificat declino, hic pro protendo capitur. Hinc dicimus: Vergit ad Septentrionem. Compoſita, deuergo idem & inuergo.

Compago.] nis, pen. prod. & compages, vtroque modo, pro coniunctione, & compoſitione.

Supputo.] Compoſitum à puto, pen. cor. vt omnia alia amputo, computo, deputo, diſputo, imputo, poſtputo, reputo, id eſt, numero, calculo. Aliquando eſt examinare. Ab hoc deriuatur ſupputatio, id eſt, numeratio, calculatio.

Lamina.] Differt à bractea, nam lamina craſſior eſt, ex qua armamẽtura fit. Hinc laminarius. Bractea vero tenuis eſt, & ſua ſponte plicabilis, quæ crepitat. Hinc bractearius, qui bracteas facit.

CAPVT XXVII.

Lebes.] etis, pen. prod. vas æneum, in quo res bulliunt, teſte Porphyrione libor ix. Iliadum. Et eſt generis maſculini, & fœminini. Dicitur & lebeta, tæ.

Forcipes.] Dictæ ſunt quibus forua. i. calida capiuntur. Vergilius: Verſantq; tenaci forcipe maſſam. Secũdum Priſcianum, tam maſc. quàm fœmi. generis, eſt.

Forfices.] Quibus telam ſeu fila incidimus, à ferro & filo dicti. Diminuti. forficuli.

Forpices.] Quibus incidimus pilos, à ferro & pilo.

Fuſcina.] Telum tridẽs, ſeu triſulcum piſcatorium, quod fundo natantia capiat, inſigne Neptuni dei marini erat. Hinc fuſcinula diminut. parua fuſcina, quæ & creagra κρεάγρα, ας, ἡ, dicitur conquinarium inſtrumentum, quod alio nomine ἁρπάγη & λύκος, dicitur teſte polluce.

Craticula.] Inſtrumentum ferreum in quo cibi torrentur, à cratis diminutiuum, vel crates. Hinc craticius, a, um. Et cratire verbum.

Concauum.] Proprie vacuum à chaos: teſte Calepino Bergomate: quod quaſi vorago quædam erat inanis. Hinc concauitas. A calius,a,um. Vergil. Tum dea nube caua tenuem fine viribus vmbram. Hinc Cauedium, locus eſt ſub dio vacuus cinctus vndique porticibus ad communem omnium vſum. Cauo,as, eſt fodio, euacuo. Huius cõpoſita ſunt concauo. Ouidius lib. ij. Metamorph. Eſt locus in geminos vbi brachia concauat arcus. Excauo, & recauo pen. cor. Item cauea à cauo fit, forte & cauerna.

Ara.] Quæ anſa, vt Varroni placet, dicta eſt. Vaſa enim erant, quæ tripodes dicebantur, quod eſſet neceſſarium à ſacrificantibus teneri. Vergil. Talibus orantem dictis araſque tenentem. Hinc arula, vt hic. Sed hara per h. ſtabulum porcorum.

Cælatura.] A cœlo,as, id eſt, ſculpo, ſiue ſigno, à quo cœlata vaſa, id eſt, ſculpta. Cœlatura ipſa ars cœlandi, aut opus ex cœlatura factum.

Paxillus.] Ait Nonius Marcel. dimi. à palo. Varro Eudæmonibus: Vbi dicatur primus Zenon nouam hæreſim nouo paxillo ſuſpendiſſe. Idem Bimargo: Vt uouum cribrum, nouo paxillo pendeat. Sed Cicero ad Brutum vult à paxillo palus fieri.

Oppando.] Compoſitum à pando quod habet panſum, vel paſſum ſupinum, eſt circum extendere, vt hic. Expando, repando. Hinc repanſus.

CAPVT XXVIII.

Superhumerale.] Veſtis quædã erat peculiaris, vel veſtis chlamys circũdans brachia ſummo ſacerdoti, quæ humeros & pectus, atq; dorſum tegebat, quæ & Ephod dicitur Hebraice, Græce vero ἐπωμίδα, ſiue Epomidion. Pectorale aũt, q̃d Græci vocant

περὶ

περιστήθιον, veſtis circũdans pectus. Hebraice hoſen, q̃d Latinus interpres rationale vtit.

•**Et tunicas** κοσμίτας, coſmitas.] Legendũ ẽ coſymbotas. Coſymbos em̃, ſiue coſymbe genus eſt veſtimenti, cuius meminit, & Suidas autor Græcus, κόσυμβος nodus capillorum, veſtis fimbriata.

Fungor.] ris, ſignificat vti, ſeu officium aliquod, aut dignitatem habere, agereq́;, vt fungor munere delegato, fungor prætura, vita, hinc functos vita dicimus. Functio, defungor, defunctus periculis.

Cidaris.] Græce κίδαρις, ſiue citaris, regum pileum eſt, proprie Perſarũ. Eſt & Corybantium ligamen capitis, indumentum capitis Perſicum. Nõnulli vero dicunt κίταριν. Diadema vero, & hoc Græcum, id eſt, amiculum quo caput regis obuinciebatur.

Baltheus, & Baltheum.] In pluratiuo numero neutrum tantum, militare cingulũ eſt, vel zona bullis ornata. Varro nominat bullatum baltheum. Nonius Marcellus inquit, Baltheus maſc. generis. Vergil. lib. xij. Aeneid. Humero cum apparuit alto Baltheus. Varro neutro, rerum diuinarum lib. xi. Tragica vincula balthea ſunt: Accius Διδασκαλικῶν lib. viij. Actoribus manuleos balthea maceras. Liuius lib. ix. Auratæ vaginę, aurata balthea illis erant. Sine h. lego apud illos, num bene, me fugit.

Hyacinthus.] Tetraſyllabon, eſt & flos huius nominis, & gemma ob coloris ſimilitudinem, ceruleus em̃ eſt lapis, vt flos. Græce ſic ſcribitur ὑάκινθος, flos niger & mollis, & puer. ὑάκινθον, vaccinium. Hinc ὑακίνθια, τὰ, feſta Hyacinthi Lacedemone celebrari ſolita. ὑακινθίζω, Hyacinthum refero. ὑακίνθινος pen. cor. ὑακινθίνῳ βαφεῖς. Hyacinthino colore infecti.

Purpura.] Nam purpura piſcis eſt e cuius ſucco tingitur purpureus color. Quem primus inuenit Herculeus canis, pilis eo tinctis, cũ purpurã deuoraſſet, explicatum eſt.

Coccus.] Vulgo granũ vocatur, & eſt. Nam coccos Græce ſignificat granum, hoc addit ardorem colori, enucliatũ eſt alias.

Byſſus.] Nam byſſus lini candidiſſimi, & ſubtiliſſimi genus eſt. Dictum alias.

Polymitus.] Sic debet ſcribi, pen. cor. à poly. i. multum, & mitos, filum, ſeu liciũ, à liciorum multiplici varietate. Hinc veſtis polymita, qua Ioſeph amictus erat. Hinc & polymitarius, a, um, vt opus polymitarium, q̃d & plumarium dicitur. Polymitarij vero, qui hãc artẽ exercent, alias phrygiones vocant.

Ora.] Extremitas cuiuſque rei eſt, vt veſtium, regionum, &c. Nos fimbrias vocamus oras veſtium.

Sculptor.] A ſculpendo, qui artem cœlandi, ſculpendiq́; exercet. Grǽce anaglypta, vel anaglyptes, dicitur. Anaglyptices, ars eſt ſculpẽdi. Hinc ſculptilis, e, & ſubſtanti. ſculptile, ſculptura.

Gemmarius.] a, um, quod ad gẽmas pertinet, vel quod ex eis fit. Subſtãtiue is eſt artifex, qui gemmas arte includit auro, alijve materiæ, & in gemmis operatur. A gemma; bigemmis, trigemmis, gemmula dimin. gemmoſus, a, um, & gemmatus, a, um.

Memoriale.] Dicitur quod in memoria haberi debet. Græce mnemoſynon.

Uncinus.] Penultima produ. diminutiuum eſt ab vnco, id eſt, fuſte incuruo, ac ſeſe retorquente. Hinc dicimus: Vncini mercatorij notæ ſignificantiæ. kremer kreplin. Vncus, a, um, adunco, as, inunco. Aduncus naſus, naſo ſuſpendis adunco. Ouidius.

Sardius.] Hanc ipſam opinor, quam Plinius Sardam vocat, teſtaturq́; à Sardibus primum repertam: quamuis Theophraſtus Sardij mentionem faciat. Apparet ex Plinio candidam eſſe. Virtutes horum lapidum enumerare longum foret: ego omitto Laconiſmi, id eſt, breuitatis cauſſa. Græce σάρδιος ſcribitur, lapis precioſus.

Topazius.] Viridis eſt, teſte Plinio. Quidam dictũ putant à Topazio inſula rubri maris, quæ q̃m eſt nebuloſa, cum à nauigantibus ſæpe quæſita eſſet, hinc nomen accepit. Nam τοπάζειν, Topazin Troglodytarum lingua, quærere ſignificat.

Smaragdus.] Et hæc gemma viret, etiamſi varia ſint genera. Et à lucido virore dicitur, μάιρω Græce luceo, futurum μαρῶ. Inde deriuatiuum, maraſſo, vel addita. ſ. ſmaraſſo. Hinc nomen verbale interpoſito. d. Smaragdos. Ita habet Græcum Etymologicum. Præcipue Smaragdus omnium lapillorum viſu iucundiſſimus, quoniam nihil omnino viridius comparatum illi viret. Præterea ſolus gemmarum implet oculos, nec ſatiat. Hinc Smaragdinus, a, um, penultima correpta, contra vulgi ſententiam. Hoc lapillo precioſo oculorum acies recreatur. De cuius genere ſunt Chola in Arabia, & Thanus in Perſia. Item chalcoſmaragdus, æris venis turbida, & pſeudoſmaragdus, id eſt, falſus ſmaragdus. Cœcus ſmaragdus, id eſt, ſubobſcurus. Vide Cornucopiæ, & Eraſmũ Alberum in ſuo Dictionario.

Carbunculus.] Carbonis ardentis, ſiue igniti ſpecie eſt. Vnde & Græce, ἄνθραξ,

ſiue

ſiue ἀνθράκιον, id eſt, carbo, ſiue carbunculus dicitur. Hic & apyraſta nominatur, à ſimilitudine ignis, cum ipſe non ſentiat ignem, cuius genera ſunt Rubinus; & rubith, qui etiã ſpinella dicitur, & Granata. Præterea eſt morbus; qui ſacer ignis dicitur, ſancti Antonij. Item & vitium in vitibus eſt atq; arboribus. Hinc carbũculare, eſt carbunculũ pati.

Sapphirus.] Pe. prod. cœli colorem habet. Græci σάπφειρον vocant. Hic ſanctus dicitur, & eſt aerij coloris. Collucet aureis punctis, Scythici Sapphiri principatum obtinent. Hinc Sapphiratus, a, um, id eſt, Sapphiris maculatus, & virieganter intextus. Sapphirinus, a, um, vt color Sapphirinus.

Iaſpis.] Huius varius eſt color, ſed pbatiſſima, cui purpureus eſt, qui à Plinio viridis gemma interpretatur. Ias quippe viride eſt, pinaſis gemma. Alij aliter, ego trãſeo. Hinc adagium Aeſopicum: Gallus Iaſpidẽ repperit. Huius lxx. ſpecies ſunt. Iaſpideus, a, um.

Ligurius.] Haud dubium eſt, quin lingurius ſit legendum. Hieronymus ingenue fatetur ſe gemmam hanc non potuiſſe reperire apud autores, qui de ijs tradiderunt: nec mirum eſt hominem tantum, tantulum ſuffugiſſe lapillum, cum aliquoties non videamus & id in quod incurrimus. Quanq̃ meminit Lingurij Theophraſtus in libello περὶ τῶν λίθων, id eſt, de lapidibus, & hunc ſecutus Plinius lib. xxxvij. cap. iiij. Hanc ferũt naſci ex vrina Lyncis, vnde & nomen habet. λύγξ, Linx animal eſt, οὖρον, vrina. Ea protinus concreſcit in gemmam. Sed inuidum animal, protinus egeſtã vrinam terra operit, ne poſſit ab homine inueniri, ad multa efficax medicamenta. Valet enim ad elidendos veſicæ calculos, & aduerſus morbum regiũ, ſi geſtetur, aut ex vino bibatur. Non eſt diſſimilis electro, ſiue ſuccino. Non eñ ſolum attrahit feſtucas, ſed & lignum, ſi ſit tenuius. Theophraſtus huius rei citat autorem Dioclẽ. At Plinius neutri credit hac quidem in re: & negat vnquàm hoc nomine gemmam viſam. Hæc latius proſecutus ſum ob raritatem. Vide Eraſ. Alberum.

Achates.] Pen. prod. lapis precioſus, à flumine Siciliæ, iuxta quod primum repertus eſt, nomẽ inuenit. Et huius quoq; varia genera tradit Plinius. In magna olim autoritate vitreæ perſpicuitatis, quãuis varij ſæpe in ea colores conſpiciantur. Quo nomine dictus eſt & Aeneæ comes. Vide Alber.

Amethyſtus.] Ab effectu nomen habet. Obſiſtit ebrietati, ſi geſtetur, vt autor eſt Plutarchus, à μέθυσος, ebrius, & ἀ particula priuatiua. Quanquàm non credat Plini. Eſt colore candoris purpurei, pellucentis, &c.

Chryſolithus.] Sic debet ſcribi, pe. cor. lapis precioſus aureo nitore translucens, à chryſos, aurum, & lithos lapis, quaſi aureus lapis. Ouidius: Per iuga Chryſolithi, poſitæque ex ordine gemmæ. Eſt & alius cerulei, & virentis coloris.

Beryllus.] Cum y. Cræco ſcribendũ, cõmunis gene. Priſciano teſte lapis eſt pallidus, transſparens, ex quo pocula fiebant, gignitur in India, ſimilis Smaragdo, ſed cum pallore. De huius gen. ſunt Chryſoberylli, & Yſoberylli, &c.

Margo.] Gene. dubij, folij extremitas eſt, licet cuiuſq; rei etiamnum extremitas vocetur. In margine adſcripſi quid caſtigãdum ſit. Vnde margineus, a, um, & marginalis, le.

Vitta.] æ, per duplex tt. ligamentum capitis eſt, Græce dicitur ταινία, quamuis proprie tæniæ vittarum extrema dicuntur. Vergilius: Fit longæ tænia vittæ, &c. Vide Cornucopiæ lib.

Capitium.] Capitis tegmen, à capite. Varro: Tunicas, nec capitia, nec ſtrophia, nos caputium dicimus. A caput deriuatur.

Textilis & le.] Quod texendo factum eſt, vt textilis corolla, & textilis veſtis, antea nexilis dicebatur, vt vult & docet Lucanus: Nexilis ante fuit veſtis, quàm textile tegmẽ, à texo, is.

Mala punica.] Eadem ſunt, quæ vulgo granata vocantur, quæ hoc nomen circa Carthaginem vendicarunt, vbi & multa, & inſignia creſcunt. Granata dicuntur, à granis quibus ſunt referta.

Tintinnabulum.] Et tintinnale, inſtrumentum æneum, vulgo campanella dicitur, nomen factitium à voce quam facit tintin. Hanc nolam æream etiam vocant. Iuuenalis: Et tintinnabula dicas Pulſari nemo tubas. Alij ſcribunt vnico n. tintinaculi, dicuntur lictores, lorarij, qui male factores virgis cædebant.

Tiara.] Pe. prod. ornamentum capitis, Perſicarum prius mulierum, poſtea regũ ſacerdotumq;. Iuuenalis: Et Phrygia veſtitur bucca tiara. Quidam galerum vocant.

Feminalia.] Tegumenta fœminum, & ſubligacula, vt hic, alias brachas, perizomata, &c. dictum.

CAPVT XXIX.

CRuſtula.] Diminutiuum à cruſta, eſt eorum quæ comeduntur, vt ſit pars panis,

panis,placentæ,vel alterius edulĳ. Latinius tamen & verius dicitur hac ſignificatione Cruſtulum, li,neut.gen.diminut.à Cruſtũ. Horatius: Dant cruſtula blandi Doctores elementa velint vt diſcere prima. Quod genus dulciarĳ eſſe putat Porphyrio.Sed Cruſta,æ,aliud eſt.Hinc Cruſtare,& incruſtare. Cruſtatus paries,Cruſtarius ſubſtantiuum.

Laganum.] Media cor.quod eſt candida farina, tenuiſſima ad patinarum vſum, à Græco apparet deriuatum. λάγνον enim ipſi ganeonem vocant. Hinc à laganis dictũ artolaganum putant propter candorem.Varia enim panis genera apud veteres fuere. Idem eſt quod placenta eyn flad.Hinc Tyrolagarium eyn kaeſs flad.Græce λάγανα τὰ.

Ritus.] us, idem eſt quod mos, & approbata conſuetudo, quam omnes ratã habent.Hinc rite aduerbium.

Mitra.] Dictio Barbara,capitis quoddam ornamentum, primum apud Mæonios:poſt Aegyptĳ,Syrĳ, Phrygĳ, Lydĳ ea vſi ſunt: infulam põtificalem puto bicornem. Apud Perſas mitra ſol dicitur.Hinc mitellũ diminuti.mitratus.

Initiare.] Idem quod conſecrare, ſacriſq; imbuere. Hinc initiatus,ſacris imbutus,quem Græci myſtam vocant.Transfertur etiam ad alia,vt inĳtiatus literis. Ab initium fit.Item initia,orum,initiatio idem, initiari nonnunquàm ſignificat inchoare, exordiri, &c.

Iuxta Baſim.] Id eſt, iuxta ſuſtentamentum,ſeu fundamentum,& infimam altaris partem,hoc eſt,iuxta pedem, ſuſtentaculum, & cætera.

Rhen.] A Græco ῥέειν, id eſt,fluo.Rhenes ſunt, quæ lumbis adhærent dictæ carũculæ,quod riui ab ĳs obſcœni humoris oriantur. A veteribus nephrendines vocabantur,rheno,rhenonis,veſtis genus circa rhenes,& nephritici q rhenum morbo laborãt.

Lien.] Græce dicitur & ſplen, vt eſt apud Plinium.Dicitur & lienis pen.prod. in nominatiuo.Gellius lib. iĳ. Si iecur aut lienis eſt affectus. Huius magnitudine intemperantiam riſus fieri adfirmãt Phyſici.Hinc lienoſus,& ſpleneticus.

Incenſus.] a, um, ab incendo deriuatur,id eſt, exuſtum,inflammatum. Incendium, ab incendo compoſito. Simplex nõ eſt in vſu.Alia compoſita accendo,metaphorice inſtigo.Hinc accenſi milites, ſuccendo eiuſdem ſignificationis cum priore, à cando deduci volunt.

Fruſtum.] Rei cuiuslibet particula eſt, ſic dictum,quod facile feratur. Cato: Fruſto panis conduci poteſt, vel vti taceat, vel vti loquatur. Hinc fruſtulum, & fruſtillum diminutiua, & fruſtatim, & fruſtillatim aduerbia.

Conciſus.] a, um, à concido quod eſt minutatim cædo.Plinius: Caro eius conciſa ac decocta adhibenda eſt, vt hic. Ab hoc conciſa oratio dicitur, quæ non continua, ſed velut membratim cæſa eſt. Et conciſus ſonus fractus vocatur. Hierony. Conciſus clangor eſt, ait in librum Numeri.

Aruina.] Durum pingue inter cutem, & carnem,vt autor eſt Seruius. Vergil. lib. vĳ. Aeneidos: Pars leues clypeos, & lucida ſpicula tergunt Aruina pingui.

Armus.] Id eſt, humerus. Differt tamen ab humero. Nam humeri proprie eorũ ſunt,qui recta in cœlum ſpectant,& ſoli hominum ſunt: Armi vero brutorum, vt armus ouillus, caprinus. Hinc armillus,& armilla,& armillatus.

Pectuſculum.] Diminut. à pectore.i. paruum pectus,vt anſerinum,gallinum.

Reticulum.] Diminutiuum à rete. Quo nomine vtitur ſæpe Hieronymus, vt hic.Eſt & genus retis, quod in orbem ſpargitur. Et eſt ſacculus in modum retis, quo piſces, & alia in foro empta portantur, alio nomine dicitur funda. Ad hæc retia, & reticulum eſt genus ſacculi, quo viatores panẽ, carnes,& poma geſtare conſueuerant. Horatius lib. I. Sermonum: Reticulum panis venales inter onuſtos Forte vehas humero, nihilo plus accipias quàm,Qui nil portarit, &c. Acron,reticulũ, rete,quo in vrbe panis inter venales ſeruos portari ſolet,exponit.

Vitalia.] Pluratiuo numero pro inteſtinis,extis,& ilĳs,hoc loco ponitur.A vita vitalis, vitale.

Torta.] Vt hic ſubſtãtiuum, videtur à torqueo deſcendere.Nam tortus, a,um,adiecti.dicitur quod non eſt rectum,ſed tortũ & flexum: ſic hic pro pane torto aut libo. Non legi apud probum autorem,niſi apud Petrum Daſypodium legi torta,inter nomina ciborum primæ menſæ, pfantzelt.

Veſtibulum.] Eſt locus ante ianuam domus vacuus,per quem à via ad ædes itur. Plautus: Vide veſtibulum ante ædes,hoc & ambulacrum. Accipitur interdum metaphorice,pro initio, & frontiſpicio: vide Marium Grapaldum de partibus ædium.

Expio.] Compoſitum à pio, as, id eſt, luſtro,& purgo.Hinc expiatio.Om̃ia à pius, a,um, vt piaculum,piamentũ,piacularis, e.

Sed

Sed apud poetas frequentius legitur piabilis,le, inexpiabilis,le. Impio,as,aliud compoſitum.

Hin.] Olei certa menſura eſt, nobis tamen incerta,ſicut ephi, ait Hieronymus ſup Ezechielem cap. xlv. aſſumitur in ſacrificio vituli,& arietis,vt fomentum luminis ſempiterni,& requiem laboris,& laſſitudinis ſanitatem , placationem peccatorum accipere poſſimus. Sextam eñ partem menſuræ Hebraicæ,quæ appellatur hin, iubetur per ſingulos dies bibere. Porro Hin duos χόας Atticos facit, quos nos appellare poſſumus duos ſextarios Italicos: ita , vt hin menſura ſit Iudaici ſextarÿ,noſtriq; caſtrenſis, cuius ſexta pars facit partem ſextarÿ Italici. Qui cibus iuxta inclytum oratorem non vires tribuit,ſed mortem prohibet. Hactenus Hierony. in Ezechielem cap. iiÿ. Vide Budæum in Aſſe & partibus eius. Hin Hebræis idem quod Romanis ſextarius caſtrenſis. Autore Georgio Agricola. Alÿ ex Ioſepho aſſerūt idem eſt quod ſemodius Romanus,id eſt,octo ſextarÿ,quatuor menſuræ.

CAPVT XXX.

Adoleo.] Hic pro propitiare, & ſupplicationibus numen auctius facere, ſacrificare,& quaſi odorem dÿs præbere capitur. Vergil. Verbenaſq; adole pingues & maſcula thura. Hinc multa q̄ ſuperſedeo.

Thymiama.] Odor ſuauiſſimus,thymi herbæ naturam referens,dictum alias.

Gyrus.] Latine circulus, vel ambitus dici poteſt. Vnde gyro,as, regyro,as.

Libum.] Genus dulciarÿ cibi, ex farre & melle.& oleo:ſic dictum,q̄d libandi cauſſa fiat. Ouidius in Ibin:Liba deo fiūt ſuccis, quia dulcibꝰ ille Gaudet:& à Baccho mella reperta ferunt. Diminut. libellum.

Libare.] Eſt leniter guſtare,& quaſi primoribus labris attingere. Eſt enim Grēcum λείβω, & ſignificat libo, ſtillo, fundo, rigo. Quandoq; pro ſacrificare ponitur, vt hoc in loco. Interdum pro recipere,ſumere,haurire. Hinc libatio,libamen,libamentum.

Recenſitus.] a,um,pen. prod. à recenſeo. Vnde recenſus,pro recenſione,& cognitione. Et recenſiti,qui per recenſum numerati ſunt, vt hic. Recenſeo,es, id eſt,recognoſco,& ſummam totius populi per numeros colligo. Hinc recenſus,& recenſiti. Suetonius in Cæſare: Recenſum populum vicatim per domos inſularum egit.

Cinamomum.] Frutetum in Aethiopia odoriferum,& dulce, & cinerei coloris, naſcitur & in Sabæis, & India quæ hauſtilis eſt, vulgo zimmetrind. Sed cinnamum arbuſcula ſimilis cinamomo,vel eadem. Ouidius iÿ. lib. Faſtorum. Cinnamatum primum captiuaq; thura dediſti.

Calamus.] Hic pro arbore aromatica capitur,à ſimilitudine calami vſualis, ſimulans guſtu Caſiam. Reliqua ſignificata alibi dicta ſunt. Calamus odoratus,& aromaticꝰ, arbor odorifera in Arabia, vel India creſcēs.

Myrrha.] Arbuſcula eſt,in Arabia præcipue naſcens, altitudo eius quinq; cubitorum,nec ſine ſpina, cortice duro,& intorto, cuius gutta ſpōte ſtillans,viridis eſt,& amara,quæ eodem nomine vocatur myrrha Arabica,ſeu Stacte,id eſt,gutta,ſiue ſtilla myrrhæ. Cuius virtus eſt corpora imputribilia reddere. Hinc myrrhatum vinum. Et myrrheus,a,um. Item myrrhinus,a,um,myrrhina vina,quæ & murrhina pen. cor.

Caſia.] Græce ſic κασία, per ſimplex ſ. frutex eſt amplitudine cubitorum triū, ſuauiſſimi odoris,& virtutis cinnamomi. Hieronymus nominat herbam. Plinius eius meminit lib. xÿ. dicens, iuxta cinnami campos creſcere in Aethiopia. Hæc alio nomine dicitur fiſtula. Autore Hieronymo in Pſalmū: Eructauit cor meum verbum bonum.

Onycha.] æ. noſtri,ab accuſatiuo Grēco onycha declināt,vt hic. Eſt vngula quædam aromatica. Propertius: Et crocino nares murrheus vngat onyx. i. onycha.

Galbanus.] Pen. cor. femi. generis,& Galbanum neutri, ſuccus eſt, ſiue lachryma cuiuſdam herbæ,ſimilis ferulæ, quæ in ipſa frutice in æſtate prorumpit, & multis eſt apta medicaminibus. Græci χαλβάνομ vocāt. Plini. lib. xÿ. in Syria naſci dicit. Eſt etiam genus veſtimēti delicatioris. Hinc pro molli,& effœminato, à Martiali ſumitur. Vide Perottum,& Calepinum.

Vnguentarius.] Qui vnguenta vel conficit,vel vendit,dicitur. Græci,aut Myropolam,aut Pharmacopolam, aut Aromatopolam vocant. Ab vngo, is. Hinc vnguen, & vnguentum,non ſignificat medelam,ſiue emplaſtrum,ſed quod ad voluptatem paratur ac ſuaueolentiam.

Contundo.] Compoſitum à tundo, quod habet tutudi,tunſum in ſupino,vel tuſum,id eſt,comminuo,tero, & quaſi piſtillo in mortario macero. Alia compoſita ſunt, extundo,obtundo. Hinc obtuſus,a,um , vt obtuſum ingenium, obtuſus viſus, pertundo, pertuſum dolium, retundo, retuſus, a, um, &c.

CAPVT XXXI.

FAbrefacio.] Id eſt, ædifico, artificioſe compono. Vnde fabrefactum opus, id eſt, arte factum, & manu artificis. Hinc fabre aduerbium, id eſt, artificioſe, vt hic. Item faber generale vocabulum, vt faber lignarius, ferrarius, murarius, ahænarius, ſerarius. Hinc à faber, fabrilis, e. Affabre aduerbium, fabrico, as, & fabricor, aris, fabrica, id eſt, officina fabrorum, vel ipſum ædificium fabricatum.

Beſeleel.] Intepretatur, in vmbra Dei, quis fuerit, in textu habes, de huius genere fuit Dauid. Nam ij. Regnorum. xxi. dicitur Dauid filius ſaltus polymitarius. Hebræi ſcribunt Bezaleel, filiū fuiſſe Vri, filij Hur, &c.

Ooliab.] Dicitur Latinis, protectio mea pater, ſi dictionario Hebraico credimus. Hebræi legunt Aholiab filium Ahiſamach de tribu Dan, &c.

Sina, vel Sinai.] Secundum diui Pauli interpretationem ad Galat. iiij. mons eſt in Arabia, qui conterminus eſt ei, quæ nunc eſt Hieruſalem. In eo data eſt lex Moſi. Et interpretatur rubus, Exod. xix. Alias explicatum eſt.

CAPVT XXXII.

INauris.] Ornamentum eſt aurium, Græce amphotis, cum ω mega amphotidos, binas anſas habens. Hoc nomine vaſa quædam vocantur, ſic dicta ab auribus, quæ ὦτα vocantur, autor Euſtathius.

Fuſorius.] a, um, quod ad fuſionem, hoc eſt, liquefactionem pertinet, ſeu quod funditur, aut fundi poteſt, vt hic opus fuſorium. Hinc fuſores, qui fundunt. Et fuſile. Gellius: Qui ſunt leues & fuſiles, & importuni locutores. Fuſor tormentarius, fuſor pocularius. Ars fuſoria, & vas fuſorium, fuſilis, e, & fuſim aduerbium.

Conflatile.] Quod conflando factum eſt, vt hic, vitulus conflatilis, à conflo, as.

Callide.] Aduerbium eſt, à callido, id eſt, aſtute, & ſagaciter, & prudenter. Differt à verſipelle, & verſuto.

Redeo.] Eſt retro ire, ſeu reuerti. Terentius: Redeo inde iratus, atq; ægre ferens. Item redeo in gratiam. Redit ad integrum. Redire ad rem. Ad ſeſe redire. Ad ingenium redire. Ad reſtim res rediјt, prouerbium. Ad raſtros redire. Interdum eſt reuocari. Hinc reditus, & reditio.

Quomodo.] Tota vna dictio eſt, & ſignificat quemadmodum. Sed hic: Si, quo modo duæ dictiones ſeparatæ ſunt, & ſignificat, ſi aliquo modo. Hinc, nullo modo, alio modo, meo modo, quouis modo. Modo aduerbium, modo non, hoc eſt, ferme, amodo, ſolummodo.

Quiuero.] A queo, quis, quiui, id eſt, ſi potuero, vel potero. A queo fit nequeo compoſitum, id eſt, non poſſum.

CAPVT XXXIII.

CEruix.] Poſterior pars colli, quæ ab occipitio incipit, & tendit ad ſpinam. Nam anterior gula dicitur. Hinc eſt quod qui nec flecti, nec cogi poſſunt, ceruicis duræ nominentur. Vnde dicimus hominem duræ ceruicis, contumacem, refractarium, indomabilem, adamantinum, ceruicoſum, rebellemq;. Sed, duræ ceruici, vt dicitur, parāda eſt ſecuris. Hinc ceruicoſus, a, um, ceruicale, vel ceruical per apocopen.

Cultus.] a, um, idem eſt, quod ornatus à colo, is, colere. Cuius contrarium eſt incultus, a, um, id eſt, ſordidus, deſitus, & ſqualidus. Hinc cultor, & cultura, & cultus quartæ declinationis.

Queſtio.] A quæſtū ſupino fit, & quinque ſignificat, dubitationem ſeu interrogationem. Diminut. eſt quæſtiuncula, Græce Zetemata, & problemata nominantur q̄ſtiones. Interdum ſignificat cōtrouerſiam. Aliquando torturam corporis & dolorem, facinoroſo infligēdam, vti veritatem extorqueant. Vnde quæſtionem habere de aliquo. Hinc quæſtionarius, quæſtor, quæſtoris. Et in exercitu quæſtor. Quæſitor idem, quæſtorius, a, um: vt vir quæſtorius. Quæſtura, quæſtus, us, vt quæſtum facere. Quæſticulus diminut. quæſtuoſus, a, um, quæſtuarius, a, um, fere idem, vt ars quæſtuaria. Compoſita à quæro, adquiro penult. prod. adquiſitio, conquiro, diſquiro, exquiro, exquiſitus, a, um, vt exquiſita opera, exquiſite aduerbium. Inquiro fere idem quod exquiro, vt inquirere in vitam alicuius, perquiro, & requiro.

Papilio.] Vermiculus, quo nullum animalium imbecillius eſt. Item dicitur tentorium, vt hic accipitur.

Indico.] Compoſitum à dico quod prim. corripit, ſic compoſita, eſt commonſtrare, oſtendere ceu indice quodam. Hinc Indictio, &c.

Si inueni gratiam ante te.] Gregor. xvij. lib. moralium in Iob: Sed patenter, inquit, datur intelligi, quod quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quaſdam imagines poteſt deus, ſed per ipſam naturæ ſuæ ſpeciē non poteſt, vt anima gratia ſpiritus afflata p̄ figuras quaſdam deum videat, ſed ad ipſam

vim

vim eius eſſentiæ non pertingat. Hinc eſt em̃ quod Iacob, qui deum ſe vidiſſe teſtatur, nõ niſi angelum vidit. Hinc eſt quod Moſes qui cum deo facie ad faciem loquitur, dicit: Oſtende mihi temetipſm manifeſte, vt videam te. Ex qua eius petitione colligitur, quod eũ ſitiebat per incircunſcriptæ naturæ ſuæ claritatem cernere, quem iã cœperat per quaſdã imagines videre. Tãtum ille. Angelus vero dñi legatus verbis eius à quo mittebatur, Moſi talia multum oranti reſpondet: Non poteris videre faciem meam, nõ videbit me homo & viuet. Ac paulo poſt. Videbis poſteriora mea, faciem aũt meam videre non poteris. Itaq; veſtigia à deo relicta in creaturis licet videre, & ex eis inuiſibilia dei cognoſcere: vt ille fit eo amicitior deo, cui maiora & præſtantiora intueri detur. Facies autem ipſa dñi amplior, & celſior eſt, quàm vel in anguſtias noſtras poſſit intrare, vel in tantã humilitatem ſe demittere. Multo eſt aliud de colloquio dei, nec puto eſſe impium aut abſurdum exiſtimare, & olim cum patribus, & poſt Chriſtum natum cum multis ſanctorum locutum eſſe deum, ipſum dñm & autorem cœli ac terræ, nihil enim in hoc affirmatur incongruum immenſæ maieſtati, & eſt congruum infinitæ bonitati. Facies vero ita potuit videri, vt Auguſtinus exponit libro x. de Ciuitate dei, cap. xiij.

Petra.] Græca vox & ſaxum ſonat, lapis tenerior, mitiorq; ac minor. Hinc petroſus, a, um, quod petris abundat. Eſt & petra Arabiæ oppidum, quod Nabathæi incolunt. Vnde pars ea Arabiæ vocatur Petræa. Cephas Hebraice.

CAPVT XXXIIII.

Præcido.] Compoſitum à cædo cæcidi pe. prod. id eſt, amputo, vt hic præcide, id eſt, amputa. Hinc præcidaneus, & præciſus. Præcidere turpis vox. Martialis: Præcidi gaudes, præciſus Neuole ploras. Hinc præciſio. Honeſtatis ergo nõ exponam.

Inſtar.] Indeclinabile, licet Probus inſtaris genitiuum dixerit. Inuenitur cum & ſine præpoſitione. Et modo ſignificat ad æquiparationem, modo ad menſuram, modo ad ſimilitudinem, vt Iob: Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti eſt. Aduerbium eſt, vt inſtar montis. Cicero: A maui quæ fiũt non vi ci, ſed vrbis inſtar. Idem: Vnus ille dies mihi quidem immortalitatis inſtar fuit, cum Senatum egreſſum vidi populum Romanum vniuerſum. Vergil. Inſtar montis equum diuina Palladis arte Aedificant.

Vertex.] Qui & vortex, proprie vertices dicuntur contorti venti, ac rotati, à quibus fit qui Typhon vocatur. i. vibratus. τυφών, ventus eſt turbulentus, fulgur, vortex. Inde propter capillorum flexum, pars ſumma capitis dicitur vertex. Hinc ſolemus dicere, à vertice vſq; ad calcem, id eſt, à ſummo ad imum. Etiam quod in montibus eminentiſſimum eſt vertex dicitur. Hinc verticoſus, a, um.

Econtra.] Contra legendum verius, quod aduerbij loco interdum inuenitur, & ſignificat e regione, ex oppoſito, e diuerſo. Vnde contrarius, a, um, contrarietas. Sed cõtra ſi eſt aduerbium, ſignificat viciſſim. Item apud Ciceronem, ſæpe pro ſecus vel aliter, addita particula ac, vel atq;, vel quàm. Vides iam omnia contra ac dicta ſunt, eueniſſe. Contra eſt, ac dicitis, apud eundẽ Cicero.

Excido.] A cædo penulti. prod. vt hic, & Prouerbio. ix. Excidit ſeptem columnas, notæ ſignificationis. Hinc exciſio, & excidium.

Innocens.] Idẽ fere quod inſons. Hinc innocentia, & innocenter. Dictum alias.

Cuſtos.] Qui rem aliquam tuetur, & curat. Hinc cuſtodem oſtij, horti, ſacrorum, quem & æditum, Græci Hierophantam appellant. Hinc cuſtodio, is, vt cuſtodire memoria, apud Cicero. Cuſtodire diſcrimina, vel ordinem apud Plinium. Cuſtoditũ pen. prod. Incuſtoditus, a, um, cuſtodia, vt cuſtodias audire. In cuſtodiam dare. Tandem cuſtode remoto, & cæt. Vide Horatium in arte Poetica.

Adoro.] Pen. prod. ex ad & oro, ſignificat veneror, precor, ſupplico. Hinc adoratio, quæ ſoli deo conuenit.

Ineo.] Dictum ſubinde. Inibo fœdus, id eſt, pangam, vadabor, firmabo.

Succido.] A cædo penult. pro. dictum pro amputare, vt hic ſuccidi, hoc eſt, amputaui. Hinc ſucciſus, a, um, & ſucciſio, & ſuccidia, ſuccidiæ, tergus ſeu maſſa carnis procinę ſalita. Nonius pro lardo exponit. Varro, nõ à ſuccidendo, ſed à ſuibus cædendis deducit. Succidia continet pernam, petaſonem & laridum. Hinc dicuntur: Succidaneæ hoſtiæ, quæ ſecundo loco cædebantur.

Simulachrum.] Pen. producit à ſimulo, as. Et proprie eſt alicuius ficta imago. At à principio ex deſiderio mortuorum exorta ſunt, vt quæ iam defecerant, viuere viderentur, Græce idolum dicitur. Dixi penult. pro. nam à ſupino ſimulatũ venit, teſte Bebelio, & cum aſpiratu video ſcribi.

Vernus.] a, um, à vere, quod eſt veris

vnde Ambroſius vernam temperiem dixit. Diſtichon elegãs Iacobi Horlini præceptoris mei: Non opus eſt vernas foribus præfigere frõdes. Qui locuplete penu vina phalerna tenet, hoc eſt: Vino vendibili non opus eſt ſuſpenſa hædera. Nam proba merx facile emptorem reperit, etſi in abſtruſo poſita ſit, inquit Plautus in Pœnulo.

Hebdomas.] dos, vel hebdomada, æ, .i. ſeptimana, ab ἑπτα, quod eſt ſeptem.

Redimo.] is, ex re, & emo, d interpoſito euphoniæ, id eſt, beneſonantiæ cauſſa, ſignificat emere. Etiam eſt recuperare, vt redimere tempus. Hinc redemptores, vectigaliũ mancipes. Redemptio.

Condo.] is, ſignificat in vnum interiorem locum ad cuſtodiam dare, reponere, vt hic conduntur, id eſt, reponuntur, vt condere vinum. Vnde conditiuus, a, um, & conditorium.

Comedo.] is, ab edo, idem quod edo, veſcor. Sic comedit prod. med. id eſt, eſitauit. Hinc comeſtio, & comeſtor, qui comedo, comedonis vocatur, manduco, lurco, et innumera alia.

Cornutus.] a, um, quod habet cornua, vt hic, facies Moſi cornuta erat. Poteſt etiam dici cornutum, quod procedit ex cornu. Cornuti quadrupedes, à veteribus dicebantur elephantes. Sed mirum eſt quod ſcribit Suidas de cornuto, & dicit duos mirabiles viros fuiſſe, vnum Liuium, & Cornutum. Vide hoc loci Munſterũ in dictione karan.

Synagoga.] æ, Græca dictio eſt, id eſt, coadunatio, congregatio, vel contractio. Et pro re, & pro loco capitur, habet penultimã longam, quoniam cum ω mega ſcribitur. Hinc Archiſynagogus, .i. princeps ſynagogę.

Velamen.] Modo pro veſte accipitur, modo pro re, qua aliquid velatur. Hinc & velamentum, & velare. Item velum, & velarium, velatura, velifico, as, velificatio. Non remulco, ſed plena velificatione vtor. Facere velaturam, veliuolum. Compoſita euelo, & reuelo pen. prod. vnde reuelatio.

CAPVT XXXV.

Caterua.] æ, proprie Gallorũ legio, ſicuti Phalanx Macedonum, quæ certo numero conſtat. Nam Vegetio autore de re militari, in caterua erant ſena militum milia. Plerunq; tamen pro multitudine ſumitur incerta. Cateruatim aduerbium, id eſt, turmatim, graculatim, ſturnatim.

Cortina.] æ, penult. prod. Vergilius: Neq; te Phœbi cortina fefellit. Multa ſignificat, dictum eſt, hic pro aulæis, & velis, tapetibusq; ſumitur, & periſtromatis. Hinc cortinale locus cortinarum.

Veſtibulum.] Eſt locus ante ianuam domus, hoc eſt, porticus, ſeu atrium. Propylæon Græce.

Tabulatum.] Opus quod ex tabulis factum eſt. Accipiuntur etiam tabulata pro parietibus, ſiue ædificijs lapidibus in tabularum modum quadratis, conſtructis. Ad hæc, dicuntur rami extenti in arboribus, in plana tendentes, non in altiora creſcentes, vt in tilijs quandoq; fieri videmus. Tabulo, as, & contabulo, as, verba.

Dextrale.] Ornamentum dextræ, commune viris & mulierculis. Huius diminuti. eſt dextrariolum, vt in libro Iudith legimus: Sed dextrocherium, quo vtitur D. Ambroſius in hiſtoriæ puto ſanctæ Luciæ, eſt muliebre brachiorum ornamentum, quod ex auro in anuli lati formam, gemmis precioſiſſimis, integebatur. Iulius Capitolinus ſcribit: Maximum pollice fuiſſe tam vaſto, vt vxoris dextrocherio vteretur pro anulo.

Neo.] es, ere, ſignificat filum torquere. Iuſti. lib. I. Inuenit eum inter ſcortorum greges purpuram colo nentem. Hinc perneo compoſitum. Et mulierum, non virum eſt officium.

Hyacinthus.] Hic pro colore capitur.

Vermiculus.] Hic color eſt, non animalculum. Vnde vermiculata, dicuntur rubro tincta, qui color igni conuenit. Dictum alias.

Dedicare.] Eſt per verba conſecrare, ſeu honoris gratia deputare, aut dicẽdo deferre, nuncupatim dicare. Cæcil. li. I. Annalium: Legati qui miſſi ſunt, veniunt, dedicãt mandata. Solent libri æditi primatibus nominatim dedicari. Hinc dedicatio, & dedicatorius, a, um, vt epiſtola dedicatoria.

Carpentarius.] Subſtantiuum, proprie faber qui carpenta facit, hic pro fabro lignario accipitur. Græci armatopegum vocant, vt carpentarium opus. Dicimus & carpentarius equus, qui carpentum trahit.

Abietarius.] Faber lignarius eſt, negotiator, ab abietibus, & alijs lignorum generibus, vt hic. Dicitur & materiarius, vulgo eyn ſchreiner, alias lecticarius.

Polymitarius.] Qui artem polymitariam exercet vocatur, polymitus, pen. cor.

Plumarius.] Qui acu depingit, alio nomine puto phrygionem dici, eyn ſticker.

Texo.] is, proprie telam ſtruere ſignificat. Terent. Texentem telã ſtudioſe ipſam offendi-

offendimus. Per metaphoram pro componere,facere,fabricare,ſcribere, colligare. Aliquando,pro ornare,pro ferre.Hinc textor, textrix,& textura,textrina quoq;. Textilis, e. Compoſita ſunt attexo, contexo, detexo, intexo, retexo, prætexo, prætextus, us, vel prætextum.

CAPVT XXXVI.

Polymita arte.] Polymitaria arte .i. qua varie tela,fila, liciaq; texuntur, penult. corripit.

Plaga meridiana.] Quæ ad meridem tendit,vergitq;,dicitur. Hic pro regione capitur,alias tractus,& Græce clima.

Mordeo.] Eſt dẽtibus lædere.Per metaphoram ſignificat detrahere, pungere. Hinc mordax, & mordicus aduerbium penultima correpta,vt mordicus tenere.Mordicus arripere,&c.

Sagum.] Veſtis genus, proprie chlamys militaris quadra.Hinc ſagulum dimin. Sagarius venditor ſagorum.Sagatus,a.

Necto.] Id eſt,ligo, iungo.Vergil.lib. v. Et paribus palmas amborum nexuit armis.Propertius:At tibi qui noſtro nexiſti retia lecto.Hinc dicimus necto moras,nectere coronam, vel ſertum, nectere ſyllogiſmos. Et nexo,as,frequentatiuum. A quo nexus, us.Vnde nexum inire dicũtur,& huiuſmodi homines nexi dicebantur,hoc eſt,creditoribus addicti. Nexu ſolutus,nexilis,le. Cõpoſita adnecto,annecto,connecto,innecto, obnecto,ſubnecto.

Compages.] Et compago pen. prod. vtroq; modo pro cõpoſitione,& cõiunctione.Pacuuius autor vetuſtiſſimus: Saluete geminæ mei compages ſanguinis.

Vectis.] Repagulum eſt,quo occluditur oſtium. Hic pro pertica, qua arca geſtabatur capitur. Vecticulariam vitam viuere, mit ſtaelen ſich begeen, oder erneren.

CAPVT XXXVII.

Ductile.] Quod facile ducitur, atteratur,nuaturq;,vt æs. Dictũ alias copioſius.

Interraſile.] Quod eſt interpolatum cælatura, ſculpturave, & plano. Et hoc dictum alias.

Aequus.] a,um, cum diphthongo, æ, id eſt,planus,ab aqua,quod æquam ſuperficiem habere videatur. Per translationem p iuſto ponitur,qui nullam in partem inclinatur.Hinc æque aduerbiũ, & æquitas,æqualitas,æquabilitas,æqualiter,& æquabiliter,æquanimis,æquanimiter,æqueuus.

Pigmentum.] Vnguentum eſt,quo vtuntur puellæ ad venuſtandum faciem,vt fucus.Dicitur & ſtibium,ceruſſa,Græce pſymmithium vocant.Per translationẽ,pro mẽdacio & fraude.Quandoq; pro compoſitione ex diuerſis ſpeciebus,ſuaui,& odorifera. Hinc pigmentarius,qui facit, aut vendit pigmenta,vt hic.Reliqua vocabula omnia expoſita ſunt ſupra.

CAPVT XXXVIII.

Speculum.] In quod aſpicimus,ac ſpeciem,id eſt, imaginem noſtram contemplamur. Quod datũ nobis à natura fuit,vt noſmetipſos noſceremus,& formoſi deuitaremus infamiam, deformes redimendũ ſciremus eſſe virtutibus,quicquid corpori deeſſet,quemadmodũ Socrates monebat adoleſcentes.Diminut.ſpecillum,& conſpicillium,oculare,eyn brill, oĩa à ſpecula.

Emineo.] Quaſi extra alios, vel præ alijs,& ſupra alios maneo. Is enim præeminet,qui altior eſt. Interdũ eſt reſpirare.Hinc eminentia,& eminenter aduerbium. Item eminus aduerb.à longe.procul,vt ita dicam, contrarium eius eſt,cominus, vt eminus iacere tela,cominus pugnare.

Excubo.] as, id eſt, vigilo, cuſtodiam facio,vt milites in caſtris excubant.Hinc excubiæ,i.vigiliæ,& excubitor. Cõpoſita verbi cubo,ſunt partim primę cõiugationis tãtum,partim primæ & tertiæ.

Aeque.] Aduerbium.i.iuxta, iuſte.Interdum,tam,vel tantum,aut ſimiliter, vt æque ac tu.i.quàm tu æque doctus.

CAPVT XXXIX.

Bractea.] Differt à lamina,quia tenuior. Hinc bractearius, eyn goltſleger. Hinc bracteatus,a,um,quod tectum eſt bracteis. Vergil. lib. vi. Ilice ſic leni crepitabat bractea vento.

Extenuare.] Eſt valde tenuem facere, ſeu minuere. Cicero ad Heren. libro ij. Defenſor autem fuiſſe cauſam negabit, ſi poterit,aut eam vehementer extenuabit. Hinc extenuatio.Eſt & figura apud Rhetores,quã Græci ταπείνωσιν.i. humiliationem, vocãt.

Vitta.] Ligamentum capitis. Hieronymus Græce tæniam lineã vocat. Græce ταινία,vittarum extremitas,redimiculum quod pendet e corona regia. Lucianus de Alexãdro Magno loquens: διαδεδεμένον ταινίᾳ λευκῇ τὴν κεφαλήν. Accipitur pro tota vitta. Itẽ corona,mitra.Proprie tamen faſcia dicitur, à quarum ſimilitudine lapides ſub aquis cãdicantes, atq; in longum porrecti ταινίαι q̃que vocantur, Eſt & piſcis nomen apud Ariſto-

riſtotelem, à gracilitate & longitudine, dictum.

CAPVT XL.

A'Pplico.] as, ſignificat appellere, adiungere, adnectere. Transfertur etiam ad alia. Hinc applicatio, à plico, as, cōpoſitū.

Coram.] Præpoſitio eſt, quæ contrariam habet ſignificantiam à clam, vt: Coram Senatu orationem habui. Differt tamen à palam. Coram magis ad diuerſas perſonas, palam ad omnes, pertinet. Item coram ſignificat manifeſte. Vergilius I. Aeneidos: Coram quem quæritis adſum. Idem in eodem: Poſtquàm introgreſſi & coram data copia fandi. Seneca in epiſtolis: Coram pluribus erubuit.

Coruſcare.] Proprie, ſplendere ſignificat. Vergil. Penniſq; coruſcant, id eſt, ſplendent. Hinc coruſcatio, id eſt, ſplendor, fulgor, & coruſcus, a, um.

Turma.] Ordo militaris, & equitum eſt, dicta quaſi ter dena, proprie tamē xxxij. equites, quorum præfectus Decurio dicitur. Græce Decarchus. Hinc turmalis, & turmale, quod ad turmam pertinet. Turmatim aduerbium.

EXODI FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM IN Leuiticum explicatio.

CAPVT I.

Leuiticus.] Hebraice, Vaijkra, id eſt, & vocauit. Sic enim incipit Leuiticus. Quicquid dicitur ad Leui, à quo Leuiticus, ad ſacerdotes pertinet. Leuitæ filij Sadoch. Per Leuitas ſignantur ſacerdotes, & diaconi. Samuel quoq; fuit Leuites. Leuitarum habitus fuit Ephod Bad lineū. Leuitæ ſunt in auxilium ſacerdotum. Leui tamen propriam hæreditatem non accepit & interpretatur adhæſio. Verius, vt inquit Xanctes Pagninus: Leui, id eſt, copulatus, aut copulatio mea. Gene. xxix. Nunc quoq; illaueh .i. copulabitur vir meus mihi, ideo vocauit nomen eius Leui.

Hoſtia.] Sacrificium quod ab his fit, qui in hoſtem pergunt ob victoriam, dictū.

Aaron.] Frater Moſi, & Mariæ, dictus etiam Iether, & Ieſba, & pater Eſtemoa, eo quod filij eius in ſacrificijs igne vtebantur. Interpretatur mons, ſiue mōtanus. Hinc Aaronicus. Rectius Aharon ſcribitur Hebraice, ab har, quod eſt mons.

Artus.] Dicuntur qui alligant membra membris, ab arctando. Sunt enim nodi, membra vero trunci. Vergil. Et magni mēbrorum artus. Ouidius: Otia ſi tollas periere cupidinis artus. In Plauto legi artua. Vnde articulus pro digito, vt ſupputat articulis. Et pro momento. In ipſo temporis articulo. Articularis, e, vt morbus articularis. Hinc verbū deartuo, as, q̄d ē ꝑ artus diuido.

Iecur.] Iecoris, vel iocinoris, qui genitiuus videtur à nominatiuo iocinus, quod non eſt in vſu. Plinius: Sex victimarum iocinora replicata, intrinſecus reperta ſunt. Dicitur & iecur, eris, ſicut munus, eris: Et ſignificat hepar Græce. Diminuti. iecuſculum, vt iecuſculum anſerinum.

Aquilo.] Ventus qui ab impetuoſo aquilæ volatu, ſic nominatur, Græce Boreas, ventus frigidiſſimus, à Septentrione flans. Hinc Aquilonaris, e, vt plaga aquilonaris, id eſt, Borealis.

Crepido.] Pen. prod. id eſt, margo, ora, extremitas rei, littus, ripa. Dictum alias.

Aſcella.] Locus eſt ſub brachio concauus, qui ex calore male olet. Fœtor ille virus dicitur, ſiue capera. Vide Horatium ad Torquatum lib. I. Epiſtolarum: Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ. Vocatur & axilla. Vnde eſt illud: Abſcondit piger manum ſub axilla. Et ab ala deriuatur. Alij ſcribunt aſella ſine c. quod & diminutiuum eſt ab aſina.

CAPVT II.

Simila.] Flos eſt, & pollen, delitiæque triticeæ farinulæ, candidiſſimus. Hinc ſimilago idem quod ſimila. De ſimila Martialis: Nec poteris ſimilæ dotes numerare, nec vſus. A quo ſimilaceus, a, um. De ſimilagine Plinius ſic dicit: Similago ex tritico fit laudatiſſima. Vnde ſimilagineus, a, um, vt panis ſimilagineus.

Pugillus.] Dimi. eſt, à pugno, & ſignificat paruum pugnum, vt mundum pugillo continens, ventris ſub arca clauſus eſt.

Sartago.] Patella eſt, in qua caro frigit. Latine frixoriū dr. Apud antiq̄s, ad alios vſ9 adhibebāt, vt tu abuteris loquēdi ſartagine, ait Fauſt. ille Andreli. in q̄dā epiſt. ꝓuerbial.

Laganum.] Candidiſſimę, tenuiſſimæq; farinæ panis eſt. λάγανα, τὰ Grece. Latinis placētæ dicūtur. Tyrolaganū idē, eyn keesflad.

Minutatim.] Aduerbiū, ſignificat minutiſſimas partes, vt: Panē minutatim frangebat, ait Lactant. Varro ꝓ paulatim poſuit.

Torreo.] Torrui, toſtum, id eſt, ſicco, atque areſacio. Etiam de frigore poteſt intelligi. Varro: Frigore torret. Vſurpatur quã doque pro vrere. Interdum pro aſſare. Nonnunquàm pro vertere, miſcere. Hinc toſtus, a, um, & torridus, a, um.

Far.] ris, apud veteres de omnibus frugibus dicebatur. Hinc farreus, a, um, & farina. Ador alias, vel adoreum dicitur.

Sal.] Quo vtimur in condiendis cibis, vtroq; numero, & tam maſculino, quã neutro genere. Dicitur etiam hoc ſale, ſecũdum Priſcianum. Ennius lib. iiij. Annalium. Ceruleum hoc ſale ſpumat. Aliquando, pro ſapientia. Interdum pro vrbanitate, ioco, ridiculo, & facetijs. Interim mare dicitur. Hinc ſalinum, & ſalillum eyn ſaltzfeſlin. Animæ ſalillum, ait Flaccus. Idem li. ij. Carminum. Viuitur paruo bene, cui paternum Splendet in menſa tenui ſalinum. Perſius: Purum & ſine labe ſalinum.

CAPVT III.

Ilia.] orum, ſumuntur pro ea parte, quã Græci ab inanitate κενέωνα, vel lagona vocant. Ipſaque inter coxas & pubem, in imo ventre poſita ſunt. Hinc ilioſus, qui ilijs laborat. Hinc dicimus: Etiam ſi rumpantur ilia, id eſt, exta, inteſtina, vitalia. Ile ſingulare eſt, Græce colon dicitur.

Pabulum.] Proprie pecudum, & aliorum brutorum cibus eſt.

Aruina.] Pe. pro. durum pingue inter cutem, & carnem. Vergil. lib. vij. Aeneidos: Pars leues clypeos, & lucida ſpicula tergũt Aruina pingui.

Alimonia.] Idem quod alimentum, q̊d, præbetur ad vitæ ſuſtentationem, ab alo, is. Hinc alumnus, a, um. Et altilis, le.

CAPVT IIII.

Comburo.] is, ab vro, id eſt, ardeo, ſignificat idem quod aduro, exuro. A quibus aduſtio, exuſtio, combuſtio, eiuſdem fere ſignificationis. Item combuſtura, combuſtibilis, e.

Cedo.] is, cæcidi, pe. pro. cæſum, actiuũ: vnde paſſiuum eſt cædor. Eſt & cædere, flagellare. Item percutere. Itẽ occidere, vt hic. Per tranſlationem pro immolare ponitur. Nonnunquàm pro frangere. Hinc cæſus, & cæſio, & cæſura, cædes, cæſo, nis, &c.

Aries.] Admiſſarius eſt, qui inter oues integer tenetur ad generandam ſobolem. Hinc arietinus, a, um, pen. pro. vt caro arietina. Veruex vero cui adempti ſunt, & inuerſi, honor ſit auribus, teſticuli. Etiã eſt inſtrumentum bellicum quatiens muros.

CAPVT V.

Vitium.] ij, eſt in vniuerſum omnis aberratio à rectitudine. Grecis κακία dicitur, vnde ſunt vitia naturæ, quum ab illa recta ſui generis, ſpecieiq; ratione & natura aliquid diuerſum naſcentes traximus, vt plura, vel pauciora habere membra, q̃ eſt opus. Tarditatem linguæ, cæcitatem, ſurditatem, aliquid abſonum, & à perfectis diſcrepans, q̊d non modo in hominibus contingit, ſed in cæteris quoq; animantibus, ſtirpibus, lapidibus, & quicquid in mundum natura producit. Eſt vitium mor, eſt et vitium artis, cũ ab artis pręceptis reguliſq; deflectimus. Hoc naturaliter inoleuit, adoleuit, et confirmatũ eſt vnde iam propemodum in naturam verſum, violentam poſſidet in homine tyrannidem, ac cogere quadamtenus videtur. Vnde multi nõ poſſe ſe illi obniti q̃runtur, ceu excuſationẽ vitio prætendentes, cum tñ & arbitrio ſumptum & fotum ibi ſit, & poni poſſit, ſi annitaris. Et quanquàm non adeo facile, vt quum admittebas, ita eijcias, pelli tamen impoſſibile non eſt, ac niſi pellas quoniam potes, culpa non vacabis.

Obliuiſcor.] ris, eſt verbum deponens, tametſi aliqñ paſſiue ſumat. Verg. Nunc oblita mihi tot carmina. Lactan. lib. vi. Spero te Cæſar q̃ obliuiſci ſoles nihil niſi iniurias. A q̊ oblitus, a, um, pe. pro. particip. Oblitus, a, um, vero pe. cor. ab oblino, eſt quaſi crcũlitus, & fœdatus. Tibul. Oblitus & muſto feriet pede ruſticus vuas. Hinc obliuio, & obliuia numero multitudinis legimus. Item obliuiſcentia.

Agat penitentiam.] De vocabulo nihil opus eſt rixari, vtimur enĩ more eccleſiæ pro cõuerſione, ſeu renouatione. Cæter vocabulũ fortaſſis apte ad eã partẽ accõmodari poteſt, quã vocant contritionẽ. Significat enĩ Grãmaticis pœnitentia, aliter ſentire, q̃ antea, ſeu improbare id q̊d antea placuit, ac dolere etiam propter erratum. Scriptura ſacra vel contritionem, vel totã renouationẽ vocat pœnitentiã. Doctores (q̊s vocãt Scholaſticos) numerarunt tres partes pœnitentię .ſ. contritionem, confeſſionem & ſatiſfactionem. Alij (q̊s nominant Neotericos, & Neochriſtianos) docendi cauſſa, partes duas pœnitentiæ faciunt, videlicet contritionem et fidem, & addunt (ſi quis tamen volet) tertiam, quæ ſit effectus, vtpote, totam nouitatẽ vitæ, ac morũ. Hoc loco refutandi ſunt Nouatiani & Cathari, qui negabãt lapſos poſt baptiſmum iterum poſſe conſequi remiſſionem peccatorum. Eſt autẽ & hæc hæreſis

nata ex inſcitia peccati,& iuſtitię fidei.Nam cum ignorarent Cathari peccatum hærens in natura , ſomniabant ſe ſine peccato eſſe. Ideoq; fingebant ſe iuſtos eſſe propria mundicie, nec intelligebant fidei iuſtitiam , quæ ſtatuit nobis aſſidue opus eſſe remiſſiōe peccatorum. Hactenus ille, qui volet acceptet, qui nolit,reiectet,abſtineat , licebit.

Ephi.] Siue epha, mēſuræ leguminum genus, continens modios triginta ſex, quæ Græco ſermone corruptæ dicitur ὑφι.Porro batus,qui Hebraice appellatur bath,eadem menſura eſt,quæ & ephi,& in ſpeciebus tantum liqdis. Sed ephi in aridis , verbi gratia, tritici,hordei,leguminum.Hactenus Hieronymus,in Eſaiam v.capite.Et Ezechi, xliiij. capite.Vide Budæum in Aſſe.

CAPVT VI.

DEpoſitum.] ti,quod deponitur,hoc eſt , quod alicui ſub fide committitur, vel quod pignoris loco relinquitur . Et ſic eſt nomen.Illud non reddere maxima iniuſtitia eſt. Paulus eo vtitur I. ad Timoth. vi. & ij.ad eundem I.Hinc depoſitarius,qui depoſitum accipit,vel apud quem conditur.

Creditus.] Idem eſt,quod cōmiſſus,dictum eſt,vt grex creditus.Hinc concreditus idem,vt concredita eſt mihi hæc cura.

Inficior.] aris,deponens, ſignificat nego. Hinc inficiationes , quæ ſunt debitæ rei pernegationes, cum per creditorem à debitore depoſcitur.Et proprie inficiari, eſt verbis quicquā negare factum quaſi infectum. Item inficias ire,idem quod inficior.

Peiero.] as,id eſt,falſo,& animo fallēdi iuro, ſeu iuramentum infringo. Plautus in Aſina.Nam ſi quid fecit ſceleſte, pro illo lingua peierat.Dicimus & periurare,& periurium,& peioratio.

Defrico.] as,à frico,eſt valde fricare, & pe.cor.Columella libro ij. Totumq; deorū ſuppalatum ſale defricato.

Donum.] Græce δῶρον, eſt quod aut propiciandis dijs,vt hic,aut hominibus,pro benefactis,datur,quod nulla iuris neceſſitate,ſed ſponte præſtatur. Hinc donulum diminutiuum à dono, as. Martialis: Dimidiū donare Lino quàm credere totum,Qui mauult , mauult perdere dimidiū. A dono,donatio,donarium,donatus,donatiuus,donatiuum,idem fere quod congiarium.

Fictile.] Quod eſt factum à figulo, vt vas fictile.Plinius libro xxxv. Fictilibus dolijs ad vina excogitatis.Quid eſt homo, inquit Seneca,niſi vas fictile , & quaſſatū,&c.

CAPVT VII.

COllyrida.] Panis triangulus eſt , & modicus, qui alibi torta panis dicitur, vti Regum ij.lib.videbitur,inquit Calepin. Sed Albertus doctius,& verius dicit, κολλύρα,ας,ἡ genus eſt placentæ minutæ, quæ pueris dabatur.Hinc κολλυρίδες,ῶν,id eſt,collyridæ in plurali,tortæ panis. A quo κολλυρίζειν, id eſt,in ſartagine torrere,& coquere.

Sponte.] Aduerbium ſignificat naturaliter, vt multæ arbores ſponte naſcuntur, id eſt,natura,non ab hominibus ſatæ . Aliquando ſignificat ſine acquiſitione,vt ſponte ad te veniam . Nonnunquàm nominaliter in ablatiuo tantum , vt mea ſponte , ſua ſponte . Hinc ſpontaneus, a , um , id eſt,voluntarius.

Irritus.] a,um,pen.cor.ab irrito,as,id eſt,improbatus,& non ratus. Et per tranſlationem caſſum,& ad nihilum redactū. Vergilius:Irrita perpetua ſoluent formidine terras.Hinc dicimus irritum facere, contrariū ratum habere.Item,irritum aduerbium eſt.

Edulium.] Eſt quicquid ad prandium, cœnamq; edendi gratia apponitur,& ſumimus præter panem,ſpeiſſ Germanice. Edulia eſige ſpeiſſ,ab edo.

Morticinium.] Pen. produ. ſi à cædo, ſin à cado deriuetur, corripit penult. Græce θνησιμαῖον vocant , dicitur exangue , corruptum.Morticinam carnem dicimus animalium, quæ non ſunt mactata,ſed per ſe mortua . Varro : Morticinæ ouis non patiuntur veſci carne . Plinius: Sola hæc auis in eo genere, morticinam carnem non attingit. Hinc morticini claui dicuntur pedum,quod veluti morticina caro ſit : vulgo lichtdron, & morticinium.

Subucula.] Genus veſtis,quæ fere ex lino fit,dicta,quod ea ſubter induamur.Græci vocant ὑποδύτην, quod ſubter induatur, vt hic:Eſt & ſubucula libum , quod dijs dabatur ex alica,oleo,& melle compoſitum & confectum . Subucula alias vocatur interula.Induſium ſiue lineum,ſeu laneum . Hinc induſiarius,factor talium.

Cidaris.] Siue citaris Græcum eſt,& eſt regium pileum.Item Corybantium ligamē capitis,indumentum capitis Perſicum,pileus regius apud Perſas,alij κίταριν dicunt.

Baltheus.] Vel um , cingulum militare,vel zona(vt Varro ait)bullata.

Supellex.] Vel hæc ſupellectilis,& hoc ſupellectile,in ablatiuo i,vel e.Dicitur domeſticum patrisfamilias inſtrumentum,vti docent Iureconſulti, apud quos Titulus eſt de ſupel-

ſupellectili legata, cuius nomine (vt inquit Pompo:)continentur mẽſæ,trappę, amphora,delphica,ſubſellia,ſcamna,lecti,& id genus alia domus vtenſilia. Hinc Perſius: Tecum habita,vt noris, quàm ſit tibi curta ſupellex. Germanice hauſſrad. Varro libro ij. de Analogia: Sæpe,inquit, itaq; ex eadem ſupellectili licet videre. In plurali numero dicimus ſupellectilia.

In præſentiarum.] Et in præſentia aduerbium eſt temporis,tam præteriti,quã futuri temporis ſunt,vt inquit Martinus Phileticus,non malus autor. Fabius: Quia pauci aderant,non putaui in præſentia differendum. Sulpitius Ciceroni: Tñ q̃ mihi in præſentia in mentem venerunt, decreui breui ad te perſcribere. Magis lego, & frequẽtius: In præſentia,quàm: In præſentiarum, apud Oratores: ſecius in Biblijs.

CAPVT IX.

MAiores natu.] Sunt ſeniores, & prouectæ ætatis, Græce presbyteri dicuntur.

Holocauſtum:] Græca vox, ſignificat totum exuſtum ſacrificium,ab ὁλοκαυτόω .i. ſacrifico,ὁλοκαύτωμα.idem eſt.

Mactare.] Interficere eſt. Lactantius lib.ij. Mactantur greges hoſtiarum. Per trãſlationem,pro male afficere, vel male tractare ponitur,quandoque pro verberare. Hinc mactator,& mactatio. Vnde dicimus mactare quempiam honoribus. Hinc macte vocatiuus ſolus, quo laudamus, & ſimul hortamur. Aliquando macte eſt aduerbium,& ſignificat eximie. Item mactare infortunio, eſt cruciare per metaphoram.

Hircus.] Caper, caprarum admiſſarius. Et non dicitur hircus niſi poſtq̃ coire,fœtereq; cœpit. Hinc hircinus,pen.prod. vt caro,libido hircina. Hinc hirciſſare,vt anus hirciſſans adagium eſt. Hirci cyniphij, à flumine dicuntur. Garamantũ in Libya apud quẽ magni ſunt hirci,Cyniphij dicti. Hircoſus, a,um. Perſius: Hic aliquid de gente hircoſa centurionum. Apuleius: Homo ſordidus,et hircina libidine fœtens.

Matutinus.] A matuta,id eſt,aurora, vt tempus matutinum,quod mane fit. Hinc dicimus: Frons matutina, id eſt, caperata, auſtera,triſtis. Hic matutini holocauſti, pro mane oblato, aut diluculo ſumitur. Græcis λευκόθεα dicitur.

Ruo.] is, proprie eſt concidere, vt hic, per tranſlationẽ ponitur pro effundi. Quandoq; pro decipi. Interdum pro euertere, diruere,complanare. Hinc ruina,caſus, & ruinoſus,a,um,vt paries ruinoſus,domus ruinoſa,&c. Ruit in dicẽdo eleganter dicimus. Nox ruit,mole ruit ſua. Compoſita corruo, diruo, eruo, obruo, proruo, ſubruo omnia cor.penul.rutum,ruta, rutabulum.

CAPVT X.

NAdab.] Filius Aharõ, ſacrificus, & interpretatur,ſpontaneus,ſponte offerens,vel princeps,voluntarius,liberalis.

Abihu.] Huius Nadab frater, eiuſdem Aharonis proles: & ſonat pater ipſe, vel pater deus. Verius,pater ipſius,aut pater meus ipſe. Eſt enim compoſitũ ex abi,& hu,quod eſt ipſe. Pſal. xcix. Dñs hu.i. ipſe eſt deus.

Miſael.] Interpretatur tactus dei, ſiue quis interrogauit. Certius,quis petijt, quis poſtulauit,quis commodauit, ex mi, id eſt, quis, & ſael.

Oziel.] Vel Ozieli, fortitudo mea deus, interpretatur. Tu ſcribe, & lege Huziel, ex Huzi,& el.

Eleazar.] Siue Eleazarus interpretatur adiuuit deus, deus meus adiutor, ſiue dei adiutorium. Scribe Elhazar .i. deus auxiliatus eſt,aut deus auxiliator,vel adiutorij,&c.

Ithamar.] Vbi palma, ſeu inſula palmæ interpretatur,aut væ palmę,ex hi, & thamar,id eſt,palma.

Profanus.] a,um, per f, vel per ph, vtrumq; bene ſcribitur,pe.pro.dicitur irreligioſum, non ſacrum, quod ſit porro à phano,ſed impium,ſceleſtum, & aduerſum omni religioni: nos vocamus prophanos ſæculares,vulgo laicos. Procul o procul eſte prophani, Conclamat vates Verg. Horat.li.car. Odi profanum vulgus. Hinc prophanare, & prophanatio. Item fanaticus,a, um, inſanus. Quondam ſignificabat numine afflatũ.

Lugubris.] Et bre,quod ad luctũ pertinet, dicitur,vt veſtis lugubris quę defertur pro morte chari alicuius. Hinc lugubria carmina, Græci threnodia vocant.

CAPVT XI.

RVmino.] as, & ruminor, ris, deponẽs, ſignificat reuomere,ac rurſum cõſumere, quaſi cibum ad rumen reuocare,iterumq; cõficere: vulgo vvidderkauvven. Per tranſlationem,in memoriam reuocare. Varro. Ruminabitur humanitatem tuam. Autores omitto, maxime Columellam libro vij. A ruina deriuatur.

Camelus.] Generis cõmunis, animal quadrupes. Bactri Camelos mittunt,& Arabia,vt ſcribit Diodorus Siculus. Adagiũ, Camelum ſaltare,de re abſurda dicitur.

χοιρογρύλλιος.] Chirogryllius, compoſitũ Græcum, ſic debet ſcribi. Echinus eſt terreſtris, id eſt, piſcis ſpinis inuolutus, hoc eſt, vt melius capias, heritius, animal terreſtre, ac ſpinoſum, à χοῖρος, quod eſt porcus, et genus inſtrumenti, & γρύλλος, id eſt, porcus: vulgo merſchvveyn. Sic hic ponitur. Scribitur & chirogryllus.

Pennula.] Seu pinnula, pars ſumma auris eſt ab acumine dicta, vt hic, proprie vero diminutiuum eſt à penna. Nam generale eſt nomen, ad plumas, & pinnas, Varrone teſte libro iij. de Re ruſtica.

Squama.] Eſt qua corium piſcis, aut ſerpentis tegitur. Hinc ſquamoſus, a, um, et deſquamare, & exquamare. Harum ſimilitudine etiam loricarum catenulæ ſquamæ dicuntur.

Aquila.] Auis ab aquæ colore, ſeu ab acute videndo dicta, à Chaldæis Atuorax, à Græcis (vt refert Albertus Magnus) dicitur ἀετός, id eſt, aquila. Huius variæ ſunt ſpecies, videlicet aquila fulua, μελανάετος Græce. Aquila morphna, Græcis μορφνός. Theodorus dicit Næuiam dici poſſe. Aquila marina, ἁλιαετός. Aquilæ ſpecies, quæ feræ, & germanę ſunt, dicunt χρύσιοι ἀετοί, i. aureæ aquilæ. Aqla leporaria λαγαφονὸς ἀετός. Hinc aquilinus, a, um, vt aquilini oculi.

Gryps.] Grypis, vel os, alatum animal, roſtro adũco, in cæteris leoni ſimile, aurum in Scythia cuſtodit. Dicitur & grypho, onis, & grypus, vt hic, grypũ. Et grypes, is, grypi. Naſcuntur in Hyperboris montibus, equis vehementer infeſtæ. Hinc γρυπός, οῦ, habens naſum aduncum. Et γρῦπες, οι, inſtrumentũ nauticum, & ancoræ.

Halietus.] ἁλιάετος, ſic ſcribẽdum eſt recte. i. aquila marina, clariſſima oculorum acie, vt Plinius ait. A quibuſdam dicitur falſo, ſiue accipiter, ſeu niſus. De ea Ouidi. viij. Metamorphoſ. per Syneresin. Et modo factus auis fuluus Haliætus in alis.

Miluus.] Vel miluius, vtrunque bene, auis eſt rapaciſſima, à molli volatu, vt qbuſdã placet, vel factitio nomine à voce quã facit. Horat. Quantum nõ miluus oberret, de diuite loquens. Ouid. Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterq́; Suſpectos laqueos, adopertum miluius hamum. Hinc miluinus, a, um, vt miluina pluma, oculi miluini.

Vultur.] Auis perinde ac captator, cœnas et cadauera ſectatur præter cęteras aues. Hinc factum prouerbium: Vultur es, cadauer expecta in eum, qui alicui rei percupide inhiat, vt hæredipetæ ſolẽt. Dicitur & in nominatiuo, vulturius, & vulturis. Ennius: Vulturis in ſyluis miſerum mãdabat hominem. Hinc vulturnus ventus, Græcis Euronotus, &c.

Struthius.] Et ſtruthio, fœmi. ge. prima cum t exili, & u Latino ſcribitur, ſequẽs cum th aſpirato, & i Latino. Auis eſt grandis, & corpore grauis, quare volãdo currit, creſcitq́; in Aphrica, vt oſtendit Herodotus in iiij. hiſtoriarũ lib. Oua eius in precio ſunt. Hieronymus in Iob. Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennæ herodij & accipitris.

Noctua.] Auis à tẽpore noctis dicta, qua canit, vel volat. Et quoniã Athenis maxime abundat, factum eſt prouerbium: Noctuas Athenas portas, & dicitur de ijs quĩ inutilem mercaturam exercent, vel laborãt in aliqua re inutilĩ, aut ea verba exaggerãt, quæ notiſſima ſunt audienti. Hinc noctuinus, a, um, vt noctuini oculi.

Larus.] λάρος, auis marina, parua, & nigra iuxta aquas habitans, tãquàm in aqua ac in terra degit, alij fulicã putant. Capitur autem ad hunc modum. Obijcitur ſpuma primum longiore interuallo. Deinde propius, propiuſque. Poſtremo manibus geſtantes exhibent. Larus igitur auiditate captus comprehenditur, piſcium maxime appetẽs. Lari, vide Chiliades adagiorum.

Accipiter.] Ab accipiendo quidam deductum putant, ab accipiendis malo modo alijs auibus. Eſt enim auiũ rapax, pluraq́; eorum genera ſunt. Nõnulli falconem putãt, Gręcis ἱέραξ dicĩt. Eſt eñ auis ſacra augurio. Ouid. Terretur nimio pennæ ſtridore colũba, Vnguibus accipitris ſaucia facta ſemel.

Bubo.] Comun. ge. ſecundũ Priſci. auis nota, peſſimi ominis, à bouis mugitu dicta, debilis ad volandũ, in cauernis commorans. Ouid. x. Metamor. Funereus bubo lætali carmine fecit. Idem viij. lib. Ignauus bubo dirum mortalibus omẽ. Verg. Solaq́; culminibus ferali carmine bubo. Hic à Chaldæis teſte Alberto Magno dicitur Magi, à Græcis βύας. Eſt etiam abſceſſus circa inguẽ maxime. Bubones, Græcis σκῶπες dicũtur.

Mergulus.] Inſtrumentum proprie, quo lampadis ellychnium continetur, alis voce emunctorium, das ſcheiblin, oder rotlin in der ampellen, dar yn dye dacht, oder vviche ſtecket. Sed mergus auis, dicta quod ſe in aquam, cibum captans aſſidue immergat. Alij mergonem appellant. Vergilius libro primo Georgicon. Cum medico celeres reuolant ex æquore mergi. Et eſt mergus in vite. Vide Columel. libro v. Sed mergus,

gus,oris,penu. cor. in obliquis vaſis genus, quam quidam fiſtulam & vrnam nominãt.

Ibis.] Auis Aegypti ciconiæ non abſimilis,quæ Hieronymo teſte, duplex eſt. Altera nigra tota. Altera ciconiæ ſimilis, diuerſa tamen. De hac Cicero lib.ij.de natura deorum. Velut ibes maximam vim ſerpentiũ conficiunt,cum ſint aues excelſę,rigidis cruribus, corneo,proceroq; roſtro,auertunt peſtem ab Aegypto, cum volucres angues ex vaſtitate Libyæ vento Aphrico inuectas interficiunt atq; conſumunt,&c. Ibis quoque pro inuido ponitur. Vnde Ouidius, librum in Ibim,id eſt,contra inuidum ſcripſit.

Cygnus.] κύκνος Græce, Latinis olor eſt,auis candida,anſere maior, argutam vocem habens,cumq; morti propinquat, maximo dolore angitur,adeo vt cantitans dulciter expiret. Ouidius: Dulcia defecta modulatur carmina lingua, Cãtator cygnus funeris ipſe ſui. Hinc cygneus,a,um,vt cygnea cãtio,ſiue cantilena,conuenit in eos qui ſupremo vitæ tempore facunde diſſerunt.

Onocrotalus.] Pen.cor. auis alba cygno ſimilis: dicta quod collum in aqua mergens, ſpiranſque veluti ruditum aſini ædat, ὄνος enim aſinus, & κρόταλον crepitaculum, ſtrepitus,crepituſq; dicitur. De hac Plin.li.x.cap.xlvij. Olorum ſimilitudinẽ Onocrotali habent,ne diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius vteri genus,&c.

Porphyrio.] Auis quæ ſola morſu bibit,cuius crura prælonga rubent, & roſtrũ. Hæc à nonnullis Pellicanus dicitur. Fuit & nomen gigantis. Martialis: Nomen habet magni volucris tã parua gigantis. Et nomẽ praſini Porphyrionis habet. Hoc nomine vocatur etiam commentator Horatij Porphyrio. Vide Pyrrhum Perottum.

Herodius.] ἐρωδιός. Auis ex ijs, quas Romani Diomedæas vocant. Theodorus Gaza ardeolam vertit. Dicitur & Herodiõ (vt Albertus refert) aquila nobiliſſima, quæ heros auium dicitur. Eſt enim grandis valde, & tota nigra,vincitque aquilam, & comedit.

Caladrius.] Et caladrion, auis eſt albi coloris. Hæc Ambroſi. Calepinus. Alij ſcribunt Charadrion,alij Calindris & Calãdra differre. Lyranus Caradrion.i. graculum,ꝙ immundo veſcatur nutrimento, interpretatur. Hugo Carrenſis linguoſam auẽ, quaſi garrulos adumbrans. Apud Ariſtotele lib. de animalibus interprete Theodoro Gaza, legitur, ὁ καλίδρις auis: num illa ſit, alijs iudicandum relinquo. Si cui certius quicquã cõſtiterit de hac aue poſthac, candide communicet,licebit,ego nihil aſſero.

Upupa.] Auis criſtis à capite exeuntibus galeata,in fimo, & ſtercore humano nidificans, & ſemper fere commorans, Græcis ἔποψ dicitur.

Veſpertilio.] Volat pennatis alis, ſed inter volatilia non connumeratur,dictus ꝙ veſpere volat,Græce nycteris, tam minutis pedibus,vt eis carere videatur.

βροῦχος.] Bruchus, vermis genus, haud diſſimile locuſtæ, herbas arrodens, ſine alis tamen,à βρώσκω,id eſt,comedo.

Athacus.] Pe.cor. genus volucris Nilotici,gradiens ſuper quatuor pedes,longioraq; retro habens crura. Hæc Calepinus. Lyranus diſtinguit inter Bruchum, Arthelabrum,quem & Athacum dicit,& locuſtã, anſeris eſt magnitudine, & paradiſi auis dicitur,aut ob inſignem pulchritudinẽ, aut raritatẽ. Hæc docto lectori relinquo iudicãda.

ὀφιόμαχος.] Ophiomachus,pe.cor .i. lacerta, genus volucris, contra ſerpentes pugnans. Nam ὄφις Græce,ſerpens eſt,& μάχη, pugna,quaſi pugnans contra ſerpentes.

Locuſta.] Animalculum paruum, infirmas habens alas,quæ quidẽ de terra conſurgens altius non valet auolare,& pluſquã reptile eſt, & tamen auibus non æquatur: Græcis ἀκρίς dicitur, hiſce Baptiſta Chriſti Iohannes anteambulo veſcebatur. Dictum eſt in Exodo.

Muſtula.] Quaſi longior mus, mures perſequitur & ſerpentes. Eſt etiã genus piſcis murenæ fere ſimilis. Neoterici Lampredam vocant. Græci γαλῆ nominant muſtelam.

Mus.] Græci μῦς, exiguum animalculum nobiſcum in domo habitans,catis, felibus, & æluris inuiſum, à corroſionis ſono quem facit, dictus: Latine ſorex appellatur, quãquàm alij campeſtrem velint. Hinc prouerbium: Sorex ſeipſum prodit. Diminuti. eſt mulculus. Hinc muſcipula.

Crocodilus.] Pen. produ.cum c exili vtrobiq;,& i Latino, atq; vnico l ſcribitur, non crocodrillus, vt barbari. Animal eſt quadrupes, quod Nilus gignit, ſic dictum, quia crocei ſit coloris, cuius forma fere per omnia dracontæa videtur. Et noctem totam agit in aquis, diei vero maiorem partem quieſcit in humo,oua quaſi anſerina ædit,quæ viciſſim mas,& fœmina in terra fouent. Videto Herodotum lib. Hiſtoriarum ij. Plin. Solinum, & Senecam libro iij. quæſtio-

ſtio-

ſtionũ natural. Hinc Crocodolinus, a, um, i producto, vt Crocodilinæ lachrymæ, ſunt fictæ, & ſimulatæ lemæ, threniq́; à Crocodili natura, quales ſunt mulierum præficarum. Adhæc, Crocodilus ex genere ſerpẽtum eſt, ſed quadrupes ouiperus, creſcit ſeptendecim cubitos & eo amplius. Mandibulam ſuperiorem contra omnem animantiũ naturã mouet, homines & omnia terreſtria vorat, viuitq́; interim in ſicco, interim in aqua. De hoc Herodotus, Plinius & aliĳ. Seneca Crocodilum ait fugax eſſe animal audaci, audaciſſimũ timido. Crocodili vrbs prope Libycum erat ſita in mediterraneis Aegypti, non longe à Ptolemaide in fine ſexti paralleli climatis tertĳ. Crocodilum venerationi habitum ab Aegyptĳs ſcribit Porphyrius, ideo quod Soli eſſet ſacer, ſicut etiam Aries, & Cantharus, & Aſtur.

Mygale.] Genus eſt animalis rapacis, & ingluuioſi, & aranei & muris, quem Græci μυγαλῆν appellant, quod muris magnitudine ſit, muſtelina ſpecie, ore oblongo, cauda gracili, verſu dentium quadruplici, vt inquit Actius. Abundat inſula Britannia. De hoc Plinius libro xx. cõtra araneorum murium venenatum morſum. Quidam glirem putant varium.

Chameleon.] Sic ſcribendum, eſt animal quadrupes, à chamælea herba, cui aſſimilari dicitur, cognominatum. Quod Plinius lib. viĳ. & Solinus ſimiliter dicunt eſſe, quaſi lacertæ ſimile, habens crura recta & longa, caudam in vertigine tortam, armatos vngues, inceſſus tardos, velut teſtudinis corpus aſperum, cum ſquamoſa cute, color eſt varius, & in momẽto mutabilis, adeo quod cuicunq; rei adhæſerit, colorẽ tribuat, præter rubrum, & candidum, de quo Ouidius libro Metamorph. xi. Hinc accipitur pro verſipelle, inconſtãte, mutabili, Proteo, Vertũno, Empuſa, Euripo, & polĳ folio, Polypoque. Vide Chiliades Eraſmicas.

Stellio.] Animal ſimile lacertæ, tergo depictum, lucẽtibus guttis, ad modum ſtellarum: vulgo tarantula dicitur, à Græcis aſcalabotes, aſcalos em̃ circulus eſt. Eſt & alius, ex araneorum genere lentiginoſus. In Apulia frequens viſitur. Ab hac beſtiola ſtellare dicitur pro inuidere. Hinc ſtellionatus crimen apud Iurecõſultos. Fit cum aliquid dolo, aut impoſtura factum eſt.

Lacerta.] Serpentis genus, cuius duo ſunt genera. Altera eſt maior, & viridis. Altera minor, hanc zygnida quidam, aliĳ calciden vocant. Dicitur, & lacertus in vtroque genere. Vergilius: Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos. Plinius lib. viĳ. dicit lacertos Arabicos cubitales eſſe.

Talpa.] Ex terra viuens animal, non multum diſſimile à mure, niſi quod roſtrum anſerinum habeat, abſq; oculis ſemper terram fodit. Vergil. Capti talpæ fodere cubilia, Græce ἀσπάλαξ, vel typhlos, id eſt, cæcus. Hinc talpa cæcior, adagium eſt.

Chytropodes, χυτρόποδες.] Pen. corr. dicũtur ollæ cum pedibus, vt hic, à chytrõ, quod eſt olla, & pos, pes. Dicitur & chytropeda in fœminino genere.

Repto.] as, frequẽtatiuum, à repo ſignificat ſæpe, ſeu continuo repetere. Et reptare dicimus eum qui ſegniter, & quaſi teſtudineo gradu incedit, & quaſi Callipedes, q olim prouerbio dictus, quod in rebus agẽdis nimis contaretur, nimiſq; lẽtus eſſet. Eo vtũtur vocabulo Suetonius in Tyberio, & Cicero ad Atticum. Hinc reptilis, & le.

CAPVT XII.

Iſrael.] Alio nomine Iacob. Proprie enim iuxta Hebræos (ait Hieronymus in Eſaiam xl. cap.) & literarum fidem, Iſrael rectus dei dicitur. Vir autem videns deum coacte, & violenter, non in elementis, ſed in ſono vocis eſt.

Menſtruus.] a, um, quod ſingulo fit menſe, vnde mẽſtruus fluor. Lucanus lib. v. Menſtruus in faſtos diſtinguit ſæcula cõſul. Mẽſtrualis idem: Menſtruum ſubſtantiuum, profluuium eſt, quod non multi ſed vitioſi humoris indicium eſt. De mẽſtruo Plinius multa li. viĳ. Hæc eſt generando homini materia, ſemine e maribus coaguli modo hoc in ſeſe conglomerante, quod deinde tẽpore ipſo animatur, corporaturq́;. Ergo cũ grauidis fluxit, inualidi, aut non vitales partus æduntur, aut ſanioſi: vt autor eſt Nigidius. Porro mẽſtruo ipſo nihil fieri poteſt magis vel tetrum, vel ſpurcum, vel etiam noxium, vt vel hoc vnum ſatis ſit ad pudefaciendam hominis ſuperbiam. Idem Plinius inquit eodem libro ſeptimo, quod aliquibus mulieribus nunquàm contingũt menſtrua, ſed tales non gignunt. Tãtum Plinius. Ariſtoteles vero lib. viĳ. de hiſtoria animalium ſolere ait, quibus menſtrua non profluunt, ſteriles eſſe, ſed non omnes. Nam poteſt tantum humoris in locis colligi, quantũ ſupereſt illis, quæ menſtruis purgantur.

Infantulus.] Diminutiuum ab infans, eſt puerulus, qui nondum fari cœpit.

Sanctus.] Participium à ſancio. Vnde ſanctum, autore Seruio, dicitur quaſi ſanguine

guine conſecratum. Martianus Capella dicit ſanctum, quod ab iniuria hominum defenſum, munitumq́ eſt. Vlpianus de verborum ſig. ſcribit eſſe ſanctum, q̃d nec ſacrum, nec prophanum eſt, ſed ſanctione aliqua firmatum. Donatus ſanctum vult, quod omni obſeruatione inuiolatum eſt, & firmum. Et ſecundum idioma ſacræ ſcripturæ dicitur mundum, purificatum atque expiatum. Hebræi Nazaræum vocant. Hinc ſanctulus, & ſancte, perſancte aduerbia, ſanctitas, ſanctitudo, ſanctimonia.

Turtur.] Pro aue, tam maſ. q̃ fœmi. ge. Plau. Obuſtos turtures tibi. Pro piſce, maſc. gen. quia alio nomine paſtynaca, & trygon à Græcis dicitur. Auſonius: Lætaliſq́ trygõ, & bina trygonia corui. In huius cauda præſentiſſimum venenum eſt.

Profluuium.] Fluxio, ſeu fluxus eſt. Hinc profluuium ſanguinis dicimus vt hic, & in Hemorroiſſa. Plini. lib. xxvi. Sanguinis profluuium ſiſtit herbæ peoniæ ſemẽ rub℞.

CAPVT XIII.

Puſtula.] Eſt ſpecies occultæ vomicæ, ſeu tuberculum in ſummitate cutis naſcẽs. Martial. Puſtula ne trito tibi pollice feruida ſurgat, Exornet docilem garrula plectra lyram. Græci phylectenas vocant.

Pus.] Puris, ſanies eſt, & quicunq́ humor in putredinem verſus. Vt rupuli pus, atque venenum. Hinc purulentus, a, um, id eſt, ſanie plenus.

Inolitus.] a, um, pe. correp. ab inoleo, ſeu inoleſco, id eſt, incretum, innatũ, et quod conſuetum eſt, vt hic.

Cicatrix.] Signum eſt vulneris obducti, quaſi circa cutem, veſtigium, carne calloſa, pro cute inductã, vbi hiatus vulneris; q̃d iam coiuit, fuerat. Hinc cicatricoſus, a, um.

Hulcus.] hulceris, eſt tecta, et clauſa malignitas, hoc eſt, ſanies cõcreta, intra cutem latitãs. Hinc tangere hulcus. A quo hulceroſus, & hulcero, & exhulcero. Quidã ſine aſpiratu ſcribunt.

Scabies.] A ſcabo, ſeu à corporis aſperitate dicta, quæ vt Celſus ſcribit, eſt durior cutis rubicunda, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quædam ſicciores. Hæc à Græcis pſora dicitur. Hinc ſcabioſus, a, um, q ſcabie laborat, et q ſcabie plenus eſt. Hinc ſcabies Gallica, puſtulæ Iobanæ ſunt.

Albor.] Alboris, eſt albedo, vt hic loci. Dicitur & albitudo, pro candore & albedine. Alborem vocat Apitius, quod eſt album in ouo, quod Plin. albuginem, medici albumen nominant, A verbo albeo, albeſco, albo, as, dealbo, as. Albus, a, um, & albidus, a, um, album, bi, ſubſtant. alba tabula eſt, vt referam te in album meorum amicorum. Alburinũ, das ſpind am holtz oder baum.

Recaluaſter.] Dimin. eſt, eum ſignificans qui in fronte, & cranio caluus eſt, non toto capite, quaſi recaluatulus, vt ita dicam: Dicitur & recaluus. Plautus in Ruden. Et quem recaluum, ac ſilonem ſenem: Hinc recaluo, as, & recaluatus, a, um, & recalueſco.

Rufus.] a, um, feuerot, vt rufi capilli. Hinc rufulus diminut. & rubidus, eſt color non plene ruber, atrore, nigrioreq́ multo mixtus. Marti. Roma magis fuſcis veſtitur Gallia rufis. Hinc ſubrufus, id eſt, aliquantulum rufus. Rufeo, es, rufeſco, is, vt merula ſenectute rufeſcit. Item rufo, as, rufum facio.

Flauus.] , a, um, eſt color ex viridi & rufo, & albo concretus. Sic comæ dicuntur flauæ. Pacuuius aquam flauam dixit. Et attribuitur interdum melli. Martialis: Flaua mella. Ouidius: Flauiq́ capilli, & flaua moneta. Quandoq́ bladis maturis. Vergil. Flaua Ceres, &c. Hinc flaueo, es, & flaueſco is. Iacobus Horlinus: Flaueſcunt grauidi curuato pondere culmi, Aeſtate Autumnus Bacchica dona coquit. Certo luna ſuas exercet tempore vires, Temporibus certis ſol abit, atq́ redit. Sic natura ſuos diffudit in omnia neruos, Fiat vt ex puero tempore ſæpe ſenex.

Haud.] Aduerbium negandi .i. non. Et compoſitum haudquaquã .i. à nulla parte, ſeu nullo modo. Aulus Gellius. Haudquaquàm mihi diſplicebant.

Diſſutus.] a, um, penul. produ. à diſſuo .i. diſcindo. Cicero in Lel. Tales igitur amicitiæ ſunt remiſſiore vſu diſſuẽdæ, & vt Catonem dicere audiui, diſſuendæ magis quã diſcindendæ.

Infectus.] a, um, ab inficio, idẽ eſt q̃d intinctus, maculatus, venenatus, cõtaminatus, corruptus, fœdatus, hoc eſt, qui aliqua ſorde, vel aliquo morbo, correptus eſt, & cõmaculatus: ab inficior. Hinc infectio.

Caluitium.] Et caluities, defluuium capillorum à capite, ſeu locus in quo caluitiũ eſt: alias cranium dicitur. i. caluaria, vt doliũ in Cranio vertere. Adagium à Diogene natum. Hinc caluus, a, um. Calueo, calueſco, & caluo, decaluo, caluaſter, recaluaſter. Caluata vinea, caluor, eris, antiquum verbum, idem quod fruſtror.

Stamen.] Id dicitur quod in tela ſtat. Omne velamentum, eo quod firmiter ſtat dum texitur.

Perſeuero.] as, pen. prod. ſignificat cũ

conſtantia animi, & quaſi quadam ſeueritate continuare. Hinc perſeuerantia, & perſeueranter aduerbium. Item adſeuero, as, pen. producta, id eſt, adſero, adfirmo, à ſeuerus, a, um, deducuntur.

CAPVT XIIII.

Cedrinus.] a, um, nomen poſſeſſiuũ à cedrus arbore maxima, pe. prod. quod ex cedro eſt, vt lignum cedrinum. Item cedræus, a, um, vt oleum cedræum. Perſius dixit: Et cedro digna locutus.

Vermiculus.] Hic color eſt, non animal, qui ruber eſt, ignis habens colorem, & pro filo rubeo, & coccino capitur. Hinc vermiculatus, a, um, vt opus vermiculatum, à vermicolor, aris. Eſt & vermiculus diminutiuũ à vermis, Hinc verminoſus, a, um. Vermino, as, vt pueri verminant. Die kinder habenn vvurm. Martialis: Si tibi moroſa prurigine verminat auris. Arma damus tantis aptalibidinibus, hoc eſt auriſcalpium.

Hyſſopus.] Vel hyſſopum. pen. prod. herba pulmoni valde vtilis eſt.

Vas fictile.] Eſt vas ſamium, atq; ex argilloſa, ſeu glareoſa terra coctum.

Auolare.] Compoſitum à volo, as, q̊d eſt alio volare & circumuolare. Plini. lib. x. In agrum Volaterranum palumbũ vis quotannis auolare, ſic hic.

Duntaxat.] Componitur ex aduerbio dum & taxo, pro æſtimo. Et non recipit ſed etiam. Cicero pro Deiotaro: Quod ipſum etſi iniquum, eſt in tuo duntaxat periculo. Solum vero, & tantum, & modo recipiunt.

Pollex.] cis, groſſior digitus manus eſt, quod inter cæteros digitos polleat. Græcis ἀντίχειρ vocatur, quaſi pro, vel contra manus. Alio nomine hallux. Hoc loco nonnihil infarciũdum eſt ex Angelo Politiano, viro politiſſ. de digitis. Medicus (inqt in Miſcellaneis capite lxij.) vnus e digitis quinq; vocatur, hoc eſt, vt arbitror, minimo proximus. Porphyrio em̃ ſuper Horatianũ illud ex vltimo ſermone. Qui ſi quid forte lateret, Indice monſtraret digito: ſic ait: Hoc ideo, quia certis nominibus ſinguli digiti appellabantur, & ſunt hæc nomina. Pollex, index, famoſus, medicus, minimus. Quidã vero e Græcis credo iunioribus nomina digitorum ῥωμαϊστὶ ſic eſſe ſcribit, ἀντίχειρ, δεικτικός, ἰατρός, δακτυλιώτης, ὠτίτης, vt ſi dicas, pollex, index, medicus, anularis, auricularis. Quod equidem nec adfirmo, nec refello. Tantum notandum, medicum ab eo dictũ, qui ſit medius, aut famoſus, non qui minimo proximus. Apud ipſos autem leguntur hæc nomina, ἀντίχειρ, λιχανός, σφάκελος, ἐπιβάτης μύωψ, vt ſi dicas, pollex, digitus medius, ſyderatio morbus, aſcenſor, crabro inſecti genus, ſic reperio apud Græcos interpretata vocabula, ſed quid hæc ad digitos? niſi duo priora, non tamen eleuo autoritatem vnde vnde doctiſſimi Politiani.

Sextarius.] Genus menſuræ, & ſexta pars congij dicitur: quæ tam liquidorum, quàm aridorum eſt. Cicero lib. ij. Offici. Si emere ſextarium aquæ mina cogeretur. Sextariolus diminutiuum eſt. De menſuris nulla certa ratio poteſt indicari ob locorum, & regionum variam conſuetudinem.

Vallicula.] Diminutiuum à vallis. Sed vallecula, à valles fit nominatiuo ſingulari, vt hic, id eſt, planities duobus parietibus incluſa.

Leuus.] a, um, cum de humanis loquimur, ſignificat contrarium. Vergilius: Si mẽs non læua fuiſſet, id eſt, contraria, & repugnãs. Si de cœleſtibus, proſperum denotat, quia ſiniſtra numinum dextera ſunt intuentibus. Vergilius: Numina læua ſinunt. Idẽ Intonuit læuum: quod felicitatem portendere credebatur. Hinc lęua manus, ſiniſtra: quã Græci σκέαν dicunt, vel λαιάν.

Aedes.] Cum dihpthongo in prima, tam in ſingulari, quàm in pluralitiuo numero, pro templo, vt ædes ſacra, vel ædes ſacræ. Semper fere cum adiectione. Item pro ſepulchro, cubiculo, & cœnaculo, domo inuenitur. Varie deriuatum Feſtus, Varro, atq; Seruius dicunt. Hinc ædicula diminutiuum, parua ædes. Hinc ædilis, & ædilitium.

Erutus.] a, um, ab eruo, quod eſt extraho, & conuello, vt hic, eſt extractum, & conuulſum, vel euulſum, & totum destructum.

Litus.] a, um, pen. pro. à lino, vel linio, id eſt, vnctus, & ſuperinductus, vt hic, à quo linitio, & linimentum.

Papula.] Puſtula, tuberculum, quæ ieiunæ ſaliuæ defricatione curatur. Papulis cutis exaſperatur, et rubet, leniterq; roditur. Vergil. lib. iij. Georgicon. Ardentes papulæ atq; immundus olentia ſudor. Celſus tamẽ libr. v. duo papularum genera ponit. Hinc papilla diminutiuũ, quod & mammæ capitulum eſt, vnde lac ſugitur.

CAPVT XV.

Stratus.] a, um, participium à ſterno, ſignificat id quod ſterni ſolet, vt ſtrata poma, ait Vergilius. Stratum vero nomen, ponitur pro lecto: vt Pſaltes: Stratum meũ

lachry-

lachrymis meis rigabo. Strata etiam ſunt ve ſtimenta quæ ſternuntur, vt veſtes ſtragulæ, & periſtromata. Strata etiam eſt via lapidibus ſtructa. Item ſtratus, id eſt, lectus.

Saliuum.] Et ſaliua, quod fere ſalis ſputum, ſaporemque habet. Saliuam virginem dixit Auguſtinus, quæ ſtomacho ieiuno manauit.

Sagma.] tos, vel tis, in genitiuo, Græce σάγμα, id eſt, cumulus. Dicitur & ſagma, æ, & ſagma, tos, ſella, quam vulgus baſtum appellat, ſuper quo componuntur ſarcinæ. Et quandoq; pro ſarcina ponitur. Interdum ſagmata dicuntur vnguenta, quæ ſucco conſtant. Quæ autem corpore conſtant, dicũtur hedyſmata, id eſt, condimenta.

CAPVT XVI.

Velum.] Tegmen eſt à velo, as, quod vela ventis agitata volitare videantur. Etiam accipitur pro cortina lectis circũdata. Hinc velum templi ſciſſum, &c. Diuidebat enim ſancta à ſanctis ſanctorum. Hinc vela ventis committere, & vela vertere. Adagia ſunt. Hinc velamen, & velamentum, velarium, veliuolum mare, velatura, vt velaturam facere. Compoſita à velo ſunt, euelo, reuelo, pen. producta, à quo reuelatio.

Zona.] Cingulum eſt, quo cingimur. Martialis: Longa ſatis nunc ſum, dulci ſed pondere venter Si tumeat, fiam tum tibi zona breuis. Hæc & lorum dicitur, & baltheus, licet differant nonnihil.

Caper.] Mas inter capras caſtratus. Martialis: Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper. Ponitur frequenter pro hirco. Et quandoque pro maſculo caprarum, & aries pro maſculo ouium. Nam minores ſunt hœdi inter capras, inter oues agni dicuntur. Hinc caprinus, a, um, vt caro caprina. Et caprile, ſtabulum caprorum.

Emiſſarius.] κιλλίας Græcis dicitur, is eſt, qui ante gregem, vel exercitum emittitur, & qui paratus eſt in aliquem inuehi. Aſconius aliter. Et admiſſarius vocatur equus, aries, & huiuſmodi, qui emiſſus ſit in ſolitudinem, vt hic, vel qui ad generandum ſobolem emittitur. Sed vſus magis emiſſarius habet. Hircus vero caper caprarũ admiſſarius, qui fœtet & coit, honor ſit auribus.

Pruna.] A carbone diſtinguitur, quod illa quàm diu ardet, pruna dicitur. Crabo, cum extincta fuerit. Vergilius: Et cinis obductæ cælabat lumina prunæ. Hinc adagiũ: Incidit in prunas cupiens vitare patellam. Simile huic: Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Imprecans.] Media correpta, ab imprecor, & in bonum, & in malum accipi ſolet. Hinc imprecationes œdippicæ, ſunt diræ deuotiones.

CAPVT XVII.

Piaculum.] Sacrificium, cultus, & quicquid agitur, præbeturve pro peccati expiatione. Verg. Ea prima piacula ſunto. Aliquando crimen & flagitiũ dicitur. Hinc piamentum idem fere q̃d piaculũ. A quo piacularis, re. Sed apud Poetas frequentius legitur, piabilis, le. Oĩa à pio, as, compoſita ſunt, expio, impio, as. Pius, a, um, pietas.

Aduena.] Pen. corr. qui non eſt ciuis, aut inquilinus, ſed externus, & de longinquo in aliquod oppidum aduentans. Hinc aduentitius, a, um, ab aduenio, nis, & aduentus, us. Conuenæ qui ex pluribus locis conueniunt, à conuenio verbo. Hinc verbũ imperſonale, vt vocant, conuenit, conueniens, conuentus, us, conuenticulum.

Obfirmare.] Eſt firmum propoſitum in animo habere, ſtabilire, & roborare. Proprie tamen eſt valde, ſeu perfecte contra aliquem firmare: vt ſera obfirmauit oſtium, & repagulo, vecteq; fores. Hinc obfirmatio, & obfirmatus, a, um, vt animus obfirmatus.

Aucupium.] Et aucupatio, vtrunque recte, ab aucupe auiũ dicitur, id eſt, inſidiæ, captio, & fraus volucrum, vel actus ille atq; officium. Hinc aucupare, antiquo more, vel acupari, vt aucupor laudem, id eſt, venor honorem.

CAPVT XVIII.

Patruus.] Eſt patris mei frater, vt: Ne ſis mihi patruus, nec tutor quidẽ, ſunt enim plerumq; ſeueriores patribus. Item patruum ſapere. Patruorum in nepotes ceu peculiaris, genuinaq; ſeueritas prouerbio locũ fecit. Horatius: Metuentis patruæ verba linguæ. Idem: Siue ego praue, Seu recte hoc volui, ne ſis mihi patruus, id eſt, ne me caſtiges. Perſius: Cum ſapimus patruos.

Adfines.] Sic ſcribendum potius, quã affines, in agris vicini, ſeu conſanguinitate, Feſto teſte. Suntq; viri, & vxoris cognati, ab eo dicti, quod duæ cognationes inter ſe diuerſæ, per nuptias coniunguntur, & altera ad alterius finem cognationis accedit, ex ad & finis. Nomina eorum taceo. Hinc adfinitas, vt hic. Gradus adfinitatis. Hos inter ſe, quoniam adfinitatis cauſſa parentum, liberorumq; loco habentur, in matrimonio copulari nephas eſt. Vide Iureconſultos de ĩs.

Inceſtus.] us, & inceſtum, eſt flagitiũ

inter adfines, & cognatos peſſimum, & abominandum, quaſi ſine ceſto, id eſt, Veneris cingulo. Martialis: A te Iuno peto Ceſton & ipſa manus. Idem in alio loco: Sume Cytheriaco medicatum nectare Ceſton. Vinxit amatorem baltheus iſte Iouem. Inceſtare, id eſt, contaminare, inceſtus, a, um: inceſtuoſus. Ceſticulus & ceſticillus, ein hurdel oder ring, dē die vveiber auff das heupt lagen, ſo ſie etvvas tragen.

Pellicatus.] us, actus eſt quem pellex, id eſt, ſcortum, nonaria, meretrix, ſubmeniana, & proſtibulum, & alicaria exercet: ſicut concubinatus, quem concubina agitat, à pellicio, is. Hinc pellax, cis, penultima producta, & pellex, cis, penultima correpta.

Euomo.] is, compoſitū à vomo, quod priorē corripit, id eſt, extra vomo, præſertim de cibis dicitur: licet & ad alia referatur, vt: Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundunt largum præla oneroſa merum. Iacobus Horlinus autor.

Indigena.] Generis cōmunis, ſicut alienigena, inde genitus & prognatus dicitur, nec aliunde proueniens. Mantuanus in Bucolicis: Indigenæ oſtendunt, quæ ſit natura locorum.

Accola.] Ab accolo, is. Nam accola ſignificat qui prope montem, ſeu fluuios manet, & habitat. Eſt vicinus, & aduentitius, ꝙ adueniens terram colat, & habitet, vt accola montis, padi, campi. Vergilius libro vij. Aeneidos: Amniſq; vadoſi Accola Vulturni.

CAPVT XIX.

Opprimo.] is, eſt enecare, ſeu perturbare, maiorem vim in ſe habens quā extinguo. Interdum pro continere, ſeu claudere ponitur. Aliquando conſtringere, vt ſomnus opprimit hominem. Vnde oppreſſio, constrictio eſt, & oppreſſiuncula, diminutiuum. Oppreſſus, a, um, vt vino, ſumnoque oppreſſus.

Racemus.] Pars botryonis, ſiue potius ipſe botryon eſt, qui & botrys Græco more, & botrus, hoc eſt, integer vuæ racemus. Racemoſus, a, um. Et racematio, id eſt, collectio vuarum relictarum.

Mercenarius.] Subſtantiuum, à mercede, is eſt, qui operam mercedis gratia præſtat, nauatque. Eſt & adiectiuum, vt opera mercenaria. Lactantius libro ſexto: Ipſe pluribus locis clamas mercenariam non eſſe virtutem.

Criminator.] Is eſt, qui crimen, id eſt, delictum, contentionem, calumniam infert. Græci diabolum vocant, à diaballo, id eſt, criminor. Hinc criminatio, & criminoſus, a, um, & criminatrix epiſtola.

Suſurro.] onis, idem eſt quod maledicus, et linguax, quia non aperte loquitur, ſed voce demiſſa in aures hominum obſtrepit potius quàm loquitur: & eſt factitium verbum. Item ſuſurrator, & inſuſurrator pro eodem. Hinc ſuſurrare, & conſuſurrare, & inſuſurrare. Et ſuſurrus, in maſc. & ſuſurrium in neutro genere, huiuſmodi vox eſt.

Vapulo.] Pen. correp. verbum eſt neutropaſſiuum, vt vocant, ſicuti & veneo, & ſignificat percutior, ferior. vt hic vapulabūt, id eſt, percutientur. Et alibi in Luca: Seruus non faciens voluntatem domini, vapulabit plagis multis, id eſt, vâpulabitur. Veneor tamē pro venditus ſum, apud veteres inuenit.

Augurior.] Idem quod auguror, & auguro, as, id eſt, augurium facio, & diuino, hariolor. Hinc augur, & augurium, dicitur. Vnde auguratus nomen, hoc eſt, auguris officium & dignitas. Sacerdotium erat, cuius tantum ius, vt vnius auguris obnunciatione maxima conſilia vel inſtituta (vt Cicero teſtatur) tollerentur, reſcinderentur, & impedirentur.

σίγμα.] Stigma, Græcum eſt, idem eſt q̄d nota, punctum, ſignum, quod vel calamiſtro, vel tudicula inuritur. Frons hæc (ait Martialis) ſtigmate non meo notanda eſt. Paulus: Ego ſtigmata Ieſu in corpore meo porto. Per tranſlationem pro ſuggillatione, & infamia ponitur. Hinc ſtigmatici, ſunt famoſi, & nocētes, hoc eſt. ſtigmate aduſti. Stigmata imprimere, vel inurere dicimus, à verbo σιγματίζω, quod eſt noto, verberando ſigno.

Proſtituere.] Eſt ante ſtatuere, ad meretricandum præbere. Vnde proſtituere pudicitiam, ſignificat vulgo ſui corporis poteſtatem facere. Hinc proſtitutæ, meretrices dicuntur. Suetonius de Nerone: Suam pudicitiam vſq; adeo proſtituit, vt contaminatis fere omnibus membris, &c. Proſtibulum, li, & proſtituta frons, id eſt, inuerecunda.

Magus.] gi, Perſica dictiuncula eſt, & ſapiens apud eos dicitur. Siquidem quos Græci ſophos, id eſt, ſapientes, aut Philoſophos, Chaldæi Magos vocant, ait diuus Hieronymus in Danielem. Apud nos tamen, & hic loci, pro incantatore, & malefica arte imbuto, ponitur. Hinc Magicus, a, um, vt ars Magica, & Magia, μαγεία, pen. produ. id eſt, incantatio. Magicæ herbæ.

Hariolus.] Cum h aſpirato, & ac-

centu

centu in antepenul. eſt qui diuina mente fatur, quæ ventura ſunt, quaſi fariolus, ſicut hanula quaſi fanula, id eſt, parua fana appellantur, aſpiratione, vt plerumque fieri ſolet, pro f litera poſita. Hinc hariolor, aris.

Regula.] Hic norma eſt, & perpendiculum, gnomonque, quo lineæ diriguntur, Græci amuſſim vocant. Per tranſlationem, breuis rerum præceptio. Hinc regulo, as, q̄d eſt dirigo, & regularis, e. Regulariter aduerbium; irregularis, e.

Statera.] Penultima producta, à ſtando dicitur, quia ſtante libra, penſatur aurū, vel argentum. Eſt & inſtrumentum, quo res ponderantur ſine bilancibus. Hinc adagium: Stateram ne tranſilias, hoc eſt, ne quid ab æquitate deflectas.

Sextarius.] Genus menſuræ, hoc eſt, ſexta pars congij, et continet xij. cyathos. Vide Budæum de Aſſe & partibus.

CAPVT XX.

Moloch.] Nomen idoli, & in lingua noſtra, regem eorum ſonat. Quem iuxta Septuaginta in alijs locis Melchon legimus. Hieronymus in Eſaiam cap. lvij. Idē eadem fere, ſuper Hieremiam xxxij. Huius meminit idem in Amos capi. v. Hic Græce, Hebraice, & Latine exponit id nominis: tu vide, num bene citem. Item in Oſeæ viij. capite huius facit mentionem. Item in quæſtionibus Hebraicis, ſuper Paralipomenon, dicit, de ſemine regio, Mochol vult intelligi idolum Moab, quod in Hebræo rex interpretatur. Demum Maſiam filium Moloch, id eſt, filium idoli Ammon, quod vocabatur Maloch, id eſt, rex.

Paruipendo.] is, à parum, & pendo quod proprie ſignificat pondero, quoniam quæ ponderantur ex libra pendent. Et per tranſlationem conſidero, æſtimo. Vnde fit magni pendo, flocci pendo, nauci pēdo, nihili pendo, vili pēdo, parui pēdo: vt hic, multi pendo. i. in magna, parua, vili, nulla, multa æſtimatione habeo. Hinc parpenſio.

Succido.] is, pen. producta, vt omnia compoſita à cædo, & ſignificat proprie, poſt cædo, ſicut præcido ante cædo. Hinc ſuccidaneæ hoſtiæ vocabantur, quæ ſecundo loco cædebant. Hic p amputare, ſubincidere, & cædere videtur ſumi. Aliquando ſignificat metere. Vergilius: At rubicunda Ceres medio ſucciditur æſtu.

Fornicor.] ris, à fornice, id eſt, teſtudine arcuata, ſed obſcura manat, q̄d eſt meretricor, quoniam meretrices in fornicibus habitare conſueuerunt ſubobſcuris. Hinc fornicator, & fornicatio deducuntur. Hinc fornicarij, & fornico, as, ich vveib, vt opus conſornicatum.

Mœchus.] Idem eſt, qui & adulter, ſecundum Terentium. Et mœchari, ſecundū Catullum; & Suetonium, eſt ſtuprare, & adulterare, & fornicari. Hinc mœchεία.

Nouerca.] Dicitur filijs ex alia vxore natis. Horatius: Illa dies quandoque parens quādoq; nouerca eſt. Eo verſu ſignificatur, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atq; alio male. Hinc nouercalis, & nouercale, vt odium nouercale. Et adagium, flere ad nouercæ tumulum, de fictis lachrymis.

Matertera.] Matris meæ ſororcula eſt, quaſi mater altera.

Amita.] Penultima correpta, patris mei ſoror, quia ſimiliter à me tertia ſit, aut quia à patre meo amata ſit. Sed maior amita auiæ, aut aui amita dicebatur.

Auunculus.] Matris meæ frater mihi eſt. Maior auunculus, aui, & auiæ auunculus, dicitur.

Phyton.] Varie reperio ſcriptum, puto ſic vere ſcribendum cum aſpiratione in principio, & y Græco abſque th, ſic φυτόν, id eſt, planta. Lego, Apollinem, Dianamq; Latonæ parturienti Iunonem intermiſſo Phytonis terrore obſtitiſſe, ſed vbi partus tandem effuſus eſt, draconem memorant, qui Phytō vocabatur, inuaſiſſe deorū cunas, &c. Hinc Phytonici, qui & Enthei dicuntur, hoc eſt, deo pleni, qui Apollinis ſpiritu repleti oracula præbebant. Nos pro incantatoribus, magis & maleficis accipimus. Python vero per th in vltima ſerpentem ſignat. Item à Phyton deriuatur Phytoiſſa. Alij Pythō ſcribunt, quibus non admodum refragor, imo magis arridet. Hinc Pythius Apollo dictus, vt quidā volunt. Pythia numine Apollinis adflata dicit: Pythonicus, afflatus dæmone.

CAPVT XXI.

Inciſura.] Ipſa inciſio, quod inciſum eſt. Inciſuræ etiam dicuntur in manibus, quæ vulgo lineæ vocantur ab incido, is, pe. pro.

Repudiare.] Eſt matrimoniū dirimere, & quaſi ob rem pudēdam aliquam repellere, differt à diuortio. Hinc repudium.

Violare.] Eſt corrumpere, polluere, & quaſi vim inferre virgini. Hic pro diffamare, & traducere videtur accipi, vt violare virginem. Violare virginem per vim, violare ius. Qui iuſiurandum violat, fidem violat Cicero. Hinc violentus, a, um, violabilis, le. Inuiola-

olabilis,le. Violatio, & violenter aduerbiū.

Tortus.] a,um,à torqueo, quod nō eſt rectum, ſed flexum, & recuruum, vt hic naſus tortus,id eſt, ſimus, à torqueo, es. Hinc tortuoſus, a,um, tortiuus,a, um, vt tortiuū vinū. Tortor, tortura, tormentū, tormina.

Gibber.] Gibbus, gibboſus,a,um, & gibberoſus,a,um,qui gibbum,id eſt, tumorem in dorſo habet, licet & pro alio quouis tumore ponatur.

Lippus.] a,um, q oculos habet fluidos, & lachrymantes, cum putredo ab ijs fluat,à lippo,is. Lippus inungi ait Horat. Hic lippitudo,lippoſus,a,um. Hęc res vel lippis patet.

Albugo.] Oculorum vitium, & macula in oculo. Item album oculi.

Impetigo.] onis,fœdatio corporis, & cutis maxime ſerpens cum pruritu,alij ſiccā ſcabiem vocant,quæ vulgo volatica dicitur. Impetiginem Græci λειχῆνας vocant,Latini Zeruas,appellatur & ſerpigo à ſerpo, is. Dicitur impetigo ab impetu. Vnde Samonicus,Si vero vitium eſt quod ducit ab impete nomen. Hoc matutina poteris cohibere ſaliua. Hinc impetiginoſus,a,um.

Hernia.] Morbus eſt inguinis: & commune eſt nomen tribus morbis,cum videlicet inteſtina in ſcrotum, & teſtes dilabūtur, nos rupturam nominamus. Ramex vero etiam tres ſpecies habet,videlicet Porocellā, Sarcocelam,& Cirſocelā, additur Bubouocela. Hinc hernioſus,a, um, qui eam patitur. Vide Celſum. Hernium enim durū, & aſperum lingua Sabinorum dicitur. Species huius morbi ſunt,Celſo autore,Enterocela,Epiplocele,hydrocele.

CAPVT XXII.

Contaminare.] Secundum Donatū, eſt cum res rei ita immiſcętur, vt neutra incorrupta maneat, hoc eſt,fœdare, con maculare,polluere,inficere. Hinc contaminatus,a,um,& contaminatio. Incontaminatus,a,um.

Inquilinus.] Pe. producta. i. incola,& inhabitator terræ alienæ, vel domus potius ob annuum cenſum reddendum.

Occumbere.] Proprie mori ſignificat & necari: Hic ad ſolē refertur. Occubuit. i. occidit. Hinc occubitus ſolis. Dicimus morte occubuit. i. vita functus eſt,fato conceſſit.

Alo.] is,ſignificat nutrio,alimentisq; ſuſtento,vt exercitatio alit vires. Quandoque creſcere. Hinc alitus melius q̄ altus, ſecundū Diomedem Grammaticum,id eſt,nutritus, fotus: & alimonia,alimentum, alumnus,almus,a,um,vt alma tellus,altilis,le.

CAPVT XXIII.

Feriæ.] arum, à feriendis victimis dictæ,ſunt dies ceſſationum ab opere, ſeu ab epulis ferēdis. Hinc ferio,as,& ferior,aris, ſignificat vacare, & ceſſare. Hinc dies feriatus. Et male feriati homines, ſunt otioſi. ἀργοῖς ἀεὶ ἑορτή, id eſt, inertibus ſemper feriæ. Monoſtichon: Semper agit deſes otia, ſemper iners.

Seruile opus.] In Græco habetur λάτρευτον. Hoc loci, facere non poſſum, quin aliquid dicā de latria, quæ à Græco λατρεύω eſt δουλεύω, quaſi ſeruio, ſed poſtea factum eſt,vt eſſet σέβομαι,teſte Suida. Auguſtinus ſeruitutem hominibus debitam non latriā appellari vult,ſed alio nomine,puta δουλείαν. Nam apud Epheſios vi. quem locum citat,ſic eſt Græce, οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, hoc eſt,ſerui obedite ijs,q domini ſunt iuxta carnem. Hinc eſt illa diſtinctio facta de adoratione,latria, dulia, & hyperduleία. Valla docet λατρείαν & δουλείαν, idem eſſe, & vtrunque ſignificare ſeruitutē, quod ex Suida oſtendit, qui & ait: λατρείαν δουλείαν εἶναι ἐπὶ μισθῷ. Seruitutem eſſe mercenariam. Nam apud Xenophontem in iij. Cyri Pædiæ loquitur maritus,Græca omitto,Latine ſic: Ego vero Cyre vel anima redemerim,ne vnquàm hæc ſeruiret. Tum vxor,ſua ipſius anima emerit,ne ſeruiat. Quin & in ſacris literis λατρεύειν de ſeruitute dicitur,vt hic,opus ſeruile non facietis. Et iterum: De ſemine tuo non dabis ſeruire principi, λατρεύειν: & in Iob, mendica λάτρις dicitur. Sed admonendi ſunt Latini, duliam & latriam penultimam habere longam,ne breuem faciant,quia diphthōgo propria ει ſcribitur. Vide diuum Auguſtinum libro decimo de Ciuitate dei, capite primo, & Commentatorem Lodouicum Viuem.

Meto.] is,eſt ſecare, & tam de vua, aliiſque rebus, quàm ſegetibus dicitur. Hinc meſſis ſignificat,& tempus metendi,& rem. Item meſſores. Hinc adagium: Noli falcem mittere in alienam meſſem, ſunt plura adagia,ego tranſeo.

Polenta.] A polline quidam deriuari volunt, eſt perfuſum aqua hordeum, quod ſiccant vna nocte, poſtero die frigunt, deinde mola frangunt,&c. Vulgo maltz, ad coquendum cereuiſiam.

Puls.] Pultis,victus antiquiſſimus, ex farina,aqua,melle,ſeu caſeo,ouo decocto,factus, pro pane veteres vſi ſunt. Hinc pulmētum,& pulmētarium, Iuuenalis: Veniet qui

pulmen-

pulmentaria condit. Pulmentarium teſtuaceum dicitur torta quæ coquitur ſub teſta pulticula, quo vtitur Plinius lib. xxvi. Græci προσφάγιον vocant pulmentarium. Pultarius, ij, accipitur pro vaſe pultis. Cornelius Celſus: Si cętera defecerint, caliculus aut pultarius oris cōpreſſioris ei rei cōmode aptat.

Propitiare.] Et propitiari, vtrunq; recte, eſt propitiū reddere, & placatum. Hinc propitiatio, ſacrificium, & placatio, propitiatorium, locus propitiationis, & placationis.

Spatula.] Siue ſpatalium, diminuti. à ſpates, eſt ramus vel folium palmæ, à σπάζω, id eſt, ſcindo, vel dilacero. Dicitur etiam ſpata quod eſt Græcum σπαθή, & apud eos modo coſtam, modo enſem ſignificat.

Umbraculum.] Locus in quo eſt vmbra, eſt ab vmbra. Hinc diminuti. vmbella, vmbro, as. Compoſita adumbro, as, adumbratus, a, um, vmbraticus, a, um. Et vmbratilis, le. Vmbro, fluuij nomen teſte Plinio. Vmbria regio Italiæ. Plin. in vi regione collocat.

CAPVT XXIIII.

Concinno.] as, per duplum nn. i. cōſentio, & apte compono, & quaſi conuenire facio, vt: Lingua tua cōcinnabat dolos. Hinc concinnatus, a, um, & concinnus, a, um, vt pellis concinnata. Oratio concinna. Item concinnitudo, & concinnentia, & concinnitas, concinne aduerbium.

Senus.] a, um, poſſeſſiuum à ſex. Et ſenarius, a, um, quod conſtat ex ſex. Sed frequentius ſeni, æ, & a, in plurali legitur. Hinc ſenarioli, verſus ſex pedibus conſtantes. Hinc ſenio in talis ſex puncta continet. Perſius: Iure etenim id ſummum quod dexter ſenio ferret, Scire erat in voto. Martialis item: Senio nec noſtrum cum cane quaſſat ebur. Vide Suetonium in Auguſto de ſenione & cane.

Blaſphemo.] as, Græcum eſt: & ſignificat execror, maledico, & verbis calumniam infero, dignitatiq; & honori alterius derogo. Hinc blaſphemia, eſt maledicentia. Et blaſphemus, maledicus.

Vicarius.] a, um, quod vicem alterius gerit, ſignificat. Quandoq; ſubſtātiuum eſt, pro perſona ſacerdotis, & dignitate vicariæ, num bene, ambigo. Vicariam operam ei impendi, ait Quintilianus. A vice ablatiuo, & vicem accuſati. In plurali vero integrū eſt, vices. Dicimus vice patris, viciſſim aduerb. viciſſitudo, vt: Omniū rerū viciſſitudo. Teren.

Irrigare.] Significat riuos in agrū deducere, & prata humectare. Hinc irriguus, a, ū, & irrigatio. Irriguum pratum. Irriguus fōs, & tam actiue quàm paſſiue capitur.

CAPVT XXV.

Sabbatizare.] A ſabbatō eſt, ſabbatū obſeruare, & feriari, ceſſare: ſabbatiſmū agere. Hinc ſabbatarius, qui diē ſabbati ſeruat. Sabbatū dies quietis interpretatur. Sabbati, duo milia paſſus dicuntur.

Serere.] Eſt ſeminare. Inde ſatio, & ſemen, ſementum, ſator, ſatus, a, um, ſata, ſatiuus, a, um. Serere diſcordias. Compoſita inſero, adſero, conſero, deſero, diſſero, exero, omnia penult. cor. cum ſuis cōdeclineis, quæ longum foret adſcribere.

Putare.] Significat ſuperflua, infructuoſaq; ex quacunq; re ſecare, & purgare, deputareq;, vt hic arbores putari dicuntur. Hinc factum, quod putare pro cogitare, & conſiderare capiatur. Hinc putatio, & putamen, vt putamen nucis, putamen oui. Plautus in Captiui duo: Neucleum amiſi, reliqui pignori putamina. Putare arbores, putare vites. Putatorius, a, um, falx putatoria. Putare etiam eſt æſtimare, vt putare rationem, putare rem. Compoſita ſunt amputo, computo, deputo, diſputo, imputo, poſtputo, reputo, ſupputo, omnia cor. penult.

Iubileus.] æi, dicitur ſeptimus remiſſionis, vel quinquageſimus annus, quando oīs emptio, atq; donatio reuertit ad priores dños, ita vt ſeruꝰ vſum habeat pro tpe, & ꝓprietatem poſſeſſionis filij principis. Hactenus Hierony. ſup Ezechielē cap. xlvi. Hebręi dicunt Iobel, hoc eſt, buccina. De Iubilæo, vi de Iohan. Lodouicum Viuem ſuper lib. D. Auguſtini de Ciuitate dei.

Supputare.] Eſt calculis numerare, hinc ſupputatio, id eſt, computatio, & numeratio, calculatio.

Contribules.] Pen. prod. dicuntur qui ex eadem tribu ſunt. Tribulis pen. prod.

Ueneo.] Verbum neutropaſſiuum, vt vocant, ſignificat vendor, à quo venale, venalis, & venum exponere. Venum, vnde venū ire, & venundo, venalitiꝰ, a, ū, venalitij ſerui, venalitius ſubſtant. venalitiarius.

Inualeo.] es, quod ſignificat robur, & firmitatem acquiro, vnde inualuiſſe conſuetudinem, & mores dicimus. Hinc inualeſco, inualidus, a, um.

Patruelis.] A patruo. Sunt enī patrueles patruorū filij. Affines vero ſunt viri, & vxoris cognati, des vatters bruoders kind.

CAPVT XXVI.

Inſignis.] Et hoc inſigne, dicitur excellens, inclytus, notabilis. Hinc inſignitas,

tas,id eſt,claritas,inſignia,inſigniter,& inſignio,is,& inſignite aduerbium.

Pauco.] es, verbum antiquum, id eſt, ferio,cōcutio,tundo,& pro timere ponitur. Hinc pauor, & pauitudo, & paueſco, pauidus,pauide,pauefacio,& pauefactus.

Sementis.] Fœmini.gñis eſt ipſa ſatio, ſeu ſeminatio.Aliqñ ipſum ſemen.

Ceruix.] Poſterior pars colli eſt,vt dura ceruix. Hinc ceruicoſus,a,um, ceruicale, vel ceruical.

Conficere.] Eſt proprie finire, perficere.Sed in paſſiua voce ſignificat conſumere, vt: vir fame, frigore, macie, dolore conficitur.Item ſignificat trucidare,facere,explicare, exequi, frangere. Hinc confectus,a,um. Bellum confectum eſt. Confeci negotium. Corpus fame confectum eſt. Vno ictu confecit.Conficere in leges ſuas.

Aheneus.] a,um, vel æreus idem ſunt, primum ab aheno,vt:Murus ahæne9 eſto, id eſt,fortis.Secūdum ab ære deducitur.Aes etiam pro pecunia capitur.

Incaſſum.] Significat fruſta.

Conſumere.] Eſt in nihilum redigere. Solinus: Sunt in Lycia ſaxa,quæ viuentium quoq; corpora ad alligata conſumunt. Hinc conſumptus,a,ũ, & conſumere ætatē.

Incedo.] is, compoſitum à cedo,id eſt, ingredior, ſubeo, vt ſcribēdi libido mihi inceſſit.Interdum eſt mature, more grauis viri,ſeu magnifice ire,& eſt nobilium perſonarum.Non ceruſſatis incedat fœmina buccis, ait Philip.Beroaldus.Hinc inceſſus,us, inceſſio. Item inceſſo,as, frequentat.

Vltor.] Vindex eſt, qui iniuriam illatam vlciſcitur.Hinc vltio,vindicta,& vltrix.

Corripere.] Eſt reprehendere,arguere. Multi eñ corripiuntur,qui tamen non corriguntur.Sed proprie,eſt aliquid celeriter capere. Vergil. Celereſq; ſagittas Corripuit. Hinc correptio,& correptus morbo.

Stupeo.] es, ſignificat quodammodo ſenſum rerum non habere. Perſius: Sed ſtupet hic vitio, id eſt, inſanus factus eſt vitijs. Hinc ſtupefacio, ſtupeſco, & ſtupidus, à,um, vt membrum ſtupidum. Stupefio, & ſtupor.

Euaginare.] A vagina, quod eſt enſem nudare, eximere, & ſtringere, penultima producta.A vagina diminuti.vaginula. Iacobus Horlinus: Non breuis oblongum claudit vagina dolonem. Non capiunt multum pocula parua meri.

Hoſtilis, & le.] Penultima producta, quod eſt hoſtis. Hinc hoſtiliter aduerbium. Et hoſticus,a,um, idem quod hoſtile.vt hoſtica rabies.Hoſtimentum, hoſtorium, hoſtio,is, rehoſtio,is.

Terrere.] Eſt alicui terrorem incutere. Hinc territare frequētatiuum.A quo terror, terriculamentum, terribilis,le. Compoſita ſunt abſterreo, conterreo, deterreo, exterreo, & perterreo.

Tabeſco.] is,ſignificat langueo,deficio, tabidus fio,à tabeo. Hinc tabes, tabidus, a, um,& tabificus liuor. Vergilius: Liuor tabificum malis venenum,&c.

Priſtinus.] a, um, quod ſuperioribus annis,menſibus, diebus, noſtraq; memoria fuit,& pro antiquo ſumitur. Aliquando prior dicitur. Q. Curtius: Dies priſtino procelloſior,id eſt,priore.

CAPVT XXVII.

VEnundare.] Penult.cor.eſt vendere, permutare.Hinc venundatus,a,um.i. venditus,à quo venundatio.

Spondeo.] es, ſpopondi, ſponſum, eſt ſponte promittere, polliceri. Hinc ſponſio, & ſponſor. Vt: Sponſio damna dabit. Nam ſponſionis comites ſunt lis, & æs alienum. Plautus.

Siclus.] Apud Hebræos vncia eſt. Apud Græcos, Latinoſq; quarta pars vnciæ, & ſtateris medietas. Vide Budæum de Aſſe & partibus eius.

Aeſtimo.] as, ſignificat appretio,reor, puto, taxo.Hinc æſtimatio, vt hic. Adagiū eſt,Leonem ex vnguibus æſtimare.

Obolus.] Genus ponderis, & nomiſmatis, quod ſex Siliquas continet. Terentius in Andria: Obolo emptos. Obolus pen. correpta,ſexta pars drachmæ. Hinc ſemiobolus, & diobolaris, e.

LEVITICI FINIS.

QVARVN-
DAM DICTIONVM in Numerorū librum explicatio.

CAPVT I.

HIc liber Hebræis Vaiedabber, id eſt,& locutus eſt. Hoc initium libri Numerorum Græcis Ἀριθμός dicitur,Latinis Numerus,ſeu liber Numerorum, quoniam in eo quadrifariam deſcribitur enumeratio.

Siquidem numerus.] Collectio eſt vnitatum. Vnde vnitatem dictitant non eſſe nume-

ſe numerum,ſed principiũ numeri. Et quãquàm numerus dicatur de ijs quæ numerantur, interdum tamen refertur & ad ea quæ menſurantur,aliquando ad ordinem, nonnunquàm ad concentum, & ſymphoniam harmonicam. Vergilius: Numeros memini, ſi verba tenerem. Item: In numerato habere. Numero,as,numeratus,a,um,numeralis,le,numeratio,numeroſus,a,um,numeroſa oratio,numerabilis,le. Et innumerabilis, le,innumerus,a, um, fere idẽ. Numeratim aduerbium. Numerarius,a,um,ſupernumerarium. Compoſita adnumero, connumero,dinumero, enumero, pernumero, renumero. Digerere in numerum ornate dicitur. Et oratio numeris conſtans. Numeris adſtringere. Omnibus numeris abſolutũ eſt. Ex illo numero eſt. Adagium: Non curat numerum lupus.

Cognatio.] Eſt proximitas quædam pſonarum,ex eodem ſanguine prognatarum, quaſi vna communiterve natio. Hinc cognatus,ta, à verbo nanciſcor.

Recenſeo.] es, id eſt, recognoſco, & ſummam totius populi per numeros colligo. Hinc recenſiti, qui per recenſum numerati ſunt. Suetonius in Cæſare: Recẽſum populi vicatim per domos inſularum egit. Vnde recenſus,us,pro recenſione dicitur.

CAPVT II.

Leui.] Nomen patriarchæ, & interpretatur additus. Hinc Leuita,ſeu Leuites, pro eo q eſt de tribu Leui. Quicquid ad Leui dicitur,ad ſacerdotes pertinet. Leuitæ, filij Sadoch. Leuitæ diaconi dicuntur,à quo Leuiticus poſſeſſ. vt liber Leuiticus.

Manaſſes,vel ſſe.] Interpretatur oblitus,ſeu neceſſitas. Hic pœnitentia ſua in priſtinũ ſtatum relatus eſt. Eſaias fuit Manaſſe auus. Manaſſe tribus computatur in Beniamin tribu. Hactenus Hierony. Hinc Manaſſæus,a,um, vt oratio Manaſſæa.

Metor.] ris, proprie eſt metas in agris terminandi gratia diſponere,finire, & menſurare quo ad locum. Hic pro figere tẽtoria ponitur. Hinc caſtrametor penul.cor. eſt caſtra locare. Metari caſtra, vnde metator. Sed à meta videtur eſſe deductum.

Externus.] a,um, quod non eſt ex patria. Græci exoticum vocant. Proprie autem quod foris,& palam eſt. Sed exterius ab exter fit. Itẽ exterus,a,um, penultĩ.corre. Item extraneus, a,um.

Cuneus.] ei,eſt inſtrumentum ad findenda ligna. Hinc adagium: Malo nodo malus quærendus eſt cuneus,hoc eſt, duræ ceruici paranda eſt ſecuris. Eo licebit vti, quoties malum, ſimili malitia retũdimus .i. malum malo medicari. Per translationẽ pro militũ multitudine,cunei inſtar ordinata ſumitur,vt hic. Vegetius multa.

Vexillum.] Diminutiuum à velo, quaſi paruum velum, ſignum eſt quo ſtipendiarij milites in bello vtũtur. Hinc vexillarius, qui illud defert, & vexillifer, ſic ſignifer,eyn Fenderich.

Proficiſcor.] ris, profectus, eundi, & veniendi ſignificationem habet. Vergilius: Hunc lætum Tyrijsq; diem Troiaq; profectis. Hinc profectio,onis.

Nouiſſimus.] a,um,ſuperlatiuus à nouo,& pro vltimo, pſtremoq; ponitur,vt: Nouiſſima hora eſt. Hinc nouiſſime aduerbiũ.

CAPVT III.

Fungor.] ris, vtor, & fruor differunt quàm maxime. Vti igitur eſt alterius rei gratia,frui nullius. Vtor armis,domo,libris, ſtudio,diligentia,opera, quod ex his poſtea emolumenti aliquid boniq; conſequar. Fruor bonis meis,fruor tuo aſpectu, alloquio, cantu,hoc eſt, delectationem voluptatemq; percipio ex hac re,atq; ex huius rei vſu. Fungor vero vita,id eſt,officio vitæ,magiſtratu, prætura,legatione,officio delegato,munere adminiſtrandi, gubernandiq; corpus. Inde functus eſt vita,id eſt, finiuit officium vitæ. Hæc Valla. A quo functio, &c.

Vtenſile.] Quod eſt ad vſum neceſſarium,dicitur. Columella libro xij. Vtenſilia quibus alitur hominum genus, aut etiã excolitur, ab vtor, eris deductum, reliqua omitto.

CAPVT IIII.

Hyacinthinus.] a,um, pen. cor. color eſt hiſginus.i.albeus,ceruleus, aerius, rubeus,purpureus,ab herba quæ hiſge dicitur. Perſius: Hinc aliquis cui circa humeros Hyacinthina læna eſt. Latine vacinium. Alba liguſtra cadunt,vacinia nigra leguntur.

Mortariolum.] Diminut. à mortario. Vaſculum eſt,aut cupreum, aut æneum, in quo res piſtillo teruntur, eyn morſell.

Tridens.] tis,proprie Neptuni ſceptrũ, & quicqd habet tres dentes,tridens dicitur, & triſulcum vt fulmen triſulcum. Conradus Celtis autor: Ante meam faciem tribuis mihi candida verba, Poſt me ſerpentis lingua triſulca ſonat.

Curioſitas.] à cura fit.i. affectatio, diligentia. Nam curioſus,a,um,dicitur,qui nimis affectate cuncta perquirit,etiam quæ ad eum non attinent. Hinc curioſe aduerbium,

zu vil

zuvil ſorgig, furvuitzig. Incurioſe, & incuria, omnia à cura manant.

Batillus.] Ignis quoddam receptaculum eſt ferreum, quo prunas e foco tollimus, ac portamus, ad ſuffitum faciendum. A neotericis bernacius dicitur. Etiam eſt ruſticum inſtrumentum quoddam ferreum.

Mancipo.] as, eſt quaſi manu capio, obligo, & ſubmitto, atq; ſeruum facio. Sed emancipo, as, contrarium eſt. Hinc emancipatio, & emancipatus, manumiſſus. A manceps, pis. Vnde mancipium, pij, vt ſale emptũ mancipium, prouerbialiter vile dicitur. Mãcipio dare, eſt emancipare. Præterea mancipi generis oĩs, & indeclinabile, vt res mancipi, homo mancipi. Non eſt ſui mancipi. Dicimus & mancipare agrum, &c.

CAPVT V.

SEminifluo.] is, compoſitum à ſemine & fluo, & notæ ſignificationis. Tamen apud nullum reperi probatũ autorem, quemadmodum & ſeminiuerbius, vt in Actis legimus, Græcis ſpermologus eſt. Non ſuggillo tamen D. Hieronymi translationem.

Inueſtigo.] as, penul. prod. ſignificat quærendo inuenio, à venatoribus tractum, eſt indagare. Terentius: Nihil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poſſit. Hinc inueſtigatio, perueſtigo aliud compoſitũ.

Congero.] is, id eſt, congrego, & coaceruo. Hinc congeſtitius, a, um, congeſtus, a, um, & congeſtio.

Vterus.] ri, vel quod idem eſt, loci, tãtum in muliere. Vulua, honor ſit auribus, autem in animalibus. Hanc differentiam belle oſtendit Plinius xi. cap. xxxvij. Seruius in I. Aeneidos ait: Vterus eſt mulierum. Aluus eſt quo defluunt ſordes. Hinc Latine dicimus: Ferre vterum, id eſt, grauidam, & prægnantem eſſe.

Dirumpo.] is, eſt uarie rumpo, ſeu violenter ſcindo. Refertur quandoque ad animum. Cicero: Dirumpor dolore. Hinc diruptio, & diruptus, a, um. Item diſrumpo, diſrumpis.

Exhaurio.] is, prorſus euacuo, finio. Vergilius: Heu quibus ille Iactatus fatis, quę bella exhauſta canebat? Hinc exhauſtus, a, um, compoſitum ab haurio, is.

Acini.] Penultima corre. inter fructus minutiores arborum, fruticumve dẽſius naſcuntur, vt vuæ, grana, hæderæ, ſambuci, tribuli, mali punici. Baccæ vero rarius, à q̃ acinatitius, a, um, vt vinum acinatitium, ait Vlpianus ff. de vino legato. Item acinaceus, a, um. Hinc vinum acinaceum. Baccæ ſunt maiores, vt baccæ lauri. Diducere baccas ſacri geſtaminis.

Zelotypia.] Eſt ingẽs, & immodicus quidam amor, q̃ primus eſſe vult, nec patitur alium admitti riualẽ. Hinc corriuales qui vnam miſere amant amaſiam. Item: Sine riuali diligere, adagium notum. Zelus, li, æmulatio. Zelotes, zelotypus, pa. penult. cor.

Pauimentum.] Ipſum domus ſolidamẽtum eſt, ſeu incruſtatio quam calcamus, hoc eſt, ſolum, & terræ planicies. Iuuenalis: Verre pauimentũ, nitidas oſtẽde columnas.

Torus.] ri, ſine aſpiratione, lectus ab intortis herbis dictus, vt hic. Inde toroſus, a, um, & torulus, id eſt, paruus lectus. Hinc torale, eyn decke.

Amen.] Hebraice, Septuaginta tranſtulerunt γένοιτο, id eſt, fiat. Aquila, πεπιστωμένως, id eſt, vere, ſeu fideliter. Quod etiam in Euangelio à ſeruatore ſemper aſſumitur, ſua per amen verba firmante.

CAPVT VI.

ACinus.) ni, penultima corr. Hic pro vuæ granulo ponitur. Dictum eſt præcedenti capite.

Nouacula.] Culter raſorius eſt, à nouo, quod ſubinde facere videatur nouum. Hinc nouacula in cotem, adagium dici ſolitum in hos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime volebant. Item in acie nouaculæ, id eſt, in ſummo periculo.

Funus.] eris, pompa quæ in exequijs mortuorum fit. Aliquando pro morte capitur. Hinc funereus, a, um, funeralis, le. Item funebris, e, vt funebris oratio, funeſtus, a, ũ, vt funeſta arbor, funeſtum bellum, funeſto, as, funero, as, penultima correpta.

Nazareus.] i, hic conſecratus dicitur, & à Nazareth. Nazarenus, id eſt, floridus, ſanctus.

Ceſaries.] Coma eſt, & barba à crebra cæſione, & proprie virorum. Hinc Cæſariati, comati dicuntur. Plautus: Cæſariatus miles, dixit in Milite.

Torta.] æ, genus eſt panis trianguli, & modici, qui alibi dicitur collyrida, eyn gebachens pfanzelt.

CAPVT VII.

PLauſtrum.] Currus quod ex omni parte ſit palam, quod in eo vehitur, vt inquit Varro: Hinc e plauſtro loqui, eſt in aliquem conuitia iacere. Et plauſtrum bene perculit. Apparet dici ſolitum in eos qui quẽpiam impellũt, q̃ ſuapte ſponte ꝓpendebat.

Plauſtra

Plauſtrarius,ij. Inuenitur etiã ploſtrũ,ri.

Acetabulum.] Vaſis genus, quod heminam etiam dicimus. Græci oxybaphum.

Pondo.] Indeclinabile,& omnis generis, modo libram ſignificat, modo pondus xij. librarum. Pondo generis neut.indeclinabile, & cum additur libra ſignificat idem quod pondus. Libra pondo auri. Dupondius,centumpondium,aſſipondium.

Phiala.] Vaſculum eſt vini, vel aquæ, plerunq; ex auro conflatum: Hic pro cratere ponitur.

Armentum.] (Inquit Feſtus) id genus pecoris dicitur,quod eſt idoneum ad opus armorum,vt ſunt equi, bouesq;. Aliter M. Varro dictum putat. Hinc armentarius, vt armentarius bos.

Oraculum.] Et locus eſt, vbi reſponſa dabantur deorum,& ipſum reſponſum.

Propitiatorium.] Locus eſt, in quo deus optimus maximusq; placatur, hic pro tabula quadam ponitur. Propitius, a, um, propitio,as, & propitior, aris, propitiabile, & propitiale.

CAPVT VIII.

Lucerna.] Dicitur à luceo,id eſt,ſplendeo. Græcis λύχνος vocatur,& eſt illud quod lucet ſuper candelabrum. Lucernula diminu. Lucernarius, vt canis lucernarius.

Candelabrum.] Eſt illud quod ſuſtinet candelam,vel lucernã. Gręce κηροπήγιον, vel λυχνία appellatur. Martialis de candelabro Corinthio: Nomina candelæ nobis antiqua dederunt. Non norat parcos vncta lucerna patres.

Stipes.] Haſtile eſt, & pertica candelabri. Etiam truncum ſignat, & nummum,vt emendicare ſtipem. Stips,is. Hinc ſtipendium,ſtipendiarius,ſtipendiatus.

Luſtrare.] Plura ſignificat, hic expiare, & purgare. Hinc dicta eſt aqua luſtrationis, Hebraico more,hoc eſt,aqua luſtrans, purificans, quemadmodum apud nos aqua luſtralis,quàm benedictã dicimus. Facere nõ poſſum, quin hic adſcribam hos elegantes verſus,quos incerto, & mihi ignoto autore reperi,de aquæ luſtralis quàm benedictam vocant,conſecratamq;,efficacia & energia.

Diſce ſuperbe cinis ceruicẽ flectere celſam,
Quum teris hæc celeri limina ſacra pede.
Acceleraq; manu ſacratis tingere lymphis
Frontem: diluitur nam veniale malum.
Tetra veneniuomi rumpũtur colla colubri,
Eluitur neuis mens maculoſa ſuis.
Nec nõ vana fugãt cœcę phãtaſmata noctis
Torporisq; lues ſomniculoſa perit,
Senſibilesq; ſuis collidunt viribus hoſtes,
Fundentiq; preces robur, & arma ferunt.
Deniq; ſuppreſſis reliqs,tot dotibus addunt
Pectoribus Charites, pmiaq; ampla pijs.

A luſtro,as.præter cætera,ad rẽ,fit luſtratio, .i. purgatio. Luſtralis,e,vt aqua luſtralis,luſtricus,a,um,vt luſtrici dies, luſtricus bos.

Aperire vuluam.] Cum honore,& verecundia ſit dictum,id eſt, vterum,matricẽ. Sic enim mauult Laurentius, homo ſuperſtitioſe verecundus,quaſi vero vulua ſit obſcænum vocabulum, ac non potius de omnibus fœminis quæcunq; pariunt, dictum. Horatius: Nil melius turdo,vulua nil dulcius ampla. Siquidem aperiens vuluam,iuxta ſermonis Hebraici proprietatem dictum eſt pro naſcens. Omnis igitur qui naſcitur,aperit vuluam. Honor ſemper ſit auribus.

Super.] Præpoſitio ſeparata,& ablatiuo iuncta, ſignificat de, vt hic. De Leuitis. Et Vergil.I. Aeneidos: Multa ſuper Priamo rogitans,ſuper Hectore multa,id eſt,de Priamo,deq; Hectore. Supra fere idẽ ſignificat, vt ſuper lapidẽ ſedet,& ſupra lapidẽ. Sup aliquando pro inter, vel de accipitur. Item pro præter,vt ſuper cœnam audiui,ſuper hac re, ſuper hæc.

CAPVT IX.

Phaſe.] Ipſa ſolennitas Paſchatis,quã nos trãſitum appellare poſſumus,eo φ de peioribus ad meliora pergentes,tenebroſam Aegyptum relinquamus. Hieronym. ad Fabiolam. Phaſe polluti comedere non poterant. Latini Paſcha, tis, vel Paſcha, æ, vocant. Auſonius: Nos etenim primis ſanctum poſt Paſcha diebus. Hinc Paſchalis,& le, penult. prod. quod ad Paſcha pertinet. Vt, gaudium Paſchale.

Biduum.] Spatium eſt duorum dierũ. A quo biduanus,a,um,vt biduanæ inducię. Et biduo aduerbium temporis, ſignificat duobus diebus continentibus. Suetonius in Caligula: Per hunc pontem vltro citroque commeauit biduo cõtinenti. Hinc bifariam &c. Biferum,bifidus,a,um,bifrons,vt Ianus bifrons.

CAPVT X.

Tuba.] Inſtrumentum eſt muſicum,à tubo, vel tubulo canali, fitq; ex ligno, cornu, & ære, vt clangere tuba. Hinc tubula diminutiuum. Tubicen,& tubicina, tuba ductilis. Sunt enim ligneæ quoque, & corneæ.

Clango.] is,eſt tuba canere,vel increpare,vt hic clangueris,vel clanxeris. Inde clangor,

gor,oris,vox tubarum eſt.Item anſerum,aliarumq; rerum perſtrepentium.Hinc conciſus clangor.i.ſonus fractus.

Vlulare.] as, proprie,clamitare eſt, & lugubrem vocem ædere. Hic tamen pro tuba canere.Et vlulatus pro tubæ ſonitu,ab vlula,aue nocturna,& lucifuga.

Dimicare.] Depugnare eſt, & belligerari,præliari,cluere,quod proprie re fit:contendere vero verbis.Hinc demicatio.

Epulum.] Neutri generis, & numero ſingulari,ſolenniores epulæ,& publicū conuiuium in propatulo exhibitum. Iuuenalis: Vnde epulum poſſis centum dare Pythagoræis,Epulæ,arum,vero, cibi ſunt miniſterio hominum in noſtrum vſum comparati. Hinc epularis,re,& epulor, aris, epulones, & coepulones.

Calende.] arum, primus dies menſis, à κάλω, id eſt, voco,quod primo die menſis plebs ad Capitoliū vocabatur.Hinc ad Græcas Calendas,& ad Latinas Neomœnias dicimus,id eſt,nunquàm. Vnde illæ locutiones apud Ciceronem:In ante diem quindecimum Calend. Nouemb.diſtulit,&c. Item tertio Calendas, & ad tertium Calendas ꝓ eodem leguntur. Calendarius,a,um, vt liber Calendarius.Calare,voçare,intercalare, intercalaris dies, & menſis. Sic intercalaris verſus,id eſt,intercentitius.

Madianites.] A Madian, vrbe quadam,ex vno filiorum Abrahami, de Cethura, pen. prod.Sic fere omnes huiuſmodi dictiones penult.producunt.

Opes.] pum,ab ope Dea terræ,hoc eſt, diuitiæ,quia diuitias omnes in agris eſſe veteres æſtimabāt.Hinc opulentus,diues.Martialis:Semper eris pauper,ſi pauper es Aemiliane. Nullis dantur opes nunc niſi diuitibus. A quo opulentia,& opulente.

Prouidens.] A prouideo,mediam corripit,id eſt, proſpectans. Hinc prouidentia, prouidus,a,um,& prouide aduerbium.

Promiſcuum.] Id eſt, miſtum, confuſum, incertum. Vnde apud Grammaticos, promiſcuum genus,incertum dicitur,à quo promiſcue,id eſt,miſte,confuſe,incerte.Græci epicœnum vocant.

CAPVT XI.

Flagro.] as, id eſt, ardeo,à flamma,vel flatu, quo alitur:vt flagrare deſiderio, flagrare odio,vel ira, flagrat gratia apud ſuos. Compoſita conflagro, as, deflagro, fere idem. Transfertur interdum ad deſiderium amoris,odij,iræ,virtutis, aut vitij. Hinc flagrum,flagratores,& flagriones ſerui.Flagellum dimi.flagellare,vt flagellare annonam, dye frucht theuer machen. Flagro, nis, ſeruus plagis dignus.Eſt & conuitium.

Gratis.] Aduerbiū,ſignificat ſine præmio,ſine merito,vulgo per gratiam dicitur. Alias ſignificat ſponte.Sic ingratis, inuite.

Mens.] tis, mentem hominis præſtantiſſimam & puriſſimam in aīo partem vocamus,qua intelligimus, qua etiā arguimus, colligimus, ratiocinamur, ita vt per eā tum ſimplices ſolæq; res accipiantur, tū cōferantur,ac velut cōparentur,vnde artes oēs,diſciplinę,ac totus vitę vſus cōſtat,inuētaq; ſunt, q̄cunq; in vita ſunt admirabilia. Porro,mēs altior animi pars,qua etiā diuina ꝑcipimus. Ouid.Mente deos adijt,& quod natura negabat Viſibus hūanis,oculis ea pectoris hauſit.Interdū tñ per metaphorā mentē ꝓ diſpoſitione & cōſilio capimus. Vergil. Noſtram nunc accipe mentē. Quid ſit mens Lactant. lib.vij.docet.Nō idem eſſe mentem & aīam Thales Mileſius,inqt,velociſſimū oīm quæ ſunt eſt mēs. Terent.Mala mēs,malus aīus. Vide differētiā.Huius cōpoſita ſunt,amens, demens,& vehemēs.Hinc dicimus mente captū ꝓ amēte & ſtolido, queadmodū oculis captū pro cęco.In mentē venire,vt hoc loco, non tm̄ eſt reminiſci, ſed etiā recogitare & cōſiderare.Cicero:In mentē tibi non venit, cauſſam publicam ſuſtinere.i.non cogitas.

Cucumer.] & cucumis,à curuore dr̄, q̄ſi curuimeres. Vergil. Creſceret in ventrē cucumis,nec ſera comantē. Hi pepones etiā dici putātur,qui in cibis impenſius refrigerāt, aluumq; molliunt,vt hic.Hinc cucumerarium,locus vbi creſcunt cucumeres.

Porrum.] In pluratiuo numero porri, Græci praſon dicunt, genus oleris. Martialis:Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros,huius varia ſunt genera.

Cepe.] Neutrius generis, & indeclinabile à capitis magnitudine dicitur. Dicitur & Cæpa, pæ. Ouidius: Cædenda eſt hortis eruta cæpa meis. Priſcianus: Cæpitiū, & us, nominat. Græci cromyon, quaſi pupillam oculi comprimi cogeret.

Allium.] Genus oleris, varie deriuatū, quidam ab olendo,haud male, quidā ab halendo,q̄d halitu oderetur.Knoblouch.Hæc tria olera habent bulbos,ideo de bulbis nō nihil dicendū.Bulbi in vniuerſum dicuntur oēs eæ radices,q̄ ſunt in modū cęparꝫ.Nā & bulbos liliorꝫ dicit Palladiꝰ,ſed peculiariter ſunt bulbi q̄s Mergarides vocāt Arabes,Venerē excitātes.Martial. Cū ſis anus cōiunx, cū ſint tibi mortua mēbra, Nil aliud bulbis

quàm

quàm ſatur eſſe potes. Hinc adagium. Bulbos quærunt,qui iuxta Perſium:

Obſtipo capite defigunt lumina terræ.

Plinius lib.xix.nobiliſſimã inter bulbos ait eſſe ſcyllam,q̃ eſt ceu ſylueſtris cepe,& hanc comprehendere Epimenidiam, quam ſolã radicem in eſum venire ex ſcylleis, teſtatur Theophraſtus lib.vij.nam aliæ non ędunt.

Bdellium.] Arbor nigra magnitudine oleæ,dictum eſt in Gene.2.cap.

Oleatus.] a,um, mixtum,factum,aut litum,vnctũq; oleo,vti hic tortula oleata.

Adfligo.] is,id eſt,proſterno,& in terram extendo. Per tranſlationem ſignificat, ꝑturbo, vexo,punio.Hinc frequentatiuum afflicto,as, quod eſt ſæpe affligo,à quo afflictio, & afflictatio,adflictus,a,um.

Nauſea.] æ, ſtomachi ad vomitum ex graui odore perturbatio eſt. Hinc nauſeoſus,a,um, quod nauſeam, id eſt,orexim inducit,& nauſeabundus,a, um, nauſeabũde aduerbium.

Inualidus.] a,um, ab inualeo aut inualeſco, id eſt, imbecillis, infirmus, debilis ſum. Hinc inualitudo, id eſt, imbecillitas, inualide aduerbium.

Prophetare.] Eſt prædicere, tametſi ſit nonnunq̃ laudes deo canere, vti hic.

Aemulor.] ris,teſte Apuleio,ab amo venit, & amare ſignificat: inuidere autem per antiphraſim. Aliquando eſt imitari, interdum participem eſſe,zelare.

Corus.] ri, menſura aridoꝝ apud Hebræos,capit medimnos Atticos quadraginta vnũ teſte Ioſepho.lib.Antiquitatũ viij.

Concitatus.] a,um,à concito quod ſignificat ad iram prouoco, id eſt,iratus,excandeſcens &commotus. Hinc concitatio.

CAPVT XII.

AEnigma.] Obſcura eſt allegoria, vel quæſtio intricata,& obſcura,quæ difficile intelligitur,niſi ſoluatur. Hinc ęnigmatiſtes & ænigmaticus,a, um, vt Oedipus Sphyngos ænigma ſoluit.

Aethiopiſſa.] Ab Aethiops, q̃ ex Aethiopia eſt,Seruius autor,vt hic:Moſes habuit vxorem Aethiopiſſam.

Candeo.] es,&cãdeſco,is, ignitus ſum. Et candere ſignificat candidum eſſe,vt hic. Condens,id eſt, albeſcens. Hinc candidus, a,um. Et candidulus diminitiuum,candide aduerbium, & candor.

Suffundo.] is,eſt ſupra fundo,aut deorſum inncio.Plautus:Mane ſuffundam aquulam.Interdum forinſecus rubore afficior,vt hic. Et Vergilius libr.I. Georgicon:

At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem.

Hinc ſuffuſio, & ſuffuſus, a, um, vt rubore ſuffuſus.

CAPVT XIII.

PRecoquus.] a,um,penulti.correp. à præcoquo,is,id eſt,præcox, & prematurus, vt vuæ inſolatæ, ait Columella libr. vi.præcoquuntur,hoc eſt, ante tempus aliorum fructuum maturantur.

Botrus.] Et botrys,dici poteſt racemus vuæ integer,qui& botryon,ait Moſcopolus autor Græcus, & botillus paruus botrus,vua Latine dicitur.

Malum granatum.] Idem quod malum punicum,dictum eſt in Exodo.

Reuera.] Ponitur hic vice aduerbij affirmandi,id eſt, certe,profecto,nę,ſcilicet.

Procerum.] a,um,penu. product. ꝓlixum,& in longitudinem productum. Dicitur,& hic & hęc proceris,& hoc procere. Hinc proceritas.

Giganteus.] a,um, nomen poſſeſſiuum à gigas gigantis,vt corpus, robur gigantęum,vt ſtirps gigantæa.

CAPVT XIIII.

VAſtus.] a,um,eſt magnum,amplũ. Vergilius:Vaſtumq; caua trabe currimus æquor. Aliquando pro feroci,deſerto. Hinc vaſtitas, vaſtitudo, & vaſtare, a, um. Compoſita deuaſto,& peruaſto,vaſtatio et deuaſtatio.

Amalechites,vel ta.] Ab Amalech,penultima prod. regio eſt in deſerto ad meridiem Iudææ trans vrbem Petrã euntibus Hailam,cuius & ſcriptura recordatur dicẽs: Amalech, id eſt, populus lambens, habitat in terra ad Auſtrum: ſed & iuxta eum alius Chananæus habitabat,qui & dimicauit cõtra filios Iſrael in deſerto, vt hic ſcribitur.

Præſidium.] Omne auxilium eſt, & ſalutis propugnaculum, atq; vallum. Horatius: O & præſidium & dulce decus meum,vulgo munitionem vocamus.Proprie tamẽ ꝑfectus militum eſt,adde fenſiones arcis præſidẽs.Præſes,dis, præſidium oppido imponere, præſidiarius,a,um.

Fornicatio.] à fornicor,ris,idem eſt q̃d meretricatio,actus obſcœnus,qui cum pluribus miſcetur, peragiturq; perſonis, dictũ alias.

Attamen.] Media correpta.i. verum, ſed,tamen,veruntamen idem.

Lugeo.] es.i. valde fleo,lachrymor, triſtor, quaſi luce egeo ob cõtinuum luctum.

Hinc luctus,us,& luctificus, a,um,cętera dicta ſunt alibi.

Concidens.] Media produ. à cędo,q̃d eſt flagellare,ferire, frangere, pcutere. Hinc conciſio & conciſus,a,um.

CAPVT XV.

COnſperſus.] a,um, à conſpergo,is, quod eſt perfecte ſpargo, vti fermentum. Paulus: Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio.i.immixtio. Suo loco, vita comite, explicabitur fuſius, ad Corinthios.

Pulmentum.] Eſt puls, aut alius cibus ad modum pultis. Inde pulmentarium, q̃d additur pani, Græci προσφάγιον vocant.

Area.] Locus eſt purus in vrbe ſine ędificio. Dicitur etiam ſolidum terrę pauimẽtum, planities glabra. Et locus æquatus, vbi frumenta purgantur, triturantur, ſic hic. Hinc areola diminutiuum.

Nihilominus.] Aduerbium negandi, .i. non minus. Cicero in Figulo: Tamen nihilominus eis conficior curis, vt ipſum q̃d viuam, peccare me exiſtimem. A minus aduerbio, quod aliquando ſignificat nõ. Si minus intelligis, cur non iterum interrogas. Eſt etiam nomẽ comparatiuũ à paruus. Vnde minuſculus,a,um.

Fimbria.] Eſt veſtium ora,& extremitas. Hinc fimbrias diducere, & periſtromata explicare. Hinc fimbriatus,a,um, veſtis fimbriata.

Vitta.] Ligamentum capitis,q̃d Græcis tænia dicitur. Hinc vitteus,a,um.

Forinſecus.] Penultima correpta ſignificat quod foris eſt, ſicut intrinſecus q̃d intus.

CAPVT XVI.

PRoceres.] Penultima correp. plural. tãtum, proprie capita trabium ſunt, & ceu mutili quidam extantes. Hinc principes ciuitatum dicũtur proceres, quod alijs emineant, vt hic. Huius nominis ſingulare ptulit Iuuenalis: Agnoſco procerem, qui eſt à procer,ris. Sedulius:
Proceres comitantur herilem.

Frequentia.] æ,& frequentatio, eſt cõcurſus, turba, ſeu multitudo, à frequẽtãdo.

Vendico.] as, Valla teſte, idem eſt, q̃d approprio, & meũ eſſe dico, vt ſuo iure ſibi hoc vendicat. Sed vindico,as.i.vlciſcor. Inde vindex, vltor,& vindicta, vltio. Et vindicare, ab iniuria ſeſe aſſerere,& liberare. Hinc vendicatio.

Globus.] Et globum,bi, corpus proprie eſt ſolidum, vndiq; rotundum, Græci ſphæram nominant. Ponitur etiam pro multitudine hominum, animalium, aut alterius rei ſic collectæ. Sed globus ex filo, aut alia ſimili re factus, glomus glomeris dicitur. A globus fit globoſus,a, um .i. rotundus. Hinc globulus diminutiuum. Globo,as. Compoſita cõglobo,as. Cõglobatus,a,um,& conglobatim aduerbium.

Coaceruo.] as, eſt accumulare, congregare,& in aceruum reponere. Hinc coaceruatio. Et coaceruatus,a,um. ab aceruo,as. Aceruus,ui. Aliquando maiorum, vt aceruus ſcutorum, lapidum et ſtrues lignorum. Strages cadauerum.

Deſæuire.] Eſt iraſci, ſtomachari & q̃ſi ſæuitiem exercere, hoc eſt, valde ſæuire. Compoſitum à ſæuio. Pacuuius: Quid cõmerui? quid in me ſæuis pater? Compoſita, conſæuio, inſæuio, obſæuio. Hinc ſæuitudo. Plautus:
Vicula virga mole, ſęuitudo mala fit peior.

Diruo.] is, eſt varie ruere, cadere facere, deſtruere. Hinc dirutum media correp. .i. deſtructum, ruptum, demolitum, vt hic.

CAPVT XVII.

LAmina.] æ, metallum productum, quod à bractea differt craſſitudine, ad arma facienda aptũ. Hinc laminarius, ij, eyn Harnesſchmydt.

Querimonia.] Querela eſt, & ſcribit ſine diphthongo; à verbo queror, ris. Habet primam correptam. Et dicimus: Quæritur hoc, vel de hoc. Semper aliquid queruntur. Cicero: Conqueror idem. Item queſtus, & conqueſtio. Sed queſtus in plurali tantum. Querulus,a,um,& queruloſum,a,um. Hinc querimonia pacis liber elegans Eraſmi Roterodami.

Turgeo.] es, eſt inflari, intumere. Inde turgeſco. Vergilius: Turgent in palmite gẽmæ: à quo turgidus, a,um, & turgidulus,a, um,& turgide aduerbium.

Gemmæ.] gemmarum, oculi vitis ſunt, cum pullulaſcere incipiunt. Etiam lapilli precioſi dicuntur. Hinc gemmula, diminu. gemmoſus,a,um. Et gemmatus,a, um. Bigemmis ſurculus, trigemmis. Gemmare arbores dicuntur. Et vites gemmaſcere incipiunt.

Amygdala.] Dicit nux Gręca lõgula, q̃ & thaſia dr̃, vt hic. Amygdalũ neutrum fructus. Amygdalus arbor. Hinc Amygdalinus penul. cor. contra vulgi vſum. Serenus: Fert amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibẽdus.

Defor-

Deformatus.] a,um,à deformo,quod interdum capitur pro formare, aut bene formare,vt hic:Deformati ſunt. Quandoq; eſt linire,inficere.Origenes dicit.Quod ſi miniſterium mortis literis deformatum, fuit ad gloriam, &c. Homilia duodecima. Deformis,e,deformitas.

Internecio, vel internicio.] Vtrumq; legitur,eſt vitæ priuatio,&functio,ab interneco penultima correpta,q̊d eſt ſimul interficio.Græci Panolethriam vocant,id eſt, totam fere multitudinem complectitur.Plautus in Amphitryone: Legiones reueniunt domum,duello extincto maximo, atque internectis hoſtibus.Liuius libro nono: Lucerini, ac Samnites ad internecionem cęſi. Hinc Internectiuus,a,um,quod ad internecionem pertinet, vt Internectiuum teſtamẽtum,bellum, Titus Liuius eodem libro. Plinius quoque. Habet deinde internectiuum bellum cum Ichneumone.Iam nõ eſt, quod queratur aduerſarius.

Sceptrum.] Baculus quo priſci reges vtebantur, qualibus nunc Pontifices inniti ſolent. Et in primis Ioui attribuitur, quod ſit deum,hominumque rex. Hinc ſcetriger.

CAPVT XVIII.

PRæſto.] Aduerbium, vt puto, loci, quod iungitur verbo ſum,vel fui, & aliquando adſum, & habet eandem ſignificationem, quam adſum, & ſignificat præſens ſum,præſidio ſum,faueo,iuuo. Item præſto eſſe ſignificat aduenire, comparere. Multis præſto fuit,id eſt,commodauit.

Excubare.] Eſt vigilias agere, & cuſtodire. Hinc excubiæ & excubitor.

Torcular.] Penultima producta neutri generis,inſtrumentum, quo vina prælo exprimuntur. Item torculum, torcularius a, um.

Exterus.]a,um,item externus,a,um,& extraneus,& extrarius, Græci exoticum vocant,&alienum dicitur,dictum ab exter:differunt tamen,dictum alias.

CAPVT XIX.

HYſſopus.] Penultima producta cum ω,o mega fœminini generis,& hyſſopum neutri generis, herba pulmoni valde vtilis.

Demum.]Significat ad poſtremum, ponitur quandoq; pro duntaxat, & omnino, tãdem.Ea demum eſt vera gloria quam virtus meretur.

Expiatio.]Purificatio, mundatio,& luſtratio eſt, ab expio,as,&c.

Spurcus.]a, um,id eſt,immũdus,pollutus. Diſtichon Iacobi Horlini:Spurca Venus,vaga mẽs,ludus,faſtusq;,Lyæus. Quinque hæc litterulis ſunt inimica bonis. Hinc ſpurcitia, vel es.i.immunditia.

Operculum.] operimẽtum idem ſunt. Quo quid operitur & tegitur. Hinc cooperculum, vt dignum patella cooperculum. Ab operio,is,vel cooperio,is. Operculo,as.

CAPVT XX.

SEditio.] Eſt diſcordia populi, & tumultus,ſiue tragœdia exorta in vulgo: & proprie quando venitur ad manus.Hinc ſeditioſus,a,um.

Eccleſia.] Græce, Latine cœtus, conuentus,concilium, concio, congregatio dicitur populi. Hinc Eccleſiaſtes cõcionator, & Eccleſiaſticus.

Iumentũ.] A iuuando dictum,animal adiutorio hominũ aptum.Apophthegma. Iumenta quoniã manus carent alterius frictione indigent. Hinc iuuamen, iuuamentum,& adiumentum idem quod iumentũ.

Superciliũ.] Vltima pars frontis eſt, pilis quæ cilia dicuntur veſtita, & pro ſupbia,faſtuq; ponitur. Hinc ſupercilium ſalit, pro uerbialiter dicimus, & ſupercilioſus, a, um,id eſt,ſuperbus,& ſupercilioſe.

Occũbere.] Mori eſt,refertur & ad ſolem dum occidit, vt occubitus ſolis, id eſt, occaſus.

Indigere.]Penultima producta,eſt egere,& penuriam pati. Hinc indigentia,& indiguus,egens,inops.Indigeret hic penultimam producit.

CAPVT XXI.

PRæda.]Proprie,ſignificat ipſa corpora rerum quæ capta ſunt. Hinc prædones & prædare,nota ſunt.

Obligo.]Media correpta,id eſt,circumligo,obuincio.Per tranſlationem, eſt ad debitum adſtringere.Hinc obligatio.Et obligatus,a,um.

Anathema.]Neutri generis penultima producta,Græce ſic, ἀνάθημα, ſeiunctio eſt, & alienatio quædam, potius maledictum, quod Paulus optabat eſſe pro fratribus.Interpretatur etiam oblatio, ſtatua, ſacrificium Gręcis.Vide lexicon Græcum.Hinc Anathematizare,deuouere eſt.

Tedere.]Mediam producit, eſt ægro animulo eſſe ob aliquam rem. Vnde tædet imperſonale,vt vocant, vt tædet me vi-

tæ:à quo tædium. Compoſitum pertędeo. Suetonius: Pertęſus ignauiam ſuam. Tædulus penultima correpta, id eſt, faſtidioſus, ſenex, qui omnibus tædio eſt.

Nauſeare.] Eſt ad vomitum concitari, faſtidire, hinc nauſea orexis eſt. Hinc nauſeabundus & nauſeoſus, a, um, dictum.

Ignitus.] a, um, media producta, ab ignis vt: Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud, ait Pſaltes. Ignitabulum eſt inſtrumentum, quo ignis excutiendus ſeruatur, eyn fevuergezau.

Promineo.] es, eſt quaſi ante vel extra eminere, & in longum protendi. Hinc prominentia & prominens.

Scopulus.] Diminutiuum à ſcopus, ſaxum eſt eminens, à ſpeculando dictum, quod longe ſpeculetur. Item meta, vt ſcopum attingere. Prouerbium à ſcopo aberrare.

Quinpotius.] Aduerbium eſt affirmandi non eligendi, & ſignificat quinimo, quinetiam, certe, nimirum. Item, Quin, pro vt non. Fieri non poteſt, quin aliquando iſtud vtile tibi futurum ſit. Nonnunquàm ſignificat cur non. Quin tu aliquid facis? id eſt, cur non.

Oppidum.] Ciuitas eſt dictum ab ope, quod opis cauſa mœnibus cingatur. Hinc oppidulum, & oppidanus & oppidicus, vt lupus oppidicus. Et aduerbium. Oppido quàm. id eſt, vale.

CAPVT XXII.

Carpo.] is, eſt arguere, reprehendere. Martialis: Carpere cauſidicus fertur mea carmina, ſed quis? Neſcio, ſi ſciero, væ tibi cauſidice. Idem:

Carpere vel noli noſtra vel ęde tua.

Momus omnia carpit. Proprie tamen decerpere eſt, & legere, vt poma, pyra carpere. Item eligere. Item frui, lædere. Carpere viam eſt ambulare, &c. innumera: Carpent tua poma nepotes.

Hariolus.] li, penultima correpta, id ē, diuinus, Python, incantator. Hinc ariòlari. Dictum alias.

Congero.] Penultima correpta is, eſt ſimul infero, & coaceruo, congrego. Hinc cõgeſtitius, a um. Et congeſtus, a, um.

Si quo modo.] Id eſt, quo modo, hoc eſt, aliquo modo, duæ partes ſunt.

Abigo.] is, eſt à loco rem fugare, abducere, añ pellere, vt muſcas abigere. Inde abactores dicti & abigæi. Abigeatus, us, ipſe abigendi actus, ſiue crimen abactionis.

Cunctor.] aris, eſt morari, & differre. Hinc cunctatio, dilatio eſt, & mora. Cunctabundus, cunctator, cunctatio, vt dicam ſine cunctatione. Compoſitũ percunctor.

Maceria.] æ, & maceries, eſt paries, ſeu murus ſine cęmento, quo vineæ, & horti circundari ſolent. Aliquando pro muro legit.

Concidit.] Media correpta à cado, ſicut Geneſis quarto de Cain: Quare concidit facies tua? id eſt, deiecta eſt & immutata, &c.

CAPVT XXIII.

Silex.] Generis communis, lapis eſt durus, ex quo ignis excutitur. Diſtichon præceptoris olim mei Iacobi Horlini. Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundunt largum præla oneroſa merum. Hinc ſilicatus, a, um, ſiliceus, a, um, ſilicernium. Vnde etiam pro ſene accipitur.

Parabola.] æ, proprie eſt rerum diſſimilium comparatio, Gręca eſt vox quando aliud dicitur, & aliud ſignificatur. Hinc parabolicos, & parabolice, aduerbia. Parabolicus, a, um, id eſt, comparatiuus, collatiuus.

Rhinoceros & Rhinoceron.] Animal eſt vnum in nare habens cornu, quod ſubinde attritum cautibus, in mucronem acuit. Martialis:

Maiores nunq̃ ronchi iuuenesq; ſenesq;.

Et pueri naſum Rhinocerotis habent.

Hæc Polydorus Vrbinas. Latine vnicornis & vnicornium.

CAPVT XXIIII.

Intuitus.] us, ab intueor ſiue intuor, id eſt, aſpectus, viſus, & intuitio. Monoſtichon autor me fugit. Chriſtus qui puro cernitur intuitu, id eſt, aſpectu.

Cedrus.] Arbor eſt magna, & procera, lignum iucundi odoris, & longæ durationis habens. Hinc cedrinus, a, um, & cedreum oleum.

Comploſus.] a, um, à complodo, quod eſt collidendo manus pedesq; ſonitum facere. Hinc comploſio, die hende zuſammenn platzen. Et gaudij ſymbolum eſt. Explodo, exploſus, a, um.

Aſſyrii.] Qui & Syri, ab Aſſyria. Nam in Aſſyria eſt Chaldæa. Melæ, Plinio, Straboni, & alijs: nec ſolum pars eſt illius Aſſyriæ, quam veteres nihil aliud eſſe quàm Syriam late patentem putauerunt, hac Græca voce, illa barbara, ſed illius Aſſyriæ anguſtioris. Strabo, Aſſyriam vocat Babyloniam, & maximam adiacentis terrę portionem. Xenophon in primo de Pedia Cyri Syrios & Aſſyrios ponit tanquàm diuerſos.

Trieris

Trieris.] Fœmini. generis, penultima correpta Græcum eſt: nauis eſt magna, à tribus ſeſſionibus dicta. Latine triremis dicitur, id eſt, trium ordinum nauis, in qua per ſingula tranſtra terni remiges ſedebant, ſuum quiſq; remum ductitabat. Dicebatur etiam quadriremis & quinquaremis, ſimili modo. Hæc Guilielmus noſter Budæus, vir noſtro aureo æuo, ſine controuerſia doctiſſimus.

CAPVT XXV.

Scortum.] ti, eſt proprie corium, & p lupa, meretrice, nonaria, ſummeniana, alicaria, recelliclunia, diobolari accipitur. Hinc ſcorteus, a, um, ſcortes, ſcortulũ, ſcortillum diminutiua, ſcortor, ris, ſcortator, ſcortatio.

Pugio.] nis, maſculini generis, teli genus, à pugno, quod facile capitur. Mallem mecum dormire, ait ille, pugionem, quàm mulierem rixoſam. Nam qui non litigat cœlebs eſt. Clunaculum puto, quod ad clunes pendeat dici. Hinc pugiunculus diminuti.

Lupanar.] ris, neutri generis quod & lupanarium, locus in quo lupæ ſunt. Hinc lupanaris, re, vt contubernium lupanare, & infamia lupanaris.

Zelus.] li, proprie iratus eſt amor, ſignificat inuidiam & nimium amorem, & æmulationem, vt hoc loco. Hinc zelotes, zelotypus, pa, & zelotypia.

Perfodit.] Media producta à perfodio, is, id eſt, transfixit, in præterito. Hinc pfoſſus, a, um, & pfoſſio, vt telo pfoſſus acuto.

Madianitis.] Penultima producta. Sic reliqua, vt Moabitis, & Traconitis, in obliquis cor. Madianitidis, nomen patrium, fœmininum.

Sacrilegium.] Furtum eſt proprie ſacræ rei, vt ſtupr virginis veſtalis, idoli cultus, furtum rei diuinæ. Hinc ſacrilegus, ſacrilega.

CAPVT XXVI.

Noxius.] a, um, innoxius, obnoxius, a, um, eſt quod nocet. Hinc noxia, idẽ quod noxa, cum culpam ſignificat. Sed noxa differt, vt extra noxam ſum, id eſt, extra culpam. Dare noxę.

Recenſeo.] es, eſt recognoſcere, & ſummam totius colligere. Hinc recenſio, recenſus, us, & recenſitus, a, um.

CAPVT XXVII.

Concitatus.] a, um, à concito, as, id eſt, commotus, vehemens, percitus. Etiam motus, vt hic loci. Hinc concitatio.

Synagoga.] Eſt collectio, coadunatio, à ſyn, id eſt, con, vel ſimul, & agoge, id eſt, ductio, eſt in vnum congregatio, vt ſynagoga ſatanę. Archiſynagoga, id eſt, primas ſynagogæ.

CAPVT XXVIII.

Simila.] æ, eſt farinula alba, & flos, atq; pollen triticeæ farinæ. Similago idem ſignificat. Hinc ſimilaceus, a, um, & ſimilagineus, a, um, vt panis ſimilagineus, vel ceus, Martialis:

Nec poteris ſimilę dotes numerare nec vſus

Iugis & hoc iuge.] Id eſt, aſſiduus, continuus, perpetuus. Hinc iugiter aſſidue, vt iuge ſacrificiũ, iugis memoria, iugis ignis, iugiter aduerbium.

Libo.] as, ſignificat leniter & quaſi primoribus labris guſtare. Etiam litare, vt hic, & cætera.

Calende, arum.] Prima dies fuit alicuius menſis, quo conuocabãtur plebes. Hinc ad Græcas Calẽdas fieri dicimus, quod nũquàm fit, quoniam Græci carent Calẽdis: ſicut Latini neomenijs. Alias explicatum copioſius.

Fomes & fomentum.] A fouendo & nutriendo, eſt nutrimẽtum, vulgo zvndell. Hinc fotus, a, um. Et fotus, us, à foueo, es, vt fouere ignem, fouere nidum, fouere oua, fouere gremio, fouere ſpẽ, fouere vulnus. Compoſita, confoueo, refoueo.

CAPVT XXIX.

Affligo.] is, penultima producta proprie eſt proſternere, punire, cruciare. Capitur hic pro afficere pœna, & dolore. Hinc afflictio, & afflictus, a, um, vt afflicto non eſt addenda afflictio. Adflicto, as, frequentatiuum verbum, à quo adflictatio.

Spontaneus.] a, um, à ſponte, id eſt, voluntarius, & vltroneus. Sponte ſolus ablatiuus, vt ſpõte mea, ſuapte ſpõte. Plerunq; aduerbilialiter ponitur.

CAPVT XXX.

Conſtringo.] is, eſt illaqueare vt hic, aliquando arctare & comprehenſum tenere. Hinc conſtrictio & tus, a, um.

Pollicitus.] a, um, participium eſt à polliceor, id eſt, promitto. Ouidius:

Promittas facito, qd eñ promittere lædit.
Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

Pollicitatio, promiſſio eſt magna à pollicitor & polliceor. Hinc aureos polliceri montes. Horatius:

Parturient montes naſcetur ridiculus mus. Vide Chiliades Eraſmi.

Vt.] Coniunctio cauſalis, varie ſumitur, hic pro poſtquàm, & vbi. Item, vt doctus eſt ille, id eſt, quàm doctus, vt vales, id eſt, quomodo. Eſt & aduerbium ſimilitudinis, nonnunquàm temporis, vt vidi, id eſt, poſtquàm vidi. Vt redires aliquando. Vel quanquàm ſignificat. Vt deſint vires, tamē eſt laudanda voluntas.

Obnoxius.] a, um, ſubiectus, obligatus, vt hic. Proprie tamen, qui pœnæ deuinctus eſt ob delictum.

Extemplo.] Aduerbium temporis, id eſt, ſtatim, protinus, actutum, cito. Vergilius primo Aeneidos:

Extemplo Aenææ ſoluunt frigore mēbra.

Idem ſecundo Aeneidos:

Extēplo tētanda fuga canit æq̄ra Calchas.

Reſcio.] is, vel reſciſco, is, eſt factum aliquod, vel dictum occultius recognoſco, vulgo invverden oder gevvarvverden, vt me abs te immerito accuſatum eſſe, poſtmodū reſciſces. Hinc reſcientia.

CAPVT XXXI.

Expeto.] is, à peto compoſitum, duntaxat in re honeſta. Valla: Interdum expetere p velle accipitur: Hinc expetitio, & expetitus, a, um.

Depopulor.] ris, à populor, aris, idem quod ſimplex. Dicitur & populo, as. Hinc populatio, vt populationem prohibere, populabundus, a, um, id eſt, deprędor, paſſimque, ac populatim diripio, deuaſto, à q̄ depopulatio, deuaſtatio. Depopulatus, a, um.

περισκελίς.] Periſcelis, ſine h. Nā hac voce vſus eſt & Horatius, à peri quod eſt circa, & ſcelos crus, quod crurum partem tegat: ornamentum eſt mulierum.

Armilla.] ę, ornamētum eſt armorum, in circuli morem factum. Hinc armillatus, a, um.

Dextrale.] Ornamentum eſt dextræ tā viris, quàm muliercnlis commune. Hinc dextrariolum & dextrocherium, ait Ambroſius in hiſtoria Diuæ Agnetis.

Murenula.] æ, penultima correpta, ornamentum colli, flexuoſum, ſinuoſumq;, inſtar murenæ piſcis, à quo nomen ſortitur, factum.

CAPVT XXXII.

Botrus.] Et Botrys, & Botryon, racemus vuæ eſt, pro vua ipſa capitur.

Subſtantia.] æ, rès ſubſiſtens, Græcis hypoſtaſis dicitur. Hic pro facultatibus & diuitijs capitur, vt alibi ſubinde.

Luſtrata.] Hic pro circuita ponitur. Hinc perluſtrata quoque dicimus, à luſtro, luſtrās, luſtror, luſtraris.

Incrementum.] Ab increſco, is, ſignificat augmentum.

Alumnus.] Eſt filius, vel diſcipulus, q ab alio velut à patre alitur, ſeu moribus, ſeu doctrina. Ponitur etiamnum pro ipſo educatore, & altore: hinc alumnulus diminutiuum ab alo, is, altor, & altrix.

Nex, necis.] Fœminini generis mors ꝓprie, quę ferro fit, aut quacunq; vi. Hinc necare, & internecare à quo internecio, & internectus, a, um.

Caula.] æ, proprie ouium ſtabulum eſt, & mandra, ouileq; vocatur.

CAPVT XXXIII.

Figo.] is, id eſt, coniungo, ſodio, planto, percutio, ferio, vnde figere ceruum dicimus, figere aprum. A quo affigo, configo, defigo. Vt defigere oculos in picturam.

Anguſtus.] a, um, hoc eſt, ſtrictus, arctusq;, ab anguſto, as, & coanguſto, as, anguſtia & anguſte. Cicero dixit Laberio. Reciperem te niſi anguſte ſederemus. Nimis mordaciter reſpondit. Atqui ſolebas duabus ſellis ſedere. Hęc Macrobius in Saturnalibus cœnis. Vide Adagium, duabus ſellis ſedere.

Clauus.] Eſt gubernaculum nauis, vt Clauo purior, prouerbium eſt. Eſt & committendi inſtrumentum, vt hic: Clauum clauo trudere.

Lancea.] eę, à latitudine ſic dicta, eſt oblongum teli genus. Hinc lanceatus, a, um, & lancearij milites & lanceola diminutiuū. Hinc lancino, as, verbum.

CAPVT XXXIIII.

Dve ſemis tribus.] Id eſt, duæ tribus, & dimidia.

Scorpio.] Et ſcorpius, animalculum eſt venenoſum. Etiam eſt cœleſte ſignum, ut hic ponitur. Item militare inſtrumētum. Præterea eſt & herba, habens ſemen ad ſimilitudinem ſcorpionis. Item ſcutica.

CAPVT XXXV.

Suburbanus.] a, um, quod eſt ſub urbe, vel prope vrbem, vt ſuburbanum prædium, ſeu villa ſub vrbe. Suburbium.

Decerno.] is, eſt ſtatuere, conſtituere, definire, ſeu ſententiam certam de arduis rebus ferre. Hinc decretum, hoc eſt, ſtatutū, ſcitum, placitum, dogma.

Paſſus.] us, ſpatium pedum eſt, quia patens apertumq; eſt, aut quia ſic pedes pateſ cunt.

teſcunt. Item paſſus, a, um, adiectiuum, à patior, à pateo, à pando, diuerſa ſignificat.

Fugitiuus.] a, um, ſeruus dicitur, qui à domino ea mente recedit, ne ad eum redeat, etiam mutato conſilio. Eſt &, qui extra domini domum fugæ cauſa vt ſe cælet, manet. Sic Oneſimus Philemonis fugitiuus. Tres fuere olim fugitiuorum duces, Auguſtino teſte, de Ciuitate dei libro quarto, cap. quinto, ſcilicet Sparthacus, Chryſus, & Oenomaus. Memorabile eſt quod Plinius libro q̄rto, & trigeſimo refert, interdixiſſe caſtris ſuis Sparthacum auro, & argento, vnde non miror tantum eius opes, potētiamque creuiſſe. Et lex illa melior erat in caſtris fugitiuorum, quàm ſunt aliæ Midicæ in vrbibus potentum regum. Hactenus Ludouicus Viues Valentinus.

Ictus.] a, um, id eſt, percuſſus. Prouerbium: Piſcator ictus ſapit, id eſt, poſt incommodum paſſum.

Ventilo.] as, ad captandum ventum pono aut iacio. Hinc ventilare frumentum, & granum dicimus, per tranſlationem pro diſcutere, cauſamq́; tractando cognoſcere, vt hic. Hinc ventilabrum & ventilatio.

Exul.] Is qui exulat, dicitur, qui & pulſus e patria eſt. Exulem Cicero deſcribit in paradoxis. Hinc exilium, notum eſt, in q̊d quis miſſus exulat. Exulo, as. Et exulabundus, a, um.

Inſons.] tis, eſt innocens, non reus, vt: Quem pœnitet facti, eſt inſons, ait Seneca in Hercule furente. A ſons omnis generis. Hinc ſonticus, a, um, idem fere quod noxius, nociuus.

Cruor.] Eſt ſanguis extra vulnus ſparſus. Diſtichon:

Dum mea purpureo fulgebit bucca cruore.
Non tuus e noſtro pectore cedet amor, autor mihi ignotus eſt. Hinc cruentus, a, um, incruentus, cruenta victoria, cruenta vox, cruento, as.

CAPVT XXXVI.

SOrs.] tis, à ſerie dictum, ſecundū Varronem, & ponitur pro fortuito alicuius rei euentu. Vnde ſortior, ris, verbum. Aliquando pro fatali neceſſitate. Vergilius: Hic exitus illum Sorte tulit. Diuus Auguſtinus in Pſalmorum interpretatione multa de ſorte. Nam & ſortes miſerunt Apoſtoli ſuper Matthiam, & Barſabam, qui & Ioſeph cognomēto iuſtus. Ponitur ergo ſors pro gratia, qua ſoluamur. Dicitur & ſors patrimonium, vti tribu Leui præceptum erat, nō habere ſortem inter fratres. Et ſors ſumma eſt & caput, ſeu prima pecunia, vulgo haupt gutt. Vſuræ centeſimæ vocantur quę centeſimo menſe æquant ſortem. Et vocāt Iuriſconſulti aſſem vſurarum. C. de vſuris. Etiā alibi fit mentio cēteſimæ in canonibus. Hinc ſortilegus penulti. cor. Et ſortilegiū.

Promulgo.] as, à mulgo, as, id eſt, publico, palam ꝓnuncio quaſi prouulgo. Feſtus Pompeius: Leges promulgari dicūtur, quū primum in vulgus ædunt. Hinc promulgatio legis paſſim legitur. Et promulgare legem.

NVMERORVM FINIS.

QVARVNDAM DICTIONVM IN Deuteronomium librum explicatio.

CAPVT I.

DEuteronomium.] Hebræis, Elle hahbarim, id eſt. Hęc ſunt verba: His verbis exordit Deuteronomium. Porro Δευτερονόμιον Græcis perinde ſonat, q̄ſi dicas, ſecunda lex, aut poſterior lex.

Explanare.] Eſt perfecte planum facere, declarare. Saluſtius: De cuius hominis moribus pauca prius explanāda ſunt, quàm initium narrādi faciam. Hinc explanatio. i. declaratio, explicatio. Et explanatus, a, um.

Euphrates, vel Euphrate.] Penultima producta fluuius Meſopotamiæ in paradiſo oriens. Porro Saluſtius autor certiſſimus aſſerit, tam Tygris quàm Euphratis in Armenia fontes demonſtrari: & Latine fœcūditas, fructuūq; abundantia interpretatur. Dictum in Geneſi.

Gnarus.] Et narus, a, um, dicitur ſcius, & peritus, a, um. Hinc gnaritas ſcientia, & gnare, atq; gnariter, id eſt, perite, aduerbiū.

Ερημος, Eremus.] Pe. pro. Nā apud Grecos ſcribit cū η, q̊d in e noſtꝛ ỳtit longū. i. ſolitarius, deſertus, deſolatus. Diſtichon Iohannis Flaminij, viri, Eraſmo teſte, olim Angelici, Virginum veſtalium quondam moderatoris apud Popardiam vigilātiſſimi, ad ſanctū Martinū. O Chr̄i miles p̄ſtās, & amator eremi. Quē triplicis pugnæ gloria magna beat. Corripit tn̄ in hymno D. Iohānis Baptiſtę, metri neceſſitate potius, q̄ ỳitate. Prępotēs martyr eremiq́; cultor Maxime vatū. Et ſine aſpiratiōe in principio ſcribūdū eſt. Hinc eremita, & eremitanus, a, um. Item ere

miticus,a,um,id eſt, ſolitudinem colens.

Procerior &ius.] Comparatiui à proceras, a, um, penultima producta,quod in longum productum eſt. Vt ætas procerior. Hinc compoſitum,improcerus,a,um, &,proceritas.

Geſtare.] Et geſtitare frequentatiua à gerere. Hinc geſta,geſtus,us,geſticulari,geſticulator, geſticulatio, geſticulatorius, a, um,geſtuoſus,a,um,geſtamen, geſtatio,geſtatorius,a,um. Et geſtatorium ſubſtantiuum,vt geſtatorium penſile. Geſtio,is, &c. Sæpe quaſi continue gerere. Hinc geſtio frequentatiuum. Et geſtamen, vt: Sacri geſtaminis baccas diducere, dixit quidam in Battologos.

Diſtantia.]æ,à diſtare manat, quæ modo differentiam, modo interuallum, interſcapedinemq; ſignificat: Græci diaphragma dicunt,narium diſcrimen.

Metor.] aris, proprie ſignificat metas in agris terminandi gratia diſpono & menſuro. Hinc emetor,dimetor. Hinc caſtrametor,aris,eſt tentoria figere,locareq;. Dictum alias copioſe.

CAPVT II.

Ineo.]is,hic pro inchoare, exordiri bellum,ſumitur. Hinc initus,a,um. Ab ineunte ætate,initium,ij. Et initia,ſacrificia Ceteris Deæ. Præterea verbum initio, as. Vnde initiatio. Et initiarius,a,um. Omnia ab inire,vt inire prælium,gratiam,fœdus,rationem,viam,nexum,conſilium, &c.

Procerus.]a,um, peuultima producta quod prolixum eſt, & in longitudinem productum, vt homo ſtatura procerat dicitur & proceris,& hoc procere. Alibi expoſitũ.

Cappadox,docis.] Penultima corrept. in obliquis, q eſt ex Cappadocia. Lucanus libro ſecundo. Cappadoces mea ſigna timent. Hi alio nomine antiquo Leucoſyri, id eſt, albi Syri vocantur. Hæc gentium omnium quæ Pontum accolunt, præcipue intro verſus recedit latere leuo, vtraſq; Armenias, & Comagenem ſimul tranſit. Hi etiamnum dicti Moſoch,& Caphdarim. Hinc poſſeſſiuum Cappadocus,a,um. Perſius: Nec ſit præſtantior alter, Cappadocas rigida pingues clauſiſſe catafta.

Cappadocia.] æ,prouincia eſt, à Cappadoce amne nomen trahens,ante Leucoſyria dicebatur. Solinus põticam regionem nominat. Appianus minoris Armeniæ partem. Ptolomæus vero minorem Armeniam ſcribit. Cappadocum metropolis Moſaca,nunc Cæſarea.

Moab.] Arabiæ ciuitas,quæ & Areopolis nominatur. Quo etiam nomine vocatus eſt filius Loth, vt hic habetur. Et interpretatur de patre. A quo Moabitæ, penultima producta & conſimiles dictiões omnes producunt, vt Ammonitæ, Amalechitæ,&c. Vocatur autem Moab ex nomine vrbis & regio. Porro ipſa ciuitas quaſi proprium vocabulum poſſidet. Rabbat Moab, id eſt,grandis Moab.

Seir.]Mons in terra Edom, in qua habitauit Eſau in regione Gabalena, qui ab Eſau nomen piloſi & hiſpidi accepit. Illis in locis prius habitauit Chorræus, quẽ interemit Chodorlaomor. Meminit huius Seir Eſaias in viſione Idumeæ, & interpretatur hircus,dæmon piloſus.

CAPVT III.

Internecio.]Vitę priuatio,à nece denominato vocabulo, gręci panolethrian vocant. Feſtus libro ix. explicatum alias.

Sidonij.] Populi Sidonis vrbis. Sidones vero populi Thracum,prope Hebrum, quos Plinius Sidonos appellat. Sunt & alij Sidones in Scythia.

Reſto.]As,are,idem quod ſupereſſe. Cicero in Cato: Nec cum æqualibus ſolum,q pauci admodum reſtant. Sic hic, reſtiterant, id eſt,ſupererant. Compoſitum à ſto,as,verbo ſubſtantiuo, reliqua adſto, conſto, conſtat imperſonale, circumſto, exto, interſto. Vnde interſtitium. Diſto,obſto,perſto,præſto. Hinc præſtabilis, le, præſtantia, proſto, ſubſto,ſubſtantia,ſubſtantiuus,a,um.

Auothiair.]Quadraſyllabum eſt, id ẽ, villas lair,ſic in textu interpretaẽ, alias gloria luminis, vel vita luminis,ita tamen vt pnuncietur Auathiair.

Phaſga.] Hic inflectitur,& ſignat Latinis idem,quod abſciſa, vel dolata ,ſeu os dilecti. Mõs eſt idem, qui & Abarim,cuius cacumen dicitur nebo. Licet magiſter in Hiſtorijs aliter ſentiat.

Expediti.] Milites dicuntur leuioris armaturæ,& ſine impedimẽtis,alias velites vocant:ab expedio,is,q̃d eſt libero explico,& q̃ſi ligamẽ pedibus ſoluo,vt expedi paucis, qd ſit. Expedit impſonale,expedite aduerbium. Hinc expeditio,onis, quum milites ad bellum exeunt. Q. Curtius: Omnem expeditionem, ac militarem apparatum adduxit.

Libanus.]ni,mons int Arabes & Phœnices,excelſas arbores habens,& interpretatur candidatio. Eſt & arbor,quæ thus generat,tam maſcul.q̃ fœmi. gene. Vnde & pro thure capitur. Hinc Libanicus,a,um, id eſt, thureus

thureus, & libanotis herba quædam odorifera, Roſmareyn.

Fanum.] ni, per f, vel ph, tẽplum à Faunis Dijs qui ſolent diuinare, vt ait Martianus Capella, vel à Fauno, qui autore Probo Grammatico primus conditor fuit. Feſtus Pompeius à fando, quod Pontifex in dedicatione templi certa verba præfari ſoleat. Hinc prophanus, a, um, id eſt, non ſacer, ꝓphanare, & prophanatio.

CAPVT IIII.

Beelphegor.] In Nabo enim erat Chamos idolum cõſecratum, quod alio nomine appellatur Beelphegor. Hiero. Eſaiæ 15. Iſtiuſmodi idololatria erat in Iſrael, colẽtibus maxime fœminis Beelphegor, ob obſcœni magnitudinem, quem nos Priapum poſſumus nuncupare. Idem Oſee 4. Denique interpretatur Beelphegor idolum tentigines habẽs in ore, honor ſit auribus, id eſt, in ſummitate pellem, &c. Vnde Hieronymus Oſee 9.

Inclytus.] a, um, cum y Græco idem quod glorioſus. Et plus eſt quàm clarus. Nam præpoſitio in auget κλυτὸς vero Græce clarus dicitur, id eſt, lucidus, & clara dies. Inclyta proles.

Excido.] is, penultima correpta, ab ex & cado, ſignificat deorſum cado. Vergil. ij. Georg. Nam ſæpe incautis paſtoribus excidit ignis. Hinc excidere animo, eſt obliuiſci. Interdum diſſentire. Hinc excidium, & excifio, exciſus, a, um.

Caligo.] Vmbra eſt de ſpiſſitudine aeris effecta. Hinc caliginoſus, penultima producta, a, um. Et caligo, as, penult. producta, vt oculi eius caligauerant. Per caliginẽ videre, eſt per nebulam, & per ſomnium videre ꝓuerbialiter.

Pango.] is, pepigi, panxi, pactum ſignificat figo, planto, ſiue iungo, vt hic. Item canere interdũ ſignificat, vt: Pãge lingua glorioſi corporis myſterium. Dicimus pangere clauum, pangere carmen. Vnde pactilis, le. Compoſita partim à retinent. Quædã mutãt a in i, vt depãgo, adpingo, cõpingo, &c.

Patro.] as proprie ſignificat liberis operam dare. Sed priſci poſuere pro perficere, vt hic, vt patrare bellũ. In Geneſi expoſitũ.

Tranſitus.] us, & tranſitio, à tranſeo notæ ſignificantiæ. Hinc tranſitorius, a, um, & tranſeunter aduerbium, id eſt, curſim, obiter & velut aliud agens.

Portentum.] A portendo, i. præoſtendendo, quod portendit aliquid futuꝝ, tãetſi nonnunquàm inania quædam & irridenda dicantur. Hinc portentuoſus, a, um, quod portentum facit. Plinius: Portentuoſum ẽ, quod de eo traditur. In cœlo memorabile extitit portentum. Differunt prodigium, oſtentum & miraculum.

Phogor, vel Fogor.] Mons Moabitaꝝ, ad quem Balach rex adduxit Balaam hariolum in ſupercilio Libiadis. Sed & alia villa Fogor, haud procul à Bethleem cernitur, quæ nunc Phaora nuncupatur, & hiatus interpretatur. Hebræi Peor legunt.

CAPVT V.

In præſentiarum.] Aduerbium loci, vel temporis, melius in præſentia apud oratores, dictum ſubinde.

Sequeſter, & hoc ſtre.] Et hic & hæc ſequeſtris, & hoc ſequeſtre. Et ſequeſter, ſeqſtra, ſtrum. Pace ſequeſtra, ait Vergil. Plautus: Haud fugio ſequeſtrum. Eſt enim ſeqſter medius inter duos altercãtes, apud quẽ aliquid deponitur, teſte Gellio, quod eius qui electus ſit, vtraq; pars fidẽ ſequatur, Grę ci irenarches, vel cha, dicitur.

Non occides.] Nequaq̃ contra hoc præceptum fecerunt, Auguſtino teſte libro primo de Ciuitat. dei cap. xxi. qui deo autore bella geſſerunt. Vt Iudæi qui geſſerunt qdem bella, ſed iubente diſertis verbis deo. Quod ſi illi pij ſunt habiti, quod vt deo parerent contra humanitatem omnem bellũ & cædem hoſtibus attulerint, profecto nõ poſſumus nos non eſſe omnium maxime impij, q tam multa milia etiam Chriſtianorum vetante deo, contrucidemus. Et Matthæi quinto locus erit.

Aemulator.] Zelotes eſt.

Protelo.] as, penultima producta, proprie ſignificat differo, protraho, prolongo, produco. Lucilius:

Quẽ neq; Lucanis oriundi mõtibus tauri.
Ducere protelo validis ceruicibus poſſent.

Idem: Hunc iuga multorum protelo ducere centum Non poſſent. Per metaphoram tamen aliquando pro perturbo, & exagito accipitur. Terentius:

Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet, id eſt, exagitet. Interdũ pro longe excludi. Turpilius: Propter pctũ pauxillum indigniſſime patria protelatum eſſe ſæuitia patris.

Audi Iſrael. Dominus deus veſter deus vnus eſt.] Hoc loci, de deitate nõnihil libet inculcare. Nã & hoc verbo vti iam noſtros, ait Auguſtinus de Ciuitate dei li. vij. cap. 1. video, videlicet, Hieronymum, Lactãtium, Fulgentium, Græci olim à θεῷ, hoc eſt, diuinus,

uinus, ſubſtãtiuum deriuabant θειότης, diui-nitas: quæ vox Chriſtianis hominibus tã la-te patere viſa eſt, quàm nomen ipſum diui-nus. Idcirco cum propriam illam dei natu-ram appoſitiore vocabulo ſignificare vellẽt, θεότητα, id eſt, deitatem nominarunt, Atha-naſius, vterq; Gregorius, & alij Græci, q̃d ipſis magis permittebatur, vt Quintilianus inquit, quàm Latinis, ſed nec Latini deterri ti ſunt arctis linguæ, regidiſq; præceptis, quo minus & ipſi deitatem dicerẽt, naturam illam dei ſignificantes, quæ deo propria eſt, nec ad alia egreditur, ad quæ diuinus & di-uinitas. Nam diuinitas dicitur orationis, li bri, rei geſtæ, hominis, & aliarum rerum. Deitas non dicitur, ſicut nec illa ſuut dij, li-cet diuina eſſe poſſint. Quocirca Latinos Chriſtianæ pietatis ſcriptores immerito mi hi Laurentius Valla, in dialectica ſua vide-tur arguere, quod deitate vtantur nouo q-dem vocabulo, ſed in re prius nõ vſu trita. Nam Græcos reprehẽdere, quod verba ſuo ſibi fingãt arbitratu, hoc eſt antiquam Græ ciæ libertatem opprimere.

CAPVT VI.

Nepotes.] Sunt qui ex filio, filiave na ti, q̃d nati poſt ſint patri quàm filio. Quandoq; nepotes poſteri vocantur. Item nepotes appellantur etiãnum conſumpto-res, ſeu luxurioſæ vitę homines. Hinc nepo tari verbum, eſt prodige viuere. Et nepota-tus, us, vitæ luxuries.

Ciſterna.] æ, eſt locus ſubterraneus, vbi colligitur aqua pluuialis p tubulos, ſeu ca-naliculos, ſub ſtillicidio poſitos.

Vinetum.] ti, locus vbi multitudo vi-tis conſita eſt, vbi multæ vites, ſeu multæ vi neæ ſunt. A vite &c.

Oliuetum.] ti, locus vbi oleæ conſitæ ſunt. Vide Columella libro tertio. A b olea, ſiue oliua.

Signum.] Proprie, Donato teſte, ẽ par-ua quædam ſignificatio, indicans totius rei qualitatem. Hic tamen pro miraculo capi-tur. Alia ſignificata tranſeo. Differunt ta-men, ſignum, prodigium, portentum, mon-ſtrum, miraculum inter ſe apud Grammati cos, ſed confundit hæc differentia apud po-etas, oratoreſq;.

CAPVT VII.

Lucus.] ci, nemus eſt arboribus den-ſum deo ſacrum: à luceo, es, p antiphra-ſim, quod non luceat. Dicitur & phanum. Hinc prouerbium. In tuo luco & fano eſt ſi-tum, hoc eſt, in tua poteſtate, tuo arbitrio, tua tutela, tuaq; manu. Plautus.

Peculiaris, & hoc re.] Proprie quod ad peculium pertinet, vel quod peculio depu-tatur. Sed vſu iam receptum eſt, vt peculia-ris, proprius, ſpecialis, ſiue præcipuus dica-tur, neq; cum alijs communis. Suetonius in Cæſa. peculiares ſeruos dixit.

Scabro.] Vermiculus qui naſcitur de carnibus eq̃z putridis, eyn pferds vvurbel.

Abominatio.] Ab abominor, ris, hoc eſt, execror, faſtidio, & quaſi pro malo omi ne habeo. Hinc abominabile, abominator, trix, omnia ſine aſpiratione ſcribuntur, no-tæ ſignificantiæ ſunt.

εἴδωλον, idolum.] Cum ω mega, dicitur ſi mulachrum. A quo multa deriuantur. Ido-lium, id eſt, templum, idololatra, vel tres, (ſic debet ſcribi, & legi) eſt idolorũ cultor. Ido-lothytum, id eſt, ſacratũ idolis. Idololatria, id eſt, cultura idolorum. Et idolothyſia cũ accentu in penultima, immolatio eſt, quæ fit idolis. Item idolium locus.

Ανάθημα., anathema.] Oblatio, ſtatua, vel ſeiũctio quædam dicitur & alienatio, apud Apoſtolũ ad Romanos: Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto p fratribus meis. Hinc anathematizo, as, id eſt, deuoueo, de-teſtor. Anathemata vero Græcis dicuntur additamenta.

Spurcitia, vel ties.] Impuritas, immun ditia, obſcœnitas eſt. Lucretins libro ſexto. At contra nobis cœnante, teterrima cum ſit Spurcities, eadem porcis hæc munda vide-tur. A ſpurcus, a, um, ſpurco, as. Et compoſi tum conſpurco.

CAPVT VIII.

Penuria.] æ, ſignificat omnem rerum inopiam, & pauperiem, & præſertim ea rum quæ in penu recondi ſolent. Hinc pe-nurioſus, a, um.

Manna.] Hebraicum eſt. Et ros diui-nus, quem Iudæi imbrem pluuiarum mo-re deſcendentem crediderunt, qui aromati-bus ſimilis erat, magnitudinis ſeminis cori andri, vt refert Ioſephus, vulgo hymmel-broit. Hebraice man, vt man hu, hoc eſt, q̃d eſt hoc?

Subtritus.] a, um, id eſt, detritus & cõ ſumptus, à ſubtero, is, quod eſt ſubtus tero. Plautus in Aſinaria: Eos aſinos prædicas ve tulos, claudos, quibus ſubtritæ ad fœmina iam erãt vngulæ. Sic hoc loco accipitur pes ſubtritus.

Erudio.] is, ſignificat ex rudi doctum facere, inſtruere, docere. Hinc eruditio & e-ruditus, erudite.

Mala granata.] Eadem ſunt quæ vulgo mala punica dicuntur.

Scorpius.] ij, ſecundæ inflexionis, & ſcorpio, onis, tertiæ pro animalculo capitur venenoſo, cauda feriente, quanquàm Valla diſſentiat. Etiam cœleſte eſt ſignum. Præterea & herba quædam eſt. Dictum alias copioſius.

Διψάς.] Dipſas, adis, vel dos more Græco, ſerpens, & aſpidis genus. Latine ſitis dicit. Cuius morſu inextinguibilis ſitis adducit. Lucanus lib. viij. In medijs ſitiebant dipſadas vndis. Sic hic Scorpio & Dipſas. Hinc prouerb. Dipſade nocentior, & dipſade ſiticuloſior ſeu ſitientior. Vide Chiliades Eraſmicas.

Prædico.] is, penultima producta, vt hic, eſt ante ſeu prius dico. Terẽtius in Andria: Sed dico tibi ne temere facias, neq; tu hoc dicas tibi non prædictum. Hinc prædictio quod prædicitur. Sed prædico, as, penultima correpta eſt apte, ſeu publice dicere, celebrare, diuulgare, laudare. Hinc prædicatio, contio eſt. Prædicatorius, a, um. Prædicamentum, prædicatum, prędicator.

CAPVT IX.

Sublimis, & hoc me.] In altum eleuatus. Vergilius: Ipſa Paphos ſublimis abit. Hinc e ſublimi deridere prouerbium, eſt quem cum faſtu & deſpectim deridere, atq; deſpicere. A quo ſublimitas, & ſublimare, exaltare.

Contio.] nis, eſt multitudo, cœtus, vt hic. Item ſuggeſtus vnde verba fiũt, & ipſa oratio, vt: Audiui, legi, contionem tuam, id eſt, orationem habitam. Hinc concionor, aris. Concionator Græce Eccleſiaſtes: Concionatorius, a, um.

Totidem.] Idem quod tot ſimiliter, ſeu plane tot, nec plures, nec pauciores. Iacobus Horlinus: Non tot Rhenus aquas, non tot habet Iſter arenas. Quotquot fallaces ſunt modo in orbe doli.

CAPVT X.

Dolo.] as, eſt aſcia quadam cædere, vel dolabra, ſeu falce. Propertius: Stipes acernus eram properanti falce dolatus. Dicitur & dolio, is, iui, itum. Varro: Nunquàm cælatus in manu dextra ſcyphus cælo dolitus artem oſtendat Mentoris. Hinc compoſita dedolo, & edolo, as, penultima correpta. Dolabra, Dolobella diminuti. Et dolabro, as.

Arca de lignis Sethim.] Sethim locus eſt, in quo Balach rex Moabitarum aduerſum Iſrael congregauit exercitum: ὁμώνυμος, id eſt, eiuſdem nominis arboribus, quæ per eremum montis Sina hodie quoque gignuntur. Nam vbi in Septuaginta, vel arca teſtamenti, vel altare, & tabernaculum, cæteraque quæ de lignis imputribilibus facta referuntur, in Hebraico ponuntur, ligna Sethim: quæ habent ſimilitudinem arboris quam nos vulgo ſpinam albam dicimus. Hactenus Diuus Hieronymus ſuper Micheæ ſexto capite. Idem ſuper Eſaiam quadrageſimo primo clarius: De Setta tantum Hebraico, inquit, & differamus, quam ſpinã Theodotio tranſtulit. Eſt autem genus arboris naſcentis in eremo, ſpinæ albæ habens ſimilitudinem, vnde omnia ligna arcæ, & tabernaculi facta ſunt inſtrumenta, quæ appellantur Sethim. Exodi triceſimo ſeptimo, quod lignũ imputribile & leuiſſimum omnium lignorum tam in fortitudine, quàm in nitore ſoliditatem ſuperat pulchritudinem. Hæc fuſius egi ob lectionis raritatem & intelligentiæ obſcuritatem.

Conglutinatus.] a, um, id eſt, coniunctus, & ferruminatus, à conglutino, as, verbo, id eſt, coniungo, quo vtitur Plinius libro viceſimo tertio cum ait: Cortex vitium, & folia arida vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſumq; vulnus conglutinant. Hinc conglutinatio, à gluten.

Magnalia.] Sunt ingentia facta, & admiratione digna.

In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Aegyptum.] Hic animam pro homine accipit, per figuram Synecdochen: hoc eſt, partem pro toto capiendo. Quenmadmodum Paulus ad Romanos 13. Om̃is anima poteſtatibus, &c̃. Nam quod hic Origenes philoſophat animam dici hominem, iuxta partem ſpiritu inferiorem videtur argutius, quàm verius dictũ, ſaluo honore tanti doctoris. Sed huic, quod hic dicitur contrarium apparet Geneſis quadrageſimo ſexto, vbi dicitur: Cunctæ animæ, quæ egreſſæ ſunt cum Iacob in Aegyptum, &c̃. fuerunt ſexaginta ſex. Septuaginta interpretes aiunt, lxv. Idem dicit Beatus Stephanus Actuum ſeptimo. Nodi ſolutio eſt. Supputatio Ioſeph cum duobus filijs ſuis, natis ei in Aegypto, ſcilicet, Manaſſe, & Ephraim, fuere ſeptuaginta, ita tamen, vt Iacob, & Dina ſupputentur. Verbi gratia: Filij Liæ fuerunt xxxiij. quoꝝ duo, ſcilicet Her, & Onan mortui ſunt in terra Chana-

Chanaan,vt habetur Gene.xlvi.& xxxviij. quibus Dina addita,ſunt.xxxij. qui ingreſſi ſunt in Aegptum de filijs Lię,Item ſedecim de Zelpha,vt ibidem dicitur,& ſunt xlviij. quibus additi.xiiij. de Rachele, fuerũt.lxij. Item ſeptem de Bala,& ſunt.lxix.& Iacob: & ſunt lxx.Quod autem lxx.interpretes,& B.Stephanus dicunt.lxxv.ingreſſos,anticipatio eſt, numerãt em̃ v. filios filiorum Ioſeph qui nondum nati erant. En habes nodum Gordij ſolutum.

CAPVT XI.

IRriguus.] a,um,quod irrigatur, vel facile irrigari poteſt. Aqua irrigua in actiua ſignificatione,quæ irrigat. Tibullus: Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.

Montoſus.] a,um, non montuoſus, vbi ſunt multi montes,vt montoſa regio. Plinius:Naſcitur in montoſis & aſperis aliquando & in herboſis. A monte deriuatur monticulus diminutiuum,mõtanus,a,um, montiuagus,a,um. Septimontiũ, vel olim Roma. Pedemontium, hodie dicitur pars Italiæ.

Inuiſo.] is, à viſo .i. ad videndum eo, ſeu viſito,vt inuiſit me literis.

Temporaneus.] a,um, quod ad tempus ptinet, ſeu quod ſubito, & in tpe fit,vt hic loci,temporaneam,& ſerotinam.i.ſecũdum temporis exigentiam.

Serotinus.] a, um, à ſero, pro veſpe fit vt hora ſerotina, & tempus ſerotinũ. Hinc poma ſerotina, q̃ tardius cæteris matureſcunt.Columella lib.3.

Immineo.] es, ſignificat inſto, pendeo.Ouidius:Imminet exitio vir coniugis, illa mati, cœlum imminet, vt hic accipitur, pendet deſuper. Maneo, es. Compoſita reliqua tranſeo.

Galgala.] Media correpta,nomen loci,trãs Iordanem, vbi phaſe celebrabratur. Ioſue 5. Hieronymus in Epitaphio Paulæ matris Euſtochij. Intuita eſt caſtra Galgalæ. Idem lib. primo aduerſus Iouinianum. Sed & ipſa præpatia in vnum tumulum coaceruata,& ſepulta,& terra obruta,& ablatum opprobrium Aegypti, & nomen loci Galgala, quod interpretatur reuolutio (nã Hebræi ſemp pnunciant Gilgal, & ſignificat rotam,reuolutionem,orbem) oſtendũt, dum in pputio ambularet populus p deſertum,oculos eius fuiſſe cæcatos.

CAPVT XII.

FRondoſus.] a, um, quod frõdibus abundat vt lucus frondoſus,à frondeo, es.Hinc frondifer,frondeus,a,um, frondarius,frondo,as,frondator,& frondatio. Diſtichon Iacobi Horlini:Haud opus eſt,vernas foribus præfigere frondes. Qui locuplete penu vina phalerna tenet.

Humus.] Terra eſt humefacta, à quo humeus,a,um,quod ex humo eſt.Hinc humor, & humidus,a,um, humeo,es,humui, ectum, & humeſco, is, humilitas. Et humi aduerbium,vt humi ſerpere.

Leuites.] vel ta,qui eſt de tribu Leui patriarchæ, nos diaconum vocamus,ſeu euangeliſtam.i.miniſtrum.

Diſſipo.] as, ſignificat diſpgo, diuulgo,deſtruo. Columella lib.1. Hinc diſſipatio,tus,a,um.

Caprea.] æ, penultima correpta animal ſylueſtre, nomen à videndo clarius (inquit Hieronymus) ſortitum eſt.Caprearum genera complura enumerat Plinius lib.8. Eſt & vitis dicta, teſte Varrone, quod pariat Capreolum. Et Capreæ inſula vltra Surrhentum Campaniæ vrbem,Gręcis Aegrios dicitur.

Epulari.] Eſt in conuiuio eſſe,ſeu cõuiuari.Liuius lib.xxv.Vulgo apertis ianuis in prapatulo epulati ſunt.

CAPVT XIII.

PRopheta.] æ, & pphetes in maſ.i. pdictor.Et pphetis,idos.Et pphetiſſa fœminini generis, à προφημι, quod eſt pdico.i.pdictrix. Eſt autem qui, vel quæ futura pnunciat ab eo primum intellecta, alias non recte diceretur prophetia.

Palam.] Aduerbium .i. manifeſte. Hinc ppalam .i.clare,apte & in ppatulo.

Obrutus.] a,um, penultima correp. Ab obruo, is, eſt optus,vt hic.Referi, & ad animum,vt:Tot literis obrutus. Voluptatibus tot obruere(ait Quintilianus) poſsũt vnum dolorem.

Neco.] as, eſt ferro interimere,& quaſi violenter interficere. Diomedes,& Priſcianus fere idem ſentiunt,quod necui ſit quaſi ſuffocaui, necaui, quaſi ferro occidi. Sed vterq; fallitur doctiorum ſentẽtia,quandoquidem oſtendere licet necaui,& necatus de quacumq; morte dici. Auguſtinus libro primo de Ciuitate dei. Omnes quos fame necauit.Quintilianus libro tertio.Hinc adulter loris cæſus aut fame necatus. Nectus tamen ſemper ſine ferro dicitur,vt fame,frigore,illuuie,ſqualore, enecta. Liuius autor libro xxi.

Belial.] Apud nos dicitur abſq; iugo

go, vel abſq; domino, puerſus, non vtilis, Hebręi dicunt Beliiaal, Iudicum decimo nono, & 2. Regum. 20.

Tumulus.] Terra tumẽs, id eſt, collis. Mantuanus: Ex humili tumulo magnum ꝓducit Olympum. Aliquando ꝓ ſepulchro ponitur. Vergilius lib. ij. Aeneidos: Hoſtilẽ ad tumulum Troiæ ſub mœnibus altis Iuſſa mori. Hinc Tumulo, are, Tumulatus, a, um.

CAPVT XIIII.

Bubalus.] Communis generis, animal eſt ſimile boui, vel ſyluestris bos, colore niger, quod magnam adfert pniciem, ex Hercinia ſylua (auſs dem ſvuartzen vualt) mittitur, vt ait Plinius lib. xiij. Hinc bubalinus, a, um, vt annulus bubalinus. Hi & vri dicuntur.

τραγέλαφος, Tragelaphus penul. cor.] Animal hirco, & ceruo ſimile, barba & villo diſtans à ceruo, ab aliis dicitur Hircoceruus. τράγος em̃ hircus, & ἔλαφος, elaphus ceruus. Vide candide Henricum Bebelium de abuſu linguæ Latinæ.

πύγαργος, pygargus.] Aquilæ genus, cauda albicante, à πυγή, nares, & ἀργός. i. albus. In oppidis & campis volitans verſatur, ſicut menelætus in montibus. Eſt & caprę genus eodem nomine. Iuuenalis: Sumine cum magno lepus, atq; aper, atq; pygargus.

ὄρυξ.] Oryx, orygis vel gos. i. foſſorium. Oryx vero animal, quod in Aegypto & in Getulia p̃cipue naſcit, exorienſq; cõtra ſtare, ac cõtueri ſolis radios caniculãq; adorare fert, ex capraꝝ gñe, à quibuſdã Solus vocat, ac contrario veſtitur pilo, & ad caput verſo. Columella libro decimo: Feræ pecudes, vt capreoli, damæq;, nec minus Orygũ ceruoꝝq; gña, & aproꝝ, modo lautitiis, & voluptatibus dominorum ſeruiunt, modo quæſtui, ac redditibus. Item Iuuenalis:
Et Getulus Oryx.

Chamelopardalis.] Sic inuenio ſcriptum, verius καμηλοπάρδαλις Camelopardalis, quandoquidem compoſitum eſt à camelos, i. iumẽtum, & ꝑ metaphoram forte ꝓ fune nautico, & pardalis, quod eſt pardus penultima correpta, animal, cuius eſt ad magnitudinem cameli ꝓceritas, color, pellisq; Pantheræ, maculis veluti florentibus variegata. Poſtremæ infra aluũ partes humi ſubſident, ſicuti in leonibus videmus. Humeri, pedeſq; priores, atq; itẽ pectus, præter cæteroꝝ membrorum rationem procera. Tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole, in olorinum collum ſe tenderet, Camelo caput ſimile, &c. Horatius in Epiſtola ad Auguſtum: Diuerſum (inquit) confuſa genus Panthera Camelo, videtur de Camelopardali, quæ vulgo Giraſa dicit̃, ſenſiſſe. Ex eo ſubinde cernitur, aſpectu magis quàm feritate conſpicua, quare etiam ouis feræ nomen inuenit. Si lector pluriora diſcupis, legito politiſſimum A. Politianum in Miſcellaneis ſuis cap. iij.

Ixion.] onis, penultima ꝓducta nomẽ ꝓprium fratris Phlegiæ, ſeu vt alij volunt filij Phlegiæ, de quo Ouidius: Voluitur Ixion, & ſe ſequiturq;, fugitq;. Vide Seruium & Cornucop. Perot. Ixion etiam auis eſt, vt hic de vulturũ genere alba, & minor vulture, de qua Suidas Græcus plura. Chamęleontem quidam Ixion vocant, quod quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis folioꝝ, maxime circa canis ortum. Apud Græcos enim ἰξὸς viſcum dicitur. Reliqua vocabula expoſita ſunt Leuit. 11. quære ibidem, ſi iuuat.

CAPVT XV.

Fœnero.] Cum accuſatiuo, & fœneror, aris, cum datiuo, idem ſignificat, q̃ tam ꝓ dante, quàm ꝓ accipiente ſumũtur: quod eſt contra Laurentium Vallam. Martialis: Hæc ſapit, hæc omnis fœnerat vna dies. Eccleſiaſticus ait: Qui facit miſericordiam, fœnerator ꝓximo ſuo. Hinc fœnus, fœnuſculum diminutiuum, fœnerator, fœnerato aduerbium fœneratitius, a, um.

Mutuum dare.] Mutuũ damus, (ait Maphæus Vegius Laudenſis) recepturi non eandem ſpeciem, quam dedimus, alioqui aut commodatum erit, aut depoſitum, ſed idem genus, nam ſi aliud genus, veluti pro tritico vinum recipiamus, non erit mutuum.

Subrepo.] is, penultima ꝓducta, eſt ſubtus vel latenter repo, vt hic. Sic omnia compoſita ꝓducta penul. Hinc ſubreptio, ſubreptus, a, um, & ſurreptitius, a, um.

Viaticum.] Dicitur quicquid iter agendi cauſa neceſſarium eſt, ſeu cibus ſit, ſeu pecunia ad victum expendenda, Græcis ephodium. Aliquando pro facultate & apparatu capitur. Hinc viaticulum diminutiuum. Apuleius libro ſeptimo de Aſino aureo. Viaticulum mihi corraſi.

Subula.] Inſtrumentum eſt cerdonũ, quo perforandis, ſuendiſq; calceis vtuntur ſutores, eyn ſuel. Martialis:
Quodq; tibi tribuit ſubula ſicca rapit.

CAPVT XVI.

VErnus.] a,um,à vere,quod eſt veris, vt:verna tēperies,vernæ frōdes.Hinc vernare,eſt pullulare.Martialis:
Dum tibi vernarent tenera lanugine malæ,
id eſt,genæ.

Collecta,ſiue collactanea.]Hoc eſt,ſcripta,quæ ex pluribus excepta locis in vnum lecta ſunt,à colligo,is, proprie componitur à con,& lego. Hic autem collecta,tæ, ſubſtantiue videtur poni pro congregatione, & cœtu hominū,quæ octaua die poſt Scœnopegia fiebat,quæ dicebatur maior collecta,ad emendum iuge ſacrificium,& farinā, & vinum, & oleum ad opus libaminum. Altera minor, ſeptima die, vt hic, fiebat in vſus pauperum.

Falx.]cis,à farre,litera cōmutata. Falces in Campania ſeculæ vocantur, à ſecando. Et aliæ ſunt fœnariæ, aliæ adoreæ, aliæ dumariæ,quæ & Scirpulæ nominantur. Hinc faſcicula, id eſt,parua falx.Et falco,as,&defalco,as,id eſt,amputo.Item falcito,as,falce cædo. Et lex falcidia, quæ amputat legata.

Solennitas Azymorum.]Hebdomadarum,tabernaculorum,id eſt,trium feſtorum,videlicet,Paſchatis, Pentecoſtes & Scęnopegiorum.

Vacuus.]a,um, proprie inane,& magnum ſignificat.Vergilius:Saltibus in vacuis errant. Hinc vacuum aerem dicimus, q̄d omnia impleat, nihil enim pati natura vacuum poteſt. Hic tamen pro aſymbolo,& adoro,id eſt,qui ſine munere venit,accipitur. Iuuenalis:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Paucula ſi portes argenti vaſcula puti.
Nocte iter ingreſſus gladiū,cōtūq; timebis.
Et motę ad lunā trepidabis arūdinis vmbrā
Cantabit &c̄.

CAPVT XVII.

REpereris.] Penultima correpta,coniunctiui modi. Cum repperero, teris, notæ ſignificationis,vel talpis apparēs.Pertædet me, haſce minutias indicare.

Intumeſco.] is, ab intumeo, es, idem eſt,quod inflor,ſuperbio.Vergilius libro.1. Georgicon:Aut freta ponti Incipiunt agitata tumeſcere.Hinc tumor, eſt inflatio, & p ſuperbia metaphorice ponitur. Et tumidus,a,um,inflatus.Tumide aduerbium.

Equitatus.]us,modo equitum turbā, ſicut peditatus peditum,ſignificat:modo actum equitādi, vt hic. Plinius: Fœmina equitatu atteri, &aduri ſolēt. Ab eques,tis. Hinc equito, as, à quo multa, quæ ſuper ſedeo Laconiſmi gratia. Quis poteſt oīa huc inuehere?

Deuteronomium.]Græcum, idem q̄d ſecunda,ſeu poſterior lex, dictum in huius libri veſtibulo.

CAPVT XVIII.

ARmus.]mi,ſæpicule dictum,eſt humerus.Differt tamen. Nam armi brutorum, humeri hominum ſunt: licet confundantur nonnunquàm apud autores. Hinc armilla,& armillatus,a,um.

Hariolus.] Is,qui diuina mente fatur, quæ ventura ſunt, id eſt, diuinus, nonnulli cum aſpiratione ſcribunt, ſic frequentius apud doctos reperio.

Augur.]uris,penultima correpta in obliquis, communis eſt generis, dicitur & auger, eris, ſecundum Priſcianum is eſt, qui per auium garritum diuinat. Hinc augurium,eſt ipſa diuinatio, quaſi auigerium dictum. Porro, Augurum diſciplina antiquiſſima eſt,ex Aſia in Græciā:hinc Ethruriam allata, & ad Aborigenes Latij, inde Romam. Romulus augur fuit. & tres augures inſtituit,vt Dionyſius perhibet. Idem Liuius, qui vnicuiq; tributum ſuum augurem datum ſcribit. Additus eſt quartus pc dente tempore. Poſt quinque adiecti, vt eſſent nouem.Idem de Pontificibus factū, M. Valerio, Q. Apuleio Coſs. Hactenus L. Viues.

Pythones.] Et Pythonici,ſunt diuinatores,aruſpices, augures,extiſpices, qui ex ſpeculorum occulta inſpectione futura nūciant, qui & Enthei dicuntur, hoc eſt, deo pleni, q Apollinis ſpiritu repleti oracula p̄bebāt.Si exactius de re legere aues,lege Lodouicum Viuem in Commentarijs in lib. D. Auguſtini de Ciuitate dei.

CAPVT XIX.

STernere.]Hic pro complanare, componere, ſumitur: vt ſternēs viam,id eſt, complanans & lapidibus tegens.Alia ſignificata alibi dicta ſunt,viam facere,eſt munire,reficere. Nepotes huius verbi omitto.

E vicino.]Eſt prope & e propinquo.

Manubrium.] A manu capulus eſt, quod manu teneatur. Vt Vergilius: Capulo tenus abdidit enſem, eyn hufft am meſſer oder ſtele.Hinc Capularis ſenex dicitur à Plauto, quaſi capulo efferendus.

CAP.

CAPVT XX.

Acies.]ei, modo acuitatem & cuſpidē falcis, cultri & ſimilium ſignificat. Columella lib. quinto: Nam ſi acies curuatur. Modo exercitus inſtructionem, ad dimicandum paratam, vt hic. Modo oculi lumen: Per tranſlationem ſumitur pro ingenij perſpicuitate. Dicimus enī tam acie, quàm aciei in genitiuo. Saluſtius libro primo Hiſtori. Dubitat acie pars, id eſt, aciei. Aciem trahere dicuntur aquæ, pro eo quod eſt acuere.

Cuneus.]ei, inſtrumentum ad ſcindenda, findendaq́ ligna aptum. Per metaphoram pro peditum turba ſumitur, vt hic. Vide Vegetium libro ſecundo de re militari. Et Cuneus dictus eſt ager in Hiſpania, contiguus ſacro promontorio. Hinc cuneatus, a, um, vt cuneatus ager. Cuneari, ſpitzen. Item. Diſcuneatus geſpalten.

Machina.]ę, penultima correpta, à Grǽco μηχανή, id eſt, molitio, inuentio. Aſconius Pædianus. Machina, ait, dicitur, vbi non tam materiæ ratio quàm manus, atq; ingenij ducitur, &c. Item Machina inſtrumentum, quo moles aliqua facile circumagitur. Et machinas bellicas vocamus opera fabrilia, quibus in bello vtimur. Hinc mechanicus faber. Item ipſa conſilia, & inſidiæ, doliq́ue, quibus imponere hoſti conamur, quæ & machinamenta dicuntur.

Dimico.] as, idem eſt quod contendo, depugno, belligeror, à quo dimicatio ipſa pugna, & conflictatio, digladiatio, pugna, concertatio.

CAPVT XXI.

Caedes]is, mors, ferro, aliave vi illata, præſertim ab eo, qui occidere volebat, vt hic commiſit cædem. Diminutiuum eſt cædicula à cędo, is, ere. Hinc cæſus, a, um, cæſura, cæſim aduerbium. Cæduus, a, um, vt cædua ſylua. A cædo, homicida, parricida, matricida. Item homicidium, parricidium.

Metior.]ris, menſus, ſignificat menſuro, taxo. Hinc menſores, agrorum finitores. Et mēſura. Hinc adagium. Tuo te pede metire, hoc ē, Ouidio teſte: Intra pellicu lā cerdo tenere tuam. Enucleatum alias.

Innocens.] tis, Latinis eſt, qui vacat om̄i crimine vitæ. Sed ἀκάκων Græcis magis ſignificat ſimplices minimeq́ ſubdolos, q̄ innocentes. Hinc innocentia, & innocenter. Dictum eſt alias inſons, tis.

Reatus.] us, eſt idem quod culpa, crimen, noxa.

Proteruus.]a, um, petulans, procax, petulcus, dictus, in quo impudens & arrogās audacia eſt. Hinc proteruia, id eſt, petulātia, & proterue, & proteruiter. Vnde Proteruiam facere, adagium, eſt omnia ſua bona decoquere, & profundere. Vide Macrobium libro Saturnalium ſecundo, & Chiliades Eraſmi.

Coercitus.]a, um, à coerceo, es, id eſt, cōpulſus, adactus, & reſtrictus.

Commeſſatio.] Proprie dicitur cibus potusq́; qui poſt cœnam ex luxu ſumitur. Comos enim Græcis deus eſt temulentiæ, & eodem nomine vocatur conuiuium procatius, ac iuuenile. Ad Romanos habetur decimo tertio, μὴ κώμοις, id eſt, ne, ſiue non in comeſſationibus. Hinc comeſſari eſt poſt cœnam epulari.

Plectendus.]a, um, à plecto, xi, ctum, ſecundum Priſcianum, vel plexui quod eſt punio, ferio. Hinc plector. Plectilis, quæ plexa eſt, & plectrum.

Patibulum.] Modo ſerram ligneam qua fores oſtiaq́; clauduntur ſignificat, à pateo, es. Modo crucem & furcam qua cacurgi, id eſt, mali plectuntur, vt hic, & ſic à patior, eris, & in confeſſo fieri, in propatulo eſt.

CAPVT XXII.

Incubo.] as, penultima correpta ē inſtare, inniti, inſiſtere, inhærere, & datiuo iungitur ſemper. Vergilius: Ponto nox incubat atra. Hinc incubitus.

Hinc incubans.] Vt gallina incubans ouis. Et incubitus, & incubatio. Oua incubari infra decem dies, ait Plinius libro decimo. Dicuntur & oua excludi.

In præceps.] Duæ partes ſunt, id eſt, in præcipitium. Præceps omnis generis eſt, vt præceps homo, qui abſque conſideratione quippiam agit. Hinc præcipitare, & præcipitium.

Siclus.] cli, apud Hebræos vncia eſt, Apud Græcos, Latinosq́ quarta pars vncię, & ſtateris medietas. Explicatum ſubinde.

Obiicio.] is, ante iacio & pono, porrigo, offero. Aliquando contraiacio, oppono. Hinc obiectio, & obiectum, & obiectamentum. Interdum infero. Nonnunquàm repente oſtendo. Claudianus: Extemplo ſeſe medijs obiecit in armis. Item obiectus, a, um, obiecto, as, frequentatiuum, à quo obiectatio.

Perpetior.]ris, compoſitum à patior, eſt vehementer pati. Hieronymus ad Algaſiam. Intra ſe bella perpetitur. Hinc perpeſſio, & perpeſſus, a, um.

CAPVT XXIII.

Eunuchus.] i, Græcis εὐνοῦχος, ſonat cubilis cuſtodem, quod barbari huiuſmodi portentis ſuas vxores ſeruandas committere ſoleant, id eſt, caſtratis. Porro vi exſecti ſpadones dicuntur.

Veretrum.] Sexus eſt, ſaluo honore, viri, quæ & Latine mentula dicitur, & muto, & cætera.

Manzer.] eris, dicitur, qui de ſcorto natus eſt. Spurius, qui incerto patre, vel ex muliere non nota, ait Seruius: Nothus vero, qui ex vxore non legitima natus eſt.

Meſopotamia.] Regio eſt, inter Euphraten & Tygrim in maiori Aſia, à meſos, id eſt, medius, & potamus, fluuius, quaſi in medio flumine ſita.

Baltheus, vel um.] Cingulum eſt militare, & zona bullata, ſæpe dictum.

Egeſtus.] a, um, ab egero, id eſt, extra porto. Lactantius libro primo. Qui fimum ſtabulo, quàm qui vitia de corde egerit. Quandoque pro exonerare vẽtrem ponitur, vt hic. Hinc egeſtitius, a, um.

Proſtibulum.] Et locus ipſe eſt, & ipſa meretrix, quę proſtat. Dictum alibi.

Scortator.] Eſt meretricator ipſe.

CAPVT XXIIII.

Repudium.] ij, recuſatio, refutatioq́; quod fiat ob rem pudendam. Differt tamen à diuortio, explicabitur ſuo loco, vita comite in Matthæo.

Seges.] tis, penultima correpta in obliquis. Fruges proprie eſt eorum ſemen, ex quibus conficitur panis nondum demeſſa. Varro: Seges dicitur quod aratum, ſed necdũ ſatum eſt, à ſatu, id eſt, ſemine. Hinc ſegeticula, diminutiuum.

Mola.] æ, dicta eſt, qua veluti mole quadam frumentum, legumina, aliaq́; res teruntur, & diuerſæ ſunt: vt mola aſinaria, frumentaria, fabaria, olearia, truſatilis, &c̃. Mola ſalſa, vide adagium, Mola ſalſa litant, qui thura non habent. Plinius autor in præfatione.

Manipulus.] Manualis herbarum, ſegetumq́; faſciculus dicitur, quem quis manu apprehendit metendo, vt hic: Eſt & exigua militum manus. Græce dragma dicitur.

Pignus.] oris, penultima correpta in obliquis, à pugno, vt Gaius de verborum ſignificatione inquit: Quia res quæ pignori dantur, manu traduntur. Eſt proprie, quod creditori datur, vt ſit ſecurus. Dicuntur etiam pignora filij. Ouidius:

Dulcia ſollicitæ geſtabant pignora matres.

Sic hic capitur. Item quo depoſito à ludentibus. Vergilius:

Tu dic mecum pro pignore certes.

Racemus.] Pars botryonis, ſeu potius ipſe botryon, hoc eſt, integer vuæ racemus. Dictum alias.

CAPVT XXV.

Interpello.] as, eſt loquentem, ſeu aliquid agentem interrumpere. Aliquãdo, eſt dicere, interdum rogare. Interpellare virginem, verecundius eſt: vulgo anmutten. Valerius libro tertio. Deinde iterum ac ſæpius interpellatus in propoſito perſiſtit. Hinc interpellatio, & interpellatus, a, um, & interpellatrix.

Palma.] æ, planum illud & concauum manus eſt. Item arbor nobilis quam Phœnicem appellamus. Etiamnum pro victoria ponitur, vt dare palmam, &c̃.

Verenda.] Subſtantiue, dicuntur (vt verecunde loquar) virilia, genitaliaq́; membra.

CAPVT XXVI.

Cartallus.] Græce ſic reperio ſcriptũ, κάρταλλος ſine aſpiratione: Idem quod caniſtrum, ſporta, corbis, vt hic.

Funebris, & hoc bre.] Quod ad funus pertinet, vt funebris pompa. Aliquando cædibus plenum dicitur, vel mortale. Horat. Funebre bellum dixit, & c.

CAPVT XXVII.

Calx.] cis, fœminini generis lapis coctus, quod in ædificijs calcetur. Fit enĩ de albo ſpiſſo, & duriori lapide, ſaxoq́;. Sed tam maſculini quàm fœmini. generis. Dicitur calcaneus, & calcaneum, & talus, hoc eſt, extrema pars pedis, qui & pes imus appellatur. Et ſæpenumero pro fine, vt à vertice ad calcem, id eſt, à principio ad finem.

Leuigo.] as, penultima correpta, eſt cõplano, polio, quaſi leue ago. Plinius: Sunt quidem in eo genere molliores, qui & cote leuigantur. Hinc leuigatio, & leuigatus, a, um.

Impolitus.] a, um, hoc eſt, inelegãs, inornatus, amuſus, inuenuſtus, incompoſitus, imperfectus, ab impolio, vt ſermo impolitus.

Reuelo.] as, penultima producta, contrarium eſt ſuo ſimplici, hoc eſt, aperio, detego, vt: Reuela oculos meos, id eſt, aperi, detege. Hinc reuelatio, & reuelatus, a, um.

E

Eregione.] ex oppoſito, e diuerſo.

CAPVT XXVIII.

Caula.] læ, ouium ſtabulum eſt, quod & ouile dicitur, & mandra. Dictum ſubinde.

Horreum.] ij, repoſitorium frumentorum eſt, atq; ſegetum. Hinc horrearius, qui eſt cuſtos horrei. A quo horreolum diminutiuū. Sed horæum per ſimplex r, & cum diphthongo dicitur mel æſtiuum, ab hora.

Cellarium.] Locus eſt vbi abſconditur aliquid, hoc eſt, repoſitorium, cella. Sicut granarium & panarium penu, etiamnum vocatur.

Rubigo.] nis, quæ & robigo, vitium eſt ferrum conſumens, atq; frumentum: ſic hoc loco capitur. Hinc rubiginoſus, a, um. Rubigo eſt res putrefacta, fruges teneras corrumpens & frians. Ad auroram ſolet id vitium ſegetibus accidere, ſilente cœlo, ſicut ait Plinius, ſereniſq; noctibus, nullo ſentiente niſi cum factum eſt, in conuallibus & locis, perflatum non habentibus. Nam ventoſa & celſa huic incommodo non ſunt ita obnoxia. Item rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui vndecimo, quæ nunc aguntur ad vij. Calendas Maij, quoniam tunc fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat, ſole tauri partē decimam obtinente, ſicut tūc ferebat ratio, ſed vera cauſa eſt, quod poſt dies vndeuiginti ab equinoctio Verno per id quatriduum varia gentiū obſeruatione in. iiij. Caleñ. Maij canis occidit, ſydus & per ſe vehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit. Hæc ille. Porro canis rubigini mactabat. Ouidius quarto Faſtorum. Varro in primo libro rerum Ruſticarum deum facit Robigū, quem cum dea Flora coniungit, in illis ſex deorum dearūque paribus, quos initio inuocat. Et Robigum dicit vetere more, nam quaſi rodigus vocabatur, à rodendo. Rubigo proprie genus eſt vitij obſcœnæ libidinis, quod hulcus dicitur. Eſt & in ferro rubigo ex ſitu & nimia quiete, vnde etiam in ſegetibus gignitur.

Prurigo.] nis, à prurio, is, quaſi peruror dicitur, quod eſt libidine ſcalpendi ardere, ſaluo honore. Inde pruritus, penultima producta, eſt pruriginis appetitus, & tentiginis.

Amentia.] æ, eſt idem quod inſania, q̄ſi ſine mente motio. Terentius:
Cur meā ſenectam ſollicito huius amentia?
Ab amens.

Sura.] æ, poſterior pars cruris carnoſa, vernacule, eyn vvade: licet quandoq; ſumatur pro toto crure. Vergilius:
Suras vincire cothurno.
Hinc Adagium, Genu ſura propius, idem cum illo: Tunica pallio proprior eſt, notiora ſunt quàm vt hic interpreter, vide Chiliades Eraſmicas.

Procax.] cis, qui nimium inuerecunde petit, & laſciue, quiq; mordaciter, & iniurioſe loquitur. Hinc procacitas, & procaciter, à proco, as, & procor, aris. Hinc procus, ci.

Illuuies.] ei, eſt immunditia, & proluuies, id eſt, profluuiū cuiuſcunq; immundæ rei, hoc eſt, in homine, aut veſte, aut re quauis alia inſita, ſeu iniecta. Vergilius:
Dira illuuies immiſſaq; barba.

Secundina.] æ, penultima producta, id eſt, quæ & ſecundæ pluraliter tantum dicitur membrana illa, qua partus obuolutus vtero prodit. Hæ & volucrum nominantur. A ſecundus, a, um.

Femen.] Neutri generis idem quod fœmur, vt fæmur anſerinum. Hinc fæmina, fœmella diminutiuum, fœmininus, a, um, & fæmineus, a, um. Effæmino, as, effœminatus, a, um.

Claſſis.] Proprie nauium multitudo, vt hoc loci. Etiam hominum multitudo eſt, vt homo primæ claſſis. Hinc claſſicus, a, um, & cæt.

CAPVT XXIX.

Ferio.] is, quartę inflectionis, id eſt, percutio, vt feriam tecum fœdus, pactum. Vergilius: Haud mora Tarchon Iungit opes, fœduſq; ferit. Item eſt pulſare, vt ferire fores, ait Plautus.

Cœſor.] ris, à cædendis lignis, ſic dictus.

Fumo.] as, eſt fumum educere. Vergil. Villarum culmina fumant.
Hinc infumare, quod eſt ad fumum ſiccare. Hinc fumus Græce capnos dicitur, & capnion, fumulus, eyn reuchlyn, & infumibulum, eyn kemmet, rauchloch, Naris idem, fumigo, as, ſuffumigo, as, fumigatio

Attributus.] a, um, penultima producta ab attribuo, is, q̄d eſt deputo, dedico, adſcribo, id eſt, deputatus, dedicatus, nuncupatus, & adſcriptus, hinc attributio.

CAP. XXX.

Cardo.] nis, dicitur quaſi cor ianuæ, id eſt, quo ianua voluitur. Dicuntur etiam ſummi cœli partes, quas Gręci polos vocant, Latini vertices, vt hic. Hinc eſt prouerbium: Res eſt in cardine, id eſt, proxima vt efficiatur. Vide Iob xxij. capite, de cœli cardinibus.

Soboles.] Eſt ſucceſſio, proles, quæ parenti ſuccedit, ab oleſcendo, id eſt, creſcẽdo dicta. Singularis numeri tantum.

Cauſor.] ris, deponens, ſignificat rei geſtæ cauſſam adfero, reperio, & excuſationẽ adduco. Etiam culpare eſt. Hinc Aceſſæi lunam cauſari, eſt procraſtinare & comperendinare. Dicitur & cauſo, as. A cauſa, cauſalis, & cauſatiuus, a, um, cauſidicus, cauſarij milites.

Transfreto.] as, penultima correpta, à freto eſt trans fretum nauigare.

Auerſus.] a, um, auerſus terga oſtendit. Aduerſus oppoſitus eſt. Rurſum quæ non viſuntur, & quæ latitant, auerſa dicimus: Per metaphoram iratus, ab auerſor, aris. Item auerſa Venus, eſt præpoſterus (ſaluo honore) coitus, qui & infandiſſimus eſt.

CAP. XXXI.

Craſſus.] a, um, eſt pinguis, groſſus ac ponderoſus. Hinc craſſities & craſſitudo, pro pinguedine. Et craſſare pinguem facere: vt incraſſatus, impinguatus, recalcitrauit. A quo prouerb. Craſſa Minerua, id eſt, rudi. Horatius:

Tu nihil inuita dices, facieſve Minerua.

Prouerbium idem quod Pingui Minerua. Craſſiore Muſa, Græce παχύτερον vnico verbo exprimitur, id eſt, craſſius.

Polliceor.] eris. Verbum commune ſecundum Priſcianum. Nam in paſſiuo ſignificatu Ouidius vſus eſt:

Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

Eſt autem polliceri vltro, ſeu ex pactione aliquid promittere. Hinc pollicitor, aris, frequentatiuum, à quo pollicitatio. Et pollicitus, a, um.

CAP. XXXII.

Heccine.] An hæc eſt, eſt ne hæc?

Sugo.] is, tertiæ coniugationis, dicitur & ſugeo, es, ſecundæ, id eſt, ſuccum, & lac e mammis extraho. Hinc ſuccus, us, & ſugitus & ſugiturus. Compoſitum exugo, is. Plautus: Ego me vertam in hirudinem, atq; eorum exugebo ſanguinem. Transfertur etiam ad alia. Cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videtur. Cicero: Venenum exugere. Succus cci. Suetonius in Auguſto. Pſillos admouit, qui venenum ac virus exugerent.

Stilla.] læ, diminutiuum, à ſtiria, inqt Feſtus, & capitur pro gutta, vt ſtilla olei, ſtilla aquæ. Item ſtillicidium quaſi ſtillarum cadium, quod ſtillatim cadat. Hinc ſtillula diminutiuum aliud, ſtillo, as. Compoſita deſtillo, diſtillo, diſtillatio, inſtillo, ſtillicidiũ.

Demonium ſeu Demon.] Meſum, id eſt, medium vocabulum eſt, tam in bonum quàm in malum, teſtatur Adagium. Homo homini dęmonium. Et idem Latine quod numen, fortuna, genius, indiges, ſapiens, deus. Nam malos & ignauos fuiſſe aliquos dæmonas fatebantur veteres. Genius enim alius alio præſtabat, & virtute, & ſapientia, & viribus. Erat enim alacrior & celſior genius Auguſti genio Marci Antonij, vt magnus ille Aegyptius dixit apud Plutarchum in vita Marci Antonij. Nec Chriſtiana religio negat inter angelos, interq; dæmones alios alijs eſſe natura & viribus excellentiors. Hæc Lodouicus Viues in Auguſtinum de Ciuitate dei.

Merax.] cis, & meracus, penultima producta. Vergilius corripit:

Conſtitui meracas ædiliciq; notas.

Id eſt, purus, ſolus. Propertius tñ ꝓducit.

Ah pereat qcunq; meracas repperit vuas.

Vnde vinum meracum. A merus, a, um. Hinc merum, ri, ſubſtantiuum.

Opitulor.] aris, penultima correpta, adiuuo, ſubuenio, ab ope pro auxilio & tollendo, id eſt, ferendo, ait Calepinus. Saluſtius: Sæpe maiores noſtri miſerti plebis Romanæ, decretis ſuis inopiæ eius opitulati ſunt. Hinc opitulus & opitulator dictus eſt Iupiter, quaſi opis lator, & opitulatio.

Incaſſum.] Eſt aduerbium, id eſt, fruſtra, vane.

CAP. XXXIII.

Rhinoceros otis.] Græcum eſt à ῥὶν quod narem ſignificat, & κέρας, cornu: animal eſt, vnum cornu in nare habens, vnde ei nomen eſt: hoſtis eſt elephanto: cornu prius ad ſaxa limato cum eo pugnat. In dimicatione aluum maxime petit, quia hanc intelligit ſuis ictibus peruiam eſſe. Martial.

Et pueri naſum rhinocerotis habent.

Eſt etiam Rhinoceros vaſculum olei, inqt Petrus Daſypodius in ſuo Dictionario, guttatim fundens, lauantibus ſe in balneis. Marti: Geſtauit fronte modo me iuuencus rhinoceronta. Me putabis pleno gutto.

Hinc rhinocerotius, a, um.

CAP. XXXIIII.

Noſſet.] Pro nouiſſet ponitur.

Portentum.] ti, à portendo, is, quod portendat aliquid futurum. Vergili. pro bono omine poſuit: Ne quęre profecto, Quem caſum portenta ferant. Hinc portentoſus, a, um.

Deuteronomij

FINIS.

Præfati-

PREFATIONIS DIVI HIERONYmi, in Ioſue, Iudicum, Ruth, & Heſter expoſitio.

Finito tandem pentateucho Moſi, &c] πέντε, quinq; τεῦχος, volumē, quod ea pars quinq; conſtet voluminibus.

Grandi fœnore.] Id eſt, debito ſeu ære alieno quod mora temporis augetur.

Ioſue.] Hebraice, Iehoſſua, id eſt, ſaluator.

Ben Nun.] Ben, id eſt, filius. Filium Nun dixit, ad differentiam Ioſue, filij Ioſedech ſacerdotis. Porro ex Hebraicis interpretationibus, idem videtur eſſe Ieſus & Ioſue. Vtrunq; enim à ſalute dicitur. Et in Eſdra Ieſus filius Ioſedech Ioſue nuncupatur.

Quem Sophtim.] Sophet iudex eſt, Sophtim, iudicum interpretatur.

Eiſdem nominibus.] Nimirum Iudicum communi titulo.

Et Syluam Hebraicorum nominum.] Materiam rudem, & temere congeſtam, Latini ſyluam vocant, ducta metaphora à materijs arborum.

Per membra diuiſas.] κῶλα ſentit. Siquidem omnis oratio, diſtinguitur κώλοις, κόμμασιν & περιόδοις, id eſt, colis, commatibus & periodis, hoc eſt, membris, inciſionibus & circuitis.

Cudere.] Multa ſignificat, hic loci pro componere per metaphoram ponitur. Cuditur pecunia, cuduntur carmina. Aliquando parare, vt Dolos cudere apud Plautum. Cudo monetam, cuſo, as, frequentatiuum. Compoſita, excudo, procudo, recudo. Incus, incudis penultima producta. Sub incudem reuocare. Ouidius:

Et male toruatos incudi reddere verſus.

Pro Græcorum hexapalis.] ἑξαπλοῦς, id eſt, ſextuplex, ſi prima vocalis habeat aſpirationem, quod apud Græcos complures haberentur æditiones. Prima LXX. Secūda Theodotionis. Tertia Aquilæ. Quarta Symmachi. Quinta Origenis. Sexta Euſebij. ἐξαπλόω Græce, eſt explano. Inde hexapla penultima correpta vocat commentaria & explanationes.

Sicubi.] Aduerbium loci, id eſt, ſi alicubi, vt hic.

Arcuatus.] a, um, eſt in modum arcus curuatus, ab arcuo, as, id ē, flexus, obliquus, ſerpentum more. Hinc arcuatim, id eſt, more arcus & flexuoſe.

Carpo.] is, eſt arguo, reprehendo, criminor, ſic hoc loco capitur, vt ne Momus quidem hæc carpat, hoc eſt, reprehenſionis deus, qui Veneris etiam ſandalia carpebat.

Vergilius:

Carpent tua poma nepotes.

Carpere viam, vitales auras, carpere penſa, carpere verbis. Carpere ſoporem, ſomnum, lanam. Compoſita, concerpo, decerpo, diſcerpo, carptim aduerbium.

Aſteriſcus.] ci, Græcis diminutiuum eſt, ab aſter ſtella, quaſi dicas ſtellula * hac figura.

Obelus, ὀβελός.] Gladij ſeu teli genus ē figura veru, hoc modo ⟶ : dicta ſunt alibi & expoſita.

Pammachius.] ij, Monachus fuit, & filius Paulæ Romanæ matronę: ad quem Diuus Hieronymus ſcribit ſubinde, & ad matrem frequentius, & interpretatur Latinis, omnia depugnans & deuincens. A pan & mache.

Siren, & Sirena.] Penultima producta, monſtrum marinum eſt, hoc eſt, tres virgines, Acheloi, & Calliopes filiæ, ore & pube tenus virgines, reliqua parte corporis piſces, Siculum mare incolentes. Harum trium nomina ſi ſcire vis, ſunt Parthenope, Lygia, & Leucoſia. Hinc Prouerb. Sirenum cantus facile præterit, qui Vlyſſem agit, id eſt, ſurda aure ptrāſit, occluditq; aures patulas. Hinc ſirenæus, a, um.

Poſtliminium.] Ex poſt & limina connectitur. Quæcunq; enim à nobis alienata, ad hoſtem perueniunt, cum à noſtro limine exierint, ſi poſt ad idem limen reuertuntur, poſtliminio redeunt. Feſtus: Poſtliminio receptus eſt, ſi qui extra limina, hoc eſt, terminos prouinciæ, captus fuerat, rurſus ad propria reuertitur. Vide Paulum Iurecō ſultum, & Maphæum Vegium Laudenſem. Hinc ius poſtliminium.

¶Præfationis Finis.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Ioſue librum explicatio.

CAPVT I.

Iordanis.] Fluuius in Iudæa eximiæ ſuauitatis. Oritur ad radices Libani, & habet duos fontes vnum nomine Ior, & alterū Dan: qui ſimul mixti, Iordanis nomen

nomen efficiunt. Hæc Diuus Hieronymus ſuper Matthæum cap. xvi.

Veſtigium.] ij, pedis impreſſio eſt, hoc eſt, ſignum quod à pede relinquitur. Quandoq; pro extrema pedis parte ponitur: per tranſlationem, pro quocunq; rei geſtæ iudicio accipitur. Hinc veſtigare & inueſtigare, inueſtigatio.

Euphrates.] Fluuius Meſopotamiæ, in paradiſo oriens.

Rubenitis & Gadditis.] penultima producta à Ruben, & Gad deriuantur, & interpretatur Ruben viſio filij: Gad, fortuna.

CAP. II.

Sethim.] Hic locus eſt in quo Balac rex Moabitarum aduerſum Iſrael congregauit exercitum. Hieronymus in Commentarijs ſuper Micheæ vi. dictum de lignis Sethim.

Hiericho.] Seu Hierichus, ontis, & Hiericus, ci, quadriſyllabum, ciuitas magna fuit, muralibus ſepta parietibus, quæ nõ ferro peruia, nec ariete poſſit eſſe penetrabilis, teſte Ambroſio ſuper Lucam. x. Et interpretat Luna, vel menſis, & odor eius. Num. xxij. Et merito hæc ciuitas nomen ſortita eſt ab odore, cum ibi creſcat Balſamum optimi odoris. Hierichuntinus, a, um.

Rhaab.] Vel Rhachab, mulier Hierichontina, quæ exploratores à Ioſue miſſos, hoſpitio recepit. Alij meretricem volunt, alij hoſpitalariam, latinius hoſpitem, quanquàm & hoſpita inueniatur, fœminino genere, & interpretatur latitudo, quæ verius hoſpitatrix, vt ita dicã, fuit quàm meretrix.

Solarium.] Locus proprie, in quo horæ ad ſolem cõſpiciuntur. Hic tamen locus eſt in domo ſuperior ſtratus. Latini vocant plana tecta, Græci domata. Præterea ſolarium vocant Iureconſulti vectigal, quod pro ſolo penditur. Titulo ne quid in publico fiat. Ambigo, num legendum ſit Salarium.

Vadum.] Eſt aquæ fundus, in quo quiſquis conſtiterit, is iam effugit periculum ne mergatur. Hinc metaphora prouerbialis: In vado eſſe, pro eo, quod eſt in tuto, citraq; diſcrimen eſſe. Item: In vado ſunt om͂ia. Equus me portat, rex alit.

Elangueo.] es, à quo elangueſco, is, q̃d eſt valde infirmus ſum. Gellius libro ſecundo Noctium Atticarum. Negotijs ſe plerũq; vmbraticis, & varijs quæſtibus intentos habent, in quibus omnis eorum vigor animi, corporiſq; elangueſcit, & quod Saluſtius ait, effœminatur.

Coccineus.] a, um, quod eſt grano infectum, id eſt, purpureum, ſpadicum, phœniceum, roſeum, iantinumq; à cocco.

Proſtratus.] a, um, à eſt proſterno, is humi deiectus. Hinc proſtratio.

CAPVT III.

Duo & Ambo.] Sicuti docet Priſcianus, genitiuos & accuſatiuos ſecundũ ſecundam declinationem faciunt, duorum amborum, duos ambos, quamuis in neutro differentiæ cauſſa duum ſoleat dici, pro duorum, vt hic. Vt duum millium amphorarum.

Moles.] Res magna, & magni ponderis. Vergilius: Totamq; infuſa per artus, Mens agitat molem, id eſt, magnitudinem mundi. Metaphorice difficultas.

Alueus.] Vel aluus, multa ſignificat (vt Varro teſtatur) eſt cauata cortex, vel viminceum vaſculum factum manu, in quo quid reponitur. Item locus, vbi apes mellificant. Item venter cuiuſlibet rei inanimatæ. Vnde & pro fluminis foſſa, per quam labitur flumen: quandoq; ſumitur, vt hic, pro ipſo fluuio. Hinc alueolus.

Arens.] Ab areo, es, quod eſt aridum, id eſt, ſiccum. Hinc aridus, a, um, areſco, arefacio. Exareo, reſco, arefactus, a, um, vt rubo arefacto præfractior. Prouerbialis eſt comparatio in difficilem, atq; in inexorabilẽ ac præfractum hominem.

CAP. IIII.

Tranſgredior.] Tranſgreſſus, id eſt, vltra gradior, tranſeo, & tranſuado. D. Brutus. Cicero, vt Alpes trãſgredere. Lactãtius libro ij. Nemo tũc milleſimum annum tranſgreſſus eſt. Hinc tranſgreſſio, apud Rhetores dicitur, cum ab ea ſententia quam propoſuimus, conuertimus ſermonem ad aliquam perſonam, aut rem, aut fortunam, & tanquàm præſentem appellamus. Hinc & tranſgreſſor, oris. Dicitur & trãſgreſſus, us, pro transfretatione.

Monimentum.] Vel potius monumẽtum, dicitur quicqd nos monet, ſeu monere poteſt, vt tituli, ſtatuę, ſepulchra, & id genus alia. Monumẽtum hoc ſit amicitiæ noſtræ. Monumenta ſecundum vias ponebant veteres, vt prætereuntes admonerentur ſe eſſe mortales.

CAPVT V.

Fluentum.] ti, paruum flumen eſt, ſeu aquæ decurſus, vt hic. Ambro. lib. Hexameron: Itaque cum tanta de terris erumpant

pant maximorum fluenta amnium, Nilus effuſa Aegyptum ſtagnans flumine. A verbo fluo, is, de quo multa deriuantur. Hinc participium fluens, tis.

Culter lapideus.] Sic legimus Exodi quarto. Tulit Sephora ilico acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filij ſui. Hinc uoluerunt Hebræi morem circuncidendi petrinis cultris habuiſſe exordium. Vel à Ioſue in Galgalis, vt hic lapideis cultris. Attamen vbi nos petram habemus, Hebræus habet aciem, id eſt, acutiſſimam nouaculã. Hinc Iudæi adhuc nouaculis circumcidũt. Quod dicit hic ſecundo, ſic intellige, quod bis præcepta ſit circuncifio. Primo Abrahę. Geneſis decimo ſeptimo. Secũdo Ioſue hic. Eſt ergo ſenſus: Circuncide ſecundo filios Iſrael, id eſt, ex mandato domini ſuper hac re ſecundo facto. Idem erat populus tunc q̃ & prius, ſed non eædem perſonæ.

Polenta, tæ.] Vel pulenta, perfuſum aqua hordeum, vna nocte ſiccatum, poſtero die frictum, deinde mola fractum, & in multos dies ſeruatum, vt hic. Polenta fœmininum. Plautus in Aſinariæ prologo: Vbi flẽt nequam homines qui polentam pranſitent. Et Ouidius de transformatis: Cum liquido mixta perfudit diua polenta. Vbi mixta polenta ablatiuus eſt. Vide Braſſicanum in ſua grammatica inſtitutione. Polenta ſolum inter latina neutrum eſt. Ouidius lib. ſecundo Metamorphoſeos.

Dulce dedit teſta, q̃d coxerat ante pollenta,

vernacule, maltz. Petrus Daſypodius vocat Germanice eyn gerſten mueſs.

CAPVT VI.

Iubileus.] ei, annus eſt, iuxta Hebræos, vel ſeptimus, vel quinquageſimus, quo ſerui, ancillæq́; manumittebantur, emancipabanturq́;. Hebræis Iobel dicitur, vel Iubal quod buccinam ſonat & cæt. Dictum alias.

Funditus.] Aduerbium à fundo, as, ſicut cœlitus à cœlo, idem eſt, quod radicitus, ſtirpitus, ab origine.

Diluculum.] Ante ſolis ortum aurora, quaſi parua diei lux, quod tum dies luceſcere incipit. Hinc diluculo aduerbium, vt hic, id eſt, ſummo mane. A verbo diluceo, dilucees.

Anathema.] tis, penultima producta in nominatiuo ſeiunctio eſt, & alienatio. Item oblatio, & ſacrificium. Subinde dictũ.

Aerarium.] Aeris repoſitorium eſt, alias gazophylatium, Hebræis Corbon. Hinc ærarij tribuni à tribuendo ære, & ærarij milites, id eſt, ſtipendiarij, quod ſtipem acciperent, dicti ſunt.

CAPVT VII.

Bethauen.] Quidam Bethauen iuxta Septuaginta, qui dixerunt domus ὤρ, ciuitatem ſolis interpretati ſunt, & ſolem iuſtitiæ Chriſtum, vrbem illius eccleſiæ eſſe voluerunt. Quod mihi diſplicet. Neq́; enim domus idoli, quam Aquila interpretatus eſt, domum inutilem, iuxta tropologiam, id eſt, moralitatem ad eccleſiam referri poteſt. Hæc diuus Hieronymus, Commentariorum in Oſeæ, libro ſecundo cap. v.

Vexo.] as, eſt agito, moleſto, perturbo. Iuuenalis:

Dat veniam coruis, vexat cẽſura columbas.

Hoc eſt, Pœna legum exercetur in humiles quoſpiam, & à quibus ob ingenij manſuetudinem aliquid emolumenti poteſt auferri. Rapacibus ignoſcitur. Ideo leges araneaꝝ telis, caſſibusq́; (vt ille dixit, vel Solonem vel Anacharſim puto) perſimiles ſunt, propterea quod in illas ſi quid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: ſin maius aliquid, diſſecat ac fugit. Hinc vexor, ris, paſſiuum, id eſt, moleſtor, turbor, agitor, fagitor. Nã qui huc, illucq́; trahitur, hic vexari proprię dicitur. Hinc vexatio. Compoſitum diuexo, as, à veho, is, xi. idem cum ſimplici.

Conglobo.] as, à globus fit, ſignificatque coadunare, vt hic. Hinc conglobatim aduerbium, ſignificat per globos & aceruatim, teſte Auguſtino libro cõfeſſionum, vnde conglobatio. Et conglobatus, a, um.

Facinus.] Modo factum ſignificat aliquod egregium, vt præclarum facinus, ait Saluſtius, modo ſcelus, vt hic. Cicero libro tertio. off. Ab hoc nulla fraus, nullum facinus aberit. Hinc facinoroſus, a, um. Et eſt medium vocabulum. Vt facinus lachrymabile dictu, ait ille.

Nefas.] Vel p̃ ph, cõtrarium fas: quod genitiuum non habet, ſignificat impium & execrabile. Hinc nefarium & nefarij, id eſt, ſceleſti, impij, athei.

Regula.] Norma eſt, qua lineæ dirigũtur, quaſi menſura dirigens, Græci amuſſim vocant. Hic pro ornamento aureo, lingulæ inſtar aureæ ſumitur.

Vallis Achor.] In qua, teſte Hieronymo ſuper Eſaiam cap. lxv. interfectus eſt Achan, qui & Achari, & Achar, & Achor dr̃, qui furatus eſt de anathemate, & de ſpolijs Hiericho, & cum omni domo ſua interfectus eſt, atque ex eo quod turbarit popu-

lum

ſum,locus ipſe in quo hoc accidit, Achor,i. turbationis,ac tumultus nomē accepit. Hactenus ille. Idem ſuper Oſeæ ij.

CAPVT VIII.

COngeſtus.]a,um, à congero, quod eſt congrego,coaceruo,id eſt, congregatus, collectus. Hinc congeſtitius,a, um, quod congeſtum eſt, vt humus cōgeſtitia, dicit Columella lib. ij.

Digero.]is,ordino,diſpono. Vergilius: Digeris in numerum. Idem: Digerit omnia Chalcas. Quādoq; diuido,diſtinguo. Interdum concoquo, vt digere parumper vinum quo mades,dixit Heli ad Annā. Hinc digeſtio,& digeſtum nouum & vetus & infortiatum.

CAPVT IX.

MAritimus.] a,um, q̊d ad mare incolit,vel quod ad mare eſt, vel ad mare fit,vt ora maritima,gens maritima,bellum maritimum. Plautus: Fluctus maritimos. Amb. Piſces maritimos dixit.

Vter.] tris, tertiæ declinationis, pellis qua vinū aut oleū deferri ſolet, eyn ſavurn haut. Hinc vtriculus diminutiuum, vtricularius, Græce ἀσκαυλης dicitur. Nam ἀσκὸς vter eſt illis. Hinc vtrinium morbus intercus Græce ἀσκίτης.

Perantiquus.]Hic per,habet vim aduerbij,& pro valde ponitur,id eſt,valde antiquus,tamq; ſuperlatiuo quàm poſitiuo iūgitur. Perpauciſſimus,a, um, pptime, pergraue,perdoctus,a,um,&c. innumera.

Pitacium.]Particula corij,qua aliquid reſarciatur, vt hic. Quandoque pro breui epiſtola. Interdum pro ſchædula de membrana exciſa.

CAPVT X.

PRæſidium.] ij,à præſideo, es, eſt præſes,& quod pro vtilitate, & ſalute alicuius auxilij gratia præponitur. Horatius: O & præſidium,& dulce decus meum. Subſidium vero, quod poſtpoſitum eſt ad ſubueniendum laborantibus. Feſtus hæc. Dictum alias.

Induſtrius.] a, um, teſte Valla, dicitur,nō induſtrioſus: ab induſtria, id eſt,ingenioſus. Sic nec ſerioſus, ſed ſerius à ſerio. Cicero in quinto Tuſcula. virum acrem dicit & induſtrium. Valerius tamē Maximus libro tertio.cap.quarto,de Tarquinio Priſco loquens, ſi exemplar nō eſt corruptum & mēdoſum, induſtrioſum pro inuidioſo, & glorioſum pro inuiſo reddidit. Hinc aduerbium induſtrie.

Mutio.],is, tacere,nihil facere, nec dicere. Vnde & mutos dicimus. Terentius: Nihil iam mutire audeo,id eſt, verbum ſonare. Donatus: Item mutire,loqui. Ennius: Palam mutire plebeio piaculum eſt. Feſtus. Hinc Plautus: Viden vt aperiunt ædes feſtiuiſſime, non mutit cardo, id eſt, non crepitat. Hinc muſſo,as,frequentatiuum.

Stipites.] Hic trunci ſunt, & pali fuſteſq;,& lingna erecta,terræq; defixa.

CAPVT XI.

PLanicies.] ei, æquabilitas eſt. Saluſtius: Nam vbi planities erat int̄ ſiniſtros montes, & dexteram rupem aſperam, octo cohortes in fronte conſtituit. Hæc & planitudo dicitur.

Subneruo.]as,à neruo,as,notę ſignificantię,quod eſt neruos incidere, debilitare. Hinc ſubneruatus,a,um.

Situs.]a,um,id eſt,poſſitus,vt hic ſitę, id eſt,poſitæ. Et ſitum, quicquid loco ſuo poſitum,non euertitur. Sed ſitus, us, lanugo eſt,& ſqualor ex humore creatus,quę fit in locis ſole carentibus & humidis. Hinc ſitus puluereus & ſqualidus, vt libri ſitu & ſqualore obducti.

CAPVT XII.

ESebon.]Penultima correpta ciuitas Seon regis Amorrhæorū, in terra Galaad,quæ cum fuiſſet ante Moabitarum, ab Amorrhæis belli iure poſſeſſa ē. Porro nūc vocatur Esbus,vrbs inſignis Arabiæ.

Aroer.]Oppidum Moabitarum, quod ſitum eſt ſuper ripam torrētis Armon, poſſeſſum olim à gente veterrima Omnijm, & poſtea retentum à filijs Loth,id eſt, Moabitis. Arnon torrens eſt, & interpretat̄ maledictio,verius arca. Aroer vero ſuffocatio, vigiliæ

Iaboch.] Fluuius, quo tranſmiſſo luctatus eſt Iacob aduerſus eum,qui ſibi apparuerat, vocatuſq; eſt Iſrael. Geneſis triceſimo ſecundo.

Hermon.] Nonnulli ſic ſcribunt, Aermon,ſine aſpiratu cum diphthongo, mons eſt Amorrhæorum, Phœnices vocant Sanior, & Amorrhæus appellauit Sanir, e regione Peneadis & Libani. Hic trinomius eſt mons, Hermon & Sanir, & Hermonium, ij,quo Pſaltes vtitur. Et Hermonij à monte modico.

Chenereth.]Mare, vbi eſt terminus Iudææ in tribu Nephtalim. Sed & oppidum quod

quod in honorem Tyberij Cæſaris, Herodes rex Iudææ, poſtea inſtauratum appellauit Tyberiadem.

Mare deſerti.] Eſt mare rubrum, ſalſiſſimum, cætera tranſeo.

CAPVT XIII.

PRouectus.] a, um, à proueho, quod eſt produco. Hinc dicimus aliquem ætate prouecta, vt hic, & prouecta prudẽtia.

Longeuus.] a, um, quod eſt longi æui, & multi ſeculi. Hinc longæuitas.

Cariathiarim.] Quinq; eſt ſyllabarum, ipſa eſt Cariatharbe, & Cariathbaal, & Hebron, quæ Cariathiarim vocatur, id eſt, ciuitas ſyluarum.

Gazeus.] a, um, & gazeticus, a, um, vt vina gazetica, penultima producta à Gaza ciuitate Euæorum, in qua habitauere Cappadoces. Vide Hieronymum de locis Hebraicis.

Emath.] Ciuitas quam tranſierunt exploratores, qui ab Ieſu miſſi ſunt. Antiochia eſt alias. Item terminus Allophylorũ, id eſt, alienigenarum in regione Damaſci, vt in Eſaia, quam oppugnauit rex Aſſyriorum. Huius meminit Zacharias & Ezechiel. In Amos quoque Emath Rabba ſcribitur, quod nobiſcum ſonat Emath magna. Hanc quidam videri Epiphaniam volunt iuxta Emeſſam. Quidam cum aſpiratione ſcribunt.

CAPVT XIIII.

NIhilominus.] Id eſt, non minus. Item. Paulominus, multominus.

Cenezeus.] Et conſimilia à Cenez patre Othoniel.

CAPVT XV.

VErgo.] is, eſt declino, tẽdo, vt Sol vergit ad occaſum, id eſt, occidit.

Azotus.] ti, penultima producta vrbs Syriæ. Hinc Azotius, a, um, vt viri Azotij q Azotum habitant.

CAPVT XVI.

ARundinetum.] ti, penultima producta. Locus vbi arundines creſcunt, & cannæ paluſtres ab arundine.

CAPVT XVII.

ANguſtus.] a, um, idem quod ſtrictus, ab anguſto, as, quod eſt ſtringo. Hinc anguſtia, eſt arctitudo. Et coanguſto, as.

Sors.] Quandoq; teſte Feſto ſignificat patrimonium. Item dei reſponſum. Vnde ſortilegi dicuntur, qui ſortes & reſponſa deorum colligunt & tractant. Item quod cuiq; accidit in ſortiendo. Sors etiam eſt prima illa pecunia, & ſumma quæ confertur ad ſocietatem, vt inde lucrum fiat, haupt guett.

Tributarius.] a, um, adiectiuum eſt & ſubſtantiuum, qui ſoluendo tributo obnoxius eſt. Iuſtinianus libro 1. Ciuitates tributarias vocat. Hinc tributim aduerbium.

CAPVT XVIII.

MArceo.] es, eſt putreo, es, corrumpor, à macie dictũ. Hinc marceſco, is. Et marcor, oris. Plini. Si ferri, vel chalybis aliqua rubigo, vel panni marcor affuerit. Emarceo, es, & emarceſco, is, marcidus, a, um.

Ignauia.] æ, eſt inertia, ſocordia, ab ignauus, quaſi non gnauus, id eſt, agilis, fortis, audax, reiq; gerendæ appoſitus. Ignauus, a, um, ignaue & ignauiter aduerbia.

Luſtrantes.] A luſtro, as, id eſt, circumeundo conſiderantes. Dictum alias fuſiſſime.

Sacerdotium.] ij, modo ſacerdotis dignitas eſt, modo ſacerdotis prouentus, nos beneficium & præbendam barbare vocamus. Præbenda neutrius generis in plurali legi apud claſſicos ſcriptores, non præbendas fœminini generis. Aulus Gellius libro decimo quarto Noctium Atticarum. Qui prouincias ſortiti forent, præbenda publice conduxiſſe, hoc eſt, ſal, & ligna legatis publice miſſis præberentur.

Aphricus vel Africus.] Peuultima correpta ẽ ventus, qui ab occidente flat contra vulturnium, dictus ab Africa vbi primum incipit. Hinc aphricanus, a, um, vt Scipio Aphricanus, & aphrice aduerbium.

CAPVT XIX.

SIdon.] Vrbs Phœnicis inſignis Cananæorum, ad aquilonem reſpiciens, &c. Hinc Sidonij populi Sidonis vrbis.

Partior.] iris, idem eſt quod in partes diuido, ſeco. Hinc diſpartior, impartior cõpoſita. A diſpartitus & impartitus, a, um. Partitio, vt linguæ diſpartitæ. Actorum ij.

CAPVT XX.

COmprobo.] as, eiuſdem ſignificantiæ cum approbo, id eſt, laudo, ꝓbo, commendo. Contraria horũ ſunt. Improbo

bo & reprobo, id eſt, damno, & θ thita, id ē, ſignum damnationis, præfigo, vt prouerbialiter dicam. Comprobatus, a, um. Et comprobatio penultima correpta.

Decerno.] is, proprie ſtatuere eſt, conſtituere, diffinire, ſeu de magnis rebus certam ſententiam ꝓferre. Vnde & ſenatus decretum. Cicero libro primo Officiorum. Terentius: Quicquid pepiſſet, decreuerunt tollere. i. ſtatuerunt, deliberarunt, vt hic. Per metaphoram vero, hoc eſt, translationem, ꝑtinet ad ea quæ ſunt dimicatiōis. Titus Liuius lib. primo. Hinc decretū, ſtatutum, ſcitum, placitum, &c.

Fugitiuus.] Dicitur generatim, qui fugit, dictum eſt. Sed fugitiuarius qui libenter ſeu facile fugit. Vide Varronem lib. vij. Hinc aquæ fugitiuæ dicunt, quibus ex publico riuo fluentibus quis, ac non ſuo iure vtitur. A fugo, is, fuga, gæ.

CAPVT XXI.

Ditio.] onis, penul. ꝓducta, in obliquis imperium eſt, à Dite.

Redactus.] a, um, à redigo. Lactantius, lib. iij. Quid ille, qui patrimonium in nummos redactum effudit in mare? Terētius in Phormione: In id redactus ſum loci, vt qđ agam ex illo, neſciam prorſus.

CAPVT XXII.

Sacrilegus.] Qui ſacra legit, hoc eſt furatur. Capitur tamen non raro ꝓ impio, nefario, ſceleſto, & execrando, abominabiliq́;, vt hoc loco. Hinc ſacrilegium, ſubinde dictum.

Deſeuio.] is, à ſæuio. i. iraſcor, crudeliter ago, furo, inſanio, & ira exagitor. Hieronymus: Latrantes canes, qui aduerſus me rabido ore deſæuiunt.

Legatio.] onis, eſt munus & functio miſſioq́; legatorum, à lego, as, quod eſt in legatiōem mitto. Hinc legatus, qui legatiōe fungit, & qui impatoris vicem tenet. Item legatus Apoſtolicus. Reliqua deductitia tranſeo Laconiſmi gratia.

Soboles.] Fœminini generis in ſingulari tantum filiorum ſucceſſio, ab oleſcendo, id eſt, creſcendo dicta, vt adoleſcens, & adulta, & indoles. Lucretius: Siue virum ſoboles ſiue eſt muliebris origo. Feſtus.

CAPVT XXIII.

Perſenilis.] Penultima ꝓducta. Hoc eſt, valde ſenex, & quaſi ſilicernius, vt Terētius vocat, vel capularis ſenex, vt Plautus, quaſi ſtatim capulo efferendus. Per hoc loci auget.

Gyrus.] ri, maſculini generis ambitus eſt, & circuitus, ſeu periodus Græce. Hinc gyro, as, circumgyro, as.

Progreſſioris ætatis.] Eſt prouectioris & longioris, à progrediendo. Hinc progreſſio.

Connubium.] ij, ius eſt legitimi matrimonij, à nubo, is. Vergilius:

Cōnubio iungam ſtabili ꝓpriamq́; dicabo.

Eſt eñ figura quæ dicit Syſtole. i. correptio cum longa ſyllaba, contra eius naturam corripitur. Vbi nu breuem poſuit, quæ natura longa eſt. Nam alio loco longam poſuit. Hectoris Andromache Pyrrhim connubia ſeruas?

Sudes.] is, fœminini generis fuſtis eſt, tōtus, lignum, pertica, ſeu telum ruſticum. Vergilius:

Stipitibus duris agitur ſudibusq́; præuſtis.

CAPVT XXIIII.

Scabro.] onis, vermis qui naſcit de carnibus equorum putridis, eyn pffertzvvubel. Crabro autem ſine ſ inſecti genus eſt, affine veſpis, & œſtris pertinaciſſimum, aculeoq́; peſtilentiſſimo. Hinc ꝓuerbium: Irritare crabrones, eſt iratum prouocare, quo magis excandeſcat. Vide Plinium libro vn decimo cap. vigeſimo primo. Et Chiliades Eraſmi.

Optio.] onis, eſt electio, ab opto, as, qđ quod quis ſponte eligit, hoc optat. Si tibi datur optio, vtrum malles. Item optio apud Iuriſconſultos, eynn zugegebner man eynem krancken. Acceſus. Hinc optatiuus, a, um. Optabilis, e, omnia ab opto, as. Compoſita adopto, adoptatio. Adoptiuus, a, um. Adoptatiuus, a, um. Coopto. Exopto, exoptabilis, e. Præopto. Optato aduerbiū.

Potiſſimum.] Dicendum eſt à potis, nemo enim niſi Priſcianus dixit potiſſime, qui tamen in hoc non ſatis recipitur.

Ignoſco.] is, ignoui, notum, eſt valde noſco & diſco. Auget enim hic in. Varro. Vos qui in theatrum voluptatem auribus aucupatum concurriſtis domo, adeſte, & à me quę feram ignoſcite, domum vt feratis à theatro literas. Aliquando eſt veniam dare, & excuſatum habere, atq; condonare. Hinc ignotus, a, um, id eſt, incognitus. Et participia ignotus, & ignoturus, alij ignoſciturus. Item ignoſcentia.

Grandis & hoc grande.] Olim ad ætatem tantum referabat iam adultā. Terent.

Virginem

Virginem tam grandem dixit. Plinius iunior: Mulier natu grandior, tot liberorũ partu. Nunc vero grandis pro magno ſumitur, & nonnunquã ad inanimata refertur. Grandes materias, ait Hieronym. ingenia parua non ſufferunt. Hinc pergrandis, id eſt, valde grandis, & prægrandis etiam legitur. Hinc grandiuſculus, a, um, granditer, granditas, grandæuus, a, um, grandiloquus, a, um, grandiloquentia, grandio, is, id eſt, grandem facio, grandeſco, cis.

¶Ioſue FINIS.

QVARVNDAM DICTIONVM in Iudicum librum explicatio.

CAPVT I.

Liber Iudicum.] Hæbreis Sophtim dicitur. Nam Sophet iudex eſt, à nomine autorum, quia quiſque Iudicum tempus ſuum, id eſt, facta ſui temporis redegit in ſcriptis.

Bezech.] Vrbs regis Adonibezech (q interpretatur dominum Bezech, vel dominus fulminis, ſiue dñs contemptus vani. Adonai quippe dominum ſonat) hodieq; duæ villæ ſunt nomine Bezech vicinæ ſibi in decimo ſeptimo lapide à Neapoli deſcendentibus Scythopolim.

Conſulo.] is, cum accuſatiuo, ſignificat conſilium peto, vt conſului doctos. Poteſt in hac ſignificatione duos habere accuſatiuos, vt: Conſulo te bonum conſilium. Cũ datiuo neutrum eſt, & ſignificat conſilium do, vt medicus conſuluit mihi. Interdum prouideo, proſpicio, & præſidium fero. Vt: Conſule honori tuo, rebus tuis, ſaluti tuæ. i. prouide. Hinc conſilium, & conſultatio, & conſultus, vt Iureconſultus. Hinc adagium: Malum conſilium conſultori peſſimum.

Falcatus.] a, um, quod formam falcis habet. Plin. lib. x. Falcatam caudam erigẽs. Rurſus falcatum dicitur falcibus inſtructũ. Vnde falcati currus dicti ſunt, vt hic. Macrob. Inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus. Hinc falcarius, a, um, falcarij item. Falco, as, & defalco, as.

Cineus.] æi, med. prod. Notãda eſt hoc loco hiſtoria. Quod Ietro ſocer Moſi. i. pater Sephoræ vxoris Moſi, trinomius fuit. Nũcupatus eſt enim Ietro, Cinæus, & Raguel, cuius filius fuit Heliab, vel Obab. Vide Nũe. ca. x.

Aſcenſum ſcorpionis.] Scorpio, ſeu ſcorpius multa ſignificat, animal venenoſum, militare inſtrumentum, herbam quandam. Sed hic pro cœleſti ſigno accipitur, quando ingreditur ſol Scorpium. xiiij. Caled. Nouembris. Non nomen loci, vt Carrenſis autumat.

CAPVT II.

ARa.] ę. ab anſa Varro putat dictum, id eſt, altare, vel altarium. Vergil. Talibus orantem dictis araſq; tenentem. Alij ab ardendo deriuant, & habet primam prod. Eſt etiam Ara ciuitas Arabiæ regia, nec non Inſula Arabiæ contermina, vt ſcribit Ptolomæus. Hara, ræ, vero per aſpirationem habet primam corre. & ſignificat porcorum, ſeu auium ſtabulum. Ouidius: Tertius immundę cura fidelis harę. Diminut. arula. Adagium: Vſq; ad aras.

Fornicor.] ris, hic p idololatria ponitur. Hinc fornicantes. i. idololatrãtes. A quo fornicatio, & fornicarius, a, um, & ſubſtanti.

Adinuentio.] nis, eſt nouus rei modus inuentus, ab adinuenio, is, verbo. Hinc adinuentiones ſunt, ſtudia inueniendi, Græci nominãt ἐπιτηδεύματα, epitedeumata. i. ſtudia.

Experior.] ris, ſignificat tentare, periculum facere. Terent. Omnia prius conſilio experiri, q̃ armis ſapientem decet. Hinc experientia, eſt vſus rei, atq; doctrina. Item experimentum. Expertus, a, um.

CAPVT III.

SAtrapa.] æ, pen. cor. dictio Perſica, & apud nos ſignificat præfectum. Hinc ſatrapia, id eſt, præfectura, penult. prod.

Copulo.] as, eſt idem quod coniungo, ſocio. Hinc copula eſt cuiuslibet rei numerus duplex. Hinc copula matrimonij dicitur. Et copulatio, coniunctio, copulatus, a, um. Dicimus eleganter: Detrahere canibus copulã. Copulor, aris, deponens, apud Plautum copulantur dextras. Copulatiuus, a, ũ.

Anceps.] tis, à caput compoſitum eſt, dictum, quaſi dubij capitis. Diſtichon: Autor huius mihi ignotus eſt, niſi quod eum olim vidi in Monaſterienſi ciuitate Vueſtphaliæ, puto N. Helium, non Eobanum illum Heſſum. Ancipitis Iani claudantur limina Chriſte. Aurea quo pacis commoda ſeruet humus. Interdum dicitur, quod vtraque parte acutum eſt, vt anceps gladius. Vergilius: Vecte atque ancipiti ferro: Effringam cardines. Nonnunquàm pro ambiguo, vt Vergilius: Anceps pugna diu. Hinc anceps ferrum, gladius.

Capulus.] Capulum manubrium eſt, & feretrum, quo mortui feruntur. Hinc capularis, e, vt: Capularis ſenex. Capula, e, poculi genus cum anſis, capulator, oris.

Sagum.] gi, chlamys militaris quadra.

Sica.] æ, gladij genus breuioris, quaſi ſeca à ſecando. Hinc ſicarius, qui ſica .i. gladiolo hominem interficit, per abuſionem dicitur, qui cædem telo quocūq; commiſerit, vulgo, eyn bluotzapp, eyn todſleger.

Aluus.] ui, ab alluendo dicta eſt, ꝓprie qua ſordes effluunt, ſiue eluuntur, alias venter. Græci gaſter, & cilia vocant. Hinc cita aluus, eſt ſolutus venter. i. qui foriolo laborat, & correptus eſt. Siſtere aluū. Ciere aluum.

Poſticus.] Et ca, cum, pen. prod. pro oſtio in poſteriori parte capitur. Plautus in Trinummo. Aliud autem poſticum ædium noſtrum. Horati. Atria ſeruantem poſtico falle clientem. Legitur etiam poſticus. Perſius: Poſticæ occurrite ſannæ, hoc eſt, irriſioni factæ à tergo. Auſon. Poſtico vulnere foſſor. Poſticulum diminut.

CAPVT IIII.

Victoria.] A vinco, vincis, vici, victū, eſt triumphus, ſuperatio, & epinicion in bello, à quo victorioſus, vincibilis, q vinci poteſt. Item à vinco, victor, victrix, victima, victimarius. Victoria ſecundum Auguſtinum libro de Ciuitat. dei, iiij. cap. xiiij. eſt dea, cui erat ædicula ad forum Romę à Catone ſeniore dicata. Erat & victoriæ ædes ꝓpe ædiculam, quam ædem M. Poſthumius Megellus ædilis curulis ex mulctatitia pecunia faciendum curarat. Conſul cum M. Attilio Regulo bello Samnitico dedicauit: Huic L. Sylla bellis ciuilibus victor ludos inſtituit, Aſconius Pædianus. Meminit & Cicero prima actione in Verrem. Victoriā Heſiodus filiam dicit *Stygis et Pallantis*: Fratres victoriæ ſunt zelus, potentia, vis, quæ ſemper Ioui regi aſſident, nec ſine illis imperiū eſt, vel Ioui, vel cuiq̄ principi vllum.

Siſara.] Media corre. dux fuit exercitus, vt textus indicat, & interpretatur, vel equi viſio, vel hirundinis viſio.

Debbora.] Sic ſcribitur apud Hebræos cum duplo bb. non l. nomen prophetes, nec inter viduas, ſed inter prophetiſſas numeratur, alio nomine appellatur Regina, & interꝑtatur apis, vel loquax. Tu legito Canticū Debboræ. Porro, huius auſpicijs & ꝓpe ductu, ſed Impatore belli Barach, tribus Neptalin Iſraelitæ fuderūt exercitum copioſiſſ. Siſara, Iudicū iiij. Et apud Ioſephum lib. de Antiquitatib. v. Præfuit hæc Debbora populo Iudæo annos quadraginta, quo toto tempore feſta pax fuit in Iſrael.

Perterreo.] es, compoſitum à terreo, quod eſt timorem incutio, id eſt, valde terreo, deterreo, exterreo eiuſdem ſignificationis. Hinc deterritus, a, um. A terror, oris. Hinc terribilis, e, & terriculamentum. Abſterreo, es.

Deſilio.] is, à ſalio, deſilui, deſultum. Vergil. Deſiluit Turnus bijugis. Hinc deſultare, & deſultorius, a, um, vt equi deſultorij duo, ipſi ſine Ephippijs, à Græcis celetes dicti, quod ex his facile deſiliant deſultores, qui ſingulis equitibus præſto erant. Hinc ꝑ tranſlationem Apuleius, deſultorias ſcientias dicit, & Martianus de nuptijs Philologiæ: Leuitate, ait, pernix deſultoria geſtiebat. Deſultoria oratio. Beroaldus.

Clauus.] Nauis gubernaculum, & cōmittendi inſtrumētum quo quid affigitur. Etiam eſt genus tuberculi, maxime plantas digitosq; pedis infeſtans, eyn luchtdorn.

Malleus.] ei, inſtrumentum fabrile, ꝙ res duras molliat, quaſi molleus. Ea enim quæ dura ſunt molliuntur ad ignē, vt malleis flagellentur. Hinc malleolus, malleolaris, & hoc malleolare. Malleo, es, id eſt, operor malleo, malleator, & malleatus, a, um, vt libri malleati. Malleus ligneus, eyn ſchlegel.

Tempus.] oris, vt Varro ſcribit, eſt interuallum mundi, & motus, diuiſum in partes aliquot ab ſolis, & lunæ curſu, à quorum tenore temperato, tempus dictum eſt. Ariſtoteles menſuram motus dixt eſſe tempus, ita vt ſine motu tempus non percipi vllum exiſtimet. Sunt ex philoſophis, qui motum ipſum tempus eſſe diffiniant, ſicut Stoici. Et tria ſunt tempora, præſens, præteritum, & futurū. Hinc elegans hexaſtichon Iacobi Hoxlini olim præceptoris nunquàm pœnitendi. Dum bibulos ardens exiccat Sirius agros. Optamus frigus, Biſconiasq; niues. Obruta quando iacet tellus candore niuali. Præſtat frigoribus, Phœbus ab axe calens. Præteritum laudamus: abit ſine nomine ꝑſens. Perdimus & præſens præteritumq; ſimul. Aliquando pro temporis conditione Cicero: O mores, o tempora, addo dū hæc ſcribo, infeliciſſima, periculoſiſſimaq;. Et tēpus pars capitis eſt, vt hic, der ſchlaff. Et nō ſcribitur, neque legitur timpus, differentiæ cauſſa, ſed tempus. Hinc tempuſculum, temporale, temporaliter, temporaneus, & temporarius, temporius, temporanee, & temporarie, tempeſtas, tempeſta, tempeſtuoſus, tem-

tempeſtiuus, a,um, tempeſtiue, tempeſtiuitas, tempeſtum.

CAPVT V.

Diſcrimen.] nis, ſeparatio eſt, & differentia. Etiam certamen eſt, & periculum. Vergil. Per tot diſcrimina rerum Tendimus in Latium. Hinc diſcriminare, & diſcriminatim, & diſcriminale, id eſt, diſcerniculum, acus eſt, quę crines diſcriminat. Hinc diſcriminoſus, a, um. Indiſcriminatim aliud aduerbium.

Barathrum.] ri, med. indifferente, locus eſt immenſæ abyſſi & profunditatis, & pro orco, tartaroq; interdum ſumitur (maxime apud poetas) vnde nemo emergi poteſt, & p voragine accipitur. Barathro, onis, eyn fraſz, verſchlemmer.

Sibilus.] li, maſc. gene. in ſingulari. In pluratiuo maſc. & neutri. Et eſt ſonus q fit ore: vt equi, boues & huiuſmodi, ſi ad bibendum ducantur. Etiam de vento & huiuſmodi dicitur. Hinc ſibilare, & exibilare, quod eſt explodere.

Suffoco.] as, pen. prod. contra vulgi morem, idem quod ſtrangulo. Ouidi. Suffocent animam dira venena tuam. A focali deriuatur, quod eſt colli vinculum, & producit fo. ſed focus corripit primam. Diſtichon Iacobi Horlini: Rarenter vacuas fumus conſurgit in auras. Quin rutilus ſubſit igne calente focus. Suffocare vrbem fame, dixit Cicero. Suffocatus, a, um, ſuffocatio.

Voluto.] as. eſt ſæpe voluo, & aliquãdo mente voluo, & cogitatione perquiro. Vergil. Id quidem ago & tacitus, Lycida mecum ipſe voluto. Hinc volutabrum, volutatio, volubilis, e, & volutatim aduerbium.

Exanimus.] Et exanimis, & hoc exanime, & exanimatus, a, um, ambo duplicem, eandẽq; ſignificationem habẽt, pro mortuo, & vita functo. Licet Seruius differentiam ponat. Interdũ idem eſt quod exterritus. Hinc exanimalis, & hoc exanimale. Et exanimo, exanimas, perterreo, aut anima priuo. Item: Ex animo facio. i. ex animi ſentẽtia facio. Ex animo eſt, vt natura fert, hoc eſt, vt refert naturalis, & ingenita actio.

Rutilo.] as, idem eſt quod ſplendeo, luceo, clareo. Hinc aurum dicimus rutilare. Et color rutilus eſt ſubniger. Irrutilo, as, id eſt, valde rutilo. Rutilus, a, um. Rutuli populi Italiæ prope Romam.

CAPVT VI.

Antrum.] ri, cryptæ, Latine ſpecus, vel cauerna, quaſi atrum, inquit Ambroſius libro Hexameron: Antra deſerti teneris ſub annis, &c. in hymno diui Iohannis Baptiſtæ.

Spelunca.] æ, eſt ſpecus, quæ à Græcis σπήλαιον dicitur. Vergil. Certum eſt in ſyluis inter ſpelæa ferarum Malle pati.

Torculum.] Penulti. produ. quod vſu torculare dicitur, & per apocopen torcular, ædificium eſt vinarium, & machina, qua vuæ prælo torquendo exprimũtur in lacum. Varro: Vincis vbi ampla cella torculum reſpondeat. Nonius: Hinc torcularius, a, um, vt vaſa torcularia.

Preſtolor.] ris, penult. prod. ait Henricus Bebelius, de abuſione linguæ Latinæ, contra vulgi opinionem, de verbis mediam producentibus, ex præ & ſtolor. i. ſto. Nam is dicitur præſtolari, teſte Feſto, qui ante ſtando ibi, quo venturum excipere vult moratur, manet & expectat. Alias ſignificat præſto eſſe, parere atq; obſequi. Donato auto. Hinc præſtolatio. Sed Petrus Daſypodius corripit penult. & cum u. ſcribit, niſi Typographus erret.

Nemus.] oris, lucus, & ſylua: fere idem ſunt, apud poetas tamen confunduntur, autoresq;. Hinc nemoroſus, a, um, nemorenſis, nemorenſe.

Vltor.] is, ab vlciſcor, ris, quod eſt vindico, iniuriam non impunitam relinquo, eſt vindex. Hinc vltrix flamma dicitur, & vltio vindicta.

Vellus.] ris, lana eſt ex ouibus detonſa, vulgo eyn fluſs, oder ſchupper vvoll.

Concha.] æ, genus piſcis, ex cancrorum genere. Conchæ & Oſtrea dicuntur. Ouid. Oſtrea quæ in conchis tuta fuere ſuis. Colu. Implicitus conchæ limax. Hinc vaſculi quoque genus eſt concauum, alias alueus dicitur: ſic hoc loci capitur. Etiam eſt genus vaſis vinarĳ, in quod e dolio hauritur vinum. Iuuenalis: Cum bibitur concha. Dicitur & conchus. Aliquando pro tuba ponitur. Vergilius libro ſeptimo Aeneidos: Sed dum forte caua dum perſonat æquora concha.

Madeo.] es, hoc eſt, humore, & liquore perfundor. Hinc madeſco, is, madefacio, madefio, & madido, as, madidus, a, um, madefactus, a, um.

CAPVT VII.

Predica.] Media cor. imperatiui modi à prædico, as, quod eſt concionor, i. eſt, concionare. Sic Paulus ad Timotheum: Prædica verbum, inſta opportune, &c.

Iambo.] is, bi, ſecundum Priſcianum, aliĳ

alij lambui. Hieronymus, hic loci, lambuerunt aquas.i.linxerunt,hoc eſt,lingua ſuauiter tetigerunt,canum more.

Poples.] tis, pars oppoſita genu quæ curuatur. Accipitur q̃ńq; pro tota illa parte neruoſa.Liuium taceo libro vigeſimo ſecundo,eyn knye ſcheibe, eyn knybug.

Subcineritius.] Quod ſub cinere coquitur, vt panis ſubcineritius. Sæpe explicatum.

Lagena.] Penult. prod.genus vaſis teſtacei,non tam ad aquam, quam ad vinum, alioſq; vſus,accommodum. Hinc lagenula, & laguncula diminutiuum. Græci ceramion vocant.

Lampas.] dis, Latine valet fax, teſte Plini.vel vt dicit Raphael Regius, generale eſt vocabulum omnium eorum quæ accenſa lucent. Lampadion Græce,eſt parua lampas,ſæpe pro lucerna ponitur. Perſius: Qui prior es, cur me in decurſu lãpada poſcis?

Hydria.] æ, vrna ad capiendam aquã. Plautus aqualem vocat, ab ὕδωρ Græce, quod eſt aqua.

Perſono.] as, media cor. eſt valde ſono,ſeu perfecte ſono,vel ſonando ſono. Lactant. libro I. Qui cum frequenter citharæ cantu perſonaret.

CAPVT VIII.

Iurgo.] as, quaſi iure contra aliquem ago,atq; verba contentioſa facio. Vnde & iurgatio(vt Feſtus ait) iuris actio dicitur,& iurgor,aris, deponens. Horatius: Iurgatur verbis. Hinc & iurgium, iurgioſus, a, um. Compoſitum obiurgo,as, obiurgatio, trix: vt epiſtola obiurgatrix.

Racemus.] Pars botryonis, ſeu potius ipſe botryon.Racematio.

Vindemia.] æ, quaſi vinidemia,à vino demendo. Vergil.lib.ij.Georg.Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris. Transfertur & ad alia, vt mellis vindemia. Hinc vindemiator,& vindemitor. Virgindemia, id eſt, virgarum collectio.

Laſſitudo.] Eſt moleſtia, & fatigatio, quam ex labore ſuſcipimus. Saluſtius: Non famem, aut ſitim,neque frigus, neque laſſitudinem operiri. Laſſus, a, um, vt: A laſſo rixam quæris.

Tribulus.] li,ſpinæ genus à ſemine triangulari, quod cuſpidatus trifariam feriat. Ouidius libro x. Metamorph. Lolium, tribuliq; fatigant Triticeæ meſſes.

Bulla.] æ, eſt tumor ille inanis, qui viſitur in aquis, momento temporis enaſcens ſimul & euaneſcens. Hinc prouerbium Varronicum in præfatione ſua: Homo bulla,admonet homine nihil eſſe fragilius,nihil fugacius, inanius nihil. Etiam inſigne erat olim triumphantium,& ornamentum aureum: ſic hoc loco capitur. Accipitur etiam pro ornamento, quibus balthei decorantur. Apud noſtrates etiamnum pro diplomate pontificio ponitur. Hinc bullatus, a, um,vt bullatæ nugæ.

Inauris.] ris, ornamentum eſt aurium, Græci amphotides vocant, id eſt, aurium integumenta.

Monile.] lis, penulti. prod. ornamentum gutturis,quod ſolet de virginum collo pendere,Græce ὅρμισκος nuncupatur.

Torques.] is, eſt circulus aureus,flexibilis,obtortus,& eſt colli ornamentum,pro quo ſignificato eſt maſculini & fœmini.generis. Cicero in Mario,torquem fœminino gene: Titus Liuius maſculino vſus eſt. Dicitur & torquis.Propertius: Torquis ab inciſa decidit vnca gula.Hic torques ſtare non poteſt. Torquatus,a,um.

Concubina.] æ, vt ait Paulus Iuriſconſultus, quæ cum vxor non ſit, cum aliquo tamen cubat,&viuit, vulgo eyn kebſsvveib. Hinc concubinatus,us,à concumbo,is,concubitus.

CAPVT IX.

Pondo.] Ponunt quidam in omni genere, & ſignificat libram & pondus duodecim librarum. Alij in neutro tantum, dictum eſt alias.

Promoueo.] es,eſt vehementer & vltra moueo,prolongo,vltra eo. Terentius in Andria: Eho tu impudens, non ſat habes quod tibi dieculam addo,quantum huic promoueo nuptias, id eſt, prolongo. Etiam eſt ad honorem vehere. Hinc promotus,a,um, & promotio.

Ramus.] mi, genus eſt ſentium, aſperrimum, aculeis, & flore gratiſſimum. At Rhamnus cum h. genitiuum facit Rhamnuntis, eſtq; Atticæ regionis pagus, à quo formatur Rhamnuſius. Hinc Rhamnuſia, fortuna dicta indignationis dea, quam Græci Nemeſin vocant.

Vmbilicus.] Penulti. prod. quicquid in aliqua re medium eſt,dicitur. Item vmbilicus ligamentum inteſtinorum, quod mediam fere ventris planiciem obtinet. Item Vmbilicus, ornamentum,& veluti clauiculus quidam, quo libri ornantur, & gemmæ ligantur,& pro fine ſumitur. Hinc prouerbium,Ad vmbilicum adducere,interpretatur

tur Porphyrio, eſt finire & conſummare opus. Martialis in fine quarti libri: Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle. Iam peruenimus vſq; ad vmbilicum, Tu procedere adhuc & ire quæris. Idem lib. v. Qui cedro decorata, purpuraq; Nigris pagina creuit vmbilicis. Rurſum vndecimo lib. Explicitum nobis, vſque ad ſua cornua librum. Et quaſi perfectum, Septitiane refers. Idē fere pollent hæc. Summum faſtigium imponere. Summam manū addere. Supremum fabulæ actum addere. Cataſtrophe fabulæ. A capite vſq; ad calcē, id eſt, coronidem impoſuimus.

Palo.] as, idem quod ſepio, is, & quaſi palis munio. Et palare, vt hic, vagari, erreq; eſt. Inde & diſpalare, eſt diuidere. Hinc palabundus, a, um.

Certatim.] Aduerbium ſignificat ſingulariter vnum cum altero, vt hic. Et Suetonius in Auguſto. Senatus & in funere ornando, & in memoria honoranda, eo ſtudio certatim progreſſus eſt.

Propugnaculum.] li, munitio eſt, aut quaſi locus munitus. Vergil. Et propugnacula bello, tuta parant. A propugno, as, propugnatus, a, um.

Euaginare.] Eſt enſem nudare, atque ſtringere. Sæpenumero explicatum.

CAPVT X.

Patruus.] i, eſt frater patris mei. Hinc adagium: Ne ſis mihi patruus. Ne ſis mihi tutor, id eſt, ſeuerus. Sapere patruos. Alias dictum.

Figo.] is, eſt coniungo, fodio, planto, percutio, ferio. Vnde figere ceruum dicimus. Compoſita tranſeo. Hic fixere, pro fixerunt. Dictum alias.

CAPVT XI.

Latrocinior.] ris, eſt latronum more deprędor. Hinc latrocinium. Et latrunculator, qui rerum capitalium iudex, ſeu q̄ſtor appellatur, vulgo iudex maleficorum, eyn blut richter. Hunc quidem carnificem vocant, eyn diephencker, meyſter Hanſs.

Indico.] is, penult. prod. à dico, id eſt, denuncio, licet differat à denunciare, multa ſignificat. Indicens, hic med. prod. id eſt, denuncians. Hinc indictum, quod ſolenniter promulgatum eſt, vt bellum indictum, dies indictus, id eſt, ſtatus.

Iepte.] Cuius ſimile videtur ei quod de Agamemnone ſcribunt Tragici, qui in Aulide filiam Iphigeniam immolauit Dianæ. Iepta ſacrificium multi reprobant, nam votum de his rebus, quæ ſolent immolari cū bona dei gratia, erat interpretandum, vt illud quoq; Agamemnonis.

Conſitus.] a, um, penult. cor. à conſero, vt hortus arboribus conſitus. Hinc conſitio. Videto Catonem, & conſititius, a, um.

CAPVT XII.

Diſcepto.] as, eſt contendo, diſputo, diſcordo. Aliquando moderor, & cōpono. Hinc diſceptatio, & diſceptator eſt rei ſententiæque, moderator, vti docet Cicero in partitionibus.

Vadum.] di, locus fluuij, per quem tranſuadari poteſt abſque periculo. Hinc adagium: In vado ſunt omnia, id eſt, in tuto, & tranquillo. Equus me portat, rex alit. Aliena viuo quadra, vt ait Iuuenalis: Vt bona ſumma putes, aliena viuere quadra.

Iugulo.] as, id eſt, iugulum cædo, ſeu fodio, ſtrangulo, & ſuffoco penult. corre. q̄d non ſolum de gladio, verumetiam de morbo dicitur. Hinc adagium: Per iugulum redire, id eſt, reuocare, & recantare, ſeu vt Græci dicunt παλινῳδεῖν, palinodin, id eſt, recantare ea quæ male dixeris.

Vehemens.] A mentis vi & impetu, ſicut docet Gellius, dicitur: Nam ve hoc loco intentiua eſt, & ſignificat graue, magnū, vrgens, acer. Hinc vehementia. i. grauitas, acritudo, & vehementer aduerb.

CAPVT XIII.

Liberi.] Filij ſunt, quorum etiam appellatione vnus filius continetur, hi & pignora dicuntur. Sic etiam Latine vnus filius liberi dicitur, ſicut Gellius ſcribit libro ſecuudo Noctium Atticarum cap. xiij. affertq; dictum Sempronij Aſellionis, qui de vnico Sempronij Gracchi filio liberos dixit. Herennius Iuriſconſultus libro Digeſtorum quinquageſimo idem confirmat.

Sicera.] æ, media correpta, per ſ. ſcribendum eſt, non c. nec enim à cicere dicitur leguminis genere, verum vox eſt Hebraica, quæ per Sin apud illos ſcribitur, à verbo Sacar, quod ſonat inebriari. Vnde apud illos omnis potus factitius, qui poſſit inebriare, ſicera dicitur. Porro vini factitij vſum fuiſſe apud Aegyptios, teſtis eſt Diodorus Siculus, quod ſua lingua vocarent Zuthum, id quod olim Galli ceruiſiam vocabant, Hiſpani cæliam, teſte Plinio. Germanice bier.

Nouacula.] æ, culter eſt raſorius, à nouo, as, quod quaſi nouum, & glabrum facere videatur. Adagium: Nouacula in cotem.

Nazareus.] A Nazareth Hebraicum eſt, idem quod dedicatus deo, ſanctus & floridus.

CAPVT XIIII.

Sæuus.] a, um, eſt durus, crudelis, auſterus, horridus, accipitur & pro forti, vt: Sæuum ſtimulare leonem. Hinc ſæuio, is, & ſæueritas, & ſæueritudo, atq; ſæuitia, fere idem ſunt.

Rugire.] Proprie leonem inſtar, vociferari. Hinc rugitus pen. prod. leonum clamor eſt, transfertur & ad alia.

Examen.] Proprie eſt apum ſoboles, q̃ ſua aluearia deſerens, nouas ſedes quærit, vulgo ſchvvurmungh. Nec ſolum de apib. ſed & veſpis, & huiuſmodi ſimilibus intelligitur, vt hic.

Problema.] tis, neut. gen. dictum implicitum, & inſolubile, vel propoſitio cum interrogatione, vt problemata Plutarchi, & Ariſtotelis: Græcis eſt propugnaculũ, prætextus, propoſitio.

Sindon.] Veſtis tenuis, vel velum ſubtiliſſimum, vt in Euangelio exponemus, vita ſuperſtite.

Aſcalon.] Vrbs nobilis Palæſtinæ: quæ & ipſa antiquitus vna fuit de quinq; ſatrapijs Philiſtinorum, ſeparata quidem tribui Iudæ per ſortem, tamen non retenta ab ea, q̃a habitatores eius ſuperare non potuit.

Pronubus.] Penulti. corre. à pronubo, is, quod eſt nuptijs præſum. Siquidem pronubæ adhibentur nuptis, quæ ſemel nupſerunt, auſpicij cauſſa, vt ſingulare perſeueret matrimonium, prætextatis nefas erat obſcœno, & inſubido verbo vti. Ideoq; prætextum appellabant ſermonem, qui nihil obſcœnitatis haberet. Feſtus: Hic & paranymphus, teſte Hieronymo, ab antiquis auſpex dicitur.

CAPVT XV.

Inuiſere.] Eſt viſitare, & frequenter viſere, vt inuiſere literis, eſt compellare literis. Compoſita à viſo, is, ere, ſunt inuiſo, reuiſo, prouiſo.

Stupeo.] es, hoc eſt, præ admiratione ſtupidus ſum, & regidus, attenuatusq;. Hinc ſtupeſco, is, ſtupidus, a, um, & ſtupiditas. Compoſita, obſtupeo, obſtupeſco.

Sura.] æ, eſt cruris pars poſterior. pulpoſa, & carnoſa, die vvade. Adagium: Genu ſura propior. i. tunica pallio propior eſt.

Specus.] us, ſecundum aliquos trium generum, id eſt, ſpelunca. Specu indeclinabile idem. Item ſpelæum.

Silex.] cis, eſt lapis durus, ex quo ignis excutitur. Vnde diſtichon Iacobi Horlini olim præceptoris mei Marpurgi, nunquàm pœnitendi. Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundunt largum præla onerofa merum, &c.

Maxilla.] æ, quæ & mandibula, pars eſt illa capitis interior, in qua ſunt dentes, tametſi pro exteriori interdum ſumatur. Hinc maxillaris, & hoc re, vt dens maxillaris, id eſt, molaris.

Molaris.] æ, adiectiuum eſt à mola, vt lapis molaris, denſes molares. Subſtantiue vero maſc. gene. dens eſt maxillaris, qui cibum confractum molit, eyn ſtock zan. Hinc molendinum, & moletrina penulti. prod. idem quod mola. Vnde molo, is. Compoſita, immolo, as, commolo, is, permolo, is, tertij ordinis: molitor & molendarius idẽ, molitura malungh.

CAPVT XVI.

Percrebreo.] es, à crebreſco, is, crebui, hoc eſt, celebris fio, et diuulgor: à quo p crebreſco, vt rumor increbuit. Hinc creber, bra, brum. i. frequẽs. Aduerbiũ crebro, & crebritas, & crebritudo eſt frequentia.

Fores.] Pluratiuo numero, ſunt ianuæ, & oſtia portæ, vt: Non opus eſt vernas foribus præfigere frondes. Qui locuplete penu vina Phalerna tenet: thuren. Iacobus Horlinus autor.

Poſtes.] Sunt, quibus fores adhærent maſc. gene. Hinc poſticum, & poſtica, penul. produ. Explicatum alias copioſius.

Dalila.] Sic debet ſcribi ſecundum Hebræos, nõ Dalida. Sampſonis (qui interp̃tatur ſol) amaſia: quæ transfertur in pauperẽ, ait diuus Hieronymus ad Pammachium, in epiſtola ſuper Oſee.

Nerniceus.] a, um, quod eſt ex neruo, vt hic. Sed neruoſus, a, um, quod habet multos neruos, id eſt, fortis, & lacertoſus, vt homo neruoſus.

Satrapa.] æ, vel ſatrapes, penult. cor. præfectus dicitur.

Stuppa.] æ, vile linum eſt, & cortici lini p̃ximum. Hinc ſtuppeus, a, um, vverck.

Sputamen.] Idem quod ſputum. A verbo ſpuo, is, vel ſputo, as. Hinc compoſita, conſpuo, expuo, vt in expuentem recidit q̃d in cœlum expuitur, vti eſt in prouerbio.

Tela.] æ, eſt illud quod texendo perficitur, veſtis, linteum, aut huiuſmodi. Hinc telas aranearum vocamus. Et exordiri telã, prouerbialiter pro eo quod eſt negotij quippiam arte inſtituere. Subinde expoſitum.

Licium.

Licium.] ij, filum eſt, quo textores implicant ſtamina. Hinc liciatorium lignum illud oblongum, & tranſuerſum textorum.

Vincio.] is, quarti ordinis eſt ligare. Inde vinctus,a,um. Vinculũ, vincula quãdoq; pro carcere. Vt in vincula conijcere. Cõpoſita ſunt, deuincio, ut deuinctus eſt mihi, reuincio.

Solarium.] ij, ſuperior pars domus, præſertim ſoli expoſita, dictum alibi fuſius.

Priſtinus.] a,um, dicitur q̃d ſuperioribus diebus, tẽporibusq;, & noſtra ætate fuit.

CAPVT XVII.

Sculptilis.] Et hoc le, dicitur quod ſculptum eſt. Conflatile quod fundendo conflatur.

Edicula.] æ, diminutiuum ab ædes, id eſt, parua ædes. Hinc ædilis penultima producta, ædilitium, & ædilitas. Vt ſine magiſtratus ſuffragio ædilitatem gerere. Vide Adagia quid ſignificet.

CAPVT XVIII.

Sors.] tis, hic accipitur pro portione terræ, quæ ſorte obuenit alicui, ſæpe explicatum.

Diuerſorium.] ij, locus eſt, ad quem diuertimus ex itinere ad quieſcendum. Dicitur Latinius hoſpitium meritorium. Hinc hoſpes meritorius. Græci Xenodochæũ vocant, xenos, hoſpes.

Penuria.] æ, omnem inopiam ſignificat, præſertim eorum quæ victui ſunt neceſſaria. Hinc penurioſus,a,um.

Concito.] as, penultima correpta, à cito, eſt ad iram prouoco, irrito. Hinc concitatus,a,um, eſt motus, & concitatio.

CAPVT XIX.

Obnitor.] ris, eſt reluctari, obſiſtere, & repugnare, contra niti, indurari, obſeruari. Hinc aduerbium obnixe, id eſt, cum conatu, inſtanter, quantum poſſibile eſt contra conantem.

Decliuus.] Vel uis, & hoc decliue, hoc eſt, ad deſcenſum pronus, & propenſus, inclinatuſque. Contrarium accliuis vel accliuus, procliuis, us, procliue aduerbium.

Ἐκκλησία.] Græcis eſt cœtus, concilium, concio, cõgregatio. Hinc Eccleſiaſtes, eſt cõcionator, quem nos prædicatorem nominamus, vel concionatorẽ. Eccleſiaſticus,a,um.

CAPVT XX.

Piaculum.] li, facinus eſt, expiatione, hoc eſt, purgatione dignum, à pio, as, quod eſt purgo, as. Hinc piamen, piamentum. Dictum alibi.

Debacchor.] ris, ſignificat furioſe agere, currendo cædere, inſanire, furere, à bacchor, quod eſt bacchanalia celebrare, quia vinolẽti plerumque furiunt. Hinc debacchatio, & debacchatus,a,um.

Latibulum.] li, locus eſt abſconditus, ceu crypta, aut luſtrum, à lateo, vt ferarum latibula.

Palantes.] Id eſt, vagantes, à palo, as, quod eſt vagor. Hinc palabundus,a, um.

CAPVT XXI.

Vlulatus.] us, ſonus eſt inconditus, ab vlulo, las, quod proprie vlularum eſt, differt ab eiulo, as, à eiulatus, us.

Conſtringo.] is, eſt ſtrictim tenere. Accipitur hic pro obligare. Hinc conſtrictio, & conſtrictus,a,um.

Anniuerſarius.] a, um, q̃d annis ſingulis vertentibus, volutiſque fieri ſolet, vt dies anniuerſarius.

Ioſuæ Finis.

VOCVLARVM QVARVNDAM in Ruth expoſitio.

CAPVT I.

Ruth.] Secundũ Hebræos fuit filia Aeglõ regis Moab, quẽ interfecit Aioth. Iudic. iij. obid Moabitis dicta. Hãc duxit Booz in vxorẽ, & vidẽs interpretatur, vel feſtinans, ſiue deficiens. Hæc ad pedes ſedẽs, iacẽsq; ad caput trãſlata eſt. Ruth Moabitis petra deſerti. Eadem explet Eſaiæ vaticiniũ dicentis: Emitte agnum dñe, dñatorem terræ, de petra deſerti, ad montem filiæ Sion. Ruth liber dicitur, verba vetera. Ruth progenies dicitur, figuli habitantes in ſepibus, & plãtationibus. Hactenus fere Hieronymus, in diuerſis tum libris, tum locis.

Elimelech.] Vir Noemi ſtare fecit ſolẽ & interpretatur deus meus rex.

Noemi.] vxor Elimelech, hæc pudicitiam in patriam retulit, ait Hieronymus, & interpretatur in textu pulchra.

Maalon, & Chelion.] Principes, imo mariti Moab, ait Hierony. dicti viri mendacij. Maalõ interpretatur feneſtra, ſiue à principio, Chelion conſummatio. Orpha ſonat ceruix eius. Hæc fuit vxor Chelion.

Ephrateus.] Ab Ephrata. i. Bethleẽ, hoc eſt, Bethleemita, et interpretatur fructificãs.

Orbatus.] a, um, ab orbo, as, quod eſt priuo. i. priuatus. Hinc orbitas. i. priuatio, & orphanitas. Et orbus, oculorũ luce priuatus.

Sortitor.] ris, eſt ſortes facere, ſeu per ſortes aliquid recipere, & ſorte aliquid conſequi. Aliquñ diſponere ſignificat. Vergil. Sic fata deum rex Sortitur, voluitq; vices, ſic vertitur ordo. Hinc ſors, ſortilegi, & ſortilegia.

Confectus.] a, um, à conficior, vt macie confectus homo, hoc eſt, conſumptus, extenuatus, maceratus. Hinc confectio.

Pubertas.] Emiſſio pubis, & primæ lanuginis, à qua annus pubertatis dicitur, q eſt decimusquartus in maribus: duodecimus in fœminis. Columella lib. quarto. At citra naturæ quãdam pubertatem. Hinc pubeo, es, & pubeſco, is, & pubereſco, is, pubetenus. Oĩa à pubes, & puber. Impuber, bes. Transfertur ad herbas.

Obſtinatus.] a, um, ab abſtino, as, q̃d eſt obfirmo, & corripit penultimam. Hinc obſtinatio, eſt animi firmitas, & obſtinate aduerbiũ, id eſt, firmiter, Cermanice ſteiff, halſzſtarrich, vt animus obfirmatus.

CAPVT II.

Booz.] Interpretatur in fortitudine, ſeu fortitudo dei, filius fuit Salomn. Matthæi primo. Hic Booz genuit ſecũdum Booz, & ille ſecundus genuit tertium Booz, & ſic erant tres conſanguinei, videlicet, pater, filius, & nepos. Verũ de Booz patre Obeth, agit Ruth iiij. De aliis duobus Ioſu. vi.

Clemens.] tis, adiectiuum omnis gen. à claritate mentis, ait Perottus, à quo clementior, clementiſſimus, clemẽtia, clemẽter aduerbium, clementius, clementiſſime, aliaque deriuatiua. Subſtantiue eſt nomen propriũ. Transfertur etiam ad alia, vt clementia aeris. Inclementia hyemis, inclementer.

Sarcinula.] æ, dimin. à ſarcina, proprie eſt collectio rerum vtenſiliũ, ſeu faſciculus.

Ala.] æ, qua auis volat, dicitur. Et locus concauus ſub hominis brachio, alio nomine axilla, vt ſub alis, vel axillis. Hinc alatus, a, um. Quoniam brachiis nos defendimus, hinc hoc loco pro defenſione capitur.

Buccella.] æ, diminutiuũ à bucca q̃d eſt fruſtulum eſui aptum, quantum bucca capere poteſt.

Polenta.] tæ, ordeum eſt ſiccatum, molaq; cõfractum, decoctumq; ad varios vſus, ſcilicet ad panem, & pultem aptum, maltz.

De induſtria.] Vel ex induſtria fieri dicitur, quod data opera fit, & cum propoſito.

CAPVT III.

Area.] æ, multa ſignificat. Hic pro planicie glabra, ſolida, & terrena, hoc eſt, loco purgato, coæquato atq; cylindro conſolidato, vbi frumenta areſcunt, purgantur, & teruntur, ponitur. Vergilius: Area tum primum ingenti eſt æquãda cylindro. Hinc areola diminutiuum.

Ventilo.] as, ad captandum ventum pono, aut iacio. Propertius: Hanc Venus vt viuat, ventilat ipſa facem. Hinc ventilari frumenta vanno dicuntur, vt hic: à quo ventilabrum, & ventilator.

Expaueo.] es, vel expaueſco, cis, à paueo, q̃d eſt timeo. Auguſti. Sed ne repentinum ouis expaueſceret lupum. Hinc expaueſcẽtia.

Modius.] ii, menſuræ genus, duo & viginti ſeſtertia continens, vulgo eyn mutt. Sed medimnus proprie, ein malter. Hinc ſeſmodius, bimodius, trimodius, & huiuſmodi. Columella libro ſecundo. Vide Budæum de Aſſe, & partibus eius.

Abnuo.] Abnuis tertię coniugationis, ſignificat capite aliquid negare: quàmuis et oculis, & manibus id fieri poſſit. Dicitur & abnueo, abnues ſecundæ inflectionis, teſte Diomede Ennium inducente dicentem octauo Annalium. Certare abnueo, metuo legionibus labem.

CAPVT IIII.

Priuilegium.] ii, lex priuatis facta. Cicero pro domo ſua: Leges priuatis hominibus irrogare, id eſt enim priuilegium. Interdum priuilegia dicuntur leges. Hinc priuilegium de Pompei reditu, Saluſtius legem appellauit. Hinc priuilegiatus, a, um, dicitur, modo Latinum ſit. Vide Budæum in Pandectas.

Gerulus.] Gerula penultima correp. portator, qui aliquod onus fert, & pro baiulo accipitur. Hic gerula pro nutrice, quæ infantulum geſtat brachiis accipitur. Hinc nugigerulus, qui & nugiuendulus dicitur, hoc eſt, nugarum portitor, & venditor. A verbo gero, is, ere, manat, & alia permulta.

Celebris.] Et hoc celebre, pro frequenti accipitur, & qui in omnium ore verſatur. Proprie vero velox dicitur. Actius: Celebri gradu celeraſſe decet. Differt tamen à frequẽti, quod frequens dicatur creber de loco, ſiue de re animata, vt frequens miles, frequẽs ſenatus, id eſt, creber, copioſus, multus, frequentes domus, id eſt, crebræ, multæ. Hinc celebro, as, id eſt, frequento, & celebreſco, is, celebris fio. Actius: Et qualiſcunque fama celebreſcat tua. Et celebritas, & celebriter aduerbium.

Ruth Finis.

EXPOSITIO PRAEFATIONIS DIui Hieron. in libros Regum, quem Galeatum prologum vocant.

Confinis.] is, penultima producta, qui ſimul finit proprie. Vnde confines agros dicimus, qui ſimul finiunt, & eodem loco. Hic pro vicina capitur, & contermina, vel admodum ſimili. Hinc confinium.

Elementa.] Principia ſunt omnium rerum, à quibus ſumitur incrementum, & in quæ reſoluuntur. Hinc notæ literarum vocantur, vt prima elementa dicit Horatius, id eſt, primas literas, & apices. Hinc elementarius, a, um, vt elementarius puer. Græce ϛοιχεῖα dicuntur elementa.

Character.] eris, penultima producta in obliquis, contra vulgi prolationem: Græcum eſt, Latine notamen, liniamentum, litura, ſignum, figura, ſtylus dicendi. Vnde & literæ characteres vocantur. Theologi pro ſigno indelebili impreſſo accipiunt. Hinc characteriſmos, Latine deſignatio, figuratio. Iuuenalis: Et caluo ſeruiret Roma Neroni, id eſt, Domitiano. Characteriſcus, a, um, à χαραχτηρίζω, q̊d eſt noto, deſigno, figuro.

Pentateuchus.] chi, dicitur, q̊d quinque complectatur volumina.

Figura.] æ, à fingo, is, forma dicitur, aſpectus, qualitas, ſchema. Hinc figuro, as, & figurula diminutiuum. Compoſita, configuro, præfiguro, transfiguro, & configuro.

Apex.] Apicis penultima correpta in obliquis. Apex faſtigium eſt, & ſummum aliquid alicui additum rei. In flamine eſt id, q̊d in capite geſtat, pileus ſcilicet, vel fila lanea. Lucanus libro primo. Et tollens apicem generoſo vertice flamen. In obliquis multa ſignificat, hic pro literarũ ſummitatibus, ſeu ipſis literis ſumitur. Inde apiculus diminutiuum paruus apex. Matthæi quinto fuſe explicabitur, vita comite.

Supputatio.] A ſupputo, as, eſt numeratio, & calculatio, vt dicũt, ſæpicule dictũ.

Sub Leuitarum ac ſacerdotum cenſu.] Quod horum viginti duæ familiæ cenſerentur.

Myſtice.] Aduerbium, à myſterio, & myſtico, hoc eſt, arcano, id eſt, arcane, abſcondite, & tecte, latenter.

Et nomen domini tetragrãmaton.] Hoc eſt, quatuor literarum, quod hiſce iiij. ſcribebatur literis , hoc eſt Iod, He, Vau, Heth, Adonai, id eſt, dominum. Reliqua nouem dei nomina vide in diuo Hieronymo in commentarijs ſuper Ezechielem vi. cap. Et in epiſtolio ad Marcell. de x. dei nomin.

Alphabetum.] ti, nomẽ compoſitum ex Alpha, & Beta, id eſt, a & b, quæ ſunt duæ primæ literæ Græcæ. Barbari Abcdarium Gotthice vocãt. Hinc analphabetus, id eſt, indoctus, amuſus, & ſine literis, atque à Muſis alienus.

Inciſionibus.] Commota ſentit, quibus diſtinguitur oratio, quemadmodum & colis, id eſt, membris, & periodis, id eſt, circuitis. Carrenſis homo ſuauiſſimus inciſiones, interpretatur literas. Idque probat carmine Naſonico. Verbaq; correctis incidere talia ceris. Sed rem acu non tetigit.

Apud Hebræos duplices ſunt.] Caph, mem, nun, phe, ſade. Hoc eſt duplici figura. Nam Caph in principio, medioq; dictionis ſcribitur hac forma , in fine hac . Mem in fine hoc modo , alibi ſic . Nun in fine notatur hoc pacto , in alijs locis ſic . Phe in calce hanc habet figuram , in cæteris hanc . Sade in fine pingitur hoc typo , alijs in locis hoc . Id Hebraice ſciẽtibus notius eſt, quàm vt hic infarciam.

Malachim, Dibere haiomim.] Id eſt, regum, ac verba dierum. Melech enim rex, dabar verbum, iom dies.

Cum Cinoth.] Id eſt, lamentationibus.

Breſchit.] Quẽ nos Geneſim dicimus, id eſt, in principio.

Veelleſmoth.] Qui Exodus appellatur, id eſt, & hæc ſunt nomina. Nam id exordium eſt Exodi.

Vaikra.] Id eſt, Leuiticus, hoc eſt, & vocauit. Sic enim incipit Leuiticus.

Vaiedabber.] Quem Numeri vocamus. Hoc initium libri Numerorum.

Elle hadbarim.] Qui Deuteronomium prænotatur, id eſt, hæc ſunt verba. Hiſce verbis exorditur Deuteronomion: quemadmodum in ſingulorum librorũ veſtibulis, frontiſpitijſque expoſui. Hi ſunt quinque libri Moſi, quos proprie Thora, id eſt, legem appellant Hebræi.

Ieſu Naue.] Apud illos Ioſue, Bennun dicitur, hoc eſt, filius Nun.

Schoptbim.] Sic audiui proferri à Iudæo nomine Iacob, in pago quodam apud Cõfluentes, nomine Bedendorff, non Sophtim, id eſt, Iudicum librum.

Samuel

Samuel.] Regnorum primus, & ſecundus eſt.

Malachim.] Regum tertius, & quartus, meliuſq; multo eſt Malachim.i. Regũ, quàm Malachoth, id eſt, regnorum dicere.

Thereaſar.] Id eſt, duodecim. Nã there duo ſunt, & aſar decem.

Αγϊόγραφα.] Hagiographa .i. ſancta ſcripta, ſiue ſanctorum ſcripta, quæ proximæ ſint autoritatis. Cum illa tribuantur deo, hæc ſanctis.

Quinq; inciſionibus.] Id eſt, diſtinctionibus, quas Græci vocãt τμήματα, nos vulgo partes, tomos, ſectiones appellamus.

παραβολή.] Similitudo, ſiue collatio, vt Cicero vertit, eſt à paraballo, quod eſt confero, cum ſententia metaphoræ inuolucro conueſtitur. Eam Hebræi miſſe appellant.

Εκκλησιαστής.] Eccleſiaſtes Græce concionator, hoc eſt, qui loquitur ad populum, à nomine Eccleſia, quod eſt cõcio. Hebræis dicitur Cœleth.

Sir aſirim.] *Sir*, cantio, *Sirim* cantionum, vt eximium canticum intelligas iuxta proprietatem Hebræi ſermonis.

χρονικόν, Chronicon.] A chronos, quod eſt tempus. Chronica vocãt Græci, quæ Latini Annales, cum res digeſta tẽporibus recenſetur. Hebræi dibre haiomim, id eſt, verba dierũ: q liber apud nos παραλειπομένων, Paralipomenon, id eſt, omiſſorum, & relictorum, primus, atq; ſecundus inſcribitur. Eſt etiam hoc titulo liber Xenophontis. Atque idem tituli viſum eſt Paulo Aemilio noſtro hiſtoriæ, quam de rebus Gallorum eruditiſſime conſcripſit, indere.

Apocalypſis.] Id eſt, manifeſtatio, & reuelatio.

Galeatum principium.] Opinor ꝙ in ſummis malis, & in capite poni ſoleat galea, vt Paulus ait ad Epheſ. vi. Galeam ſalutis accipite. Hinc galeatus, a, um, à galea.

Prologus.] gi, eſt proloquiũ, ſiue præfatio, proponit enim narranda.

Apocryphum.] Penultima correpta, id eſt, reconditum, ſiue occultum, quod ea non legerentur publicitus, ſed priuatim, ac domi, pro ſuo cuiuſq; animo.

Tobias & paſtor.] Tobias extat, paſtor nuper emerſit in lucem.

Et ipſa phraſi.] Id eſt, dictione, ſiue genere ſermonis, φράζω enim dico eſt, phraſis dictio, hoc eſt, quicquid ad inſtructam orationem pertinet. Vide lector, vt Hieronymus ſtyli argumento potiſſimum colligit librũ non eſſe Hebræum. Sunt enim qui ſtyli iudicio parum tribuant.

Pellibus & ciliciis.] Pelles hic tẽtoria appellat, quæ quondam ex pellibus conficiebantur. Solent enim milites rigente bruma in hyberna ſe recipere, hoc eſt, in oppidum aliquod commodius. Duriſſimum aũt erat, & hyemem ſub pellibus, non ſub tectis agere, quod tamen erat aliquoties militi faciendum. Caue putes dictum de cute hominis, vt quidã magnus theologus verba prophetæ Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian, interpretatus eſt, de cute Bartholomæi excoriati. O torſio ſcripturæ ſacræ.

Vel paraphraſten.] Paraphraſis eſt interpretandi genus liberius, cum à verbis autoris diſceditur, & ita ſententia redditur, vt aliquid addas & de tuo, nonnulla dilucidius dicas, quædam exponens interim, vt Themiſtius paraphraſtes erat Ariſtotelis. Hic tamen Hieronymus, pro peruerſo, & deprauatore poſuit.

Exiſtimes coniectorem.] Coniectores diuinorum genus eſt, qui ex coniecturis futura quædam, aut arcana proferunt. Græce dicũtur Oniropoli, penultima correpta, id eſt, ſomniorum interpretes.

Myrrha.] æ, arbuſcula eſt aromatica, in Arabia naſcens, cuius gutta ſtillans, viridis eſt, & amara. Hæc & Stacte dicitur, alio forſitan nomine. Hinc Myrrhatus, a, um, vt vinum Myrrhatum.

Canes.] Hic nominat æmulos ſuos, & aduerſarios, plagiarios, vitilitigatoreſque, vti Paulus ad Philippenſes: Videte canes meos. Hinc canina facũdia. Saluſtius apud Nonium Marcellum in dictione Rabula. Canina (vt ait Appius) facundia exercebatur. Quod quidem Appij dictũ apud eruditos ſcriptores in adagionem ceſſit, in quoſdam qui tantum ad maledicendum eloquentiæ ſtudium exercerent. A rixa canum, & oblatratu ſumpto epitheto. Siquidẽ r litera, quæ in rixando prima eſt, canina vocatur. Porro canis multa ſignificat, animal, ſignum in fritillo. Vnde damnoſa canicula dicitur. Item cœleſte ſignum. Hinc dies caniculares, qui Cynocaumata dicuntur Græcis. Caniculus, & catellus diminutiuum. Caninus, a, um, vt caninum prandium. Canini dentes, canarius etiam adiectiuum à canis.

PRAEFATIONIS DIVI Hieroniymi, ſeu prologi galeati FINIS.

VOCV-

VOCVLARVM QVARVNDAM in Regum quatuor libros expoſitio.

CAPVT I.

Ramathaim.] Hebraicum cõpoſitum ab Ramatha, & interpretatur ſpeculationũ altarũ vir vnus fuit, vel celſitudines excelſa eorum.

Sophim.] Alij Zophim, id eſt, ſpeculatores, ſpeculæ, ſpeculantes, ſignificat Hebræis mons Ephraim.

Helcana.] Me.cor. maritus Annæ, & pater Samuelis Leuitæ, & Ephratæi, interpretatur poſſeſſio dei: Elchanã deo gratioſus, à deo datus. Alij cum aſpiratione ſcribunt.

Fenenna.] Seu Phenenna per aſpirationem in frontiſpitio, altera vxor Helcanæ, interpretatur conuerſio. Phenennæ filij mortui, nato Samuele.

Anna.] Samuelis mater, & prima vxor Helcanæ, quæ ſonat gratia eius. Hanna, id eſt, gratioſa.

Silo.] Loci nomen, vbi primum fuit tabernaculum dei. Hieremiæ ſeptimo: Ite ad locum meum in Silo. Et Pſalmo lxxvij. Et repulit tabernaculum Silo. Hic locus in ruinas, cineresq; redactus eſt, videto Hieronymum in Commentarijs Hieremiæ vij. & interpretatur auulſus, diuiſus, tranſlatus, verius abundantia, felicitas.

Eli.] Quidam cum h ſcribunt, ſacerdos & pater Ophni, & Phinees, interpretatur extraneus, quia à deo percuſſus, atq; mortuus, quod filios non corripuit. Heli, deus meus interpretatur.

Ophni, Phinees.] Duo filij Eli ſacerdotis, quorum alter interpretatur diſcalciatus, ſeu inſania conuerſionis, alter, os requieuit, ſeu os mutũ, vel ſilens, iniquitas eoꝝ: qualis, patebit in textu huius libri. Ophni verius interpretatur pugnus, vel pugillus, vola phinees, os confiſum, Hebræi legunt phineas.

Aemulus.] li, qui aliquem imitatur, & ſequitur, quod nõ niſi amore fieri poteſt. Cicero ait: Illo æmulo. A contrario ſenſu æmulus pro inuido ponitur, vt hic, & Vergilius: Aemula necdum, Temporibus geminis canebat ſparſa ſenectus.

Ango.] is, xi, ctum, facere deberet, ſicut plãgo. At Diomedes anxus præteritum ab angor dixit, non anxius quod nomen eſt. Significat autem cruciare, ſuffocare, premere, vexare, & ad animum, & ad corpus, & ad vtrunq; promiſcue pertinet. Hinc angor, oris, anxietas, & anxius, a, um.

Exprobro.] as, pen. cor. quæ alijs præſtiti commemorans impropero. Terentius: Nam iſthæc commemoratio quaſi exprobratio eſt immemoris beneficij. Sumitur tamen, pro qualem qualem culpam obijcere. i. qualemcunq;. Hinc exprabratio.

Sexus virilis.] Maſculinus eſt. Plautus: Virile ſexus nunquàm habui vllum. Varro libro primo de Analogia. Sexus vtrumq; virile, an muliebre, an neutrũ ſit, dici poteſt habitus, vel neutra, ab ἕξω, futuro indicatiui, quod eſt habebo, aſpiratione in ſ mutata. Dicitur ſexus maſculini generis, & hoc ſexus, ſexi.

Sella.] æ, quaſi ſeda à ſedẽdo. Plautus: Da chlamydem, & accipe ſellam. Sedes apud Romanos olim prætoris ædilis, magiſtratuumque, Græci thronum vocant.

Temulentus.] a, um, à temeto, me. cor. apud Iuuenalem, pen. prod. apud Horatiũ, hoc eſt, vinolentus, ebrioſus. Hinc temulentia, ebrioſitas, contrarium abſtemius.

Digero.] is, multa ſignificat, dictum eſt: hic pro concoquo capitur. Hinc digeſtio, & digeſtum nouum, & vetus. Vergilius: Digerit omnia Calchas, id eſt, ordinat.

Ablacto.] as, à lacte remoueo. Sic hoc loco accipitur. Hinc ablactatus, a, um, vt puer, & ablactatio.

CAPVT II.

Subleuo.] as, penultima correpta, id eſt, alleuio, auxiliũ præſto, defendo, autores omitto Laconiſmi gratia, & breuitatis. Hinc ſubleuamen.

Cardo.] nis, dicitur quaſi cor ianuę, quo ſcilicet illa mouetur. Hinc prouerbium: Res eſt in cardine, ait Seruius, quaſi dicas, res eſt in articulo. M. Tullius: In eo cardo rei vertitur, id eſt, ex hoc tota res pendet, ſumptũ ab oſtijs, quæ cardinibus ſuſtinentur, voluũturq;. Hinc cardineus, a, um, & Cardinalis, & cardinalitium, illa dignitas

Conticeo.] es, eſt ſimul, vel omnes conticere. Vergil. Conticuere omnes intentiq; ora tenebant. Hinc conticeſco, & conticinium, noctis primum tempus.

Sublimare.] Pen. produ. in indicatiuo, exultare eſt, in altũq; mittere. Hinc ſublimitas, & ſublimatus, a, um. Præterea, à ſupero limine (vt quidam volunt). Sublimis, le, penultima producta. Et ſublimiter aduerb.

Fuſcinula.] æ, diminutiuum, eſt parua fuſcina,

fuſcina,hoc eſt,telum tridens, ſeu triſulcum piſcatorium, quod fundo notantia capiat, ſicuti carnes e lebete,alias creagra dicitur.

Lebes.] tis,pe. pro. vas æneũ in quo res bulliunt,vti docet Porphyrio,tã maſc.q̃ fœ. generis. Dicitur etiam lebeta,te, pen. prod.

Cacabus.] bi,penultima corrupta,a noſtris olla dicitur,ſupra ignem poſita, in qua pulmentarium coquimus. Inter ahænum, & cacabum(ait Paulus Iuriſconſultus) non multum intereſt.

Tabeſco.] is, ſignificat lãgueo,deficio, tabidus fio, à tabeo. Hinc tabes corruptio, & morbus. Tabidus,a,um,tabificus,a, um, & tabefacio,is, omnia notæ ſignificationis. Liuor tabificum malis venenum. Vergil.

Samuel.] Filius Elcanæ, & Annæ pater de tribu Leui, mater de tribu Iuda, eius nomen prophetatum fuit per Moſen. Hic Leuita fuit,non ſacerdos,neq; pontifex, ait Hieronymus libro primo aduerſus Iouinianum,& ſonat nomẽ eius, poſtulatus à deo.

Ephod,Bad.] Habitus Leuitarum,et erat in modum pallij factum,& in fine ſcribitur cum d ſemper. Ephod lineum non omnes portabãt. Ephod duplex. Ephod ſuperhumerale, vt hic. De Ephod copioſe ad Marcellam,diuus Hieronymus.

Brachium tuum.] Brachium hic, arcam vocat,& dignitatem ſacerdotij, vt non ſit ſenex in domo tua. Senem ſacerdotem magnum dicit,id eſt,presbyterum.

Emulus domus Eli.] Sadoch ſacerdos extitit, qui eiecto Abiathar, à Solomone ſacerdotium ſuſcepit,ſicut in Malachim I.Regum iij.& iiij.legitur.

Torta.] æ,genus eſt panis, quem collyridam vocant,ſubinde dictum.

Nummus argenteus.] Neſtor inqt, Nummus cum primam producat ſyllabam, cum duplici m,ſcribi conſueuit.Perſius:Credere tum nũmos, Marco ſub iudice palles. Idem Satyra tertia: Quid aſper Vtile nummus habet? Nummus expreſſo ſigno, & ex tanti aſper eſt tactu,vſu tritus fit lenis.Sic vaſa argentea cęlata in quibus aliquid eminet, Plinius aſpera nominat.Suetonius nummũ aſperum dixit in Nerone:Aurum obryzum & nummum aſperum ingenti faſtidio exegit,an pro nouiter percuſſo, an quia meliores erant aſperi,quàm qui plana erant nota, quales fuerint ne olim non ſat ſcio. Inæqualem dici aſperum nummum oſtendit aſperitatis definitio in Timæo Platõis. Aſperitas, inquit, eſt durities inæqualitati permixta. Iuuenal. Creſcit amor nummi quantũ ipſa pecunia creſcit. Petronius: Quiſquis habet nummos ſecura nauiget aura. Fortunamq; ſuo temperet arbitrio.Neq; à numero,as,deſcendit, ſed à numiſmate deriuatur, autore Pompeio.Numiſma, atis,primam corripit. Martialis lib.I.Epigram. Cum data ſint e qti bis quinq; numiſmata quare. Horatius. Retulit acceptos regale numiſma Philippos. Græci νόμισμα ſcribunt, à νόμος, quod eſt lex.Hinc multa deriuantur, nummatus, nummoſus, nummularius, nũmus aureus, argenteus, nummus denarius, q̃narius, nũmus victoriatus,& diminutiuũ nummulus.

CAPVT III.

PVer,Samuel.] Modo ſignificat ſeruũ, vt puer meus iacet in domo paralyticus. Terentius:Et puerum inde abiens conueni Chremis. Modo puerum cõtrario nomine puellæ dicimus marem denotantes. Modo ætatem puerilem.Ponitur etiam interdum pro filio. Vergilius: Aſcaniuſque puer. Inflectitur & puerus,ra,ſicut puellus puella. Plautus: Tu puere abi hinc. Varro:Properate viuere pueræ.

Precioſus.] a, um, dicitur, quia perrarus erat.Omne enim quod rarum eſt,precioſum eſt. Non erat viſio manifeſta, quia prophetia non plene manifeſtabatur. Hinc precioſitas,& precioſe aduerbium.

Caligo.] nis,penul.prod. eſt caliginem inducere,obſcurare.Claudianus:Sydera Tęnareo caligantesq; profunde. Hinc caliginoſus,a,um.

Samuel dormiebat.] Intelligi aũt hoc modo debet. Et antequã lucerna diei extingueretur,intelligi oportet,antequàm lux diurna fieret, quando eadem extinguenda erat lucerna. Sic enim à domino per Moſen iuſſum erat, vt eadem lucerna luceret vſque mane,vt eſt in Hebræo.

Porro Samuel necdum ſciebat dominum.] Neſcire dominum dicitur, quia per prophetiæ myſterium, necdum ei reuelatus fuerat ſermo domini.Dixit dominus ad Samuel,&c.& ob id factum, vt audientium aures tinnirent ſtupore vehementi.

Tinnio.] is,proprie de metallis dicitur, cum ex eorũ pulſatiõe ſonus efficitur. Tinnit enim aurum,argentum,æs,ferrum, ſtannum,orichalcum & huiuſmodi. Hinc tinnitus,us,& tintinabulũ. Tinnulus,a,um,proprie metallorum eſt. Tintinaculi dicũtur lictores,qui cacurgos virgis cædebant.

Aperuitq; oſtia domus.] Non eſt intelligendũ,quod Samuel aperuerit oſtia domus domini,ſed ſacerdos.

Præſto ſum.] Vel ſecundū poetas, præſto adſum, nec alteri verbo adiungitur, & quid ſignificet docui ex Valla alibi, hoc eſt, compareo, vt ad hanc horam præſto ſis, id eſt, compareas. Explicatum alias.

Et non cecidit ex omnibus verbis.] Non cecidiſſe ex omnibus verbis eius in terram dicitur, quia quicquid prophetabat, rebus geſtis demonſtrabatur.

Et euenit ſermo.] Sermo eius fuit ad vniuerſum Iſrael, quod percutiendi eſſent à Philiſtæis propter peccata filiorum Eli, quem ſermonem euentus rei poſtea probauit.

Dan.] Vna e tribubus duodecim Iſrael, in terris Iuda poſſeſſionem non inuenit. Dan iuxta Libanum, Paneas dicta, quarto à Paneade miliario euntibus Tyrum, qui vſq; hodie ſic vocatur, & ſonat iudicium.

Berſabee.] In tribu Iuda, ſiue Symeonis, eſt vſq; hodie vicus grādis in vigeſimo à Chebron miliario, vergens ad auſtrum, interpretaturque puteus iuramenti.

CAPVT IIII.

Philiſtiim.] Reges, dicti Abimelech, olim Chaſloim nuncupati.

Aphec.] Et hæc ciuitas eſt quam rege ipſius trucidato expugnauit Ieſus, iuxta En dor Iezraelis vbi dimicauit Saul, & interpretatur, furor nouus, aut continenter.

Inſtruo.] is, eſt ordino, & tā de malis, quàm bonis intelligi poteſt. Vergilius: Dolis inſtructus, & arte Pelaſga, ſic in hoc loco. Hinc inſtructio, & inſtructor, inſtructus, a, um, trix. Inſtructorius, a, um.

Paſſim.] Aduerbium à paſſu, ſignificat paſſu diſtante, ſparſim, & differt ab vbiq; quod eſt ſine interuallo, vt herba in prato vbiq;, grex vero paſſim paſcitur, ſed confunduntur quandoq;. Interdum pro vndiq; ponitur. Aliquando pro quolibet.

Grandeuus.] a, um, quod eſt prouectioris ætatis, hoc eſt, grandis æui, id eſt, ſenex, maior natu, dictum alias.

Perſono.] as, pe. cor. id eſt, valde ſono, ſeu perfecte ſono, vel ſonando ſono. Alia cōpoſita ſunt, abſono, adſono, conſono, diſſono. Diſſonantia, reſono, omnia corr. penul.

Animaduerto.] is, id eſt, animum illuc verto, hoc eſt, ſenſus in illud quod fit intendo, cogito, intueor, cōſidero, vt hic. Aliquādo ſignificat punio, oppugno, verbero, irāq; exerceo. Hinc animaduerſio, & animaduerſor, eſt punitor.

CAPVT V.

Azotus.] ti, pen. prod. vrbs eſt Syriæ. Hinc Azotius, a, um, vt viri Azotij qui Azotum habitant, alias Aſdod dicitur. Expugnata à Sargō, ciuitas Philiſtijm, & ignis patrui interpretatur.

Demolior.] iris, ſignificat diruo, deijcio. Inuenitur & demolio, is. Lactan. lib. iiij. Reliquerunt te filij Iſrael, & altaria tua demolierunt, id eſt, deſtruxerunt. Hinc demolitus, a, um, penultima producta.

Ebullio.] is, idem quod bullio, is, id eſt, ferueo, à quo ebulitio, feruor.

Gethus.] A Geth Allophylorum ciuitate, quæ nunc Zaph dicitur.

Extales.] Via purgandæ alui, vt hic. Diuus Hierony. in lib. Regum. Et computreſcebant prominentes extales eorum, vt hic. Forte ab exta deriuatur.

CAPVT VI.

Anus.] ni, generis maſculini, & prima prod. pars poſterior ventris, quā & nates, & culum, & podicem vocant, honor fit auribus, quo nomine dictus eſt & fluuius quidam. Sed anus, us, fœ. vetula. Hinc anicula diminutiuum.

Satrapa.] æ, pe. cor. præfectus dicitur, ſiue præſes. Hinc ſatrapia, id eſt, præfectura.

In directum.] Id eſt, recta aduerbium. Duæ dictiones diuiſim legendæ videntur.

Fetus.] a, um, eſt idem quod plenus, vt fœta mulier. i. grauida, plena, grauis, ferens vterum. Compoſita ſunt cōfœtus, defœtus, & effœtus. Feſtus: Confœtum ſuem dixit.

Capſella.] Diminutiuum à diminutiuo capſula, eſt parua theca repoſitoria, ſeu ciſta, eo quod res capiat reconditas. Hinc capſarius, capſarij, cuſtos veſtium vocatur.

Bethſamis.] Nomen vrbis, & interpretatur domus ſolis. Ciuitas eſt ſacerdotalis in tribu Beniamin, quæ vſq; hodie monſtratur in Eleutheropoli pergentibus Nicopolim. x. miliario contra orientem. Altera eſt in tribu Nephtalim, in qua permanſerunt cultores antiqui Galileæ, vbi dominus perhibetur multa ſigna feciſſe, à qua Bethſamitæ populi, penultima producta.

Erat autem ibi lapis magnus.] Lapidem iſtum Hebræi Aram ab Araham ædificatam itelligunt. Hi ſunt autem ani aurei, quos reddiderūt Philiſtijm pro delicto domino: Azotus vnum, Gaza vnum, Aſcalon vnum, Geth vnum, Accaron vnum. Quinque anos, & quinq; mures, hæ quinq; ciuitates dederunt. Reliquæ autem ciuitates prouinciarum, & villæ quæ erant abſq; muro, mures tantum dederunt. Idcirco dicitur ab vrbe murata vſq; ad villā, &c. Q; aūt ſeqt. Et vſq; ad Abel Magnū, &c. Abel Magnū

ciuitas eſt in termino Iſrael. Abel Magnum idcirco vocatur cum antea Bethſamis vocita ta ſit, ſiue propter luctum ſuper viris Bethſamitibus ibi factum, ſiue propter deſtructionem ciuitatis Abel Bethmaca, de qua exclamauit mulier ſapiens ad Ioab dicens: Qui interrogant, interrogent in Abela. Sic itaq; intelligendum eſt, quod ab vrbe murata vſque ad villam, quæ erat abſq; muro, & vſq; ad Abel Magnũ dederint mures. Reliqua ſi velim eo modo proſequi, in immenſum creſceret opus, Tu pie lector, compẽdij cauſa videto diuum Hieronymum in Quæſtionibus, ſeu Traditionibus Hebraicis, in Regum libros.

CAPVT VII.

Cariathiarim.] Pentaſyllabon, eadẽ eſt quæ & Cariatharbe, ciuitas eſt ſaltuum, vna de vrbibus Gabaonitarum ad tribum Iuda attinens.

Gabbaa.] Per duplex bb, Syriæ vrbs eſt. Sed per ſimplex b, Gaba, teſte Ioſepho, libro quinto Antiquitatum Iudaicarũ, Galilææ oppidum eſt. Gabaon autem olim Metropolis, & regalis ciuitas Heuæorũ, et nunc vt refert Hieronymus, oſtenditur villa eodẽ nomine, in quarto miliario Bethelis contra occidentalem plagam, iuxta Rhama: vbi Salomon oblatis victimis diuinum meruit oraculum. Hinc Gabaonitæ populi ſunt in Gabaon habitantes.

Lapis adiutorii.] Hebræis ſonat Abenezer, vel Abõgener, inter Maſphat, & Sen.

Fragor.] oris, ſonitus, qui ex arbore, aliave re fracta redditur. Vergilius libro primo Georgicon: Et horridus altis Montibus audiri fragor. Liuius libro primo: Iam fragor tectorum quæ diruebãtur vltimis vrbis partibus audiebatur. Hinc fragoſus, & confragoſus, a, um, à frango, is, aſper, præruptus, vt loca confragoſa.

CAPVT VIII.

Conteſtor.] ris, hoc eſt, teſtem facio, teſtẽ inuoco, vel teſtificando certifico. Cicero. L. Flacco: O nox illa, quæ pene æternas huic vrbi tenebras attuliſti, cũ Galli ad bellum, Catilina ad vrbem, coniurati ad ferrum vocabantur, cum ego te Flacce cœlum, terramq; conteſtans. Aliquando conteſtari eſt, & contra teſtari. Hinc conteſtari litem dicimus. Et conteſtatio, conteſtatus, a, um.

Focarius.] a, um, quod ad focum pertinet, vt hic filias focarias. Dicimus eleganter focus paternus. Focillus, & foculus dimin.

Vnguentarius.] a, qui vel quæ vnguẽta aut conficit, aut vendit, à Græcis myropola, & pharmacopola, aut myrobrecharius, Plauto teſte dicitur.

Panificus.] ci, qui facit panem, is & panifex dicitur. Græcis Artocopos.

Addecimare.] Compoſitum à decimo, as, quod eſt decimam partem detrahere, vt decimare legiones, vt hic. Sed exdecimare eſt eligere.

CAPVT IX.

Cis.] Proprium nomen viri, de Beniamin, patris Saulis regis Iſrael.

Citarchia.] æ, pe. cor. vas repoſitoriũ, ſiue ſaccus, ſiue pera, in qua poni conſueuit cibus, σιτὸν enim Græci cibum vocant. σίταρχος legi apud Petrum Daſypodium in ſuo Lexico Græco, id eſt, cõmeatui præfectus.

Triclinium.] Diſcubitorium Latine dici poſſit, & eſt locus in quo diſcumbebant, & cœnabant, præcipue in conuiuium accepti, à tribus lectis. Nam treis menſas in ſympoſio apponere veteres ſolebant, & iacendo cœnare, ſicuti Turcę faciunt, τρὶς enim, tres, & κλίνη cline, lectus dicitur. Horatius: Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos. E quibus vnus auet quauis aſpergine cũctos, Præter eum qui præbet aquam. Sic dicimus & monocliniam vbi vnus lectus, & diclinium vbi duo, &c.

CAPVT X.

Lenticula.] Genus leguminis lenti ſimile, ſed diuerſum. Etiã genus vaſis eſt à figura dictum, vt ait Plinius, & meminit Celſus. Videturq; id eſſe quod diſcus appellatur apud Dioſcoridem. Hinc prouerbiũ. In lenticula vnguentum: ſuperius expoſitũ eſt. Vide Eraſmi Chiliades.

Pſalterium.] Græca vocula eſt, quod Hebraice naulon, vel nablon, Latine organum laudatorium dicitur. Videto Angelũ Politianũ politiſſimum, in Miſcellaneis ſuis, ſi libet, capite decimo quarto.

Tympanum.] Inſtrumentum vna ex parte planum, mẽbrana clauſum, & obductum, intus vacuum, quod baculo pulſatur.

Tibia.] æ, proprie os cruris, oppoſitum ſuræ. Hic inſtrumentum muſicum eſt. Horatius: Tibia non vt nunc orichalco iũcta tubæque. Sic hoc loco accipitur.

Nunquid Saul inter prophtas?] Hoc prouerbium Hebraicum ſynceriter exponam. Natũ à Saule, qui cum in prophetarum cœtum incidiſſet, ſubito & ipſe diuino furore correptus, vaticinari cœpit. Id admirantes qui Saulem antea cognouerãt, inter ſe dictitabant: Quid accidit Sauli? Num & Saul inter prophetas? Ea vox deinde verſa

eſt

eſt Hebræis in parœmiam de re noua, inopinata, ſubitaque. Vide Adagia Eraſmi.

CAPVT XI.

Concido.] is, penultima producta eſt ſimul, vel minutatim cædo, vt caro conciſa. Eſt & in totum mori. Etiam eſt frãgere. Hinc conciſio, conciſus, a, um.

Fruſtum.] ti, eſt rei cuiuſcunque particula. Vergilius: Pars in fruſta ſecant. Hinc fruſtulum, & fruſtillum. Fruſtatim, & fruſtillatim aduerbia, id eſt, per fruſtilla.

Vigilia matutina.] Eſt quarta, & vltima vigilia noctis. Nam quatuor ſunt noctis parteis, concubia, intempeſta, gallicinium, & conticinium, der erſt ſclaff, mitternacht, das hanẽgſchrey, dye morgẽſtunde.

Galgala.] Ciuitas & locus vbi Ioſue populum ſecundo circuncidit, atq; phaſe celebrauit, ſubinde dictum.

CAPVT XII.

Incaneo.] es, id eſt, ſeneo, à quo incaneſco, cis, q̃d eſt valde canus fio, vt hic loci.

Calumnior.] Significat per fraudem, & ſubdolam rationem quempiam vexare, atque falſa crimina intendere, vt hic. Hinc calumnia, & calumniator, quem Græci ſycophantam vocant, vitium, ſycophantiam, id eſt, calumniam. Item calumnioſus, a, um, & calumnioſe aduerbium.

Baalim, & Aſtaroth.] Nomina idolorum. Siquidem Baalim pluraliter generis maſculini idola nominantur à Baal numero ſingulari, idem ſunt ait diuus Hieronymus. Vbicunque enim in fine Hebraici ſermonis im ſyllabam legimus, numero pluratiuo eſt generis maſculini. Vbi autem oth, numero plurali, generis fœmini. Interpretatur autẽ Baalim aſcẽdentes, vel ſuperiores. Aſtaroth idolum Sidoneorum, Chamos Moabitarũ, Moloch Ammonitarum: ait Hieronymus ſuper Oſeæ octauum caput.

CAPVT XIII.

Abdo.] is, eſt abſcondo. Poeta: Capulo tenus abdidit enſem. Hinc abditus, a, um, id eſt, abſconditus, occultus.

Ciſterna.] æ, locus ſubterraneus, vbi aqua pluuialis per canales colligitur, in quã Ioſeph à fratribus proiectus eſt.

Antrum.] tri, crypta eſt, ſpecus, & cauerna, ſpelunca, ſpelæum.

Dilabor.] ris, a producta, ſic omnia cõpoſita à labor, eris, eſt in diuerſis partibus labi, & diſcedere. Hinc dilapſus, a, um.

Vomer.] Vel vomis, pe. corr. in obliqs ferrum aratri eſt, quod terram proſcindit.

Sarculum.] li, inſtrumentum ruſticũ, quo purgatur terra, & ſarmenta, & virgulæ vitium ſuperuacaneæ.

Ligo.] Pe. pro. in obliquis, & maſ. generis, inſtrumentum ruſticum, ſic dictũ, quod radicibus liget. Vergi. Paſtor, arator, eques, paui, colui, ſuperaui, Capras, rus, hoſtes, frõde, ligone, manu, eyn hauu, oder karſt.

Tridens.] tis, inſtrumẽtum ruſticum, treis habens dentes, Neptuni ſceptrum.

Retuſus.] a, um, à retundo. is, eſt ex acuto hebes, & craſſus factus. Columella lib. quinto. Quod euenit retuſo, & craſſo ferramento. Hinc retuſitas, vt retuſitas cuiuſlibet rei diligentia permollitur. Retuſum ingenium, dicimus hebes & plumbeum.

CAPVT XIIII.

Malogranatus.] ti, Arbor eſt malogranatorum, ſeu malapunicorum, hoc eſt, poma producens intra ſe multa grana habentia.

Achaias.] Mediam producit, filius fuit Achitob, & interpretatur frater domini, Achitob, frater bonus, tamen verius puto legendum, Ahias abſque c.

Scopulus.] li, diminut. à ſcopus, ſaxũ eſt eminens, à ſpeculando dictum. Nam σκοπεῖν Græcis ſpeculari eſt, hinc Epiſcopus.

Præruptus.] a, um, à prærumpo, is, idem quod abruptus, diſſectus, auulſuſque. Hinc loca prærupta. Alia compoſita ſunt à rũpo, abrumpo, corrumpo, diſrumpo, erumpo, irrumpo, interrumpo, perrumpo, prorũpo, vt ſudor prorumpit.

Repto.] tas, frequentatiuum à repo, is, quod eſt manibus, pedibuſque incedere, hoc eſt, ſæpe ſeu continuo repo, & proprie vermium eſt, atq; teſtudinum, vt ſyluas inter reptare ſalubres, Horatius. Compoſita adrepo, correpo, erepo, irrepo, obrepo, obrepſit mihi ſomnus. Prorepo, ſurrepo. Omnia penultimam producunt. Hinc reptilis, e.

Iugerum.] ri, in pluratiuo iugera. Et iugeris. Varro libro primo de re ruſtica. Priſcianus tamen iugus, iugeris ab hoc iugere, iugera, horum iugerum, his iugeribus. Tibullus: Vt multo innumeram iugere paſcat ouem. Iuuenalis: Iugeribus paucis lumbos donare clientis. Eſt autem menſura, quã Hieronymus Mathematicus ducentos pedes cõtinere ſcribit, à boum iugo ſumptum. Hinc iugeratim per ſingula iugera.

Reboo.] as, penultima correpta, eſt idẽ quod clamo, uocifero, reſono, à boatu, & boum mugitu, ſumptum, vt in hymno, Reboat in omni Gloria mundo. A boo, as. Hinc boarium, forum Romæ iumentorum.

Contraho.] is, id eſt, colligo, cõuenio, paciſcor, conſtringo, à quo contractus, conuentiones appellantur, quæ per ſtipulationem fiunt, & contractio.

Saltus.] us, eſt nemus, & ſylua denſior, in qua, & paſci, & æſtiuare pecudes ſolẽt. Hinc adagium: In ſaltu vno duos apros capere. Eſt eadem in re duos deprehendere. Hinc ſaltuoſus, a, um, ſaltuarius, ij, ſyluarum cuſtos, & ſaltim, vel ſaltuatim aduerbia.

Vulgus.] Neutri generis, & indeclinabile, & vulgus generis maſculini ſignificat multitudinem ignobiliorem. Vergilius: Sæuitque animis ignobile vulgus. Hinc vulgaris, & hoc re, quod eſt vulgi, & tritum. Vulgo aduerbium paſſim, & per omnes cateruatim. Et vulgo, as, id eſt, in vulgus do, publico, à quo inuulgo, as, inuulgatio. Inuulgatus, a, um. Et vulgariter aduerbium.

CAPVT XV.

Demolior.] iris, demolitus ſum, eſt idẽ quod deſtruere. Hinc demolitio.

Fornix.] Dicitur arcus, teſtudo, ſeu q̊dcunq; opus concameratum, & ſuperne curuum. Hinc fornicor, eſt mœchari.

Initia.] orum, ſunt primitiæ, & res meliores, quæ dijs offerri conſueuere. Et proprie Cereris deæ ſacra. Varro lib. ſecundo de Re ruſtica. Alio nomine initiationes nuncupantur, quæ (vt ait Tertullianus) ſemper arcent profanos, & arbitris carent. Hinc initio, as, id eſt, ſacris imbuo. Vnde initiatus, ſacris imbutus, qui Græcis myſtes dicitur.

Hariolor.] ris, ab hara aue augurali, ſi Seruio credimus, alij ſine h ſcribunt penult. cor. eſt diuinare, prædicere, augurari, ab extis in ara poſitis. Hariolus, li, inde.

Siccine?] Aduerbium eſt interrogantis, id eſt, itane? Plautus: Siccine tu illam? Siccine nos habes ludibrio omnes?

CAPVT XVI.

Intuitus.] us, ab intueor, eris, quod eſt aſpicio, id eſt, aſpectus, viſus. Monoſtichon, autorem ignoro. Chriſtus, qui puro cernitur intuitu, hoc eſt, deus optimus, maximuſque, mundo corde videtur, non oculis corporeis. Alias dictum.

Exagito.] as, ſignificat vehementer vexo, Item interdum exaſpero, ad iram prouoco. Autoritates Lactantij, & Saluſtij ſupprimo. Hinc exagitatio dicitur etiam ingenij agitatio, commentatio.

Nequam.] Indeclinabile, apud veteres ſignificabat hominem nihili, nulliuſq; precij, hoc eſt, diobolarem. Cyprianus, Nequã homo de nequam theſauro emittit nequã. Contrarium huic eſt frugi, vt homo frugi. Varro de lingua Latina dicit hominem laſciuum, libidinoſum, malum, nequam. Caper ait nequam non malum, ſed inutile ſignificare. Feſtus vero peiorem, quàm creditur eſſe. A quo nequior, & nequiſſimus, & nequiter aduerbium.

Pſallens.] A pſallo Græco, quod eſt cano, & proprie de Pſalmis dicitur, qui in Muſicis inſtrumentis, vtpote cithara, & alijs id genus, decantabantur. Hinc Pſaltes, & Pſalterium.

Paſcua.] Idem quod paſcuum, in quo pecudes paſcuntur, ſiue ager paſcuus ſit, ſiue pratum, ſeu mõs, aut collis. Columel. li. vij.

Refocillo.] as, & refocillor, aris, eſt recreo, à focillo, & focillor ſimplici deponentali, quod ſignificat nutrio. Varro libro ij. Sed ſuum quique commodum focillantur. Hinc refocillatio. Et refocillatus, a, um.

CAPVT XVII.

Agmen.] nis, multitudinem ſignificat. Vergilius: Vocat agmina ſæua ſororum. Aliquando ordinatam copiam. Interdum impetum. Hinc agminatim. Nonnũquàm pro actu, ſeu ductu, vt: Leni fluit agmine Tybris.

Terebinthus.] thi, arbor nigrum lignũ cum ſplendore præferens, habenſq; ſoliditatem in buxi ſpeciem. Vergilius. lib. x. Incluſum buxo, aut Orichia terebintho. Ex hac terebinthina reſina, quam nos teremẽtinam appellamus.

Spurius.] ij, dicitur qui incerto patre natus eſt: ab σπείρειν, ſeminare, quia nihil habet à patre niſi ſemen. Vnde ſpurios verſus dicimus, alterius, aut incerti autoris. Auſonius: Quinq; notas ſpurijs verſibus appoſuit. Græce nothos dicitur.

Goliath.] Philiſtæus gigas, frater Goliæ. Ipſe & cæteri gigantes de progenie Arapha nurus Noemi. Hic ſpurius, matre Gethæa, patre gygante, & reuelatus, ſeu tranſmigrans dicitur.

Caſſis.] dis, fœ. gene. idem quod galea, ꝙ vacua ſit ad caput recipiẽdum. Iuuen. Lorica & fracta de caſſide buccula pendens.

Caſſida.] æ, idẽ q̃d galea, & caſſis. Propert. Aurea cui poſtq̃ nudauit caſſida frontem. Sed caſſes, retia ſunt, & aranearum telæ. Ouid. Decidit in caſſes præda petita meos.

Hamatus.] a, um, ab hamo, as, q̃d eſt curuo. i. curuatus, ſeu hamis ornatus, vt hic. Hamiotæ, ſiue hamotæ piſcatores. Item hamatilis & hoc le. pe. cor, quod ad hamũ pertinet.

tinet. Plautus in Rudente: Piſcatum hamatilem, ſaxatilemq́ aggredimur. Ouid. de hamo: Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo, Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat.

Ocrea.] æ, dicta quæ crus tuetur, quod Cicerone autore opponatur cruri, vel quod ſit inæqualiter tuberata, vt inquit Feſtus. Hinc ocreatus, qui ocreis calciatus incedit.

Haſtile.] Quod ad haſtæ formam factum eſt, & de quacunque re dici poteſt, hic pro ſtipite haſtæ ponitur, alibi pro candelabri ſtipite, vt in Exodo.

Lancea.] æ, à latitudine ferri dicta eſt, teli genus longiſſimum. Hiſpanica dictio, nō Latina, vti Gellius teſtatur. Hanc olim Luculli Lucullæam appellarant. Diminutiuū, lanceola. Hinc lancino, as, penult. correpta.

Liciatorium] Lignum eſt illud, circa q̄d licia, id eſt, fila, in textura inuoluuntur.

Armiger.] ri, qui lanceam, ſcutum, galeam, armaq́ ferens, armatum equitem in prælio ſequitur, vt Patroclus fuit armiger Achillis.

Phalanx.] gis, dictio Macedonica eſt, qua non proprie legio, ſed quadrata acies, & cuneus militaris intelligitur, quando ſcilicet pes pedi, clypeus clypeo, vir viro conſerebatur, autores ſunt Liuius, & Q. Curtius. Macedones Phalangem peditum agmen vocant. Satyricus poeta. Iunctæ vmbone phalanges. Phalanx etiam regula eſt, continens lances, id eſt, libram. Item digitorum internodia Phalanges dicuntur.

Singulare certamen.] Græci monomachiam appellant. Hinc monomachus.

Iſai, alias Ieſſe.] Pater Dauidis prophetæ excellentiſſimi, regiſque Iſraelitici populi inclyti, & exiſtens interpretatur.

Ephi.] Menſuræ leguminū genus, continens modios triginta ſex, teſte Hieronymo varijs in locis.

Formella.] æ, diminutiuum à diminutiuo videtur à formula. Capitur hic pro recula, quæ habet paruam formam.

Tribunus.] Qui tribui præeſt, à tribu electus. Hic pro eo qui certo militum numero præficitur, accipitur: Græcis chiliarchus, id eſt, mille viris præfectus. Hinc tribunus plebis, tribunitius, a, um. Tribunatus, us, tribuni ærarij.

Vrſus.] i, animal ferum, quod cum imperfectos pariat fœtus, lambendo effigiat, atq́ format, ſic Vergilius ſuos olim verſus. Hinc adagium: Viui vrſi naſum ne tentaueris, hoc eſt, potentiorem ne irritaueris, ne ioco quidem. De hoc Bilbilitanus poeta, id eſt, Martialis: Rabido nec perditus ore Fumantem naſum viui tentaueris vrſi. Sit placidus licet & lambat digitoſq́, manuſq́. Si dolor, & bilis, ſi iuſta coegerit ira, Vrſus erit vacua dentes in pelle fatiget. Hinc vrſinus, a, um, vt caro vrſina.

Mentum.] ti, dicitur quod à gula eminet, das kund.

Lympidus.] a, um, planus, politus, & clarus dicitur, à lympha aqua. Hinc lympiditas, & lympitudo, klar, ſcheinbar, lauter.

Funda.] æ, machinula ex funibus facta, & compoſita, qua rotando ad certum projiciuntur lapides. Hinc fonditores, qui & fundibularij, qui funda dimicāt, eyn ſchlēher, ſchlin domit man etvvas vvirfft. Item eſt rete piſcatorium. Præterea ſaccus, vel pera.

CAPVT XVIII.

Conglutinatus.] a, um quaſi glutino, aut ferrumine coniunctus. Hinc cōglutinatio.

Baltheus.] ei, zona eſt militaris, aut cingulum bullis cinctum, ſubinde dictum.

Siſtrum.] ri, inſtrumentum muſicum, Aegyptijs peculiare, & eſt cornu recuruum, quo vtebantur in oblationibus Iſidis, argutum, & ſonorum, dum percutitur.

Gener.] Eſt filiæ meæ maritus, quia ſit generis propagator, eyn dochterman. Progener, eyn kinds dochterman.

Ionathas.] Filius Saulis, amicus Dauid integerrimus: & interpretatur domini, vel columbæ donum.

Michol.] Filia Saulis, vxor Dauid, non fuit cognita à Phalti, alio nomine dicitur Egla. Hæc filios Merab adoptauit, filius eius Micholis fuit Getraham, & interpretatur aqua omnis, vel ex omnibus, vel rectius ab omni.

Sponſalia.] orum, promiſſio, ſeu contractus ſtipulationum futurarum nuptiarū. Sponſalia hoc modo fiebant. Qui vxorculam ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat ſtipulabatur eam in matrimonium ſe ducturum. Qui daturus erat, itidem ſpondebat daturum. Is contractus ſtipulationum, ſponſionumque dicebatur ſponſalia.

CAPVT XIX.

Clam me eſt.] Id eſt, me latet, fugit, præterit me, ſum neſcius, &c. Vide Copiam verborum Eraſmi.

Nitor.] eris, eſt conari, & operam dare, laborare, vt hic. Ouidius: Nitimur in vetitū ſemper, cupimuſque negata. Hinc niſus, us, eſt conamen.

Caſſus.] a, um, inanis eſt, & vacuus, à

caſſo,as.Hinc incaſſum,fruſtra.

Satelles.] tis,miles proprie dicit,cuius eſt opus vt imperatorē,aut regem cuſtodiat, nec à latere eius diſcedat. Hinc ſatellitium.

Apparitores.] Dicti quod appareant, & præſto ſint ad obſequium,qui & ſtatores vocantur, & ſunt hi, qui magiſtratibus circunſtant parati ad obſequendum.

Simulacrum.] Scribitur Latino i & in ſile c non aſpirato, vt opinor, & eſt penultima ſemper longa, quia à ſimulatum venit ſupino,quod a producit, vt teſtis eſt Lactant.Firmianus lib.ij.cap. xix. vt Cicero in prognoſticis.Et diuum ſimulacra pereūt,fulminis ardor. Similiter lauacrū à lauatū.Serenus Samonicus. Atq; hinc in calido percurres mēbra lauacro.Item inuolucrū.Vide Hēricum Bebilium de linguæ Latinæ abuſu.

Lictor.] Lictoris, qui carnificis officio fungebatur, miniſter conſulis, proconſulis,& ſimilium. Lictores præcedebant faſces virgarum, & ſecurim portantes. Hinc lictorius,a,um,à verbo ligo fluit.

Vaticinari.] Eſt vatum,ſeu prophetarum more prædicere, ſed hic forte pro elaudare capitur,& deo inſtigāte pſallere. Hinc vaticinium,& vaticinator,qui & vates.

CAPVT XX.

Quinimo.] Id eſt,quin potius,quin etiam, vt: Quinimo beati qui audiunt verbum dei & cuſtodiunt illud. Lucæ vndecimo,ia vill mer.

Tantummodo.] Aduerbium idem quod tantum, id eſt, ſolum,alleyn. Aliquādo vſqueadeo ſignificat, Tantopore, tantiſper,tantundem,tātum nō. Tanti ſo theuer, tantidem,gleich ſo theuer.

Contribulis.] Penultima producta, qui ex eadem tribu eſt, & conſanguineus.

Calende.] arum, ſic ſcribitur non cum k,licet apud Græcos cum cappa ſic κ,eſt primus dies menſis,à calo,as,quod eſt voco, ſic dictus, qui apud Hebræos ſolebat eſſe ſolennis,& celebris.Hinc adagiū: Ad Grēcas Calendas,id eſt,nunquàm,ad Latinas Neomenias idem,quod Græci Calēdis, Latini Neomenijs careant. Hinc Calendarius,a, um, vt Calendarius liber,alibi expoſitum.

Perinde.] Aduerbium temporis,quod vulgo dicunt poſt cras, id eſt, ab hinc tertia die. Hieronymus ad Paulum. Vt quod hodie non merui, cras, vel perendie merear. Vnde perendinus,a, um, dies ab hinc tertius. A quo comperendinare, eſt differre in lōgum,de die in diem.

Deierare.] Non eſt periurium facere, vt noſtri loquuntur, & accipiunt, qui male deiurare dicunt. Deierare enim dicendum eſt,& ſignificat valde iurare, de enim augere ſolet,vt deamo, demiror, hinc deiurium dicitur iuſiurandum, elegantius autem dicitur deiero, as, vel iuro deum,vel terram ſine præpoſitione, quàm per deum, vel terram cum præpoſitione. Peierare, vel periurare eſt falſum iuſiurandum dicere. Vnde Tertullianus in Apologetico. Citius apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæſaris peieratur.Hinc deieratio.

Obnixe.] Aduerbium ab obnitor, eris, id eſt, quod ægre, & cum labore fit, id eſt, inſtanter,& vehementer. Hinc obnixius,a,um,obnixiſſime.

CAPVT XXI.

Laicus.] a, um, quod commune eſt, & non ſanctum,imo plebeiū,gemeyn. Popularis,vveltlich.

Collabor.] ris, pe. pro. cōpoſitum à labor.i.ſimul labi cū aliq. Hīc collapſus,a,um.

Nudiuſtertius: & quartus.] Aduerbium temporis, compoſitum eſt à nunc, & die tertio, & die quarto, id eſt, nunc eſt dies tertius,& quartus, ſemperq; de præterito dicitur. Etſi Valla dicat, quod non vltra nudiuſquartus progrediatur, Cicero tamē,nudiuſtertius decimus dixit.Sic & nudiuſquintus,ſextus,&c. dicitur, nudiuſſecundus nō dicitur:quia pro eo heri habemus.

Impingo.] is, eſt idem quod impello, illido, & alicui rei duriter,ac vi quadam admoueo,applicoque. Hinc impactio, & impactus,a,um.

CAPVT XXII.

Doleo.] es,vnde doliturus. Hoc verbum ſi ad corpus referatur, neutrū acquiſitiuum eſt,vt oculi dolent viro tuo. Sin de rebus alienis,effectiuum eſt: vt doleo tuis rebus aduerſis. Aliquando etiam cum accuſatiuo,vt hic. Doleo vicem meam, & doleo tuam miſeriam .Doleo illius caſum. Cōdoleo, indoleo compoſita, perdoleo, dedoleo, id eſt,non triſtor. Doleo dentibus Latine dicimus,aut dentes mihi dolent. Dolenter aduerbiū. Dolor, oris, vt eſſe in dolore.

Dauid.] Prima longa, regius propheta,teſte Ioſepho,indeclinabile eſt,ſed Dauides in genitiuo habet Dauidis media producta, etſi Sedulius contra feciſſe videtur. Iuuencus poeta: Edidit hic Mariam Dauides ſcripta reliquit. Iſrael tu rex Dauidis & inclyta proles.Hinc Dauidicus,a,um.

Accerſo.] is, & arceſſo,is, tertiæ, & accerſio,

cerſio,is,quartæ inflexionis,idem quod euoco,& ad vocandum eo.Hinc accerſitus,a,ū.

Emiſſarius.] ij, eſt qui ante exercitum emittitur,vel ad præliandum, vel ad explorandum,vel qui dn̄m circunſtat, dicto obedire. Alias copioſiſſime enodatum.

Odollam.] Spelunca erat,& locus fortis,munitusq;,ideo fugit Dauid illuc à facie Saul:prius tamen ad Naas regem Moabitarum,& interpretatur teſtimonium, ſiue ornamentum illis.

Doech.] Armiger Saulis,cuius puer diadema,& arma Saul detulit ad Dauid.Hic ſibiipſi crudeliter mortem conſciuit.Idumæus fuit,& inimicus Dauid.Interpretatur moſtus ſiue ſolicitus: quod Græce dicitur ἀγώνιος, id eſt, moleſtiam adferens.

CAPVT XXIII.

AREA.] æ, eſt locus planus,&c. dictum, hic pro annona areæ, & ſegetibus capitur.

Ceila.] Med. correp. in tribu Iuda,locus vbi quondam ſedit Dauid,& nunc villula Ceila ad orientalem plagam. Interpretatur ad fundam iacta,ſiue ſuſcitans eam, aut tollens ſibimet.

Abigo.] is, pen. cor. ſignificat à loco rem moleſtam fugo,vt muſcas,canes,iumēta,vt hic abigere.Dictum alias.

Ephod.] Dictio Hebræa, qua ſignificatur ſuperhumerale,pontificis veſtimentū: & veſtis genus ſacerdotalis.

Reſcio.] cis,& reſciſco,is,eſt factum aliquod occultius,aut inopinatum, inſperatūq; cognoſco.Item ſignificat rem ſimul, atq; facta eſt ſcire, quam neſciebā cum gereretur: ſic hic capitur.Vt me abs te immerito accuſatum eſſe,poſtmodum reſciſces.

Opacus.] a, um,penul.prod.quod eſt vmbroſum. Vergil. Et fontes ſacros frigus captabis opacum. Ab opaco,as,quod eſt obumbro,cooperio,obſcuro,opacitas.

Ziph.] Mons ſqualidus, vel caligans, ſiue nebuloſus,in quo ſedit Dauid, & cæte. Et interpretatur florens, vel germinans. Hinc Ziphæi habitatores Ziph, floridi, germinantes.

Achila.] Med.cor.collis eſt, in dextera deſerti,vbi Dauid latitabat.Puto iuxta Hierony.de locis Hebraicis,montem Ahalach, quem Aquila interpretatur diuidentē montem,Symmachus leuem mōtem,id eſt,lympidum,ſiue lubricum.

Obſtruo.] is,idem quod occludo,claudo,vt: Multum farris opus,qui cunctis obſtruat ora, vulgatiſſimus verſus. Hinc obſtructio, & obſtructus,a,um.

Corona.] æ,notæ ſignificationis. Accipitur etiam pro conuetu, cœtuq; hominum circunſtante,vt forte hoc loci.Hinc coronare,& corolla,atq; coronula diminutiua. Coronamentum, coronarius,a, um, vt aurum coronarium. Et coronarius, ij,ſubſtantiuū. Corollarium .i. auctarium, non correlariū vt Gotthici legunt.

CAPVT XXIIII.

ENGADDI.] Interpretatur oculus tentationis:oppidum palmarum,& balſami fertile in tribu Iuda, vbi abſconditus eſt Dauid in ſolitudine,quæ eſt in Aulone Hierichus,hoc eſt,in regione illa campeſtri. Vocatur autem hodie vicus prægrandis Iudæorum Engaddi,iuxta mare mortuum, vnde & opobalſamum venit,quas vineas Engaddi Salomon nuncupat.

Abruptus.] a,um, ab abrumpo, is, id eſt,auulſus,diſſectus,confractus.Hinc abruptiſſimus,vt hic.Et abruptio.

Caula.] æ, Latine ſtabulum dicitur, in quo oues reconduntur. Addita c. ἀυλὴ aula, quod non ſolum atriū,ſed etiam ſtabulū, & omnia ſepta deſignat.Feſtus à cauo deriuat, poetarum citationes tranſeo.

Peruius.] a, um, per quod iri poteſt. Sic dicimus virginem eſſe cœli peruiam. Aliquando dicitur penetrabile. Ouidi. lib. ij. Metamorphoſ. Abdita ſole carens non vlli peruia vento.

Ibex.] Vel ibix ſylueſtris capreæ genus perniciſſimum,vt Plin.lib.viij.ſcribit.

Chlamys.] dis,proprie veſtis militaris, pallio pene aduerſa, cum breuior multo, & ſtrictior ſit.Hinc chlamydula,chlamydicula diminut.& chlamydatus,a,um.Plautus:Da chlamydem,& accipe ſellam.

Quinpotius.] Idem quod quinimo.

Viciſſitudo.] Eſt alternatio. Item ſignificat reſponſionem,quod vulgo dicitur contracambium. Dicitur & viciſſitas. Actius:Viciſſitatemq; imputandi tradit.

Chriſtus.] Græca dictio, Latine vnctus eſt. Hinc chriſis,vnctio,& chriſma,vnguentum.

CAPVT XXV.

TONDEO.] es, ſignificat lanam, ſeu capillos incido. Et tondere,paſcere,et aliqn̄ ſecare eſt. Vergil.lib.I.Georgic. Ter centum niuei tondēt dumeta iuuenci.Hinc tonſor,tonſtrix,et tonſtrina. Tonſura,tōſorius, a,ū.Culter tōſorius,tonſilla,Itē tōſillæ,i.glādula,

dula,& toles. Tonſo,as,frequentati. Compoſita attondo,detondo,tonſus,a,um, participium, vt tonſi montes. Intonſus,a,um, tonſilis,e,vt tonſile buxum.

Satum.] ti, genus menſuræ iuxta morem prouinciæ Paleſtinæ, vnum & dimidium modium capiens. Dictum alias.

Vua paſſa.] Dicitur, quæ in ſiccando patitur ſolem,vel paſſa eſt ſolem. Græce aſtaphis dicitur.Plinius: Quin & à patientia nomen acinis paſſis. Nam paſſum proprie rugoſum, vel ſiccum dicitur. Hinc rugoſi, paſſiq; ſenes eadem omnia quærunt, ait Lucilius Satyrarum lib.ix.Ab hoc vua paſſa dicta eſt, quod ſit rugis implicata. Plautus in Penulo: Si qui de æſtu mecum futurus pro vua paſſa penſili.

Mingo.] is, ctum, eſt vrinam facere, emittere,& meiere. Martialis: Incipit in medios mingere verpa pedes.Hinc micturio,is & mictito,as, quod eſt ſæpe mingo. Compoſitum permingo.Horatius:Hunc perminxerunt calones, atq; caballi. Albius autor vetuſtus: Vt faciũt pueri,qui omnia permingunt,atq; permerdant,honor ſit auribus.

Maſſa.] æ, eſt denſa compactio rerum, vt maſſa ficorum,auri,&c.Græce dicitur μαλάθη, ſeu φύραμα, id eſt, conſperſio,fermentum.Sic Paulus ad Corinthios, & Galatas: Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Ea eſt farina aqua conſperſa, ſiue temperata, à verbo φυρᾶν, quod ſignificat miſcere,veluti cum argilla humore maceratur,farina liquore aquæ oleive, aut aliud ſimile. Sed fruſtũ,buccella panis,dicitur Græcis ψωμός, eyn deyg: Conſperſio triticea.

Carica.] æ, penultima corre. genus eſt ficuum à loco ſic dictarum, vt docet Iulius Pollux: Apud multos tamen pro ficu ficca accipitur. Ouidius libro primo Faſtorum: Quid vult fama ſibi,rugoſaq; carica, dixi. Tamen Suidas,imo xij.illi Suidæ compoſitores aliter interpretantur.

Singultus.] us, à gula, quod fere in gula fiat. Differt enim ſingultus à ructu, quia ructus fit, cum ventriculi humor recaleſcẽs inflatur,atq; concoquitur. Singultus vero, quoties ſpiritus vocans ab humore in loco ſpiritui deputato retinetur,hic enim dum emittitur,nec poteſt erumpere,diſtenſionem inducit,quæ appellatur ſingultus.Accipitur pro dolore,pœnitudine & ſuſpirio.Hinc ſingulto,as, & ſingultio,is.

Ligatura.] æ, ligamen,ligaculum,ligamentum, omnia à ligo, idẽ pollent,hoc eſt, à quo aliquid ligatur,& vincitur.

Scrupulus.] li, diminutiuum à ſcrupus.proprie lapillus breuis, & aſper, qui in calceo latens moleſtiam aufert, faceſſitque negotium. Hinc pro ſolicitudine,& difficultate ponitur,vt hic.

Pediſſequus: qua.] Famulus,& ancilla, qui vel quæ dominum, ſeu dominam ſequitur.

CAPVT XXVI.

Cyphus.] phi, hic pro poculi gñe capitur. Differt tamen à ſcypho per ſ. & c. ſcripto,quod vaſis potorij genus eſt,& proprie Herculi attribuitur.Sed cyphi genus ſuauiſſimi odoris eſt,teſte Hieronymo.

Interuallum.] A vallus, quod eſt ſudis, vel palus,hoc eſt, ſpatium, quod inter palos eſt, vallum caſtrenſe conſtituentes, à quo omne ſpatium, interuallum eſt nuncupatum intercapedo.

Pulex.] cis, animalculum notum, dictum,eyn floch,quod ex puluere generetur. Hinc pulicinus,a,um,& pulicoſus,a,um, id eſt,pulicibus plenus. Vide Ouidium de pulice: modo ipſe autor ſit,lõgum foret huc inuehere carmen elegans & ridiculoſum.

Perdix.] Auis nota à perdendo dicta. Nam Ambroſio teſte ad Irenæum,hæc auis plena eſt fraudis,& fallaciæ. De hac Hierony. ad Præſidium:Perdix aliena oua calefacit, furatis ſuis.

CAPVT XXVII.

Pagus.] gi, ſimul poſitæ villæ,hoc eſt, ruſticanæ domus in vnum coagmentatæ, à πήγη, fonte,quod circa fontes ponerentur. Hinc paganus,a,& ſemipaganus,& pagatim, & paganiſmus.

Decretum.] ti, à decerno,nis, deriuatur,eſt placitum,& ſtatutum, vt ſenatus decreta dicuntur,à ſenatu conſulta, atq; ordinata,cõſtituta,definita,iudicataq;. Hinc decretorium,& decretorius,a,um.

CAPVT XXVIII.

Magus.] gi, dictio Perſica, & ſapientem ſignificat,philoſophum.Hinc magicus,a,um,vt ars magica. Et magia,penult.prod. id eſt,incantatio, & fons Siciliæ in agro Syracuſano.

Hariolus.] li, eſt diuinus, qui in aris, vel extis diuinat,auguraturq;.

Python, & Pythonici.] Qui & Enthei, id eſt, diuini. Sic debet ſcribi. Nam Pythonis ſpiritum in ſacris literis legimus, Apollinis ſcilicet, qui autor diuinandi fuit. Hinc Pythoniſſas dicimus ſine h. in prima, quanquam apud probos, & priſcos non legerim.Sed magis probiore,& vſitata dictione Phœ-

ne Phœbades dicerem. Diuus Auguſtinus tamen in lib. de natura dæmonum, ea vſus eſt pro incantatrice muliercula, quam ſagam priſco vocabulo Acron Grammaticus quod ſatis agat, nominat.

Impono.] is, cum datiuo, fallere, decipere ſignificat, vt hoc loco. Hinc impoſtor, eſt deceptor, quem Auguſtinus, & Græci planum vocant: vt in Horatio pulchre habes de Plano illo, qui fracto crure fefellit homines. A quo prouerbium: Tollat te, qui non nouit te. Vicinia rauca reclamant. Et impoſtura, æ, deceptio, fraus, techna.

Paſcualis.] Et le, vel paſcalis, idem quod paſcuus, quod paſcuis pecudum deſtinatum eſt, vt ſylua paſcualis, & oues paſcuales, & gallinæ, quæ paſſim paſcuntur, vt hic vitulum paſcalem, vel paſcualem.

CAPVT XXIX.

Centuria.] æ, in re militari centũ continet homines, qui ſub vno centurione, id eſt, hecatontarcho ſunt, vt hoc loci. Hinc centuriare, eſt in centurias ordinare. Et centuriatim per centurias. Vnde ſuccenturiare à quo ſuccẽturiati milites dicuntur, non primæ ſed ſecũdæ centuriȩ. Proprie ſuccenturiare ſignificat explendæ centuriæ gratia numerum ſupplere.

Transfugio.] is, eſt de loco ad locum fugere. Liuius libro ſecundo: Magna clientum comitatus manu transfugit. Hinc trãſfuga penulti. corre. qui transfugit, eyn abtriniger, feltfluchtiger.

Diluceſcere.] Eſt diem, clarumque fieri, vt diluceſcit, id eſt, dies fit, vel dieſcit. Sic nocteſcit, id eſt, nox fit, quæ carent ſuppoſito, & appoſito, vt Grammatici loquuntur.

CAPVT XXX.

Applico.] as, ſignificat appello, adiungo, adnecto, & datiuo, accuſatiuoque iungitur, vt hic: Applicuit Samuel oẽs tribus Iſrael, &c. quod eſt quaſi ad ſe venire fecit. Vergil. Quæ vis immanibus applicat oris. Hinc applicatio, applicatus, a, um.

Ephod.] Sacerdotalis veſtis, & pro ſuperhumerali ſæpe ponitur.

Excutio.] is, ab ex & quatio. Vergilius libro xij. Aeneidos: Summasq́ excuſſit vertice criſtas. Per metaphoram ſignificat, eijcere, emittere. Plautus in Aulularia: Mihi miſero cerebrum excutiunt tua dicta ſoror, id eſt, frangunt. Item deijcio. Hinc excuſſores equi, qui ſeſſorem præcipitant. A quo excuſſio, & excuſſus, a, um.

Fragmen.] nis, & fragmentum accipiuntur pro parte rei fractæ, vt fragmen mali punici, in Canticis.

Præfinitum.] A præfinio, id eſt, determinatum, vt ita dicam, & definiendo conſtitutum, præſcriptumq́.

CAPVT XXXI.

Euaginare.] Eſt enſem, gladium, & dolonem, acinacem, e vagina eximere, ſtringere: dictũm. Hinc euagina, pen. prod. educ, ſtringe imperatiui modi.

Armiger.] Armigeri, non omnes milites dicuntur, vt vulgus putat, nec nobiles tantum, & equeſtres, vt noſtri volunt, ſed qui principibus arma gerunt, in pugnaque ſubminiſtrant. Sed armati poſſunt dici milites expediti, vt teſtantur Quint. Curtius, & L. Apuleius.

¶Primi Libri Regum
FINIS.

QVARVNDAM DICTIONVM
ſecundi Regum libri
explicatio.

CAPVT I.

Gelboe.] Montes alienigenarum, in ſexto lapide à Scythopoli, in quibus etiam vicus eſt grandis, qui vocatur Gelbus, & interpretatur decurſus, vel rectius, aceruus ebullitionis.

Diadema.] Græce ſic ſcribitur διάδημα, geſtamen regis eſt, & amiculum, διαδέω, circumligo, obuincio. Hinc diadematus, a, um, eſt diademate ornatus.

Inclytus.] Cum y Græco, idem quod glorioſus, clarus, dictum alias.

Armilla.] æ, ornamenti genus, in circuli modum, quo olim militares ab imperatoribus donabantur. Priſcian. brachiale vocat quod in ſiniſtris brachijs geſtabatur. Hinc armillatus, a, um.

Compita.] Dicuntur loca ad quæ petunt homines per diuerſas vias. Sunt eñ quadriuia. Monoſtichon præceptoris mei Iacobi Horlini, cuius priores iiij. verſus adſcribam: Ridiculas populo qui agitat ſpectante choreas. Et pedibus triſtem pulſat inanis humum. Hinc olidum fluido corpus ſudore fatigat. Et parat ad Stygios

gios compita trita lares. Hinc compitalia feſta, quæ in compitibus peragebantur.

Clypeus.] ei, & clypeum, proprie maius ſcutum eſt, & tantum peditum, vti docet Seruius: Scuta equitum, dictus clypeus quod totum corpus celet. Varro à cauus deriuat.

Decorus.] a, um, à decore, pen. prod. i. pulchritudine, quod eſt pulchrum, & decore. i. pulchriter. Decoro, as, pen. prod. quod eſt pulchrum viſu, aut auditu, facio, ſiue orno. Vnde decorum ſubſtanti. ſignificat decentiam quandã rebus, perſonis, locis, ſiue in agendo, ſiue in loquendo, accommadatam. Germanice das vvolſtan, vnd dye erſamkeyt, zucht, maſʒ, vnd vvolgeſtalt in allem thun, vnd reden. Contrarium eius: Indecorum. Decus, decoris pen. cor. dedecus, coris contrarium, vt dedecus admittere. Decoro, as, pe. cor. dedecoro, as, cõtrariũ, ich ſchẽde.

CAPVT II.

Piſcina.] æ, pen. produ. locus & ſtagnũ in quo viui piſces ſeruantur. Varro lib. iij. de re Ruſtica: Piſcinas voco eas, quæ in aqua dulci, aut ſalſa incluſos habẽt piſces ad villam. Martialis: Piſcina rhombum paſcit, & lupos vernas. Hæ & viuaria vocantur, & vaſa lignea ampliora ad tenendum aquã. Item generali vocabulo natationes appellantur, vt natatoria Syloe.

Compar.] Comparis pen. cor. in obliquis, idem eſt quod par. Liuius comparem cladem dixit. Compar etiam dicitur ſocius, ſeu æqualis, vt hoc loco. Rhetores id eſſe dicũt, quod duabus, aut pluribus ſententijs breuibus, & inter ſe paribus exigitur.

Curſor.] oris, à curro, cucurri, curſum, qui currit, aut tabellarius dicitur à celeritate eundi. Martialis: Curſorem ſexta tibi Rufe remiſimus hora. Porro, Curſores, nomen eſt officij in aula principali à currendo dictũ, quod celeriter aliquo mitterentur. Non videtur iſti abſimiles noſtris pueris à pedibus, quos etiam ſic vocarunt priſci, vt Cicero, & recentiores, vt Martialis: Suetonius curſorum meminit in Nerone: Nunq̃, inquit, carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus, armillata & phalerata cum hamaxochorum turba atq; curſorum. Et in Tito: Confeſtim ad alterius matrem, quæ procul aberat, curſores ſuos miſit, qui anxiæ filium ſaluum nunciarent. Romani principes cum ſe totos in Græciam tranſtuliſſent, Græcis nominibus miniſteria omnia nuncuparunt. Itaq; inter hęc legimus δρομεῖς, id eſt, curſores. Veteres quoque curſores habuerunt, vt Alexander Macedo Philonidem, qui mille & ducenta ſtadia vno die confecit, vt ſcribit Plini. Hinc à curro multa deriuantur, curſo, as, & curſito, as, aliud frequentatiuum, curſus, us, curſio, currendi actus, curſura idem, curſorius, a, um, vt nauis curſoria. Curſim aduerbium ſignificat currẽdo, & incurſim celeriter, currus, ri, & currum. Cirriculo aduerbium, curſim, celeriter, ſtatim.

Caprea.] eæ, pe. prod. animal ſylueſtre, à videndo atq; clarius aſpiciendo, inq̃t Hierony. nomen ſortitum eſt. Plinius: Sunt rupicapreæ. Hinc capreola, & capreolus.

Auerſus.] a, um, terga oſtendit, ab auerſor, aris: aduerſus vero oppoſitus eſt. Hinc auerſa Venus.

Inguen.] nis, genitale tam maſculinum, quàm fœmininum, honor ſit auribus. Martialis: Acceſſi quoties ad opus mixtisq; mouemur Inguinibus. Iuuenalis: Inguinis & capitis quæ ſint diſcrimina neſcit. Hinc dicunt: Vſq; ad inguina.

Mucro.] onis, proprie cuſpis, & acumẽ enſis, telorumq; eſt. Improprie pro enſe capitur. Hinc mucronare, eſt acuere. Monoſtichon incognito autore. Mucronare dies calamum non ſinit agreſtem. Item mucronatus, a, um, id eſt, cuſpidatus.

Crepuſculum.] li, lux eſt dubia, quæ fit ante ſolis ortum, anteque occaſum, à creperus, a, um, quia tunc multis dubium eſt, an ſit iam nox. Lucanus: Longa repercuſſo micuere crepuſcula Phœbo. Sidonius horam veſpertinam crepuſculaſcentẽ cẽtum dixit.

CAPVT III.

Concubina.] æ, vt ait Paulus Iuriſcõſultus, quæ cum vxor non ſit, cum aliquo tamen cubat, & viuit, alias dictum.

Thronus.] ni, à noſtris ſedes, ſiue ſoliũ dicitur, licet Throni in ſacris ſcripturis, pro virtutibus accipiantur Hierarchicis.

Fuſus.] ſi, ſubſtanti. inſtrumentum q̃d mulieres nendo digitis voluũt, eyn ſpindell, vt: Digiti eius apprehenderunt fuſum.

Exequiæ.] arum, pro mortuis inferiæ ſunt & parentalia, iuſtaque: item pompa illa funebris.

Feretrum.] tri, à fero capulus ille, quo mortuus efferri ſolet, eyn dodenbar.

Compes.] dis, compedes inſtrumentum quod pedibus vinciendis adhibetur. Hinc prouerbium: Faber compedes quas fecit, ipſe geſtat: quod de ijs dicitur, qui ſibiipſis cauſſa ſunt malorum. Hinc compeditus, a, um, penult. prod.

CAPVT IIII.

Beroth.] Ciuitas in tribu Beniamin vnde fuerant iſti duo latrones, & interpretatur puteus. Berothi, putei, ſiue explanationes.

Mephiboſeth.] Sonat de origine ignominia, ſiue ex ore confuſio.

Quinquennis.] Eſt quinque annorum. Hinc quinquennium, ſpacium quinqꝫ annorum.

Stratus.] Hic pro lecto, quo quieſcimus interdiu, & meridie, capitur: Græci Anacliterium vocant, eyn ſeitzbeth. Stratum, ti. ἀνακλιντήριον, id eſt, accubitum, lectulus, qualia celebrantur Florentiæ Tuſcanica. Et apud Lampridium in Heliogabalo, accuba. Ab aliis Sibadia dicuntur.

Meridies.] ei, ſemper maſc. ge. eſt medius dies, quaſi medidies. Nam (vt ait Varro) antiqui non r. in hoc dicebant. Hinc meridianus, a, um, & pomeridianus, a, ū, id eſt, poſt meridiem, vt hora pomeridiana.

Conclaue.] Penult. prod. neutri gen. & conclauis, fœ. locus ſecretior in interioribus tectis: vbi colloquia fieri ſolent. Cicero: Cōclaue, triclinium interpretatus eſt. Horatius in Sermo. Currere per totū pauide conclaue magiſq;. Hinc conclauia loca, quæ vna claue clauduntur. Et conclauatus, locus vna claue clauſus, conclauo, as, & paſſi. cōclauor, ris, conclauium genus anuli eſt.

Nuncius.] ij. dr qui nunciat, & q̃d nūciatur. Vergil. Et nuncius ibis Pelide genitori. Plaut. in Stich. Præcucurri vt nunciarem nunciū exoptabilē. Sic hoc loci. Si ſolus eſt, bonus nuncius eſt, in ore eius. i. nunciū. Sed nuncia, quæ aliqd nunciat. Internuncius, à nuncio, as. Compoſita, annuncio, denuncio, enuncio, prænuncio, pronuncio, pronunciatum ſubſtantiuum. Obnuncio, renuncio.

CAPVT V.

Doma.] tis, eſt tectū. Nam diuo Hierony. teſte in Paleſtina, & Aegypto, vbi vel ſcripti libri, vel interpretati ſunt, nō habent in tectis culmina, ſed domata, quæ Romæ, vel ſolaria, vel mediana vocantur. i. plana tecta, vti in Actis, & in Euangelio legimus. Vel domus, ſynecdochicῶς.

Fiſtula.] æ, proprie canalicula eſt, per quam aqua educitur fuſa: hæ & tubi, à tumore dicuntur, Græce apſides vocantur. A ſimilitudine, pro muſico inſtrumento, quo flatu canitur, accipitur, eyn p eiff. Hinc fiſtula ſpiritalis, fiſtula cibalis, fiſtulæ pineæ, fiſtulæ fictiles, alias tubuli, fiſtulo, as, fiſtulator, fiſtuloſus, a, um.

Arx.] cis, ab arceo, es, qa arcet hoſtes accedere. Eſt locus vrbis, in monte ſitus, natura munitus. Diminut. eius arcicula, nos caſtrū appellamus, num recte, iudicent alij.

Gyrus.] ri, Latine circulus, vel ambitus dici poteſt. Hinc gyro, as, id eſt, circūdo, Et regyro, penult. prod. retrogyro, as.

Mello.] Ait Hieronymus: Ciuitas quā ædificauit Solomon. Porro Symmachus, & Theodotio adimpletionem tranſtulere, & plenitudinem denotat. Hebræi Millo legunt. Hic profunda vorago, valliculaq; dicitur, à qua ſurſum ædificauit Dauid murum per gyrum arcis Sion, vnum murū fecit intrinſecus, alterum extrinſecus, hoc eſt, dupli ci muro muniit arcem. Reliquam partem extruxit Ioab, vt legimus i. Parali. xi

Pyrus.] ri, arbor nota, pyrum fructus eſt pyri, dictum, quod ad ſimilitudinem pyramidis, e lato tendat in cuſpidem, flammæ ſimilitudinem reddens. Diminutiuum eius, Auguſtinus libro primo Confeſſ. pyrulum dixit, eyn birlin.

CAPVT VI.

Lyra.] æ, inſtrumentum muſicum, vbi quot ſunt fides, & chordæ, tot reſonant voces, à λυρεῖν, canere. Hinc poetæ Lyrici. Græci poetæ chelin vocant lyram. Eſt & cœleſte ſignum. Ouidius: Illa nocte aliquis tollens ad ſydera vultum, Dicet vbi eſt hodie, quæ lyra fulſit heri? Eam Mercurius fecit in Mityleno monte Arcadiæ. A lyra fit delyrus, & delyrare.

Siſtrum.] Inſtrumentum muſicum, hoc eſt, cornu recuruum, Aegyptiis peculiare. Dictum alias.

Temeritas.] Et temeritudo, eſt audacia. Pacuuius: Egon tyranni noui temeritudinem? Temerarius audax. Temere, id eſt, male, ſtulte, inconſulte. Et temerare, eſt ſcelerare, corrumpere, contaminare. Temeratus, a, um.

Obededom.] Gethæus, quem benedixit deus, & omnem domum eius, propter arcam dei. Alij ſcribunt, Obededam, id eſt, ſeruus hominis.

Armigatus.] a, um, quod eſt ad armū ligatum, vt hic loci.

Collyrida.] æ, torta panis. Sæpe dictū.

Aſſatura.] æ, ab aſſo, as, quod eſt torrere, fruſtulum carnis aſſatæ, vel aſſę, vt Plautus ait, verius.

Bubulus.] a, um, à boue fit, id eſt, bouinus, a, um, vt caro bubula: bubalinus a, um, à bubalo, poeffel, vt annulus bubalinus, eyn poeffeln rinck.

Sauꝛ

Scurra.] Qui riſum ab audientibus captat, non habita ratione verecundiæ, aut dignitatis, Græci bomolochum vocant, vulgo eyn freyhart. Hinc ſcurrilitas, & ſcurrilis, & hoc le, penult. prod. ridiculum cum turpidine, ſcurriliter.

CAPVT VII.

Nathan.] Propheta filius Iſai, alio nomine Ionathan nomine patrio, & interpretatur, dedit donum.

Cedrinus.] a, um, poſſeſſiuum à cedro, arbore maxima, quod ex cedro eſt formatũ. Hinc cedræum oleum, ex ea arbore naſcens. Et cedræa primus ſudor, qui defluit in canali cum pix fit. Perſius dixit: Et cedro digna locutus. Idẽ eſt, Ambroſia nectareꝗ; dignus.

Magnalia.] Sunt ingentia facta, & admiratione digna.

CAPVT VIII.

Iugalis.] e, pen. prod. qui iugum habet vt hic. Iugale vinculum, copula matrimonij. Vergil. Cui vincla iugalia curæ.

Manubie.] arum, dictæ, quod manu capiantur ab hoſtibus, præda ab hoſtibus capta. Aſconius Prædian9: Manubias prædas Imperatorum vult: hæ & pro ſpolijs ſæpe capiuntur.

Salina.] æ, penultima producta, locus vbi fit ſal. Plinius lib. xxxi. fit ſal vulgaris, plurimuſque in ſalinis effuſo mari, &c. Sed Salinæ, arum, vrbs Siciliæ iuxta Lilybæum, palmis abundans, quod iuxta eam ſalinæ fuerint.

A commentariis.] Qui præeſt cõmentarijs. Hunc Aſconius Prædianus commentarienſem appellat. Hæc locutio creberrima eſt apud claſſicos autores, vt cum dicimus aliquem eſſe à ſtudijs, intelligatur qui præfectus eſt ſtudijs, puta principis pædagogus, magiſter. Item ab epiſtolis, à libellis, à rationibus, qui epiſtolis, libellis, rationibus, ſupplicibus præeſt. Suetonius in Claudio pulchriter hiſce vtitur. Item à ſecretis, eſt ſecretarius, à batis, qui præeſt menſuris, vel qui annonam menſuris diuidit. Batus enim vaſis genus eſt. A calicibus .i. pocill. tor: à manibus, ſeu à manu, ſcribæ, qui & amanuenſes: à pedibus nuncij, tabelliones, Græci grammatophoros vocant, &c. De ijs plura apud Grammaticos, hæc ſat ſint.

CAPVT IX.

Siba.] æ, ſeruus Dauid, & interpretatur egreſſus, vel rectius exercitus, virtus.

Infero.] is, eſt intro pono, ſeu intro porto. Plautus: Neꝗ; meũ pedem huc intuli. Lactantius libro ij. Non placebat Perſio, quod aurea vaſa templis inferantur. Sic hoc loci. Interdum ſignificat facere, vt damnum intuli. Item ſubijcere, apponere, introducere, ingerere, contra ferre. Inferre arma, eſt bellum gerere. Inferre crimen, eſt obijcere, imputare. Stuprum inferre, eſt immittere, infigere. Hinc illatio, quam Logici conſequentiam vocant.

Alo.] is, ſignificat nutrio, is, alimentiſꝗ; ſuſtento. Aliquando creſcere eſt. Et licet altum, vel alitum ſupi. faciat, tamen (vt docet Diomedes inſignis Grammaticus) melius dicituralitus, quàm altus, vitandæ ambiguitatis gratia. Hinc alimentum, & alimentarius, a, um, vt lex alimentaria, quæ pueris prouidebat, & alimonia.

Contraho.] is, id eſt, colligo, & omnes in vnum congrego, vt hoc loco, contraxit, id eſt, collegit. Quandoꝗ; confluo, vt: Aes alienum contraxi. Aliquando committo. Item paciſcor, inde contractus. Interdũ conſtringo, retraho, vt neruiꝛ contrahuntur. Contrahere frontem, eſt fronti rugas inducere, & caperare, vt: Caperata frons. Hinc contractio.

Iugiter.] Aduerbium, id eſt, aſſidue, continue, & iugis, aſſiduus, continuus, quaſi ſemper iugo affixus.

CAPVT X.

AMon.] Cum vno tantum n. filius Naas regis Ammon. In Anon contumelioſi locum Sobi conſtitutus eſt, vti ait diuus Hieronymus in quæſtionibus, ſeu traditionibus Hebraicis in ij. Regum. Sed Ammon filius Loth, à quo Ammonitæ deſcenderunt. Hi Arabes ſunt. In Ammon morte conſolatus eſt Dauid. Amnon vero per n. primogenitus Dauid, de quo ſecundo Regum xiij.

Conſolor.] aris, penult. prod. à ſolor ſuo ſimplici, quod primam produ. Vergilius: Dictis ſolatur amicis, ſignificat ſolatium præſtare, & proprie verbis fit conſolatio. Cicero Sulpitio: Dices quid me iſta res conſolatur? Hinc deſolor, eſt deſtituere. Item conſolabilis, & conſolatorius, a, um, vt epiſtola conſolatoria.

Abiſa.] Triſyllabon, & abiſai tetraſyllabum, qui & abſai. Notãdum quod ſolummodo in hoc loco, in Hebræo legatur Abiſa. In cæteris vero locis Abiſai. Abiſa vero interpretatur pater ſacrificij, & Abiſai pater meus ſacrificium. Ideo autem ex nomine illius vnam literam demptam Hebræi dicunt, quod necis Abner conſcius fuerit.

CA-

CAPVT XI.

FOEtus.] us, à ferendo, vt inquit Ouidius, ſeu à fouendo, quoniam & dum in vtero eſt, & poſtq̃ eductus eſt, à matre fouetur. Et generale eſt nomen ad omnia animalia, etiam ſi ſint oua, etiam ad arbores. Vergil. Arborei fœtus dixit, id eſt, fructus, & poma. Hinc fœtura, æ.

Papilio.] Vermiculus eſt imbecillis. Columella libro decimo de apibus: Papiliones enecandi ſunt. Item tentorium dicitur. Alias dictum.

Telum.] li, iaculum omne, quod manu iaci poteſt, vt lapis, lignum, plumbum, ferrum. Vergilius pro gladio vſus eſt. At non hoc telum, mea quod vi dextera verſat, Effugies.

Euentus.] us, dicitur, quod caſu aut fortuna nobis euenit, tam in bonum, quàm in malum. Dicimus & euentum neutri generis. Item euentus pro fine Ouidius vtitur: Careat ſucceſſibus opto. Quiſquis ab euentu facta notanda putat. Non diſputo an dici poſſit euentus plurali numero, quod rarum eſſe Valla ait: dici tamen poſſe certum eſt. Auguſtinus libro v. de Ciuitate dei, cap. xxij. ait: Quàm varijs euentibus, &c. De hoc habes fuſius Geneſis xli.

CAPVT XII.

VRias.] Vir Bethſabee, cognomento Ethæus, ſiue Cethæus, quod idem eſt teſte Hieronymo, & interpretatur lux mea dei, vel verius ignis domini.

Bethſabee.] Sic debet ſcribi, non Berſabee, quod eſt nomẽ loci, vxor Vriæ Ethæi, & interpretatur filia iuramenti.

Rabba.] Nonnunquàm Rabbath ſcribitur, Metropolis Ammonitarum, alio nomine Philadelphia, cuius meminit & Hieremias.

Muſſito.] tas, frequentatiuum à muſſo, as, quod eſt ſubmiſſa voce loqui, & ſecrete occulteq;, quod cælatũ velim, quaſi murmuro. Liuius libro I. Iam em̃ ita clam quidam muſſitantes vulgo tum eum appellabant. Hinc muſſitatio.

Serro.] as, eſt ſerra per medium ſecare, vt hic loci, & Syrius libro ſexto: Auro ſerrauit ramos Iunonius anguis. Hinc ſerratus, a, um.

Carpentum.] ti, vehiculi genus, dictũ quaſi carmentum, à carmenta Euandri matre. Ouidius libro primo Faſto: Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant. Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor. Hinc carpentarius faber, qui carpenta facit.

Typus.] Latine dici poteſt forma, figura, adumbratio, exemplar. Hinc typicus, a, um. Typice aduerbium.

CAPVT XIII.

ABſalom.] Filius Dauid trigeſimo die tondebat Cæſariem. Sceleratus fuit, titulum, & memoriam nomini ſuo erexit adhuc viuus, & cætera, id eſt, patris pax, vel pater pacis.

Thamar.] Soror Amnon ſimulati infirmi, primogeniti Dauid, & interpretatur palma. Matthæi I. ſi illa eſt, vel amara, vt hic loci, arbor Dactylorum.

Deperire.] Vt hoc loco capitur, eſt impatiẽter amare. Plautus in Caſſi. Hic ipſius Caſſinam deperit. i. miſere amat.

Macies.] Macritudo, & macor, extenuationem, & macilentiam ſignificant. Apuleius: Vnde iſta tam ſubita macies, & tantus pallor? Plautus: Oſſa atque pellis, vt miſer macritudine. Pacuuius: Corpuſque meum tali mœrore, errore, macore ſonet. Hinc macilentus, a, um, id eſt, macritudine confectus. Feſtus.

Sorbitio.] Vel ſorbities, eſt ipſe ſorbendi actus. Perſius: Barbatum hæc crede magiſtrum Dicere, ſorbitio tollit quem dira cicutæ. Huius diminutiuum eſt ſorbitiuncula, pro cibo qui facile ſorbetur: vti hoc loco capitur, à ſorbendo.

Talaris, & hoc re.] Vt veſtis talaris, quæ vſq; ad talos deſcendit. Ioſephus colobium manicatum vocat.

Contabeſco.] is, id eſt, langueo, deficio, compoſitum à tabeo, es. Auguſtinus libro ij. Confeſſ. Triſtitia rebus amiſſis contabeſcit, quibus ſe oblectabat cupiditas.

Balaſor.] Vna dictio eſt, nomen eſt loci, & interpretatur habẽs ſagittam luminis, vel aſcenſio atrij.

Temulentus.] a, à temeto, teſte Horatio, eſt vinolentus, ebrioſus. Hinc temulentia. Dictum eſt.

CAPVT XIIII.

THecua.] Vſque hodie iuxta deſertũ ciuitatis Aeliæ vicus oſtenditur, vnde & Amos propheta fuit. Hinc Thecuites dictus eſt: abundat paſtoribus, & interpretatur clangor buccinæ, vel tuba, ſeu percuſſio.

Lugubris.] Et hoc bre, quod ad luctum pertinet, vt veſtis lugubris, cantus lugubris, Græcis threnodium dicitur, vt: Ite lugubres Elegi, Camœnas A triumphali prohibete pompa, Dum reſurgẽti placidum ca-

namus Carmē Ieſu. Eobanus Heſſus autor.

Elegans.] Nomen non participium ab eligo, is, id eſt, cultus, ornatus, politus. Hinc elegantia, & eleganter aduerbium.

Rixor.] aris, idem quod iurgo, contendo, litigo. Hinc rixa, & rixoſus, a, um, cōtentioſus. Feſtus: Rictus, rixæ, rixoſe à ringitur dici videntur, quia in diuerſum rumpantur, contrariaq; ſint recto, vt rixoſa mulier, qualis Xantippe Socratis vxor fuit.

Ceſaries.] A cædendo dicta fuit, ſicut et coma, id eſt, à κόπτω, incido, quocirca tantum virorum dicta eſt cæſaries.

CAPVT XV.

Geſſur, vel Geſſuri.] Regio alienigenarum in Syria, & ſonat iuxta lumen, vel vicinia luminis.

Achitophel.] Gilonites, cōſiliarius Dauid de ciuitate ſua, ſonat Hebræis frater meus cadēs, ſiue irruēs, vel frater meus cogitās, ſeu tractans. Rectius eſt frater rei inſulſæ.

Gilon.] Ciuitatis nomen, vnde fuit Achitophel. Hinc Gilonites dictus eſt penultima producta.

Coniuratio.] Eſt idem quod conſpiratio, à coniuro, as, quaſi contra iuro, ſemper in malum dicitur. Terentius: Quæ eſt hæc coniuratio, vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant. In bonum, cum honeſta cauſſa ſit.

Cliuus.] Ait Nonius Marcellus, at pleruną; neutri apud Memnium inuenimus, cuius autoritas dubia eſt. Ne ardua nitens fortunæ ſcandere cliua. Cato de tribunis militum. Loca ardua, & cliua depreſſa. Quamuis cliuus etiam ponatur pro colle mitiori, veluti cliuus capitolinus, & cætera. Hinc accliuis; vel accliuus penultima producta, ꝙ eſt leuiter erectum, & acuminatum, & de aſcenſu proprie dicitur, ſicuti decliuis: & decliuus contrarium, de deſcenſu. Et metaphoricῶs. Iſtud mihi facere in procliui eſt.

CAPVT XVI.

Alligatura.] æ, ab alligo, as, quod eſt ad aliquid, vel iuxta ligo, colligo, hic pro faſciculis videtur capi. Hinc alligatio, & alligatus, a, um.

Palata.] æ, ficus inter palas compreſſa, eo dictæ palatæ, quod per maſſas premerentur inter duas tabellas, quas palas vocant. Hæc & carica dicitur. Græce παλάτη, φύραμα dicitur.

Bahurim.] Locus ad quem vſq; proſecutus eſt Michol filiā Saul, vir ſuus lachrymans, & interpretatur electorum.

Semei.] Hebræi dicunt, quod hic Semei fuerit Nabath, pater Hieroboam, quī regnauit poſt Salomonem ſuper decem tribus. In hiſtorĳs tamen dicitur Semei filius Cis, patris Saul. Binomius enim erat pater Semei. Hieronymus in Zachariam cap. xĳ. In Semei, inquit, doctores accipiuntur, ex hac enim tribu magiſtrorum agmina pullularunt, & interpretatur audi me.

Iugum.] Eſt montis acumen, & vertex, alibi dictum. Vergilius: Dum iuga mōtis aper, fluuios dum piſcis amabit, Semper honos, nomenq; tuum, laudeſque manebūt. eyn ſpitz, gipſtel am berg. Item eyn iogh. Et iugum in vinea. Iugatæ vites. Et iuga, alias tranſtra. Denique iugum dicitur duo pali in terram poſiti, & alium trāſuerſaliter ceu furcam. Vnde ſub iugum mittere exercitum. Et ſubiugare, iugalis, e. Iugale vinculum. Iugalis nodus idem. Iugarius vicus Romæ. Iugoſus, a, um, iugerum, ri, in ſingulari ſecundæ declinationis, in plurali ſecundæ, & tertiæ inflexionis. Iuges, coniuges, in ſingulari coniunx. Iniuges, indomita pecora, &c. innumera. Vide dictionaria.

Refocillo.] as, idem eſt, quod recreo. Hinc refocillatus, a, um, & refocillatio.

Solarium.] ĳ. ſuperior pars domus eſt.

CAPVT XVII.

Vrſa.] æ, fœminini generis, ab vrſus, eſt & ſydus cœleſte, figuram habens ſimilem plauſtri, vt vrſa maior, & minor. Hæc & Cynoſura vocatur.

Calculus.] li, genus lapilli eſt duriſſimi, & rotundi à calcando. Item morbus aſperrimus, quo qui laborant calculoſi dicuntur, Græci lithanicos vocant. Item calculus latro eſt ſeu latrunculus in ludo Schacorum. Quandoq; pro ratione ponitur. Rurſus minima pars ponderis. Et culter lapideus, quo Eſaiæ prophetæ labia mundata fuere.

Veſtibulum.] Eſt locus ante ianua domus vacuus, per quem à via ad ædes itur, hoc eſt, ambulacrum. Græcis προπύλαιον, καὶ πρόπυλον dicitur. Ob breuitatem vide lector Lexicon GræcoLatinum Petri Gilĳ Albienſis.

Ptiſana.] Penultima correpta, tantum hordei eſt. Nam vt Plinius dicit: Itali quidem maxime oriza gaudent, ex qua ptiſanam faciunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Declarat etiam orizam (quæ vulgo apud nos rizum dicitur, & in vernacula noſtra ryſʒ) ĳs verbis: Orizæ quidem folia carnoſa, porro ſimilia, ſed latiora, altitudo cubitalis,

bitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. Et vt addit Turanius. Olyram & orizam eandem eſſe exiſtimat, aliqui putant quod robus genus frumenti apud Columell. idem ſit quod oriza. Inde Ptiſanarium, vas eſt, in quo coquitur vel tunditur ptiſana, vnde Horatius libro ſecundo Sermo. Satyra. iij. Quid ceſſas? agedum ſume hoc ptiſanarium orizæ.

Stratorium.] ij, quod ſterni ſolet, vt hoc loco. A ſterno, is.

Tapetum.] ti, tapes, & tapetæ penultima prod. tegmen mire pictum varijs coloribus, quo equi, menſæ, ſeu pauimenta ſternuntur, Græci periſtromata vocant. Plautus: Vt ne periſtromata quidem æque ſint Campanica, neq; Alexandrina, beluata, conſuta tapetia, aulæa, vela picta, & ſuſpenſa.

Cicer.] ris, leguminis genus, madefactum circumferri ſolebat, & otioſæ plebi vẽditari, quo culinæ paratius haberent, nec enim decoqui poteſt, niſi molle factum, pridie ſeri debet. Plura eius genera, eſt enim arietino capiti ſimile, propter quod arietinũ appellatur, album, nigrum, columbinum, quod & Venereum vocant candidum, rotundum, leue, arietino minus. Dulciſſimum autem id quod eruo ſimillimum. A cicere cicercula deriuatur, etiam leguminis genus piſo ſimilis, quaſi minutum cicer. Hinc Cicero dictus, non quod primus, qui ea familia ſic cognominatus eſt, in extrema naſi parte eminens quoddam quaſi cicer habuerit, ſed q̃d hoc genus leguminis optime ſit ſolitus ſerere. Sic & olim Piſones, Fabij, Lentuli, cognominati ſunt.

CAPVT XVIII.

Tribunus.] ni, dicebatur, qui militum partem ſub ſe habens, æqualem cum conſulibus haberet poteſtatem, Græci chiliarchum, id eſt, præfectum mille viris vocant.

Centurio.] Præfectum centum viris, Græci hecatontarchum appellant.

Ethai.] Gethæus cognominatus. Iſte fuit Achis filius regis Geth, cum quo Dauid peregrinatus eſt, & amicitiam habuit. I. Regum xvij.

Geth.] Ciuitatis nomen, in qua Gigantes, qui vocabantur Enakim. (Nam Enach gigas, ſiue torques dicitur) & Philiſtinorum accolæ permanſerunt. Oſtenditur vicus quinto miliario ab Eleutheropoli euntibus Dioſpolim. Hodie Diocæſarea dicitur, & ſonat torcular.

Achimaas.] Filius Sadoch, hic fideliter cum Dauid in omnibus egit: & ſonat frater conſilij.

Centeni, milleni.] Numeralia diſtributiua. Hic pro turmis militũ capiuntur, quarum vna centum, mille altera continebat.

Condenſus.] a, um, eſt coarctatus, ſpiſſus, coniunctus, & ob hoc obſcurus, vti in ſyluis. Hinc condenſare eſt ſpiſſare, cogere: condenſatus, a, um, & condenſatio.

Siclus.] Nomiſmatis genus viginti obolos continens. Frequenter dictum.

Palpito.] as, frequentatiuum à palpo, as, eſt leuiter, ac frequenter moueri, vt cor mihi palpitat. Dicitur & palpor, aris, metaphorice aſſentari. Hinc palpatio, & palpum, vt palpum obtrudere prouerbi. Palpator, palpo, onis, idem.

Aceruus.] ui, eſt cumulus, mollis quædam aggregatio minutarum rerum. Hinc aceruare, & coaceruare, & aceruatim aduerbium.

Titulus.] li, eſt index, & elenchus cuiuſque operis, vel quod nomen, memoriam, tempus imaginem, genus aliaque id generis monumenta indicat. Hinc dicimus: Titulo tenus geſſit officium, id eſt, dignitatem, laudem. Item tituli aliquãdo milites vocantur, kriegſsleut.

Compendium.] ij, vtilitas, lucrũ, contra diſpendium. Dicitur & breuitas, ſed vtilis, vt hoc loco, Græcis epitome, & methodus. Hinc compendioſus, a, um, & compendio, & compendioſe aduerbium.

Speculator.] ris, qui e ſpecula proſpicit, Græcis cataſcopos dicitur. A ſpeculor, aris. Hinc ſpeculatio, ſpeculatorius, a, um. Speculare, & ſpecularium, ſpeculum, ſpecillum diminut. Conſpicillum, eyn brulle.

Faſtigium.] ij, eſt altitudo, culmen, ſummitas operis. Vergilius: Et faſtigia ſuſpicit vrbis. Dicitur quandoq; ima pars. Item interdum finis, vt faſtigium imponere. Hinc faſtigio, id eſt, acumino, & quaſi faſtigium erigo, faſtigiatus, a, um.

Nuncius.] ij, qui nunciat, & quod nunciatur, hic & baiulus, portitor, tabellio, tabellarius, à pedibus, Græce grammatophorus dicitur.

CAPVT XIX.

Irrumpo.] is, eſt cum feſtinatione, & vi quadam intus rapi. Hinc irruptio, eſt ille actus, & impetus, & irruptus, a, um.

Obnoxius.] a, um, quaſi ob noxam alicui ſubiectus. Accipitur pro obligato cuiquàm.

Conuiua.] æ, eſt idem quod conuiuator in menſa hoſpes. Horatius: Tres mihi conuiuæ prope diſſentire videntur, Poſcentes vario multum diuerſa palato. Hinc conuiuium, & conuictus, us, & conuiuator, cõuiuor, aris.

CAPVT XX.

Iemineus.] Penultima producta, pentaſyllabon, id eſt, quinq; ſyllabarum, cognominatus eſt Siba filius Bochri, modo nõ fallat ſcriptura: nos legimus geminus, Græci dydimus.

Buccina.] Paſtoralis eſt (teſte Hierony. in Oſeæ Commentarijs) & cornu recuruo efficitur. Tuba vero de ære, vel argento, qua in bellis & ſolennitabus concrepabant. Et vt alij tradunt, directa eſt, & eſt peditum. Lituus vero incuruus eſt, & equitũ, eyn ſchalmey, oder trumme. Hinc liticen, qui canit lituo.

Ilium.] ij, vel potius ilia, orum, ſumuntur pro ea parte, quàm Græci ab inanitate κενέωνα, id eſt, flaccida, ſeu lagona vocant. Inter coxas, & pubem in imo ventre, Celſo autore libro iiij. poſita ſunt. Lactes, graciliora inteſtina, quæ tria ſunt. Tenue, ieiunum, & Piluros. Hinc ilioſus, a, um, eo morbo laborans, quem Græci Lagonoponum dicunt. Hinc dicimus: Etiamſi rumpantur ilia. Item Ilium regio Priami fuit, quæ & Troia dicit. Hinc adagium: Ilias malorum.

Mentum.] ti, ab eminendo, à gula eminet. Et quamuis Plinius dicat mentum nulli præter hominem eſſe, Hieronymus tamen hic ſcribit Dauid mentum leonis, & vrſi apprehendiſſe, das kund.

Abela.] Med. cor. locus vinearum, vbi dimicauit Lepte in terra filiorum Ammon, nam & vſq; in præſentem diem in vij. lapide Philadelphiæ villa Abela cernitur vinetis conſita. Alia quoq; eſt ciuitas nomine Abela vini fertilis in xij. à Gaderis miliario contra orientalem plagam, necnon & tertia in Phœnice Abela, inter Damaſcum, & Paneadem, interpretatur etiam luctus.

A commentariis.] Qui præeſt cõmentarijs, hunc commentarienſem vocat Aſconius Pædianus. Subinde dictum.

CAPVT XXI.

ORaculum.] li, ab ore dictum, ait Priſcia. diuinum reſponſum. Græcis χρησμὸς dicitur, id eſt, reſponſum, quod redditur à numine aliquo petentibus. Sed D. Hieronymus putat χρησμὸν dici, quoties deus per ſe reſpondet.

Piaculum.] li, ſacrificium, cultus, & quicquid præbetur pro ſacrificatione & expiatione peccati. Vergili. Ea prima piacula ſunto. Aliquando crimen & flagitium. Vergil. libro vi. Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.

Vncia.] Duodecima pars aſſis, eyn helbling. A quo ſemiuncia, duæ ſextulæ, tertia pars vnciæ, eyn halb helbling. Eſt etiam menſuræ genus exiguæ. Vnde dimi. vnciola. Hinc vncialis, & vnciales literæ ſunt maiuſculæ, quas & digitales vocamus. Porro vncia videtur ſolita eſſe obelo ſignari, hoc eſt, veru. Iſidorus, ſi modo idoneus eſt is autor, gammate Græco, & o noſtro in fine ſic ɾo, vnciam dicit ſignari, linea vero in tranſuerſum porrecta ——— obelum. Cæterum obelo ſeu veru vtebantur annotando, vt videretur transfodi & iugulari dictum illud, ceu nothum & inſititiũ. Tractum hoc à priſco Grammaticorum more, quum de verſibus librisq; cenſuram faciebant, Ariſtarchi Grammatici inſtituto. Quintilianus libro I. Vide eum ſi placet. Seneca feſtiue Ariſtarchi notas inquit, quibus aliena carmina cõpunxit. Ab vncia deriuatur vnciarium, à quo ſemunciarum. Liuius libro vij. Semunciarũ tantum ex vnciario factum fœnus, & in penſiones æquas triennij. Hinc vnciaria lex.

Polymitarius.] a, um, adiecti. vt opus polymitarium. i. multis licijs textum. Polymitarius ſubſtãt. qui eam artem exercet. Polymita, tæ, pen. cor. veſtis illa variegata.

Senus.] a, um, diſtributiuum à ſex, id eſt, per ſingula ſex, vt homo ſenis digitis. Hinc ſenarius, a, um.

CAPVT XXII.

COnquaſſatus.] a, um, à conquaſſo, as, verbo frequentat. quod eſt mouendo cõcutio, confringo, contero, vt caput cõquaſſatum eſt, confractũ, concuſſum, & contritum. Hinc conquaſſatio. Vide Cice. li. iiij. Tuſcu. quæſtio. Ego breuitati ſtudeo.

Caligo.] Penul. prod. vmbra eſt de aeris ſpiſſitudine genita. i. tenebra, obſcuritas. Hinc caliginoſus, a, um. Et adagium: Per caliginem videre.

Fulgor.] oris, penultima prod. in obliquis, idem quod ſplendor, nitor. Sed fulgur, guris, penult. cor. in obliquis, neut. gen. ſeu fulgus, uris, vel oris, eſt lux illa, & quaſi vibratio luminis ante tonitrum. Ouid. Si quoties peccẽt homines, ſua fulmina mittat Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

Cribro.] as, eſt purgo. Cribramus enim triticum, & huiuſmodi, vt à puluere, & rebus immundis ſecernatur. Hinc cribrarius,

a, um,

a,um,quod ad cribra pertinet.Hinc adagia: Cribro aquam haurire. Et: Cribro diuinare, eſt coniectura ſagaci rem deprehendere. Græce λίκμος dicitur cribrum,vannus,ventilabrum. Vt cribrum ſetaceum. Cribrum pollinarium,alias incerniculum.

Talus.] li, duo ſignificat,pedis illud os, apud calcaneum extans,& extuberās. Hinc veſtis talaris.Eſt & oſſis genus,quod teſſerā vocamus,& taxillos Græci cubos vocant,et aſtragalos quadrantalia.Talaria calcei ſunt. Vt talaria induere, adagium apud Ciceronē ad Atticum lib. xiiij. Nemo eſt iſtorum qui otium nō timeat. Quare talaria induamus. Hinc talarius,a,um, ad ludum talem pertinens. Taxillus diminut.

Compingo.] is, eſt contrudo. Plaut. Quid faciam nunc, ſi tres viri me in carcerē compegerint? Interdum compono,& coniungo. Vergil. Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Hinc compactus, a,um,& compactio.

CAPVT XXIII.

Psaltes.] tis,Græcum eſt, Latine cantor,hinc pſalmus, canticum, pſallo, cano,pſalterium,Hebraice Nablon,Latine organum laudatorium. Pſalmographus qui pſalmos ſcribit,vt Dauid.

Lanceatum.] Quod lancea eſt armatum, vt hic lignum lanceatum. Lanceati dicuntur,qui ictu lanceæ necati ſunt, aut necantur, à lancea, & laceola diminuti. Lancearius,ij, alias Saryſſophorus. Lancino,as, penult.correpta, ferio.

Obrigeo.] es, compoſitum ab rigeo,& obrigeſco,is, quod eſt totus frigore contrahor,& q̄ſi indureſco,& rigidus fio,ſicq; hoc loco capitur.Hinc obrigidus,a,um.

Libo.] as, eſt leuiter,& quaſi labris deguſtare.Hic pro litare & ſacrificare ponitur.

Auricularius.] ij, ſubſtant.vt hic loci, eſt ſecretarius,vel à ſecretis, & conſiliarius. Auricularius,a,um,vero adiectiuum, quod ad aures pertinet. Dicitur & auricularis, & hoc re,vt verminatio auricularis, & digitus auricularis,auricularis morbus, auriſcalpiū. Auritus,a,um,aures arrigere,aurem accommodare. Auricula, vt auricula infima mollior.

CAPVT XXIIII.

Luſtratus.] a, um,à luſtro, as, quod eſt circundo,expio,aſpicio,agnoſco,ſequor,pateſacio,clarifico,inumbro, circunſpicio. Hic luſtratus pro circumitus ponitur. Hinc luſtratio, luſtralis, e, luſtricus,a, um, & cætera.

Optio.] Et optatio, electio dicitur ab opto,as.Hinc optati,qui electi ſunt in honeſtum aliquē gradum. Et optato aduerbiū.

Graſſor.] ris,Feſtus Pompeius.Graſſari proprie dicuntur latrones vias obſidētes, qui cum impetu inuadunt aliquem, hoc eſt, deſæuio.Hinc graſſator, qui per vim & inſidias latrocinatur. Iuuenalis: Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem. Graſſatio, inde compoſitum degraſſor,aris.

Arauna.] Id eſt,irrigatio,area Hiebuſæi dicitur,& ornan,id eſt, arca. I.Paralipomenon duodecimo.

Gratuitus.] a,um,quod gratis datur, id eſt,ſine præmio,& quod non eſt mercenarium.Cicero lib.I. de Legibus: Quid liberalitas,gratuita ne eſt,an mercenaria? ſi ſine præmio benigna,ſi cum mercede conducta. Hinc gratuito aduerbium, & gratis. Grates plurali tantum apud poetas, vt perſoluere grates. Omnia à gratia, & gratiæ, gratiarū. Gratioſus,a,um, &c.

¶Secundi Libri Regum
FINIS.

QVARVN.
DAM DICTIONVM tertij Regum libri explicatio.

CAPVT I.

Abiſag.] Specioſa illa,ac pulchra adoleſcentula, de vniuerſis finibus Iſrael quæſita, vt cū rege Dauid ſeniore dormiret, & ſenile corpus calefaceret,interpretatur patris error.

Sunamitis.] Alij Sulamitis ſcribunt, forte verius, penultima producta, interpretatur perfecta, integra, ſic fuit Abiſag cognominata.

Foueo.] es, eſt idem quod nutrio, ſuſtineo,,p̄ueho,hic loci pro amplector,in delitijs habeo,calefacio,ponit.Hinc fotus,a,ū.

Adonias.] Filius Aggith vt textus habet.Iſte fuit quartꝰ filius Dauid.Primus enī fuit Chelaab,ſecundus Amnon,tertius Abſalom.Iſti fato cōceſſerant. Vnde Adonias primogenitus erat inter ſuperſtites, hac ratione aſpirabat ad regnū.Hierony.dicit: Erat aūt Adonias pulcher valde,ſecundus natu poſt Abſalom.Notandū ꝙ in Hebræo ita legitur.Et ip̄m peperit poſt Abſalom,ſub auditur pctm̄,hæc ille.Et interp̄tat̄ dñs deꝰ.

Banaias.] Pen. prod. filius Ioiadæ, filij viri fortiſſimi magnorum operum de Capzeel, & interpretatur filius dei. Notandum quod in Hebræo non habetur, magnorum operum, ſed magiſter operum. Capzeel enim interpretatur congregatio dei. Magiſter enim erat de congregatione dei.

Cerethi, & Phelethi.] Pen. prod. ſic debent ſcribi, qui interpretantur occidentes, & viuificantes. Hactenus diuus Hieronymus: Sunt ſagittarij ſecundum Targum. i. Chaldaicam translationem.

Semei.] Ipſe eſt Nabath, pater Hieroboam, qui fuit magiſter Salomonis, & fuit de Bahurim, id eſt, de electis. Vir iſte Aegyptius Semei filius Iera fuit, qui maledixit Dauid.

Seruos Domini veſtri, &c.] Seruos hic dicit Cerethi, & Pheleti, id eſt, ſeptuaginta ſenes iudices. i. ſagittarij, & fundibularij, & præfecti fundarum.

Amen.] Dictio Hebræa, quam nos fideliter, Græce πεπισομένως Aquila tranſtulit. Optantis eſt eſſe verum, quod dictum eſt. Iuratur in Deo Amen, exponitur ſic faciat dominus, fiat: Græce γένοιτο. Iuramentum eſt Chriſti; & ſignaculum dominicæ orationis fiat, ſit firmum.

Tumultuo.] as, in perturbatione ſum. Hinc tumultus, & tumultuoſus, a, um, & tumultuarius, vt oratio tumultuaria, tumultuanter, aduerbium.

Thronus.] ni, à noſtris ſedes, ſiue ſolium dicitur.

CAPVT II.

Amaſa.] Filius fuit Iether, & ſonat populum tollens, vel populo parcēs, ſeu eleuans populum.

Ioab.] Filius fuit Saruiæ, & interpretatur inimicus, vel eſt pater. Hic interemit Amaſam, vt habetur ij. Reg. xx. & interpretatur deſiderans, concupiſcens.

Canus.] a, um, quod eſt ſenex. Vergilius: Cana fides & Veſta, id eſt, antiqua. Cani vero ſubſtantiue accipiuntur pro capillis albis præ ſenectute. Hinc canicies, & canitudo, pro ipſa albedine. Plinius: Et ipſa iam canitudine venerabilis, à quo caneo, es, & caneſco, is, gryſsvverden.

Maledictione peſſima.] Peſſima Hebraice Nimreth dicitur: quod quinque literis enunciatur, id eſt, Nun, Mem, Res, Zade, Thau. In Nun Noeph, id eſt, adulter, Mem Moabita, Res Raſa, id eſt, impius, Zade Zara, id eſt, leproſus, Thau Thoaba, id eſt, abominatus.

Berzellai.] Galaadites, ſonat in noſtra lingua ferreus. Alij ſcribunt Barſillai.

CAPVT III.

Affinitas.] Eſt duarum cognationum inter ſe diuerſarum per nuptias copulatio. Affines ſunt viri, & vxoris cognati. Nomina vero eorum hæc ſunt, ſocer, ſocrus, gener, nurus, vitricus, nouerca, priuignus, priuigna. Vide Modeſtinum de gradibus affi.

Salomon.] Vel Solomon vtrunque recte, filius Dauid ex Bethſabee, rex Iſrael ſapientiſſimus, & ſonat pacificum, qui etiam dictus eſt Iedidia, id eſt, dilectus dei, pro quo nos habemus amabilis domino, ſecundi Regum duodecimo: Huius Salomonis & templi ab eo conſtructi meminerunt prophani ſcriptores Eupolemus, & Thimocares. Lactantius libro iiij. diui. inſtitutio. Salomonem ſcribit regnaſſe ante Troiana tempora annis cxl. cum totidem annis poſterior fuerit clade Ilij: vel erratū eſt à librarijs, vel autor ipſe lapſus memoria, & pro poſt dixit ante.

Thymiama.] Odoramentum ſuauiſſimum, thymi naturam referens ſpiransque.

Gabaon.] Olim metropolis, & regia ciuitas Heuæorum, & nunc (vt refert Hieronymus) oſtenditur villa eodem nomine in quarto miliario Bethelis contra occidentalem plagam iuxta Rama, vbi Salomon oblatis victimis diuinum meruit oraculum, & collis dicitur.

Docilis, & docile.] Is eſt qui attente vult audire, inquit Cicero libro I. ad Heren. Vel qui facile docetur, & diſcit, aut qui idoneus eſt, & aptus vt doceatur, vt hic loci. Græce didactus. Hieronymus: Ingenium docile & ſine doctore docibile. Quanquàm docibilis vox ſit, teſte Eraſmo doctiſſimo Grammatico, Latinis auribus inaudita. Cyprianus tamen dicit: Docibilis eſt, qui eſt ad diſcendi patientiam lenis & mitis.

Holocauſtum.] Vel holocauſtoma, proprie hoſtia, quæ integre, & tota exurebatur.

Intempeſta nox.] Dicitur obſcuriſſima, tacita, ac ſilēs, vt eſt fere media nox, myttemacht. Cicero in Verr. Affertur nocte intempeſta grauis huiuſce mali nuncius.

CAPVT IIII.

A Commentariis.] Qui præeſt commentarijs, id eſt, à ſecretis, quem nos Cancellarium barbare vocamus: Græci Archigrammatæum vocant.

Anno-

Annona.] næ, dicitur quicquid vno anno colligitur ex prædijs, ſiue ſit ſiligo, ſiue auena, ſiue fœnum, aut cordum, vel aliud ſimile, imo annona omnium obſoniorũ eſt, vt idonei autores prodiderunt. Præterea & Suetonius in vita Tyberij annonam piſciũ intellexit.

Corus.] ri, ſine aſpiratione, ea eſt menſura aridorum, quæ capiebat medimnos Atticos quadraginta vnum, vt teſtatur Ioſephus libro tertio Antiquitatum Iudaicæ gẽtis. Vide Budæum de Aſſe.

Altilia.] Non ſignificat tantum vulgo hauſs vogel, & ſecundum alios capos pingues, ſed omnia animalia, nedum aues quæ domi, vel in villis, vel in viuarijs ſaginantur, vt gallinas, anſeres, anates, ſues, piſces, &c. Ita habet Valla in Raudenſem, vt & Plinius naturalis hiſtoriæ lib. ix. vt cochleæ altiles ganeam implerent.

Curule.] Neutri generis per ſimplex r. Et curulus fœmini gen. penultima producta eſt ſedes ex ebore, qua maiores magiſtratus vtebantur in curru. Horatius libro primo Epiſtolarum: Cuilibet hic faces dabit eri pietque curule. Cui volet importunus ebur. Curules etiam dicebantur equi quadrigales, vt hoc loco: vel magiſtratus qui curulibus vehebantur. Lucanus libro tertio. Prætor adeſt, vacuæque loco ceſſere curules.

Hyſſopus.] pi, nomen herbæ, pe. pro. contra vulgi conſuetudinem, teſtis eſt Neſtor Dionyſius: Cum o mega enim ſcribitur in medio, ſic ὕσσωπος, hyſſopon, nos tamen vnum ſ abijcimus. Vnde Alanus: Si cœlum terræ conformat cedrus hyſopo. Etſi Macer præter naturam corripuerit, dicens: Et hyſopum ſiccum calidum quoque tertius il li. Quiſquis autem hic autor fuerit, ſæpe errauit, hic & alibi in quantitate. Macrum autem non fuiſſe conſtat.

Sapientior Ethan Eſraitæ, & Eman & Chalchol, & Darda filijs Mahol.] Ethan enim interpretatur duriſſimus. Eſdraita orientalis. Ethan ipſe eſt Abraham orientalis. Eman, q ſonat fidelis, eſt Moſes. Chalchol, gubernans, eſt Ioſeph. Darda interpretatur generatio ſcientiæ. Mahol indulgentia. Generatio, ſcientiæ intelligũtur xij. tribus filij Mahol. i. filij Iacob. Hactenus B. Hierony.

παραβολή, Parabola.] Græca eſt dictio, & comparatio dicitur rerum diſſimilium. Cicero collationem vocat. Hieronymus parabolas, ſimilitudines nominat.

A cedron.] Diuus Hieron. meminit huius nominis in locis Hebraicis, indicans torrentem, ac vallem eſſe eius nominis ad oriẽtalem plagam vrbis Hieroſolymitanæ, atq; haud ſcio an à ſitu loci vocabulum loco ſit inditum. Cum idem inibi teſtetur Cedem quod eſt apud Ezechielẽ, ab Aquila & Symmacho verſum fuiſſe orientem. Fit autẽ huius torrentis mentio li. Reg. ij. cap. xv. Item libro quarto, cap. xxiij. Porro cedron apud Hebræos ita legitur, quaſi numeri ſit ſingularis. In Euangeliſtas vita ſuperſtite dilucidius reperies explicatum.

CAPVT V.

Satan.] Lingua Hebræa dicitur aduerſarius, ſeu contrarius, Græce diabolus, ab apoſtolo Paulo vocatur Belial. i. abſque iugo, q̃d de collo ſuo dei abiecerit ſeruitutẽ. Hunc Aquila apoſtatā̃ tranſtulit, qui à fide Chriſti receſſit. Hinc ſatanicus, a, um.

Abiegnus.] a, um, quod eſt materia, tamẽ ex abiete, vt abiegnæ trabes. Abiegnus aſſer, dannen bort, bredt oder diel.

Ratis.] Et rates ſecundum Probum eſ ferri poteſt. Et proprie rates dicuntur connexæ & recte cõpactæ inuicem trabes, quæ per aquam trahũtur, Germanice floſſe. Abuſiue à Poetis vſurpãtur pro nauibus. Vergilius: Diſiecitque rates, id eſt, naues.

Prora.] Prima pars nauis, mediam producit. Hinc proreta penultima producta dicitur, qui cuſtos eſt, & gubernator nauis.

Puppes.] Et puppis, vtroq; modo dicitur pro naui. Ouidius de Ponto: Dũ mea puppis erat valida fundata carina. Hinc adagium: Puppis & prora, ideſt, alpha & ω, principiũ & finis, primus & vltimus, res vniuerſæ. Ab his enim duabus partibus nauis tota pendet. Vide adagia Eraſmica.

Carina.] æ, pen. prod. pars eſt nauis, & ipſa nauis concauitas, der ſchiffbodem, licet quandoque pro tota naui ponatur Synecdochικῶς. Carinatum geholt. Hinc carinare.

Indictio.] Spaciũ eſt quindecim annorum, quod indicebatur vt tribus luſtris, id eſt, ter quinque, tributa toto orbe Romanæ rei ſoluta eſſent.

λάτομος, latomos.] Sine h, media correpta Græca eſt vocula, id eſt, lapidicida. Hinc latomia, lapidicina, penultima pro. Olim ad Latomias damnabãtur homines. Vnde pro carcere plerumque accipitur.

Cementarius.] Dicitur faber murarius, hoc eſt, ædificiorum, quæ ex lapidibus, & cæmento fiunt, ſtructor.

Biblis.] Vrbs in Celtiberis, Strabo eſt autor. Item filia Vnileti, de qua Ouidius lib. ix. Meta. Carrẽſis ait: Biblos vrbs eſt Phœnicis.

nicis. Hinc Biblij, de quibus apud Ezechielem xxvij. Vide commentarios D. Hieron. eo loci. Senes Biblij, & prudentes eius præbuerunt nautas ad miniſterium variæ ſupellectilis tuæ. Dicam quod ſentio ex Lexico Græco, βίβλος, id eſt, papyrus, iuncus, codex, liber, bombix, nonnulli ſcribunt per υ, y quod tamen eſt nomē ciuitatis. Hinc Byblij populi. Rectius Gyblij ſunt, quos Hebręi vocāt Gibelim, qui nouerunt ſculpere lapides pro terminis parietum. Si quis certius poſthac quicquàm de hac voce repererit adferat huc, licebit, precamurq́;.

CAPVT VI.

Zio.] In diuo Hieronymo legitur: In menſe Zib. Menſis iſte Aprilis eſt, qui & Var vocatur. D. Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus doctiſſimus legit, Iar qui eſt ſecundus menſis. Zib enim interpretatur vultus. Idcirco vultus, quia in dedicatione templi nubes gloriæ vultus domini texit templum. Var autem interpretatur pauor. Ideo pauor, quia timetur, ne ea quæ fruges terræ debent, in hoc menſe aeris intemperātia infructuoſa fiant. Hæc ille.

Porticus.] us, fœm. generis, ædificatio quædam eſt, & proprie ob repentinos imbres, & vmbrarum gratia, ac deambulationis ædificatur, vt porticus Salomonis, Græcis dicitur baris, paraſtas, paſtas, Stoa.

Tabulatum.] Dicitur, quod ex tabulis factum eſt, & capitur pro pariete, ſiue ædificio in tabularum modum quadratis extructo, à tabula. Hinc tabula accepti, & tabula expenſi dicimus. Hodie dati & accepti tabulæ dicuntur nouæ tabulæ. Tabella diminut. tabellarius, tabellio, onis, Græce grammatophorus. Tabellaris, e, vt tabellaris ſententia. Tablinum, tabulata, tabulo, as, & cōtabulo.

Dolatus.] a, um, à dolo, as. i. politus, planatus, aſcia, falce, dolabra cæſus, leuigatus. Dicitur & dolio, is, iui, itum, dolitus, id eſt, cælatus. Hinc dedolo, edolo, pe. produ.

Cochlea.] æ, proprie teſta eſt limacis, à cuius forma aſcenſus ille circularis per gradus etiam cochlea dicitur, vt hoc loci, eyn vvindeltrapp.

Cenaculum.] li, locus ædium altior, & ſacratior, quaſi ad cœnandum aptus. Græci δειπνοτήριον, & ἀνώγεων vocant.

Laqueare.] Per Apocopen laquear, & laquearium, dicitur camera, hoc eſt, pars ſuperior cubiculi, & cœnationis parum conuexa, quæ varijs ſolet adornari coloribus. Quidam pro trabibus planis capiunt. Horatius: Laquęaria circum tecta volantes. Alias teſtudo, & fornix.

Forinſecus.] Significat quod à foris eſt ſicut intrinſecus, quod eſt intus. Et altrinſecus ſignificat alicunde. Item iuxta alteram partem, aduerbia ſunt.

Pauimentum.] ti, domus eſt ſolidamētum, æquamentum, area, planicies, incruſtatio. Iuuen. Verre pauimentum, nitidas oſtēde columnas. Hinc pauimentare, eſt pauimētum facere, vt pauimentata area, & pauimētitius, a, um, quod ex pauimento conſtat.

Torno.] as, ad tornum polio. Hinc detorno, as, eſt de aliquo torno. Tornus vel tornum, eyn dregyſen, inſtrumentum fabrile, quo ligna polita redduntur. A quo tornatilis, tornatile, & tornatura, & tornator, mymphur, lignum rotundum, quod loro circumuolutum circumagunt fabri in operibus tornandis.

Celatura.] æ, eſt opus ſculptum, vel ipſa ſculptura, à cælo, as, dicta, quod eſt ſculpere, ſignare, à quo cælata vaſa. Et cælum ipſum inſtrumentum quo cælantur.

Lamina.] æ, craſſior eſt bractea, ex qua armatura conficitur. Hinc laminarius, ij, eyn kyriſſchmidt.

Anaglypha.] orum, nomen ſortiuntur ab aſperitate, id eſt, releuia (vt ſic plebeia voce vtar) vt tryglypha, cælaturis inæquabilibus, eminentibuſque, od id, quia non ſunt leuia, ſed aſpera. Hinc anaglyptes, ſculptor, & anaglyptices, ars ſculpendi.

Ad regulam.] Id eſt, ad lineam, ad amuſſim, ad perpendiculum, ad gnomonem æquare, ad normam, &c.

Elul.] In Machabæorum libro menſis nomē, apud nos ſextus. Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus vocat Auguſtum. Niſan in libro Eſdræ Martium, menſis primus. Caſleu in Zacharia, Nouember, qui eſt nonus. Tebeth in libro Heſter, December qui eſt decimus. Zabath in Zacharia, Ianuarius, apud nos vndecimus. Adar in libro Eſdræ, Februarius, qui eſt duodecimus. Quod ſi etiam reliqua menſium Hebręa vocabula, quę in Canone non reperiuntur, ſcire voles, Iar vocatur menſis ſecundus, Siuan tertius, Thamus quartus, Alo quintus, Tiſri ſextus, Mareſon ſeptimus. Hactenus ille.

CAPVT VII.

Saltus.] us, & ſalti, denſior ſylua & inuia eſt, expoſitū alibi. Vnde hic domus ſaltus dicitur, ex tali ſylua ædificata, vtpote ex Libano, qui mons eſt inter Arabiam, & Phœniciam, altiſſimas habens arbores.

Deambulatorium.] Locus eſt in quo deam-

deambulamus, Græce περίπατος, id eſt, deambulatio, peripatheo, deābulo. Hinc Peripathetici, deambulatores, Ariſtotelici philoſophi.

Epiſtylium.] Sic Græce ſcribitur ἐπιστύλιον, capitellum eſt, quod ſuper columnam ponitur.

Hiram.] Rhei autem ipſe eſt Hirā Zaites ſacerdos, id eſt, magiſter Dauid. De Tyro fuit filius mulieris viduæ de tribu Nephtalim, artifex ærarius. Et notandū ꝙ in Malakim Hirā dicitur, in Paralipomenon vero Huram anathema, conſecratio. ij. Reg. v. Hiram enim interpretatur viuit, ſublimis rectius. Huram autem, deus excelſus.

Norma.] æ, regula eſt, ſeu inſtrumentum fabrorum, habens duo latera, quo omnia dirigunt, metiunturq́ꝫ. Hinc abnorme, & enorme, & normatum: quod eſt ad perpendiculum exactum.

Serratum.] Quod eſt ſerra ſectum, à ſerro, ſerras. Dictum alias. Hinc ſerra, & ſerrula diminutiuum. Serratus, a, um, vt ſerrati dentes.

Capitellum.] Dimin. eſt à capitulum, modo ſignificat paruum caput, hoc eſt, craſſiorem ſummitatem cuiuſq́ꝫ rei, idem epiſtylium. i. caput columnarum, quod ſuperponitur columnis. Baſis vero inferior pars eſt, quæ ſupponitur, quæ etiam ſpira dicitur.

Verſus.] Carmen eſt, Græcis στίχος, id eſt, verſus ſeu ordo, vt hoc loco. Hinc στιχίδιον. id eſt, verſiculus. Hinc dicimus in verſum, id eſt, numerum, ordinem. Vergil. Ille etiam ſeras in verſum diſtulit vlmos.

Retiaculum.] Diminutiuum à retia, vel rete, quod à rapio, vel à raritate, vt inqt Varro, manat.

Striæ.] arum, & ſtriaturæ, ſunt quaſi canaliculę, et ſulci, quibus quoddam columnarum genus excauatur. Victru. libro tertio. Hinc ſtriatas columnas dicimus, quæ ſtrijs diſtinctæ ſunt. Plin. lib. xxij. Hoc loco legendum eſt: ſtriatarū, à ſtriatus, a, um, eyn klein furchlin an den ſeulen, non hiſtriatarum, quod nihil ſignificat.

Luter.] eris, vas in quo vinum diluitur, hoc eſt, aqua miſcetur. Nam & luto & loto, pro diluo à veteribus vſurpatum eſt. Veteres enim non niſi diluto vino vtebantur.

Repandus.] a, um, à repando, id eſt, recuruum, & ſimum, quodq́ꝫ retrorſum patet liliorum inſtar, vt Socrates fuit repandis cruribus, vti D. Hierony. ſcribit, hinderſich gekrupt, à verbo pando, as, repando, as.

Batus.] ti, Hebraica vox eſt, illis menſuram ſignificans liquidorum, vt docet Ioſephus libro Antiquitatum Iudaicæ gentis viij. Ea capiebat ſextarios ſeptuaginta duos, decima pars Cori. Coros vero eſt menſura aridorum, capiebat medimnos Atticos xli. vt idem teſtatur libro iij. Idem quod metreta, vel cadus apud Græcos.

Metreta.] æ, genus menſuræ apud Catonem, & Columellam. Eſt autem cadus, ſiue metreta menſura congiorum decem, vt docet copioſius Budęus noſter li. de Aſſe, & partibus vt ſi qs forte plura deſiderabit.

Interraſile.] Quod eſt interpolatū cælatura, ſeu ſculptura & plano. Planum enim inter cælaturas, quaſi raſum videtur. Dictū in Exodo.

Plecta.] æ, à plecto, hic pro quolibet nexu videtur ſumi, ex diuerſis plexus, vt ſunt crates vimineæ, & cophinorum anſæ, & id genus alia. Feſtus dicit plexa, colligata. Hinc perplexa.

Quadratus.] a, um, à quadro, as, vt numerus quadratus. Porro quadratus aliquis numerus eſt, qui ex multiplicatione eiuſdē per ſe naſcitur: vt ter tria, quater quatuor, ſexies ſex. Annus vero ccclxv. dies habet & ſex horas. Has ſex horas cum quinq́ꝫ diebus auferebant iſti computatores, de quibus Auguſtinus libro decimo quinto de Ciuitate dei, cap. duodecimo, ita partiti ccclx. in decem partes, ſingulis ſenos & tricenos dies aſſignabant. Propter quem quater ductum, eo anno quē biſextum vocant, &c. Vide Auguſtinum. De hoc Suetonius in Cæſare, Cenſorinus Macrobius, Beda. Habebat enim olim annus ante Cæſarem ccclv. dies. Quumque viderent anno iuſto decem dies & ſex horas deeſſe, negotium datum eſt Pōtificibus, vt alternis annis menſem intercalarent in fine Februarij: altera intercalatione xxij. annorum: altera, quia quarto quoq́ꝫ anno excurrebant quater ſenæ horæ, id eſt, vigintiquatuor xxiij. dierum, qui menſis aliud non habebat nomen, quàm intercalaris. Sic Aſconius Pædianus dixiſſe ſcribit Ciceronem pro Milone menſe intercalari. C. Cæſar dictator hanc confuſionem intercalandi ſuſtulit, iuſſitq́ꝫ annum eſſe ccclxv. dierum. Et quarto quoque anno ineunte dies vnus vi. Calendas Martias intercalaretur, qui biſextus diceretur: quia bis vi. Calend. Martias eo anno computamus. Vt vero hæc nobis magis ad numerum, & tempus congruerent, annum vnum fecit xv. menſium, interiectis duobus menſibus inter Nouembrem & Decembrē, cum intercalatiōe,

quæ

qui forte in eum annum inciderat, quo deinde menſes ac dies ad curſum ſolis conuenirent, & rationes æſtatis hyemisq; annum confugionis nominarunt. Protenſus eſt em̄ in ccccxliij. dies. Sueton. Macrob. autores.

Lorum.] Græcū λῶρον, ꝓprie corrigia eſt ex corio; & ponit̄ ꝓ cingulo, & retinaculo iumentorum. Hinc loramentum, & lorarij.

Axis.] Diameter eſt totius mūdi. Duo autem cardines ſunt, qui & axes, & poli vocantur à Græcis, quod circa ipſos orbis rotari videatur. Item eſt lignū teres, circa quod currus rotæ vertuntur, eyn aſch am karren. Eſt & fera in India. Item axioſi, ſunt factioſi.

Intercolumnium.] A columnis dicitur, quæ culmina ſuſtinent, & eſt ſpacium inter columnas. Cicero lib. iiij. ad Herenni. Aedes intercolumnium angulum fornicē. Tria ſunt genera columnarum, ſcilicet teretes, quadrangulæ, & ſtriatæ.

Radius.] Multa ſignificat, ſplendorē ſolis, fulgorem oculorum, virgam Gæometricam, textoris inſtrumentum, & rotarum quoq; radij dicuntur, dye ſpeichen. Itē quo raduntur menſuræ, hoc eſt, hoſtorium. Et radij oliuæ oblongæ.

Canthus.] thi, cum th aſpirato, ferrum quo rotæ extremitates vinciuntur. Perſius. Nam quàmuis prope te, quāuis temone ſub vno, Vertentem ſeſe fruſtra ſectabere canthum, dy eyſen ſchenen am raet. Sed cāthes, organorum fiſtulæ ſunt.

Modiolus.] Cum accentu in antepe. diminut. à modio, & eſt iiij. pars modij, quo nomine etiam dictum eſt vaſculum quadratum ad hauriendum ex puteo, aut lacu, aut flumine, aquam.

Scutra.] æ, vaſis genus, quod & ſcutula dicitur, forma eſt rotunda, qualis aranea contexit. Hinc ſcutella, & ſcutriſcum, vaſis genera, & veſtis ſcutulata, quæ habet quoſdam orbes, quaſi ſcutulis diſtincta.

Amula.] Pen. corr. genus vaſculi ad aquam geſtandam, quod religionis, & expiandorum malorum gratia geſtatur. Diminutiuum eſt amulula.

Aurichalcum.] Ex auro, & ære dictū, χάλκος enim æs dicitur, quaſi aureum æs, habet enim auri colorem. Dicitur & orichalcum, quia in locis montoſis inuenitur, ὄρος enim mons eſt. Orichalceus, a, um.

Argilloſus.] a, um, ab argilla, q̄ eſt terra cretoſa, & candida, qua figuli vtuntur ad facienda vaſa. Iuuen. Argillam, atq; rotam citius properate, vveicher lett, oder leym.

Phiala.] æ, vas vini, vel aquæ, plerumq; ex auro conflatum. Omnia enim vini, vel aquæ vaſa, phialæ dici poſſunt, eyn ſchole.

Fuſcinula.] æ, diminut. parua fuſcina, telum tridens, ſiue triſulcum piſcatorium quod fundo natantia capiat, alias creagra.

Hydria.] æ, vrna ad capiendā aquā, Latine aqualis dicitur à Plauto poeta Comico.

Mortariolum.] li, diminutiuū à mortario vaſe, in quo res piſtillo teruntur, & tūduntur.

Turibulum.] li, vas in quo thus adoletur. Alij cum aſpiratione ſcribunt.

CAPVT VIII.

Bethanim.] Menſis eſt ſeptimus Hebræis, apud nos September. Hunc Eucherius non ponit, licet ſit in Canone.

Siquidem.] Habet accentū in antepe. Cōponitur ex ſi, & quidem, quāuis ſi per ſe producatur in compoſitione, tamen apud Ouid. corripitur: Quæ mihi ventura eſt, ſiqdem ventura ſenectus, Cum deſit numeris ipſa iuuenta ſuis. Significat enim nam, ſeu quoniam, certe vt hoc loco. Valla quoq; ſic legit, ſed duas particulas cenſet: vera autem lectio eſt, quatenus intelligo, ſi quā eſt.

Pango.] is, eſt figo, planto ſiue iungo, ſic hoc loci, vt pepegi fœdus, pangere clauum. Etiam ſignificat cano, vt pangere carmen. Hinc pactilis, e. Compoſita, circumpango, depango, repāgo, Repages, repagulum, adpingo, compingo, impingo.

Ergon.] Sic debet verius ſcribi, cum apoſtropho, hoc eſt, accentu colliſiuo, ſic' tali circulo ſiniſtro, ſupra vltimam dictionis literam, id eſt, in fine dictionis: denotans vocalem præcedentis dictionis elidendam, vt egon, id eſt, egone? tun, id eſt, tune? Comicis frequentiſſimum eſt.

Erugo.] ginis, idē quod rubigo, & proprie in ære, vel argento, & virideſcit. Rubigo vero in ferro, & ſegetibus. Videto Plinium, ſi iuuat lib. xxiiij. vbi refert, æra exterſa celerius rubiginem contrahere, q̄ neglecta, niſi oleo perungantur. Aeruginis in medicina, maxima vis, collyrijs oculorum aptiſſima. Apud Horat. & Iuuen. accipitur pro pecunia, quæ ex ære fit. Hinc æruginoſus, a, um.

Deuotatio.] Pro execratione, imprecatione, maledictione, vt hic loci ponitur, à deuotare, quod eſt diris malis, & imprecationibus, alicui incommoda optare, mala imprecari. Deuotio, dictio frequens apud Suetoniū in Caligula. Veneficijs quoq;, & deuotionibus impugnari ſe cōperiſſet. Hinc deuotus, id eſt, deſtinatus, & ad proſperum aduerſumq; trahitur. Autoritates Varronis, et

Vergi-

Vergilij, tranſeo. Item ab eodem deuotor, deuotrix, deuotum, & deuoueo. Vide Henricum Bebelium de abuſu Latinæ linguæ.

Adeps.] pis, generale eſt ad omnem pinguedinem, ſeu carnis ſit, ſeu alterius rei. Dictum ſubinde.

CAPVT IX.

Aversio.] Ab auerſor, aris, quod eſt indignari. Hinc auerſus, qui terga vertit, quandoq; pro irato capitur. Dictũ alibi.

Nauticus.] a, um, quod eſt nautarum. Vergilius libro tertio: Nauticus exoritur vario certamine clamor. Item ſubſtantiue, qui nauem gubernat, qui & nauarcha, & nauclerus, nauta, & nauita.

Abiegnus.] a, um, quod ex abiete factum eſt.

Thymiama.] Odor thymum referens, in ſacrificijs adolebatur, dictum incenſum.

Claſſis.] is, nauium multitudo, vt hic.

Gnarus.] a, um, eſt ſciens, doctus, peritus, inde ignarus, inſciens, inſcius, indoctus, amuſus, analphabetus.

CAPVT X.

Aenigma.] tis, proprie obſcura quæſtio, quæ niſi enodetur, non facile intelligit. Hinc ænigmatiſtes, & ænigmaticus, a, um.

Aroma.] tis, odoramentum eſt, & vnguentum ſuaueolens. Hinc aromatarius, eſt vnguentarius. Et aromatopola, aromaticus, a, um, vt cella aromatica.

Pincerna.] æ, Latinius, ac verius, pocillator dicitur, à caliculis, à poculis.

Ligna Tina de Ophir.] Forte legẽdum Thyniõ, lignũ ab arbore Thyo, de quo Apocalyp. xviij. Verum tina vas amplũ, quod ſimiliter vino plenum veteres menſæ adhibebant, inquit Feſtus. Sed Põpeius Nonius Marcellus, de generibus vaſorum & poculorum ait: Cupas & tinas. Varro de vita populi Romani libro primo: Antiquiſſimi in conuiuijs vtres vini primo, poſtea tinas ponebãt. Hæc ille Nonius: Tinas appellat, ex his lignis fabricata vaſa.

Ophir.] Eſt inſula vnde aurum afferebatur Salomoni. Fuit autem vnus de poſteris Heber nomine Ophir, &c. vide Hierony.

Fulcra.] orum, aliqui cum ch ſcribunt ſuſtentacula ſunt, & ſpondæ, in quibus lecti ponuntur, à fulciendo. i. ſuſtinendo dicta.

Vectigal.] Pen. pro. neu. gene. eſt illud, quod ex vectura penditur, Græcis daſmos, meriſmos, phoros, & telos dicitur.

Pelta.] tæ. ſcuti genus breue, in modũ lunæ mediæ factum. Hinc peltaſtæ poſtea pedites appellati ſunt. Alias enucleatum.

Μνᾶ.] Mna, ſiue mina, næ, genus eſt ponderis, & menſuræ, ſexaginta habens ſiclos, qui faciunt obolos, m. cc.

Fuluus.] a, um, color eſt, de ruſo, & viridi mixtus, in alijs plus viridis, in alijs plus rufi habens, vnde fulua eſt aquila, & laſpis, fuluum aurũ, & arena fulua, & leo fuluus.

Leunculus.] Diminutiuum eſt à leo, id eſt, paruus leo.

Simia.] æ, & ſimius animal eſt, prope ad hominis figuram accedens. Hinc: Simia vel pulcherrima turpiſſima eſt. Vide Parœmiographum Eraſmum. Adſcribam intellectum. De ijs recte dicetur, quæ ipſo genere ſunt vitioſa, neq; prorſus conferenda cum vel extremis eorum, quæ ſunt in honeſtorum ordine. Porro Cercopithecus, ex Græco caudata ſimia dicitur, nã κέρκος cauda eſt, & πίθηκος ſimius. Martialis de ſimio: Callidus admiſſas eludere ſimius haſtas. Si mihi cauda foret, Cercopithecus eram, vulgo eyn meerkatz. Ariſtoteles libro de animalibus ſecundo κήβους vocat, quos finit caudatas ſimias. Alij tamen ſunt quos Strabo cepos nominat libro decimo ſexto, facie leonis, corpore reliquo pantheræ, damæ magnitudine dicit eſſe. Sunt & Cepi ad Mæotim populi. Reliqua de ſimijs ſunt adagia, videlicet: Simia fucata. Simia barbata, ſiue caudata. Simia in purpura. Simia non capitur laqueo. Simia ſimia eſt, etiamſi aurea geſtet inſignia. Vide Parœmiographum de expoſitione. Præterea ſphinx & ſphinga, animal eſt non abſimile vulgaribus ſimijs, niſi quod eſt maius, geminis à pectore mammis propendulis, muliebri facie. In Aethiopia naſcitur, docile, vt inquit Solinus, ad feritatis obliuionẽ. Poetæ ei faciem virginalem tribuunt, ferinos pedes, & in dorſo alas. De hac Auguſtinus lib. xvi. de Ciui. dei, cap. viij. & lib. xviij. cap. xiij. Oedipus Corinthius hanc occidit & vicit. Vide Viuẽ eo loci. Αἴνιγμα ſphingos prouerbium notius eſt, q̃ vt adſcribã.

Pauo.] onis, & pauus, ui, eſt auis multiplicis coloris. Samo præſtantior eſt. Gellius autor. Tradũt hanc nõ glorioſam ſolũ eſſe, ſed & maleuolam. Laudata expãdit colores aduerſus maxime ſolem. Fimum ſuum reſorbet, inuidens hominum vtilitati, cuius caro diutiſſime incorrupta ſeruatur.

Sycomoros.] Pe. pro. eſt, vt nomẽ Græcũ cõpoſitum ſonat, fatua ficus. i. caprificus. Illud miꝝ apud Græcos hanc dictionẽ ſcribi p o micrõ. i. o paruũ, cũ μωρὸς. i. ſtultus habeat ω mega. Dicit et mariſca. Mart. Infãti melimela dato, fatuasq; mariſcas. Nã mihi q̃ nouit pun-

uit pungere Chia ſapit.

CAPVT XI.

F Anum.] ni, ſeu phanum per ph, templum, & lucus à Faunis dijs, qui ſolebāt diuinare. Hinc profanus, a, um, nō ſacer.

Delegare.] Eſt idem quod demandare, tradere alteri prouinciā, hoc eſt, munus, aut officium aliquod ad functionem obeundam. Hinc delegatio, eſt munus traditum.

Vorago.] Barathrū eſt, & abſorptio, gurges, abyſſus, quod ea q̃ in eā incidunt, nō rurſum emergunt, ſed deuorari videantur.

Aſtarthē.] Dea eſt Sidoniorum, & idolū ab eis cultū, ſicut Chamos, idolū Moab, et Moloch, idolū filiorum Ammon. Dicta ſunt alibi.

Abias.] Propheta cognomento Silonites, dictus à Silo.

Indoles.] Eſt in pueris, atq; adoleſcētibus inditiū futuræ probitatis, in viris vero ſignū p̄ſentis virtutis, vt puer bonæ indolis.

Induſtrius.] a, um, non induſtrioſus, eſt ingenioſus, ſemper aliquid animo moliens, & ſtruere cupiens, ab induſtria.

Roboam.] Filius Salomō, hic plane, q̃d dici ſolet, Heroum filij noxæ, ex patre ſapientiſſimo ſtultiſſimus filius & arrogantiſſimus, qui quod populum ſe arctius habiturum, quàm feciſſet pater, palam profeſſus eſſet, decem tribus amiſit, quarum qui electus rex dictus eſt rex Iſrael: ipſi vero cui duæ reliquæ ſuperfuerunt nominatus rex Iuda. Nam ei tribus Iuda & proxima illi Beniamin parebant. Leuitica cū Iudaica manſit propter tēplum dn̄i, quod erat Hieroſolymis Iudæis.

CAPVT XII.

S Ichem, & Salē.] Quæ Latine, & Græce Sicima vocata eſt, ciuitas Iacob ad puteum. Ibi eccleſia nunc tempeſtatis deſerta eſt. Hodie dicitur Neapolis, quam ſubuertit Abimelech, & ſeminauit in ea ſalem. Poſtea vero inſtaurata à Hieroboam, vt hic narrat hiſtoria. Sed & filius Emor appellabatur Sichem, à quo & locus nomen acceperat, & interpretatur humerus, & pars.

Iugum.] gi, mōtis cliuus, & cacumē eſt.

Groſſus.] Non legi vnquàm apud idoneos, & veteres in ea ſignificatione, quod ſignificet grob, ſed bene craſſus, vt apud Ciceronem: Craſſa Minerua. Groſſi tamen dicuntur fici, teſte Macrobio tertio Saturnalium libro quæ non matureſcunt. Sic & Hierony. ſuper Michea dicit. Immaturæ ficus. i. groſſi ficorū, quas Hebræi bechora vocant. Groſſitudo legi apud Senecam libro tertio de beneficijs, & credo mēdoſe legi, pro craſſitudine. Sic libro iij. Reg. cap. vij. & xij.

Scorpius.] ij, vel ſcorpio, onis, ſæpe expoſitū, animal eſt venenoſum. Itē militare inſtrumentum, quod baliſtam putant. Interdum pro ſcutica ponitur.

Fabrico.] as, & fabricor, is, deponēs, hoc eſt, compono. Ouidius libro decimo tertio Metamorphoſeos: Cratere Aeneæ quē iam fabricauerat Alcon. Transfertur & ad animum venuſtius. Hinc fabrica, cæ, & fabrile, fabricator, & fabre, & adfabre, aduerbia.

Auerſor.] ris, id eſt, deteſtor, abominor, faciem auerto, iūgitur actiuo. Ouid. in Faſt. Officioq; leuem nō auerſatus honorē. Hinc auerſus, & auerſio, & auerſa Venus, quod honoris, & pudicitiæ cauſſa, non exponam.

CAPVT XIII.

E Xareo.] es, compoſitum ab areo, es, quod eſt aridus ſum, id eſt, deficcor, & aridus fio. Hinc areſco, cis.

Inclamo.] as, eſt contra clamare. Aliquando eſt, maledictis, & conuitijs inſectari, & inceſſere. Interdum intro vocare. Autores taceo breuitatis gratia.

Propheta.] æ, prædictor, vates eſt, qui futura prædicit, & prænunciat.

Cadauer.] ris, corpus mortuum. Hinc adagia: Vultur es, cadauer expecta. Item: Vulturis vmbra, in hæredipetas, rapaces, prędæsque inhiantes quadrat. Diſtichon cum primis elegans Iacobi Horlini: Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu? Cras eris in putri vile cadauer humo. Hinc cadauerinus, a, um, penultima producta, Græce ectroma dicitur.

Terebinthus.] thi, arbor eſt, nigrum lignum, ſed ſplendidum proferens, buxi habens ſimilitudinem. Sæpe dictum.

Profecto.] Aduerbium affirmandi, id eſt, certe, nimirum, reuera.

Samaria.] æ, ciuitas regalis in Iſrael, quæ nunc Sebaſten dicitur ab Auguſti nomine. Sed & omnis regio circa ipſam ab ea nomen accepit. Hinc Samaritani, & Samaritæ dicti ſunt. Item Samarites penultima producta, id eſt, cuſtos. Samaria, cuſtodia.

CAPVT XIIII.

C Ruſtula.] A cruſta fœminini generis inuenitur dici de his quæ eduntur. Quanquàm frequentius cruſtum, & cruſtulum ſunt eorum q̃ comedūtur, vt ſit pars panis, placentæ, vel alterius edulij. Horatius: Pueris olim dant cruſtula blandi Doctores, elementa velint vt diſcere prima.

Effeminatus.] Dicitur mollis, laſciuus, parūq; vir, ab effœmino, as, quod eſt in muliebrem laſciuiam, molliciemq; conuerti. Sicuti

cuti de Mileſijs legimus prouerbium.

Therſa.] Vel Tharſam vtrobique lego Therſam, hanc ciuitatẽ cum rege ſuo cepit Ieſus. Tharſa vero, vt hic vbi Aſa rex Iſrael fuit, therſa quippe interpretatur compiacẽs ſibi, quod Græce melius dicitur εὐδοκοῦσα.

Scutarius.] ij, qui ſcutorum curam habet. Item ſcutarius, a, um, quod ad ſcutũ pertinet, vt fabrica ſcutaria, & loricaria ait Vegetius libro de Re militari ij.

Armamentarium.] Repoſitorium armorum eſt, ab armamenta deducitur, ruſtzeug, geſchirr.

CAPVT XV.

Sordes.] Eſt immunditia, à quo ſordidus, a, um, quod eſt ſordibus infectũ. Sordeo, es, & ſordeſco, cis, ſordidare, & ſordities, ſordidulus. Diſtichon M. Iacobi Horlini: Sordeſcit proprijs manãs laus ſtulta labellis. Sola peregrino quæ venit ore, placet.

Priapus.] pi, pen. produ. ex Lampſaco vrbe fuit Helleſponti, quem dicebãt hortorum deum, & Liberi patris, ac Nymphæ, ſeu Veneris filium. Hic Lampſacenus dictus eſt. Reliqua honoris cauſſa conticeo.

CAPVT XVI.

Hien.] Prophetæ nomen filij Anani, interpretatur ipſe. Alias Iehu reperio ſcriptum.

Demeto.] Pe. cor. compoſitũ à meto. i. deorſum meto. Catull. Sole ſub ardenti flauentia demetit arua. Hinc demeſſus, a, um.

Temulentus.] Id eſt, vinolentus, ebrius, à temeto. Hinc temulentia, vinolentia, ebrietas. Non eſt quis temulentiæ vitio obnixius, ſed alio quopiam deteriori affectu temulentus eſt, vt odij, inuidiæ, auaritiæ, luxuriæ, &c. Eraſ. lib. ij. de ratione concionandi.

Tyrannis.] dis, per duplex nn, ſæuum ac violentum, crudeleq; imperium dicitur. Iuuenalis: Quid Nero tam ſæua, crudaq; tyrannide fecit? Hinc tyrannus primo in bonã partem, nunc in malam ſumitur. Tyrannicus, a, um, quod eſt tyranni, & tyrannice crudeliter, & tyrannoctonus, Latine dicitur tyrannicida.

Talentum.] Apud priſcos diuerſi ponderis fuit vt dictũ eſt. Si plura deſideras, vide Budæum noſtrum de Aſſe, & partibus eius.

Achab.] Vel Aheab filius Amri, rex ſuper Iſrael annis xxxviij. Aſa regis Iuda, & idem rex ſuper Iſrael in Samaria xxij. annis, & interpretatur frater patris.

Iezabel.] Filia Methabaal fuit regis Sidoniorum, ob id Sidonia regina. Propter Iezabel in tertiam generationem memoria Ioram tollitur, vt legis Matthæi I. & iiij. Regum. Interpretatur autem cohabitatrix, vel rius inſulæ habitatio.

CAPVT XVII.

Helias.] Propheta, cognomẽto Theſbites pen. prod. Thebe, es, vel Theba, vel Thebæ, arum, vel Thesba. Hinc Helias Thesbites dictus, ciuitas eſt Galaatidis regionis. Plures ſunt Thebæ. Vna in Græcia, à qua Thebani. Alia in Aegypto, à qua Thebæi, legio diui Mauritij. Alia in Iudæa, à qua Thesbitæ, & de hac fuit Helias, modo vera eſt gloſſa. Tu videto hiſtoriographos. Helias ſonat deus meus. Thesbites, conuertens, ſiue captiuans.

Charith.] Nomen torrentis eſt, qui eſt contra Iordanem, & interpretatur diuiſio, ſeu cognitio.

Veſper.] Stella eſt, quæ Venus dicitur, ſed pro vltima diei parte ſumitur. maſc. gen. apud antiquos tamen fœmi. gen. reperitur. Hæc ſtella etiamnum veſperugo, & veſpera, & veſperus, ſeu heſperus à Græcis dicitur, Vergilio teſte: Claudite iam riuos, venit heſperus ite capellæ. Item iubar à Pacuuio nominatur. Sed & hoc veſper, hoc veſperum, & hæc veſpera, pro ſero diei ab autoribus vſurpatur. Hinc fit aduerbium veſperi, quod eſt principium aduentus noctis, vt hoc loco. Id Græci ἑσπέρα vocant. Offenditur quoque veſperus, à quo veſpertinus, a, um, & veſperare eſt veſperam fieri. Veſpeраſcit, id eſt, ſerũ diei fit, & aduesperaſcit, inueſperaſcit, ait Terẽtius, & Liuius libro xxxix. Item veſperna, cœna apud veteres dicebatur. Nam vt Feſtus ait, cœna vocabatur, quod nunc eſt prandium. Veſperna, quam nunc cœnam appellamus.

Sarepta.] æ, ciuitas Sidoniorum in via publica ſita, vbi habitauit quondam Helias propheta. Et interpretatur conflatio, purgatio per ignem, Hinc Sareptanus, a, um.

Hydria.] æ, vas ad hauriendum aquã aptum. Plautus aqualem vocat.

Λήκυθος.] Lecythos penultima corr. ſcribitur cum c exili, y Græco, th aſpirato, & eſt generis fœminini, nõ maſc. Teſtis eſt Ariſtophanes in Pluto, & Iohannes Craſtonus, & Cicero libro ſexto Epiſtolarum ad Atticum, noſti illas lecythos, & corripit mediã. Vas olearium eſt Latinis. Cyprianus capſacem, Apuleius ampullã oleariam appellãt.

Subcineritius.] Quod ſub cinere coquitur, vt panem ſubcineritiũ hic legimus, quem eſitauit Helias.

Paterfamilias.] Et materfamilias, eſt

pater,& mater familiæ,vel domus.

Halitus.] Nomē participiale ab halo, as,are,ſicut ſpiritus à ſpiro, as. Hinc exhalare, & exhalatio, vt exhalare mephitim, id eſt,fœtorem.

Menſus eſt.] Præteritum à metior, tiris,vt multi fœlicitatem metiuntur voluptate,metiri iter. Hinc menſor,menſio,menſura,menſuro,as,menſuratio. Compoſitū demetior, vnde demenſum, alias Chœnix,diurnus cibus.

CAPVT XVIII.

DISpenſator.] Eſt diſtributor, ſed ꝓprie penus, & rerum domeſticarum, Græcis œconomus dicitur. Diſpēſatio,œconomia. Hinc œconomicus,a,um,vt liber œconomicus Xenophontis.

Quinquagenus.] Nomen numerale diſtributiuū,id eſt,per quinquaginta. Hinc quinquagenarius.

Quo.] Cū accentu, accipitur pro quanto,vt cum dicimus eo magis,quo magis. Aliquādo aduerbium loci,vt hoc loco. Interdum coniunctio eſt,& ſignificat vt: Nonnū quàm pro quare,teſte Donato. Interim pro ad quid,vel in quem vſum. Horat. Quo mihi diuitiæ,ſi non conceditur vti,vel vſus.

Carmelus.] li,pen.pro.& cum vnico l, Latine,& Græce dicit. Hebraice vero Chermel. Et ſunt duo montes autore Hierony. q hoc nomine vocantur. Alter in Galilæa. Alter iuxta Ptolomaidem, mari imminens in quo Helias propheta flexis genibus pluuiā impetrauit. Hinc Carmelita, & Carmelitanus,a,um,vt ordo Carmelitanus.

Facere.] Multa ſignificat, & transfertur fere ad omnia,vt facere verba, eſt loqui: facere iter:id eſt,ire, facere terrorem, id eſt, terrere,&c. Hic pro ſacrificare, vt facere bouem.i.ſacrificare bouem. Sic apud Vergil. in Bucolicis: Cum faciam vitula pro frugibus,ipſe venito,id eſt,cum ſacrificabo. Item recipit varias ſignificationes ex adiūctis, vt facio vrinam,facio te certiorem, facio copiam,facio iacturam, facio lucrum, facio naufragium,facio ludos. Facere ſtipendiū,facere tyrociniū. Aeq boni facere, facere gratiā. Nunq̄ tē facias Terē. & id genus innumera.

Diuerſorium.] ij,locus eſt,ad quem diuertimus ex itinere, dictum alibi pro meritorio hoſpitio, Græce xenodochium dicitur,à diuerſor,aris.

Lanceola.] Diminutiuum à lancea teli genus longiſſimi.

Aqueductus.] us,idem quod aquagium,per quod aqua ducitur,& fluit.

Aratiuncula.] æ,eſt ſulcus quaſi aratione facta,ab arare. Compoſita, inaro, exaro fere idē. Arator de homine,& boue dicitur. Aratorius,a,um,aratio. Exaro metaphorice pro ſcribo paucis,vel feſtinanter,vt: Hæc, cum eſſem in ſenatu,exaraui.

Vertex.] Cacumen,faſtigium,quod in montibus altiſſimum eſt. Dicitur & vortex. Hinc vorticoſus,a,um.

CAPVT XIX.

IVniperus.] ri,pe. cor. arbuſcula, q̄ in arenoſis frequens naſcitur, coma virēs ꝑpetua. Medici ſandaracam vocant, vt morū iuniperi. Hinc iuniperinus,a,um.

Zelo.] as,& zelor,ris,deponens ſignificat æmulari. Interdum pro iraſci, indignari ponitur. Eſt etiā imitari. Hinc zelus, modo inuidiā,modo amorē, modo æmulationem ſignificat. Zelotes,zelotypus,a,zelotypia.

Spiritus.] Hic loci ventum ſignificat.

Petra.] æ,male per etymologiā Latinā exponitur petra,quaſi pede trita,vt eſt apud imperitos, quia Græcū nomen non patitur Latinam etymologiam,vt Seruius dicit. At Petrus, & petra Græca ſunt nomina, & petra ſaxum valet. Hebraice,vel potius Syriace Cephas dicitur. Vide Henricum Bebelium, & Annotationes Eraſmi in nouum Teſtamentum. Item Lexica Græca.

Sibilus.] li,generis maſculini in ſingulari. In pluralitiuo,& maſculini & neutri generis,fit proprie ore,vt equis,bouis & huiuſmodi, ſi ad bibendum ducantur. Etiam de vento,& huiuſmodi dicitur. Hinc ſibilo,as, & adſibilo,as. Exibilo,id eſt,explodo.

Aura.] æ,ventorum vis. Vergili. Dulcis compoſitis ſpirabat crinibus aura. Interdū ꝑ adflatu,& fauore,vt popularis aura. Hinc aurarij fautores. Aliquando pro facilitate, qua in amorem trahūtur aliqui. Horat. Tua ne tardet aura maritos. Hinc aurula dimin. vt: Totā opinionē parua nonnunq̄ commutat aura rumoris. Eraſ. in Copia verborum.

CAPVT XX.

BEnedab.] Fuit rex Syriæ, & eſt ille cui miſit rex Aſa munera. Regum decimo ſexto,& interpretatur filius ſonitus, vel clamoris.

Scrutor.] aris,id eſt, diligenter inquiro. Hinc ſcrutator cordis, & renum deus optimus,maximusq́ꝫ. Scrutamini ſcripturas, ait pius ille Ieſus in Iohan. Hinc ſcrutiniū, ij. Compoſitum perſcrutor,aris. Perſcrutatio,idem quod ſcrutinium.

Accinctus.] a,um,eſt iuxta cinctus, induſtrius, vel paratus, & expeditus ad aliqd agen-

agendum, ab accingor, eris, vel accingo actiuo, vt accinctus itineri.

Diſcinctus.] Eſt diſſolutus, non paratus, mollis & iners, ignauus, incomptus, negligens, traeg, hinleſſig. Item pcingo. Procinctus, vt ſtat in procinctu acies. Recingo, ſuccingo, ſuccinctus, a, um, vt ſuccincta oratio. Et ſuccinctorium & ſuccinctum idem.

Vmbraculum.] Locus in quo eſt vmbra, qua defendimur à ſole ab vmbra.

Pediſſequus.] a, famulus qui dominũ officij gratia ſequitur.

Temulentus.] ti, hoc eſt temeto, id eſt, vino plenus, & ebrius. Dictum alias.

Recenſeo.] es, hoc eſt, numero, & rei ſummam quæro.

Aphec.] Ciuitas eſt, quã rege ipſius trucidato expugnauit Ieſus, & interpretatur furor nouus, aut continenter.

Omen.] nis, quaſi oremen. i. vaticiniũ, quod fit ore, & pronunciatio ori hominum incidens, quæ & ita ab audiente percipitur. Hinc ominor, ris, & ominoſus, a, um, à quo abominor, ſine aſpiratu, & abominatio.

Federatus.] a, um, q eſt fœdere & pacto cõſtrictus, obuinctus. A fœdus, fœdero, as, fœderati, fœdifragus, a, um. Certo fœdere.

Cominus.] Pe. cor. aduerbium loci, ſignificat ſtatim, ſine intermiſſione, prope, & quaſi corã, & ad manus. Verg. I. Geor. Quid dicã iacto qui ſemine cominus aruo? Eminus vero etiam pen. cor. à longe, iuxta. Mancinellus: Sed eminus differt à lõge, quod nõ recte dixeris eminus habito, vt longe habito, ſed eminus iacula mittebat. Similiter cominus à loco propinquo, neq; prope, vt cominus te percutiam, non cominus ſedeo.

CAPVT XXI.

Naboth.] Iezraelites cognomento, quia erat in Iezrael, iuxta palatiũ Achab regis Samariæ. Siquidem Iſrael in tribu Iuda, ſed non eſt iſta quæ in tribu Manaſſe, hodieque prægrandis vicus oſtenditur in campo maximo, inter Scythopolim, & Legionem. Fuit autem terminus Iſſachar. Naboth autem interpretatur fructus loquelæ. Iezrael, ſeminauit deus, verius ſemen dei.

Olus.] eris, in obliquis dicitur omnis herba ſatiua, qua in cibis vtimur. Quidã ſcribunt cum h aſpirato. Hinc oluſculum diminutiuum, Græce lachanon vocant, & lachanopolium, olerum forum, lachanapolam, olerum venditorem. Hinc adagium: Corchorus inter olera, hoc eſt, anſer inter olores. Aſinus inter ſimias. Aſinus ad lyrã. Noctua inter aues, &c.

Commodius.] Comparatiuus à commodus, id eſt, vtilius, & melius. Hinc cõmoditas, & commodum, commode aduerb.

Frendeo.] es, ſignificat frango, vnde faba freſa, dicitur mola leniter fracta. Itẽ frendere eſt cum gemitu, ſiue iracundia vocem emittere, vt hĩc, vt frẽdet dentibus in illum. Compoſitum infrendeo, idem cum ſimplici. Infrendes, qui non habent dentes. Nefrẽdes porci ablactati dicuntur.

Autoritas.] Quandoq; accipitur pro ſententia imitatione digna. Interdum pro poteſtate, ſic hoc loco. Nonnũquàm pro æſtimatione, vvolacthung, vt autoritas ſenatus. Pollicitus eſt ſe fore in autoritate ſenatus. Quidam ſine aſpiratione ſcribunt, &c.

Optimates.] Sunt qui primum locũ in ciuitate tenent. Sic & primates dicimus, & magnates, & infimates contrarium.

Belial.] Apud nos dicitur abſq; iugo, vel abſq; domino, peruerſus, non vtilis. Hebræi dicunt Belijaal.

Benedico.] is, laudo, bene loquor, & bene ominor, & conſtruitur cum datiuo, ſicut maledico, quando eſt vna dictio. Hinc benedicus pen. cor. qui benedicit, & laudat, & benedice aduerbiũ. Plaut. Cum illiciebas me ad te blande & benedice. Hic loci tamẽ, & alibi pro maledicere accipitur, vti in Iob: Niſi benedixerit tibi, id eſt, maledixerit.

Diabolus.] li, Græcũ eſt, Latine criminator. Diabolici. i. criminoſi: calũniator, es, delator, es, rectius diabole, criminatio, calũnia, ſuſpitio, indignatio eſt Græcis.

Demiſſus.] a, um, quaſi deorſum miſſus, & inclinatus, à demitto. Hinc demiſſio.

CAPVT XXII.

Ioſaphat.] Rex Iuda, hic accepit vxorẽ filio ſuo Ioram Athaliam filiam Achab, & Iezabel, & ob hanc affinitatem confœderati ſunt rex Iuda, & rex Iſrael, & interpretatur domini iudicium.

Rammoth.] Galaad villa trans Iordanem, iuxta fluuium Iaboch. Item Rammoth in tribu Gad ciuitas ſacerdotalis, & fugitiuorum in terra Gaaladitide. Nunc autem vicus eſt in decimo quinto miliario Philadelphiæ contra Orientem, & interpretatur viſio mortis.

Eunuchus.] chi, porro εὐνοῦχος Græce dicitur cubilis cuſtos, quod barbari huiuſmodi portentis ſuas vxores ſeruandas committere ſoleant, nos pro caſtratis capimus. Sed vi execti ſpadones dicuntur.

Ventilo.] as, eſt vento expono, aut ad captandũ ventũ pono, aut iacio. Hinc ven-

tilari frumentum dicimus, dum in area purgatur. Hinc ventilabrum, & ventilator.

Impetus.] tus, pe. corr. & impes idem ſignificant, id eſt, inuaſionem, & vehementiam impetẽdi. Hinc impeto, is, id eſt, inuado.

Auriga.] æ, communis gen. ſecundum Priſcia. qui vel quæ currum regit. Quandoque pro ipſo curru in fœm. ge. ponitur. Aurigor, aris, vel aurigo, as. Sed aurigo nomen eſt morbus regius.

Pulmo.] onis, eſt vnum ex viſceribus, de natura ſui ſpongioſus, & ideo ſpiritus capax. Reſpiramus autem pulmone. Perſius: Qui pulmo animæ prælargus anhelet. Ouidius: Cernis vt e molli ſanguis pulmone remiſſus Ad Stygias certo limite ducat aquas. Hinc pulmonarius, a, um, quod laborat pulmone, vt ouis pulmonaria, & herba pulmonaria. Obſeruatum eſt Ciceronem, & alios plerosque doctos, ſemper multitudinis numero pulmones dixiſſe, puto quoniam in gẽminas fibras eſt fiſſus, non quod pulmo etiam dicatur, vt apud Celſum, & Perſium, & Ouidium, & Lactantium. Cicero libro ſecũdo Tuſ. Quæſ. Quæ lateri inhærens morſu lacerat viſcera, vegenſque pulmonũ haurit ſpiritus. Plautus in Curculione: Pulmones diſtrahuntur, cruciatur cor.

In ſinu.] Sinus multa ſignificat, proprie dicitur illa pars, quæ eſt intra pectoris, brachiorumq́ complexum. Hinc dicimus prouerbialiter: Manum habere in ſinu, qui tenax eſt, & ad largiendum piger. Item in ſinu gaudere, eſt tacitam apud ſe voluptatem ſentire. Tibullus: Qui ſapit in tacito gaudeat ille ſinu. Propertius: In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu. Idem: Alter in alterius mutua flere ſinu. Homerus Odyſſææ xxij. lib. ſic ait: ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε καὶ ἴσχεο, id eſt, In tacito longæua ſinu preme gaudia nutrix.

Piſcina.] æ, locus eſt, in quo viui piſces coercentur. Hæ viuaria quoq; vocãtur, Græce ichthyotrophia.

Habena.] æ, retinaculum equi, quod ea equus habeatur, id eſt, teneatur.

Ebur, & ebor.] ris, vtroq; modo dicitur pro elephanti dente. Hinc eburneus. Eburnus, a, um, idem eboreus, quod eſt ex ebore, vt pectunculus eburneus.

Aſiongaber.] Videto ne legendum ſit Gaſiongaber, caſtra in ſolitudine filiorum Iſrael, ſicut in Numerorum libro ſcriptũ eſt. Gaber ſonat aut vir, aut iuuenis, vel fortis, ſiue viriliter.

Libri III. Regum FINIS.

VOCVLARVM QVARVNDAM in quartum Regum explicatio.

CAPVT I.

Preuaricor.] aris, eſt à recto diſcedere, à varicibus, q̃ ſunt teſte Nonio venæ in ſuris inflexæ & obtortæ. Hinc præuaricator, id eſt, trãſgreſſor, & p̃uaricatio.

Moab.] Filius fuit Loth, à quo Moabitæ. Etiam Arabiæ ciuitas, quæ & Areopolis: Dictum alibi & interpretatur de patre.

Cancelli.] Plurali tantum, ligna inter ſe modicis interuallis in tranſuerſum retis inſtar inuicem annexa, quibus feneſtræ & huiuſmodi muniri ſolẽt, &c. In ſacris literis cãcelli vocantur ſpecilla foraminibus plena, et tranſuerſim plagulis feneſtrata. A quo cancellare, eſt diſpungere, delere, concidere, dilaniare. Cancellatum, geſchrenckt. Cancellarius, vulgo eyn Cantzeler, Græce Archigrãmatæus.

Beelzebub.] Græci habent βεελζεβούλ, Beezebul. Mirum cur Græci perpetuo mutent b in l in hac dictione, cum neutrũ elementum apud illos finale ſit μ & λ. Hæc videri poteſt cauſſa, vt aurium, aut ſcribarum errore factum ſit. D. Hierony. indicat idem eſſe Beel, & Baal, & ſonare Hebræis idolum Baal, & Zebub muſca, quaſi dicas idolum muſcæ, atq; hoc nomine ſpurciſſimum idolum fuiſſe Accaronitis, qui ſunt quidem in regione Iudææ, ſed impij.

Ochozias.] Rex in Hieruſalem filius Ioram, & Athaliæ, & interpretatur apprehẽſio, vel poſſeſſio domini. Hic ſolus remanſit Ioram vt habetur iiij. Regum viij. & Matt. primo, xlij. anno cœpit regnare. Idem dictus Ioas, id eſt, domini oblatio.

Piloſus.] a, um, à pilus dicitur pilis per omne corpus ſcatens, hoc eſt, hirtus, hirſutus, ſetoſus, pilis plenus.

Ren.] nis, & rien, renes ſunt qui lumbis adhærent, quod ab ijs riui obſcæni liquoris oriantur. Hinc renunculus diminutiuum.

Zona.] æ, cingulum, quo cingimur, hæc & lorum dicitur & baltheus. Martialis: Lõga ſatis nunc ſum, dulci ſed pondere venter Si tumeat, fiam tum tibi zona breuis. Etiam pro crumena, loculo, & marſupio capitur. Adagium: Zonam perdidit, qui pauper effectus eſt.

Pelliceus.] a, um, quod ex pelle eſt, vt

veſtis pellicea.

Deuoro.] as, pe. corr. eſt vorando deijcio. Refertur etiam ad alios ſenſus. Martial. Oculis deuorantibus Draucos. Peruoro idē ſignificat, vt deuorare tædium, & moleſtiā metaphorice. A voro, as. Hinc vorax, voracitas, vorago, pe. producta, barathrum.

CAPVT II.

Turbo.] nis, ventus cum frigore maximo obiecta quæq; deturbans, proſternensq;, ex depreſſæ nubis ſpecu. Eſt & genus inſtrumenti luſorij pueros maxime delectans, alias trochus. Cato: Trocho lude, aleam fuge, eyn doppff, klotz. Tibullus: Namque agor vt per plana citus ſola verbere turbo. Quem celer aſſueta verſat ab arte puer. Item eſt vaſculi genus. Item quicquid forma acuta eſt. Vnde turbino, as, pe. cor. eſt cupidare, turbinata pyra.

Econtra.] Non dicitur Latine, ſed contra, vel econtrario, vt vult Valla. Legi tamē apud Plinium econtra & Quintilianum in viij. lib. Vel omnia econtra liberiora poetis, quàm oratoribus. Et apud Senecam de ira: Vide ne econtra placidior, &c. Inde diſcedimus à Valla. Item etiam apud Iuriſconſultos. ff. de Legatis iij. l. qui filium. Sed ecōuerſo vix Latine dicitur.

Sermocinor.] ris. i. ſermonem facio, vt hic loci. Tu mecum quaſi cum matre Euandri ſermocinaris. Hinc ſermocinatio.

Mi.] Vocatiuus à meus, quanquàm & meus pro mi improprie ponitur, vt popule meus quid feci tibi? Et vt Caper Grammaticus dicit, non eſt dicendum, mi Paula, mi animal, quia mi eſt generis maſculini, ſed mea Paula, meum animal, &c. Hæc ille. Niſi forte dicere velimus, mi interdum eſſe interiectionem blandientis. Item mi datiuus ab ego, p mihi. Item vocatiuus à meus. Et blandientis vox.

Vrſus.] ſi, animal ferum, à quo diminutiua ſunt, vrſulus, vrſellus, & vrſiculus, & adiecti. vrſinus, a, um, vt caro vrſina, corium vrſinum, vrſinus dens. Vrſa femella eius.

CAPVT III.

Erubeſco.] cis, eſt rubens fio, per tranſlationem pro verecūdor in ſignificatione actiua, vt hoc loco. Hinc erubeſcentia.

Pſaltes.] Eſt cantor, aut qui pſalterio canit, & pſalmos. Subinde habitum.

Alueus.] ei, generatim dicitur venter cuiuſuis rei inanimatæ, vnde & pro fluminis foſſa, per quam labitur aqua, ſumitur, vt hic loci.

Torrens.] tis, nomen maſculi. gene. ſignificat fluuium, qui de mōtibus, vel de pluuijs in valles deſcendit, & in mare exonerat, in ęſtate ſiccatur, aquis vero hyemalibus inundat, & currit. Aliquando adiectiuum eſt. Hinc comparatiuus torrentior.

Succido.] is, à cędo. i. cędēdo amoueo, demolior. Hinc ſucciſio, ſucciſus, a, um, &c.

Obturare.] Eſt occludere, obſtruere, impedire, & claudere. Hinc obturatio, & obturatus, a, um.

Fundibularii.] Qui funda dimicant, qui etiam funditores dicuntur.

Helizeus.] Prophetes, filius fuit Saphar, & interpretatur deus ſaluans. Aliqui cum aſpiratione ſcribunt.

CAPVT IIII.

Creditor.] oris, is eſt, cui debetur ex quacunque actione, vel perſecutione, vel iure. Vide Caium Iuriſcōſultum de verborum ſignificatio. Hinc creditum, id quod nobis debetur, ſchult, à credo. Vnde credulus, incredulus, credibile, incredibile. Credulitas, & incredulitas.

Suna.] Nomen ciuitatis & loci, à quo Sunamitis. Neſcio num Sonam, vt Hieronymus ait, legendum ſit, vnde fuit mulier Sunamitis, rectius Sulamitis. Eſt autem hodie vicus in finibus Sebaſtæ in regiōe Acribitena vocabulo Sanim.

Animaduerto.] is, id eſt, animum illuc verto, hoc eſt, ſenſus in illud, quod ſit intendo, cogito, intueor, conſidero, vt hic. Plautus: Animaduertite hominem ſubalbidum. Aliquādo ſignificat punire, oppugnare, verberare, iram exercere. Hinc animaduerſio. i. punitio, et animaduerſor. i. punitor.

Sella.] læ, à ſedendo, ſedes erat olim apud Rom. magiſtratuum ædilis, prætoris, Græci thronum vocant, id eſt, ſolium. Plautus: Accipe pallium, & da ſellā. Hinc ſellularius, a, um, vt ars ſellularia, id eſt, ſedentaria, quam ſellularij exercent. Multa transeo.

Giezi.] Puer fuit & famulus Helizæi prophetæ.

Sedule.] Vel ſedulo aduerbium, id eſt, diligenter, quaſi aſſidendo, hoc eſt, ſine intermiſſione, ſtetich.

Vita comite.] Frequenter vtitur illa ratione diuus Hieronymus, id ęſt, vita ſocia, & ſuperſtite, id eſt, ſi ſuperuixero, vt alij loquuntur.

Calende.] arum, primus dies menſis, à καλῶ, id eſt, voco. Hinc Calendaris, & re, vt Iuno Calendaris, & Calendarius, a, um, vt

Calendarius liber.

Sabbatum.] Vt dicit Lactantius libro ſeptimo, capite decimoquarto, lingua Hebræorum à numero nomē accepit, & eſt ſeptimus dies: Nam ſabe ſeptē ſignificat. Subſcribit Iuſtinus hiſtoricus libro xxxvi. Alij volunt requiem interpretari, eo quod deus requieſſet in eo ab omnibus operibus ſuis: non omnino refragor. Alias dictum.

Oſcito.] as, proprie ſignificat os commoueo, & os totum aperio, vt fit ex ſomno, aut tædio. Etiam pro otiari ponitur. Hinc oſcitatio, & oſcitantia, & oſcitanter aduerbium. Item oſcitor, ris, etiamnū dicitur.

Colocynta.] tæ, quę à noſtris barbare coloquinta nominatur, agreſtis eſt, & ſylueſtris cucurbita, ſecundū Dioſcoridē. Hæc & collocyntis, idis, vel idos, vti hoc loci legimus, vocat Græce ſic, κολοκυνθη, & κολοκυντη.

Baalſaliſa.] Nomen eſt loci, & interpretatur habens tertium.

CAPVT V.

Comitatus.] A comitor actiue, & paſſiue poteſt accipi, & poſtremo mō ſumitur hic. Hinc comitatus, us, quart. decl.

Burdo.] onis, dicitur quod ex equo & aſina natum eſt. Ex equa & aſino natum dicitur mulus. Hybridæ pen. cor. vocantur canes, qui imparibus parentibus nati ſunt, inquit Porphyrio, hoc eſt, venatico & gregario. Plinius lib. viij. ſcribit. Hybridas vocari ſues ex fero, & domeſtico ſue prognatos.

Lyciſca.] cæ, canis natus ex lupo, & cane. Hunc Plinius crocutam vocat. Muſimones, ſunt arietes. Plinius libro octauo. Eſt in Hiſpania, ſed maxime Corſica, non diſſimile pecoris genus muſimonum, caprino villo, quàm pecoris velleri propius. Nonius Marcellus aliter de proprietate ſermonum. Muſimones aſini, muli, aut equi breues. Lucilius libro ſexto: Precium emit, qui vendit equum muſimonem. Cato Deletorio: Aſinum aut muſimonem, aut arietem.

Innitor.] eris, pe. pro. vt omnia cōpoſita à nitor, eris, id eſt, inhæreo, incumbo. Columel. li. vi. Quo plus ſolis mediæ arbores q̃bus vitis applicata, & religata innitit̃, accipiant: Innixus, a, um. Vt haſta parieti innitit̃.

Oliuetum.] Locus in quo oleæ conſitæ ſunt. Columel. li. iij. Oletum idem quod oliuetum, ab olea, vt eſt apud Catonem, lib. de Re ruſtica. Item eſt et ſtercus humanum. Cui demū id bene olet, quod oletum olet.

Quoquam.] Significat aliquo, id eſt, ad aliquam partem, locumve, irgentz hin, etvvan hin. Quo aduerbium loci. Vide Petrum Daſypodium.

CAPVT VI.

Materia.] æ, ſeu es, eſt ex qua aliquid fit, vt materia libri eſt, membrana, atramentum: materies domus, ſunt lapides, ligna, calx. Et pro argumento, plerumq; ponitur pro ligno. Vnde materiatus, & materialis, materiale.

Prodo.] is, porro id eſt, longe proijcio, deſero, excludo, propello. Item ſignificat etiam propagare. Itē tradere, vt hic. Hinc proditor, traditor, & proditio, proditorius, a, um, proditrix, proditorie aduerbium.

Dothaim.] Locus vbi inuenit Ioſeph fratres ſuos pecora paſcentes, cōtra aquilonis plagā oſtenditur, & ſonat pabulum, vel viride eorū, aut ſufficientem defectionem.

Cabus.] Cadus puto legendum per d, quia nullibi per b legi, nec apud Græcos, nec apud Latinos: genus eſt menſuræ, & vas vinarium, & pro lagena Acron poſuit. Hinc cadiſcus diminutiuum. Cadus idem quod amphora cum vrna. Eſt autem Græca menſura, alias metretes, ta, & ceramium.

Torculum.] Quod vſu torculare, vel per Apocopen torcular pen. pro. ædificiū vinarium, & machina, qua vinū exprimitur.

CAPVT VII.

Simila.] æ, vel quod idem eſt ſimilago, ginis, flos eſt, ſeu delitiæ farinæ triticeæ. Plin. li. xviij. cap. x. Sæpiſſime expoſitum.

Stater.] Stateris. pe. producta in obliquis. Nam ſtater η literam Grēcam habet ante ρ, quæ ſemper eſt longa, & in noſtrum e lōgum vertitur. Græce ſic ϛατὴρ, tametſi ponderis quoq; modus ſit, quem Hebræi ſecel vocant, hoc ſane loco nummum ſignificat, qui iiij. continebat drachmas, Græcis didrachma dicitur.

Cataracte.] arum, longitudine x. ſtadiorum locus præceps, & anguſtus: vbi aqua adeo vehemēs alliditur, & prēruptatur, vt ſtuporem præbeat. Quidam cœli feneſtras, quidam nubes, quidam ſubterraneas ſpecus, interpretantur. Alibi ſubinde dictum.

Latito.] as, frequent. à lateo, es, eſt ſæpe, aut fere ſemper latere. Hinc latibulum, &c.

Modius.] ij, menſuræ genus xvi. ſextarios continēs. Medimnus vero ſex modios, eyn malter.

CAPVT VIII.

Interpellare.] Eſt loquentē, vel aliquid agentem, interrūpere, interturbare. Hinc interpellatores. Aliquando eſt dicere. Aliquando rogare, vt virginem interpellare,

eſtve

eſt verecunde rogare. Hinc interpellatio, interpellatus, a, um.

Camelus.] li, notum animal eſt, paſcitur inter armenta, in oriente duo ſunt genera, Bactriæ, & Arabiæ. Differunt tamē quod illa bina habeant tubera in dorſo, quos dromedarios vocant, & dromades. Quintus Curtius de rebus Alexand. Mag. lib. v.

Suffundo.] is, eſt ſuprafundo, aut deorſum inijcio. Plautus: Mane ſuffundam aquulam. Interdum forinſecus ſpargo. Aliquando ſubijcere. Nonnunquàm confundere ſiue rubore perfundi. Hinc ſuffuſio, vt hic loci. Eſt etiam ſuffuſio morbus oculorū, vulgo cataractam vocant. Hinc ſuffundere aquam frigidam, adagium eſt. Plautus in Ciſtellaria videtur vſurpaſſe, pro eo quod eſt inſtigare clanculum.

Elido.] Penult. prod. id eſt, effringo, exprimo, excludo, ꝓ foco, diſſipo, occido. Eſt etiam colligere. Hinc eliſio, & eliſus, a, um.

Seira.] Nomen putei à quo Ioab fecit reuerti principem exercitus Abner. Item & hanc cepit filius Naue Ieſus.

Lebna, quæ & Lobna.] In tribu Iuda ciuitas ſacerdotalis, quam tenuit Ieſus rege illius occiſo: nunc eſt villa in regione Eleutheropolitana. De hac ſcribit Eſaias.

Stragulum.] Genus eſt veſtis, teſte Aſconio Pædiano. Martialis: Stragula ſuccincti venator ſume Veredi. Nam ſolet e nudo ſurgere ficus equo. Vlpianus accipit pro pallio, quod inijcitur. Quidam pro lecti opertorio capiunt. Hinc ſtragulatus, a, um, vt veſtis ſtragulata apud Salomonem in Prouerbijs.

Athalia.] Filia Amri regis Iſrael, mater Ochoziæ crudeliſſima: & ſonat tempus ipſi domino, vel tempus eius: ſiue temporalis domini.

Viſo.] is, ere, id eſt, ad videndum eo, à video frequentati. Interdum pro video tantum ponitur. Hinc aliud frequentati. viſito, à quo viſitatio, & inuiſo.

CAPVT IX.

Lenticula.] Genus leguminis lenti ſimile, ſed diuerſum. Etiam pro vaſis genere capitur, vt in lente vnguentum. Prouerbium quadrat in hominem, aut in rem quampiam, quæ neutiq̃ in tempore adhibeatur ijs, quibus minime congruit. Veluti ſi philoſophum iuuenum laſciuientium conuiuio miſceas. Hermolaus Barbarus ſic caſtigauit Græce, τὸ ἐν φακῇ μύρον, id eſt, in lente vnguentum. Apud Aulū Gelliū aliter lib. xij. cap. xviij. exponitur, ſed mendoſe, vt opinor. Nam Varro in Satyra, & M. Tullius lib. ad Atticum primo, ita vſurparūt. Ariſtoteles quoq; in libro de ſenſu, & ſenſibili, eo vſus eſt. Porro lenticula vas olearum, & parua lens leguminis genus: hoc modo diminutiuum eſt à lente, illo vero à lentitate dicitur, quod lente oleum ex ea ſtillet: nam ore eſt anguſto. Sed ſacris in literis ſolū decoctio rubea dicitur, qua Eſau vendidit primogenituram. Ideo dictus eſt Edom, quaſi fuluꝰ.

Illuc.] Aduerbium locale ad locum ſignificat, ſicut & huc, iſtuc. Hac, illac, iſtac, quæ per locum ſignificant. Hinc, illinc, iſtinc, de loco. Hic, iſtic, illic differunt. Hic ſignificat locum ad primam perſonam quæ loquitur. Iſtic locum ad ſecundam quæ audit. Illic ab vtraque.

Recten'] Sic ſcribitur apud Comicos cum apoſtropho ſuper vltimam literam, id eſt, rectene, id eſt, an ne recte?

Nouiſſimus.] a, um, à nouus, id eſt, recens, & quia nouiſſima recentia ſunt, pro vltimo, & viliſſimo capitur, vt hic loci.

Globus.] Et globum, corpus eſt ſolidum vndique rotundum. Capitur pro multitudine, vt hoc loco. Hinc globare, & conglobare. Globatus, a, um.

Veneficium.] ij, eſt veneni confectio, item incantatio, & cæterarum malarum artium exercitium. Hinc veneficus, ca, triuenifica.

Stibium.] ij, pigmentum, quo ad venuſtandos oculos, & faciem peculiariter vtuntur mulieres quædam. Hoc & purpuriſſum, & ceruſſa dicitur, Græcis pſimmythion vocatur. Fit enim ex plumbo. Hinc ſtibinus, a, um, teſte Calepino, vt onychinos ſtibinos legimus.

Præcipitare.] Eſt deorſum iacere. Hinc præceps, eſt locus altus, & abruptus vnde quis poteſt præceps dari. Item qui agit ſine conſideratione modoque. A quo præcipitanter & præcipitium.

Ieblaam.] In tribu Manaſſe, de qua alienigenus non valuit expellere, & interpretatur abſorbet.

Mageddo.] Ciuitatis nomen, quā cepit Ieſus rege illius occiſo: quæ cum cecidiſſet in ſortem tribus Manaſſe, nequaquàm poſſedit eam, quia priſtinos habitatores nequiuit expellere. Sonat de tentatione, vel cœnacula eius.

Caluaria.] Totum caput, & carne nudum, & tam de brutis, q̃ de hominibus dicitur. Et caluariȩ loca ſepulturȩ publica, quas

Græci vocāt polyandria:Hebræi golgotha, vbi decollabantur homines damnati.

CAPVT. X.

Optimates.] Sunt qui in Republica optimi,& primi habentur, aut qui opibus, & ope pollent.

Præpoſitus.] ti, à præpono.i. antepono per electionem,dicitur is,qui rebus aliqbus præpoſitus & præfectus eſt.Sed antiſtes eccleſiæ dici poteſt Latine,quem vulgo præpoſitum vocant. Hactenus Bebelius.

Cophinus.] Eſt corbis,vt dicit Iuuenalis de Iudæis. Quorum cophinus fœnumq́ ſupellex. Cum dedit ille locum cophino fœnoq́ relicto. Corbis Latiniſſima eſt dictio, non Gotthica, vt forte quidam putant.

Diluceo.] es,eſt idem,quod diſtinctè luceo,ſplendeo,radio.Hinc diluceſco, dilucidus,a,um,& dilucide.Dilucidum eſt.

Latrina.] æ, penult.prod. locus priuatarum ſordium,&oleti,& ad exonerandum ventrem accommodus,à latendo.Dicitur et cloaca penultima producta, & forica. Carmina vatum omitto.

Ionadab.] Filius Rechab, & interpretatur, domini liberalitas, vel domini princeps.

Solennis.] Per ſimplex l. & duplex nn. dicitur id quod in anno ſemel fit, ſicut ſolenne feſtum diui Iohānis.Nam vt Feſtus ſcribit, ſolennia dicuntur, quæ in omnibus annis præſtari ſolent. Cauete igitur ne dicatis in poſterum,ſolennis doctor, ſolennis vir,quia tantum valeret.Doctor,vel vir qui in anno ſemel fit. Legendum eſt in hymno Sacramenti diuiniſſimi: Sacris ſolennibus, non ſolenniis, quia nuſquàm reperitur. Sic &:Inſignibus,non inſigniis.

CAPVT XI.

IOſaba,vel Ioſabe.] Diuus Hieronymus nominat Ioſabeth,filia regis Ioram,ſoror Ochoziæ, & interpretatur ſaturitas domini,vel vbi eſt ſaturitas.

Triclinium.] Latine diſcubitorium dici poteſt,à tribus lectis,vbi cœnabant.

Ioiada.] Sacerdos, pater Zachariæ prophetarum minorum penultimi,filius Barachiæ,vti diuus Hieronymus ait in Commētariis ſuper Matth.xxiii. & interpretatur Ioiade, domini cognitio & ſcientia.

Excubiæ.] arum,vigiliæ ſunt tam diurnæ,quàm nocturnæ.Excubitores, ab excubo verbo.

Vallo.] as, eſt munio, firmo, & quaſi vallum facio.Hinc circumuallo, & vallum. Vallatus,a, um.

Septum, & ſeptus.] A ſepio, is, locus eſt munitus,& cuſtoditus,vt hic videtur accipi.Generatim ſepta in pluratiuo numero dicuntur omnia loca munita, & quodā munimine vallata.Extra ſepta.

Diadema.] Græcum eſt,penultima producta amiculum, & corona, quæ capiti regis imponitur & obligatur.

Legio.] onis,certus militum numerus eſt,qui ad hoc ſingulatim eliguntur.Inde legio dicta,quod eligerentur, & cum delectu inſtituerentur.Hinc legionarius.

Impingo.] Eſt impello,& illido,à quo impactus, a,um, & impactio.

CAPVT XII.

IOas.] Filius Ochoziæ,regnauit in Hieruſalem,& interpretatur memoria domini. Rectius domini oblatio.

Sebia, vel Sabia.] Mater Ioas de Berſabee,non fuit de genere Achab, & ſonat caprea,vel dama.

Inſtaurare.] Eſt integrare, reficere, reſarcire: à quo inſtauratio. Et inſtauratus, a, um.

Sarta tecta.] Dicuntur opera publica, quæ locantur,vt integra præſtentur. Et ſarte, integre.Item ſarcire, cōponere.Hinc reſarcio,id eſt, inſtauro, & quaſi nouam formam induco.Hinc ornatiſſime dicimus: Amicitiam, autoritatem, dignitatem habere ſartam tectam, &c.

Gazophylatium.] ii, compoſitum ex Perſica dictione, & Græca, dicitur locus in quo gazæ,id eſt,opes cuſtodiuntur. Aerarium Latine. Corban Hebraice.

Cementarii.] Dicuntur fabri murarii, qui calce, & cæmento laborant, ad ædificia ex lapidibus extruenda. Hinc cœmentitius, a, um.

Expenſa.] æ, idem eſt, quod ſumptus, ab expendo, quod eſt erogare.

Azael.] Syriæ rex, & ſonat Hebræis viſus deo.

Amaſias.] Penultima acuta, filius Ioas: & interpretatur robuſtus domini vel rectius fortitudo dei.

CAPVT XIII.

NVdiuſtertius.] Aduerbium eſt tēporis,hoc eſt,tertio ab hoc die,&c.

Tritura.] æ, à trituro,as, penultima producta,quod eſt tero,& ad ſegetes potiſſimū pertinet. Vergil. Magnaque cum magno veniet tritura calore.

Aphec.] Ciuitas eſt quam rege ipſius trucis

trucidato expugnauit Ieſus. Et locus iuxta vicum Eſrom Ieſrael ciuitatis, vbi dimicauit Saul in ſorte Aſer. Non ergo pars Syriæ, ſed locus in Iudæa, & eſt æquiuocũ Aphec.

Lucus.] Nemus eſt arboribus denſum, & obſcurius, κατ᾽ ἀντίφρασιν, id eſt, per contrarium, dictus à luceo, es, quod non luceat.

Iaculum.] Telum dicitur, quod in longum iaci poteſt, à iaculor, ris. Sed iaculus ſerpens eſt præceps, pen. cor. Lucanus: Et natrix violator aquæ, iaculiq; volucres.

CAPVT XIIII.

ADoleo.] es, vt hic ſumitur, id eſt, incendo, cremo incenſum, alia ſignificata, & deriuata dicta ſunt.

Salina.] Locus vbi conficitur ſal. Plinius libro xxxi. Hinc vrbs Salinarum dicta eſt in Sicilia.

Petra.] Ciuitas Arabiæ in terra Edom, quæ cognominata eſt Iectael, & à Syris Recem dicitur.

Carduus.] dui, herba vulgo notiſſima, habens folia ſpinoſa acuminibus mucronatis, diſteln. Hinc carduelis auicula, Græcis achantis, ſiue achantilis dicitur, eyn diſtel vinck, oder vogel.

Saltus.] us, nemus eſt, & ſylua denſior.

Bethſames, vel Bethſamis.] Oppidum Iudæ, ciuitas ſacerdotalis in tribu Beniamin. Altera eſt in tribu Nepthalim, in qua & ipſi cultores permanſerunt, & domus ſolis interpretatur.

Prouoco.] as, proprie ſignificat à longe voco. Hic aũt inuito, incito, hortor, irrito tam in bonum q̃ in malum. Hic in malum. Hinc prouocatus, a, um, & prouocatio.

Obſes.] Dicitur qui traditur alicui ea lege, vt ſi dator non præſtiterit, quod promiſit, recipiens in eum quem recepit obſidem, faciendi poteſtatem habeat quod conditione conuentum eſt: Græcis ὅμηρον dicitur, hoc eſt, pignus, vades, vadimonium. Hinc obſidium.

Lachis.] Ciuitas in tribu Iuda. Sed & hanc cepit Ieſus, rege eius occiſo. Meminit huius Eſaias, & Hieremias: & nunc eſt villa in vij. lapide ab Eleutheropoli euntibus Daromam.

Azarias.] Idem qui & Ozias, interpretatur adiutor dñs, rectius auxilium dei.

Abila.] Med. cor. nomen ciuitatis ſitæ in littore maris rubri, vbi nunc moratur legio, & præſidium Romanorum, ait diuus Hieronymus in Ezechiel. xlvij.

Hemath.] Alij Emath, terminus Allophylorum in regione Damaſci. In Eſaia ciuitas Damaſci, quam oppugnauit rex Aſſyriorum. In Amos quoq; Emath Rabbath ſcribitur, quod nobiſcum ſonat Emath magna, hanc Epyphaniam volunt eſſe iuxta Emeſſam, quæ vſq; hodie Syro ſermone ſic dicitur. Hieronymus: Hemath furor, qui Græce dicitur χόλος, hoc eſt, indignatio dei.

CAPVT XV.

IEchalia.] Alij Iecelia ſcribunt, mater fuit Azariæ filij Amaſiæ de Hieruſalem, & fortitudo domini interpretatur.

Demolior.] iris, eſt idem quod deſtruere, hinc demolitus, a, um, & demolitio.

Palam.] Eſt manifeſte, in propatulo, in confeſſo, & omnibus coram. Hinc propalã.

Indico.] dicis, pen. prod. eſt ſolenniter dicendo denunciare. Item ſignificat præcipere, itẽ imponere: his modis hic accipitur. Hinc indictum, & indictio.

Phaceia.] Penultima producta, filius fuit Manahen filij Gaddi de Therſa, & ſonat, aperiente domino, vel oris aſſumptio, etiam per f. Faceia ſcribitur.

Phacee.] Seu Facee, penultima producta, filius Romeliæ vel Ramaliæ, vt alij ſcribunt, illum delectum ſcribendi puncta faciunt Hebraica, dux fuit Phaceiæ. Facee ſonat aperiens domino vel tranſcenſus, ſiue tranſgreſſus. Romelia, ſiue Ramalia interpretatur excelſus domini. Modo nominibus Hebraicis fidamus.

Argob.] Regio Og regis Baſan ſuper Iordanem, hodie vicus eſt circa Geraſam, & ſonat maledicens excelſum.

Teglatphalaſſar.] Rex Aſſur fuit ante conditam vrbem tempore Amulij. Hic tranſtulit tribum Ruben, Gad, & Manaſſen dimidiam. An ipſe Phul fuerit, variãt expoſitores, interpretatur tamen Teglat, quoniam compoſitum eſt, tranſmigrans, actiua ſignificatione intelligendum, quod Græce dicitur, ἀποικίζων, id eſt, alios transferens. Phalaſar, ſeu falaſſar, cadens princeps, vel cadentem principem.

CAPVT XVI.

COnſecro.] as, eſt idem quod ſacrum facio, vel ſacris initio, dedico. Hinc cõſecratio, & conſecratus, a, um.

Collis.] Monticulus eſt. Hinc colliculus diminutiuum.

Exemplar.] Et exemplum differunt, vt ſit exemplum quod ſequimur, aut vitamus. Exemplar, ex quo ſimile facimus. Græci antigra-

tigraphum, antitypum, archetypum, prototypum vocant, barbari copiam.

Luter.] eris, vas in quo liquida funduntur, à luo quod eſt diluo. Dictum alias.

Muſach Sabbati.] Gazophylatium, ſeu ærarium fuit regum, in quod, dum intraret ſabbato templum, eleemoſynas mittebant, ſicut Corbonan ſacerdotum.

Pauimentum.] Domus æquamentum eſt, quod pedibus gradiendo calcamus. Iuuenalis: Verre pauimentum, nitidas oſtende columnas.

CAPVT XVII.

Achas.] Filius Ionathan regis Iuda, rex in Hieruſalem, & regnauit ſexdecim annis. Sonatq; interpretatum: continens, aut apprehendens: ſic ſcribitur Aaz, id eſt, reprehenſio rectius. Eſaiæ vij.

Salmanaſar.] Rex Aſſyriorum, pater Sennacherib. Interpretatur perfectus vinculo, vel ad vincendum.

Nitor.] Eſt niti, conari. Hinc nitens, id eſt, conãs, vt hic. Alia ſignificata ſuperſedeo. Ouidius: Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata.

Soleo.] es, ſolitus ſum, quaſi ſolus, id eſt, totus eo. Eius ſignificatio nota eſt. Solet imperſonale paſſiuæ ſignificationis. Solito, as, id eſt, frequenter ſoleo. Solitus, a, um.

Peruagor.] aris, & peruago, as, penult. cor. i. per aliquem locum vagor. Hinc peruagatio, & peruagatus, a, um.

Gozan.] In regione Emat, & huius meminit Eſaias. Eſt autem in finibus Damaſci, & interpretatur tonſio eorum, vel fortitudo eorum.

Legitimus.] Per ſimplex t. ſcribendum eſt, contra vulgi morem. Ouidius in epiſtolis. Pectora legitimus caſta momordit amor. Significat quod æquum, iuſtum, conueniens, & ſecundum legem eſt. A quo legitime aduerbium. Legitimi filij, & contrarium illegitimum.

Diuinatio.] Eſt auguratio, & auguriũ, à diuino. Vide Caium Baſſum, & alios Iureconſultos quomodo accipiant. Plinius poſuit pro præſentio libro x. Prædeſtinant, id eſt, præſentiunt, & augurantur. Porro diuinationum genera multa ſunt, videlicet ὑδρομαντία, ad verbum eſt aquæ diuinatio. Multis enim modis fiebat olim diuinatio. Nã vel ex terra petebatur, & erat Gæomantia: vel ex igne, & Pyromantia, quæ eadem igniſpicina, cuius autor, vt inquit Plinius, Amphiaraus. Vel ex fumo, quæ capnomantia: vel ex auibus, quæ auguria: vel ex extis, quæ aruſpicina, in qua multum Ethruſci valuerunt, & Ianus apud Heleos Apollinis filius, & poſt eum Traſybulus, qui canem inſpiciebat ſectum iecur oſtendentẽ. Vel ex cribro, quæ conſcinomantia: vel ex ſecuribus, quæ axinomantia: ex herbis, botanomantia ſagarum ars: vel ex mortuis, quæ necromantia, ſeu necyomantia: vel ex aſtris, quæ aſtronomia, in qua quidem peritiſſimi dicuntur Chaldæi, etiã ſi in Chaldęa non ſint nati. Ex ſortibus, cleronomantia: ex manuum lineamentis, chiromantia: ex facie ipſa, & filo totius corporis, phyſiognomia: vel ex piſcibus q̃ ichthyomantia, quæ obiecta eſt Apuleio: vel ex palpitatione oculorũ, q̃ ſaliatio, & palmicum augurium: tum ſomniorũ coniecturæ, & oĩa q̃ latiſſime patebant, ad viſa, & audita, in qbus erant fulgura, & fulgetræ, monſtra, voces, ſternutamenta. Iam dæmonum euocandorum mille artes, quas ſatius eſt ne nominari quidem.

Militia cœli.] Sunt cœlites, ſeu planetæ, id eſt, errones, Iuppiter, Venus, Mars, Saturnus, &c. idolorum portenta.

Socoth Benoth.] Vel Sochothanoth. i. tabernacula, tentoria, vel vmbracula filiarũ Nergel, Aſuna. Nergal interpretatur lucerna acerui. Nabahas, & Thartach ſubuerſio, quàm melius Græci ἀνατροπὴν vocant.

Sepharuabim.] Interpretatur libri, vel literæ, videtur nomen loci, ſicuti & præcedentia vocabula, nomina ſunt, & ciuitatum, & idolorum, à Babylonijs, Chutenis, Heuæhis culta.

Porro Adramelech.] Nomen idoli, & ſtola regis, vel decor regis interpretatur.

Anamalech.] Dicitur, reſpondẽte regi.

CAPVT XVIII.

Value.] arum, oſtia ſunt quæ in ſe replicantur.

Lamina.] æ, & bractea, inquit Laurentius Valla, ſic differunt, quod lamina craſſior eſt, ex qua armamentura conficitur. Bractea tenuis magis eſt, & ſua ſponte plicabilis quæ crepitat. Hinc laminarius ſubſtant.

Aqueductus.] Eſt aquagiũ, per quod aqua ducitur, & fluit.

Rabſaces.] Med. cor. Hebræi Rabſacẽ filium Eſaiæ putãt, qui & ipſe proditor fuit cum Sobna, & Samariten. Ideo linguam Hebraicam percalluit, interpretatur princeps deoſculans, ſiue multus oſculo.

Fullo.] onis, à fouendis aqua calida veſtibus dict⁹ eſt, vulgo eyn vvalcker. Sũt enĩ fullones, vt Vlpianus Iuriſconſultus diffinit, q curanda, poliendaq; veſtimenta accipiunt, quorum

quorum ars fullonia appellatur.

Heliachim.] Filius Helchiæ,præpoſitus domus,interpretatur reſurrectio dei.

A commentariis.] Aſconius vocat Commentarienſem,qui præeſt commentarijs. A batis q præeſt mẽſuris, vel annonæ.

Satrapa.] Penultima correpta,præfectus lingua Perſica. Tortellius autor. Hinc ſatrapia,id eſt, præfectura.

Syriace.] Aduerbium eſt, id eſt, Syrorum more,vt loqui Syriace, Iudaice, Chaldaice, Græce, Romane, &c.

CAPVT XIX.

Blaſphemo.] as, Græcum eſt,ſignificat execror, maledico. Hinc blaſphemia,id eſt,maledicentia.

Sennacherib.] Rex Aſſyriorum,& interpretatur tollens,vel leuans deſerta.

Subſanno.] A ſanna fit, quæ eſt irriſio,id eſt,irrideo. Hinc ſubſannatio,quæ rugoſa fronte,& contracto naſo exprimitur.

Plaſmare.] Eſt figmentum aliquod efficere. Hinc plaſma,& plaſmatum, id eſt, figmentum, quod & figlinum opus dicitur.

Chamus.] Genus eſt freni,dictus quod ſit breuis.

Neſrath.] Interpretatur fugitiuus tener, vel tentatio tenera.

Saraſar.] Dicitur princeps tribulationis.

Aſaradon.] Vincens, vel exacutus.

CAPVT XX.

Ezechias.] Vel Iezechias,filius Achas, interpretatur apprehẽdens dominum, vel fortitudo domini.

Prophetes.] Prædictor,vates, qui futura prædicit. Hinc prophetia, id eſt, vaticinium, prædictio.

Vlcus.] eris, ſanies eſt intra cutem latens concreta, quæ cute rupta fouetur emplaſtris,& malagmatibus. Vlceroſus, a, um, vlcero,as,exulcero,as, exulceratio,exulceratus,a,um. Aliqui cum aſpiratu ſcribunt.

Horologium.] Inſtrumẽtum quo horæ deſignantur,quod olim ſolarium diceba tur,quoniam in ſole tantum horarum ratio conſpiceretur. Alibi fuſius explicatum.

Aroma.] Eſt odoramentum. Hinc aromatarius: Græcis aromatopola dicitur.

Pigmenta.] Vnguenta ſunt,quibus mulieres vtuntur ad venuſtandum faciem.

Babylon.] Nomen vrbis in Chaldæa. Et apud nos confuſio,vel translatio dicitur, propter linguarum confuſionem à turri Babel. Porro Babylon etiã regio eſt in Aſſyria Chaldæa, & in ea vrbs condita eodem nomine à Semiramide: vt Deodorus, Strabo, Iuſtinus,& fere veteres omnes Græci, Latiniq́ʒ exiſtimarunt. Ioſephus vero, Euſebius, Marcellinus, & cæteri Chriſtiani, Iudæiq́ʒ veritatem ſacrarum literarum ſecuti à nepotibus Noe conditam aſſerunt, Geneſ. x. & xi. Inſtauratam vero & circundatam muris à Semiramide,qui inter miracula mundi numerantur. Id Ouidius ſignificat dicens: Coctilibus muris cinxiſſe Semiramis vrbẽ. Quo verſiculo Hieronymus in Oſee ad id confirmandum vtitur. Sunt qui à Belo Semiramis ſocero conditam exiſtiment, &c. Auguſtinus autorem Babylonis facit Nemrot. De hac Plinius libro vi. ad hunc ſcribit modum: Babylon Chaldaicarum gentium caput, &c. Eſt & altera Babylon ad Nilum in Aegypto poſita ab his quos ex Babylone Seſoſtris rex Aegyptius in Aegyptum tranſtulerat,vt eis pro ſeruis ad veſanas illas extructiones vteretur,vt legis in Exodo.

Eunuchus.] Græcum eſt,& Latine cubilis cuſtos dicitur,nos p caſtrato ſumimus.

Quicquam.] Quidam cum d. ſcribũt, & aiunt,quod mutat d. in c. ne bis interrogare videamur. Sic quicquid. Sed non eſt ratio ſatis probabilis,vtpote non reprehendẽdus,qui ſcripſerit quidquid,& quidquàm,tamen cum c.potius ſcribendum puto.

CAPVT XXI.

Manaſſes.] Filius Iezechiæ regis,interpretatur obliuioſus,oblitus.

Hariolor.] Id eſt,diuino,præſertim extis in ara poſitis.

Augurium.] Diuinatio ex auiũ garritu.

Pythones.] Qui malo ſpiritu pleni futura prædicebant. Hinc Pythonicus, a, um, id eſt,diuinus,& Pythoniſſa.

Abominatio.] Execratio eſt, ab abominor,aris,quod eſt execrari.

Stylum, & Stylus.] Scribendum cum y Græco: æneum inſtrumentum ſignificat, quo in albo,id eſt,in cęratis tabellis antiquitus ſcribebatur, vt nunc in tabellis ligneis, aut lapideis negociatores ſcribunt. Item pro ipſa orationis ſtructura capitur. Interdum pro punctione,& reprehenſione. Epiſtyliũ Latine capitellium.

Crebro.] Aduerbium,id eſt, ſæpe, hinc crebrius,id eſt,ſæpius, & creberrime,ſæpiſſime,& frequentiſſime,crebriter.

CAPVT XXII.

Conflare.] Eſt ſimul flare. Significat & contrahere, congregare, & eo modo vi-

do videtur hic accipi. Hinc conflare æs alienum dicimus.

Sartatecta.] Expoſitum eſt, quibus nihil deeſt ad integritatem reparata.

Tignarius faber.] Non ſolum qui tigna dolat, ſed & qui ſolaria, trabes, cæteraq; ad tabulata domus vtilia, & neceſſaria fabricat, & omnis qui ædificat intelligitur, inq̃t Caius, à tigno quod maſcul. & neutri generis, trabs eſt, qua varie diſpoſita, domus extruitur. Et proprie cui ſuperponitur tectũ, à tegendo nomen deductum. In vineis tigni, pedamenta ſunt & perticæ, pali. Hinc contigno, as, & contignatio eſt trabium coaſſatio & compactio. Tigillus diminutiuũ eſt trabs, cui tectum innititur. Ariſtoteles περὶ τοῦ κόσμου. i. de mundo. Vmbilicis quibus fornix continetur & ſiſtitur, deum eſſe in mundo ſimilẽ ait, qui ſi abſit vel momentum, corruat protinus naturæ ædificium neceſſe eſt, vt ablato vmbilico fornicis ſtructura tota diſſoluta concideret. Tigillus ille deus ab Auguſtino de Ciuitate dei libro vij. cap. vndecimo vocatur. Hactenus Lodouicus Viues.

Cementarius.] Eſt faber murarius, cæmento operans & lapidibus.

Lapicidina.] Locus vbi lapides cæduntur, Græce latomia.

Supputo.] Penult. cor. eſt numero, calculo. Hinc ſupputationes, & ſupputator.

CAPVT XXIII.

Ceremoniæ.] arum, vel à Cerete oppido, vel à carendo dictæ ſunt. Maſſurius Sabinus in Commentarijs, quos de indigenis compoſuit: Religioſum, inquit, eſt, q̃d propter ſanctitatem aliquam remotum, & ſepoſitum à nobis eſt. Verbũ à relinquendo dictum; tanquàm ceremoniæ à carendo. Hæc Aulus Gellius lib. iiij. cap. ix.

Aedicula.] æ, diminutiuum ab ædes, id eſt, parua domus, ſeu domuncula.

Effeminatus.] ti, mollis, parũq; vir.

Exedra.] Græcum eſt ſic ἐξέδρα locus ad ſedendũ & conſtitutus ſpacioſus triclinij inſtar. Capitur hic pro loco aliquo neceſſario ad templi miniſterium, & ſacerdotum.

Mulcta.] æ, eſt ſolutionis pœna. Mulcta ſpecialis peccati, cuius animaduerſio hodie pecuniaria: pœna vero gñale nomen eſt, vt etiã capitis, & ęſtimationis irrogari ſolet. Seruius autor, & Varro cõtendit nõ eſſe Latinum vocabulum, xi. lib. rerum humanaꝝ. Hinc mulctare, & mulctatus, a, um.

Phadaia.] Pe. pro. ſonat redẽptionẽ dñi.

CAPVT XXIIII.

Innoxius.] a, um, eſt qui non nocet. Noxium, quod nocet.

Joakim.] Per k. & m. Diuus Hieronymus ſuper Matthæum I. ca. putat Iechoniã, qui eſt Salathiel non fuiſſe filium Ioſiæ, quẽ in proxima ſerie poſtremum recenſuit, ſed illius filium. Cæterum Iechoniam vocari, q. idem vocetur Iehoichim, verum patrem diſtingui à filio duabus literulis. Nam illum Iehoiakim dici per k. & m. alterum Iehoiachin per ch. & n. tametſi apud Græcos pariter ac Latinos ſcriptorum vitio, & temporum longæuitate confuſum prorſus ſit.

Incluſor.] Ab includo, is eſt, qui includit. Capitur hic pro fabro aurario, quẽ Græci argyrocopum, & chryſocopum vocant, qui auro gemmas includit.

CAPVT XXV.

Extruo.] is, eſt ſtruo, conſtruo, ædifico. Hinc extruere ædes, & extructio. Extructus, a, um.

Vallatus.] a, um, à vallo, id eſt, circundatus, cinctus.

Campeſtria.] Cãpoꝝ plana loca ſunt.

Perfuga.] Pen. cor. qui ad hoſtes perfugit vel transfugiendi morem perfecte nouit. Cicero lib. iij. Offi. Perfuga ab eo venit in caſtra Fabritij. Hinc perfugium.

Vinitor.] Vinearum cultor eſt. Græcis Lenobates dicitur.

Trulla.] Diminutiuum à trua, quod ſignificat vas, quo e culina in lauatrinam aquam fundũt. Item vas profundum, quod in menſa inferri ſolet. Eſt & inſtrumentum, quo cæmentarij tectorio calce muros complanant, & æquant.

Tyro.] onis, rudis miles, & nouus, à quo diminuti. tyrunculus. Et tyrocinium id tempus, quo rudis adhuc miles (id enim ſignificat tyro) ad pugnam exercetur, nondum expertus Martem: ſicut veteranus econtrario, exercitatus. Hinc dicimus facere tyrociniũ, & ponere rudimentum.

Tridens.] tis, Neptuni ſceptrum, & quicquid habet tres dentes. Hic pro fuſcinulis videtur capi, quas Græci ἀναλύμπληρα, vocant; Hebræi Mamzamaroth.

Phiala.] æ, per i. Latinum non ſignificat vitreum vas tantum, vt plebei putãt, ſed vt Iulius Pollux autor eſt, vaſa quæq; vini, aut aquæ phialæ dici poſſunt. Vnde Martialis: Quis labor in phiala docti myos, an ne Myronis. Iuuenalis Satyra. v. phialas aurea vaſa vocat. Byrrho tenet phialas tibi non cõmittitur aurum. Sic etiam Pomponius Iuriſconſult.

conſult.ff. de. au.& ar. Cedant igitur gemmæ phialis,&c. cyn kredentz geſchir.

Malogranatum]ti. idem quod malũ punicum.

Capitellum]li. eſt epiſtylium, id eſt, caput columnarum, ut hic.

Godolia & Nathania.] Et conſimiles dictiones, fere propria ſunt. Godolias magnitudo domini, aut fimbria domini. Nathanias vero donum domini dicitur.

Nabuchodonoſor.] Rex Babylonis & interpretatur, prophetia lagunculę anguſtæ, ſiue prophetans, iſtiuſmodi ſignum, ſiue ſeſſio in agnitione anguſtiæ. Verius gemitus, ſiue plãctus iudicij, anguſtiæ vel preſſurę &c.

Euilmerodach.] Filius Nabuchodonoſor maióris, qui regnauit poſt patrem, & patrem e ſepulchro eruit. & interptatur ſtulti amaritudinem conterens, aut ſtultus amare contritus.

Annona]æ. ab anno deducitur, ſed nõ eſt ſimpliciter eſca, vt quidã putant: ſed prouentus frugum vnius anni. Porro dicitur quicquid vno anno colligitur ex prędijs, ſiue ſit ſiligo, ſiue auena, ſiue fœnum, aut hordeum, vel aliud ſimile, immo annona omnium obſoniorũ eſt, ut idonei autores prodiderunt: Imo & Suetonius in vita Tiberij annonam piſcium intellexit.

Libri Regum Quarti
FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM

Præfationis primæ diui Hieronymi, in librum Paralipomenon Expoſitio.

IN nonnullis codicibus ex fragmento primæ præfationis, cuius initium, Tantus ac talis, & hac epiſtola, neſcio quis vnam conflauerat præfationẽ, & artifex connexuerat per ſed interiectum.

Pura, & vt ab eis in Græcum]. Tribuit nonnihil animo Chromatij, apud quẽ ſciebat ſanctam eſſe Septuaginta autoritatem, nam aliter alias ſentit de ijſdem.

Germana] germanus, a, um, hoc eſt, vera, genuina, natiua, & vt Græci dicunt, γνήσια.

Illudentibus Iudæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere]. Prouerbium eſt apud Ciceronem, & Macrobium, dici ſolitũ de ijs, qui re vehemẽter ingenioſa prodita, efficiant vt cæteri nihil ſcire videãtur. Nam ante à Iudæis in huiuſmodi rebus velut oracula petebantur. At Hierony. ſua correctione præſtitit, ut nihil iàm opus eſſet illos conſulere.

Iuſtini exemplaria]. Nonnulli codices habent exempla. Ipſa varietas mihi ſuſpitionem facit, legendum eſſe verius hexapla, id eſt, ſextuplicia, quod e ſex æditionibus eam miſcuerit.

E regione.] Id eſt, ex oppoſito.

Aſteriſcis.] Id eſt, ſtellulis, hoc modo *, & virgulis, id eſt, verubus: ſic —

Apocrypha.] Dici poſſunt abſcõdita, abdita, & componitur ab apo præpoſitione quæ rem exaggerat, & crypto, id eſt, abſcondo. Vnde opera dicuntur apocrypha, id eſt, abſcõſa, hoc eſt, dubia, & nõ recepta.

Canino dente rodunt]. Idem dictus eſt genuinus, medius inter planos primores, & molares, hoc eſt, obloquũtur, & genuinum infigunt. Vide Chiliades Eraſmi.

Dibre haiomim.] Id eſt, verba dierum.

Syluam.] Hic, vt alibi, materiam rudẽ, & temere congeſtam vocat, ducta metaphora à materijs arborum.

Per verſuum cola.] κῶλον, membrum, vnde apparet ſingulos verſus, ſingulis colis, id eſt, membris finiri ſolere.

Iuxta Iſmenium.] Ridiculũ dictu, quomodo quidam Iſmenium fluuium facit, iuxta quem orgia Bacchi ſolita ſint celebrari: aut ſi minus placet fluuius, ille philoſophũ facit e fluuio, nimirum qua pollet autoritate. Cæterum hiſtoriæ meminit Valerius Maximus. libro tertio, capite ſeptimo rerũ memorabilium. Antigenidas tibicen diſcipulo docto, ſed parũ populo grato: Mihi, inquit, cane & Muſis. Iſmeniam, legendum eſt, non Iſmenium. Nam Perotto teſte, Tradunt Iſmeniam choraulem, ſmaragdon cẽtum aureis denarijs emi iuſſiſſe, cũ multas alioqui fulgentes gemmas haberet, &c.

EXPOSITIO

ALTERIVS PRAEFATIOnis d. Hieronymi, ad Domnionem, & Rogatianum, in librum Paralipomenon ſecundum.

QUomodo Græcorum hiſto rias magis intelligunt.] Hieronymo non ſatis erat nomina ſitusq; locorum ex Geographorum libris habere cognita, niſi luſtratis regionibus, ſingula diligentius & oculis luſtraſſet. At hodie multis mei ſimilibus ſat eſt, ſi tantum ſciant nomen eſſe loci, quanquàm ſunt qui ex loco nonnunquàm pecudem reddant, tã ſupinus eſt huius partis contemptus. Porro Hieronymus oſtendit vtilem eſſe Geographiam ad diuinæ ſcripturæ cognitionem: duos Paralipomenon libros, qui apud Hebræos vnus eſt, cũ Iudæo quodam Tyberiadenſi collatos reſtituit. Ex Hebræorum voluminibus addita ſtellulis prænotauerat: ab Septuaginta interpretibus adiecta obeliſcis, id eſt, verubus ſignauerat.

Hiſtorias.] ἱςορία, Græca eſt dictio, id eſt, narratio, ab ἱςορεῖν, quod eſt inquirere, videre, ſcire, interrogare, dicere, quærere, audire, diſcere, narrare hiſtoriam. Hinc hiſtoriographus, qui hiſtorias ſcribit. Hiſtoricus idem, ein geſchicht ſchreiber. Item Annales eyn iar buch, pluralis numeri tantum. Diariũ, & Ephemeris, taeglich geſchicht buch.

A Troade per Leucaten &c.] Troas eſt ipſa regio, in qua erat vrbs Troia, eadem dicta Ilium, & Teucria, & Dardania. Leucate promontorium eſt Epiri, quemadmodum & Acroceraunia, hinc dicta, quod ob celſitudinem crebro fulmine tangatur.

Sicilia.] æ. Italiæ inſula à Siculo Neptuni filio dicta, reliqua vide in Grammaticis, & hiſtoriographis.

Tyberis.] Vel Tybris, fluuius ab Apennino defluens, & Thuſciam ab Vmbria ſeparans, tandem Romam venit, quam à Ianiculo ſeparat, & in mare Tyrrhenum exonerat; alias Albula dictus. Hinc Tyberinus, a, um. Tyberius Cæſar Romanus, ſub q̃ Chriſtus crucifixus eſt.

Vel eadem vocabula.] Et hinc ingẽtes nonnunquàm tenebræ, quod eidem loco ſæpenumero quaterna, aut ſena ſunt vocabula, veluti Iebus, Salem, Hieruſalẽ, Hieroſolymæ, Aelia, eiuſdẽ vrbis vocabula ſunt.

A vertice (vt aiunt) vſque ad extremum vnguem.] Ita totum hominem prouerbiali ſchemate ſignificamus, à ſummo vertice capitis, vſque ad extremos pedum vngues. Vide Adagiorum opus inſigne.

Barbara, atque Sarmatica nomina.] Barbara, id eſt, fera, & inculta moribus. Nã Barbari ab initio dicti ſunt factitio nomine, qui dure, atq; aſpere loquebantur, quem admodum bleſos etiam, balboſq; dicimus, qui lingua impediti ſunt. Nunc id vocabuli ad omnes tranſlatũ eſt, qui non ſunt Græci, aut Latini, quod ij mitiorem linguam habeant, ac magis cultam.

Sarmatæ.] Penultima correpta, barbarie ſua nobiles olim erant, hoc eſt, celebres, vt Thraces, & Scythæ. Græci eos Sauromatas appellant ab oculis lacertarum. Sauros enim lacerta eſt, & omma, oculus. Nũc Ruſſos, Tartaros, atq; Polonos putant.

Qui ſpiritu ſancto pleni.] Hoc Hieronymus Domnionis, ad quem ſcribit, animo tribuere videtur. Nam alias ijs diuerſa ſcripſit, nec id vno ſane loco.

Dialogus.] Non eſt, vt imperiti dicũt, ſermo duorum, à dia quod eſt duo: ſed dia Græca præpoſitio ſignificat per. Dialogus autem eſt quælibet oratio, vbi diſputatiue introducuntur, quotquot autori libuerit, loquentes. Dicitur autem à διαλέγομαι, quod eſt ſermocinor, vel diſputo.

Vbicunque ergo Aſteriſcos.] id eſt, ſtellulas.*. Quis hæc abſq; dolore legat? intelligens & Hieronymi vigilias, & noſtrã vtilitatem in hac parte, incuria quorundam periiſſe. Nam ſi quod hæc diſtinxit Hieronymus nihil ad rem pertinebat, ſtultus fuerat, oportet, qui in re infrugifera ſudãdum putarit. Sin id ad ſcripturæ diuinæ ſynceritatem faciebat, impie fecerunt, qui notas huiuſmodi ſuſtulere de voluminibus, hodieq; contemnunt.

ὀβελός.] Gladij, ſeu teli genus eſt, figura veru ——.

Vel ob ſpiritus ſancti autoritatem.] Et hoc illorum adfectibus ad quos ſcribit, ſcilicet Domnionis, & Rogationi, dediſſe videtur Hieronymus.

VOCVLARVM QVARVNDAM in primum Paralipomenon librum explicatio.

CAP. I.

PAralipomenon.] Genitiuus eſt Græcus ſic, παραλειπομένων, id eſt, omiſſorum, & relictorum.

Heber.] Nati ſunt duo filij, nomen vni Phaleg, qui interpretatur diuiſio, filius Heber fuit ſalæ. Quia in diebus eius diuiſa eſt terra: & in diebus

eius

eius facta eſt turris, vbi cõfuſio linguarum facta eſt. A quo Hebræi, vt Hieronymus & Ioſephus, volunt, tametſi diuus Auguſtinus aliter ſentiat, Abraham deſcendiſſe. Quidã cũ h. aſpirato ſcribũt. Apud Hebræos tamen ſine aſpiratione ſcribitur, & interpretatur tranſitus, vel tranſiens, aut ira, ſeu prægnans, vel Syriace, frumentum. Geneſ. x.

Nembrod.] Cœpit eſſe in terra, id eſt, potens, & interpretatur rebellis, vel dormitio deſcenſionis, aut dormiens dominãs, filius Chus. Geneſis decimo.

Sidonem.] Med. prod. in obliquis, id eſt, filium Chanaan primogenitum ſuum, à quo Sidon vrbs Phœnicis. Hinc Sidonij populi eiuſdem vrbis, dicti venatores. Nam Sidon venationem ſonat.

Cethura.] Alij ſine aſpiratione in medio ſcribunt, ipſa eſt Agar, quod in Pſal. manifeſtatur, cum dicitur. Tabernacula Idumæorum, & Iſmaelitarum, Moab, & Agareni &c. Et interpretatur ſuffumigata, verius, aromatizans, fumigans, ſiue ligata, & altera vxor Abrahã fuit. Gene. xxv. Iſmaelitas vocans filios Iſmael, & Agarenos, Madianitas, & cæteras tribus, quas de Cethura procreatas, ſacra ſcriptura commemorat. Cætera vocabula, in hoc libro poſita, quorum numeroſa turba eſt, qui voluerit, & eorundem deſiderarit, & etymologiam, & rationem, & interpretationem: legat quæſtiones, ſeu traditiones Hebraicas, d. Hieronymi in libros Paralipomenon.

CAP II.

Anathema.] Seiunctio quædam dicitur, & alienatio, vt eſt apud Apoſtolum ad Romanos. Etiam anathema eſt oblatio & ſacrificium, vt dictum eſt alias.

Oppidum.] Eſt omnis vrbs præter Romam, quæ peculiari nomine vrbs dicta fuit, vt cætera nominentur oppida, & ciuitates. Apud Plautum tamen indifferenter legimus oppidum & vrbem. Diminuti. eius oppidulũ, ſicuti ciuitatula. Hinc oppidatim aduerbium, id eſt, per varia oppida. Et oppido pe. cor. contra vulgi morem, eſt valde, multum. Dicitur & oppido quàm venuſtius. Facere non poſſum, quin feſtiuiſſimum quoddam Plauti dictum ex Perſa huc adducam: rogat virginem Sagariſtio ſeruus, vt munitum tibi viſum eſt oppidum: reſpõdet illa: Si incolæ bene ſunt morati, pulchre munitum arbitror, perfidia, & peculatus ex vrbe, & auaritia ſi exulant, quarta inuidia, quinta ambitio, ſexta obtrectatio, ſeptima periurium, octaua indiligentia, nona iniuria, decima, quod peſſimum aggreſſu, ſcelus. Hæc niſi inde aberunt, centuplex murus rebus ſeruandis par' ſt. id eſt, parum eſt. Comicis frequens eſt hęc figura Apocope, vel Apoſtrophus.

Viculus.] Diminutiuum à vicus, vſurpatur pro pagis, & ruſticanis domibus. Hinc vicani, qui vicos habitant, & vicatim per vicos.

CAP III.

Hebron.] Locus eſt vbi Dauid regnauit ſeptem annis: & interpretatur ſocietas, incantatio &c. Geneſis xxxv. & ij. Regum. ij. Nomen ciuitatis, quæ & conuallis Mambre.

Achinoam.] Penult. correp. vxor Dauid Ieſraelitis. Hic Ieſrael locus eſt in quo Naboth habitauit, & interpretatur fratris iucunditas, vel pulchritudo, aut frater motionis. Nomẽ vxoris, regis Saul. i. Reg. xiiij. & Vxor Dauid. i. Regum. xxv. primo Paralipom. tertio.

Concubina.] æ. eſt quæ cum cælibe viro ſine nuptijs locum tenet vxoris, quam Græco vocabulo παλλάκην appellamus, id eſt, pellicem, eyn kebsvvibb. Hinc concubinatus, us, à concumbo, is. Et cõcubitus, us.

CAP. IIII.

Cognatio.] Cognationis nomen à Græca voce dictum apparet, Syngonos, id eſt, cognatos, ſic enim illi vocant. Sunt enim cognati, quos agnatos lex xij. tabularum appellat. Cognationis ſubſtantia bifariam apud Romanos intelligitur, quædam iure ciuili, quædam naturali connectũtur. Vide Modeſtinum de gradibus, & affinitate. Alias etiam explicatum.

Stirps.] pis, cum de hominibus dicitur, fœminini generis eſt, & ſignificat originem. Vergilius

Heu ſtirpem inuiſam.

Cum vero de arboribus pro trunco generis maſculini. Idem libro xij. Cum ſemel in ſyluis imo de ſtirpe reciſum. Hinc ſtirpitus aduerbium penultima correpta. Stirpo, as. & extirpo, as, cõpoſitum, eſt eradicare.

Thecue.] vel a. eſt ciuitas, de qua ſumpſit Ioab mulierem ſapientem. Hinc thecuites penulti. producit & clangor vel buccina interpretatur, aut fixa. Ciuitas Iuda à Roboam conſtructa. ij. Reg. xiiij. &c.

Inclytus.] ti. pe. cor. cũ y. Pythagorico ſcribẽdum eſt, idem eſt, quod glorioſus, vel

clarus,vt inclyta proles.Sæpenumero explicatum.

Affines.] Sunt viri & vxoris cognati, dicti ab eo q; duæ cognationes,quæ diuerſæ inter ſe ſunt,per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit:Nam coniungendæ affinitatis cauſa fit ex nuptijs. Nomina taceo, alias recenſita:vide Modeſti,de grad.& Affi.

CAP. V.

Primogenitus.]ti.eſt,qui aperit vterum.& ante quem nullus eſt genitus, non is,quem frater poſt genitus ſubſequitur. Et omnis vnigenitus, eſt primogenitus.Hactenus diuus Hierony.contra Heluidium.Hinc primogenitura. Et primogenitus,a,um.vt nomen primogeniū.

Torus.]ri. pulpa carnis muſculoſa, in qua eſt robur & valentia. Vnde toroſus,a, um, fortis,& lacertoſus. Sed thorus pro ſede,& lecto ab intortis herbis dictus. Verg.ij. Aeneidos.Inde thoro pater Aenæas ſic orſus ab alto.Et propius viridante thoro conſederat herbæ.Hinc thorulus,id eſt,paruus lectus diminutiuum.

Germinatus.]a,um,à germino,as, q̄d eſt pullulare,& germen emittere.Hinc germinaſco, & congerminaſco, ſignificat coaleſco,cōiungor.germinati,id eſt,orti.

Eremus.]mi,(teſte Dionyſio Neſtore) ſine aſpiratu ſcribendum fœmini.generis, Græca eſt vocula,quæ apud illos cum ita η. in media ſyllaba ſcribitur, ſic ἔρημος, eremos:ergo media eſt producta, cōtra vulgi morem.

Euphrates.]tis.vnus dicitur ex fluminibus,qui de Paradiſo fluunt.Ruffus Feſtus mediam producit,dicēs: Plurimus Euphrate manat liquor iſte feroci.

Decorum.] Appellatur, quod Græci prepon dicunt,cuius vis ea eſt, vt ab honeſto non queat ſeparari.Decorum inquit Cicero lib.de offi.id eſſe,quod conſentaneum ſit hominis excellentiæ,quodq; ad.iiij. virtutes cardinales,quas vocant,pertinet, & in omni honeſtate verſatur.Dictū alias latius.

CAP. VI.

Sacerdotium.] Græce ἱεράτειον, quod eſt etiam ſacrificium, ſed potius ſacerdotium. Modo ſacerdotis dignitatem, vt eſt illud.ſungi ſacerdotio. Modo ſacerdotis prouentum ſignificat. Nam apud Gentiles ea ſacerdotia fuerunt,qualia nos Chriſtiani propriori vocabulo,beneficia appellamus,num recte,aliorum eſto iudicium. Alij præbendas vocant, quod nuſquā legi apud Claſſicum autorem,fœminino genere. Sed præbēda neutro genere in plurali apud A. Gellium libro xv. Noctium Atticarum ca. iiij.vbi loquitur de Baſſo Ventidio inter cætera:Qui prouincias ſortiti forent præbenda publice conduxiſſe.Erant enim copiarij quidam quibus præceptum erat prebenda, hoc eſt, ſal ligna legatis publice miſſis præberētur.Hic poteris videre quæ ſint præbenda, & quid proprie ſignificent. Iam, quotuſquiſq; eſt,qui ſacerdotia ambiat potius, vt religioſe colat,q̄ vt quæſtui habeat? Quē incitant parentes,& neceſſarij ad rem Eccleſiaſticam alio fine,q̄ vt ditentur ipſi? Quis ſe non exiſtimat ſanctiſſime facere,quum filijs,ſi habet,habet autem niſi ſit ſterilis,quū fratribus,ſororibus, alijſq; cognatis & neceſſarijs etiam opulentis,quas Eccleſiæ diuitias vocant,prætermiſſis egenis,quibus illa ſunt parata, impartiuntur? Sic ſemper erit, quamdiu opes ſolicitabūt humanum cor. Sic fuit ex quo primum diteſcere cœpit ſacerdotium Iudæorum,ſic ex quo noſtrum.

Ordo.] dinis. digeſtio eſt, & in ſuo cuiuſq; loco collocatio, veluti in acie fit. M. Iacobus Horlinus:Omnia neglecto quæ ſiunt ordine rerum,Fine bono claudi nō(mihi crede)valent. Ordo aliquando pro ſtatu, vt Sunt tres ordines in repub. noſtra. Item ampliſſimus ordo. Romæ erant tres ordines: Patricius, Equeſtris, & Plebeius. Hinc dicimus:Ordinem deſerere.Ordinarius,a,um. Extraordinarius,a,um. In ordinē cogere vel redigere.Ordine,ordētlich nach eyn ander. Dic mihi omnem rem ordine. Ordinate, inordinate aduerbium. Ordino, as. Præordino,as. Accipitur quandoq; pro ipſis hominibus. Cicero. Qui apud omnes ordines,id eſt,omnium ordinum homines. Aliquando refert ad fortunas. Terēt. Quendam mei ordinis.i.fortunæ. Inde fiunt interordo, & interordinūtitē ordinarius, in q̄ ſeruatur ordo. Extraordinarium, quod fit extra ordinem. In ordinē redactus, id eſt, inter viles,& abiectos connumeratus. Liuius libro.xij. Tribuni plebis in ordinem redacti.Extra ordinem.

Holocauſtum.]ti. ſacrificium quod totū cremabatur,Græca vox eſt,ſæpe repetita.

Thymiama.]tis.odoramentum thymi referens naturā, hoc incendebatur in ſacrificijs,vti apud nos,modo thus,& incēſum.

Hinc

Hinc thymiamaterium, eſt acerra, & vaſculum thuris.

Sors.] tis. Feſto teſte, quandoq; ſignificat patrimonium, quandoq; dei reſponſum. Hinc ſortilegi dicuntur, qui ſortes, & reſpōſa deorum colligunt, atq; tractant. Vide de ſortilegijs. Interdum pars quę cuiq; accidit in ſortiendo. Aliquando illa prima pecunia quam ſummam vocant. Nōnunquàm pro fortuna. Iacobus Horlinus præceptor olim meus, pangebat ſapphicon illud elegantiſſ. Sortis humanæ varia atq; mira Vota ſunt: nemo probat id quod alter. Hinc cruentata eueniunt ferocis Vulnera Martis.

Suburbanum.] ni. prædium, ſeu villa ſub vrbe: Columel. lib. vij. Plinius elegāter ſuburbanam appellat Italiam, eam partem, quę erat proxima vrbi Romę. Suburbia, plurali tantum numero, frequentes extra vrbes domus, inſtar vrbani vici. Sed ſuburbium in ſingulari, eyn vorſtadt.

CAP. VII.

Porro.] Aduerbium ſignificat certe, vvarlich. Quandoq; longe ante, aliquādo à longe, vt ſit aduerbium loci. Interdū, poſtea, deinde, in futurum. Sæpe ſignificat vltra. Nonnunquā coniunctio eſt, & pro autem ponitur, locaturq; in principio orationis. Interim ponitur pro coniunctione expletiua. πόῤῥω tamen Græcum eſt, id eſt. porro longe. Liuius: Si ire porro pergas. Terētius: Vt quieſcant porro.

Familia.] æ, varie accepta eſt, nam & in res, & in perſonas deducitur. In res, vt in lege xij. tabularum his verbis: Agnatus proximus familiam habeto. Terētius in Heautontimorumenon, id eſt, ſeipſum crucians: Decem dierum mihi eſt familia. In perſonas, aut natura, aut iure ſub vnius poteſtate ſubiectas: vti filios nepoteſq;, & deinceps ſeruitutes quoq; appellant familiam. Feſtus Pompeius. Familia antea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur pater, & mater familiæ. Vnde familiæ nobilium Pompeiorum, Valeriorum, Corneliorū, & familiares ex eadem familia, poſtea hoc nomine famuli etiam appellari cœperunt. Hinc paterfamilias, & materfamilias, eyn hauſz vatter, eyn hauſz mutter. Hinc familiaris, e, familiaris ſubſtāt. familiaritas, familiariter aduerb.

Indigena.] æ. pe. cor. dicitur inde genitus, nec alicunde proueniens. Mantuanus: Indigenæ oſtēdunt, quæ ſit natura locorū.

Dux.] cis. eſt generis cōmunis, vt etiam Auguſtinus in Grammatica dicit, qui alios ducit. Vnde ducem belli dicimus, & gregis ducem. Hinc ductor, & trix nomina verbalia. Vergilius: Ductores Danaum. Duciſſa non dicitur Latine. Duco, cis, ductito, as, ductarius, ductus, us, quartæ declinationis, ipſa ductio, ductile, & ductim aduerbium. Ducatus, etiam numiſma. Ducitarius funis.

Bellum.] li. eſt tum ipſa pugna, tum totum tempus, quo ſumus in militia. Prælīū ipſum tantummodo armorum certamen, dye ſchlacht. pugna vero, & certamen citra arma fit, vel nudis verbis. Laurentius Valla autor. Hinc adagium: Dulce bellum inexpertis, vide parœmiographum in Chiliadibus prouerbiorum. Hinc bello, as. Vnde bellator, & bellatrix. Bellax & bellicoſus, a, ū. Bellona, dea belli, ſoror Martis. Belligero, as, & or, aris.

CAP. VIII.

PRinceps.] pis. generis cōmunis, qui vel quæ principatū tenet, quaſi primū caput. Et princeps dicitur dominus, quod qui dominatur, primus ſit. Item dicitur primus vel prima. Vergilius: Princeps ardentem coniecit lampada Turnus. Principiſſa, non eſt Latinū. Hinc dicimus: Is tenet principem locum. Principium, principia locus in caſtris, principale, principior, aris, id eſt, auſpicor. Principio, as, vero dominor, à quo principatus, us: Principalis, le. Principium, initium.

Regio.] onis. dicta eſt à rego, is, quod priuſq̄ prouinciæ fierent regiones, ſub regibus erant, atq; ab ijs regebātur. Poſtea maiores in vrbe partes, regiones appellari cœptæ ſunt. Quatuor antiquitus fuere regiones vrbis Romæ. Prima Suburbana. Secunda Exquilina. Tertia Collina. Quarta Palatina. Regiōes cœli. iiij. ſunt. Ortus, Occaſus. Meridies, & Septentrio, ab ijs quatuor venti flant, Eurus, Auſter, Fauonius, Aquilo. A regio fit e regione. quod eſt ex aduerſo, ex oppoſito. Hinc regionatim aduerbium, regionarius.

Hieruſalem.] Dictio quinque ſyllabarum vrbs eſt Iudææ, ſeu Paleſtinæ, & interpretatur pacis viſio. Hæc & Iebus dicitur, & Salem, & Aelia, & Hieroſolyma, orum, & Hieroſolymæ, arum.

Arcus.] us, ab arceo, es, pro cōtineo, fornix ædificij eſt, & teſtudo, quod ſe ipſe contineat. Et arcus, iris cœleſtis eſt, tam ſecundæ quàm quartæ inflexionis in vtraq; ſignificantia. Arcus vero quo ſagittæ iaciuntur tantum quarti inflexus eſt. Quod nomen

etiam per q. apud antiquos ſcribebatur, arquus. Verſus: Non ſemper feriet quodcunq; minabitur arcus. Vnde arquites arcu præliantes, qui & ſagittarij dicuntur. Græce autẽ τόξον. Latine arcus. Hinc argyrotoxos Apollo dictus eſt, argenteũ arcum gerens, & hippotoxatæ equeſtres ſagittarij. Ab arcu, arcuatus, a, um. Item: Arcatus, a, um, à genitiuo arci. Ouid. lib. xi. Metamorphoſ. Iris & arcato cœlum curuamine ſignans.

Nepotes.] Luxurioſæ vitæ appellati homines, quod non magis ijs rei ſuæ familiaris eſt cura, quàm quibus pater auuſque eſt. Feſtus autor. Vel nepotes poſteri. Vergilius. vi. Aeneidos: Forte recenſebat numerum, charoſq; nepotes. Seruius: Nepos compoſitum ab eo, quod natus poſt ſit patri, quã filius. Nepos fœminini quoq; generis, vt miladia nepos, ſed conſuetudo vſuſq; maſculi. facit. Seruius fœminini. Nepotulus diminutiuum. Et nepotari verbum.

CAP. IX.

S**Umma.**] æ. eſt ſententiæ alicuius, aut præceptorum, rerumq; collectio. Vergilius. iiij. Aeneidos: Nauiget, hæc ſumma eſt. Seruius. Huius diminut. eſt ſummula, id eſt parua ſumma. Hinc ſummo, as .i. ſummam facio, conſummo, as, ſummatim, in ſumma, adſummum. Hinc ſummus, a, um. ſummarius, a, um. Summates, & ſummitas.

Carpentarius.] ij. qui carpenta facit. Et capitur pro fabro lignario, quem Græci armatopegum vocant, eyn vvagner.

Veſtibulum.] li. porticus eſt, & locus ante domum vacuus, per quẽ à via ad ædes eſt iter & ingreſſus, ein plon oder platz vor der thure, & pro principio, frontiſpicio, initioq; interdum ſumitur.

Idythum.] Nomen cantoris Dauid. Hebræis ſonat tranſiliens eos. Sed Idithun cum iota, & n. in fine interpretatur lex eius vel legalis, ſiue laudẽ, vel confeſſionẽ dans. pater Galgal. i. Parali. ix. & Pſalmo xxxviii.

Ianitor.] oris. is eſt, cui ianuæ cuſtodia eſt commiſſa. Feſtus ianeus, Varro ianitos, pro ianitore poſuerunt: hic & oſtiarius, & portitor dici poteſt, quanquàm portitor ſit proprie, qui vectigal portus, ſeu portæ, id eſt, portorium dantium conduxit.

Exedra.] æ. Græce ſic ἐξέδρα, ας, locus ſpacioſus, & amplus triclinij inſtar. Hic pro certo quodam templi loco capitur. Verius eſt locus ad ſedendum conſtitutus, ſella ſtudiaria, vel grabatulus ad meridiandum adcommodus.

Vtenſile.] Dicitur omne id, quod eſt ad vſum neceſſarium, vt vtenſilia domus.

Sartago.] ginis, patina eſt ferrea, in qua caro, eſcæ, cibiq; friguntur, à σάρξ, quæ eſt caro. Latine frixorium dicitur. Apud antiquos ad varios vſus adhibebatur. Hinc dicimus: Tu mecum quaſi cum Euandri matre loqueris. & loquendi ſartagine abuteris inquit Fauſtus Andrelinus in epiſtola prouerbiali.

Frigo.] is. eſt torreo cibum in ſartagine, vel calefacere torrendo, nõ bulliendo. Hinc frixorium, ſartago in qua quid frigitur.

CAP. X.

P**Reuaricor.**] aris. eſt à recto diſcedere. Plinius li. viij. Arator niſi incuruus præuaricatur. Hinc præuaricator, & præuaricatio, à varix, icis, gene. maſcul. varicoſus, a, um, varico, as, & varicor, aris, diuarico, as, & diuaricor, aris. vt diuaricare crura.

Iaculum.] Dicitur, quicquid iaci in lõgum poteſt. Nã fit, vt iaciatur. Sed iaculus, li, ſerpentis genus, qui ſubit arbores, e qbus vi maxima iaculat. Lucanus: Et natrix violator aquæ, iaculiq; volucres.

Armigeri.] Non omnes milites dicuntur, vt vulgus putat, nec nobiles tantum, & equeſtres, ſed qui principibus arma gerunt, in pugnaq; ſubminiſtrant. Sed armati poſſunt dici milites expediti. Q. Curtius in. iij. libro. Triginta & duo armatorum ordines ibant. Apuleius de aureo Aſino: Ipſe ad propoſitum ſuum, qui mille armatorum ducatum ſuſtinebat, ſolicite proficiſcitur.

Euaginare.] Verbum eſt grammaticũ, & non in vſu eorum, qui pure loquuntur, ſignificat gladium educere. Latine autem & eleganter dicimus, ſtringere, vel diſtringere gladiũ. Inde ſtricto gladio, vel enſe me petijt. Tamen Eccleſiaſtici ſcriptores ſubinde vtuntur eo vocabulo, & Iuſtinus nõ inelegans omnino hiſtoricus li. primo. Et Vegetius lib. de re mili. Euaginatos etiam gladios tenẽtes. Eapropter ego id verbi haudquaquã contemno. Delitient & oblectent ſeſe alij huiuſmodi verbis, & ſimilibus vocabulis, per me licebit.

Pythoniſſa.] æ. quod ſi probum eſt vocabulum, ſic ſcribi debet, non Phytoniſſa, nàm in ſacris literis legimus ſpiritum Pythonis, Græce πνεῦμα πυθῶνος, Apollinis ſcilicet, qui autor diuinandi fuit. Vide Henric. Bebelium.

Conſulo.] is. cum accuſatiuo, ſignificat conſilium peto, vt conſulo te, id eſt, conſilium peto à te. Cum datiuo neutrum eſt, & ſignifi-

ſignificat conſilium do, vt conſulo tibi, id ē, conſilium do tibi. Dicimus & ornate hanc orationem: Boni conſule, æqui conſule, hoc eſt, bene interpretare, & grato animo accipe, vulgo, halt myrs zu gutt, nym eſs vor gutt ane. Hinc conſules à cōſulendo dictos eſſe, ſatis inter omnes conſtat: ſed cum conſulere ſignificet multa, dubium eſt à qua mēte ſit dictus conſul. Quintilianus libro primo. Sitne conſul à conſulendo, an à iudicando, nam & hoc conſulere veteres vocauere, vnde adhuc remanet illud, rogat boni conſulas, id eſt, bonum iudices. Quin & Liuius conſulem olim eſſe dictum tradit. Sed ego cum Varrone, nomen miniſterij puto eſſe conſulem, vt admoneretur nihil eum habere in Republica virium, poteſtatiſq́;, ſed admonitorem ſolum poſitū ſenatus & populi, vt eos quid fieri placeret conſuleret. Porro Varronis verba ſi quis requirit, hæc ſunt ex libro de Lingua Latina, iiij. Conſul nominatus, quod conſuleret populum & ſenatum, niſi illinc potius. Vnde Actius ait in Bruto, qui recte conſulat, conſul fiat. A quo conſulatus, officium, dignitas. Conſularis vir. Sed à conſulto, as, verbo frequētatiuo, conſultor, qui alium conſulit, id eſt, ab alio requirit. Adagium. Conſilium malum conſultori peſſimum. Item conſultus participium ſignificat eum qui conſulitur. Conſultus, conſultus, & conſultum, pro re quæ conſulitur. Hinc Iuriſconſultus. Conſulto aduerbium. Conſus conſiliorum deus putabatur. Conſultorius, a, um, vt epiſtola conſultoria, & conſultrix.

CAP. XI.

HEri.] aduerbium temporis, die proxime lapſo, à quo heſternus, a, um, adiectiuum. Heſternum ius. Dicitur & here aduerbialiter.

Inire fœdus.] Quaſi ire in fœdus & paciſci, dare dextras.

Arx.] Locus vrbis excelſior, munitus, ab arcendo, q̊d hoſtes arceat. Arcicula dimi.

Vicem.] In accuſatiuo, & vice in ablatiuo tantum habet, vti: Ego gero vicem tuā, q̊d noſtri vulgo dicūt: Volo te ꝓuidere, vel: Volo locū tuū ſubire. Hinc vicarius, a, um, q vicē alterius gerit: vt p̄ſtare vicariā operam dicimus. Vices etiam aliq̄n ſignificāt incommodū, aut pœnā. Horati. Viceſq́; ſupbæ te maneant. Aliq̄n ꝑiculum. Caueto diligenter, ne dicas barbare: hac vna tm̄ vice volo tibi morem gerere: ſed dicas, nunc tantum, nec vna vice tm̄, ſed ſemel tantum, nec duabus &c. ſed bis, ter, quater, vel ſecundo, tertio &c. Nec dicas, alia vice veniam, ſed alias. Nec prima, ſecunda, tertia, vice, ſed primo, ſecundo, tertio. At vice uerſa legi apud Iuriſconſultum ff. de libe. cau. leg. pri. Bene, inquit: Verſa enim vice dicemus &c. iij. Regum. ix. ca. Offerebat Salomon tribus vicibus per ſingulos annos, legendum eſſet, ter Latine, non tamen carpo tranſlatorem quiſquis fuerit.

Patruus.] Frater patris mei eſt, quaſi patris loco ſit. Hinc dicimus: Sapere patruū, id eſt, ſeuerum, & auſterum eſſe. Et prouerbia: Ne ſis mihi patruus. Ne ſis mihi tutor.

Ahoites.] Penultima producta, id eſt, filius Ahoi, fratris Iſai, vel Ieſſe patris Dauid. Et interpretatur frater viuus, aut tribulus, vel ſpina mea. ij. Regum. xxv. Ahoe, tribulus, vel ſpina &c. Alij cum h ſcribunt Ahohites.

Præſidium.] ij, proprie præfectus eſt cum militibus ad arcis defenſionem, aut oppidi, aut perſonæ. Sic hoc loco. Horatius: O & præſidium, & dulce decus meum. Alias dictum.

Ciſterna.] æ, locus in quo colligitur aqua pluuialis per canales ex ſtillicidio.

Liciatorium.] ij, lignum, circa quod licia, hoc eſt, fila, quibus in telis textores implicant ſtamina & inuoluunt. A licium. Vnde trilicem dicimus.

CAP. XII.

FUnda.] æ, inſtrumentum de funibus, quo circumrotato lapides ad certum iaciunt. Hinc fundibularij, qui & funditores. Alias habitum.

Caprea.] penultima correpta, animal ſylueſtre, nomen à videndo ſortitur, alio nomine Dorcas dicitur. Caprearū plura ſunt genera Plinio teſte lib. octauo. Eſt Dama, Ibices, Pigardi, Oryges, Strepſicerotes, & Platicerotes, à cornibus latis, & contortis, nomen adepti. Eſt & vitis, quod pariat capreolum. Varro.

Turma.] æ, caterua equitum, dicta quaſi terdena, quod terdeni eq̄tes ex tribus tribubus fiebant &c. Feſtus & M. Varro, autores. Hinc turmatim aduerbium, eſt cateruatim, ſturnatim.

Indoles.] lis, eſt, in pueris ſignicatio futuræ virtutis & ꝓbitatis. In viris p̄ſentis virtutis ſignū. Aliq̄n capitur in malā partē. Interdum ꝓ animi quadam generoſitate, & p̄ſtantia, vt adoleſcens bonæ indolis, hoc ē, bene ingeniatus. Puer bonæ indolis.

Egregius.] Glorioſus, & excellens, quod ex toto grege eligitur. Item eminens

& præſtans ſignificat, autor Acron. Horat. Nunquàm alios canto egregius.
Nullus in egregrio corpore næuus erit.
Pacuuius autem egregiiſſima dixit. Mulier egregiiſſima forma, & Iuuenalis iiij. Satyrá cõparatiuũ format cõtra Grãmaticorꝫ regulas. Egregius cœnas meliusq; miſerrimus. Egregie aduerbium pro excellenter.

Palata.] æ, ficus inter palas compreſſa, libro ſecundo Reg. expoſitum eſt, alias carica dicitur.

Vua paſſa.] Eſt vua expreſſa, & dulciarijs quibuſdam confecta. Græce Aſtaphis dicitur. Paſſum vero dicitur genus liquoris, quod ex vua paſſa cogitur, generoſiſſimum illud vinum, quod vulgo, non Latine dicunt Maluaticum, vel Malmaticum. Vocabularius rerum indoctiſſime dicit Malfeſia, vel Malfeſetum. Audiui hoc vinum ab homine impenſe docto dici vinum Cretæum, quod ex Creta allatum eſſet. Vergi. ij. Geor. Nec paſſo Scythia vtilior. Nonius Marcellus autor.

CAP. XIII.

Cythara.] æ, inſtrumentum muſicum, alio nomine Lyra appellatur. Hinc cytharœdus, qui ea canit. Horatius: Et cytharœdus Ridetur chorda qui ſemper oberrat eadem. Et cythariſtria, quæ ea canit. Citharizo, as, cytharœdicus, a, um.

Pſalterium.] Græca dictio eſt, quod Hebraice Nablon, Latine organum laudatorium dicitur. Sæpe ſæpius dictum.

Tympanum.] Inſtrumentum membrana clauſum, & tectum, intus vacuum, quod baculo pulſatur. Græce Ceranion dicitur, alio nomine Latino grus, eyn hoertrumme, eyn baucketrumme. Hinc tympaniſtria, ait Diuus Auguſtinus, mulier quæ pulſat tympana vti Anna ſoror Aaron & Moſi. Virgo noſtra Maria ſanctiſſima theotocos. Tympaniſtes, vel a, qui percutit tympana, tympanizo, tympanizas.

Cymbalum.] Inſtrumẽtum muſicum, quod in ſacris matris deum cum tympanis habebatur, eyn Cymbell, oder ſchell. Hinc cymbaliſta.

Tuba.] æ, vulgo nota, à tubo canali ſic dicta. Nam ex lignis tubæ fiunt, & ex cornibus. Sed quæ ex ære ſunt, ductiles tubæ appellantur, trometen hoerhoerner. Hinc tubicen, qui tuba canit.

Laſciuio.] is, hoc eſt, petulans ſum, & geſtio natura præ nimia ſacietate. Hinc laſciuus, a, um, penultima producta, id eſt, petulcus, & laſciuia mollicies, petulantia, nequitia. Arbores laſciuire dicuntur.

Tunc.] Aduerbium temporis, ſignificat eo tempore. Et de omnibus temporibus dicitur. Additur quandoq; temporis, vt hoc loco, & apud Iuſtinum. Tunc temporis Perſarum Cambyſi mediocri viro, &c̃.

Obed edom Gethæi.] Qui Gethæus ideo nominatur, quod in Geth pater eius habitauerit. Magiſter in hiſtorijs dicit: Obed edom duas eſſe dictiões. Obed. edom ſic ſcribendum eſt rectius. Alij vnam. propter vnicam interpretationem, id eſt, ſeruus hominis, vel terreni, aut ſanguinei, vel rufi. Nomen viri. ij. Regum. vi.

CAP. XIIII.

Raphaim.] Vallis allophylorum, id eſt, alienigenarum ad ſeptẽtrionalem plagam Hieruſalem. Et interpretatur gigantes, fortes, vel medici, aut relaxati. Populi ſunt, q̃s Moabitæ Emim, Amonitæ Zomzommim vocant. Deuteron. ij.

Baalpharaſim.] Hæc dictio ſortitur nomen ab euentu, qui ibi accidit, quoniam ibidem diuiſi ſunt viri Philiſthijm. Vel quia fugientes diuiſi ſunt inibi ab idolis ſuis. Interpretatur enim virorum, vel Baalis diuiſio. Baal. Pharaſim hoc modo ſcribẽdum eſt, idolum diuiſionum, aut ſubijciens, ſiue poſſidens diuiſiones ſonat. Nomen loci. ij. Regum. v.

Exuro.] is, compoſitum ab vro, is. Aduro, quod eſt circumuro. Vergil.
Rapidive potentia ſolis
Acrior aut Boreę penetrabile frigus adurat.
Deuro, exuro, vt hoc loco, cõburo, puro, id eſt, valde vro, à quo pruina. Inuro, quod eſt adhibito igni fingo, vt ſtigmata inurere. Etiam de frigore dicitur. Nam & frigus vrit. Hinc vredo penultima producta, herbarum morbus, & pruina. Vſtrigo idem in frugibus rubigo, in vitibus carbunculus dicit.

Pyrus.] ri, arbor, pyrum fructus pyri, dictum quod ad ſimilitudinem pyramidis, e lato in acutum, flammæ formam reddat.

CAP. XV.

Nablum.] li, vel Naulum, vtrunq; rectiſſime ſcribitur. Facere non poſſum, quin paulo latius hic expatier ob voculæ raritatem. Nablium, ſeu Naulium, diminutiuum eſt ab hoc, quod Nablum, vel Naulum dicimus. Etenim b, & v, literas ferme pro eiſdem poſitas inuicem ſæpe veteribus monumentis inuenimus. Suidas etiã Græcus: Nabla organi ſpecies, ait, & idẽ alio loco: Pſalteriũ, inqt, organũ eſt muſicũ, quod Naula

etiam

etiam vocatur. Quin & Sophoclis verſum Plutarchus adducit, οὐ ναῦλα κακυτοῖσιν, οὐ λύ γα φίλα. Sed & Theoderetus in Pſalmos de eo meminit, & Plutarchus in libris Sympoſiacis. Sunt autem multa organorum barbara nomina, ſicuti Strabo narrat libro decimo, inter quæ Nabla quoque enumerãtur, hoc eſt, Pſalteria. Sed & illud obſerua, apud Danielem prophetam, Græca, Latinaq́ꝫ, paulo corruptius, à Chaldæis quoque autoribus vſurpari, vt carna, pro cornu, cathros p cithara, Sabecca pro Sambucca, Pſalterin p Pſalterio, Samphonia pro Symphonia. Quin Gallus Salomon, ordinarius apud Hebræos enarrator ſacrarum literarum, Neuel ait eſſe Hebraice, q̃d ibi Pſanterin, id eſt, Pſalterium legitur. Conſtat autem literis id nomen tribus Nebel, ex quo etiam Nauel in Eſaia legitur, & Amos, & Græca deſin figura Naulon, à quo diminutiuum fit Naulion, hoc Ouidianum. Diſce etiam duplici genialia Naulia palma Vertere, conueniunt dulcibus illa modis. Vide Politianũ in Miſcellaneis cap. xiiij.

Arcanus, a, arcanum.] ni, ſine h dicitur ſecretum, & abſconſum. Ab arca, in qua quæ tutiſſima ſunt tuta manent, vel ab arce, quæ tutiſſima pars vrbis eſt, Græce myſterium dicitur, heymlich verborgen.

ἐπινίκιον, Epinicion.] Non Epinichnion, vt Gotthi ſcribunt, præmium eſt, & celebritas pro habita victoria, nam nice Græcis victoria eſt. Quaſi dicas Victoriale, alias Niceterium.

Melodia.] æ, cum accentu in penultima eſt dulcis cantus, ſiuẽ melleus. Melos enim cantus dicitur ſeu membrum, vel dulcis modulatio. Melodes accipitur pro melico dulcia carmina cantante. Sidonius: Proculus melodes inſonare pulſibus. Auguſtinus orationem melodem dixit, pro harmoniacis concentibus. Sed Melon, μῆλον, Latine ouis. Hinc melota, vel te, penultima producta pellis ouilla.

Iubilus.] li, gaudium eſt, quod verbis ſatis exprimi non poteſt, ſed ſono quodam ſuaui indicatur. Dicitur & iubilum, & iubilatio, eyn frolockung, à v̄bo iubilo, iubilas, iochtzen.

Ephod.] Genus ſacerdotalis veſtis, quod ſuperhumerale vocant, aut ornamentũ. Sic vocabatur puer Haniel, Nu. xxxiiij.

CAP. XVI.

Torta.] tæ, genus eſt panis retorti, & curuati, quem Collyridam vocant. Sæpiſſime explicatum.

iiii

Colonus.] Eſt habitator, à colendo ſic dictus, proprie dicebantur, qui erant alicubi ad habitandum miſſi. Hinc colonia, æ. Colonia Agrippina, Koeln. Ciuitas Metropolis Vbiorum.

Decor.] Penultima producta, ris, eſt pulchritudo. Sed decor, oris, penultima correpta & adiectiuum à decus pro decorus. Indecor eſt turpis, idem dedecor, & dedecus. Explicata alibi exactius.

Tono.] As, aui, atum, & tono, is, iui, itũ, Varro: Sonitus matris deum tonimus tibi ſemiuiri. A tonatũ fit tonatio, à tonitum, tonitus. Eſt autem tonare, tonitum reddere, ſonare, alta loqui. Compoſita ſunt, attono, contono, circumtono, detono, intono, pertono, pe. cor. omnia. τόνος, ſonus, accentus.

Quatio.] is, ſignificat moueo, cõcutio. Aliquando ponitur pro moleſtare. Interdũ pro reijcere. Hinc freq. quaſſo, as, & quaſſus, a, um, id eſt, quaſſatus, fractus. Compoſita, conquſſo, as, quaſſatio.

CAP. XVII.

Sub pellibus.] Caue dictum putes de cute hominis, videlicet Bartholomæi, vt quidam torquent ea verba Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian. Sed pelles tentoria vocantur, qui olim e pellibus conficiebantur.

Attero.] is, à tero, is, quod eſt ad aliquid tero, frico. Plinius: Anguillæ atterunt ſe ſcopulis. Tibullus:
Aut operi inſuetas atteruiſſe manus.
Aliquando ſignificat vehementer tero, frango, ad terram traho, valde rodo. Hinc attritus, a, um, & attritio.

Spectabilis.] Spectatione dignus, & quaſi admiratione dignus. Apuleius: Iubet conſtrui pulchrum, & ſpectabilem currũ. Spectatus, a, um, id eſt, probus.

Aeternus.] Dicitur quaſi æuiternus, perpetuus, à quo ſempiternus, quaſi ſemper æternus. Aeternitas, perpetuitas. In æternitate aut nulla mutatio eſt, inquit Auguſtinus multis locis, præſertim libro vndecimo, de Ciuitate dei capite ſexto. Sic etiam Boetius, ſic Gregorius Nazianzenus, ſic alij permulti, & quoniã hij omnes ex Platone hoc ſumpſerunt, afferam Platonis verba ex Timęo. Vbi vero mobile viuensq́ꝫ æternum hoc deorum ſimulachrum is parens qui fabricatus eſt, conſiderauit, lętitia perfuſus ſimilius adhuc exemplari facere conſtituit. Ita quemadmodum hoc animal eſt ſempiternum, ſic & mundum ille quantum eius natura capere ac ſuſtinere poſſet, ſempiternum eſt aggreſſus

greſſus efficere: at illius natura æterna eſt, idcirco facto id operi congruere non poterat. Imaginem vero commentus eſt mobilem æternitatis,& ſimul cæli ſtructuram adornans, in vno eodemq́ manentis æui progredie̅tem ſuis numeris imaginem gignit, ſed æternam. Hanc nominauit tempus, parteſq́ huius dies, noctes, menſes, & annos, cum ante cælum nullæ fuiſſent, vna cum cælo prodire iubet. Sic Plato: niſi quis eande̅ ſententiam mauult Apuleij verbis audire. Is enim ſic inquit in dogmate Platonis. Te̅pus vero æui eſſe imaginem, ſiquidem tempus mouetur, & perennitas fixa & immota eſt natura, & ire in eam tempus & in eius magnitudinem finiri, ac diſſolui poſſe, ſi quando hoc decreuit fabricator mundi deus. Hactenus Lodouicus Viues. Differunt tñ æternu̅,& ſempiternu̅, q̄d ſempiternu̅ dicu̅t deu̅ eſſe qui ſemper fuit, eritq́; æternos homines, qui principium quide̅ habuerint, & tñ animo ſunt immortales, atq; perpetui.

CAP. XVIII.

QUadriga.] æ, quaſi quadriiaga, à q̄tuor equis, quibus iungebatur appellata eſt. Hinc: Citis quadrigis dicimus, id eſt, velociter. Aliquando quadrigarum nomine intelligu̅tur equi, qui quadrigas, hoc eſt, currus agunt. Columella libro quarto. Hinc quadrigarius, qui agit quadrigam, & nomen eſt etiam autoris. Item quadrijugi, & quadrijuges, id eſt, quaterni, ad vnum iugum alligati.

Damaſcus.] ci, vrbs nobiliſſima,& caput Syriæ. Hinc Damaſcenus, a, um, vt hoc loco, vt Damaſcena pruna, autore Plinio libro decimo quinto, dicta creduntur. Interpretatur ſimilitudo incendij, aut oſculi, vel poculi, ſiue ſacci, aut ſimilis fœmori, vel tacitum oſculum aut poculum. Hebraice Dumeſech pronunciant vel Dumeſec. A q̄ & vrbs Syrie inſignis, vt Hieronymus tradit.

Mare æneum.] Subinde in Biblijs, vt hic loci, pro lauacro, & vaſe capitur.

Pharetra.] Vbi ſagittæ reponuntur, theca eſt catapultarum, & telorum. Et qui eam ferunt, pharetrati dicuntur. Horatius:

Non eget Mauri iaculis nec arcu,
Nec venenatis grauida ſagittis
Fuſce pharetra.

Aeris plurimum.] Hic genitiuus regitur,& ſimiles ab illo nomine, & alijs ſimilibus, ex vi, vt Gra̅matici tradunt, partitio̅is. Horatius belle vſus eſt.

Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus, haberet
Plus dapis,& rixæ multo minus inuidiæq́.

A commentariis.] Qui præeſt commentarijs, hunc Aſconius commentarienſem vocat.

Cerethi,& Phelethi.] Interpretatur occidentes,& viuificantes, in lib. Reg. dictum, Verius Cerethi ſunt ſagittarij, dicti ſecundu̅ Targum Phelethi, fundibularij,& præfecti fundaꝝ. Cerethi. iiij. Re. xi. Milites, ſiue curſores, aut arietes, Hebraice Cari dicuntur Pheleth ruina, ſiue iudicatio, Phelethi ide̅, nomen populi ſiue legionum quarundam. ij. Regum. viij. &c̄.

CAP. XIX.

SUper morte.] Præpoſitio, ſeparata & ablatiuo iu̅cta, ſignificat de. Verg. 1. Ae. Multa ſup Priamo rogitans ſuper Hectore multa, & Lucæ xv. Super vno peccatore. i. de. Modo ſignificat in. Vergilius:

Fronde ſup viridi, ſunt nobis mitia poma.

Mo̅ pro vt. Iu̅cta accuſatiuo ſignificat vltra. Aliquando deſuper. Quandoq; valde. Interdum abſolute ponitur. Nonnunquàm p ſupereſt. Interim pro inſuper, & amplius.

Animaduerto.] is, eſt animu̅ illuc verto, hoc e̅, ſenſus in id q̄d fit intendo, cogito, intueor, co̅ſidero, vt hoc loco. Interdum punio. Hinc animaduerſio, punitio, mulcta.

Inueſtigo.] gis, penultima producta, ſignificat quærendo inuenio, à venatoribus feras indagantibus. Terentius: Nihil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poſſit. Hinc inueſtigatio.

Caluo.] as, eſt caluum facio, à quo decaluo, as, vt hoc loco,& recaluo, as. Hinc caluitium, & recaluatio, caluaſter & recaluaſter.

Meſopotamia.] æ, regio inter Euphraten,& Tygrim in maiori Aſia. Nam meſos, medius,& Potamos fluuius, quaſi in medio flumine ſita. Græce ſic μεσοποτάμια.

E regione.] Hoc eſt, ex aduerſo, ex oppoſito.

CAP. XX.

RAbba.] Verius Rabath ciuitas regni Ammo̅, nu̅c Philadelphia, cuius meminit Hierem. xlix. Multa, ſiue grandis, aut iugiu̅, ſiue impu̅gnatio interp̄tat. Deut. 3. &c.

Pondo.] Ponu̅t quidem in omni genere,& ſignificat libram,& pondus duodecim librarum.

Manubiæ, arum.] Spolia dicu̅tur, quod manu capiantur ab hoſtibus. Eſt & præda ab hoſtibus capta. Aſconius ſcribit prædas eſſe imperatorum.

Tribula.] æ, vel tribulum, li, genus vehiculi q̄ frume̅ta in aera terunt, à tribus lateribus ſic appellat, eyn flegel. Hinc tribulariu̅ à

tribula

tribula fieri videtur, locus vbi tribulæ recõduntur, vt eſt apud Columellã. Porro tribulum ponit Vergilius inter inſtrumenta ruſtica, primo Georgicorum. Plinius libro decimo octauo, meſſis ipſa alibi tribulis in area, alibi equorum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Eſt ergo inſtrumentum, quo fruges maturæ in area teruntur. Id quomodo fiat docet Varro libro de ruſticis rebus primo.

Traha.] hæ, genus vehiculi ſine rotis, quo coloni vtuntur à trahendo dictum, vt hic loci. Vergilius primo Georgi. per Epenthesim traheæ dixit, ſicut nauita, pro nauta. Tribulaqꝫ, traheæqꝫ & iniquo pondere raſtri, eyn ſlydden.

Carpentum.] ti, vehiculi genus dictũ, quaſi carmentum, à carmenta Euandri matre. Ouidius libro primo Faſto.

Nã prius Auſonias matres carpẽta vehebãt.
Hæc quoqꝫ ab Euandri dicta parente reor.
Hinc carpentarius.

A deo datus.] Ipſe eſt Dauid. Idcirco picitur à deo datus, quia à deo eſt electus in regnum. Latinum eſt, & in Hebræo dicitur Elhanan, & interpretatur à deo datus, ſeu gratia dei, aut miſericordia vel donum dei. Filius ſaltus, ij. Regum. xxi. Filius ſaltus, qa de ſaltu vbi oues paſcebat, eſt eductus. Polymitarius, quia de genere Beſeleel mater eius fuit. Bethlehemites, quia Noemi, & Ruth tẽpore vbertatis reuerſæ ſunt in Bethlehem. Et quia panis cauſa Ruth à Booz nota eſt, propterea idem locus domus panis vocatus eſt.

CAP. XXI.

SAtan, vel ſatanas.] Lingua Hebræa dicitur aduerſarius, ſeu contrarius, Græce diabolus, Latine criminator, calumniator, & delator. Zachariæ. iij.

Centuplum, & centuplex.] Aduerbium numeri. A centum nomine numerali, & indeclinabili, fit centuplus, ducẽtuplus, trecentuplus, &c.

Inuitus.] Quod non libenter fit. Cicero libro ſecundo ad Herennium comparatiuum poſuit, inuitius. Hinc aduerbium q̃litatis inuitus, vel inuite. Adagium Plautinum: Stultia ẽ ducere venatũ inuitos canes. Item Inuita Minerua, id eſt, repugnante natura. Horatius:

Tu nihil inuita, dices, facieſve Minerua.

Optio.] nis, ab opto, as, eſt optatio, ſeu electio. Item adoptio, tatio, adoptiuus, & adoptatiuus, a, um.

Angelus.] li, Græcum eſt, Latine nuncius dicitur. Nam officij nomen eſt, non naturæ. Semper enim ſpiritus ſunt, ſed cum mittuntur, vocantur angeli. Eſt & bonus, & malus angelus. Hinc archangelus angelorum princeps & angelicus, a, um, vt vita angelica. Angelice aduerbium.

Commereo.] res, eſt committo. Terentius: Si ſenſerit te timidum pater, arbitrabitur commeruiſſe culpam. Eſt etiam meritare, ſed in malum. Idem Terentius: Erga me cõmerita eſt, quod nollem. Donatus: Mereri bona, cõmereri dicuntur mala.

Area Ornan.] In Regum lib. ij. ca. xxiiij. Areuna Iebuſæi, & interpretatur arca, vel cãticum, ſiue exultatio aut lux noſtra, ſiue maledictio, nũc viri nomẽ. Et Ornan, vt hoc loco, dicitur arca eorum, ſiue exultãs, aut lux filij, vel lux, ſiue maledictio permanens vel æterna. Nomẽ viri, vt hic, qui ij. Reg. xxiiij. dicitur Areuna, & e diuerſo Areuna Ornan ibidem. Et Ornan Latine ſonat lumen nobis. Hęc eſt mõs Moria, vt dicũt Hebręi, vbi Abrahã voluit filiũ ĩmolare, Ge. xxiij.

Siclus.] li, apud Hebræos vncia eſt, apud Græcos Latinosqꝫ quarta pars vnciæ, & ſtateris medietas, drachmas duas appendens.

Iuſtiſſimi ponderis.] Iuſtum à iure dicitur quod iura ſeruat. Interdum ponitur p mediocri. Vnde iuſtam magnitudinem aliscuius rei dicimus, cũ nec debito minor eſt, nec modum excedit. Aliquando pro magno, vt cum dicimus iuſtam rem, id eſt, magnam, ſicuti bonam partem, & iuſtam, id eſt, magnam. Item iuſtum opus, iuſtum põdus, iuſtum volumen.

Gratuitus.] a, um, quod datur gratis, id eſt, ſine præmio, abſqꝫ merito, quod non eſt mercenarium. Hinc gratuito aduerbium, & gratuite, grates poeticum, gratiæ, arum, gratioſus, a, um, gratanter aduerb.

CAP XXII.

PRoſelytus.] ti, Græcum eſt in penultima cum y Græco, & poſtea t exili, valet Latine aduena, vel peregrinus, à προσηλεύθω, id eſt, aduenio, & corripit penultimam.

Latomus.] Penultima correpta Græcum eſt lapidicida, qui lapides cædit, & quaſi fundamenta ædificiorum præparat. Hinc latomia lapidicina, locus vbi cæduntur lapides, penulitimã corripiunt vtrunque vocalum.

Commiſſure.] Iuncturæ, quales ſunt tabularum, & aliarum rerum, à committo, is, coaſſatiões ſunt, vulgo zuſammẽ fuegen.

Pau-

Paupertatula.] Diminutiuum eſt, à paupertate, differt ab egeſtate. Pauper omñis generis: Licet in fœminino reperiatur. Plautus: Paupera hęc res eſt. Hinc pauperies, ipſa paupertas. Horati. Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiẽ fugiens, per ſaxa, per ignem. Paupertinus, a um, penult. prod. idem quod pauper. Varronem, & Sidoniũ autores probatos tranſeo. Pauperculus, la. Paupero, as. &c. Depaupero, as. Pauperiem facere apud Iure conſultos lego, dicitur proprie damnum inferre, ſed de brutis.

Ocium.] ij. Proprie vacatio à labore. Ouidius: Ocia ſi tollas, periere Cupidinis arcus. Contrarium eſt negotium. Nam ocio qui neſcit vti, plus negotij, quã ocij habet, dixit ille. Hinc ocium literarium dicimus. Cicero: Quid dulcius ocio literario: hoc eſt ſtudio. Ocior, & ocioſus a, um. & ocioſe, ociolum diminut.

Impenſa.] Pluratiuo numero dicuntur beneficia. Martialis:

Impenſis vitam principis annumeres.

Impenſa, æ, vt hoc loco, eſt expẽſa, quod & impendium vocatur, ab impendendo ære. Et impẽdium, vt ait Varro, eſt pecunia, quæ in fœnore ſorti accedit, id eſt, vſura. Cicero ad Atticum: Fœnus, inquit, & impendium, hoc eſt, vſura. Hinc impendio, & impenſe aduerbia. i. valde, vel nimis, vt homo impenſe doctus. Plautus: Eſt impenſe improbus: in Epidico Comædia.

CAPVT XXIII.

Quattuor.] Vſq; ad centum indeclinabilia ſunt. Scribitur autem quattuor per duplex t, & trium ſyllabarum eſt. Virgilius decimo Aenæid.

Quattuor hic iuuenes totidem quos educat Vpheus. Noſtri autem male proferunt quatuor duabus ſyllabis. Autor eſt Henricus Bebelius, vir ſuo æuo Latinę linguę vindex acerrimus.

Pſalta, vel pſaltes.] In nominat. ſingulari, cantor eſt Latinis. Hinc Pſalteriũ &c.

Adolere.] Eſt creſcere. Hinc adultas. a. um. adulta ætas. & adoleſcens, adoleſcentulus, & adoleſcentula, adoleſcentia. Aliquando eſt propitiari, ſacrificare, & quaſi odorẽ dijs præbere, hoc modo hic capitur. Scribit cum. u. recte. Aduleſcenturio, is.

Caput.] is. Teſte Raphaele Regio, ſuper Quintilianum, caput dicitur in ea ſignificatione, qua nõnulli capitulo vtunt, nomine in vſum, non ſane à doctis, recepto in ea ſignificatione. Idem dicit Omnibonus Leonicenus, & Philippus Beroaldus. Sed capitulũ eſt dimi: id eſt paruum caput. Terent. O lepidum capitulum. At cũ venia aliorũ dico, etiã poſſe capitulum accipi in ea ſignificantia, modo exemplar Ciceronis li. 1. de legibus nõ ſit mendoſum. & Vlpia. ff. de mili. teſta. l. i. & Modeſtinus. ff. de excu. & tẽpo. l. ſi duas, parag. eſt autẽ & diu. Hierony. in Eſaiæ explanatione. Aemilius quoq; Probus capitulatim protulit. Plinius etiãnum, lib. xxxvi. capitula addita dixit.

Laganum.] pe. cor. genus panis, q ex cãdida farina fit, & tenuiſſima, ad patinarũ vſum. Græci ſcribunt λάγανα, τὰ. i. lagana, placentæ. Hinc Tyrolaganũ eyn keeſs flade. Nõ ego hinc ſortior cognomentũ Placus, vt impingit Ciconia, q rem non acu tetigit.

CAPVT XXIIII.

Partitio.] onis. à partior ris, ſeu partio is, deriuatur, hoc eſt diuiſio, ſectio in partes, Græci tomos appellitãt particulas.

Sanctuarium.] ij. eſt locus ſacer, templum, ſacrarium, deoq; dicatus. Sanctuaria quoque arcana, quæ Plutarchus ἀπόῤῥητα vocat.

Manus.] us. multa ſignificat: inſtrumentum eſt nauale, quo naues harpagonibus raptæ tenentur. Item manus eſt multitudo. Item poteſtas, vt hic loci, vt cum dicimus: Res in manu eſt. Inde Vlpia. teſte. manumiſſio dicta eſt, hoc eſt, libertatis datio. Aliquando capitur pro elephanti proboſcide. Q. Curtius li. iiij. eſt autor. Nonnunquàm pro ſcriptura manuum. Quintilia. li. i. Cauſas Caſſius, Cicero, & Vergilius ſcripſerunt, ſic manus eorum docent. & alia innumera.

Fungor.] ris. ſignificat vti, ſeu officiũ aliquod, aut dignitatem habere, agereq;. Hinc dicimus fungor officio, ꝓuincia, munere delegato, &c. Item vita functus, id eſt, obijt. Hinc functio. Compoſitum defungor. Defunctus periculis.

CAPVT XXV.

Magiſtratus.] us. ſignificat eos, qui in poteſtate ſunt conſtituti, vt ſunt cõſules, prætores, & alij q ciuitates, & prouincias regunt. Interdum ipſam poteſtatem, & officium ſignificat. Hinc prouerbiũ: Magiſtratus virũ arguit, Pytaci Mytelenæi ſententia, vnius e ſeptẽ ſapientibus. Vis noſſe cuiuſmodi ſit homo: comitte imperium, officium, functionemq;

Ioythum.] Hebræis ſonat tranſiliens eos. Dictum alias.

Videntes.] A video,es,quod ad oculos pertinet. Vergilius: Quæq; ipſe miſerrima vidi, Et quorum pars magna fui. Quandoq; adijcit: Vidi oculis meis, hiſce luminibus. Transfertur q́q; ad animũ. Vnde prophetæ appellabantur videntes, vt hic loci, quia videbant eum, quem cæteri non videbant. Hinc viſio Eſaiæ prophetæ,&c. Vide quid agas prouerbiale, q́d ſolet dici de ijs q magna aggrediuntur.

CAP. XXVI.

Corite.] Penultima product. abſq; h, à Core, quẽ terra cum ſuis aſſeclis abſorbuit, venit, & calui interpretantur. Nam cora caluum ſonat, vel caluitium, ſiue glacies, vel gelu.

Præfectus.]ti, à præficio,is, omnis is eſt, qui alicui officio, munerive præficitur. Sic præfectus prætorij dicebatur talis apud Cæſares, qualis olim apud reges Tribunus ſcelerum, aut apud Dictatores magiſter equitum. Gerebat enim ſecundas partes poſt Cæſarem, præeratq; diſciplinæ publicæ emendandæ.

Cuſtodia.]æ, eſt obſeruatio. Quandoq; ponitur pro eo qui cuſtodit. Tibullus: Sed precium ſi grande feras, cuſtodia victa eſt. Interdum pro eo qui cuſtoditur. Nonnunquàm pro grege, manu ac turba cuſtodum ponitur, & Græce ſcribitur κυσώδια, apud Matthæum vltimo capite. A cuſtos, cuſtodias audire. Et in cuſtodiam dare.

Sortito.] penultima producta aduerbium qualit. ſignificat ex ſorte, durchs loſs. Horatius:
Lupis,&agnis quanta ſortitio obtigit, à ſorte & ſortior,iris. Sortilegus,ga, ſortilegiũ.

Baſilica.]cæ, locus in quo negotiationes, conſilia, & iudicia exercentur, quaſi regia, Græci enim Baſilicen regiam vocant. Nos interdum p ſacris templis accipimus. Hinc Baſilicanus, Baſilicus,a,um. Eſt etiam nux Baſilica, quam iuglandem nominant, eyn vvaelſchnuſs. Et Baſilicus victus. Item baſilice agere, valere.i. regaliter, vt ita dicã.

Theſaurus, & theſaurum.]ri, dicitur. Et eſt, vt Paulus Iuriſconſultus inqt, vetus q̃dam diſpoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominum nõ habeat, &c. Aliquando, cuius extat memoria, & dominum habet, vt in Euangelio: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit. Heſiodus: Optimus eſt homini linguæ theſaurus & ingens Gratia, quæ parcis menſurat ſingula verbis. Hinc theſaurizo,as, theſaurarius & theſauraria.

Obtingo.]is, à tango,is, ſignificat obuenio. Et Terentius:
Neſcio quid mihi obtigerit, id eſt, obuenerit. Reliqua compoſita, cõtingo, pertingo.

Recenſiti.] A recenſeo,es, dicuntur qui per recẽſum, vel recenſionẽ numerati ſunt, ſi ſyllaba indifferẽte, vt quidam adſerunt. Ego nihil adfirmo.

CAP. XXVII.

Præſum.] Ante alios ſum. Vt homo cæteris animantibus præeſt, id eſt, ea ſuperat & antecedit. Et præeſſe ſignificat præfectum eſſe. Saluſtium id probantem taceo.

Nephthalites.] Et ſimilia nomina pducunt penultimã, hoc eſt, de Nephthalim, & comparatio, vel æquiparatio, aut retrorſio interpretatur, vel tortuoſitas, ſicut & Nephthali.

Faſti,orum.] Annales vocantur, libri in quibus totius anni res populi Romani ſcriptæ continebantur, & cauſæ feſtiuitatum explicantur, vt in Faſtis Ouidij de qbus idem ait elegantiſſime: Sacra recognoſces annalibus eruta priſcis. Et quo ſit merito quæq; notata dies. Inuenies illic & feſta domeſtica nobis. Sæpe tibi pater eſt, ſæpe legendus auus. Hinc faſti dies erant, quibus prætoribus licebat loqui tria verba, ſcilicet do, dico, addico. Nefaſti contrarium. Sed faſtus, us, ſuperbia nuncupatur. Sapphicon:
Floſculus cana tener vt pruina
Tactus emarcet, iuuenile robur
Sic perit, faſtu quid homo tumeſcis
Stulte ſuperbo?
Autor eſt magiſter Iacobus Horlinus.

Ficetum.]ti, penultima producta, locus vbi ficus conſitæ ſunt, creſcuntq;.

Apotheca.] Penultima producta. Cũ th, aſpirato ſcribendum, ſignificat proprie repoſitorium vini oleiq;, ſicut horreum frumenti, vulgo eyn vveynkeller. Plinius, Cicero, Vlpianus ff. de fundo inſtructo legato, autores ſunt. Vandali, ſine omni autoritate errantes, pharmacothecam aut myropolium, putant eyn aptheck.

Sarona.] Media producta, nomen loci, q & Saron, regio inter montem Thabor & ſtagnum Tyberiadis, hodie Saronas vocatur. A quo Saronites penultima produ. & planities, ſeu canticum eius interpretat.
Item planus, cantans.

CAP XXVIII.

Tribunus.] Tribunos appellamus ab eo, quod præſint tribui. Græci chiliarchos vocãt, quod mille præſint: Decanos, qui decem: centuriones, qui cẽtum, quos & heca-

hecatontarchos etiam dicimus. Tribunus celerum ſecundum locum à regibus tenebat, teſte Pomponio Iuriſcõſulto. Dicti ſunt celeres à celeritate, quod celeriter occurrerent. Tribuni dicuntur, ſecundum Pomponium, in tres partes diuiſi, ſcilicet tribuni militum, tribuni ærarij, & tribuni plebis. Vide Marcellum de re militari, & Vegetium. Hinc tribunitius, a, um, vt poteſtas tribunitia.

Fundo.] is, eſt liquefacio. Hinc metalla fuſa dicimus. Et fuſor, fuſile, fuſorius, a, um. Hic loci pro ſpargere, & effundere ſanguinem ponitur. Fuſor tormentarius, fuſor pocularius, ars fuſoria, & vas fuſorium, fuſim aduerbium.

Adytum.] *ti*, cum y Græco, locus eſt ſecretior templi, ad quem nulli eſt aditus & ingreſſus niſi ſacerdoti, ab ἀ & δύω, ingredior, ſiue ſubeo, quaſi non ſubeundum, quaſique inacceſſibile. Sic templorum penetralia dicuntur adyta: diminutiuum eſt adyticulum.

Fuſcinula.] æ, eſt parua fuſcina, alias creagra, Græce κρεάγρα, ας, coquinarium inſtrumentum, quod alio nomine ἁρπάγη, & λύκος dicitur teſte Polluce.

CAP. XXIX.

Eccleſia.] æ, quæ Latine concio dicitur, eſt cœtus vel multitudo populi aſſiſtens ad audiendum oratorem concionantem. Hinc Eccleſiaſtes eſt concionator, quẽ nos ſubinde prædicatorem appellamus. A quo Eccleſiaſticus, a, um.

Onychinus.] a, um, penultima correpta, adiectiuum ab onyx, quæ gemma eſt candorem vnguis humani habens, præferenſq́;, ab ὄνυξ, χος, quod eſt vnguis, lapidis genus (alabaſtritem vulgo vocant) eo q̃d humano vngui ſit ſimilis. Interdum eſt teſta conchylij in paludibus Indiæ, à leuore vnguis, quem imitatur, nominatus, &c. Vide Lexicon Petri Gillij.

Stibinus.] a, um, penultima producta quod ſtibij colorem habet, vt hic loci: Onychinos, ſtibinos.

Parius.] ij, lapis eſt candidus, ex quo multa ſigna fiunt. Et eſt in Paro inſula, vna ex Cycladibus, Vergilius: Niueamq́; Paron. Non dicitur Varius in hoc ſignificatu. Sed Pharius per ph. bene legi. Et Parium ciuitas eſt Aſiæ in regione Myſiæ.

Peculium.] A pecore, quod alicuius eſt. Vnde apud maiores, omne patrimonium vocitabatur peculium, quod pecoribus vniuerſa eorum ſubſtantia conſtabat. Hinc peculium caſtrenſe, & peculiolum diminutiuum, peculiaris, & peculioſus. Porro oĩa quæ poſſidentur, nomine pecuniæ ſunt cõprehenſa, vnde peculium dicitur à pecude deducta appellatione, vt aiunt, Columella, Feſtus, & Seruius, quod hæc veterum eſſent vnicæ diuitiæ, ſicut adhuc ſunt multarum gentium. Erant enim vere paſtores, à quibus manaſſe vocabulum hoc etiam Varro confirmat de Latina lingua libro quarto, poſtea ad opes vrbanas ſe extendit.

Ophir.] Inſula vnde aurum afferebatur Salomoni, vt in Regum libro legimus. Fuit autem vnus de poſteris Heber nomine Ophir. Cinis, vel incineratio, aut fructificatio interpretatur, filius Iectan. Geneſis. x. Inde Ophira regio. iij. Regum. ix. quæ (vt refert Ioſephus libro octauo Antiquit.) etiam aurea terra nuncupatur. Vnde aurum Ophirizum, quod obrizum vocant.

Proceres.] Duabus prioribus ſyllabis correptis, proprie capita trabium ſunt, hoc eſt, mutili quidam extantes. Hinc principes ciuitatis proceres appellati ſunt, quod ij ita in ciuitate eminent, ſicut illi in ædificijs. Huius ſingulare Iuuenalis expreſſit: Agnoſco procerem, qui eſt à procer, proceris.

Solidum.] Solidus, da, modo iuge, ac continuum, modo integrum ſignificat, vt ſolidum corpus. Et decem annos ſolidos. Hinc ſoliditas, ſolide aduerbium, ſolido, as, & ſolideſto, is. Hinc inſolidum aduerbium, id eſt, integrum. Eſt & ſolidus ſubſtantiuũ nummi genus, quo in præſentia vtimur, cũ dicimus viginti ſolidos libram conſtituere, eyn ſchillinck.

Aduena.] æ, penultima correpta, qui nõ eſt ciuis aut inquilinus, ſed externus & ex longinquo aduentans: Græci proſelytum nominant.

Libamen.] Libamentum, & libatio, ꝓ eodem ſumuntnr, quicquid in ſacris libatur. Oui. lib. iij. Faſtorum: Nomine ab autoris ducunt libamina nomen, hoc eſt, à Libero patre, qui primus Ioui libauit, & de liquidis intelligitur. A libo, as. Hinc libum, bi. Compoſita delibo, as, prælibo penultima producta, illibatus, a, um.

¶ Primi Paralipomenon libri
FINIS.

VOCVLARVM QVARVNDAM SECVNDI Paralipomenon libri explicatio.

CAP.

CAP. I.

COnfortatus.] a, um, à cõforto, as, & confortor, aris, paſſiuo, vt in Regum legimus: Conforta bellatores tuos, &c. Et illud: Confortare, & eſto robuſtus.

Ingens.] tis, dicitur ab augendi conſuetudine, vt Feſtus Pom. libro nono in calce ait, vt inclamare, inuocare: quia enim gens populi eſt magnitudo, ingentem per compoſitionem dicimus, quod ſignificat valde magnũ: quadrat ad amuſſim Perottus, vtpote qui ab hac ſcaturigine hauſerit.

Sycomorus.] Penultima producta, qa cum ω mega ſcribitur moros, licet Græci, quod miror, o micron ponant, eſt ficus fatua, id eſt, caprificus.

Coo.] Sine h aſpirato ſcribitur, eſt inſula Icarij maris iuxta Aegyptum, quæ & Co dicitur, in qua regnat Euryphilus, vrbemq́; habet eiuſdem nominis. Homerus:
Euryphiliq́; vrbẽ Co, æq̃reaſq́; Calydnas.
Ex hac fuit Hippocrates medicus, à qua Cous eſt dictus, Græce κῶος. Cous, a, um. Item Coo interpretatur vertex vel ſummitas. 1. Machabęo. xv. Eam puto Hebraice dici Cuah. Dicitur & Græce κῶμ, & κέος quondam. Vnde & Plinius admonet dictã fuiſſe Ceam & κοόμ.

Celebrare.] Eſt frequentare, per tranſlationem tamen pro colere, & venerari ponitur, vt hoc loco. Hinc compoſitum concelebro, as, concelebratus, a, um, concelebratio. Item celebris, e, & celebriter aduerbium, celebritas. Item celeber, celebreſco.

CAP. II.

HOlocauſtoma.] tis, Græci ſine ſ ſcribunt ſic, holocautoma, & holocauſtum, ſacrificium eſt totum exuſtum.

νεομηνία, Neomenia.] æ, eſt prima dies lunæ, hoc eſt, nouilunium, vel menſis, quam & Latini vſurpata dictione Græca neomeniam vocant.

Coccus.] ci, vulgo granum vocatur, & eſt Græcis granum, hoc addit ardorem colori. Hinc coccinum penultima correpta color eſt purpureus, quo panni inficiebantur, à quo coccina, æ, ſubſtantiuum, veſtis coccinea. Coccineus & cocceus, a, um, idem, & coccinati, id eſt, cocceis veſtibus induti.

Hyacinthus.] Eſt flos huius nominis niger & mollis, & gemma ob coloris ſimilitudinem. Hinc hyacinthinus, a, um, penultima correpta contra vulgi conſuetudinem, color aerius. Oui. lib. ix. Metamor.
Annua p̃clara redeunt hyacinthina pompa.

Sculpo.] is, ſignificat cædendo imaginem aliquam efficio. Et proprie in marmore, aliiſq́; lapidibus ſculptura fit. Conflatura in metallis. Verum ſcalpo non ſculpo dici debere, autor eſt Diomedes doctus Grãmaticus. Hinc ſculptilis, le, & ſculptura.

Tina ligna.] Sunt imputribilia, inſtar albæ ſpinæ dumoſa, & ſpinoſa, de ijs alias dictum fuſius.

Pineus.] a, um, quod eſt natum ex pinu arbore, quæ & pinea dr̃, q̃ apud Iſthmũ victores coronabantur. Pinetum locus eſt pinis conſitus. Pinaſter eſt ſylueſtris pinus.

Sata.] Non eſt hic participium à ſero, ris, ſed Hebræa, aut certe Syra vox eſt, ſignificans menſuræ genus, quæ capit ſeſquimodium, iuxta morem prouinciæ Palæſtinę, autore Hieronymo. Cuiuſmodi ſunt & illa, cadus, & batus.

CAP. III.

CUbitus.] Et cubitũ, vtroq; mõ, dicitur curuatura brachij, vbi lacerto iungitur. Capitur etiam pro menſura quæ conſtat ex ſex palmis, digitiſq́; viginti quatuor. Autor Victru. lib. iij. Hinc cubitalis, le, cubitale ſubſtantiunm ornamentum cubitorum.

Abiegnus.] a, um, quod ex abiete factũ eſt, vt trabes abiegnæ.

Obryzum.] Dicitur aurum, quod ſæpenumero igne candefactum, & exuſtum eſt, ideoq́; puriſſimum, quodq́; in coctione non minuitur.

Trabs, & trabes.] Vtroq; modo dicitur generis fœminini proprie ſunt duo tigna, ædificij gratia ſimul cõpacta, autor Feſtus. Hinc trabilis, le, trabica, cæ, nauis eſt, trabea genus veſtis, quo vocabulo D. Auguſt. vtit.

Cherubin.] Generis neutri, & pluralis numeri, p illo angelorum choro. Cherub ſeu Cherubim per m, tam maſcul. q̃ neut. gñis eſt, ſuntq́; imagines hominis, alatę tñ. Ge. iij. Sonat cognitionis, vel ſcientię multitudinẽ.

Statuarius.] a, um, quod ad ſtatuam pertinet, vt opus ſtatuarium. Etiam ſtatuarius, ſubſtãt. qui ſtatuas fingit. Ars ſtatuaria. Diminutiuum ſtatuncula.

Intexo.] is, eſt intus texo, innecto, inuoluo. Vergilius lib. iij. Georg. Vtq́; Purpurea intexti tollant aulæa Britanni. Alia cõpoſita: attexo, contexo, detexo, retexo, hinc retexio, prætexo. Vnde prętextus, us, vel p̃textum, vt prætextu pietatis ſuis rebus conſulit. Et prætexta veſtis Romana, prætextatus, vt pueri p̃textati. Nam poſt decimum fere ſextum annum ſumebant virilem togam.

CAPVT IIII.

Fuſilis.] Et hoc le, quod fundi poteſt, ſeu quod fuſum eſt, vel quod pronum eſt ad fundendum. Gellius: Qui ſunt leues & forte futiles, legendum, fuſiles & importuni locutores.

Ambio.] is, ſignificat proprie circumeo, concludo. Vergilius:
Quę rapidus flāmis ambit torrētibus amnis
Per tranſlationem pro blandiri, interpellare, circumuenire ponitur. Interdum ſimpliciter deſiderare. Hinc ambitus, a, um, ambitio, ambitioſus, ambitioſe, ambitioſulus.

Verſus.] us, carmen à verto, tis, Græce ſtichos. Interdum ſignificat ordinem & tractum, vt hoc loco. Aliquando cantum. Verſus participium eſt. Item verſus præpoſitio. Hinc dicimus: In verſum, id eſt, in ordinem, in numerum, verſiculus diminutiuū.

Vaſtitas.] Vaſtitudo, & vaſtities, eſt idem quod ferocitas. Aliquando etiam dicitur vaſtatio, & magnitudo, à vaſto, as, deuaſto, peruaſto, vaſtus, a, um, deuaſtatio.

Repandus.] a, um, eſt recuruus, & ſimus à repando, is.

Metreta.] æ, penultima producta, quæ & cadus, menſura eſt decem congiorum. Amphora cum vrna. Latini vt genus mutauerint mirum videri poteſt. Nam apud Gręcos eſt maſculinum.

Baſilica.] cæ, regia eſt, & pro templo interdum ſumitur. Nam à βασιλεύς, hoc eſt, à rege dicta eſt. Feſtus Pompeius autor.

Creagra.] ræ, hoc eſt, fuſcinula. Nam κρέας, caro eſt Græcis. Hinc creophagi, carnium comeſtores dicuntur. Creagra hic accipitur pro fuſcina, qua carnes e lebete extrahuntur.

Epiſtylium.] ij, capitellum eſt, & columnella, diminutiuum à ſtylus, quæ ſupra ſtylum. Tortellius autor.

Malogranatum.] ti, eſt malum punicum.

Argilloſus.] a, um, ab argilla, quæ eſt creta, qua figuli vtuntur.

Thymiamaterium.] In Græco ſic ſcribitur, θυμιατήριον, & eſt arcula thuraria, in q̄ thus reponi ſolet, Latine acerra, thuribulum. Vergilius:
Et plena ſupplex veneratur acerra.

Mortariolum.] li, vaſculū, in quo res, quæ terendæ, reſoluendæq́; ſunt, piſtillo teruntur: diminutiuum eſt à mortarium.

CAP. V.

Paratura.] æ, à paro, as, Latinius forte paratum, vel parationem, aut apparatū rerum, & pompam diceretur. Saluo meliori iudicio. Sic habetur in Hebræo, Atq; cuncta vaſa ſancta.

Subter.] Præpoſitio, cuius relatiuum eſt ſuper, & tam ablatiuo quàm accuſatiuo iungitur. Vergilius:
Ferre iuuat denſa ſubter teſtudine caſus.
Germana lingua vnder.

Vectis.] maſculini generis inſtrumentum, quo clauditur oſtium, quod & repagulum. Et lignum quo aliqd, aut vehitur, aut portatur. Sic hoc loco capitur. Hinc dicimus ornatiſſime. Vecticulariam vitam viuere, eſt furto vitam tranſigere.

Byſſinus.] Penultima correpta à byſſo, quæ candiſſimi lini genus eſt, & tenuiſſimi, vt veſtis byſſina.

CAP. VI.

Aerugo.] ginis, penultima producta, idem quod rubigo, tamen in ære vel argento, & virideſcit. Rubigo vero in ferro, & ſegetibus. Hinc æruginoſus, a, um.

Deprecor.] aris, quandoq; ponitur pro ſimplici, vt hoc loco. Aliquando eſt impetrare. Interdum ſignificat recuſare. Ouidius:
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem. Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum. Nonnunquàm eſt depellere, abigere, propulſare vt culpam, inuidiam pœnam deprecari.

Aurugo.] ginis, ſi probum eſt vocabulum, hic pro aeris inclementia & corruptione videtur accipi, quaſi pro vredine & peſte. Ab aura videtur componi quemadmodum ærugo ab ære. Ego nō improbo vocem. Verum aurigo lego apud Claſſicos Grammaticos, pro morbo regio, et auruginoſum, qui illo morbo correptus eſt.

Bruchus.] Genus vermis volucris, diuerſum à locuſtis, ſed nō diſſimile, herbas erodens, ſine alis tamen.

CAPVT VII.

Maieſtas.] tis, à magnitudine eſt decus, amplitudo, & dignitas vel populi, vel ſenatus, aut principis, imperatorisve, aut etiam priuati magni viri. Hinc maieſtatis crimen, & maieſtatis rei, qui ſint, vide Iuriſconſultos. Etiam eſt Maieſtas dea, Honoris filia, de qua Ouidius:
Donec honor, placidoq; decēs reuerētia vultu.
Corpora legitimis impoſuere toris.
Hinc ſacra maieſtas q̄ mundū tēperat omnē.
Quaq; die partu eſt ædita, magna fuit, &c.

Deuoro.] as, penultima correpta, eſt vorando deijcio. Refertur & ad alios ſenſus, vt deuorare tædium, & moleſtiam metapho-

taphorice dicimus.

Euellere.] A vello,is, eſt extirpare,eradicare,eruncare. Hinc euulſio,& euulſus,a,um.

Hymnus.] Laus, deorum canticum. Hymnetes eſt cantor, & laudator. A Græco verbo ὑμνέω,quod eſt laudo,căno,vel dico laudes,proprie de dijs. Vide Lexicon Petri Gillij.

Peſtilentia.] æ,idem,peſtis,peſtilens, peſtilitas. Lucretius libro ſexto.
Hæcigitur ſubito cladesnoua peſtilitasq́;.
Hinc peſtilentioſus,a,um, quod peſtem infert.

Parabola.]æ, ſignificat iuxta ſententiam,quaſi diſſimilium comparatio, ſimilitudo.Cicero collationem vocat. Hinc Parabolicus,a,um,collatiuus, comparatiuus.Et παραβολικῶς,parabolice aduerbium.

CAP. VIII.

Palmira.]Nomen ciuitatis, quam ædificauit Salomon quæ Hebræo ſermone Thamor dicitur, in lingua noſtra ſonat palmam,vel dactylus,aut commutatio,ſiue amaritudo. Vrbs Syriæ nobilis.iij. Regum. ix.Hæc ab Hadriano principe Hadrianopolis dicta fuit,quæ vrbs in ſolitudine eſt vſq; ad aquas contradictionis.

Poſterus.] a,um.quod aliquid ſequitur, vt poſterus dies. Aliquando, qui poſt nos futurus eſt.Hinc præpoſterus,a,um,peruerſus,&poſteritas,& innumera alia.Poſthumus,a, um, & poſthabeo,poſthac, poſtmodum, poſtquàm, poſterior, ius, poſtremus,a,um.Poſterius aduerbium & poſtremum.In poſterum prouidere.

Ora.]ę,ſine h,extremitas cuiuſq; rei,vt ora veſtis eyn ſaum. Secũdo regio literalis, ſoluere oram,vom landt ſchiffen. Vergil.
Et mecum ingenteis oras euoluere belli.
Quintilianus: Permittamus vela ventis, & oram ſoluentibus bene precemur.

Ruber.]Idem quod rubeus,a,um.Horatius libro primo Sermo.
Obſcœnoq́; ruber porrectus ab inguine palus. Hinc rubrum mare,rubellæ,rubeæ vitis palmites,rubellum vinum.Rubeo,es,rubeſco,is,erubeſco,cis, erubeſcentia, rubefacio,rubicundus,a,um.Rubor,oris, rubedo, rubidus,a,um, rubigo, rubiginoſus, a, um, rubrica penultima ꝓducta,vt:Præſertim ſi quid Maſuri rubrica notauit.Rubricatus,a, um.

Nauta,nauita,æ,.] Idem,qui ſe in naui agenda exercet, & quicunq; in naui eſt nauis ducendægratia.Hinc nauticus,a,um,vt nauticus clamor, Græce celeuſma. Nautea aqua putida nauis.Naulum,vt:Stultum eſt poſt omnia perdere naulum. Naumachia nauale bellum.Nauicula,nauigabilis,le,naufragiũ,naufragus,penultima correpta, Nauarcha,Nauſtibulum,&c.innumera.

Gnarus.]ri, & narus dicitur ſcius, peritus.Hinc gnaritas, ſcientia, & gnare antiquitus gnariter,id eſt,perite,Ignarus,a,um.

CAP. IX.

Regina Saba.] Dicta Alyriſia.Et duplex Saba eſt.Vna Regina Aethiopiæ ciuitas teſte Ioſepho: quam poſtea Cambyſes à ſororis ſuæ nomine Meroen denominauit.Hanc Nilus circundans inexpugnabilem reddebat. Dicta Saba à σαβεῖν, quod eſt ſacrificare,quia thus mittit,quo in ſacrificiis vtuntur. Sunt qui dicunt Saba Arabum lingua myſterium ſignificari. Hieronymus ſonare conuerſionẽ autumat.Hinc Sabæus. Vergilius:
Solis eſt thurea virga Sabæis. Et alibi:
Centumq́; Sabæo Thure calent aræ. Et ſic eſt nomen regionis Arabiæ.

Fama.]æ,vel phama, per ph,vtroq; modo recte,medium eſt vocabulum,id eſt medium.Et quicquid de aliquo vulgatur,ſeu bonum ſit,ſeu malum. Vergilius:
Fama malum, quo non aliud velocius vllũ
Mobilitate viget.
Interdum opinio eſt.Nonnunq̃ laus, ac celebritas.Hinc famella diminutiuum, & famoſus,a,um,& famigeratus,a,um.

Aenigma.]Obſcura allegoria, vel quæſtio obſcura,quæ difficile intelligitur, niſi enodetur .Hinc ænigmatiſtes, qui proponit ænigma, vt Sphyngos ænigma, quod Oedipus ſoluit.Aenigmaticus,a,um.

Perſpicuus, perſpicua,perſpicuum.] Dicitur,per cuius medium videmus,ſed magis ad incorporalia pertinet:pellucidum ad corporalia.
Plinius: Tam claras perſpicuasq́; ſententias. Hinc perſpicuitas, ſplendor eſt, & facilitas atq; claritas, & perſpicue aduerbium. Perſpicax,ſcharpffhafftig.

Pincerna.]ę, pocillator verius dr̃ & Latinius.Alias explicatũ el gãtius, & fuſius.

Nemus.]Voluptatis cauſa eſt,&plenũ amœnitatis, quod in eo greges depaſci ſolent. Hinc nemoralis,e,& nemorenſis idem & nemoroſus, a,um, vvaldtechtig.

Brachiolũ.]Dim.à brachio notę ſignificãtię eſt,&ꝑ lacerto,potẽtia,ac fortitudine vſurpať. Brachiale ꝟo ornamẽtũ ẽ brachij.

Pauus & pauo.] Auis multiplicis co-

loris notiſſima, ſed e Samo præſtantior eſt Plinio autore.

CAP. X.

IMpero.]as,ſignificat iubeo. Vnde imperatum, id eſt, iuſſum. Quintilianus: Væ mihi quod ſemel imperata non feci. Hinc imperito, tas, frequentatiuum, imperitabundus, a, um, imperator, imperium, imperioſus, a, um, imperioſe. Dicitur & induperator poetice.

Subleuo.] as, penultima correpta, id eſt, auxilium preſto, defendo. Hinc ſubleuatus, a, um, & ſubeuamen.

Lenio.] is, eſt, mulceo, placo, imminuo, poliove. Interdum eſt conſolari. Facit & lenibo in futuro. Propertius:
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſono.
Compoſitum eſt delinio, is, id ē, demulceo.
Hinc lenimentum idem quod lenimen.
Item lenire dolorem, lenitas, lenitudo.

Clemens.] tis, à claritate mentis deductum exiſtimant quidam. Eſt enim proprie clemens, benignus, pius, & non iratam, aut perturbatione aliqua affectam, ſed claram, & ſerenam mentem habens, à quo clementia, clementior, clementiſſimus, clementer, clementiſſime. E contrario inclementer. Eſt & proprium nomen. Item inclementia, vt aeris inclementia.

Comitatus.]Et actiue, vt dicunt, & paſſiue capitur. Primo Plinius: Quicunq; eum comitati fuerāt. Deinde Cice. libro. ij. in Catilinam: Illud etiam moleſte, quod ex vrbe parum comitatus exierit. Comitatus, us, vero pro comite, à comitor, ris. Horatius: Septē comitatus vmbris. A comes, tis, manat. Alias habitum.

CAPVT XI.

COetus.]us, cū œ diphthōgo, conuētum ſeu congregationem ſignificat à coeundo, id eſt, conueniendo in vnum. Seneca eleganter ait libro tertio declama. cœtum nomen eſſe magnæ multitudinis, coeuntis ex conſenſu quodam.

Semeias.] Nomen prophetæ cognomento Neelamites penultima producta, qui pollicetur præſentem proſperitatem, quæ poſt ſeptuaginta annos ſequeretur: verum ipſe vtroq; priuatus eſt, & interpretatur auditio dei, ſicut Semæi, audi me. ij. Regū. xvi. Filius Gera. Nehelamites interpretatur ſomniator, vel ſomnus ſiue torrens aut vallis aquarum, &c. Hierem. xxix.

Armamentarium.]ij, armorum repoſitorium eſt, & fere naualium, q̄le fuit illud q̄d Athenis Philō fabricauit mille capax nauiū.

Demonium.]ij, & dæmon, Græcum ē, id eſt, numen, deus, deitas. Hinc Adagium. Homo homini dæmonium, vel deus, hoc eſt, homo debet homini prodeſſe, & bene de alio mereri. Vergilius:
Deus nobis hæc ocia fecit.
Hinc eudæmon, & cacodæmon, id eſt, bonus, & malus dæmon. Item dæmonioſus, & dæmoniacus, ſiue dæmonicus, a, um, vt Lodouicus Viues ſcribit.

CAP. XII.

VVlgus.]gi maſculini generis, & vulgus neutri & indeclinabile, ſignificat multitudinem ignobiliorem. Hinc vulgo ſignificat paſſim, per omnes, cateruatim & vbiq;. Non ergo dicendum vulgo, cum vernaculam linguam introducimus, vel Germanicam, ſed vernacula lingua vel vulgari noſtro, vel theutonica lingua, dicendum eſt.

Libyes.] Sic ſcribendum, cum primo i exili, & ſecundo y Græco, à Libya deducitur. Hinc libycus, a, um, vt libycum mare, & libyes & libs, ventus & libanotus, & libiſſa, libyca. Item quando eſt ſubſtantiuum, eſt oppidum Bithiniæ, in quo Hannibalis tumultus fuit, & libyſſis, libyca. Verg.
Et pelle libyſſidis vrſæ, & libyſſinus, a, um.
Martianus: Graui ac libyſſino calore exuſtus, à quo libyſſinus dictus eſt Apollo.

Troglodytę.]arum, penultima producta populi Aethiopiæ, cauernas incolentes, de q̄bus Plinius libro quarto, dicit eſſe degeneres Scytharum gētes à ſeruis ortas. At vero Solinus & Pomponius dixerūt, populos eſſe Apbricanos in finibus Aethiopiæ. Troglodytę, Hebraice dicitur, Suchijm, & interpretatur vncti, vel vnguentes, aut cooperti, vel obumbrati, id ē, in tabernaculis, vel tugurijs habitantes.

Scutarius.]ij, qui ſcutorum curam habet. Sed ſcutarius, a, um, quod ad ſcuta pertinet. A ſcuto. Hinc ſcutulum diminutiuū, ſcutatus, a, um, ſcutoſus, a, um, ſcutifer. Et veſtis ſcutulata.

CAPVT XIII.

INitio.]initias, vel initior, initiaris, deponens, eſt ſacris imbuo, conſecro. Et initiari dicuntur pueri, cum à lacte, & à cunis trāſeunt, vt cibo ſolidiori alantur. Hinc dicimus ornate: Hic ſacris initiatus eſt, quod male, ordinatus eſt, dicitur.

Beel

Beelphegor.] Beel-phegor ſic debet ſcribi. Nomē idωli, qui & Chamos, & Priapus, ſimulacrū ignominiæ, idolum Moab, interpretatur apertura ſiue hiatus. Nomen idωli. Ioſue. xxij. Hebraice Phegor.

Thymiana.] Odor ſuauiſſimus, thymi referens naturam, ſubinde expoſitum.

Reſono.] as. pe. cor. proprie contra ſonantem ſono. Vergil. Formoſam reſonare doces Amaryllida ſyluas. Item ſonando repræſentare, explicare.

Vocifero, & or.] as, aris. eſt cum dolore, ſiue indignatione maiorem vocem emittere. Interdum ſine affectu vehementer exclamare, vt hic. Hinc vociferatio, & vociferatus, a, um.

Bethel.] Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, ſic primum cognominatæ à Iacob. Geneſ. xij. & xxviij. Eſt & nomen montis. iij. Reg. xiij. Alias Luza, & Amygdalon dicta, & domus dei interpretatur.

CAP. XIIII.

Vallo, as.] eſt munio, firmo, & quaſi vallum facio. Hinc circūuallo, eſt circundo, obſideo.

Adiuuo, as, pe. cor.] eſt iuxta, vel valde iuuo. Hinc aliud cōpoſitum coadiuuo, as, frequentat. eſt adiuto, as. Hinc adiutor, & adiutorium.

Interneccio, onis.] ab interneco, as. eſt vitæ priuatio, mors, Græce panolethria dicitur. Hinc internectiuus, a, um, quod ad internecionem pertinet.

Caula.] æ. ſtabulum eſt, in quo oues reconduntur. Feſtus à cauo caulam deriuat. Nunc ex viminibus fiunt, eyn peerch.

CAP. XV.

Manubie.] arum, ſpolia ſunt, & prædę ab hoſtibus interceptæ manibus.

Clangor.] oris. vox, & ſonus tubarum eſt. Dicitur ſonus & anſerum, aliarumq́; rerum, à clango, is.

Execratio.] Ab execror, ris, eſt idem q̊d abominatio, maledictio, imprecatio. Hinc execratus, a um. Execrabilis, e. Dicitur & execro, a s

Auguſtus.] Dicitur quaſi ſacer, ab auium guſtu, quæ in auſpicijs adhiberi ſolebāt. Ouid. Sancta patres auguſta vocāt, Auguſta vocantur Templa ſacerdotum rite ſacrata manu. Auguſti nūc appellatiuo noīe dicuntur reges Romā. Sic apud Albanos omes Siluij, apud Perſas Arſacidæ. Aegyptij Ptolomæi, Latini Morani. Vide diuū Hieronymū li. ix. ſup Ezechielem, ſi fuſius quæris. Hinc auguſtiſſimum Euchariſtiæ ſacramentū dicimus, diuiniſſimū, & ſacratiſſimū.

Priapus.] pi, pe. prod. Horatius: Cum faber incertus, ſcammum faceretne Priapus. Eſt deus hortoꝝ portentoſus, ob turpitudinem non nominandus. Hunc Seruius ſcribit pulſum e Lampſaco, vbi erat natus. Lactantius ſcribit inter Priapum & aſinum Sileni, qui omnes erant in comitatu Bacchi, ortum certamen &c. quæ pudoris cauſa taceo. Ouidius multa in Priapeia de eo. Columella Priapum vocat deum terribilis penis, honor ſit honeſtis auribus. Vide Lodouicum Viuem in commentarijs diui Auguſtini de Ciuitate Dei. cap. ix.

Attamen.] Et veruntamen eiuſdem ſignificationis ſunt. i. ſed.

CAP. XVI.

Circundo.] as. eſt compoſitum à circum & do. i. circumuallare, circumcingere & obſidere, ambire. &c.

Tute.] Vel tuto aduerbium. i. ſecure. Sed tute pronomen compoſitum, eſt idē quod tuipſe, vt: Tute lepus es, & pulpamentum quæris, hoc eſt, ab alio quæris, q̊ ipſe abundas. Prouerbium eſt Plautinum.

Compertus.] a, um. à comperio, is, vel comperior, quamquàm differant. i. cognitus. Hinc dicimus: Compertum eſt mihi. i. exploratum eſt mihi, hoc eſt, per inueſtigationem ſcio. Siquidem comperiri, eſt ex opinione colligere & pro explorato, compertū habere. Cōperire vero ab alio cognoſcere.

Intermitto.] is, ſignificat ad tempus omitto, ceſſo, deſino. Cicero: Et ſi ego id tēpus intermiſeram potius quā omiſeram, iterū reſumpturus. Liuius: Cū iter non intermitteret. Hic intermiſſio et intermiſſus, a, ū.

Iccirco, vel idcirco.] Cōiunctio eſt rationalis, & ſignificat ꝑpter hoc, vel propterea.

Neruus.] ui. multa ſignificat. Hoc loco tamen vinculi genus eſt, q̊ pedes aut ceruices impediuntur. Cato: Fures priuatoꝝ furtorum in neruo, atq; compedibus ætatem agāt. Alij cippum nominãt, ein ſtuck, veſſer. Adagium: Fortitudo in neruum erūpit. Itē, In neruum ire, pro eo quod eſt decipere. Metaphorice neruus ꝓ robore. Hinc dicimus, Sine neruis. Neruus belli pecunia eſt. Neruoſus, a, um. Neruia, fidicula, ſiue chorda cytharæ. Neruicus, a, um. Neruiceus, a, um. Eneruus, a, um, & eneruis, eneruę. Eneruo, as. Eneruatio. Subneruo, as.

Pigmenta.] Sunt vnguenta, & fuci ad venuſtandum faciem. Hinc pigmentarius, a, um, quod ad pigmenta pertinet. Et pigmētarius, pigmentarij ſubſtantiuum, qui facit pigmēta, aut vēdit. Hinc pigmentatus, a, ū, quod eſt pigmentis ornatum. D. Hierony.

ad Paulinum: Totũ flaccidum, molle, atq; formoſum, quæſitis hinc inde odoribus pigmentatum.

Ambitio.] Eſt circuitio. Sumit & pro honorꝝ, & laudis immoderata cupiditate, eſt em̃ in aĩo, quãuis etiã ipſa ambiẽtis actio dici poſſit. Hinc ambitioſus, a, ũ, appetens honoris: & ambitioſulus, diminut. & ambitioſe aduerb.

CAP. XVII.

Lucus.] ti, per antiphraſim, nemus eſt, & ſylua denſa: dicta quod non luceat, hoc eſt, opaca, & ſine luce ſit, ein luſtvvaldt. Inuenit etiã lucus, us, quartæ inflectionis. Hinc verbum colluco, as. Et interluco, as. Subluco, as.

Vectigal.] Eſt quod ex vectura penditur tributum, Græci τέλος nominant. Proprie furlon, Item zoll, oder vngelt. Hinc vectigalis, e.

Arabs.] Eſt aliquis, vel aliqua de Arabia, quæ eſt regio inter Iudæã & Aegyptũ. Solinus interpretatur ſacram. Et eſt triplex vt ſcribit Plin. ŋ. Vna fœlix. Altera petrea. Alia deſerta. Hinc arabarches, eſt Arabum princeps. Et Arabicus, a, um.

CAP. XVIII.

Affinitas.] tis, cognatio eſt, q̃ inter ſe diuerſa eſt, ꝑ nuptias tamẽ copulata.

In præſentiarꝫ.] Aduerbiũ tẽporis ẽ, melius in p̃ſentia, tã p̃teriti, q̃ futuri tẽporis, vt inqt Marti. Phileticus haud malus autor.

Eunuchus.] Cubilis cuſtos interpretatur, Græcum eſt, nos pro caſtrato capimus. Eunucho, as. & Eunuchizo, as.

En.] Aduerbium eſt demonſtrandi ſignificãs ecce, & nominatiuo pariter, & accuſatiuo iungitur, vel indicando, vt: En Priamus, vel exprobrando, vt: En agros & quã bello Troiane petiſti Heſperiam metire iacens. Oratores ꝑ nominatiuũ frequentius. Cicero: En crimen. Eſt etiã ἐν p̃poſitio Græca & ſignificat in, atq; datiuo iungit. Ecce aliqd repentinũ, inſperatumq; ſignificat.

Auerto.] tis, eſt alio verto, & amoueo. Verg. Nec poſſe Italia Teucrorꝝ auertere regẽ. Auerto oculos. i. aliq̃ cõuerto. Cõtraria ſunt auerto & aduerto. Inde auerſus, & aduerſus differũt. Hinc auerſio, & auerſus, a, ũ.

Iacio.] is. ſignificat emitto. Apulei. Multis in eũ iactis lapidibus. Hinc iacere ad certum, eſt dirigere in id, in q̃d intẽdit. Et iacere eſt ponere, vt iacere fundamenta, & iacta eſt alea. Adagium, ich habs gevvagt.

Auriga.] æ, pe. prod. cõmunis gñis ſecũdũ Priſcia. qui vel quæ currum regit, agit, ducitq;. Hinc aurigor, aris. vel, go, gas.

CAP. XIX.

Videns.] tis. à video. i. propheta, q̃nia am ipſi dictabantur videntes, quia videbãt eũ, quẽ cæteri nõ videbãt. Hinc viſio. i. ꝓphetia. Itẽ video ſæpe ꝓ intelligo capit, vt Ieſus vidit cogitationes eorꝝ. i. intellexit.

Impius.] ŋ. contrarium à pius, quod quandoq; religioſum, quandoq; miſericordem, benignum, nonnunquàm caſtum ſignificat. Sed impius Græcis atheus dicit, crudelis. Hinc impietas & impie aduerb.

Cupido.] nis. maſ. ge. pe. prod. capit pro Deo, q̃ filius Veneris fingit à Poetis. Ouid. Otia ſi tollas periere Cupidinis arcus. Hinc cupidineus, a, um. Cupido vero fœ. ge. pro cupiditate, quãuis leuior ſit quã cupido. Lucil. li. xix. Cupiditas ex hoĩe, cupido ex ſtulto nõnunquàm tollitur.

CAP. XX.

Cliuus.] ui. eſt aſcenſus, & iugum mõtis. Hinc accliuis, e, & decliuis, e. Accliuus, a, um. Reperit & in neut. gen. apud Catonem de tribunis militum. Loca ardua & cliua, depreſſa. Itẽ ꝓcliuis, e. Et metaphoricõs ꝓ facile, vt iſtud mihi facere in ꝓcliui ẽ.

Tantummodo.] Significat vſqueadeo, modo, ſolum, vel tantum, vt ſuum ſimplex.

Conſono.] as, eſt concordo, à quo conſonus, a, um, eſt cõcors, & conſonantia, cõcordia, Græce ſymphonia. i. concentus. Cõſonans eyn mit ſtimbuchſtab.

Etenim.] Coniunctio rationalis, ſignificat quia, & modo primũ, modo ſecundũ in oratiõe locũ habere poteſt. dan furvvar.

Digero.] is, eſt ordino, diſpono, vt hoc loco. Verg. Digerit omnia Calchas. i. diſponit, ordinat. Significat etiam concoquere interdum, à quo digeſtio, concoctio.

Claſſis.] is, æquocum eſt, modo nauium multitudinẽ ſignificans, modo hominum collegia, alia ſignificata omitto. Homo primæ claſſis &c.

CAP. XXI.

Penſationes.] Puto legendum, ſaluo ſaniori iudicio, penſiones: niſi penſationem à penſo velis deduci. i. æſtimationem, aut redditus. Nã penſio à pendẽdo dicitur, quæ pro vſu alicuius rei, vt agri, aut domus, theutonice, zins. Hinc pẽdo, is, zins geben. Barbare igitur loqmur, dediſti cenſum domus, penſionem dicendũ eſt. Vlpia. ff. de migrando. leg. prima. Hoc interdum &c.

Ditio.] nis, dominium, imperium eſt: à Dite, qui Græcis Pluto dicitur, Latinis diuitiæ, & opes. Item, dis, ditior, ditiſſimus. Vnde diteſco, & dito, as.

Vterus.] ri. differt ab aluo. Aluus namq; eſt per quã diffluunt ſordes, vt cita aluus.

Vterus autem in quo mulieres concipiunt, qui & loci à doctoribus diſertis appellãtur. Cato de re.ruſ. Si mulier locos fouebit. Var.ait ſic. Loci muliebres, in quib. naſcendi initia conſiſtunt. Ab imperito autem vulgo matrix vocatur. Raphael Regius: Cũ matrix ſit fœmina fœtus gratia cõparata. Embria etiam imperiti medici embriones vocant. Hæc Raphael. Vterus igitur vernacula lingua bermutter ſignificat, embria vngeborn kind. Matrix eyn zucht mutter. In arboribus etiam dicitur matrix medulla. Hactenus Bebelius.

Tabes.] bis. corruptio, pro morbo, à quo tabidus,a, um.i.corruptus, languidus, fragilis, & tabidum corpus. Huius tres ſunt ſpecies. Vna q̃ à Græcis atrophia, quaſi dicas impaſtura, nã ἄτροφος impaſtus dicit. Altera cacesia, id ẽ, malus habitus corporis. Tertia phthiſis, q̃ à capite in pulmonem deſtillat. Hinc exulceratio accedit à capite pituita, & frequẽs tuſſis. Inde phthiſici. Tabificus,a,ũ.

Egero.] is .i. extra porto. Vnde quandoq; pro euomo, vel ventrem exonero ponitur. Hinc egeſta, & egeſtio.

Exequie, arum.] funebre eſt officium, & pompa funeralis, alio nomine inferiæ, parẽtalia, iuſtaq; dicuntur. Item threnodia.

CAP. XXII.

Conſiliarius.] ĳ. dicitur is, qui conſilium præbet, hic & à conſilĳs appellatur. Conſilior, aris. i. conſilium capio.

Impello.] is. eſt adigo & cogo, vt hic impuli. i. coegi. Hinc impulſus, a um, & impulſio, impulſor.

Inuiſo.] is. compoſitũ à viſo, quod eſt ad videndum eo, idem fere cum ſimplici, vt: Hic inuiſit me literis, id eſt, compellauit.

CAP XXIII.

Pelta.] tæ, Græcum eſt, ſcutum breuiſſimum ſignificans, in modum lunæ iam mediæ factum. Verg. Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis. Hinc peltaſtæ pedites appellantur, qui vtuntur peltis.

Pugio.] onis. teli genus, à pugno dictus, quod facile apprehendatur, vel quod eo præſentius pugnetur, Feſto autore. Hoc Iudith illa virago caput Holofernis amputauit. Hinc pugiunculus diminuti.

Diadema.] Geſtamen eſt regis, hoc eſt, corona regia: vel potius amiculum, quo caput regis obuinciebat. Hĩc diadematus,a,ũ.

Septa.] Generali vocabulo dicuntur omnia loca munita, & quodam ſepimento vallata. Hinc omnia ſtabula, ſepta vocãtur. Verg. Quamuis multa meis exiret victima ſeptis. Varro de re ruſtica appellat ſepta oĩa, quæ habẽt incluſa animalia, quæ paſcũtur.

Offero.] offers, obtuli, proprie exhibeo, ſiue præſento. Interdũ eſt ſponte dare. Hĩc oblationes & oblata. Aliquando inferre. Nonnunquàm immittere. Interim obĳcere. Poſtremo polliceri. Iuſtin. Cum ei auxilium obtuliſſet.

CAP. XXIIII.

Sartatecta.] Sunt opera publica, quæ locantur, vt integra præſtentur.

Induſtrie.] Aduerbium ab induſtrius, id eſt, ingenioſe. Columel. Hyginius veterẽ autorum placita ſecretis diſperſa monumẽtis induſtrie collegit.

Obduco.] is. eſt ſuperduco, tego. Verg. Et cinis obductæ cælabat lumina prunæ. Aliquando eſt detegere, aperire. Interdum circumducere ſeu contraducere. Nonnunq̃ pro facio, contraho. Pli. Iã callum obduxerat. Hinc obductio,a,um.

Delinio.] is, eſt valde linio, vngo, ſeu frĩco. Aliquando demulceo, vt illecebris delinitus. Et delinitus dicitur mente alienatus. Delinimentum eſt oblectamẽtum. Sed delino pe. cor. delini, vel deliui, & deleui delitũ pe. cor. eſt fœdo, cõmaculo. Hinc delitus pe nul. cor. eſt fœdatus, vt literæ delitæ. Delinio, as, are. vero, q̃d à linea fit, eſt deſigno, vt fit cũ articulatim hoĩes, aut res à pictoribus initiantur. Delinio, is, pe. pro. eſt ꝑmulceo. & valde placo. Hinc delinitio.

Conteſtans.] A cõteſtor, q̃d eſt teſtẽ facio, teſtẽ inuoco, vel teſtificãdo certifico. Cic. Appio Pul: De me tibi ſic cõteſtans, oẽs deos ꝓmitto ac cõfirmo. Aliq̃ñ eſt cõtra teſtari. Hinc conteſtari litem & conteſtatio. Conteſtatus, a, um.

Exerceo.] es, ab ex, & arceo, q̃ſi extra arceo, ꝓmo, fatigo. Quãdoq; eſt in operam ponere. Verg. Exercete viri tauros. Interdum tractare. Nonnunq̃ habere, lucrari, ꝓbe terram colere. Interim ꝑſequi, à q̃ frequentati. exercito, as, exercitium, & exercitatio, & exercitamentum.

CAP. XXV.

Clypeus.] ei. & clypeũ, ſiue clupeus i in v conuerſa, clypei proprie ſcuta maiora ſunt, & tantum peditum, vti docet Seruius: Scuta equitum.

Robur, ſiue robor.] per o. ſpecies eſt quercus duriſſimę. Per metaphorã ꝓ animi fortitudine capit, q̃ qs durat aduerſus pericula. Seruius q̃d forte eſt, robur vocamus. Verg. Aeternaq; ferri robora.

Præruptus.] a, um. à prumpo, is. i. diſiectus, auulſus. Vergilius lib. iĳ. Georg. Adde tot egregias vrbes, operumque laborem.

Tot

Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis. Hinc præruptio.

Præceps.itis.] Locus altus vnde quis poteſt præceps dari. Hinc præceps homo, nimis feſtinus, qui ſine cōſideratione, aut modo agit, à quo præcipitium, & præcipito, as, & præcipitanter aduerb. vt ſexagenarios de ponte præcipitare, eſt natu maiores, perinde q̄ſi deliros, & ad omne vitæ munus inutiles, in otium reijcere, atq; ab omni functiōe negocioꝝ relegare. Ouidius in Faſtis: Pars putat, vt iuuenes ferrent ſuffragia ſoli. Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.

Carduus.] Herba vulgo nota, à q̄ Carduelis auis appellata eſt, Græcis Acânthis, ſeu Acanthylis dicitur, eyn diſtelvinck.

Necnon.] Id eſt etiam, ſimiliter.

Obſes.] dis. qui traditur imperio alicuius, ea conditione, vt ſi dator obſidis à fide recedat, recipienti ſit poteſtas in corpus, & vitam eius, qui datus eſt obſes. Hinc obſidio, onis, & obſidionalis, vt obſidionalis corona. ab obſideo, es. Obſeſſio, idem cum obſidione.

CAP. XXVI.

Arabas.] Accuſatiuus eſt Græcus pluratiuus, ab Arabs Arabis. i. populos ex Arabia. Arabicus, a, um. Et Arabice aduerbium.

Gurbaal.] Ipſa eſt Getata, in qua peregrinatus eſt Abraham. Gene. xx. Gurbahal interpretatur catulus idoli, vel dominātis, aut ſubijcietis, vel poſſidentis. nomen loci, in quo Arabes habitauerunt. Gur, catulus, ſiue habitatio eſt. Nomen vrbis iuxta Ieblaan. iiij. Reg. ix.

Azotus.] Pen. prod. vrbs Syriæ. Hinc Azotius, a, um. vt viri Azotij, qui eam inhabitant & incolunt. Hebraice dicitur Aſod, id eſt, depredatio, ſiue ignis dilecti &c.

Ciſterna.] næ. locus in quo colligitur aqua pluuialis, per euripos & canaliculos, ſub ſtillicidio poſitos. Vlpi. inquit: Ciſterna aquam viuam nō habet, eyn ort da man regen vvaſſer vſfahet, oder ſamlet.

Effodio,] is. eſt extra fodio, eruo, vt oculos effodere, & terrā dicimus. Hinc effoſſus, a, um, & effoſſio. Plautus in Curgulione: E ſterquilinio effoſa tua illic præda eſt.

Eremus.] Sine h. & me. pro. Dionyſio Neſtore teſte. fœ. gen. deſertum ſignificat. Hinc Eremita, Eremitanus, Eremiticus, a, ū.

Feſtinato.] Aduerbium à feſtinatus, ſignificat ſtatim, cito, actutum, feſtinanter, ilico.

CAP. XXVII.

Ophel.] In muro Ophel, hoc ē, in muro nebulæ, q̄d intelligitur ſancta ſanctorum. Nam Ophel turris erat, nō longe à templo, altæ altitudinis. Et interpretatur aut obſcuritas, vel nebula. Nomen muri vt hic, aut potius turris Hieroſolymæ non procul à templo. ij. Eſd. iij.

Vrbs.] Eſt oppidum muro cinctum. Eſt autē vrbs mœnia ipſa. Verg. Vrbs antiqua fuit Tyrij, tenuere coloni, Carthago: Ciuitas, coloni qui ciues dicuntur. Sed confunditur hæc differētia. Hinc vrbicula diminuti. & vrbicus, & vrbanus, a, um, vrbanatim. i. vrbane, modeſte, elegāter. Vrbanitas, vrbaniter. Inurbanus, a, um. Suburbanus, a, um. Suburbium. Pomponius. Ego ruſticatim tangam, vrbanatim neſcio.

Caſtellum.] Paruus vicus muris circūdatus, diminut. à caſtro. Et eſt etiā receptaculum illud quod aquā publicam ſuſcipit, ex quo fluit aqua fiſtulis. Vide Frontinum de aquæ ductu.

Corus.] ri. ſine h. eſt ventus occidentalis, Græce agreſtis dicitur, & produ. primā. Quandoq; mutamus o. in au, & caurus nominatur. Eſt corus ijſdem literis, menſuræ genus. xlv. modios continentis: verius. xli. medimnos. Sed chorus per h, cœtū, & multitudinem ſignificat.

CAP. XXVIII.

Inſuper.] Significat præter ea, ad hæc, à quo ſit deinſuper, modo latine dicatur.

Hennom valle.] Hæc eſt vallis filiorum Ennom, quæ Siloe fontibus irrigat. Et eſt amœnus, atq; nemoroſus, hodieq; hortorū præbet delitias. Hic autem gentilitatis error omnes prouincias occupauit, vt ad capita fontium, lucoſq; amœniſſimos, victimas immolarent, & omnis prauæ ſuperſtitionis religio ſeruaretur. Tradūtq; Hebræi ex hoc loco appellatam gehennam, quod ſcilicet omnis populus Iudæorum ibi perierit, offendens Deum. iiij. Regū. xvij. In quo loco etiam filios ſuos in igne Idolis cōſecrarint, ſiue holocauſtum obtulerint, quæ nō præceperit eis, nec vlla legis iuſſerit ſanctione. Hactenus Hierony. ſuper Hieremiā. vij. cap. Idem ſuper Matthæum x. iiij. Re. xxv. ij. Paralipome. xxviij. Hieremi. vij. & xix. & xxxij. Nomen gehennæ in veteribus lib. non inuenitur, ſed primum à ſaluatore ponitur &c. Ne igitur moleſtus ſim, & auditori & lectori, tu videto Hierony. eo loco. Tophet tamen lingua Hebræa interpretatur latitudo. Geenna, ſic enī ſcribitur apud Græcos γεέννα, ſine aſpiratione, & capitur pro loco

loco damnato℞, hoc eſt, inferno, orco &c.

Luſtro.] as. plura ſignificat, modo circundare, modo expiare, vt hic loci. Aliquã do aſpicere, agnoſcere, quandoq; ſequi. Interdũ patefacere, clarificare. Nonnunquàm inumbrare. Hinc luſtra, ferarum cubilia. Poſtremo, circumſpicere. Hinc luſtratio, & aqua luſtralis. luſtratus, a, um.

Tempeſtas.] Modo ſignificat ipſum tempus, modo tranquillum, & ſerenum tẽpus. Modo procellam. Hinc tẽpeſtuoſum, ſus, ſa. & tempeſtiue, tempeſtuoſe aduerbia.

Atrociter.] Aduerbium ab atrox, quod eſt, aſper, & crudelis. Hinc atrocia, & atrocitas, & atrociter, p aſperiter, & aſpere.

Immineo.] es. ſignificat inſto. Ouid. Imminet exitio vir coniugis, illa mariti, vt periculum imminet. i. inſtat.

Imbecillis, & hoc. le.] Imbecillus, ex in, & bacillum, quaſi baculo indigens, ponitur pro debili, & infirmo: vnde imbecillitas. i. infirmitas.

CAP XXIX.

V**Alue.**] &c. oſtia ſunt, quæ in ſe replicantur, geteilt thuer.

Cum vaſis, non vaſibus.] Nam vas vaſis eſt ge. maſ. pro vadimonio. vas vadis neu. In plurali ſecundæ declina. vaſorum in genitiuo, vaſis in dati. & ablat. pro inſtrumento ad aliquid capiendum idoneo: dimi. ſunt vaſculum, & vaſillum. i. paruum vas. Hinc vaſare, & conuaſare.

Piaculum.] li. & per apocopen piaclũ, ſacrificium, cultus. Aliquando dicitur crimen, flagitium, peccatum, vt hoc loco, à pio, as.

Antiſtes.] tis, tam fœm. quàm maſ. ge. qui in aliqua re excellit, & anteſtat. Sic antiſtites eccleſiæ dici poſſunt Latine, qui vulgo præpoſiti, vel prælati vocitãtur, nos modo Epiſcopos, antiſtites appellamus. Cice. fuit eloquentiæ antiſtes. In fœmi. Valerius Ma. lib. i. poſuit. Poticij ab Euandro edocti antiſtites ſacri, iſta verba Liuius libro. i. Hæc Valerius. Ne deæ vetuſtis ritibus perita deeſſet antiſtes.

Derepente.] Aduerbium temporis. Turpilius in Betontibus. Eũ derepẽte vxorem audio ducere. Ennius in Phœnice. Ibi tum derepente ex alto in altum deſpexit mare. Affranius in incendio. Non vſquequaq; idoneum inuenias locum, vbi derepẽte cum velis facias lutũ. Varro in ſeſqVlyſſe. In teſpiadum oro derepente. Terentius in Hecyra. Ita corripuit derepẽte tacitus ſeſe ad filiam. Nonius Marcellus autor.

CAP. XXX.

P**Haſe.**] Hebraice, Latine tranſitus dicitur, quia tunc ex Aegypto in patriam remigrauere Iudæi. Paſcha Græce dicitur.

Pius.] Quãdoq; religioſum ſignificat. Verg. Dijs meliora pijs. Interdũ miſericordem, benignũ, vt hic, & Cicero. Nõ ſecus in me pius q̃ pater in filios. Nonnunq̃ caſtum. Quintilianus. Et pios amores & pudicos. Pius dicitur in deos, pius in patrem, pius in filium. Contrarium eſt impius. Sed piens facit pientior & pientiſſimus. Pijſſimus vero verbũ (Cicerone teſtẽ) Latinis auribus inauditum eſt.

Occurro.] ris, id eſt, obuius fio. Hinc occurſus, eſt obuiatio. Quandoq; eſt in mẽtem venire. Aliquando offerri. Interdũ obſtare. Venienti occurrite morbo. Hinc occurſare.

Tandem.] Significat demum, ad poſtremum. Aliquando coniunctio eſt expletiua. Interdum ponitur pro aliquando. Nõnunquã pro vix. Item pro ſaltem. Poſtremo pro tamen. In interrogatione habet quiddam vrgens.

Perfuſus.] a, um. id eſt, repletus, à perfundo, quod eſt ſpargo, fundo per omnes partes. Hierony. Spiritus ſancti imbre perfuſa eſt omnis creatura. Hinc perfuſio.

Proſelytus.] Dicimus in penult. cum y Græco & t. exili. valet aduena, & peregrinus, ſubinde explicatum.

Celebritas.] Solennitas, & frequentia eſt. Quintilia. Ante omnia futurus orator, cui in magna celebritate, & in media Reſpub. viuendum eſt, aſſueſcat à puero nõ reformidare homines.

CAP. XXXI.

R**Ite.**] Aduerbium à rito ſecundũ Priſcian. & ſignificat recte. Vel, vt Varro ait, quia quod fit rite, id ratum, & rectũ eſt.

Mane.] Diei principium, cum dies clarus eſt, ab obtentu boni ominis. Manum enim veteres bonum dicebant. Hinc qdam bonum mane dicunt, quod tolerabilius eſt quàm bonum ſero. Nam mane nomẽ inuenitur. Neutra tamen polita oratio eſt. Perſius dixit: Cla℞ mane. Bene mane, vaſt fru.

Vaco.] as, eſt operam dare. Interdum, vacuum eſſe. Aliquando ad nihil vtile eſſe, ſuperfluum eſſe, ſuperabundare. Imperſonaliter nonnunquàm ponitur vacat, id eſt ocium, vel vacuum tempus eſt. Iuuenalis: Si vacat & placidi rationem admittitis, ædam, id eſt, ſi ocium eſt. Vacuna pe. prod.

dea

dea eſt, quæ vacantibus, & ocioſis præeſt. Ouidius lib. vi. Faſto. Nam quoq; cum fiūt antiquæ ſacra Vacunæ, Ante vacunales ſtantq;, ſedentq; focos.

Percrebreſco.] es. vel percrebreſco, à crebreſco, quod eſt celebris fio, & diuulgor, vt fama percrebuit, id eſt, vulgata eſt.

Humus.] Terra eſt madefacta, à quo humeus, a, um. humor, humidus, a, um. humeo, humeſco, humiditas. humi aduerbiū. Humo, as. Humatus, a, um. Exhumare. Exhumatus, a, um.

CAP. XXXII.

Obturo.] as, pe. prod. ſignificat occludo. Horatius: Obturem patulas impune legentibus aures. Hinc obturatio, obturator, & obturatrix: à Græco enim θύρα quas oſtia vocāt, deriuatur. Me fugit an recte cum aſpiratione ſcribatur, vt quidam cum aſpiratione ſcribendum putant. Hoc verbo omnibus os obturabis.

Deludo.] is. idem eſt, quod derideo, decipio. Plautus in Aſi. Furcifer etiam me deluſiſti? Idem: Quid me deluditis, & nocte excluditis foras? Hinc deluſor, & deluſio. Deluſus, a, um. Lupum deluſit hiantem.

Apotheca.] æ. cella eſt vinaria, nō vnguentaria, & pharmacopolium, vt imperitum vulgus opinatur, eyn vvein keller.

Præſepe.] pe. prod. & præſepium, & præſepes fœ. gene. à præſepio deducitur. Plaut. Præſepes mea eſt: vulgari lingua, eyn krippen. Præſepe autem ſtabulum dicitur, in quo equi, muli, & cætera animalia continentur. Vergilium citarem, ſed nolo. Præſepe etiam quandoq; lupanar dicitur. Vide Ciceronem in Piſo: & Horatium. Præſepium vero locus in quo pabulū animalibus datur. In ſtabulo ſunt ampla præſepia. Columella autor.

Legatio.] A lego, as, quod eſt in legationem mitto: eſt illa miſſio, & functio muneris delegati. Hinc legati, qui legatione funguntur, quos Gotthici ambaſiatores vocant barbariſſime. Item legatus eſt, qui imperatoris vicem tenet, eyn ſtathalter, vt Legatus principis. Item Legaticus, a, um. Legare, eſt bona teſtamento relinquere, vt hāc vineam mihi patruus legauit moriēs. Hinc Legatum, legator, legatarius &c.

Vniuerſus.] a, um. quaſi omīs ad vnū verſus, id eſt, ſine aliqua exceptione, & in ſingulari numero eſt idem, quod totus, vt vniuerſus ager, vniuerſus exercitus. In pluratiuo ſignificat omnes coniunctim. Hinc fit in vniuerſum, quod dicunt vniuerſaliter. Vniuerſalis, le. Græce Oecumenicus, a, um.

CAP. XXXIII.

Abominatio.] Ab abominor, quod eſt, execror, faſtidio, & quaſi pro malo omine habeo: idem eſt, quod execratio, faſtiditio. Sed hoc loco, & Matthæi. xxiiij. & Danielis. ix. Abominatio ſecundum veterē ſcripturam, idolum nuncupatur, vel antichriſtus, vel imago Cæſaris, quam Pilatus poſuit in templo, aut Hadriani equeſtris ſtatua.

Militiam cœli.] Hic vocat planetas, ſtellasq;, videlicet Iouem, Martem, Saturnum, Venerem, & cætera id genus portenta.

Colo.] is. hoc eſt, adoro, veneror. Vergil. lib. ix. Aeneidos. Summe deum ſancti cuſtos Soractis Apollo, Quem colimus. Plautus: Ego te ſemper vt parentem colui. Eſt & exercere. Item habitare. Aliquando diligere. Interdum ducere. Nonnunq̄ arare. Hinc agricola. Interim ornare. Hinc cultus us. corporis, eſt ornatus. Cultura. Agricultura.

Irrito.] as, penul. prod. ſignificat prouoco, iramq; incendo. Sed irrito pe. cor. eſt caſſo, improbo, non ratum volo, oſtendo, facio. Hinc irritatio & irritamentum. Hinc Irritabilis, le, qui facile irritatur.

Coanguſtatus.] a, um. à coanguſtor. Lego anguſtus, id eſt, ſtrictus, à quo anguſto, as, quod eſt ſtringo, arcto. Vnde & coanguſto, vt in Euangelio: Et coanguſtabunt te vndiq;. Hinc anguſtia. Anguſtus, a, um.

Conuallis.] Planicies, ex omni parte cōprehēſa montibus, collibusq;, dicta (vt inquit Varro) quaſi cauata vallis. Hinc Lilium conuallium.

Reuereor.] ris. compoſitum à vereor, ſignificat idem, quod venerationi habeo, & veneror, ſuſpicioq;. Hinc reuerentia. Iuuenalis: His nullus verbis pudor, aut reuerentia menſæ. Diſtichon elegās Hartmanni Ibacchij: Attica Germanum Pallas reueretur Eraſmum, Et colit Hollandum Muſa latina virum.

CAP. XXXIIII.

Simulacrum.] cri, ſcribitur Latino i. & in fine c. non aſpirato, pe. longa ſemper, quia à ſimulatum venit, ait Henricus Bebelius. Et proprie eſt ficta alicuius imago, Græce idolum. Quidam cum aſpiratione ſcribunt.

Tumulus.] Terra tumens eſt, id eſt, collis. Aliquādo dicitur ſepulchrum. Hinc Tumulus honorarius, Græce Cænotaphium dicitur. Tumulo, as.

Delubrum

Delubrum.] Locus in quo dei ſimulacrũ eſt. Alij pro loco ante aras vbi aqua currit accipiunt. Seruius ait eſſe quod vno tecto plurima complectitur numina, eyn tempel, oder eyn byldniſs, eyn Goets.

A commentariis.] Qui præeſt cõmentarijs. Aſconius commentarienſem vocitat.

Sarcio.] is, ſignificat integrum facio. Hinc ſartores, & ſarta tecta. Item ſarcire cõponere eſt, per tranſlationem damnum ſoluere ſignificat. Ab eo reſarcio, is, compoſit. eſt inſtaurare.

Lapidicina.] Locus vbi lapides cædũtur. Latomia Græcis dicitur.

Commiſſure.] Iuncturæ quales ſunt tabularum, & aliarum rerum ferruminationes, & coaſſationes: dictum Exodi in dictione incaſtratura & ſcholab.

Contignatio.] Eſt textura ipſa & coaſſatio trabium, tignorumque à contigno, quod eſt tignis tectum iungo. Eſt & ſolarium domus: ſiue ſtratum ſit cæmento, lateribuſve, ſiue non ſtratum. Eſt enim ſuperior & inferior contignatio.

Vrgeo.] es, ſignificat cogo, premo, impello. Item eſt inſiſtere. Item tegere. Vergil. Qui ſaxo ſuper atque ingentis pondere teſtæ Vrgerēt. Item accelerare. Idem: Veſte tegens tibi quam noctes feſtina dieſque. Vrgebam & tela curas ſolabar aniles. Vrgere inſtitutum vel propoſitum, vrgere opus, neceſſitas vrget, calceus vrget. Prouerbium: Sopor me vrget.

Effero.] Eſt extra fero. Vergili. Me efferre pedem genitor? Hinc efferri cadauer, dicitur cum celebratur funus, vel dum ſepelitur, quaſi extra domum ferre. Alia ſignificata tranſeo ſilenter. Sed effero, as, ſignificat efferum. i. crudelem facio. Hinc efferus, a, um.

Conflare.] Eſt ſimul flare. Interdum eſt ſufflare. Aliquando ſignare. Nonnunq̃ cõcitare, contrahere, & de malo dicitur, vt cõflare inuidiã, inimicitias, odia. Dicimus quoq; conflare æs alienum, quod eſt facere ſe debitorem alienæ pecuniæ, vt hoc loco. Interim ſignificat congregare, conficere, creare.

Emollio.] Eſt valde mollio. i. molle reddo. Plinius: Quæcunq; emoliri opus ſit, anſerino adipe curãtur. Hinc emollitus, a, um.

Vna.] Aduerbium acuitur in fine ad differentiam ablatiui noĩs vnus, & ſimul ſignificat. Aliqñ in oratione ponitur gemina [illegible], & habet quaſi eandẽ vim, quã habet tum & cum. Cicero: Vna & id quod facio probabit, vna & in hac cauſſa profecto neminem præponendum mihi eſſe exiſtimabit.

CAPVT XXXV.

Lebes.] Vas æneum in quo res bulliunt, vt docet Porphyrion, & eſt gen. maſcul. & fœmi. Ouidius: Viginti fuluos operoſo ex ære lebetes. Inuenitur & lebeta, æ.

Cacabus.] Penult. corre. à multis dicitur olla in qua pulmentarium coquimus. Nomen à ſono tractum, quem ſupra ignem poſita facit. Paulus Iurecõſultus: Inter ahænum quod ſupra focum pendet, & cacabum non multum intereſt. Nam hoc puls coquimur, in illo aqua ad potandum calefit. Apitius: Capita porrorum ſimul elixabis in cacabo nouo, vt aqua ad tertiam deferueat. Græce κάκαβος, ου, ſcribitur. Vide Petri Gillij Lexicon.

Euphrates.] tis, vnus eſt ex fluminibus, qui de paradiſo exundant. Et interpretatur frugifer, ſiue fructificans, aut creſcens, Gene. ij. Deute. I. Hebraice pherath dicit.

Verum.] Coniunctio eſt copulatiua, & ponitur pro ſed, & ſæpe iungitur cum tamen, vt veruntamen, & cum enimuero, & cum enim.

Oppido.] Penultima correpta, contra vulgi morem, aduerbiũ eſt, & ſignificat valde, multum, vt dicit Nonius. Quãdoque accipitur pro ſtatim, cito, vero. Plautus: Reddidi omne aurum oppido. Interdum iungitur cum quàm, vt oppido q̃ libens feci.

Mauſoleum.] ei, tetraſyllabum, pen. producta, eſt ſepulchrum, quod Arthemiſia Mauſeli vxor ædificauit ita egregijs operibus, vt inter ſeptem mundi miracula computaretur. Propertius: Nec Mauſolei diues fortuna ſepulchri. Ab hoc ſepulchro omnia precioſa ſepulchra Mauſolea dicuntur.

Replico.] as, à plico, as, compoſitum, proprie ſignificat diſſoluo. Plautus: Replica tricam atq; extende. Et replicare eſt etiamnum rurſus explicare, dicere. Plinius: Quũ ſæpius ille replicaſſet, tandem perſuaſit. Hinc replicatio, & replicas conticeo.

CAPVT XXXVI.

Amoueo.] es, id eſt, de alio moueo, ſiue remoueo. Plautus in Amphytriõe: Amoui à foribus maximam moleſtiam, id eſt, abegi, expuli. Sic Terentius: Ego hunc amouebo. Hinc amotio, & amotus, a, um.

Abduco.] is ſignificat inde, ſeu extra duco. Interdum eſt alienare, à perſona abſtrahere. Aliquando pro ſimplici ponitur. Hinc abductio, & abductus, a, um.

Commoueo.] es, ſignificat perturbo. Terentius: Commoueo hominem. Interdũ

à propoſito deflecto, & quod volo perſuadeo. Nonnunquàm ſignificat lædere. Aliquando recedere. Hinc commotio, & commotus,a,um.

Subſanno.] as,& ſubſannor,aris,paſſiuum,à ſanna fit, quæ ſolutus riſus dicitur, eſt idem quod irrideo. Hinc ſubſannator, & trix,& ſubſannatio.

Paruipendo.] dis, idem quod nihili, flocci,nauci,vilipendo,contemno,eleuo,abominor,&c. Hinc paruipenſio,& paruipenſus, a, um.

Decrepiti.] Autore Donato,à crepitu, quorum plangore familiæ funera ita conclamata fuerant. Vel à crepero,quod in dubio vitæ ſint conſtituti. Hos Terentius ſilicernios: Plautus capulares ſenes vocat. Hinc ætas decrepita.

Sabbatum.] Lactantio teſte libro ſeptimo,cap. xiiij. lingua Hebræorum à numero nomen accepit, & eſt ſeptimus dies. Subſcribit Iuſtinus Hiſtoricus. Nam ſabe eorum lingua ſeptem ſonat. Alij requiem interpretantur. Hinc ſabbatiſmus.

Cyrus.] ri, rex Perſarum, vt hoc loco: & venter dicitur, Hebræi choreſch dicunt. Porro Cyri duo fuerunt, maior de quo Auguſtinus loquitur tertio libro de Ciuit. dei cap. xiiij. qui Aſiam,Scythiam,totumq́; orientem domuit, eo tempore quo Tarquinius Superbus regnabat Romæ: Cræſum Lydorum opulentiſſ. regem cepit, à Thomiri Scytharum regina captus & interfectus eſt, capite in cacabum humani ſanguinis plenũ coniecto,vt ſanguine ſe humano ſaturaret, quem tantopore ſitierat. Plutarchus, Strabo,Trogus,Herodotus, & alij quàm plurimi Græci autores. Herodotus μεγάλον βασιλῆα, id eſt,magnum regem vocat. Vnde & cæteri Perſarum reges ſic vocari voluerunt. Alter fuit Cyrus minor,Darij filius Artaxerxis frater, cuius ἀνάβασιν, id eſt, aſcenſum in Perſiam ſcripſit Xenophon. Si plura de Cyro ſcire deſideras, lege Lodouicum Viuem ſuper Auguſtinũ de Ciuitate dei, libro decimo octauo,capite xxvi. Longum foret omnia recenſere & forte faſtidioſum,licet doctis iucundum, & delectabile ſit. Cyrus vero nomen duorum fluuiorum, quorum vnus eſt in Albania, alter in Media.

QVARVNDAM DICTIONVM

ſcholium in Orationem Regis Manaſſe.

Abyſſus.] ſi,eſt immenſa aquarum profunditas & gurges,voragoque, & barathrum.

Inſuſtentabilis.] Num Germanum ſit vocabulum,doctioribus iudicandum relinquo. Ego tamen tranſlatorem non ſuggillo. Capitur tamen hoc loco pro intolerabili & importabili.

Longanimis,vel longanimus.] Vtrunque bene,Græcis macrothymus dicitur,qui eſt perſeuerantis animi, æquanimiter tolerans & patiens. Contrarium puſillanimus, vel mis. Hinc longanimitas, eſt tolerantia, Græce macrothymia, longanimiter aduerbium.

Incuruatus.] a, um, ab incuruo, as, quod eſt incuruum facio, hoc eſt,preſſus, grauatus, deiectus. Hinc incuruus eſt valde curuus.

Flecto.] Significat inclino, voluo, duco. Hinc dicimus: flectere genua. Seruius: Cum quadam moderatione ducere, ait, ne tenera adhuc virgulta concutiantur. Cõpoſita nota ſunt, circumflecto, reflecto, offlecto, deflecto. Vnde flexilis, e, flexibilis, e, idem. Flexanimus, a, um. Oratio flexanima, dea Flexanima, Pitho,Suadela. Flexura,flexuoſus,a, um, flexipes. Efflexumines,ſiue flexamines Romani milites,alias celeres, & troſſuli dicti.

Imprecans.] Ab imprecor, & in bonum, vt hic,& in malum accipi ſolet. Hinc imprecatio.

¶Secundi Libri Paralipomen.
FINIS.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI

in Eſdram & Nehemiam, ad Domnionem & Rogatianum,expoſitio.

Vtrum difficilius ſit facere, &c.] Duos Eſdræ, & Nehemiæ libros,probat diuus Hieronymus in hac præfatione, qui apud Hebræos vnico volumine continentur. Tertium & quartum improbat.

Statuo.] Eſt idem quod deliberare, vt hic,necdum ſtatui,id eſt,deliberaui. Item ordinare, dedicare, firmiter ponere. Hinc ſtatutum

ſtatutum, eſt decretum, placitum, ſcitum, ordinatum, dogma.

Ceruices premit.] Hoc eſt, collum.

Faſcis.] Hic pro onere, pondere, ponitur. Vergilius: Ego hoc te faſce leuabo. Item faſces pluraliter, pro poteſtate. Hinc dicim9: Illius nunc faſces ſunt. Submittere faſces. Aliquando honores ſignificat. Hinc faſciculus, diminutiuum.

Conſpuendum ſit.] Id eſt, ſputis, ſcreatibuſque conſpurcandum, exibilandum, fœdandumque: à conſpuo, is. Hinc conſputus, a, um.

Vitetiſq; eorum ſupercilium.] Superſcilium, faſtuoſam arrogantiam, ſuperbiamque dixit. Mire vero taxauit quorundā mores, qui veluti e ſublimi pronunciant de ſcripturis aliorum, tanquàm Areopagitæ, & Ariſtarchi, neq; quicquàm illis ſatisfacit, cū ipſi neq; poſſint quicquàm ædere, ſi velint, neque velint, ſi poſſint.

Exemplar.] Et exemplum differunt, exemplar eſt, ex quo ſimile faciamus, quod Græci antitypum & prototypum vocant. Exemplum vero quod ſequamur, aut vitemus, autor Feſtus Pompeius.

Librarii.] Qui libros tranſcribunt, hic dicuntur, quos nos Notarios & Copiſtas, barbare opinor, appellamus. Librarius etiā qui libros, aut concinnat, aut venum exponit. Hic etiam bibliopola Græcis dicitur. Itē librarius à libra, is eſt, qui partiendis penſis præficitur.

Nec apocryphorū tertij, & quarti, &c.] Apocrypha dicuntur recondita, ſiue occulta, quod ea non legerentur publicitus, ſed priuatim ac domi, pro ſuo cuiuſque animo. Mirum cum Hierony. tertium & quartum Eſdræ librum inter apocrypha numeret, & quod in eis ſcriptum eſt ſomnia vocet, qui factum ſit, vt ijdem nunc citra diſcrimen vllum legantur à nobis. Puto eccleſiæ conſenſum id facere, cui neutiquàm obſtrependum eſt.

Que Latiori opere.] Hoc eſt, fuſiori libro & lucubratione. Nimirum libro de optimo genere interpretandi.

Ad compendium veniam.] Compendium eſt id proprie, quod parſimonia quadam ſeruam9. Dicitur & vtilitas, & lucrum. Et compendium breuitas eſt, in qua tamen vtilitas ſit, quales ſunt libri in quibus breuiter materia colligitur. Hoc modo hic loci capitur. Dicitur & methodus, & ratio, & epitome, hoc eſt, breuiarium.

Clauſis (quod dicitur) oculis.] Quod eſt Andabatarum, hoc eſt, cæcorum oculis depugnare. Nam Andabatæ populi clauſis oculis pugnabant. Ideo Andabatarum more pugnare dicimus, quum aliquis parum diligenter, & quaſi clauſis oculis quippiam agit, autor Polydorus Vrbinas.

Et Hebionitas.] Hebionitæ hęretici fuere ſemiIudæi, & ſemiChriſtiani, quorum hodie, vereor, maxima turba eſt.

Et per Origenis laborem in hexaplois eccleſiæ dedicarunt.] In quibuſdam vetuſtis exemplaribus non eſt hexaplis, ſed hexaplois, quod tamen idem eſt. Nam Græci ſic ſcribunt ἑξαπλόις, id eſt, ſexcuplicibus, quod ignorātes putabant eſſe duas ſyllabas, cum ſit vna apud Græcos, videlicet οι, diphthonpus propria. Dedicarunt eccleſijs dixit, quod Origenes ea admiſcuerit æditioni, quę legebatur in eccleſijs.

Itaque licet hydra ſibilet.] In vetuſtis legimus, licet excetra ſibilet. Hydra, ſerpens eſt ſepticeps, olim in Lerna, & Argiui, & Mycenæi lacu, paludeq; victitans, multorum capitum, vt poetæ fingunt, quorū aliquot exciſis, totidem continuo renaſcebantur, quam beſtiam Hercules tandem poſt clauę ictum, ſagittarumq; impetum, igne demum exuſſit, vicit, & docuit mori. Strabo libro Geographiæ viij. Hinc adagium: Lerna malorum, hoc eſt, ſentina & mare. Hæc & excetra dicta eſt, Græco vocabulo echidna nuncupata. Ouidium ſuperſedeo.

Victorque Sinon incendia iactet.] Libro ſecundo Aeneidos. Ruffinum, opinor, notat hoc hemiſtichio, id eſt, dimidio verſu Vergiliano. Hic Sinon ſub æquo Duræo, hoc eſt ligneo, incluſis militibus noctu aperto, prodidit Troiam. Autolycus quidem fur fuit, qui ſe varias formabat in ſpecies. Habuit autem filios Siſyphum, vnde natus eſt Sinon, & Auctoliam, inde Vlyſſes: conſobrini ergo ſunt, nec immerito illi dat & fallaciam: & proditionis officium, ne multum diſcedat à fabula. Nam ſecundum Euphormionem Vlyſſes hoc fecit. Hactenus Donatus ſuper ij. Aeneidos. Nec ſi miſerum fortuna Sinonem Finxit, &c.

DICTIONVM QVARVNDAM IN primum Eſdræ librū explicatio.

CAPVT I.

Eſdras.] Scriba legis, interpretatur adiutor, Hebræis Eſra dicitur. Hic fuiſſe dicit Scriba legis peritiſſimus, quē Hieronymꝰ tradit fuiſſe Ioſedech, cuius filius fuit Ieſus ſacerdos magnus, quē ferunt incenſos à Chaldæ legis libros memoriter reſtituiſſe non ſine numine, cōmutaſſeq́ literas Hebraicas, ne cū Samaritanis, qui ex gentibus in Iudæam venerant, Iudæi miſcerentur. Autor Euſebius. Eis poſtea literis vſi ſunt Iudæi figura tantum & apicibus à Samaritanicis, quæ fuerunt priſcæ illę à Moſe datæ, diſcrepantes. Hactenus Viues.

Traduco.] Ex trans & duco ſignificat de loco ad locum duco. Ambroſi. Tranſduco vſus eſt. Aliquando eſt ad vlteriora ducere. Interdum transferre. i. interpretari, ex vna lingua in aliam. Hinc translatio. Nōnunquàm agere ſiue præterire. Interim infamare. Martialis: Multoq́; traduceris Apher. Poſtremo ſignificat nutrire, fouere, ſuſtinere. Ab hoc tradux in nominatiuo ſingulari. Sunt autem traduces in vitibus, qui aliunde tracti ac propagati ſunt. Hinc traductio. Matthæi ſecundo acuratius explicatum offendes.

Subſtantia.] æ, eſt quæ per ſe ſubſtat, Græci hypoſtaſin vocant. Interdum pro materia, & quaſi eſſentia, & ſoliditate, ac neruis cuiuſque rei ponitur. Nonnunquàm, imo ſæpe pro facultatibus, vt hic loci.

Supellex.] Et hæc ſupellectilis, & hoc le, dicitur domeſticum patrisfamilias inſtrumentum, ſicut docent Iuriſconſulti, apud quos titulus eſt de ſupellectili legata, cuius nomine (vt inquit Pomponius) continentur omnia domus vtenſilia, menſæ, lecti, ſcamna. Perſius: Tecum habita vt noris quàm ſit tibi curta ſupellex.

Sponte.] Aduerbium, ſignificat naturaliter, vt arbores multæ naſcuntur ſponte. Aliqñ ſignificat ſine requiſitione, vt ſponte ad te venio. Capitur interdum nominaliter, & in ablatiuo tantū vt ſponte mea. Hinc ſpontaneus, a, um, quod eſt voluntarium, ac naturale. Quāquàm ſpontaneus, vltroneus, erroneus apud veteres poetas non legerim, non tamen omnino damnanda exiſtimo, q;bus diuus Hierony. & Ambroſius & alij eccleſiaſtici doctores crebro vtuntur.

Mithridates.] Pen. cor. ait Calepinus, filius fuit Gazabar, Hebræi habent Theſaurarius regis, teſtatur Ioſephus, & iij. Eſdrę ij. idem. Item fuit rex Ponti, qui xlvi. annos cū Romanis bellum habuit, ter victus fuit, & tandem veneno proprio vix mori potuit. De hoc plura Plin. lib. xxv. & Lucanus eum ſecutus lib. I. Hinc Mithridaticum vnguentum, antidotum, quod ex rebus. liiij. conficitur, & nunc vulgo autoris nomine vocant Mithridatem. Porro hic fuit fortiſſimus rex Ponti, cui bellum eſt à populo Romano indictum, quod Nicomedem e Bithynia expuliſſet, ac bellum exarſit ſupra modum, poſtea quàm rex quicquid ciuium Romanorum in ſuo regno negociabatur, vno die iuſſit occidi. Huius opes luxauit Sylla: fregit L. Lucullus: extinxit Gneus Pompeius, qui totum eius regnum in poteſtatem Romi. redegit, ipſo occiſo. Plutarchus in vitis, & Appianus Alexandrinus in Mithridatico, Florus, & alij autores.

Scyphus.] Græcum eſt, vaſi potorij genus, quo vſus fuit Hercules, ſicut Cantharus, quo vſus eſt Liber pater vini, ſic ſcribitur cum ſ. in principio, & differt à cypho, ſine ſ. Nam cyphi, ſine ſ. genus ſuauiſſimi odoris eſt Hieronymo teſte.

CAPVT II.

Prouincia.] Proprie enim prouinciæ dictæ ſunt regiones longe ab Italia, bello acquiſitæ, quod eas Romanus populus peruicerit. Prima omnium Sicilia, prouincia eſt appellata, vt docet Cicero in quar. in Verr. Hinc factum vt ipſe magiſtratus, & omne onus prouincia vocetur, vt tradita eſt mihi hæc prouincia, hoc eſt, id onus, is labor impoſitus. Græcis Eparchia dicitur, & Eparchiotes prouincialis.

Genealogia.] æ, Græce ſic γενεαλογία, eſt ſermo de generatione & origine.

Vnus.] Vnum eſt principium numeri. Ouidius primo Metamorphoſeos: Vnus erat toto naturæ vultus in orbe, Quem dixere chaos. Ponitur & pro ſolus, in quo ſignificato recipit aliquando genitiuum, vt vna ouium. Accipitur & pro primus, exempla in confeſſo ſunt.

Impenſa.] æ, ponitur pro expenſa, idem impendium.

Solidus.] di, hoc loco capitur pro nūmi genere, pro in præſentia vtimur, cum dicimus viginti ſolidos libram cōſtituere. Reliqua ſignificata dicta ſunt alibi.

Mina.] æ, Græce Mna, libra, genus ponderis, ſiclos ſexaginta habens qui faciunt obolos mille ducentos.

CAPVT III.

Holocauſtoma.] Et Holocauſtum ſacrificium dicitur totum exuſtum. Græci

Græci ſcribunt holocautωma.

Baſis.] Græcum eſt, à noſtris poteſt ſuſtentamentum, gradus, greſſio, firmamentum, depoſitio, ſuſtentaculum dici.

Jugis, & hoc ge.] Dicitur aſſiduus, cõtinuus, quaſi ſemper iugo adfixus. A quo iugiter aduerbium, i. aſſidue, continue.

Ultro.] Ab vltra fit, & ſignificat vltra, ſiue inſuper. Interdum ſponte. Hinc vltroneus. Aliquando praue & peruerſe, ſeu verſa vice, ac prior. Vltro citroq; ſignificat id q̃d vulgo dicitur, huc & illuc: & tam in factis, quàm dictis.

Latomus.] mi, ſine h. med. cor. lapidicida dicitur qui lapides cædit.

Joppe.] Oppidum Paleſtinæ maritimum in tribu Dan, vbi hodie ſaxa monſtrãtur in littore, in quibus Andromeda relegata, Perſei quondam viri ſui fertur liberata fuiſſe præſidio. Et pulchritudo, ſiue decor interpretatur. Ioſue xix. Actor. ix. A barbaris nunc Sappho appellatur.

Commixtim.] Aduerbium qualitatis apparet, aut congregandi, ſignificat mixtim ſeu confuſim, à commiſceo, es.

CAPVT IIII.

Aſſuerus.] ri, ſicut teſtatur Ioſephus, fuit Cyrus, Xerxis filius, qui poſt Darium patruũ Perſidæ rexit imperium. Hinc Cyrum dixit Artaxerxem apud Græcos vocari, qui longimanus cognominatus, regnauit xl. annis, interpretatur princeps, & caput, pater Darij regis Medorum. Hebraice Ahaſſuerus. Hic à Metaſthene Perſa, Artaxerxes Aſſuerus vocatur.

Syriace.] Aduerbium, eſt more Syrorum, aut Syra lingua loqui.

Rheum, Beel, Theem.] Expoſitores noſtri Latini fere omnes dicunt, tria eſſe nomina propria hominum ſcripturientiũ hãc epiſtolam. Sed forte errore labuntur ob linguarum Syriacæ, & Chaldaicæ ignorantiã, quæ duæ, Hieronymo teſte in prologo galeato, eædem fere ſunt. Idcirco iuxta dialectum, id eſt, linguæ proprietatem, prima dictio Rheum, proprium eſt hominis, & interpretatur pius, & miſericors, aut Syriace amicus, nomen viri, ſequentes duæ, ſcilicet Beel, Theem, ſunt appellatiua nomina, officium & munus ſuum exprimentia. Beel ſiquidem dominum ſonat, vel magiſtrum, vel idωlum potius. Theem vero ratiocinationem, nos Latini à rationibus nominamus, qui ſuppu tatione & calculis rem peragunt.

Uectigal.] Seu vectigale, precium quod pro vectura penditur: Græci τέλος nominant.

Redditus.] us, à reddo, verbo deriuatur. Dicuntur autem redditus, proprie prouentus agrorum: quàmuis per tranſlationem pro omni prouentu ponantur. Hinc annui redditus dicuntur, qui potiſſimum Minoritis, iuxta vitæ profeſſionem, interdicuntur.

Noxa.] æ, pœna dicitur. Vnde noxæ dedere aliquem, dicimus pœnæ tradere, ob noxam quæ ſignificat culpam. Item: Extra noxam ſum, hoc eſt, extra culpam. Noxia tamen culpa eſt. Plautus in Mer. Nihil magis manifeſte teneo, innoxia es, quàm noxia. Hinc noxius, a, um, quod nocet. Innoxius, qui non nocet.

Nephas.] Alij per f. ſcribunt, ſic nefas, hoc eſt, impium & execrabile, à quo fit nefandum, & nefarium, hoc eſt, ſceleſtũ, & q̃d ne fari quidem liceat. A quibus nefantia & nefaſti dies, quibus fari non licebat.

CAPVT V.

Aggeus.] æi, nomen prophetæ de xij. minoribus, & ſecundum Hieronymum ſuper eundem primo capi. interpretatur feſtiuus, ſiue ſolennis, aut gyrans. Alij cum aſpiratione ſcribunt Haggæus.

Inhibeo.] es, ſignificat retineo, comprimo. Hoc differt à prohibeo, quod prohibere generale ſit, etiam ante rem incœptam: inhibere, re iam incœpta. Illud vetat ne quid facere incipias, hoc ne pergas, ſed potius deſiſtas. Hinc inhibitio. Et nautæ inhibere remis dicuntur, cum nauem retro vertunt.

Impolitus.] a, um, eſt incultus, inelegans, inuenuſtus: ab impolio, is, vt impolitus ſermo, & impolite loquitur.

Bibliotheca.] æ, tam librorum per ſe magnus numerus, quàm ipſe locus vbi libri ſunt, appellatur, vt Vlpianus libro xxxij. Digeſtorum ſcribit. Auſonius: Emptis quod libris tibi bibliotheca referta eſt: à biblos liber, & theca repoſitorium: à Latinis libraria dicitur, penult. prod.

Utroque.] Aduerbium loci, hoc eſt, ad vnum aliquem locum, & ad alterum. Liuius: Vtroq; loco. Sed vtrum aduerbium, modo interrogantis eſt. Plautus: Vtrum id verum putas an non? Modo dubitantis. Seneca: Vtrum id nobis conueniat, animaduertendum. Componitur quandoq; cum nam, vt hoc loco, & ſignificat an.

CAPVT VI.

Ecbatana.] Numero pluratiuo penultima cor. Metropolis eſt Mediæ, vel vt

quidam exiſtimant, regionis magnæ nomen eſt. Eſt & Ecbatana vrbs in Syria, quæ Epiphania quandoq; vocata fuit: ac per g etiam ſcribi poſſe quidam teſtantur ſic, Egbatana, ſiue Ecbatanis. Porro certiora hic & compertiora addam de Ecbatanis, quod interpretatur frater mortis. Nomen regionis ij. Machabæorum ix. Ecbatanis idem. Hebraice Echmatha. Metropolis maioris Mediæ à Seleuco, vt inquit Volaterranus libro xij. ſeu vt autori hiſtoriæ Iudith primo placet, ab Arphaxato Medo condita, vbi reges (eo quod frigida ſit) æſtiuare ſolent. Hæc Ptolomæo libro vi. ἀχβάτανα, Stephano vero de vrbibus interdum ἀγβάτανα, interdum ἐχβάτανα dicitur.

Medena.] Penultima produ. quidam pro loco in regione Mediæ accipiunt: ego ſaluo ſaniori iudicio, à Media deriuari Medenus, a, um, puto. Medena, menſura, vel abundans, ſiue indumenta interpretatur. Hebraice Madai.

Commentarius.] ij, & commentarij pluratiuo numero, libri ſunt, in quibus late, fuſeq; res, ſed breuius quàm poterant explicantur, cum in his ſimpliciter & quaſi per capita deſcribuntur. Sic Cæſaris commentarij dicuntur. Seuerus Caſſius nunquàm ſine commentario (Seneca teſte) locutus eſt. Etiam p autorꝫ expoſitione capitur, Græci di... ſin vocant: à quo diminuti. commentariolum, vel lus.

Sumptus.] Impenſa, quod pecunia impendatur vel exponatur. Plinius: Qui eã domum magno ſumptu ædificarat. Hinc ſumptuoſus, a, um, ſumptuarius, & ſumptifacio, ſicut ſonat Plautus: Si nunc me ſuſpendam, meam operam luſerim: vt præter operam reſtim ſumptifecerim.

Presbyter.] ri, Græcum eſt, Latine dicitur ſenior. Hinc presbyterium.

Proſpero.] as, & proſperor, aris, ſignificat proſper fio, vt hoc loco. Hinc proſper, & proſperus, a, um, & proſpere, proſperiter, & improſpere aduerbia.

Adar.] Menſis eſt Hebræis, apud nos Februarius duodecimus. Alibi fuſius dictũ.

CAPVT VII.

Ezra, vel Eſdras.] Idem Amram, pater Moſi & Aaron, ſacerdos & ſcriba legis, imo reparator doctiſſimus. Ipſe Hebraicas literas repperit, quibus nũc vtimur. Quidam eum Malachiam putant. Hic & Ioſedech dicitur, eius filius Ieſus ſacerdos magnus. Eſdram quidam putant Pentateuchi ſcriptorem, interpretatur adiutor.

Artaxerxes.] Perſarum rex, à Septuaginta dictus Darius, rex ſeptimus cognomẽto Longimanus, quoniam manuum alterã habuit longiorem. Fuit & alter Cyri iunioris frater, cognomento memor. Hic pauperi ſemitogato offerenti poculum aquæ frigidæ, reddere magna præmia iuſſit. Hinc Artaxerxæus, a, um. Tetraſtichon elegans M. Iacobi Horlini, olim præceptoris mei in Marpurg. Munus Erichtæos nequeat quũ mittere nummos. Cogitur heu vilis vilia dona dare. Sint licet exigui precij, tamen accipe noſtras Artaxerxæa mente precamur opes.

Edictum.] ti, ab edico, is, penult. producta, proprie decretum, mandatum, præceptum, conſulum, prætorum, ædilium, magiſtratuumq; eſt. Sæpe explicatum.

Fiſcus.] ci, dicitur pecunia publica, ꝓprie tñ apud claſſicos autores fiſcus principis dicitur, vt hoc loco. Aerarium vero publicum. Hinc fiſcalis, & hoc fiſcale, vt res fiſcales. Et confiſcari, vide Iureconſultos.

Corus.] ri, ſine h. menſuræ genus xli. medimnos continentis.

Batus.] ti, Hierony. autore, menſuræ genus eſt, quæ apud Hebræos dicitur Bath, decima pars Cori eſt, & de liquidis dicitur.

Annona.] æ, prouentus annuus eſt, & alimonia vnius anni, nõ ſolum frugum, ſed etiam aliarum rerum. Dictum ſubinde.

Preſes.] dis, eſt qui maius imperium habet omnibus poſt principem. Aliquando auxiliator, & defenſor dicitur. Hinc præſidium.

CAPVT VIII.

Genealogia.] æ, eſt ſermo de generatione & origine. A γενέα, quod eſt genus, generatio, progenies, nobilitas, natura, vniuerſum tempus humanæ naturæ, familia, &c. γενεαλογεῖν eſt genus recenſere, quærere de genere.

Euenit.] Med. producta in præterito, ab euenio, quod eſt obtingo. Euenit impersonale datiuo iungitur, id eſt, vſu venit, vt euenit mihi quod Polluci, vice prouerbij vſurpatur, quum duo commune munus obeunt, alter vero mercedem muneris aſſequitur. Polydorus autor.

Caſpie, arum.] Variæ portæ dicuntur montis Tauri in Media, vt autores Plinius, Ptole. & Strabo tradunt. Hinc montes Caſpij dicuntur. Et mare Caſpium, inter hos montes.

Crater, eris.] Vel cratera, ræ, penulti. prod. generis maſculini, genus poculi, ſeu

vaſis

vaſis grandis & patentis,cupā vocant.Quidam tres vrnas aiunt cōtinere.Statius,Verg. & Ouid. producunt pri.& ſecundā cratera.

Promoueo.] es, eſt vehementer, & vltra moueo,prolongo,vltra eo. Teren.in Andria:Eho tu impudens non ſat habes,quod tibi dieculam addo , quantum huic promoueo nuptias.i.prolongo,prorogo. Hinc promotio & promotus,a, um. Eo vſq; promouit iam in literis, vt alios docere poſſit.

Satrapa.] pæ,dictio Perſica,apud nos præfectus eſt. Hinc ſatrapia,eſt præfectura.

CAPVT IX.

Magiſtratus.] us, ſignificat eos qui in poteſtate ſunt cōſtituti, vt ſunt cōſules, prætores, & alij qui ciuitates & prouincias regunt.Interdum ipſa poteſtas & dignitas,officiumq; eſt.Hinc adagium.Magiſtratus virū arguit,ſiue indicat. Aliud: Magiſtratum gerens audi & iuſte,& iniuſte.Vide Chiliades quid ſignificent.

Mœrens.] tis,cum diphthongo,à mœreo,es,quod eſt triſtari,dolore affici.i.dolēs & triſtans.Hinc mœror,mœſtitudo.Mœſtitia,& mœſto,as, & mœſtifico, as, & mœro, as, id eſt, mœrentem facio. Aliqñ ſignificat deploro, vt grauiter filij mortem mœret Cicero.Vnde mœſtus,a,um.In mœrore iacere.

Heres.] dis, apud antiquos pro domino ponebatur.Inde hæredium, prædiū paruulum. Feſtus autor libro viij. Nunc is eſt, qui in bonis paternis ſuccedit. A quo hæredipetæ vultures ſunt, & hæreditatis captores.Hinc hæreditas,hæreditarius,a,um.Hærediolum diminutiuum.

CAPVT X.

Cœtus.] us,cum diphthongo,conuētum,ſeu congregationē ſignificat:à coeundo.i.conueniēdo in vnum.Sed cetus,ti, ſine diphthongo, piſcis maximus in mari Athlantico.Dicitur & cete neutri generis,& numero plurali,vt cete grandia.

Diſcerno.] is,ſignificat ſeparo.Quādoque ſignificat certo,Interdū diſtincte cognoſco.Hinc diſcretus,a,um.i.ſeparatus. Valla exponit actiue, ſic: Diſcretus, qui qualitates perſonarum, ac rerum momenta diſcernit. Indiſcretus,diſcretio, diſcerniculum.

Platea.] Græce ſic πλατεια, penultima producta , via latior eſt, fereque militaris, prætoria,conſulariſq; dicitur. Quandoque pro area capitur,in qua conueniunt populi. Cuius penultima corripitur apud Catul.poetā.Græcis tñ πλατεια.pen.longa dicitur,vt prædixi.Bebelius indifferenter ſcribit.

Alienigena.] æ,communis generis,vel ſecundum Probum omnis: ſumitur in eadē ſignificantia cum alienigenus: Græce allophylum vocant.

Libri primi Eſdræ FINIS.

ESDRAE

SECVNDVS, ALIAS Nehemias.

CAPVT I.

Nehemias.] Filius Helchiæ, & ſonat Hebræis conſolator dominus,vel cōſolator miſſus à domino:verius cōſolatio dei, vel requies domini, aut pœnitens dominus,ſiue directio dñi. I. Eſdræ ij.

Suſe,arum.] Metropolis Elamitarum: alij volunt Perſarum, in qua Dauid miram turrim extruxit. Hierony. in Danielem viij. ait:Cum eſſem in Suſis caſtro. Non quo caſtrum ipſa ſit vrbs(vt diximus) Metropolis & potentiſſima,ſed quo tanta firmitate ædificata ſit, vt caſtrum eſſe videatur. Et interpretatur equitatio,vel reuertentes.

Caſleu.] Iſte eſt December,decimus mēſis apud Hebræos,apud nos vltimus.Eucherius Nouembrem dicit,vide. I.Machab.iiij. & interpretatur ſpes,aut temeritas eius, ſiue thronus vel calix illius,aut ilia eius.Zac.ix.

Superſum.] Significat affluo, abūdo, vt hoc loco:Supererant.Interdum ſupereſſe ſignificat reliquum eſſe. Aliquando ſuperſtitem eſſe.Nonnunquàm vincere,ſuperiorem eſſe. Interim ſuperfluum eſſe . Item durare. Poſtremo,defendere & aduocatum eſſe.

Pincerna.] æ, à poculis , vel à caliculis dicitur,vel pocillator Latinius.

CAPVT II.

Niſan.] Primus menſis eſt anni ſecūdum Hebræos, vbi ſemper Paſcha celebrabant,nos Aprilem vocamus.Eucherius Lugdunēſis Epiſcopus doctiſſimus Martium appellat. Et interpretatur vexillum,ſiue probatio,aut tentatio,vel fuga, aut Syriace miraculum.

Fruſtra.] Aduerbium , ſignificat incaſſum.A fruſto,as,acti.& fruſtror,aris, cōmunis gen.Spe ſua fruſtratus eſt.Fruſtratio,fruſtra habere,idem quod fruſtrari.

Tego.] is,eſt operio.Lactant.li. ij. Nō texit patris nuditatem.Per tranſlationem ſignificat cælare.Item defendere, conſeruare. Hinc tectum,tegumentum,& tegmē. Et innumera alia deductitia.

Fons draconis.] Nonnulli Siloah , vel Siloe,aut Siloam putant,& ſonat miſſum.

Optimates.] Primates ſunt oppidani, & qui primum locum tenent, opulentioresſque. Ab optimas.

Aio.] Is,it,aiebam,bas,bat. Ai,aiſti, ait, aimus,aiſtis,aiunt. Plautus in Aſina. Me vnice vnum ex omnibus,atque illam amare aiebas,id eſt,dicebas. Næuius: Vel ai, vel nega. Cicero: Quaſi ego id curem, quod ille aiat, aut neget.

Arabs.] bis, Arabius, Arabus, Arabicus, a,um, adiectiua ſunt, pro eo quod eſt ex Arabia, exempla in confeſſo ſunt, vt aurum Arabicum.

CAPVT III.

Sanctifico.] as,à quo ſanctificator,trix, ſanctificatio, ſanctitas,ſanctitudo, ſanctimonia,eiuſdem ſignificantię,& ſancte aduerbium. A quo perſancte. Plaut: Idque perſancte iurauit ſe facturum, & ſanctuarium, ſacer locus,templum,ſacrarium. Diminutiuum ſanctulus per ironiam.

Texo.] is,proprie telam ſtruo. Per Metaphoram ponitur pro componere,facere, fabricare,vt hoc loco,ſcribere,colligare,vt hiſtoriam,tabellas & huiuſmodi. Aliquando ornare,proferre,& cætera. Hinc textus, textura,textrina. Textricus,a,um,vt textricum opus. Penelopes telam retexere, eſt inanem operam ſumere. Adagium.

Valuę.] arū̃,oſtia q̃ in ſe replicantur.

Sterquilinium.] ij, locus ſtercoribus plenus,ſeu ſtercoris receptaculū. Columella li.I. A ſtercore. Hinc ſtercorarius,a,um. Stercoro,as. Ager ſtercoratus.

Furnus.] ni, teſte Porphyrione, locus in quo panis coquitur,à nigro colore.i.fuligine. Differt tamen à clibano. Hinc præfurnium, eſt os furni,das offen loch. Furnaceus,a,um. Furnaria,mulier,itē ipſa ars. Furnariam exercere. Infurnibulū,ein brotſchiſſel.

Pagus.] gi, ſimul poſitæ villæ, hoc eſt, ruſticanæ domus,in vnum coagmentatæ. Hinc paganus,ſemipaganus,pagatim aduerbium,paganalia,ruſticorum feſta,& paganiſmus,ipſa paganitas.

Piſcina.] æ,locus in quo piſces viui coercentur, alio nomine viuaria dicuntur, à Græcis ichthyotrophia.

Siloah.] Vel Siloe,vel Siloa,fons ad radices mōtis Siō ſita,& interpretatur miſſus. In Silo tabernaculum primum, cui ſucceſſit templum,quod & ipſum vaſtādum erat. Et interpretatur diſſoluens, vel diſcalciās, &c.

Ceila.] Nomen ciuitatis in tribu Iuda, vbi quondā ſedit Dauid, & nunc villula eſt ad Orientalem plagam, in qua ſepulchrum monſtrat prophetæ Habacuk, & ſonat diſſoluens eam,ſiue diuidēs, aut ſcindens eam.

Gazophylacium.] Dictio compoſita ex Perſica & Græca,eſt locus vbi opes, & diuitiæ reponuntur,reconduntur q́ꝫ. Aerariū, Hebraice Corbā,ſiue Corbona,donum,vel oblatio.

CAPVT IIII.

Frequentia.] æ,multitudo eſt,& turba,celebritas,copia,à frequens,q̃d de loco pariter & rebus animatis dicit. Frequens miles,vel turba,ludus,frequens locus. Sic frequens templum. Frequens adeſt, infrequēs. Frequento,as,frequenter.

Imbecillis.] le,vel,lus,a,um, eſt debilis,& infirmus quaſi baculo indigens.

Aceruus.] ui, cumulus eſt & mollis congregatio,ꝑprie minutarꝫ rerꝫ cōgeries tumuluſq́ꝫ, vt frumenti & leguminis, aceruatim.

Obductus.] a,um,ab obduco,is,quod eſt ſuperduco,tego: hic pro facto, tectoque capi videtur.

Cicatrix.] pe,pro, proprie eſt ſignum et veſtigium vulneris obducti,quaſi circa cutē. Hinc cicatrico,as,& cicatricoſus,a,um.

Interruptus.] a,um,ab interrūpor,eris, q̃d eſt per mediū, ſeu in medio rūpor, vt hic loci interruptus,eſt ſciſſus: & interruptio.

Arcus.] us, fornix eſt ædificij & teſtudo. Itē iris cœleſtis. Item machinamentum, quo ſagittę iaciuntur,quod baliſtam vocāt.

Accinctus.] a,um,ab accingo,is, q̃d eſt iuxta cingo. Interdū paro,expeditum, prōptum q́ꝫ reddo, vt hic: Accinctus renes. Synecdoche eſt.i.paratus,expeditus & promptus. Hinc accinctus,a,ū. Accinctus itineri.

Buccina.] æ, proprie paſtoralis eſt, & cornu recuruo efficitur, teſte Hieronymo in Oſeæ commentarijs.

Vices.] In plurali,quoniam per viciſſitudinem pugnari ſolet, factum eſt, vt vices pro alternatione, & viciſſitudine capiamus, vt hoc loco. Hinc viciſſim aduerbium. Vicarius,a,um,viciſſitudo.

CAPVT V.

Mutuo.] Aduerbium,modo ſignificat inuicem. Cicero: Mutuo, id eſt, mutuiter,ſe amabant,id eſt,alter alterum amabat. Modo,ediuerſo,viciſſim,vt amant ſe mutuo. Do mutuo & do mutuum.

Concio.] nis,locū,turbā,ſuggeſtumque tria hęc ſignificat. Hoc loco ꝑ multitudine.

Quin potius.] Eſt idem quod quinimo. Videtur tamen mihi hoc loco, pro qn etiam,hoc eſt,inſuper,præter id,ſiue atq́ꝫ etiam ſumi. Tunc enim per hanc particulam magis

magis affirmamus.

Ducatus.] Eſt ipſa ducandi actio. Et ducatus eſt regio, cui dux dominat, vti hoc loco, eyn furſtentumb. Ducatus etiam numiſma, eyn ducaten.

CAPVT VI.

QVinta vice.] Prima, ſecunda, tertia, quarta, quinta, vice, non eſt dicendum Latine, ſignificat primo, ſecundo, tertio, quarto, quinto, vt dixi alibi fuſius.

Compono.] is, plura ſignificat, hoc loco pro fingere capitur. Hinc cōpoſitio. Cōpoſitus, a, um.

Secreto.] Ac ſecrete aduerbia, quæ ſignificant tacite, clanculum, ſilenter, à ſecerno, nis. Secretus, a, um.

Vaticinans.] .i. prophetans, diuinans, augurans, à vaticinor, aris. Vates, vaticiniū.

Exprobro.] as, pe. corr. à probo, as, q̄ aliis præſtiti cōmemorans impropero. Hinc exprobatio. Opprobro, as, opprobriū, probrum. Probroſus, a, um.

Concido.] is, pen. cor. ſignificat in totū cado. Eſt & in totum mori.

Elul.] Secundum Hebræos, ſextus eſt menſis, apud Latinos ſeptimus, hoc eſt, September, partim Auguſto, partim Septembri rn̄dens, ſonat vlulatū ſiue pnoctationē.

Gener.] Eſt filiæ meæ vir, quod ſit generis propagator. A quo progener. Hunc appellat auus neptis ſuæ virum, eyns kinds do ter man.

CAPVT VII.

REcenſeo.] es, eſt recognoſco, & ſummā totius populi p numeros colligo. Hinc recenſus, & recenſio, pro recognitione dicitur. Et recenſiti, qui per recēſum numerati ſunt. Sæpenumero explicatum verbum.

Oppilo.] as, pe. pro. ſignificat occludo, fit autem à pila, quod columnam ſignificat. Lucil. lib. vi. Fluctibus aduerſis oppilare oſtia contra. Hinc oppilatio, eyn verſtoppūg, zuſchleiſſung.

Cenſus.] us, eſt annuus reditus, & quicquid fortunaꝝ quis habet. Ars illi ſua cēſus erat. Cenſus equeſtris conſtabat ex ſeſtertiis cccc. Vnde cenſum agere, eſt recenſere hominum facultates. Et cēſus dicebatur, quod principi aut ærario ſoluebatur viritim. A cēſeo, es. Hinc cenſor. Erant aūt duo cenſores, & quinto quoq; anno noui creabantur. Cēſorius, a, um. Vir cenſorius, virga ſeu nota cēſoria. Cenſura: Dat veniam coruis vexat cēſura columbas. Cenſus ſenatorius fuit aliqū mille ac ducenta ſeſtertia, dreiſſig tauſent kronen. Cenſum habere idem quod cēſum agere. Capite cenſus.

Drachma.] atis, & drachma, æ, per ch, pro pondere ponitur, & eſt genus nomiſmatis, & conſtat ex decē & octo ſiliquis, vel tribus ſcrupulis. Idem ſentit Priſc. & dicit viij. drachmis vnciam confici, à quo didrachma, id eſt, ſtater, & tetradrachma, quæ continet quatuor drachmata. Sed dragma per g, apud Græcos dicitur, quod nos rapinam, ſiue manipulum dicimus. Drama vero ſine c, & ſine g dicitur, vt in ſcæna agi fabula ſolet, vbi diuerſæ perſonæ introducuntur, & aliis accedentibus, & diſcedentibus, à diuerſis, & ad diuerſos textus narrationis expletur, ſicut in Comœdiis. Vnde & canit eccleſia: Ante thronum huius virginis, frequentate nobis dulcia cantica dramatis, non dragmatis legendum eſt. Hinc dramaticus ſtylus dicitur qui mixtus non eſt, vbi Poeta nuſquā loquitur, vt ſunt Comœdiæ, Tragœdię. Exegematicus, id eſt, narratorius, in quo ſolus Poeta narrat: mixtus, vbi promiſcue Poeta, & perſona fatur.

Mna.] Græca dictio ſic μνᾶ, Latine mina, libra, eſt genus ponderis ſiclos lx. habēs, qui faciunt obolos mille cc. & pondo idē, ſi ſemiunciā detraxeris. Eſt enim Græcoꝝ pōdus, & drachmas centum continet, cum libra ſit Romanorum & tantū nonaginta ſex drachmas habeat. Ergo mina valet vnciis duodecim, & ſemiuncia, &c. Vide Budæum & Petrum Daſypodium.

CAPVT VIII.

SCenopegia.] orum, Σκηνοπηγία ſic debet ſcribi, celebritas eſt Hebræorum, quam ſub tētoriis in ſolitudine celebrabāt. Et eſt neutri generis. Dicitur itaque à σκηνὴ, quod eſt habitatio, & tabernaculum, & πήγνυμι Græco verbo quod eſt figo, vel cōglutino, quaſi celebritas illa qua figebant ſua tentoria.

Lugeo.] es, eſt valde flere. Hinc luctus nō ſolum ploratus, ſed etiam inſigne, indiciumq; mœrentis: à quo luctuoſus, luctificus, a, um, & lugubris, re, vt lugubris veſtis, lugubre carmen. Item luctus, us. Luctifer, a, um. In luctu eſſe, idem quod lugere.

Mulſum.] ſi, à mulceo, es, quaſi melle delinitum. Eſt potio ex vino melleq; confecta. Hinc adagium: Mulſum quod probe temperes, miſcendum eſſe nouo hymetio, falerno & vetulo. Claret, oder Hypocras. Aqua mulſa, meeth. Hydromeli idem.

Myrtus.] ti, arbor baccas ſaporis præcipui producens, ex quibus vinum fit, quod Myrtidanum vocant. Hinc prouerbiū: Ad myrtum canere, vide parœmiographum in

Chilia-

Chiliadibus. Prouerbio iubebatur imperitus literarum,& infacundus,quiq; nõ poſſet apud eruditos loqui. Aliud: Myrteam coronã ambis,in ambitioſos iactabat. A myrto, myrteus,a,um. Myrtetũ locus vbi myrti creſcũt. Myrtinus,a,um. Myrtoum mare.

Doma.] tis,tectum eſt,hoc eſt,planũ ſolariũ,quod tranſuerſis trabibus ſuſtentatur. Synecdochicῶς domus dicitur. Hinc δομέω, ædifico actiuum accuſatiuo iungitur, δόμησις, ſtructura, δόμος, id eſt, domus.

CAPVT IX.

Humus.] Terra eſt humefacta. Hinc humidus, a, um, humiditas, humide aduerbium. Item humor,oris.

Portentum.] Signum quod portendit aliquid futurum,à portendo. Dictum alias.

Ceruix.] cis,eſt poſterior pars colli. Hinc ceruicoſus,a,um,& homo duræ ceruicis,indomabilis,cõtumax. Etenĩ duræ ceruici parãda eſt ſecuris. Incuruiceruicũ pecus noue ab Angelo Politiano vſurpatum vocabulũ.

Manna.] atis,& manna, næ, & manna indeclinabile, ros melleus matutinus, filijs Iſrael in deſerto e cœlo datus. Hebraice mãhu.i.quid eſt hoc? Man interpretatur donũ, aut munus,aut qd. Manna idẽ Iohã. vi. cap.

Attritus.] a,um,ab attero.i.comminutus,conſumptus, attenuatus. Hinc attritio.

Partitus.]a,um,à partior,eſt in ptes diuiſus,ſectus,diſtributus. Hinc partio.i.ſectio.

Protraho.] is,ſignificat differo,prolõgo. Hinc protractio. Protractus,a,um.

Fruges.] Vel hæc frux, gis, ſecundum Priſc. vt notat Varro de Analogia. Frux legumen triticũ, à q̃ frugi indeclinabile deriuatur,vt frugi homines:contrarium eſt, nequã. Fruges conſumere nati in fucos & inertes dicitur. Hinc dicimus, recipere ſe ad bonã frugẽ. Reddere bonã frugem,idem. Et euadere ad bonã frugem. Item:Corrigere aliquẽ ad frugem apud Plaut. Frugifer,a, um: Homo frugi,ſeruus frugi. Frugalis,e, frugalitas. Fruiſcor & fruniſcor,idẽ quod fruor.

CAPVT X.

Signatores.] Dicebantur qui aut teſtamentis,aut cauſſis ſe ſubſignabant. Saluſt. Multis modis mala facinora docebat ex illis, teſtes ſignatoreſq; falſos cõmodare fidẽ,fortunas,pericula vilia habere, à ſigno, as,deriuatur, dye ſich dẽ teſtament,oder hãdell vnderzeichnet. Hinc ſignum,ſigillũ dimin. Sed annulus ſignatorius, eyn ſigell. Signifer,anteſignanꝰ,et alia id gñis innumera

Pollicendum.] Vt hoc loco, à polliceor verbo communi ſecundũ Priſci. hoc eſt, promittendum. Ouidius tamen de Arte in paſſiua ſignificantia vſus eſt,cum ait:Promittas facito,quid enim promittere lædit? Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

Exactio.] nis,eſt vehemẽs atq; inſtãs debiti repetitio,poſtulatio. Hinc exactores vocantur,qui pecunias exigũt, imo extorquẽt.

Libamen.] Mentum & batio, pro eodẽ ſumuntur, ſignificantq; quicquid in ſacris libatur. Et eſt oblatio liquidorum.

CAPVT XI.

Sortem mittere.] Eſt idem quod ſortiri. Vnde ſortes miſerunt apoſtoli,et ſors cecidit ſuper Matthiam. Acto. I. Hinc ſortilegus,ga,pen.cor,ſortilegium à ſorte. Conſors,conſortium,exors. Sortior,iris. Sortito aduerbium, durchs loſs.

Præpoſitus.] ti, à præpono,is, is eſt q aliquibus rebus præfectus eſt. Hinc præpoſitura,eſt illa dignitas, modo probum ſit vocabulum. Præpoſitio, præpoſitiuus,a,um.

Forinſecus.] Significat quod foris eſt, ſicut intrinſecus, quod eſt intus. Nã vt ſint noĩa intrinſecus & extrinſecus apud idoneos vix credo reperiri. Sed externus et internus magis dicunt. Valla tamẽ, Cice. Quint. Curt. & omnes alij inter aduerbia vſurpant.

Idythum.] Cantoris nomen, apud Hebræos ſonat,tranſiliens eos. Dictum alias.

Epiſcopus Leuitarum.] Eſt ἐπίσκοπος, ſpeculator & obſeruator, & cuſtos & præfectus. Cicero ad Atticum lib. vij. Vult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc Cãpania & maritima ora habeat ἐπισκόπον, ad quẽ delectus,& negotij ſumma referat. Andromache apud Home. Iliad ω. Hectorẽ appellat Troiæ ἐπισκόπον. Atheniẽſes quos ad ſtipendiarias ſubditaſq; ciuitates mitterẽt, vt qd in quaq; ageretur diligẽter inſpicerẽt, obſeruarentq;, Epiſcopos dixerunt,& φύλακας.i.cuſtodes,quos Lacedæmonij ἁρμοστάς. Præfectos annonæ Iureconſultus Archadius Epiſcopos nominauit. Sũt q̃ ἐπὶ in eo nomine redũdare arbitrent, de quorum numero eſt Euſthatius Homeri interpres & σκοπόν & ἐπισκόπον idẽ eſſe. Hactenus Lodo. Viues.

CAPVT XII.

Aeque.] Cum diphthõgo,æ,aduerb. ſignificat iuſte. Interdum tam,vel tantum,vel ſimiliter. Aliquando iuxta,vt vir pius æque ac doctus,id eſt,iuxta doctus.

Veſtibulum.] li,eſt locus ante ianuam domus vacuus, per quem à via ad ædes itur, & pro principio & frontiſpitio capitur.

Expiatio.]is,ab expio,as,q̃d eſt purgo, luſtro,eſt luſtratio,purgatio. Expiabilis, le.

expia-

expiatorius,a,um.

Hymnus.] Græca vox, Latine laus,& maxime diuina,canticum dicitur. Hymnetes,cantor. Ab ὑμνέω,laudo proprie deum.

Dedicatio.] A dedico,as,quod eſt conſecro,ſeu honoris gratia deputo, aut dicendo defero. Dedicationes dicuntur apud Iohannem x.cap.encenia.i.initialia, vt verbũ verbo reddam: à verbo ἐγκαινόω .i. innouo, initio,dedico. Sacer enim erat apud Iudæos ille dies ob memoriam inſtaurati tẽpli,poſt diutinam in Perſide captiuitatem. Hinc dedicatorius,a,um,vt epiſtola dedicatoria.

Chorus.] ri,cum h conuentum,multitudinem,& cœtum ſignificat. Hinc choraules vel choraula.

CAPVT XIII.

Azotidas.] Accuſatiuus pluratiuus, pe.cor.& ſimiles voculæ. Hinc Azotice aduerb. id eſt, Azotico more,vel lingua Azotica loqui,ab Azoto Syriæ vrbe.

Decaluo.] as,hoc eſt,valde caluo,& caluũ facio. Hinc decaluatio,et decaluatus,a,ũ.

Preuarico.] as, & præuaricor, ris, eſt à recto diſcedere. Hinc præuaricator,trãſgreſſor,& præuaricatio, & præuaricatrix. A varicibus deducitur.

Polluo.] is,quaſi porro lauo,ſed per cõtrarium ponitur pro inquino. Hinc pollutio,& pollubrum vas,quo manus lauamus, eyn handt vas. Pollutus,a,um.

Licet.] Imperſonale,hoc eſt, fas eſt. Ouidius: Dum licet in loris paſſim potes ire ſolutis,id eſt,dum cõceditur,& poſſibile eſt. Et elegãter dicimus: Licet mihi hinc per te abire,hoc eſt,tu vis,ſeu pateris me abire. Pro licẽtia eſt mihi,copia eſt mihi,facultas eſt mihi. Et dicimus: Licet mihi eſſe bonum virũ & bono viro. Poſterius tamen magis Oratorium eſt.

Profanatum.] Templum dicitur, cũ in eo vel dimicatum eſt, vel aliquid turpe actum,aut cõmiſſum,à profano,as. Prophanatio. Scribitur etiamnum cum aſpiratu.

Obiurgare.] Eſt valde arguere,reprehendere,vel aliquẽ clamare. Hinc obiurgatio,& obiurgatrix epiſtola,obiurgatiũcula.

Libri Nehemiæ, hoc eſt, Eſdræ ſecundi FINIS.

ESDRAE TERTIVS INCIPIT.

CAPVT I.

Phaſe.] Hebraice, Latine tranſitus dicitur. Item Paſcha,æ, vel Paſchatis. Phaſea idem, nomen viri I. Eſd. ij. Phaſelida,tranſitus vel claudicatio natiuitatis. Nomen loci I. Machabæorum decimo quinto.

Aſſare.] Proprie tabulare eſt. Eſt et igni torrere,vt hic loci. Hinc aſſus,a,um & aſſatura. Itẽ aſſa vox,eyn ſtym̃ allein,ſine alijs fidib.

Emola.] æ,puto legẽdum ahenula, hic pro coculo & olla ænea accipitur. Nam coculum vas eſt æneum, coctionibus aptum. Plautus: Aeneis coculis excocta eſt mihi omnis materia. Alias non memini me legiſſe, niſi hoc loco. Si quis certius quid repererit, communicet cãdide rogo.

Abiicio.] is,ſignificat à ſe lõge iacere,reijcere,vilipendere. Vnde abiecti,viles ac contempti dicuntur,abiectio. Abijcere ſpẽ,abijcere animum. Abiectus,a,um

Euphrates.] Penul.lõga,fluuius e paradiſo exonerans. Item fluuius Meſopotamiæ per Babylonẽ fluitans in Tigrim. Ambo in Armenia maiore oriuntur.

Vita fungi.] Eſt mori,e viuis excedere, mortem obire,&c. Naulum Stygio Charonti ſoluere,fato concedere, &c.innumera.

Lamento.] as,& lamentor,aris, eſt voce querula, triſtique oratione damnum, ac dolorem teſtari. Hinc lamentatio,& lamentabile. Vergilius: Troianas vt opes, & lamẽtabile regnum.

Mulctare.] Eſt punire,condemnare,dicitur & mulctari deponentaliter. Hinc mulcta,ſolutionis pœna eſt. Varro autor lib.nono hoc vocabuli non eſſe Latinum, ſed Sabinum. Scribitur & abſq; c,multa,tæ, vt multam dicere,multã irrogare. Remittere multam. Multo, as, vel mulcto, as, vt mulctare capite,pecunia. Terentius: Ipſum dominum atq; omnem familiã multauit vſq; ad mortem. Patria mulctabor,id eſt,priuor. Vergi. Multatius,a,um,multatia pecunia.

Alligo.] is,pe.cor.eſt ad aliquid,vel iuxta ligo,colligo,circumligo. Hinc adligatio. Adligatus,a,um.

Areola.] Diminutiuum ab area.

Trãſmigro.]as,eſt vltra ad habitãdũ eo, hoc eſt,in lõgioris loci habitationẽ muto,et cor.pe. Hinc tranſmigratio,tranſmigratus.

Periuro.] as,eſt idẽ q̃d peiero, pe. cor. quod eſt falſo,& animo fallendi iuro,ſeu iuramentum infringo. Hinc periurus,a,um,q violat, & periurium eſt iuſiurandum violatum,eyn meyneidt,eydbruch,falſcher eyd.

Sabbatizare.] Eſt Sabbatum obſeruare,et

re, & ferias agere. A ſabbatum, & ſabbatiſmus. Sabbati dicuntur duo milia paſſuum.

CAPVT II.

QVotquot.] Omnis generis, indeclinabile, id eſt, omnes qui, plural. tãtum. M. Iacobus Horlinus: Nõ tot Rhenus aquas, non tot habet Hiſter arenas, Quotquot fallaces ſunt modo in orbe doli. Quid dici poteſt verius hac tẽpeſtate Climaterica?

Mithidatus.] Pe. pro. puto legendũ Mithridates, vt ſuperius dictum eſt, q̃d duo fuere hoc nomine. Alter rex Ponti. Alter q̃ regi Mithridati Brutię epiſtolas collegit. Et interpretatur explorans, vel contemplans legem, aut ſoluens legem ſiuę mortis dominium, filius Gazabar I. Eſdr. I. forte hoc loci Latino more inflectitur Mithridatus, ti.

Libatorium.] ῆ, vas quo libatur, hoc eſt, libamentum offertur, à libo, as, are.

Athiſce.] Vaſa ſunt potatoria: vnde deriuetur id vocabuli mihi nondum exploratum eſt: tametſi multos conſulerim Dictionarios. In Græco Lexico legi ἀσκὸς, ꝑ vtre, an ab eo aſciſca, vt quidam ſcribunt, plane ſum neſcius. Item lego & ἀθύσσω, id eſt, miſceo, num hinc maneat, ambigo. Tu lector ſagacius augurare expiſcareq́;. Si inueneris aliquid certius, candide communicato.

Hydria.] æ, vrna ad capiendum aquã. Plautus aqualem vocat. Hinc aqualiculus, eyn ſeuutrog. Metaphorice venter pinguiculus.

Rathimus, & Balthemus.] Propria nomina ſcribarum, mediam corripiunt. Item Balſamus, Mithridatus, Sabellius.

Ab accidentibus.] Qui vel quæ accidentia ſcribit, hoc eſt, cui datum eſt, vt occurrentia literis mandet, vt hoc loco. Hic loquendi modus in ſacra ſcriptura frequentiſſimus eſt. Sunt qui adſerant huiuſmodi dictiones indeclinabiles et communis generis eſſe, vt à batis, ab extis, à commentarijs, à caliculis, à poculis, à pedibus, à reſponſis, à ſecretis, &c. Ego autem duas eſſe dictiones cõtenderim Neſtore teſte, ꝓpoſitionem ſcilicet & nomen: quod hac etiam autoritate comprobamus. Cice. ad Attic. Nec vllam aliam ob cauſſam ſeruum à pedibus meis Romam miſi. Nam ſi vnica dictio (vt iſti volunt) à pedibus accuſatiui hic caſus eſſet: dixiſſe debuerat Cicero meum: non meis, vt adiectiuum cum ſubſtantiuo concordaret, cum vtiq; cõgrue ſic loqui potuiſſet: ſeruum meum à pedibus Romam miſi. Placet ergo vt duæ dictiones ſint, & ſub duplici accentu pronũcientur, & vbi ſubſtant, non ponitur, ſubaudiatur ſeruus. ſ. vel miniſter, ſerui vel miniſtri, ſeruo vel miniſtro, prout expoſtularit ipſum verbũ, à quo regitur. Hactenus ille.

Refuga.] æ, penultima correpta, qui aliorum dominium fugit. Eſt & refugus, a, um, quod eſt recliue, ac reiectum. Sidonius: Capitis apex rotundus, in patulum à planicie frontis verticem cæſareis refuga criſpatur, id eſt, in frontem reiecta.

Pendo.] is, ſignificat hoc loci, ſoluo. Hinc dicimus, pendere pœnam, qui ob delictum pecuniam ſoluit. Et penſum abſoluere, eſt negotium conſummare, & finire. Nam penſa ſunt manipuli lanæ, vel lini, quę ex colo pendent, atque fuſo trahuntur.

Admonitio.] Vſu genere dicitur fœminino, eſt & venuſtius, vti omnes Neoterici hoc æuo vtuntur. Maſculino vſus eſt Cicero de Fin. bonorum, & malorum lib. v. Vt acrius aliquanto, & attentius de claris viris locorum admonitu cogitẽ, id eſt, admonitiõe: hic pro literis admonitorijs ponitur. Ab admoneo, es, admonitus, a, um.

Aeuum.] Græce αἰών. i. ſęculum proprie tempus, & ætas longa ſiue perpetua. Inde æuitas, & æuiternus ſecundum Priſcianum, quod per ſyncopã ætas, & æternus dicitur. Hinc longæuus, coæuus, æquęuus, grandæuus, & primæuus.

CAPVT III.

VErnaculus.] la, lum, dicitur omne quod domi noſtræ naſcitur, vel quod in patria noſtra eſt. Hinc lingua vernacula, à verna, næ, quod eſt gene. communis. Vernula dimin. vernilis, le, kenthtiſch, lotteriſch.

Purpurati.] Vt hic, ſunt hi q̃ apud principes dignitate anteeunt. Cicero lib. I. Tuſ. Aulici purpurati.

Prætor.] oris, pen. pro. in obliquis. Iuuenalis Satyra I. Nobiſcum da prætori, da deinde tribuno. Et prætores dicti ſunt omnes qui præſunt exercitui, vt dicit Aſconius Pædianus: & ſic dicti, quod præirent, & anteirent iure in exercitu, vt ait Varro. Nam prætoris proprium fuit ius dicere. Hinc prætura, prætorium, alias Auguſtale. Prætorius, a, um, vt prætorius vir, prætoria porta. Prætorianus, prætoriani milites, & prætoria cohors. Præfectus prætorio, der hoffmeiſter.

Cidaris.] Inſigne pontificis eſt, corona & ligamentum capitis, hoc eſt, diadema, regis indicium, Græce κίδαρις, ſiue κιταρίς, regium pileum eſt, & amiculum.

Torques.] Et torquis generis dubij, circulus aureus eſt, flexilis & obtortus, & eſt colli ornamentum, generis maſc. & fœmini.

Hinc

Hinc torquatus,a, um. Torquatus Romanus quidam, Titus Manlius.

Ceruicale.] Per Apocopē ceruical, ſignificat ceruicis ſuſtentamentum, & munimentum. Martialis: Tinge caput nardi folio, ceruical olebit, eyn haupt kuſſen.

CAPVT IIII.

PRecello.] is, eſt excedo & antecedo, à cello, quod olim pro cædo ſumebatur. Hinc præcelſus,a,um, præcellens & præcellentia. Sed percellere aliud ſignificat.

Iugulo.] as, ſignificat iugulum cædo, ſeu ſoluo. Et non ſolum de gladio, ſed & de morbo dicitur. Transfertur ad inanimata. Martialis: Scelus eſt iugulare falernum, id eſt, vinum abligurire, ingurgitare, profunde re lurconum more. Hinc iugulatus,a,um.

Prædor.] ris, à præda fieri Varro docet, & habet vtramque ſignificationem. Legitur & prædo,as. Hinc prædo,onis, & prædator idem. Prædaceus & prædaticius,a, um. Deprædor,aris, compoſitum.

Extermino.] as, eſt extra terminos mitto, aliquando eſt demoliri, vt habetur Matthæi ſexto. Exterminant facies ſuas. Hinc exterminium.

Plebs.] Vel plebes idem quod vulgus, hoc eſt, vilior pars populi. Hinc dimin. plebecula, & plebiſcita. Plebeius,a,um.

Obaudio.] is, eſt auditum poſtergo. Etiam de re turpicula dici inuenitur. Ponitur interdum pro audire, ſeu obedire, vt hoc loco.

Diffamo.] Pen. pro. eſt per diuiſas partes famam diuulgo, hic in bonam partem, alibi in malam ſumitur. Hinc diffamatus,a, um, & diffamatio. Diffamare eſt fama extendere. In hoc ſenſu D. Auguſt. & Apuleius vtūtur iiij. Aſini aurei. Et ſalutis communis admonens diffamat incendio repentino domum ſuam poſſidere. Cęterum quod Lucæ xvi. legitur, villicus diffamatus eſt, Græcis eſt διεϐλήθη, hoc eſt, delatus eſt, à διαϐάλλομαι. Item I. Theſſal. primo, legitur ſermo domini diffamatus eſt, Græce habetur ἐξήχηται, id eſt, exſonuit, pertonuit, ſiue ebuccinatus eſt, vt admonet Laurentius Valla.

Allicio.] is, ſignificat attraho. Etiam in ſecunda cōiugatione offenditur alliceo, es, in eadem ſignificatione. Hinc allecto,as, frequent. & allicefacio idem. Allectus. a,um.

Remitto.] is, proprie eſt retro mitto. Aliqñ rurſus mitto. Interdum pro ſimplici mitto. Nonnunq̄ relaxo. Hinc animum remittere dicimus, à quo remiſſio. Interim cō cedo, condono, dimitto. Item demitto, relinquo. Item interimo. Poſtremo ſignificat ceſſo. Hinc remiſſus,a,um, & remiſſio.

Alteruter.] utrius, eſt quis e duobus, ſiue alter ex duobus. Cicero in Verr. Video neceſſe eſſe alterutrum, vvederer du vvilt von zvveyen.

Benignus lego.] Non benignor verbum, vt hic. Item benignitas, benigniter & benigne aduerbia.

Immunis.] nis, q liber eſt ab onere dicitur publico, hoc eſt, qui nullo officio fungitur, qui vel ætate, vel alio priuilegio præſtare munia non tenetur. Hinc im̄munitas, exemptio & vacatio muneris & officij eſt.

Expers.] Id eſt, extra partem, vel ſine parte, & ponitur pro ignaro rudiq;. Interdū pro ſtupido, qui non ſentit, vt expers doloris, mortis, lucis dicimus.

Sacrarium.] ij, locus in templo ſacer, & quo ſacra reponuntur, alij ſacriſtiam barbare appellant.

Vſtulare.] Non hoſtilare legendum cēſeo, ab vro, is, à quo aliud frequentati. vſſito,as. Pacuui. Candenti ferro crines vſtulare. Liuius: Pauci ſemiuſtulati venere in poteſtatem. Vſtulare capillos. Hinc vſtrina, eyn ſchmeltz offen, non tñ carpo tranſlatorem.

CAPVT V.

NIſan.] Primus menſis eſt anni apud Hebræos, apud nos Aprilis, vel Martius. Vide Eucherium Lugdunenſem Epiſcopum. Explicaui alias.

Edico.] is, ſignificat iubeo, pronuncio, decerno. Hinc edictum.

Subiugale.] Eſt animal ſub iugo poſitum, eo quod onera ferat.

Mna.] Græca dictio, Latine mina, libra, & genus ponderis ſiclos habens lx. Alibi expoſitum eſt.

Scenopegia.] orum, ſine h ſcribitur, feſtum eſt tabernaculorum.

Neomenie.] arum, Latine nouilunium dicitur, cuius prima dies erat feſtiuus, & ſacer. Hinc ad Neomenias Latinas fieri dicimus, quod nunquàm fit: ſicut ad Græcas Calendas, adagiones ſunt.

Carrus.] ri, vel carrum, vehiculum eſt, & currus quatuor rotarum, quod currendo ſonitet atque crepitet. Hinc carruca & carrucarius, ducens carrum, auriga.

Rates.] Proprie connexio trabiū eſt, quæ per aquā ducitur: & pro naui ſæpenumero capitur apud Poetas, eyn floiſz.

CAPVT VI.

SVbregulus.] Qui ſub rege eſt, & vicem regis gerit. Satrapam rectius nun-

cupandum æſtimo.

Sodales.] Eiuſdem collegiĳ ſunt. Hinc ſodalitas & ſodalitium, eſt collegium ſolum ſodalium: ſociĳ eiuſdem ſortis, comites itineris, conuiuatores menſæ. Hinc diſtichon elegans, cuius autor me clam eſt. Quicquid apud cyathos lepidi effudere ſodales. Menſa digreſſos non meminiſſe decet.

Structor.] Qui aliquid ordinat, ponitur & pro cellario, qui inſtruendæ menſæ, & cibi curam habet, à ſtruendo .i. ordinando, & componendo, qui cultello ſcindit in fruſtula. Martialis: Et quæ nõ egeant ferro ſtructoris ofellæ, eyn vorſchneyder ſpeyſz zerteyler. Vñ ſtructura, ſtructilis, le. Struo, vt aciem ſtruere, inſidias, dolos, focum ſtruere. Compoſita tranſeo.

Materia.] Et materies, eſt qua aliquid fit, vt materia libri, membrana & atramentum. Materies domus ſunt, lapides, ligna, calx. Hinc materiarius, & materialis, le.

Suffrago.] as, pe. pro. & ſuffragor, aris, ſignificat adiuuo, fauorem fero, adſtipulor, ſubſcribo. Verg. Copia me perdit, tu ſuffragare rogatus. A fragor, aris, quod non eſt in vſu. Hinc ſuffragium.

Quam.] Cõiunctio electiua, ſic debet ſcribi, cum accentu graui, ſuper à: non ſic q̃, vt malo eſſe bonus, quàm videri, malo eſſe doctus, quàm pecunioſus.

Exacerbare.] Valde acerbare, vel aſpere turbare. Hinc exacerbatio. Exacerbatus, a, um, exacerbeſco, ab acerbus, a, um, omnia.

Erinde.] Id eſt, propter hoc, quaproter. Dicitur & exin, deinde, pinde, proinde, ſubinde compoſita ab inde.

Bibliotheca.] æ, repoſitoriũ eſt librorũ.

Menianum.] Hinc mœnia, orum, ædificium eſt porrectum exterius, ſic dictum, à Mœnio, de quo ſpeculatur. Porphyriõ ſcribit, Mœnium ſcurrilitate notiſſimum. Hinc ſummœniana meretrix dicitur, quæ ſub fornicibus, & mœnĳs moratur: hæc & nonaria, argentaria, & diobolaris dicitur, & multa alia ſortitur nomina.

Impendiũ.] Dicitur impenſa, ab impẽdendo ære. Etiam expenſa.

Vexatio.] A vexo, as, quod eſt, agito, rapto, moleſto, & huc atq; illuc diſtraho. Hinc vexator, & vexatrix, vexatus, a, um.

CAPVT VII.

Sacroſanctum.] Dicebatur quod iureiurando interpoſito erat inſtitutum: vt q violaſſet, morte pœnas penderet. Dicitur & ſacroſanctus, vt ſacroſancta eccleſia.

Adar.] Hebraice Februarius, apud nos menſis duodecimus eſt. Vide Eucherium.

Obſequor.] eris, eſt alterius voluntati morem gerere, inſeruire, obſecundare. Hinc obſequutus, vt hic. Obſequela, & obſequiũ. Terentius: Veritas odium parit, obſequium amicos.

Epulans.] Eſt conuiuans, ab epulor, aris, quod conuiuari eſt. Hinc epulum, & læ, arum, & epulones, epulare ſacrificium: & epulatorius, a, um. Epularis, e.

CAPVT VIII.

Obuenio.] nis, eſt obuiam, vel cõtra, vel corã venio. Eſt etiã cõtingo. Hinc obuenit imperſonale, ſignificat fere quod euenit. Hinc obuentio.

Gazophylatium.] Repoſitorium, opum, & theſaurorum eſt, quod Perſæ gazas diuitias appellent. Hebraice Corbã, vel Corbona, Latine ærarium.

Taxatio.] Precĳ æſtimatio eſt, à taxo, as, frequentatiuo à tango, gis, quod eſt precio æſtimare. Hinc taxatores, à ſcenicis dicũtur Feſto teſte, qui alterutrum maledictis tãgunt. Taxa, æ, puto eſſe barbarum vocabulum. Sed tax Plautina vox, ſignificat percuſſionem, factitium nomen à ſonitu.

Indictio.] Proprie ſpaciũ xv. annorũ, quod indicebatur, vt tribus luſtris, tributa toto orbe Romanæ rei ſoluta eſſent. Hic pro mãdato indicto, & præcepto videtur ſumi. Hinc indictiuus, a, um, vt indictiuę feriæ, gebotne feirtag. Indicta cauſſa condemnare, vnverhorter ſach verdammen.

Irrogare.] Eſt inferre, infligere, vt: Hic irrogauit mihi iniuriam, damnum, ignominiã. Hinc dicimus irrogare vectigal, irrogare mulctam, irrogatio, irrogatus, a, um.

Obĳcio.] is, eſt ante ponere, ante iacere, porrigere, offerre. Hinc obiectio, & obiectus, a, um. Item obiectum Philoſophi vſurpant pro omni eo quod cerni poteſt, & oculis obĳcitur. Vt obiecta mouẽt potentiam. Hinc verbum obiecto, as, frequentatiuum.

Arbiter.] Iudex non à lege, ſed ab ĳs, q litigant, electus: q totius rei habet poteſtatem. Aliqñ ſpeculator dicitur. Inuenitur & arbitra. Ambroſi. lib. I. Offici. Conſcientiam arbitram dixit. Hinc arbitrium, vt liberum arbitriũ, ſeruum arbitriũ. Arbitrarius, a, um.

Plecto.] is, ſignificat punio, ferio, vt: Inconſideratos plectit deus, hoc eſt, improuidos. Xenophon autor.

Multatio.] Et mulcta ſolutionis pœna eſt pecuniaria .i. dãnatio & punitio: à mulcto, as, vel ctor, aris. Dictum alias.

Abductio.] Eſt alienatio, vel abſtractio,

ctio,vel à perſonà,vel à loco,ab abduco, ducis.Hinc abductus,a,um.

Opitulatio.] Ab opitulor,ris,q̃d eſt adiuuo,auxilior,opem fero,hoc eſt,auxilium. Hinc opitulus & opitulator Iupiter dictus, quaſi opis lator. Et proprie in rebus dubijs, & malis dicitur, ab ops,quanq̃ in nominatiuo non vſurpatur,in obliquis tamen, et cõpoſitis,vt inops conſilij.Inops animi.

Portio.] Quaſi pertio, ſignificat partem.Hinc dimin.portiuncula, & proportio eſt duarum rerum inuicem facta comparatio.Portiales ſunt eiuſdem portionis,qui vnam partem populi ſequuntur,quaſi partiales. A quo proportio,Græce analogia.

Tutela.] Eſt ipſa poteſtas à iure ciuili data,ac pmiſſa, ex qua ipſi tutores nomẽ acceperũt.Hinc tutelaris diuus, quẽ aduocatũ dicimus. Item tutelare numẽ. Tutor, vt ne ſis mihi tutor. Tutorius,a,um. Tutanus pe. pro, deus q hoĩes tueri putabatur.Var. Tutanũ oẽs qui Romæ laborant inuocant deũ. Tutelina dea.Idem: Tuã fidem Tutelina inuoco,quæ adeſſe mortalibus ſoles. Hanc D. Auguſt.li.iiij.de Ci.dei cap.viij. præeſſe frumentis collectis atque reconditis ſcribit, vt tuto ſeruarentur. Idem Nonius Marcellus.

Compos.] Dicitur qui habet, vel aſſecutus eſt aliquid,vt:Sum voti compos,& animi.Impos vero qui non poteſt aliquid, vt impos mentis, inſanus eſt. Compos victoriæ,animi,rationis,voti.

Aeramentum.] ti, æs eſt, ſeu ex ære factum vt pecunia.Item vas æneũ,vt hic. Vnde multa ab ære,vt æs alienũ contrahere,cõflare.Aes alienum diſſoluere,vel exonerare. Cõtra æs noſtrum.Sum in ære tuo, æreus,a,um.A hæneus,a,um. Aerariũ ſanctius.Aerarij milites.Aere diruti. Aero,as,verbum primæ coniugat. Obæro & ſubęro. Subæratũ auꝝ,& obęratus,æruſcare.M.Iacobus Hor. Aere licet tenui conſtet iam muſa Maronis, Sic Cicero digitis notior ipſe licet. Nõ tñ id curans ſectatur ſtulta iuuentus,Otia dormitans tempus inane terit.

Paſtophorium.] Domicilium paſtophororum eſt, hoc eſt, ſacerdotum. At alij pro thalamo nuptiali accipiunt. Paſtophorus,eyn zunam Veneris.Latine Thalamifera.Item ſacerdos qui pallium Veneris portabat.Paſtophorium cubiculum ſponſæ.

Vt.] Cõiunctio cauſatiua varie vſurpatur.Hoc loco vt.i.poſtq̃. Dicimus quoq;: vt vales,hoc eſt,quõ vales. Eſt & aduerb. ſimilitudinis, nonnunq̃ tẽporis, vt vidi, vt redires aliq̃n,vt deſint vires,tñ eſt laudãda volũtas.Aliq̃n ne non. Dies mihi vt hic ſatis ſit, vereor.Vt vt,vtcunq;.Vti:Vtiq; certe.Vtputa,als namlich,vtpote,als oder dan.

Ingeniculans.] Hic pro genua curuãs aut flectẽs videtur capi.Nunq̃ legi apud probos autores.Sed ingeniculatũ,pro cœleſti ſigno apud Victruuium lib.ix.bene legi. Pes ingeniculati,& genu nixum,eiuſdem ſignificationis apud Ouidium.Qui medius nixique genu,anguemq; tenentis. A genu,geniculũ dimi.Itẽ geniculũ nodulus ſtipulæ,calami.Vñ geniculatus,a,um, & geniculatim aduerb.Ingeniculor, ris, ich biege dye knie.

CAPVT XI.

HYbernus.]a,um,q̃d eſt hyemis,vt glacies hyberna.Hinc hyberna, & hybernacula, dicũtur loca ad hybernandũ parata, alij ſtuffas barbare vocant. Item vbi milites hyeme ſtationem faciunt. A quo hyberno, as,& hyemo,as,hoc eſt,hyeme ſtationem facio.Hybernia inſula,vulgo Irlant.

Lito.] as,eſt ſacrifico, facto deos placo, votũq; impetro.Plini. in pfatione naturalis hiſto. Qui thura non habent, ſaltem mola ſalſa litent. Nec eos dij aſpernãtur. Etenim: Munera non flectunt, ſed pia corda deum, autor mihi ignotus eſt monoſtichi huius.

Vna.] Aduerbium acuitur in fine ad differentiam ablatiui nominis vnus, ſignificat ſimul.Explicatum alibi fuſius.

Cõmoratio.] Eſt habitatio,à cõmoror, ris,pe.cor.q̃d eſt maneo, & firmã habitationẽ habeo.Alia cõpoſita,demoror,immoror fere idẽ pollẽt. Hinc immoratio. Remoror actiuę ſignificati. Vt remorari lotiũ. Vñ remora pe.cor.piſcis eſt,Gręce echeneis dicit.

Tribunal.] Locus eſt excelſus iudicis, qui ius ferebat,& ſedes iudiciaria, Græce lithos ſtrωtos,Hebraice Gabbatha dicitur, in Euangeliſtis,vita comite,explicabo.

Prefero.] fers,eſt ante fero,ppono. Itẽ pnũcio,ſiue oſtẽdo, p me fero,platus,a,um.

Sabaoth.] Nume.plural. & ge. fœm. interpretat militiarũ, vel exercituũ,ſiue virtutum.Vnde dominus Sabaoth dicitur.

Abſoluo.] is, ſignificat perficio, finio. Itẽ eſt parcere,& precio dato dimittere,liberare.Item euadere, expedire.Plau. Te abſoluã breui.Hinc abſolutio. Et abſoluere penſum dicimus, vt horarum penſum abſolui. Abſolutus,a,um. Abſolute aduerbium.

Tertij Eſdræ libri FINIS.

ESDRAE

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Captiuus.] a,um, dicit quaſi capite diminutus,q ingenuitatis fortuna excidit, cũ non ſui iuris ſit,ſed in aliorum poteſtatem redactus. Hinc captiuo,as, & captiuitas. Et captiui duo, eſt comœdia Plautina.

Medi.] orum, populi dicti à Media regiõe Aſiæ,vt Solinus refert,à Medo Medeę, & Aegei Athenienſium regis filio.

Vſquequo.] Quaſi ad vnum aliquod tempus vel locum,id eſt,quàmdiu: vt vſque quo ebria eris.i. quàmdiu vino mades: vvie ver,oder lang: Vſquequaq; allenthalben.

Tyrus.] Vel tyros interpretatur anguſtia,quondam vrbs Phœniciæ,quæ eſt in Syria. Iulius Pollux lib. primo. Hinc Tyrij populi ex Tyro. Sed tyros Græce,Latine dicitur caſeus. Hinc tyrocnoſtes,eyn reibyſenn. Tyrolaganum ein kees flad.

Sidon.] Verg. Memini Sidona venire. Et Iuuencus presbyter. Sidonem, Tyrumque petit cum fœmina fuſis. Eſt autẽ vrbs Phœnicis:& interpretatur venatio. Hinc Sidonij populi Sidonis vrbis. Et Sidonius,a,um, vt veſtis Sidonia,id eſt, purpurea, quoniam Sidon in Tyro eſt à piſce, quem Tyri Sarrã: Sira lingua Sear dicitur.

Coturnix.] Vulgo qualea dicitur, eyn vvachtell, Græce ὄρτυξ. Hinc ortygometra.

Neomenia.] Græcum.i. Nouilunium.

Angelus.] li, Latine nuncius dicitur. Officij nomen,non naturæ eſt.

CAPVT II.

PRopheta.] æ, Latine prædictor & vates eſt,qui futura prędicit. Hinc prophetia,prædictio,vaticiniũ. Propheticus,a,um. Propheto, as, & prophetizo, & prophetice aduerbium.

Sacramentum.] Dicitur quod iuriſiurandi ſacratione interpoſita geritur. Sacramentum militare aliud eſt. Varro ſacramentum à ſacro deducit,qui petebat,ait,& q inficiebatur, vterq; quingenta æris ad pontificẽ deponebat. Hinc Sacramentarius,a, um, vt noſtro æuo Sacramentarij peſſimi & hæreticiſſimi homines atq; nefandiſſimi.

Gleba.] æ,ceſpes terræ dicta ꝙ ſit q̃ſi globus. Dim. glebula,vulgo eyn ackerſchollin.

Piceus.] a, um, à pix fit, q̃ eſt reſina ex arboribus picea et ſimilibus,ad ignem decocta. Hinc pico,as,eſt pice linire. Itẽ picatus, a,um,q̃d pice linitũ eſt, ſeu conditum,vt vinum picatum, & pro nigrore ſumitur. Cõpoſita à pico,compico,impico, vt picatũ dolium. Nam pice olim in Italia vina cõdiebãt.

Monumentum.] ti, eſt quicquid nos monet. Hic pro ſepulchro ponitur à monendo,ait Varro,quæ ſunt in ſepulchris. Vergi. Quem candida Dido Eſſe ſui dederat monumentum & pignus amoris.

Orphanus.] a, qui orbatus eſt patre, præſidioq; paterno,Græcum eſt. Pupillus,q caret patre,ſed tutore iuuatur. Hinc orphanotrophium,eyn vveyſen hauſs.

Mancus.] a,um,proprie, qui manu eneruatus eſt,quaſi manu carẽs. Interdũ pro debili ponitur,& hoc naturæ vitio. Sed mutilus,a,um,cui ferro, aliaue re aliquod membrum exectum eſt. Debilis cui membꝝ, vel vulnere,vel morbo inutile eſt redditum.

Geenna.] æ, ſic eñ ſcribitur apud Græcos γεέννα,ſine h teſte Hierony. eſt vallis gratuita,vel vallis filioꝝ Hennon,&c. Inde trãſfertur ex illa luxuria idolorum ad damnationem perpetuam. Alias dictum.

CAPVT III.

PAradiſus.] ſi, pomariũ.i.hortus conſitus,tam maſ.q̃ fœ.ge. Eſt & nomẽ oppidi,vt apud Pli.& Strabonẽ. Item locus in Oriẽte lõgo tractu maris à cõtinente diſtãs. Tetraſtichon M. Iacobi Hor. Qui tenero aſſueſcit laudatis moribus æuo. Et facit æthe rei iuſſa ſacrata dei. Tempora defectę quum mors rapit omnia vitæ. In paradiſicacos mox volet ire lares.

Diluuium.] ij, inundatio aquarum eſt, quod varie diluit, Græcis cataclyſmus dicitur. Viues eluuiones vocat.

Iterato.] Aduerbium, Latinius iterũ, hoc eſt,rurſus, vel rurſum,aut ſecũdo. Hinc dicimus: Iterum atq; iterum, idem eſt quod ſub inde,ſæpenumero & repetito.

Babylon.] Princeps vrbs in Chaldæa, et apud nos cõfuſio ſeu trãſlatio interpretat. Hinc Babylonia,Babylonius,& cus,a,um.

Huc.] Aduerbiũ loci,& ſignificat ad locum,vt huc ades,hiher Germanice.

Statera.] Pe.pro.à ſtãdo dicta. Eſt inſtrumentum, q̊ res ponderant ſine bilancibus. Hinc Symbolũ Pythagoricũ, Staterã ne trãſilias,hoc eſt,ne qd ab æquitate deflectas.

CAPVT IIII.

VRiel.] Nomen angeli, interpretatur ignis dei.

Ita.] Aduerb. ſimilitudinis, geminum ſuperlatiuum, ſeu nominis,ſeu aduerbij expoſcit. Cicero: Vt quiſque Græce optime ſciret ita eſſe nequiſſimum. Interdum cũ comparatiuo,ſignificatq; ſic. Quandoque valde. Nonnunquàm optantis. Pacuuius: Ita te dij

aments

ament. Interim coniunctio illatiua, id eſt, igitur. Similiter quādo componitur cum que, ſemper eſt coniunctio cauſalis, & habet accentum in prima, itaq;. Si autem duæ partes ſunt, habet accentum in penult. ſic Terenti. Imo ità volo, itáq; poſtulo vt fiat.

Natus.] ti, nomen pro filio, ſicut & nata pro filia. Vergil. Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus. Natorum appellatio, inquit Modeſtinus, ad nepotes extenditur. Hinc natu maior, eſt ſenior.

Impietas.] Contrarium eſt pietati, q̄ ab iniuſtitia ſic diſcriminatur, q̄d illa in deū, hæc dici in homines poteſt. Per illam contēplatione delinqtur, hac opere & factis peccatur. Pietas (Cicerone teſte li. artis veteris) eſt p quā ſanguine cōiūctis, patriæq; beneuolis, officium & diligēs tribuitur cultus. Auguſt. dicit: Pietas eſt dei cultus, quā Græci Euſebiā vocāt, & Euſebiū, piū. A quo pientiſſimus ſuperlatiuus. Vide Lodoui. Viuē de Ci. dei.

Granum.] Eynkorn, oder kern an der kornfrucht, fere frugū dicit, vt tritici, farris, hordei, & huiuſmodi: ità q̄ granarium. Acini ſunt cæterorū fructuum, vt vuę, baccarū, lauri, oliuæ, corni, myrti, & huiuſmodi. Hinc granulum diminutiuum. Granoſus, a, um.

Promptarium.] Sic lego, alij prōptuarium à promo, is. Hinc promptus, a, um, & promptulus dimin. & promptarius, a, um, & prōptarius locus, in quo res ad vſum neceſſariæ ita repoſitæ ſunt, vt ſtatim promi, ac proferri poſſint. Sed nō ſimus magis promi quàm condi, vti eſt in Adagio.

Matrix.] cis, de qua alibi dixi, eſt id in q̄ mulieres cōcipiunt, à diſertis loci in plurali nominātur. Abuſiue etiā de arboribus, & vrbibus dicitur. Hinc matricula, pro qua Latini album, vel pitatiū dicunt. Matrices vrbes Latini vocant, quas Græci μετροπόλεις.

CAPVT V.

CEnſus.] us, eſt annuus redditus. Itē æſtimatio rerū, ac bonorum numerus, vt hoc loci. Hinc cenſum agere, eſt recenſere. Et cēſus eſt principis ſolutio, quæ fiebat viritim. Etiā cenſus dicit, cuius bonis factus eſt cenſus. Vnde capite cēſus, & capite cenſi.

Sodomiticus.] a, um, à Sodoma Iudææ oppido deducitur, vt ſcelus Sodomiticum, eſt infandum, & mare Sodomiticum. Perdix auis eſt Sodomitica, ait Marius Grapaldus de partibus ædium.

Noctu.] Pro nocte, nomine ablatiuo, vtebantur antiqui. Noctu vero aduerbium, vt hic loci, ſignificat per noctem. Ita diu pro die & per diē. Nocte diuq;. Nox. Partes noctis ſunt, occaſus ſolis. Veſper aut veſpertinum tempus. Crepuſculum veſpertinū. Prima fax. Intempeſtiua nox, concubium, & cōticinium. Noctis vigiliæ, quæ & caſtrenſes vigiliæ dicunt. Erāt aūt quatuor, & vnaquæq; trium horarum ſpacium cōtinebat. Nocturnus, a, um, noctua, noctiuagus, a, um, penultima cor. Noctifuga, noctiluca. Nocteſco, is, nocteſcit. Pernox ge. omnis. Perdius. Luna pernox. Pernocto, as, verbū compoſitū, cuius ſimplex non eſt in vſu. Vt maritus pernoctat foris. Binoctiū, trinoctiū. De multa nocte. De nocte idem q̄d noctu, apud Cice.

Chaos.] Vt inqt Lact. eſt rudis & inordinatæ materiei cōfuſa cōgeries. Nec audiēdi ſunt Poetę, q aiūt chaos in principio fuiſſe rerū, atq; elementorum confuſionē, poſtea vero deum diremiſſe, vt fabuloſe docet Ouid. I. Metamor. Exponam fuſius, vita comite, Luc. xvi. Græcis miſcella, & regio eſt.

Monſtrum.] tri, à monſtrādo, quod aliquid ſignificādo demonſtret. Donat. Omne quod contra naturam eſt, monſtrum vocat. Hinc monſtroſus, a, um. Luc. li. I. Monſtroſiq; hominum partus. Item mōſtrificus, a, um. Hinc monſtrum alere. Monſtrum alitur, vbi quid occulti vitij latere ſignificatur.

Plaſma.] Et plaſmatum, figmentū dicitur, quod & figlinum opus, quod formatū eſt, à platto, fingo. Hinc plaſtes, figulus, plaſtice, ars figlina. Proplaſtice, & proplaſtes, qui modulos & formas fundit. Protoplaſtus, primus homo Adam.

Nedum.] Significat non ſolum, & bifariam accipitur. Vno modo cum vtramque ſententiam eodem claudimus verbo, vt funderem pro te ſanguinem, nedum pecuniam. Altero, cum ſuum vtriq; ſententiæ verbum accōmodamus, vt funderem pro te ſanguinem, nedum tibi pecuniam crederem. Negatiue ſic: Nō funderem pro te obulum, nedū pro te ſanguinem nō funderē. Ne legere q̄dem nouit, nedum intelligat. Nequaq̄. Hinc & neutiquàm, nequicquàm. Sed nondum & necdum, pro non adhuc.

Viridare.] Lego. i. viridem facere. A q̄ viridans, quod eſt viride. Plin. Viridantium & alia plura ſunt genera. Sed reuiridare nuſquàm legi, niſi hoc loco. Hinc viridarium, locus in quo ſunt herbæ & plantę virētes. A vireo, es, vireſco, vireſcis. Virido, viridas. Viror & viriditas. Viretum & viridarium fere idem. Viridis, viride. Virides radices. Virides ſici.

CAPVT VI.

CAminus.] Pen.prod.fornax dicitur. Vergilius:Ruptis flammam expiare caminis. Sumitur & pro ſtructura quæ fumũ excipit:Græci tamen primam acuunt,ſic κάμινος,nos fœminini generis pro fornace, & parte quadam nauis.

Abalieno.] as,ſignificat remoueo, abſtraho.Hinc abalienatus,a,um,dicitur, quẽ quis à ſe remouerit & amandarit.Alienatus vero,qui alienus factus eſt omnino.

Calcaneus, vel um.] Vtroq; modo dicitur,pro parte poſteriori pedis imi,Teutonice,die verſs.Vergilius:Continuis rimis calcanea ſciſſa rigebant.

Corruptela.] æ, à corrũpo deducitur, quod eſt contamino. Hinc cõtaminatio eſt corruptela & corruptio.

Paulatim.] Aduerbium intendendi,ſignificat ſenſim,quaſi cũ meditatione, & ſenſu.A paulus idem quod paucus.Hinc pauliſper,paulum,paululum,pauxillum, pauxillulum.Diminutiua ſunt à parum.

Leuiathan.] Vt inquit D.Hieronymus, Iudæi dicunt draconem magnum fecit deus,qui dicitur Leuiathan,& eſt in mari. De hoc apud Eſaiam latius reperies.

CAPVT VII.

ALtus.] a,um, participium poteſt eſſe, ab alo,is,& nomen quo ſignificabatur ſuperior pars & inferior.Hinc altitudo, nomẽ eſt menſuræ.Vnde dicimus,altum cœlũ, & mare altum.Et altum vocamus profundiorem maris partem,& à terris remotiorem, vt in Euãgelio:Duc in altũ.Per Metaphorã pro excelſo,& glorioſo,& pro veteri & magno.Hinc cõpoſita altitonans, altiſonus,a, um,altiuolans, omnia corripiũt penultimã.

Solummodo.] Aduerbi. remittendi, idem ſignificans,quod tm̃ & tantummodo.

Magnopere.] Aduerbium.i.valde,vehementer,item maximopere,et maiorem in modum.

Cogitamen.] Et cogitamẽtum,vel cogitatio,idem ſunt,à cogito, as, quãdo mens plura in vnum cogit, vnde eligere poſſit. Hinc cogitatiuncula,cogitabundus,a,um,et cogitatim aduerbium pro cogitare.

Circumuentio.] A circũuenio,is,quod in vna ſignificationũ,decipere,ſeu tehnis inuoluere eſt,hoc eſt, deceptio, & impoſtura, inſidiæq;.Hinc circumuenior paſſiuũ, q̃ vtitur Orig. ſuper Matth.Vt non fallamini,vt non decipiamini, vt non circumueniamini.

Sponſio.] Non ſolũ promiſſio eſt, ſed etiã actionis genus.Caper:Religione ſancitur fœdus,at ſponſio pœna.Paulus Iuriſconſultus ſponſionem uocat oẽm ſtipulationẽ, promiſſionemque.Hinc dicimus:Sponſioni non deeſſe iacturam.Nam ſponſionis comites ſunt,lites,et æs alienum.Plin.teſte.Vide Parœmiographum in Chiliadibus.

Appareſco.] is,ab appareo,es, videtur deduci,idemq; ſignificat,hoc eſt, videri, & de improuiſo ſe oſtendere,liquere.Hinc apparentia,& apparenter aduerbium.

Spiramentum.] Eſt per q̃d exit ſpũs. Spiraculũ idem.Verg.in Georg.lib.iiij.Nec quicq̃ in tectis certatim tenuia cæra ſpiramẽta linunt. Idẽ: Sæui ſpiracula ditis. A ſpiro, as. Hinc ſpiritus,us,ſpirabilis,le. Compoſita:Adſpiro,à quo aſpiratio.Conſpiro,cõſpiratio in bonam & in malã partẽ ſumit.Expiro,reſpiro,ſuſpiro, ſuſpirium,ij, oſus,a,um.

Munificus.] a,um,olim cõſentiens ad ea,q̃ amicus voluit,appellabat,nũc pro liberali ponitur. A quo munificentior & munificentiſſimus,& munificẽtia,liberalitas,munifice.

CAPVT VIII.

COram.] Aduerb.ſigni.gegẽvvertig, & tm̃ ad pſonas refertur. Barbari autẽ dicũt pſentialiter,et ore tenus.Ore tenus eñ valet vſq; ad os,&c.Eſt & ppoſitio differens, à palã,q̃d hoc ad pſonas, illud ad oẽs refert.

Plaſmatio.] Melius plaſma, hoc eſt, figmentum.Nam plaſtes, fictor eſt, ſiue figulus.Dictum quinto capite huius libri.

Lapſus.] us,eſt ruina,hic pro erratu capitur. Dicitur & lapſio idem, à labor, eris. Hinc ironici verſus: Eſt aliquid magni barbam tractare prophetæ,Dicere ſed volui (Ipſa eſt mihi lingua) poetæ,Helius Eobanus Heſſus autor in Aeglogis.

Precatio.] Eſt Latine & eleganter, q̃d nos orationem dicimus. Orationẽ pro precatione Chriſtianorum vſus recepit.Oratorem pro deprecatore nemo veterum, quod ſciam, auſus eſt dicere. Hinc preculæ & precatiunculæ deriuantur & precamina. Precatorius,a,um,& precarie aduerbium.

Figmentum.] Quod factũ eſt,à fingo, is. Aliqñ dicitur mendacium,& ſimulatio.

Reſtat.] Imperſonale, ſignificat ſupereſt.Ouid.x.Metamorph.Vtq; ſecuri.Saucia trabs ingens,vbi plaga nouiſſima reſtat. Aliquando ſignificat in loco ſtare.Terentius: Hic me nunc credit aliquam ſibi fallaciã portare,& ea me hic reſtitiſſe gratia.

CAPVT IX.

CRuciamentũ.] Eſt idẽ q̃d cruciamẽ, cruciatus, & cruciatio, à crucior, aris.

Curioſus.]a,um,à multa cura dicitur,ſiue in bonũ,ſiue in malũ.Eſt igitur curioſus, qui

qui multum, ſiue diligenter aliquid curat. Contrarium: incurioſus, a, um, curioſe aduerbium, & incurioſe.

Acini.] Penult.cor.inter fructus minutiores,arborum,fruticumve denſius naſcuntur,vt vuæ,grana hederæ, ſambuci, tribuli, mali punici grana,&c.

Botrys.] Dicitur racemus integer vuæ, qui & botryon,& botrus.Hinc botryllus diminuti.id eſt,paruus botrus.

CAPVT. X.

Thalamus.] mi, coniugis eſt vtriuſq; cubiculum,hinc Epithalamium, eſt carmen nuptiale. Thalamegos eyn beſunder gattung eyns ſchiffs à Ptolemæo Philopatrē ædificata.

Profanatum.] Templum dicitur cum in eo vel dimicatum eſt, vel aliquid turpe commiſſum à profanor, aris,ſeu prophano, prophanas.

Pſalterium.] Græca vox,Latine organum laudatoriū dr̄.Hebraice Nablon.

Hymnus.] Græcum,Latine laus,ſiue canticum,maxime deorum.

Coruſcus.] a,um,eſt fulgidus,& ſplendidus,à coruſco,as,quod eſt non ſolū ſplendere,ſed & vibrare. Vergilius: Tum ſyluis ſcena coruſcis.Hinc coruſcatio. Aliqui cum aſpiratu ſcribunt.

CAPVT XI.

Pinnaculum.] Faſtigium eſt, & ſummitas ædificij in acumen tendentis,ſiue quod veteres pinnam acutum dicebāt, hoc genus nunc penniculum vocant, der gipffel vff dem gebeu.

Singillatim.] A ſingulo, idem quod ſigillatim,& ſingulatim,id eſt,multi ſeparatim,& vnumquodque per ſe. Horatius per Syncopē dixit: Vt veni coram ſigilatim pauca locutus.

Subalaris.] Et hoc re, quod ſub alis eſt. Vnde ſcribit Lampridius Heliogabalū ſolitū fuiſſe in acubitis habere plumas ſubalares. Dicuntur etiam equites quidam alares, ab ala.

Leua.] æ,manus eſt ſiniſtra,quàm Græci σκέαυ vocant. Hinc læuus,a,um, vt Læua auſpicia. Vergilius: Si mens nō læua fuiſſet. Hinc læuorſum.Nam cum de cœleſtibus rebus loquimur,ſignificat proſperum. Sed cū de humanis, contrarium.

CAPVT XII.

Aquila.] æ, auis ab aquæ colore, ſiue ab acute vidēdo dicta,à Chaldæis, vt refert Albert9 Mag. atuorax,à Græcis ἀετός. Hinc aqlinus,a,ū,pe.prod. vt oculi aquilini.

Superſum.] Significat affluo,abundo. Interdum præeſſe, & reliquū eſſe. Aliqn̄ ſuperſtitem eſſe. Nonnunq̄ vincere,ſuperiorē eſſe.Interim eſt ſuperfluū eſſe. Item durare. Demum defendere & aduocatum eſſe.

Citatus.] a,um,vocatus,celer. Apuleius: Citato,non teſtudineo greſſu. Item citus etiam celer dicitur,vt citis quadrigis. Adagium quo velocitas ſignificatur. Cito aduerbium.Citius,vt dicto citius.

CAPVT XIII.

Framea.] æ, pen.corre. ab aliquibus exponitur pro lancea, ſiue haſta. Iuuenalis: Et Martis frameam,& Tyrrhæi ſpicula vatis. Germanorum telum.

Subito.] Aduerbium temporis,ſignificat repente,ſtatim,cito. Martialis: Nam ſubito collapſa ruit. Adagium: Subito alius. Item ſubitum remedium. Vide prouerbia Eraſmi.

Exceſſum mentis.] Græci ἔκστασιν, id eſt,ſtuporem vocant,qui (Auguſtino teſte) fit,vel pauore,vel aliqua reuelatione. Hinc Ecſtaticus,a,um,pen.cor.

Alterutrum.] Alteruter,quiuis e duobus, ſiue alter ex duobus,vt: Diuiſi ſunt alterutrum à fratre ſuo. Explicatum alias etiam Germanice.

CAPVT XIIII.

Quercus.] us, dicitur id genus arboris,quod graue ſit,ac durum,& etiam in ingentem euadit amplitudinem: tam maſc.quàm fœmi.gene. Cicero: Ibi quercorum rami ad terram iacent.Hinc quernus,& querneus,& quercicus,a,um,omnia poſſeſſiua à quercu.Item querquetum,ſeu quercetum,locus vbi conſitæ ſunt quercus. Adagium: Sub alia quercu quære. Et aliam quercum excute.In eos conuenit qui ſine fine petunt aliquid. Aut qui continenter ab eodem mutuum poſtulant.Item ſatis quercus. Vide Adagia Eraſmica.

Rubus.] bi, ſentis genus,mora agreſtis.Horat.lib.I.ca. Seu virides rubi.Hinc rubetum locus rubor̄ in quo rubi ſunt. Serenus corripuit. Manditur apta rubus, gingiuis & bona labris, eyn bromer buſch.Hinc rubus caninus, eyn hagendorn.

Palam.] Aduerbium,ad omnia refertur, & ſignificat manifeſte, & coram pluribus.Hinc propalam eiuſdem ſignificatiōis. Hinc palam quæſtum facere, dicuntur non tantum proſtibula,ſed & caupones, & hoſpites meritorij. Aliquando caſum habet. A propalam verbum propalo, as,pen. correpta,id eſt,manifeſto,publico.

Buxus.] xi, arbor exigua, ſemper virens & tonſilis. Semen ſeu viſcum eius, cartegon nominant. Hinc buxeus,a,um, quod ex buxo eſt. Et buxeta,loca buxis conſita,& buxolus, Græcis πύξος dicitur, qui π plerūq; in b. conuertunt, vt buxeum cochleare, & buxea pyxidicula.

CAPVT XV.

Charta.] æ, cum ch. aſpirato, eſt enī dictio Græca,& proprie fit ex papyro, apud Græcos vero pro eo poni conſueuit, q̃d nos librum dicimus. Ouid. iij. lib. Triſti. Nullus in hac charta verſus amare docet. Hinc chartula, & chartaceus,a,um, & chartophylacium,id eſt,ſcrinium chartarum. Dicitur & chartarius,a,um,vt munus chartarium. Charta virgo quæ nondū peperit prolem. Item chartæ luſoriæ, kartenſpiel. Chartularius, eyn papyrer. Chartophylax cuſtos chartarum.

Uredo.] Pe.prod.morbus herbarū,fruticum,arborꝝq;, qui in vitibus carbunculus dicitur & in frumentis rubigo. Aliqñ ſignificat incendium, ac pruritum. Vſtrigo idem.

Grando.] Gutta aquæ in aere congelata. Hinc grandinoſus,a,um, & grandinatus,a, um, vt: Grandinata eſt vinea, fruges grandinatæ.

ῥόμφαια, Romphæa.] Scribendum eſt in penul.cum æ diphthōgo,& in principio cum rh. ideo non corripit mediam, quanq̃ Valerius Flaccus lib. vi. contra diphthongi naturam corripuerit, dicens: A equaq; nec ferro breuior, nec rhomphea ligno, genus eſt gladij,forte licentia poetica vſus.

Eurus.] ri, ventus eſt ab oriente flans, & calidus. Græci appellāt Apelioten,quod à ſole ſpiret, Latini Subſolanum. Verſus vulgaris, quatuor ventos principes deſcribens, & cœli plagas. Sud Notus, oſt Eurus, Zephyrus vveſt, flat Boreas nort. Si de ventis plura deſideras,legito Chriſtophorum Landinum ſuper Odas Horatianas.

Draco.] Animalis genus venenoſiſſimi, atq; notiſſimi, dictus à δέρκω, q̃d eſt aſpicio, video. De hoc Plin. plura lib. viij. Hinc dracunculus diminu. Et dracæna,quæ & draca draconis fœmina, & dracontium herba ſic dicta, eyn drach,vergifftiger ſchlang.

Carmonij.] Nunquàm legi niſi à Carmone,luco in Meſſenia,&templo Apollinis in Laconia,& Archadia flumine, deduci velis,& monte in Pelopōneſo. Sed Carmanij bene legi populi ex Carmania regione maioris Aſiæ,qui Pomponio teſte,ſine veſte,ac fruge ſine pecore,ac ſedibus, corijs piſcium veſtiuntur. Itē legi Carmon in interpretationibus noīm Hebraicoꝝ, Chal. Græc. Lati. quod interpretatur quaſi malū granatū, vel vinea doloris,ſiue fortitudinis.

Nimbus.] Repentina,& præceps pluuia eſt,teuto. eyn plotzregen. Ponitur pro vento. Facile probarem,ſed multa ob breuitatem prudens tranſeo,ne lectori ſim moleſtus. Aliquando pro nube accipitur. Hinc nimboſus,a,um, nimbifer,a,um, & nimbatus,a,um,omnia probæ voces.

CAPVT XVI.

Veh.] Coniunctio diſiunctiua, vt dies eſt,væ nox. Interdū habet vim augendi,vt vetus,vehemens. Aliquādo vim diminuendi,vt vegrandis, veiouis.i.paruus, minutusq;,& paruus Iupiter. Habet & vim priuatiuā,vt vecors quaſi ſine corde,abſq; prudentia. Sed væh cum h vt hoc loco interiectio eſt in ijs rebus quas execramur, vt væh miſero mihi, & ſcribitur cum diphthongo ob differentiam ve,quæ coniunctio eſt.

Saccus.] Culeus eſt. Hinc ſacculus, & ſacellus diminutiua, quibus ſignificantur marſupia,crumenæ,loculi,teſticuli arietini, aſcoperæ, vt Politianicis politiſſimis vtar verbis. Porro ſaccus cum gemino cc. inquit Neſtor,(nam Græcis σάκκος eſt,ſcribitur & σάκκιον, σάκος vero ſcutum ſignificat) Aſconius Pædianus,ſacci,ſacculi,& ſacelli. Hinc ſaccus frumentarius,ordearius,niuarius,vinarius,quo vini feces colātur. Saccaria,æ,ſaccoꝝ mercatura. Apuleius lib. I. Aſini aurei. Saccariam faciens merebam. Saccellare,ait Ambroſius Calepinus,eſt vinū ſaccis perfuſum corrigere. Adagium eſt: Saccus pertuſus,hoc eſt,dolium pertuſum,& inexplebile, quia largitio, vt infit Cicero,non habet fundum.

Cilicium.] A Cilicibus populis dictū eſt, apud quos(vt inquit Varro)cilicia primum confecta ſunt. Fiunt aūt ex pilis hircoꝝ,atq; caprarum. Hinc cilicinus,a,um,pen.corr. vt veſtis cilicina. Ciliciolum diminut.

Funditus.] Aduerbium intendendi,ſignificat omnino,penitus à fundamento, Itē radicitus,ſtirpitus,pen. corripiunt.

Annona.] æ,dicitur quicqd vno anno colligitur ex prædijs,ſeu ſiligo ſit,ſeu auena, ſeu fœnum,aut cordū,vel aliud ſimile. Imo omnium obſoniorum eſt,vt authentici autores prodiderunt, quos facile citarem, ni Laconiſmo ſtuderem & breuitati.

¶ Libri Eſdræ quarti
FINIS.

PRAE-

PRAEFA- TIONIS DIVI HIERO- nymi ad Chromatium, & Heliodωrum, in Tobiam explicatio.

Cum hic liber nec ſit apud Hebræos, nec inter Hagiographa cẽſeatur, autore Hieronymo, tamẽ à nobis inter pcipua receptus eſt.

Mirari nõ deſino exactionis.] Hoc eſt, petitionis, efflagitationis, & quaſi improbæ extorſionis, ab exigo, is, exactor, oris.

Chaldeo ſermone.] Chaldæa lingua fuit vicina, & confinis ſermoni Hebraico: ideo vtriuſq; peritiſſimum & loquacem conſuluit doctorem D. Hieronymus.

Stylus, ſiue ſtylum.] Græce ſic συλος, cum y Græco dicitur columna, hic pro modo loquendi & dicendi, hoc eſt, phraſi, & orationis filo capitur, alij ſine y pſilo ſcribunt, & mea ſententia optime. Dicitur & pertica penulti. correpta. Ouidius libro Faſtorum: Pertica ſuſpenſos portabat lõga maniplos.

Catalogus.] gi, ſermo eſt, vel ſcriptura numerum, vel ordinem deſignans. Hinc pro diuorum albo capitur, quem nos Kalendarium vocitamus. κατάλογος, delectus militum, denumeratio, deſcriptio, enumeratio, recenſio. Græci etiam τὰ τάγματα καταλόγους vocabant, id eſt, cohortes, legionesq;. Latini etiam numeros vocãt. Vide poſteriores Budæi annotationes in Pandectas. A καταλογέομαι, delectum habeo, numeros καταλογεύς, eſt hiſtoricus, qui deſcribit & recenſet nominatim, καταλογάδην, proſaice.

Secantes.] Hoc eſt, partiẽtes & in partes diuidentes, à ſeco, as.

Hagiographa ἁγιόγραφα.] Id eſt, ſancta ſcripta, ſiue ſanctorum ſcripta, quæ proximæ ſint autoritatis. Cum illa tribuantur deo, hæc ſanctis.

Memoro.] as, eſt ad memoriam reduco. Dicitur & memoror, aris, deponen. Interdum ſignificat dicere, narrare, exponere, recitare, vt hoc loco. Hinc memoratus eſt, memoratio, memoria, memoriale, memoriter, & cætera.

Canon.] Græcum eſt, & ſignificat regulam, à quo canonicus quod eſt regulare. Et canon interior ſcuti locus, quo brachia immittunt, lorum ſcuti in quod brachium cõmittitur, corrector.

Epiſcopus.] pi, Græca eſt dictio, ad verbum interpretatur ſuperintendens, ab ἐπί, ſuper, & ſcopus, intentio, conſideratio. Hinc epiſcopatus, epiſcopi functio, & dignitas, & epiſcopæum habitatio epiſcopi eſt, ſtatio epiſcopi, & tabernaculum vt prętorium, & quæſtorium. ἐπισκοπή, viſitatio, epiſcopatus. Epiſcopus, obſeruator, ſpeculator, explorator, cuſtos, cuius eſt inſpectio in præſidijs Chriſti, &c. Vide Lexicon Petri Gillij.

Accito notario.] Id eſt, vocato, & accerſito à libellis. Siquidem notarius à notis dicitur, hoc eſt, literis, qui per notas quaſdam multarum literarum vim habentes, dicta colligit.

¶Præfationis FINIS.

QVARVN- DAM DICTIONVM in Tobiam explicatio incipit.

CAPVT I.

Thobias.] De tribu & ciuitate Nephtalim, &c. interpretatur bonus dominus, vel bonitas dei verius. Nam Thob bonum, ſeu bonitas dicitur. Et ſine aſpiratione ſcribitur apud Hebræos.

Sephaeth.] Sephath ſonat ſpeculam, ſiue cooperimentum, Chananæorum locus eſt.

Naaſon.] Nomen eſt hic loci, alibi perſonæ, vtpote filij Aminadab, & patris Salmon. Naaſſon æneus, Salmon perfectus interpretatur.

Concaptiuus.] Is dicitur qui ſimul captus eſt, vide captiuus.

Impertio.] is, vt hoc loco, actiuum: & impertior, ris, tam paſſiuum, quàm deponens, a in e mutata, ſicuti fit in expers: & ſignificat impendere, vel partem dare, & participem facere.

Proſelytus.] Græcum, Latine valet aduena, vel peregrinus: quanquàm Apodemius magis peregrinum apud Græcos ſonat, de quo Hieronymus, à πρὸς, & ἐλεύθω. Hebræis Gerim dicebantur. Et proprie qui ex Ethnicis legibus Moſi, & cæremonijs initiati Iudaiſmum profitebantur.

Monitum.] Et monitus, us, & monitio, idem ſignificant à moneo, es. Hinc monitorius, a, um.

Niniue.] Vrbs Aſſyriorum, quam ædificauit

ficauit Aſſur, egrediens de terra Sennaar Geneſis x. Eſt & alia vſq; hodie ciuitas Iudæorum nomine Niniue, in angulo Arabiæ, quã nunc corrupte Neneuen vocant. Et pulchra ſiue ſpecioſa, aut habitaculum interpretatur. Hæc & Ninus dicitur. Niſibis autem ab Euſebio.

Rages.] Alias Hara, quo tranſtulit Teglatphalaſſar tribum Ruben, & Gad, & dimidiam Manaſſe, ſonatq; noſtratibus pabulum, vel ægrotatio, verius tempeſtas vel cõmotio, ciuitas apud Medos.

Gabelus.] Penult. prod. propriũ contribulis Tobiæ, qui ad extremam redactus erat pauperiem, cui Tobias affinis ſuppetias tulit. Hic interpretatur deo feſtinans, vel collis diuini conſilij. Rectius, limes, & terminus, aut confinium.

Chirographus, & phum.] Manus inſcriptio eſt, eyn handtſchrifft, vel eſt ſchæda propria manu ſcripta. Chirographa ſunt quæ nos perſcripſimus in fidem alicuius. Aſconius Pædianus ſcribit chirographa dici, in quibus tantum quæ geſta ſunt ſcribi ſolent. In ſyngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolet. Iuuenalis: Vana ſuperuacui dicunt chirographa ligni. Hinc chirographarius à Iuriſconſultis ponitur pro eo, qui ſuo chirographo ſcripſit ſe debitorem in codice.

Exemplar.] Eſt ex quo ſimile facimus, Græci antigraphum vocant. Neſtor exemplare, vel exemplarium nominat. Barbari copiam, teutonice eyn copy, oder tranſſumpt, eyn vorbyld dar von mã eyn anders nympt. Exemplum, eyn that. Hinc exemplum in aliquem fieri. Ad exemplum pertinet, es iſt eyn leer ſtuck. Item exemplum, ſpecies argumentationis eſt.

Vbi.] Aduerbium loci, ſignificat in q̃ loco: & modo interrogatiuum eſt, modo relatiuum, modo infinitum. Ponitur interdũ pro aduerbio temporis, id eſt, poſtquàm, vt hic. Hinc vbi vbi, id eſt, vbicũq;, vt vt, id eſt, vtcunq;, &c. infinita.

CAPVT II.

Feſtus.] Et feſtiuus, a, um, differunt, quam differentiam pauci obſeruant. Feſtus enim potius de die dicitur, ſignificatq; apud nos teutonice, feyertag. Vergili. Feſtusq; dies de nomine Phœbi. Sed feſtiuus, id eſt, lepidus & iucundus, vt feſtiua oratio, feſtiuum dictum. Non igitur dicendum, feſtiuitas deiparæ Mariæ, ſed feſtum. Hinc præfeſtum, & profeſti dies, vernaculá lingua vvercktag. Non vigilia dicendum eſt, ſed pridie, vel præcedanio die. Dicimus eleganter: Feſtæ frondes, laubfeſt, oder meyen. Feſtiuus luſtich, froelich.

Exilio.] is, ab ex, & ſalio, ſignificat exeo, & quaſi ſaltando prorumpo. Mihi crede (ait Tullius) tuis & illius literis perlectis, exilui gaudio. Hinc exiliens, hoc eſt, gaudens & exultans. Exulto, as, exilium, exul, exultatio.

Accubitus.] us, eſt ipſe accubandi actus, vt in Canticis. Hic pro eſu videtur accipi. Sed accubitum, lectus in quo cubatur interdiu, Græci anaclinterium vocant, eyn ſitzbeth.

Hirundo.] Auis notiſſima, Græce chelidon dicitur. Hirundo nuncupata quod vere ad nos tranſeat, auis tẽporaria. Hinc Chelidonia herba, goltvvortz. Hinc adagia triat Hirundinum Muſæa. Hirundines ſub eodẽ tecto ne habeas. Item hirundo totus ſchœnos anteibit. Vbi quis immenſo vincit interuallo. Vide Chiliades Eraſmi.

Inſideo.] es, ſedeo, ſeu ſupermaneo, ſto. Aliquando intus ſedeo, ſeu ſto. Interdum doloſe quempiam expecto. Hinc inſidiæ, & inſidior, aris. Nonnunquàm ſignificat obſidere. Dicimus inſidere equo. Item inſidet animo, tendo inſidias. Inſidioſus, a, um, inſidioſe aduerbium.

Textrina.] Contra vulgi morem, ſecũdum A. Calepinum locus in quo texitur, qui & textrinum dicitur. Interdum dicitur ars, ſeu ſcientia texendi, à texo, is. Hinc textor, textrix, textricula diminutiuum. Textura, eyn gevvuppe. Textilis, e. Vide Daſypodium.

ελεημοσύνη.] Eleemoſyna, munus eſt quod pauperi datur, hoc eſt, miſericordia. Apud gentiles raro legitur hoc nomen, tñ Spartianus de Caracalla ait: Non tenax in largitionem, non lentus in eleemoſynam. Sic legendum eſt vere cum duplici e e. Græcum etymoligicon vide, ſi mihi non fidis, neque credis.

CAPVT III.

Fabula.] æ, diminutiuum à faba. Sed hic eſt res paſſim diuulgata, etiam ſi vera ſit, à fando. Et eſt meſum, id eſt, medium vocabulum, in bonam & in malam partem, hic in bonam. Hinc fabulari, venuſte vtimur verbo familiari. Fabulantur enim inter ſe familiares, cum liberius colloquuntur. Hinc fabella, & fabuloſ

fabulo

fabuloſus. Græce mythos,& mythologicus, a,um, mythologia. Poſcit hic locus nonnihil de fabularum Theatialium origine obiter ſcribere. Et primum de earum origine apud Græcos, poſtmodum apud Romanos. Nam imitatio ex Græcia manauit in Italiã. Veteres igitur in Græcia agricolæ, cũ ſacrũ Libero pro anni prouentu facerent, incenſis altaribus primum aliquid vice precum cantillabant, &c. Cœpit præmium induſtriæ proponi caper, vel capri ſacrificati corium vini plenum. Hinc Tragœdia eſt nuncupata, ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt, hirco. Sunt qui Comœdiam eiſdem cœptam ſacris velint, alij ſacris Apollinis Nomij, hoc eſt, paſtorũ, vicorumq́ præſidis. Iam eſt Comœdia vetus, media, & noua. Vetus, vt Eupolidis Baptæ. Succeſſit media, qua obliquis dictis perſtringebantur multi tacitis nominibus, &c. Reperta eſt poſt noua, quæ de mediocribus perſonis luſit confectis nominibus. Huius princeps fuit Menander: Mediæ Antiphanes Lariſſæus facile primus. Feſcennini à ruſticis in Italia vetuſto Græciæ more, peractis ſacris poſt meſſem, ad mouendum riſum inuicem iactabant, dicti Feſcennini à Feſcennina ciuitate Hetruriæ. Satyras ſcripſere Horatius, Perſius, Iuuenalis. Nam huic initiũ dedit Lucilius. De ſcenarum ornatu Vitruui9 lib. v. ſcribit. Fabulam primam Liuius Andronicus Romæ Latinis verſibus fecit. Ex fabulis ſunt nonnullæ Palliatæ, Togatæ, Prætextatę, Trabeatæ, aliæ Tabernariæ. Sunt etiam Mimi, qui dicũtur Planipedes, quod nec ſocco vtuntur, nec cothurno, ſed planis pedibus exeunt in pſcenium. Hactenus Viues.

Synceriter.] Aduerbium à ſyncerus, quod y. Pythagorico ſcribitur, ſignificat integre, puriter, & ſyncere.

Aſmodeus.] Apparet hic dæmon, qui à Cabaliſtis dicitur Samael, id eſt, cæcitatis deus, & tranſlator noſter, altera parte immutata, alteram tranſtulit. Marcus Marrulus Spalatenſis. Interpretatur autem facturæ iudicium, vel plaſmatio iudicantis. Quia factus eſt ad malorum vindictam, probationem vero bonorum. Deſtructor, peccatum abundans, ignem menſurans.

Mox.] Aduerbium ſignificat ſtatim. Item paulo poſt, vel poſtea, vox eſt connectẽdi. Vide verborum Copiam Eraſmi.

Cubiculum.] li, locus eſt, in quo cubile, id eſt, lectus ſternitur. Seneca ad Lucilium: Quid proſunt multa cubicula? in vno iacetis. Hinc cubicularius: & cubiculare, & cubicularis.

Deſuper, inſuper.] Compoſita ſunt à ſuper, notæ ſignificationis. Supra fere idem, vt ſuper lapidem ſedet, & ſupra lapidem. Super aliquando pro inter, vel de, accipitur. Itẽ pro præter, vt ſuper cœnã audiui, ſuper hac re, id eſt, de hac re. Super hæc, on dyſſe ding, vber dyſe.

Correptio.] A corripio, is, manat, eſt idem quod reprehenſio, increpatio, arguitio.

CAPVT IIII.

Conſtruere.] Eſt ſimul ſtruere, ordinare, fabricare. Hinc conſtructio, & coſtructus, a, um.

Quomodo.] Tota vna dictio, ſignificat quemadmodum. Cicero: Quomodo potuiſſem, te conueniſſem.

Theſaurizo.] Idem eſt quod congrego. Nam theſaurus congregatio eſt tam bonarum rerum quàm malarum. Hinc apud Græcos θησαυρὸς κακῶν, id eſt, theſaurus malorum. Idem pollent: Ilias malorum. Lerna malorum. Sentina, mare, pelagus malorum. Et apud Plautum theſaurus ſtupri. E diuerſo: Bonorum mare. Bonorum aceruus. Bonorum myrmecia. Dathus bonorũ. Thaſſus bonorum dicitur.

Indico.] is, penulti. produ. multa ſignificat. Nam indicere eſt denunciare, præcipere, imponere, ſignificare. Hinc indictio, indictum. Indictiuus, a, um, vt indictiuũ funus. Sed indico, as, pen. cor. eſt manifeſto, palamque facio. Hinc indicium, indicatura, & indicatiuus, a, um, vt modus.

Chirographus, vel um.] Eſt manus ſcriptura in alicuius fidem data.

CAPVT V.

Ignoro.] as, neſcio, ab ignarus fit. Ab eo ignoratio, & ignorantia, ignoranter.

Aliquando.] Tradit Priſcianus, & Sulpitius Verulanus, Pompilius, & alij quidam acui debere in antepenul. ſyllaba: quod Laurentius Valla linquit in dubio. Alij autem dicunt penultimã debere acui, nõ antepen. fulti Auli Gellij libro vij. Nocti. Attica. & Quintiliani lib. I. Inſtitutio. autoritatibus, quas compendij gratia ſuperſedeo. Habet tamen tria tempora, præſens, prę teritũ, & futurum, & ſignificat aliquo tempore, ſicut & quandoque. Ponitur & pro tandem, vt aliquando nos reuiſas. Vide Bebelium.

Præcinctus.] a, um, à præcingo, is, ſignificat præparatum. Hinc præcinctos, ſtrenuos, & expeditos dicimus. Hinc præcinctio, & præcincte.

Rapha-

Raphael.] Nomen archangeli,& interpretatur ſecundum Hieronymum curatio, ſiue medicina dei. I. Paralipomenon xxvi.

Azarias.] Sonat auxilium dei,vel adiutor eſt dominus,vel atrium domini.Ananias vero donum gratiæ domini, vel donata gratificatio domino, verius nubes domini, aut diuinatio domini.

Comitor.] aris, deponens,à comes fit. Et eſt proprie minorum erga maiores. Horatius;Septem comitatus vmbris.Dicitur & comito,as.Hinc comes,& comitatus,comitiſſa non eſt Latina vox.Item comes generis communis,eſt nomen dignitatis. Apud Romanos comites erant legati,vel præfecti,aut ſcribæ. Vno comitatus Achate. Quouſque illum comitatus es?

CAPVT VI.

Tigris.] Animal velociſſimum & truculentum. Medi tigrim ſagittam nominant.Item flumen magnum e paradiſo exundans,ob velocitatem,pernicitatemq; curſus.Hinc Tigranes rex Armeniæ.Et Tigranicerta,ciuitas prope Tigrim fluuium.

Immanis, & hoc immane.] Significat crudele,ac minime bonum.Immania ſaxa,aſpera dicuntur.Hinc immanitas, eſt ſæuitia. Interdum pro ingenti ponitur. Immaniter aduerbium.

Branchie.] arum, Græci ſic ſcribunt βραγχία, τὰ, quibus piſces natant, quæ folliū more hiantes partes ſunt, qbus anhelitū reddere, ac per vices recipere exiſtimantur. Plini.lib.ix. Branchiæ non ſunt balenis,nec delphinis,viſch oren.

Palpito.] as, frequentati. à palpo, as, eſt leuiter, ac frequenter moueri. Plinius: Palpitat certe cor, & quaſi alternatim mouet.Alia alias dicta ſunt.

Exentero.] as,ſignificat perforo.Plautus in Epidico: Acutum cultrum habeo,qui exenterem marſupium ſenis.Hoc loco tamē pro euiſcerare ponitur. Enteron Latine inteſtinum,vnde exenterare,vt exenteratus lepus.Item exentero,as,ich durchſtich,vt hic.

Extrico.] as, ab ex,& trico, as, quod à tricis fit. Tricæ autem ſunt impedimenta, & implicationes.Et eſt extricare, explicare. Sūt apicę tricæq;,et ſi qd vilius iſtis.Martia.

Albugo.] Eſt macula in oculis. Plin.lī. xxi. Qua alligata oculo albugines tolli dicuntur.Idē albuginem vocat albū in ouo.

Raguel.] Socer Moſi, ſacerdos in vrbe Madian. Exodi ij. alias Iethro dicitur, D. Hieronymo teſte aduerſus Heluidium, de perpetua virgi. Mariæ: & interpretatur paſtor dei, amicus dei, vel confractio dei, ſiue paſcens deum, aut pabulum eius. Idem Rahuel.

Δαιμόνιον, Dæmonium.] Dicitur Latine numen,deitas.Hic pro Satana capitur,& eſt medium vocabulum.Nam eſt bonus & malus dæmon.Hinc prouerbium: Homo homini dæmonium eſt, hoc eſt, deus. Porro dæmon eſt fortuna,genius,indigens,ſapiēs, deus,Græcis. Vide Viuem in Commētarijs diui Auguſtini de Ciuitate dei.

Iecur.] oris, & iocinoris, ſecundum Priſcia. à iocinus,quod non eſt in vſu.Et ſignificat epar. Hinc iecuſculum diminut.vt iecuſculum anſerinum.

Incolumus.] mi, & incolumis,e,vtrūque pro ſano ſumitur. Hinc incolumitas, q eſt,vt Tullius inqt,ſalutis tuta,atq; integra conſeruatio, geſundtheyt,vnuerſeerung.

CAPVT VII.

Quam ſimilis.] Hoc eſt valde ſimilis, hic quàm poſitiuo iuncta ſignificat valde: ſimiliter & ſuperlatiuo, vt quàm ſimillimus.Item cum oppido, vt oppido q̄.

Conſobrini.] Qui ex duabus ſororibus ſunt prognati, quaſi conſororini,q, quæve, ex ſorore & fratre orti ſunt. Verum etiam conſobrini, filij duorum virorum fratrum patrueles ſunt: filij duorum fratrum viri & fœminæ amitini, duarum ſororum conſobrini.Nonius Marcellus libro de proprietate ſermonis,de propinquitate ſic ait ad verbum,ne fallam lectorem. Amitini fratrum maris,& fœminæ filij.Patrueles marium fratrum filij. Conſobrini ex duabus æditi ſororibus,quaſi conſororini,de quibus exēpla multa ſunt in antiquis autoribus,& maxime in Afranio, & Iuris vetuſtiſſimis ſcriptoribus. Hactenus ille.

Nuto.] as,à nuo, is,quod veteres pro velle poſuere. Hinc nutus,& numen, quod eſt dei nutus,hoc eſt,imperium & poteſtas. Nutus, us, vero ſignificat, quod fit oculis, vel capite,vel manibus:quandoque pro voluntate ponitur. Nonius Marcellus, inter nutare, nuere, & nictare, hoc intereſſe ſcribit, quod nutare capitis ſit. Nuere narium,vel labiorum.Nictare oculorum, vvincken.Volunt tamen à nuo potius eſſe deductum.Hinc nictus,us,& nictatio idem.

Coniunx.] Secundum Priſcian. & coniux ſine n.ſecundum Phocam, à cōiugo,as, abiecta go. ſyllaba, & addita x. pro vxore matrimonio iuncta ſumitur. Hinc coniugium

um, id eſt, matrimonium & coniugalis, le. coniugatio. Coniugata plurale apud Rhetores dicuntur de vno iugo tracta, vt volo, voluntas.

Mi.] Quandoq; vocatiuus eſt caſus à meus. Interdum interiectio blandientis, vt hoc loci, vt, mi frater. Et eſt datiuus ab ego, pro mihi.

Charta.] æ, dictio Græca, ſic χαρτής, vel χαρτόν, ſcribitur cum aſpiratione in frontiſpitio, non in vltima: & proprie fit ex papyro: Græcis pro libro ponitur. Ouidius libro tertio de Triſtibus.

Nullus in hac charta verſus amare docet.

Hinc chartaceus, a, um, vt chartacea ſuppellex, chartaceum munus. Et chartophylatiũ, chartarum repoſitorium eſt. Chartophylax, cuſtos harum.

CAP. VIII.

Caſſidile.] Penultima producta vt habet vſus, modo Latinum ſit vocabulum, pera eſt, qua neceſſaria reponimus, quidam aucupis eſſe autumant. Alij caſſilis, caſſilidis penultima correpta ſcribunt, pro rete venatorio, num recte ambigo. Ego caſſidem vel caſſem aut ſaltem caſſiculum dicerem. Nam caſſis huius caſſis maſculini generis, eyn Iaeger garn. Vel caſſis, dis, fœminini generis, eyn helm. Caſſida idem. Caſſita penultima producta, eyn leerch, alauda, galerita.

Conſeneſcere.] Compoſitum à ſeneo, id eſt, ſenex fio. Varro tamen conſeneſco ꝑ putriſio poſuit, cum ait: Aut inęqualiter matureſcunt, aut conſeneſcunt. Hinc ad ſcopulos Syrenæos conſeneſcere dicimus eos, q in aliqua re diu nimis morantur abſque commodo. Item ſeneſco ſemper multa addiſcens. Vide Adagia Eraſmica.

Foſſa.] æ, vnde terra effoſſa eſt, hoc eſt, ſcrobs. Vlpianus ſcribit eſſe receptaculum aquæ manufactum, ad caſtra, vrbes, &c. munienda, eyn grabe, vvaſſer grabe, ſtat grabe. Hinc foſſor, qui fodit, & foſſio, foſſura idẽ, & foſſula diminutiuum.

Itẽ foſſarius clericus mortuos ſepeliẽs, & foſſitius, a, um, & foſſilis, le, vt foſſilis gleba, idẽ. Item fouea eym grub. Omnia à fodio, dis. Compoſita, Con, Circũ, De, Eff, Per, Ref, Inf, Suffo, Transfodio.

Illuceſco.] is, & illuceo, es, à luceo, id ẽ. lucidus ſum, & ad diem pertinet. Interdum illuceſcere eſt, & illuminare, & ſplendentem facere. Simul ac illuxerit cras, iter corripiã.

Inſtruo.] uis, ſignificat ordino, tam de bonis, quàm malis intelligitur. Vergilius:

Dolis inſtructus, & arte Pelaſga.

Hic pro parare ponitur. Hinc inſtructor, inſtructio, & inſtrumẽtum. Inſtructus, a, um, & inſtructorius, a, um.

Hebdomadas.] is, & heddomada, Latine ſeptimana, ſpacium ſeptem dierum, & numerus ſeptenarius. Et non ſolum de diebus dicitur, ſed etiam de annis, & quibuſcũque rebus quæ ſeptenario comprehenduntur numero.

Epulæ, arum.] Cibi dicuntur, miniſterio hominum in noſtrum vſum comparati. Sed epulum, ſignificat ſolennius, & publicũ cõuiuium. Hinc epularis, re, epulor, ris, epulones & coepulones.

CAP. IX.

Auſculto.] as, cum accuſatiuo ſignificat audio. Plautus: Tum illum ſummiſſe loquẽtem auſcultabam. Cum datiuo obedio. Itẽ aſpicio, cerno. Afranius: Ludos hic auſcultat ꝑcul. Veteres auſcultare ꝑ oſculari dictitabant. Plaut. Inter ſe auſcultãt, & columbatim os ore conſerunt. Hinc auſcultatores Græci otacuſtas vocant ꝓuerbialit & Coryceį auſcultantes nominant. Vide Adagium, Corycæus hunc auſcultauit.

Aſſumo.] is, modo ſignificat accipio. Cicero: Neq; id onus inuitus aſſumpſit. Modo nimium tribuo. Idem: Si id mihi aſſumo, videor id mihi meo iure q̃dam vendicare. Hinc aſſumptio, aſſumptus, a, um.

Camelus.] Animal notũ eſt, paſcitur inter armenta, in oriẽte duo ſunt gña, Bactrię, & Arabiæ. Dromedarij duo habent tubera in dorſo. Hinc camelopardalis. Camelelaſia, productio camelorum. Camelelates ductor eſt camelorum. Camelaucium galerus eſt. Camelitæ, Camelarij. Vide Herodianũ in iiij. lib. Camelote pellis cameli.

Amen.] Dictio Hebræa, quam nos fideliter ſecundũ Aqlam interpretamur, alij fiat, ſic hoc loco forte capitur: vel fit firmum, efficiatur.

CAP. X.

Remeo.] as, à meo eſt reuerti, redire & repedare. Vergilius: Si patrios vnquàm remeaſſem victor ad agros.

Gener.] Eſt filiolæ meæ vir, & maritus. Ego illi ſum ſocer. Hinc progener.

Pecus.] Tã maſcu. & neut. q̃ fœ. gene. eſt. Ennius: Pecudi dare viuã marito. Cice. pecuda dicit lib. iiij. de Repub. Declinat etiã hoc pecu. Solinus de ſitu Britãniæ. i. Anglię pabuloſa pecu dicit. Similit pecus, oris, eiuſdẽ ſignificati, eſt oĩe animal, q̃d ſub hominis impio e pabulo terræ paſcitur. Inuenit

T pecus,

pecus,oris,pro turba & multitudine pecorum, ſeu pecudum. Hinc pecualis, & le. Pecuarius,a,um,vt pecuaria facere. Item pecuaria pro armētis pluraliter. Pecuinus, pecorinus,pecorarius idem,peculium,peculiolum,peculioſus,a,um, peculiarius,a, um,peculiaris,e, peculiariter,pecunia,ola, pecunioſus,a,um, pecuniarius,a, um,peculor, aris,depeculor, peculator, peculatus,us.

CAP. XI.

Charram.] Ciuitas Meſopotamiæ, trans Edeſſam. Item ciuitas Aſſyriorum in regione Theman, iuxta Eſaiam. Alias Aram. Gene.xi. & Actorum.vij. & ſonat fodiens eum,vel effoſſio eorum.

Supercilium.] ij, vltima frontis pars, pilis & cilijs veſtita. Quandoq; pro faſtu capitur. Vt ſupercilium ſalit,id eſt,faſtuoſus eſt. Interdum pro montis faſtigio ponitur, vt hic. Hinc ſuperciliosus, a, um,ſupercilioſe aduerbium eſt arroganter.

Speculor.] Eſt e ſpecula proſpectare. Hinc ſpeculatores,vvechter. Per translationem pro ſcrutari,& exacte conſiderare vſurpatur,expiſcari,indagare.

Illico.] Aduerbium eſt, & proprie ſignificat in eo loco. Donatus. Illico modo locū, modo tempus ſignificat. Plerunq; ponitur pro ſtatim. Plautus:
Illico hic ante oſtium eramus.

Albugo.] morbus eſt oculorum, cum vlcus circulum oculi infeſtat, quem Græci irim dicunt.

Membrana.] Pellis ſuperior,quæ & pergamena charta dicta, quod de animalium membris tracta ſit.

Gratulari.] Cum datiuo, proprie eſt dijs ſiue hominibus,qui nobis benefici fuere in ſucceſſu,aut noſtro, aut aliorum, cum laude feſtiuitatem oſtendere. Eſt etiam gratias agere,ſeu ſupplicare. Cum accuſatiuo, eſt gratum habere: Hinc congratulor, & congratulatio.

CAP. XII.

Compeſco.] is,à paſco compoſitum ſignificat coerceo,cohibeo,& quaſi eodem paſcuo contineo,nec vagari permitto. Vt digito compeſce labellum. Contrarium eſt diſpeſco. Compoſita reticeo.

Digno.] as,eſt dignum puto. Pacuuius: Quis deos infernos, qbus cœleſtes dignet honoribus? Huius paſſi. eſt dignor,quod eſt dignus habeor. Et in frequentiori vſu eſt deponen. pro dignum iudico ſeu habeo. Contrarium eſt dedignor,aris. Non dignor me hoc honore. Indignor, indignatio. A dignor,dignatio,dignitas, indignitas.

Scilicet.] Coniunctio expoſitiua,hoc eſt,videlicet, id eſt, vt quatuor ſunt virtutes,ſcilicet,prudentia,iuſtitia,fortitudo,temperantia. Et ſemper dictio exponens,& expoſita,debent eſſe in eodem caſu. Sed videlicet, id eſt, verbi gratia. Eſt & aduerbium confirmandi, quaſi videre licet. Terentius in Adelphis: Videlicet hoc audijt, id eſt,certe audiuit hoc, gevviſslich. Et per Ironiam ponitur, Ia freilich.

CAP. XIII.

In omnia.] Hoc eſt,per omnia. In hic loci pro per capitur,& erga: & eſt præpoſitio ſeperatiua,tam ablatiuo quàm accuſatiuo deſeruiens,vt bene ſentio in Rempub. Reliqua vide in Lexico Daſypodij ſignificata.

Infernus.] ri,ab infra dictum. Vnde inferi,quibus inferius nihil. Legendum eſt,in Symbolo noſtro Chriſtiano atq; prædicandum: Deſcendit ad inferos. Quanquàm infernus pro infernorum loco, in ſingulari, generis maſculini,in plurali neutro. Eſt & infernus,a, um, quod eſt infra, ſicut ſupernus, a, um,ſupra. A quibus inferne, & ſuperne aduerb. & infernitas,& ſupernitas. Item infernalis,le.

Confiteor.] Verbum commune,eſt ſimul,aut totum fateor,ſeu affirmo. Iuxta ſermonis Hebręi tamen proprietatem pro laudo,ſeu gratias ago. Vnde cōfitetur,& agnoſcit beneficium, qui gratias agit,vt hoc loco. Hinc confeſſio,& confeſſor,is proprie dicitur,qui confitetur rogatus, non qui alterius peccata audit, quem à confeſſionibus, & oricularium vocant.

Sapphirus.] ri,penultima producta, gemma eſt,cœli colorem habēs. Græci σάπφειρον vocant. Hinc Sapphirinus,a,um. Et Sapphireus,a,um.

Smaragdus.] di,& hæc gemma viret, etiamſi varia ſint genera. Hinc ſmaragdinus,a,um,penultima correpta.

Hallelu-ia.] Duæ dictiones ſunt apud Hebræos. Diuus Hieronymus Marcellę ait: Igitur hallelu-ia exprimit, laudate dominū Ia. quippe apud Hebræos vnum de decē dei nominibus eſt. Et in illo Pſalmo,vbi legimus: Laudate dominum, quoniam bonus eſt Pſalmus,apud Hebræos legitur,hallelu-ia chitob ſanara.

CAP. XIIII.

Reliquus.] a, um,penultima correpta. ſignificat id quod ſupereſt. Cicero: Reliquum eſt, vt certemus officijs inter nos. Reliquum facere,eleganter dicitur,pro reliq; ſicut

ſicut miſſum feci, pro dimiſi. Dicimus &, nihil reliqui,politiſſime. Hinc reliquiæ,arū, pluraliter tantum.

Memor.]Secundum Priſcianū ē omnis generis & à memini fit. Contrarium eſt,im memor. Vergilius:

Sæuæ memorem Iunonis ob iram.

Horatius libro primo carm. Siue puer frues impreſſit memorem dente labris notā, hoc eſt,tam vehementem, vt non facile excidat memoria.Hinc memoria teneo. E memoria excidit.Proditum eſt memoriæ.Patrum noſtrorum memoria.Item poſt hominum memoriā.Memoriale. Memoriter,vt:Memoriter narrare poteſt quod ſemel legit, & cætera.

¶ Libri Thobiæ Finis.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI in Iudith explicatio.

Diuus Hieronymus.] Hac in præfatione non affirmat approbatum hunc in ſynodo Nicena, ſed ait, legitur computaſſe.

Hagiographa.]Hoc eſt, ſancta ſcripta, ſeu ſanctorum ſcripta. Hinc Hagiologium.

Autoritas.] Vis eſt, & poteſtas,& dignitas,quæ ab autore pendet, volachtung, herrlichkeyt. Et autoritas ſenatus. Autorare, exautorare, autorati milites. Autoramentum.

Hiſtoria.]æ,Latine narratio eſt. Hinc hiſtoricus, & hiſtoriographus: & hiſtorice.

Synodus.]di,ex ſyn,& odos via, quaſi conuentus ſit,vel cœtus, generis fœminini eſt. At ſynodus, ſynoduntis ,piſcis genus putatur. Synodicus,a,um, quod ad ſynodum pertinet.

Nica &Nicea.]Vtroq; mō dr̄ ſecūdum Priſcianum vrbs illa,in qua Conſtantino iubente,famoſa illa ſynodus, trecentorum & octodecim epiſcoporum celebrata eſt, atq; perfidum Arrij dogma reciſum. Hinc Nicenus,a,um,penultima producta.

Lucubratiuncula.]Diminutiuum à lucubratione,dicitur Latine,quod alij barbare tractatulum appellant, à lucubro, as, q̄d eſt vigilo ſeu ad lucernam aliquid compono,hoc eſt,vigilia & opus, quod lucubrando fit. Hinc elucubro penultima correpta. Et ſcriptores libros ſuos lucubrationes vocant. Ruſticanæ lucubrationes. Item veſpertina & antelucana lucubratio.

¶ Præfationis Finis.

VOCVLARVM QVARVNDAM IN Iudith explicatio.

CAP. I.

Iudith.]Viduam fuiſſe,& pulcherrimam fœminam,& caſtiſſimam,ex Hieronymi verbis in hac præfatione intelligo, cum inquit ad Paulam & Euſtochium: Accipite viduam Iudith, caſtitatis exemplum,&c.& interpretatur confidens vel glorificans.Porro Iudith vidua Bethuliam ciuitatem ſuam obſidione Holophernis ducis Nabuchodonoſoris liberauit, vt in eius libro fuſe narratur, qui liber Chaldæo ſcriptus ſermone,ſicut Hieronymus inquit, minus autoritatis habet ad ea roboranda, quæ in contentionem veniunt. Sed ſanctus Nicenus conuentus, inter ſacrarum ſcripturarum volumina, & hunc librum computauit.Beda in tēporibus ait: Cambyſen Cyri maioris filium ab Hebræis ſecundum Nabuchodonoſorem vocari, & ſub eo contigiſſe, quæ de Iudith narrantur. Alij ſub Dario Hiſtaſpe anno ſecundo facta putant.

Arphaxat.] Rex Medorum ſonat ſaluans, vel ſanans,ſiue ſanitas vel ſaluatio.

Ecbatana.]Numero plurali penultima correpta, Metropolis Mediæ. Eſt & altera eo nomine in Syria. Scribitur etiam per g. Egbatanis, & ſonat ſolenne mandatum humilis viri,vel læta domus reſponſiōis aſſumptę,modo Hebraicis nominibus credamus. Alibi verius & fuſius explicaui.

Quadrus.]a, um, quod eſt quadratū. Quadratum vero figura eſt,rectas atque æquales lineas quatuor,& quatuor rectos angulos habens.Hinc quadratura eſt ipſa quadratio.Vnde Archimedes ſcripſit de quadratura circuli:à quo quadro, quadras, in quadrum redigo, per metaphoram eſt conſentire,& conuenire. Iuuenalis:Aliena viuere quadra, id eſt, orbe, diſco. Hic ſubſtantiuum eſt.Multa hinc deriuantur, quæ tranſeo. Vide Petri Daſypodij Lexicon.

Vicenus.]a,um,à viginti fit. Hinc dicimus vicenum,binum,ſingulum, ternum,vi

cenarius,& vicies. Vigenus,a,um,idem q̄d viginti. Sed vſitatius in plurali, cum eſt diſtributiuum, viceni,æ,a.

Ragau.] Campi nomen,& interpretatur ſocius aut paſtor eius,ſiue malum,vel cō fractio eius.

Jadaſon.] Sonat ſciens egreſſum, vel cognoſcens abundantiam. Verius interpretatur cognitio,onis, vel mutatio,onis.

Cilicia.]æ,regio eſt,vt Plinius libro quinto teſtatur,in minori Aſia, Syriæ proxima, & interpretatur voluens, vel reuoluta, hic & Acto.vi,xxiij.xxvij.

Damaſcus.] ci, vrbs nobiliſſima,& caput Syriæ. Apparet deduci à Meſek,id eſt, diſpenſatore, procuratore. Nam Hebræi Dumeſek ſcribunt. Et interpretatur iiij.Regum.xvi. ſimilitudo incendij, aut oſculi, vel populi,ſiue ſacci,aut ſimilis fœmori, vel tacitum oſculum, aut poculum. Damaſceni,& Damaſcenus idem ſonat. Hinc pruna Damaſcena.

Libanus.] ni, mons inter Arabes & Phœnices,excelſas habēs arbores, & interpretatur candidatio.Item nomen eſt arboris,thus producēs,Græcis Libanotos,Libanotis,id eſt,thurea, libanotophorus,thurifer.Et interpretatur inſuper,albus, vel candidus, aut thus, vel cordis filiatio. Mons altiſſimus,teſte C.Ptolemæo libro quinto de Syria,à thure quod ibi colligitur dictus. Deuteronomij primo.Iudicum,iij.Nomen loci.Eſaiæ ij.

Carmelus,carmeli.] Latine,& Græce dicitur,Hebraice vero Chermel, nomen eſt duorum montium, & interpretatur cognitio circunciſionis,vel agnus circunciſus,aut teneritudo, ſcilicet illa quæ eſt ſegetum vel coccinus. Carmelites, carmelitis, & carmelus idem interpretatur.Nomen montis,Ioſue decimo nono, primo Regum decimo quinto.Eſaiæ x.

Cedar.] Regio Saracęnorum, & nigredo, aut triſtitia dicitur, & accipitur pro Iſmaelitis ac Saracęnis. Canti.1. Eſt & vrbis nomen. Inde Cedareni,quos Sarracęnos dicimus.Eſaię viceſimo primo.Filius Iſmaelis.Geneſis viceſimo quinto.

Quouſque.] Quamdiu, vel vſque ad quod tempus. Et ponitur interogatiue, quandoque relatiue, nonnunquàm infinite. Aliquando ſignificat vſque ad quem locum.

CAP. II.

Myſterium.] Cum y Græco ſcribendum, Latinis dicitur ſacrum arcanum, ſecluſumque, quod niſi ſacerdoti ſcire nefas eſt. Hinc myſta,vel myſtes, id eſt, ſacerdos, & ſymmyſtes, id eſt, conſacerdos & myſticus,a, um. Vergilius:
Myſtica vannus Iacchi: Et myſtice aduerbium.

Holofernes.] Princeps, & dux militiæ Nabuchodonoſor regis, & interpretatur fortis dux,ex Hebræo, & Syro ſermone.

Expeditio.]onis,vocitatur,cum milites exeunt ad bellum. Quintus Curtius: Omnem expeditionem ac militarem apparatum adduxit,ab expedio, expedis. Hinc expeditus,a,um, penultima producta.

Effringo, effringis.] Significat valde frango.Terentius: Fores effregit. Plautus fame effractum dicit. Effractus, a, um.

Martialis:

Callidus effracta nummos fur auferet arca,
Proſternet patrios impia flamma lares.
Debitor vſuram pariter ſortemq; negabit,
Non reddet ſterilis ſemina iacta ſeges.
Extra fortunā eſt quicquid donatur amicis,
Quas dederis ſolus ſemper habebis opes.

Opinatiſſima.] Vel opinatiſſima, vtrunque recte dixeris. Alterum ab opimo, quod diuitem, pinguem, amplum, & magnificum ſignificat,deriuatur. Alterum ab opinari.

Melothi.]Ciuitatis nomen,interpretatur adimpletiones meæ. Verius plenitudo, vel circunciſio.Nomen viri.1.Paralip. xxv. b.Alij Mellothi ſcribunt,& rectius.

Tharſus.]ſi,cū t exili ſcribendū adfirmat Valla,vrbs clariſſima, Ciliciæ metropolis,quā Perſeus Iouis filius cōdidit. Vel,vt Ioſephus ait lib.1. à Tharſo nepote Iaphet dicta,& à ſiccitate,val à parte pedis,q̄ Tharſos dr̄. Tharſis vero lapidis genus eſt, q̄d Aqla Chryſolitū, Symmachus Hyacinthum interpretant̄.Eſt & Tharſis regio Iudææ,ad quam Ionas ſe velle ire dixit.Porro Hebræi Tharſis mare dici gn̄aliter autumant. Hinc Tharſēſis,vt:Paulus Apo. fuit Tharſenſis.

Celeon.]Vel,vt alij putant,Deleon,interpretatur vindicans dolorem.Legendū erit hoc loci certo certius,Chellon, quod eſt nomen terræ.Et interpretatur conſummatio, perfectio, aut alleuians dolorem. Chelion per ch,conſummatus dicitur aut totus columbinus.Delean pauper, afflictus &c̄.

Locupletatio.]A locupleto,as,q̄d eſt, locis & poſſeſſiōibus diuitē facio.Locuples idē fere,gn̄is oīs ſecundū Priſci. Diſtichon Magiſtri Iacobi Horlini:Non opus eſt vernas

nas foribus præfigere frondes: Qui locuplete penu vina Phalerna tenet.

Satum.]Ager in quo ſemen eſt, vt hoc loci. Item genus menſuræ vnum & dimidium modium capiens,id eſt,ſeſquimodium. In Matthęo vita comite explicabitur latius.

CAPVT III.

Legatus.]ti,qui legatione fungitur. Vergilius: Legati reſpōſa ferunt. Idem qui Imperatoris vicem tenet. Diſtichon: Dæmon quo poterat nulla ratione venire, Illuc legatos iuſſit adeſſe ſuos. Autor mihi ignotus eſt.

Syria.] æ, regionis nomen , & dicitur ſublimis.Sobal,vana:Libya,veniens,vel intrans, modo fidendum ſit Hebraicis nominibus.

Utor.] eris,id eſt,vſum habeo,& ſemper de rebus bonis,ac neceſſarijs,necnon & diuinis,inanimatisq; dicitur,vt vtor domo, diligentia, conſuetudine, ſtudio, & huiuſmodi.Sed cum de perſonis loquimur, accipitur pro conuerſari. Cicero Lentulo: Trebonio multos annos vtor valde familiariter.Inde vſus pro conuerſatione. Vſus etiam pro vtilitate ponitur.

Quo mihi diuitiæ ſi non conceditur vſus?

Lampas.]dis,Græca dictio eſt,& Latine valet fax,Plinio teſte.Raphael autem Regius generale eſſe vocabulum omnium eorum,quæ accenſa lucent,contendit. Hinc Perſius:Qui prior es,cur me in decurſu lāpada poſcis?

Excido.]is, eſt extra, vel de aliquo cædo,& penitus deſtruo. Hinc excidium, & excidio & exciſus,a,um.

Apamia.] Cum i vrbs minoris Aſiæ eſt,& vna Phrygiarum vrbium maxima fuit, nomen ſortita à nomine matris Apamiæ Atabazi filiæ,Seleuco Nicanori nuptę. Sed Apamea per e, inſulæ nomen & vrbis Bithyniæ. Apamia, ſiue Apamea expellens, vel abigens interpretatur.

Septopolis.] Num recte legatur,dubito:ęſtimo legendum Heptapolis,hoc eſt, regiuncula ſeptem oppidorum. Sicut heptapylos penultima correpta ſeptem portas habens,& heptapachys, menſura ſeptem cubitorum. Item decapolis, decem ciuitatum, pentapolis quinq;, &c̃. In correctis Biblijs Septopolis & Gabaa non reperio.

CAP. IIII.

Horror.]ris,ab horreo,horres,ſignificat interdum tremorem.Plautus: Quis hic horror eſt?quid pauitas? Interdum toruitatem aſpectus. Aliquando abominationem. Varro: Ira,odium, horror eos ab incepto retrahit. Nonnunquàm ad venerationem pertinet. Horreſco,& horridus, a,um.

Eliachim.]Summus ſacerdos,idem qui & Ioachim,filius Ieſu,binominis eſt,Hebręi ſcribunt Eliacim,& ſonat dei reſurrectionem.

Anguſtum.] Eſt ſtrictum, & arctum, ab anguſto,as.Hinc anguſtia. Auguſte aduerbium.

Pollutio.] onis,à polluo,is,ſignificat immunditiam.

Alloquor.]eris, ad aliquem loquor.Cicero: Cum pridie eius diei eum adlocutus fuiſſem. Alloquimur etiam ea,quæ aut ſummo affectu, aut extremo piculo narramus. Vergilius: Extremum quod te alloquor. Hinc alloquium,& allocutio. Adlocutus, a,um.

CAP. V.

Concludo.]is,ſimul claudo,à quo cōcluſus annulus dicitur. Per tranſlationem eſt perorare,id eſt, orationem finire. Vnde concluſio dicitur, quam Græci epilogum,noſtri modo perorationem, modo cumulum vocant.

Obſido.]is, & obſideo,es, actiua ſunt, quibus adduntur circumſido & circumſedeo.Obſido,motus quidam eſt, vt ſit quaſi obſiſto: obſideo vero qes,quaſi obſto.Hinc obſidior,obſeſſi,obſidium,obſidio & obſeſſio idem ſignificāt. Si componitur à ſido,is, pe.producit.Sin à ſedeo, corripit eandem.

Ceremonie.]arum,ritus ſunt & mores colendi idola, à Cerete oppido ſic dictæ. Hinc cæremoniæ, Kirchen gebreuch, oder ſonſt herlich geprenge ſo man etvvas thut.

Inſulto.]as,frequentatiuum ab inſilio, is,aliquando pro inſilio capitur. Verg. Inſultare ſolo & greſſus glomerare ſupbos. Interdum pro irrideo,& contumelioſius in aliquē aliquid dico facioq;. Hinc inſultus, & tatio.

Proſterno.] is,eſt ante ſterno, vinco, profligo, quod fit,cum hoſtes in acie ſternuntur.Aliquando in terram deijcio.Hinc proſtratus,a,um,& proſtratio. Conſterno, externo,ſuperſterno,ſubſterno.

Magnas.] magnatis, & magnatus,ti, qui in populo magnus habetur, æſtimabiturq;.

CAP. VI.

Intereo.]is,in totum morior,deſtruor, id eſt,anima & corpore.Terentius:

Perij,interij.Hinc interitus pro morte, hoc eſt,ſeparatione quadam animæ ac corporis ponitur.

Confoſſus.] a,um, à confodior,ris,eſt confixus.Hinc confoſſio.

Porro.] Aduerbium,ſignificat certe. Aliquando ſignificat longe ante, quandoque à longe.Interdum poſtea, deinde,in futurum, interim coniunctio eſt pro autem. πόῤῥω tamen Græcum eſt,id eſt,longe,porro.

Fundibularii.] Qui & funditores, hoc eſt,funda pugnantes. Saluſtius pulchre vtitur ea vocula. Ipſe, ait, cum expeditis cohortibus dehinc funditorum,& ſagittariorum delecta manu.

Reſtis.]Funis eſt. Hinc reſticula diminutiuum eſt parua reſtis.Hinc prouerbium Terentianum: Ad reſtim res redijt, id eſt, in ſumma rerum deſperatione eſt. Hinc reſticulus,& reſtio,reſtionis,Græce Schœnoplocos eyn ſeyler.

Viciſſitudo,] Alternatio eſt. Cicero: Nihil eſt aptius ad delectationem lectoris, quàm temporũ varietas,fortunæ viciſſitudines:Significat etiam reſponſionem: vulgo contra cambium vocatur. Dicitur & viciſſitas. Terentius:

Omnium rerum viciſſitudo.

Presbyter.] Græcum, ſeniorem ſignificat.

CAP. VII.

CRepido.]dinis, penultima producta ora terræ, ſeu margo, & extremitas, quam aqua alluit,proprie eſt. Item & putei, & æditioris cuiuſuis loci extremitatem ſignificat. Vnde etiam pro abrupti ſaxi altitudine, vt hoc loco,ponitur.

Apex.]cis, proprie virga in ſummo flaminis pileo eſt. Plerunq; tamen ſumitur p̃ ſumma verticis parte,vt hoc loco. Alia ſuperſedeo ſignificata.Hinc apiculus, diminutiuum.

Trames.] Maſculini generis, ſemita tranſuerſa. Liuius libro quinto. Obliquis tramitibus dixit. Boetius eleganter ſcripſit in Carmine Adonico.

Tu quoq; ſi vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem,
Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemq; fugato,
Nec dolor adſit,
Nubila mens eſt,
Victaq; frenis,
Hæc vbi regnant.

Satelles.] ſatellitis,miles eſt mercede conductus.Hinc ſatellitium ipſa ſatellitum actio.

Eccleſia.] eccleſiæ,Latine concio, cœtus dicitur,

CAP. VIII.

MErari.] Amaritudo interpretatur, & fel.Hinc dicti mararitæ.Item amarus ſiue irritatus, aut prouocatus:filius Leui filij Iacob. Geneſis quadrageſimo ſexto. 1.Paralipom.vi.

Neomenia.]Neomeniæ Græce,prima dies lunæ, vel menſis eſt, id eſt, nouilunium,quam & Latini Neomeniam dicunt. Hinc,ad Latinas Neomenias fieri dicimus, quod nunquàm fit, quod ijs careant Latini:ſicut quia Græci Calendis carent,ad Grecas Calendas dicimus.

Chabri & Charmi.] Duo presbyteri magnæ autoritatis in ciuitate Bethulia. Chabri interpretatur ſocius aut particeps, ſiue incantator,vel liuor. Nomen ciuitatis. Charmi vinea,ſiue cognitio aquarum.Nomen vrbis in tribu Iuda.

Abra.] Famula fuit & ancilla Iudith, & Græca vox eſt, & appellatiua & ancilla, adoleſcentior, mollis, delitioſa dicitur. ἅβρα,ſic ſcribitur Græcis.

CAP. IX.

VIolator.] violatoris, qui violat, hoc eſt,polluit,deuirginat, ſtrapratur virginem,à violo,violas.Hinc violatio, violentus,a,um,violenter aduerbium. Violabilis, violabile,inuiolabilis,inuiolabile,inuiolabiliter. Violare virginem per vim. Quisquis iuſiurandum violat,fidem violat,Cicero.

Coinquinatio.] Eſt contaminatio,pollutio,conſtupratio,&violatio,à coinquino, as,penultima cor. Hinc coinqnatus,a,um.

Femur.]oris,quod & fœmor dicitur ſecundum Phocam à ferẽdo, q̃d ijs præcipue partibus ſuſtineatur animal atq; feratur. Item fœmen idem. Proprie tamen fœmina ſunt, interiores partes, fœmora exteriores: fœmina poſteriores,fœmora anteriores. Hinc Apuleianum verbum, interfœmineũ, quod honeſtatis gratia non exponam, ne mihi incontinentiæ vitium à maleuolis impingatur.

Quadriga.]æ,pe. p.currus,à q̃tuor eqs actus,Hinc q̃drigarius,eyn vvagen man,q & auriga. Quadriiugi equi, & quadriiuges.

Equitatus.]Modo equitum turmã ſignificat,

gnificat,ſicut peditatus peditum: modo actum equitādi,vt hoc loco. Ab eques multa manant.Equitabilis,e.vt locus equitabilis,eyn ort da gut reitten iſt. Equitatus, eyn reyſerzeug oder reitung.Equiferus pe.cor. eyn vvildpferdt.

Contus.]ti.ſudes,ſiue haſta lōgior,du riorq́; ad percutiendum apta.Vnde contatos milites Vegetius appellat. Accipit pro pertica & fuſte.Iuuenal.Paucula ſi portes argēti vaſcula puti.i.puri. Nocte iter ingreſſus, gladium cōtumq́; timebis. Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbrā. Cantabit vacuus coram latrone viator. Hinc contor, aris. ſignificat morari. Percontor, contatio, mora.

Memoriale.]Quod in memoria haberi debet: Græci mnemoſynon vocant, hoc eſt, pignus amoris & memoriale, à memoria. Alias dictum.

GAP. X.

MYrtus.]ti.arbor baccas ſaporis ꝑcipui ꝓducens, ex q̄bus vinum fit, q̄d myrtidanū vocant.Itē generoſum obſoniū, q̄d dicunt mxrtatū.Hinc adagium: Ad myrtum canere,vide Chiliades adagiorum.

Diſcriminare.]Diuidere eſt. Cicero in Philip.Hetturiam diſcriminat Caſius. Hic pro pectinare capitur.Hinc diſcriminatim, id eſt,differenter.Et diſcriminale, acus eſt, quæ crines diuidit ad concinnandum caput,vt apud Eſaiam legis.

Mitra.]æ.dictio barbara, qua ſignificatur quoddam capitis ornamenti genus, alij pileum,alij tiarā,alij galeꝫ noīant, à qua mitella diminu.Ver.Copa Syriſca caput,Graia redimita mitella.Hinc mitratus,a,um.

Sandalium.] Græcum eſt, calceorum genus muliebre ſiue caligaꝫ. Græci σανδάλιον,ſoleam aut crepidā vocant.Hinc ſandalarius Apollo dictus eſt.Legimus Momū reprehendiſſe Veneris ſandalia, poſtquā in ipſa Venere nihil inueniret, quod reprehenderet: Sic mea haud dubie Momi quidā lancinabunt,Sed fuſq́; deq́; fero Zoilos, lucernarioſque canes.

Dextrariolum.]Diminu.à dextrale,q̄d eſt ornamentum dextræ,viris & muliercu lis cōmune.D.Ambroſi.ea vtitur dictione.

Inauris.] Ornamentum eſt aurium, Græce amphotis dicitur.

Aſcopera.]æ.pe.pro.legendum eſt, nō Aſcopa,vt textus male habet: ſacculus pelliceus eſt, cōpoſitumq́; nomen eſt Politiano teſte politiſſimo Angelo in Miſcellaneis,capit. xx, Græce ex vtre & ſacco, de quo ita ſcribit Suidas, ἀσκοπήρα τὸ μαρσύπιον ἤτοι σακκοπάθυιον. Marſupium ſignificare Suidas aſcoperam docet.Videto Politianū eo loci.

Lapathes.] Pe.cor. genus oleris à lapathio dictum, forte idem quod lapathos, quæ eſt herba quædam.Serenus. Sæpe chelidoniā cum ſucco lapathis addes. Hæc & lappa dicitur, cuius tria ſunt genera. Alias kumex,ſcharff kletten.

Polenta.]æ.neut.vel fœ.g. teſte Plinio lib.xviij.cap.xij. eſt hordeum aqua perfuſum,vna nocte ſiccatū,ac poſtero die frictū, deinde mola fractū,maltz. Sæpe explicatū.

Exploratores.] Ab exploro,as, quod eſt intentius, ac etiam cum voce inquirere, obſeruatores ſunt.Græci προσαγωγίδας vocant.Hinc exploratio.

Fiat,fiat.]Græci dicunt γένοιτο γένοιτο. Hebræi Amen,amen.Pſalterium apud Hebræos diuiſum ē,in.v.volumina,in fine trāſtulerunt: fiat,fiat.Hierony.ad Marcellam.

κωνώψ,Conops.]Conopes,pe.pro.Græce culices dicuntur,&quia in Aegypto multi ſunt, & habitacula quæ ſibi Aegyptij faciunt ad arcendam culicum moleſtiā, conopæa appellant.Hæc Acron ſup Epodos Horatij.Porphyrion retis genus eſſe ad culices ꝓhibendos,quo maxime Alexādrini vtuntur,quia ibi ex Nilo culices abundant, dicit ſuper eundem locum. Chriſtophorus Landinus ait ibidem:Gonopæū tentorij ſpecies eſt,vt ſit tutamē aduerſus culices &c. eyn vmbhang vmb ein betth fur die mucken.

CAP. XI.

OBtemperare.]Eſt obedire, parere, obſecundare & mōrē gerere.Hinc obtemperantia,& obtemperanter.

Induſtria.]æ.ingenium & ars qua aliquid ſtruere molimur,hoc eſt,ſolertia,& diligentia.Hinc induſtrius,a,um. & de induſtria dicimus.i.data opera.Induſtrie aduer.

Ariditas.]Quæ & aritudo dicit,ꝓ ſiccitate. Varro: Frigus calore,atq́; humore aritudinem miſcet, ab areo,es. Aridus,a,um. Areſco, arefacio. exareo,exareſco.

Impendo.]is,acti.ſignificat in rem aliquam expendo.Vnde impenſa, & impendium,Per tranſlationem impendere operam, laborem dicimus. Eſt etiam committere, imponere,ad aliquid factitandum.

CAP. XII.

CVbicularius.]ij.qui in cubiculo miniſtrat.Cic.Hunc veſtri ianitores, hūc cubicularij diligunt, à cubile vel cubiculo.

βαπτίζω.]Baptizo,as.Græce ſignifi. mer

go,tingo,actiuum, & accuſatiuo iungitur. Hinc Baptiſta,vel tes,baptiſma, vel mus& baptiſmum,& baptiſterium.

Vagao.]Eunuchus Holofernis, & ſonat interiorem vel intimum,aut elatum vel eleuatum, eſtq; nomen viri.

Suadeo.es.ſi.ſum.] Eſt hortari, inducere: ſic hoc loci. Hinc Suadela,q̃ & Pitho & Suada,quã Cicero vocat leporem. Græcis ψυχαγωγός. Latinis Flexanima dicitur. Suaſorius,a,um.& ſuaſum, color fumoſus. Suaſio & perſuaſio &c.

Immunis.]Pe.pro.liber,exemptus,vacans à munere officioq; & expers.Sæpe dictum.Hinc immunitas.

CAP. XIII.

PVgio. onis.] teli genus, à pugno dictus,quod facile appreheditur, ait Feſtus.Hinc pugiunculus,eſt paruus pugio.

Coma.æ.] Breuis capillorum ornatus. Hinc comare,& comatus,& diminu.comatulus,etiam de arboribus dicit. Hinc adagium:Nullus comatus, qui non cinædus, inſubidum eſt,ideoq; nefandum. Si tamẽ ſcire cupis,vide Chiliades.

Truncus.ci.] Pars arboris eſt, quæ ramis truncatis ſuperſtat.Sed truncus, a, um. q̃d eſt truncatum.Ouidi.dicit: Trunca manu.Hinc trunco,as.eſt amputo.Veteres plerumq; pro vnoquoq; genere interemptum dixerunt, vt inqt Seruius. Compoſita ſunt à trunco, diſtrunco,obtrunco,pertrunco.

Pera.æ.] Pellis à collo ad lumbos pendens,à quo pera ſacculi genus. Hinc peram viatoriã dicimus, vt hoc loco. Eius dimin. eſt perula, eyn kleins deſchlin.

CAP. XIIII.

VOlutatus, a, um.] à voluto, as. frequentatiuo, eſt frequenter volutum, notæ ſignificationis.Hinc volutabrum, pe. produ. Volutatim aduerbium, vveltzlich. Volubilis,e &c.

Decido.is.]pe.cor.à cado,ſignificat ruo, cado deorſum,à quo deciduus,a,um.vt folia decidua.Monoſtichon:Decidit in cineres ſpes mea ſtulta leues. Autor mihi ignotus eſt.

Circuncido.]is.eſt circunſeco. Colu. li. iiij.Eiuſdem ſpatij corticẽ circuncidito. Hic ꝓ circuncidere ꝑputium Iudæorum more capitur.Hinc circuncisio. Et circũciſus,a,um.

Ritus.]us.id eſt,mos,à q̃ rite aduerb.

Strepitus.]us.à ſtrepo,is,proprie pedũ ambulãtium,manuumq; aliqd ꝑtractãtium ſonus eſt.Appellat & faſtus, põpaq; diuitiarum,à ſtrepito,as.frequent.

Hululatus.]Ab hululo,as.q̃d propriũ eſt vocis,tum luporum,tum canum,& eſt ploratus magnus,ſeu eiulatus.Quidã ſine aſpiratu ſcribunt.Leſſus idem fere.

Cortina.]Pe.prod.multa ſignificat,hic paulæo,& velo, aut canopæo capit. Verg. Magni cortina theatri. Hinc cortinale.

Plauſus.]us.eſt congratulatio & lætitia de re bene geſta, à plaudo,is, ere. Hinc plauſibilis,e,biliter aduerb.

CAP. XV.

AGitatus.]a,um.dicitur commotus, ab agitor,aris.venuſto verbo.Lactantius: Niſi virtus agitetur, proficimus parũ. Saluſt.Iam tum vita hominum agitabatur ſine cupiditate.Hinc agitatio,& agitare.agitatiuncula.

Agmen.]Eſt multitudo,vt hoc loci. Vergil.Vocat agmina ſæua ſororum. Aliquando ordinatam multitudinem, vt eſt exercitus incedentis.Interdum impetum.Verg.Et leni fluit agmine Tybris.Hinc agminatim aduerbium. i.turmatim,cateruatim, graculatim,ſturnatim &c.

Onuſtatus.]a,um.pro onuſto & onerato hoc loci ponitur,ab onuſto,as,q̃d eſt onus impono.Hinc oneratus & onuſtatus, a,um,pro pleno ſubinde capiuntur. Onuſtus dicitur, cui onus ipſum oneri eſt, vt ſi quis ſpolia de hoſtibus ferat.Omnia ab onere. Hinc oneroſus, a, um. onerarius,a,um. oneraria nauis. onero, as. onerare ſtomachum. onerare iniurijs, inuidia, præceptis. Exonerare.Flumina ſe in mare exonerant. Exonerare veſicam.

Supellex.] Et hæc ſupellectilis,& hoc le. dicitur om̃e domeſticum patrisfamilias inſtrumentum,& domus vtenſilia.Perſius: Tecum habita,vt noris quàm tibi curta ſupellex.

CAP. XVI.

TYmpanum.] Inſtrumentum muſicũ, ex vna parte planum, membrana obductum &clauſum,intus vacuum,quod baculo pulſatur.Hinc tympaniſtria, & tympaniſtes, vel tympaniſta, qui pulſat tympanum.τυμπανίζω Græce,id eſt,tympanum extendo,verbero τύμπανον.

Cymbalum.]Inſtrumẽtum etiam muſicum,quod in ſacris olim matris deum cum tympanis habebat. Hinc cymbaliſtes,a.

Modulor.]is.eſt menſuro,ſeu cum mẽſura,& numerorum ratione cõpono. Vergil.Carmina deſcripſi,& modulans alterna notaui.Hinc modulatio.Vergil.i.Aeglogæ Syluestrem tenui Muſam meditaris auena.

Obthu-

Obthuro.]as.pe.prod.cum th. aſpira-
to,ſignificat occludo.Horatius: Obthurem
patulas impune legentibus aures. Hic ta-
men pro replere ponitur ſine h.Hinc obtu-
ratio.Quidam ſine aſpiratione ſcribunt, vt
hic:Hoc verbo omnibus os obturabis.

Titan,& Titanus.]Pe.pro.Saturni fra-
ter,Cœli & Veſtę filius,ꝙ etiam ꝓ ſole poni
tur:fabulam tranſeo,vide Diodoꝝ autorē,
& Seruium. Ad rem. Ferunt fabulæ Tita-
nas ab irata(contra deos)Terra,in eius vl-
tionē creatos. Vnde Titanes dicti ſunt ab
vltione.Hoc loci alias legimus Tyranni.

Gigas.]gigantis, vir altiſſimæ ſtaturæ,
& Terrę filius,hoc eſt,ignotæ originis,à po
etis fingitur.Hinc gigantæus,a,um.Gigan-
tomachia,der rheeſen krieg.

Cincinni.]Per duplex nn.capilli dicun
tur, qui intorti ſunt, vt oleo perfuſi made-
ſcant. Hinc cincinnati, ꝙ ita cincinnos ha-
bent,gekrumpt, oder kraushare. Dicuntur
etiam Cirri.

Adonai.] Nomen dei apud Hebræos,
quod generaliter interpretať dn̄s, q̊d domi-
netur cūctæ creaturæ,vnū ex x.nominibus
dei.Ponitur nōnunq̄ ꝓ alio noīe dei, quā-
doꝗ; cōmune nomen,quandoꝗ; ꝓprie dei.

Anathema.]pe.prod.ſeiunctio quædā
eſt,& alienatio.Rurſum eſt oblatio & ſacri
ficium:hic tamē aliter ꝓ repoſita quapiam
re ab vſu hominum communi, quaſi obli-
uio. Et erat duplex,vt anathema Hiericho,
quod demoliebatur totum, & gladius Go-
liad, qui in memoriam ſeruabatur. Vnde
anathematizo, ich verfluche.

Iudith FINIS.

PRAEFA TIONIS DIVI HIERONY-mi ad Paulam & Euſtochium in librum Heſter explicatio.

Heſter.] Heſter hiſtoriam Ioſe-
phus refert in tempora Artaxer
xis,quē Cyꝝ dicit vocatum eſſe.
Darij eñ Hiſtaſpe geniti filius fu
it Xerxes,huius Artaxerxes cognominatus
μακρόχειρ,hoc eſt longimanus: q̊ regnante
periculū tm̄ fuit Iudæo nomini ab Aman,
ꝓpter Mardochæū patruū Heſter, vt in li-
bro Heſter narrať. Eiuſdē eſt ſentētiæ Nice-
phorus Græcus ſcriptor. At Euſebius non
poſſe ꝑ hæc tēpora Heſter, & diſcrimē Iudæ
orū cōtigiſſe,videlicet Eſdra,ꝙ ſub hoc Ar-
taxerxe rege ſuæ gentis acta ꝑſecutus eſt,
de tātis rebus nō taciturо.Itaqꝫ illa oīa po-
ſteriora facit,ſtatuitꝗ; in regno Artaxerxis
μνήμονος,hoc eſt,memoris Darij nothi filij,
quē ab Hebræis Aſſueꝝ vocari ſolitū perhi
bet:aſtipulatorē ſibi habet Bedā in tempo-
ribus.Cæteꝝ vereor,ne nō tā Euſebio con
ſtet ſua ratio,quàm Ioſepho. Nos hic in ple
riſꝗ; alienas potius ſententias referimus,
quàm aperimus noſtram.

Librum Heſter varijs tranſlatoribus.]
Transfero rem, cū non remanet apud eos,
à qbus trāsfertur. Cicero li.i. officio. Quod
ab Ennio poſitū in vna re,transferri in mul
tas poteſt.Hinc tranſlator,& translatio, vel
vt alij ſcribunt, tralatio, de vna lingua ad
aliam traductio,quemadmodum translato
res e Græco in Latinum traducunt:& econ
trario. Hinc translatitius,a,um.& transla-
tiue.

Vitiatum.] A vitio, as. vel vitior, ris.
Lactan.lib.vij.Aer vitiabitur,ac corruptus
& peſtilens fiet.Iſta decens facies longis vi-
ciabitur annis. Ouidi. Pautus in prologo:
Eius filiam Lyconides vitiarat. Nam vi-
tiatam virginem dicimus, cum pudicitiam
amiſit, & vitiare eſt fœdare. Hinc corpore
vitiatos dicimus,qui cæci,vel manci, vel na
ti claudi,factive ſunt. Vitioſus,a,um. Vitio,
as.vt vitiare virginem.Vitiatum corpus. Vi
tioſe aduerb. Plautus: Vitam tuam vitioſa
nuce non emam.

Archiuum.]penult.prod. Latine tabu
lariū,ein ſchrein oder gemein ort,da brieff
bucher,behaltem vverden.

Releuans.] Lege pro reuelans, vt qui-
dam libri falſo habent,ab releuo,as, penul.
correpta.

Editio vulgata.]Hoc eſt, publicatio cō-
munis,quam hodie habemus.Num diui Hi
eronymi ſit, quidam addubitant. Ab ædo
fit,quod emittere ſignificat.promere, in lu-
cem dare,manifeſtare,euulgare.Horat.Me-
cœnas atauis ædite regibus. Aedere eſt eti-
amnum exhibere ſpectacula.Hinc ęditores
ludorum exhibitores dicti ſunt.

Laciniosis hinc inde verboꝝ finibus.]
Flexuoſa laxitas veſtis non aſtrictæ, ſed flu
entis, lacinia dicitur, quemadmodum ho
die gerunt religioſi quidam.Sinus item fle
xus dicuntur.Rurſum hic notas,quas ex mi
nio notarat addideratque Hieronymus, de
ſyderamus.

Thema.]Latine poſitū,ſeu poſitio dici
tur. Quid ſit apud Rhetores,viderit lyncei,
perſpicatioresꝗ;.Ego tantum hoc loci aliqd
de

de themate dicam, θέματος, τὸ, regio, religio &c. ἕξις. Quintilianus thema vocat ὑπόθεσιν .i. ſpeciem,caſum vulgo nunc vocant. Vocabulum eſt Iuriſcõſultorum. Thema etiam eſt depoſitum apud menſam. Significat etiam gẽituram,ſydus natalitium,geneſim, horoſcopum. Vide annotationes in res fortuitas Budæi. τέματα, τὰ depoſita. θεματισμός, ſtatio. Vitruuius autor.

Bibliotheca.] Librorum & codicum repoſitorium,quam librariam vocant.

Alphabetum.]ti.nomen compoſitum ex alpha & beta,quæ ſunt primę literæ Gręcæ,barbari abcdarium nominant. Hinc analphabetus, hoc eſt, amuſus, indoctus, & ſine vllis literis.

Minium.]ij.dicitur id, quod à multis cinnabaris vocatur,cum proprie cinnabaris ſit ſanies draconis morientium Elephantorum pondere eliſi,vtriuſq; animalis ſanguine permiſto.Noſtri rubricam dicunt minium.Hinc Cicero ad Atticum.Cera, inquit, & minio,ſiue(quod idem eſt)cæra miniatula notare.Foditur minium ex gleba ſubruſo colore,& vitiatur admixta calce.Hinc miniariæ,penultima prod.loca e quibus foditur minium,ſicut aurariæ &argentariæ.Miniacus,a,um.Et miniarius,a,ũ,quod ex minio eſt: & minio,as,id eſt,minio tingo, vnde miniati libri appellantur, cum literæ vnciales & digitales,hoc eſt,maiores verſicoloribus fiunt. Minius eſt fluuius in Hiſpania.

Θῆτα, Theta.]Nomen eſt Græcæ literæ, huiuſcemodi figuræ. θ. quæ vim retinet. th. aſpirati. Hinc adagium: Theta θ. præfigere, eſt damnare. Perſius: Et potis es vitio nigrũ præfigere θ. Theta. Rationem vero ſimiliorem Aſconius Pædianus adſignat. Olim ait in iudicijs ſortes,quæ mittebantur in vrnã, triplicem notam habere ſolere. Ac θ. quidẽ damnationis fuiſſe ſymbolum. T. abſolutionis. λ ampliationis,id eſt,quoties ſignificabant ſibi parum adhuc liquere,ac denuo cauſam agi. Vide Chiliades Eraſmicas.

QVARVNDAM DICTIONVM IN librum Eſter explicatio.

CAP. I.

Aſſuerus.]Sicut teſtatur Ioſephus fuit Cyrus, Xerxis Perſarum regis filius,qui poſt Darium patruum Perſidæ rexit imperium: cuius metropolis Suſa eſt ciuitas Perſidis. Hunc Cyrum dixit Artaxerxem apud Græcos vocari, qui longimanus cognominatus regnauit xl. annis. Euſebius in chronicis,& alij putant Artaxerxem cognomento Mnemon, hoc eſt,memor, Darij & Phariſtidis filium. Quiſquis fuerit, ſonat apud nos atrium vel oſtium meum.

India.] Ea eſt pars mundi, quæ ab oriente clauditur Oceano orientali, à meridie Indico Oceano & Praſoide mari, ab occidẽte Indo fluuio,vt ait Diodorus,omniũ poſt Nilum maximo, vnde & regio eſt cognominata:à Septentrione Emode monte, qui Scythiæ adiacet,& ſi nonnullos populos Indoſcythas nominant. Ptolomæus duplicẽ Indiam intra & extra Gangem amnem. De India ſcripſere plurimi: Herodotus, Diodiorus, Strabo, Mela, Stephanus, Plinius, Solinus & Ptolemæus,& qui res geſtas Alexandri memoriæ mandarunt Græci Latiniq;, cuius regis armis magis illuſtrata eſt ea orbis pars,q̃ vllis peregrinatiõibus. Noſtro æuo certiora ſunt facta omnia nauigationibus hominum noſtratium. De India, eiuſq; moribus & felicitate multa Diodorus,& Strabo,vterq; ex Eratoſthene & Megaſthene, qui aqud Sadrocotum Indiæ regem commoratus res illas perſcripſit.

Heſter.] Regina pulchra nimis, & decora facie,Mardochæi fratris, Abiahel filia, qui Mardochæus eius nutricius erat, & patruus:alio nomine Ediſſa nuncupata,quod interpretatur miſericordia. Heſter vero abſconſa,vel rectius abſconſio.

Carbaſinus.]Vel carbaſeus,a,um,à carbaſo pe. cor. quod ſecundum Priſcianum fœmi. gener. eſt, ſecundum Phocam maſ. Probus vero & Caper dicunt eſſe maſcul. & fœminini generis in ſingula. In plurali neutrius generis,quod eſt genus lini candidiſſimi, miræq; tenuitatis, in Hiſpania primum repertum, ex qua fiebant vela nauiũ. Plin. teſte. Cicero. Taberna carbaſeis intenta velis. Carbaſinis veſtibus Indi & Arabes corpora velant, quæ ſunt auro purpuraq; diſtinctæ. Curtius docet eſſe pallium fœmineum. Vnde accipitur pro velo.

Hyacinthinus.]a,um, penultima correpta,contra vulgi morem, color eſt aerius. Ouidius libro x. Meta. Annua præclara redeunt hyacinthina pompa. Alias copioſe dictum.

Byſſinus.]a,um,pe.cor.à byſſo,quod eſt linum candidiſſi. Item lana conchæ adhærens colore luteo,ac pellucido. Hinc byſſinæ veſtes, cocco Tyrioq; tinctæ colore, vt: Non veſtis tyrio colore tincta, Nec ter

ſo

ſo paries,vel ære cultus Veram dant homini beatitatem.Sed virtus bene litteris polita.M.Iacobus Horlinus eſt autor.

Smaragdinus.]a,um.penulti. cor. à Smaragdo gemma,quæ eſt viridis coloris. Sic cryſtallinus, amygdalinus, myrrhinus, &c.omnia ferepen. habent breuem, cōtra vulgi opinionem,quanq̃ Prudentius Smaragdinus longa protulerit,poetarum autoritatibus facile probarem, ni breuitati ſtuderem.

Parius.] a,um.vt parius lapis,à Paros inſula à Delo xxxv. milibus diſtans, candidus eſt, e quo multa ſigna fiunt. Vt parius lapis,eyn marmelſteyn.

Vaſthi.] Reginæ & vxoris nomen pulcherrimæ,quā Ahaſuerus deperierat miſete,& dicit bibens,vel potans, aut duplicās, vel ponens,aut ſtamen.

Merum.] Subſtanti. ponitur pro vino ſolo ſine aqua. Tetraſtichon elegans,M.Iacobi Horlini peſſimum Germanorū abuſum largioris potus deſcribens graphice: Plena hodie laus eſt euertere pocula Bacchi,Poſſe vel immodicum fauce vorare merum.Bacchus ſceptra tenet dominans,proſcriptus Apollo Exulat,& nullum poſſidet orbe locum.

Διάδημα Diadema.] Eſt amiculum, quo caput regis obligabatur, à διαδέω, quod eſt obuincio. Hinc diadematus,a, um.

Eunuchus.]Cubilis cuſtos,nos pro caſtrato ſumimus,ſed is ſpado vocatur,vi exectus.

Diuulgare.]Et euulgare idem,hoc eſt, in vulgus & in lucē exire,publicare,manifeſtare.Hinc diuulgatio,& diuulgatus,a,um.

CAP. II.

Deferueo.] es. hoc eſt, ab ira,& indignatione deſino,ceſſo. Compoſitum à ferueo,es.

Mundus.] di.ſubſtan.dicitur ornatus, cultus,apparatus,pompaq; muliebris.Dicitur & mundum,neut. gene.Sed mundus,a, um,id eſt purus,terſus,politus.Item ſubſtātiue,die vvelt.Hinc mundanus,a,ū. A mundo,i.puro.Mundicies,& dicia. Immundus, a,um.Immundicies,cia.Mūdo,as. & emundo,as.Mundifico,as,idem.

Suggero.]is.ſignificat ſubminiſtro,in cor pono, ſeu ſubporrigo, à quo ſuggeſtio, & ſuggeſtus.

Adopto.]as.eſt valde deſydero.Eſt etiā filiū adoptiuū facere. Hinc adoptio, & adoptiuus,a,ū. q ex adoptato natus eſt. Item adoptatio, adoptatiuus,a,um,der kinds genoſſig iſt.

Pediſſequa.] Ancilla, vel famula ſequens pedes dominæ,& heræ ſuæ.Item:Pediſſequus,inſequens pedes dñi,vel dñæ.

Myrtinus.]a,um.pe. pro.q̃d ex myrto eſt,vt oleū myrtinū dicit Plin. Dicit & myrteus,a,um.Hinc myrtoum mare.

Pigmentum.]ti.vnguentum eſt,q̄bus vtuntur puellæ ad venuſtandā faciē, quod & ceruſſa,& ſtybium,Græcis pſimmythion dicitur,vt:Nulla ceruſſatis incedat fœmina buccis,ait Beroaldus Philippus. Hinc pigmentatus, a, um. pigmentarius, a,um. & ſubſtantiue auripigmentum, arſenick.

Triclinium.]ij. locus vbi tres lecti ponuntur,cœnaculū eſt, & palatium. Sic monocliniū, dycliniū &c. Hinc architriclinus.

Thebeth.]Menſis apud Hebræos, quē nos Ianuarium,Græci munychion vocant. Sine h Tebeth ſcribitur à fronte apud Hebræos,&ſonat bonitatem.Vide Eucherium Lugdunenſem epiſcopum.

Permagnificus.]i,ū.hoc eſt,valde magnificum,per hoc loci auget,vt pdoctus,id eſt, valde doctus &c.infinita.

Limen.] is. inferior pars domus eſt. & pro oſtio hic capitur,pars pro toto. Hinc à limine ſalutare prouerbialiter dicimus, vix attingere quippiam.Limen ſuperum,& ſuperliminare. In limine deficere prouerbiū. In limine offendere. A limine ſeruus,alias Atrienſis.Liminaris.e.poſtliminiū,vt poſtliminio recipere. Limenarcha Græca vox eſt.Latine portuum prefectus appellatur.

Patibulum.]li. modo ſeram ligneam, qua oſtia clauduntur,modo furcam,ſeu crucem,qua fures,maleficiq; plectuntur,ſignificat hoc loco.à patior eris.

Annales.] Sunt res geſtæ, quæ de anno in annum in hiſtorias rediguntur. Vergilius: Et vacet annales noſtrorum audire laborum.Pluralis numeri tantum, eyn iarbuch. Hiſtoria, Diarium, & Ephemeris, Chronicon.

CAP. III.

Aman.]Filius Amadathi, qui erat de ſtirpe Agag regis pinguiſſimi, quem trucidauit Samuel.i.Reg.xv. Haman interpretatur tumultus,vel tumultuans, conturbans,ſiue præparans.Nomen principis.

Palatium.]ij.varie accipitur,hic p domo regia,& imperatoria,ſupba,ampláq; ſumitur. Item pro monte in Roma ſic dicto.

Vnde Palatinus,a,um. Et mons Palatinus. Palatini dicuntur etiam aulici. Martialis. Ad Palatinas acipenſera mittite mēſas. Ambroſias ornant munera rara dapes.

Experimentum.]ti,eſt idem cum experientia,quæ eſt vſus,& doctrina rei, ab experior. Vulgo dicitur experientia eſt rerum magiſtra.

Niſan.] Apud Hebræos mēſis nomen, nos Aprilē appellamus,ſiue Martiū potius. Vide Eucheriū epiſcopum Lugdunenſem.

Vrna.]æ,proprie vas aquarium, alij ſitulam vocāt.Eius diminut. eſt vrnula. Eſt & genus menſuræ. iiij. congios continens, dimidium amphoræ. Vrnarium eyn vvaſſer ſtein.

Phur.] Hebraice dicitur, quod ſors in eam mittebatur.Hinc feſtum poſtea inſtitutum eſt pro liberatione Iudæorꝫ,quod Phurim dictitabatur,hoc eſt,ſortium.

Adar.]Apud Hebræos mēſis, noſtrates Martium vocitant. Vide Eucher. epiſcopū Lugdunenſem doctiſſimum Epiſcopum.

Scita.]Dicuntur placita,decreta,ſtatuta,edicta.Liuius libro primo.Cętera quoqꝫ omnia publica,priuataq́; ſacra pōtificijs ſcitis ſubiecit,à ſcio is.Hinc ſcitus,a, um. Scite aduerb. Plebiſcitum,ein ſatzug des gemeynes volcks.Sciamentum,vvole bereite ſpeis. Metaphorice exornatio ſermonis &c.

Licentia.]æ,plerumqꝫ,& fere ſemper in malam partem capitur. Vt licentia ſumus deteriores:deducit à licet,& ſignificat id,q̄d nobis non licitum arrogamus. Hinc licentior epiſtola,in qua nimis libere ſcribimus. Et licentiora mancipia, dicuntur liberiora, & nequiora.Barbare igitur dicitur: Peto licentiam,ſed dicendum eſt,facultatē, copiā. Licentiam dare,verhengen, mutvvillig geſtatten.Licenter aduerbium.

Inſolens.]Ex in & ſolens, ſiue ab inſoleo,es,licet nuſquā legatur: & ſignificat inſuetum,& inſolitum.Vnde inſolentia.Gellius li.i.inſolens verbum dixit, pro inſueto, & obſoleto.Per traſlationē,pro ſupbo,& arrogante vſurpatur. Inſolentia arrogantia, inſolenter,eſt arroganter.Vide Gellium.

Arcarius.]ij, ſine aſpiratione ſcribendū, præfectus, & moderator dicitur: ab arca, hoc eſt,cuſtos arcę,& ærarij.Paulus ad Ro. Salutat vos Eraſtus, arcarius ciuitatis. Sed arcularius eyn thiſchmacher,eyn ſchreiner.

Gaza.]æ,dictio Perſica, & numero ſingulari ſignificat omne quod poſſidemus. Perſæ diuitias vocant, & opes. Gazophylatium.

Satrapa.]æ,idem quod præfectus Hinc ſatrapia, eſt præfectura.

CAP. IIII.

Eiulatus.]us.eſt ploratus rationis expers,eſtq́; verbum factitium,dicitur & eiulatio, ab eiulo,as, quod eſt voce in altū ſublata plorare.Alij cum aſpiratu ſcribunt. Vide Cornucopiæ.Leſſus,us.idem,ein klaglich geſchrey.

Dogma.]is,& dogmatum,ti,Græcum eſt, noſtri decretum, modo ſcitum, modo placitum appellant.Hinc dogmatiſtes, qui dogma ſequitur alicuius.

Accitus.]a,um.penultima prod.ab accio,is,id eſt,aduocatus,accerſitus.Hinc accitus,us, eſt vocatio.

Exemplar].Eſt,ex quo ſimile facimus.

Ditio.]ditionis,à Dite,hoc eſt Pluto,id eſt,imperium,dominium.

Cunctatio.] is, à cunctor, aris, eſt mora, ſeu dubitatio,dicitur etiā cuncta, æ. Alij contatio ſcribunt.

CAP. V.

Baſilica.]æ, domus regia eſt, & palatium regium,dicitur & regia,æ. ſubſtantiuum.

Conſiſtorium.]ij.locus in quo cōſultandi gratia homines conſiſtunt.Quid de illo loco dicam,non audeo,qui velint legant Budæum in Pandectas. Ponitur etiam pro conſiſtentium multitudine,à verbo cōſiſto.

Alacer,& cris,re.]is eſt, qui ingētis eſt ſenſus,hoc eſt,qui viget ſenſibus vniuerſis, Aſconio teſte:quod eſt indicium ſagacis,& erecti animi, ſublimiſq́. Hinc alacritas, eſt promptitudo animi.

Trabs,& Trabes.]proprie, Feſto autore,ſunt duo tigna ædificij gratia ſimul compacta,&in tranſuerſum poſita.Hinc pro furca,cruce,& patibulo, vt hoc loci ponit,qua homo longa litera fiebat, vt eſt in adagio Plautino,hoc eſt,furca ſuſpenſus.Nam longa litera.i.L.fur erat.

CAP. VI.

Inſomnis.]A ſomno fit,hoc eſt, peruigil,qui noctem inſomnem ducit.

Inſomnium.]ij.quod in ſomnis videmus.Claudianus: Oīa quæ ſenſu voluuntur vota diurno, Tempore nocturno reddit amica quies.

Affigor.]eris,ab affigo actiuo,vt Aman affixus eſt furcæ.Hinc affixio, affixus,a,um.

Reputo.]as,eſt rurſus, ſeu ſæpe puto, animoq́ꝫ voluo, retracto, cogito, conſydero.Hinc reputatio. Hinc dicimus reputaui mecum animo.

Tyrannus.]ni.veteres nominabant id vocabuli in bonā partem,pro domino, qui plenam habebat in ſubiectos,id eſt, ſubditos, poteſtatem. Sicut domini ſunt tyranni, & qui non legibus, ſed libidine dominantur. Nunc in malam partem capitur frequēter. Hinc tyrannis ſæuum imperium,& tyrannicus,a,um. & tyrannoctonus.i. tyrannicida.

Stola.]æ.apud veteres,quicquid tegebat,dicebatur:& apud Græcos στολὴ, indumentum ſignificat. Tibullus:Impediat crines nec ſtola longa pedes. Hinc ſtolatus,a, um.Apud Priſcos omnis veſtis dicebatur, poſtea ſtola dicta,eyn vveibs vnder kleidt.

CAP. VII.

ILico.]Aduerbium eſt, & proprie ſignificat in eo loco. Ponitur plerumq; pro ſtatim, vt hoc loci.

Obſtupeo.]es.eſt præ ſtupore admirari, quaſi quodammodo ſenſum rerū non habere.Hinc obſtupeſco,is.Obſtupefacio, obſtupefactus,a,um.

Harbona.]Vnus ex Eunuchis Haſſueri,& interpretatur deſtructio ſiue gladius eius nunc,aut ſiccitas eius nunc,ſiue ira ędificantis vel intelligentis. Nomē Eunuchi.

En.]Significat ecce, & nominatiuo pariter,& accuſatiuo iungitur, vel indicādo, vt:En Priamus, vel exprobando, vt: En agros,& quam bello Troiane petiſti Heſperiam metire iacens. Oratores per nominatiuum frequentius. Cicero: En crimen. Eſt etiam præpoſitio Græca ἐν, quæ ſignificat in,& datiuo iungitur.

CAP. VIII.

AGagita.]vel tes.penul.prod.nomen gentilitium Haman, ſeu cognomentum:& ſonat domata, vel tecta. Nā Agag, tectum dicitur.i.Reg.xv. vel ſolariū, quod ſcilicet eſt in ſuperiori parte domus. Nomē regis Amales.Hinc Agagites idem, de ſtirpe Agag.

Machinatio.]nis.& machina,à machinor, aris, eſt molitio, inuentio, techna, & ipſum conſilium, quo hoſtem decipere conamur.Hinc machinamentum idem.

Epiſtola.]læ, dicitur litera, ſeu literæ quę abſentibus mittitur,ab epiſtellin,id eſt mittere.Hinc epiſtolare,& ris.vt epiſtolaris anguſtia.Epiſtolium diminutiuum.

Librarius.]ij.ſcriba, qui libros trāſcribit.Item qui concinnat,& venum exponit. Item qui penſis perficiendis præficitur.Gręce βιβλιογράφος dicitur.

Siban.]Apud nos menſis Iunius eſt, apud Hebræos tertius menſis, Siuan. Hinc corrupte legitur Sibau.

Veredarius.]ij. nuncius, curſor, ſiue tabellarius equeſtris,celeri celeritate literas perferens,eyn poſtbode. à veredo. Martialis:Stragula ſuccincti venator ſume veredi.Nam ſolet e nudo ſurgere ficus equo.

Rheda.]dæ. vocula Gallica, vt inquit Quintilianus, & carrucam ſignificat. Hinc rhedarius,& epirhedium. Hæc & vehia dicitur.

Conuenire.] Multa ſignificat,congregari,coire,concordare, interpellare, ſtatuere, alloqui, vt hoc loci. Hinc conuentio, & conuentus,a,um.& conuenticulum.

Adar.] Menſis, apud nos Martius.

Amictus.] a,um.participium,idem q̊d veſtitus.Et amictus,us. veſtis quæ alijs ſuperponitur,quaſi pallium,ab amicio, is, q̊d eſt veſtio.Hinc amiculum, eyn koller.

Sericus.]a, um.quod eſt confectum ex lana ſerica.Hinc veſtem ſericam dicimus,& holoſericam,quod ſit tota ſerica,& ſubſericus, a, um, quod non eſt plene ex ſerico: à Seribus populis Scythicis Aſiaticis. Seruius.Sericum,ſeiden. Holoſericus,a,um. Sericarius.ij.eyn ſeiden vveber. Sericatus,a,ū.

Tripudium.]ij. dicitur quaſi ſaltationis gaudium,à pauienda terra, quæ ſaltando pauitur, & teritur. Liuius:Ferre,ac per vrbem ire cum tripudijs, ſolemniq; ſaltatu iuſſit. Item garritus auium quod tripudiū, ſoliſtimum dicitur.

CAP. IX.

PEnetro.]as.quaſi penitus intro. Hinc penetrabilis,penetrabile,quod facile penetrat. Vergilius:Penetrabile telum. Martialis: Ne madidos intret penetrabile frigus in artus. Sed penetrale ſubſtantiue. Aliquando adiectiuum eſt. Impenetrabilis, e. interior pars domus vel templi.

Volito.]as.ſignificat frequenter volo. Plinius:Super aquas aſſidue volitans.Ponitur & pro diſcurro.Cicero: Qui per forum volitāt.Hinc volatus,us. ipſa volatio & volādi actus.volatile,volaticus idem,volatura,volucer,volucris & volucre,genus animalis perrodens teneros pampinos,nominaturq; volucra. Columel.li.iij.

Cedes.] Mors ferro, aut alia vi illata, præſertim ab eo, qui ferire volebat. Hinc aliquem commiſiſſe cædem dicimus.Diminutiuum cædicula. Hinc Homicida,Parricida,Matricida,Homicidium,Parricidium.

Tranſigo.]is. ſignificat tranſeo, ſeu vl

ſtra traduco. Aliquando ſignificat tracto. Interdum, conuenio, paciſcor, concordo, vt: tempus meum inutiliter tranſegi, hoc eſt, bonas horas male collocaui. Hinc tranſactio, & tranſigere vitam. Item: Intus tranſigetur quod reſtat.

Expeto.] is, modo requirere ſiue deſyderare ſignificat, & ſolo accuſatiuo contentatur. Modo etiã ad voluptates, & quandoq; ad maximum malum pertinet. Et ſic eſt maioris vis, cum in malam partem ſumitur, Ich beger vaſt, ich erfordere.

CAP. X.

In poſterum.] Ordinis aduerbium, ſignificat in futurum tempus, vt in poſterũ prouidere, vff das nochfolgig furſehen.

Interim.] Aduerbium temporis ſignificat intra hoc tempus, ponitur & pro aliquando: ſic ego frequenter hoc in libro accipio, cum ſignificata diſcrimino. Interdum ꝑ repente. Dicit & interatim, ſed antiq̃tus. Interea idem, vt interea loci.

Obelus.] li. Latine dicitur veru, à cuius ſimilitudine virgula quædam inter puncta, etiam veru dicitur iacens, ſic ——. Hac vſi ſunt d. Hieronymus, & Origenes Eccleſiaſtici. Hinc obeliſcus diminut. id eſt, veruculũ.

Deinceps.] Aduerbium ordinis, ſignificat gradatim per ordinem, ſiue per vices, ſiue (vt ſolemus nos loqui) vnum poſt aliũ. Interdum, pro deinde, poſtea, & de cætero, vt hic. Interim. i. aliquando pro propterea. Deinceps, darnach, nacheinander, vt tres fratres deinceps regnauerunt.

CAP. XI.

Cleopatra.] Aegypti regina victa. Aegyptus facta eſt prouincia: fuit autem Antiochi filia, deſponſata Ptolomæo Epiphani, hoc eſt, illuſtri, quæ cepit Samũ, & Rhodum. Illa ſe adfirmabat conſumpturam vna cœna Antonio centies ſeſtertium. Vide Budæum de Aſſe, & partibus eius, quis ſit iſte numerus. Interpretatur gloria patris vel patriæ. Vxor Alexandri. i. Machabæ. x.

Doſitheus.] ei. Samaritanæ hæreſeos autor, prophetas repudians, diuo Hieronymo teſte. Hic ſe ſacerdotem & Leuitici generis ferebat: Græca eſt dictio compoſita à doſis, id eſt, datio, & theos deus, quaſi à deo datus ſit. Idẽ Deodatus, nomẽ ducis. ij. Mach. xij.

Phurim.] Genitiuus pluralis Hebraicus, id eſt, ſortium vel ſortes. Nam phur ſors dicitur.

Lyſimachus.] Ptolomæi filius, vnus ex Alexandri principibus. Alter Macedo clarus Calliſthenis diſcipulus: & interpretatur pugnam ſoluens. Nam lyſis ſolutio eſt, & mache pugna, frater Menelai. ij. Machabæorum quarto.

Tumultus.] us, autore Hierony. vox plurimorum eſt, & frequentis multitudinis clamor. Cicero: Quid aliud eſt tumultus, niſi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur: Nunc Tragœdiã vocãt. Hinc tumultuoſus, a, ũ. & tumultuarius, a, um, tumultuanter, à tumultuo, as. Item tumultuor, aris.

Diſcrimen.] Modo differentiam, delectum, ſeparationem, modo certamen, hoc loco periculum ſignificat. Vergilius: Per tot diſcrimina rerꝫ Tendimus in Latium. Hinc diſcriminare.

CAP. XII.

Commentarius.] Commentarium, & commentarij plurali numero, ſumuntur pro libris, iu quibus late, diffuſeq; res, ſed breuius, q̃ poterant explicantur. Etiam pro autorum expoſitione capitur, à cõminiſcor, & frequentat. commentor, aris. Inde commentatio. Donatus ſcripſit commentarios in Terentium. Diminut. commentariolus. Cõmentum. i. figmentum, vt Thracium commentum, id eſt, mera fictio. Commentitius, a, um.

Delatio.] A defero, rs, quod eſt interdũ denuncio, accuſo: hic pro accuſatione ponitur. Hinc delator, qui alium defert. Domitianus Imperator omnes delatores ex vrbe expulit, dictitans autore Tranquillo: nullam eſſe peſtilentiorem peſtem, nullam perniciem pernicioſiorem, delatorum veneno. Delatores qui nõ caſtigat, irritat, dicit prouerbiali ſchemate.

Bugeus.] Dictus eſt Haman, hoc eſt, iactator.

Prooemium.] Significat Latine initiũ, vel exordium ſiue præfatio. Hinc prooemior, aris, eſt exordior. Dicitur etiam prologus, proloquium, proponit enim narrãda. προοίμιον, id eſt, præludiũ, à πρὸ, & οἴμη dicitur autore Quintiliano. Sum neſcius, an prooemiari ſit probum verbum, q̃uis Perottus & Calepinus ponant, relinquo iudicium doctioribus.

CAP. XIII.

Abutor.] ris, in vſum conſumo. Sæpius tamẽ in malã partẽ, vt hic: Abuſus eſt mea lenitate & patiẽtia. Dicimus enĩ: Abutor hac re, & hanc rem. Inde abuſio & abuſus. & abuſus, a, um. & abuſiue aduerbium. Vetus eſt dictum, Abuſus non tollit ſubſtãtiam, ſed confirmat magis.

Lenitas.] lenimẽ, lenitudo, & lenimentum, quæ idem ſignificant, ſcilicet manſue-

tudi

tudinē,ſuauitatem,placationemq̨;,à lenis.i. mitis,modeſtus,& lenio,is.hoc ē, mulceo, placo &c.Leniter aduerbium.

Fruor.]ris.ſecundum Priſc.Fructū in ſupino.Vlpia.tamē ad Sabinū.frutum, & fruturus dixit,nō fructurus.Hiero.ad Principiam fruitum dixit.Eſt autem frui, quaſi delectationem & fructū capere.vt fruor otio, fruor alicuius ſermone,recordatione.Perfruor.Hinc fructuoſus,a,ū. fructificus, fructuarius,a,ū idem. fructifer,a,um. frux nō vſurpat in noīat.ſed obliq.frugis.gem.&c.

Diſſenſio.] Eſt ſententiarū diuerſitas, à diſſentio,is.Diſcordia vero aliquorū,quos amoris vinculum colligauit.

Nefarii.] Sceleſti,ſacrilegi. Et inde qui indigni ſunt vt viuant,nefarij vocantur.

Ambitus.] Pe.cor.circuitus eſt, & gyrus.Lucanus lib.i.Lætaliſq̨; ambitus vrbi. Dicitur & ambitus circūeundi locus,quem proceſtrium vocant, ex quo honoris ambitus,ſeu ambitio dici cœpta eſt,pe.prod. participium eſt.Hinc ambitioſus,a,um.Et ambitioſulus diminut.ambitioſe aduerbium.

Funiculus.]li.diminut.à fune.Ponitur tamen quandoq̨; pro menſura, vt hoc loci. Hinc funale,cæreus.funalis,e.funambulus, Schœnobates Græce. CAP. XIIII.

Sceptrum.]ri.virga,qua reges vtebantur.Hinc ſceptriger caduceator.

Compoſitum.]A cōpono.is.q̄d multa ſignificat.Verg.Dulcis compoſitis ſpirauit crinibus aura.i.ornatis.Itē cōpoſitum dedit.i.collectionem.Item compoſito redimere,vt:Lenones,vinarij,& lanij precio compoſiti,hoc eſt,facta precij redempti compoſitione.Plini. Nihil non ex compoſito fecimus, pactum ſeruauimus. Saluſtius: Non ſunt compoſita.i.ornata mea verba. parui id facio,ipſa ſe virtus ſatis oſtendit.Hinc fit compoſitio,quæ modo ſtructuram, modo ornatum,modo pactum,ſignificat.

Deteſtor.]ris.hoc eſt, meo teſtimonio rem abominor,improbo,execror.Apud Iuriſconſultos ponitur pro abſenti denunciare.Inde deteſtatio.i.denūciatio facta cum teſtatione.Deteſtabilis,deteſtabile.i.abominabile.Alia compoſita ſunt:atteſtor,conteſtor,obteſtor,proteſtor, oīa à teſtor,aris.

Cubile.]is. lectus, quod in eo cubetur. Et cubilia,in quibus feræ cubant. Sed cubiculum locus,in quo cubile ſternitur.

CAP. XV.

Haud.] Aduerb. eſt negandi.i.nō,vt haudquaquā,à nulla parte, ſeu nullo modo.Gellius:Haudquaqàum mihi diſplicebat. M. Iacobus Horlinus. Haud poteſt vllis precibus, vel arte Qualibet flecti truculenta mors, quin Falce limata perimat quod amplo Viuit in orbe.

Humilis.] e. dicitur abiectus, & vilis. Hinc humilitas. breuitas, abiectio. Cicero libro primo Offic. Quorum autem prima ætas propter humilitatem, & obſcuritatē, in hominum ignoratione verſatur. Humilio,as, eſt humilem facio. Humiliter aduerbium. Dicimus:humiles arbores, humiles caſæ.humili loco natus.

Habitus.]us.qualitas & forma corporis,& cuiuſq̨; rei eſt. Plautus: Qualis habitus oris.Accipitur etiāmnum pro cultu corporis & veſtimento,vt hoc loco. Hinc habitus ſcenicus, militaris, religioſus, dicitur. Plautus:Quis habitus iſte tam prolixus:Et habitus,à philoſophis,ex frequentatis actibus fit.Sed habitior comparatiuus pro pingui.Habitudo, habilitas, habilis, e.

Solium.]ij.armarium ex vno ligno factum, in quo reges ob corporis ſui tutelam ſeſſitabant. Abuſiue tamen quandoq̨; ponitur pro regali ſella,vt hic. Interdum pro vaſe ſaligno, vel abiegno. Martialis: Nō vis in ſolio prius lauari, eyn badzuber, badſtanden.

Exanimatus.] a, um. ab exanimo, as. hoc eſt,anima priuatus & necatus,quādoq̨; perterritus,perturbatus.Gellius anum exanimatam dixit. CAP. XVI.

Veſania.] æ.eſt vecordia,à veſano pe. pro.qui dicitur vecors,crudelis, furioſus.Hinc veſane aduerbium.

Pietas.]Eſt enim pietas officioſus erga deos, patriam, parentes, ſanguine coniunctos,cultus:deniq̨; gratitudo ijs quibus debemus.Contrarium eius impietas eſt.Vide Ciceronem lib.artis veteris. Græci pietatem euſebian vocant.Eſt & pietas à Romanis dea putata Auguſtino teſte de Ci. dei. libro.i.cap.ij.Vide Lodouicum Viuem.

Macedo.] Qui Macedoniam habitat. Lucanus lib.vi. Cum tibi ſacrato Macedo ſeruetur in antro.Hinc Macedonicus,a, ū. vt bellum Macedonicum.

Deſtinatus.]a,um.à deſtino,as,hoc eſt, deliberatus,aſſignatus,deputatus, paratus, electus,miſſus.Iuuenalis:Deſtinat hoc mōſtrum,cymbæ liniq̨; magiſter Pōtifici ſummo.i.mittit. Hinc dicimus: Morte deſtinatus. Deſtinata malitia iſtud fecit. Deſtinatio.prædeſtino,as.prædeſtinatio.

Adminiculum.] Auxilium, ſuſtentaculū,vt vitis adminiculo religata. Hinc admi

niculor,ris,depon.auxilior,adminiſtro, ſuſtento. Ich hilff,diene,ſteure,furdere.

Inuius.]a,um.quod eſt ſine via,aut per quod iri non poteſt,vnvvegig. Item auius, a,um.peruius,a,um.obuius,a,um. obuiam aduerbi. Præuius, a, um, biuium, triuium, quadriuium.

Libri Eſter
FINIS.

PRAEFATIONIS PRIMAE DIVI Hieronymi in Iob explanatio.

Ego: per ſingulos.] Oſtēdit diuus Hiero.ſe bis vertiſſe Iob. Semel iuxta æditionem Septuaginta additis obelis, & aſteriſcis,ac rurſum ex Hebræis voluminibus. Hæc vtra ſit,incertum eſt.

Maledictum.]A maledico,cis,conuitium,& lædorium,quod in aliquem iacitur. Et inceſſere maledictis. Hinc Hieronymus ſuper Matthæum dicit:Illud maledictū contemnendum eſt,quod beatitudinem creat, quod falſo maledicētis ore profertur. Hinc maledictio,& maledictus,a,um. maledicentior,maledicentiſſimus,qui maledicit,quantum poteſt & ſcit. Maledicentia,maledicus a,um.maledice aduerbium.

Symmachus.]Vnus interpretū,compoſitum Græcū à ſyn,id eſt, con, vel ſimul, & macho,pugno,hoc eſt,ſimul pugnans,ſiue compugnator.

Obelus.]Penul.cor. id eſt, veru. Obeliſcus,eſt veru: —— culumdiminut.

Aſteriſcus.] ci.non aſtericus,diminut. ab aſter,hoc eſt,ſtellula.*.

Rado.]is.ſignificat complano, incido, extirpo, mundo.Per metaphoram, pro lædo,laceroque, vt hoc loci,vt: Teneras aures mordaci radere vero.Hinc raſito frequentatiuum,raſura,raſor.raſorius, a, um, Culter raſorius,alias nouacula.Raſilis,e.pen.corr. Rallum, eyn pflug eiſen. Raſamentum. Raſtrum in ſingula. neutrum,in plural. maſculinum, eyn rechen, Raſtelli diminut. idem. Compoſita:abrado, circumrado, corrado, derado.erado,obrado, idem quod circūrado,omnia penult.corripiunt.

Schematiſmenos.] Scribendum eſt ἐσχηματισμένος,eſchematiſmenos,id eſt,ſiguratum,quod non ſit ſimplex oratio,participium eſt Græcum.

Anguillam cauda tenes.] In eos apte dicetur, quibus res eſt cū hominibus lubrica fide, perfidiſq;. Aut qui rem fugitiuam, atq; incertam aliquā habent, quā tueri diu nō poſſint. Simile: Delphinū cauda ligas.

Lyddeum præceptorem.] Hebræum putat quēdam doctorem,qui apud eos primi nominis erat,hunc redemit, & cōduxit magna impenſa.

Proſa.]æ.eſt oratio ſoluta, ſicut ligata, metrica.Hinc proſella,diminutiuum.Plin. li.xviij. Sed proſellis binis, terniſq; ſic erāt. Hinc proſaicus,a,um.& proſaice aduerb.

Hexameter.] Verſus ſex pedibus, aut menſuris conſtans.

Dactylus.]li,à Latinis digitus. Ad cuius ſimilitudinem metri pes vocatur, conſtans tribus ſyllabis,videlicet prima longa, & duabus breuibus.Item dactyli caricæ, id eſt,fructus palmæ. Eſt & vuæ genus longū, à Columella dicuntur dactylides. Item dactylios,i.annulus ein finger rinck.Vnde dactyliotheca,eſt ciſta.

Spondeus.]Pes duabus ſyllabis conſtans longis.

Idioma.]tis.pe.pro.proprietas ſermonis atq; linguæ eſt, quam dialecton,id eſt, proprietatem vocant, vt ſunt quinq; idiomata,id eſt,dialecti Græcorum, ſcilicet Atticum,Ionicum,Aeolicum, Doricum, & Cōmune.Hinc idiotiſmus ab idios deriuatur, Latine proprius dicitur.Hinc idiotes,a,pe. pro. et pro indocto accipitur. Idiographū, eygenſchaff der ſprach.

Rhythmus.]Latine numerus dicitur. Hinc Arythmetica, eſt ſcientia numeralis. Quintilianus libro ix. de inſtitu. Sunt numeri rhythmi,qui neq; finem habent certū, nec vllam in contextu varietatem, ſed qua cœperunt ſublatione ad poſitionem vſque decurrunt.Item ῥυθμός conſonantia, vel μέλος,modulatio.

Tinnulus,a,um.]Quod eſt acutum,& dulce,ſonorans,vt vox tinnula,& ſonus tinnulus,qui redditur ex æramentis cum pulſantur.Ouidi. Tinnulaq; æra ſonant & olēt myrrhæq; crociq;.Proprie metallorum.

Metricus.]a,ū.à metro, quod ad metrum ptinet,vt ars metrica,i. verſificatoria, ſtichologica,& menſuratiua.Nā μέτρον, idē q̄d mēſura.Hic monometron,dimetrū &c.

Comma.]Eſt inciſio,pars oratiōis.Colon autē.i.membrū.Periodus poſtremū, latine circuitus.Ergo comma, & colon ſunt partes periodi.

Flaccus.]Hoc ē,Horatius Lyricus poeta.

Pyndarus

Pyndarus.]ri.penul.cor. Græcus poeta Thæbanus, Lyricorum princeps.

Alceus.]Et hic erat poeta Lyricus, patria Mytilenæus, de quo vide Horatium.

Sappho.]Sapphus legendum eſt, non Sappho, ſicut à Dido, Didus genitiuus eſt Græcus: quẽadmodum Apollo apud Paulum. Ego ſum Apollo, id eſt, Apollinis.

Philo.]Hic non is eſt philoſophus Academiæ princeps, cui ſe tradidit M. T. Cicero, vt ipſe in Bruto teſtatur. Sed Iudæorum Hiſtoriographus diſertiſſimus. Teſte Hierony. Origene, & Ioſepho.

Canes mei.]Vocat hic canes ſuos æmulos, aduerſarios, obtrectatores: quemadmodum diuus Paulus. Videte canes meos, & cætera, qui omnibus ignotis adlatrant, baubantq́;. Hinc canina facundia, dicitur oblocutio canum more.

Ab incunabulis.]Prouerbiũ ẽ, & ſignificat à teneris vnguiculis, à prima pueritia, ab ineunte ætate, à primę vitæ rudimentis, &c.

Ἑξαπλοῖς, Hexaplis.] Hoc eſt, ſextuplicibus tranſlationibus. Dictum alias.

Vncialibus.]Hoc eſt, maiuſculis, & digitalibus literis. Nam vncia non ſolum ad pondus & numerum, verum & ad menſurã pertinet. Nonnulli codices habent initialibus, q̊d primores literæ ſoleant eſſe maiores, & inauratæ nonnunquàm, vt cernimus in vetuſtis codicibus. De hoc vide Budæũ, ſi placet, in lib. elegantiſſimo de Aſſe & partibus eius.

Scheda.]Cum ch. tabella, ſiue pagella phillyracea, id eſt, foliacea, & papyracea, qua pro chartis vti ſolitos priſcos Euſtathius Homeri interpres, & Aelianus adſerunt. Accipitur quandoq́; pro folio chartæ. Hinc diminut. ſchædula, ponitur & pro libro. Sed ſchedia, Latine ratis. ſchedion idem, tumultuarius pons, & pugio, & telum quod fit ad manum. Schediaſma, opus ex tẽpore factũ, Latine ſylua carminum.

Præfationis FINIS.

INSEQVITVR ALTERIVS PROOEmij eiuſdem enucleatio.

Si aut fiſcellam iunco texerẽ.] Hęc eſt Præfatio in Iob e Septuaginta verſa, ſed additis notulis. Addit & tertia p̄fatio, cuius initiũ: In terra qdam, q̃ non eſt Hieronymi. Iccirco non exponam.

Fiſcella.]æ. vas vimineum, aut ex iuncis, quo lac colatur, dum caſeus imprimiť, vel in quo caſei feruntť. Tibullus: Tunc fiſcella leui detexta eſt vimine iũci. Raraq́; p nexus eſt via facta ſero, eyn keeſz kare. Item fiſcella capiſtrum ferreum eyn maulkorb, vt fiſcellis capiſtrare. Fiſcellus mons quidam Italiæ. Hinc fiſci, fiſcinę, & fiſcellæ, groſz ſeckel. Vnde fiſcus, ci. vulgo Domanium, nam ærarium eſt ciuitatis. Fiſcalis, e. Cõfiſcare, fiſcina penul. correpta.

Iuncus.]ci. à iungendo, quoniam vſus eius ad iũcturas vtilis eſt: cuius multæ ſunt ſpecies. A quo iunceus, a, um. quod ex iunco eſt, bintzen.

Texere.]Proprie telam ſtruere. Hic pro componere, facere, fabricare, aut colligare capitur, quemadmodum veteres factitare ſolebant eremitæ.

Sentis.]Spina, q̈ à tangẽtibus quãprimum ſentiať. Hinc ſenticoſus, a, um. eſt ſpinoſus & aſper. Lucilius: Quã ſenticoſa verba pertorquet. Hinc ſenticetũ, ſentus, a, ũ.

Virgultum.] ti. multitudo virgarũ eſt pullulantium, vtpote ſalicum &c. à virga, virgula. virgeus, a, um. Virgindemia, virgarum collectio.

Falſarius dicor.] Qui decipiendi gratia ſcripta publica falſificem.

Flabellum.]li. diminut. à flabro, & capitur pro inſtrumento, quo fit ventilatio per æſtatem ad refrigerandum corpus. Ouidi. de arte: Profuit & tenui ventos mouiſſe flabello, eyn vveddel.

Calathus.]Pe. cor. & aſpirata, Græcũ eſt κάλαθος, & ab aliquibus quallus & quaſillus dicitur: ab aliquibus fiſcella vas vimineum ſecundum Porphyrionẽ, in quo mulieres pẽſa, vel ramã reuoluũt. Ouid. li. iiij. Faſto: Hęc implet calathos lento de vimine nexos. Hæc gremiũ, laxos degrauat illa ſinus.

Sportella.]Diminut. à ſportula diminutiuo, quod à ſporta diminuitur, vaſis genus, quaſi fiſcella. Iuuenalis: Nonne vides quanto celebretur ſportula fumo?

Virgula.] Diminut. à virga. Hinc alia duo virgella, & virguncula. Sed virgula etiam linea dicitur, & hic pro veru ponitur. Et virguncula puella, à virgine.

Stelle imago.] Aſtericos putat. *

Secundæ præfationis FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM in Iob explanatio.

CAP. I.

Hus.]Huz & Buz filij fuerūt Nachor fratris Abrahę, filij Melchę ſororis Saræ, de cuius ſtirpe Iob deſcendit. Non ſicut quidā falſo ſuſpicantur, de genere Eſau. Habitauit Iob vir magnus in terra Hus, quæ interpretatur conſolatrix. Hinc huſſitis. p. pro. huſſiditis, alias Auſſitis dicitur regio Damaſci. Item Hus etiam eſt Traconitidis, & Damaſci cōditor teſte Hieronymo.

Iob.]Ex genere Hus, qui dolens, vel gemens ſeu vlulans aut magnus interpretatur. In Geneſi. xlvi. Iaſub vocatur, quidam putant eum Iobab. Hic incircunciſus, & ſacerdos fuit. Iob liber difficilis de reſurrectione teſtimonium habet manifeſtiſſimum, multam familiaritatem habet cum Arabico ſermone. Hic liber complectitur myſteria, leges dialecticas, verſu labitur, maxime Heroico, proſa incipit & finitur. Speculum patientiæ ac tribulationis.

Si bona ſuſcepimus.] Quæ quidem in homine dicuntur bona, parentes, patriā incolumē, amicos, genus, cognatos, diuitias. Atq; hæc perinde ſunt vt illius animus q ea poſſidet. Qui vti ſcit, ei bona: ei q non vtitur recte, mala. Iam cum bonoꝝ tria ſint genera, ſcilicet externa, quæ ſunt minima, corporis quæ ſunt media, & animæ quæ ſunt maxima, vtpote quæ non ſunt vllis fortunę aduerſitatibus, nec iniurijs labefactāda. Hęc ſola perquirere (vti Iob) vt pulcherrima animi ornamenta, ſine quibus animus miſer ē, & inops, q̄uis Attalicas & Crœſi diuitias habeat. Imo homo virtutis expers mōſtroſum quid eſt Baptiſta Mantuano belle exprimēte. Mens virtutis inops, mare piſcibus, alite cœlum, Syderibus mundus: gramine terra carens.

In orbem.]Hoc eſt, per circuitum ſeptimanæ. Nā orbis, bis, circulus dicitur. Hinc orbiculus diminutiuum. Alias ponitur pro ſphæra, vt nouem orbes ſphærarum, autor Macrobius. Orbis menſarius, eyn teller. Itē orbs, mundus. Aliquando pro oculis. Orbiculatus, a, um. vt orbiculata poma. orbita æ. pe. cor. eyn vvagenleyſs. Aliquando pro rota. Hinc exorbitare.

Benedixerit.]A benedico, cis. κατὰ ἀντίφρασιν, id eſt, per contrarium, dictum putant, hoc eſt, maledixeris, in ſacra ſcriptura frequens vſus.

Vallo.]as. eſt circundo, munio, firmo & quaſi vallū facio, à quo vallatus, a, ū. Vallus, palus fortis. Vallum, eyn bolvverck. Vallaris, e. Circumuallo, as. Interuallum.

Satan.] Lingua Hebraica dicitur aduerſarius, ſeu cōtrarius, Græca diabolus, Latina criminator, calūniator, delator, Satanas

Sabei.] Populi fœlicis Arabiæ, ditiſſimi ſyluarum fertilitate odorifera. Hos Ioſephus li.i. à Saba Chuſi filio (qui à Cham ortus fuit) dictos affirmat. Porro Sabæi populi ſunt iuxta Syriam & Arabiā, apud quos naſcitur thus. Verg. India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi. Seruius Sabæos noīatos ait à σέβεσθαι, quod ē colere, qa thure quod apud eos naſcitur, deos placamus.

Effugio.]is. eſt extra fugio, diſcedo, deuito. Interdū celeriter tranſeo, curro, vt hoc loco. Hinc effugiū, & effugatus, a, um.

Necnon.]Etiam & ſimiliter

Repente.] Aduerbium ſignificat ſubito. Hinc repentinus, a, um .i. ſubitarius, vel ſubitaneus, vt bellum ſubitarium. Nemo repente fit ſummus.

Vehemens.]Dicitur graue, magnum, vrgens, acre, à quo vehemētia, grauitas: Gręci vocant dinoſin: & vehementer.

Concutio.]is. à quatio, tis. eſt totū cōmoueo. Lactantius lib. vij. Ac primum concutiet terram quàm validiſſime, & à motu eius ſcindentur montes Syriæ. Hinc cōcuſſio, concuſſus, a, um.

CAP. II.

Alioqui.]pe. pro. non alioquin ſcribēdum ſicut & atqui, nō atquin. De hoc ita loqtur Valla: Inueni alioqui ſcriptum dici, Poſt apud Captum legi Grammaticum hoc præcipi, ſicut atq n caret, ſic & alioqui, Calepinus tamen vtrunq; dici affirmat, & quotidie apud neotericos vnde vnde doctiſſimos lego, ſignificatq; alio modo, vel quod ſi non, vel præter hoc, vel etiā. Plinius: Hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenij ſunt capaces, q̄d alioquin nobis perquā mediocre erat: ſunſt, anderſt.

Vlcus.]eris. clauſa, & tecta ſanies, intraque cutem cōcreta latitans, quæ emplaſtris & malagmatis ſuperne alligatis cōfouetur, tandem abrupta & mollefacta cute erūpit. Hinc vlceroſus, a, um. & exulcerare. Hinc adagiū: Tangere vlcus, i. mouere dolorem, eiusq; rei facere mentionem quæ nos magnopere vrat. Nonnulli cum aſpiratione ſcribunt.

Sanies.] Sanguis corruptus, hoc eſt, tabes: tametſi quidam diſtinguant. Vergil. Et ſanie taboq; fluentis. Seruius dicit tabo nomen eſſe ſeptimi caſus tantum, vt ſpōte. Verg. Et terram tabo maculant.

Teſta

Teſta.] æ, fruſtulum eſt vaſis fictilis, & cuiuſque lateris, vt hoc loci. Item vas figlinum in igne decoctum. Horatius:
Quo ſemel ẽ imbuta recẽs ſeruabit odorẽ
Teſta diu.
Hinc teſtula, & teſtaceus, a, um. Item teſteus, a, um, vt vaſa teſtea.

Sterquilinium.] ij. locus ſtercoribus plenus, ſeu ſtercoris receptaculum. Græce κοπρία dicitur. Stercus κόπρος &c. Stercus canibus expoſitum, σκύβαλον. Stercus murum, μυοσκέλιθρον. Stercus bubulũ, βόλβιτον, βόλιτος. Stercoro, as, κοπρίζω. Stercoreus, a, um, κοπρικός.

Morere.] Media correpta. imperatiui modi à morior, ad differentiam morere, media producta à moror, aris.

Eliphaz Themanites.] Nã naſcitur de Ada vxore Eſau, & regnauit in Theman. Hinc dictus Themanites. Eliphaz enim in Latino Dei niſus, vel conatus, aut dei obryzum dicitur. Geneſis xxxvi.

Baldad Suites.] Et interpretatur vetuſta dilectio, vel mamilla, ſiue inueteratus motus, aut abſque motu &c̃.

Sophar Naamathites.] Interpretatur matutinus aut corona ſeu circulus, vel paſſer, aut Syriace hœdus.

Condico.] is, ſimul dico, ſimul determino, ſtatuo, ordino, vt hic condixerant, id eſt, determinarant, conſtituerant. Vnde condictus, a, um. id eſt, ſimul dictus & ꝓmiſſus. Et condictio, condictum fere idem, eyn zu ſag oder gevvyſs beſtimmug. Ad condictũ apparere.

CAP. III.

Illuſtro.] as, ſignificat illumino, cognitum reddo, ſeu famatum. Cicero: Hoc mihi Latinis literis illuſtrandum putaui. Illuſtretur hoc loco paſſiue, id eſt, illuminetur, candidulumq; reddatur. Hinc illuſtratio, & illuſtratus, a, um. Illuſtris, illuſtre, vt illuſtris vir, Græce Epiphanes.

Obſcuro.] as, ſignificat obtenebro. Hic obſcurus, a, um, id eſt, latens, abſconditus, & ſine lumine. Vnde obſcura oratio eſt difficilis, & cuius ſententia latet. Hinc obſcuritas, obſcuratio, & obſcuratus, a, um. Obſcure aduerbium.

Caligo.] penultima producta, caliginis, vmbra eſt de aeris ſpiſſitudine effecta, id ẽ, obſcuritas, & tenebra. Hinc caliginoſus, a, um. Caligo, as, cæcutio.

Turbo.] nis, ventus eſt vehemens, cũ frigore maximo, obiecta quęq; deturbans, proſternensq;: Item turbo, trochus, pila. Vn de turbino, as, penultima correpta, vt turbinata pyra, lang ſpitzig byren.

Aurora.] æ, eſt ipſe ſolis aſcenſus, id ẽ, pars prima diei. Alij auroram, ſplendorem ſolis putant. Etiam diluculum nũcupatur. Item eſt & nomen proprium aurora.

Leuiathan.] Hieronymo teſte, Iudæi dicunt: Draconem magnum in mare fecit deus, & aiunt, quando recedit Oceanus, draco vertitur. Explicatum eſt alias copioſe, & interpretatur copulatio, vel ſocietas ſua, aut ſibimet traditus, nomen piſcis.

Abortiuus.] a, um, quod abortum facere poteſt. Abortium idem quod abortus & abortio eſt immaturus fœtus, ab aborior vel abortio, tis, verb. quartæ coniugationis vel aborto, as, idem. Et abortum facio.

Exactor.] Ab exigo, is, eſt importunus petitor. Hinc exactio. Inde exactus, a, um, nomen, fleiſſig. Exacte aduerbium.

Rugitus.] penultima correpta, à rugio, is, proprie leonis eſt, cum vocem emittit. Hinc irrugio, is, componitur.

Vereor.] reris, ſignificat timeo. Sed proprie vereri liberorum eſt, q honeſtatis gratia mouentur: timere ſeruorum, qui formidine pœnæ faciunt. Horatius:
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Hinc verenda, orum. Reuereor compoſitum, id eſt, honoro. Hinc reuerentia, reuerenter aduerb. quidam faciunt.

CAP. IIII

Vacillare.] Eſt proprie inconſtantem eſſe, & ceu alternatim moueri. Transfertur etiam ad animum, vt apud Iuriſconſultos, de fide teſtis vacillante, qui inconſtãtia & diuerſa teſtimonia dixerit. Vnde etiã naues vacuæ vacillare dicuntur. Item animus vacillat.

Plaga.] æ, prima producta ꝑcuſſio, vulnus, verber eſt. Vergilius:
Plagiſq; perempto.
Tonſa per integram ſoluũtur viſcera pellẽ.
Item rete rarum. Item cœli, terræque ſpatium, &c.

Quinpotius.] Hoc eſt, quinimo, certe.

Leena.] æ, quæ & lea dicitur. Lucilius:
Irritata leæ iaciebant corpora ſaltu.
Vergilius:
Torua leęna lupũ ſeqtur, lupus ipſe capellã.
Eſt fœmella leonis. Hinc leoninus, a, um. penultima producta. Leopardus, & leopardalis animal ex leone & pardo prognatum.

Tigris.] Animal pernicitate velociſſimum & truculentum. Item flumen magnũ ob curſus celeritudinem, e paradiſo exonerans.

Suſurrus,& ſuſurrium.] Paruum & ſummiſſum murmur. Horatius libro primo carmi. Leneſq; ſub noctem ſuſurri. Dicitur & ſuſurrum. Ouidius libro ſeptimo Metamorphoſ. Procrin adit: linguaq; refert audita ſuſurra. Hinc ſuſurrones. Paulus ad Romanos primo. Suſurro,as. Inſuſurro,as. Cõſuſurro,as, compoſita.

Aura.] æ, ventorum vis. Seneca tamen diſcriminat, quod aura ſit leuior, ventus vehementior. Hinc diminutiuum aurula. Hinc popularis aura dicitur fauor populi. Vt totam opinionem parua nonnunquàm commutat aura rumoris. Eraſmus de Copia verborum autor.

Reliquus.]a,um, ſignificat id quod ſupereſt. Cæſar lib. 1. Commentariorum. Demonſtrãt ſibi præter agri ſolum, nihil eſſe reliqui. Cicero: Reliquum eſt, vt certemus officijs inter nos. Et Paulus primo Corinthi. vij. Reliquum eſt, vt qui habẽt vx. &c. Reliquum feci, eleganter pro reliqui dicitur. Alias explicatum eſt latius.

CAP. V.

SOſpitas.] Eſt ſalus, à ſoſpes, quod eſt generis communis, quanquàm ſoſpita fœmininum habeat. Et non ſolum qui ſeruatur, id eſt, ſaluus eſt, ſed etiam qui ſeruat. Hinc ſoſpitalis, ſoſpitale, qui dat ſoſpitatẽ, & ſoſpito,as, ſeruo incolumem.

Palpare.] Eſt leniter, blande, & quaſi tentando tangere. Item adulari, aſſentari, & ſupparaſitari. Hinc palpator & palpo, quẽ Græci colacem vocant. Et palpum obtrudere, eſt doloſis blandimentis decipere. Adagium eſt.

Egenus.]a,um, ab egeo, eges, qui aliqd habet, & aliq̃ indiget. Paup. q nihil habet. Inops, ſine ope. Inde egeſtas, & egeſtoſus,a, um. Item egens, indigẽs idem, indigeo, es, compoſitum. Indig.a, um & indigentia.

Calamitas.] Clades eſt, & miſeria. Ruſtici vocant grandinem quod comminuat calamos. Hinc calamitoſus,a,um. Elegantiſſimos treis libros ſcripſit Baptiſta Mantuanus de Calamitatibus.

Inueſtigo.] Inueſtigas, penultima producta, ſignificat quærendo inuenio: à venatoribus tractum, hoc eſt, indago. Hinc inueſtigatio. Veſtigo,as, ſimplex à veſtigium, perueſtigo,as.

CAP. VI.

STatera.]æ, penultima producta à ſtando dicitur, quoniam ſtante libra penſatur aurum vel argentum. Hinc adagium: Stateram ne tranſilias, hoc eſt, ne quid ab æquitate deflectas. Hinc ſtatim aduerbium, id eſt, cito.

Ebibo.]is, media correpta ſignificat extra bibo, exhaurio. Plautus: Factum eſt illuc, vt ego illic vini hyrneam ebiberim, id eſt, exiccauerim, & exhauſerim. Compoſitum à bibo. Hinc bibax, & biboſus, bibaculus diminutiuum, bibulus, a, um, vt bibula charta, arena bibula.

Onager.] Aſinus agreſtis ſeu ſylueſter, ab ὄνος aſinus, & ἄγριος ſylueſter.

Mugio.] is, fictitium verbum, à voce boum. Hinc mugitus,us, penultima producta ipſa vox, & clamor. Compoſita admugio, remugio, is.

Præſepe.] Et præſepium & præſepes, fœmini. generis. Plautus: Præſepes mea eſt. Eſt autem ſtabulum, in quo equi, muli, cæteraq; animalia continentur. Quandoq; pro lupanari capitur. Sed præſepium locus in q̃ animalibus pabulum porrigitur.

Aeneus, æreus.] Ab ære poſſeſſiuum, quod ex ære eſt. Et per diæreſim, & aſpirationem interpoſitam ahæneus, vt murus ahæneus eſto, hoc eſt, fortis.

Neceſſarii.] Appellantur cognati, vel affines, vel amici, & hij quibus familiariter vtimur, quod nulla inter eos ceſſatio ſit. Hinc neceſſarius,a,um, & neceſſitas, neceſſitudo, nota ſunt. Neceſſe & neceſſum aduerbia.

Raptim.] Aduerbium ſignificat cum feſtinatione. A verbo rapio. Hinc raptor, raptio, rapina, raptus,us, &c.

Theman.] Regio eſt principum Edom, in terra Gebalitica, à Theman filio Eliphax, filij Eſau ſortita vocabulum. Hinc Themanites Eliphas dictus eſt. Et interpretatur auſtralis, vel Aphricus, aut cõſummatus, Syriace, ibi.

Concinno, concinnnis.] Per duplex nn, eſt conſentio, apte compono, & quaſi conuenire facio, vt pellis concinnata eſt ad calceos. Lingua concinnat dolos, ait Pſaltes. Hinc concinnus,a,um, id eſt, compoſitus, ornatus: & concinne, id eſt, compoſite, conuenienter. Concinnitudo eſt conuenientia.

CAP. VII.

MIlitia.] æ, quandoq; bellum, quandoq; rem militarem ſignificat.

Præſto

Præſtolor.] Media ancipite, Feſtus dixit: Præſtolari is dicitur qui ante ſtando ibi, quo venturum excipere vult, moratur, hoc eſt, morari, manere, expectare. Et producit o, contra vulgi morem, & contra Calepinum. Bebelio teſte. Sed Iacobus Gaudenſis in ſuo Aerario aureo Poetico corripit o. Certe Diuus Gregorius in hymno Iambico trimetro Dominicæ ad nocturnum, dicit: Vt præſtolamur cernui, Melos canamus gloriæ. Alius quidam autor mihi certe ignotus pducit o, hoc eleganti hexametro. Candide Romanum tu præſtolabere vatẽ. Hinc præſtolans, & præſtolatio. Porro Petrus Daſypodius itidem corripiendum, in ſuo Dictionario Latinogermanico, contendit.

Contractus.] a, um, à contraho, contrahis, hoc eſt, conſtrictus, vt caro contracta. Hinc contractio.

Cetus.] ti, ſine diphthongo, piſcis maximus in Athlantico mari. Dicitur & cete, neutri generis, & numero pluratiuo. Sed cœtus, us, cum diphthongo, conuentum ſignificat, & concionem, congregationemq́ꝫ. Sæpe dictum.

Suſpendium.] ij, à ſuſpendo, is, idem quod ſuſpenſio. Gellius: Suſpendio vitam finiunt. Hinc adagium: Suſpendio arbor eligenda, in deſperatos & qui animum deſpondent. Suſpendio perire, ſuſpendio dignum, henckes vverdt.

CAP. VIII.

Supplanto.] as, ſignificat pedem ſuppono, & ſic à planto fit. Per tranſlationem eſt decipere. Hinc ſupplantator, & ſupplantatio.

Diluculo.] Aduerbium, ſignificat ſummo mane. Diluculum aurora eſt.

Scirpus.] pi, iunci ſpecies eſt, leuis atq; enodis, Donato autore. Hinc prouerbium. Nodum in ſcirpo quæris. In anxium & nimis diligentem nimisq́ꝫ meticuloſum, qui illic ſcrupulum mouet, vbi nihil eſt addubitandum. Hinc ſcirpeus, a, um. Scirpea, ſcirpo, as, ſcirpus etiam eſt ænigma.

Carectum.] ti, locus caricibus plenus.

Vergilius

Tu poſt carecta latebas.

Hypocrita.] æ, Græca vox, eſt mimus, & ſimulatus, fictus, fucatusq́ꝫ. Hinc hypocriſis, ſimulatio. Hypocriticus, a, um.

Araneus.] Maſculini generis animalculum venenoſum, diminutiuum eius araneolus. Aranea vero, retia, & telæ, caſſesq́ꝫ, quę araneus facit. Offenditur & aranea pro animali vt hoc loco. Dixit Anacharſis philoſophus, leges humanas araneorum telis eſſe ſimillimas, quas magnæ perrumpunt aues, muſcæ atque id genus inſectorum capiuntur. Hinc Hexaſtichon.

Octupes vt tignis connectit aranea caſſes,
Quis capiat muſcas, arte, labore leues.
Pennigeræ verò prumpſit vngue volucres,
Et pedibus præhendunt ſtamina laxa citis.
Humanæ legis cenſura ita plectit egentes,
Mittitur inſignis liber abire nequam.

Autor anonymus eſt.

CAP. IX.

Compoſitus deo.] A compono, is, eſt comparatus, coæquatus, & adſimilatus.

Fluctus.] us, à fluo, is, eſt aqua mota in vnum collecta, quæ vnda dici ſolet, vernaculum verius exprimerem: dicam tamen, vvaellen, fluten, bulgen deſs vvaſſers. Hinc fluctuoſus, a, um, fluctiuagus, a, um, fluctuo, as.

Arcturus.] ri, penultima producta ſtella in ſigno Boote poſt Septentrionem, cuius ortus, & occaſus tempeſtates facit: & dicitur vrſæ cauda. Oritur à canicula, hoc eſt, cynocaumatibus, id eſt, canicularibus, fere poſt diẽ quinquageſimum. Ab arctos, Latine vrſa. Vnde arctous, & arcticus, a, um, ſeptẽtrionalis, das gegen mytnacht iſt. Arctophylax, alias Bootes, der vvagẽ man.

Orion.] Quaſi vrion, penultima producta, ſecundum Vergilium & Lucanum, tametſi Ouidius corripiat: dictus eſt filius Enopionis, putatus ex vrina trium deorum, Iouis, Neptuni, & Mercurij natus, trãſlatus inter aſtra, ante Tauri veſtigia receptus. Plautus Iugulam vocat, quod ſit armatorum gladius, ſtellarum fulgore terribilis. Hic ſi emicat ſerenitatem, ſi obſcurat, tempeſtatem denotat. Vergilius:
Fluctu nimboſus Orion. Vulgo, der Iacobs ſtab.

Hyades.] Stellæ ſeptem in cornibus, & ore tauri, quæ quoties naſcuntur, vel occidunt, pluuias gignunt. Ouidius:

At ſimul inducẽt obſcurã crepuſcula noctẽ.
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ore micant tauri, ſeptem radiantia flãmis,
Nauita quas Hyades Graius ab vrbe vocat.

Latini alias nominãt Suculas, eyn geſtirn im ſtierkopff.

Auſter.] ri, ventus meridionalis eſt, nebuloſus, & humectus: Graci notum vocãt.

Hinc

Hinc appellamus plagam auſtralem. Et Auſtrinum etiamnum dicimus, der mittag oder ſudvvindt. Hinc auſtro, as, id eſt, hume facio.

Tædet.] Imperſonale, vt vocant, verbũ, hoc eſt, faſtidium habet, & eſt proprie in ſe ipſo. Tædium enim, autore Seruio, eſt angor mentis & animi, non autem corporis valitudo. Vergilius:

Tædet pelagi perferre laborem.

CAP. X.

Mulgeo.] es, eſt lac e mammis exprimere. Hinc parœmia: Mulgere hircum, & iungere vulpes, idem pollent. De re palam abſurda. Vergilius:

Qui Bauiũ nõ odit, amet tua carmina Mæui.
Atq; idem iũgat vulpes, & mulgeat hircos.

Hinc mulctra, mulctrale, & mulctrum, eyn melckkubel. Compoſita emulgeo, es, immulgeo.

Coagulo.] as, eſt cogo, conſtringo, verbum actiuum. Gellius: Semen in vtero mulieris primis ſeptem diebus conglobatur, coagulatur, fitq; ad capiẽdam figuram idoneum. Hinc coagulum ea pars viſcerũ, qua vtimur ad cogendũ lac. Item quicquid condenſat, & coniungit.

Compingo.] is, ſignificat contrudo. Interdum compono, coniungo, vt fiſtula ſeptem compacta cicutis diſparibus. Verg.

Ad horam.] Significat, ad tempus conſtitutum. Hora, eyn ſtundt. Hinc horula, horarium, horologium ſolare. Semihora, ſeſquihora. Sonat horam. Quotam horam ſonuit: Horoſcopus penultima correpta, id eſt, aſcendens Latine. Eſt etiam adiectiuũ pro vaſe quo horæ ſignantur.

Memini.] Verbum defectiuum, vt vocant, eſt recordor & in mentem reuoco, ſic genitiuo, & accuſatiuo iungitur. Terentius in Eunucho: Faciam, vt meiq;, & huius dici, ac loci ſemper memineris. Sed & mentionem facio, tunc ablatiuo ſociatur cum præpoſitione de. Cicero: De ipſo meminiſſe nolo. Nemo quicquàm de hac re, vel huius rei meminit. Commemini idem ſignificat. A memini fit memor omnis generis. Immemor. Et memoria, vt in memoria habeo. Memoria teneo, idem. E memoria excidit. Proditum eſt memoriæ. Patrum noſtrorũ memoria. Memoriale, memoriter. Memoro, memoras, penultima correpta. Commemoro, idem. Commemoratio. Rememoro. Memorabilis, memorabile. Memorandus, a, um, idem.

Inſtauro.] as, ẽ reſartio, & redintegro. Vergilius per tranſlationem dixit:

Inſtaurati animi regijs ſuccurrere tectis,

Hoc eſt, recreati, ſeu validi facti. Hinc inſtauratio, & inſtauratus, a, um.

CAP. XI.

Irrideo.] es, idem quod derideo. Terentius: Ne eum circumuentum inique iniqui irrideant. Ouidius dicit: Naſo ſuſpendere, prouerbialiter. Naſo ſuſpendit adunco. Hinc irriſor & irriſio. Irriſibilis, e. Irriſorius, a, um.

Confuto.] as, & refuto media producta contra Calepinum, quia à con, & re, & fando componitur a in v mutando, vt dicit Feſtus. Vergilius in xij. Aeneidos:

Italia ad mortem ſi te fors dicta refutet.

Eſt redarguo.

Hinc confutatio, id eſt, confuſio. Interdum ſignificat opprimo, conuinco, conficio, commoueo. Confutatus, a, um. Confutatorius, a, um.

Arto.] as, ſæpe vrgeo. Hinc coarto as, hoc eſt, ſimul, continenter arto, ſtringo. Item percoarto, quod eſt maxime, vel perfecte conſtringo, opinor cum ct verius ſcribendum. Arctus, a, um, vt arcta via.

Meridianus.] a, um, à meridie, quod ad meridiem ſpectat. Hinc pomeridianus, a, um, quod poſt meridiem fit. Sic & antemeridianus, a, um.

Lucifer.] ri, ſtella Veneris, cum antegraditur ſolem: cum ſubſequitur, Heſperus dicitur. Vergilius:

Ite domũ ſaturę, venit Heſperus, ite capellę.

Item heſperus, & veſperugo.

CAP. XII.

Lampas.] dis, Græca dictio eſt, & dicitur fax, vel ignis, aut ſolis ſplendor. Vergilius:

Princeps ardentẽ coniecit lãpada Turnus.

Λάμπω, ſplendeo. Capitur plerunq; pro inſtrumento, in quo ignis in oleo lucet.

Perſius: Tibi curſu lampada trado.

Hoc eſt, operam cõtinenter committo. Qui prior es cur me in decurſu lampada poſcis?

Inferior veſtri.] Dicẽdum erat veſtro, ſed genitiuus ponit ablatiui loco more Græcanico, qui ablatiuo carent.

Nimirum.] Aduerbium confirmandi, hoc eſt, ſine dubio, certe. Poteſt etiam reſolui, vt dicatur: Nimirum, non eſt mirum, nã ni ſignificat ne, etiam ni niſi ſignificat.

Faux.] faucis, ſuperior pars gulæ mento propinqua, ſed interior, vbi os anguſtatur. Vergilius:

Vox faucibus hæſit.

Balthe

Baltheus.] Vel baltheum, cingulum militare bullatum. Sæpe explicatum.

Inglorius.] a, um, qui nulla laude, aut gloria dignus eſt, & veluti ignobilis. Vergilius libro iiij. Georgicon:
Ille horridus alter
Deſidiam, latamq́; trahẽs inglorius aluum.
Eleganter Diuus Hieronymus dixit Matthæi quinto in commentarijs: Ne quæras gloriam, & non dolebis, cum inglorius fueris.

CAPVT XIII.

Fabricatores mendacij.] Sunt machinatores, qui fabricant, & machinantur dolos, mendacia & technas ingenio, arte, aſtutia: à fabricor, aris. Hinc fabrica, fabrilis, e, fabre, & affabre aduerb.

Cultor.] is, à colo, is, qui colit & veneratur. Hinc cultus, & cultura: à quo agricultor, agricola, & agricultura, & agricolatio.

Dogma.] is, & dogmatum, noſtri modo decretum, modo ſcitũ, modo placitum appellant. Hinc dogmatiſtes, & dogmatiſta.

Aenigma.] is, obſcura allegoria, vel q̃ſtio obſcura, quæ difficile intelligitur, niſi aperiatur, vt Sphyngos ænigma Oedipo ꝓpoſitum. Hinc ænigmatiſtes, qui ea facit, ſeu ꝓponit ſoluitq́;. Aenigmaticus, a, um.

Formido.] Pauor eſt à ferendo, vti quidam ſentiunt. Cicero formidinem metum permanentem diffinit. Horatius:
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Hinc formidare, & formidoloſus, a, um, & formidoloſe aduerbium.

Arbitror.] Eſt, autumare, æſtimare, putare, & reri. Hinc arbiter, arbitrium, quod & arbitramentum dicitur, & arbitrarium. Græce διαγνώκων, vel διαιτητὴς vocatur.

In neruo.] Neruus hoc loci ſignificat vinculi genus, quo pedes, aut ceruices impediuntur, cyn ſtock. Alij compedes vocant, & cippum. Hinc neruoſus, a, um, neruiceus, neruiæ ſunt fidiculæ ex neruis concinnatæ, & neruicus, a, um, penultima correpta, qui neruis laborat.

CAPVT XIIII.

Coma.] æ, breuis capillorum ornatus, hic pro congerie ramorum, ad modũ comę capitur. Hinc comare & comatus, vt nullus comatus, qui non idem cinædus. Inſubidum prouerbium.

Vacuefactus.] Vna dictio eſt, à vacuefacio, vacuefacis, quod idem eſt cum vacuo, vacuas, hoc eſt, euacuo, & euacuatus, a, um. Euacuatio.

Alluuio.] onis, allauies, & alluuium, pro immoderata aquarum violẽtia, aut fluuialium, aut pluuialium, ſimiliumq́;, quæ nõ tantum agros confundit: ſed quandoque eripit, & nonnunquam funditus deſtruit: ab aluo. Occaſione huius dictiõis corrigam obiter illud vocabuli liuione, in hymno diui Iohannis Baptiſtæ, Vt queant laxis, &c. Dico quod quamuis, nec liuio, nec luuio, vſitate dicantur: verius tamen luuione legendum eſſe, ſiue à lauo, ſiue à luo, quod probant alluuio iam expoſitum, & eluuio vel eluuies, proluuio, vel proluuies, vt ponatur luuio pro ſorde, & pro compoſitis alluuione & eluuione. Liuio enim ſi dicitur, venit à liueo, liues, quod minus congruit ſenſui, quia primam producit, quę deberet eſſe breuis ratione carminis Sapphici. Luuio autem primam corripit, & ſecundã. Sic igitur legendum, atque corrigendum. Mentibus pulſa luuione puris. Non hic liuione legendum eſt (inquit Iacobus Clichthophæus in ſuo Elucidario Eccleſiaſtico) per i in prima ſyllaba, ſed luuione, per v, à nominatiuo luuio, luuionis, quod quidem nomen luem, ſordemq́; & vitiorum labem ſignat hic, ſiue illuuiem, & à luo, luis, luere proficiſcitur, liuio, vero liuionis, ne Latinum quidem eſt, quantum norim, neque à liuor, aut liueo formatur, vt confingunt aliqui. Hactenus ille mecum faciens.

CAP. XV.

Expedit.] Penultima correpta imperſonale, vti nominant, hoc eſt, vtile eſt. Cicero libro primo epiſtolarum ad Marium: Mandaſti potiſſimum, cui expediret: Conducit fere idem, vt mihi conducit hæc res, id eſt, vtilis eſt. Ab expedio, expedis, vt expedi paucis, quid ſit. Hinc expedite aduerbium. Expeditio, expeditionis. Expeditus, a, um.

Imitor.] ris, eſt aliorum exempla ſequor, ſed ad mores tantum, dicta factaque pertinet. Sequor, & ad corpus, & ad mores. Hinc imitatio, id ẽ, ſeq̃la. Nõ eñ ad corpus refertur. Imitari Chirographum cuiuſuis. Imitabilis, e. Imitabile exemplum. Inimitabilis, e.

Tyrãnis.] dis, ſæuum ac violentum imperium eſt. Iuuenalis:
Quid Nero tã ſæua crudaq́; tyrannide fecit?
Olim idem quod rex, poſtea violenter, & per inſolentiã imperans dicebatur Tyrannus. Tyranicus, a, um. Tyrannoctonus, Tyrannoctonice.

Cir-

Circumſpectās.]Hoc ē, frequenter circumſpiciens, à circumſpecto. Hinc circumſpectus, qui in omnem partem circumſpectat, hoc eſt, prudens & ſagax. Hinc circumſpectio. Circumſpecte aduerbium.

Craſſitudo.] Idem quod craſſities, pro pinguedine. Hinc craſſo, as, id eſt, pinguem facio. Et craſſus, a, um, id eſt, pinguis. Adagium. Craſſa Minerua.

Aruina.] æ, penultima producta, durum pingue inter cutem, & carnem, vt autor eſt Seruius. Vergilius libro ſeptimo. Aruina pingui, ſchmaer.

CAP. XVI.

CONſolator onerofus.] Nuncupatur is, qui plus grauat, oneratq; verbis q̄ exonerat, vel leuiat. Nam oneroſus plus eſt, quàm oneratus. Et conſolator, à conſolor penultima producta fit, qui verbis conſolatur, Græce paracletus. Hinc conſolatio, cõſolabilis, & conſolatorius, a, um, vt epiſtola conſolatoria, & conſolatrix.

Ventoſus.] a, um, quod vento diſtentum eſt, & plenum, vt regio ventoſa. Hinc verba ventoſa & turgida & ſufflata, dictitãtur ampullosa, quæ ſeſquipedalia ab Horatio appellitantur, vt hoc loci.
Horatius in arte Poetica:
Proiicit ampullas, & ſeſquipedalia verba.
Dicuntur etiam bracteata verba.

Artus.] us, qui alligant membra membris, ab arctando. Sunt enim nodi, membra vero trunci. Vergilius libro quinto.
Et magni membrorum artus.
Hinc articulus, & pro digito, vt ſupputat articulis. Et pro momento. In ipſo temporis articulo. Articularis, e, vt morbus articularis.

Ruga.] æ, non ſolum in corporibus dici ſolet, quæ fit p̄ ſenecta, ſed etiam in veſtibus. Ouidius: Ruga ſenilis arat. Inde rugo, as, id eſt, rugas contraho. Plautus in Caſſi. Vide palliolum vt rugat. Erugo, & corrugo, vt corrugare frontem, penultima correpta, ruga veſtis, eyn falt. Rugoſus, a, um. Plinius libro xxxv. Præterq̄ in veſte rugas, & ſinus inuenit. Cicero in Cato. Non cani, nõ rugæ repente autoritatem arripere poſſunt. Item Plinius ait libro xxi. Furfures in facie emendant, & erugant corpora.

Falſiloquus.] a, um, eſt idem quod falſidicus, qui falſa loqui conſueuit, ſicut veridicus, a, um, contrarium.

Infremo.] is, penultima correpta compoſitum, quod eſt valde fremo. Lactantius libro ſecundo: Si belli terror infremuit. Hinc fremitus, us, penultima correp. Verg. Fluctibus, & fremitu exurgens Benace marino. Feſtus vult fremitum dictum quaſi ferimentum.

Conuulnero.] as, à vulnero fit: quod eſt ſaucio, vulnus infero. Transfertur quoque ad animum, & ſignificat ango. A vulnus, vt vulnus infligere, eſt vulnerare. Hinc vulnerarius, a, um, & ſubſtantiuum chirurgus Græce, eyn vvunden artz. Vulnificus, a, um, vt enſis vulnificus.

Conſcius.] Proprie qui rem ſcit. Nonius tamen de verborum differentijs ait.
Scius ſecum, conſcius cum alio ſcius eſt.
Saluſtius: Populares conſcios ſceleris ſui.
Popularis eſt verſus:
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici.
Hinc conſcientia mille teſtes, Adagium.
Inſcius, & Neſcius, Inſcitia, Præſcius, Præſcientia.

Collega.] æ, penultima producta collegæ dicuntur duo eiuſdem poteſtatis ſimul miſſi. Hinc collegium, collegarum ſocietas.

CAP. XVII.

ATtenuo.] as, ſignificat ſubtilem facio, minuo. Hinc attenuatio dicitur. Item attenuor, attenuaris. Hieronymus libro ſecundo Regum: Quare ſic attenuaris macie? Et cum ad animum refertur, defectum ſignificat. Aliud compoſitum. Extenuo, as. Extenuatio figura eſt apud Rhetores, à tenuis, e. Tenuiculus, diminutiuum. Tenuitas, tenuiter, aduerbium.

Polliceor.] ris, ſignificat vltro, ſeu ex pactione aliquid promittere. Ouidius:
Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.
Verſus prior eſt: Promittas facito, quid enī promittere lędit? Pollicitis di. &c̄.

Prouerbium.] Eſt ſermo ad vitæ rationem conducibilis, moderata quadam obſcuritate, multam in ſeſe continens vtilitatem. Vel eſt ſermo rem manifeſtam obſcuritate tegens. Hinc prouerbialiter dicimus, quod vulgo teritur, vt parœmia, & adagium atque diuerbium, apophthegma, parabola.

Stupeo.] es, ſignificat quodammodo ſenſum rerum non habere. Hinc ſtupor & ſtupiditas, & ſtupidus, a, um, ſtupeſco & ſtupefacio. Stupefactus, a, um. Stupefio. Item obſtupeo.

CAP. XVIII.

IActare.] Frequentatiuum à iacio. Aliquando eſt ſæpe voluere. Interdum fatigare,

gare, vexare, concutere. Nonnunquàm plagis ſternere. Interim temere laudare, ambitioſius gloriari. Hinc iactantia, quæ & iactatio, iactator, iactus, us, iactanter, & iactuoſe, & iactito, as, frequentatiuum à frequentatiuo. Item iactabundus, a, um, & iacticulus, iactanticula.

Sordeo.] es, ſordidus ſum. Et ſordeſco, cis, id eſt, ſordidus fio, vt qui ſordet ſordeſcat adhuc. Hinc ſordidus & ſordidulus, a, um. Sordes plura. tantum. Sordido, as, are, ich beſudle.

Pedica.] æ, penultima correpta ſignificat laqueum, quo pedes illigantur.

Vergilius libro primo Georgico.

Tũ gruibus pedicas, & retia ponere ceruis. Vnde pedio, is, veteres vſi ſunt pro eo, quod eſt pede pulſo, & quaſi plauſum reddo. A quo compoſita taceo.

Decipula.] Quoddam laquei genus, ad decipiendas, capiendasq́; aues.

Inedia.] æ, differt à fame. Inedia ſine appetitu, vt in ægrotis. Vñ melius inedia dicitur abſtinentia, vel impotentia comedendi, non comeſtio. Fames vero edendi cupiditas eſt: à φάγω, quod eſt comedo.

Horror.] Tremor proprie cum totum corpus, vel frigore, vel pauore intremiſcit.

Vergilius:

Mihi frigidus horror membra quatit.

Refertur quandoq́; ad toruitatem aſpectus, ad abominationem, ad veneratiõem. Hinc horridus, a, um, horridulus diminutiuum. Horriditas eſt horror, horribilis, e, horrificus, a, um. Horreo, es, horreſco. Compoſit. abhorreo, non multum ab illo abhorret. Abhorreſco, exhorreo, inhorreo, & inhorreſco, perhorreo, eſco, fere idem.

CAP. XIX.

Vſquequo.] Quaſi ad vnũ aliquod tempus, vel locum, id eſt, quãdiu. Ab vſq; propoſitione, & aduerbio. Vſq; quequaque allenthalb, an allen ortẽ, oder allvvege.

Attero.] is, ſignificat ad aliquid tero, frico. Plinius libro xix. Anguillæ ſe atterunt ſcopulis. Hoc loci pro frangere, opprimere capitur. Hinc attritio, attritus, a, um. Opes atterere. Alia compoſita. Contero. Sic detero, obtero, intero. Intertrigo morbus eſt, der vvolff. Extero, exterere aciem ferri cote. Protero, retero. Vnde retrimentum, detrimentum. Deter, deterior.

Callis.] is, via eſt, callo perdurata. Vergilius libro octauo Aeneidos:

Rara per occultos ducebat ſemita calles.

Eſt via trita bene.

Inquilinus.] Aduena eſt, & peregrinus, q alienas ædes, alienaq́; p̃dia, ex conducto inhabitat, ſiue in vrbe, ſiue ruri. Hinc inqlino, as, id eſt, habito, à quo inquilinatus, us, pro incolatu.

Halitus.] Nomen participale ab halo, as, quod eſt ſpiritum emitto: ſicut ſpiritus à ſpiro, as. Hinc halito, as, frequentatiuum. Compoſitum, adhalo, as, pe. producta. Exhalo, exhalatio, inhalo. Halo, der circel vmb den mon.

Os oris.] Concauum illud, intra quod ſunt lingua, & dentes. Qñq; ponit̃ p facie. Vergilius: Os humerosq́; deo ſimilis. Et de brutis etiam dr̃. Os duæ. Quo ore, p q̃ audacia. Terentius: Os ſublinere eſt aſſentari. In ore eſt. Et in ore verſatur oĩbus. Aliqñ p facie accipit̃. Oſculũ diminu. &c. Oſcillũ aliud. Item oſcilla, oſcedo, oſcito, as, oſcitatio, tantia, oſcitãter. Oſcinum, oſcines, orificiũ. Sed os, oſſis, quod & oſſum dici poteſt. Pacuuius: Oſſum inhumatũ ſolidamẽtũ corporis vocatur, quod nodatum & adiunctum in uicẽ neruis alligauit natura. Hinc cõponit̃ exos, quod eſt ſine oſſe. Inde exoſſare. Oſſiculum dimi. Oſſa piſcium, oſſiculatim, oſſeus, a, um, oſſifraga, oſſilegus. Exoſſare piſcẽ.

Exarare.] Eſt perfecte arare, ſed per trãſlationem ſignificat ſcribere, vt hoc loci. Cicero Cornificio: Hæc cum eſſem in ſenatu, exaraui. Dictum alias.

Celtes.] tis, eſt q̃tenus ex lectiõe textus cõiecturo, ferreus ſtylus vel chalybęus, aut inſtrumẽtũ, q̃ lr̃æ, imaginesve ſculpunt̃ in ſilice, eyn beyſſel. Nõnulli libri hñt certe, pro celte, ſeu puto deprauate, alioꝶ eſto iudiciũ.

Silex.] Maſc. gen. Verg. tñ fœm. gen. vſus eſt. Stabat acuta ſilex pręciſis vndiq́; ſaxis. Ouid. maſc. gen. Aut vbi terrena ſilices fornace ſoluti. Eſt aũt lapis durus, ex q̃ ignis excuti ſolet, vt: Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundunt largum p̃la oneroſa meæ. M. Iacob. Horlinus autor.

CAP. XX.

Exquo.] Sumitur pro vbi, ſimulatq; & poſtquàm.

Inſtar.] Indeclinabile, licet Probus inſtaris gtũm formarit. Q; & ſine p̃poſitione, & cũ p̃poſitiõe inuenit̃, vt hoc loco, & Solinus cũ ea vſus eſt. Ad inſtar amnis Aegyptij, &c. Et mõ ſignificat ad æqparationẽ, mõ ad mẽſurã, mõ ad ſimilitudinẽ. Inſtar aduer. nach der maſs vergleichung. Inſtar montis.

Punctus.] ti, quod niſi deprauate, & barbare dicitur in neutro. Seneca: Punctum eſt, & adhuc puncto minus q̃d incolimus.

Plinius libro ſecundo. Non aliud eſt terra vniuerſa, quàm mundi punctus. Quandoq; ſumitur pro temporis, vel horæ momento, vti hoc loco. Interdum pro minima cuiusque rei particula. Nonnunquàm pro ſuffragio. Horatius:
Omne tulit punctum, q miſcuit vtile dulci.
Hinc aduerbiũ: punctim. i. per punctiones.

Aſpis.] dis, ſerpens paruus, qui veneno ſuo quæq; viuentia concite occidit, oua gignit, ex quibus filij procreãtur. Sunt autem plures aſpidum ſpecies Solino teſte, & Eraſmo in lingua.

Vipera.] æ, ſerpẽtis genus, quod vi pariat. Nicander Græcus autor eam Echidnam vocat, quæ & Echis, vulgo Maraſſum dicunt. Hinc vipereus, a, um, & viperinus.

Butyrum.] Penultima correpta, bouis caſeus eſt, βοῦς enim bos, & τυρὸς tyrus caſeus dicitur. Plinius libro viceſimo octauo.

Luo.] is, ſignificat perſoluo. Interdum eſt ſuſtinere & pati, vt hoc loco, vt luere pœnam, luere ſcelus, ſupplicium &c.

Eſtuo.] as, ſignificat ferueo, flagro. Aliquando eſt, fluctuare, agitari, ab æſtus. Cõpoſitum exæſtuo, exæſtuoſus, a, um, exæſtuaria pluralis numeri.

Fulguro.] as, fulgur emitto, ſeu fulgure afflor. Vnde fulguratum, fulgure tactum, & exuſtum. Fulgur ex vitro metuere, adagium.

CAP. XXI.

Diſputatio.] A verbo diſputo quod componitur ex præpoſitione dis, & à verbo puto, quod valet putum antiquo more, id eſt, purum facere. Cuius diminutiuum eſt diſputatiuncula. Sit ergo nobis definita diſputatio, argumentorum ad aliquid ꝓbandum autem improbandum comparatio. Nam vbi pro alterutra parte nullum eſt argumentum, nec diſputatio poteſt vlla exiſtere. Nomen ipſum teſtatur dici diſputationes, quod per eas veritas ceu putaretur ac purgaretur.

Pacatus.] a, um, à paco, as, quod eſt mitigo, lenio, placo, concordo. Dicitur & pacor, deponens, & placate aduerbium.

Aborior.] ris, deponens verbũ eſt, quin & abortio, is, vt hic reperitur, eſt abortum facere. Ponitur nonnunquàm (teſte Marcello) aborior pro abortior. Vnde hic abortus huius abortus, & hoc arbortum in vno ſignificato. Feſtus: Abortum mulieris dicitur, quod non ſit tempeſtiue ortum. Abortus idem ſignificat quod & aborſus: niſi q̃d (vt tradit Nonius) aborſus eſt in primis menſibus. Abortus autem prope tempus eſt pariendi.

Fetus] us, eſt generale nomen ad omnia animalia, etiãſi ſint oua. Etiam ad arbores, vt fructus, & poma. Sed fœtus, id eſt, plenus. Hinc defœtus, effœtus, fœtuoſus, & fœtura.

Glarea.] æ, terra ſabuloſa, quæ in fluuiorum ripis, vel maris littoribus reperitur. Huius diminutiuum eſt glareola, cum accentu in antepe. Plautus: Glareolam manu effundens. Hinc glareoſus, quod plenũ eſt glarea.

Cocytus.] Latine dicitur luctus, & penultimam producit. Quo nomine dictus eſt inferorum fluuius à ſtyge profluens. Hinc quoq; Pluto Cocytus dictus eſt. Vide Dionyſium Neſtorem.

CAP. XXII.

Laſſus.] a, um, per duplex ſſ, dicitur tã animo, quàm corpore fatigatus, id eſt, labore affectus, nomen eſt. Hinc laſſitudo pro moleſtia, quam ex labore ſuſcipimus. A quo adagium Hieronymianum: Bos laſſus fortius figit pedem. Vide Parœmiographum.

Lacertus.] Serpentis genus. Item genus piſcis idoneum ad ſalſamẽta. De quo Mart.
Cum ſaxetani ponitur tibi cauda lacerti.
Et in homine brachium dicitur, à cubito ad manus vertebra, vt hoc loco. Ouidius:
Laudat digitosq;, manusq;.
Brachiaq; & nudos media plus parte lacertos.
Hinc lacertoſus, a, um, id eſt, toroſus, robuſtus, ac validus, & fortis.

Oppreſſum iri.] Eſt idem quod opprimi, & ſimilia verba eandem habent interpretationem.

Per caliginem.] Per nebulam, perque ſomnium, idem polent, adagia ſunt. Quarum rerum ambiguam quandam, ac tenuem, peneque nullam & euanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per caliginem recordari, per ſomnium meminiſſe, perq; nebulam videre dicimur.

Cardo.] Dicitur quaſi cor ianuæ, quo ſcilicet illa mouetur. Vergilius:
Foribus cardo ſtridebat ahænis.
Cardines Græci polos, Latini vertices dicunt. Ponitur pro opportunitate. Vergilius:
Haud tanto ceſſabit cardine rerum.
Hinc tractum prouerbium Seruius æſtimat: Res eſt in cardine, hoc eſt, proxima, vt

vt efficiatur. A cardine, cardineus, & cardinalis, & cardinalitium, cardinalium dignitas. Cardines cœli perambulabam ait Iob. Cardines Aſtrologi ponunt in geniturıs p̃cipuos quatuor, Horoſcopum, quod eſt oriens ſignum: aduerſum huic occidens, quod ab horoſcopo diſtat partibus ſeu gradibus CLXXX. per diametrum: Meſuranium, ſiue medium cœli inter horoſcopum & occaſum: Medium huic aduerſum imum cœlum, Græce ſic ἀνατολὴ, Δύσις, μεσουρανία, ὑπόγειον. Adduntur & quatuor alij cardines in ſecundo, ſexto, octauo, duodecimo, ab horoſcopo ſignis, qui cardines ſignificant deum, deam bonam fortunam, & bonum dæmonem, Græce, θεὸν, θεὰν, ἀγαθὴν τύχην, ἀγαθοδαίμονα. Cardines nihil aliud ſunt, quàm cœleſtia ſigna, quæ ad iudicandum ſpectantur, quorum primus eſt horoſcopus, ab illo cæteri numerantur. Cardo horoſcopi eſt vitæ, ſecundus pecuniæ, tertius fratrum, quartus parentum, quintus filiorum, ſextus valetudinis, ſeptimus coniugis, octauus mortis. Hæc ex nugis Materni. Manilius libro ſecundo diuerſa tradit. Sed quantum ad rem attinet, de cardinibus ſatis eſt dictum.

CAP. XXII.

AMaritudo.] Et amaror, penultima producta pro eodem accipitur. Et ſignificant inſuauitatem, & aſperitatem. Et p translationem animi ſolicitudinem.

Vergilius ſecundo Georgicorum:
Triſtia tentantũ ſenſu torquebit amaror.
Amareſco, cis, amarus, a, um. Amarulentus, a, um. Amaraco, as, ich mach bitter.

Solium.] ij, abuſiue pro ſella regia ponitur. Vergilius:
Præfatos diuos ſolio rex infit ab alto.
Alias explicatum.

Preſto.] Aduerbiũ, vt puto, loci, quod iungitur verbo ſum, fui, & aliquando adſum ſignificat, id eſt, præſens ſum, præſidio ſum, faueo, iuuo. Item præſto eſſe ſignificat, aduenire, ſeu comparere. Tullius ad Herennium: Hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, hyeme pulſæ recedunt.

CAP. XXIIII.

PAſco, paſcis.] Id eſt, comedo, & quandoque abſolute ponitur.

Vergilius:
Paſcentes ſeruabit Tityrus hœdos.
Quandoq; accuſatiuo iungitur. Idem.
Florem depaſta ſalicti.

In hac ſignificatione etiam ſumitur paſcor, paſceris deponens. Interdum paſcere eſt cibum alteri præbere, fouere, alere, ſaginare. Nonnunquàm augeri & creſcere, vt:
Et ſacrum tibi paſcere crinem, autor ignotus eſt. Hinc paſcua, paſcualis, le. Et paſcuus, a, um.

Abigo. is], Significat rem odioſam, moleſtam, damnoſamq; à loco fugo, depello. Interdum abducere eſt. Hinc abigæus, abactor, pecudum fur atq; latrunculus dicitur. Vide Vlpia. Subinde expoſitum.

Demeto.] demetis, penultima correpta, eſt deorſum meto. Catullus:
Sole ſub ardenti flauentia demetit arua.

Meridio.] meridias, & meridior, meridiaris, vt hoc loco ſignificat cibum meridianum capere. Plautus: Ientando, meridiando, comeſſando, pergrȩcando vitam ducere. Aliquando ſomnum meridianum capere. Hinc meridiatio eſt quies meridiana, & meridies tempus illud.

CAP. XXV.

IN ſublimibus.] Id eſt, in altis & excelſis. Sublimis, ſublime, eſt in altum eleuatus.

Vergilius:
Ipſa Paphos ſublimis abit.
Hinc ſublimitas exaltatio.

Nunquid.] Interrogantis particula, qua non tam interrogamus, quàm arctius inſtamus plerumque. Componitur autem ex num & quid. Et modo aduerbium eſt, modo nomen, videlicet quando genitiuus ſequitur, vt nunquid criminis habes?

Luna.] lunæ, à lucendo, quód noctu ſola luceat. Hinc plȩnilunium, quod eſt cũ luna deci. quin. & rotunda eſt: à quo prouerbium. Quarta luna nati, dicuntur infortunati, & infelices. Et diminutiuum Lunula. Et illunis, e, media producta non ſplendens, cæca, vt nox illunis, Politianicum nomen in Miſcellaneis.

Putredo.] A putris, quod eſt corruptio, reſolutio. Et putridus, a, um. Hinc putreo, putres, & putreſco, putrefacio. Hinc cancer putris dicitur, id eſt, morbus ille: Græce carcinoma, der Krebs. Hinc Teſtraſtichon elegans Euricij Cordi Sympſhuſij.

Suadeo atrox compeſce labrum, vel ſæuus
aſylus.
Quem culicẽ reris, mox tibi vulnus agit.
Quod neq; Theſſalicus Chiron, nec Apolline natus
Curabit, putris ſed quaſi cancer erit.

CAP. XXVI.

NIhil.] Indeclinabile, omnis generis, quaſi qui ne hili quidem eſt, hoc eſt, nullius precij, vtilitatis, aut momenti. Hinc nihilum, ex non, & hilum componitur. Nihil aduerb. negandi. Et nihildum, hoc eſt, nondum.

Ad nutum.] Hoc eſt, ad imperium, poteſtatem, & voluntatem. Nutus enim quandoq; pro volũtate ponitur: quanquàm id ſit quod aut oculis, aut capite, aut manibus ſit ſignum.

Obſtetrico.] cis, penultima producta ad pariendum diuino, ſiue obſtetricis officium ago. Hinc obſtetrix, eyn hebamme.

Coluber.] Serpens, qui nemorum vmbras incolit. Hinc colubrinus, a, um. Et colubrina, colubrinæ, herba quædam.

Tortuoſus.] a, um, hoc eſt, flexuoſus, ſinuoſus, & ad modum Meãdri obliquum.

Tonitrus.] tonitrus, & tonitru declinari poteſt. Ouidius libro ſecundo Metamor. Vnde ſolet tonitrus, & flumina mittere terris. Iuuenalis:

Et facient optata tonitrua cœnas.

Eſt autem tonitrus (Seneca teſte) nubis ictæ ſonus, qui & tonus dicitur. Hinc tonitruo, tonitruas, eſt tonitrum facio. Toneſcit, id eſt, tonus fit. Varro. Tonitribus templum toneſcit.

CAP. XXVII.

ABſit.] Ab abſum, quod eſt longe ſum: frequenter obuium apud Paulũ. Græcis eſt μὴ γένοιτο, id eſt, ne fiat, aut ne cõtingat, ſiue deus auertat, aut prohibeat. Eſt autem abominantis ſermo.

Violentus.] a, um, qui vim facit, dicitur à violo, violas. Hinc inuiolatus, id eſt, intemeratus. Violabilis, violabile. Inuiolabilis, inuiolabile. Violenter, violare virginem per vim, violare ius. Qui iuſiurandum violat, fidem violat ait Cicero.

Reliqui.] Sunt reſidui, relicti, ab reliquus, a, um.

Tinea.] æ, vermiculus eſt, qui de carne editus, veſtes aut libros adrodit. Horatius ad librum: Aut tineas paſces taciturnus inertes, Aut fugies Vticam, aut vinctus mitteris Ilerdam. Hinc tineoſus, a, um, vt aluei tineoſi, apud Columellam libro decimo.

Sibilo.] ſibilas, ſibilum facio. Hinc compoſita adſibilo, exibilo, exibilas, id eſt, explodo. A quo ſibilus, quod in ſingulari maſculinum in plurali neutrum eſt.

CAP. XXVIII.

COnflare.] Eſt ſimul flare, interdum ſufflare, purgare, vt hoc loco, aurum conflare, & conflare æs alienum. Alias dictum.

Sapphirus.] Sapphiri, per p ante ph, penultima producta, lapis precioſus, coloris aerei, imo cœli colorem habet. Græci σάπφειρον vocant. Hinc Sapphirinus, a, um, & Sapphireus, a, um.

Gleba.] glebæ, ceſpes terræ, dicta quod ſit quaſi globus. Diminutiuum glebula, eyn acker ſchoellin.

Inſtitor.] Penultima correpta, negociator ex eo dictus eſt, vt inquit Vlpianus, quod negocio gerendo inſtet. Ouidius. Inſtitor ad dñam veniet diſſinctus emacẽ. Plautus inſtitricem vocauit. Hinc inſtitorius, a, um. Item inſtita, inſtitæ, generis fœmini. fimbriæ ſunt & oræ in veſtibus mulierũ.

Abyſſus.] abyſſi, eſt immenſa aquarũ profunditas, barathrũ, & gurges, vorago.

Obrizum.] Alij cum y Græco, aurum dicitur, quaſi ſyncerum, delicatumq;, quod ſæpe igne cãdefactum, & exuſtum eſt, & in coctione non diminuitur.

India.] Indiæ, regio orientalis Aſiæ terminus, quæ tam vaſta perhibetur, vt eam tradant eſſe tertiam partem omnium terrarum, probat quotidiana experientia. Hinc Indi populi Indiæ. Indicus, a, um.

Sardonyx.] Tam maſculini quàm fœminini generis, lapis in Sardinia primum compertus, coloris rubei. Iuuenalis:

In manibus denſi radiant teſtudine totam
Sardonyches. Perſius fœmini. gener.
Et natalitia tandẽ cum Sardonyche albus.

Dicitur & ſardonychus, & ſarda. Iuuenal.

Arguit ipſorũ q̃s litera, linguaq; princeps
Sardonychus.

Plinius libro triceſimo ſeptimo cap. ſeptimo, à σάρξ quod ẽ caro, & ὄνυξ, vnguis, autumat dici quaſi Sarconychas. eyn edel geſteyn. Sardoa herba nobilis Sardiniæ. Vergilius:

Sardois amarior herbis.

Topazius.] Topazij, viridis eſt, teſte Plinio: Quidam dictum putant à Topazio inſula rubri maris, quæ quoniam eſt nebuloſa, cum à nauigantibus ſæpe quæſita eſſet, hinc nomen accepit. Nam τοπάζειν lingua Troglodytarum quærere ſignificat. Dicitur & Topazion.

CAP. XXIX.

PRiſtinus.] a, um, quod ſuperioribus annis, menſibus, diebus, & noſtra memoria, æuoq; noſtro fuit. In priſtinum locum reſtituere dicimus non in priſcum.

Cathedra.] Cum c exili, & th, aſpirato, dicitur ſubſellium, vel ſedile, ſedes, vel ſella, penultima indifferente. Iuuenalis:
Pœnituit multos vanæ, ſterilisq; cathedræ.

Cohibeo.] Cohibes, ſignificat conſtringo, contineo, freno. Plinius: Et impetum furentis blanda oratione cohibuit. Hinc cohibitio, & cohibitus, a, um.

Diadema.] Geſtamen regis eſt, & amiculum, quo caput obligatur, habẽs duo appendicula. Hinc diadematus, a, um, id eſt, diademate ornatus.

Mola.] Molæ, præter aliam ſignificationem primariam ſignificat man dibulam, ſeu maxillam, vt hic, & alibi. Molas leonum confringet dominus. Hinc molaris, molare. Cætera alias explicaui.

Stillo.] Stillas, guttatim fluo, ſiue emitto. Hinc diſtillo, & diſtillatio fluxus capitis eſt. Item extillo, inſtillo. Stillicidium, ſtilla & ſtillula diminutiuum.

Imber.] Eſt agmen aquarum largis, & concretis effuſum nubibus. Apuleio teſte Theocritus: Nũc pluit, & claro nunc Iupiter æthere ſurgit. Sperandum eſt viuis nõ eſt ſpes vlla ſepultis. Hinc imbrifer, a, um.

CAP. XXX.

Squaleo.] Squales, à ſquamarũ crebritate, & aſperitate dictum. Vnde & ſqualens pro fulgenti, pleno, diuite, honorato, abundantiq; ponitur. Vergi.
Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum. Idem: Squalentem barbam & concretos ſanguine crines. Hinc ſqualor, ſqualidus, a, um.

Iuniperus.] Iuniperi, arbuſcula, quę in arenoſis frequens naſcitur, coma virens perpetua, vnde & topiario operi idonea, medici ſandaracam vocant, vvacholter. Hinc iuniperinus, a, um.

Sentis.] Spina, quod à tangentibus quàm primum ſentiatur. Hinc ſenticoſus, a, um, ſpinoſus, aſper, & ſenticetum, locus ſentibus conſitus. Sentus, a, um, idem quod ſenticoſus. Item ſentis canis, eyn bromernſtauden. Columella.

Pharetra.] Penultima indifferente repoſitorium, & theca ſagittarum eſt. Ex lacera pharetra terſa ſagipta venit. Hinc pharetratus adiectiuum, qui pharetram fert. Sipontinus.

Marceſco.] Marceſcis, à marceo, marces, id eſt, putreſco à macie, quoniam quæ macie attenuata ſunt facile putreſcũt, vt: Inuidus alterius rebus marceſcit opimis, alij legunt macreſcit. A macreſco, emarceo, emarceſco, marcor eſt putredo. Hinc marcidus, a, um.

Capitium.] Non caputium. Marcus Varro libro primo de lingua Latina dicit venire ab eo quod capiat pectus, id eſt, veſtimentum pectoris. Nonius aliter ſentit. Et Vlpianus. ff. de auro, & argento, dicit eſſe tegumentum mulieris: attamen capitis, eyn Kap, oder hudt. Vide Bebelium.

Struthius.] Vel ſtruthio, auis eſt corpore grandis, grauiſque, eyn ſtrauſs vogel. Hinc ſtruthiocamelus animal pennatum. Struthiamala, quæ & ſtruthiomela. Struthium, ſtruthij herba quæ & radicula dicit.

Cauma.] Græca vocula, ſignificat calorem. Cauſis combuſtio, & cauſon æſtus, ardor. Hinc cynocaumata, quæ nos dies caniculares vocamus, dye huntzdage.

CAP. XXXI.

Pango.] Pangis, ſignificat figo, planto, ſiue iungo, vt pegigi fœdus, id eſt, inij, vadatus ſum. Hinc pactilis, & pactile, penultima correpta. Plinius libro duodecima. Summaq; autoritas pactili coronæ. Pangere clauum, pangere inducias, pacem, ſocietatem, terminos, &c.

Nefas.] Contrarium fas, ſignificat impium, ſceleſtum, execrabile. Hinc nefarius, a, um, & nefandus, a, um. Nefaſti dies

Genimen.] Parum Latinum eſt vocabulum. Nam haud arbitror vſquàm comperiri apud probatos autores. Sed germen bene, quod Græci γέννημα, hoc eſt, germen, fœtus dicunt, vti in Matthæo, deo auſpice, explicabimus. Vide annotationes Eraſmi.

Si.] Coniunctio quandoque adiunctiua, cauſalis, approbatiua, quandoque pro vtinam. Aliquando pro poſtquàm. Interdũ pro non vt hoc loco. Nonnunquàm pro ſeu, ſiquidem. Eſt enim confirmantis. Eius compoſita ſunt, ſin, ſiquid, ſiue, oſi, & ſi, ſilicet, ſiquis.

Diſcepto.] Diſceptas, diſputo, contendo, diſcordo. Aliquando etiam moderor, compono. Hinc diſceptator dicitur, & diſceptatio, vt libera diſceptatio. Diſceptare cõtrouerſias. Vide Daſypodium.

Vulua.] Seu volua, idem quod loci, vel vterus, id eſt, locus ventris, & receptaculũ in quo mulieres concipiunt: Hic tamen pro matrice ponitur, ſed neſcio, num bene

æſtimo improprie. Nam differentia eſt inter vuluam, vterum, & aluum. Sed illa differentia non omnino obſeruatur. Vulua igitur non ſignificat membrum illud mulieris genitale, verecunde nominandum. Sed Daſypodius, & Petrus Cholinus in Dictionarijs nominant Germanice dye Baermuter, alias loci, & vterus dicitur.

Horatius:

Nil melius turdo, vulua nil dulcius ampla.

der euter in vaccis. CAP. XXXII.

Heliu.] Filius Barachiel Buzites, de cognatione Ram. De generatione & progenie Huz & Buz filiorum Nachor & Melchæ, ſororis Saræ vxoris Abraham, naſcitur Iob, & Heliu. De Huz Iob naſcitur, & de Buz hic Heliu, vnde & Buzites dicitur. Hunc igitur doctiſſimi ſcripturarum dicũt ipſum eſſe Balaam hariolum, quem in Numerorum libro. Numeri. viceſimo ſecundo: Balach rex Moabitarum ad Iſraelem maledicendum conduxerat. Ram hic Abraham intelligimus.

Tantummodo.] Id eſt, ſolum, & ſolummodo.

Spiraculum.] Idem, quod ſpiramentum. Vergilius:

Sæua ſpiracula Ditis.

eyn lufftloch, à ſpiro, as. Hinc ſpirabilis, le.

Laguncula.] Diminutiuum parua lagæna, quæ eſt genus vaſis teſtacei, tam ad aquam quàm ad vinum, & alios vſus accõmodatum. Subinde explicatum.

CAP. XXXIII.

Faux.] Superior pars gulæ mento propinqua, ſed interior, vbi os anguſtatur. Ouidius libro ſexto Metamorphoſeos:

Caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vix eſt via vocis in illis.

Faux non dicitur, ſed fauces, ait Cholinus, der ſchlundt. Item Metaphorice eyn klauſs, vt Caudinæ fauces.

Querela.] Eſt idem, quod querimonia, & queſtio. Cicero: Sæpe interfui querelis meorum æqualium. Querelam pacis libellum elegantem ſcripſit Eraſmus.

Per ſomnium.] Hoc eſt, per nebulam, atq; caliginem, hoc eſt, obſcure.

Sopor.] Somnus profundus, à quo ſoporifer, a, um, vt papauer ſoporiferum: ſoporo, as, penultima producta, id eſt, ſoporem induco. Vnde ſoporatus, a, um, & ſopio, is, ſignificat ſoporo. Inde ſopitum dicimus, qui iam cœpit dormire.

Delinquo.] is, id eſt, fallo, à bono deficio, prætermitto. Plautus: Ex me quæris qd deliqueris? Hinc delictum, id eſt, peccatum, & deliquium, defectus, vt ſolis deliquium & animi. CAP. XXXIIII.

Subſannatio.] Proprie rugata fronte, & cõtracto naſo exprimitur: eſt irriſio, à ſubſanno, as, Sanna, æ, vt: Poſticæ occurrite ſannæ.

Cordatus homo.] Id eſt, inſignis corde, & præſtans memoria, qui ſolertia multa pollet & ingenio, prudentiaq;.

Fabrico.] as, & fabricor eſt compono. Ouidius libro decimo tertio Metamorph. Cratere Aeneæ, quẽ iã fabricauerat Alcon. Transfertur etiam ad animum.

Tyrannus.] Dixi alias de tyrãno. Olim nihil inter regem & tyrannum intererat, à τυραννέω dicitur, quod eſt impero. Vergilius quarto Aeneidos: Te propter Libycæ gentes, Numadumq; tyranni Odere infenſi. Et Horatius libro tertio Carminum. Princeps & iuuantem Maricæ littoribus tenuiſſe Lyrim, late tyrannus Acron: Tyrannus alibi pro domino, alibi pro crudeli, alibi pro potente. Ita Auguſtinus fortẽ poſuit pro potente, de Ciuitate dei libro quinto, cap. xix. vt apud Græcos Δύναμις, & potẽtia eſt & fortitudo, quemadmodum apud Homerũ ſæpe, & Pindarum: vt in Nemeis de Hercule: εἶδε γὰρ ἐκνόμιον λῆμά τε καὶ δύναμιν ἦς.

Apoſtata.] Siue apoſtaticus, rebellis dr. Item alit, ἀποστάτης, defector, ab ἀφίσημι, deficio, rebello, recedo. Dæmones tales ſunt, q à deo defecerũt. Theoderitus de dijs & angelis, Satã Hebraice, ἀποστάτην Græce dici tradit. Hieronymus aduerſariũ ſiue trangreſſorẽ vertit. Adhæc ſupeſt deteſtabile nomẽ apoſtatæ, q̃ vox Græce neſcientibus atrocior eſt, q̃ Latina, deſertor aut trãsfuga. Et apoſtaſia peius ſonat q̃ defectio. Græcis aũt & vxor, q̃ diuortiũ cũ marito fecit, ἀποστῆναι dr, ac repudij libellus ἀποστάσιον appellat. Itẽ quũ miles ab Impatore ſuo deficit ad hoſtẽ, ἀποστάτης dr: & populus q deſciſcit à principe, ἀποστῆναι dr. Deniq; diſcipulus q diſcedit à placitis ſui doctoris, ἀποστάτης appellat. Velut ſi qs ab Stoicis deſciſcat ad Peripateticos. Hinc veteres Chriani, q ab Euãgelica fide defeciſſẽt ad veterẽ Paganiſmũ aut Iudaiſmũ, eos infami vocabulo vocabãt apoſtatas, q̃d ab Impatore Chro, cui ſemel dederãt nomẽ, ad Satanã quẽ abiurarãt, deſciuiſſent. Pṙiceps aũt oĩm apoſtatarũ fuit Lucifer, qm̃ primus defecit à deo conditore ſuo, qui primos humani generis parẽtes eo pellexit, vt & ipſi neglectis dei iuſſis ſerpẽti potius obtẽperarẽt.

rarêt. Optimo igit iure Chriſtianoꝝ aures exhorrent apoſtatę nomen. Nihil enim exęcrabilius q̃ ſi Chriſto ſemel initiatus deficiat ad Belial. Hinc apoſtatare eſt rebellare, diſcedere. Et apoſtaſia cum accentu in penul. elongatio, defectio, rebellio & diſceſſio.

De induſtria.] Vel ex induſtria, id eſt, data opera. Porro eleganter loquimur de induſtria fecit. Sciens fecit. Studioſe. Dedita opera. Studio, conſulto, conſilio fecit. Contra. Imprudens. Neſciens fecit. Per errorem fecit. Errore factum eſt. Per imprudentiam. Peccaui inconſulte. Ex induſtria, pro de induſtria aliquoties dixit Quintilianus. Compoſito factum, ex compoſito, ex deſtinato, pro conſulto apud Suetonium eſt in Caligula.

CAP. XXXV.

Æther.] Summus eſt, vbi ſtellæ ſunt, Græcum eſt ἀιθηρ, ponitur ab aliquibus pro ignis elemento. Nam ſecundum Varronem cœlum diuiditur in æthera, & aera. Hinc æthereus, a, um. vt plaga ætherea. Alij accipiunt æther pro aere.

Eiulo.] as. quidam cum h. aſpirato ſcribunt, ab hei fit, & ſignificat ſublata voce fleo. Inuenitur & eiulor deponens. Hinc eiulatus, us, id eſt, ploratus. Alij cum aſpiratu ſcribunt.

Erudio.] is. ſignificat ex rudi doctum facio. Ouidi. Erudit & rarum pectine dēſat opus. Hinc eruditio, eruditus & erudite aduerbium.

CAP. XXXVI.

Colloco.] Penultima correpta, eſt ſimul loco. Hinc dicimus: Bonas horas male, aut bene collocare, qui tempus inutiliter, aut vtiliter tranſigit. Hinc collocatus, a, um.

Vincio.] Cum. n. ante. c. ſignificat ligo, quaſi vim inijcio. Verg. Purpureusq; alte ſuras vincire cothurno. Vincor paſſiuū vt hoc loco. Hinc vinctus. Et vinculum, id eſt, ligamen. per ſyncopen vinclum.

Effeminatus.] Eſt mollis, mulieroſus, laſciuus, parumq; vir, ab effœmino, as.

Lator.] A fero, eſt portitor, baiulus, tabellio, grāmatophorus, tabellarius, nūcius.

Gurges.] Locus in flumine ꝓfundus, in quo aqua vertitur, eyn vvirbel. Et omnis aquaꝝ congeries dicitur gurges, licet quandoq; per Tapinoſin figurā, id eſt, humiliationem, ponatur pro mari. Vergil. Apparent rari nantes in gurgite vaſto. Ouidius: Caſus vbiq; valet, ſemper tibi pēdeat hamus. Quo minime credis gurgite piſcis erit. Metaphorice, eyn fraſs. helluo, lurco, vt Gurges & vorago patrimonij. Hinc gurgito, as. & ingurgito. Gurges imus.

Pretexo.] Prius texo, prius facio, priusq; ordino. Aliquando ponitur pro cōtego, abſcondo, quaſi aliud quàm ſit oſtēdo. Hinc prætextus eſt velamentum fucusq;, & pallium.

CAP. XXXVII.

Antrum.] Significat ſpecum, luſtrū ferarum, latibulumq;.

Arcturus.] Stella in ſigno Bootæ poſt Septentrionem, & dicitur vrſæ cauda. Nam omnium aſtrorum vocabula pene à gentilibus fabulis habent nomina, vt arctutus ab vrſa tranſlata in celum. Orion, Iupiter, Mars &c. Superuacuum ſit hic originem fabularum repetere. Atq; ijs nominibus aliquando ſingulas ſignificant ſtellas, aliquando complures iunctas.

Gelu.] Proprie glacies dicitur. Aliquādo ponitur pro frigore. Vnde gelidum, frigidum dicimus. Dicitur etiam hoc gelū, & hic gelus. Lucretium libro quinto & ſexto tranſeo id probātem. Hinc gelicidiū, ipſum gelu, gelo, as, gelaſcere, gelabile & gelidus, a, um.

CAP. XXXVIII.

Linea.] Regula eſt, & amuſſis atq; perpendiculum, ac filum illud quo fabri murarij vtuntur, ad æquandum & rectificandum opus. Horatius: Mors vltima linea rerum eſt. Et prouerbium Appellęum. Nulla dies ſine linea. Nullam hodie artis lineam duxi, hoc eſt, otiatus ſum, marcui otio, Spartum roſi, ad Eurotam ſedi.

Obuoluo.] is, compoſitum à voluo, eſt idem quod implico. Hinc obuolutio. Et obuolutus, a, um.

Grando.] Gutta aquæ in aere congelata, quod ſolito grandior ſit. Hinc grandinoſus, a, um. Grandinat. Grandinatus, a, um.

Pleiades.] Stellæ, quæ taurum perficiunt præter caput, Latine Vergiliæ dicuntur à verni temporis ſignificatione, quo oriuntur.

Veſperus.] Stella, quæ Venus dicitur. Hæc etiam veſpera, & veſperugo à Latinis, ſeu Heſperus à Græcis, & ſequitur ſolem: præcedens ſolem mane Lucifer appellatur. Capitur pro vltima diei parte. Vergilius: Ite domum ſaturæ, venit heſperus, ite capellæ. Hinc veſperi aduerbium. veſpertinus, a, um. veſperaſcit. aduesperaſcit.

Concentus.] Eſt ſimul cantus, cantus mi-

miſtus,id eſt,ſymphonia,& diuerſarum modulatio vocum. Verg. Hinc ille auium concentus in agris,à concino,quod eſt ſimul cano,&pro harmonia ponitur hoc loci. Hinc concentus parilis.

Vagio.] Infantum more vagientium plorare. Hinc vagitus penult. produ. & vagor,oris,pro eodem ploratu. Lucretius lib. ſecun. Et ſuperantur item, miſcetur funere vagor.

CAP. XXXIX.

IBex.] Vel Ibix ſylueſtris capreæ genus perniciſſimum, vt Plinius libro octauo ſcribit. Sed ibis, auis Aegypti, quæ duplex eſt,altera nigra tota eſt,altera ciconiæ non abſimilis,diuerſa tamē à ciconia. Pelargus Ciconia dicitur Græce.

Rugitus.]Penultima prod. à rugio, is. proprie leonis eſt,cum vocem emittit.

Salſugo.]Appellatur in ſalinis tota liquida,marina aqua ſalſior. Salſugo etiā dicitur humor cum ſapore ſalis, pickel. Salſilago idem, ſaltzvvaſſer,à ſal deriuatur, à quo multa. Salinum. ſalillum diminut. ſalina. ſalſamentum. ſalſamentarius. ſalſedo. ſalum. ſalitura. Sal Ammoniacus.

Rhinoceron.]Ontis. & rhinoceros,otis animal quadrupes,habens in nare vnū cornu,vt ait Plinius. Solinus dicit repandum eſſe,id eſt,recuruum eius cornu. Pauſanias aliter ſentit. Hinc ſagacem & prudentē virū naſum rhinocerontis habere dicimus. Martial. Iuueneſq; ſeneſq;. Et pueri naſum rhinocerontis habent. A quo rhinocerontius, a,um. vt cornua rhinocerontia.

Unicornis.] Gener. maſc. ſiue vnicornius & vnicorniū declinari poteſt, pro animali, quod vnicum in fronte cornu longū gerit, Græce monoceros dicitur.

Herodius, & herodion.] Auis falco vulgo dicta. Imo eſt ardea vel niſus.

Hinnitus.]Penult. prod. ab hinnio,is. equorum clamor eſt.

Vah.]Interiectio inſultantis eſt. Plautus: Vah homo impudens. Et in Euangel. Vah qui deſtruis templum.

Odoro.] Et odoror,pe. prod. eſt olfacere. Columel. li. vij. Deinde nares perfricato, vt homines diſcāt odorari. Hinc odoratus, odoriferus,a,ū. odorator canis,qui & odoriſequus,odoramentum,odorarius, Græce aromatopola. Odorus,a,um. Odorificus.

Plumeſco.]A plumeo es,hoc eſt,pēnatus fio. Hinc plumeus,a,um. Diſtichon M. Iacobi Horlini: Plumeus æquoreas anſer q tranſuolat vndas, Crede mihi rediēs anſer, vt ante manet. Nam cœlum non animum mutant qui trans mare currunt. Horatium puto autorem,ni me fallat memoria.

Lambo.]Secundum Priſcianum eſt lingere,hoc eſt,lingua aliquid ſuauiter tangere,ſicut canes bibentes. Lambunt muſtæ,cibos lambere. Lambere dicitur ignis. Lambunt flumina. Lambere aliquem per tranſlationem eſt obtrectari.

CAP. XL.

ARrogans.] Ab arrogo, as. qui ſibi temere,atq; inſolenter tribuit, quæ in eo non ſunt. Hinc arrogantia,temeritas, impudentia. Item arroganter temere, & arrogantiuſculus & arrogantiuſcule.

Behemoth.] Ex Hebræa voce, Latine animal ſignificat. Ideo autem diabolus Behemoth,id eſt,animal dicitur, quod de excelſis ad terrena decidit, & pro merito ſuo vt animal brutum effectus eſt. Ipſe eſt & Leuiathan.

Perplexus.]a, um. à perplector, qd eſt perfecte ligor. Hieronymus ad Paulinū: Tenēt ſe mutuo,ſibiq; perplexi ſunt. Hinc perplexe aduerbium. Terentius: Pergin' ſceleſta mecum perplexe loqui.

Fiſtula.] Canalicula eſt & tubulus, per quem aqua fuſa educitur. Item inſtrumentum muſicum. Item in homine, per quā ſpiratur, fiſtula eſt. Item arbor aromatica. Item morbus, die fiſtell. Hinc fiſtulator, fiſtuloſus,a,um. vt fiſtuloſa terra. fiſtulus cancer morbus. Fiſtuloſæ denſitatis ſpongia.

Cartilago.] Si Calepino credimus, concauitas illa,quæ eſt circa aures,pe. pro. kreſplē. Cartilaginē in moris dixit Plinius: Hinc cartilaginoſus, a, um. vt cartilaginoſum galbanum.

Lamina.]Craſſior bractea eſt,ex qua armamentura fit. Hinc laminarius, ein kurſſchmidt. Bractea tenuior.

Sudes.]Pertica eſt,ſeu teli genus militaris. Seruius dicit vallum & ſudem idem eſſe. Vergil. Stipitibus duris agitur,ſudibuſque præuſtis. Idem lib. i. Georgicon. Quadrifidave ſudes & acuto robore vallos. Seruius: Vallus & ſudes idem.

Armilla.] Genus eſt ornamenti brachij. Hinc armillatus,a,um. armillatos curſores Budæus vocat, quos poſtas dicimus, quia id inſigne gerunt,quod(vt ipſe ſentit) poteſt armilla aut ſpinter dici, eyn hutten.

Sagena.]pe.prod. rhete eſt piſcatoriũ, Latini verriculum putant. Manilius li. v. Excipiunt vaſta circumuallata ſagena.

Gurguſtium.] Genus eſt habitationis anguſtum, à gurgulione verme ſic dictum. Seruius docet eſſe obſcuram, & latentem tabernam: à quo gurguſtiolum diminutiuũ, eyn hutten.

Fruſtro.]Et fruſtror commune, ſecundum Priſcianum eſt decipio, vt hoc loco. Plautus: Neſcio quis præſtigiator hãc fruſtratur mulierem. Hinc fruſtratus, a, um. & fruſtra aduerb.

CAP. XLI.

Fuſile.] Quod fundi poteſt, ſeu quod fuſum eſt, vel quod pronum eſt ad fundendum. Subinde alibi expoſitum.

Squame.]arum, quibus corium piſcis, aut ſerpentis tegitur. Verg. Quem pellis ahænis In plumam ſquamis auro conſerta tegebat. Hinc deſquamo & exquamo. Ab harum ſimilitudine loricarum quoq; cathenulæ ſquamæ dicuntur, pfantzer. Hinc ſquamoſus, & ſquameus, a, ũ. ſquamificus. ſquamiger. ſquamatim aduerbi. Squama æris, quæ vi decutitur ab ære.

Sternutatio.]A ſternuo, vel ſternuto, inflatio eſt, à pectore exurgens, totum caput concutit. Propertius: Num tibi naſcenti primis mea vita diebus. Aridus argẽtum ſternuit omne timor?

Palpebre.]arum. capilli, quos in genis homines vtrinq; habẽt, à palpitando, id eſt, tremendo.

Lampades.]Faculæ dicuntur. Centies repetitum vocabulũ. Quid opus Crambe repetita? Si mihi ſoli ſcriberem hoc Lexicõ, nullam dictionem, ſemel certe explicatam, iterarem.

Teda.]Arbor e laricum genere, quæ liquorem, ſeu picem ſtillat, abundans ſucco liquidiore, & ob hoc flammis, ac lumini ſacrorum grata, vt infit Plini. Inde tedas vocitamus faces. Et Cererem deam poetę nominant tediferam. Teda pinea. Item teda pro nuptijs.

Pruna.]A carbone diſtinguitur, quod illa quàm diu ardet, pruna dicitur: carbo cũ extincta fuerit. Verg. Et cinis obductæ celabat lumina prunæ. Vulgaris verſus: Incidit in prunas cupiens vitare patellam. Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Incus.]incudis, penul. prod. gene. fœ. inſtrumẽtum in quo aliqd cudimus. Hora. Et male tornatos incudi reddere verſus.

Malleator.] A malleo, quod eſt malleo operor. Auguſ. li. xv. de Ciui. dei. Tubal Cam erat ærarius & malleator, æramenti & ferri. Hinc malleus, & malleolus, & malleatus, a, um. Item malleoli dicuntur propter ſimilitudinem quã habent cũ malleis. Malleolus in vite, ein nevv ſchoſſz. Malleolaris, re. vt virga malleolaris.

Thorax.]Latine pectus, vnde & munimentum, ſiue laneum, ſiue ferreum, quo pectus protegitur, thorax dicitur. Statius lib. Thebaid. Propugnat pectora thorax, eyn krebs vor der bruſt.

Vibro.]Moueo, & quaſi vi agito. Vergi. Sibila lãbebant linguis vibrantibus ora. Per tranſlationem ſignificat vocem in cantando criſpare. Hinc dicimus. Sicas vibrare. Vibrare dicitur mare. vibrant flumina. Vibrans vibrãtis participium. Vibratus participi. præteritum vt haſta vibrata. Vibratũ krauſz, gekreuſzt.

Non eſt ſuper terram poteſtas &c.] Nõ eſt poteſtas quæ cõparetur diabolicæ ſuper terrã, teſtat hoc loci Iobus, quod ſi quãtum oderunt, quantumq; poſſunt nocere, ſinerẽtur, incenderent vrbes, vaſtarent agros, flumina & maria in regiones immitterent, venena cibis poculiſq; diffunderent, hoĩes & beſtias torquerent, ac interimerent, & tametſi homini cognitu difficile eſt, quãtum poſſint natura ſua dæmones liberi ac ſoluti, quantum nõ poſſint: magnas tamen inferre humano generi clades poſſe irreparabilia noſtris viribus damna certum eſt. De potẽtia angelorum diſputat diuus Auguſtinus lib. de tri. iij.

CAP. XLII.

Latet.]Imperſonale, vt vocant, verbũ, à lateo, id eſt, in occulto ſum. Hinc dicimus me latet, id eſt, me clam eſt, me fugit, præterit me. Item Vergilius: Latet anguis in herba, à lateo.

Excedo.]penult. prod. ſignificat diſcedo, egredior. Item vltra cedo, tranſeo. Item ſupero, vt Cicero excedit omnes eloquẽtia. Hinc exceſſus.

Caſia.]Per ſimplex ſ. frutex eſt aromaticus, amplitudine cubitorum trium, ſuauiſſimi odoris, & virtutis cinnamomi. Vergi. Tum caſia, atq; alijs intexens ſuauibus herbis. Hæc alio nomine fiſtula dicitur.

Stibium.]Dicitur, quo mulieres ad venuſtandos oculos peculiariter vtebantur, pigmentum. Hinc ſtibinus, a, um. pe. prod. quod ſtibij colorem habet. Vulgo antimonium dicitur teſte Cholino.

¶Libri Iob FINIS.

Præfatio

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI ad Paulam & Euſtochium in Pſalterium explicatio.

PSalterium Romę dudum poſitus emendaram.] Pſalterium Græca dictio eſt, quod Hebraice nebel dicitur, vel nablō: Latine organum laudatoriū. Hinc pſaltes cantor, pſalmus canticum, pſallo, cano. Itē pſalma q̊d pſallit. Diapſalma interpoſitū. Sympſalma vocū copulatio, cōcētus. Pſalmodia cum accentu in pen. eſt cantus mixtus ad muſicam canēs. Pſalteria cātrix.

Emendaram.] Pro emendaueram, id eſt, correxeram, diſpunxeramq́;, ab emendo as, quod eſt corrigo.

Curſim.] Aduerbium ſignificat currendo, & incurſim, celeriter, & curriculo. Plautus: Curſim curram. i. currendo curram.

Nouālis.] Maſ. ge. & nouale, neu. ge. pe. pro. Paulus Iuriſcōſultus dicit eſſe terrā ꝓſciſſam, quæ anno ceſſat. Varro: Qui intermittit à nouando, nouālis ager. Sic Pli. Nouale eſt, inquit, q̊d alternis annis ſeritur &c.

Aruum.] Ager aratus eſt, necdum ſatus, qui tñ ſementi datur. Vel aruus ge. maſ. vt frugifera & ferta arua Aſia tenet. Hinc Aruales fratres.

Sulcus.] Proſciſſio terræ. Inde biſulcus, & triſulcus: vt triſulcum fulmen.

Eradico.] Pe. pro. ē vſq; ad radices euello, ab radico, & radifico, ago radices.

Radiantia ſigna.] Hoc eſt, fulgentia. Obelos putat, & aſteriſcos, hoc eſt, verua & ſtellulas, & puncta.

Aeditio.] Lucubratio eſt, quæ æditur & inuulgatur.

Turbulentus riuus.] Lacuna eſt immūda & turbida, ex q̄ quidā malūt bibere, quā ex vitreis fontibus, repurgatiſq; abſidibus.

ALTERIVS PROOEMII EIVSDEM IN idem Pſalterium elucidatio: Proxime cum Origenis Pſalterium.

Eγχειρίδιον, Enchiridion.] Gladiolus eſt, & libelli genus breuioris, quod & Latini enchiridion vſu vocant, & omne inſtrumentum, quod manu continetur. Alias πινακίδιον. i. pugillaris.

Leuiter.] Aduerbium à leue, quod eſt ſine pondere. i. obiter, & quaſi ſenſim.

Perſtringo.] Eſt valde ſtringo, ſeu breuiter, aut ſummatim ſtringo, dico, vel ſcribo, vt hoc loci.

ὁμιλία, Homilia.] Licet Græci cum accētu acuto proferant, tamen Latinis antepenul. corripitur, ſicut in ſimilibus, philoſophia, theologia &c. dicitur colloquium, cōuerſatio, cōfabulatio, cœtus, comitatus. Gaza in Ciceronem. Sermo Latine, vel ſermo ad populum. Hinc homileticus, a, um, non homeliaticus. i. conuerſatiuus, affabilis.

Diſſero.] Significat varie ſemino. Per tranſlationem diſſerere ſignificat diſputare, enarrare, declarare. Hinc diſſerto frequentati. diſſertio, & diſſertitudo.

Commentariolum.] Diminutiuum à commētario manat, eſt paruum cōmentarium, Græci diloſin vocant, à commentor, aris. Hinc commentator, cōmentatio verbale, commentarius vel um.

Clauis.] Hoc loco, titulus eſt, vt ita dixerim. Nam ſicut in domum non ingreditur, niſi per clauem, ita & vniuſcuiuſq; pſalmi intellectus per clauem, hoc eſt, per titulū intelligitur, in cuius perſona cantatur, an in perſona Chriſti, aut in perſona eccleſiæ, aut in perſona prophetæ, vide D. Auguſtinum. Clauicula diminu. clauicularius, conclaue.

ALTERIVS PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI in Pſalmos, iuxta Hebraicam veritatem, ad Sophronium enucleatio.

SCio quoſdam putare.] Diuus Hieronymus hac in præfatione omnino contendit, & adſerit Pſalterium nō eſſe diuiſum in quinq́; libros, ob hæc Græcanica verba γένοιτο, γένοιτο. i. fiat, fiat q̊d ideo finis librorꝫ ſit, pro quo Hebraice legitur. Amen, amen, pro quo Aquila tranſtulit πεπιϛομένως, id eſt, amē, & fideliter. Sed vnum affirmat volumen, teſtantur autores, qui in titulis ponuntur, videlicet Dauid, Aſaph, & Idythum, filiorum Chore, Hemā Ezrahitæ, Moyſi, & Solomonis, & reliquorꝫ quos Eſdras primo volumine recenſet. Præterea Iacωbus Peres Hiſpanus, qui poſtremus in Pſalmos longa commentaria ſcripſit, non tam diſerta, quàm erudita. Operis initio diſputat de autoribus Pſalmorꝫ, dicitq́; hanc quæſtionem, Originem non fuiſſe inter Iudæ-

dæos ambiguam. Omnes enim & credide-
runt, & ſic prodidere literis, om̃es Pſalmos
Dauidis eſſe autoris. Poſtea vero q̃ Orige-
nes ingenio illo exacto, & eruditione varia
ſummaq́; cœpit oſtendere quæcunq; in pro-
phetis continebantur ad Chriſtum iam na
tum pertinere, multum irritauit Iudæos, eti
am ad nouas opiniones veteribus ſuorum
magiſtrorum contrarias, deprauandoſq;
quantum poſſent codices ſacros. Itaq; poſt
ea tempora fuiſſe ex Hebræis nonnullos,
qui antiquis aſſenſi vnicum Pſalmorum o-
mnium autorem dicerent Dauidem: alij
nouem duntaxat eum feciſſe: alij omnes,
qui ipſius nomine præſcribuntur, cæteros à
viris ſanctis prophetico eſſe ſpiritu conſcri-
ptos, vt filijs Choræ, Aſaph, Aethan, Idy-
thum, q ſunt ſine titulis, ignorari quorum
ſint, niſi quod à ſanctis hominibus non du-
bitentur cõſcripti. Iſtis opinatiõibus addi-
diſſe ſuam Rabbi Salomonem Gallum ho-
minem inſigni impudentia, qui decem Pſal
miſtas ſit commentus, Melchiſedec, Abra-
ham, Moſen, filios Choræ, David, Solomo-
nem, Aſaph, Idythum, Aethan: at Origenẽ,
Ambroſium, Hilarium, Auguſtinum; Caſſi
odorum vnius Dauid Pſalmos omnes o-
pus eſſe tradere, quibus ſe ait ſuffragari, ſen
tentiamq́; hanc vnicam veram eſſe multis
argumentis colligit, quæ qui deſiderat, ex
eo petat, licebit, liber non eſt rarus. Præte-
reo quæ Hieronymus ad Sophronium &
Cyprianum de autoribus Pſalmorum di-
cat. Hæc enim in preſentia fuerint ſatis. Por
ro, ψαλμὸς τῶ δαβίδ, audiui quoſdam qui pe
riti habebantur linguæ Hebrææ, ait Viues,
quum dicerent, datiuum illum pro geniti-
uo apud Hebræos ſolere vſurpari.

Autoritas.] Eſt vis, poteſtas, dignitas,
autoriſq́; decretum.

Aſſero.] Significat iuxta ſemino, vel iu-
xta planto, & habet aſſeui, aſſitum in præte-
rito & ſupino. Sed aſſero rui. tum. ſignificat
adfirmo, approbo. Interdum approprio, at-
traho, vẽdico. Aſſerere manum veteres dice
bant, comprehendere. Hinc adſerere pro tu
eri ac liberare accipitur. A quo aſſertor, &
adſertio. i. defenſio, liberatio.

Exordium.] Eſt initium, principium.
Hinc exordior, exorſus, incipio. A quo exor
diri telam. Adagium ſæpe explanatum.

In calce.] Hoc eſt, in fine. Hic calx pro
vltima pedis parte. i. fine ponitur.

Myſterium.] Eſt ſacrum, ſecretum, ar-
canum, ſecluſum, quod niſi myſtæ, id eſt, ſa-
cerdoti ſcire nefas eſt.

Titulus Hebraicus.] Hoc eſt, clauis, Se-
pher Tehillim. i. volumen hymnorum.

Latratus.] A latro. as ipſa vox eſt canũ,
vt Mutianus Ruffus autor. Acer moloſſe
vigila, Latratu ſis terribili. Sed Ruffino cũ
venerit Parcas velim benedicto.

Sicubi.] Hoc eſt, alicubi, aduerbium
eſt loci, vel in aliquo loco.

Aemulus.] Hic in malam partem. i. ad-
uerſarius, obtectator, ab æmulor. Differunt
æmulatio, & imitatio. Imitatio ſimplex ẽ ſe-
q̃la: æmulatio liuoris ſtudiũ habet annexũ.

In ſyluam ligna ferre.] Horatianum eſt
prouerbium. Significat aliquẽ in ijs rebus
augere velle, quibus ipſe maxime abundet,
ſicuti nemus lignis, mare aquis, hoc eſt, vlu
las Athenas, ferre, portare, mittere.

EXPLICATIO QVARVNDAM DICTIONUM IN PSALTERIUM.

¶ Pſalmus. I.

David.] Propheta regius, fili-
us Ieſſe ſiue Iſai: & interpretat
manu fortis, deſiderabilis. Re-
ctius dicit dilectus, ſępiuſcule
ponitur in Biblijs. Porro non
fuit non modo inter reges, ſed nec inter pri
uatos hoïes tale par, q̃les hij pater & filius
Dauid & Salomõ. Pater mãſuetudine & p-
bitate deo chariſſimus, inſignis vaticinio. Fi
lius ſapientia cunctos mortales antecellẽs.

Cathedra.] Subſellium dicitur, vel ſe-
des, aut ſella, & ſcribitur cum h. Iuuenalis:
Pœnituit multos vanæ ſterilisq́; Cathedrę,
puto tamen pe. indifferentem.

Peſtilentia.] Peſtis, peſtilens, & peſtili-
tas, idẽ pollẽt, morbus ẽ cõtagioſus, quẽ Grę
ci limõ vocãt ſeu epidemian. i. acceſſum ad
vrbẽ. Hinc peſtilentioſus, a, um. quod peſti-
lentiam adfert. Hic pro cõtagione ponitur.

Secus.] Præpoſitio, ſignificat prope.
Aliquando eſt aduerbium, & ſignificat ali-
ter: præſertim, quando non, vel haud ſecum
comites habet. Hinc ſecius. i. aliter.

Decurſus.] A decurro manat, agmen
aquarum eſt, & impetus, fluxuſq́;.

¶ Pſalmus II.

FRemo.] Significat tumultum facio,
vt fit ab vndis maris. Et etiam ore, & ar
mis etiam fremere poſſumus. Cõpoſitũ, in-
fremo pe. cor. q̃d eſt valde fremo. Hinc fre-
mitus, pprie ſonus fluctuũ eſt, & in populo
murmur indignãte, & ꝑ iracũdia fremẽte.

Aſtiterunt reges terrę.] Pricipio ſingulę
fa-

familiæ ſingulos reges habuerunt, vel natu maximos, vel conſilio, prudentia, æquitate, pſtantiſſimos, aliquantum poſt multis famil lijs cœpit idem rex imperare, interdū eidem plures reges, quos populus duces ſibi recto resq́; & velut ſpeculatores publici commodi eligebat, non qualem ſors dediſſet cogebat accipere, nec nobilitas valebat, nec ambitus, ſua vnicuiq́; vtilitas cum cõmuni coniuncta ſatis chara ſatisq́; commendata erat, ne eligeret niſi optimū. Nam cum princeps eſt bonus, ſatius eſt ab eo regi, q̃ à bona lege, ſicut Ariſtoles docet in libro de Republica. Sed primus omniū regum fuit Nimus, qui fuit Beli filius, de quo alibi.

Dirumpo.] Alij diſrumpo, vtrūq́; à ppoſitione inſeparabili, diſ. vel di. ab rumpo deriuatur, eſt frango. Hinc diſruptio.

Exardeo.] Et exardeſco compoſitū ab ardeo, ſicut inardeo, perardeo, in qbus præpoſitio auget vim ſignificationis.

Chriſtus.] Græcum, per ch. aſpiratum. & i. Latinum ſcribitur, & valet vnctus Latine, Hebraice meſſiah, vt refert Lactātius. Vnde chriſma ſimiliter per ch. aſpiratum. i. vnctio. Sed caue ne p x. ſcribas Chriſtus hoc modo Xps, vt indocti ſcribunt. Sic enim decepti ſunt per Græce literaturæ ignorantiam, vbi ſic ſcribitur abbreuiatum χρ̄s, vbi χ. litera, valet ch. non x. Item ρ. rho. valet. r. non p. Eodem modo in Ieſu nomine hallucinatum eſt, vt ſuo monſtrabitur loco.

¶Pſalmus Dauid, quādo fugit à facie Abſalon filij ſui.

Pſalmus III.

Soporatus.] Cui veluti irrogatus eſt ſomnus, hoc eſt, ſomno, & dormitioni deditus, à ſoporo pe. pro. i. ſopore oppſſus.

Mille.] Subſtantiuum, & neutri gene. In pluratiuo milia. Declinaturq́; hoc mille, huius mille, hæc milia, hoꝝ miliuꝫ. Ideoq́; genitiuo iungitur, vt mille nummum, mille hominum, mille & centum annoꝝ, Græci χιλιάδας vocāt. Dicimus tamen decem milia & ducēti homines, quod ita intelligitur, decem milia hominum, & ducenti hoīes. Alij per duplex ll. ſcribunt in plurali. Hinc millia eyn tauſent. mille boum. Duo millia peditum. Sed mille adiectiuum tantum & indeclinabile, vt mille equites. Hinc milliarius, a, um. millenarius, a, um. idem. Millies aduerbium. miliarium ſubſtantiue, eyn meil vvegs, mille paſſus, & octo ſtadia. Item genus vaſis.

¶Pſalmus IIII Dauid. In finem, in carminibus.

Dilato.] Pen. pro. latum facio, vt eſt illud. Dilatant phylacteria. Dilatatio, tus, a, um.

Filii hominum.] Hierony. ſuper Matthæ. ca. xvi. Nota quod vbicumq́; ſcriptum ē in veteri teſtamēto, filius hominis, in Hebræo filius Adam poſitum eſt, ſicut hoc loco. Nam Adam, apud Hebræos homo dicitur, terrenus ſiue rufus &c.

Vſquequo.] Quaſi ad vnum aliquod tempus, vel locum. i. quouſq́;, quamdiu.

¶Pſalmus V. Dauid. In finem pro ea quæ hæreditatem conſequitur.

Patens.] A pateo, hoc eſt, apertum eſt, quod tamen differt à patulo, nā patens eſt, quod ad tempus patet. Vergi. Et portas iubet eſſe patentes. Patulum, quod ſemper patet, vt arbor. Idem: Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi. Hinc Plautus bouē patulū appellat, cuius cornua diuerſa ſunt, ac late patentia.

Cado.] Significat ruo. Hinc compoſitum decido pe. cor. vt hoc loco, eſt deorſum cado. Hinc caſus, & caſura, & multa alia.

Irrito.] Pen. prod. ſignificat prouoco, ad iram incendo. Verg. lib. x. Aeneidos. Irritatq́; virum telis, ac voce laceſſit. Hinc prouerbium: Irritare crabrones, eſt iratum prouocare. vide Eraſ. Hinc irritatio verbale. Irritabilis, e. Irritamentum certaminum. Irritatus, a, um. nomen ex participio. Sed irritus nomen pe. correp. ex in, & ratus compoſitum. Quod modo erat ratum, irritum eſt. Ad irritum cadit ſpes. Preces irritæ. Pœnæ irritæ.

¶In finem pro carminibus, pro octaua, Pſalmus Dauid. VI.

Furor.] Inſania, tametſi differant inter ſe. Siquidem inſaniam putant eſſe inconſtantiam ſanitate vacantem &c. furorem autem æſtimant mentis ad omnia cæcitatem. Hinc furioſus, a, um. & furere & furioſe.

Stratus.] Lectus eſt. Sed ſtratum participium, ſiue ſupinum à ſterno, ſignificat id quod ſterni ſolet.

Rigo.] Madefacio, adaquo. Hinc riguus quod rigatur, & irriguus, a, um.

Inuetero.] A vetero quod eſt vetus reddo, à quo inueteraſco, quod non ſemper in melius dicitur Columella teſte. lib. ſepti. Sed ſi iam, inquit, inueterauerit morbus, vehementioribus eſt opus remedijs. Cicero quoq; in Cato: Iam omnis conglutinatio recens ægre inueterata facillime diuellitur. Hinc inueterati dicuntur, qui in malis inſe-

nue-

nuerunt, patebit in Daniele.

Deprecatio.] A deprecor, Cicerone teſte, lib. pri. ad Heren. cum & peccaſſe & conſulto feciſſe reus confitetur: & tamen poſtulat, vt ſui miſereatur. Hinc deprecatiuncula, diminut. & deprecari culpam.

Oratio.] Bifariam cõſideratur. Primo, à Grammaticis, eſt omnis ſermo (ut inquit Hieronymus) loquendi, quaſi oris ratio. Deinde in ſacris literis pro prece & obſecratione accipitur. Hinc oratiuncula diminuti. precatio verius nominanda eſt, ab oro, as. Exoro, peroro, peroratio.

¶ Pſalmus Dauid, quem cantauit domino pro verbis Chuſi filij Iemini. Pſalmus VII.

NE quando.] Id eſt, ne vllo tempore. Sicut, ſi quando, id eſt, aliquo tẽpore.

Redimo.] Compoſitum ab emo, idem quod emo ſignificat. Item eſt recuperare. Cicero: Re viliſſima maximam redemit. Aliquando eſt emendare. Hinc redemptor, & redemptio, Redemptus, a, um.

Inanis.] e. eſt vacuus. Ponitur interdum pro aere. Aliquando pro otioſo. Hinc inanitas, & inanitio pro vacuitate. Itẽ inaniter, inanio, inaneſco, & inanitus, a, um. penultima producta.

Synagoga.] Eſt coadunatio, congregatio vel contractio, collectio. Et pro re, & loco ſubinde capitur, & habet pe. longam, quoniam cum o mega ω ſcribitur.

Regredior.] Retro gradior, reuertor, quod & regrador dicit. Plau. in Aulul. Illuc regredere ab oſtio. Lact. lib. vi. Cum peruẽtum fuerit ad extremum, iam regredi non licet. Hinc regreſſus & regreſſio.

Conſumo.] Significat in nihilum redigo. Solinus: Sunt etiam in Lycia ſaxa, quæ viuentium quoq; corpora adalligata conſumunt. Sed conſummo, as. per duplex mm, eſt ſummam ſimul capio, perficio. Hinc cõſummatus homo, perfectus dicitur. Columella: Nullus eſt conſummatæ ſapientiæ. A quibus conſumptio, & conſummatio.

Vibro.] Moueo, & quaſi vi agito. Per tranſlationem, ſignificat vocem in cantãdo criſpare. Dictum alias copioſe.

Incido.] Penultima correpta, à cado. Hinc prouerbium Dauidicum: Incidit in foueam quam fecit. Idem ſignificat cum illis: Tute hoc intriſti, omne tibi exedundũ eſt. Faber compedes quas fecit ipſe geſtet. Ipſi teſtudines edite, qui cepiſtis. Hoc in eos torquetur, qui ſibi ipſis ſunt autores malorum. Adagia ſunt.

Parturio.] A pario, vel partu, hoc eſt, in pariendo laboro, ſeu laboro vt pariam. Horatius: Parturiunt montes naſcetur ridiculus mus. In vanos pollicitatores, qui magna, imo aureos montes pollicent̃, re admodũ nihil præſtãt. Hinc partus, & parturitio.

¶ In finem pro torcularibus Pſalmus Dauid. VIII.

DOmine dominus noſter.] Prius nomen domini apud Hebræos quatuor literarum eſt, Iod, He, Vau, He: q̃d proprie dei vocabulum ſonat, & legi poteſt Iaho, & Hebræi ἄῤῥητον, id eſt, ineffabile opinantur. Secundum vero, Adonai omnium commune eſt, quod ſæpe & in hominibus ponitur. Vide diuum Hieronynum de decẽ dei nominibus, puto ad Marcellam.

Quàm.] Coniunctio diſcretiua, vel flectiua: ſic debet integre ſcribi, cum accentu graui ſuper à, non ſic q̃. Et varie accipitur. Hoc tamen loco pro quantum, & tam poſitiuo quàm comparatiuo & ſuperlatiuo iungit. Autoritates Ciceronis, Quintiliani, Varronis, Catonis Laconiſmi gratia trãſeo.

Infans.] tis. hoc eſt, nõ fans, puellulus, lactens. Porro infantes dicuntur quod fari nequeant, vnde etiam homines natu grandes interdum infantes nominantur, quia loqui neſciunt, cum tamen balbutientiſſime plerumq; garriant, ſicut ij, q quo ſunt in omĩ ſermone ineptiores & ſordidiores, eo ſe magis, tum philoſophos, tum theologos, aliarumq; magnarum artium peritos arbitrantur & iactant. Hinc infantia, infantile, infantilitas, infantiliter, infantulus diminutiuũ, infantior, infantiſſimus.

Lactens.] Infantulus lac ſugens, à lacteo lac ſugo, quod proprie filiorum eſt. Hinc lacteſco, eſt in lac conuerti, ſeu lacte impleri. Sed lactare eſt lac p̃bere. Per tranſlationem eſt aliquem per blanditias allicere & decipere.

Paulominus.] Num duæ dictiones ſint, an compoſita, vt cernis ex paulo & minus, & an accentum in mi, hoc eſt, penultima accipiat, nihil conſtat, nec apud Vallam, aut alium quemuis legi. Certe Græcis eſt hoc loco, βραχύτι, id eſt, breuiter. Minus tamen quandoq; comparatiuum eſt, à paruum neutri generis, vt plus minusve. Aliquando à parum fit, vt habeo minus pecuniæ. Interdum aduerbium quod ſi poſitiuo iungatur, contrariæ ſignificationis comparatiuum demonſtrat. vt minus ſtultus, id eſt, prudentior, minus ineptus, id eſt, aptior.

tior. Frequenter accipitur pro non, vt: Sin minus. id eſt, ſi non, quo minus, vt non. Nihilominus, id eſt, non minus, certe minus corripit primam. Horatius: Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus haberet Plus dapis & rixæ multo minus inuidiæq;. Locus hic varie exponitur. Vide Eraſmi annotationes ad Hebræos ſecundo capi. & omnium inuenies, videlicet diui Hieronymi, Iacobi Stapulenſis, Aquinatis &c. Ego breuitati ſtudens ſuperſedeo.

Bos.] Generis communis, in datiuo & ablatiuo plura. bobus, vel bubus facit veterum more. Hinc bouinus, & bouillus, bucerus & boarius, a, um. vt forum boarium. Hinc bouinari obſoletum vocabulum, ait Eraſmus in Copia verborum, pro tergiuerſari. Bouinatio, & bouinatores.

¶In finem pro abſconditis filij, Pſalmus Dauid IX.

Lętor.] Gaudeo, delectationemq; capio, ſed extrinſecus, cum gaudere ſit in ſinu, id eſt, intus, quàmuis ſæpe confunduntur. Hinc lætus, lætitia, lætabundus, lætanter.

Retrorſum.] A retro aduerbium loci, ſicut antrorſum ab ante. Item ſiniſtrorſum, dextrorſum, quorſum, illorſum, iſtorſum, ſiquorſum, nequorſum, aliquorſum, aliorſum, leuorſum, ſurſum, deorſum, vtrorſum, redditiua ſunt quorſum, id ē, verſus quem locum aut partem, & omnia prod. or. ratione poſitionis.

Thronus.] A noſtris ſedes dicitur, vel ſoliũ, vt thronus dei, eſt aĩa peccati neſcia.

Framea.] Aliqui lanceam ſiue haſtã putant. Diuus Auguſtinus in iſtũ Pſalmum pro gladio accipit bis acuto. Iuuenalis: Et Martis frameam, & Tyrrhæi ſpicula vatis.

Sonitus.] Idem quod ſonor, oris. Vergilius: Dum flammas Iouis & ſonitus imitatus olympi, à ſonito, as.

Salutaris.] Idem quod ſaluber, ſalutiſer, hoc eſt, ſanitatem, & ſalutem præbens, vel ad ſalutem præbendam idoneum. Quis magis idoneus Ieſu Chriſto ſeruatore noſtro? Et ſalutaris digitus, pollici proximus, qui & index dicitur. Hinc ſalutariter.

Infixus.] a, um. ab infigor, eris quod intus figitur, notæ eſt ſignificantiæ. Infigere telum.

Exacerbo.] Significat valde acerbo, exaſpero, vel aſpere turbo. Hinc exacerbatio. Exacerbatus, a, um.

Orphanus.] Græca dictio, id eſt, pupillus, orbus, qui caret patre, præſidioq; paterno. Hinc orphaniſtes, curator pupillorũ, differt tamen à tutore.

¶In finem Pſalmus Dauid. X.

Tranſmigro.] Vltra ad habitandum eo, hoc eſt, in longioris loci habitationem muto, & cor. pe. Hinc tranſmigratio, vt tranſmigratio Babylonica. Alia compoſita, emigro, emigratio, remigro, remigratio.

Pharetra.] pe. indifferente ſagittarum eſt, & telorũ repoſitorium atq; theca. Hinc pharetratus. a, um.

Pluet deus.] Pluo, is. plui, plutum, quandoq; ſuppoſitum habet, ſed non appoſitũ, vt: Non pluerat dominus ſuper terram. Aliquando id quod pluit ponitur in nominatiuo. Tibullus: Multus & in terris, depluerat q; lapis. Interdum ablatiuum appoſitum habet, quandoq; accuſatiuum. Hinc compluo, & complutus, a, um &c.

Sulphur.] Naſcitur in inſulis Aeolijs, inter Siciliam & Italiam, ſed nobiliſſimum in Melo, vt ſcribit Plin. lib. xxxv. Hinc ſulphureus & ſulphuratus, a, um. Et ſulphuraria, æ. locus vbi coquitur.

Procella.] Vis venti eſt cum pluuia, nec durans. & in mari potius, quàm in terra. Verg. Creberq; procellis Aphricus. Hinc proceſſoſus, a, um. vt ꝓcelloſum mare, procellis plenum. Spiritus procellarum, eſt ſpiritus tempeſtatum.

Calix.] Præter vaſis ſignificatum, ſecundum diuum Hieronymum ſuper Matthæum, capite xx. paſſionem intelligimus, iuxta illud: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Matthæi. xxvi. Et in pſalmo. cxv. Calicem ſalutaris accipiam &c. Pro vaſe Horatius: Fœcundi calices quem non fecere diſertum. Hinc caliculus diminut.

¶In finem Pſalmus Dauid pro octaua. XI.

Magniloquus.] a, um. qui magna loqtur & grãdia. Hinc magniloquẽtia.

Inops.] Pauper, vnde inopia, paupertas. Aliquando dicitur ſine ope, & ſine auxilio, vnde inopem animi, inopem prudentiæ. Interdum dicitur inſepultus. Vergili. Hæc omnis quam cernis inops, inhumataq; turba. Hinc inopioſus ſine ope.

Septuplum.] A ſeptuplus, id eſt, ſeptupliciter, ſicut illa numeralia ſimplus, duplus, decuplus, & ſimilia, id eſt, ſemel tantum, bis tantum, decies tantum, ſeptuplus, ſepties tantum.

¶In

¶In finem Pſalmus Dauid. XII.

Vſquequo.]Quaſi ad vnum aliquod tempus vel locum,vt vſq; quo ebrius eris:id eſt,quamdiu.

Obliuiſcor.] Eſt verbum deponens: quamquàm aliquãdo paſſiue ſumatur. Vergili. Nunc oblita mihi tot carmina. Et modo cum accuſatiuo,modo cum genitiuo cõſtruitur, exempla in numerato ſunt. Hinc oblitus,obliuio, & obliuiũ idem. Obliuioſus,a,um.vt: Tu es obliuioſior lacerta,cuculo,lupoq; ceruario,in eum dicitur,qui nullius eſt memoriæ. Adagium.

Facies.]Et vultus differũt,quod vultus voluntas ſit, quæ pro motu animi in facie oſtenditur. Vergilius:Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem. Facies vero ipſa ſpecies. Saluſtius:Prorſus in facie, vultuq; vecordia inerat. Hinc Iuuenalis ait:Facies tua computat annos,in anum libidine iuuenculam, quæ iuuenis videri cupiebat frontis rugis reclamantibus.

Preualeo.]Significat antecello,& quaſi in maiori precio ſum,vel melior ſum. Plinius lib.x. Vulturum præualent nigri. Aliquando ſignificat potentiorem,ſeu robuſtiorem eſſe,vt hoc loci,& alibi.

¶Pſalmus. XIII.

Inſipiens.]Contrariũ eſt ſapientis, hoc eſt,ſtultus,non ſapiens. Hinc inſipio,inſipientia,& inſipidus,a,um, ſine ſapore. Item inſipienter,ſtulte.

Ad vnum.] Aduerbialiter ſumptum ſignificat omnes nullo excepto, vt hoc loci. Q. Curtius: Omnes ad vnum periere, hoc eſt,excepto vno:ſcilicet Chriſto.

Aſpis.] Serpens paruus,q veneno ſuo quæq; viuentia concite occidit:oua gignit, ex quibus filij procreantur. Varia ſunt genera ſerpentum,videlicet anguis, ſeps tabiſicus,præſter, hæmorrhois, coluber, narcus, baſiliſcus. Hinc ſerpentinus, a, um. Vide Eraſmum in Lingua elegantiſſimo libro.

Incantans.]Ab incanto,quod eſt verbis ſolis,vel etiam rebus quibuſdam adiunctis aliquid ſupra naturam moliri. Hinc incantator & trix,incantatio,& incantamentum.Plinius lib.xxviij. Valeant ne aliquid verba & incantamenta carminum.

Velox,ocis.]Celer,à volando,quaſi volox,à quo velocitas, & velociter. Vergilius: Fama malum, quo non aliud velocius vllũ Mobilitate viget.

Auerto.]Eſt alio verto,amoueo. Vergilius: Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem. Contrarium aduerto. Inde auerſus a,um.vt Auerſa Venus,& aduerſus,& auerſo frequentatiuum.

¶Pſalmus XIIII.

Tabernaculum.] Non eſt diminutiuum,ſed per ſe primogenium vocabulum, ſignificatq; tectum caſtrenſe, Græcis ſcena dicitur,eyn hudt.

Macula.] Turpitudo eſt, & ſordes. Quãdoq; pro nota & ſigno ponitur. Quãdoq; pro infamia & delicto,facinore, peccato,ſcelere. Interdum,pro retis foramine,ſeu plaga. Nonnunquàm maculæ dicunt ſigna in marmore. Hinc maculoſus, a,um, id eſt, ſordidus. Itẽ varius & notis plenus. Et maculo,as,eſt fœdo,turpo. Emaculo, commaculo.

Iuſtitia.]Tullio eſt habitus animi, cõmuni vtilitate ſeruata, ſuam cuiq; tribuens dignitatem. Secundum Theologos, eſt oĩs virtus,teuto.fromheit. Hinc iuſtitiarius.

Malignus.]a,um.à malus fit, & is eſt, qui difficultatem ſuam oſtendit, hoc eſt,qui aſper,difficilis,diſcolus,auarus,inuidus etc. eſt. Perſius:Sonat vitium percuſſa maligno. Reſpõdet viridi percuſſa fidelia limo. Hinc dicimus:Malignus homo,maligna via. Vergil. Adituſq; maligni. Maligna lux, malignus ager. Hinc malignitas,maligne.

Vſura.] Vſus dicitur. Seneca: Si mihi vnius dieculæ vſuram permiſiſſet. Vnde & pecuniam,quæ in fœnore ſorti accedit, vſura dicitur,quoniam ex vſu acquiratur. Hinc vſurarius, a,um. & vſurarius ſubſtant. pro fœneratore ſumitur, Græce daniſtes , vel daniſta.

¶Tituli inſcriptio ipſi Dauid
Pſalmus XV.

Conuenticulum.] Plærumq; in malam partem,vt hoc loco, capitur. Hoc eſt pro conuentu ſeditioſorum, aut ſceleratorum. Cicero: Conuenticula hominum, quæ ciuitates nominantur, quæ cryptæ dicuntur.

Increpo.]pe.cor. ſignificat ſono, Verg. At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro Increpuit. Per trãſlationem ſignificat reprehendere,& tũc increpaui vel increpui, præteritum facit,vt hoc loco. Item pro incitare quandoq; ponitur. Turpilius: Age tu Hymenæum increpa,id eſt,incita. Diſcrepo aliud compoſitum.

Preclarus.]a,um.eſt nimis,ſiue multũ clarus. Cicero: O præclarũ cuſtodẽ ouium, vt aiunt,lupum. Aliquando pro bono ſeu optimo ſumitur. Idem in Lælio: Actum eſt

præclare,& præclare mecum agitur.

Inſuper.]Aduerb.ordinis,idem quod præterea,adhæc,à quo deinſuper.

¶Oratio Dauid,Pſal.Dauid. XVI.

PRodeo,is,iui, vel ij.] Significat vltra eo,ſeu foras exeo, quaſi porro eo. Tullius:An ego tibi obuiam non prodirẽ, primũ Appio Pulchro,deinde imperatori?

Mirifico.] Eſt mirabilem facio. Plautus in Amphytrione.Quãquàm adeo Thebani ciues modo miro mirificant, probaui. Hinc mirificus,a,um. quod eſt mirabile, & mirifice aduerbium.

Vmbra.]Aer carens ſole, quod fit alicuius corporis obiectu,præſertim nubium. Hinc vmbella diminut. Vmbraculũ locus, & vmbro,as.vmbraticus,a,um. vmbratile, vt vita vmbratilis. Horatius: Quum ſemel occideris,& de te ſplendida Minos Fecerit arbitria. Non Torq̃te genus, nõ te facũdia, non te Reſtituet pietas. Quo pius Aenæas, quo Tullus diues & Ancus.Puluis & vmbra ſumus.Hinc adumbrare eſt ꝑfigurare. obumbrare. obumbratio.

Ala.]Qua aues volant.Etiã locus concauus ſub brachijs.Præterea dicitur equitũ turma, hinc equites alares dicti. Hinc aliger,a,um.

Adeps.] Generale eſt ad omnem pinguedinem ſiue carnis ſeu alterius rei. Hinc adipale, adipatum, adipoſus,a,um.

Statuo.] Delibero,ordino,dedico,firmo.Hinc ſtatutũ,decretum,ordinatũ &c.

Catulus.] Ponitur generatim,& large vt dicunt,pro omni ferarũ filio, ſiue immanium,ſeu cicurum & mitium. Proprie tamẽ cati,hoc eſt,felis,& Aeluri filius eſt, ob ſagacitatem,eyn iungs ketzlin.

Abditus.]a,um.ab abdo,quod eſt abſcondo, id eſt, abſconſus, ſpelunca, cuniculus,luſtrum.

Supplanto.] Hoc eſt,pedẽ ſuppono. Per metaphorã ſignificat decipio,Hinc ſupplãtator & ſupplãtatio.Supplantatus,a,um.

¶In finem puero domini Dauid,qui locutus eſt dño verba cãtici huius, in die qua eripuit eum dominus de manu omniũ inimicorum eius:& de manu Saul,& dixit. Pſalm. XVII.

TOrrens.]Maſculini generis fluuius, à fluuijs collectus,& de montibus decurrens in mare,qui æſtate ſiccatur, hyeme vero exuberat. Capitur interdum pro fluuio.Hinc torrentior & tiſſimus. Iuuenalis: Et Hypſæo torrentior.i.volubilior.

Fulgor.]Eſt ſplendor. Sed fulgur perv. eſt lux illa & vibratio luminis,quæ ante cernitur,quàm tonitruum audiatur. Hinc fulgurare.fulgidus,a,um.

Cherubin.] Neut.gener.& pluralis numeri pro angeloꝝ choro.Cherub vero & cherubim per m.tam maſc.quàm neutri generis eſt,ſignificat ardentem vel incendentem.Hinc Cherubicus,a,um.

Latibulum.] Proprie ferarum, tametſi etiam de hominibus dicatur,à lateo,es.

Innocens.]Inſons,& qui ab omni iniuria & maleficio abſtinet. Hinc innocẽtia, eſt illa integritas, & innocenter aduerb.

Peruertor.] Eris paſſiuum à peruerto actiuõ,quod modo conuertere, modo deprauare ſignificat. Hinc peruerſi,inquit D. Hieronymus, qui à recto declinant, vt diabolus,Iudas,Hæretici:hoc loco futuri eſt tẽporis peruerteris.Peruerſus,a, um. peruerſitas,& peruerſe aduerbium.

Pſalmus.]Latine canticum dicitur.

¶In finem Pſalmus Dauid. XVIII.

FIrmamentum.]Soliditas, & ſtabilimentum eſt. Vnde dictum eſt cœlũ, à firmitate,non à ſtatione.

Eructo.]Frequẽtatiuum verbi erugio. Hinc ructo,& ructor:ructuo & or.& ructito,& ructus digeſtio cibi, & concoctarum eſcarum in ventum efflatio.

Thalamus.]Coniugis vtriuſq; cubile. Hinc epithalamium,carmen nuptiale.

Gigas.]Vir altiſſimæ & proceræ ſtaturæ eſt,& terræ filius à poetis fingitur. Hinc gigantæus,a,um,penul. prod.

¶In finem Pſalmus Dauid. XIX.

HOlocauſtum.]Græca dictio eſt, Latine totum exuſtum ſacrificiũ dicit.

Chriſtus.]Latine vnctus, Chriſma vnctio. Etymologia eius alibi expoſita eſt.

Potentatus.]us,id eſt,poteſtas.

¶In finem Pſalmus Dauid. XX.

VIrtus.]A viro dicta eſt, & proprie fortitudinem ſignificat,quod viri maxime fortitudo ſit.Item quicquid vitio contrarium eſt,virtus dicitur.Horatius: Virtus eſt vitium fugere,& ſapientia prima:Gręcis arete dicitur.Aliquãdo pro ope & auxilio, interdum pro merito ponitur. Hinc virtuoſus,a,um. & virtuoſe. Cato: Virtutem primam eſſe puto compeſcere linguam.

Deſyderium.] Cum y. Pythagorico video

video ſcribi,à ſydus: modo pro vehementi amore,modo pro nimia cupiditate videndi eum qui abeſt. Hinc dicimus poſt pugnam deſyderati milites,q perierunt & occiſi ſunt. Deſydero,deſyderatus,a,um. Alij tamen cũ Iota ſcribunt.

Corona.]Eſt, quam Græci στέφανον vocant,à noſtris olim ſtrophia, à ſtrophin, q̃d eſt vertere. Hinc diminutiuum corolla & coronula,& coronare, coronarius ſubſtan. & coronamentum. Coronarius, a, um. Et coronatus, a, um.

Sæculum.] Centum annorum ſpaciũ dicitur à ſene,quod lõgiſſimum ſpacium ſeneſcendorum hominũ id putarent,vt Varro inquit. Porro ſeculum, vt Viues ſcribit, ſpacium eſt vitæ humanæ lõgiſſimum. Varij vario annorum numero deſcribunt, vt eſt apud Cenſorinum. Ro. centum annis, idq; eſt interuallum inter ludos ſeculares, vt Valerius Antias, & Varro, & Liuius libro.cxxxvi.Sed ex commentarijs.xv. virorum,& edicto Cæſaris Auguſti, carmineq; Horatij ſeculari.x.anni huic numero addũtur,vt centeſimo quoque & decimo fiant. Tametſi carmen Horatij,quo maxime Cenſorinus, & alij nituntur. Certus vndenos decies per annos: non video cur legi non poſſit.Certus vt vndenos decies per annos, & ſic nonnulli legunt.

Clibanus.] Græca vox non proprie furnus eſt, ſed forte quid ſimile furno, vel inſtrumentum quo aliquid coquitur ſub teſta, quod ex ære,ſeu ferro fieri ſolet, ſæpe etiam opere figlino.

¶In finem Pſalmus Dauid pro aſſumptione Matutina.

Pſalmus XXI.

Delictum.]Peccatum eſt,à delinquo, quod is qui peccat,derelinquat officium ſuum.

Vermis.]A vertendo dicitur, quod ſeſe torquendo repat. Hinc vermiculus, verminoſus,a,um.verminiculor,vermino.Vermina dolores corporis. Martialis: Si tibi moroſa prurigine verminat auris, Arma damus tantis apta libidinibus.

Opprobrium.] Infamia eſt, dedecus, quod opprobratur. Hoc & opprobramentum à Plauto vocatur.

Concilium.]Per c,à concalando,id eſt, conuocando,vel,vt Varro ait, à coactione, ſeu ſecundum Feſtum à populi conſenſu. Et proprie viri conuocati concilium dicitur. Vergilius: Conciliumque vocat diuum pater atq; hominum rex.

Eccleſia.]Idem eſt quod concio, cœtus, & cætera. Subinde explicatum.

¶Pſalmus Dauid. XXII.

Refectio.]Verbale, modo pro inſtauratione, modo pro recreatione ponitur,à reficio,is,vt vires cibo reficere. reficere ſe à caloribus. Refectus ſum cum tua lego.Refacere, pro reficere, antiquum apud Plautum dicitur.Hinc refectus,a,um,participium.Et refectus,us. nomen quartæ declinationis,narung,labung. Quies & refectus.Vide Cholinum.Refectorium. refectuarius,num germane Latina ſint addubito.

Educo.]Pe.correp. eſt nutrio. Vnde liberorum educatio.Sed educo,is.penultima pro.eſt extra duco.Hinc eductio.Sed à priori.educatio verbale.Educatus, a, ũ. participium.

Semita.] Via arcta, dimidia via,quaſi ſemiiter. Vnde ſemito,as, dicit & ſemitor, aris.Plinius lib.xviij.

Menſa.] Eſt ſuper quam ſedere ſolemus,ſeu lignea ſit, ſeu lapidea. Vergil. Pars epulis onerant menſas, & plena reponunt Pocula: Græcis trapeza dicitur.Item Diſtichon Fauſti Audrelini:Faſtidita petit varium mea Muſa palatum. Non vna eſt ſemper menſa paranda cibo. Hinc menſarius. Secundæ menſæ,id eſt,ſecundi cibi, ſiue bellaria, Græce tragemata. Menſæ acernæ, & menſa vinaria.Acernum,bruſcum, maſern holtz.

Baculus.]Et lum.vtroq; modo, Græcis bactron dicitur. Ouidius lib. xv. Meta. Eſſe ſolet,baculumq; tenẽs agreſte ſiniſtra. Inde bacillus diminutiuum. Adagium. Similis bacelo,in molles,parumq; viros &c.

¶Pſalmus Dauid in prima ſabbati. XXIII.

Plenitudo.] Eſt perfectio, à plenus,q̃d vacuo eſt contrarium.

Orbis,]Proprie circulus,diminutiuum orbiculus.Hinc mundus à rotunditate dicitur orbis terrarum. Sic dicitur orbis Romanus,id quod ex orbe poſſidebant Romani: vt orbis Chriſtianus, quod Chriſtiani habemus,orbis Hiſpanus,quod Hiſpani.Lucanus orbem Hiberum dixit pro Hiſpania, & orbem Arctoum pro Gallia & Germania.Et quum ex Hiſpania in Italiam, & inde in Græciam tranſiturus eſſet Cæſar, inquit:Victrices aquilas alium laturus in orbem. Marcellinus Romani orbis crebro

meminit. Aurelianus, vt autor eſt Trebellius Poſlio, ſcribens ad Zenobiam ſic exorſus eſt: Aurelianus Imperator Romani orbis. Stultum eſt affirmare Imperatorem Romanum ius habere in totum orbem terrarum, cuius nunquàm fuit dominus: nec in ea quidem ius habet, quorum aliquando fuit dominus, & iam amiſit: quoniam quo iure quæſierat, eodem perdidit, ſtrage ſcilicet hominum, & bellicis furijs. Accenduntur principes iſtis fictitijs titulis, qui aliud nihil ſunt, quã faces orbis terrarum, peſtisq; totius generis humani. In culpa eſt impia & indocta Iuriſconſultorum argutatio. Hactenus Viues. Alias ponitur pro ſphæra, vt ix. orbes ſphærarum, autor Macrobius. Hinc orbicularis ſeu orbiculare, & orbiculatus, a, um. Item orbita, eyn gleiſz.

Attollo.] lis, ſignificat erigo, eleuo. Aliquãdo ponitur pro aufero, interdum pro affero, præteritum facit attuli.

Ouidius:

Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

¶Pſalmus Dauid. XXIIII.

Superuacue.] Aduerb. qualitatis à ſuperuacuus, id eſt, fruſtra & vane, ſuperflue. Superuacanee idem.

Edoceo.] Et perdoceo ambo ſignificant perfecte doceo. Saluſtius: Cicero per legatos cuncta edoctus. Hinc edoctus, a, um, participium.

Reminiſcor.] Id eſt recordor. Hinc reminiſcentia, id eſt, memoria.

Propitior.] Aris, vel propitio, as, propitium reddo, placo. Hinc propitiatio, ſacrificium, & placatio eſt. Et propitiatorium. propitiabilis, le, propitius, a, um.

Teſtamentum.] Eſt voluntatis noſtræ veluti vltimum teſtimonium. Vnde & vltima volũtas appellatur. In ſacris literis omne pactum & placitum, teſtamentum dicitur. Hinc teſtamentum, vetus & nouum inſtrumentum vocitamus. A quo teſtamentarij, à teſtor, aris.

¶Pſalmus Dauid. XXV.

VRo.] Ardeo, quod & de frigore dicitur. Huius frequentatiuum eſt vſſito. Et vſtulo ab vro fit. Vſtulatus, & ſemiuſtulatus. Vrit cæca Venus pectora ſæuius Aethnæis foculis, ingenium terit, Famã lædit honoris: Et plenã euacuat penu. Aſchlepiadeum carmen eſt olim præceptoris, M. Iacobi Horlini, dũ adhuc eſſet prophanus.

Renes.] Sunt qui lumbis adhærent, quod riui ab ijs obſcæni humoris oriantur. Hinc renunculi. νεφρός ren, νεφρίτις, morbus renum Græcis dicitur.

Complaceo.] Quod ſignificat etiam placeo. Terentius in And. Poſtquàm me amare dixi, complacita eſt tibi. Hinc complacentia. & complacitus, a, um, participium.

Directum.] A dirigo, quod non eſt flexum, & obliquum. Nam rectus dicitur aliquando qui ſtat, & erectus eſt, vt ille vadit rectus. Aliquando dicitur, qui nullam in partem flectitur, contrarium eius eſt obliquus. Aduerbium directe. Directio verbale, quidam directorium dicunt.

¶In finem Pſalmus Dauid antequã vngeretur. XXVI.

ILlumino.] Significat clarifico, illuſtro, à quo illuminatio, illuſtratio, & illuminatrix, illuminator.

Appropio.] Hoc verbum nunquàm legi apud probatum autorem. Sed bene appropinquo, & appropinquatio ſicuti etiam habetur hic in commentarijs, quæ diuo Hieronymo attribuuntur, modo eius ſint: quãquàm alioqui eruditi. Iudicent doctiores, ego nullius eleuo autoritatem.

Nocentes.] A noceo dicuntur, qui iniuriam, aut maleficium commiſerunt, ego nominarem reos & ſontes.

Conſiſto.] Significat conſtanter, & audacter ſto, firmor, quod eſt audacis & robuſti hominis. Horatius: Eſt modus in rebus ſunt certi deniq; fines. Quos vltra citraque nequit conſiſtere rectum. Item ſignificat & erigor.

Vergilius:

Conſtitit in digitos. Hinc conſiſtorium. Et conſiſtentia. De conſiſtoriorum abuſibus nihil dicam. Satius eſt tacere, quàm pauca dicere.

Petra.] Lapis tenerior, mitiorque ac minor. Vnde gemmæ lapides dicuntur, nõ ſaxa. Hinc petroſus, a, um. πέτρα Græcũ eſt, & ſignificat ſaxum. Eſt & loci nomen, vt alibi declaratum eſt. πέτρος, ſaxum, πέτρινος, ſaxeus, πετρήεις ſaxoſus. πετρώδης ſimiliter ſaxoſus. Petroſus non proprie dicitur.

Vociferatio, & vociferator.] Deducuntur à vocifero verbo, quod proprie eſt, cum dolore, ſiue indignatione maiorem vocem emitto. Interdum tamen ſine affectu vehementer exclamo. Dicitur & vociferor, vociferaris.

Vnam

Vnam petij hanc requiram.] Quidam putant, vnam charitatem, ſiue gratiam, aut certe vnam petitionem (quibus non refragor) dici, cum Ahat verbum Hebræum, abſolute vnum neutrali genere ſonet, & legatur. Vnum petij; à domino, id eſt, ipſum dominum.

¶Pſalmus ipſi Dauid. XXVII.

Lacus.] us, vel laci ſecundæ, & quartæ inflexionis, locus profundus, cum aquis perpetuis ibidem natis. Item locus, qui continet muſtum e vinaceis prælo expreſſum. Item trabs plana in ædificijs. Hinc diminutiuum lacuſculus.

Nequitia.] Vitium eſt, quod cætera omnia complectitur. Eſt enim frugalitati omnino contrarium, ſicut nequam frugi. Comparatiuus eis eſt nequior, ſuperlatiuus nequiſſimus.

Adinuentio.] Quatenus intelligo, ab adinuenio decompoſito ab ad & inuenio, quaſi in aliquid venio. Certe Græcis eſt ἐπιτήδευμα, hoc eſt, ſtudium, exercitium.

Aeternus.] a, um, quaſi æuiternus. Hinc æternitas, id eſt, perpetuitas. Differunt tamē æternum, & ſempiternum: quod ſempiternum dicunt deum eſſe, qui ſemper fuit, eritq;. Aeternos homines, qui principiū quidem habuerint, & tamen animo ſunt immortales atq; perpetui. Hinc in æternum & æternum aduerbium, alij æternaliter dicūt, vt ſalue, valę æternum.

¶Pſalmus Dauid in conſummatione tabernaculi. XXVIII.

Adoro.] Penultima producta ex ad, & oro, ſignificat veneror, ſupplico, precor. Hinc adoratio eſt actus latriæ.

Maieſtas.] Decus eſt, amplitudo, & dignitas, vel populi, vel ſenatus, vel principis. Hinc maieſtatis crimen Iuriſconſulti diffiniunt, tranſeo. Hinc ſacra maieſtas, vt: Frangatur potius legū veneranda maieſtas. Quàm tot congeſtos noctesq;, diesq; labores. Hauſerit vna dies. Dixit Auguſtus de poeſi Vergiliana.

Intono.] Penultima correpta, ſignificat valde tono. Horatus: Intonata protulit, & Intonuit de cœlo dominus. Hinc intonatio.

Cedrus.] Arbor maxima, quæ in ædificiis vtilitatem præſtabat, eo quod huiuſmodi materies, & procera ſit, nec oneroſa parietibus. Hinc cedrinus, & cedræus, a, um, cedræa primus ſuccus. Cedræum oleum. Et cedro digna locutus, dixit poeta.

Libanus.] Montis nomen inter Arabes & Phœnices proceras arbores habens, & dicitur cādidatio. Etiam arbor, quæ thus producit tam maſculini quàm fœminini generis. Et pro thure ponitur. Hinc libanicus, a, um, id eſt, thureus, & libanotus.

Diluuium.] Cum vnico l, & diluuies in vno ſignificato accipi poſſunt. Horatius libro tertio Carminum.

Quum fera diluuies regetos irritat amnes.

Inde venit diluuio, as, verbum. Lucretius libro quinto. Tantum ſuppeditant amnes vltraq; minantur Om̄ia diluuiare ex alto gurgite ponti. Nonius Marcellus ſic inquit, diluuium generis eſt (vt ſæpius habetur) neutri. Vergilius libro octauo. Diluuio ex illo. Fœminini Lucretius libro ſexto. Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur Imbribus. Horatius Carminum libro quarto. Ode decima quarta ad Auguſtum.

Horrendāq; cultis diluuiē minitatur agris.

Inundatio aquaꝝ eſt & exuberantia, Gręcis cataclyſmus dicitur. Geneſis vij.

¶Pſalmus Cantici in dedicatione domus Dauid. XXIX.

Exalto.] In altum eleuo. Hinc exaltatio eſt eleuatio, verbale, & exaltatus, a, um, participium.

Infernus.] Pro inferorum loco, hoc eſt, orco, ſtyge, barathro, tartaro, auerno ponitur. Eſt etiam infernus adiectiuum, ſicut ſupernus. Hinc inferne & ſuperne. Infernas & ſupernas.

Pſallo.] Latine cano, canto, cantico. Inde Pſaltes cantor. Pſalterium, organum laudatorium, Hebraice Nablon.

Puluis.] Tam maſculini quàm fœminini generis. Propertius:

Sit mihi perpetuę puluis Ethruſca dolor.

A pellendo quidam dictum putant, quod vi venti pellatur. Dicitur etiam puluer, tūc habet plueris. Sicut plura alia vocabula, quæ habent duplices nominatiuos, vt ciner, cinis, vomer, cucumer, omnia maſculina & tertij ordinis. Horatius:

Puluis & vmbra ſumus.

Hinc puluiſculus & culum diminutiua. Hinc adagium. Vel cum puluiſculo, qui omnia adeo verrit, vt nihil reliqui ſinat. Politianus citat. Item: Non ſine puluere, aliud, id eſt, non ſine ſudore & labore. Sudabis ſatis. Puluereus & puluerulentus, a, um, puluero, as, & puluereſco, cis.

¶In finem Pſalmus Dauid pro ecſtaſi, hoc eſt, ſtupore, & mentis exceſſu. XXX.

ACcelero.] Eſt,propero,feſtino,celeriter vado.Hinc acceleratio,feſtinatio eſt & cæleritas, celeriter.

Conſilior.]Conſilium capio,vt hoc loci. Hinc conſilium,conſiliarius, qui conſilium præbet, hic & à conſilijs vocatur. Adagium. Conſilium malum conſultori peſſimum.

Illuſtro.]Illumino,clarifico,cognitum reddo.Tullius:Hoc mihi Latinis literis illuſtrandum putaui. Hinc illuſtris,clarus, nobilis,inclytus, vt illuſtres viri.Illuſtratio, & illuſtre.

Viriliter.] Aduerbium à vir.Hinc virilis, virilitas, hoc eſt, magnanimiter, fortiter.

¶Intellectus Dauid.
Pſalmus. XXXI.

ÆRumna.] Cum diphthongo ſcribitur in principio,capitur pro labore oneroſo.Vnde Herculis ærumna. Item pro miſeria, calamitate & infelicitate. Hinc ærumnoſus,a,um. Proprie tamen furcinulæ ſunt, quibus viatores ſarcinas ſuas religatas ferre conſueuerint.

Dixi cõfitebor &c.]Ad declarationem vltimam, quid quiſque confiteatur, quod tunc demum fiet, quum aperti erunt conſcientiarum libri, id eſt,futura vita.

Chamus.]Freni genus,quod fit breuis, χαμὸς enim Græcis breuis dicitur.

Conſtringo.] Simul totum ſtringo. Columella libro ſexto. Si eodem ſcrobe duas,aut tres arbuſculas voles conſtituere,curato ne pariter ſe conſtringant.Hinc conſtrictio verbale, & conſtrictus, a, um, participium.

¶In finem Pſalmus Dauid.
XXXII.

CIthara.] Inſtrumentum muſicum, alio nomine lyra dicitur. Hinc citharœdus, citharedicus, a, um, cithariſtria & citharizo. Et citharœdus Ridetur chorda qui ſemper oberrat eadem. Horatius in arte poetica:

Pſalterium.]Hebræis Nablon, Latinis organum laudatorium eſt.

Chorda.]Per ch ſcribitur,fides eſt, & funiculus in citharis, muſiciſq; inſtrumentis extenſus,qua ſonus & concentus redditur. vt: Non facit argutum chorda ſoluta ſonum. Magiſter Iacobus Horlinus autor. Horatius: Et citharœdus Ridetur chorda qui ſemper oberrat eadem.

Vter.] Generis maſculini pellis qua vinum,aut oleũ deferri ſolet, & pro vaſe ſubinde ponitur. Hinc vtriculus, & vtricularius, Græce Aſcaula dicit,eyn ſack pfeiffer.

Diſſipo.] Eſt deſtruo. Aliquando eſt diſpergere,diuulgare,& profundere. Hinc diſſipatio.Et diſſipatus.

Singillatim.]A ſingulo, idē quod ſingulatim,hoc eſt,multi ſeparatim,& vnumquodque per ſe. Horatius per Syncopen dixit: Vt veni coram ſigilatim pauca locutus.

Eruo.]Penultima ſupini,omnium compoſitorum à ruo correpta, ſignificat extraho.Interdum eſt in totum deſtruere, eximere,vt oculos eruere. Hinc erutus, dirutus, obrutus,a,um,vt vino obrutus eſt.

Quemadmodum.] Dictio decompoſita,ex quem & ad,& modum, ponitur pro aduerbio ſimilitudinis. Nonnunquàm interrogatiue, pro quo modo , ſiue ad quem modum,ſicut,vt &c.

¶ Pſalmus Dauid, cum immutauit vultum ſuum coram Abimelech,& dimiſit eum & abijt. XXXIII.

IMmitto.] Significat intromitto. Aliquando eſt ad prolixitatem dimittere. Vergilius:Immiſſaq; barba. Nonnunquàm contra mittere. Hinc immiſſio, vt hic. Immiſſus,a,um.

Angelus.] Nomen Græcum,& officij nomen non dignitatis, id eſt, nuncius. Hinc angelicus,a,um. Et Euangelium bonum nuncium. Angelice aduerbium.

Egere.]Eſt alicuius rei neceſſitatem habere.Hinc egenus,a,um,penultima producta,pauper,inops: differunt tamen. Et egeſtoſus,a,um, & egeſtas.

Iuxta.]Quando præpoſitio eſt ſemper ſeparatur.& ſignificat apud,prope.Aliquādo ſignificat ſimul coniunctim.Quando vero aduerbium eſt,ſignificat æque, ſimiliter, eodem modo, vt iuxta mecum rem tenes, id eſt, æque mecum. Vir pius iuxta ac probus.

Delinquo.] Fallo,ſeu à bono deficio, prætermitto: Hinc deliquium, defectus, & delictum, peccatum. Vt deliquium ſolis ἔκλειψις eſt.

¶ In finem Pſalmus ipſi Dauid.
XXXIIII.

REuereor.] Quod eſt in veneratione habeo,veneror,colo,ſuſpicio. Hinc reuerentia,honor.

Iuuenalis:
His nullus verbis pudor aut reuerētia menſę.

Hartmannus Ibacchius: Attica Germanum Pallas reueretur Eraſmum. Et colit Hollandum Muſa Latina virũ. A quo reuerenter.

Lubricus.]a,um, ꝓprie dr̃ locus lubricus in quo quis conſiſtere nequit, qualis eſt terra glaciata. Hinc adoleſcentia lubrica dicitur figurate, quod facile labat. Itẽ oculi lubrici. i. mobiles. Piſcis lubricus & anguilla lubrica, lingua lubrica, & lubricitas. Sic dicimus hominẽ lubrica fide. Lubrica, lubricas as, ſchlipfferig.

Gratis.] Aduerbium ſignificat ſine ꝓmio, ſine merito, alias ſponte dicitur.

Captio.]Ipſe actus capiẽdi ſeu decipiendi, ſeu id per quod quis capitur, diminutiuũ eius eſt captiuncula. Gellius: Quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua ſe eſſe neceſſum eſt?

Hinc captioſus, a, um. Et captioſe aduerbiũ.

Sterilitas.] A ſterilis, quod eſt infœcundum & ſine prole. Hinc ſterileſcere ſignificat ſterilem fieri. Vergilius:

Steriles dominantur auenæ.

Grauis.] Inter multa ſignificata ſignificat etiam hoc loco firmus, animique conſtans, ac in vultu, moribus, verbis, rebus agẽdis ſeuerus. Hinc grauitas.

Euge, euge.] Interiectio aſſentientis vel laudantis, & quaſi ſponte ſua congratulantis. Hieronymus interpretatur: Bene, bene, Euge, vvolan, huy, ey.

¶In finem ſeruo domini. Pſalmus Dauid XXXV.

Iniquus]a, um, compoſitum ab in & æquus, c in i productam conuerſa, idem eſt quod non planus. Hinc iniquitas: Vnde hoc loci iniquitatem dicimus. Per tranſlationẽ pro iniuſtitia capitur. Inique aduerbium. Vt inique ferre, & iniquo animo ferre. Loci iniquitas.

Malitia.] Peruerſitas, quæ virtuti ſeu bonitati contraria eſt. Seneca: In hoc ſumma bonitas, in illa extrema malitia, hoc eſt, vitium, cum quis data opera male agit: Græci πονηρίαν, id eſt, malitiam dicunt, quæ vox aliquando non ſolum malitiam ſignificat, ſed etiam verſutiam & aſtutiam. κακία vero Græcis nunc vitium ſonat, nunc ignauiam, quandoque adflictionem, quod tamen rectius κακώσιν dicimus: apud veteres in bonum accipiebatur. Plautus: Te ciuem ſumma omni malitia. Eſt & malitia cœli & terra. Plinio teſte & Varrone. Interdum dicitur labor & adflictio, & anguſtia, vt in Euangelio: Sufficit diei malitia ſua. Hinc malitioſus, a, um, malitioſe aduerbium.

Abyſſus.]Immenſa aquarum gurges, vorago, profunditas atque barathrum, gurgesq́.

Iumentum.] A iuuando, cuius appellatione continentur animalia, quæ vel ſarcinas gerunt, vel currus trahunt, vel terrã excolunt. Eſt & vehiculi genus. Item iumentum eyn hilff, adiumentum idem. A iuuo, iuuas. A diuuo, iuto, & adiuto frequentatiuum: iuuat impersonale. Hinc iuuamen & iuuamentum.

¶Pſalmus Dauid. XXXVI.

Aemulor.] (Vt Apuleius inquit) ab amo deſcendit, vnde & primam vocalem accepit, amare ſignificat, per antiphraſim inuidere. Hinc æmulus, æmulator, & æmulatio.

Zelo.] Zelas, & zelor, zelaris idẽ quod æmulor, hinc zelotes, æmulator. Zelus, & zelotypus, a, um, zelotypia, zelari etiam eſt quandoque iraſci, & imitari.

Trucido.]Penultima producta, à trux & cædo, eſt crudeliter neco. Vergilius:

Fit via vi, rũpũtq; aditus, primosq; trucidãt.

Hinc trucidatio. Compoſitum retrucido, fere idem cum ſimplici.

Commodo.]Penultima correpta, eſt vtile, & commodum facio, ſeu commoditatem præſto. Iam incommodare frequentius teritur. Incommodare eſt nocere, ſeu damnum inferre. Aliquando eſt mutuo dare. Nonnunq̃ ſimpliciter pro impendere. Hinc commodum aduerbium, & incommodum.

Reliquie, reliquiarum.] Dicta pauca quæ relicta ſunt. Vergilius:

His accenſa ſuper lactatos æquore toto
Troas relliquias Danaum.

¶Pſalmus Dauid, in rememoratione diei ſabbati. XXXVII.

Furor.] Inſania, licet inter ſe differant. Hinc Furiæ deæ furoris ſunt, à poetis dictæ Noctis Acherontisq; filiæ, Alecto, Teſiphone, & Megera. Vergilius:

Dicuntur geminæ peſtes cognomine diræ,
Quas & tartareã, Nox intempeſta Megerã,
Vno eodẽq; tulit partu.

Hinc furioſus, & furibũdus, a, um, & furere, eſt inſanire, exagitari ira. Furia, furialis, e, idem quod furioſus, furiatus, a, um, ad furorem ꝓcliuis, propenſus.

Flagellum.]Diminutiuum à flagro, hoc eſt ſumma arborum pars, & virga, quod caro ea percuſſa conflagret, quamuis aliqui à flando potius dictum velint, quod ventorum crebros ſubſtineat flatus. Hinc flagriones appellati ſunt ſerui, ſicut à verbere verberones.

rones. Hinc flagello, as, quaſi flagello cædo. Item flagellatio. Flagella vitis. Flagrum, vt Flagra pati. Flagratores (vt inquit Feſtus) genus hominum, quod mercede flagris cæ-debatur.

Detraho.] Cum accuſatiuo, ſignificat exuo id quod quis induit. Aliquando eſt re mouere. Interdum auferre. Per tranſla-tionem obloqui, cum alicui fama, gloria, ho nor, opinio detrahitur. Hinc detractor, & detractio, & detractrix, detractorius, a, um.

¶ In finem pro Idythum, canticum Da uid Pſalmus. XXXVIII.

Concaleo.] Et incaleo cōpoſita ſunt à caleo, quod eſt ferueo, calidus ſum. Hinc caleſco, id eſt, calidus fio, à quo conca-leſco. Item calefacio, & calfacio, hoc eſt, ca lidum reddo. Compoſitum excalfacio, à q̄ excalfactorius, vt excalfactorias vires dicit Plinius libro xxi.

Meditatio.] A meditor deriuatur, quod eſt cogito, animoq́; verſo. Hinc cogitatio. Et omnes artes, autore Flauio Vegetio de re militari, in meditatione conſiſtunt. Hinc meditatiuncula, & meditatorius, a, um, om-nia à meditor.

Lingua.] Manifeſtum vocabulum, vel cæcis, & tonſoribus, & mediaſtinis, no-tum: tamen ideo pono, quod omne totius mundi malum (multorum ſententia) inde oriatur. Tolle linguæ malum e mundo & omnia erunt pacatiſſima, & conſonātiſſima Euangelio CHRISTI: paruulum membru-lum, ſed lubriculum ſcriptura teſte, & irre-quietum, nunquàm in ſolido conſiſtens. Di ctum à ligando, vtinam ligemus, nedum ci bum & potum, ſed & omnia vitia. Huius di minutiuum eſt lingula ſecūdum Priſcianū & per conciſionem lingula, ſecundum Fe-ſtum. Hinc linguax ſiue lingulax, lingulaca-ve, verboſus, multum loquens, & ſtulte bla-terans, linguoſus, a, um. Legito linguam E-raſmi librum precioſiſſimum.

Subſtantia.] Eſt fundamentum quod ſubſtat. Item materia, & quaſi eſſentia & ſo liditas. Græce hypoſtaſis. Quandoque pro facultatibus, vt hic.

Theſaurizo.] Eſt theſaurum colloco, repono in depoſito, congrego. Hinc the-ſauraria, theſaurarius ſubſtantiuum.

¶ In finem Pſaſmus Dauid. XXXIX.

Sacrificium.] Eſt oblatio, à ſacrifico, quod modo ſacrum facio, modo veniā peto ſignificat. Hinc ſacrificus, & ſacrificu-lus, quem alij barbare paſtorem nominant, Græci myſtam, vel presbyterum: aut paro-chum, paſtophorūq́; & ſacerdotem.

Oblatio.] Ab offero, eſt quæ dijs offer tur. Et ſunt variæ, videlicet hoſtiæ, libami-na, ſacrificium, holocauſtum: quæ om̄ia ſuis locis ſingillatim explicuimus.

Lutum.] Cænum, ſeu ſordes, & primā corripit. Hinc luteus, lutulentus, a, um, vt: Spernit amaracinum ſus lutulentus o-lens. Magiſter Iacobus Horlinus autor. Item luto, lutas, eſt luto inficio. Lutatus lu-to infectus. Luteſcere, ſignificat lutum fie-ri. Hinc adagium: Luto hærent. In ſalebra hærent. In aqua hærent, qui ære perplexi & impediti explicare ſeſe nequeunt.

¶ In finem Dauid Pſalmus. XL.

Stratus.] ſtratus, lectus eſt. Sed ſtra-tus, a, um, participium, ſiue ſupinum à ſterno, ſignificat id quod ſterni ſolet, vt ſtra tum triclinium. Stratum ſtrati ſubſtantiuū, eyn deck ſattel. Stratorium, ſtratorij Barba-rum. Stragulum eyn icklich deck.

Martialis:

Stragula ſuccincti venator ſume veredi.
Nam ſolet à nudo ſurgere ficus equo.

Foras, & foris.] Aduerbia, primum ad locum, ſecundum in loco, & de loco ſig-nificat, vt egredior foras, tu moraris foris. Quandoque foras prepoſititio eſt. Hierony mus, foras portam ſepelierunt corpora mar tyrum.

Suſurro.] Furtim, & ſubmiſſa voce lo quor. Hinc inſuſurro, & conſuſurro. Item ſuſurrones, ſuſurrus & ſuſurrium.

Pro fiat, fiat.] In Hebræo ſcribitur A-men amen, quod Aquila, πεπιστωμένως, id ē, vere, ſiue fideliter tranſtulit.

¶ In finem intellectus filijs Chore.

Pſalmus. XLI.

Ceruus.] Græcis elaphus, ſiue prox dicitur, animal eſt, quod magna cor-nua gerit, quaſi geruus, g, in c, mutata. Vel à ceraton Græco, id eſt, cornibus. Hinc cer-uinus, a, um, penultima producta, vt caro ceruina & aprugna, teutonice vvildbrait.

Fortem.] Sunt qui legant, ad deum for tem viuum, ſed male, cum ex Græco, tum ex Hebræo. Nam ex Hebræo habetur, for tem viuentem, & ex Græco, ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν θεὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα. Quod itidem valet: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuentem, non fontem, vt paſſim le gi

gi ſolet,quaſi diceret Pſaltes:Concupijt cor meum & mens mea deum, qui fortitudine ſua mepoteſt liberare, & ſua immortalitate,me vita æterna donare.

Lachryma.] A Græco,quod illi δάκρυον vocant,d in l,mutata. Sũt q̃ aliter ſentiũt:tamen vſus h,obtinuit. Cuius diminutiuum eſt lachrymula. Hinc lachrymo, as, & or, aris. Lachrymabile dignum lachrymis,vt facinus lachrymabile dictu.

Iordanis.] Fluuij nomen notiſſimum, in quo Baptiſta Chriſtum baptizauit:à Ior, & Dan,qui ſimul iuncti Iordanis nomen efficiunt. Hieronymo teſte.

Hermon.] Mons trinomius, qui & Sanir, & Hermonium in Galilæa, in quibus Siſara cum exercitu occubuit. Hunc Sidonij Sarion vocant, Amorrhæi Sanir. Deuteronomij iij. Interpretatur deſtructio, ſiue anathema, vel rete, aut dedicatum deo.

Cataracta.] Reperitur fœminini generis, & hic cataractes maſculini, à Græcis καταράκτης maſculini generis. Dicuntur autem fores pendulæ ex ligno,ferrove,quę demitti ac tolli pro voluntate cuſtodum poſſunt:dictæ cataractæ, quod ex alto defluere videantur. Vnde in imbribus diluuij apertas eſſe cœli cataractas legimus,vvaſſerbruch. Hinc cataractæ Rheni,duę ſunt apud Schaffhuſium, & Gaunodurum, cuiuſmodi & in Nilo,& Amene viſuntur. Item cataractæ aues, quæ Diomedeæ dicuntur,Cholino autore. Item καταράκτης, quo & Liuius vtitur, locus eſt abruptus, & præceps in flumine, vnde aqua ruit potius quàm fluit, vt cataractes Nili apud Strabonem libro vltimo. Legitur & catarractes à catarratto. Vide Budæum,& ſpecies auis marinæ. Hæc Petrus Gillius Albienſis in ſuo Lexico.

¶ Pſalmus Dauid. XLII.

Iudico.] Eſt quaſi ius dico, diſcerno. Aliquando eſt æſtimo. Interdum alicuius cauſam audio,& pro illa ſententiam fero. Nonnunquàm condemno. Hinc iudicium, & iudicialis,& hoc iudiciale. Iudiciarius,a, um,vt poteſtas iudiciaria. Controuerſiæ iudiciariæ,lex, res iudiciaria. Quæſtus iudiciarius. Iudicatus participium. Iudicatum facere. Ne ſit iudicatum. Iudicatio verbale. Iudicatus,huius iudicatus. Iudicatum, iudicati, ſubſtantiuum,vrtel vnd recht. Iudicato aduerbium,iudex.

Diſcerno.] Significat ſeparo. Quandoque certo. Interdum diſtincte cognoſco. Hinc diſcretus,a,um,participium paſſiui ſignificatus,vt diſcreta femina,id eſt, ſeparata: Diſcretio,ſeparatio,Diſcerniculum.

Cauſa.] Proprie id dicitur, ex quo vel ꝓpter quod, vel per quod, vel à quo aliquid fit. Hinc quatuor cauſarum genera ſcripſit Ariſtoteles, videlicet, materialem, formalem,efficientem, & finalem. Per tranſlationem tamen dicitur omnis actio , quam in ſenatu,aut foro agimus. Hinc dicimus agere cauſas. Item pro lite, ac controuerſia. Itẽ pro occaſione. Aliquando pro excuſatione. Nonnunquàm ratio dicitur, & origo, quaſi initium,& origo rerum. Ab hoc cauſatiuus,a,um. Cauſarij milites, qui & valetudinarij & fontici dicuntur. Cauſidicus rabula forenſis. Cauſo & cauſor cauſaris, cauſificor,cauſam dico: à quo cauſula diminutiuum.

Quare?] Aduerbium interrogandi, vvarumb? id eſt, cur, propter quid vel ex q̃re. Vt: Quæritur Aegyſtus quare ſit factus adulter. In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat. Ouidius autor. Quare infinite poſitum. Cicero. *Satis mihi multa verba feciſſe videor,quare hoc bellum eſſet genere ipſo neceſſarium.* Om̃ia feci quare Lepido reſiſterem. Quare in principio orationis. Cicero. Quare quod ſocium,darumb.

¶ In finem pro filijs Chore, intellectus.

¶ Pſalmus. XLIII.

Brachium.] Græcum. Aliquando totum membrum cum manu comprehendit. Interdum ab humero ad cubitum, id eſt, pars ſuperior, quæ armus dicitur. Hinc brachialia, brachiorum ornamenta, & brachiatus,a, um, ad brachiorum modũ factum.

Ventilo.] Ad captandum ventum pono,aut iacio. Propertius: *Hanc Venus vt viuat,ventilat ipſa facem.* Hinc ventilari frumenta dicuntur,dum in area purgantur. Interdum eſt per manus verſare e digitis eximendo. Hinc ventilator, & ventilabrum, & ventilatio,ventilatus,a,um.

Cornu,cornum,& hic cornus.] Secundum Priſcianum, à curuore, vt inquit Varro: Hinc ſit vnicornium,bicornium, tricornium,quadricorniũ. Item flexus alueorum etiam cornua dicuntur, & antennarum, & vtraq; pars exercitus. Item genus eſt tubæ obtortæ. A cornibus aliquid ventilatur, vt *Sedechias* q̃ *factis* duobus ferreis cornibus dicebat: *Sic ventilabis totam Syriam,* tertio Regum xxij.

Exprobans.] Pen. cor. ab exprobro,as, id eſt, improperans, obijciens, inſultans.

Hinc

Hinc exprobratio,verbale, vt eſſe in exprobratione,exprobabilis,e,in Biblijs legitur. vervviſslich.

Conglutino.] Id eſt, coniungo,ferrumino. Hinc conglutinatus,a,um, hoc eſt,coniunctus,& ferruminatus. Hinc conglutinatio,verbale,vt conglutinatio verborum. Rem diſſolutam conglutinare. Ipſum vulnus conglutinant. Ex vitijs conglutinatus. Conglutinantur voluntates. Meretricios amores nuptijs honeſtis conglutinare. Amicitias teſtim onijs conglutinare.

¶ In finem pro his,qui commutabuntur filijs Chore ad intellectum,Canticum pro dilecto.Pſal. XLIIII.

CAlamus.] Græcum eſt, arundo magis minuta, habens internodia longa & recta ex qua ſagittæ apud diuerſas gentes fiebant. Eſt & calamus penna, qua ſcribitur,vt hoc loco. Martialis:

Dat chartis calamos habiles Memphitica tellus.Item arbor aromatica eſt.Item menſura eſt ſex cubitorum, & palmi.Hinc calamariū eſt theca pennaria, calamaris,e, pertinens ad calamum. Calamus odoratus, & aromaticus,in Arabia,& India naſcens.

Scriba.] Qui literas,vel geſta,vel tabellas, & alia quæcunq; ſcribit nomine regis, vel alterius.Item ſcribæ tabellarij,qui & tabelliones & notarij dicuntur: Græci grammatæos vocant,& archigrammatæum Cācellarium.

Accingere.] Duabus vltimis breuibus, imperatiui modi,paſſiui verbi, ab accingor, accingeris,hinc accinctus,a,um,notæ ſignificationis:differt à præcingor,& ſuccingor. Hinc accinctus,us,accinctio.

Myrrha.] Arbuſcula eſt in Arabia aromatica. Hinc myrrheus,a,um, quod ex myrrha eſt,& corripit penultimam. Propertius:

Myrrheaq; in parthis pocula cæca focis.

Item myrrhatum vinum.

Gutta.] Minima pars aquæ,vel alterius materiæ liquidæ, vt hic aromaticæ, hoc eſt, ſtilla. Cuius diminutiuum ē guttula,à quo guttatim.

Caſia.] Per ſimplex .ſ. frutex eſt, ſuauiſſimi odoris,& virtutis cinamomi. Alio nomine fiſtula dicitur. Dictum alias.

Fimbria.] Omnis veſtimentorum extremitas & ora dicitur.

In omni generatione & progenie.] Alij generatione & generatione, quod eſt conformius Lxx.quos Auguſtinus vbiq; ſequitur. Hij enim ſic ſcriptum reliquerunt, ἐν πάσῃ γενεᾷ, καὶ γενεᾷ, id eſt, in omni generatione & generatione, & alioqui ex proprietate Hebraica magnam vim habet idem verbum geminatum:

¶ In finem pro filijs Chore, pro arcanis, Pſalmus. XLV.

PRodigium.] Quaſi porro dictum,q̄d porro dicat,porro ſignificet, & aliquid futurum eſſe portendat, ſicuti cometes nuper apparens. Anno. M.D. XXX.

Vaco.] eſt operam nauare, vel dare: vt vaco ſapientiæ,vaco rei diuinæ ſtudioq;. Interdum ſignificat vacuum eſſe,& modo abſolute ponitur. Aliquando ad nihil vtile eſſe, ſuperfluum eſſe. Vacat imperſonaliter ſignificat, eſt ocium,vel vacuū tempus eſt. Nonnunquàm ponitur pro curæ eſſe. Quintilianus: Et cui eſſe diſerto vacet. Hinc interuaco,interuacas,vacuus,a,um,vacuitas,ſuperuacuus: vacuo,vacuefacio,& Vacuna media ꝓducta dea ocij, & vacantium.

¶ In finem pro filijs Chore.Pſalmus. XLVI.

PLaudo.] Eſt quoties alicui pro re bene geſta congratulamur, lætitiamq; oſtendimus. Fit etiam quādoq; in deriſum, vt videbitur apud Ezechielem. Compoſita ſunt adplaudo, ſupplaudo. Hinc plauſus, plauſibile,& plauſibiliter aduerbium.

Hereditas.] Succeſſio eſt in vniuerſum ius quod defunctus habebat tempore mortis. Hinc hæreditarius, hæredipeta penultima correpta, hæredium, paruulum prædium, & hærediolum diminutiuum: omnia ab hæres, qui apud antiquos pro domino ponebatur. Hinc hæreditare. Exhæreditare.

Iubilus.] Iubilum dicitur,id quod ex gaudio,voce,nec tamen verbis explicatur. Sirius libro decimo quarto.

Et lætus ſcopulis audiuit iubila Cyclops.

Hic in neutro ponit Sirius. Dicitur & iubilatio, Et iubilo,iubilas penultima correpta.

¶ Pſalmus,vel laus Cantici filijs Chore ſecunda ſabbati. XLVII.

AQuilo.] Ventus dictus à vehementiſſimo volatu inſtar aquilæ. Hic Boreas Græce dicitur,ſiccus & frigidus. De eo Ouidius libro ſepto Metamorphoſeos. Apta mihi vis eſt, &c̄. Hinc Aquilonaris plaga eſt Borealis.

Tharſis.] Regio Iudææ ad quam Ionas propheta ſe velle ire dixit. Et Solomon,& Ioſa-

Ioſephat naues habuerunt, quæ de Tharſis ſolitæ ſunt exercere commertia. Porro Hebræi Tarſis mare dici generaliter autumāt, vt eſt illud hoc loci. Hinc Tharſenſis, vt diuus Paulus fuit Tharſenſis.

Complector.] Eſt ſimul, vel in totum amplector, contineo, vt complector te amore, id eſt, amo te. Complector cogitatione, id eſt, cogito: complector animo, id eſt, conſidero. Hinc complexus, eyn begreiffung. Complexio verbale idem. Complexiones, copulationes, & adhæſiones. Complexio oratoria eſt, in qua vtrum conceſſeris reprehenditur. Complectens participium. Complexus, a, um, aliud participium. Complexus, us, nomen, vt complexu luctari. In ſinū, & complexum alicuius venire. Sinu, cōplexuq; illum Reſpublica recipiet, &c.

In finem pro filijs Chore. Pſalmus XLVIII.

Quique.] A quis, hoc eſt, omnes, quicunque.

Parabola.] Rerum diſſimilium comparatio eſt. Cicero collationem vocat, diuus Hieronymus ſimilitudinem, prouerbia Salomonis, id eſt, ſimilitudines, parabolæ dictæ ſunt. Hinc parabolice aduerbium.

Terrigena.] Communis generis, qui ex terra natus eſt. Terricola qui terram habitat, colitque.

Matutinus.] a, um, à matuta quæ eſt aurora. Vnde matutinum tempus, quod mane fit. Item frons matutina dicitur caperata & triſtis, à Græcis λευκόθεα dicitur. Matutinæ horæ, matutinæ vmbræ, matutini paſtus. Matutinis omnibus, allen morgen. Matutino pro mane, & ſubauditur tempore. Matutinus homo.

Pſalmus Aſaph. XLIX.

Concinno.] Per duplex nn. conſentio, apte compono. Hinc concinnus, a, um, vt oratio concinna, concinnitudo, & concinnitas, conuenientia. Cōcinnator verbale, vt concinnator cauſarum, cōcinnator capillorum, concinnatiuam menſam dixit Apuleius pro concinnata. Concinnentia, p concinnitate inſolens apud Sidonium legitur. Concinne aduerbium, concinnatio verbale.

Tempeſtas.] Modo ipſum tempus ſignificat. Modo tranquillum & ſerenum tēpus. Modo procellam. Hinc tempeſtuoſum, id eſt, procelloſum. Et tempeſtiuus, a, um, opportunum. Et tempeſtus, a, um, idem, tempeſtiue.

Scandalum.] Græcum, idem quod offendiculum, obſtaculum, ruina.

Ne quando.] Ne vllo tempore. Sicut quando, aliquo tempore.

Pſalmus in finem Dauid, quando venit ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Bethſabee. L.

Hyſſopus.] Maſc. gene. & hyſſopum neut. gene. penult. produ. herba pulmoni valde vtilis. Eſt ſiccum, calidumq;, hyſop. Hinc Hyſſopites gene. maſcul. ſed figurate neutro iungitur, & eſt vinum factitium ex hyſſopo.

Innouo.] Eſt idem quod renouo, vel nouum facio, vt: Innoua ſigna, immuta mirabilia. Hinc innouatio, innouatus, a, um.

Exulto.] Significat geſtu corporis, lætitiam exhibeo. Item eſt cum iactantia gloriari. Item geſtu, vel dicto iniuriam facere. Item ſæuire. Hinc exultatio, gaudium externum, verbale. Exultantia, tiæ, idem, exultanter aduerbium.

Vtique.] Aduerbium ſimilitudinis, & quandoq; ponitur pro certe, vel prorſus, vt hoc loco.

In finem intellectus Dauid, cum venit ad eum Doech Idumæus & nunciauit Sauli, & dixit ei: Venit Dauid in domū Abimelech.

Pſalmus LI.

Nouacula.] Culter raſorius, quod nouare, hoc eſt, nouum facere videatur. Hinc adagia: In acie nouaculæ, hoc eſt, cuſpide: pro eo quod eſt, eſſe in ſummo diſcrimine. Item aliud: Nouacula in cotem. Dici ſolitum in hos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime volebant. Neque nouacula poteſt incommodius cadere, quàm ſi in cotem incurrat.

Emigro.] Penult. cor. id eſt, exeo. Hinc emigratio, exitus.

Oliua.] Eſt idem quod olea, pro arbore. Similiter pro fructu vtrunq; capitur. Vnde & pro liquore oleum, & oliuum vſurpamus. Hinc oliuitas, oleæ fructus. Oliueta, eſt vindemia oliuarum. Oliuetum locus. Oleaceus, & oleatus, a, um, olearis, & hoc re. Olearius, a, um, & olearius ſubſtan. qui facit, aut vendit, oleoſus, a, um, oleaſter ſylueſtris olea, oleaginus, a, um, penultima corre. oliuo, as, penult. prod. oliuarum vindemiam ago. Dicimus cotem oleariam, qua nouaculæ acuuntur, eyn oele vvetzſteyn.

In finem intellectus Dauid pro Mahalath. Pſalmus LII.

Abominabilis.] æ, ab abominor, aris, quod eſt execror, faſtidio, & quaſi

pro malo omine habeo,& ſignificat execrabilis. Abominatio eſt execratio,& ſine aſpiratione ſcribitur.

Ad vnum.] Aduerbialiter ſumptum ſignificat omnes nullo excepto. Q. Curtius: Omnes ad vnum periere.

Deuoro.] Penult. corre. vorando deijcio. Refertur etiam ad alios ſenſus. Martialis: Oculis deuorantibus Draucos. Plautus: Auſcultate atq; operam date, & mea dicta deuorate, vt deuorare pecuniam, libros, ſpe lucrum, prædam, hæreditatem, moleſtiam, tædium, ineptias hominum & ſtultitias, &c. Hinc deuorator, deuoratrix, & deuoratio.

¶In finem carminibus, vel hymnis intellectus Dauid, cum veniſſent Ziphæi, & nunciaſſent Sauli, nonne Dauid abſconditus eſt apud nos?

¶Pſalmus LIII.

Inſurgo.] In aliquem inſilio. Lactantius lib. v. Nec eſt magnopere mirandum, ſi aduerſus hominem iſta fiunt, cum aduerſus ipſum deum propter eandem cauſſam inſurrexerit etiã populus in ſpe cõſtitutus.

Voluntarie.] Aduerbium, id eſt, ſponte, à volo, voluntas, voluntarius, a, um.

Tribulatio.] A tribulor verbo facto, ab anguſtia & dolore illorum, qui tribulum ferri, vel tribulum herbam calcauerint, Græcis θλίψις eſt, & anxietas, & tribulatio, θλίβω tribulo, frãgo, premo, ſtringo, in anguſtum redigo, opprimo.

Deſpicio.] Eſt deorſum aſpicio. Per translationem ponitur pro contemno, ſiue parui facio, vt hoc loco. Hinc deſpectus, us, & deſpectio, et deſpicientia idem ſunt, id eſt, contemptus. Deſpectus, a, um, participiũ. Deſpecto, as, frequentatiuum.

¶In finem in carminibus intellectus Dauid. Pſalmus LIIII.

Puſillanimis.] Et puſillanimus, qui eſt puſilli animi, quem Græci micropſychon vocant. Hinc puſillanimitas animi illa puſillitas eſt, Græce micropſychia.

Forſitan.] Dubitandi aduerbium, dicitur & forſan, & fortaſſis (vt ait Seruius ſuper I. Aeneid.) & fors, vnum, idemq; ſignificãt, ſed varie pro metri neceſſitate ponuntur. Itẽ forte, & forſit pro eodem. Vergilius ix. Aeneid. Forſit vota facit, cumulatq; altaria donis, villeicht.

Iaculum.] Dicitur quicquid iaci in lõgum poteſt. Nam fit vt iaciatur. Sed iaculus, li, ſerpentis genus eſt. Dictum alias.

Fluctuatio.] A fluctuo, as, eſt iactatio, cõmotio, inconſtantia, vt animus fluctuat, id eſt, inconſtans eſt. Hinc fluctus, fluctiuagus, a, um.

Puteus.] Qui perpetuas habet aquas, vt docet Auguſtinus, & de viuo fonte manantes. Huius diminuti. eſt puteolus. Hinc puteanus, a, um, vt aqua puteana. Putealis, e, idem, putearius, ij, foſſor putei. Puteoli, orum, pluraliter tantum, vrbs Italiæ in prouincia Campaniæ. Vnde Puteolanus, a, um.

¶In finem pro populo, qui à ſanctis longe factus eſt ipſi Dauid in tituli inſcriptione, cum tenuerunt eũ Allophyli in Geth.

¶Pſalmus LV.

Allophylus.] Penultima correpta, Græca dictio eſt, alienigena dicitur, eyn frembdling.

Conculco.] Compoſitum à calco ſignificat comprimo, peſſundo. Hinc cõculcatio. Alia compoſita inculco, & proculco, catio.

Execro, & execror.] Deuoueo, abominor, & pro horrore, & abominatiõe habeo. Vergilius: Et terram altricem ſæui execramur Vlyſſis. Hinc execratio, execrabilis, le. Execratus nomen ex participio, vt execratiſſima auguria. Execramentum, nomen inſolens in Biblijs pro execratione.

Calcaneus, vel um.] Vtroq; modo dicitur pro parte poſteriori pedis imi. Vergili. Continuis rimis calcanea ſciſſa rigebant, dics verſ. à calx, cis, deriuatur.

Promiſſio.] A promitto, pollicitatio eſt, verbale. Promiſſum ſubſtantiuum idem. Promiſſus, a, um, participium, vt promiſſa barba, promiſſo ventre arietes.

¶In finem ne diſperdas, ipſi Dauid in tituli inſcriptione cum fugeret à facie Saul regis Iſrael in ſpeluncam.

¶Pſalmus LVI.

Confido.] Compoſitum à fido, credo, & certus ſum. Et dicimus, confido tibi, & in te. Vergilius: Et afflictis melius confidere rebus. Hinc confidentia, & confidens, quæ ſicut docet Donatus, eſt audacia cum improbitate. Aliquando confidens pro conſtanti & graui ponitur. Et confidenter, conſtanter. Aliud compoſitum diffido eſt.

Vmbra.] Aer carens ſole, quod fit alicuius corporis obiectu, præſertim nubium. Hinc vmbella diminuti. Vmbroſus, a, um, vmbraticus, a, um, vmbratilis, e, vmbraculum ab vmbro, as, adumbro, obumbro.

Opprobrium.] Significat infamiam, dedecus, quaſi obiectum probrum. Hinc opprobramentum, idem opprobratio, ab opprobro, as, penult. correpta.

Sagitta.

Sagitta.] Iaculi genus quod arcu emittitur, quodq́ſ ſatis longe agatur. Hinc ſagitto, as, & ſagittarius ſubſtantiuum ſignificat qui ſagittas emittit. Et eſt ſignum cœleſte.

Pſalmus.] Canticum dicitur.

¶In finem diſperdas Dauid in tituli inſcriptione. LVII.

COncinno.] Hoc loci eſt fabricare, machinari. Superius dictum latius.

Furor.] Inſania. Hinc furioſus, a, um, furo, & furio, as, furiatus, & furibundus, a, um, & furioſe.

Ueneficus, & ca.] Qui, quæq́ſ venena conficit, atq́ſ incantationibus, & cæteris malis artibus vtitur. Hinc τριυενέφικος, id eſt, excellens veneficus.

Mola, læ.] Qua frumenta teruntur. Item mandibula, & maxilla. Hinc dens molaris, id eſt, maxillaris, quo cibi teruntur. Nõ aſpernatur deus eos, qui cum thura non habent, mola litent. Plinius.

Ramnus.] Genus eſt ſentium aſperrimum, aculeis, & flore gratiſſimum. At rhamnus cum h. genitiuum facit rhamnuntis. Atticæ regionis pagus eſt. Hinc rhamnuſius, a, um, vt Rhamnuſia dea, dicta eſt fortuna, quæ & Nemeſis. Ouidius libro quinto triſtium. Exigit ad dignas vltrix Rhamnuſia pœnas.

¶In finem ne diſperdas Dauid in tituli inſcriptione, quando miſit Saul, & cuſtodiuit domum eius vt interficeret eum. LVIII.

DIrigo.] Penultima correpta, ex di, & rego ſignificat obliquum emendo. Apud Plautum inuenitur dirigere, pro diſſidere. Perſius Satyra I. Non ſecus, ac ſi oculo rubricam dirigat vno. Directus, a, um, vt directi pedes, directum iter, directus ordo. Directe, ſiue directo aduerbium. Directarij, qui in aliena cœnacula ſe dirigunt furandi animo. Vlpianus.

Ueſpera.] Et hic verſper, vel veſperum, ab autoribus vſurpatur pro ſero diei, quo ea ſtella apparet. Hinc veſperi aduerbium, quod ſignificat principio aduentus noctis. A quo veſperugo, alias heſperus.

Fames.] Edendi cupiditas. Hinc adagium: Optimum condimẽtum fames. Item fames & mora bilem in naſo conciunt. A fames, fameo, es, & fameſco, & famelicus, & coſus, a, um, famelice aduerbium.

Murmur.] Tam maſculini quàm neutri generis, lenis aquæ ſtrepitus: licet & pro alio quocunque ſtrepitu poni conſueuerit. Hinc murmuro, as, & murmuror. Murmurillum, mumuratio. Et murmurillo, as, eſt idẽ quod murmuro. Plautus: Quid murmurillas tecum, & te diſtrutias?

¶In finem pro his qui commutabuntur in tituli inſcriptione ipſi Dauid in doctrinam, cum ſuccendit Meſopotamiam Syriæ, & Syriam Sabal, & conuertit Ioab & percuſſit Edom in valle Salinarum duodecim milia. LIX.

PArtior.] iris, & partio, tis, in futuro partiar, vel antique, vt hoc loci partibor, partiam, & partibo. Plautus: Hanc quã nactus ſum prædam, cum illis partibo, id eſt, partiam. Eſt autem partiri, partes facere, & quaſi diſtribuere. Hinc partitio, ſectio, diuiſio. Eodem modo dicitur & metibor penultima producta in futuro, à metior, hoc eſt, menſurabo.

Siceman.] Græci σίκιμα ſcribunt. Nõnulli cum ch. ſichimam, alij ſiccimam: ego Hebræos potius & Græcos imitarer. Quidam ſiceman Samariam putant. Si à ſichem quod humerum ſonat, ſicema, humeroſa, vel laborioſa interpretatur.

Conuallis.] Eſt planicies ex omni parte montibus vel collibus comprehenſa. Hic conuallem tabernaculorum locum putat prope Iordanem, vbi Iacob fugiens fratrem ſuum Eſau fixit tentoria, appellauitque nomen loci illius Sochoth, hoc eſt, tabernacula. Gene. xxx.

Galaad.] Mons eſt, à quo ciuitas in eo condita ſortita eſt vocabulum, quam & accepit de Amorræorum manu Galaad filius Machir filij Manaſſe. Galaad interpretatur aceruus teſtimonij, Manaſſes autem obliuio. Iſtæ duæ tribus habuere viros bellicos, atque Hectoreos, videlicet Iair & Iepte, & Gedeonem, de quibus propagati ſunt viri fortiſſimi.

Ephrahim.] Iuxta deſertum, ad quam venit dominus Ieſus cum diſcipulis ſuis: & ſonat frugifer, vel creſcens. Iohan. xi.

Judas.] Sonat confeſſio. Ex tribu enim Iuda ortus eſt Chriſtus ſecundum carnem, Geneſis xlix. Hinc Iudæus, Iudæa regio.

Moab.] Vrbs, & prouincia Arabiæ, cuius Metropolis Areopolis, Moab in Geneſi maledictionis ſuſcepit opprobrium. In Hebræo hic legitur: Moab olla lotionis meæ. Et interpretatur Moab aqua paterna, rectius de patre. Hinc Moabitæ, & Moabitis.

Idumæa.] Regio Eſau, quæ ex eo quod ille Edom vocabatur, nomen accepit. Et ſonat terrenam. Porro Idumæam Plinius ſtatim poſt Arabiam ſubiicit Paleſtinæ proximam. Sic etiam Ioſephus & Hieronymus. Nabathæos etiam hos vocant Græci, Latiniq́; ſcriptores, qui Petram vrbem dicuntur incolere. Hieronymus circa Petram Idumæam eſſe ait. Nominata eſt ab Eſau, qui & Edom vocatus eſt, q̃ſi ruffus, vel ex pulmēto, quod primogenituram vendidit colore, vt ſcribit Ioſephus, rubeo: vel quod veriſimilius, & haud dubie verius eſt, ex corporis habitu, vt ſacræ docent literæ. Cæterum non eſt Idumæa ex Iſrael, etſi propinquitate teneantur, vtpote populi ex duobus geminis progenitis: tamen aduerſaria eſt Idumæa terræ promiſſionis, & eius nomine Iudæi Romanos intelligunt. Eſtq́; Idumæa caro, quæ pugnat aduerſum ſpiritum. Porro Seir vocantur montes Idumææ, vt Ioſephus, & Hieronymus, ſed & Ieſu Naue xxiiij. docet. Seir dicitur, id eſt, hiſpidus, & piloſus, nam talis Eſau.

Olla.] Vaſis genus, pro quo antiqui dicebant aula. Hinc ollula. Hinc ollæ amicitia, adagium in paraſitos, & lurcones.

Alienigena.] Communis gene. ſecundum Probum omnis generis, ſumitur in eodem ſignificato cum alienigenus, Græcis tamen allophylus eſt. In Hebræo habetur hoc loci, mihi Philiſtena aſſociata eſt.

¶In finem in hymnis, Pſalmus Dauid. LX.

Petra.] Græca dictio, ſaxum valet. Et Chriſtum adumbrat. Petra enim erat Chriſtus. Hinc petroſus, a, um, quod petris abundat. Latinius foret ſaxoſus, quod Græcis πετρώδης dicitur. Alias dictum.

Velamentum.] Idem quod velamen, quod modo pro veſte accipitur, modo pro re, qua aliquid velatur, id eſt, tegumentum vmbraculumq́;, à velo, as.

Adiicio.] Significat adiungo, appono, accreſco, vt adiecit claſſi remiges. Item ſignificat applicare, & iuxta ponere, vt adiicere oculum, eſt inſpicere, conſiderare. Hinc adiectio, & adiectiuum, adiectus participium. Adiectitius, a, um.

Permaneo.] Compoſitum à maneo, es, ſignificat perſeueranter maneo, duro, ad finem vſq; maneo. Plinius Iunior: Tunc demum lente cunctanterq́; veniūt, nec tamen permanent, ſed ante finem recedunt. Terentius in Hecyra: Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tā permanſit diu, hoc eſt, perſeuerauit.

¶In finem pro Idythum, Pſalmus Dauid. LXI.

Amplius.] Aduerbiū ſignificat plus, vt: Ego amplius deliberādum cenſeo. Terent. Et Liuius: Pugnatū amplius duabus horis eſt. Vergil. Noctem non amplius vnam. Et quandoq́; auferendi caſui iungitur. Cæſar lib. vij. Commenta. Ita vt non amplius quatuor digitis ex terra eminerent. Interdum accuſatiuo. Nonnunquàm nominatiuo, Cæſar Commenta. lib. v. Amplius octingentæ, quæ vno erant tempore, à littore diſceſſerāt. Ab amplus, a, um. Hinc amplitudo. Et verbum amplio, as, vnde ampliati rei. Ampliter aliud aduerbium. Ampliſſimus ordo magiſtratus. Amplifico, as, catio.

Maceria.] Et es, paries, ſiue murus, vel congeries lapidum in vnum compactorum ſine cæmento, quo vineæ claudi ſolent. Terentius: Iube hanc maceriem dirui. Aliquādo pro muro legitur.

Statera.] Penultima prod. à ſtando dicta, quia ſtante libra penſatur aurum vel argentum. Eſt enim inſtrumentum, quo res ponderantur ſine bilancibus. Adagium: Stateram ne tranſilias, hoc eſt, ne quid ab æquitate deflectas. Hinc ſtatim aduerbium.

Rapina.] Differt à raptione, & raptu, quod raptio ad perſonam, rapina ad rem, raptus ad ſtuprum referatur. Hinc rapinator, à rapina, id eſt, raptor qui rapit, hic & rapo, onis, dicitur. Raptus, us, raptum ſubſtanti. Raptura, æ, rapax, rapacitas, rapidus, a, um, rapide aduerbium, rapiditas. Raptim aduerbium, vt hæc raptim ſcripſi. Raptio verbale, omnia à rapio.

Affluo.] Abundo, vt affluo diuitiis. Dicimus eñi: Diuitię affluunt mihi. Aliquando adfluere, eſt vehementer decurrere. Hinc affluentia, affluens, affluenter aduerb.

¶Pſalmus Dauid, cum eſſet in deſerto Idumææ. LXII.

Lux.] cis, lucem claritatem eſſe nemo eſt qui dubitet. Quoniam aūt dies clara eſt, quemadmodum nox obſcura: ponitur qñq; pro die, & nox pro tenebris. Lux aūt ἀπὸ τῆς λύκης. Nam lycyn veteres Græci appellant primam lucem, quæ præcedit ſolis exortum. Hinc lucanus, & antelucanus, a, um, luceo, es, luceſco, cis, lucidus, a, um, lucide, lucido, as, lucifico, as, lucifuga, lucifer, &c.

Multipliciter.] A plico, & multum, hoc eſt, varie, multipharíam.

Inuius.] a, um, quod ſine via eſt & per quod iri non poteſt.

Inaquoſus.] a, um, quod copiam aquæ non habet, hoc eſt, aridum, ſiccum: contrariū eſt aquoſus, a, um, vt hyems aquoſa.

In vanum.] Fruſtra & incaſſum.

Vita.] Modo animam qua viuimus, modo alimoniam, modo ſpacium viuendi, modo fortunam ſignificat. Variatur in plurali. Cicero: Serpit per omnium vitas amicitia. Sic hoc loco: Super vitas. Hinc vitalis, le.

Vulpes.] Siue volpes, animal, teſte Varrone, quod pedibus volet. Diminut. vulpecula. De vulpecula Horatius in Epiſtol. Forte per anguſtam tenuis vulpecula rimam Repſerat in cumeram frumenti, paſtaq; rurſus Ire foras pleno tendebat corpore fruſtra. Cui muſtela, pcul, ſi vis, ait, effugere iſthinc. Macra cauum repetas arctum, quem macra ſubiſti. Hinc vulpinus, a, um, aſtutus. A quo plura prouerbia. Vulpizas ſed contra vulpē. Vulpes pilos mutat, mores non item. Haud iterum laqueo capitur vulpes. Vide Chiliades Eraſmi.

Obſtructus.] a, um, ab obſtruo, hoc eſt, occluſum. Hinc obſtructio, verbauvvung, &c. Obſtruere ſenſus, obſtruere luminibus, obſtructa difficultatibus omnis cognitio.

¶In finem Pſal. Dauid LXIII.

EXacuo.] is, cui, cutum, ſignificat valde, ſeu perfecte acuo. Vergil. Exacuunt alij vallos furcaſq; bicornes. Per metaphoram ad linguam, denteſq;, vt hoc loci transfertur. Vergil. Denteſq; Sabellicus exacuit ſus. Exacutus, us, nomen ex participio. Exacutio verbale, außvvetzung. Exacuere corticem, ſpitzen. Naſturtium exacuit animū. Exacuunt viſum Scarabei virides. Exacuere aliquem, exacuere virtutem.

Nequam.] Nomen indeclinabile, hominem nullius precij ſignificat. Contrarium frugi, à quibuſdā ponitur omnis gene.

Scrutor.] Eſt inquiro, expiſcor. Dicitur & ſcruto. Hinc ſcrutinium, eſt ipſa inquiſitio, erſuchung. Scruta, torū, plurali numero tantum, alt gerummel. Scrutarius, venditor horum. Orbem ſcrutari. Excutere, & ſcrutari. Veſtigia domini ſui ſcrutari dicitur canis. Tabellarios ſcrutari.

¶In finem Pſal. Dauid canticum Hieremiæ, & Ezechielis, & populi peregrinationis, vel tranſmigrationis, cum inciperet proficiſci. LXIIII.

DEcet.] Imperſonale accuſatiuo iungitur. i. conuenit, honeſtum, aptum, conſentaneum, & decorum eſt, & ſemper de rebus honorificis, vt decet viros ingenuos dare operam philoſophiæ. Cuius contrariū eſt dedecet, pro indecorū eſt. Reliqua trāſeo.

Hymnus.] Proprie laus diuina.

Locupleto.] Eſt locis poſſeſſionibuſq;, queq; diuitem facio. Plautus: Viſus eſt paterna hæreditate locupletarier. i. locupletari. Hinc locuples, & locupletatio. Locuples, etis, omnis gene. ſecundum Priſcianum, ablatiuo te, vel ti, vt locuples, ac referta prouincia. Homo domi ſuæ cum primis locuples. Locuples copijs rei familiaris, & pecunioſus. Locuples oratio. Oratione locuples Lyſias, rebus ipſis ieiunior. Locuples autor, teſtis, tabellarius. Hinc locupleto, as, locupletatio, locupletatus, a, um.

Flumen.] nis, à fluo, is, fluuius perenniter currens, & maior quàm riuus, vt flumen riui, flumen verborum.

Genimen.] Haud arbitror vſquàm cōperiri apud probatos autores. Græci habent γέννημα, quod eſt progenies, ſeu germen. Dicam vita comite fuſius ſuper Matthæi iij. cap. Et ſupra dixi.

¶In finem canticum Pſal. reſurrectionis. LXV.

EXaſpero.] as, compoſitum ab aſpero, ſignificat valde aſperum facio, exacerbo per translatio. Quintilia. Rem verbis exaſperauit. Hinc exaſperatio. Et exaſperatus, a, um, vt exaſperatus animo, exaſperatæ arteriæ.

Holocauſtum.] Vel holocauſtoma ſacrificium dicitur, quod totum & integrum incendebatur. Græci ſcribunt ὁλοκάυτωμα, ατος.

Medullatus.] a, um, à medulla poſſeſſiuum. Hinc emedullo, quod eſt medullam extraho. Plin. de Lymonio: Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ vncia in vini phalerni heminis tribus decocta. Per tranſlationem ſignificat declaro. Plautus: Hinc medullitus penultima corre. id eſt, intime, aduerbium.

Incenſum.] ſi, ab incendo, quod eſt inflammo. Hinc incendium, inflammatio, & incenſum, thus eſt oblatum & inflammatū, alias ſuffitus penult. prod.

¶In finem in hymnis Pſalmus cantici Dauid. LXVI.

BEnedico.] Benedicendi verbum hoc ſenſu, apud Latinos autores inuſitatū eſt, in ſacris literis frequentiſſimum. Eſt autem & laudantis, & gratias agentis, & bene precantis, beneque ominantis. Nec refert dandi caſum addas, an accuſandi. Hic ha-

bes vtrunq;. Benedicat nobis, & benedicat nos deus. Siquidem Græci, vt dicunt: Benefacio tibi, & benefacio te, ita dicunt: Benedico tibi, & benedico te. Hoc Chriſtiani minus in loquendo curioſi ſunt imitati. Id obiter admonere viſum propter Grammaticorum filios, ne quid illorum cogitatio obſtrepat hæc differentibus: nec opus toties iterare. Semel explicatum probe ſufficiat.

¶In finem Pſalmus cantici Dauid. LXVII.

Epulari.] Eſt in conuiuio eſſe, ſeu cõuiuari, iucundare. Hinc epulones, & epulæ, epulare, & epulatorius, a, um. Epulo, onis, coepulones.

Occaſus.] Modo interitus dicitur, & de vno homine, & de rebus maioribus dici ſolet. Cicero: Ac poſt Lelij noſtri occaſum, id eſt, mortem. Vergilius: Teſtor in occaſu Troiæ nec tela, nec vllas Vitauiſſe vices Danaum: modo ſolis merſio in Oceanum, vt hoc loci. Hinc occaſio. Occidens, occidentalis, le.

Orphanus.] Qui caret patre, Græcum eſt. Hinc orphanitas eſt orbitas. Sed pupillus, qui patre quidem priuatus eſt, ſed tutore iuuatur. Orbus vero proprie oculorum luce deſtitutus, & priuatus.

Vidua.] Dicitur à viro diuiſa, ſeu orbata. Hinc viduare, diuidere, priuare. Et viduertas apud Catonem calamitas dicitur, & viduitas. Viduus, vidui.

Mos, moris.] Vitæ inſtitutum eſt, conſuetudine firmatum. Interdum capitur pro approbata conſuetudine, quæ pro lege habetur. Aliquando in malum. Nam & boni, & mali mores dicuntur. Hinc moratus, a, ũ, moralis, morigeratus, & diminut. moſillus, id eſt, paruus mos. Vt: Bonæ leges ex malis moribus procreantur. Macrobius lib. iij. Saturnalium, vetus verbum affirmat: Nam ſicuti medicorũ pharmacis nihil opus foret, niſi morbis laboretur, ita legibus ferundis nil opus eſſet, niſi perperam viueretur. Hinc etiam moriger, id eſt, obediens, obtemperans, obſecundans, morem gerens. Morigeror, aris, morem gero, obſequor, & quaſi ad alterius voluntatem mores transformo.

Euangelizo.] Græce ſic εὐαγγελίζω, id eſt, nuncio, actiuum accuſatiuo iungitur apud Græcos, vt euangelizo te. Vide Theodulum de dictionibus Rethoricis. Hinc euangelium, Latine bona nunciatio, apud Homerum præmium datum pro relatione. Hinc Euangeliſtes, a.

κλῆρος, Clerus.] Sors. Hinc clericus, id eſt, ſortitus. Etiam vermiculus, qui clerus dicitur infeſtans apum alucaria, qui & Pyrauſta dicitur. Cleronomia, eſt hæreditas, cleronomus, hæres.

Pallor.] Quaſi pellis liuor, à quo pallidus, & pallidulus, a, um, & pallide.

Selmon.] Mons quem conſcendit Abimelech aduerſus Sicemam dimicans, & interpretatur vmbra offendiculi, vel ſentiens, ſiue imago fortitudinis.

Deus noſter deus ſaluos faciendi.] ὁ θεὸς τοῦ σώζειν, quaſi deus qui ſeruare poſſit, aut ſoleat. Proprietas illa Græca vix poteſt Latina lingua exprimi, niſi quis malit per nomen dicere, quod deus ſalutis. Exitus mortis, ne quis fallatur, exitus rectus eſt pluralis, non genitiuus ſingularis, αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου.

Baſan.] In Arabia præfuit Og. Hinc legis Amos iiij. vaccæ Baſan, vel Baſan itidẽ vaccæ, dicuntur pingues, guloſi. Baſan enim interpretatur confuſio, Græci αἰσχύνην, id eſt, confuſionem dicunt.

Tympaniſta.] Qui tympanum pulſat. Tympaniſtria vero mulier tympanum pulſans. Sidonius lib. I. Epiſtolarum. Tympaniſtria, pſaltria canit.

Harundinetum.] Locus vbi harundines creſcunt, vel conſitæ ſunt.

¶In finem pro his qui commutabuntur, Pſalmus ipſi Dauid. LXVIII.

Limus.] Genus veſtis ab vmbilico ad pedes. Vergili. Velati limo, & verbena tempora vincti. Et limus, cænum eſt illud mollius, a, um, quod ab aquis deferri ſolet. Hinc limoſus, à quo illimis, & hoc illime penulti. produ. id eſt, defecatum, ſyncerũ, ſine limo. Sed limus tranſuerſus, obliquus, obtortus, vt limis ocellis inſpicere.

Raucus.] Qui nimio clamore, vel alia cauſſa vocem habet obtuſam. Hinc rauceo, es, rauceſco, raucitas, raucedo, & rauis, vt clamat vſque ad rauim, quem lupi videre priorem. Vergilius.

Zelus.] Modo inuidiam, modo amorem, modo æmulationem notat. Zelotes, zelotypus, pa, zelotypia.

Cilicium.] Veſtis eſt ex villis hircorum, atq; caprarum contexta, à Cilicibus. Hinc cilicinus, a, um, penult. cor. vt veſtis cilicina.

Improperium.] Ab impropero, criminis exprobatio eſt.

Menſa eorum, &c.] εἰς παγίδα, in laqueum. Hinc muſcipulam dixit, quæ tenditur ad captandos mures.

Scan-

Scandalum.] Offendiculum eſt. Hinc ſcandalizo, alteri ſcandali occaſionem ſeu anſam præbeo.

Incuruo.] Eſt eiuſdem cum ſimplici ſignificantiæ, hoc eſt, flecto, deorſum aſpicio, capite deflexo inclino. Hinc incuruatio, & incuruatus, a, um.

Reptile.] Quicqd repit, vt vermes, &c.

¶In finem Pſalmus Dauid in rememoratione, eo quod ſaluum fecit eum dominus. LXIX.

Euge, euge.] Interiectio eſt aſſentientis, quaſi ſpõte ſua congratulantis. Di. Hierony. interpretatur bene, bene. Hic tamen videtur vox irridentium.

Moror.] Significat expecto. Plautus: Nihil moror iſtas magnas dotes dapſiles, hoc eſt, nihil curo, non expecto. Et morari eſt detinere, retardare. Quintilianus: Quid me adhuc pater retines? quid moraris abeũtem? Plaut. Nihil ego te moror. Itẽ morari, manere. Item hærere, dubitare. Hinc mora, & morula dimi. Morari vero prima producta à μωρός. i. ſtultus, ſignificat inſanire. Suetonius ſcribit ſolitum eſſe dicere Neronẽ, de ſiſſe Claudiũ inter hoĩes morari. i. inſanire.

¶Pſalmus Dauid filiorum Ionadab, & priorum captiuorum. LXX.

Literatura.] Ars q̃ de literis tractat, vt eſt Grammatica. Auguſtinus libro viij. Confeſſ. Imperatoris Iuliani temporibus lege data prohibiti ſunt Chriſtiani docere literaturam & Oratoriam. A litera, quę Græcis gramma dicitur. Hinc literatores, & literarius, a, um.

Prodigium.] Quaſi porro dictum, q̃d aliquid futurum eſſe portendat. Hinc prodigioſus, a, um, quod prodigium facit. Prodigialis, & hoc le, quod illud procurat, & prodigiator, qui ex eo futura prænunciat. Item prodigioſe aduerbium.

Elongo.] Eſt longe facio, remoueo. Aliquando protraho, differo. Plinius: Quo maxime tempore dies elongantur. A quo paſſiuum elõgor: hic habetur elongeris pe. pro. in futu. Hinc elongatio, & elongatus, a, um.

Senium.] Senectus, ſenecta. ſenitudo, & ſenitas, in eodem ſenſu accipiūtur pro ſenum ætate. Sed nõ dicitur ſenecta ætas, ſed ætas ſenecta. Nam ſenectus nomen eſt verbale, vt vocant. Saluſtius libro iiij. ſenectum corpus dixit. Diſtichon M. Iacobi Horlini: Depereunt celeri iuuenilia tempora lapſu, Nec quicquàm ſenium fert niſi triſte queri, id eſt, triſtes querelas.

¶In Salomonem. Pſalmus LXXI.

Mons.] Terræ tumor altiſſimus, & omne quod eminet, mons dicitur. Vergi. Præruptus aquæ mons. Sumitur quãdoque pro ſaxo, & e diuerſo. Hinc ſeptimõtium, locus habens ſeptem mõtes. Diminu. eius monticulus & monticellus. Hinc montanus, vt montani imbres, nebulæ, montoſus, a, um, vbi multi ſunt montes.

Collis.] Minor mons, vt Roma ſepticollis dicitur. Hinc colliculus diminut.

Calumniator.] Qui calumniam facit, hoc eſt, qui falſum crimen obijcit: Græci Sycophantam appellant, & Sycophantiam, calumniam. Hinc calumniatorius, a, um.

Vellus.] Lana ex ouibus detonſa, alij vellera, alij velamina vocant, eyn fluſs, oder ſchuper vvollen.

Stillicidium.] Quaſi ſtillarum cadiũ, q̃d ſtillatim cadat, vbi e tectis guttulæ fluũt.

Aethiops.] Qui ex Aethiopia eſt, hic & Aethiopicus dicitur, & Aethiopus ſecundum Seruium. Hebraice Chus dicitur filius Chã. Hinc Aethiopiſſa, Aephiopicus, a, um.

Saba.] Ciuitas regia Aethiopiæ. Hinc Sabæus, a, um, vt thus Sabæum, Sabæi.

¶Defecerunt hymni Dauid, filij Ieſſe Pſalmus Aſaph. LXXII.

Pene.] Aduerbiũ, ſignificat fere, quaſi, ferme, propemodum.

Firmamentum.] Soliditas eſt & ſtabilimentum. Vnde cœlum firmamentum eſt, dictum à firmitate.

Affectus.] us, ſiue affectio. Quatuor ponuntur principes animi affectus, vt Cice. in Tuſc. quæſt. docet, duo iucundi, totidem triſtes, ex iucundis vnus ad p̃ſentes res ſpectat. Lætitia q̃ eſt opinio boni præſentis: alter ad futuras. Libido opinio boni futuri, quã per cupiditatem Auguſt. intelligi vult. Ex triſtibus triſtitia, opinio mali præſentis. Timor opinio venturi mali. Ex his quemadmodũ affectus cæteri proficiſcantur, nẽpe inuidentia, æmulatio, obtrectatio, miſericordia, angor, luctus, mœror, ærumna, dolor, lamentatio, ſolicitudo, moleſtia, afflictatio, deſperatio ex triſtitia. Tum pigritia, pudor, error, pauor, examinatio, cõturbatio, formido ex timore. Iam maleuolentia lætans malo alieno, delectatio, iactatio ex lætitia. Hinc ira, excandeſcentia, odium, inimicitia, diſcordia, indigentia, deſiderium ex cupiditate. Idẽ Cicero iiij. Tuſc. declarat. Hinc affectuoſus, a, um, & affectuoſe.

Natio.] Genus hominum, ait Feſtus, qui

qui non aliunde venerunt,ſed ibi nati ſunt. Hinc nationalis,le, vt Concilium nationale fuit ſuperioribus annis indictum, ſed minime ſeruatum.

Exiſtimo.] Puto, iudico, & quaſi ex æſtimatione ſtatuo atq; decerno. Hinc exiſtimatio,reputatio eſt,vt homo magnæ exiſtimationis. Paulus Iuriſconſultus: Exiſtimatio eſt dignitatis illæſæ ſtatus,legibus ac moribus comprobatus,&c.

Imago.] Proprie dicitur, cuius generatio eſt per imitationē. Vnde filius imago dicitur patris. Et pro quacunq; ſimilitudine ponitur. Aliqñ pro vagina. Verg. li. vij. Curuam ſeruans ſub imagine falcem. Hinc imaginoſus,a,um,& imaginarius,a,um. Imagino,as,& imaginor,aris,à quo imaginatio,et imaguncula. Imaginatus,a,um.

¶Intellectus Aſaph. LXXIII.

MAligno.] Et malignor,à malignus, is eſt, qui difficultatem ſui oſtendit, hoc eſt,qui aſper,difficilis, inuidus eſt. Hinc malignitas & maligne.

Solemnitas.] A ſolenne, per duplex nn,quod omnibus annis præſtari debet. Solennia,ſolennium. Hinc legendum in hymno ſolennibus,non ſolennijs. Licet Calepinus ſolennium ſolennij ponat. Sed nuſquã legitur: feſta quę ſingulis annis certo tempore fiunt. Hinc ſolenniter.

Aſcia.] Ab aſciendo, carpentariorũ inſtrumentum eſt. Huius diminu. eſt aſciola. Hinc aſcio,id eſt,aſcia cædo. Hoc verbo vſus eſt B. Auguſtinus ſuper Pſalm. doletur,aſcietur inquit,& deplanetur.

Draco.]Genus animalis venenoſi. Hinc dracunculus,dracæna,& dracōtium herba.

Ethan.]Locus vbi habitauit Sampſon, in ſpelunca Ethan iuxta torrrētem,& interpretatur fortis,rectius fortitudo. Præterea, Aethan & Aſaph cãtores fuerunt æneorũ cymbalorũ, Dauide rege ad arcã dñi. I. Para. xv. Vuglo Aethã,Iſraelita dicitur,& Latine, & Græce,vt in titulo Pſal. lxxxviij. ſed arbitror Ieſraelitã vocandũ à Iezrael oppido tribus Iuda in termino Iſachar inter Scythopolim & legionē, aut Eſraitam ab Eſrom q̃ eſt Aſſur in eadē tribu. Ex Hebręo Hiero. Ezraitam vertit,quomodocũq; nominetur. Iſraelitam non appellandum certum eſt, nemo enim patrio nomine ſic dicitur.

¶In finem ne corrumpas,Pſalmus cantici Aſaph LXXIIII.

COnfiteor.] Verbum commune, eſt ſimul, aut totum fateor, ſeu adfirmo. Hinc confeſſio, Eſt aũt confeſſio laudantis, ſeu gratias agentis. Eſt confeſſio gementis, quæ ad pœnitentiã pertinet, quã Græci exhomologeſin vocant. Delectũ inter cõfiteri, & profiteri, vide apud Cice. pro Manilio. Hoc ego nõ ſolũ confiteor,verum etiã profiteor. Hinc profiteri autorē, & profeſſio, vt: Sua quemque profeſſio monſtrat.

Columne.] Dictæ ſunt, quod culmina ſuſtineant. Hinc intercolumnium, quod eſt ſpacium inter columnas. Hinc columnæ Herculis,duæ perhibentur in Occidente, et in Gaditana inſula. A quo columnula, & columnella.

Merum.] Subſtantiuum, ponitur pro vino ſolo ſine aqua,& corripit primã. Hinc meribibulus. Item meracum vinum.

Exinanio.] Ab ex,& inanio,euacuo, attenuo,& ad nihilũ redigo. Hinc exinanitio.

Fex.] Excrementum,quod vnaquæque res facit. Vñ fœculentus,a,um,fecis plenus. Hinc viles homines, & abiectos aliquando dicimus fecem ciuitatis,non quod homines ſint ſordes,ſed quod vitam agunt ſordidã, & abiectam,putidamq;. Hinc fœculentus,a,um. Fœco,as,defœco,as,defœcatio,defœcatus,a,um,vt vinum defœcatum, & vinũ fœcatum. Hinc fœcutinus,a,um,pro fœculēto, obſoletum. Item fœciniæ vuæ apud Colu. quæ plus quàm cæteræ fecis adferunt.

¶In finem,in carminibus Pſalmus Aſaph,canticum ad Aſſyrios. LXXV.

IVdea.] Dicta à confeſſione,Iudæorum regio eſt, ſiue Iuda indeclinabile. A qua Iudaicus,a,um. Iuuenalis: Iudaicum ediſcũt. Iudaice aduerbium.

Iſrael.] Interpretatur vir vidēs deum, rectius princeps dei, quod nomen impoſitũ fuit Iacob patriarchæ,à quo Iſraelitæ penul. pro. qui prius Hebræi dicebantur. Hinc Iſraeliticus,a,um,& Iſraelitis pen. pro. tidis.

Ex tunc.] Videtur aduerbium tēporis, compoſitum ab ex & tunc,id eſt,ex eo tempore. In Græco habetur ἀπὸ τότε, id eſt, ex tunc,vt: Ex tunc ira tua. Ex tunc nõ dicitur Latine,pro ex illo tempore,inquit Pet. Cholinus, & Iohannes Friſius in Dictionario Latinogermanico.

Feſtus.] Potius de die dicitur, ſignificatque apud nos, feirtag. Idem feſtus dies. Sed feſtiuus,a,um,idē eſt quod lepidus,et iucũdus, vt oratio feſtiua, feſtiue aduerbium.

¶In finem pro Idythum Pſalmus Aſaph LXXVI.

REnuo.] Significat refuto, à nuo cõpoſitum, & ſcribitur vno n.

Anti-

Anticipo.] Antecapio, præuenio, vt eſt illud diſtichō (autor me penitus fugit). Strictior Aeoos præceſſerat aura iugales, Aeſtiuum ſuadens anticipare diem. Hinc anticipatio.

Scopo.] as, & ſcopo, is, ſignificat quēadmodum ſonat, verrere pauimentum ſcopis. Hinc ſcopa, ein beſem. Hinc adagium: Scopæ diſſolutæ, & ſcopas diſſoluere. In homines nihili, nulliusq́ prorſus conſilij. Cicero ſcopas dixit, pro eo quod eſt rem prorſus inutilem efficere. Vide Eraſ. in Chiliadi.

Rota.] A rotunditate, ſeu à ruendo, ruit enim facile in ſuos orbes. Rotæ etiam à Latinis dicuntur capræ, vt inquit Varro libro ſecundo de Re ruſtica. Huius diminutiuum eſt rotula, & ab eo rotella. Hinc roto, as, are, Græce trochos dicitur. Vnde Cato: Trocho lude, aleam fuge: à quo rotatus & rotundus, a, um. Rotunde aduerbium.

¶Intellectus Aſaph, Pſalm. LXXVII.

Parabola.] Græca dictio, cōparatio, vel ſimilitudo, dicitur. Hinc παραβολικῶς, id eſt, parabolice aduerbium.

Propoſitio.] Quæſtio habens aliquid quod diſputatione ſoluendum ſit, & à Græcis problema dicitur. Dialectici ita diffiniunt, quod ſit oratio verum, vel falſum ſignificans. Cicero libro ſecundo ad Herēnium aliter. Vide autorem.

Campo, Taneos.] Duæ dictiones ſunt diuiſę. Taneos genitiuus eſt Gręcus, nec ſcribitur cum h. Nam ſic legimus in Græco, ἐν πεδίῳ τάνεως, hoc eſt, in campo Taneos. Nā τάνις, nō Thamnis, vt Lyra ſcribit, metropolis eſt Aegypti, ſicut Eſaias & Ezechiel ſcribunt, Eſai. xix. & Ezech. xxx. quod ibi Moſes multa ſigna fecerit, q̄ in Exodo decribūtur. De hac vrbe Iacobus Faber Stapulenſis ſuper hunc Pſalmū carmine & verſu xv. ait Quæ mirata Tanis, mirata Aegyptia tellus, &c. Videto autorem.

Eremus.] Pen. prod. Latine deſertum dicitur. Hinc eremites. Eremiticus, a, um, & eremitanus ſine aſpiratione ſcribitur.

Manna.] Indeclinabile, & hoc māna, tis, & hæc manna, æ, panis fuit e cœlis filijs Iſrael in eremo pluens: ſubinde explicatum.

Africus.] Ab Africa regiōe, vt Aphricus ventus, qui ab Occidente flat cōtra Vulturnum.

Morus.] Arbor, morum fructus. Hæc prudētiſſima arborum dicitur, quod poſtrema omnium floreat, quia lædi ſeà frigore nō ſinit, Mora quoq́ in rubis ſunt, ſed multum ab ijs differentia. Columella libro tertio, De primo morum, &c.

Cynomyia.] Latine dicitur muſca canina, vt fuſius habes in Exodo, alias croton Græcis dicitur. Nōnulli ſcribunt cœnomyia, id eſt, omnimoda muſca.

Crapulor.] A Græco κραιπάλη, crapula dicitur, quaſi vertigo, ſeu lucta capitis. Liquet autem, inquit Galenus in v. Aphoriſmorum, omnem noxam ex vino fieri, atque caput concuti. Crapulari igitur eſt potu ſuperfluo ingurgitari, vt hoc loci videtur accipi. Et Lucæ xxi. Deo optimo maximoque auſpice videbimus.

De poſt fœtantes.] Græci ſic habent, ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων, Hebræi ita legunt: Et tulit eum de gregibus ouium ſequentem fœtas, quod Iacobus Stapulenſis carmine hoc modo propemodum proſecutus eſt, eo loci: Quem tulit e gregibus fœtas agnosq́ ſequentem, &c. hoc eſt, tulit eum de agris, vbi ibat poſt oues & agnos fœtantes, id eſt, habentes fœtus. Nam fœtans omnis generis, participium à fœto, as, quod eſt fœtum emitto. Hinc fœtans. i. parturiens, gignens, fœtumq́ emittens. Græca dictio hic poſita à verbo λοχεύομαι, venit, q̄d ſignificat fœto, patior dolores partus, pario, gigno, iaceo in lecto ob partum.

¶Pſalmus Aſaph LXXVIII.

Gens.] Id eſt, natio, gens enim modo nationem ſignificat. Verg. Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor. Modo familiam, vnde gentiles dicuntur, qui ex eadem familia ſunt. Gētilitium ſacerdotium, quod ad ius familię pertinet, & nunc vulgo ius patronatus appellatur. Hinc gentilis, & gentilitium & gentilitas.

Morticinum.] Exangue, corruptum, hoc eſt, per ſe mortuum, nō mactatum. Grę ci θνησιμαῖον vocant, id eſt, morticinium.

Pomorum cuſtodiam.] Græci vna voce compoſitum exprimunt, ὀπωροφυλάκιον, id eſt, cuſtodiam pomorum, ſeu fructuum. Oporotheca, locus vbi fructus autumnales ſeruantur. Hinc oporopolis, id eſt, venditrix pomorum, ficuum, fructuum, &c.

Iraſcor.] Iratus cum datiuo. Plautus: Noli amabo Amphytrio iraſci Soſiæ cauſſa mea. Hinc ſubiraſcor. Obiraſcor, contra iraſcor. Iratus, a, um, iracūdia. Iracūdus, a, um. Iracunde aduerbium. Iratior & iratiſſimus. Cicero. Antonio eſt fortaſſe iratior, qui illi fuerat iratiſſimus. Irate aduerbium.

Deſolor.] Penult. prod. contrariam ſuo ſimplici habet ſignificantiam. Inuenitur & deſo-

deſolo,as,à ſolo,quod terram ſolidam ſignificat, pro deſtruo, ſiue de ſoliditate deijcio. Vergilius: Vidimus ingentes, & deſolauimus agros. Hoc modo & hic capitur. Hinc deſolatus,a,um,& deſolatio. Deſolatorius, a,um,pro deſolante.

Innoteſco.] Ab innoteo,ſignificat notus fio. Lactãtius libro quinto: Deniq; à doctis huius ſæculi, qbus forte ſcripta eius innotuerunt, &c. Cyprianus vero in epiſtola ad presbyteros,pro notificare,id eſt,notum facere poſuit,bekant verdem,in kũdtſchafft kommen.

¶In finem pro his,qui commutabuntur,teſtimonium Aſaph,Pſalmus pro Aſſyrijs. LXXIX.

ARbuſta.] orum, arbores,in quibus extenduntur vites,vel arbores vitibus maritatæ, atq; vitiferæ, quæ in verſum diriguntur,hoc eſt,in ordinē. Hinc dicimus: Vitis arbuſtiua,& vimen arbuſtiuum. Item arbuſtiuum genus eſt vitiũ, quod arboribus applicatur,& in ſublime procedit, Theutoce blancken, vt in Alſatia, & partibus ſuperioribus: à quo arbuſto,as, id eſt, agrum arboribus conſero ad maritandas vites.

Palmes.] Sarmentum vitis, & aliarum arborum eſt,Theutonice,ein reebb. Vergilius: Turgent in palmite gemmæ. Pampinus idem,rebben gerten,rebſchoſs.

Propago.] Et propages,gis, pen. pro. vitis vetula & ſuppreſſa, vt ex vna plures fiant. Aliquando ſignificat genus: & ſic primam corr. Verg. Si Romana potẽs Itala virtute propago. Hinc propagatus,a,um,vt ples propagata. Propago,gas,pen. producta: vt propagare cõmeatum. Propagare imperium in annum. Propagare religionem, vitam,arbitria. Propagatio verbale, id eſt, ſoboles. Propagator verbale maſculini gene.

Vindemio.] A vindemia, eſt vina colligo,& vuas demo. Hinc vindemiator,cuius de ſyllabã corripitur metri cauſſa. Horatius in Ser. Vindemiator & inuictus,cui ſæpe viator. Ouidi. vero detraxit a, vt de ſyllabam produceret,&,vt omnia,ornatiſſime. Ait enim in Faſtis: At non effugiet vindemitor hoc quoq; cauſſam.

Aper.] Porcus ſylueſtre, ein vvild ſchvvein,oder beer. Hinc apria,iæ, virus ſuum deſtillatum. Marius Grapaldus. Aprinus,& aprugnus,a, um, vt caro aprina. Aprugnum callum,aprugni lumbi.

Depaſtus.] A depaſco. Et cũ accuſatiuo cõſtruitur. Verg. Florem depaſta ſalicti. In hac ſignificatiõe etiam ſumitur depaſcor deponens,vt arbor depaſta,&c.

Suffoſſus.] a,um,à ſuffodio.i. ſubterfoſſus,& cauatus. Hinc ſuffoſſi equi dicuntur,quos vulgo ceſpitatores, alij tolutarios vocant. Vergilius libro xi. Aeneidos: Suffoſſo reuolutus equo,vt ſuffodere equos, montem ſuffodere. Sacella ſuffoſſa.

¶In finem pro torcularibus,Pſalmus ipſi Aſaph,quinta Sabbati LXXX.

BUccino.] Eſt buccina cano. Hinc buccinator à vocis ſimilitudine,& pro laudatore transferri ſolet. Cicero: Quare quod polliceris te buccinatorem fore. Buccinum neutri generis, idem quod buccina. Buccinum etiam eſt concha.

Neomenia.] æ,initium menſis & initiũ nouæ lunæ ſignificat: ſed hæc apud Hebræos coincidunt, nam menſibus vtuntur lunaribus, quia à coniunctione lunæ initium habent, ἀπό τοῦ νέου καὶ μηνός, id eſt, à nouo, & menſe. Significat etiã mene,lunam, ex quo ſi componi intelligatur,nouam lunã ſignificabit,ſeu nouilunium.

Inſignis.] Et hoc ne, proprie dicitur excellens, q in aliquibus cernitur eſſe ſignis quibus noſcitur,vel noſci poteſt. Vergi. Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo. Donatus: Inſigne aliquod magnum, & nobile facinus dixit. Ad virtutem. Vergi. Inſignem pietate virum. Aliquando ad vitium. Et latrões inſignes vocamus. Et inſignia ſcelera à Tacito dicuntur. Ab eo fit inſignitas, pro claritate,inſigniter, clare, ſumme: inſignia, orum,inſignio,is,inſignite pe. producta aduerbium ſignificat cum notæ indicio.

κόφινος, Cophinus.] Penultima cor. corbis eſt. Iuuenalis: Cum dedit ille locum cophino fœnoq; relicto,eyn korb.

¶Pſalmus Aſaph LXXXI.

SYnagoga.] Secũdum Græcam etymon ſignificat congregationem, contractionem. Et pro re & loco capitur.

Facies.] Eſt ipſa ſpecies vultus. Sumitur tamen pro totius corporis forma & habitudine. Vt facies tua computat annos, ait Iuuenalis. Item quidam: O ſalue facies mihi dilectiſſima ſalue. Quandoq; etiã pro ſpecie dicitur. Vergilius: Quæ ſcelerum facies,o virgo effare. Antiqui, vt adſerit Aulus Gellius, declinabant, hæc facies, huius facies, vel facij,pro faciei.

Fundamen,& fundamentum.] Vtroq; modo dicitur,pro eo, ſuper quod quid fundatur,à fundo,as,vt fundare mœnia. Iacere fundamẽtum. Vnicum compoſitũ eſt effundare,ex fundamento eruere.

¶Can-

¶Canticum Pſalmus Aſaph
LXXXII.

COmpeſcor.] Paſſiuum à compeſco, quod eſt coerceo, & quaſi inter paſcua contineo, nec vagari permitto, hoc eſt, retrahor, coerceor.

Effero.] Significat extra fero. Vergilius: Men efferre pedem genitor? Interdũ eſt prouehere, exaltare. Vergil. Extulit hæc Decios, Marios, magnosq́; Camillos. Aliquando laudare, vt efferre laudibus. Nonnunquã proferre. Interim eleuare, minuere, hoc eſt, euacuare. Cicero libro ſecundo de Oratore. Vnde elatio, elatus, a, um.

Idumea.] Dupliciter interpretatur, aut ſanguinea, aut terrena. Videte ergo qui pugnant aduerſus ſanctos.

Iſmaelitę.] Interpretantur obedientes ſibi. Hoc eſt, quodcunque cor habuerit mala cogitata, ſtatim factitant. Nos autem non debemus ſequi cogitationem noſtram, nec dici Iſmaelitæ, ſed Iſmael, hoc eſt, obedientes deo.

Moab.] Ex patre interpretatur, hoc eſt, recedentes à deo patre. Hinc Moabitæ.

Agareni.] Proſelyti, id eſt, aduenæ. Qui cum deberent eſſe habitatores dei, proſelyti facti ſunt, id eſt, aduenæ.

Gebal.] Interpretatur vallis vana. Ge dicitur vallis, Bal vero ſonat vana.

Ammon.] Sonat populus turbidus, vel verius populus eius, hoc eſt, qui confidunt in multitudine, & non in ſimplicitate. Hinc Ammonitæ dicti.

Amalek.] Interpretatur lingẽs terram, rectius populus lambẽs. Hinc Amalechites.

Alienigene.] Vbi dicitur alienigenæ, in Hebræo habetur Philiſtijm: Græce allophyli. Philiſtijm vero interpretantur cadentes potione, hoc eſt, qui inebriati ſunt de calice diaboli, & inebriati ceciderunt.

Tyrus.] Lingua Hebræa dicitur Zor, quod interpretatur tribulatio & anguſtia.

Aſſur.] Nabuchodonoſor aduerſarius dei, hoc eſt, diabolus, & interpretatur beatus. Geneſis decimo, vnde dicti ſunt Aſſyrij.

Loth.] Interpretatur declinans, filijs Loth, id eſt, dæmonibus inuolutus dicitur.

Madian.] Legimus in Iudicum libro. Iſte eſt Madian, quem expugnauit Gedeon, alio nomine Hierobaal, Iabin, & Siſara, iſti ſunt quos expugnauit Debbora & Barach. Iſti tres facti ſunt ficuti ſtercus terræ. Madian interpretatur iudicium. Siſara equi viſio. Iabin, ſonat intellectum. Gedeon, conterens, Debbora, apis, Barach, fulgur, coruſcatio dicitur.

Ciſon.] Torrens mediam planiciem diuidit, & alluit oppidum Naim, & interpretatur lætificans eos.

Endor.] Fons eſt, vnde ciuitas creditur dicta Endor, & dicitur fons generationis, vel oculus.

Oreb, Zeb, Zebee, & Salmana.] Legimus in hiſtoria Iudicum capite ſexto & ſeptimo, quoniam Gedeon pro populo dei pugnans, hos quatuor reges vicerit, & interfecerit eos. Videte quales ſunt reges Madianitarum. Oreb interpretatur foramẽ. Verius coruus ſuauis, fideiuſſor, rectius vmbra prohibita. Zeb lupus. Zebee hoſtia. Et Salmana perfecti in malitia.

¶In finem pro torcularibus filijs Chore Pſalmus LXXXIII.

PAſſer.] Auicula à patiẽdo dicta, quod morbum comitialẽ ſæpe patiatur. Eſt & nomen piſcis, alias pecten, ein platteis, oder ſcholl, & loci. Martialis: Non mollis ſi nueſſa, feruidiq́; fluctus paſſeris, aut ſuperbus anxur. Hinc paſſerculus diminutiuum. Adagium: Paſſere ſalacior, in libidinoſos. Paſſer ſolitarius, auis aliquanto grãdior paſſere. Paſſer marinus, alia auis.

Turtur.] Pro aue tam maſ. quàm fœminini generis. Pro piſce generis maſculini, q alio nomine paſtinaca, & Trygon dicitur à Græcis, venenum habet in cauda præſentiſſimum. Hinc adagium: Turture loquacior.

Deficio.] Significat deeſſe, & non ſufficere. Hinc defectio, & defectus pro priuatione deducitur. Inuenitur etiam cum accuſatiuo pro derelinquo, vt: Prudentia nunquàm deficit Oratorem, ait Cicero.

Abs.] Præpoſitio, tã in appoſitione, q̃ in compoſitione iungitur, vt abs te, id eſt, ſine te, vel à te, vt abs te nemo ſciat, quod tacitum velis. Tu qui frena tibi ponere non potes. Quo ſperas modo ſtulte Abs quouis fieri tibi. Aſchlepiadæum Choriambicũ carmen eſt M. Iacobi Horlini.

¶In finem filijs Chore
Pſalmus LXXXIIII.

MItigo.] Placo, quaſi mitem ago. Et mitigare, maturare eſt. Huius compoſitum commitigo. Hinc mitis, i. manſuetus, & mititas & mitigatio. Hinc dicimus mitia poma. Mitia animalia, immitis, te. Miteſco, is, vt fluctus miteſcunt. Poma miteſcunt. Mitifico, as, commitigo, vt caput tibi commitigabit cum ſandalio.

Captiuitas.] A captiuo, ipſa detentio eſt,

eſt, Græce ἀιχμαλωσία & echmalotos captiuus, a, um, &c. infinita tranſeo, à capio.

Quoniam.] Coniunctio cauſalis, vt: quoniã prodeſt legere. Poteſt etiã eſſe ſubcontinuatiua, vt quoniam ambulat mouetur. Interdum autore Feſto ſignificat poſtq̃. Hinc quoniamquidem, dan, darum, das.

¶Oratio Dauid. LXXXV.

PAuper.] Inops, egenus, miſer, differunt. Pauper gene. communis, vel ſecũdum aliquos omnis: à paruo lare, vel vt inquit Varro, à parua pecunia. Apud veteres etiã paupera. Plautus: Paupera hæc res eſt. Hinc pauperculus, la, & paupertas, & paupertatula. Martial. Sẽper eris pauper, ſi pauper es Aemiliane. Dantur opes nullis, nunc niſi diuitibus. Inops, ſine ope, auxiliove. Vñ inopem animi & mentis dicimus. Auſonius ad auaros: Non eſt diues opum, diues nec pauper inopſque. Infelix alio nec magis alter eget. Diues eget gẽmis, Cereali munere pauper. Cumq́; egeant ambo, pauper egens minus eſt. Egenus pe. pro. q aliqd habet, & aliq̃ indiget. Hinc egeſtoſus, a, um, & egeſtas. Miſer, flebilis, calamitoſus. Non malus eſt fului multum qui poſſidet æris. Qui male diuitijs vtitur, ille malus. Nõ miſer eſt fului paulum qui poſſidet æris. Sed quem paupertas deijcit, ille miſer. Autor M. Iacobus Hor.

Synagoga.] Pen. prod. Latine congregatio vel contractio. Et pro re, proque loco capitur.

¶Pſalmus cantici filijs Chore LXXXVI.

GLorioſus.] a, um, gloria plenus, vt glorioſus homo, glorioſus dies, triumphus. Interdum tamen affectionem ſignificat, & in malum, vt Thraſo miles glorioſus apud Terentium, id eſt, iactanticulus, vt milite glorioſior atq; Thraſone, adagium eſt. Hinc glorioſulus diminutiuum. Inglorius, vt: Noli quærere gloriam, & non dolebis cũ inglorius fueris.

Raab.] Vel Rachab, hoſpita exploratorum Ioſue ſecundo, & interpretatur dupliciter iuxta Anagogen, aut latitudo, aut ſuperbia. Scribitur & Rachάb.

Babylon.] Metropolis Chaldæorum, & interpretatur confuſio. Hinc Babylonicus & Babylonius, a, um.

Nunquid Siõ dicet homo.] Mater Sion dicet homo. In noſtris libris legimus: Nunquid Sion dicet homo? Ex Hebraica veritate vertit Hieronymus, ad Sion autem dicetur vir, ex Lxx. vero mater Sion dicet. Nam ſic eſt Græce μήτηρ σιὼν ἐρεῖ ἄνθρωπος, ſed mẽdoſe, vt idem in Pſalmum hunc lxxxvi. declarat. Septuaginta enim ſic ſcripſerant μήτι σιὼν, quid eſt? quam lectionem ſpreuerunt multi non intelligentes & addiderunt, dixeruntque μήτηρ σιὼν, & hoc propterea, quoniam ſequitur, & homo natus eſt in ea.

¶Canticum Pſalmi filijs Chore in finem pro Mahalath ad reſpondendũ intellectus Heman Iſraelitæ. LXXXVII.

SEpulchrum.] Locus in quo corpus, oſſaq́; hominis ſepulta ſunt, quaſi ſeorſum à pulchro, vt inquit Seruius: ſecundum Donatum, ſine re pulchra. Hinc ſepulchralis, & hoc le, quod ad ſepulchrum pertinet. Titulus eſt apud Iuriſcõſultos, de religioſis, & ſumptibus funerum. Porro ſepulchrorũ vetuſtiſſima fuit religio, ne quis violaret, deijceret, frangeret, quæ lex non modo in duodecim tabulis fuit, & in Solonianis, ſed etiam in antiquiſſimis Numæ ac Latinorũ, Græcorumq́;, quæ nõ tam ad ius ciuile profanum, q̃ ad ſacra, religioneſq́; pertinere videbatur, quod ſepulchra velut templa quædam eſſe deorum manium exiſtimarentur. Ideoq́; inſcribebatur in eis D. M. S. id eſt, Dijs manibus ſacrum, & quæ illis celebrarẽtur ſacra necya ſunt dicta. Cicero ij. de Leg. Hactenus Lodouicus Viues.

Langueo.] Deficio, infirmus ſum, diſſoluor. Interdum eſt, timidum eſſe. Aliquando otioſum eſſe. Hinc langueſco, languidus, a, um, vt Martialis: Verus amor, ſyncera fides: non fictus amicus. Hæc fiunt nulla languidiora die. Langor & languor proprie eſt defectio virium, & ſucci naturalis. Hinc languere dicimus herbas, dum incipiunt areſcere. Hoc loco facere non poſſum, quin corrigam locum illum corruptum, in hymno laudis dominicę: Ecce iam noctis, &c. Vt deus noſter miſeratus omnem Pellat angorẽ, tribuat ſalutem, &c. Sapphicum eſt carmen, habens in primo trocheũ, in ſecundo ſpondeum. Iam languorem non poteſt ſtare ratione poſitionis, videlicet in dictione, vel verbo, pellat, poſt a, ſequitur t & l, ſic t non poteſt corripi, quod breuiari neceſſum eſt. Ideo angorem ponendum, quod verius quadrat ſententiæ. Si mihi diffidis lector, fide Iodoco Clichtophæo in Elucidario Eccleſiaſtico.

¶Intellectus Aethan Iſraelitæ. LXXXVIII.

Tha-

Thabor,& Hermon.] Nomina montium ſunt alibi interpretata. Tamē hic repetam Laconice, hoc eſt, breuiter, & veluti per tranſennam. Thabor veniens lumen, vel veniat lux dicitur. Hermon vel Hermonium, anathema interpretatur.

Aſſumptio.] Eſt acceptio, ab aſſumo, is, quod modo accipio ſignificat. Cice. Neq; id onus inuitus aſſumpſit. Modo nimiū tribuo. Idem: Si id mihi adſumo, videor id mihi meo iure quodam vēdicare. Hinc aſſumptus,a,um. Et aſſumptiuus,a,um, pen. prod. verbale, quod aſſumit, vt pars aſſumptiua.

Concido.] Pe. pro. eſt ſimul, vel minutatim cædo. Etiā frangere eſt. Hinc cōciſa oratio & cōciſus ſonus. Cōciſæ ſentētiæ. Cōciſum & laceratum. Cōciſe aduerb. conciſio.

Propbano.] Per ph, vel f, hoc eſt, ex ſacro humanis vſibus promiſcuum facio. Vnde profanatum templum dicimus, profanatio, profanus,a,um. Sacrum & profanū contraria, profanus vſus. Conſecratus an profanus locus. Profanū facere. Profanus, laicus,

Chriſtus.] Latine vnctus. Chriſma vnctio dicitur.

¶Oratio Moſi hominis dei. LXXXIX.

Refugium.] Eſt tutiſſimum aſylum, à refugio, is, quod quandoque pro confugere capitur. Hinc refuga commun. ge. & refugus,a,um, vt cuſtodiæ refuga. Ad vrbē refugere. A mari refugere, refugit Romā, tela refugere. Iudicē refugere non deberet. Refugere à dicendo, admonendo. Refugere & reformidare, &c.

Meditor.] aris, hoc eſt, animo verſo, & cogito. Interdum eſt cogitādo inuenire. Aliquando exercere. Hinc meditatio, & meditatorius,a,um. Meditatus in paſſiua ſignificatione reperitur. Terentius: Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda. Meditate aduerbium. Meditatiuum verbum ficta voce appellāt, quod ſenſum quendam meditādi videtur habere.

Potentatus.] Eſt idem quod poteſtas. Si in potentatibus octoginta anni. Quem enim inuenias octogenarium eſſe ſanum? Dicit & Græcum prouerbium: Ipſa ſenectus morbus eſt. Si vis adſcribam Græca ex Comœdia Apollodori verba. τὸ γῆρας ἐσὶν αὐτὸ νόσημα, id eſt: Ipſa ſenectus morbus eſt. Terentius eo vtitur eiſdem verbis in Phormione. Nam in ſenibus vt abſit morbus, ipſa ſenecta per ſe mala valetudo eſt. Hinc freques Homericum: Moleſta ſenectus. Vergilius: Subeunt morbi triſtisq; ſenectus. Reliquas Poetarum autoritates tranſeo. Vbi ſunt mille anni? In ſepuaginta annis cōtracti ſumus. Si autem multum octoginta. Si autem plus vixerimus, iam non eſt vita, ſed mors. Hinc: Bis pueri ſenes.

Corripior.] A corripio, paſſiuum eſt, id eſt, reprehendor, corrigor, emendor, caſtigor. Hinc correptus & correptio.

¶Pſalmus XC.

Nonageſimum Pſalmum legens (ait diuus Hieronymus ad Marcellam) in eo loco quo ſcribitur: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione dei cœli cōmorabitur: dixerā apud Hebræos, pro deo cœli eſſe poſitum Saddai quod Aquila interpretatur ἄλκιμον, quod nos robuſtum & ſufficientem ad omnia perpetrāda accipere poſſumus: vnumque eſſe de decem nominibus, quibus apud Hebr. deus vocatur. Ilico ſtudioſiſſime poſtulaſti, vt tibi vniuerſa nomina cū ſua interpretatione dirigerem. Faciam quod petiſti. Primum nomen dei eſt El, : q̄d Lxx. θεὸν, id eſt deū, Aquila ἐτυμολογίαν eius exprimens ἰσχυρὸν, id eſt, fortem interpretatur. Deinde Eloim ,& Eloe , q̄d & ipſum deus dicitur. Quartum Sabaoth ,quod Lxx. virtutum, Aquila exercituum tranſtulerunt. Quintum Elion , quod nos excelſum dicimus. Sextum Eſer, Eheie ,quod in Exodo legitur. Qui eſt, miſit me. Septimum Adonai , quem nos dominū generaliter appellamus. Octauum Ia ,quod in deo tantum ponitur: & in alleluia extrema quoq; ſyllaba ſonat. Nonum τετραγράμματον, quod ἀνεκφώνητον, id eſt, ineffabile putauerunt, quod his literis ſcribitur, Iod ,He ,Vau ,He , quod quidam non intelligentes propter elementorum ſimilitudinem, cum in Græcis libris repererint legere conſueuerunt. Decimum quod ſuperius dictum eſt Saddai, & in Ezechiele interpretatū ponitur. Vide vi, caput. Scire autē debemus, quod Eloim cōmunis numeri ſit, quod & vnus deus ſic vocetur & pluresad quam ſimilitudinem cœlum quoque appellatur & cœli, id eſt, Samaum .Vnde & ſæpe interpretes variant, cuius rei exemplum nos in lingua noſtra habere poſſumus, Athenas, Thebas, Solonas. Hæc ille.

Mille.] Subſtantiuum & neutri gen. inflectiturque hoc mille, huius mille, hęc milia, horum milium, vt mille nummū, mille hominum, Græci χιλιάσ, mille vocāt. Aliquando mille adiectiuum eſt, tunc dicimus mille homines, mille propugnacula. Dictum alias latius.

Flagellum.] Diminutiuum à flagro, hoc eſt, ſumma arborũ pars, & virga, quod caro eo percuſſa conflagret: Græcis μάστιξ dicitur. Videtur hoc loco capi pro peccato, & flagitio.

Aſpis.] Serpentis genus veneno ſiſſimi, oua gignẽtis. Aſpis à vipera, ſcilicet læditur, &c. Aſpidis morſus vel telum, prouerbia.

Baſiliſcus.] Genus ſerpentis, quod in capite albam habeat maculam inſtar diadematis. Vel quod reliqua ſerpentium genera eius virus fugiãt. Hunc regulum vocant. Plinius libro octauo. Genera ſerpentum alias enumeraui ex Lingua Eraſmi.

Pſalmus cantici in die Sabbati XCI.

Decachordum.] Inſtrumentum muſicum, decem chordas, ſeu fides habens.

Factura.] Compoſitio rei quam facimus, hic pro creatura videtur accipi, à facio.

Unicornis.] Generis maſculini, ſiue vnicornius, & vnicornium flecti poteſt: animal eſt, vnum in fronte cornu oblongũ gerens. Græcis monoceros, ſeu rhinoceros, quod idem eſſe diuus Hieronymus aſſerit.

Uber.] Secundum Apuleium cum h, ab ὕω, id eſt, pluo. Alĳ magis ab humeo: hoc eſt, fertilis. Generis communis, vel omnis, pro abundanti & fœcundo. Hinc adagium: Vbi vber, ibi tuber: vbi mel, vbi fel. Vber vero neutro genere mamma eſt. Vergilius: Binos alit vbere fœtus. A quo vbertas, & vbero, as, vberem & fœcundum facio, vbertus & vbertim, id eſt, affatim.

Laus cantici Dauid in die ante Sabbatum, quando fundata eſt terra. XCII.

Regno.] as, ſignificat regnum poſſideo, ſeu rego. Priſcianus: Rex ſolum quod à regendo naſcitur, peperit ex ſe aliud verbum regno. Cicero libro tertio Officiorum: Nam ſi violandũ eſt ius, regnandi gratia violandum eſt. Hinc fit conregno, as. Et regnum dicitur regio, quæ à rege poſſidetur. Hinc regiuncula, regionarius, regimen.

Decor.] oris, penultima producta, quædam pulchritudo, & venuſtas. Vergilius: Et Doricli coniunx diuini ſigna decoris. Sed decus, decoris, penultima correpta generis neutri, honorificẽtia ex rebus geſtis eſt. Vergilius: Oblitus decoriſq; ſui ſociumque ſalutis. Contrarium dedecus, ignominia eſt.

Firmo.] Stabilio, fortifico. Supereſt, ait Lactantius, vt verba factis firmentur. Compoſita, adfirmo, cõfirmo, obfirmo, refirmo. Hinc firmus, a, um, firmitas, firmitudo idẽ. Firme, firmiter aduerbium.

Nimis, & nimium.] Nomen, loco aduerbĳ augendi, ſignificatque plus ſatis. Terentius: Ne quid nimis, Græci μηδὲν ἄγαν dicunt, hoc eſt, omnium modus optimus, ait Phocylides. Eſt modus in rebus, &c. Dimidium plus toto. De mediocritate ex Græco eleganter Thomas Morus diſtichon trãſtulit. Ingratum eſt quicquid nimiũ eſt, ſic ſemper amarum eſt, Vt verbum vetus eſt, mel quoque ſi nimium eſt. Idem de eadem rurſus ex Græco vertit. Agros ego haud porrectiores appeto. Non auream aut Gygis beatitudinem. Quæ ſit ſatis ſibi vita, ſat eadẽ eſt mihi. Illud nihil nimis, nimis mihi placet.

Pſalmus Dauid quarta Sabbati XCIII.

Vltio.] Ab vlciſcor, vindicta eſt. Hinc vltor, vindex, & vltrix, vt vltrix flãma.

Effor.] Compoſitum à for, faris, hoc eſt, eloquor, exprimo. Effabuntur, id eſt, eloquẽtur. Effata, ſpruch, gelerte vvort.

Uexo.] Agito, moleſto, perturbo. Iuuenalis: Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas. Hinc vexatio. Compoſita, deuexo valde vexo: diuexo varie vaxo.

Quoaduſq;.] Significat quantum, vel quouſque. Actius Labeo: Nihil te impedio, quoaduſque rem peragas, id eſt, donec. Hebraica veritas habet: Quoniam ad iuſtitiam reuertetur iudiciũ. Septuaginta ἕως οὗ ἐπιστρέψει δικαιοσύνη εἰς κρίσιν, id eſt, quoaduſque iuſtitia conuertatur in iudicium. De conſummatione ſæculi intelligitur, de quo eſt id quod ſequitur in Auguſtino libro primo de Ciuitate dei capite primo. Victoria vltima & pace perfecta, &c. Pugnat hic eccleſia quotidie, & vincit quotidie. Sed finis vnius belli gradus eſt alterius. Tunc erit ei vltima & perfecta victoria, quũ tota in cœlos trãſlata in regno erit pacis pacifici regis Chriſti Ieſu. Aliter Stapulẽſis. Beatus, inquit, ille, quia non reĳciet dominus, qui ita docuerit populum ſuum: & domum Iſrael non deſeret, quouſq; diuinum conſilium executioni demandabitur, quouſq; Chriſtus de cœlo deſcenderit, & ei adhæſerint vniuerſi qui recta erunt mente, vel omnes qui recto ſunt corde. Hactenus ille.

Capto.] Frequentatiuum à capio. A quo aliud captito, licet non ſit frequenter capere, ſed blanditĳs, illecebriſque aliquid venari, vt hic obſequendo captat auram popularem. Martialis: Capto tuam pudet heu, ſed capto maxime cœnam. Hinc captator, & ca-

& captatio,calliditas,inſidiæ,fraus.Innume
ra inde.Captus,a,um.Itẽ: captus,us, captio
verbale.Captiuncula,captioſus,a,um,capti-
oſe aduerbium. Captura,æ, idem quod ca-
ptio,captatorius,a,um,&c.

¶Laus cantici ipſi Dauid
XCIIII.

PReoccupo.] Hoc eſt,præuenio, ante-
capio,vel ante poſſideo. Hinc præoccu-
patio, ſchema rhetoricum eſt, cum aliquid
nos reticere dicimus,& tamen tacitũ intelli
gitur.A Græcis Apoſiopeſis vocatur,id eſt,
reticentia figura,cum partem ſilemus orati-
onis,vt: Quos ego. Lyra vocitat decurtatũ
modum.Hinc dicimus: præoccupare partes
alterius.Præoccupare,ferre legem.

Siccus.] a,um,per duplex cc, quod eſt
aridũ, & ſine humore. Per tranſlationẽ pro
exercito quaſi nimio labore exhauſto poni-
tur.Plautus: Siccum,frugi,continentem, a-
mãtem vxoris maxume.Hinc ſiccitas,& ſic-
citudo.Sicco & ſicceſco.Hinc ſiccoculus no
men à Plauto fictum, ſiccos oculos habens.
Siccaneus,a,um,adiectiuum, cui cõtrarium
eſt irriguum & humidum.

Iuſtitia conuertatur in iudicium.] He-
braica veritas habet. Quoniam in iuſtitiam
conuertetur iudicium,Pſalmo xciiij.De con
ſummatiõe intelligitur, de quo eſt id quod
ſequitur.Victoria vltima.Pugnat hic eccle-
ſia quotidie,& vincit quotidie.Sed finis vni
us belli eſt gradus alterius.Tunc erit ei vlti-
ma victoria,& perfecta,quum tota in cœlos
tranſlata in regno erit pacis pacifici regis
Chriſti Ieſu.Hactenus Viues in cõmentarijs
de Ciuitate dei capite primo.

Hodie.] Aduerbium temporis corri-
pit primam & ſecundam.Ouidius: Qui non
eſt hodie, cras minus aptus erit. Hic facere
non poſſum quin emendem vnum, aut al-
terum locum in hymno.Iſte confeſſor,&c.
Hoc die lætus meruit ſuperna Scandere cœ-
li.Sic eſt legendum, ratione pedum. Nam
primus eſt Trochæus,id eſt,prima longa,&
breui conſtans. Ita & in dictione ſuperna,
quæ primam corripit, ſecreta ſtare non po-
teſt,& ſententia concinnior eſt. Vide Iodo-
cum Clichtophæum in ſuo Elucidario Ec-
cleſiaſtico.

Si.] Coniunctio varie ſumitur: hoc lo-
co pro nõ.Si,id eſt,nõ.Alibi fuſiſſime,& At-
tice expoſita eſt. Vide Petrũ Cholinum. E-
go breuis ero.

¶Canticum Dauid,quando domus
ædificabatur poſt captiuitatem.
XCV.

MIrabilia.] Dicuntur admiratione
digna, vt: mirabilibus exemplis, ait
Cicero libro tertio Offici. Hinc mirabilitas,
pro ſtupore ponitur. Idem eodem. Ergo &
hæc animi deſpicientia mirabilitatem ma-
gnam facit.Mirabilis,le,mirabiliter aduerb.

Demonium.] Apud Græcos meſum
eſt vocabulum,hoc eſt, medium,in bonum
& malum.Hoc loco in malo capitur.Dæmo
nes enim dicuntur à δαίμω quod Græcis o-
lim fuit ἐπίσαμαι καὶ γινώσκω, ſcio, & noui.
Inde δαίμων quaſi δαΐμων, vt inqt autor ma-
gni etymologici,πάντα ἐπισάμενος,καὶ γινώσ-
κων,omnia ſciens & noſcens.Ab eadem mẽ-
te Plato in Cratylo δαίμονες, quaſi δαήμονες
tradit à prudentia & peritia rerum, quem &
alij ſecuti ſunt,velut Capella, q ait: Hos om-
nes Græci δαίμονας dicunt ἀπὸ τοῦ δαήμο-
νας εἶναι,& Lactantius libro ſecundo dæmo
nes,inquit, Grammatici aiunt dictos, quaſi
δαήμονας, id eſt, peritos, ac rerum ſcios,qui
bus Chalcidius in Timæum Platonis ſuf-
fragatur. Hactenus Viues. Hinc prouerbiũ
Græcum in bono: Homo homini dæmoni-
um,id eſt, deus. A quo dæmoniacus & dæ-
monicus,a,um

Sanctimonia.] Sanctitas & ſanctitudo
eiuſdem ſignificati ſunt. Nemo,precor,ne-
mo venditet ſuam ſanctimoniam, vt ſanctu
lus appareat homihus, ne hypocriſios no-
ta inuratur.Nam gaudium hypocritæ vnius
puncti eſt.

¶Pſalmus ipſi Dauid,quando ter-
ra eius reſtituta eſt ei. XCVI.

INſula.] Terra eſt vndique aquis clauſa,
proprie autem marina eſt. Hinc peninſu-
la,quæ quaſi inſula eſt. Ab inſula,inſulanus,
a,um, inſulatus, quod eſt factum in inſula.
Inſularis & hoc re, inſularius. Hinc inſula-
nus Hyparchus,quem priorem vocant, do-
minus Iohãnes Chryſocomus vir cum pro
bus,pius,tum eruditus, mihi amantiſſimus
eſt. Iam iam, heus, mihi per mortem abla-
tus eſt.

Alluceo.] Ita fere omnes docti hoc
æuo ſcribunt huiuſmodi omnia compoſi-
ta,non alluceo,eſt ad aliquid, ſeu iuxta ali-
quid luceo.

Fluo.] Proprie decurro,à quo frequen-
tat.fluito.Hinc fluus,a,um,id eſt, fluens, à q̃
multa manant.Fluidus,fluor,fluxus, & flu-
xio.flueſcere.Confluo,is. Hinc Cõfluentia,
& Cõflua. Apud Cõfluentes hæc ſcripſi An
no 1542.

Sculptile.] Quod ſculptũ eſt, ſiue q̃d
ſculpitur,vt ſculptile ſimulacrum,ſculptilis

imago. A ſculpo, is, ſculptura.

¶ Pſamlus Dauid XCVII.

Saluo.] as, eſt ſaluum facio: Hinc ſaluus, a, um, quod eſt ſanum. Saluator, qui ſaluat: Grece ſoter dicitur. Item ſaluifico, idē quod ſaluo. Vnde ſalue, verbum ſalutantis, hoc eſt, ſis ſaluus. Neoterici fere omnes dicūt: ſeruare, ſeruator, & politius. Salue Græcis χαῖρε dicitur.

Ductile.] Quod facile ducitur, attenuaturque. Vnde æs ductile, & tuba ductilis, & ſcena ductilis.

Corneus.] a, um, à cornu poſſeſſiuum. Non eſt mihi cornea fibra, inquit Perſius, ſi recte memini.

Plaudo.] Eſt autē plaudere, alicui pro re bene geſta congratulari, lætitiamque oſtēdere. Hinc plauſus & plauſibile, plauſibiliter aduerbium.

¶ Pſalmus Dauid XCVIII.

Columna.] Dicta quod culmen ſuſtineat. Hinc intercolumnium. Itē columnę Herculis. Columella diminutiuum. Et proprium autoris, qui de Re ruſtica ſcripſit. Columnatus, a, um, calumnarium, columnatio. Apuleius: Vnderſetzung mit ſeulen. Colūna, regia ciuitas in Brutio. Columnus veteribus culmus.

Vlciſcor.] eris, vindico, & iniuriam nō impunitam relinquo. Hinc vltor, vltio, vltrix flamma. Dictum ſupra.

Adinuentiones.] Sunt ſtudia, conſilia, technæ, molitiones, & ſtrophæ, machinamētaque, quibus aliis imponimus. Expoſitum alibi Attice atque fuſiſſime, erfindung, in ſacris tantum legitur.

¶ Pſalmus in confeſſione XCIX.

Introire.] Compoſitum cum intro & eo, hoc eſt, intro ingredior, intro vado. Intro aduerbium, proximum eſt voce, & ſignificatione inter. Et ſicut inter, & intra ab in deſcendit: ſic intus & intro. Sed intus, in loco & de loco, intro ad locū ſignificat. Hinc introitus, us, non rei ſacræ tantū dicitur (quā miſſam vocamus, Græci liturgiā nominant) ſed cuiuſuis rei ingreſſus, vt in cauſſam introitus, defenſionis introitus. Aperto ſuſpiciōis introitu ad omnia intima iſtorū conſilia, ſine vllo errore peruenimus.

Letitia.] Eſt exultatio animi, gaudio efferuentiore, ob euētum rerū expertarum. Cice. Lætitia, opinio recens, boni præſentis, in quo efferri rectum videatur. Hinc lætitudo idem quod lætitia. Actius: Quanta in venando affectus eſt lætitudine. Lætor, gaudeo, læto, as, lætū facio, vel lætum reddo, actiua voce antiqui dixerunt. Lætus, a, um, læte aduerbium. Lætans participium. Lætifico, as, lætificus, a, um, vt lætificæ vites. Lætificor, aris, deponens. Lætiſcere, frolich vverden, obſolætū. Lætabilis, le, lætandus, a, um. Lætamen miſt. Sed letum, leti, id eſt, mors, ſine diphthongo, vt leto interire. Hinc letalis, le, letaliter aduerbium. Letifer, a, um, leta corpora, interempta. Ouidius: Inuſitatū.

Suauis.] Dictio diſſyllaba, non triſyllaba, vt Gotthici autumant, & pronunciāt. Eſt dulcis, à quo ſuauitas, & ſuauitudo, ſuauiloquentia. Plautus: Suauitudo mea. Contraria ſunt, inſuauis, inſuauitas, inſuauitudo. Aduerbia, ſuauiter, ſuaue, inſuauiter, inſuaue.

¶ Pſalmus ipſi Dauid C.

Cognoſco.] Ex con, & noſco. Et cognoſcere eſt, noſcere eos, qui prius incogniti erant, cum agnoſcere ſit olim notos. Verg. Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem. Interdum eſt diligenter conſiderare. Aliquando intelligere. Nonnūquàm approbare, laudare, placere, vt hoc loco. Interim concumbere. Vnde cognitor, oris. Cognobilis, e, qui cognoſcitur. Plinius: His ſolis cognobiles. Item apud Gellium pro cognito, & noto. Cognitus participium, vt alicui cognitus. Re cognita. Cognitio verbale.

Detraho.] Eſt obloquor. Hinc detractio, obloquutio, & detractor, id eſt, delator, obloquutor, obtrectator, verbale. Detrecto, as, frequent. vt detrectare militiā. Detrectatio verbale. Detrectator, vt detrectator laudum ſuarum.

Secreto.] Vel ſecrete, id eſt, clam, furtim. A ſecerno, vt ſecreto ab aliis. Secretius, vnderſcheidenlicher. Secreto narrare, & rogare. Filium ſecreto occidere.

Dirigo.] Ex di, & rego, ſignificat obliquum emendo, rectifico. Plaut. pro diſſidere ponit. Hinc directio, directum, & directe, directarii. Dictum eſt alias ex Vlpiano, qui dicantur.

¶ Oratio pauperis cum anxiaretur, & coram domino effunderet precem ſuam. Pſalmus CI.

Fumus.] Græce capnos dicitur: à fumo, as, id eſt, fumum educo, à quo fumoſus, a, um, fumo abundās: fumeus, a, um, ex fumo exiſtens. Infumibilum, per quod fumus & exit & erūpit. Hinc dimin. fumulus, Græce capniō. Ab hoc prouerbium, fumos vendere, apud Martialem, pro eo quod eſt

princi-

principum beneuolentiam, ficto commendationis officio, per occaſionem familiaritatis, precio vendere. Martialis ita habet: Vendere nec vanos circum palatia fumos. Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro. Vtinam his contingat, quemadmodum illi, qui fumo interiĳt, venditori, Præcone dicente. Fumo punitur qui vendidit fumū. Vide Chiliades Eraſmicas.

Cremium.] A cremo, as, eſt id, quod in frixorio, ſartagineque remanet poſt frixionem toſtum: Grȩci σφρύγιον vocant, Theutonice, ein grieb oder ſvvardt. In Hebræo habetur: Oſſa mea quaſi frixa contabuerunt, hoc eſt, velut res quæpiam concremata, vſtulata eſt, & exiccata. Cremium, Columel. dicit ruſticos nominare ſurculos aridos, & minutos, vbi alĳ legunt gremia. A cremo, as, crematio verbale, brannt. Cremor, oris, maſculini generis, dye dick brue, ſafft, &c.

Fenum.] Dictum eſt quod ſine cura fœnus præbeat, vel quod herbæ eædem manētes quotannis nouas pareāt, Theu. haevve. Cordum grumet. Hinc prouerbium: Fœnum gerit in cornu. In homines maledicos, ac feroces dicitur. Horatius: Fœnum habet in cornu, longe fuge: à bubus cornupetis, qui ſignabantur olim fœno in cornu, vt: Fingere qui non viſa poteſt, commiſſa tacere Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caueto, Horatius in Sermonibus.

Pelicanus.] A breuem habet, vt Paulus Pompilius docet. Græci tamen ſic ſcribunt πελεκᾶνος, pelecanos cum vno l, & vtrobique e, quem & quinta apud eos, & tertia apud nos inflexione appellant: Sunt qui de ea aue Aegyptia varie fabulentur, confodere ſibi pectus, &c. ſed certa deſideratur hiſtoria. Verum quæ hic nominanda eſt, in Hebræo vocatur Quaath, & quæcunque ſit immunda eſt, in deſertis & ſolitudinibus habitans: in Leuitico onocrotalus interpretata eſt. Cæterum Ariſtoteles nomine pelicanum intelligit quoddam genus auium pelago, amnibus, lacubusq́ꝫ, & fluminibus victum quæritantium, &c. Quem locum fere interpretatur Plinius, paulo amplius adĳciens. Platea, inquit, nominatur, &c. Et pelecanem, vt videre licet, plateam interpretatur, quam & ita volunt à latitudine dictam. Diuus Hieronymus duo genera facit, modo Commentarius Hieronymi ſit. Vnum in mari, alterū in ſolitudine: Theuton. eyn Rhordromell. Pelican ein vogel.

Nycticorax.] acis, Græce ita ſcribitur νυκτικόραξ, & Latine nocturnus coruus interpretatur. Hebraica veritas habet bubo, eyn todtvogel. Putāt nonnulli veſpertilionem eſſe, quā Græci nycterida appellant: ſed alia volucris eſt. Et diuus Hieronymus ad Suniam, & Fretelam, contendit eſſe noctuam. Nycticorax, inquit, noctuam ſignificat. Hebrȩi Cous appellant, & diffiniunt genus eſſe volucris vlulantis, & Rabi Salomon eandē dicit eſſe cū pelecane: forſitā vlula eſt, Theutonice, eyn kutzlin, eyn nachtrabb.

Domicilium.] Habitatio longi temporis. Hinc mutare domicilium dicimus. Gellius: Qui domiciliū in Italia nō haberet, Græce οἰκόπεδον dicitur, eyn behauſung, vt domicilium ſermonum aures, à domus. Hinc domuncula, domeſticus, a, um. Domeſticatim aduerbiū. Domuitio Cicero, vt domuitionem capeſcere.

Paſſer ſolitarius.] Gallia Narbonenſis (& pleraque alia forſan loca) vocalem auē habet magnitudine merulæ, quam vulgo paſſerem ſolitarium appellant, à qua putant nōnulli hanc comparationem duci: quamquàm & merulam putēt, eo quod ſoliuaga ſit auis, dictam: id enim merum, quod ſolitarium Grammatici contendunt ſignificare. At merula culminibus domorum non inſidet. Præterea ſolitarius hic non circumlocutiuum, ſed adiectiuum eſt. Hebraica litera habet: Sicut auis ſolitaria ſuper tectum. Ego puto ſturnum, ſaluo meliori iudicio, eyn ſprae, oder ſtaar.

¶ Pſalmus ipſi Dauid. CII.

Corono.] as, eſt coronā capiti impono. Hinc corona, corolla & coronula, dimin. coronarius, a, um. Coronarĳ, qui coronas faciūt, coronamentum, coronarū multitudo. Alibi dictum eſt dilucidius.

Corroboro.] Pen. correp. à roboro cōpoſitum, eſt totum ſimul fortifico. Cicero Caſſio: Manebat eīm illud malum vrbanū, & ita corroborabatur quotidie, vt ego quidem & vrbi & otio diffiderem vrbano. Corroborare ſtomachum. Per trāſlationem Cicero: Coniurationem naſcentem non credēdo corroborauerunt.

Ortus & oriens.] Aborior participiū eſſe poteſt, & nomen generis maſculini, vt ab ortu ſolis vſq; ad occaſum. Vel ab Oriente in Occidentem pergit ſol. Orta luce. Hoc initio ſuſpicionis orto. Item ortus huius ortus, geburt, vrſprungk. Oriēs, tis, nomē ſubſtant. ge. maſ. Orientalis, e. Oriundus, a, um.

Figmentum.] Quod factum eſt, à fingo, fingis. Aliquando dicitur mendacium, & ſimulatio, vt figmenta Poetarum, vt hic.

Hinc infinita omitto.

Effloreo.] Et effloreſco idem quod defloreo. Effloreſcere, valde floridum fieri. Cicero in Leli. Quæ tamen effloreſcit amicitia, etiam ſi tu minus eam ſecutus ſis. Vtilitas ex amicitia effloreſcit. Effloreſcere, bluyen, verrummbt vverden.

¶Ipſi Dauid Pſalmus CIII.

Amictus.] Ab amicio, is, id eſt, veſtitus, coopertus, veſte tectus.

Angelus.] Græca dictio, Latine nuncius. Hinc angelicus, a, um. Angelice aduerbium. Nomen officij, non naturæ eſt, inquit Diuus Gregorius.

Abyſſus.] ſi, immenſa aquarum profunditas. Sæpe ſæpius dictum.

Onager.] Aſinus agreſtis eſt.

Exhilaro.] Pe. cor. cõpoſitũ ab hilaro, as, q̃d eſt lætitiã, iocunditatemq́; do, lætifico. Hinc exhilareſco. Exhilarantur arbores.

Herodius, & dion.] Auis, falco vulgo dicitur, imo eſt ardea. Expoſitum copioſe in Leuitico. Theodorus Gaza vertit ardeolam, Diuus Auguſtinus fulicã. Suidas putat eſſe ciconiam.

Herinatius.] Animal non maius heritio, vt Diuus Hieronymus ait, ſimilitudinẽ vrſi muriſque habens. In Paleſtina arconus dicitur. Ab aliquibus chirogryllus appellatur, ſemper in petrarũ cauernulis habitans, vide in Leuitico. Hic & herix, & heritius dicitur, eyn igel.

¶Halleluia, Pſalmus CIIII.

Accola.] Pe. cor. eſt qui ad aliquem locum, id eſt, iuxta aliquem locum habitat. T. Liuius lib. I. Paſtor accola eius loci, nomine Cacus, ferox viribus. Nec refert, in ſuo, an in alieno, vt accola Vulturni. Accola Padi, eyn naachpaur.

Incola.] Pe. cor. vero, qui in aliena vel vrbe, vel Repub. habitat quaſi ciuis, aut municeps. Plinius: Quod eorum montium incolæ facere conſueuerunt. Item incolæ dicũtur qui habitant in patria non ſua. Pomponius Iureconſultus incolam vocat, quã Græci paræcon appellant.

Donec.] Aduerbium, modo tempus finitum, modo infinitum deſignat. Iũgitur autem tam indicatiuo, quàm ſubiunctiuo, cum ſignificat tempus finitum, vt ſeruiam tibi donec viuo, id eſt, quàmdiu viuo: ſeruiã tibi donec moriar, id eſt, vſq; ad mortem. Sic hic capitur, & Græci μέχρι habẽt, id eſt, donec, vſque. Exponam fuſius, deo auſpice, Matthæi primo.

Penetrale.] Subſtantiuũ ſignificat oẽm partem interiorem domus, vel templi. Sed penetraible, q̃d facile penetrat, vt telum penetrabile, frigus penetrabile. Interdum paſſiue, quod penetratur. Vide Cholinum.

Cenomyia.] Diuus Hieronymus ex Hebræo dixit: Venit muſca omnimoda, & κοινόμυϊα, vt in calce epiſtolæ ad Suniam notat, non bene prima ſyllaba ſcribitur per y, pſilon, vt ſignificet caninam muſcam, ſed ꝑ diphthongum Græcam οι, ſiue per Latinam oe, vt ſignificet communem muſcam, & penultima ſyllaba habet yi, & apud nos accentum in penultima, vt Harpyia, myia, quare apud nos legẽdum, & pronunciandum eſt cœnomyia, ſiue cynomyia. Verum Grammatici hæc diſſerãt. Vide Exodum, & Iacobum Stapulenſem.

Sciniphes.] Græci dicũt σκνῖπες, & eſt plurale maſculinum, diffiniuntq́; eſſe vermiculos culicibus ſimiles, & inſtar culicũ permoleſtos, & (ni fallor) à Theodoro Gaza σκνὶψ culex interpretatur. Si igitur conſuetudinem Græcam ſequeremur, ſcriberemus ſcnipes, (quemadmodum in Exodo commonui) ſed videri poteſt ad faciliorem noſtræ linguæ pronunciationem i litera adiecta, vt in mina, pro mna, & aſpiratio literæ p, addita eſt, vt & gryphes pro grypes: vt nunc conſuetudine noſtra dicamus, ſciniphes, & videtur aptius per ph, quàm per f, ſcribi deberet: & qui x in fine locant, vocabulum ipſum corrumpunt viciantque. Vide Iacobum Stapulenſem, & Græcos.

Locuſta.] Locuſtas dici volunt, quod loca quibus inſident, vſtulent, & arida reddant, muſcæ genus dirum ſegetibus. Vide Iacobum Stapulenſem hoc loci. Ait in Epodo: Omne genus muſcæ, culicumq́; impleuit & oras, &c.

Bruchus.] Bruchũ à βρώσκω, id eſt, comedo dici volunt, aliud genus aculeatæ muſcæ, erodens quæ locuſta non tangit, &c. ein graſsvvorm, oder raupp.

Coturnix.] Vulgo qualea dicitur. Hebræi ortygometram, Græci ὄρτυγα nuncupant, eyn vvachtell.

¶Halleluia, Halleluia, Pſalmus CV.

Deglutio.] is, compoſitum à glutio, is, quod eſt deuoro. Iuuenalis: Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putamus Induperatorem.

Dathan & Abiron.] Legimus Numeri xiij. quomodo terra hoſce cum ſuis aſſeclis abſorbuit. Recte ergo Dathan interpretatur donum ſufficiens. Abiron pater meus magiſter iniquus

Horeb.]

Horeb.] Nomen montis,ad quem Helias in xl.diebus venit,pars montis Sinai.Omnes trãslationes hic Choreb. χωρὴβ idem eſt quod Horeb,vt Ham Cham,Hus Chus, interpretatum eſt alibi.

Initio.] Eſt ſacris imbuo. Hinc initiatum ſacris dicimus Latine, quẽ ordinatum Vandalice appellamus. Et initiari pueri dicuntur,cũ à lacte,& cunis tranſeunt,vt cibo firmiori alantur.Cõperitur etiam initior, aris,deponens,vt hoc loco. Et initiare eſt incipere. Hinc initium.

Beelphegor.] Sonat vir habens hiatum,vel deus hians, vel ſimulacrum ignominiæ. Idolum fuit Moab vocabulo Baal, ſeu Beel, ſuper montem Phegor, quem Latini nunc Alcinoum,nunc Vertũnum,nunc Priapum appellant,deum hortorum, cuius adhuc cum magno dedecore circunferuntur,apud eos qui ſapiunt, Priapeia Vergilij, quæ vtinam vltrix flamma ante autorem populata fuiſſet: vt ſaltem ſi non omnino purus, minus tamen in Aeglogis,Georgicis,& Aeneid. vij. impurus legeretur.

Phinees.] Filius Eleazar,erat dux eorum coram domino, occidit ferro Zambri, & Cozbi, per genitalia ob fornicationem, vt habes Numeri xxv. Hanc hiſtoriam belle comprehendit carmine heroico Stapulenſis. Deſpicit hoc Zambri, reliquis plorantibus intrat Ad Cozbin, turpi inter ſeſe crimine miſcent.Cumq; vident omnes,Phinees non pertulit:& quo cinctus erat ferro, qua peccant fixit vtrũq;.Placatus deus eſt zelo hoc Eleazare nati.Hocq; datum illi ad iuſtitiam eſt,& plaga receſſit.

Quaſſatio.] A quaſſo frequentatiuo, quod à quatio fit.In Græco habetur θραῦσις, id eſt,fractio,quaſſatio, & pro plaga hic capitur. Hinc quaſſatus,a,um,vt quaſſata Reſpub. Quaſſus,a,um, adiecti. idem. Quaſſus huius quaſſus verbale.

¶Halleluia, Pſalmus CVI.

Interitio.] Idem quod interitus,mors, internecio, ab intereo,is, quod eſt totum morior, deſtruor, in anima & corpore, ab ſimplici itio,onis,verbale.

Procella.] Vis venti, cum pluuia, nec diu durans, & potius marina quàm terrena. Hinc procelloſus,a,um. Cœli ſtatu procelloſo atq; imbrifero. Ver procelloſum, venti procelloſi. Procello,is,proculi,pro percello, apud Plinium in Panegyric. iiij.

Cathedra.] Sedes dicitur, vel ſella, aut ſubſellium.Hinc cathedralitius,a, um, vt cathedralitius ſeruus,qui cathedram hero defert. Cathedralitia famula, quæ heræ ſuæ portat ſellam.

Salſugo.] Appellatur in ſalinis tota liquida,marina aqua ſalſior.Etiam eſt humor cum ſapore ſalis. Salſilago idem ſignificat, bickel. Salſitudo,inis,idem. Salſedo pro ſalſitudine Calepinus ſine autore ponit.

Stagnum.] A ſtando,aqua ſtans.Stannum item metallum eſt, à quo ſtanneus,a, um,vt pixidem ſtanneam dicit Plinius lib. xxx. Hinc ſtagno,as,ſtagnum facio, aquam contineo.Stagnare terram dicimus.Stagnatus,a, um: vt ſtagnata terra, mit vvaſſer verſchvvembt.

Oppilo.] Penult.prod.ſignificat occludo,obſtruo. Lucanus lib. vi. Fluctibus aduerſis oppilare oſtia contra. A pila fit, verſtopffen,verſchopffen.

¶Canticum Pſalmi ipſi Dauid. CVII.

Diluculo.] Aduerbiũ, ſignificat ſummo mane,à diluculum, diluculeſcit.

Sicema.] Media correpta, à Sichem, pro terra illa & loco,dicitur & Sichimis.Dictum alias.

Metibor.] Futurum,id eſt,menſurabo. Omnia expoſita ſunt in pſalmo lix.Laconiſmi gratia hic non iteranda.

¶In finem Pſalmus Dauid. CVIII.

Diabolus.] Calumniator dicitur Latine.Diabole calumnia,à diaballo, calumnior.Hinc diabolicus,a, um, diabolice.

Epiſcopatus.] Eſt dignitas epiſcopi. Epiſcopus ſuperintendens. Epiſcopium epiſcopi habitatio. Epiſcopaliter, id eſt, intente.

Nutans.] A nuto, quod quandoque dubitare, titubare,hæſitare ſignificat: Nutans, id eſt, hæſitans,vacillans. Et ad animum ſæpe transfertur. Hinc nutantia corda dicimus, à nuo, is, nutus, us, nutatio verbale.

Fenerator.] Qui dat ad fœnus, & vſuram, Græce daniſta vocatur. Fœneratorius, a, um.

Compungo.] Totum pungo, ferio. Hinc compungor paſſiuum, vt hoc loci. Et compunctio,compunctus,a,um.Compunctiones laterum.

Zona.] Cingulum quo cingimur. Martialis:Longa ſatis nunc ſum, dulci ſed pondere venter Si tumeat,ſiã tum tibi zona breuis.Hæc & lorum dicitur,& baltheus.

Διπλοίς, diplois.] Genus veſtis, & pallij,quaſi duplex veſtis: diploos enim Græce duplex dicitur. Præterea diplois quaſi

duplex dicitur, διπλοὸς, quod de omni veſtimento duplicato dici poteſt. Porro pinnulam diploidis eius tenuit Saul, & dirupit eam. Vulgo pallij, & ſic apud Ioſephum. Quaſi extremitatem oram, ſiue laciniam, q̊d erat facilius ſcindi, ſiue fimbriam. Fimbriarum enim multus apud Iudęos vſus, ex præcepto libri Numerorum: Ruffinus in Ioſepho ſummitatem vertit. Sic etiam I. Reg. xv. de Samuele in noſtris libris ſummitatem. Quod Auguſtinus libro decimo ſeptimo de Ciui. dei cap. vij. pinnulam dicit. Græce eſt πτερόγιον διπλοίδος, pinnam extremam diploidis.

¶Pſalmus ipſi Dauid. CIX.

A Dextris.] Græci dicunt Δεξιέδηκε, vel ἐκδεξιῶν.

Donec.] Hoc eſt, nunquàm. Sic legis Matth. I. & Geneſis viij. Hæc eſt Hebræi ſermonis proprietas. Diuus Hieronymus fuſius exponit contra Heluidium Antidicomarianum, id eſt, deiparæ aduerſarium.

Scabellum.] Diminutiuum ſignificat paruum ſcamnum. Nonnunquàm ponitur pro ſuppedaneo, Græci vocant hypopodion.

Melchiſedek.] Rex Salem. Primum quidem interpretatur rex iuſtitiæ. Nam apud Hebræos ſonat regem iuſtitiæ. Quandoquidem illis Malchi rex dicitur, zedec iuſtitia. Salom autem pacem ſonat. Copioſius exponam, deo auſpice, ad Hebræos vij. Melchiſedec quidam Sem putant, & fabrum ærarium ſpiritualem.

De torrente in via bibet.] Legendum eſt bibet fururi temporis, ſic habet Hebræa veritas & Lxx. Græce ita ἐκ χειμάῤῥου ἐν ὁδῷ πίεται, διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν, hoc eſt, De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

¶Halleluia, Pſalmus CX.

Confiteor.] Iuxta Hebræi ſermonis proprietatem, ſignificat laudo, ſeu gratias ago. Cõfitetur & agnoſcit beneficium, qui gratias agit. Hinc confeſſio, & confeſſor, is dicitur qui confitetur, non qui alterius peccata audit, quem à confeſſionibus nominamus.

Exquiſitum opus.] Dicitur Græce exezetemenon, hoc eſt, exanimatum, inſigne, inueſtigatum, & quaſi bene intus quæſitum, à verbo exquiro, is.

Aequitas.] Modo planiciẽ, modo iuſtitiã ſignificat, cuius cõtrarium eſt iniqtas.

Sanctum.] Dicitur nõ ſolum purum, & impollutum, verumetiam venerandum, & inuiolatum. Alia ſignificata tranſeo, ob papyracei marginis anguſtiam.

Intellectus.] us, ab intelligo, idem q̊d intelligentia. Cicero lib. iij. Offic. Explica atque excute intelligentiam tuam, vt videas quæ ſit in eis ſpecies, & notio boni viri. Hinc & intelligentia. Intelligenter aduerbium. Intelligibilis, e, intelligens, intellectus participium, verſtanden.

¶Halleluia reuerſionis Aggæi, & Zachariæ, Pſalmus CXI.

Beatus.] Cicero lib. v. Tuſcula: quæſtio. Hos exiſtimo beatos, q ſint in bonis, nullo adiuncto malo: Græci macarios vocant. Hinc diminutiuum beatulus. Perſius: Tãdemq́ beatulus alto Compoſitus lecto. A quo beatitudo, & beatitas, & beo, as. Interdum ponitur pro nobili. Horat. li. Carminum: Neſcias ante generũ beatæ Phillidis flauæ. Opulentiſſima & beatiſſima ciuitas. In beata & libera ciuitate. Beatus vno amico. Felix & beata. Beate aduerbium.

Iucundus.] Hoc loci habetur in Græco, non iocundus. Nam χρηστὸς Græce, Latine bonus, vtilis, frugi, ſuauis, iucundusq́ dicitur. Et is dicitur qui cauſſa exiſtit alteri, vt ille gaudeat. Hinc iucunditas, & iucundor, aris, id eſt, voluptatem, gaudium, & delectationem affero. Rumperis inuidia quod turba ſemper in omni Monſtramur digito, rũperis inuidia. Rumperis inuidia, quod ſum iucundus amicis. Rumpatur quiſquis, rumpitur inuidia. Autorem æſtimo Martialem, niſi fallor memoria.

Commodo.] Vtile & cõmodum facio, ſeu cõmoditatem præſto. Et cõmodare, eſt mutuo dare, hoc eſt, alicuius rei vſum ad tẽpus concedere. Contrarium eius incommodare, eſt moleſtum eſſe, & nocere. Hinc commodum pen. cor. fit à modo, eyn nutz, fugk. Item commodum, aptum, conueniens. Qñ cõmodum eſt. Cõmodus, a, ũ, cõmodus capillus, cõmodus conuiua, &c. Commodum aduerbium, opportune. Cõmode idem.

Auditio.] Eſt ipſe audiendi actus, quæ & audientia dicitur. Plautus: Exurge præco, fac populo audientiam, hoc eſt, fac vt populus audiat. Sed auditus, us, modo ſenſum audiendi ſignificat: quorũ v. ſunt, viſus, auditꝰ, gu. od. & tactus. Modo id quod auditũ eſt. Plinius: Ego ex auditu loquebar. Auditio verbale, auditiuncula. Auditor, auditorium, auditus participiũ. Audiuitaui ſæpe audiuit Feſtus, obſoletum nomen.

Fremo.] Eſt tumultum facere, vt fit ab vndis maris. Hinc fremitus proprie ſonus fluctuum,

fluctuum, & pro murmure indignante, & ita interdum capitur, fremebundus, a, um.

Tabeſco.] Significat langueo, deficio, tabidus fio, à tabeo. Hinc tabes, & tabificus, a, um.

Deſydero.] Ex de & ſydero componitur, ſignificat cupere. Per translationem pro deficere, ſeu mori. Hinc deſyderata dicimus corpora, id eſt, mortua, occiſa. A quo deſyderium. Omnia cum y. Græco ſcribenda ſunt, quia à ſydus deriuantur. Et modo pro vehementi amore, modo pro nimia cupiditate viſendi eum qui abeſt, capitur. Deſyderatio verbale, deſyderabilis, e. Deſyderatiua verba, vt eſurio, &c.

¶ Halleluia, Pſalmus CXII.

Laudo.] Significat verbis extollo. Cicero ait: Et laudo, & probo. Aliquando eſt nominare. Plautus: Id ſcias, Iouem ſupremum teſtem laudo, id eſt, nomino. Huius compoſita ſunt elaudo, collaudo, perlaudo. Hinc laus, laudatio, laudatiuncula, laudabile, laudatus, & laudatorius, a, um, contrarium illaudatus. Diſtichon: Sordeſcit proprijs manans laus ſtulta labellis. Sola peregrino quæ venit ore, placet. M. Iacobus Horlinus autor.

Stercus.] Ab extergendo deduci videtur, quod vndique abſtergi ſoleat. Hinc ſtercorare agrum, vineamq́; dicimus, cum fimum adhibemus. Stercorarius, ſterquilinium locus ſtercoribus plenus, ſeu ſtercoris receptaculum. Hinc ſtercutius dictus eſt Saturnus, qui primus ſtercorandi agri rationē inuenit. Stercoreus, a, um, vt miles ſtercoreus. Vide Cholinum. Stercoratus, a, um, ſtercoratio verbale. Stercoroſus, a, um, vt aqua ſtercoroſa, herbæ ſtercoroſæ.

Sterilis.] e, infœcundus, fructum nō ferēs, ſineq́; ple. Hinc ſterilitas, ſterileſco, is.

Colloco.] Compoſitum à loco ſignificat ſimul loco. Hinc bonas horas male, aut bene collocare dicimus. Collocatio, collocatio ſyderum, verborum.

¶ Halleluia, Pſalmus CXIII.

Iſrael, Iacob.] Primitus fuit vocatus Iacob, poſtea Iſrael, vt habes Geneſi xxxij. Siquidem Iſrael videns deum interpretatur, vel rectius princeps dei. Hinc Iſraelita, & Iſraeliticus, a, um. Iacob vero ſonat ſupplantatorem. Porro Hieronymus non videtur probare: quod Iſrael interpretetur videns deum, ſiue princeps dei, ſiue εὐθύτατος θεοῦ, id eſt, directus dei, ſeu ad verbum magis, rectiſſimus dei. Ioſephus in Antiquitatibus Iſrael dictum arbitratur, quod ſteterit aduerſus angelum.

Aegyptus.] Regio in Aphrica, vel ſecundum alios Aphricæ proxima, alio nomine Eria dicta. Hinc Aegyptius, & Aegyptiacus, a, um. Sed Aegyptini dicuntur Aethiopes, finitimi Aegyptijs. Ad hæc q̄ dicta ſunt Geneſis xij. & hic addam, quod Hierony. tradit Aegyptum ab ipſo Cham dictā, cuius hæc ſunt verba: Frequēter Lxx. interpretes non valentes Heth literam, quæ duplicem aſpirationem ſonat in Græcum ſermonem vertere, χ Græcam literam addiderunt, vt nos docerent iſtiuſmodi vocabula aſpirari debere, vnde & in præſenti loco Cham trāſtulere, pro eo quod Ham, à quo & Aegyptus vſque hodie Aegyptiorum lingua Ham dicitur. Tantum Hieronymus: Sed fieri potuit, vt Aegyptus de nomine conditoris Meſrahim ſit appellata, nam ſic eam nominant Hebræi, eodem Hieronymo autore. De nomine etiam patris Ham, Aegyptus poſtea dicta eſt aerea, quaſi ἠερόεσσα, quoniam tenebricoſo eſt aere, vt *Stephanus* inquit. Nominata eſt etiam eidem autori Heptapolis, à ſeptem vrbibus. Deinde ab Aegypto rege Beli filio Aegyptus. Homerus Nilum amnem Aegyptum vocat. Porro Aegyptus non tota eſt in Aſia, niſi quantum à Nilo in Orientem vergit, nec tamen Aſſyrijs parebant Aegyptij, ſed regnum poſſidebant opulentiſſ. qui etiam magnas expeditiones in Aſſyriam fecerunt, lateq́; Aſiam domuerunt, ſi libris ipſorum ſit fides. Hinc adagia: Aegypti nuptiæ, inauſpicatæ, & infelices dicebantur. Aegyptius laterifer, Græce πλινθοφόρος, quadrat in ſordidum atque infimæ ſortis hominem. Quos non tollerent centum Aegyptij. De moleſtis dicitur ac moribus intolerandis, ſeu faſtu præturgidis. Αἰγυπτιάζειν dicebantur aſtuti, & impoſtores. Sumptum à moribus eius gentis.

Iudea.] Iudæorum regio dicta eſt. Hinc Iudaicus, & Iudæus, ſicut Hebraicus, Achaicus, Euboicus, pro Hebræo, Achæo, Eubæo, & interpretatur confeſſio. Iudas etiam laus eſt, & confeſſio.

Iordanis.] Fluuius in Iudæa eximius. Ex Ior, & Dan, fontibus compoſitus.

¶ Halleluia, Pſalmus CXIIII.

Diligo.] Significat amo, tametſi minoris vis ſit. Quandoq́; diuidere ſignificat. Plautus: Clypeatus elephas vbi macheriam diligit. Hinc dilectio, & dilectus, a, um. Proprie tamen parentum eſt diligere

pueros,

pueros.Diligens nomen ex participio.Diligentia,diligenter aduerbium, vt diligenter aliquid exponere,&c.

Vox.] Voces dicuntur ea omnia quæ ſonant. Vergilius: Fractaſq; ad littora voces. Hinc vocula diminutiuũ eſt parua vox. Vocalis,& hoc vocale,quod ſonorum eſt,vt rana vocalis.Vocalitas,eſt cõſonantia,Græci euphoniam dicunt. Item vocifero, & voco,à quo vocito,& vociferor,& vociferatio.

Inclino.] Significat inflecto. Iuuenalis: Atque ipſos etiam inclinare maritos.Vnde inclinatus,a,um,& inclinatio manant,vt Iuriſdictio inclinata eſt. Inclinata regna. Reſpublica inclinata, verfallen. Inclinatus, us,pro declinatione Grammaticis nota.Inclinamentum, ti.

¶Halleluia, Pſalmus CXV.

CRedo.] Eſt dictis, vel factis fidem habeo. Cicero ad Herenni. Nimium Quirites creditis vnicuiq;, cum eſtis ſimplicibus & manſuetis animis. Nonnunquàm eſt confidere. Vergilius: Nimium ne crede colori. Aliquando fidei committere. Interdum mutuare. Hinc creditor,& creditũ,expoſita ſunt alibi.

Mendax.] Eſt idem quod nugax,quique ſubinde mentitur. Diſtichon: Mendax imbrifero rumor volat ocyus Euro.It teſtudineo candida fama pede. M. Iacobus Horlinus autor. Hinc mendacium, & mendaciunculum, ait Valla, & mendaculum lego apud Ciceronem in Orato: Quod tamen mendaculis eſt aſpergendum.Mendaciolũ.

Calix.] Genus poculi quo bibimus, hic pro paſſione capitur. Hinc caliculus diminutiuum.Caliculatim aduerbium,in eynes bechers geſtalt.

Dirumpo.] Significat varie rumpo,ſeu violenter rumpo.Refertur quandoq; ad animum. Cicero: Dirumpor dolore. Hinc diſruptio. Diruptus,a,um.

Atrium.] Primus intra ædes aditus. Vitruuius: In vrbe atria proxima ianuis eſſe debent. Et poeta: Atria longa pateſcunt. Hinc atria dicta, quaſi atra propter fumi fuliginem. Vbi (vt notauit Seruius) culinam facere antiqui conſueuerant. Aliter Marcus Varro, aliter Pompeius putant, ego ſuperſedeo.Huius diminutiuum atriolum eſt.

¶Halleluia, Pſalmus CXVI.

POpulus.] Primam corripit, atque ſecundam, ſingulari numero vnius ciuitatis multitudinem ſignificat. Vergilius: Hinc populum late regem. Populi vero diuerſas ciuitates.Huius diminutiuum popellus, vt Tetraſtichon illud. M.Iacobi Horlini: Non te decipiant cito fœmina blanda popelli. Vanius in mundo quàm vaga lingua nihil. Sæpe fit vt falſo lædatur murmure iuſtus.Vt verax prodeſt ſic vaga lingua nocet. Perſius: Ante diem blando caudam iactare popello,hoc eſt, adulari canum more.Hinc popularis, & hoc re,quod eſt populi, & popularia ſacra dicit Labeo. Popularitas eſt affabilitas. Populariter, affabiliter, humaniter,& cum gratia populi. Horatius: Et verſo pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter. Popularia,nugatoria, puerilia dicuntur.Populoſus, a,um populatim,modo per populos,modo caterua tim & ſturnatim ſignificat. Populo, as, eſt amorem populi concilio.Aliquando prædari,quod & populor dicitur. Hinc populatus participium ſignificat deprædatus.Populatus,a,um,vero nomen, id eſt, populoſus, vt vrbs populata,id eſt, populo plena.Sed populus antepenult.prod. arboris genus. Hinc populnus, & populneus,a,um.

Confirmatus.] a,um, id eſt,approbatus,roboratus: à confirmor,quod eſt roboror, approbor.Interdum dicitur certificat9. Hinc confirmatio.

¶Halleluia, Pſalmus CXVII.

DOmus.] Proprie ædificium ad habitandum factum, quod ex tecto & parietibus conſtat.Athænis primum Eurialum, & Hyperbiũ fratres excogitaſſe refert Marius Grapaldus in Dictionario ſuo feſtiuiſſimo,de partibus ædium. Multa hinc deducuntur, & varie ſumitur dictio hæc domus,pro familia,pro vna tota gente, pro patria.Et facit genitiuum, mi,vel domus: datiuum domui,&c.Sed cum dicimus: Domi, locum ſignificamus: vt domi maneo,nõ domus.Diminut.ſunt,domuſcula, domuncula,& domuntio.Hinc domeſticus,a,um,domeſticatim,domicilium,& domuitio,vt capeſſere domuitionem, eſt repedare ad lares paternos, ait Philippus Beroaldus in quadam epiſtola.

Apes,vel potius apis.] Columella lib. x.Nam quanto grandior apis atq; rotundior,tanto peior.Ouidius lib. Metamorphoſeos,Non apis inde tulit collectos ſedula flores. Huius diminutiuum eſt apicula,vel apecula,quæ merops etiamnum vocatur. Vergilius: Meropes,aliæq; volucres. Hinc apianus,a,um,vt vuæ apianæ,maſcatellen treublin, quas apes auariter ſumunt.Et apiarius, qui curat & poſſidet: apiariũ locus, apiaſtra

auis illa, quæ eas comedit.

Caſtigo.] Penultima produ. eſt verbis reprehēdo. Vergilius: Hic grauis Entellum dictis caſtigat Aceſtes. Quandoq; eſt vindicare, punire. Hinc caſtigatum, correctum, emendatumq́; dicimus. A quo caſtigatio, caſtigatus, a, um.

Condenſus.] a, um, à denſum, quæ eſt coarctatio nimia cōiunctarum partium: vel à cōdenſo, as, quod eſt cogo, ſpiſſo. Hinc condenſatio, & condenſatus, a, um.

¶Haleluia, Pſalmus CXVIII.

HIc Pſalmus maxima cōplectitur myſteria, qui totus ſecundum ordinem Hebraicarum literarum ſcriptus eſt, ita vt ab vna litera octo verſus incipiant, & rurſum à ſequenti octo alij compleantur. Et hoc ſimiliter vſque ad calcem ſeruatur. Ioſephus autem refert in libris ἀρχαιολογίας, hoc eſt, antiquitatis hunc pſalmum, & Deuteronomij canticum vno metro eſſe compoſitum, & putat Elegiacum metrum in vtroque poſſe comprehendi, quod ſcilicet prior verſus ſex pedibus conſtet, inferior vno minus in pentametrum finiatur.

Immaculatus.] a, um, qui eſt ſine macula, hoc eſt, ſorde, turpitudine, purus, & mundus.

Vtinam.] Aduerbium optantis. Quandoque etiam dicimus: O vtinam. Ouidius: O vtinam cum Lacedæmona claſſe petebat.

Viquequaque.] Significat paſſim, aſſidue, ſemper, quaſi in vnoquoque loco & tempore. Cicero Trebatio: Vſquequaque ſapere oportet.

Reuelo.] as, penultima producta, contrarium eſt ſuo ſimplici velo, quod tego ſignificat, hoc eſt, aperio, & detego: hinc reuelatio, & reuelatus, a, um.

Pauimentum.] Dicitur ipſum domus ſolidamentum, ſiue incruſtatio, quam gradiendo calcamus, à pauiendo, id eſt, feriendo dictum. Iuuenalis: Verre pauimentum, nitidas oſtende columnas. Multa autem pauimentorum genera fuerunt apud veteres, videlicet Teſſelata, Muſeaca, Signina, Gannca, Græcanica, Lithoſtrota, Aſarota, Euſarota, Emblemata, & cætera. Vide Franciſcum Marium Grapaldum in Dictionario de partibus ædium. Hinc pauimento, as, & pauimentitius, a, um.

Tedium.] Angor mentis, & animi non corporis valetudo, inquit Seruius. Hinc tædeo, es, ui, & teſus ſum. Tædet imperſonale. Tædelus penulti. corre. dicitur faſtidioſus ſenex, qui omnibus tædio eſt.

Superbus.] a, um, elatus, arrogans, ſuperciliofus, faſtuoſus. Hinc ſuperbio, is, ſuperbia, ſuperbiuſculus, & ſuperbiuſcule, id eſt, arrogantiuſcule, elate.

Pruina.] A perurendo, quod fruges & virgulta perurat. Hinc pruinoſus, a, um.

Topazius.] Viridis eſt, teſte Plinio: Quidam dictam putant à Topazio inſula rubri maris, quæ quoniam eſt nebuloſa, cū à nauigantibus ſæpe quæſita eſſet, hinc nomen accepit. Nam τοπάζειν, lingua Troglodytarum quærere ſignificat.

Ignitus.] a, um, penultima producta, ab ignio, id eſt, candens, inflamatus. Apuleius, ignitam eſſe Martis ſtellam dixit.

Maturitas.] Modo fructuum coctionem, modo grauitatem, moderationemq́; ſignificat. A maturus, a, um, maturare, & mature aduerbium. Matura ſatio ſæpe decipit, ſera ſemper mala eſt. Mature fias ſenex, Adagia ſunt.

¶Canticum graduum. CXIX.

Clamo.] Eſt vociferare. Vnde exclamatio. Quandoque vocare. Hinc clamor, oris, dicitur & clamos, à quo clamoſus, a, um. Iuuenalis: Securum iubeant clamoſo inſiſtere circo. Quintilianus: Non turbidus, non clamoſus ſit altercator. Hinc clamoſe. Clamito, as, frequentatiuum.

Labrum.] Et labium manifeſtam in hominis partibus habet ſignificationem. Perſius: Nec fonte labra prolui Caballino. Dicitur & vas aquarium: hypocoryſticos, id eſt, diminutiue, etiam labellum, vt digito compeſce labellum. Sed labiolum à labio. Hinc labeones, & labrones dicti, qui maiora labra habent. Adagium: Similes habent labra lactucas.

Deſolatorius.] Pro deſolatorijs carbonibus in Hebræo habetur ἀρκευθίνοις, id eſt, iuniperinis, vel iuniperorum: in Græco ἀνθραξὶ τοῖς ἐρημικοῖς, id eſt, carbonibus deſolatorijs. Deſolatorem puto & in Eſaia eſſe. vi. ca. carbonē q ad labia eius purganda defertur forcipe, vt purget vitia, quæ loquēdo, ſiue optima quæq; tacendo contraxerat. In ſacris tm̄ Biblijs legitur pro deſolantibus.

Cedar.] Regio Sarracenorum, & interpretatur tenebræ huius mundi. Item cedar eſt Iſmaelis filius. Explicatum alias.

¶Canticum graduum. CXX.

LEuo.] Significat in altum tollo, veluti leue quiddam. Interdum eſt auferre. Vergilius: Atque arcta leuari Vincla iubet Priamus. Aliquando exonerare, & quaſi

releuare.

reuelare. Idem Vergilius: Ego te hoc faſce leuabo. Nonnunquàm ſignificat extenuare, & leue facere. Compoſita omnia corripiunt penult. ſicuti leuo primam. Alleuo, colleuo, eleuo, releuo, vt releuare animum. Subleuo.

Unde.] Aduerbium quaſi de quo vno loco, vt vnde venis. Interdũ ſignificat à quo, Vergilius: Genus vnde Latinum. Aliquando ponitur pro ad quid. Terentius: Vnde petitur aurum? Vnde mihi lapidẽ, quorſum eſt opus, vnde ſagittas? Hinc vndeuis, vnde libet, ſignificant ex vnoquouis loco. Item duplicatur ornatus cauſſa, ſic vnde vnde, id eſt, vndecunque, quemadmodum vt vt, id eſt, vtcunque, quantus quantus, quantuſcunque, & ſimilia.

Auxilium.] Iuuamen ab augeo, es, quoniam augebant numerum hi, qui accedebãt alienigenæ: proprie tamen dicitur ſociorum, cum legiones ex Romanis conſtent. Hinc auxiliaris, & auxiliarius: vtrunque eum ſignificat qui in auxilium alicuius venit. Et auxiliari, adiuuare. Auxiliaris amicus, auxiliaria fulmina. Auxiliares copiæ, cohortes, duces.

Dormito.] Penultima producta, frequentatiuum eſt, quamuis diminutionem ſignificati quandoq; habeat. Horati. Quandoq; bonus dormitat Homerus, vt arcte & grauiter dormitare. Oſcitans, & dormitans ſapientia, dormitandum tibi non eſt. Hinc dormiſcere, dormitator, dormitatio verbalia. Dormitorius, a, um. Et ſubſtantiuum, vt cubiculum dormitorium, Græce cœmeteriũ.

¶ Canticum graduum. CXXI.

PEs.] Ima pars corporis. Hinc deducuntur per cõpoſitionem multa, vt vnipes, bipes, tripes, ſemipes, ſonipes, cornipes, flexipes, planipes, loripes, &c. vnde prouerbialiter dicimus: Pedibus in ſententiam ire, eſt ſententiam alterius probare. Ab hoc peſſundo, i. conculco, & peſſum aduerbium ſignificat modo retrorſum, modo deorſum, quaſi ad pedes, vel ſub pedibus. Huius diminutiua ſunt pediolus, & pediculus, licet & vermem capitis ſignificet. Innumera ab hoc deducta ſunt. Iuuenalis: Loripedem rectus derideat: Aethiopem albus, adagium.

Hieruſalem.] Vrbs Iudææ, ſeu Paleſtinæ, quæ & Hieroſolyma, orum, vel Hieroſolymæ, arum, Iebus, Salem, Aelia vocatur, & ſonat pacis viſionem.

Participatio.] A participo, as, quod eſt partem tribuo: in Græco habetur μετοχὴ, id eſt, participiũ, participatio. Sic enim ſolet dici, cauenda eſſe fœminæ participia, quo ſignificatur fugiendum eſſe fœminæ conſortium. Particeps omnis gene. Participem facere aliquem alicuius rei. Illi in periculis particeps. Particeps conſiliorum, cõiurationis, vitij, hæreditatis, &c.

¶ Canticum graduum. CXXII.

OCulus.] Dictus ab oculendo, quod ciliorum tegminibus oculatur. Latent enim ſub cilijs & genis. Sunt autem oculi pars corporis precioſiſſima, in qbus Alberto teſte maxima indicia amoris, odijq; exiſtunt. Sunt veri cordis nuncij. Metaphorice ponitur pro indicio. Dicuntur etiam in arborum ſurculis, vnde germinant oculi. Hinc monoculus, vnoculus, lanoculus, & diminutiuum ocellus. Perſius: Patranti fractus ocello. Item ocellatus, a, um, quod ocellos habet, vt nuces ocellatas dicit Suetonius. Oculeus, a, um, plenus oculis. Oculatus modo, q per totum corpus oculos habet, modo qui habet oculos vigilantes, omnia perſpiciens dicitur. Hinc Plautus: Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem, à quo oculitus aduerbium, quo ſignificatur tam charum eſſe quàm oculum.

Ancilla.] Ab Anco Martio dicta, quod is bello magnum fœminarũ numerum cepeit, hoc eſt, famula, miniſtra, quod antiq anculare dicebant miniſtrare. Huius diminut. eſt ancillula. Hinc ancillor, aris, eſt miniſtro, famulor. Ancillaris, e, adiectiuum.

Miſereor.] Eſt ex alicuius miſeritudine corde anxium eſſe. Antiqui dicebant miſeror, aris, & miſero, as. Vnde multa deriuantur. Miſerator, miſerabilis, e, miſerãdus, a, ũ, miſericordia, miſeret, miſeretur impſonalia, miſereſco, is, miſer, miſellus, miſere, miſeriter, miſerabiliter aduerb. miſeria, et tudo.

¶ Canticum graduum. CXXIII.

NIſi.] Coniunctio exceptiua, compoſita ex non, & ſi, & ſignificat ſi non, vel præterquàm, quandoq; tamen pro cõtinuatiua vſurpatur. Sed ni, à niſi, per Apocopen fit, & ſubiunctiuo iungitur. Quandoq; etiã indicatiuo, vt ni fallor. Ponitur interdum ni pro ne. Vergil. Ni teneant curſus. Plautus: Ni ſtulta ſis, id eſt, ne.

Deglutio.] Compoſitum à glutio, is, idem quod ſimplex ſignificat, id eſt, deuoro. Iuuenalis: Quales tũc epulas ipſum glutiſſe putamus. Deglutitus, a, ũ. Hinc gluto, onis, id eſt, helluo, lurco. Et glutus, a, um, obſoletum nomen, an eyn ander geklebendt.

Abſorbeo.] Vel abſorbo tertij ordinis. Lucanus lib. iiij. Abſorpſit penitus rupes, & tecta

tecta ferarum. Vt quodammodo abſorpſit orationem. Abſorpſit penitus rupes palus. Ne æſtus nos conſuetudinis abſorbeat.

Laqueus.] Vinculum. Vnde dicimus laqueo vitam finiuit, hoc eſt, ſuſpendio periit, eyn ſtrick. Horatius:
Cautus enim metuit foueā lupus: accipiterq́;
Suſpectos laqos: & opertū miluius hamū.
Hinc laqueatus, & illaqueatus, a, um. Ad Chryſippi laqueos reuertamur. Laquei iudicij. Laquei legum, iudiciorumq́;. Laqueo verbi capi.

¶Canticum graduum CXXIIII.

Sion.] Mons, ciuitas Dauid, ciuitas iuſtorū, eā expugnauit Dauid reædificauitq́;. Ad radices Sion, fons Siloe: Sion ſpecula, & eccleſia. Sion apud Eſaiam vallis dicitur, non mons. In monte Sion conuiuium pinguium. Sion dicitur locus inclytus, filia & virgo, eccleſia. Sion arx Hieruſalem. Hinc Sionius, a, um, vt arx Sionia.

Virga.] Dicta quod vim gerat ligando, verberandoue, à quo nomine ſunt tria diminutiua, ſcilicet virgella, virgula, & virguncula. Sed virgula etiam linea dicitur, & virguncula puellula. Hinc virgeus, a, um, vt virgea ſupellex. Vergilius:
Virgea præterea celei viliſq́; ſupellex,
Id eſt, vaſa de vimine facta. Virgulata ſeu virgata veſtis, vt Iulius Pollux inquit, dicebatur tunica, in qua virgæ, hoc eſt, lineę purpureæ intexebantur, quas Græci φάραφ⊗ nominant. Vergilius:
Virgatis lucent ſagulis.
Virgultum, & virgindemia, collectio virgarum ob verbera.

Extendo.] Eſt extra, ſeu vltra tēdo, vt noli pennas vltra nidum extendere. Hinc extenſio, & extenſus, a, um. Horatius:
Ire per extenſum funem mihi poſſe videtur
Ille poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Pax.] A pactione dicit. Horatius pluratiuo numero extulit: Hoc paces habuere bonæ, ventiq́; ſecundi. Metaphorice pro venia ponitur, quandoq́; pro propiciatione. Pax etiam aduerbium Græcum eſt, & ſignificat tantummodo. Hinc dicimus. Pace tua dixerim, id eſt, tua venia, & te non excandeſcente, à quo paco & pacor. Pacate aduerbium, pacificus & pacifice.

¶Canticum graduum. CXXV.

Torrens.] Fluuius ex pluuijs natus, æſtate ſiccus & hyeme inundans. Interdum pro fluuio ponitur. Vergilius torrens dixit pro participio, torrentia flumina ripas. Hinc torrentior, & torrentiſſimus. Iuuenalis:
Et Hypſęo torrentior, id eſt, volubilior.

Auſter.] Vētus meridionalis. Vergilius:
Immiſit floribus auſtrum.
Item auſtrum perculi, id eſt, operam luſi. Hinc auſtrale, & auſtrinum. Et auſtricus, a, um.

Semino.] Significat ſero. Per metaphoram ſignificat ſpargo, diuulgo. Hinc ſeminatio, ſeminator verbalia.

Manipulus.] Eſt manualis herbarum faſciculus. Interdum capitur pro exigua militum manu: Græci dragma nominant manipulum. Ouidius libro Faſtorum.
Pertica ſuſpenſos portabat lōga maniplos.

¶Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

Aedifico.] Proprie ædem facio. extruo: quamuis ad omne conſtructionis genus, etiam ad naues, referatur. Hinc ædificium ædis conſtructio, & omnis ſtructura. Hinc Aedificatio, Aedificatiuncula, Aedificator, Aedilis, Aedilitius, a, um, Aedilitas, Aedilatus, us, Aeditimus & Aedituus idem.

In vanū.] In Græco habetur εἰς μάτην, hoc eſt, fruſtra, incaſſum.

Poſtquam.] Aduerbium temporis. Interdum ponitur pro quoniam. Vergilius:
Poſtq̄ nos Amaryllis habet, Galathęa reliqt. Nec mirum, quia vt Donatus ait, eius reciprocum eſt quàm pro poſtquàm.

Excuſſus.] a, um, ab excutio quod per tranſlationem ſignificat eijcio, emitto. Vergilius: Excuſſus Aconteus Fluminis in morem. Item deijcio. Hinc excuſſores equi dicuntur, qui ſeſſorem deijciunt. Excuſſorium cribrum, ſubcerniculum. Excuſſos, hoc loci, expeditos, & accinctos ad prælium vocat: quod verbum & in Eſdræ libris Septuaginta interpretes tranſtulerunt. Verum diuus Hieronymus ad Marcellam cenſet vegetorum potius interpretari robuſtorum & expeditorum. Neq; Hilarium probat qui excuſſos intelligebat Apoſtolos. Excuſſorius, a, um. Cribrum excuſſorium, eyn grob ſebb.

Hoc nō pretereundum.] Silentio, quod in ſexto verſu, vbi nos legimus: Implebit deſyderium ſuum ex ipſis, in Hebręo habetur: Impleuit pharetram ſuam. Cauſam colliges ex Iacobo Stapulenſi ſuper hunc Pſalmū. In eodem pluratiue rectius legetur ex Hebræo & Græco, non cōfundentur, cum

loquentur, quia referuntur ad filios excuſſorum.

¶ Canticum graduum.
CXXVII.

Timeo.] Vereor, metuo. Varie conſtruitur. Dicimus enim timeo te tanq̃ inimicũ, & timeo tibi tanq̃ amico. Timeo mihi abs te. Terentius: Pamphili vitæ timeo. Inuenitur cum ablatiuo. Ouidius quarto libro Faſtorum:
Nec timui, de morte tamen metus obſtitit.
Hinc timor & timidus, a, um, timens: quæ tamen differunt. Timens ex cauſa ad tempus timet. Timidus ſemper timet. Timiditas, timide aduerbium.

Ambulo.] Notæ ſignificationis. Hinc ambulator, & anteambulo, vt Baptiſta fuit anteambulo Chriſti. Ambulatio actus & locus ambulandi. Huius diminutiuũ eſt ambulatiuncula. Et ambulacra ambulationes ſunt ipſas dicimus. Ambulator. Ambulatorius, a, um, vt turris ambulatoria. Compoſita, Deambulo, Inambulo.

Vitis.] A vino dicta eſt, quod ferat vinum. Varro. Huius diminutiuum eſt viticula. Hinc vitiarium vitium ſeminarium. Vitiſcere eſt vitem facere. Vitigineus, a, um, quod ex vite eſt. Vitiſator, & vinitor qui ſerit & colit vites. Viticulus capreolus vitis.

Nouellus.] A nouus diminutiuum. Ambroſius nouellam oliuam dixit: ita hoc loco nouellæ oliuarum. Græci neophyta dicunt. Hinc nouello, as, eſt nouum agrum colo, aut nouas vites pango. Nouelletum vinea eſt ex nouellis vitibus conſita. Hinc noualis, e.

¶ Canticum graduum.
CXXVIII.

Expugnare.] Eſt vincere, rectius igitur ex proprietate ſermonis oppugnauerunt. Nam qui expugnat vincit, qui vero oppugnat, vincere conatur: ſed niſi expugnet, fruſtratur conatus, aut ſaltem non potitur victoria. Sed expugno & oppugno ſæpe confunduntur, vt hic, & ſæpe alibi. Hinc expugnatio, & expugnator verbalia, vt pudicitiæ expugnator.

Dorſum, & dorſus.] Secundum Probũ dicitur tota poſterior pars, quod ea corporis pars deuexa ſit deorſum. Vergilius.
Dorſum immane mari ſummo.
Namq; inflicta vadis dorſo dũ pẽdet iniq̃.
Hinc dorſualia tegumenta, equoꝝ, boũq;.
Et dorſuarius, a, um, quod dorſo aliq̃d fert.
Tergum vero non ſolum de hominibus, cæteriſque animantibus dicitur, ſed etiam de inanimatis.

Concido.] Penultima producta ſimul, vel minutatim cędo, frango. Hinc conciſio, & conciſus, a, um, conciſim, & conciſe aduerbia.

Euello.] Significat extirpo, eradico, eruncoːHinc euulſio, Euulſus, a, um, Euulſio dentis.

Exareo.] Eſt omnino aridum fieri, deficere, exiccari, à quo exareſco & exarefio idem, niſi quod exareſco proprie intrinſecus, & exarefio extrinſecus fit. Hic ſexto verſu rectius legendum ex Hebræo, Romanaque tralatione, implebit futuri, quàm impleuit præteriti temporis: Nam in Gręco habetur, ἐπλήρωσε, id eſt, implebit. Exareſcere ex amore. Exaruerunt amnes. Exareſcere ſiti. Exaruerunt orationes Galbæ.

¶ Canticum graduum.
CXXIX.

Profundum.] Dictum eſt, quod porro, id eſt, longe habeat fundum. Vnde proprie ſignificat imum, vt profundum mare: Quandoq; ſumitur pro alio. Vergil.
Ni faciat maria ac terras cœlumq́; pfundũ.
Hinc profunditas & profunde aduerb.

Intendens.] participium ex nomine ſignificat animaduertens, auſcultans, diligenter intuens: ab intendo, quod ſignificat animaduertere, diligenter intueri, dirigere. Hinc intẽſus, ſeu intẽtus nomẽ ex participio, intentus, us. vt intentus palmarũ, intentio, das ſpannen.

Propitiatio.] A propitio, as, quod eſt propitium reddo, placo, propitiatio eſt ſacrificium. In Græco habetur ἱλασμός. Hinc propitiabile, e. Et propitiatoriũ, propitiatorius, a, um.

¶ Canticum graduum.
CXXX.

Cor.] Vnum eſt ex viſceribus, in quo vt (Plinius ait) habitat mens. Et ſecundum philoſophum, fons eſt venarum, arteriarum, & ſenſuum. Aliquando capitur p mente. Vnde cõcors, diſcors, excors, ſocors vecors: & cordatus, a, um, id eſt, prudens. Hinc dicimus, cordi eſt, id eſt, delectat & placet. Huius diminutiuum eſt corculum. Plautus: Meum corculum, meum melculum, dixit: Blandientis vox. Cordate aduerbium. Cordolium, cordis dolor. Plautus: Græce morbus cardiacus. Cordire, id eſt, animo cædere. Obſoletum nomen.

Exaltatum.] Eſt eleuatum, elatum, & ſuperbum: ab exalto, as, quod eſt in altum ele-

eleuo. Hinc exaltatio, & exaltatus, a, um.

Ablactatum.] Dicitur à lacte remotũ, ab ablacto, as, quod eſt à lacte remoueo. Hinc ablactatio. Ablactatus, a, um.

¶ Canticũ graduum. CXXXI.

MAnſuetudo:] Mititas eſt. Hinc manſuetus mitis, quaſi manu aſſuetus & manſueſco, id eſt, miteſco, manſuefactus, manſuete aduerbium. Item manſuetarij, qui feras manſuefaciunt & cicurant.

Ephrata.] Regio Bethlehem vſq; hodie ſic nominatur. Huius rei & aliæ ſcripturæ teſtes ſunt: ipſa eſt Bethlehem, & interpretatur frugifera. Hinc Ephratęus fuit Dauid & Salomon. Item Ephraim.

Viduam.] Pro vidua, id eſt, χήρα, & Hebræa volumina, & ipſi Septuaginta interpretes θήραν, id eſt, cibum habent. Sed ob nouitatem verbi, & vnius literæ demutationem, paulatim obtinuit, vt pro thera legeretur chera, maxime quia in ſequenti verſiculo pauperes ſequebantur. Symmachus & Aquila, cibaria interpretati ſunt.

Sanctificatio.] Pro ſanctificatione, Neſer in Hebræo habetur: quod Aquila cõſecratum interpretatur: & ſignificat laminam auream in fronte pontificis, ſculptum habens nomen domini tetragrammaton. Sanctificium.

¶ Canticum graduum. CXXXII.

VNguentum.] Quod & vngentum & vnguen, accipit ꝓ omi eo quod ſuccum habet ex q̃ aliquid vngi poteſt. Plaut. Non poſſunt omnes olere vnguenta exotica, id eſt, externa. Perſius: Fœniſecæ craſſo vitiarunt vnguine pultes. Hinc vnguentarius, a, um. Et vnguentarius, ij, ſubſtãtiuum, vnguinoſus, a, um, vnguentariæ, æ, ars ipſa.

Ora.] Extremitas cuiuſlibet rei. Vergil. Et mecum ingentes oras euoluere belli.

Hermon.] Et hermonium idem, nomen montis modici, qui & Sanir. Dictum alias.

¶ Canticum graduum. CXXXIII.

ECce.] Aduerbium demonſtrandi, q̃d apud Vergilium aliquid repentinum inſperatumq; ſignificat, vt: Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta. Horreſco referens. Ouidius: Ecce Corinna venit: Et modo accuſatiuo, modo nominatiuo iungit. Eccum, eccã, eccos, eccas, id eſt, ecce illum &c. Eccum ipſum, da kumpt er. Eccum Iupiter. Eccum adeſt, er iſt da. Eccere aduerbium iurantis, ac ſi dicatur per Cererem.

Seruus.] a, dictus eſt à ſeruo, is eſt, qui domino alieno contra naturam iuris inſtitutionis ſubijcitur. Hinc ſeruulus diminutiuum. Compoſitum conſeruus. Seruio, ſeruitus, ſeruitium idem. Seruitudo idem. Seruilis, le. Seruiliter aduerbium. Seruitur imperſonale. Cicero: Seruibo pro ſeruiam. Seruiens participium.

¶ Halleluia. Pſalmus. CXXXIIII.

SVauis.] Diſſyllabum eſt, id eſt, dulcis, à quo ſuauitas, ſuauitudo, pro dulcedine. Plautus: Suauitudo mea. Item ſuauiter. Suauiloquentia.

Abyſſus.] Immenſa aquarum vorago, profunditas, barathrum, gurges, &c.

Memoriale.] Quod in memoria haberi debet. Sed memorabile, lis, q̃d dignum memoria eſt: Græci Mnemoſynon vocant, memoriale.

¶ Halleluia, Pſalmus. CXXXV.

INtellectus.] Idem quod intelligentia, ab intelligo, is, & intellectio.

Mare.] Aquarum congregatio generaliter dicitur, vt hic mare rubrum. Hinc marinus, & tranſmarinum. Item maritimus, a, um.

Pharaones.] Appellantur Aegypti reges, quod cognomen fuit dignitatis, vt ſcribit Euſebius. Et Ioſephus libro ſeptimo. Pharaonis nomen ſecundum Aegyptios ſignificat regem. Porro, ne putetur idem fuiſſe Pharao, qui tempore Moſi regnabat, & qui temporibus Iacob & Ioſeph. Nam, vt in Ezechielem libro nono docet Hieronymus, Pharao apud Aegyptios nomen eſt regię dignitatis. Sicut poſt Alexandrum Ptolemæi: vt apud Romanos Cæſares, & Auguſti: apud Philiſtæos Abimelech, quę de Antiochis & Arſacidis addit nõ ſatisfaciunt. Herodotus vnicum Pharaonem ponit cæcum. Pharaones ṽo dicti ſunt, quaſi Pharones, à Pharo inſula e regione Alexandriæ olim Carpathos dicta, vbi regnauit Proteus. Huius Pharaonis filiã Thermuth vocat Ioſephus. Quis fuit hic Pharao non conuenit. Euſebius ſcribit Appionem Polyhiſtorem tradidiſſe Amaſim regnaſſe in Aegypto cum illinc Iudæi deceſſerunt; quod fieri non poteſt. Nam Amaſis fuit multo poſterior, temporibus ſcilicet Pythagoræ, cui à Polycrate Samiorum Tyranno commendatus eſt. Ideo Ioſephus ex Manethone Trechmoſim Pharaonem ponit, & ſi oſtendit

ſtendit Manethonem varium eſſe, vt qui alibi ponat Amenophin. Idem Euſebius in Chronicis Pharaonem Cenchrem hoc tempore ſtatuit in præparatione Euangelica. Magorum etiam ponit nomina, Iannem & Iambrem ex Numenio. Quos & Paulus citat reſtitiſſe Moſi, ſecundæ ad Timotheum tertio.

¶Pſalmus Dauid Hieremiæ.
CXXXVI.

Flumen.] A fluo, is, proprie eſt aqua fluuij decurrens, & maior eſt quàm riuus. Et flumina dicũtur, quæ perennia ſunt, & cõtinue fluitant. Torrentes, qui æſtate ſiccantur. Hinc flumentana porta Romæ, quã Tiberis quandoq; influit. Itẽ ab eo flumineus & fluminoſus, a, um, vt regio fluminoſa.

Salix.] Arbor à ſaliendo, vel quod ſata, vel caſu terræ compacta, ſalit ac ſurgit. Eſt lignum infructuoſum. Hinc ſalignus, a, um. Et ſaligneus, a, um, idem. Salicetum, & per Syncopen ſalictum, locus ſalicibus conſitus. Vergilius:

Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.

Organa.] Per excellentiam dicuntur omnia muſicorum inſtrumenta Auguſtino autore. Iuuenalis pro cithara poſuit. Prætoribus organa ſemper, &c. Eſt & inſtrumentum quoddam ædificij. Organarij febricatores organorum ſunt. Alias clare explicatum.

Allido.] Penultima producta impingo, quod eſt interficiendi cauſſa contra aliquid iacio. Hinc alliſio, & alliſus, a, um. Allidere caput oſtio: Allidi in re aliqua.

Pſalmus ipſi Dauid.
CXXXVII.

Pſallo.] Græcum verbum, cano, & proprie de Pſalmis dicitur. Aliquando ponitur pro prædicare, vt eſt illud: Sic pſallam nomini tuo. Hinc pſaltes cantor, Pſalterium, Pſaltria, Pſaltriæ, Pſalmus, i, cantio.

Adoro.] Penultima producta, ex ad & oro, ſignificat veneror, precor, ſupplico. Hĩc adoratio, adorator.

Retribuo.] Significat recompendo, quaſi retro tribuo. Hinc retributio, & retributor, in ſacris tantum legitur Biblijs.

¶In finem Pſalmus Dauid.
CXXXVIII.

Probo.] Laudo, tametſi maiorem vim habeat probo, quàm laudo. Nam apud claſſicos ſæpe legimus, & laudo & probo. Quandoque eſt argumentis demonſtrare. Hinc probatio. Aliquando experimentum facio. Interdum permitto. Horatius libro primo Carminum. Vagus & ſiniſtra Labitur ripa, Ioue non probante, id eſt, permittente. A quo probabile quod licet non ſit verum, videtur tamen rationibus probari poſſe. Probabilis, e. Probatus, a, um. Probator verbale. Probabile & non probabile, ſiue improbabile contraria. Probabiliter aduer. probabilitas.

Conculco.] A calco compoſitum, ſignificat ſupplãto, peſſundo, opprimo. Hinc conculcor & conculcatio.

Honorifico.] Eſt honorem facio. Lactantius: Vt adorent & honorificent regem magnum. Hinc honorificus, a, um, & honorificentia: ab honorificens fit honorificentiſſimus. Item honorifice. Ab honor. Hinc honorarius, a, um, vt vinum honorarium. Honoro, as. Honoratus, a, um. Honorate, aduerbi. Honorabilis, e.

¶In finem Pſalmus Dauid.
CXXXIX.

Eripio.] Eſt extra rapio, & cum datiuo fere in malam partem capitur, vt: Eripuiſti mihi ſubſtantiam. Aliquando cum ablatiuo in vtranque, vt: Eripuiſti me à periculo, & eripuiſti à me librũ. Hinc ereptio, ablatio. Ereptor, oris, verbalia.

Acuo.] Proprie falci accommodatur, cultro & huiuſmodi, quæ acui poſſunt. Per tranſlationem & ſtylo accommodatur. Hinc acutus, a, um, quod acumen habet. Transfertur & ad incorporea, & quandoque pro aſpero ponitur. Acupedius, is dicitur, qui præcipuus eſt in currendo pedum acumine. Acupictores, acutulus, a, um, acute, tius, acutiſſime. Acumen. Acumino, as, acuminatus, a, um, acus, us. Acuncula, acicula. Acus, ci. Acus, ceris. Aceroſus, a, um. Acuſtici, diſcipuli audiendo operam dantes.

Scandalum.] Latine offendiculum.

Linguoſus.] a, um, eſt idem quod linguax, ſiue lingulax, verboſus, multum loquens, blatero, qui nimium loquitur, & cæ. multa.

¶Pſalmus Dauid. CXL.

Dirigor.] A dirigo paſſiuum, quod eſt obliquum emẽdo, moderor, rego. Hinc directio & directum. Subinde dictum.

Incenſum.] Ab incendo, Græce thymiama dicitur incenſum. Item ſuffitus, us. Suffitio verbale à ſuffio. Suffimen, ſuffimentum, idem: ſuffitor, penultimam producunt.

Increpo.] Significat ſono. Per metaphoram reprehendo, carpo, arguo. Hinc increpatio.

increpatio. Increpitus participium. Increpito,as, frequentatiuum. Increpitare eſt incuſare. Aeſtatē increpitans ſeram.

Impinguo.] Quidam pro ſagino vtuntur. Nam pingue aliquando pro fœcundo ponitur. Vergilius pingues hortos dixit. Hic videtur à pingueo,es, (à quo pingueſco, pinguefacio, pinguitudo & pinguedo deducuntur) deduci, hoc eſt, vngo: hic pro adulari videtur ſumi.

Craſſitudo.] Eſt idem quod craſſities, ꝑ pinguetudine. A craſſus,a,um. Hinc craſſamentum, craſſamen. Gellius: Surculi erant pari craſſamento. Craſſeſco. Craſſe aduerbium. Columella: Intrinſecus & extrinſecus craſſe picari.

Retiaculum.] Diminutiuum à retia. Plautus in Aſinaria: Iubeas me vna opera piſcari in aere, venari autem retiaculo in medio mari.

¶Intellectus Dauid cum eſſet in ſpelunca. Oratio. CXLI.

Effundo.] Significat extra ſpargo. Plautus: Totamq; effudit fideliam. Per tranſlationem ponitur pro conſummare. Quandoque pro emittere. Interdum pro ꝓfligare, ꝓſternere. Hic primo modo capitur. Hinc effuſio, & effuſus,a, um, & effuſe aduerbium. Vt effuſe viuere, effuſe diligere, effuſe petulans &c.

Conſpectus.] us, à conſpicio, pro aſpectu. Vergilius: Vix e conſpectu Siculæ telluris, in altum Vela dabant læti. Conſpectus nomen ex participio. Conſpector, oris. Cōſpicuus,a,um. Cōſpicor, aris, deponens. Cōſpicilium. Conſpicillo, onis.

Fuga.] Ipſe fugiendi actus. Aliquando impetus dicitur. Vergilius pro curſu poſuit, ſed maſculino genere. Componitur varie, vt perfuga, transfuga, lucifuga, noctifuga, ſolifuga, lucrifuga. Plautus: Cum hos adhuc adij lucrifugas damni cupidos. A fugere, fugiens participium, fugito, as, frequentatiuum, fugitor, oris, fugax omnis generis, fugitiuus,a, um, fugitiuarius,a,um.

¶ Pſalmus Dauid, quando perſequebatur eum filius ſuus Abſolon. CXLII.

Obſecratio.] Ab obſecro eſt obteſtatio, rogatio, & deprecatio.

Iudicium.] (Vt Auluscellius inquit) diuinatio dicitur, quoniam diuinare quodammodo iudicem oportet, quam ſententiam ſeſe ferre par ſit. Et eſt actus trium perſonarum, videlicet, Iudicis, actoris & rei. Auguſtinus duo genera ponit, licet multa ſint iudicia, damnationis ſcilicet & diſcretionis. Hinc iudico,as, iudicialis,e, iudiciarius,a,um, & Iuriſdictio, Iureconſultus.

Expando.] Significat extra pando, à quo expaſſum, extenſum. Vnde Gellius refert, Cecilium ſcripſiſſe flammeum expaſſum domi. Expandere vela, eſt explicare. Cōtrahere vela, eſt complicare.

¶Dauid aduerſus Goliath. CXLIII.

Prelium.] Quidam à prælo deriuant, quidam à premendo. Eſt conflictus, qui in bello & pugna fit. Hinc præliaris, & re, quod ad prælium pertinet, vt præliares dies, & pugnæ. Prælior dimico, pugno.

Protector.] Defenſor eſt, & propugnator: Græci hyperaſpiſten dicunt, à protego: hinc protectio, Græce hyperaſpiſmos.

Decachordum.] Inſtrumentum muſicum decem chordarum.

Promptuarium.] Locus in quo res ad vſum neceſſariæ ita repoſitæ ſunt, vt ſtatim promi ac proferri poſſint: à promo, vel potius à prompto, as, frequentatiuo, à quo promptus & promptulus, promptarius. Item promus, vt: Promus magis, quàm condus. Promptus animo, manu. Promptiſſimus homo, & experiens. In promptu habere. Ea quæ in promptu erant, dicta, ſcriptaque ſunt. Promptiſſime aduerbium.

¶Laudatio ipſi Dauid. CXLIIII.

Singulus.] a,um, eſt vnuſquiſque per ſe, hoc eſt, ſeparatus ab alio. Plautus: Et ad ſingulum video veſtigium. Hinc ſingularis & ſingulare, id eſt, vnicum, excellens, vt ſingulare certamen, eſt Græcis monomachia, & ſingulatim, id eſt, ſeparatim. Singillatim, ſiue ſigillatim aduerbia idem ſunt, ſingulariter.

Potentia.] A potens, id eſt, poteſtas, & potentatus. Contrarium impotentia, potenter, & impotenter.

Magnificentia.] A magnifico, as, vel à magnificente, qui magna fecit, deriuatur: quæ eſt, Cicerone teſte, rerum magnarum, & excelſarum cum animi ampla quadam, & ſplendida propoſitione cogitatio, atq; adminiſtratio. Dictum alias.

Alleuo.] Penultima correpta. Significat in altum tollo, vel de imo leuo. Inde per tranſlationem ad qualitatem fortunæ refer-

fertur,vt F. Quintilianus probat.Idem eſt ſubleuo.Hinc alleuatio verbale.Alleuamẽtum idem.Alleuiare pro alleuare Calepin. ſine autore ponit.

¶ Halleluia,Aggæi & Zachariæ.

CXLV.

NOlo.] Quaſi non volo, pro quo veteres neuolo,neuis, neuult. Plautus: Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio, niſi tu neuis,id eſt,non velis eam.Vide Cholinum,& Ioannem Friſium in Dictionario Latinogermanico.

Princeps.] Communis generis, qui vel quæ principatum gerit,quaſi primum caput.Eſt & adiectiuũ,vt princeps locus. Vergilius: Princeps ardentem coniecit lampada Turnus.Hinc principatus,us,m.g.vt pricipatu Caroli hæc ſcripſi.Principalis,e,principaliter aduerbium. Principo,as,& Principor,aris.Principium.Principio aduerbi.

Pereo.] Pro mori ſumitur quaſi in totum ire, vt Anacreon poeta acino vuæ paſſæ perijt.Aliquando abſumere ſignificat,vt viginti milia periere. Perire morbo, animo perire mulierem. Perierũt ædes. Perire ab aliquo.Perijt illi pudor.Perijt & res & fides. Peream.Perito,as,frequẽtatiuum.

Iniuria.] Ex eo dicitur, quod non iure fiat,ſeu verbis,ſeu re, vt: afficis me iniuria. Hinc iniurius,a, um, qui iniuriam facit: ſed iniurioſus,a,um, iniuria plenum. Iniurium quod eſt iniquum. Iniuriatus, a,um. Iniuria paſſiue, iniuriæ ciuium. Iniuria ablatiuus,qui aduerbialiter ponitur,pro eo,quod eſt ſine cauſſa,& immerito,Iniurioſe aduer, vt Iniurioſe tractare.

Halleluia, Pſalmus.

CXLVI.

ALligo.] Eſt ad aliquid, vel iuxta aliquid ligo,colligo,circumligo,Hinc alligatio,& corripit penultimam.

Cithara.] Muſicam inſtrumentum,alio nomine lyra appellatur.Citharœdus.Citharœdicus,a, um, vt ars citharœdica. Citharizare pro cithara canere.

Operio.] Significat tego,claudo, quaſi in oppoſitum pario.Propertius: Atq; hinuli pellis totos operibat amantes. Ab operior,iris.Operto,as,frequentatiuum,operimẽtum,opertorium, operculum,& coopercu- lum,vt dignum patella operculum.Adagium. Vide D. Hieronymum in epiſtola ad Chromatium, & Chiliades Eraſmi.

Tibia.]Os cruris,ſuræ oppoſitum. Item inſtrumentum muſicum, quo tibicines canunt. Horatius:

Tibia non vt nunc orichalco iũcta tubæq;
Hinc tibialis,& le,& tibialia ſubſtantiuum, velamenta tibiarum. Tibicen penultima correpta communis generis. Tibicines fulcra dicuntur. Tibicina fœminini generis à tibicine.

¶ Halleluia,Aggæi & Zachariæ.

CXLVII.

SEra.] Per ſimplex r. inſtrumentum, quo oſtia clauduntur. Iuuenalis: Pone ceram cohibe,ſed quis cuſtodiet ipſos.Hinc ſero,as, claudo,obſero, id eſt,occludo, reſero,aperio:omnia penultima correpta. Eſt & nomen vrbis in Aſia Scythica.

Porta.] A portando dicitur omnis exitus, & quo poteſt importari vel exportari aliquid.Hinc diminutiuum portula, portella,& porticula. Porta decumana, & porta prætoria,de caſtris dicitur.Porta iecoris,die groſs leber ader.Portarius ineptum nomen pro ianitore.

Cryſtallus.] Et cryſtallum vtrunque dicitur, eſt glacies concreta. Nam Plinius ſcribit quod ex gelu vehementiore concreto naſcitur. Hinc cryſtallinus, a,um, media correpta contra vulgi morem. Martialis: Frangere dum metuis Cryſtallina frangere peccas.Iuuenalis: Grandia tolluntur cryſtallina maxima rurſus.

Buccella.]Diminutiuum à buccea.Martialis buccas dixit pro bucceas vel buccellas, & eſt fruſtulum alicuius rei eſui aptæ, quantum ſcilicet bucca commode capit.

¶ Halleluia Aggæi & Zachariæ.

CXLVIII.

STatuo.] Delibero, ordino, firmiter pono,vt hic. Hinc ſtatutum,id ẽ, decretũ, ſcitum, placitum,ordinatum &c.

Beſtia.] Belua eſt.Hinc beſtiola parua beſtia, beſtialis & beſtiale. Beſtiarij dicuntur, qui cum beſtijs depugnare damnati erant.

Pennate volucres.]Auiculæ dicuntur, hoc eſt, pennis volantes,& veſtitæ.Penniger,a,um.

Hymnus.] Laus diuina. Hinc hymnetes cantor, laudator. Hymnologus, Hymnologia.

¶ Halleluia. CXLIX.

CAnticum.] Græci aſma vocant,proprie eſt elegans & laſciuus cantus. Item cantio,idem quod cantus. Sed honeſte capitur,à canto,as.Hinc Cantilena.

Eccleſia.]Cœtus, congregatio,concio. Eccleſiaſtes concionator. Eccleſiaſticus,a, um,ut cultus eccleſiaſticus.

Tym-

Tympanum.] Inſtrumentum muſicum, membrana obductum, quod baculis pulſatur, ad claſſicum canendum aptum. Hinc tympaniſtes,a. Tympaniſtria.

Guttur.] Eſt ea pars,quæ à faucibus ad iugulum eſt, ſiue exterior, ſiue interior ſit. Huius diminutiuum eſt gutturculum. Hinc gutturoſi, quorum guttur ceu ſpongia tumidum eſt. Vlpianus de Aedilitio edicto. Gutturoſus,a,um.

¶Halleluia. CL.

Firmamentum.] Soliditas & ſtabilimentum, & pro cœlo capitur ob firmitatem,& intrāſgreſſibilem terminum. A firmus,a,um. Hinc firmitas, firmitudo, firme aduerbium,firmiter. Firmo,as.

Tuba.] Inſtrumentum muſicum, vulgo notiſſimum,hac vtuntur milites. Diminutiuum eſt tubula. Hinc tubicen,qui ea canit. Et tubalis & le.

Chorde.] arum,dicuntur fides, quibus in inſtrumentis muſicis extenſis ludimus. Nam Græcum eſt,vt inquit Iulius Pollux,et cum h ſcribitur.

Cymbalum.] Inſtrumētum muſicum, quod in ſacris matris deum cum tympanis habebatur. Hinc cymbaliſta,es. Cymbaliſſare,cymbala quatere,obſoletum verbum.

Pſalterij Dauid
FINIS.

PRAEFATIONIS D. HIERONYMI in Prouerbia Salomonis explicatio.

Iungo.] is,cumulo, quaſi in vnum ago,glutino: ſic hoc loci. Hinc iunctim aduerbium, eſt ſine interuallo. Iunctus, a, um. Iunctura,vt boum iunctura,verborumque. Iunctio verbale.

Epiſtola.] ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλειν, quod eſt mittere,quia ad abſentes mittitur. Huius diminutiuum eſt epiſtolium,parua epiſtola. Hinc epiſtolaris, & hoc epiſtolare, quod ad eam pertinet,vt epiſtolaris anguſtia.

Deſudo.] Eſt valde ſudo. Hinc deſudaſco,& imperſonale deſudaſcit. Plautus: Homo adoleſcens penetrare huiuſmodi palæſtram, vbi damnis deſudaſcitur. Deſudare atq; elaborare in re aliqua.

Miſſe.] Quod Hebræi Parabolas, vulgata autem æditio Prouerbia vocat, vel Hebraice Maſeloth, Græce παροιμίαι, Latine Prouerbia vocantur. Parabolæ Græce, Latine dicuntur ſimilitudines.

Coheleth.] Hebraice, eccleſiaſtes Græce,concionator Latine.

Schir haſchirim, Sir, haſirim.] Canticum canticorum. Sir, cantio: Sirim, cantionum,vt eximium canticum intelligas iuxta proprietatem Hebræi ſermonis.

Pancretos.] παναίρετος,id eſt,eximius ac præcipuus. Martialis: Arguto madidus pollice Paneretos.

Pſeudepigraphus.] Hoc eſt,falſo inſcriptus.

Stilus.] Quidam cū y Græco ſcribunt, & mea ſentētia rectius, eſt orationis filum, phraſis & character. Hinc epiſtylium, capitellum.

Coaceo.] es,vel coaceſco,ſignificat totum acidum fieri. Hic Hieronymus per trāſlationem: Coacuerint pro corruptione ſenſerint,accepit & eleganter quidem.

Prelum.] Trabs illa in torculari, qua vuæ calcatæ premuntur, eyn kelterbaum. Hinc elegans tetraſtichon Magiſtri Iacobi Horlini, præceptoris olim mei prophani. Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundunt largum præla oneroſa merum. Deſidiam ignauæ mentis labor effugat omnem. Eneruunt mores otia pigra bonos. Quid verius dici poteſt?

QVARVNDAM DICTIONVM in Parabolas Salomonis explicatio.

CAP. I.

Parabola.] Græca dictio, ſæpenumero explicata, & ſimilitudo,ſiue, vt Ciceroni placet, collatio, Græce parœmia, Latine prouerbium. Hinc paraboliceaduerbium,id eſt,prouerbialiter, παροιμιακῶς Græce ſcribitur.

Aſtutia.] Ab aſtu indeclinabili & Poetico,eſt calliditas,ſeu,vt Hieronymo placet, ſubtilitas cautelæ, rudibus neceſſaria. Hinc aſtutus,a,um,id eſt,callidus,& aſtutulus diminutiuum,& aſtute aduerbium,id eſt, callide. Aſtus adiectiuum finxit Plautus. Aſtutior fallacia,aſtutior coccyte. Aſtutule dicit Sipōtinus aduerb. Hem aſtutias, inquit ille. Item Aſtu indeclinabile, ciuitas Athenienſium in Terentio.

Gubernaculum.] Vt clauus, eſt gubernaculum maris. Verg. v. Aeneidos: Ipſe gubernaclo rector ſubit, ipſe magiſter. Guberna pro gubernacula, dixit Lucilius Satyra vigeſima. Proras diſpoliate, & detūdete guberna. Hinc gubernare, regere, gubernator, gubernatio. Gubernatrix verbale. De reliquis vide petrum Cholinum.

Aenigma.] Eſt obſcura ſententia, quæſtio, aut allegoria, quæ difficile intelligitur, niſi ſoluatur, aperiaturq́ꝫ. Hinc ænigmatiſtes & ænigmaticus, a, um.

Torques.] Et torquis tam maſ. quàm fœm. ge. ſecundum Probum, vt torquis miniatus. Torquatus, a, um, vt torquati milites. Palumbus torquatus. Colli ornamentū aureum, à torqueo, es.

Lacto.] Eſt lacte nutrire, & præbere lac. Hic pro decipere & allicere blanditijs ponitur. Teren. Niſi me lactaſſes amantem, falſa ſpe producens. Hinc lactans, tis, participium, vt vbera lactantia. Lactantia, milchgebende dingh. Lactatus, us, ſaugūg. Lacteo, es, alias exponam.

Tendicula.] Laqueus eſt, quem auibus ſeu feris tendimus, vt tendiculæ literarum.

Pennatus.] a, um, quod pēnas habet, vt volucres pennatæ, alites ſunt. Contrariū impennatus. Pennatus equus, pennatum telum. Penniculū, pinna eſt, q̄ facile motu vētorum indicet flatum. Penniger, a, um.

Odibunt.] In futuro, antique pro odient hic ponitur.

CAP. II.

Penes te.] Penes differt ab apud. Nam penes & poteſtatem, & perſonam, & dominium habet. Ouidius lib. I. Faſtorum: Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi: quandoque ſine dominio, vt fides penes autores eſt, id eſt, apud. Seruit etiam loco, vt: Penes ſcenam dixit Cicero ad Herennium, id eſt, apud ſcenam. Dicimus etiam: penes te eſt laus mea, quaſi in manu tua, arbitrium vitæ meæ penes te eſt. Sed apud præpoſitio non componitur. Quandoqꝫ locum notat, vt apud Confluentes hæc ſcripſi. Quādoqꝫ perſonam, vt apud regem. Quandoqꝫ vtrunque coniunctim, vt: Cœnaui apud Pompeium. Ponitur interdum pro in. Penes autores ſit fides. Penes te culpa eſt. Omnia adſunt bona quem penes eſt virtus. Iſthæc penes vos eſt pſaltria.

Protego.] Pe. cor. cōpoſitū à tego, tueor, defendo. Hinc ꝓtectio, & ꝓtector, & us.

Eruor.] Ab eruo actiuo. i. liberor, eximor, redimor. Hinc à mortis faucibus ſum erutus. i. liberatus, ereptus. Erutus, a, um.

Infamis.] Et hoc me, quod habet malā famam. Et digitus medius dictus eſt antiquitus infamis ob ignauiam. Perſi. Infami digito luſtralibus ante ſaliuis Expiat. Hinc infamare, eſt infamia afficere. Infamia, vt: Cauit ne vnquàm infamiæ ea res ſibi eſſet. Infamare agrum dixit Columella, ſchenden. Aliquid infamare.

Pubertas.[Aetas in maribus, qui eſt annus decimus quartus, in fœminis duodecimus. Et emiſſio ipſa pubis, & prima lanugo. Hinc pube tenus. A pubes, bis, pubēs, tis, vt pubentes herbæ per Metaphoram. Pubeſco, is. Pubeſcere, de ſtirpibus dictum, quibus omnia quæ terra gignat, maturata pingueſcant. Pubertas vuæ, reiffe.

Pactum.] Nomen ſignificat fœdus. Et eſt, diffinitore Tullio, quod inter aliquos conuenit, quod iam ita iuſtum putatur. In ablatiuo accipitur quandoque pro modo, vt cum dicimus: Nullo pacto, id eſt, nullo modo. Eo pacto, id eſt, eo modo, à pango, is, pepigi.

CAP. III.

Tabula.] A quo per diminutionē fit tabella. Sunt autem tabulæ, teſtamēta, vel publicæ ſcripturæ ex quacunqꝫ materia, quod initio ceratis tabellis ſcribere cōſueuerant. Hinc tabellarius, ratiocinator, phylaciſta, ſupputator, tabellio, tabellarius. i. libellio, grammatophorus, qui literas defert, qui & nuncius, & portitor, & baiulus vocatur.

Innitor.] Pen. prod. inniteris, innixus vel innixus ſum, inhæreo, firmor, vt hic: Inniti prudentiæ. Et datiuo, vel accuſatiuo, vel ablat. varie conſtruitur, vt ſteterunt ſcutis innixi. Ipſe haſta innixus, in aliquē innixus.

Vmbilicus.] Quicqd in aliqua re medium eſt, dicitur. Vnde de libro quoque dici oſtendit Catullus. Hinc ad vmbilicū deducere, eſt coronim imponere, & rem finire. A quo vmbilicatus, a, um. Et vmbiliculus diminutiuum. Vmbilicatim aduerbium.

Subſtantia.] Hoc loci eſt facultas, rerum poſſeſſio, diuitiæ, opes, gaza. A ſubſto, ſubſtas, ſubſtiti, ſubſtitutum, beſton. Hinc ſubſtantiuus, a, um, apud Grammaticos, quod per ſe ſubſtare poteſt, vt nomina rem ſignificantia.

Impingo.] Significat impello, & illido. Plaut. in capt. duobus pro impono vſurpauit. Iubete huic craſſas compedes impingere. Item ſignificat attribuere, & quaſi inurere, infigere, à quo impactum & impactio.

Impa-

impacti fluctus. Impingi paſſiuum. vt Impactus inſulis fluuius.

Illuſor.] Ab illudo, deriſor eſt, quãdoq; vituperator. Hinc illuſio. Illuſus,a,um.

Sermocinatio.] A ſermocinor, quod eſt ſermonem facio, idem quod ſermo, loquela, concio. Hinc ſermunculus diminut. vt ſermunculum reſtinguere aut ſedare.

Ignominia.] Eſt nominis nota. Cicero libro quarto de Repub. Componitur enim ex in, & nomen, g. interpoſita, quaſi cõtra nomen. Nam nomen & ignominia, cõtraria ſunt, quàmuis ſit & bonum nomen, & malum: tamẽ nomen ſimpliciter pro honore ſumitur. Hinc ignominioſus,a,um. & ignominioſe. Ignominiatus apud Gelliũ, pro ignominia notato, inſolens eſt verbũ. Affectus ignominia &c.

CAP. IIII.

TEnellus.] a,ũ. diminut. à tener,a,um. vt tenellã ætatem dicimus .i. mollem.

Argumentum.] Quintiliano teſte ratio eſt probationẽ præſtans. Interdum pro materia ſumitur. Aliquando pro coniectura. Nonnunquàm pro veriſimili probatione. Interim pro ſumma verſibus expoſita. A quo argumentor, argumentatio, & argumentoſus,a,ũ. vt apis argumentoſa, ait Ambroſius præclarus antiſtes Mediolanẽſ.

Inclytus.] a,um. pe. cor. cũ ypſilo idem eſt, q̃d glorioſus, clarus. vt inclyta iuſtitia, religioq; ea tempeſtate Numę Pompilij erat. Inclytum diuitijs templum. Inclyta virtus.

CAP. V.

FAuus.] Apum domus, & cellulæ à fouendo, quod in his ſobolem foueat. Vergilius: Prima fauis ponunt fundamina, deinde tenaces Suſpendunt ceras. Eius diminutiuum eſt fauulus. Plautus: Meus dulciculus fauulus. Blandientis vox.

Abſynthium.] Vel abſynthius, herba amara, vvetmot. Ouidius lib. v. Triſtium: Cana prius gelido deſint abſynthia ponto. Hinc abſynthites. maſc. ge. vinum factitiũ ex abſynthio.

Inueſtigabilis.] Inueſtigabilem pro contrario poſuit, hoc eſt, minime veſtigabilem, ſiue inueſtigabilem, id eſt, non veſtigabilem. Sicut indolere & inuocare, vtrumq; eſt ſiue dolere, & non dolere. vocare, & nõ vocare.

Biceps.] Quod habet duo capita, ſic triceps, tria &c. à caput omnia manant.

Pene.] Aduerbium, ſignificat ferme, quaſi, fere, propemodum, ſchier, by nah.

Synagoga.] Coadunatio, congregatio. Et pro re, & pro loco capitur.

Ciſterna.] Locus in quo colligitur aqua pluuialis, per canales ſub ſtillicidio poſitos. Vlpianus: Ciſterna aquam viuam non habet. Sæpe explicatum.

Hinnulus.] Diminutiuũ ab hinnus, eſt ceruorum, caprearum, capreolorum, damarum, & ſimilium filius. Hinnuli etiam vocantur muli ex equo & aſina geniti, cum legitimus mulus ex equa & aſino naſcatur, vt inquit Varro. Columel. lib. vij. etiam hinnos vocat, quod eſt primigenium. Hinc hinnuleus,a,um. poſſeſſ. & adiecti. Hinnio,is, iui, itum. Hinc hinnitus,us. penultima producta.

CAP. VI.

DAmula.] Tam maſc. quàm fœmi. g. eyn demlin. diminut. à dama. genus capreæ ſylueſtris. Vergil. Cum timidi canibus veniunt ad pocula damæ. Martial. Imbelles damæ quid niſi præda ſumus?

Manum conſerere.] Eſt prælium incipere & contendere. Ad manus venire ſimiliter. Sed hic pro complicare, & otioſum eſſe videtur ſumi. Vide Chiliad. Eraſmicas.

Impiger.] a,um. pe. cor. contrarium pigro, id eſt, non piger, diligens, ſtrenuus. Horatius: Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes. Vir ad labores belli impiger. In ſcribendo impiger. Hinc impigritas. Impigre aduerbium.

Apoſtata.] Siue apoſtaticus, a, um, rebellis, ab apoſtato, quod eſt rebello. Hinc apoſtaſia cum accentu in penulti. elongatio, defectio, rebellio. Dicũtur nunc apoſtatæ exititij monachi, qui ſpreto ordine, reiectaq; veſte, & cuculla aufugiunt. Deſertor, qui abſcedit ab eo quod tuendũ ſuſcepit.

Auceps.] Communis gene. qui vel quę aues capit. Hinc aucupiũ & aucupatio, ipſa auium captio. Aucupor, aues capio. Item aucupari laudem dicimus metaphorice. Aucupatorius,a, um. & aucupalis,e. vt aucupalis pertica, quam & amitem vocamus, eyn vogell kloben.

Extempło.] Aduerbium, à templum, tota vna dictio, ſignificat ſtatim, ſubito quaſi extra tempus, hoc eſt, temporis commoditatem.

Scortum.] Proprie coriũ. Sed pro meretrice ponitur, quæ & nonaria, ſummœniana, recelliclunia, diobolaris, duciclunia, argentaria mulier, proſtibulũ &c. dicit. Hinc ſcorteus, a,um. lidderin. Scortũ, eyn balck. Scortator. Scortatio verbalia. Scortor, aris.

CAP.

CAP. VII.

Pupilla.] Pars oculi parua, in media cornea ſita, in qua vis ſpeculi redditur. Et ſic eſt diminut. à pupula. Ouidius: Suſpicor & fama eſt, oculis quoq; pupula duplex, augſtern. Eſt & diminut. à pupa: ſicut & pupillus pro mare. Pupa, æ, eyn tocketen.

Cancelli, orũ, getter.] Ligna inter ſe modicis interuallis, in trãſuerſum retis inſtar inuicem annexa. Hinc cancellare, vergetteren. cancellatim & cancellarius: quem Græci archigrammatæum vocant. Scriba à Flauio Vopiſco dictus eſt. Cancellatim reticulata. Cancellatim mordax venter.

Vecors.] Quaſi ſine corde, qui eſt turbati & mali cordis. Hinc vecordia. Audacia vecors. Vecordiſſimus ſuplatiuũ vnſinnich

Procax.] A procare, quod eſt nimium laſciue petere, idem eſt fere quod petulans, petax, laſciuus, proteruus, petulcus. Hinc procacitas, petulantia & procaciter, laſciuienter. Hinc loquimur: procax manus, procax epiſtola, procaces oculi. Procax, ſuperbus, faſtus. Procatior in fœminas aries. procaces auſtri, à proco, as. procus, ci. vverber vmb einen.

Tapes.] Item tapetũ & tapetæ, tegmẽ mire pictum varijs coloribus, quo equi, mẽſæ, ſeu pauimenta ſternũtur: Græci periſtromata & peripetaſmata vocant. Aulæa quibus parietes ornantur.

Myrrha.] Arbuſcula aromatica. Hinc myrrheus, & myrrhinus, a, ũ. pe. cor. in Arabia præſtans. Myrrhatum vinum.

Aloe, aloes.] Græcum eſt, & ſignificat herbam amariſſimi ſucci. Iuuenalis: Plus aleos quàm mellis habet. Apuleius in floridis. Veræ verbum eſt profecto, q̃d aiunt, nihil quicquã tam proſpere diuinitus hominibus datum, quin & tamen admixtum ſit aliquid difficultatis. Hinc Euripedes: Bona ſeparare nõ licet malis, ſed eſt mixtura quædam. Vide Parœmiographum Eraſmum in ſuo Mercurij ſalino, imo in Mineruæ logotheca Adagiorũ, vt cũ Budæo loquar.

Cinamomum.] Frutetum in Aethiopia aromaticum, quod ſitu breui naſcitur, fiſtulæ duplo præſtans, odoriferum & dulce, cinereiq; coloris, ad medicinæ vſum ſaluberrimum. Cinnamum ſimilis eſt arbuſcula cũ cinnamomo, vel eadem eſt. Ouidius: Cinnama tum primum captiuaq; thura dediſti. κινάμωμόμ, quod Hebræi etiamnum cinamõ vocant. ait Petrus Gillius. Sed κινάμωμος, auis eſt in Arabia.

Cupitus.] Pe. prod. à cupio ſecundum quartum ordinem. Ouidius: Mars vidit viſamq; cupit, potiturq; cupita. Hinc cupiens participium, & nomen genitiuo iunctum, vt cupiens tui. Cupienter aduerbium. Cupidus, a, um. cupide aduerbiũ. Cupido, inis, in g. deus amoris & pro ipſo amore ponit. Cupido fœ. ge. begird, vt cupido habendi. Cupiditas.

Irretio.] A rete fit, & ſignificat retineo rete, quaſi capio. Vnde irretitus, a, um, dicitur, qui aliqua fraude, blãditijs, dolove ceu rete quodam captus eſt. penul. prod.

CAP. VIII.

Diſciplina.] Eſt ea doctrina, prout à diſcipulo percipitur. Doctrina vero prout à doctore traditur. Hinc diſciplinoſus, a, um. is eſt, qui tam malas, quàm bonas artes facile diſcit: diſcipulus Græce mathetes dicitur, & ſymmathetes, cõdiſcipulus.

Arrogantia.] Ab arrogo, à quo arrogans, qui ſibi temere, atq; inſolenter tribuit, quę in eo nõ ſunt. Hinc arrogantia, per quã temeritas, atq; impudentia vanam ſibi comparat autoritatem. Et pro ſuperbia ſubinde capitur. Verum arrogatio dicitur, quod per populi rogationem fit. A quo arrogantiuſculus, & arrogãter. arrogãtiuſcule aduerb.

Decerno.] Significat ſtatuo, conſtituo, definio. Hinc decretum, vt Senatus decretum. Sæpe dictum.

CAP. IX.

Excido.] Penult. prod. extra vel de aliquo cædo, & penitus deſtruo. Cice. li. ij. offi. Nec lapides ex terra exciderent ad vſum noſtrum neceſſarij. Hinc exciſus, a, um. vt exciſa arbor. Excidiũ, excidionẽ vrbis p excidio, annotauit Feſtus. Exciſare, pro laniare & vulnerare. Obſoletum. exciſio verbale, vt exciſio tectorum. Exciſorius, a, um: vt exciſorius ſcalperda mit man auſsgrebt.

Menia, orum.] Sunt ædificia exterius porrecta, cum videlicet tigna extra columnas & parietes extendantur mœnianum faciunt, quo genere ſtructuræ ſuperiora ampliantur Mænius inuentor illis nomen impoſuit. Hinc ſummœniana mulier, eſt meretricula ſub mœnijs, & fornicibus habitans. Vide Marium Grapaldum pe partibus ædium. Alias dictum.

Erudio.] Significat ex rudi doctum facio. Erudit corripit mediam. Ouidius: Erudit & rarum pectine denſet opus. Hinc eruditio, eſt doctrina. Et eruditulus diminut. Eruditus, a, um. erudite.

CAP. X.

Parabola

PArabola.] Similitudo, ſiue, vt Cicero ait, collatio. Parabolicus, a, um, parabolice.

Deprauo.] Prauum facio, vitio, vt cum quid eſt ſcriptorum aut maledicorum vitio corruptum. Teren. in Phormiõe: Nihil eſt tam bene dictum, quin narrando poſſit deprauarier. i. deprauari. Hinc deprauatio, & deprauate. Deprauatus participium, vt: deprauatus indulgentia, deprauati mores, de prauate iudicare.

Uena.] Dicta, quod per eam veniat ſanguis. Nam eſt cõceptaculum ſanguinis mixti, confuſiq; cũ ſpiritu naturali, in qua plus ſanguinis, minus ſpiritus. Eius diminut. venula. Mantuanus: Sunt qbus eloquij datur aurea vena poetæ. Sed cadit in ſordes inficiturq; luto. Hinc venoſus, a, um. q̃d eſt turgidulum venis. Per tranſlationem venæ meatus terræ dicuntur. Vnde venas argenti, auriq; dicimus. Incidere venas, laſen.

Acetum.] Eſt acre vinum, vel quia acutum ſit, vel quaſi aquatũ. Vel ab aceo. Hinc dicimus: Acetum habet in pectore, q amariori eſt corde. Et: Acetum potitauit, qui ſolito auſterior, ſeueriorq; eſt. Vnde acetoſus, a, um. acetoſitas & acor, acetaria, ſaladt. & acetare veteres pro commouere & agitare poſuerunt. Item acidus, a, um. i. aſper, & per diminu. acidulus. Subacidus aliquantulum acidus, acetabulum, aceti vaſculum, Græci oxyphabum vocant.

CAP. XI.

STatera.] penul. prod. eſt libra quã res ponderantur ſine bilancibus. Hinc adagium: Stateram ne trãſilias, hoc eſt, ne quid facias præter ius & æquum. Nam ſtatera olim æquitatis ſymbolum habuit.

Contumelia.] Conuitium à contendo, ſeu, vt Vlpianus & Seneca aiunt, à contemptu. Hinc contumelioſus, a, um. qui contumeliam inferre ſolet. Contumelioſe aduer.

Simulator.] A ſimulo, as. Græci hypocrita dicitur. Hinc ſimulatio hypocriſis. Simulate.

Sus, ſuis.] Generis communis ſecundum Priſcianum porcus, tam ferinus quàm domeſticus & cicur. Eius diminut. eſt ſucula. Hinc ſuinus, a, ũ. penul. prod. vt caro ſuina. A quo aliud diminut. ſuillus, vt pecus ſuillum, ſeta ſuilla. Corium ſuillum.

CAP. XII.

COrona.] Eſt, quam Greci ſtephanon vocant, à noſtris olim ſtrophia dicebatur, à ſtrophin, quod eſt vertere. Hic tamen pro decore & honeſtamento capitur. Eius diminut. eſt corolla vel coronula. Hinc coronarius, qui coronas conficit, quẽ Græci ſtephanoplocum vocitant. Coronarius, a, um. Et coronamentum.

Concinno.] Per duplex. nn. conſentio, apte compono, & quaſi cõuenire facio. Sed vt hic forte, & alibi ponitur, lingua concinnabat dolos, intelligendum eſt meditabatur, ſtruebat, moliebatur, machinabatur, cogitabat. Hinc concinnitas, concinnitudo, concinne aduerbium.

Verſutus.] a. um. differt à verſipelle. Verſipellis, qui facile vertit pellem, hoc eſt, vultum, apparentiam, qui modo vnum, modo aliud facie oſtendit. Verſutus vero, qui vertitur. Plaut. Verſutior es, quàm rota figularis. Hinc verſutia, calliditas, malitia. Verſutiloquus, & verſutiloq̃x. Verſute aduerb.

Remiſſa manus.] Hoc loci, pro relaxata, neglecta, & quaſi in ſinu otioſa ponitur, à remitto. Remiſſio, & remiſſe aduerbium, modo humiliter, modo læte, & veluti remiſſo, id eſt, relaxato animo. Remiſſarius, a, ũ. vt remiſſarij vectes.

CAP. XIII.

OBligo.] pe. cor. ſignificat circumligo. Per tranſlationem eſt deuincere, ſeu debere. Hinc obligatio, diuinctio eſt. Differunt tamen ſecundum Aſconiũ Pædianũ obligatus & diſtrictus, quoniã obligatus in bonis & in vinculis dicit. Diſtrictus ſine vinculis. Hinc obligatio, obligatus, a, ũ.

Vorago.] Barathrum dicitur, quod in eam cadentia non emergant, ſed deuorari videantur. Vt vorago patrimonij. Hinc voraginoſus, a, um.

Noualis.] Gene. fœm. & nouale neutri dici poteſt ſecundum Seruiũ, & eſt ager nouæ relictus ſementi, vel aruum ad ſementem proſciſſum. Noualia, id eſt, noua terra, ait Seruius, quæ per ſingulos annos renouatur per ſemina.

CAP. XIIII.

SEges.] Fruges proprie eorum ſeminum, ex quibus cõficitur panis, nondũ demeſſa. Eius diminutiuum eſt ſegeticula. Quandoq; ſeges capitur pro ipſa humo ad accipienda ſemina ſubacta, nondum ſata. Nam quando ager ſatus eſt, noualis dicitur. Vergilius: Illa ſeges demum votis reſpõdet auari Agricolæ, bis q̃ ſolem bis frigora ſentit. Hinc Segetia dea ſegetum, frugumq;, olim culta.

Illudo.] Irrideo. Interdum vitupero, conuitior. Hinc illuſio & illuſor. Illuſus, a, um.

Tran-

Transilio.]ex trans & ſalio, eſt vltra ſalio. Hinc dicimus: Stateram ne tranſilias, hoc eſt, ne quid ab æquitate deflectas. Item dicitur tranſultare. Plau. Tu tranſultas, ego miſer vix adſto præ formidine.

Verſipellis.] Verſutus, diſſimulator, varius, aſtutus, quaſi vertens pellem: explicatum eſt. Martialis: Decipies alios verbis, vultuq; benigno, Nam mihi iam notus diſſimulator eris.

CAP. XV.

Ebullio.]is eſt valde, ſeu extra bullio, extra fundo, ſicut aqua in ahæno calefacta ebullit. Eſt etiam metaphorice expirare. Hinc ebullitio verbale. Ebullare aliud verbum eſt.

Placabilis.]e. à placo, as, hoc eſt, propitiabilis.

Exhilarare.] Eſt lætificare. Columel. lib. vij. Sacietate verni pabuli pecudes exhilaratæ laſciuiūt. Sed hilareſco, is. hilaris fio. Hinc exhilaratio lætitia. Item hilariter, & hilarus, ait Cæcilius, vultu hilaro.

Secura mens &c.]Nulla eſt hic maior beatitudo, q̃ mens ſibi cōſcia recti. Et vt Horatius inquit: Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Vt contra nulla eſt maior crux, q̃ conſcientia ſcelerum. Has Cicero contra Piſonem & pro Roſcio furias dicit à poetis nominatas eſſe.

Iugis & hoc iuge.] Aſſiduus, continuus, quaſi ſemper iugo affixus. A quo iugiter aduerbium, i. continue, aſſidue & cōtinēter.

Saginatus.]a, um. à ſaginor eſt impinguatus, & pinguis factus. Hinc ſagina.

Opportunus.]a, um. per duplex. pp. dicitur, qui omnibus accommodatur, veluti portus. Horat. Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna locutus. Hinc opportune aduerbiū. Hoc opportune accidit, quod pro deſiderio noſtro obuenit, votoq; reſpōdet. Importunus contrarium eius. Opportunitas commoditatem ſignificat. Importunus. Importune notæ ſignificationis.

CAP. XVI.

Gubernare.]Regere eſt. Hinc gubernatio, gubernator, & gubernaculum.

Ponderator.]A pondero, as. hoc eſt, librator, examinator, conſiderator, & æſtimator. Hinc ponderatio.

Hoſtia.] Dicta ab eo, quod eſt hoſtire, id eſt, ferire. Seruius, & ſacrificium dicitur quod ab his fit, qui in hoſtem pergunt ob victoriam, id eſt, pro victis hoſtibus. Ouidi. Hoſtibus à domitis hoſtia nomen habet. Hoſtia ſacrificiū, quod laribus immolabāt.

Sinus.] Prima corre. eſt illa pars quæ eſt intra pectoris, brachiorumq; complexa. Hinc ſinuoſus, a, um. & ſinuatim per ſinus. Item ſinus & ſinum prima prod. genus vaſis, ſicut galeola. Plaut. Hic cum vino ſinus fertur. Sic hic fortaſſe capitur.

CAP. XVII.

Victima.] Hoſtia quæ poſt victoriam dextra victrice immolabatur. Ouidi. Victima quæ dextra cecidit victrice vocatur. Vel quod vincta ad aras ducebat. Hinc victimarius, qui victimas emebat, vt venderet. Vnde victimarij negociatores, vili mancipio.

Obedio.]Significat obtempero, pareo, obſecundo, obaudio, hinc obedientia. Obeditio, obediens, obedienter, vt obedienter curatum eſt.

Gemma.] Oculus vitis, quem primo emittit, ad cuius ſimilitudinem pro lapillo precioſo capitur. Hinc gemmula, gemmarius, gemmare, & gemmaſcere, gemmatus, a, um, & gemmeus, a, um.

Angelus.] Latine nuncius. Hinc angelicus, a, um. Nam officij nomen eſt, non naturæ.

Euito.]as. penul. prod. eſt valde vitare, cauere, à vito cōpoſitum. Eſt etiam vitam eripere, vita priuare: tunc eſt vetus verbum, planeq; poeticum. Cicero. Hæc omnia vidi inflammari Priamo vitam euitari. Hinc euitatio, nis. verbale.

Spondeo.] Spopondi, non ſpoſpondi, vt Gotthici volunt, in præterito, eſt promitto, polliceor. Hinc ſponſio, ſponſus, & ſponſa, & ſponſus, a, um. à ſpōſo, ſponſalis, & hoc le. ſponſalia, orum. Deſpondeo, deſponſus, a, um. Alij deſponſatus.

CAP. XVIII.

Effeminatus.]a, um. molliculus, & laſciuus, ab effœmino, as. quod eſt in muliebrem molliciem conuerto. Hinc effœminatio mollicies. Effœminate aduerbium. Effœminatæ artes, voces.

Dilato.]Penu. prod. latum facio, prolōgo, hinc dilatatio. dilatatus, a, um.

Effor.]Significat eloquor. Hinc effatus a, um. eſt elocutio & eloqum. Effata, ſpruch, gelerte vvort.

Rigidus.]a um. idem eſt, quod frigidus. Et rigidulus diminutiuum. Aliquādo pro duro & aſpero ponitur. Hinc rigiditas, & rigor durities, rigide & rigidiuſcule aduerbia, id eſt, duriter, & aſpere.

CAP. XIX.

Simpli

Simplicitas.] A ſimplex,quod pro vero & ſyncero ponitur,id eſt, ſynceritas. E diuerſo duplicitas,id eſt,fallacia. Hinc aduerbia ſimpliciter & dupliciter. Simplicitus obſoletum pro ſimpliciter. ſimplus, a, um. ſimplarius,a,um. ſimpulum li. genus vaſis potorij.

Inſuper.] Significat præterea,ad hæc, quin,à quo deinſuper.

Pigredo.] Pigritia, pigrities, pigritudo & pigritas,idem pollent,id eſt, ignauia, tarditas,ſocordia,deſidia,à piger,ra,rum. Pigre aduerb. pigritor, ris.& pigror, aris. pigro,as. obſoletum. Scribere ne pigrere. Pigreſco,cis.

Aſcella.] Quæ & axilla, eſt locus concauus ſubter brachium,vbi naſcuntur pili. Inde fit ala,vt inquit Cicero, vbi hircinus ille odor concipitur,qui virus dicitur. Horatius olidam capram, vocat illum putorem.

Peſtilens homo.] Contagioſus, morbidus,qui alium inficit. Hinc peſtilentioſus a,um. peſtilentia & peſtilitas, peſtifer,a,um. peſtifere aduerbium.

CAP. XX.

Tumultuoſus.] a,um. à tumultu, q̃d turbas & tragœdias excitare ſolitum ſit. Hinc tumultuoſe. tumultuanter. tumultuo,as.& or,aris,deponẽs. Tumultuo. Tumultuarius,a,ũ. Tumultuarius miles, exercitus,dux,opus tumultuarium.

Fideiuſſor.] Et fideiuſſorius, à fideiubeo,is.dicitur,q fideiubet. Hic & præs prædis dicitur. Sed fidem aſtringere, eſt fidem promittere atq; recipere. Terenti. Heus tu, hac lege tibi meam fidem aſtringo.

Calculus.] Lapidis genus duriſſimi & rotũdi, à calcãdo. Et calculus morbi genus morte crudelius: à quo calculoſi, Græci lithanici,qui eo laborant. Quandoq; rationẽ ſignificat. Hinc calculare, rationem facere. Calculatio,& calculator. Hinc calculus albus,& niger. Adagia ſunt approbatione,& improbatione. Calculoſus,a,um.

Myſteria.] A Græcis dicuntur,quæ Latinis ſacra,arcana,ſecreta vocantur, à myſta vel myſtes. Hinc myſticus,a,um.

Deuotare.] frequentat. à deuoueo, q̃d eſt diris imprecationibus malum alicui optare,quandoq; morti dedere. Hinc deuotus participium,vt deuota ſacris ſica. deuoti. deuotus vobis animus. Deuotus & donatus ſtudijs. deuotio verbale. Deuotorius, a, um. vt carmina deuotoria.

Fornix.] Maſcu. gen. arcus in ædificijs, & quodcunq; opus cõcameratum. Hinc fornicor,& fornicarius,& fornicaria mulier.

Thronus.] Latinis ſedes,vel ſolium eſt.

Canicies.] Et canitudo, eſt ipſa albedo capilloꝝ ex ſenecta: Canicie venerãdus vir.

Liuor.] Veſtigium, & nota aut vibex, q fit ex flagello. Aliquando capitur pro inuidia. Hinc liuidus,a,um. & liuidulus, liueo, liueſco,liuidus fio. liuide aduerbium.

Abſtergo.] Significat ſordes remoueo. Et per metaphoram aufero: vt volo abſtergere animi tui metum,ait Cicero. Hinc abſterſio. abſterſus,a,um. participium.

CAPVT XXI.

Doma.] Tectum planum. Romæ ſolaria,vel mediana dicuntur.

Mulctatus.] a,um. à mulcto,as. hoc ẽ, punitus,condemnatus,laxatus. Dictum alias copioſe.

Procaciter.] Aduerbium à procax, hoc eſt, petulanter, laſciue & proteruiter.

CAPVT XXII.

Modeſtia.] Et moderatio hunc habẽt ordinem, quod modeſtia fundamentum,ſoliditas,& baſis ipſa virtutis eſt, ex qua gignitur moderatio,quæ temperat, moderaturq; modos in factis & dictis. Cicero li.pri.ad Herennium. ſic diffinit, quod ſit in aĩo cõtinens moderatio cupiditatem.

Adoleſcens iuxta viam ſuam.] Simile eſt Horatiano adagio in epiſtola.ij. Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. Citatur paſſim in argumentum virium aſſuefactionis in animis teneris, q̃le eſt illud eiuſdem. Neq; amiſſos colores Lana refert medicata fuco.

Prouerbium.] Eſt ſermo ad vitæ rationem conducibilis,moderata quadam obſcuritate multam in ſeſe continens vtilitatem. Vel eſt ſermo rem manifeſtam obſcuritate tegens, Græce parœmia,vel parabola dicitur. Hinc prouerbialiter dicimus.

Configo.] A figo,eſt ſimul figo. Sed defigo, eſt deorſum figo, planto aut mitto. Hinc confixus: vt confixus ſententijs.

Scandalum.] Latine offendiculum.

Vades.] Primo dicebatur, deinde per ſyncopen vas,dicitur ſpõſor alterius in re capitali,vt inquit Feſtus,& fideiuſſor. Hinc vadimonium,ſponſio ſiſtendi. Adagium: Propter quod vadimonium deſeri poſſit. Vadium idem,& vador,aris. Vnde dicimus amicitiam vadatam. Item vadari eſt aliquẽ ad iudicem certa die aduocare. vadimonium eſt ſponſio ipſa ſiſtendi ſe in iudicio. Hinc vadimonium obire, apud Cicero. eſt ſe ſiſtere,& non obire contra,quod eſt deſerere,ſicut Plinius ait in p̃fatione naturalis

hiſtoriæ.Niſi cum vadimonium eſſet dilatũ à prętore.Exemplorum pleni autores.

CAP. XXIII.

HAriolus.] Diuinus vel diuinator, q diuina mente fatur,quę ventura ſunt.

Coniectoꝛ.] Somniorum interpres, & omnium:à coniectura,q̃ eſt coĳciẽdi actus. Hinc cõiecturale,Græce oniropolus dicit.

Comeſſationes.] Proprie dicuntur cibi,potuſq́;,q poſt cœnam ex luxu ſumunt: ſicut merenda,cibus qui ante cœnã & ientaculum ante prandiũ.Item repotia poſt prãdium ſuperflui potus.A quo comeſſari. Comos deus intemperantiæ.

Symbolum.]Et indicium, ſignum dici poteſt,& collatio,quam plures conferũt in vnum. Terent. Symbolum dedit. Græci etiam ſymbolum annulum appellant & cõuiuium. Hinc ſymbolice aduerbium. Et συμβολικῶς

Flaueſcere.]Eſt flauum fieri.Vergilius: Molli paulatim flaueſcit campus ariſta:à flauo,es.q̃d eſt auri colorem reddo. Hinc flauus,& flauidus,a,um.

Regulus.]Diminut. quaſi paruus rex. Eſt &auicula parua,alĳ regaliolum vocant, alio nomine trochilus.Ab Ariſtotele de natura animalium πρέσβυσ dicitur, rex auiũ, alibi ſenem vel ſenatorem interpretatur,auiculam ſcilicet,quæ eadem cum trochilo.Et regulus ſerpentis genus eſt,alias baſiliſcus nominatur.

CAP. XXIIII.

AEmuloꝛ.]Inuidere eſt,à cõtrario ſenſu.Aliquando imitari,amare.Interdũ participẽ eſſe.Hinc æmulatio & æmulator: Gręce zelor,& zelus,zelotes,zelotypus,a,& zelotypia.

Cellarium.]Ea figura videtur dici, qua granarium,panarium,& pro cella ac repoſitorio ciborum,eduliorumq́; ponitur.Diminut.eius eſt cellariolum.Hinc cellarius, qui præpoſitus eſt cellæ.Item cellaria, locus vbi conditur vinum.Plautus: Ego eĳciar cellaria.Alio nomine apotheca dicitur.

Detractoꝛ.]Obtrectator & oblocutor, qui famæ alicuius derogat.Hinc prouerbialiter dictum àDomitiano Cæſare:Detractores qui non caſtigat,irritat: à detraho. Hinc detractio,oblocutio eſt.Et detractrix.

Inquam.]Ab inquio defectiuo verbo, id eſt,dico vel dixi.Diomedes autẽ pro prima perſona ſcripſit,nõ inquio, ſed inquam, inquis,inquit. Vtimur autẽ his verbis, inq̃, & inquit, in dialogis. Et quãdo alicuius verba referimus, hoc modo: Recte D. Paulus apoſtolus: Nemo (inq̃t)coronatur niſi qui legit:certa. Tria ſunt verba quæ tantũ vnã perſonam habent,vt inquã,infit & cedo, p dic. Terẽt.Quid factum eſt cedo.i.dic.

CAP. XXV.

MAlus.]Fœ.gen.arbor cuius fructus eſt malum,vt hocloci mala.i. poma: tractum eſt à Græco,qui malum μῆλον.appellant.Vnde melimela,& habet pe. prod. Hinc malinus,a,um. quod ex ea arbore factum eſt,vt malinum lignum, menſa malina.Malus maſcul.gene.nauis arbor. Et malus pri.cor.opponitur bono. Hinc malitia. Malitioſus,a,um.Malitioſe aduerb.

Inauris.]Aurium ornamentum eſt.

Margarita.]Et margarites,& magaritum in nominatiuo, pe.pro. vt hic: Seruius inflectit margaris.dis.&.idos,à cuius genetiuo Græco Latine formatur margarita, & lapiliũ generali vocabulo vocitamus p̃cioſum vel gemmam:alĳ vnionem.Plini.li.ix. ſcribit in Britannia naſci, margaritas, paruas,& decolores.Euangelicum adagiũ notum eſt.Nolite Margaritas ante porc.&c.

Nitrum.] Vt quidam putant, à Nitria, vbi naſci ſolet, dicitur, hoc nõ multum diſtat à ſalis harmoniaci ſpecie, quod nonnulli exiſtimant eſſe ſalis genus. Sunt qui dicãt apud Medos caneſcentibus ſiccitate conuallibus fieri.Ex nitro medicinæ fiunt, & veſtium ſordes,corporumq́; lauantur. Hinc nitroſus,a,ũ.&nitratus,a,um.vt nitrata aqua.

Tinea.]Vermiculus eſt, q de carne editus,veſtes,aut libros arrodit.Hinc tinioſus, a,um.vt aluei tineoſi. Quoniam mentio de vermiculis eſt, dicam paucula quæ occurrunt memoriæ.Ips vermiculus eſt,q cornua viteſq́; perrodit,vt cis frumenta, qui & curculio: trips ligna, ſis veſtes, Is vitra, midas fabam. Hinc adagium Plautinum: Non quod pueri clamitant ſe in faba reperiſſe. Adagium.

Ambitus.]Penultima correp. proprie circuitus.Lucanus li.i.Letaliſq́; ambitus vrbis.Sed ambitus,a, um. pe. pro. participiũ, circumitus, vt: Iuſſit & ambitæ circumdare littora terræ.ab ambire. Ambitio verbale, honoris cupiditas. Ambitioſus, a, um. Homo minime ambitioſus. Ambitioſe aduerbiũ.Ambitus huius ambitus, pe. pro. in g.eyn vmbgang.Ambitus ædium, verboꝝ. Sed ambitus pen.cor. vt ambitio in animo eſt. Ambitus in actu, proprie. Ambitus & largitio.Ambitus rumſucht.

CAP. XXVI.

Quo

QVolibet.]Hic duę dictiones ſunt, hoc eſt,quo placet,huc atq; illuc, vl tro citroq;. Poteſt & eſſe vna dictio q̃libet, ſicuti quamlibet,& ſimiles.

Chamus.]Genus fræni eſt,quod ſit ad modum breuis, nam chamus, breuis dicitur Græcis.

Mercurius.] Fuit Iouis filius ex Maia,qui dicitur facũdiæ,mercatorum,furum, paleſtræ Deus.Itẽ nuncius & interpres deorum:Gręce Hermes,quod interpretẽ ſonat. Hinc dicimus, habet Mercuriũ in pectore, id eſt,facũdiſſimus eſt.Hic lyrã inuenit &c. Hic dictus Hermes trimegiſtus, hoc eſt, ter maximus.Senſus huius loci eſt. Qui lapidẽ in aceruum mittit &c.id eſt, qui homini inſipienti honorem docendi confert, nõ minus delinquit,quã qui deos ac delubre gentiliũ Mercurij cultu veneratur inani. Hinc Mercurialis herba,& ſignũ Mercurij ſtatuam ſignificabant.

Temulentus.]a,um. à temeto, hoc eſt, vinolentus, ebrius. Hinc temulentia. Non eſt quis temulẽtiæ vitio obnoxius, ſed alio quopiam deteriore adfectu temulentus eſt, vt odij,inuidiæ,auaritiæ, ſuperbiæ &c. Eraſmus ij.libro de ratione concionandi.

Suſurro.]Qui ſuſurrat furtim,& clam in aures auditoris,odium,ſimultatem & diſſenſionem molitur.Hinc ſuſurrus,ri. ſuſurrium in Biblijs tantum.Suſurro,as.ſuſurratio verbale.Suſurrum,ri.neutro genere dixit Ouidius.

Lubricus.]a, um. quaſi labricus.locus quo quis nequit ob lubricitatem cõſiſtere, qualis eſt terra glaciata. Hinc lubricitas, vt linguæ lubricitas.Lubrice aduerb. Lubrice verſari in bello.Lubrico,as,are.

CAP. XXVII.

DIſpendium.] Damnum, iactura,q̃d incuria & negligentia,& immoderatione diſpenditur, contrarium compẽdio, id eſt,commodo.Hinc diſpendioſus,a,um. damnoſus,ſchedlich.

Conflatorium.]Locus eſt,imo fornacula vbi conflatur metallum.Nam ſcoria auri vel argenti igne conſumitur,& ſubſtãtia auri argentiq; purior, & integra remanet.à conflo deriuatur,quod eſt ſimul flo, vel ſufflo.A quo conflageſco,conflages, cõflagratio,conflagro, conflata pecunia, conflatio, conflator,conflatum æs alienum. Dicimus & conflare odium &c.

Euoco.] Pen.corr.extra voco. Plautus: Euocate huc Soſiam.Per tranſlationem eſt quaſi extraho.Hinc euocatio. Hinc euocati dicuntur,non qui iuſte milites ſunt,ſed qui repente & tumultuarie vocantur. M. Iacobus Horlinus.Paſtor aberrantes ſale ſæpius euocat agnas. Cogit eas duri verbere ſæpe pedi.Sic puer effręnis ſpernit qui iuſſa parentum. In corpus ferula eſt diſcruciandus acri.A quo euocatio.

Contundo.] Tudi.pe.cor.contuſum, ſignificat ſimul,ſiue totũ tundo,frango,comminuo,percutio.Horatius: Speratũ meritis duram qui contudit hydram.Inde contuſum,confractum.Contuſio verbale.

Pila.]A pinſo,vas concauum,quod antiqui ſiccata frumenta,in pilas immiſſa,pinſebant,ego mortarium dixerim. Eſt & pila columna ſtans.Eſt & pila,qua ludit,vt mea eſt pila,hoc eſt, ad me ſpectat ferire pilam. Item eſt quæcunq; res rotundula,inſtar pilæ luſoriæ.Hinc pilula.i.parua pila,& ea venena,quæ hac forma ſuminus, pilulas vulgo nominamus,Græci catapotia dicũt.Sed pilus prima cor.capillus eſt. Pilus vero prima producta, q̃d & pilum,telum Romanũ. A quo pilati dicuntur.i.pilo armati. Hinc primipilus,centurio,& primipilotæ haſtæ. Præterea pilus ſeu pilum,à pinſendo, inſtrumentum,quo quippiã in mortario teritur. Alias piſtillũ vocatur.vt: Hic eſt piſtillo retuſior. Adagium in hebetem ingenio.

Ptiſana.] Non tantum hordei eſt. Nã vt Plinius dicit,Italici quidem maxime oriza gaudent,& ptiſanam faciunt,quam reliqui mortales ex hordeo:declarat etiam orizam(quæ vulgo apud nos rizum dicitur,& vernacula noſtra ryſs)ijs verbis:Orizæ quidem folia carnoſa, porro ſimilia, ſed latiora,altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. Inde ptiſanarium vas in quo coquitur, vel tunditur ptiſana, corripit autem penul. Horat.lib.ij.ſermo. Satyra.ij.Quid ceſſas,agedum ſume hoc ptiſanarium orizæ.Vide Bebelium, Daſypodium,& Cholinum.

CAP. XXVIII.

COmeſſator.]A comeſſari manat,idẽ quod manduco,edax,mando,manducus,manſutius,comedo, edo, epulo, lurco, curgulio,ganeo,helluo,ſcurra,paraſitus,gulo, phago, ligurio, nepos, catillo, popino, Aſotus & id genus alia plura.

Ocium.]Proprie vacatio à labore. Cõtrarium eius negocium.Ociolum diminut. ocioſus,a, um.vt verbum ocioſum. Et ocior,aris.Contrarium negocior.Negocium. Negocioſus,a,um.

Blandimentum.] Lenocinium eſt, & blan

blanditiæ,adulatio,popularitas:à blandior, quod eſt adulari, ſupparaſitari, adſentari,& blandimenta dicere.Hinc blandicus, a,um, pe.cor.qui blanditur. Blãdidicus,a,um,qui blande loquitur. Plautus: Nunc mihi blandidicus es,heri in tergo meo treis facile corios contriſti bubulos.

CAP. XXIX.

IN poſterum.] Aduerbium temporis, ſignificat in futurum tempus.Sed poſtremo finaliter,vltimo loco,tandem, nun furhin,nachmals.In poſterũ tempus. In poſteritatem,zu kunfftig zeiten.

Prophetia.] Futurorum prænunciatio & vaticinium,prædictio,&c.

Contumax.] Qui per tumorem inobediens eſt.Hinc contumacia,et cõtumaciter.

Procliuior.] Cõparatiuus à procliuis, vel procliuus,hoc eſt,pronior,facilior, propenſior,inclinatior.

CAP. XXX.

SUrrectus.] a,um.i.ſurſum erectus,eleuatus,ſupbus,à ſurrigo,is,ſurrectio.

Commando.] is, dui, ſecundum alios cõmandidi,cõmanſum, eſt ſimul aut totum mando. Commanduco,idem quod mãdo.

Molaris.] e,dẽticulus eſt maxillaris, à mola.Ouid.lib.xiiij.Metamor. Aut comes, inquit, ero dixit, dextraq; molarẽ Suſtulit. Dicimus etiam ſaxum molare.

Sanguiſuga.] Pen.pro. vermis qui & hirudo dicitur,& ſanguiſugia. Horati.Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Stellio.] Animalculum lacertæ ſimile, tergo depictum lucentibus guttis ad modũ ſtellarum,vulgo tarantula dicitur.

Elicio.] Significat educo, extraho, vt q nimium emungit,elicit ſanguinem, vt:verũ elicere. Elicere ad pugnam. Elicere lachrymas,&c.Electo,as,elicito,as, elicius Iupiter dictus.Elix,cis,ein vvaſſer furch in agris.

CAP. XXXI.

LAmuel.] Dictus eſt Salomon,& interpretatur,in quo, vel cum quo eſt deus, & male quidam legunt Samuel.

Sicera.] Scribendum eſt per ſ,non per c.Vox eſt Hebraica, quæ per Sin apud illos ſcribitur,à verbo Sachar,quod ſonat inebriari:& eſt omnis potus factitius qui poſſit inebriari.Luc.I. exactius habebis vita comite, & deo auſpice.

Inſtitor.] Negociator eſt. Poetæ vero cum accipiunt pro venditore mercium delicatarum.Ouid.Inſtitor ad dominam veniet diſcinctus emacem.Plautus ancillam inſtitricem vocat. Hinc inſtitorius,a, um, quod ad eum pertinet. Vnde inſtita dicuntur ligamenta ſepulchralia,Iohan.xi.

Inops.] Inopis,paulo plus videtur eſſe inops in indigentia, quã pauper, &ſi inops cum ab ope veniat,id eſt,auxilio,non tã dicitur qui caret pecunia,q̃ qui opibus, in qbus eſt auxilium.Sic à Vergilio ſenectus dicitur inops,primo Geor.quaſi ex ſe minimum habens quo iuuetur.Et apud Terent.in Adel. Leno cum ſe inopem queritatur, non ſic pecuniæ,vt auxilij profitetur indigũ. Ita Varro etyma reddit.Pauper à paulo lare. Mendicus à minus,cui cum opus eſt, minus nullo eſt.Inops,quod opis egeat.Opulentus ab ope.Ideo proprie ac elegãter Auguſt. Supra omnes opulentos ille inops lib. xvij. de Ci. dei cap.iiij.Alibi fuſius expoſitum eſt.

Stragulum.] Genus veſtis, inquit Aſconius.Vlpianus ſtragulam veſtem, pro ea quæ iniicitur, quale eſt Græcorum pallium. Diuus Hieronymus (modo ille ſit) hic pro muliebri veſte poſuit.Aliter Varro & alij capiunt. Tibullus: Nam neq; tũc plumæ,nec ſtragula picta ſaporem. Martialis: Stragula ſuccincti venator ſume veredi. Nam ſolet e nudo ſurgere ficus equo.

Byſſus.] Lini genus ſubtiliſſimi & cãdidiſſimi,Hinc byſſinus,a, um, pe. correpta.

Purpura.] Piſcis ex concharum genere.Hinc purpureus color, & purpureæ veſtes, Tyriæ dicuntur. Alibi fuſius explicatũ eſt,à quo purpurarius & purpuraria.

Sindon.] onis,pe.cor.in obliquis,velũ ſubtiliſſimum,mundum & album.

Prouerbiorum libri
FINIS.

PRAEFATIONIS D. HIERONYMI in librum Eccleſiaſten ad Paulam & Euſtochium explicatio.

FErme.] Quaſi,fere, propemodum & pene ſignificat.

Diſſero.] Pe. cor. proprie varie ſemino. Per Metaphorã, vt hic, ſignificat exponere, diſputare,enarrare,explicare, declarare. A quo diſſerto frequentatiuum, diſſertio,& diſſertitudo: licet diſſertio ſignificet diuiſionem patrimonij inter conſortes. Diſſertatio,ipſe diſſertandi actus. Diſſertabundus, qui diſſerit.

ferit.

Commentariolum.] Lucubratiuncu- la eſt expoſitoria, & breuis, quem tractatulum Vandalici vocant. Diminutiuum à cõmentarium. Hinc commentarienſis. Commentitius, a, um. Commẽtum, vt Thracium commentum.

Procinctum.] Quicquid paratum eſt, dicitur, & ipſa prouiſio facta, antequàm aliquid fiat. Hinc claſſis procincta, eſt paratus exercitus ad pugnam. Procinctus, a, um. Item procinctus, us, m. g. vt in procinctu facere. In procinctu ſtare. In procinctu habere.

Conſors.] Eiuſdem ſortis, qui tantundem ſortis attulerat ad ſocietatem, quãtum ille cum q̃ eſt ſocietas. Hinc conſortium.

Deterreo.] Eſt valde terreo, & quaſi terrore quodam prohibeo, remoueo ve. Vt à ſcribendo deterrere, à ſententia deterrere. Hinc deterritus participium, vt deterritus pudore, abgeſchreckt.

Conſector.] Eſt in totum, vel ſæpe ſequor. Conſectarer, id eſt, ſequerer. Hinc conſectarius, & conſectaneus accipitur, pro eo qui in eadem hæreſi, & ſecta eſt, dicitur & aſſecla. Conſectatio verbale. Conſectator, trix. Conſectarium, vulgus Quodlibeta vocat & corollaria.

QVORVNDAM VOCABVLORVM in Eccleſiaſten explicatio.

CAP. I.

Antequam.] expoſitionem in Eccleſiaſten aggrediar, hoc præfandum operæprecium cenſui, diui Hieronymi tranſlationem in hunc librum, longe diſcrepare à noſtra, qua vtimur, ex quo coniectamus (ſaluo tamen ſaniori iudicio) non eſſe Hieronymi noſtram vulgatam æditionem, quã in Biblijs noſtris circumferimus, quod & magni nominis viri ſentiunt, nobiſcumq́; faciunt. Ea propter noſtram ſequi cogor, ne vocabula explicando ex altera, in noſtra nõ reperirentur. Tamen ſi quid ſcitu dignum, & neceſſarium inter legendum occurrerit, paucis abſoluam.

Verba Eccleſiaſtis.] Tribus nominibus vocatum fuiſſe Salomonem ſcripturæ manifeſtiſſime docent. Salomonem .i. pacificum, ledidia, hoc eſt, dilectum domini. Et quod nũc dicitur Coheleth, id eſt, Eccleſiaſten. ἐκκλεσιαστὴς autem Græco ſermone appellatur concionator, qui Eccleſiam, id eſt, cœtum congregat, quem nos nũcupare poſſumus concionatorem, eo quod loquatur ad populum, & ſermo eius non ſpecialiter ad vnum, ſed ad vniuerſos generaliter dirigatur. Liber eſt æditus ab Eraſmo Eccleſiaſta nomine elegantiſſimus.

Vanitas.] Mẽdacium, falſitas, leuitas. Idem vanitudo. Plau. Vt rem video, tu inuẽtus à vanitudine. Vanus, a, um, varie capitur pro vacuo, ſtulto, mentiẽte, infido, à quo vano. i. fallo, obſoletũ verbum. Vaniloquẽtia, Græce matæologia dicitur. Pro: Vanitas vanitatũ, Lxx. omnes interpretati ſunt ἀτμὸς ἀτμῶν, quod nos poſſumus fumi vaporẽ & aurã tenuem, quæ cito reſoluitur, appellare. Hinc vaneſco, cis. Vanidicus, a, um, i. vaniloquus. Plaut. Vaniloquium. Vanus, & mendax, vanus & pfidioſus, vanus autor. Vana fides, oratio, lex, vanus ingenio. Vanius in mundo, quã vaga lingua nihil. Iacobus Horlinus autor: Incœptum vanum, vanus ictus.

Gyro.] Circumdo, vnde regyro, as, pe. pro. quod eſt retro gyro. Hinc gyrus, circulus vel ambitus dici poteſt.

Occupatio.] Ab occupo & præoccupatio, apud Rhetores ſchema quoddam eſt, quod Græci Apoſiopeſin vocãt, memini me alibi interpretatum. Sed Hebraicum verbũ hic poſitum Aquila, Lxx. & Theodotio μεριςπασμὸν, id eſt, diſtentionem. Symmachus vero aſſcholian, id eſt, occupationem tranſtulit. Hinc occupans, tis, participium. Occupatus, a, um, vnmuſſig. Occupatio, ſchema eſt, occupatiuncula.

Præſumptio.] A præſumo, eſt anteſumptio. Vnde apud Rhetores præſumptio figura eſt, q̃ Græcis Procatalepſis dicitur, cũ id quod obijci poteſt, occupamus, quæ præcipue procœmio conuenit. Hic tamen verius afflictio & malitia, vt in Euangelio Matthæi ſexto, non à malo, quam paſſionem, voluntatem, aut præſumptionem ponimus, vt Hieronymus ex Hebræo quodã ſe habuiſſe affirmat.

CAP. II.

Conſero.] Eſt ſimul ſero, dũ pro planto & ſemino ponitur. Verg. En quis cõſeuimus agros. Inde conſitio verbale. Conſitura, æ. Et inſitio, inſititius, a, um.

Pomerium.] Eſt, Feſto teſte, quaſi promurium. i. proximum muro, eyn zvvingell hoff. Sed pomarium locus arboribus pomiferis conſitus. Latini etiã viridarium appellant, Græci paradiſum, ein baumgarten.

Piſcina.] Pen. pro. piſcinas appellamus

lacus,& ſtagna, quæ piſcibus viuis cohercẽtur clauſa,vt ſcribit Gellius & Varro. Hę dicuntur & viuaria, Græcę ichthyotrophia, fiſch dich.

Scyphus.] Vaſis potorij genus,quod proprie Herculi attribuitur. Vergilius:
Et ſacer impleuit dextram ſcyphus.
Porro tradunt fabulæ Herculem poculo in Hiſpaniam nauigaſſe,vnde nationem quandam hominum fuiſſe prope Heracleam ab Hercule conſtitutam Cylicranorum, compoſito nomine ἀπὸ τȣ̃ κύλικος, quod poculi genus nos vna litera immutata calicem dicimus. Cicero.Quod hic calix mulſi impingẽdus eſt, vt plorare ſe definat.Ego tamen exiſtimo non poculo Herculem maria tranſuectum(vt fabulæ narrant) ſed nauigio,cui ſcypho nomen fuit, à cuius poſtea ſimilitudine potorium vas , ſcyphus ſit vocitatus. Sic enim ſcyphus Herculi , vt cantharus Libero tribuitur patri, qui & ipſe à naui nomen ſumpſit. Vergilius:Et grauis attrita pẽdebat cantharus anſa. Hæc Sipontinus.

Vrceus.] Vt Paulus Iureconſultus ait, eſt vas,quo aqua in vrnam infunditur, cuius diminutiuum eſt vrceolus. Vrceoli ſex, ait Iuuenalis:Ornamenta abaci. Vrcei aquarij. Vrceolaris herba,quæ alias perdicium dicitur,Peterskraut.

Reor.] Reris, ratus, exiſtimo,opinor. Plautus: Quid me non rere expectatum?Rebantur fore, vt &c. Optimum factu ratus. Ratum.firmum,fixum.

Induſtria.] Eſt ingenium,ſeu ars,qua aliquid molimur ac ſtruere ſumus idonei,& ſolertes.Hinc induſtrius,a,um, & induſtrie aduerbium.Induſtria in agendo. Antelucana īduſtria. De induſtria aliqd facere. Ex induſtria idem,id eſt,data opera. Induſtria ablatiuus, idem quod de induſtria.

Aerumna.]Labor oneroſus,& miſeria. Hinc ęrumnoſus,a,um,quod eſt laboribus, & miſerijs afflictum. Aerumnula diminutiuum. Aerumnalis inſolens nomen apud Apuleium. Aerumnatus Plautina dictio, pro ærumnoſus.

Caſſus.]a,um,quod eſt inanum &vacuum,atq; omni re carens, vt caſſa nux à Plauto,& Horatio dicta:Luca: Caſſa fraude parat. Hinc incaſſum aduerbium,id eſt,fruſtra, inaniter. Vt vitam tuam caſſa nuce non emerem.

CAP. III.

Spatium.] Non ſolum de loco dicitur, ſed etiam de tempore. Cicero ad Herennium lib.ij. pulchre & ꝓbat,& vſus eſt. Spatium ita conſideratur, ſatis ne longum fuerit ad eam rem tranſgrediendam, ſcierit ne ſatis ad perficiendum ſpatij futurum Hinc ſpatior,aris. Spatiator pro erratore Feſtus poſuit.Cato.Spatioſus,a,ũ. Spacioſe aduer.

Perſeuero.] Ex per,& ſeuero cõponit, & ſignificat cum conſtantia animi, & quaſi quadam ſeueritate continuo.Hinc perſeuerantia,ſtabilis permanſio, & perſeueranter.

Inſtauro.]Eſt integrare.Hinc inſtauratio,integratio. Inſtauratus,a,um.

Conditio.]Sine c.à condo,dis,fit,&pro fortuna & ſorte fortunarum,temporum, rerumq; poni ſolet.Cicero: O miſeram conditionem adminiſtrandi conſulatus. Apud Titum Liuium legimus: Conditiones pacis oblatas.Et hõ bonæ cõditionis dicit,qui in fortuna eſt,hoc ẽ,ꝗ diues eſt. Aliquando electionem & conuentionem denotat. Præterea cõditio in fœminis eſt coniugiũ : vnde ꝗrere cõditionem, & inuenire cõditionẽ filiæ. Quærendã conditionẽ filiæ dixit Liuius lib. iiij. & Cicero in Philippicis. Hinc apud Iuriſconſultos in ꝟbis repudij erant & illa: Conditione tua non vtar.

Adam.] Hoc eſt,hoĩm vel hoĩs. Vbicũq; in Hebręo legitur filios Adã,in Latino legit filios hoĩm,vel hoĩs. Illud q̊q; Pſaltis. Filij hoĩm vſq;q̊ graui corde,&c. apud Hebręos habetur,filij Adã,inquit D. Hieronymus ſuper Matthæum cap.xvi.

CAP. IIII.

Complico.] Eſt ſimul plico,cumulo. Lactantius lib.v. Quid leno niſi vt bonis exuat? quid fur niſi vt plura complicet? Hinc complicatio. Complicatus,a,um. Cõplicare,euoluere,contraria. Epiſtolam,literas complicare.

Pugillus.] Diminutiuum à pugnus ſignificat paruum pugnum, eyn hand voll.

Emolumentum.]Vtilitas,quam ex opere & labore aſſequimur. Et à molimine deſcendit, nutz,vt fructus,atq; emolumentum. Dicere aliquid ob emolumentum ſuum. Emolumento eſſe,nutz bringen.

Mutuo.] Aduerbium,modo ſignificat inuicem,modo e diuerſo,viciſſim,vt:fac me mutuo(id eſt mutuiter)diligas,& in amore reſpondeas, atque me viciſſim ames.

Cicero:
Mutuo ſe amabant, id eſt,alter alterum.
A mutuũ. Hinc mutuus,a,um. Mutuo,as, mutuor,aris,mutuatio,verbale.

CAP. V.

Vouco.] Eſt Deo aliquid ſancte promitto. Hinc votum eſt promiſſio.

A quo voto,as,& aliud votito,as.Item votiuus,a,um,vt verba votiua & votiuæ preces. Hinc deuoueo,es,&c.

Temere.] Aduerbium ſignificat male, ſtulte, inconſulte. Terentius: Vide ne quid temere agas. Quidam pro fere vſurpant. Et temere ſignificat ſine cauſa. Terẽtius: Haud temere. Hinc temerarius,a,um. Temeritas, temeritudo, temero,as, temerator, temeriter.

Velox.] Celer à volando. A quo velocitas & velociter. Cogitationum velocitas.

Prouincia.] Proprie regio eſt longo bello acquiſita. Eſt & regio Galliæ Narbonenſis. Item magiſtratus & omne onus, officium, munus, & functio eis impoſita prouincia metaphorice dicitur: Græci Eparchiam vocant, & Eparchioten, Prouincialem.

CAP VI.

Sepultura careat.] Sepulturæ magna cura apud Rom. Hinc multa de religione ſepulchrorum & penę legibus additæ, qui hoc vel illud commiſerit, inſepultus abijciatur, ſicut illud apud declamatores: qui parentes in calamitatibus deſeruerit, inſepultus abijciatur: qui cauſas mortis in ſenatu non reddiderit, inſepultus abijciatur: homicida inſepultus abijciatur. Sic ad popularem ſenſum pro Milone loquitur Cicero, cum infelicius dicit cadauer Publij Clodij fuiſſe, quod honore illo & conſueta funeris pompa caruerit. Verum Lucanus in vij. Pharſalicæ pugnæ ad Cæſarem conuerſus ait: Nil agis hac ira, tabesne cadauera ſoluat, An rogus, haud refert: placido natura receptat Cuncta ſinu. Et poſt: Capit omnia Tellus Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet vrnam. Porro vrna vas erat in quo reliquiæ cadaueris combuſti ſeruabãtur. Hæc Viues.

Abortiuus.] Quod abortum facere poteſt. Hinc abortium idem quod abortus, Græce ectroma dicitur. Dictum alias.

Diſtantia.] Modo differentiam, modo interuallum, intercapedinem, diſcrimẽ, delectumque ſignificat: à diſto, quod ſignificat differre.

Luſtrare.] Multa ſignificat, vtpote circundare, expiare: Hinc aqua luſtralis: aſpicere, agnoſcere, ſequi, patefacere, clarificare, inumbrare, circumſpicere. Hinc illuſtro & illuſtratio, illuſtris, e.

Perfruor]. Hoc eſt, totum fruor ſeu omnem fructum percipio, perfruitus, hoc eſt, vſus, hoc loci.

CAP. VII.

Neceſſe.] Siue neceſſum dicitur quod vi aliqua cogente fieri opus eſt: à ceſſo verbo, quia non ſit in eo ceſſandum. Et inflectitur hic & hæc neceſſis & hoc neceſſe, & neceſſus,a,um, à quo neceſſitas, neceſſitudo, neceſſarius, neceſſario aduerbium. Neceſſarij etiam dicuntur cognati, affines, amici, & cæteri.

Conduco.] Simul duco. Aliquando ſignificat colligo, congrego, emo. Interdum conuerto, nonnunquàm vtile eſſe. A quo conductus,a,um, & conductus nomen ſubſtantiuum. Hinc conducibile, conductitius, a,um.

Querimonia.] Querela & queſtio idẽ ſunt. Hinc querimoniarius, qui querelam exponit: querulus, queribundus, lamentabilis, omnia à queror. Quæſtus, quarti ordinis.

Conſcientia.] A nomine conſcius, ſcientia eſt. Cicero: Nulla re tam lætari ſoleo, quàm officiorum meorum conſcientia. Theologi aliter accipiunt. Conſcius, qui rẽ eandem ſcit. Hinc Adagium: Conſcientia mille teſtes. Vide Chiliades Eraſmi. Conſcientia bene actæ vitæ, & recordatio benefactorum. De hac multa: Mentis conſcientia. Bona conſcientia. Conſcientia ſceleris, auaritiæq; ſuæ.

Sagena.] Retis genus piſcatorij, Græcum eſt, Latini verriculum nominant. Manilius libro quinto: Excipiunt vaſta circum uallata ſagena. Hinc ſagenula diminutiuũ, Eyn zuggarn.

CAP. VIII.

Ditio.] Dominium, poteſtas, imperiũ ſignificat: à Dite, quem Plutonem, deum Stygium appellant, quod præſit plutis, hoc eſt, diuitijs. A quo ditior ditiſſimus, dito,as. Hinc ditio, & ditiuncula.

Perpetro.] Penultima correpta ex per & patro ſignificat perficio, & plerumque in malam partem. Hinc perpetratio. Perpetrare cædem, perpetrato bello.

Tracto.] Frequentatiuum à traho, quaſi ſubinde traho, vel ſurſum traho. Significat etiamnum diſſerere. Hinc Tractatus. Aliquando frequenter tangere. Iuuenalis:

Per puppim & duros gaudet tractare rudentes. Item exercere. Tranctant fabrilia fabri. Interdum gubernare. Barbare nominamus tractatulum, pro opuſculo ædito: quod Latine lucubratiunculam appellamus. Hinc tractus ſpatium, regio, plaga, & tractim aduerbium ſignificat

ficat longo tractu, diutine.

CAP. IX.

PEriurus.] Penultima producta, qui iuſiurandum violat, vel qui volãdo ius peruertit. Vergilius:

Talibus inſidijs periurijq; arte Sinonis.

Hinc periurium, iuſiurandum violatum. Periurioſus. Periuro, as. Periuratio. Periuratiuncula. Periurior hoc homine non eſt. Periuriſſime hominum.

Deiero.] Valde, vel ſancte, ſeu libere iuro. Hinc deieratio, & deiurus penultima ꝓducta qui ſancte & valde iurat. Deiurium ſanctum iuſiurandum. Deiuro, deiuras. apud Plautum legitur.

Caſus.] Modo fortuna eſt, modo inopinatus euentus, vt hic, & Ouidius:

Caſus vbiq; valet, ſemp tibi pẽdeat hamus.
Quo minime credis, gurgite piſcis erit.

Modo ruina. Modo calamitas, & infortunium. Et caſus dicuntur vocabulorum formæ. Et caſum veteres, antiquum vocabant, quaſi iam cadẽtẽ. Hinc caſura, actus cadẽdi.

Extemplo.] Aduerbium à templo, ſtatim. van ſtundan.

Deinceps.] Aduerb. gradatim, per ordinem, quod barbare dicimus vnum poſt alium. Interdum, deinde, poſtea, item præterea. Cicero: Tres fratres ſummo loco natos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. Non pigebit deinceps præcipere. Qui primus eorum, qui ſecundus, qui deinceps.

CAP. X.

REtuſus.] a, um, à retundor paſſiuo, vel retundo actiuo, quod eſt repercutio, rurſum frango, hebetem facio, vt hoc loci. redarguo. Columella libro quinto: Quod euenit in retuſo & craſſo ferramẽto. Hinc adagium: Piſtillo retuſius, pro eo, quod eſt minime acutum.

Hebetatus.] a, um, vt hebetata luna. Ab hebeto, hebetas, quod eſt obtuſum, obſcurum, reddo, facio. Hinc hebetudo, rei alicuius carentis acumine, vel mentis, ingenij, viſus, ſimiliumq; obtuſitas. Item hebeo & hebeſco. Diſtichon Magiſtri Iacobi Horlini. Culter perpetuo chalybæus hebeſcit ab vſu. Non facit argutum chorda ſoluta ſonum. Hinc dicimus hebes ingenium, id eſt, plumbeum & obtuſum. Hebetatur ſpeculorum fulgor. Hebetatio, hebetatrix verbalia.

Contignatio.] Eſt tignorum coniunctio, coaſſatio & coaptatio, & contignare, alibi fuſiſſime expoſitum eſt, & probatum.

Perſtillo.] Eſt guttatim perfluo, vt tectum perſtillat. Hinc perſtillatio. Deſtillo. Diſtillo, Inſtillo.

CAP. XI.

OCto.] Numerus notus: Græci ogdoas dicunt, & ogdoos octauus: ſed ab octo, octonus, vt nutrire octonos porcos, dixit Varro. Octophorum, penultima correpta vehiculum octo rotarum. Octopes aranea, habens octo pedes, &c. Hinc Adagium: Omnia octo, cum nihil deeſſe ſignificamus, aut cum multa inter ſe ſimilia videntur. Item Sapientum octauus, Horatianum in eum qui ſibi multum tribuat in ſapientia. Fuere tantum ſeptem ſapientes olim nobilitati. Simile eſt: Tertius Cato. Iuuenalis:

Tertius e cœlo cecidit Cato.

Nam duo fuere tantum Catones graues viri, Cato ſenior cognomento Cenſorius: & Cato iunior cognomento Vticenſis. Hinc Octies aduerbium. Octauus, a, um. Octaua pars. Octauum, pro octies. Liuius. Iam octauum. Octonus, a, um, vt Octonis annis pariunt capræ. Octoginta. Octingenti, tæ, ta. Octingenarius, a, um. Octogenus, a, um. Octogenæ ſtirpes. Octogeſimus, a, um. Octogies aduerbium. Octangulus. Octoplus adiectiuum. Octuplicatus, a, um. October. Octodorus, oppidum vel caſtellum quondam Veragrorum. Daſypodius.

Obſeruare ventum.] Idem ſignificat cum adagio illo: Lunam Aceſſæi cauſare, dictum in ꝓcraſtinatores & comperendinatores, ceſſatoresque, qui nouam ſubinde cauſam comminiſcuntur, quo negotium ꝓferant. Vti Aceſſæus nauita ignauus, qui ſemper prorogare cõſueuit nauigationem, vt ſe diceret lunam magis opportunam expectare. Obſeruare aliquem. Hinc obſeruans, tis, participium. Obſeruatus, us, nomen. Obſeruantia, æ. Obſeruatio verbale. Obſeruabilis, e.

Compactus.] a, um, à compingor, cõpoſitus, coniunctus. Vergilius:

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Hinc compactio. Incompactum, male compoſitum. Compactum corpus, crura compacta. Compoſitum & compactum. Compacto, vel de compacto aliquid agere. Compactilis, e.

CAP. XII.

NVto.] as, frequentatiuum, à nuo eſt hæſito, titubo, dubito, ſæpe ſignum facio. Hinc nutatio, & nutus, us, maſculini generis. Nutus vervvilgãg, vt ſuopte nutu, & ſuo põdere ad pares angulos in terrã ferũt.

Nutant arbores, nutat victoria. Si fortuna nutabit, in prelio potius, quàm in fuga mortem oppetere. Nutare in re aliqua.

Amygdalus.] Fœmini. generis arbor. Amygdala eſt nux Græca, quæ & Thaſia dicitur. Hinc amygdalinus, a, um, penultima correpta, contra vulgi morem. Serenus: Fertur amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibēdus. Vt amygdalinum oleum. Amygdalites, herba ex genere tithymalli, à ſimilitudine amygdali, nec vllius altiora folia, ſpringvvurtz.

Capparis.] Suidas per duplex pp. ſcribit penultima correpta, fruticis genus eſt in oriente ſimile lentiſco, calidę & ſiccæ virtutis, naſcitur in parietinis, id eſt, muris vetuſtis, & prodeſt ſpleneticis. Columella. Capparis & triſtes mulæ ferulæq́; minaces. Dicitur & cappar. Palladius: Hoc menſe mentha & paſtinaca, thymum, & origanum, & cappar.

Vitta.] Eſt ligamentum capitis: Græci tæniam vocant vittam ſeu fimbriam. Hinc vitteus, a, um, & vittatus, a, um.

Hydria.] Ab hydor, quod eſt aqua, vrna ad capiendam aquam. Plautus Latine aqualem eleganter nominat. Hinc aqualiculus, ab aqualico diminutiuum. Perſi. Nugaris, cum tibi calue Pinguis aqualiculus, ꝓpenſo ſeſquipede extet, id eſt, ventricoſus, q & ventrioſus, aqualiculi vaſis inſtar.

¶Libri Eccleſiaſtis
FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Cantica Canticorum explicatio.

CAP. I.

Epithalamion.] Carmē nuptiale, quod in ſponſalitijs canitur, & iuxta Græciſmum iugale dicitur. Epithalamius, a, um. Iugalis, le. Hebraice, Sir haſirim, id eſt, cantio cantionum, vt intelligas eximium cāticum. Libellus à Salomone cōſcriptus, quem cecinit inſtar nubentis ſponſæ, & erga ſpōſum ſuum, qui eſt ſermo dei, cœleſti amore flagrantis. Adamauit enim eum, ſiue anima quæ ad imaginem eius facta eſt, ſiue eccleſia. Sed & magnificus hic ipſe atq; perfectus ſponſus, quibus verbis vſus ſit ad coniunctam ſibi animam vel eccleſiam, hæc ipſa ſcriptura nos docet.

Oſculor.] Significat baſior, ſuauior, ſed differunt. Nam oſculor officij eſt. Hinc os, oris, à quo oſculū diminutiuum & aliud ab illo, oſcillum. Item oſculator, oſculatio, & exoſculor, exoſculatio. Baſior honeſtatis & pudicitiæ. Hinc baſio, baſiatio, baſium, baſiator. Sed ſuauior, aris, ſignificat cum voluptate, aut præ gaudio oſculor. Catullus ad Vetaniū: Lucidum os, oculosq́; ſuauiabor. Ab hoc diſſuauior, aris.

Fragrare.] Eſt odorem emittere, ſicuti herbę manibus tritę olēt. Hīc fragrās, & fragrantia ille odor. Sed flagro ardeo, à flāma.

Cedar.] Regio Arabiæ Saracęnorum, & Iſmaelis filius. Item ſunt tenebræ mūdi. Alibi interpretatum eſt, nigredo, aut triſtitia.

Fuſcus.] a, um, eſt niger, & pullus. Fuſcus tn̄ color recedit paulum à nigro, eſt em̄ color in album & nigrū: theutonica lingua brun. Ouidius: Si nigra fuſca vocetur. Hinc fuſcum pilum, falernum, cella, caligo fuſca, laterna, vox fuſca dicimus.

Gena.] Eſt idē, quod mala, dicta gena, quod in his pili gignantur. Hinc diminuti. genula. Genauius, guloſus. Obſoletum.

Monile.] Gutturis ornamētum, quod ſolet de virginum collo pendere, Græce ormiſcos dicitur. Non ſolum hominum, ſed & equorū, teſte Feſto.

Murenulę.] arum, ſunt colli ornamenta flexuoſa, murenarum inſtar, & catenæ ex auro, quibus mulieres decorantur. Et poteſt eſſe diminutiuum à murena piſce. Tantum in ſacris Biblijs legitur.

Vermiculatus.] a, um, à vermiculari, quod eſt opera minuta facere. Et vermiculata opera dicuntur, quæ paruis teſtulis elaborata ſunt, qualia muſaica, vel muſeaca vocātur, verſchroten vverck.

Accubitus.] Ipſe accubandi actus, ab accubo, as. Hinc accubitorium. Græce dicitur anaclinterium, lectulus in quo interdiu quieſcimus.

Nardus, & nardum.] Frutex graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra, aſpero ſapore, folio paruo, denſoq́;. Hinc nardinum, vnguentum ex nardo factum. Nardus Celtica. Nardus piſtica, id eſt, fidelis. Nardoſphærum, nardus maioribus folijs. Nardina pyra ab odore ſic dicta.

Faſciculus.] Diminutiuum paruus faſcis. Accipitur & ꝓ olfactariolo, quod in manibus ſubinde ferunt magnates.

Botrus]. Vua, & racemus integer vuæ, qui & botryon, & botrys.

Cyprus.] Inſula in Crapathio mari.

Hæc

Hæc Veneri eſt ſacra. Hinc cypria dea Venus dicitur à poetis. A quo cyprius,a,um. Etiam eſt vua florens,vt hic.

Engaddi.] Alij engedi ſcribunt in tribu Iuda,& interpretatur fons vel oculus hœdi, & eſt hodie vicus prægrandis Iudæorum, iuxta mare mortuum, vnde opobalſamum venit. Item ager eſt Engaddi terræ Iudææ, non tam vineis,quàm balſamis florens.

Laqueare.] Per Apocopen laquear, & laquearium,dicitur camera,teſtudo,fornax, hoc eſt,ſuperior pars cubiculi. Aliquando pro trabe ponitur,vt: Laqueari i circum tecta volantes,inquit Horatius.

Cypariſſus.] Per Synereſin(id eſt,contractionem)cypreſſus,vel y in v,cupreſſus arboris nomen. Hæc arbor natu moroſa eſt, & Plutoni ſacra. Ab his fiunt poſſeſſiua cypariſſinus,cypreſſinus,& cupreſſinus, a um. Cypariſſia,genus tithymalli omnium maximum, quod Tithymallus cypariſſus vocatur,eyn gattung hundtsmilch.

CAP. II.

Lilium.] Genus herbæ & floris albi coloris apud nos,de qua apud rei ruſticæ ſcriptores fit mentio quomodo feratur. Hinc liliaceus,a,um,vt corona liliacea: & liletum,locus in quo liliorum copia eſt. Sed hic lilium conuallium, vernacule, eyn meye bloumlin.

Malus.] Fœminini generis arbor pomifera, malum fructus eius. Hinc malinus,a,um.

Fulcio.] Munio, ſuſtento,fortifico. Hinc fultura,ſuſtentatio,fulcra,ſpōdæ ſunt lecti,& baſes.

Stipo.]as,rimas obturo, condenſo. Hinc ſtipatores, qui naues ſtipant, & ſtipa rius,a,um,quod ad ſtipandum pertinet. Significat etiam circūdare aliquem defendendi cauſa, vt: Hic ē militibus ſtipatus. A quo conſtipo & conſtipatus,a,um,conſtipatio.

Leua.] Manus ſiniſtra,quam Græci σκέω dicunt. Hinc leuus,a,um, cum de humanis loquimur,ſignificat contrarium. Vergi. Si mens non læua fuiſſet. Si vero de cœleſtibus,proſperum denotat. Idem lib. quarto Georgicorum: Numina læua ſinut,id eſt, proſpera. Dictum alias fuſius.

Putatio.] A puto,as, quod proprie ſignificat,falſa,ſuperflua,& infructifera, ex q̄ cumq; re à vitis & fertilibus reſeco,& purgo, deputoq;. Hinc putari arbores dicuntur. Vnde arborum purgatores,putatores dicū tur. Putamen eſt rerum purgamentum. Putamen nucis.

Groſſi.]orum, tantum pluratiuo numero,dicuntur ficus antequàm matureſcāt. Alij dicunt groſſos eſſe ficus,qui non matureſcunt. Primitiuæ ficus,id eſt, præcoces, ſeu(vt neoterici vocant)flores, Græci prodromos vocant,id eſt,præcurſores.

Cauerna.] Concauitas quædam terræ, vacua atq; obſcura, Græce crypta. Hinc cauernoſus,a, um, & cauernula diminutiuū.

Maceria.] Eſt murus ſine cæmento.

Bethel.] Vrbs Samariæ,quam Iebuſæi condiderunt,quæ prius vocabatur Luza,& domus dei interpretatur.

CAP. III.

Lectulus.] Vel lecticulus, diminutiua ſunt à lectus, qui dicitur (vt Varro inquit) quod lectis herbis, & frondibus ſtramenta facerent. Aliquando capitur pro mēſa conuiuarum,qui & diſcubitorius & triclinarius vocatur. Hinc lectiſternium,& lectiſterniator nota ſunt. Lectica,lecticula,lecticarius,lectariola,q̄ſi parua lectica. Martia.

Aromata.] Plurale tantum, Latine odoramēta. Hinc aromatarius qui ea vendit, Græci aromatopolam vocāt. Aromaticus, a,um. Aromatites, æ, penultima pro. in g. gemma quæ in Arabia gignitur. Aromatites,vinū,Hypocras,clareet, gevvurtzt veyn.

Pigmentarius.] Qui aut facit,aut vendit pigmenta. Eſt & adiectiuum pigmentarius,a,um,quod ad ea pertinet. Pigmenta, malfarb. Pigmentum,ti,angeſtrichen farb. Pigmenta per tranſlationē dicūtur mendacia,& fraudes.

Libanus.] Montis nomen,ſæpe dictū. Eſt & arbor,quæ producit thus, & pro thure ponitur. Hinc libanicus,a,um, hoc eſt, thureus,& libanotis,herba,roſmaryn.

Reclinatoriū.] Lectus ē,vbi reclinamus, hoc eſt, diſcubitoriū: Græce anaclinterium.

Diadema.] Regium geſtamen eſt. Hinc diadematus,id eſt,eo ornatus.

Ferculum.] A ferendo,vt fercula pulmētariorum,quod menſæ inferantur. Aliquando ſumitur pro geſtamine, quo pompa deferri ſolet. Vide Suetonium in Cæſa. Acron docet eſſe fercula pulpita , in quibus deorum ſimulacra ſint. Hic nō pro cibis capit. Porro fercula à ferēdo q̄d in ſolenni,ſiue ſacroꝝ,ſiue triūphi ferrerent ac geſtarēt reuerēter,vt in ſacrificijs,ludiſq; deoꝝ ſimulachra, claroꝝ viroꝝ ſtatuæ: in triūphis, imagines vrbiū deuictaꝝ,arma hoſtibus detracta, pecuniæ captiuæ,& reliqua ſpolia. Sic Cicero & Suetonius,& cæteri. At, quæ ſacris menſæ apponuntur , quoniam lancibus ferunt

ſolicite

ſolicite, & quaſi reuerenter, fercula nominantur. Hæc Viues.

CAP. IIII.

Galaad.] Mõs eſt à quo ciuitas in eo condita ſortita eſt vocabulum, quam & accepit de Ammorræorum manu Gala ad filius Machir, filij Manaſſe. Hinc Galadites penultima producta.

Lauacrum.] A lauo, balneum, in quo quis lauari commode poteſt. Hinc lauatio verbale. Lauatrinæ olim dictæ ſunt, quæ nunc latrinæ.

Gemellus.] Diminutiuum à geminus. Vergilius:
Modo nanq; gemellos:
Spem gregis ah ſilice in nuda cõnixa reliqt.
Græce didymus dicitur. Hoc nomine Thomas Apoſtolus CHRISTI appellatus eſt, vt ſuo loco explicabitur vita comite.

Coccineus.] a, um, quod cocci granulo infectũ eſt, purpureus eſt color, Scharlach farb. Coccinei acini. Coccinus, a, um, aliud. Coccina veſtis. Coccinum ſubſtantiuum pro veſte coccina. Coccinatus, a, um.

Fragmen.] Et fragmentum, accipi ſolent pro parte rei fractæ, à frango. Hinc fractio, fractura, fractus participium. Si fractus illabať orbis. Impauidũ feriẽt ruinæ. Horat.

Malumpunicum.] Idem cum granato eſt, vt Eraſmus inquit in Scholijs ſuper epiſtolam Diui Hieronymi ad Fabiolam, de veſtitu ſacerdotum, eyn granatoepffel. Malum Citreum. Malum orbiculatum. Malum Perſicum, &c̃.

Propugnaculum.] Munitio eſt atq; præſidium, & quaſi locus munitus. Vergilius:
Et propugnacula bello
Tuta parant: à propugno, as, propugnaculo eſſe. Propugnaculum contra omnes meos impetus. Propugnaculum firmiſſimum. Propugnatio, & tor, verbalia ſunt.

Amana, Sanir, & Hermon.] Nomina montium ſunt trans Iordanem. Amana interpretatur turbulentus, vel inquietus. Sanir fœtor, vel auis nocturna. Hermon vero anathema, id eſt, diuiſum.

Pardus.] di, animal cuius fœmina pardalis diciť. Vnde & leopardus varij coloris. Hinc Pardalianches, aconitum eſt. Pardalios, gemma. Pardalium, vnguenti genus. Pardalus auiculæ genus. Pardus eyn panterthier.

Diſtillo.] Eſt deorſum ſtillo. Eſt & paulatim fluere. Hinc fluxus capitis diſtillatio dicitur, Græce catharrus & pituita. Item eſt guttatim humorem trahere. Hinc diſtillare herbas dicimus: à quo diſtillatio, & diſtillarius, eyn vvaſſer brenner apud Senecam.

Emiſſiones tuæ paradiſus.] Paradiſus quippe voluptas eſt, & oblectatio. In paradiſo in quo locatus erat homo, non tãtum corporis erat ingens, ſed animi multo maxima voluptas, ſine qua corporalis illa nõ modo nulla, ſed contra potius amariſſima fuiſſet. Ex animo enim fons eſt omnis oblectationis, qui ſi mœret, quid in hoĩe lætũ erit?

Crocus.] Puer & flos. Safranum vulgo vocant. Crocum herbam, & venatorẽ fuiſſe dicunt, & pro ſagittario ponitur ſydere. Hic croceus, a, um. vt crocea veſtis. Hic color & flammeus dicitur, à quo croceatus, a, ũ. Crocotulæ veſtes coloris crocei. Crocinus, a, ũ. pen. cor. idem quod croceus. Crocotarius, huiuſmodi veſtium infector. Et crocotularius. Crocatius, a, um. aliud adiectiuum, idẽ cum crocino, vt crocinum ſemẽ. Crocomagma, die abgerebene ſeſslin von ſaffran.

Nardus.] Fiſtula, myrrha, aloe, cinamomũ genera aromaticoꝝ oĩa explicata ſunt alibi: quid opus toties repetere? Nam:
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros
Horatio teſte.

CAP. V.

Meto.] Id eſt, ſeco. Et tam de vua, & alijs rebus, quã de ſegetibus dicitur. Verg. Poſtremus metito. i. vindemiato. Lactantius lib. v. Qui virilia ſua ferro metat, id eſt, abſcindat, ſecet. vt frumentum metat. Metitur cardamomium eodem modo & in Arabia. Purpureoſq; metunt flores. Mihi iſthic nec ſeritur nec metitur, adagium.

Cincinni.] Capilli dicunť, q intorti ſunt. Hoſce Martial. annulos vocat, dicens. Vnus de toto peccauerat orbe comarum Annulus. Hi & cirri dicuntur, krauſshar locken. Hinc Cincinnatus, a, um. cui intorti ſunt capilli.

Peſſulus.] Quaſi patuus pes. Inſtrumentum quo oſtiũ clauditur. Hic & obex, & repagulum, & vectes dicitur. Hinc oppeſſulata ianua. i. peſſulis obfirmata, ein Rigel.

Liquefactus.] a, ũ. à liquefio ſiue liqueſco idẽ, q̃d liqde ac molliter fluit olei inſtar. Sed eliquo, as, are. pertinet ad ſimilitudinẽ auri, ſmeltzen. Si qs velit paulo longius hic philoſophari, eliquantur charitate boni, vt hoc loco: Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Sed hæc pſequi ſi qs hic voluerit, nullus erit finis, nec argumẽtũ poſtulat. In ſacris exponendis cõmodius iſta.

Tornatilis.] Et hoc. le. quod torno factum, & politum eſt. Hinc tornare &c.

Hyacinthus.] Eſt & flos huius nominis

nis, & gemma ob coloris ſimilitudinem, ceruleus enim eſt lapis,vt flos. Hinc hyacinthinus,a,um, penultima correpta.Alias explicatum.

Sapphirus.]Penultima producta,cœli colorem habet,gemma eſt precioſa. Hinc Sapphirinus,a,um,vt lapis Sapphirinus.

CAP. VI.

Concubina.] A concumbo, quod ſimul dormio ſignificat. Per tranſlationem de re Venerea dicitur. Vnde concubinus, vel concubina penultima producta, quod ſimul cubent, dormiantq́; eyn Krebs vveib.Concubium, concubitus,us, concubitor in ſacris Biblijs,concubinatus, us, vitium.

Aurora.] Ipſe ſolis aſcenſus eſt,id eſt, prima pars diei, alij diluculum dicunt. Eſt & proprium nomen, Poetis dea, vxor Tithoni.

Conuallis.] Planicies eſt ex omni parte comprehenſa montibus vel collibus,eyn rundt taal.Interiectæ collibus conualles. In media conualle duorum montium.

Aminadab.] Filius Aram,& interpretatur populus ſpontaneus.

Sulamitis.]Penultima producta. Sonat apud nos,quicunq; morietur,ſiue mortificat:verius perfecta &integra interpretatur. Alij per n ſcribunt, ſed melius per l, vt à Iudæo ipſe didici,modo verum dixerit.

CAP. VII.

Chorus.] Cum h,ſignificat conuentum & multitudinem. Nam multorum vocibus & concentu conſtat, vt Seneca, & Macrobius tradunt. Hinc choragium ſchavvſpyll.Choragus,dux chori.Choraula, es, qui ad chorum canit.

Crater.]eris, penultima producta in obliquis generis maſculini in accuſatiuo craterem, vel cratera, vnde nominatiuus cratera crateræ. Craterites gemma inter Chryſolithi,& electri colorem,genus vaſis, cupa grandis,& patens.Item foramē in monte Aethna, per quod ignis euomitur. Item in fontibus dicitur receptaculum, quod & labrum vocatur.Et ſignum cœleſte.

Eſebon.] Interpretatur cogitatio, ſiue cingulum mœroris.Oppidum Moab.

Naſus.]Ea pars capitis, quæ e ſupercilioru m confinio oriens,& quaſi æquali porrecta iugo,vtranq; aciem ſimul, & diſcernit & munit:duo eius ſpiramina nares vocantur.Aliquādo pro dicacitate ponitur. Hinc dicimus,habere naſum deriſorem.Martial. Non cuiq; datum eſt habere naſum. Et pueri naſum rhinocerotis habet. A quo naſuti, & naſutili,dicaces irriſores.Martial. Naſutus ſis vſq; licet,ſis deniq; naſus. Naſutius cōparatiuus,vt:Nil naſutius.Apuleius:Naſutula mulier ac dicacula. Adagium:Naſo ſuſpendere,eſt deridere. Horatianum: Naſo ſuſpēdis adunco.Perſius:Rides ait:&nimis vncis naribus indulges.Denaſare verbum,dey naſen ab havven,

Carmelus] Montis nomen,Hebraice Chermel,interpretatur far contritum,campus ſylueſtris.Carmelus penultima producta mons Galileę,& alter iuxta Ptolemaidē.

Mandragore] Duo genera ſunt,candidus,qui mas:& niger, qui fœmina,allaun

CAP. VIII.

Conditum] A condio,is,ire,penultima producta,quod eſt ſapidum facere. Hinc cōdimēta dicunt,quę ad cōdiēda obſonia fiunt. Hinc adagium:Optimum condimentum fames.Conditura,idem quod condimentum.Sed conditus,a,um,à condo penultima correpta.

Muſtum.] Non ſolum vinum nouum dicitur, ſed etiam quicquid nouum recensque eſt,fryſs ader manſt. Plautus muſtam iuuencam dixit.Nęuius virginem muſtam. Hinc muſteus,a,um, vt poma muſtea.

Martialis:

Muſteus eſt,ꝑpera,charos ne differ amicos.
Nam mihi cum vetulo eſt petaſone nihil.

Item muſtaceus,cei,eyn muſtkuchen,muſtarius, a,um,vt muſtarius vrceus,muſtulentus a, um, idem quod muſteus.

Signaculum.] Proprie eſt ſignū alicui rei impreſſum,vt lateat quouſq; reſeratur.

Lampas.] Fax,ignis,aut ſolis ſplēdor. Sæpenumero capitur pro inſtrumento, in q̄ ignis in oleo lucet, hoc ē,lucerna olearia.

Auſculto.]Cum accuſatiuo ſignificat audio. Item aſpicio,cerno. Auſcultare autem veteres dixere pro oſculari. Hinc auſcultatio. Adagium:Coricæus auſcultauit, Græce.κωρυκαῖος ἠκροάσατο.Vbi quis id quod agit,conatus diſſimilare,tamen à curioſis deprehenditur. Vnde natum ſit Adagium lege Strabonem , & Zenodotum , à Coryco monte, &c̄. Chiliades adagiorum affatim ſuppeditabunt.

¶Libri Canticorum

FINIS.

Præfa

PRAEFA-
TIONIS IN LIBRVM
Sapientiæ expoſitio.

HIc liber apud Hebros nuſquàm eſt: idcirco non Hebraice, ſed Græce æditus: eſt tamen liber maieſtate plenus. Porro hic liber creditur Philonis Iudæi Alexandrini, q vixit temporibus apoſtolorum, quibus & amicus fuit, tanta in Græco ſermone facundia, vt de illo Græci dixerint, ἢ φίλων πλατωνίζει, ἢ πλάτων φιλωνίζει, hoc eſt, aut Philo Platonizat, aut Plato Philonizat.

Sapientia.] Eſt rerum diuinarum, atque humanarum ſcientia. Græce ſophia dicitur. Et qui eam profitetur, ſophus, id eſt, ſapiens appellatur. Quod nomen inditũ fuit illis vij. clariſſimis viris Periandro Corinthio, Thaleti Mileſio, Soloni Athenieñſi, Chiloni Lacedæmonio, Pittaco Mythilenæo, Bianti Pryenæo, Cleobulo Lydio. Sed poſtea Pytagoras nomen illud ſophi fugiens, philoſophum ſe, id eſt, ſapientiæ amatorẽ voluit nominari.

Stylus.] Hoc loci ipſa phraſis eſt. i. dictio, & filum, atq; orationis character. Hinc epiſtylium, capitellum dicitur.

Redolet eloquentiam.] Hoc eſt, ſapit, & præ ſe fert, ſpirat.

Philo.] Philoſophus Hebræus, Iudæorum diſertiſſimus Alexandrinus, quem de Sapientia librum ſcripſiſſe vnum teſtatur diuus Hieronymus in Catalogo Eccleſiaſticorum ſcriptorum. Fuit & alter Philobiblius, vt Euſebius libro Euangelicæ præparationis aſſerit. Hos Porphyrius libro iiij. magnis laudibus decorauit.

QVARVN-
DAM DICTIONVM
in Sapientiæ librum explicatio.

CAPVT I.

IVſtitia.] Inquit Cicero, eſt animi habitus, communi vtilitate ſeruata, ſuam cuiq; tribuens dignitatem. Differt autem à iudicio, & ab æquitate. Nam iuſtitia actio recta eſt, iudicium diſcretio boni & mali, æquitas rectitudo mentis intelligitur. Sed apud Theologos iuſtitia omnis virtus eſt. Sic dicimus: Iuſtus homo, id eſt, virtuoſus. Item iuſta ſunt ſacrificia, quæ mortuis impenduntur: alio nomine dicuntur exequiæ, inferiæ, & parentalia. Vide Budæum in Pandectas.

Fictus.] a, um, à fingo eſt ſimulatus, hypocrita, fucatus. Hinc fictitius, a, um, quod fictum eſt, hoc eſt, ſimulatum, vt oratio fictitia, id eſt, excogitata.

Medicamentum.] Medicamen, medicina & medela, idem ſignificant, ſcilicet id quo quis curatur. Inde medicamentarius qui medetur, medicus, medicabile, medibile idem. Medicinalis, & hoc le. Iatros Græce medicus dicitur. Iatria medicina. Chirurgus fuerat nunc eſt Veſpillo Diaulus. Martialis.

Exterminium.] Ab extermino: quod ſignificat expello, & extra terminos mitto. Aliquando demolior. Hinc exterminium, eſt expulſio, exitium, demolitio. Item exterminatio, & exterminatum aliam habent ſignificantiam. Exterminator, exterminare, vertreiben, vt exterminare vrbe, atque agro. Exterminare ex hominum communitate, bannen. In totum exterminare. Exterminare quæſtiones, vervverffen.

Accerſio.] Quarti ordinis, verbum actiuum, ſignificat voco. Liuius lib. iij. Placere itaq; patrem accerſire. Saluſtius: Poſtremo Syllam accerſiri iubet. Idem eſt quod accerſere, deriuatum ab accio, ſignificat ire ad vocandum, vel vocare, vt accerſere ad ſe aliquẽ. Hinc me accerſas. Aliũde accerſita, &c.

CAPVT II.

VEſtigium.] Pedis impreſsio, vel ſignum à pede relictum. Ponitur interdum pro extrema pedis parte. Per tranſlationem ꝑ quocũq; rei geſtæ indicio, ſeu ſigno. Hinc veſtigo penult. producta quæro, indago, ſcrutor, inueſtigo, perueſtigo compoſi. penult. producunt.

Nebula.] Vapor e terra atq; aquis ſurgens, quę ſiue ſtatim euaneſcit, ſiue in altum ſublata, conuertitur in nubem. A nebula deducitur nebuloſus, a, um, quod eſt nebulis plenum. Porro nebula à Græcis deducitur νεφέλη, à quo per diminutionem νεφέλιον, parua nebula dicitur. Nubes quocunque tempore fieri poſſunt: nebulæ nec æſtate calida, nec nimio frigore exiſtunt. Hinc nebularium ædificium, à ſubijcienda meſſe per nubilum tempus. Nebulones, ſunt tenebriones, nugatores, & nullius momenti, aut

preciј homines, vani, quod non facile perſpici poteſt, quales ſint, quaſi nebulis obtenebrati, vel quod mendaciјs ac verſutiјs ſuis nebulas quaſdam effundant: vel quod ad fugam fugitiuis, & ad furta nebulæ ſunt accõmodatæ. Lucilius: Nugator quidem, ac nebulo fit maximus multo. Hinc Adagia: Nebulas diuerberare, dicitur qui vel in re ſtulta vel quæ fieri non queat, fruſtra ſumit operam. Aliud: Nebulæ in pariete, has, pro re nihili, ſomniјq; ſimillima, dixit Auſonius. Item per nebulam recordari, per ſomnium meminiſſe, perq; caliginem videre, prouerbio dicimur, eas res quarum ambiguã quandam, ac tenuem, peneq; euanidam memoriam, aut intelligentiam obtinemus.

Pratum.] Eſt, in quo ad fructum percipiendũ falce dũtaxat opus eſt, eyn vvieſs. Prata etiam dicuntur, quæ nunc viridia, vt plurimum buxo, & lauro frequentata. Hinc pratenſis, & hoc pratẽſe, quod ex prato eſt, vt fœnum pratenſe, & flos pratenſis, &c.

Luxuria.] Luxus, luxuries, non ſolum res Venerea, ſed etiam omnis ſuperfluitas, & nimia profuſio rerum eſt. Hinc luxurioſus, & luxurio, & luxurior, vt: Luxuriant animi rebus plerumq; ſecundis. Luxurioſe aduerbium.

Veteranus.] Quandoque veterem ſignificat, quandoq; legionarium, vel eum qui honeſte aliquando militauit, & iam eſt emeritæ militiæ.

Circumuenio.] Circundo. Aliquando circũmunio. Interdum decipio, ſeu inſidiјs inuoluo, vt hic. Nonnunquàm opprimo. Hinc circumuentio, & circũuentus, a, um.

Diffamo.] Penult. prod. eſt per diuerſas partes famam diuulgo, ſpargo. Et in malum ponitur ſubinde, & alibi plerunque. Hinc diffamatio, & diffamatus, a, um, traductio eſt, & delatus. Græce tamen diaphemiſin nõ ſonat in malã partem. Infamo, as.

Malitia.] Pro omni vitio, maloq; ponitur, vt Græci κακίαν, quod verbum Cicero volumine tertio de finibus vitium ſe malle interpretari dicit, quàm malitiam. Nam eſt hæc certa vitiј ſpecies contraria rectæ & honeſtæ ſimplicitati, aſtutiæ, fraudumq; mater. Hinc malitioſus, a, um, & malitioſe aduerbium.

Diabolus.] Latine criminator, calumniator dicitur. Hebraice Satan. Hinc diabolicus, a, um.

CAPVT III.

MAnus.] Multa ſignificat, hic pro poteſtate capitur. Eius diminutiuum eſt manicula. Hinc adagium: Illotis manibus, pro eodem: Illotis pedibus, hoc eſt, prophane, irreuerenter. Manumiſſio, manualis, e, vt Scapi manuales. Manuarius, a, um, vt æs manuarium. Manuleatus, a, um. Homo manuleatus. Manulearius ſubſtantiuum: qui veſtes manicatas facit. Plautus: Manubrium, capulus, manubriolum, ſcalpella. Celſus: manubiæ, arum, pluraliter tantum, ſpolia. Manubialis, e, vt pecunia manubialis. Manubinarius, manubiarum particeps. Obſoletum.

Tormentum.] Supplicium, cruciatus, qui fit ad veritatem perquirẽdam à torquendo. Hinc tormentum bellicum, machina, qua ſaxa, tela, & id genus varia torquentur. Hoc & tortum dicitur, Pacuuio teſte. Horatius: Inuidia Siculi non inuenere tyranni Tormentum maius.

Holocauſtum.] Id eſt, ſacrificium, totum exuſtum, Græca vox eſt compoſita.

Arundinetum.] Locus vbi arundines conſitæ ſunt, vel creſcunt, ab arũdine. Hinc pro ſagitta. Arundineus, a, um. Arundinaceus, a, um, ſimile arundini.

Spado.] Et eunuchus Græce, dicti omnes ſunt, in nullo differentes, niſi quod elegãtius, & magis Atticum eſt eunuchum, quàm ſpadonem dicere. Fit autem à ſpao, quod eſt aufero, euello, quod ab eo pars maxima virilitatis auferatur, hoc eſt, vi exectus dicitur ſpado. Eunuchus, cubilis cuſtos eſt Latinis.

Thorus.] Lectus dicitur. Hinc torulus, paruus lectus. Quidam ſine aſpiratu ſcribunt, & melius, vt Venarum tori. Toroſus, a, um, vt toroſa herba. Vitis toroſa, knorrachtig.

CAPVT IIII.

INcoinquinatus.] a, um, ab in, & coinquino pe. cor. manat, hoc eſt, impollutũ, mũdum, immaculatum, vnvervvuſt, rhein.

Multigenus.] a, um, eſt multiplicis generis. Plinius lib. x. Multa hæc, & multigena terreſtrium, volucrumq; vita.

Adulterinus.] a, um, poſſeſſiuũ ab adultero. Hoc eſt, falſum, fictum, ſimulatum, vt clauis adulterina, eyn ditterich, moneta adulterina, &c. Adulter, adultero obſoletũ, idem adulteror, aris. Adulteratus nomẽ ex participio, adulterium. Committere adulterium. Adulterium mercis. Adulterinũ, eyn baſtart.

Faſcinatio.] Idem quod faſcinum, vel faſcinus: vnum pro alio ſæpe ponitur, incantamẽti quoddam genus: proprie eſt animalium

lium per incantationem, aut veneficum aſpectum extenuatio, & corruptio. Hinc faſcino, & effaſcino eſt maleficium infero, bezauberen.

CAPVT V.

Anguſtia.] Proprie ſtrictitudo, quæ tam ad animum, quàm ad corpus pertinet. Anguſtus, a, um, eſt ſtrictus: à quo anguſto, as, & coanguſto, id eſt, conſtringo. Anguſte aduerbium.

Improperium.] Criminis exprobatio eſt, ab impropero, as. Improperatus nomē.

Inſenſatus.] a, um, eſt fatuus, rudis, ſtolidus, parumque cordatus, ſtupidus, & ſine ſenſu, Græce ἀνόητος appellatur. Inſenſilis, e, inſenſibilis, le.

Inſania.] Stultitia, quæ & inſanitas dicitur, ab inſanio, is, quod tamen quandoque ſignificat carmen componere. Vergilius: Inſanire libet. Nam inſani enthei dicuntur, id eſt, deo pleni, & numine quodam acti. Hinc inſanum aduerb. & inſane. Eſuriens inſane ait Plautus. Inſanabilis, e.

Carina.] Pars nauis, & ipſa nauis concauitas, licet quandoq; pro tota naui ponatur. Hinc carinare eſt in modum carinæ formare. Et carinatum, concauum. Aliquando eſt probra obijcere, vti carinantes, infimæ ſortis homines propemodum ſolent, quaſi e plauſtro loquentes, der ſchiff bodem. Carinatus participium, carinatim.

Lanugo.] Tenera pilatio, à lanæ ſimilitudine, qualis in adoleſcentum genis, & pubibus, pectinibuſq;, & in pomis quibuſdam cernitur. Hinc lanuginoſus, a, um.

Spuma.] Sordes earum rerum à quibus eijcitur. Vergilius: Spumas ſalis ære ruebant. Hinc ſpumeus, & ſpumoſus, a, um. Spumo, as, & deſpumo. Perſius: Stertimus indomitum, quod deſpumare falernum Sufficiat: à quo ſpumula. Spumatus, a, um. Cicero l. de Diuinat. Saxaq; caua ſalis niueo ſpumata liquore, à ſpuo, is, ere.

Thorax.] Latine pectus, & eſt munimentum pectoris, ſiue laneum, ſiue ferreum ſit. Statius lib. Thebaid. Propugnat pectora thorax. Hinc thoracatus, a, um. Subuculæ thorax, bruſtlaetz.

Eremus.] Penultima producta & teſte Dionyſio Neſtore, ſine h. ſcribitur, ſignificat deſertum. Hinc eremita. Eremiticus, eremitanus, a, um.

CAPVT VI.

Horrendum.] Ab horreo, es, quandoq; ſignificat ſtupidum. Hinc horrende aduerbium, id eſt, ſtupide, mire. Horribilis, e, horridus, a, um, horror, horriditas, horridulus, horriſonus, a, um, horrificus, a, um, horrifico, as, horrens, tis, horrifer, a, um, horreſco, is. Horripilare apud Apuleium pro horridiore, aſperioriq; pilo fructiſicare. Horripilatio.

Cruciatio.] Idem quod cruciatus, cruciamen, & cruciamentum, à crucio, as.

Marceſco.] Eſt putreſco, à marceo, putreo. Hinc marcor, & marcidus, a, um.

Sceptrum.] Virga qua reges vtebantur. Accipitur hic pro regno. Hinc dicimus ſceptriger, qui & caduceator.

Sacramentum.] Eſt quod iuriſiurandi ſacratione interpoſita geritur. Item militare ſignum. Sed Theologis eſt ſacræ rei ſignum. Hinc milites à Iuuenale hoc verſu dicuntur: Præmia nunc alia atque emolumenta notemus Sacramentorum.

Stabilimentum, ti.] A ſtabilio videt deduci, vel ſtabilimine, eſt firmamentum, & ſtabilitas, ſiue baſis, & fulcrum, ſpondaq;.

CAPVT VII.

Ergo.] Coniunctio illatiua, ſeu completiua eſt, quæ minoribus adhibetur clauſulis, ſicut igitur. Aliquādo incœptiua, quandoq; hortatiua. Nonnunquàm aduerbium eſt, & ponitur pro cauſa, vt veni peregrinationis ergo, id eſt, cauſa peregrinationis. Vergilius: Illius ergo Venimus, & magnos Erebi tranauimus amnes.

Inuolumentum.] Eſt implicamentum, quo quis inuoluitur, ab inuoluo, is: ſicuti infantes in panniculis. Hinc inuolumen & inuolucrum.

Vt ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, &c.] De ſcientia dei, inquit Paulus, omnia eſſe oculis eius aperta, & nuda ad Hebræos iiij. Tempora eñ omnia ſunt præſentia deo, nihil venturum, nihil tranſactum. De rebus ergo vniuerſis ita ſtatuit, ac de præſentibus ſic agit, ſic cognoſcit: neque ille vt nos ab heſterno die tranſit in hodiernum, ab iſto in craſtinum veniet. Non recipit has anguſtias, vel illa potentia, vel illa eſſentia. Præſens eſt illi tota ſua æternitas, quanto magis hæc noſtra perexigna tempora: & tamen q mentes creauit noſtras, tempus etiam condidit noſtris captibus aptum, & qui quemadmodum nos videmus videt, non tamen ſicut nos videt, aut nouit. Præſtabit hic in tanta materia philoſophari non deficiente argumento, an cum Paulo in admirationem exclamare: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei.

Fictio.] A fingo, is, ſimulatio eſt, & fucus,

cus, hypocriſisq;. Hinc fictus, figmentũ, &c.

Speculum.] Inſtrumentum illud vitreum, in quod aſpicimus, ac ſpeciem, id eſt, imaginem noſtram contemplamur. Hoc & ſpeculare, & per apocopen ſpecular, & ſpecularium dicitur: Græce ἔσοπτρον dicitur. Hinc ſpecillum. Conſpicilium eyn brill.

Prophetes.] Vel a, vates, & prædictor, qui futura prænunciat. Hinc prophetia, vaticinium futurorum, & prædictio ipſa.

CAPVT VIII.

Malitia.] Vitium virtuti, & bonitati omnino contrarium, Græce κακία dicitur, frequenter pro verſutia capitur. Hinc malitioſus, a, um. Explicabo clarius, vita comite. Matth. vi.

Generoſus.] a, ũ, q̃d eſt nobile, & ex præclaro genere. Aliquando forte. Hinc generoſitas, nobilitas. Columella lib. iiij. Certam generoſitatis fidem non habet, de vitibus loquens. A quo generoſe aduerb.

Contubernium.] Verbum caſtrenſe, quemadmodum ſcribit Vegetius de re militari libro ij. vocabatur manipulus, eo quod iunctis manibus dimicabant. Vnde accipitur pro conuictu & ſodalitate. Hinc contubernales, ſodales, & contubernalitas, ſodalitium, ſodalitas.

Monſtrum.] Eſt ſignum quod aliquid monſtrando ſignet. Donatus: Monſtrum eſt omne contra naturam. Hinc monſtrum (prouerbialiter) alere dicimus, vbi quid occulti vitij latere ſignificamus. Hinc monſtriferum, & monſtrificus, a, ũ, monſtrifice, mõſtratio, monſtrabilis, e, monſtroſus, a, um, monſtroſe.

Euentus.] us, vel ti, id dicitur quod à fortuna, aut caſu nobis euenit, tam in bonũ, quàm in malũ. Dicitur & euentum neutro genere. Ouidius: Careat ſucceſſibus opto, Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

Non poſſem eſſe continens.] Tam penitiſſime viſceribus noſtris hæret Venereæ rei cupiditas, tam ingenitus eſt à natura nobis ille appetitus, quem ſubtiliſſime magna illa artifex omnium animantium pectoribꝰ indidit, quo vel aliud agentes ſtirpem propagaremus, vt ne cogitare quidem de explẽda cupiditate illa poſſimus, quin voluptate neſcio qua occulta tangamur, quam pleriq; minimum veniale peccatum eſſe volunt.

CAPVT IX.

Aſſeſtrix.] Verbale ab aſſeſſor, quæ iuxta ſedet. Vide Bebelium. Hinc aſſeſſura, æ. Vlpianus de Proxenetis. Aſſeſſio actus ipſe aſſiſtendi. Aſſideo, es.

Sobrius.] Dicitur homo ſanæ mentis, quaſi ab ebrio ſeparatus. Terentius: Tu pol homo non es ſobrius. Hinc aduerbium ſobrie, vt hoc loco: à quo ſobrietas.

Sedes.] Locus in quo ſedemus, quæ & ſella, & ſedile dicitur. Aliquando pro habitaculo, ac domicilio ponitur. Interdum pro ſepulchro. Nonnunquàm pro podice, & ani circulo, honor ſit auribus. Huius diminutiuum eſt ſedicula. Sedentarius, a, um, vt ars ſedentaria, & ſedentarij, qui & ſellarij.

Proſpectus.] us, eſt ipſa longa viſio. Vergilius: Non animum modo vti paſcat proſpectus inanem. Hinc proſpecte aduerbium, id eſt, conſulte. Sed proſpicientia eſt cura & prouidentia, à proſpicio, ſiue proſpecto: hinc proſpicienter, furſichtiglich. Proſpectum adimere. O præclarum proſpectũ, puteolos videmus, &c.

CAPVT X.

Delictum.] Peccatum à delinquo, is, quod is qui peccat derelinquat officium ſuum, vt delinquere aliquid, delinquere erga aliquem, delinquere in vita. Hinc deliquium. Delictum minus eſt quàm pctm̃.

Limus.] Lætamen, ſeu cœnum illud mollius, quod ab aquis fieri ſolet. Hinc limoſus, a, um, vt limoſa aqua, limoſa radix. Et illimis, & hoc le, penultima producta, ſine limo. Item limus eſt genus veſtis. Item limus obliquus, tranſuerſus, obtortus, vt limis oculis aſpicere, vel intueri. Limulus adiecti. diminutiuum.

Pentapolis.] Regio eſt quinq; ciuitatum. Sicut decapolis decem ciuitatum, heptapolis ſeptem, &c.

Profugus.] a, um, media correpta, q longe aliquo fugit, procul à finibus ſuis vagans. Hinc profugium. Perfuga, æ, communis generis.

Caſa.] Domus, à cauatione dicta, autore Feſto: Nam antiqui cauatas rupes inhabitabant. Eius diminutiuum eſt caſula. Hinc caſaria, dicitur mulier quæ caſam cuſtodit. Adagium: Ita fugias, ne præter caſam, hoc eſt, ne ſic aliquod vitium fugiamus, vt in aliud maius incauti inuoluamur.

CAPVT XI.

Traductio.] A traduco, plura ſignificat: hic pro morte ponitur, vt traductio temporis. Hinc traductor ad plebem. Tradux, cis, penult. correpta.

Inſperate.] Aduerbium ab inſperatus, hoc eſt, inopinate, improuiſe: dicitur & inſperato. Ex inſperato, idem quod ex improuiſo.

Leſura.] Eſt idem quod læſio à lædo, is. Ouidius: Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo, Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat. Læſus participiũ, vt læſus dente ſerpentium.

Extermino.] Eſt extra terminos mitto. Aliquando demolior ſignificat. Hinc exterminatio, & exterminium. Dictum alias.

Antelucanus.] a, um, quod eſt ante lucem. Cicero: Ex antelucano tempore vſq; ad horam diei decimam, magna multitudine hoſtium occiſa. Hinc antelucani venti, qui aut ex fluminibus, aut ex aliquo ſinu feruntur. Item anteluco, & antelucor, ſignificat ante lucem vigilo. Anteluco, & anteluculo apud Apuleium, id eſt, ante lucem.

CAPVT XII.

Exerro.] Eſt valde erro. Cyprianus ad Ianuarium: Ne quis exorbitans, & à via veritatis exerrans, apud hæreticos iungeretur. Compoſitum ab erro, as.

Necator.] A neco, eſt occiſor, interemptor, homicida, &c.

Veſpa.] Animalculum volatile, apiculæ ſimile, quod veſperi muſcas venetur in cibos. Hinc adagium: Veſpa cicadæ obſtrepit, cum impotentior potentiorem adoritur, eyn vveſpe.

Vindex.] Vltor iniuriæ, & qui alterius cauſam ſuſcipit vindicandam: quos nunc procuratores vocamus, num recte iudicent alij. Hinc vindicta, eſt vltio, & vindicare vlciſci. Vindiciæ, vindiciarum, vindicatio, vindico, as.

Tyrannus.] Olim in bonam partem, nunc in malam pro crudeli accipimus. Hinc tyrannis, ſæuum ac crudele imperium: tyrannoctonus, Latine dicitur tyrannicida. Præterea ex Lodouico Viue hæc addam: Olim, inquit, veteres reges omnes, principesque etiam iuſtiſſimos, tyrannos appellabãt, vt apud Vergilium & Horatium. Nam & ipſum nomen, quod Græcum eſt, principatum tantummodo ſignificat. Plato: Qui vnus recte adminiſtrat ciuitatem vocatur τύραννος καὶ βασιλεύς, hoc eſt, tyrannus & rex. Feſtus libro xviij. Tyrannos dictos putat à Tyrrhenorum præcipua crudelitate. Sed illinc puto potius, quod introducta ab Athenienſibus populari adminiſtratione, & eos poſtea multis ciuitatibus æmulatis, cœpit tyranni nomen in odium adduci. Et tyranni vocati ſunt, qui ſuis commodis imperarent nõ publicis: tamen & à Romanis iſtud profectum, apud quos ingens fuit odium regis regnique, ſed & in Græcia quiſquis in ciuitate dominabatur, quæ ſoleret eſſe libera, tyrannus dicebatur, non rex.

Exterus.] a, um, idem quod exter, externus. Vergilius: Et nos fac extera quærere regna. Alibi expoſitum.

CAPVT XIII.

Citatus.] Vocatus, celer. Apuleius: Citato non teſtudineo greſſu. Dicitur & citus, celer. Saluſtius: Citus modo, modo tardus inceſſus. Hinc citior, citiſſimus. Item cito aduerbium citius, citiſſime. Hinc: Citis quadrigis prouerbialiter loquimur, pro eo quod eſt, quàm ocyſſime: & Iouis quadrigis.

Perſuaſum habere.] Eſt cognoſcere, & exploratum, atque compertum habere, à perſuadeo, es. Perſuaſus, ſio, ſorius, ſibilis, e, ſor, perſuaſtrix.

Erado.] Eſt extra rado penultima producta. Columellam vide libro iij. Poſtea ſurculos, quos inſerere voles eradito. Eraſus participium.

Comparo.] as, ſignificat adæquo. Terentius: Ah, ne comparandus hic quidem ad illum eſt. Sic hoc loco capitur: reliqua ſignificata ſuperſedeo. Hinc comparatiuus modo dicitur, & comparatio. Comparate aduerbium, comparabilis, e.

Fucus.] Genus inſecti, & apis, ſine aculeo, quod non mellificat, ſed mella conſumit. Vergilius: Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent. Hoc etiam nomine dicitur herba ſecundum Seruium, qua tinguntur veſtes. Et fucus, color ceruleus. Hinc dicimus: fucum facere, hoc eſt, doloſa imagine decipere. Et per translationem pro fraude capitur, vt in adagio dictum eſt, à quo fucare, fucatus, a, um, fucoſus, a, um, vt fucoſæ merces, fucoſæ amicitiæ.

CAPVT XIIII.

Iterum.] Aduerbium, id eſt, rurſus. Interdum ſignificat ſecundo. Cicero: Primum quidem decipi incommodum eſt, iterum ſtultum, tertio turpe. Dicimus eleganter, iterum atq; iterum, vt te iterum atq; iterum rogo, obſecro, oro, vt id negocij quod delegatum eſt, bona fide exequare.

Ferus.] a, um, atrox, ſeuerum, crudele, & qui ferinum animum habet. Vergilius: Ferus omnia Iupiter Argos Tranſtulit.

ſit. Hinc feritas, id eſt, diritas. Semiferus penultima correpta, vt animalia ſemifera, ex apro & ſue. Perferus, valde ferus, efferus, a, um.

Ratis.] Vel rates ſecundum Probum efferri poteſt. Abuſiue à poetis pro naui, carina, ponitur. Vergilius: Diſiecitque rates, eyn flotz.

Gigas.] Proceræ, & altiſſimæ ſtaturæ vir, & terræ filius à vatibus fingitur. Hinc gigatæus, a, um, & gigantomachia, id eſt, gigantum pugna.

Idωlum.] Simulacrum. Eius diminutiuum eſt idωlium. A quo multa alias dicta.

Muſcipula.] Machina ad capiendos mures (non autem catus, felis, aut ælurus) eyn muſsfall.

Μοιχεία, Mœchia.] Penultima producta, adulterium eſt, Græca dictio. Hinc mœchagria, adulterij deprehenſio. Ioann. viij. Mœchalis adultera, quæ & mœcheutria, mœcheuo, adultero. Mœchicus, a, um, adulterinus, mœchus, adulter.

Vaticinor.] Significat diuino. Hinc vaticinium, diuinatio, & vates diuinator, poeta.

CAPVT XV.

FIgulus.] Fictor dicitur, qui ex creta atque argilla opera facit: hic & lutifigulus, Græce plaſtes. Hinc figulina, ſeu doctius, figlina penultima producta, officina figulorum. A quo figmentum plaſma, omnia deriuantur à fingo, is, xi. Sic enim dicitur πλάττειν apud Græcos, vt nos de his loquimur, qui luto aliquid efficiunt, quod fingi vocatur. Eoq; vocabulo etiam in condendis hominibus magni autores vtuntur, vt Saluſtius: Pecora natura prona, atque ventri obedientia finxit. Et apud Ciceronem pro Murena de Catone Minore: Finxit enim te ipſa natura ad honeſtatem, grauitatem, temperantiam, magnitudinem animi, iuſtitiam, ad omnes deniq; virtutes magnum hominem & excelſum, & formare neſcio certe an in alia inueniatur mente, quàm formam dare. Porro ſi quis hoc tempore de verbis in opere Theologico ſic diſſereret, pro Grammatico reijceretur. Auguſtinum vetuſtas ſua tuetur, qui ſi nunc reuiuiſceret cum Paulo certe ille contemptui eſſet Rhetorculus, aut Grammaticulus.

Concerto.] Et decerto, compoſita à certo, ſignificat contendo, altercor, pugno. Interdum prouoco. Hinc concertatio.

Aurifex.] Faber aurarius, qui auri labo randi artifex eſt, Græci chryſocopum vocāt. Hinc aurificina, eſt aurificis officina.

Vndecunque.] Significat ex vno quouis loco, ſic & vndeuis, vndelibet. Eleganter dicimus: Varro vndecunq; doctiſſimus: ſiue vnde vnde doctiſſimus.

CAPVT XVI.

ORtygometra.] Rex coturnicum maior aliquanto, ac nigrior auis, dicta quod dux ſit, ac moderatrix coturnicū, ab ortyx, gos, eyn vvachtel, alias qualia.

Tyrannis.] Sæuum, & crudele imperium eſt.

Malagma.] Cataplaſma idem, fomentum cum res dura per alterius admixtionē molleſcit, ſicut emplaſtrum, eyn plaſter. Differunt autem emplaſtra à malagmatis, & paſtillis. Emplaſtra imponuntur vulneribus, ſalb. Malagmata in integram cutem injiciuntur. Paſtilli autem illinuntur, aut alicui molliori cerationi miſcētur, eyn byſemknoeplin, vel ſimile quid.

Radius.] Splendor à ſole micans. Item linea Geometrica. Item textoris inſtrumentum. Item radij rotarum dicuntur, ſpeichen am radt. Hinc radiolus, radio, as, radiatus participium, vt radiatus ſol, radiatus ſtellæ modo, rota radiata. Radiatio, radioſus, a, um.

Hybernalis.] e, idem eſt quod hybernus, vel hybernicus, vt glacies hyberna, mare hybernicum. Hybernari, hybernaculum, eyn ſtub.

CAPVT XVII.

COmpeditus.] a, um, ſignificat quod compedibus illigatum eſt.

Fugitiuus.] Dicitur, qui à domino ea mente recedit, ne ad eum redeat, etiamſi mutato conſilio redierit: alibi explicatum eſt.

Lympidus.] a, um, planus, politus, clarus, vt lapis lympidus. Hinc lympitudo, lympiditas.

Magicus.] a, um, quod ad magum pertinet, vt ars magica. A magia penultima producta.

Echo.] Echus fœminini generis, vviderton, vviderſchall, ſoni, vel vocis repercuſſio. Græce ἠχώ, ſonus, & ἠχέω, reſono. Ouidius libro iij. Metamorph. Planxerunt Dryades plangentibus aſſonat Echo, &c.

CAPVT XVIII.

FIgura.] A fingo dicitur, forma, aſpectus, qualitas. Hinc figuræ apud Grammaticos, & figuræ ſententiaꝝ. Sunt enim tria genera quæ nos figuras appellamus, in quibus omnibus ratio non vicioſe con-

conſumitur. Vnam grauem, alteram mediocrem, tertiam attenuatam vocamus: Græce typus, ſchema dicitur. Idẽ fere Tropus. Hinc Tropica locutio, eſt figurata. Porro Tropus eſt, inquit Quintil. verbi vel ſermonis à propria ſignificatione in aliam cum virtute mutatio. Deum pœnituiſſe, Metaphora, quã cum alijs tropis, ſi quis ignorat, ſcire tamen auet ad ſacras literas intelligendas, nõ ex Cicerone petat vel Quint. ſed ab iſtis magnis declamatoribus, q quid Grãmaticen, Rhetoricenq; interſit adhuc neſciunt, vno verbulo Grammaticen omnia nominant.

Continuo.] Aduerbium, ſignificat ſtatim. Sed continue pro perſeueranter, aſſidue ponitur, & continenter.

Eremus.] Sine h deſertum dicitur, penultima producta.

Allego.] Significat cito ad hoc mitto. Plautus: Quin ea ipſa me allegauit, qui iſtã accerſerem. Eſt & adducere, citare. Item deputare, conſtituere, committere. Hinc allegatio. Sed allego pen. cor. adſcribo, annoto & quaſi iuxta lego ſignificat.

Aceruatim.] Eſt cumulatim & per aceruos. Columella: Cum eiuſmodi peſtis inceſſit ſub fauis, aceruatim enectæ reperiuntur. Ab aceruus.

ποδήρης, Poderis.] Penultima producta contra vulgi morem, & Calepinum, ex lino tunica talaris. Ioſephus byſſinam vocat: dicta poderis à ποδῶν, id eſt, à pedibus, quia vſque ad talos portenſa.

CAPVT XIX.

Obumbro.] Vmbris vndique obſcuro. Vergilius: Obumbrant æthera telis. Per tranſlationẽ pro tueri ponitur. Hinc obumbratio & obumbratus, a, um.

Rana.] Genus animalis paluſtris. Ranarum aliæ ſunt terreſtres, aliæ marinæ. Hinc adagiũ: Rana Seriphia, in homines mutos, & canendi, dicendiq; prorſus imperitos, à Serípho inſula in qua ranæ mutæ dicũtur. Græci batrachon vocant ranam. Hinc batrachomyomachia, id eſt, ranarum muriumq; pugna. Hinc ranula diminutiuum.

Agreſtis.] e, dicitur quod ruſticum eſt, & ad agros ptinet. Hinc agreſte odiũ, eſt capitale & Vatinianum, vt prouerbio teritur. Item agreſtis dicitur qui ſylueſtrẽ vitam agit & feram. Hinc Agrarius, a, um, vt lex Agraria. Magiſter agrarius.

Facile.] Aduerbium ſignificat ſine labore. Item haud dubie, liquido, certo, nullis aduerſantibus, vt: Cæſar illius ciuitatis facile princeps. Cicero omnis eloquentiæ facile princeps. Quandoq; ſignificat libenter, vt facile patior me à te laudari. Antiqui tamen, faculter, & facul, pro facile dixerunt. Quem non hortamen facile caſtigat amicum, Durius eſt ferula diſcruciandus acri. Autor Iacobus Horlinus.

Libri Sapientiæ FINIS.

PROLOGI IN ECCLESIASTICVM IESV filij Syrach explicatio.

Multorum nobis & magnorum.] Hunc librum Ieſu filij Syrach dicit ſe Hieronymus reperiſſe apud Hebræos, nõ Eccleſiaſticum, vt apud Latinos, ſed parabolas prænotatum. Cui iuncti erãt Eccleſiaſtes, & Canticum canticorum. Siquidem Eccleſiaſticus, ſicut & Eccleſiaſtes, eccleſiæ vtiliſſimus eſt, qui cõgregator, vel collector, Græce gnomologus interpretatur, q propter excellentiam virtutum ſuarum panæretos, id eſt, eximius ac præcipuus appellatur. Porro hunc librum fecit Ieſus filius Syrach tẽpore Ptolomæi Euergetæ regis Aegypti, & Simonis principis ſacerdotum.

Peritus.] Eſt gnarus, ſcius, doctus, diſertus. Hinc peritia & perite aduerbium.

Auus meus.] Scilicet Ieſus, filius Ioſedech, q fuit vnus de Septuaginta interpretibus, cuius nepos fuit hic Ieſus filius Syrach.

Legitimus.] a, um, per ſimplex t ſcribitur contra vulgi morem. Ouidius in Epiſtolis: Pectora legitimus caſta momordit amor. Legitimum ſignificat quod æquum, iuſtum, conueniens & ſecundum legem eſt, à quo legitime aduerbium. Et filij legitimi. Contrarium, illegitimi filij, ſpurij, nothi, manzeres dicuntur.

Compoſitio verborum.] Eſt ornatus, lenocinium, phaleræ. Nam compoſitio ornatum facit, à compono, orno, venuſto, &c.

Ptolomeus Euergetes ſecũdus.] Multi etenim fuerunt Ptolemæi, hic cognomento dictus eſt Euergetes penulti. prod. quod Latine dici beneficus poteſt, ſiue benefactor, Bacchi cognomentum.

QVARVNDAM VOCVM IN ECcleſiaſticum explicatio.

CAPVT I.

Dimenſus eſt.] Vel demẽſus eſt, hoc eſt, menſurauit, taxauit: à demetior, q̃d eſt diligẽter & cũ quadã ratione metior. Cice. Quæ non inſidijs, ſed aperte, & palã laborat, & verba verbis, quaſi demenſa, & paria reſpondeant. Hinc demẽſum, ſiue dimenſum, quaſi menſuratũ, & æquatũ, Grẹce chœnix, eſt demẽſum, & cibus diurnus, vt adagiũ illud ꝓbat: Chœnici ne inſideas, hoc eſt, de victu ne fueris ſolicitus in craſtinum. Sufficit enim diei malitia ſua.

Datum.] A do, eſt donatum, Græci δώρημα vocant donum, & δώσιν donationem, vel dationem.

Defunctio.] A defungor, quod eſt expedio, finem facio, perago, ceſſo & liberor ab aliquo officio vel munere. Hinc defunctos mortuos dicimus, q munia vitæ pegerunt. Defunctio, mors eſt, defunctus, a, um.

Longeuus.] a, um, diuturnus & longi æui. Hinc longæuitas, diuturnitas.

Animoſitas.] tatis, animoſitates θυμοὶ, animi, iræ, ſic Hieronymus legit, ſed Latine quoq; animi pro ira ponuntur, vt apud Saluſtium. Lucullus ſuperiore anno quantis animis ierit in L. Quintium vidiſtis. Hinc animoſus & animoſitas. Animoſos Euros dixit Vergilius quaſi iracundos. Animoſitate pro ira vtitur Macrobius ij. de ſomno Scipionis. Porro hæc ira quẹ eſt θυμὸς eſt ὀξὺς, καὶ ὀλιγοχρόνιος, quod Cicero ſic finit. Excandeſcentia, eſt ira naſcens, & modo deſiſtens, quẹ Græcis θύμωσις dicit. Locus erit huius dictionis & Ecci xxxi. ij. Cor. xij. & Hebr. xi.

Hypocrita.] Pe. cor. Latine, ſimulator. Hypocriſis, ſimulatio, hypocriticus, a, um.

Scandalizo.] Eſt alicui ſcandalũ præbeo, à ſcandalo quod eſt offendiculum.

Synagoga.] Coadunatio, cõgregatio. Et pro re, & pro loco capitur. Sæpe dictum.

Elido.] Pen. pro. effringo, exprimo, excludo, præfoco, diſſipo, occido. Etiã eſt colligere. Hinc eliſio, eliſus, a, um.

CAPVT II.

Obductio.] Ab obduco, cis, quod ſignificat ſuperduco, tego. Aliquando pro detego, aperio. Interdũ pro circũduco, ſiue contraduco. Nonnunquàm pro facio, contraho. Sed pro mori nunq̃ (quod ſciam) legi, niſi malis terra obruere. Vergilius: Et cinis obductæ celabat lumina prunæ.

Suſtineo.] Significat patior. Hinc adagium Epicteti philoſophi Stoici: ἀνέχου, καὶ ἀπέχου, id eſt: Suſtine & abſtine. Quorum altero monemur, vt aduerſa fortiter toleremus: altero, vt ab illicitis temperemus voluptatibus. Vide Adagia.

Applico.] Vt hoc loco, ſignificat appello, adiũgo, adnecto, appono. Sed appoſitus, quod eſt iuxta, vel ad aliquid poſitũ. Hinc applicatio. Applicatus, a, um.

Caminus.] Fornax dicitur. Quandoque ſtructura, quæ fumum excipit, quæ & furnus. Hinc caminata loca, dicuntur teſtudinata, & ad fornacis ſimilitudinem facta.

Scelus.] Flagitium, facinus, à quo ſceleſtus, & ſceleroſus, a, um, & ſceleratus: ſolẽt tamen differri, quod ſceleroſus ſit autor ſceleris, ſceleratus, in quo ſcelus conſtitutum, aut commiſſum. Sceleratus etiam aliquando pro nocẽte ponitur. Et ſceleratus, id eſt, pollutus. Hinc ſcelero, as, id eſt, polluo.

CAPVT III.

Eccleſia.] Latine, cœtus, cõciliũ, cõcio, cõgregatio. Eccleſiaſtes, concionator.

Theſaurizo.] Eſt theſaurum colloco, repono in depoſito, congrego, recondo.

Eradico.] Pe. pro. quod eſt vſq; ad radices euello, eruneo, extirpo. Eradicatio.

Dedecus.] Contrarium decoris penultima corre. ignominia ſeu infamia eſt, ſchãde. Hinc dedecoroſus, a, um.

Venia.] Dicta eſt, quod optanti adueniat. Eſt enim remiſſio culpæ, & erroris condonatio. Quintilianus: Peccaui, veniam peto. Quandoq; ponitur pro beneficio, indulgentia, & permiſſione. Et cũ venia dicimus, hoc eſt, cum pace tua.

Eleemoſyna.] Cum duplici ee ſcribendum eſt, munus quod inopi datur, ab ἔλεος misericordia. Spartianus de Caracalla: Non tenax in largitionem, non lentus in eleemoſynam, barmhertzigkeit ſo man den armen bevvyſſt, almuſen.

Curioſus.] a, um, à multa cura dicitur, ſiue in bonum ſiue in malum. Eſt igitur curioſus, qui multum, ſeu diligenter aliquid curat. A curioſus fit curioſitas, pro affectione, & diligentia. Contrarium eſt incurioſus & incuria. Item curioſus, ſi, der poſtmeiſter. Hinc curax & vigilax, pro accurato. Curioſe aduerbium.

Succeſſus.] us, pro euentu, tam in malo q̃ bono. Ouidi. Careat ſucceſſibus opto, Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

Prauicors.] Qui prauum, & malũ habet cor. Sicuti vecors, ſine corde & qui eſt turbati, et mali cordis. Hinc innumera, vt diſcors, miſericors, ſocors, &c.

Frutex.] Dicitur qui ad iuſtam arboris magnitudinem nõ aſſurgit, & ſtatura ſimilis

milis eſt multis herbis, ſed non demoritur, neque areſcit, vt herba. Aliquando pro ſtirpe ponitur. Hinc frutetum, & fruticetum, vbi multi frutices ſunt, frutetoſus, frutetoſa, um, abundans frutetis. Frutico, fruticas, penultima correp. eſt pullulo, & fruticor, aris, fruticatio, fruticeſco, fruticoſus, fruticoſa, um, vt fruticoſi rami.

CAPVT IIII.

Tranſuerto.] Compoſitum à trans, et verto, ſignificat in obliquum verto, vnde tranſuerſi oculi dicuntur. Et tranſuerſus, a, um. Columella libro ſecundo: Sed in arãdo maxime obſeruandum eſt, vt tranſuerſus mons ſulcetur. Cicero libro iiij. ad Herẽnium. Ecce ibi iſte de tranſuerſo. Heus, inquit, adoleſcens pueri tui modo me pulſarunt, ſatisfacias oportet. Tranſuerſa itinera, tranſuerſa tueri, in tranſuerſum poſitus. Ex tranſuerſo cedere. Trãſuerſarius, a, um. Tranſuerſaria tigna, zvverchbalcken.

Exaſpero.] Eſt valde aſperum facio. Quintil. Rẽ verbis exaſperauit, exaſperatus.

Presbyter.] Latine ſenior nuncupatur. Hinc presbyterium. Alias dictum.

Magnatus.] Et magnas pe. producta, qui in pōpulo magnus, & primas tenet.

Acidus.] a, um, quod acetoſum factum eſt, quàmuis & aſperum dicatur. Hinc acide aduerbium, id eſt, acerbe, aſperiter. Ab aceo, ces, aceſco, is. Acidi fructus. Acidulus diminutiuum. Subacidus, a, um. Acor, oris.

Agonizo.] Neutrum & agonizor deponens, ſignificat certo, dimico, contendo, Græci ſic ſcribũt ἀγονίζομαι, καὶ ἀγονίζω. Hoc loci, agonizare imperandi modi eſt, id eſt, certa. Cyprianus ad Moyſen: Omnis qui agonizatur, in omnibus continens eſt. Hinc agoniſma palma, præmium, certamen, ſtudium, quod & agon dicitur: à quo agoniſta, vel agoniſtes certator, pugil. Agonothetes, Ludorum præfectus, munerarius. Agoniſticus, a, um, certatorius.

Citatus.] Præceps, vocatus, celer.

Remiſſus.] a, um, relaxatus, piger, neglígẽs, à remitto, is, quod interdum relaxo, & ad negligentiam deſcẽdo, ſignificat. Hinc animum remittere dicimus. Et remiſſio animi, relaxatio, remiſſor. Remiſſus participiũ, vt animus remiſſus. Remiſſe aduerbium, remiſſe locutus. Remiſſarius, remiſſaria, remiſſarium, vt remiſſarij vectes.

CAPVT V.

Poſſeſſio.] Proprietas rerum, vſus ſiue actus, facultas poſſidendi agri, aut ædificij, non ipſe fundus aut ager. Aliquando tamẽ ſumitur pro ipſis bonis immobilibus. Eius diminutiuum eſt poſſeſſiuncula. Hinc poſſeſſor, & poſſeſſiuus, a, um, à Grammaticis fictum, beſitzlich, vt equus regis, equus regius.

Propitiatus.] us, & propitiatio, idem ſunt, ſacrificium, ignoſcentia, veniæ datio, à propitior, aris. Propitiabilis, e, propitiatorium, propitiator.

Appelleris.] Futuri temporis, penultima prod. ab appellor, id eſt, ne voceris.

Suſurro.] Qui & ſuſurrator, is qui occulte maledicendo odium in aliquem molitur & ſuſurrat. Suſurro, as, ſuſurratio. Suſurrus, ri. Suſurrium barbare dicitur.

Fur.] Generis cõmunis, ſubtractor clancularius: Plautus furem prouerbialiter, longam literam, ceu in furcæ medio ſuſpẽſum, velut. L. longa litera, appellat. Item hominẽ trium literarum. Nam fur tribus literis ſcribitur, ſcilicet FVR. Diminutiuũ eius ſecundum Priſcianum furculus. Sed Cicero furũculus dixit. Per tranſlationem fur pro ſeruo ponitur apud Vergilium: Quid facient dñi, audent ſi talia fures? Id eſt, ſerui. Hinc furtũ, & furtim, latenter, furax, furtificus, a, um, & furtiuus. Item furor, aris. Furinus, a, um, vt furinum forum, furax, furacitas, furaciter, furtiue, pro furtim.

CAPVT VI.

Inuidus.] Qui actu alicui inuidet. Horatius: Inuidus alterius macreſcit rebus opimis. Hinc inuidulus diminutiuum, & ſubinuidus. Inuidioſus, qui eo laborat morbo, ſcilicet inuidentiæ, liuoris, tabifici veneni. Itẽ inuide, inuidioſe, aduerbia. Ab inuideo, es. Inuidia, inuidiola dimin. inuidẽtia.

Bilinguis.] e, qui habet duas linguas, hoc eſt, qui modo vnum, modo aliud loquitur, vel qui aliud dicit, & aliud retinet: hoc eſt, qui nigra in candida, & candida in nigra vertit. Ex vnoque ore calidum & frigidum efflat, cum huiuſmodi hominibus nihil mihi commercij eſt, ait ille Satyrus facetiſſime. Et pro fallaci ponitur.

Taurus.] Bos ad procreandum referuatus, ſicut hircus. Accipitur pro quocunque forti boue. Item cœleſte ſignum & mõtis nomen. Hinc: Taurũ tollet qui vitulum ſuſtulerit. Item: Abijt & taurus in ſyluã, prouerbialiter dicimus. Itẽ taurice valere. i. fortiter & pugilice. Taurinus, a, um, vt caro taurina. Tauri, & Taurilia ludi in honorem deorum inferorum facti, quos Boalia, & Bupetias

petias aliquando legimus vocitatos. Item tauri ſcarabei terreſtres ſunt, ricino ſimiles. Sed taura vacca ſterilis dicit. Taurea ſcutica.

Eremus.] Penultima producta, deſertum eſt, & ſolitudo. Sæpe dictum.

Nequam.] Indeclinabile, nullius precij homo, contrarium frugi. Nequior, nequiſſimus. Nequam vitis, nequiter, nequius, neqſſime aduerbia, nequitia.

Ευχαρις, Eucharis.] Penult. correp. dicitur Latine facetus, gratioſus. Hinc Euchariſtia, gratiarum actio, gratitudo. Theologi pro ſynaxi, id eſt, communione, & ſacratiſſimo corpore, & ſanguine Chriſti accipunt, ab euchariſteo, gratias ago. Euchariſticon, liber in quo gratiæ redduntur.

Excors.] Extra cor, quaſi ſine corde, inſipiens, vecors, &c.

CAPVT VII.

Abs.] Præpoſitio, tam in appoſitione, quàm in compoſitione iungitur, vt: Abs te abſtineo. Separata etiã. q. vt abſq;, abs quolibet, abs quiuis. Componitur cum c, vt abſcondo, ſignificatque retractionem in partem poſteriorem, ſicut in abſtraho. Et aliquando priuationem, vt in Abſtemius, quaſi ſine temeto. Et abs fit compoſitum abſque.

Ducatus.] us, ipſa ducandi. i. gubernandi actio. Et ducatus dicitur regio, cui dux dominatur, & præeſt. Vel etiam ipſa ducis dignitas, præfectura, ditio, imperium.

Cathedra.] Pe. pro. vti Iuuenalis ponit in Satyris, Satyra ſeptima: Pœnituit multos vanæ ſterilisque cathedræ. Ego tamen indifferentem puto. Subſellium eſt, ſubinde explicatum.

Agnitor cordis.] Seu cognitor, Græcis cardiognoſtes dicitur, & ſolius dei eſt, ab agnoſco. Hinc agnitio. Agnitus, a, um.

Extimeſco.] Valde timeo, actiuæ tantũ ſignificationis reperio apud Ciceronem in Catilinam: Id docti ſenes extimeſcent? Extimeſcere formidines dicimus. Noſtris nauibus caſus erat extimeſcendus.

Alligo.] Pen. corr. quod eſt ad aliquid, vel iuxta ligo, colligo, circumligo. Hinc alligatio, & alligatus, a, um.

Rusticatio.] Eſt agricolatio, ſeu ruris, vel agri cultura, à ruſticor, quod eſt ruri degere. Hinc multa deducuntur. Rus, vt e rure loqui, eſt ruſtice, triuialiter, & ex agro loqui: ruralis & hoc le, rureſtris, & hoc rureſtre: ru ro, ras, rus facio: ruſticus penultima correp. etiam pro proprio nomine, non ruſticus, i longa ad differentiam, vt Gotthici loquuntur. Ruſticanus idem quod ruſticus. Ruſticarius, ruſticatim, ruſticitas vrbanitati contrarium eſt.

CAPVT VIII.

Litigo.] Quaſi litem ago, diſcepto, cõtendo. Martialis. Ah miſer & demens viginti litigat annos Quiſquàm, cui vinci Gargaliane licet? Plautus: Qua de re nunc litigatis inter vos? Hinc litigium, litis actio, litigioſus, qui frequens in litibus verſatur, litigioſum, de quo lis eſt, litigator, & trix, qui & quæ litigat. Hinc, qui non litigat, cœlebs eſt. Litigioſa diſputatio.

Incido.] Pe. cor. Ouidius: Incidit in caſſes præda petita meos. Incidere etiam eſt caſu venire. Item dicimus: mihi incidit ſuſpicio, incidit quæſtio, &c.

Conuersor.] Et diuerſor, eiuſdem cum ſimplici ſignificantiæ, quod eſt verſor deponens. Conuerſare hoc loci imperandi modi eſt. Hinc conuerſatio verbale.

Conuitior.] Significat contumeliam dico. Hinc conuitium pro contumelia. Et conuitiator, contumelioſus. Conuiciator maledicus.

CAPVT IX.

Saltatrix.] A ſalto eſt, quæ ſaltitat. Sicut ſaltator qui ſalit, & tripudiat. Hinc ſaltatio, ſaltatus, tripudium, idem ſunt.

Efficax.] Quod ad agendum aliquid vim habet, ac maxime conducit. Hinc efficacia quæ eſt vis, Græce energia dicitur. Efficacitas, efficaciter aduerbium.

Altercor.] Significat mutuo iurgia iactare, criminari, & clamoſe inficiari, & quaſi aduerſam partem tueri. Dicitur & alterco. Hinc altercatio, vt docet Quintilianus, conſtat aut intentione, aut depulſione.

CAPVT X.

Execrabilis.] e, deteſtabilis, abominabilis, & maledicta. Ab execror, aris. Execratio.

Scriba.] Qui literas, vel geſta, vel tabellas, & alia quæcũq; ſcribit nomine regis, vel alterius. Etiam dicũtur librarij, qui & tabelliones & notarij: Græci γραμματέας vocant.

Odiosus.] a, um, odibile, quod odio habetur, aliquando capitur pro moleſto. Hinc odioſe aduerb. ſignificat cũ odio: vt homo odioſe loquax. Odioſe aliquid facere. Dicere odioſe. Odioſe interpellare.

Potentatus.] Poteſtas eſt, & dignitas poteſtatis. Potens, potenter, potentia.

Apostatare.] Eſt rebellare. Hinc apoſtata, & apoſtaſia explicata ſunt alias. Apoſtatrix.

Inſcius

Inſcius.] a,um, & cõſcius cõtraria ſunt, & à ſcius compoſita. Hinc inſciens, inſciẽter, & inſcientia: quæ contraria ſunt ſcientiæ. Aliquando pro ſtulto, & ignaro capitur.

CAPVT XI.

Tyrannus.] Olim in bonam, nunc in malam capitur partem, & crudelis, ſæuus, vel violentus imperator, & dominus eſt. Hinc tyrannis, dis, crudelitas. Tyrannoctonus, tyrannicida.

Thronus.] Sedes eſt ſiue ſolium, ſella. Græce ſic ſcribitur θρόνος.

Diadema.] Penultima producta, amiculum eſt, quo caput regis obligabatur. Diadematus, a, um, diademate ornatus, vt diadematus Apollo.

Marcidus.] a,um, à marceo, es, eſt putridus, et victus, a, um, vt aures marcidę, ſomno marcidus.

Succeſſus.] us, euentus tam malus, quàm bonus dicitur. Hic pro proſpero capitur, à ſuccedo manat. Hinc ſucceſſor, ſucceſſio, Succedaneus, a, um.

Perdix.] Auis nota, à perdendo dicta, plenaq; fraudis, Ambroſio teſte ad Irenæũ.

Cauea.] A cauo fit, locus ſub terra vacuus atq; obſcurus, dicuntur ferarum cubilia. Eſt etiam area in medio theatri. Vergil. Hic totum caueæ conſeſſum. Quandoque ponitur pro populi conſeſſu.

CAPVT. XII.

Aeramentum.] Denominatiuũ, vas ſeu inſtrumentũ ex ære factũ, vel ipm̃ æs ſignificat, kupper vverck, ertzvverck.

Eleemoſyna.] Munus quod inopi datur, quod miſerationem, & miſericordiã Latinis ſignificat, ab ἔλεος, miſericordia.

Aeruginare.] Verbum ab ærugine videtur deductum, vt in ære, vel argento fieri cernimus. Non memini me apud claſſicos legiſſe: quanquàm non omnia legerim fateor: Sed æruſcare bene, quod veteres pro pecunias colligere vſurparũt, obſoletũ verbũ. Aeruginare pro ęruginem cõtrahere. Aerugo, æruginoſus, a, um.

Incantator.] Qui incantat, carminator, veneficus, faſcinator. Hinc incantatio, et incantamentum, faſcinum, zauberey.

Indulco.] Compoſitum à dulco, quod eſt dulce facio. Hinc dulceſco. Edulco eſt valde dulco. C. Martius: Quapropter edulcare conuenit vitam, curaſque acerbas ſenſim gubernare.

CAPVT XIII.

Pix.] Eſt quæ ex arboribus reſina fluitat, ad ignem decocta. Reſina eſt liquor craſſus ex arboribus fluens. Hinc picare, & piceus, & picatus, a, um, vt vaſa picata.

Inquino.] Med. breui contra vulgi, & Calepini opinionem, eſt maculo, deturpo, inficio. Ruffus Feſtus: Peſtifero flatu ſerpẽs vagus inquinat æthra. Item: Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores. Hinc inquinamentum & inquinatio. Coinquino, as.

Communico.] Significat participo. Per trãſlationem ſignificat coinquinare, vt hoc loco & alibi: in Euangelio vita ſuperſtite explicabitur.

Cacabus.] Ahænus ſupra ignem poſitus, parum inter hoſce intereſt, dicit Paulus Iureconſultus, eyn keſſel. κάκαβος Græcanica vox eſt.

Neceſſarius.] Subſtant. eſt cognatus, affinis, amicus. Hinc neceſſitudo, amicitia: vera neceſſitudo eſt, quæ ſemel vadata, nunq̃ definire poteſt, neq; labefactari.

Immitis.] e, aſper, ſæuus, crudelis. Vergilius: Immitis Achilli. Quandoq; immaturum. Plinius immitia poma & cruda dixit. Contrarium eius omnino eſt mitis, vt: Sunt nobis mitia poma, id eſt, muſtea & matura.

Onager.] Aſinus agreſtis, & ſylueſtris.

CAPVT XIIII.

Excido.] Pen. corr. ab ex & cado, a in i mutata, præteritum excidi, ſupinũ excaſum facit, ſignificatq; deorſum cado. Vnde per tranſlationem, excidere animo, eſt in obliuionem dare & obliuiſci. Vergil. Necdũ etiam cauſæ irarum, ſæuiq; dolores Exciderẽt animo. Excidit de manibus gladius. Excidit in via. Vultus, oratio, mens deniq; excidit. Excidit e manibus victoria. Sed excido, is, excidi, ſum, penulti. producta, ab ex & cædo, compoſitum, auſs havvuen.

Liuidus.] a, um, dicitur proprie, qui ex pecuſſu carnem nigram habet, fluxione cruoris ad eum locum, quo percuſſus eſt. Hinc pro inuido ponitur. Martial. Omnibus inuideas inuide nemo tibi. Huius diminutiuũ liuidulus eſt. Ab eo liueo, es, ater ſum, inuideo, liueſco, adliueſco, liuor.

Inuideo.] Significat inuidiam habeo, hoc eſt, ex alicuius rebus ſecundis dolore afficior. Vergilius: Inuidet imperium. Ouidius: Troiades inuideo. Hinc inuidia, & inuidentia. Poeta: Iuſtius inuidia nihil eſt, quæ protinus ipſum Actorem rodit, excruciatq; animũ. Inuidus & inuidioſus, inuide, & inuidioſe.

Defraudo.] Compoſitum à fraudo, quod

quod eſt decipio. Et dicimus: fraudo te & fraudo te hac re. Hinc defraudare Genium, eſt naturæ neceſſitati & voluptati non ſatiſfacere. Contrarium eius, indulgere Genio, eſt curare Genium .i. laute viuere, atq; cuticulã curare. Hinc defraudatio, defraudatus.

Palus.] Prima longa, eſt ridica, ſeu paludamentum, quo vites ſuſtentantur. Tibullus: Hic docuit teneram palis adiungere vitem. Sed palus, paludis, pro loco aquoſo, primam corripit. Hinc palo eſt ſepio, tendo, & palis munio. Item palare eſt vagari, et rareque. Hinc palabundus, errabundus.

Caſula.] Diminutiuum à caſa, domuncula eſt, à cauatione dicta. Ita fugias, ne præter caſam tamen.

CAPVT XV.

Continens.] Participium, ea poteſt ſignificare quæ continent, vt: Continens iuſtitiæ & æquitatis. Sed continens fœminini generis ſumitur pro terra, quæ non eſt inſula, quam vulgo terram firmam appellant, qualis eſt Italia, &c. Continens neutri generis, à Rhetoribus accipitur pro firmamento rationis. Hinc continentia, & incontinentia, & continenter modo parce, modo coniuncte, iugiterq; ſignificat.

Implano.] as, decipio. Cyprianus: Si quis, inquit, putat ſe aliquid eſſe, cum nõ ſit, ſeipſum implanat. Hinc implanator, id eſt, ſeductor. A plano quodam errone, & impoſtore, ſcurra, mendico, de quo Horatius eleganter. Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat Fracto crure Planum, licet illi plurima manet Lachryma, per ſanctum dicat iuratus Oſirim. Credite nõ ludo, crudeles tollite claudum. Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Execramentum.] Deteſtatio, execratio, atque deuotio eſt, ab execror.

CAPVT XVI.

Iucundor.] Voluptatem, gaudium, & delectationem affero. Lactantius lib. iij. Quotidie autem iucundabar ante faciem eius, cum lætaretur orbe perfecto. Sed hic ſumitur pro gaudio affici. Reperitur etiam iucundo, iucundas. Hinc iucundus, & iucunditas, & iucũde eſt. Rumperis inuidia, quod turba ſemper in omni Monſtramur digito, rumperis inuidia. Rumperis inuidia, quod ſum iucundus amicis. Rumpatur, quiſquis rumpitur inuidia. Autorem autumo Martialem.

Synagoga.] Congregatio eſt. Et pro re, locoque capitur.

Sufferentia.] A ſuffero videtur deduci, id eſt, patientia, ſuſtinentia, plane Grammaticum eſt vocabulum, vt multa alia.

Ceruicatus.] a, um, forſitan Latinius ceruicoſus, a, um, pro contumaci, indomabili, ſuperbo, & inexorabili, duræq; ceruicis, cui paranda ſit ſecuris. Ceruicula diminuti. à ceruix.

Immunis.] Qui liber eſt ab omni onere publico. Hinc immunitas, immuniter.

Procella.] Vis venti cum pluuia, non durãs, & in mari potius, quàm in terra. Hinc procelloſus, a, um, procellis, & tempeſtatibꝰ plenum, vt procelloſum mare.

CAPVT XVII.

Dominor.] Imperium gero. Et modo genitiuum regit, modo datiuum, modo accuſatiuũ, modo ablatiuũ, autoritates trãſeo. Inde fit dominatio, imperium, & dominatus. i. principatus. Dominium.

Magnalia.] Sunt ingentia facta, & admiratione digna.

Intermiſſio.] Ab intermitto, eſt ceſſatio, omiſſio, vacantia, ſiue vacatio.

Propoſitio.] onis, à propono, quod ſtatuo, delibero ſignificat, eſt quæſtio habẽs aliquid, quod diſputatione ſoluendum ſit & à Gręcis problema dicitur. Definitionem Dialecticorum, & Ciceronis ſuperſedeo: nihil ad chordã. Hoc loco capitur pro propoſito, quod mente ſtatutum eſt, & intentum.

Demoror.] Penul. cor. multum moror, ſeu detineo, ſic lang ſumen. Demorari aliquem actiuũ, demoratus.

CAPVT XVIII.

Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.] Theologi Græci res ſpiritales præceſſiſſe corporeas volunt, eiſq; veluti miniſtris vſum eſſe mundi genitorem in reliquis procreandis, quam opinionem Plato in opificio mundi ſecutus eſt. Diuus Hieronimus Gregoriũ magiſtrum ſuoſq; ſecutus Græcos, ſpiritalia corporalibus priora fuiſſe cenſuit. Baſilius vero & Dionyſius Græci, & Latini prope omnes, Ambroſius, Beda, Caſſiodωrus, & Auguſtinus cuncta ſimul à deo progenita eſſe perhibent, quod cum illo cõgruere videtur hoc loci.

Calculus.] Lapillus duriſſimus, & rotundus. Item morbi genus in corpore à quo calculoſi, qui Græcis lithanici dicuntur.

Aeuum.] Proprie tẽpus, & ætas lõga, ſiue ꝑpetua. Aeuitas, & æuiternus, a, ũ, ſecundũ Priſcia. quod per Syncopen ætas, & æternus dr̃ ꝑ ſenectute, lõgæuitateq;. Hinc coæuus, æq̃uus, grãdæuus, lõgæuus, & primæuus.

Cita-

Citatus.] Vocatus, celer, velox.

Iners.] Significat eum qui ſine arte eſt. Quandoque capitur pro otioſo, & ignauo qui nihil artis operatur. Monoſticho: Semper agit deſes otia, ſemper iners. Eius diminutiuum eſt inertulus: à quo inertia, & inerticula genus vitis apud Columellam.

Commiſſio.] A committo, hic pro cōmiſſo, hoc eſt, peccato ponitur, quod contra voluntatem conditoris fit.

Mediocris.] Et hoc mediocre, medium tenens, modeſtus. Hinc mediocritas, & mediocriter aduerbium.

CAPVT XIX.

Operarius.] Qui laborem operando fert: Græce ergaſtes dicitur. Sed operarius, operaria, um, quod induſtria atq; opera fit. Ab opera, operula, operaria, æ, ſubſtanti. Operoſus, a, um, operoſe. Operoſitas, operæprecium. Operor, operatus, operatio.

Fornicarius.] Eſt idem quod fornicator. Sed fornicarius, a, um, quod fornicatur, vt mulier fornicaria. A fornix, fornicis.

Denoto.] Pen. cor. culpo, increpo. Cyprianus. Nam cum denotarentur diſcipuli eius, quod ederent, nec prius manus lauiſſent. Denotare creta pedes venalium mancipiorum, aut vinctorum. Denotatas habere res aliquas. Denotata aliqua conſpicuo colore.

Itero.] as, eſt rurſus aliquid ago. Gelli. lib. I. poſuit pro eo, is, ire. Sed eo Senatores, qui magiſtratum curulem nondum ceperant, pedibus iterauiſſet: ſed hoc ab iter fit. In alia ſignificatione ab iterum. Liuius: Reſiſtere atque iterare pugnam iubet. Vt dicta iterare. Verba iterare, iteratio. Iterum aduerbium, &c.

Solers.] Contrarius maxime inerti, eſt totus ingenioſus & induſtrius. Hinc ſolertia, quæ eſt ingenium totum induſtriū. De cuius proprietate Claudianus libro tertio, de raptu Proſerpinæ ſic inquit: Rerumque remotas Ingenioſa vias paulatim explorет egeſtas. Vtque artes pariat ſolertia nutriat vſus. Solerti animo rem nouam excogitare. Solers & ingenioſus & ſubtilis. Prouida ſolerſque natura. Solerti auditu animal. Solertiorem cuſtodiam præbet anſer, quàm canis. Solerter aduerbium, ſolertia, æ.

CAPVT XX.

Spado.] Spadonis, maſcul. gene. dictio Græca σπάδων, οντος. Spado, eunuchus. Spadones ſunt q vi caſtrantur, ἀπὸ τοῦ σπᾶν. Eunuchus eſſe poteſt à natura, σπαδισμός, οῦ, caſtratio, σπάζω, diuello, traho.

Deuirgino.] as, ſignificat virginitate priuo, defloro, corrumpo in ſacris legitur tantum Biblijs, pro ſtuprare virginem inſolens eſt. Hieron. ad Saluiam. In Aegypto primum deuirginata eſt, & ibi fractæ mammæ eius. Sed deuirginari, zum man vverdem.

Laſciuus.] a, um, eſt tum in vita, tū in ſermone molliculus, ac plus teneri, quā robuſti ac virilis habens. Hinc laſciuia, mollicies, petulātia, nequitia, à laſciuio, laſciuiuſculus, laſciuia. Laſciuibundus apud Plautum, inuſitatum.

Detrimentum.] Iactura, damnum, & intertrimentum, à detritu ſecundum Marcum Varronem dictum, vt detrimentum accipere, facere detrimentum, idem incommodum, & detrimentum. Detrimenta atq; dāna cum maximis iniurijs, contumelijſque perferre.

Pauimentum.] Domus ſolidamētum, ſeu incruſtatio plana. A pauio, is.

Acharis.] Latine dici poteſt ſine gratia, ingratus. Charis enim gratia dicitur, & à priuatiua particula. A chariſtia, ingratitudo. Sed εὔχαρις, facetus, gratioſus. Hinc εὐχαριστέω, gratias ago. Euchariſtia, gratiarū actio.

Parabola.] Comparatio, ſimilitudo, collatio ſecundum Tullium dicitur.

Inalto.] as, compoſitum ab alto, quod non eſt in vſu: ſed eius compoſitum exalto, quod eſt extollo. Hinc exaltatio. Sed inalto nullibi, quod ſciam, legi, niſi in Biblijs ſacris, pro exaltare vel extollere. Tamen quandoque bonus dormitat Homerus.

Xenium.] Dici poteſt munus hoſpitalitatis. Nam xenos Græce, Latine hoſpes dicitur. Vnde Martialis libro xiij. in quo eiuſmodi munera diſtichis, id eſt, duobus ſemper verſibus deſcribit, Xenia nominauit, & ſunt (vt omnia) elegantiſſima. Xenodochium, hoſpitale, vbi hoſpites & peregrini recipiuntur.

CAPVT XXI.

Coluber.] Pen. cor. ſerpens, qui vmbras nemorū colit. Colubra etiam in fœminino genere dicitur. Colubria inſula, Græcis Ophiuſa dicitur.

Rhomphea.] Scribendum eſt in penultima cum æ diphthongo, quapropter non corripit, ſed producit mediam. Valerius tamen Flaccus præter naturam diphthongi illam corripit, cū ait libro ſexto Argonauticon. Aequaq; nec ferro breuior nec Rōphea ligno. Genus eſt gladij.

Impendium.] Dicitur impenſa, ab im-

 penden-

pendendo ære. Varro aliter. Hinc impenſus nomen & participium. Impenſe, impendio aduerbia. Impendioſus,a,um.

Stupa.] Linum vile, quod lini cortici proximum eſt, vt inquit Plinius: à Græco συπεῖον, quod ſtupam ſignificat: vel à ſtipando, quod ea ſtipētur naues. Hinc ſtupeus, a, um. Dicitur & ſtipa, æ. Stuparius, a, um, vt ſtuparius malleus.

Tergum.] Dorſum. Vergilius: Manibus poſt terga reuinctis. Hinc dicimus à tergo. Perſius: O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinſit. Contrarium, à fronte. A tergo, is, pro ergo, et tergiuerſor, tergiuerſatio, tergiuerſator. Aliquando tamen pro tergore ponitur. Item pro ſcuto. Sed tergus, oris, coriū eſt, ledder, oder haut. Terginus, a, um, vt terginum lorum. Tergoro, as, tergore obducere. Plinius libro viij. cap. lij.

Sarcina.] Proprie vtenſilium eſt: faſcis, ſeu faſciculus proficiſcentium. Diminutiuum eius ſarcinula. Hinc ſarcino, as, i. ſarcinas ſumo. Quādoq; ſuere: à quo ſarcinator & trix. Sarcinatus, ſarcinarius, a, um. Vt ſarcinaria iumenta. Sarcio, cis, ſarcimē, ſartor, ſarte aduerbium. Sarta tecta, opera publica. Sartum tectum habere aliquid.

Eccleſia.] Cœtus, concio, Latinis eſt.

Brachiale.] Ornamentum brachij ſicuti ventrale, ventris, frontale, frontis, tibiale tibiorum, & alia huiuſmodi infinita.

CAPVT XXII.

LVteus.] a, um, quod eſt ex luto. Tibul: Sed nimeus luteo corpora tingit amor. Sed & luteus color, rubeus, & ſanguinolētus eſt. A luto, as, quod eſt luto inficio, fit lutatus, a, um. i. luto infectus. Sed luteſcere, eſt lutum fieri, vt limo cænoq; luteſcunt. Hinc lutoſus, a, um, lutoſa rapa. Lutamentum, lutulentus, a, um. Spernit amaracinum ſus lutulentus olens, Iacobus Horlinus. Lutarius, a, um. Lutariæ teſtudines.

Lapido.] as, lapidibus cædo. Transfertur & ad inanimata, & ſignificat percutio, pulſoq;, etiam ſine lapidibus. Cōpoſita ſunt, delapido, quod eſt lapidibus ſterno: dilapido, cōſumo, diſperdo, pfundo, dilapidatio.

Aſpernatio.] Recuſatio, contemptus eſt hoc loci: ab aſpernor, quod ſignificat recuſo, auerto, faſtidio, cōtemno. Hinc aſpernabilis, e, qui dignus eſt; vt aſpernetur.

Muſica.] Et Muſice, ces, ſciētia eſt, quæ modum canendi demonſtrat. Hic pro ipſo inſtrumento muſico ponitur. Hinc adagiū: Muſica in luctu, cum res non loco, tempori aut perſonæ adhibetur: veluti melodia lugētibus inſuauis eſt & moleſta. A Muſa, i. cantu, Muſicus, a, um, muſice aduerbium. Muſæum, locus Muſarum, vel ſchola.

Teſta.] Fruſtum vaſis fictilis, & cuiuſque lateris. Item eſt vas ipſum figlinum in igne decoctum. Tibullus: Pax aluit vites & ſuccos condidit vuæ. Funderet vt nato teſta paterna merum. Et Hora. Quo ſemel eſt imbuta recēs, ſeruabit odorē Teſta diu. Hinc teſtaceus & teſteus, a, um, q̊d ex teſta eſt. Teſtatim aduerb. i. cōminutim. Teſtula, æ, dimin.

Ακηδέω, acedeo.] Actiuum Græcum verbum ſignificat negligo, ab ἀκηδία, acedia, nō accidia vt Vandalici ſcribunt: quæ eſt pigritia, tædium, triſtitia. Calepinus ſcribit acedio, acedias, quod ſignificat anxiū eſſe. Hoc loci ponitur acedior deponens verbum. In ſacris Biblijs tantum reperi.

Plumbum.] Metalli genus notiſſimū, bley. Et duplex eſt, album ſcilicet et nigrum. Album ſtannum dicitur, zynn: Græce caſſiteros. Plumbum molybdos dicitur. Hinc plumbeus, a, um, vt plumbeū ingenium habes, & obtuſum. Plumbago, vena plumbi, & argenti communis: molybdena Græce. Hinc plumboſus, a, um. Plumbatura, æ, lotung von bley.

Plumbiarius.] a, um, vt officina plumbiaria. Subſtantiue, qui plumbo operatur. Plumbo, as, ferruminare, loden. Plumbatura, & plumbatæ, pilæ plumbeæ, bleykloiſz.

Lorامentum.] Eſt idem quod lorum, corrigia ex corio, & pro cingulo ponitur.

Palee.] arum, à palā ſeu à pabulo, non proprie culmi, ſed follicula ipſa granulorū dicūtur. Dantur per hyemem interdū armētis. Hinc paleatus, a, um. Vide Mariū Grapaldū de partibus ædium, vt lutum paleatū.

Cementum.] Dicitur omnis rudior materia, qua ædificia conſurgunt: ſed proprie lapides dicuntur cæmenta, vulgares, ſubduri. Plin. lib. xxxvi. Hinc cæmētarij, fabri murarij. Et parietes cæmentitij.

Myſterium.] Secretum, arcanū. Hinc myſtes, & ſymmyſta, explicata ſunt alias.

CAPVT XXIII.

EXtollentia.] Ab extollo, is, q̊d eſt in altū eleuo, exalto, magnifico. i. elatio, ſuperbia, eleuatio, exaltatio. Nō eſt Latinū.

Infrunitus.] a, um, penultima producta, inſipiens ac ſtolidus, nec vlli vſui: quàmuis alij fronitum per o, à Græco φρόνιμον, id eſt, prudentem dicunt, ἄφρονα vero dementem, vt hoc loci infronito, &c. Dictum eſt alibi clarius. Petrus Cholinus ponit pro obſoleto vocabulo & inſolenti.

Linor

Liuor.] Hic pro inuidia capitur.

Deglutio.] A glutio, id eſt, deuoro. Et gluto, onis, eſt guloſus, Gnatho, lurco, hel luo, &c. innumera alibi recenſita.

CAPVT XXIIII.

Eccleſia.] Latine, concio, cœtus, multi tudo. Hinc Eccleſiaſtes, cõcionator. Ec cleſiaſticus.

Prodeo.] is, ſignificat vltra eo, ſeu fo ras exeo, exero. Hinc proditio, proditor, pro ditorius, a, um. Proditus participium, verra ten, betrogen.

Primatum habere.] Eſt principatum & primas tenere.

Cypreſſus.] Quæ & cupreſſus & cypa riſſus, arboris genus, Plutoni ſacra, hæc na tu moroſa eſt. Hinc Cypreſſinus, a, um.

Palma.] Oliua, ſeu olea, platanus, the rebynthus arborum nomina: omnia ſuis lo cis fuſiſſime explicata ſunt.

Cinamomum.] Vel cinnamum, myr rha, gutta, aromaticarum arborum dicta.

Jericho.] Abſq; aſpiratione, alias expli catum, interpretatur luna, vel defectus, vel mẽſis, aut odor eius. Hinc Ierichanus, a, um, vt roſa Ierichana, inibi creſcens. Et Ierichon tinus, a, um, idem eſt. Ciuitas opulentiſſima in Beniamin tribu, ab Hieroſolymis cl. & ab Iordane lx. diſtans ſtadijs. Numeri xxij. Io ſue ij. Quam ędificauit Hiel de Bethel. iij. Re gum xvi. ij. Paral. xxviij.

Balſamum.] Arbuſcula ſola vni terra rum Iudææ quondam conceſſa: neutri gene ris, viti ſimilior quàm myrto. Oppobalſamũ ſuccus eius arboris collectus. Xylobalſamũ, lignum balſami. Corpobalſamum, fructus. Hinc Balſaminus, a, um, vt Balſaminum ole um, Balſamoel.

Storax.] Arbuſcula, & genus aroma tis ab arbore fluens. Dicit ſtyrax Plinius lib. xij. Ex hac fiebat omne vuguentum. Styrax, cis, maſ. gen. arbuſcula gũmifera, quam my ropolæ vocant ſtoracẽ. Sed babare vt multa.

Galbanus.] Pen. corr. fœm. & Galba num neutri gene. ſuccus eſt, ſeu lachryma cuiuſdam herbæ, ſimilis ferulæ, multis apta medicaminibus. Hinc Galbanatus, a, um, q̃ vtitur Martialis pro veſte quadam. Galba neus, a, um, & Galbinus, a, um, vveibiſch, vveychling.

Ungula.] Græce onyx dicitur, id eſt, vnguis, ſeu gemma candorem habens vn guis humani. Alij ſpeciem aromatis putant. Plinius alabaſtritem vocat, ad vaſa vnguen taria, quoniam in ea incorrupta ſeruantur. Dictum alibi. Id notandum, quod vngula non eſt diminutiuum ab vngue, ſed vngui cula: verum denominatiuum, & dicitur de ijs, quæ digitis carent.

Elucido.] Compoſitum à lucido, as, eſt extra ſeu multum lucido. Hinc elucidatio, declaratio. Elucidatorium, elucidare, pro il luſtrare, non eſt pure Latinum.

Phyſon.] Tigris, Geon, Euphrates, quatuor fluuiorum nomina, e paradiſo, id eſt, horto, pomario, exundantium: de qui bus in Geneſi reperies ij. cap. fuſius.

Trames.] Semita tranſuerſa, generis maſculini. Boetius: Tramite recto carpere callem. Alias integre poſitum carmen Ado nicum, eyn fuſsvveg.

Dorix.] Claudius Ptolomæus libro ij. Geographiæ Doris ponit, & alij nõ Dorix: & Ana fluuios. Vergilius: Doris amara ſuã non intermiſceat vndam, forte alius fluuius eſt. Doris, Nympha Oceani filia, & pro mari ponitur, & ſonat amaritudinem. Nomẽ flu uij, vti textus indicat. Verius, rectius & certi us interpretatur rapidus, aut velox.

CAPVT. XXV.

Concors.] Omnis generis, qui vnius cordis, ſeu animi eſt. Inde concordia, concorditas, concorditer, & concordo, as, q bus contraria ſunt, diſcors, dia, & diſcordo, as. Concordes aquæ. Concors figura. Con cors amicitia. Concordiſſimi fratres. Cõcor datio tantum in Biblijs ſacris. Cõcordia etiã eſt ſpecula Argentoratenſium, das ſchloſs, kocherſsberg.

Canicies, & canitudo.] Pro ipſa capil lorum albedine. Subinde dictum.

Preſbyter.] Latine ſenior.

Veteranus.] Quandoque veterem, quandoque legionarium & emeritæ mili tiæ virum ſignificat.

Arenoſus.] a, um, quod arena abun dat. Plinius: Littus non arenoſum, ſed alga, & fluuiorum ſordibus plenum. Ab aren a, arenaceus, a, um, arenacea terra. Arenarię, a rum, eyn ſandgrub. Arenatus, a, um, vt calx arenatus. Arenatum, ſubſtant. pflaſter. Are nula, æ, dimin. Areo, es, arefacio, arefio, areſ co. Aritudo, pro ariditate. Aridus, a, um. Ari de aduerbium.

CAPVT XXVI.

Oblecto.] as, & oblector, aris, frequẽ tatiuum ab oblicio, quod ex ob & la cio componitur. Plærumq; in ſe ſignificati onem paſſiuam habet, quàmuis & actiuam. Et licet paſſiuam habeat, tamen regit accuſa tiuum, nõ alterius perſonæ, aut rei, quã eius

quiſe oblectat. Et vltra accuſatiuum,ablatiuum poſtulat, ex quo paſſiua eius ſignificatio monſtratur. Terentius in Eunucho: Me ſperes. Me te oblectes. Hinc oblectatio, & oblectamentum, vt oblectatio animi, otiȷ.

Hilaris,e,& hilarus.] a,um. Terẽtius: Hodie modo fac te hilarum. Iucundus, læ-tusq̃. Hinc hilaritas,& tudo. Hilaro,as,et hilareſco,à q̃ exhilaro,exhilareſco. Hilaria,rũ, faſtnacht. Hilarulus dimin. Hilare,hilariter aduerbia, & hilaritus dixit Plautus.

Delatura.] Pro delatione.i. occulta accuſatione & calumnia ponitur, à defero,q̃d aliquãdo ſignificat in acuſationem defero. Hinc delator. Suetonius in Domitia. Delatores qui non caſtigat,irritat.

Zelotypus.] a, zelator ſeu æmulator formæ. Hinc zelotypia, ægritudo animi eſt, qua timet ne qs ſuo perfruatur amore. Sed ſine riuali diligere,eſt id amare, quod nemo alius appetit, Adagium.

Pharetra.] Receptaculum vel techa ſagittarum eſt. Monoſtichon: Ex lacera pharetra terſa ſagitta venit. M. Iacobus Horli.

Ponderatio.] A pondero,as, æſtimatio,libratio,conſideratio,& taxatio eſt. Pondus,ponduſculum,li. Ponderoſus,a,um. Habere pondus,pondus,& pondo pro libra.

Baſis.] Suſtentamentum dicitur, gradus,greſſio,firmamentum,depoſitio,ſtatuarum, columnarũ,fabricarumq̃,vt baſis villæ,baſis ſtructilis. Baſis,fulcrum,baſis mẽſaria,eyn tiſchrinck. Baſis,firmamẽtum narrationis.

Rhomphea.] Gladiȷ genus eſt, ſæpe dictum.

Caupo.] Com.gen.tabernarius. Vlpianus: Caupones,& ſtabularios æque eos accipiemus, q cauponã, vel ſtabulum exercent. Hinc caupona tã mulier q̃ ipſa taberna vinaria. Cauponius,a,um, et cauponaria, ars cauponãdi. Cauponor,ris,pe.pro. ſignificat lucri cauſa vẽdo. D.Pau. ait: Verbũ dei caupo nãtes: nos legimus adulterãtes. Cauponula dimi.

CAPVT XXVII.

Compago.] Et compages,gis,nõ gignis,pe.prod. coniunctio, ſeu compoſitio eſt. Hinc compagino,as,copulo, iungo, inſolens verbum pro compingere.

Delinquo.] Fallo,à bono deficio, pecco. Hinc deliquium ſolis, & delictum,peccatum,commiſſum. Subinde expoſitum.

Locupleto.] Penul.produ. dito,& diuitem facio. Hinc locuples, omnis generis, & locupletatio,& locupletatus, a, um, qui diues, & rebus,& locis factus eſt.

Palus.] Priori pro.pedamentum,& ridica vitium,eyn paal,zaunſteck. Hinc palo, as,& palor,aris,deponens. Palatus participium. Palatim,paſſim vagando. Calepinus ex Liuio. Sed palus,paludis, prima breui & ſecunda indifferente, eyn pfutz, ſompp. Hinc paluſter,hæc paluſtris, vt rana paluſtris, & hoc paluſtre,vt paluſtria paſcua.

Απορία, Aporia.] Indigentia,penuria,dubitatio. Nam aporos indigens dicitur. Hinc aporior,aris,ſignificat modo hæreo & conſiliȷ inops ac perplexus ſum, modo ad ſummam anguſtiam redigor,modo indigeo. Aporia,æ,conſiliȷ inopia.

Poderis.] Penultima longa cõtra vulgi morẽ, veſtis genus quod talaris dicitur, vſq; ad talos protenſa.

Horripilatio.] In Biblijs tãtum ſacris pro horrore legitur,vocabulum plane Grãmaticum,compoſitum ab horrore, & pilis, nullibi legi apud doctos, & probatos autores: notæ tamen ſignificationis eſt, vernacule griſſel, odar vven eim die hare zu berge ſthaen. Iacobus tamen Stapulẽſis eo vtitur. Et horripilare verbũ apud Apuleiũ, ꝓ horridiore, aſperioreque pilo fructificare lego.

Scandalum.] Latine offendiculum.

CAPVT XXVIII.

Vindico.] Significat vlciſcor. Hinc vindicta,vltio. Hic deponens eſt. Vindicatio verbale.

Inimicor.] Deponens, inimicitias exerceo,datiuo iungitur, tantum in Biblijs ſacris legitur. Sed inimico,as,cũ accuſatiuo ſignificat inimicum facio. Horat. Et miſeras inimicat vrbes. Hinc inimicus & inimicitia. Inimice aduerbium. Inimiciter obſoletum. Inimicus,a,um,vt inimicus animus. Clamor inimicus,vultus inimicus. Inimicæ oculis vomitiones.

Viratus.] A vir & pro forti ponitur. Viroſus forte melius.

Pardus.] Animalis genus verſicoloris.

Sepio.] Significat teneo, impedio, circundo. Hinc ſepta,& ſepimentum. Sed ſepia piſcis genus. Perſius: Nigra quod infuſa vaneſcat ſepia lympha. Hinc Auſonius vocat literas nigellas Cadmi filias, notaſque furuæ ſepiæ, atro ſanguine deformatas. Vide Politianum in Miſcellaneis capi.xxxix.

CAPVT XXIX.

Fæneror.] Cum ablatiuo ſignificat ad vſuram & fœnuſculum accipio, vt apud lib. Digeſt. xxi. Si aũt aliquis eorum,&c. fœnenari ab eo. Item fœnero,as, cũ accuſatiuo,& fœneror cum datiuo,idem ſignificãt, quæ

quæ tam pro dante,quã pro accipiẽte ſumũ tur,quod eſt contra Vallã. Hinc fœnerator, fœneratus,a,um,fœneratitius,a,um, Græce daniſta dicitur.

Cauſor.] Deponens,ſignificat rei geſtæ cauſam affero ſeu reperio, & excuſationem adduco. Cauſari etiam culpare eſt. Sed cauſificor,cauſam dico. Plautus pro cauſari. A cauſa,hinc cauſula dimin. Cauſarius,a,um, vt cauſarij milites. Cauſarij Metaphoricos, valetudinarij. Cauſatio, vitium interitus & ægritudo. Palladius libro primo. Cauſatiuus & cauſalis,pro eo q̃d cauſa eſt. Adiect. ſunt barbara. Cauſidicus,ein vorſproch.

Solidus.] Subſtantiuum,genus nummi,eyn ſchillinck. Sed ſolidus,a,um,iuge,cõtinuum,plenum,integrum,vt ſolidum corpus:à quo ſoliditas. Hinc inſolidum aduerbialiter,id eſt,in integrum.

Dimidius.] a, um, quaſi per mediũ diuiſus. Et dicitur de rebus quę ſeparatæ ſunt. Nam eſt pars altera ex dimidiato. Hinc adagia:Dimidium plus toto. Et:Dimidium animæ dixit Hora. Martialis: Dimidium donare Lino,quàm credere totum, Qui mauult, mauult perdere dimidium. Sed dimdiatus, a,um,de rebus continuis dicitur,quæ nõ ſeparantur,vt dimidiata hora. Dimidiatũ mẽſem dixit Cicero. Dimidiatim, zum halben teil. Plautus. Dimidiare pro diuidere barbarum eſt.

Aſſer.] eris,tabula ſectilis eſt. Dicitur et aſſis in nominatiuo. Hinc aſſiculus, vel aſſerculus diminutiuũ, vel aſſula ab aſſis. A quo aſſo,as,& coaſſo,as,& coaſſatio,bretter zuſamen fugen.

CAPVT XXX.

Aſſiduo.] as,quod ſit verbum,vt hoc loci,nunquàm (quod ſciam) legi. Sed aſſiduus,a,um,ab aſſideo,ſæpe.i.iugis, continuus. Hinc aſſiduitas,diligentia & e contrario,reſides dicuntur ſegnes & otioſi. Aſſiduus etiamnum dicitur frequens,& aſſidue frequenter. Verg. Aſſidue veniebat. Aſſiduo,vt aſſiduo veniebat,id eſt,ſæpius & aſſidue.

Palpo.] as,& palpor,eſt leuiter & quaſi tentando tãgere,& pro adulari capitur ſubinde. Hinc palpator & palpo,palponis,adulator eſt. Et palpum obtrudere, adagiũ, eſt doloſis blandimentis decipere. Palpatio,palpito,palpitas,&c.

Idolum.] Simulacrum,&c.

Libatio.] Libamen,libamentum, quicquid in ſacris libatur,maxime de liquidis.

Spado.] Pen.pro.in obliquis,dicitur vi exectus. Caſtratus,eunuchus.

CAPVT XXXI.

Preſcientia.] Scientia eſt de futuris, à præſcio,quod eſt ante ſcio. Hinc præſciſco,& præſcius. Auguſtinus:Futurorũ præſcius deus. Præſcitus,a,um.

Inſequor.] Pe.cor.ſequor, vel inſequẽdo ſequor. Verg. Inſequitur clamorq́; virum ſtridorq́; rudentũ. Et inſequi,pro ſeq in malum. Quintilianus: Cũ eum maledictis inſequeretur. Hinc inſecutio. Vide Martialẽ.

Eleemoſyna.] Munus pauperi datum ex miſericordia.

Frugi.] Omnis gene. indeclinabile ſicut nihil,vt frugi homo. Martial. Frugi ientacula dixit. Contrarium nequam.

Cholera.] Pen.cor.pluratiuo numero, & choleræ, morbi genus eſt præcipitis, in quo & vomitus & deiectio ſimul fiũt,à Grȩco χολὴ,quod eſt fel,bilis, ira. Hinc cholerici,id eſt,bilioſi,iracũduli et fellei. Celſus accipit pro bile choleram.

Tortura.] A torqueo,es,ſupplicium,vt hic & alibi.

Infrunitus.] Pen.pro.inſipiens,ſtolidus. Dictum alias.

Parcus.] a,um,tenax,qui frugi eſt, & impẽdijs parcit. Vt ille eſt parcior Euclione Plautino. Hinc parcitas & præparcus, a, um. Similiter deparcus,tenax. Parcæ deæ p antiphraſin,quod nemini parcant. Tres aũt ſunt Parcæ,Clotho,Lacheſis,Atropos,quȩ dicuntur lanificæ. Vide Martialem: Si ſapis vtaris totis Colina diebus. Extremumq́; tibi ſemper adeſſe putes. Lanificas nulli tres exoraſſe puellas Contigit, obſeruant quem ſtatuere diem. Nil adijcit pẽſo Lacheſis,fuſoque ſororum Explicat: & ſemper de tribus vna necat.

CAPVT XXXII.

Rector.] A rego, qui regit, gubernator eſt. Hinc rectus, id quod regitur. Aliquando rectus dicitur,qui ſtat & erectus eſt. Et homines recti dicuntur iuſti. Item rectum, eſt perfectum officium, quod Græci catorthoma,opus virtutis,vt eſt apud Ciceronem in primo Officiorum. Inde recta aduerbium.

Muſica.] Et Muſices,ſcientia,quæ canẽdi modum demonſtrat.

Importune.] Non quiete,nec apte:ſed moleſte & prȩter rationem:ab importunus, quod caret portu,hoc eſt, quiete. Hinc importunitas,quæ(vt Donatus inquit) neque loci necq́ temporis habet rationem, aut cõmoditatem. Contrarium oportune.

Carbunculus.] Eſt paruus carbo, & morbi genus, tuber ſeu vitium ex inflamma tione proueniens. Eſt & gemma propter co lorem, à quib dam apyraſtes dicitur: Græci anthracion vocant. Nam athrax carbo dici tur Græcis. Dicitur & apyrotos pe. pro. fœ. gene. nomen gemmæ, eyn carfunckelſtein.

Smaragdus.] Gemma viridis, cuius varia ſunt genera. Hinc ſmaragdinus.

Trico.] A tricis, id eſt, capillis pedibus pullorum gallinaceorū inuolutis. Inde extrico, expedio, et intrico, i. impedio, implico. Hinc Martialis: Sunt Apinæ tricæq;, & ſi qd vilius illis. Vide Chiliades Eraſmi.

CAPVT XXXIII.

Carrus.] Et carrum à cardine quatuor rotarum, vel quod currendo ſonet. Sed carruca genus vehiculi, i. currus. Hinc carrucarius, rij, qui carrucas agit.

Axis.] Proprie diametron mūdi ſignificat, eum polum dicimus. Item ſtipes ſeu lignum teres, circa quē rota currus vertitur. Item totum cœlum, vt axem humero torquet, id eſt, cœlum ſuſtinet Atlas ille vranophoros, id eſt, cœlifer.

Emiſſarius.] Qui ante exercitum emittitur. Item qui paratus eſt inuehi in aliquē. Item furtorum conciliator & internuncius, Aſconio autore. Sed emiſſarius equus, vel aries dicitur, quod emiſſus ſit in ſolitudinē, vel qui ad generandam ſobolem emittitur.

Hinnio.] Proprium eſt vocis equorū. Hinc hinnitus, us, das vvehelen. Hinc hinnus, hinni. Hinnulus diminutiuum.

Plaſmo.] Figmentum aliquod efficio. Hinc plaſma figmentum. Hinc plaſtes, plaſtice, ars, fœminini generis.

Acini.] Pe. cor. grana dicūtur vuæ, hederæ, ſambuci, tribuli, malipunici, hoc eſt, minutiorum arborū fruticumve, quæ denſius naſcuntur: differunt à granis, baccis & corymbis. Alias dicta ſunt.

CAPVT XXXIIII.

Augurium.] Diuinatio quæ per auium geſtus edicitur, quod et augur dicitur. Hinc augurior, auguro, & auguror, diuino, augurium facio.

Phantaſia.] Imago, viſio rerum inſidens animo. Phantaſma, i. viſum, quæ ſpecies vna, & nomen eſt eorum, quæ dormientes videre ſibi videntur. Hinc phantaſticus, a, um, imaginatiuus: ἀ φαντάζομαι imaginor verbo deponentali: accuſatiuo iūgitur. Porro φαντασία, & φάντασμα, à φαντίζω ducitur, quod eſt imaginor. Cicero viſum trāsfert, eſtq; illud, quod animæ pars imaginatiuæ videre ſibi videtur, generaturq; ex impulſu extrinſecus oblato, quam aſſenſio conſequitur, vel diſſenſio, in quibus eſt opinio. Hactenus Lodouicus Viues.

Trepido.] Penultima cor. timeo, eſt & feſtinare. Verg. Dum trepidant, alæ ſaltusq; indagine cingunt. Hinc trepidus, a, um, id eſt, pauidus, & trepidatio, pauor. Trepide aduerbium. Trepidulus, a, um, vt res trepidula. Trepidulus metu, &c.

Mercenarius.] ij, qui mercedis gratia operā nauat, atq; præſtat. Eſt & adiectiuū, vt virtus mercenaria dixit Lactantius li. vi. A merces, dis. Hinc mercedula.

Baptizo.] Intingo, immergo. Hinc baptiſmus, baptiſmum, baptiſma, intinctio, & baptiſterium, piſcina: baptiſta, tinctor.

CAPVT. XXXV.

Lito.] as, ſacrifico, immolo, facto deos placo, votumq; impetro. Compoſitum eius perlito, id eſt, perfecte lito. Plinius: Mola ſalſa litent, qui thura non habent. Plinius in præfatione Naturalis hiſtoriæ.

Similago.] Penultima producta, idē quod ſimila, id eſt, farina alba, & flos ſeu delitiæ farinæ triticeæ: quæ & pollen, & pollio dicitur. Plinius: Similago ex tritico fit laudatiſſima. Hinc ſimilagineus, a, um, vt panis ſimilagineus, id eſt, triticeus.

Maxilla.] Non eſt diminutiuum à mala, vt putauit Priſcianus. Sed mala à maxilla fit per detractionem mediæ literæ, vt docet Cicero li. de Orato. ad Brutum: pars in qua fixi ſunt dentes, licet etiam dę exteriori parte dicatur. Hinc maxillaris, id eſt, molaris, vt dens maxillaris, der ſtockzand.

CAPVT XXXVI.

Alleuo.] as, pen. corre. in altum tollo, vel de imo. Eiuſdem ſignificantiæ eſt ſubleuo. Sed alleuio, as, ſignificat pōdus aufero, diminuove, exonero. Hinc alleuiamentum. Alleuatio verbale. Alleuiare pro alleuare Calepinus ſine autore.

Innouo.] Penult. corr. & renouo compoſita à nouo, quod eſt nouum facio, vt: Innoua ſigna, immuta mirabilia. Hinc innouatio, & innouatus, a, um, erneuvveren.

Propheta.] Et prophetes maſculini gene. vates & prædictor, qui futura nunciat. Hinc prophetia, vaticinium, prædictio.

Nidus.] Domicilium auium, vel cubile, quod mali ſit nidoris & odoris, vt aliq autumant. Quandoq; capitur pro ipſa aue, quaſi continens pro contento. Vergi. Ipſæq; volantes Ore ferunt dulcem nidis immitibus eſcam. Interdum vaſis genus eſt à nidorum

rum ſimilitudine. Et nidi dicuntur, in quibus merces in tabernis ſeparatim tenentur. Hinc nidulus diminutiuum, nidifico, as, & nidulor, nidularis. Hinc adagium: Pennas vltra nidum extendere, paruæ auiculæ paruos extruunt nidulos.

CAPVT XXXVII.

AMicus.] ci, ab amando dicitur, & in re honeſta eſt. Donatus: Amicus animi, amator corporis. Eius diminutiuum amiculus. Hinc multa adagia: Eſt amicus alter ipſe. Amicorum omnia communia. Amicitiæ æqualitas, amico amicus, amicorum eſt monere mutuum. Hinc amicitia, amice, amiciter aduerbia. Verus amor, ſyncera fides, non fictus amicus. Hæc fiunt nulla languidiora die. Autor Martialis (vt puto.) Amicus, a, um, amabilis, e, &c.

Sodalis.] In rebus leuioribus, & fere in conuiuijs dicitur. Hinc ſodalitas, & ſodalitium, quæ ſignificant collegium multorum, ſeu conuiuium. Quicquid apud cyathos lepidi effudere ſodales. Menſa digreſſos non meminiſſe decet. Flore ſub hoc roſeo veneranda ſilentia ſunto.

Sudes.] Pertica ſeu genus teli militaris, hoc eſt, paxillus igne torridus, contus, fuſtisq́. Vergil. Sudibusque præuſtis. Seruius vallus & ſudes idem eſſe vult.

Agrarius.] a, um, quod ad agros pertinet, vt lex agraria. Liuius libro ſecundo: Tum primum lex agraria promulgata eſt. Item agrarius, qui agros poſſidet, ſubſtantiuum. Ruralis, e, idem.

Titubo.] Penulti. corre. vacillo, proprie pedibus inſiſtere nequeo, ſvvancken. Transfertur & ad animum. Titubare quoq; dentes, & lingua dicũtur, vt titubat lingua. Vide Quintilianum, & Lactantiũ de ira dei. Si verbo titubarint. Titutabare, & peccare, titutabatus participium. Vergil. v. Aneidos: Titubata veſtigia, titubanter, titubatio, & titubantia, vt titubantia oris, ſtacklung.

Sophiſtice.] Hoc eſt, callide, fraudulenter aduerbium, à ſophiſta, qui ſophiæ, id eſt, ſapientiæ calumniator eſt. Hinc ſophiſticus, vt ars ſophiſtica. Et ſophiſma commentum, fraus, deceptio, cautela. Sophiſtice, es, ars ipſa.

Cholera.] Ira, bilis. Hinc cholerici, bilioſi dicuntur. Cholericus, a, um, vt cholerica tormina.

Crapula.] Vini ſuperfluus potus eſt: ſicuti gula cibi. Liquet aũt (inquit Galenus in quinto Aphoriſmorum) oẽm noxam ex vino factam à Græcis κραιπάλην, id eſt, crapulam nominari, quod caput concutiat. Hinc crapulor, aris, crapula vtor. Obſoletum verbum. Crapulam exhalare. Crapulam edormiſcere, eleganter dicimus.

CAPVT XXXVIII.

MEdela.] Medicina, medicamen, & medicamẽtum idẽ ſunt, id ſignificãt quo quis curatur, Græcis antidotum, pharmacõ dicitur. Hinc medicus, Græcis Iatros. Iatria, medicina. Medico, as, or, aris, medicatus, a, um. Medicata ficus, medicata pocula, medicatiſſima res. Medicatio verbale, medicus, a, um, vt medica manus, lingua, quã habet canis. Medica, cæ, herba, guldin ſteynklee. Medicinalis, e, medicinæ, arum, ſcholæ, medicabilis, e, medicamentarius, a, um, medicamentoſus, a, ũ. Meditrina dea, à medendo dicta, meditrinalia, orum, dies quo ſolebant vinum nouum, & vetus libare, & guſtare medicamenti ergo cum certis cæremonijs, & ritibus.

Vnguentarius.] ij, qui vnguẽta, aut cõficit, aut vendit. Græcis myropola, pharmacopola dicitur, pen. prod. Eſt & adiectiuũ.

Conſolor.] Penultima producta, ſolatium præſto. Hinc conſolatio, & conſolabilis, e, conſolatorius.

Aratrum.] Dictum eſt ab eo quod eruat & aret terram, vt centum aratris vertere terram. Aratrum circunducere, aratra extrahere, ab aro, as. Hinc aratio, aratiuncula, arator, aratro, as, arabilis, e.

Sulcus.] Proſciſſio terræ. Proprie vero ſignificat quicquid aculeatum in longitudine eſt. Hinc biſulcus, triſulcus, vt telum triſulcum. i. trifidum. Conradus Celtes: Ante meam faciem tribuis mihi candida verba. Poſt me ſerpentis lingua triſulca ſonat.

Architectus.] Et architector, faber principalis, qui fabricandi artem habet, & ſtructuris ædificiorum præeſt. Per translationem, vt architectus deus, architectus legis. Beatæ vitæ architectus. Princeps & architectus ſceleris. Architectus verborum, architecton, onis, idẽ. Architectonicus, a, um, architector, aris, architectonice, es, ars ipſa. Architectura, de hac vide Vitruuium.

Incus.] cudis, pen. prod. in obliquis, inſtrumentum ferreum, in quo aliquid cuditur. Horatius: Et male tornatos incudi reddere verſus. Hinc incudo, onis, qui ſuper incudem quicquàm fabrefacit.

CAPVT XXXIX.

PRopheta.] Vates, futura prænuncians, prædictor.

Verſutia.] Calliditas, aſtutia. Hinc verſutus

ſutus homo, callidus, verſute. Verſutiloquus coacta compoſitio eſt, qui verſuta loquitur, inuſitatum.

Parabola.] Similitudo, comparatio. Cicero collationem vocat.

Libanus.] Montis nomen, & ſæpenumero pro thure ponitur. Libanotis, roſmarin.

Exceptorium.] Ab excipio, quod aliquid excipit, vt aquarum receptaculum. In ſacris tantum Biblijs legitur. Sed exceptio, exceptitius, a, um, excipulum, Latiniſſima ſunt ab excepto, as.

Placor.] A placo, as, eſt mititas, ſeu placiditas, propiciatio, manſuetudo. Hinc placator.

Catadyſmus.] Græca eſt dictio, Latine inundatio, diluuium, & eluuies, ſiue eluuio, eluuionis, aut diluuies dicitur. A κατακλύζω, quod eſt demergo.

Botrus.] Vuæ racemus eſt, Græce βότρυς. Hinc racemoſus, a, um. βοτρυώδης, racematim, aduerbium, βοτρυδόν, & racemulus diminutiuum, βοτρύδιον, καὶ ἐπιφυλλίς.

CAPVT XL.

OCcupatio.] Ab occupo, as, labor, negocium. Hinc occupatiuncula diminutiuum. Et occupatus homo, negocioſus, & labore detentus. A quo occupatitius ager dicitur, qui deſertus à proprijs, ab alijs occupatur.

Adinuentio.] Studium, machinatio: dictum ſæpe in Pſalterio.

Hyacinthus.] Tetraſyllabon, floris nomen purpurei coloris, lapidis precioſi quatuor ſyllabarum. Hinc hyachintinus penul. cor. violbrun, geferbt vvie eyn Iacinth.

Crudus.] a, um, recens, atq; acerbum, vt crudum vulnus. Et crudum dicitur quod non eſt coctum. Et crudi cibi indigeſti, & nondum concocti in ſtomacho. Item crudus dicitur, qui eſt truci aſpectu. Hinc cruditas. Diſtichon M. Iacobi Horlini: Cruda, Machaonia quæ non curantur ab arte, Vulnera, cultello ſunt reſecanda truci.

Paradiſus.] Hortus, pomarium. Hinc paradiſiacus, a, um.

Melodia.] Dulcis cantus, ſeu melleus. Melos neut. gene. indeclinabile, ſchall, tön, klang. Melodes, vvole ſingende, melicus, ci, ſenger.

CAPVT XLI.

MOrs.] Priuatio vitæ. Platonici ſic diffiniunt: Mors eſt animæ, corporiſque diſſolutio. Diſtichon: Qui mortis meminit, fallacis gaudia mundi Perfacile temnit cœlica regna petens, M. Iacobus Horlinus autor. Hinc morior, mortalis, emortuale, quod ad mortuos pertinet, vt emortualis dies. Item mortuum mare, lacus eſt Syriæ, q nihil viuum gignit. Mortiferus, a, um.

Theſaurus.] Et theſaurum, eſt, vt Paulus Iuriſconſul. inquit, vetus quædam depoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria. Heſiodus: Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens Gratia, quæ parcis menſurat ſingula verbis. Hinc theſaurarium, locus: & theſaurizo, congrego.

Erubeſco.] Erubeo, & verecundor. Hinc erubeſcentia. Erubeſcere ora alicuius.

Synagoga.] Congregatio, coadunatio. Et pro re, locoque ponitur.

Socius.] Dicitur quod ſit eiuſdem ſortis. Sunt autem ſocij, qui pari conſilio, & autoritate rem ſimul aggrediuntur. Comites vero itineris ſunt. Sodales eiuſdem collegij. Hinc ſocialis, & hoc ſociale, quod eſt ſociorum, vt bellum ſociale, dictum eſt Marſicum. Societas quaſi participatio. Socienus olim dicebatur ſocius. Obſoletum. Plauto teſte: Socio, as, id eſt, iungo. Sociabilis, ſociabile, ſocialitas, ſodalitas, ſodalitium.

Diſcubitus.] us, ab diſcumbo, is, quod eſt in diuerſis locis accumbo, id eſt, ſeſſio, & accubitus. Hinc diſcubitorius lectus apud Plinium, ſuper quo diſcumbebant antiqui cœnaturi.

CAPVT XLII.

DVplico.] Duplicem facio, gemino, vt duplicare numerum. Interdum augeo. Vergilius: Et ſol creſcentes decedens duplicat vmbras. Hinc conduplico, & reduplico. Duplex ſignificat duo, quandoque latum. Vergilius: Duplici aptantur dentalia dorſo, à quo duplaris numerus dicitur, in quo minor bis numeratur. Hinc dupliciter, & duplicato aduerbia. Opinionem de ſe duplicare, duplicare vires ſuas, duplicata verba, & cætera.

Statera.] Libræ genus, abſque bilancibus.

Sanguinare.] Eſt ſanguine manare. Quintilianus in declamationibus: Tum repetitis ſanguinare planctibus iam conualeſcentes lacerti, bluoden. Hinc ſanguinolentus, a, um, ſanguinarius, a, um, ſanguinalis, ſanguinale, ſanguiſuga, alias hirudo, omnia à ſanguis, ſanguiculus, ſanguiculi. Sanguis hœdi, vel ſuis in cibum formatus. Sanguineus, a, um.

Appen-

Appendo.] Suſpendo, quaſi ad aliquid pendo, vt appendi vuam ad tigna. Et appendere, eſt ad lancem ſtateramq; librare, ponderare, vt hoc loci. Item ſignificat etiamnum iuxta dare. Et adiungere, vt appendix, & appendicula, appenſio. Appenſus participium.

Abyſſus.] Aquarum immenſa profunditas, gurges, barathrum, tiepff, der drichter.

CAPVT XLIII.

Altitudo.] Ab alto, nomen eſt menſuræ, & ſignificat partem ſuperiorem, & infernam, hoc eſt, ſummitatem, & infimitatem. Sicut altum, ſummum, & imum: vt altum cœlum, altum mare. Altiſonus, altiſonans idem. Altiuolans, altiuolus, a, ũ.

Exuro.] Compoſitum ab vro, aduro, deuro, comburo, à quibus aduſtio, exuſtio, deuſtio, combuſtio, eiuſdem fere ſignificationis. Sed peruro, valde vro.

Luna.] A lucendo dicta, quod noctu luceat. Diminutiuum lunula. Hinc adagium: Quarta luna nati, dicuntur infortunati, & infelices. A luna, lunaris, & lunare. Lunaticus morbus. Lunatus, a, um, vt falx lunata, illunis, e, obſcurus, cæcus, vt nox illunis, cum non ſplendet luna, Politianicum vocabulum.

Arcus.] Hoc loci pro iride ponitur.

Notus.] Ventus meridionalis, auſter dictus: νότις enim Latine humor dicitur. Sed nothus per th. qui ex vxore non legitima natus eſt, dicitur ſpurius, manzer: & corripit primam. Vergilius: Suppoſita de matre nothos furata creauit. Sed notus, a, um, notius eſt, quàm & hic ſcribam.

Cryſtallus.] Fœmi. gene. & cryſtallum neutri, lapidis & gemmæ genus, qui ex gelu vehementiore concreto naſcitur. Hinc cryſtallinus pen. cor. Martial. Frangere dũ metuis cryſtallina, frangere peccas.

Bellua.] Beſtia eſt, atque brutum, & immanis fera, quaſi bellum gerens: à quo belluinus, vnde belluinam rabiem, & belluinũ furorem dicimus. Item bellutus, a, um, vt belluta tapetia, quo veteres vſi ſunt: pro eo quod eſt belluæ ſimilis.

CAPVT XLIIII.

Glorioſus.] a, um, eſt gloria plenus, inclytus, clarus. Interdum in malum, qui ſe inaniter iactitat, vt ille glorioſus miles, Thraſo Terentianus.

Enoch, vel verius Hanoch.] Interpretatur dedicatus, habes de eo Geneſis v.

Paradiſus.] Hortus, pomarium.

Abraham.] Interpretatur pater multarum gentium: dictum eſt in Gene.

Iſaac.] Filius Abraham, riſus interpretatur.

Iacob.] Qui & Iſrael, ſupplantator.

Iuſiurandum.] Eſt affirmatio religioſa, vt inquit Cicero lib. tertio Officiorum: Quod autem te affirmante, quaſi deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.

CAPVT XLV.

Monſtrum.] A monſtrando miraculum dictum eſt, quod aliquid ſignificando demonſtret. Et eſt omne contra naturam. Hinc monſtrum alere prouerbio dicimus, vbi quid occulti vitij latere ſignificamus.

Placo.] Mitem ac placidum facio, propicio. Hinc placabilis, propiciabilis. Compoſitũ cõplaco pen. prod. Hinc placatio, placor, & placator. Placidus, a, um, placide.

Lenitas.] Et tudo, mentum, quæ idem ſignificant, manſuetudinem, ſuauitatem, placationemque. Hinc leniter, moderate, ſuauiter, omnia à lenis.

Zona.] Cingulum, quo cingimur: hæc & lorum, & baltheus dicitur. Martialis: Longa ſatis nunc ſum, dulci ſed pondere venter Si tumeat: fiam tum tibi zona breuis. Hinc adagium: Zonam perdidit. Vide Chiliades Eraſmi.

Tintinnabulum.] Et tintinnale, æneum inſtrumentum, alij campanellam, vel nolulam vocant. Iuuenalis: Et tintinnabula dicas Pulſari nemo turbas, nomen à ſono tintin, factitium.

Mitra.] Dictio barbara, qua ſignificatur capitis ornamentum, infula, vel galerus dici poteſt. Apud Perſas ſol dicitur. Diminutiuum mitella, qua Vergili. vtitur. Reliqua explicata ſunt.

CAPVT XLVI.

Ieſus Naue.] Filius Nun, id eſt, Ioſue, expoſitum eſt ſuo loco.

Succeſſor.] A ſuccedo, qui alteri, vel dignitate, vel honore, aut loco ſuccedit. Hinc ſucceſſio, & ſucceſſus, euentus.

Rhomphea.] Gladij genus.

Vndique.] Aduerbium loci, de omni loco, allenthalben her. Cum vndique homines nequiſſimos conquiſiſſet. Vndiq; aliquem proripere & verberare. Vndiq; referta bonis eſt vita, ego verius dicerem malis.

Prophetia.] Futuri prænunciatio, vaticinium, prædictio.

CAPVT XLVII.

Gigas.] Altiſſimæ ſtaturæ vir, & terræ filius dicitur. Hinc giganteus, a, ū, penult. producta.

Modulus.] Diminutiuum à modus, & ponitur pro ipſa compoſitione in cantu, qui etiam modulamen dicitur. Hinc modulor, aris, modulator, modulatio, modulatus participium, modulate aduerb.

Aenigma.] Obſcura allegoria, vel quæſtio. Hinc ænigmatiſtes, & ænigmaticus, a, um.

Inſula.] Terra quæ vndiq; aqua clauditur. Diminuti. eius inſulula. Hinc peninſula, quæ quaſi inſula eſt. Inſularius, a, um, inſularis, e.

Aurichalcum.] Ex auro & ære dictū eſt, quaſi ſit æs aureum, habet enim colorem auri. Dicitur & orichalcū, quia in locis montoſis inuenitur. Aurichalcum pro nummo apud Plautum, moeſs, oder kupffer.

Redundo.] Significat ſuperabundo, ſupereffluo. Et redundare eſt, refluere, ſeu recipere. Plautus: Hoc facinus in tuum redundabit caput, id eſt, recidet. Hinc redundans participium. Redundatio verbale, vt redundatio ſtomachi. Redundantia, æ.

CAPVT XLVIII.

Facula.] Diminuti. à face, quæ Græce lāmpas dicitur, eſt parua fax, inciſus fuſtis. Fit autem ex piceis arboribus præcipue, ſiue ex arundinibus. Hinc dicimus fax accuſationis, faces ferre ex Capitolio, faces ſeditionis, fax corporis. Facularius Calepinus ſine autore.

Pernicies.] Mors à perneco: Græce panolethria. Hinc pernicioſus, a, um, hoc eſt mortifer, & pernicioſe aduerb. Leno pernicies communis adoleſcentium. Cum detrimento bonorum, & cōmuni omnium pernicie. Pernicialis, e, perniciabilis, e. Pernicioſius de Repub. mereri.

Sina, Oreb.] Montium nomina ſuo loco interpretata, & notiſſima.

Turbo.] Ventus impetuoſus, & tempeſtuoſus, alia ſignificata dicta ſunt.

Lenio.] is, mulceo, placo, imminuo, polio. Interdum eſt conſolari. Hoc verbum etiam lenibo in futuro facit. Propertius: Lenibunt tacito vulnera noſtra ſono. Hinc lenis, e, leniter, lene aduerbia. Lenitas, lenitudo, lenimentum.

Pertimeo.] Et pertimeſco, valde metuo, & timeo, vt: De ſuis periculis, fortuniſque omnibus pertimeſcunt. Pertimeſcitur paſſiuum. Cicero: Id etiam in leui perſona pertimeſcitur.

Perpaucum.] Admodum parum, nō multum, & valde pauculum.

Rupes.] Fœminini generis, proprie de montibus dicitur. Sunt prærupt æ partes terræ, ob altitudinem, ac procliuitatem inacceſſæ. Hinc Rupefortis cognomen, imo epitheton Güidonis ab Polydoro Vrbinate poſitum. Hinc rupicapra, eyn gemſs.

Rabſaces.] Princeps & dux regis Sennacheribbi Aſſyriorum, de Lachis in Hieruſalem ad Ezechiam miſſus. iiij. Reg. xviij. & ij. Paralipom. xxxij. Eſaiæ xxxvi. Et interpretatur magiſter, vel præpoſitus bibentium, ſiue multum bibens, vel oſculans, aut magnus ſaccus, Ieremiæ xxxix.

CAPVT XLIX.

Ioſias.] Rex Iuda, laude digniſſimus, qui dominum quæſiuit à pueritia. De eo habes iiij. Reg. xxij. & ij. Paralipo. xxxiij. & domini oblatio interp̄tatur, verius, ignis domini, aut vrens dominus. Rex Iuda filij Amon filij Manaſſe. iiij. Reg. xxij.

Pigmentarius.] Qui facit vel vendit pigmenta. Vide in Exodo. Eſt & adiectiuū.

Diuinitus.] Aduerbium, ſignificat à diuinis, ſiue à deo: ſicut humanitus, ab humanis rem demonſtrat. Sic & cœlitus, &c.

Adipiſcor.] Significat aſſequor, obtineo, conſequor. Item indipiſcor. Aliquando adipiſcor ſignificat conuenio, peruenio, quando ſcilicet cum perſona iungitur, vt palmam adipiſci. Conſequi & adipiſci idem ſunt, aſſequi & adipiſci. De eadem cauſſa bis iudicium adipiſcier. Adipiſci ius ſuum, adipiſci nuptias, quempiam adipiſci. Adipiſcor in paſſiuo ſignificatu aliquando reperitur. Cicero: Eādem accuſant adeptam. Adeptus participium, adeptio verbale.

CAPVT L.

Suffultio.] Suſtento, munio, fortifico. Varro: Vt maioribus perticis ſuffultæ vi tes, auras non pertimeſcant, vnder ſtuitzentes.

Vernus.] a, um, quod eſt veris, vt verna temperies, vernus dies, à q̄ verno, as, pullulo. Vernalis, & le, verni flores, vernatio, vere nouo, primo idem. Ver ſacrum in quo notas, & ſacra & ludos faciebant.

Amictus.] Veſtis q̄ ſuperponitur alijs veſtibus: pallium dicere poſſumus. Tibull. Fruſtra iā veſtes, fruſtra mutantur amictus. Item amictus participium. i. veſtitus.

Ductilis.] Et hoc le, quod facile ducitur, attenuaturq;. Vnde æs ductile dicimus.

Sichi-

Sichimis.] Media corr. dictum eſt in Geneſ. Hinc Sichimitæ penult. produ. à Sichem, Sichima, Sichimi idem, humerus ſiue pars, aut matutina itio interp̃tatur. Metropolis Samariæ in tribu Manaſſe, &c. Gene. xij. Ioſue xx. Acto. I.

Hieroſolymita.] Pen. prod. cõmunis generis, qui vel quæ ex Hieruſalem eſt.

CAPVT LI.

Aeſtuatus.] a, um, hoc eſt, crematus, exuſtus: ab æſtuo, as, quod eſt ferueo, flagro. Aliquando eſt fluctuo, agitor. Hinc æſtuoſus, a, um, calore plenũ, æſtuaria loca.

Palam.] Aduerbium ad omnia refertur, & ſignificat manifeſte, & coram pluribus. Coram ad perſonas tantum. Hinc propalam eiuſdem ſignificationis. Palam & clam contraria.

Præcox.] Pen. cor. in obliq. omnis generis, quod & præcoquus. Martialis: Ilia maternis fueramus præcoqua ramis. Nunc in adoptiuis perſica cara ſumus. Dicitur autem præcox fructus, qui præter morem cæterorum matureſcit, vt præcox vua, præcox ficus, præcocia poma. Contrarium ſerotinus, a, um.

Colluctor.] Compoſitum à luctor, eſt ſimul luctari. Hinc colluctator, & colluctatio. Lactantius: Nam & ille colluctator, & aduerſarius noſter, ſcis quàm ſit aſtutus, idẽ ipſe violentus.

¶ Libri Eccleſiaſtici FINIS.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI AD PAULAM, & Euſtochium in translationem Eſaiæ explicatio.

Nemo cum prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos.] Et proſæ orationis eſſe verſus hinc liquet, nec enim omnis verſus eſt carmen.

Metrum.] Menſura. Et quoniam menſuratur verſus à noſtris dicũtur metra. Hinc fiunt per cõpoſitionem. Monometrum, q̃d duobus pedibus conſtat. Dimetrum, quatuor. Timetrum, ſex. Tetrametrum, viij. Pentametrũ, x. Hexametrũ, xij. A q̃ metricus, a, um, pe. cor. q̃d ad metrũ pertinet vt ars metrica, leges metricæ, quæ Græcis ſtichologia dicitur: & ſtichologus verſificator.

Demoſthenes, Tullius.] Duo viri eloquentiſſimi. Alter Græcus oratorum maximus, & facile princeps, & Latine robur populi dicitur. De eo Hieronymus inquit: Eum plus olei quàm vini expendiſſe, & omnes opifices nocturnos ſemper vigilijs præueniſſe. Hinc Demoſthenicus, a, ũ, vt lucerna demoſthenica, & phraſis. Alter, ſcilicet Marcus Tullius Cicero, Latinorum ſummus. Hinc Ciceronianus, ſeu Tullianus, vt: Lepos Ciceronianus, eloquentia Tulliana. Ciceronianum nomine legi librum ab Eraſmo æditum elegantiſſimum.

Per cola & commata.] Id eſt, per membra & inciſa, vel inciſiones.

Proſa.] Oratio dicitur ſoluta. Sed ligata eſt metrica. Hinc proſaicus, a, um, vt proſaica oratio.

Diſertus.] a, um, à diſſero, is, eſt is qui probe diſſerit, qui vel probatiſſimis verbis exuberat. Eloquens, cuius oratio eſt grauibus ſentẽtijs referta, & ornatis diſtincta verbis. Vnde M. Antonius apud Ciceronẽ ait, à ſe diſertos viſos eſſe multos, eloquentem vero neminem. Hinc Horati. Fœcundi calices quem non fecere diſertum? Hinc diſerte aduerb. Diſſertitudo inſolens, diſſertabundus, qui dſſerit à diſſero vel diſſerto, as.

Eſaias.] Pen. cor. non tantum propheta, qui futura vaticinatur, ſed & Euangeliſta qui euangelij myſteria, hoc eſt, arcana ſcripſit, dicendus eſt. Vide capite primo.

Ad liquidum.] Hoc eſt, manifeſte, pure, clare. Dicimus & liquido aduerb.

Hiſtoria.] Eyn geſchicht. Narratio eſt, ab ἱστορεῖν, q̃d ſpectare, & cognoſcere ſignificat. Hinc texere hiſtoriam, eſt narrationem rei geſtæ cõponere. Hiſtoricus, a, um. Et hiſtoricus ſubſtant. ſcriptor hiſtoriarum, hic & hiſtoriographus dicitur. Hiſtorialis, e.

Ethnicus.] Gentilis, ab ἔθνος, quod gentem, nationem ſignificat. Hinc ethnearches, gentis princeps, ethnearchia principatus, vel præfectura gentis.

Sanctum dare canibus.] Et margaritas porcis, Euangelica, & Chriſti Adagia ſunt, notiſſima, vel talpis perſpicua.

Editio.] Publicatio, ab ædo quod eſt emittere, promere, in lucem dare, manifeſtare. Sic dicimus aliquem ædidiſſe librum. A q̃ æditores ludorum, exhibitores dicuntur.

Morſus.] Huius morſus, maſ. g. nomẽ, modo pro dentium læſione, modo pro maledicentia ponitur, vt hoc loco. Morſibus. i. maledicentijs, & obtrectationibus, vt: Viperinus

perinus

perinus morſus. Hinc morſiuncula diminu. Mordax, mordax homo, canis, folium. Vis pruritu mordax, mordaciſſimus ſuperlati. mordacitas, mordicus penult. corre. aduerbium. Græce ὀδάξ.

Prudens, vel ſciens in flammam mittere manum.] Pro eo vtitur hic diuus Hieronymus, quod eſt, ſciens expono me diſcrimini, maliſque obijcio. Sumptum videri poteſt ab hiſtoria Mutij Sceuolæ. Extat & apud Ciceronē. Vide Parœmiographū.

Collatio.] A confero, quod multa ſignificat, eſt comparatio hoc loci, vt facta collatione, id eſt, cum alterum cum altero contulerint, tum demū certius dijudicare poſſunt, quid verius ſit. Collatus participium, vt collata omnium vota in vnius ſalutem. Collatis viribus, collatus, us, collatio, diatriba Græce, collator.

Oraculum.] Reſponſum diuinum eſt, ab ore dictum, vt inquit Priſcianus. Cicero ex eo dictum putat, quod infit his deorum oratio. Interdum pro templo ponitur. Ex oraculo dici putare. Hæc ex oraculo Apollinis Pithij ædita tibi puta, nihil poteſt eſſe verius. Oraculo ædidit deus, petere oraculum à deo. Item oraculum æditum eſt, eas, &c.

DICTIONVM QVARVNDAM in Eſaiam explicatio.

CAPVT I.

Viſio.] Seu viſus, ipſe videndi actus. Ponitur interdum pro eo quod videtur. Viſiones etiam phantaſiæ dicuntur. Præterea viſa, ſomnia dicuntur nocturna, ſiue diurna phantaſmata. Hic pro prophetia videtur ſumi. A videre multa.

Eſaias.] Penult. corre. ita docti proferunt, filius Amos fuit, non vt pleriq; autumant, tertius duodecim prophetarum, ſed alius, diuerſiſq; apud Hebræos ſcribuntur literis. Iſte primam & extremam literas habet Aleph, & Zade. Ille Ain & Samech: & iſte ſecundum quoſdā interpretatur fortitudo, ſiue robuſtus: ille populus durus, vel grauis, de quo in Amos propheta plenius, auſpice deo, dicemus. Interpretatur aūt Eſaias Saluator domini, Iuda confeſſio, Hieruſalem viſio pacis. Oſias fortitudo domini. Ioatham domini perfectio. Achaz tenens, ſiue robuſtus. Ezechias imperium domini. Porro de Eſaia ſic Hieronymus. Eſaias in Hieruſalem nobili genere ortus eſt, ibique prophetauit ſub Manaſſe rege ſectus in duas partes occubuit, ſepultusq; eſt ſub quercu Rogel iuxta tranſitum aquarum, quas olim Ezechias rex iacto obſtruxerat puluere. Sic Euſebius: Manaſſes impius Eſaiam interfecit, ſtatuamq; ſuam poſuit quinque facies habentem. Item Hieronymus ad Paulam & Euſtochium, Eſaiam nobilem fuiſſe virum ſcribit, diſertum, & vrbanæ eloquentiæ, nec habentem quicquàm in eloquio ruſticitatis admiſtum, nec eum tam prophetam dicendum, quàm Euangeliſtam. Prophetauit in Hieruſalem & Iudæa. Serratus eſt à Manaſſe rege Iuda ſocero ſuo, vt Hebræi ferunt, ſerra lignea. Vnde quod ad Hebræos vndecimo de ſanctorum ſupplicijs legitur, ſerrati ſunt, ad Eſaiam referri ſolet. Cauſſas cur ſit occiſus, recenſet Hieronymus libro I. Commentario, in hunc prophetam.

Sceleratus.] Is dicitur in quo eſt ſcelus conſtitutum, aut commiſſum. Sed ſceleſtus, & ſceleroſus, qui autor eſt ſceleris.

Abalieno.] Penultima producta, remoueo, abſtraho. Hinc abalienatus dicitur, quem quis à ſe remouerit. Alienatus vero ꝗ alienus factus eſt.

A planta pedis vſq; ad verticem.] Id eſt, ab imo vſq; ad ſummum, ab extremis vſq; ad primos.

Fotus.] Participium à foueo, es, hoc eſt, aſperſus, mollitus, mitigatus. Sed fotus, us, ſubſtanti. Ambroſius lib. I. Offic. Radices arborum, aut vrantur frigore, aut fotu ſolis vireſcant.

Deuoro.] Penultima corre. vorando deijcio. Refertur & ad alios ſenſus. Hinc deuorator, trix. Deuoratio in ſacris tantum legitur Biblijs.

Vaſtitas.] Vaſtitudo, vaſticies idem, à vaſto, as, id eſt, magno: quandoque pro feroci, & deſerto, quandoque pro deſtructo ponitur.

Hoſtilis, & hoc le.] Penultima prod. idem quod hoſticus, quod eſt hoſtis, vt hoſtilis vaſtitas, & hoſtica rabies. Hinc hoſtire verbum, vt ait Nonius, quod eſt comprimere & recedere: eſt & ferire autore Feſto, eſt quoque æquum reddere, tum compenſare, & æquum beneficium rependere: vnde redhoſtire, & hoſtimentum. Plautus: Quin, ꝓmitto, inquam, hoſtire contra, vt merueris, id eſt, æqua reddere, vt exponit Marcellus. Idem Plaut. in Aſinaria: Par pari hoſtimentum datum eſt, opera pro pecunia. Eo verbo vſus

bo vſus eſt diuus Auguſtinus libro iiij. de Ciuitate dei cap. viij.

Tugurium.] A tegendo dictum, ruſtica habitatio, tecta ex vlua paluſtri. Hinc tuguriolum, caſula & gurguſtiolum.

Cucumerarium.] Locus in quo ſunt cucumeres. Pro tugurio Cyprianus poſuit. Nam in vineis & cucumerarijs fiunt cuſtodiaria, vt videmus quaſi gurguſtiola temporaria.

Quo.] Aduerbium interrogandi. i. ad quid? vel in quem vſum? Super quo, verius in quo. Horat. Quo mihi fortuna, ſi nõ conceditur vti? Sic & hoc loci: Quo mihi, &c.

Holocauſtum.] Sacrificium totum exuſtum.

Neomenia.] Latine nouilunium.

Cetus.] Cum diphthongo, conuentus ſeu congregatio eſt.

Calende, arum.] Primus dies menſis, qua ſolebat populus Romanus vocari in Capitolium.

Coccus.] Sumitur pro purpura. Coccum vero eſt rubens gramen in maxima laude, vulgo granum dicitur. Hinc coccinus, a, um, penult. correpta, color purpureus. Coccina veſtis, coccinea.

Scoria.] Metallorum purgatio, quaſi fex. In Hebræo habetur ſigim, rubigo videlicet metallorum, ſiue purgamenta, & ſordes, quæ igne excoquuntur. Interdum ponitur pro cura & paſſione.

Excoquo.] Penulti. corre. perfecte coquo, & digero; hic pro exuro ponitur. Excoquere malũ alicui dixit Plaut. metaphorice.

Caupo.] Tabernarius, id eſt, ciborum potuumq; venditor. Hinc cauponor, aris, caupona, cauponaria, cauponula, cauponius, a, um, vt puer cauponius.

Stannum.] Plumbum album, Græce caſſiteros penult. cor. zyñ. Hinc ſtanneus, a, um, vt vaſa ſtannea.

Antiquitus.] Et antique aduerbia tẽporis, pro vetuſte. Antiquus, a, um. Antiquiora Dipthera adagium: Antiquitas denominatiuum, antiquarius, a, um, antiquo, as, antiquatio.

Terebinthus.] Arbor nigrum lignũ, cum ſplendore proferens. Hinc terebinthina reſina, quam nos terementinam appellamus. Symmachus hic quercum interpretatus eſt.

Stupa.] Linum vile, quod lini corticis proximum eſt, vverck. Hinc ſtupeus, a, um, vt funis ſtupeus, vincula ſtupea. Pro fauilla ſtupæ Symmachus ἀποτίναγμα interpretatus eſt, quando ſtupa pectitur, & quicquid ſordidum habet, proijcitur. Dicitur & ſtipa, ſtipæ.

CAPVT II.

Conflare.] Eſt ſimul flare, proprie ventorum eſt, cum ſunt diuerſi. Multa ſignificat, videlicet ſignare, concitare, contrahere, vt conflare inuidiam, conflare æs alienum, congregare, vt conflare populum, conficere, creare, vt conflare ex nihilo. Vergilius: Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem, id eſt, cuduntur, fabricantur. Hnc conflages, & conflatile. Conflator, conflatorium, conflatura auri.

Vomer.] Vel mis, dictus quod terram vomat, aratri ferreum inſtrumentum, quo terra proſcinditur, à vomo, is, ere.

Philiſtiim.] Pro Philiſtijm ſemper Septuaginta alienigenas interpretati ſunt, id eſt, allophylos, nomen commune pro proprio, quæ eſt hodie gens Palæſtinorum, quaſi Philiſtinorum, quia p. literam ſermo Hebraicus non habet, ſed pro ea φ. ph. Græco vtitur.

Cedrus.] Arbor maxima, quæ in ædificijs vtilitatem præſtabat. Hinc cedrinus, a, um, & cedreum oleum. Perſius: Et cedro digna locutus.

Quercus Baſan.] Quas Aquila δρυᾶς, Symmach. & Theodotio βαλάνους interpretati ſunt, arbores glandiferas nouimus. Sed Baſan regio eſt Arabiæ, cui imperat Og, qui appellatus eſt rex Baſan, & interpretatur ignominia.

Naues Tarſis.] Pro Tarſis, quod omnes quidem tranſtulerunt ſimiliter, ſoli Septuaginta mare interpretati ſunt. Hebræi putant lingua propria ſua mare appellari. Habuit & Ioſaphat naues quas mittebat in Tarſis, ſed contritæ ſunt in Aſiongaber. Habuit & Salmon quæ ibant in Tarſis, &c. De his nauibus in Pſal. legimus. Et de ijsidem Eſaias loquitur. Ioſephus Tarſis vrbem Ciliciæ, Tarſum arbitratur. Alij regionem putant Indiæ. Melius autem eſt, Tarſis, vel mare, vel pelagus abſolute accipere. Hactenus diuus Hieronymus.

Idolum.] Latine ſimulacrum.

Vorago.] Barathrum dicitur, quod in eam cadentia non emergant, ſed deuorari videantur. Metaphoricos, Vorago patrimonij. Voraginoſus, a, um, vorax, omnia à voro, voras.

Talpa.] Eſt animal abſq; oculis, quod ſemper terram fodit, & humum egerit, & ra-

f dices

dices ſubter comedēs, frugibus noxium eſt, quod Græci ἀσπάλακα vocant. Hinc adagiū: Talpa cæcior, id eſt, Tireſia, Hypſæa, & Leberide, cæcior. Vide adagia.

Veſpertilio.] Nocturna auis, quæ congruum ab eis nomen accepit νυκτερίς, eo q̃d in nocte volitet, paruum animal eſt, & murium ſimile, non tam voce & cantu reſonans, quàm ſtridiore, quod cum videatur volitare lucifugum eſt, & ſolem videre non patitur.

Fiſſura.] Eyn ſpalt, ſchrunden, à findo, ſciſſura terræ, & hiatus eſt, Græce chaſma dicitur, à quo fiſſile, is, vt lignum fiſſile. Fiſſus, us, fiſſio verbale.

Cauerna.] Dicitur, quia caua, Græce crypta, hoc eſt, concauitas quædam terræ vacua, atque obſcura. Vnde cauernoſus, a, um, vt lapis cauernoſus, qui & tophus dicitur. Item cauernæ pro auribus. Cauernula diminuti. radix cauernoſa.

CAPVT III.

Dominator.] A dominor, qui imperium gerit. Inde fit dominatio, & dominatus, us, & dominium, dominatrix verbale, dominans participium, quo vſus eſt M. Iacobus Horlinus eleganter. Plena hodie laus eſt euertere pocula Bacchi Poſſet vel immodicum fauce vorare merum. Bacchus ſceptra tenet dominans proſcriptus Apollo Exulat: & nullum poſſidet orbe locum. Dominari, aliquando paſſiue capitur. Dominatus plural. nume. eyn herrſchafft.

Principem ſuper quinquagita.] Synecdoche, à parte totum. Quomodo enim centuriones vocantur, qui centum præſunt militibus: & chiliarchi, qui mille, quos nos tribunos appellamus: ſic quinquagenarij, decani, aut decuriones: Græce pentecontarchi, hecacontarchus, qui centum præfectus eſt, & penteconter, qui ductor eſt quinque hominum.

Architectus, vel ctor.] Architecton maſc. gene. idem, princeps fabrorum lignariorum. Hinc architectura, & architector, aris, compono. Architectonicus, a, um, architectonice, ars ipſa.

Myſticus.] a, um, ſecretus, arcanus, occultꝰ. A noſtris figuratum appellatur. A myſta, vel myſtes, myſterium.

Effeminatus.] a, ū, mollis, laſciuus, muliebris, ſicut Mileſij fuere, ab effœmino, as. Effœminate aduerb.

Tumultuor.] Tumultum, & perturbationem facio. Hinc tumultuanter aduerbium, &c.

Domeſticus.] a, um, quod ad domum pertinet, vt domeſtica negotia. Aliquando dicitur manſuetus, mitis. Et hi domeſtici dicuntur, qui ex eadem domo ſunt, & nobiſcum habitant. Hinc domeſticatim aduerbium.

Medicus.] Qui mederi ſolet, Græce iatros appellatur: reliqua explicata ſunt alibi.

Exactores.] Dicuntur qui pecunias extorquent, & exigunt. Hinc exactio, ipſiſſima extorſio. Theodotio δανέισας. i. fœneratores interpretatur. Ab exigo, is.

Depaſtus.] A depaſco, vt bos agrum depaſtus eſt, qui cibum ex agro ſumpſit. Item depaſtus ager paſſiue, hoc eſt, paſcendo conſumptus. Depaſta arbor, depaſtio verbale, depaſcor deponens, vt beluæ depaſcuntur ſata.

Attero.] Penultima correpta, eſt ad aliquid tero, frico. Aliquando ſignificat vehementer tero, frango, ad terram traho, aut valde rodo, vt hic. Vnde attritio. Et attritus, us, idem, vt ex attritu arborum. Attritus calceamentorum ſedis vitia & attritus.

Lunula.] Diminuti. à luna, ornamentum mulierum, ad ſimilitudinem lunæ, quaſi bullulæ dependentes.

Torques.] Circulus aureus, flexilis, obtortus, colli ornamentum, & ſummi pectoris, eyn gulden halſsbandt. Dicitur & torquis, ſæpe explicatum.

Monile.] Pen. prod. gutturis ornamentum, quod de collo pendere ſolet virginum, Græce ormiſcos nuncupatur.

Armilla.] Brachiorum ornamentum. Hinc armillatus, a, um.

Mitra.] Capitis ornamentum, quæ & infula, & galerus pontificis bicornis. Hinc mitella diminut. Mitratus, a, um.

Diſcriminale.] Acus eſt, quæ crines diuidit, ad concinnandum caput. A diſcrimino, as. Hinc diſcriminatus participium, diſcriminatim aduerbium. Diſcerniculum, li, eyn pfriembd.

Periſcelis.] Crurum tegumentum, nam hac voce vſus eſt & Horatius, à περί, quod eſt circa, & σκέλος crus, quod crurum partem tegat, eyn beyngezierd, generis fœmini.

Murenula.] Ornamentum colli flexuoſum, murenarum piſcium inſtar, & catena ex auro, quibus matronæ condecorantur.

Olfactoriolum.] Diminutiuum ab olfactorio, vaſculum in quo portantur odorifera, eyn byſemknoeplin, ex argento plerunque fit, vel dezurato, alij paſtillos vocant, vel todiſchos. Ab olfacio, is, olfactus, us,

us, olfacto, as, frequentatiuum.

Annulus.] Digitorum ornamentum à circuitu ſic vocatus, Græci dactylon nominant. Eius diminutiuum annellus. Hinc annularis, e, ad annulum pertinens, vt annularis digitus. Annularius ij. ſubſtãtiuum, faber eſt annulorum. Annulatus, a, um.

Gemma.] Oculus primus quem vitis emittit, vt: Turgent in palmite gemmæ. Etiam lapillus eſt precioſus. Hinc gemmula diminuti. Gemmo, as, gemmaſco, cis, gemmatus, a, um, gemmeus, a, um, gemmifer, a, um, vt aquæ gemmiferæ; amnes gemmiferi. Gẽmoſus Apuleius dixit pro gemmis onuſto, vel ornato. Gemmans, tis, vt gemmantes alæ pauonis.

Mutatoria.] Et pallia, quæ ſignificantius Symmachus tranſtulit, ἀναβόλαια, ornamenta ſunt veſtium muliebrium, quibus humeri & pectora proteguntur. Pro lintheaminibus Lxx. perſpicua Laconica interpretati ſunt, volentes tenuiſſimas ſignificare veſtes. Et acus, & ſpecula, & ſindones, &c. Acus habent mulieres, quibus ornatorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & in ſparſos diſſipentur capillos. Habent & ſpecula, quibus conſiderant vultum ſuum, & ſi quid deeſſe viderint, addũt ornatui. Habent ſindones, quæ vocantur amictoria, & vittas qbus crines ligantur, harſnoeer, quas appellant Grçci tænias. Habent & theriſtra, quæ nos palliola poſſumus appellare, teutonic. kyddelen.

Criſpans.] Omnis gener. à criſpo, as, quod eſt moueo. Silius: Non illis ſolitũ criſpare haſtilia campo. Criſpanti crine, id eſt, obtorto, reflexo, vti calamiſtro ſolent fieri. Criſpus, a, um, vt criſpus capillus. Criſpiores iubæ leonum, criſpum folium, criſpum lignum, criſpa abies. Criſpulus diminut. criſpans buxum. Criſpiſulcans fulmen vocauit Cicero in Topicis, obſoletum.

Caluitium, vel caluities.] Defluuium capillorum eſt, Græce cranium dicitur. Hinc adagium: In cranio dolium vertere. Quemadmodum de Diogene legimus. A caluus, calua, æ, caluaria, æ, idem. Caluaſter, caluata vinea, caluitium loci. Calueo, es, calui, duabus ſyllabis, calueſco, is, caluefio. Sed caluo, is, calui, caluere, id eſt, decipere, cuius paſſiuum apud Saluſtium, calui ratus, id eſt, decipi. Caluor, calueris, deponens, eſt fruſtrari, obſoletum verbum.

Faſcia.] Genus ligaturæ, qua pueri, vel aliud quid ligari ſolet, &c. Item faſciæ dicũtur zonæ, ſiue plagæ. Faſciola diminuti. faſcio, as, ãre, mit binden verbinden.

CAPVT IIII.

Septem.] Septenarius, & denarius numerus propter ſabbatum, & decem præcepta legis, Iudæis familiaris eſt, & ideo hoc frequenter abutũtur, licet iuxta Hebræi ſermonis ambiguitatem, qui verbum Sebae, nunc ſeptem, nunc plures, nunc iuramentũ interpretantur, poſſit in hoc loco non ſeptẽ ſignificare, ſed plures. Hoc ſecundum literam. Porro omnia numeris conſtare exiſtimauit Pythagoras Samius, quem Plato ſecutus eſt. Numerorumq́; myſteria tam myſterioſe tradiderunt, vt etiam iniciatos ipſos videantur voluiſſe celare, nedum profanum vulgus. Scriptores noſtræ pietatis, Græci, Latiniq́; ſacramenta in numeris eſſe permulta exiſtimarunt. Hieronymus inter omnes plurimum tribuit religioni numerorum, qui etiam nonnullos progenitores eſſe in ſtemmate Chriſti ab Euangeliſta prætermiſſos ait, vt ad numerum omnia congruerent. Numerus quippe Senarius: Hæc eſt perfectio numeri, vt ſuis omnibus partibus compleatur. Quales Arithmetici pauciſſimos inuenerũt, talis eſt Senarius intra x. & xxviij. intra centum. Hic enim conſtat xiiij. & vij. & iiij. & ij. & vnitate. Hierony. in Ezechielem Senarium numerum ſacramentum creaturarũ continere ſcribit. Medietas, an quarta, an tertia, an quinta, ſexta, ſeptima, &c. Quatuor enim ex nouem, neq; medietas eſt, neq; tertia, neque quarta, & ſic vſq; ad nonam, quo vlterius nonarius numerus non progreditur. Minima enim pars, quæ quota ſit, dici poteſt, eſt de nomine ipſius numeri dicta, vt duodecima, in xij. viceſima in xx. & ea ſemper eſt vnitas. Hoc genus partis aliquotam noſtri vocant. Euclides libro ſeptimo ſic diſtinguit, vt partem aliquotam partem tantum nominet, non aliquotam vero partes. Duæ enim eius diffinitiones hæ ſunt, tertia & quarta. Pars eſt numerus numeri minor maioris, quando dimetitur maiorem. Partes autem quando non metitur. Sic ſunt vſi veteres his nominibus. Præterea numerum ſeptenariũ magnæ religionis myſterijque fuiſſe oſtendunt Iudæi, qui propter diem ſabbati multum eum venerabantur, vt Hieronymus ſcribit in Eſaiam, & gentiles cuius potentiam Aulus Gellius libro tertio, & æmulus eius Macrobius libro primo in Somnium Scipionis perſecuti ſunt, quantum in cœlo, quantum in mari, quantum in hominibus valeat. Pythagorici hunc numerum, vt Chalcidius

 inquit,

inquit, laudabant tanquàm optimum & naturaliſſimum, & ſufficiẽtiſſimum: & in Chriſtiana religione magna ſunt myſteria ſeptenario numero cõcluſa. Par numerus, inquit Euclides, eſt qui bifariam diuiditur. Impar qui bifariam non diuiditur. Ternarius non modo non bifariam, ſed nec in vllos poteſt numeros diuidi. Vnitas enim numerus non eſt. Quaternarius in geminos diſtinguitur, qui etiam per vnitates ſectionem recipiunt: & primus quaternarius duas medietates nactus eſt, vt ait Macrobius, qui eadem ratione ſeptenarium commendat, qua Auguſtinus ex duabus partibus libro vndecimo de Ciuitat. dei cap. xxx. & xxxi. Hactenus Lodouicus Viues.

Tantummodo.] Id eſt, ſolum vel ſolummodo, pen. cor. aduerb. alleyn.

Sublimis.] e, in altum eleuatus. Hinc: E ſublimi deſpicere. A quo ſublimitas, exaltatio.

Germen.] Id quod ex arborum oculis naſcitur, ſurculus prægnans, à generando dicitur generationis principium. Hinc germinare, & germinaſcere, germinatio, germinatus, us, idem.

Reſiduus.] a, um, relictum, quodque ſupereſt.

Abluo.] is, eſt lauo, mundo. Lactanti. lib. iiij. Apparet Iudæos nullam aliam ſpem habere, niſi ſe abluerint ſanguine. Hinc ablutio, & cætera.

Vmbraculum.] Locus in quo eſt vmbra.

CAPVT V.

Patruelis.] A patruo. Sunt enim patrueles patruorum filij. Hoc loco Aquila, πατράδελφον, i. patruum, vel patruelem interpretatus eſt.

In cornu.] Hoc eſt, in loco pingui, ſiue vberi, πίων enim vtrunq; ſignificat.

Sorek.] Symmachus electam interpretatus eſt, non verbum e verbo. Aiunt eñ Hebræi ſorek genus eſſe vitis optimæ: q̊d vberes fructus faciat, atq; ꝑpetuos. Deniq; ſorek à quibuſdã καλλικάρπος interp̃tatur, q̊d nos in pulcherrimos fructus vertere poſſumus.

Labruſca.] Vitis genus agreſtis, quæ erratica dicitur, quod in terræ marginibus & ſepibus naſcatur. Aquila σαπρίας, id eſt, fructus peſſimos interpretatus eſt: Symmachus ἀτελῆ, hoc eſt, imperfectos: Lxx. & Theodotio ἀκάνθας, id eſt, ſpinas. Labruſculum dixit Vergilius in Culice.

Sepes.] Et ſeps, ſepis, fœmin. generis, quæ obiectum introitũ prohibet, eyn zaun. Hinc ſepio, is, & ſepta, orum. Septum, ti, ſubſtantiuum, vt ſeptum tranſuerſum. Sepimentum, ti, à ſepio, is. Dicimus: Septus comitatu. Septa ab armatis pubes. Septus opibus contra conſcientiam. Septus charitate.

Laguncula.] Diminut. parua lagena. κεςαμίῳ, id eſt, laguncula, pro ſoli Lxx. tranſtulerunt, omnes alij batum interpretati ſunt, quod Hebraice dicitur bath, mẽſuræ genus.

Cithara, lyra, tympanum, tibia.] Muſicorum genera ſæpe explicata ſunt, & notiſſima.

Sicera.] Omnis potus, qui inebriare poteſt, & ſtatum mentis euertere, Hebraicũ eſt. Aquila & Symmachus ebrietatem interpretati ſunt. Lucæ I. dilucide reperies explicatum.

Morticinum.] Exangue, corruptum, per ſe mortuum, non mactatum.

Corrigia.] Lorum eſt, Græce ἱμάς dicitur.

Silex.] Lapis durus, ex quo ignis excutit. M. Iacobi Horlini Tetraſtichõ: Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundũt largum prela oneroſa merum. Deſidiam ignauæ mentis labor effugat ardens. Euertunt mores ocia pigra bonos.

CAPVT VI.

Seraphim.] Interpretantur ἐμπρηστάς, quod nos dicere poſſumus incendentes, ſiue comburentes. Cherubim vero multitudo ſcientiæ. Hoc loco cõſidera, candide lector, Hebraici characteris idioma, quod omnia quæ in im ſyllabam finiunt, maſculina ſint, & pluralia, vt hic Seraphim, & Cherubim. Et quæ in oth. fœminina, & pluralia, vt ſabaoth exercituum, virtutum, &c.

Calculus.] Lapillus eſt, & plura alia ſignificat. Hic à ſolis Lxx. ἄνθραξ, id eſt, carbunculus interpretatur. Hinc calculoſus, a, um, vt homo calculoſus. Calculator, calculatrix verbalia. Calculi, pro difficultatibus. Plinius Iunior.

Vſquequo.] Aduerbium, id eſt, quamdiu.

Deſolor.] Penultima prod. & deſolo, as, ſignificat deſtruo, ſeu de ſoliditate deijcio, demolior. Vergil. Vidimus ingentes & deſolauimus agros. Hinc deſolatio, deſolatus, a, um, deſolatorius, a, um, à ſolus deriuãtur.

Terebinthus.] Arboris nomen, nigrũ habentis lignum, fœmin. gene. eyn terpentinbaum. Hinc Reſina Terebinthina terpentin.

CAPVT VII.

Raſin.

RAſin.] Rex Syriæ. ij. Paralipom. viceſimo octauo legimus Raſin regem Damaſci, victo Achaz, multos de Iudæa Damaſcum tranſtuliſſe.

Phacee.] Filius Romeliæ rex Iſrael, & decem tribuum, quæ appellabantur Iſrael, hic regnabat in Samaria, &c.

Iaſub.] Filius Eſaiæ, qui interpretatur relictus, atq; conuertens.

Fullo.] A fouendis aqua calida veſtibus dictus eſt, eyn vvalcker. Sunt enim fullones, vt Vlpianus Iuriſconſultus diffinit, qui curanda, poliendaq; veſtimenta accipiunt, quorum ars fullonia appellatur. Fulloniæ æneæ. Plinius libro xxvij. cap. x. Fullonicus, a, um, idem quod fullonius.

Titio.] Semiuſtus torris, nec penitus extinctus, teutonice eyn brant. Hoc loco duas caudas titionum, id eſt, torrium fumigantium, vocat Raſin regem Syriæ, & Phacee filiũ Romeliæ, regem Samariæ, &c.

Thabeel.] Interpretatur bonus deus, vt vel hominem hoc nomine, vel idolum demonſtraret.

Virgo.] Hebraice Bathula appellatur, quæ in præſenti loco non ſcribitur, ſed pro hoc verbo poſitum eſt almah, quod præter Lxx. qui poſuerunt ἡ παρθένος, id eſt, virgo, omnes adoleſcentulam tranſtulerunt. Porro almah apud eos verbum ambiguum eſt, dicitur ẽm adoleſcentula & abſcondita, &c. Vide Hierony. ſuper hunc locum.

Butyrum.] Penult. corre. bouis caſeus, butter, ancken.

Emmanuel.] Per duplex mm. ſcribendum, & interpretatur nobiſcum deus. Alij Immanuel ſcribunt, & forte rectius.

Frutetum.] Seu fruticeum, vbi creſcũt, aut multi frutices ſunt. Hinc frutetoſus, a, um, frutico, as, fruticatio, fruticor, aris, fruticeſco, fruticoſus, a, um.

Nouacula.] Culter raſorius eſt.

Vepres.] Rubus, ſiue ſpina dicitur, q̃d vehementer prehendat. Hinc veprecula diminut. & vepretum, eyn dornachtig ort.

Sarrio.] is, ſignificat ſarculis fodio, purgo: quod fit, cum ſegetes leuiter ſcalpendo, & raſtris à noxijs herbis purgamus. Hinc ſarculum, genus raſtri, hoc eſt, crates illa dentata, quæ ſubtrahitur ſatis: à ſarriendo, vel ſerendo, vt inquit Varro. Hinc ſarculare, eſt ſarculo fodere. Sarritor, ſarritio, ſarritura.

CAPVT VIII.

LIbrum grandem.] Lxx. pro libro grãdi, interpretati ſunt τόμον καινὸν, καὶ μέγαλον. i. librum nouum, & magnum.

Vrias.] Interpretatur lux domini.

Zacharias.] Memoria domini.

Barachias.] Benedictio domini, quibus teſtibus Chriſti natiuitas comprobatur.

Siloa.] Media corre. fons eſt ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, ſed incertis horis, diebuſque ebullit, &c. & ſonat miſſum.

Magis Raſin, & filium Romeliæ.] Hoc eſt Phacee. Eſt autem ſenſus, quia populus decem tribuum magis voluit Raſin, & filiũ Romeliæ. i. Damaſci, & Samariæ regibus eſſe ſubiectus, &c.

Emmanuel.] Interpretatur nobiſcum deus. Alias Immanuel.

Irretio.] is, à rete fit, & ſignificat retineo rete, quaſi capio. Vnde irretitus, a, um, dicitur qui aliqua fraude, vel blanditijs, aut dolo, quaſi rete captus eſt. Illecebris irretitus, cantiunculis irretitus, irretiuit veſte furiali me inſcium.

Python.] A Pythonio Apolline, quod is autor fuerit diuinandi. Sic ſcribimus ſine h. in prima. Nam & in ſacris literis legimus: Spiritum Pythonis. i. diuinatoris. Hinc Pythoniſſa (ſi probum eſt vocabulum) dicendum. Sed ego magis proba, & vſitata dictione Phœbades dicerem Pythoniſſas. Python, Pythonis tam maſcu. quàm fœmin. nomen ſerpentis, quem Apollo interfecit. Ideo Pythius dictus. Pythia, ludi in honorem Apollinis inſtituti. Hinc illud Flacci. Qui cupit optatam curſu contingere metam Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit, & alſit. Abſtinuit Venere, & Baccho, qui Pythia cantat.

Strideo.] Et ſtrido. Vergil. Striduntq; caminis Stricturæ Chalybum. Et proprie dicitur, cum funes ſonum faciunt, quamuis ad alia transfertur. Hinc ſtridor, oris, & ſtridulus, a, um. Stridor rudentum, ſtridor ſuis, ſtridoris horrendi gens. Sonum edunt paruuli ſtridoris.

CAPVT IX.

NOuiſſimo.] Tandem, vltimo, poſtremo. Nouiſſime aduerb. Quo ego interprete nouiſſime ad Lepidũ ſum vſus.

Exactor.] Importunus petitor tributorum, pecuniarum, ab exigo, is. Hinc exactio, importuna illa extorſio. Exactus participium, exacte aduerb. Exactus, exactior, exactiſſimus, multa ſuperſedeo.

Amodo.] Cum accentu in antepenultima, ſignificat poſthac. Apuleius: Nemo me àmodo tam mane egredientem ſolum videbit.

Lateres.] Media cor. lapides cocti, & indurati. Iuuenitur later, laterem (vt Laterem lauas, adagium, id eſt, fruſtra conaris) latere, & lateres tantum. Plautus: Latere firmior. Hinc lateritius, a, um, & laterculus diminuti. Et laterarius, qui lateres coquit.

Sycomoros.] Pen. prod. vt aliqui volunt, eſt caprificus, ſeu fatua ficus, fœ. ge. eſt arbor media inter ficum, & morum, à ſycos, id eſt, ficus, & moros, ſtultus, a, vel morus, ri, arbore. Græci ſcribunt συκόμορον, arbor, & fructus eius, ficus eſt Aegyptia prædulcis ſine granis. Nomen eſt compoſitum ex ficu, & moro, autore Plinio, & Dioſcoride.

Hypocrita.] Simulator, fictus. Hinc hypocriſis, ſimulatio, fictio.

Saltus.] us, nemus, & ſylua denſior, & inuia. Hinc ſaltuariꝰ, cuſtos ſyluæ, ſaltuoſus, a, um, ſaltim, & ſaltuatim aduerbia.

CAPVT X.

COndere leges.] Eſt ſtatuere, & ferre, vnde conditores legum, Græci nomothetas, & deuterωtas vocant.

Diripere.] In malum eſt, cum ſignificet diuerſa diuerſe rapere, vt fit in vrbiũ expugnatione. Sed deripio tam in bonum, q̃ in malum ſumi poteſt. Hinc direptio, vt direptio ſociorum. Direptor verbale.

Delonge, & alonge.] Compoſita à longe, habent accentum in prima, Calepino autore. Bebelius tamen aliter, & verius ſentit de abuſu linguæ Latinæ.

Internitio.] Mors, nex, pernicies: Græce panolethria dicitur. Dicitur & internectio. Hinc internectiuus, a, um, ab interneco, as, penulti. cor. internecinus, a, um, vt internecinum teſtamentum.

Charcamis.] Nomen ciuitatis. Pro Charcamis, Lxx. addentes de ſuo regionẽ, trans Babylonem interpretati ſunt, & Chalane vbi ædificata eſt turris. Hoc loco ſciendum, quod in Hebraico non habetur Chalane, ſed Chalanno. Vltima enim huius nominis litera non eſt Iod, ſed Vou: quæ literæ ſola inter ſe diſtant magnitudine. Turris autem ædificata eſt in campo Sennaar, in quo erant Arphad, & Chalanno, & Babylon. Arabia autem non habetur in Hebræo, ſed Hemath, id eſt, Epiphania.

Gannio.] is, proprie canum eſt, cum murmure, quaſi plorando conqueri videantur. Inde gannitio, & gannitus, vt: Gannitus Nereidum, gannitu inceſſere. Inde tranſlatum ad homines. Terentius: Quid ille gãnit? quid vult? Obgannio, is.

Tenuitas.] A tenuis, e, macredo, macor, paupertas, à tenui, id eſt, mediocre, paruo, exiguo, paupere, &c. vt cauda in tenuitatem deſinens. Tenuitas fugit aciem. Aerarij tenuitas. Hinc tenuiter aduerbium. Tenuiculus, a, um, diminut.

Carmelus.] li, penultima producta, mons Galilææ, & alter iuxta Ptolemaidem, hoc nomen montis ſæpe replicatum eſt.

Oreb.] Et Zebee principes Madianitarum, occiſi ſunt ſupra petram duriſſimam, id eſt, ſilicem, quæ Hebraice appellãtur Zur, ita vt ex petra, & rege qui in ea occiſus eſt, locus Petræ Oreb nomen acceperit.

Madian.] Hiſtoria Madianitarum in Iudicum libro ſcripta eſt, Iudicum vij. & viij. & interpretatur ex iudicio. Hinc Madianita.

Aioth.] Interpretatur mos. Magron, gutturi, vel de fauce. Machmas, vile tributũ, ſiue de tactu.

Curſim.] Aduerbium ſignificat currendo, & incurſim, celeriter, vt curſim ſcripſi, id eſt, currendo, & celeriter, idem curriculo, vt curſim currere, ſenſim, & curſim dicere, contraria: Cito & curſim aliquid agere, curſim aliquid annotare, curſim & breuiter aliquid attingere, curſim legere.

Gaba, Rama.] Nomina ciuitatum.

Hinnio.] is, equorum eſt. Hinc hinnitus, us, penultima producta. Hinnus, ni, & hinnulus, li.

Gallim.] Nomen ciuitatis, & montis, & ſonat tranſmigratio eorum. Laiſa, Anathoth, Medemena, Gebim, Nob oppidulũ, alia ciuitatum nomina vide apud diuũ Hieronymum.

Laguncula.] Parua lagena, vaſis genus. Græce ceramion dictum eſt. Hebræis batus dicitur.

Condenſus.] a, um, ſpiſſum, & vmbroſum, coactum à denſo, as, quod eſt cogo, ſpiſſo. Hinc denſitas, & tudo. Denſus, a, um, vt denſum & rarum; denſior ſoboles, dẽſi aciẽ. Denſifico, as, denſo, as, dẽſeo, es, idem. Denſatio verbale, denſe aduerbium, denſius & rarius contraria.

CAPVT XI.

RAdix.] Dicta eſt, quod ſæpe effoſſa parum per terram raditur, vt arbor melius fruticeſcat. Hinc radicula. Radico penultima produ. Et eradico, radifico, & radicitus aduerbium, id eſt, ſtirpitus, à radice & omnino. Pro radice Aquila, Symmachus, & Theodotio κορμὸν interpretati ſunt. i. truncum: & pro flore, qui Hebraice dicitur nezer, germen tranſtulerunt.

Pardus.

Pardus.] Animalis nomen verſicoloris,ſubinde explicatum.

Hedus.] Eyn bock,cum diphthongo, animal ex capra genitum.Hinc dimin. hœdulus,hœdillus,& hœdiculus.A quo hœdinus,a,um,pen.prod.vt caro hœdina, hœdinæ pelliculæ.

Mino.] as,ſignificat duco,vt agaſones, equos agentes,id eſt, bene minantes. Antiquitus etiam pro minari ponebatur: à quo minito, as, vt docet Priſcianus frequentatiuum.Feſtus obſoletum putat.

Regulus.] Hic ſerpentis genus veneno ſi,quem baſiliſcum vocant. Alia alias dicta ſunt.

Phetros.] Dicunt quidam Phetros,quod fuerit filius Abrahæ,ex Cethura, à quo terra ſic dicta eſt.Phetros nomẽ regionis, quæ Arabia Petrea dicitur Eſaiæ xi. & interpretatur buccella roris,aut perſuaſio,vel dilatatio ruinæ,vel diſtillationis. Phetruſim,idem pluralis numeri.Filius Meſraun. Gene.x.

CAPVT XII.

Furor.] Inſania:quàmuis inter ſe differant,ſicut Cicero libro tertio Tuſcu. declarat.Itaq; nõ eſt ſcriptum ſi inſanus,ſed ſi furens eſſe incipit. Inſaniam enim eſſe cenſuerunt, inconſtantiam ſanitate vacantem, quæ tamen poſſet tueri officiorum, & vitæ communem cultum, atq; vſitatum: furorẽ autem rati ſunt mẽtis ad omnia cæcitatem. Fit enim furor aliquando vitio valetudinis. Aliquando accipitur pro mente vi quadam diuina cõcitata, qualis eſt furor Poetarum, quem Enthuſiaſmum vocãt.Interdum pro nimia ira.Lucanus:Quis furor o ciues?quæ tanta licentia?Hinc furiæ,arum,furialis,e,furioſus,a,um,furioſe aduerb.Furo,is, ere, furenter aduerbium.Furio,as, furiatus,a,um, furibundus,a,um.

Fiducialiter.] Aduerbium à fiducia, id eſt,confidenter,& cum ſpe,vel audaciter,audenter,fidenter Latinius dicitur, non tamẽ carpo tranſlatorem.

Adinuentio.] Proprie eſt ſtudium,diligentia,machinatio.Explicaui in Pſalterio ſubinde.Adinuenio,is,pe. cor. ex ad, & inuenio,erfinden. Adinuentio,erfindung, in ſacris tantum legitur Biblijs.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.]Nunc vocat Saluatorem,et de eius fontibus aquas prædicat hauriendas,nequaquàm de aquis fluminis Aegypti, quæ percuſſæ ſunt: neque de aquis fluminis Raſin,ſed de fontibus Ieſu,id eſt,Saluatoris. Fontes Saluatoris, doctrinam intelligamus Euangelicam.

Magnifice.] Aduerb.à magnifico,as, quod magna facit.i.excellenter,ſumptuoſe, ſplẽdide. Hinc dicimus magnifice tractare aliquem,compellare,dicere,ſe efferre,incedere, accipere aliquem,viuere,loqui.Magnificus, a,um,magnificentia.Magnifice vtilis.

Sion.] Nomen arcis Hieruſalem, mõtis,ciuitatis Dauid,& interpretatur ſpecula. Hinc Sionius,a,um.

CAPVT XIII.

Iſrael.] Interpretatur videns deum,alias Iacob dictus:verius princeps dei.

Babylon.] Metropolis Chaldæorum cuius rex Nabuchodonoſor, interpretatur confuſio.Hinc Babylonicus,a,um.

Caliginoſus.] a,um, à caligine, quod eſt tenebroſum & obſcurum.

Torſiones.] Id eſt, tormina,à torqueo, cum dolore torquentur inteſtina,exulcerationes,Græce dyſenteria dicuntur.

Stelle cœli.] Verbum Hebraicũ Lxx. ὠρίωνα tranſtulerunt.Hebræus,quo vtebatur diuus Hierony. arcturum interpretatus eſt.

Obryzum aurum.] Syncerum, delicatum,igne candefactum & exuſtum.Hebraice ophir dicitur. ὄβρυζον,ου,τό. Obryzum enim & Latine dicitur, & eſt aurum quod in coctione non minuitur, aut quod multipliciter excoctum eſt. Dicitur de purgatiſſimo auro.Sicut apud Tranquillum poſtulatum argentum.Dictum, teſte diuo Hieronymo, quaſi Ophirizum.Nam ex Ophir inſula laudatiſſimum aurum euehebatur. Hactenus Petrus Gillius Albienſis in ſuo Lexico Græcolatino.

Damula.] Diminutiuum à dama, animal timidum.

Inclytus.] a,um, idem eſt quod glorioſus,clarus.

Struthio.] Et ſtruthius,fœ.gen. auis corpore grãdis,grauisq;. Struthiocamelus.

Sirene.] arum,med. pro. Hebraice thãnijm vocãtur,quas Hieron.aut dæmões,aut monſtra quædã,vel certe dracones magnos interpretat̃ criſtatos,& volantes.Poetæ mõſtra marina fingũt,Acheoli & Calliopes filias, ore,& pube tenus virgines,reliqua parte corporis piſces, Siculũ mare, & littus incolentes,quarum nomina fuere, Parthenope,Lygia,& Leucoſia.Hinc adagia: Sirenũ cantus facile præterit, qui Vlyſſem agit, id eſt,aures claudit. Quidam à σύρω, id eſt, traho per ypſilon ſcribunt, quidam per i Latinum.Dicitur in nominatiuo Sirẽ vel Sirena, fœmi.gene.ſic ſcribitur,σειρήν,ῆνος, fabuloſa

mulier ſuauiter canens.

CAPVT XIIII.

ADuena.] Com.gen.verbale,ab aduenio,pe.cor,q non eſt ciuis, aut inquilinus,ſed externus:& proprie qui ex vno longinquo loco in aliquod oppidum veniunt aduenæ dicũtur: Græce proſelytus dicitur, vt aduenæ dij, volucres. Aduena mancipiũ figurate dicitur.

Concuſſio.] Id eſt,commotio, à concutio,quod eſt totum commoueo,quatio.Cõcuſſa motu terra.Concutiẽtes ſe corui.Cõcuſſus,huius concuſſus.

Abies.] Arbor dicta,quod præ cæteris arboribus longe eat. Hæc arbor pulcherrima in trabibus, vt inquit Plinius libro xvi. Huius diminutiuum eſt abiecula, Græce ἐλάτη dicitur. Hinc abiegnus, a, um, & abietarius, faber lignarius, qui & materiarius dicitur.

Tributum.] Varro pecuniã eam vult, quæ populo imperata erat, & tributum ſoluebatur.Feſtus dictum vult, quia ex priuato in publicum tribuitur. Hinc tributarius, a,um,qui ſoluendo obnoxius eſt. Tributus gene.maſc.apud Plautum,idem.

Sternor.] is,ſtratus,in futuro ſterneris, pen.pro.vt hoc loco.Sic detrahor, detraheris in futuro.

Lucifer.] Stella Veneris cum antegraditur ſolem, cũ ſubſequitur Heſperus, hic pro Satana, primo angelo ſpecioſiſſimo creato, capitur. Porro de Lucifero ſic Plinius libro ſecundo: Infra ſolem ambit ingens ſydus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus æmulum ſolis & Lunæ: præuiens quippe & ante matutinum exoriens Luciferi nomen accipit,vt ſol alter, diemq́; maturans: contra ab occaſu refulgens nũcupatur Veſper, vt prorogans lucem,vicemq́; Lunæ reddens.Quã naturam eius Pythagoras Samius primum deprehendit Olympiade circiter xlij. q fuit vrbis Romæ annus cxlij. largiore magnitudine extra cuncta alia ſydera eſt,claritatis q́dem tantæ,vt vnius huius ſtellæ radijs vmbræ reddant.Itaq; & in magno nominũ ambitu eſt. Alij enim Iunonis, alij Iſidis, alij Martis deum appellauere.Hæc ille.

Stirps.] Origo,ge.fœ.de hominibus, de arboribus,truncus maſ.ge.eſt. Hinc ſtirpo,& extirpo, as,ſtirpitus euello, aufero radices.Stirpices,qui euellunt ſtirpes.

Hericius.] Animal ſic dictum, quod ſpinis horreat. Hic & herix dicitur,in ſepibus dumoſis & vineis per autumnum ſæpe diuerſatur,ein egel,dicitur & herinac eus.

Scopo.] as,& ſcopo,is,pſi,eſt ſcopis purgo.Hinc ſcoparij,miniſtri,qui pauimẽta ſcopis deuerrunt.Hinc ſcopæ diſſolutæ. Adagium.Vide Chiliades.

Philiſtea.] Paleſtina dicitur.

Agmen.] Caterua eſt hoc loci,vt agmẽ quadratum. Agmen cogere,carpere.

CAPVT XV.

MOab.] Prouincia Arabũ,in qua fuit Balac filius Beor, q conduxit hariolũ Balaam de Meſopotamia, vt malediceret Iſraeli,vbi & initiatꝰ eſt Beelphegor,Nume. xxij. & xxv. Huius metropolis ciuitas Ar, q̃ hodie ex Heb.& Græco ſermõe cõpoſita Areopolis nũcupatur,non vt pleriq; æſtimãt, quod ἄρεως.i.Martis ciuitas ſit, interpretatur autẽ Ar & ἀντίδικος,id eſt, aduerſarius.

Nabo,Medaba.] Ne moleſtum tibi ſit lector ꝙ per hiſtoriæ viam gradior,vt enim hoc facerem quidam voluerũt. Subauditur autẽ hic,domus regia & vrbs Dibon ad idola quæ in æditis poſita ſunt aſcẽdit,ſuper Nabo,ſuper Medaba nobiles ciuitates. In Nabo eñ erat Chamos idolum conſecratum, quod alio nomine appellatur Beelphegor.

Triuium.] Et quadriuium, quàmuis pro loco in quo tres,vel quatuor ſunt viȩ poni conſueuerit, ſumitur tamen quandoque pro loco frequenti, quo antiqui cõuenire ſolebant.Catullus:Omnibus in triuijs vulgetur fabula paſſim.Hinc triuialis,& hoc triuiale,vt Grammatica eſt ſcientia triuialis.Lingüa triuialis, eſt vulgaris. Triuialiter, paſſim,vulgo,vbique.

Eſebon,Eleale.] Nomina ciuitatũ Moabiticæ prouinciæ,quorum Eſebon vrbs fuit quõdam regis Amorræorum,& interpretatur cogitatio.

Iaſa.] Vrbs Iaſa mortuo mari imminet, vbi eſt terminus prouinciȩ Moabitarum,de ijs Hieremiæ xlviij.habes.

Expediti.] Pro verbo Hebraico hic poſito,Aqla ἐξώμους.i.expeditos,& exertis humeris, Symmachus accinctos interpretatus eſt.Ab expedio,is. Hinc expeditus nomẽ ex participio.Expedite aduerbium: Expeditio verbale.Expedit imperſonale,in tertijs perſonis,pro vtile eſt.

Segor.] Quinta vrbs poſt Sodomã & Gomorrã,Adamam,& Seboim,q̃ ad preces Loth parua ſeruata eſt. Appellaturq́; Bala .i.abſorpta.Ipſa eſt,q̃ hodie Syro ſermõe vocat Zoora, Hebræo Segor, vtroq; paruula.

Per aſcẽſum Luith.] Intelligimus cliuũ eſſe itineris, quod ducit ad Aſſyrios, & per

hoc captiuitatem ſignificare.

Oroniam.] Longum eſſet, ſi velim de ſingulis dicere, cum perſpicuum ſit, vel vrbium in Moab, vel locorũ eſſe nomina, quæ deſerunt transmigrantes.

Nimrim.] Hoc oppidũ mare mortuũ eſt, ſalſis aqs, & ob hoc ipſum ſterilibus. Hiere. xlviij. Aquæ Nimrim peſſimæ erunt.

Viror.] Eſt viriditas. A vireo, es, vireſco, is. Hinc viridis, e, viridans, tis. Viridariũ Grçce pradiſus, hortus. Viridarius, a, um. Viretum, ſiue virectum. Viridicatus, a, um.

Agallim, Elim.] Eadem prope omnia Hieremias ſcribit. Sunt autem vrbes, & loca Moabitarum, in quibus clamor & eiulatio capti populi deſcribitur.

Dibon.] Ne quis ſcriptoris vitium putet, & errorem emendare, dum vult, faciat. Vna vrbs & per m & per b literã ſcribitur. E qbus dimon ſilentium interpretatur. Dibon fluens. Indito vtroque nomine, propter latices qui tacite fluant, vſq; hodie indifferenter, & Dimon & Dibon hoc oppidulum dicitur. Dibon interpretatur abundãs fluxus. Dimon, ſanguinolenta, vel ſterquilinium. Ciuitas in tribu Gad ſita.

CAPVT XVI.

De petra deſerti.] Hoc eſt, de Ruth, q̃ mariti morte viduata de Booz genuit Obed, & de Obed Ieſſe, & de Ieſſe Dauid, & de Dauid Chriſtum.

Montem filiæ Sion.] Aut ipſam vrbẽ Hieroſolymam interpretabimur, aut ſacratius eccleſiam.

Conſummatus eſt miſer.] Pro miſero in Hebraico legitur Sor, quod poteſt & vaſtator intelligi.

Arnon.] Rupes quædã in ſublime porrectæ in finibus Amorrçorum, inter Moab & Amorræos, interpretatur illuminatio eorum: verius arca dicitur.

Moab ſuperbus eſt valde.] Superbus ille angelus ac per hoc inuidus. Eſaiæ xiiij. In ſuperbo natura vitijs ipius ſucceſſit ſtatim inuidentia. Sic enim ſe ſuperbus diligit, vt neminem nõ priorem modo, ſed ne parem quidem patiatur: quod cũ difficile factu ſit, ibi continuo inuidia naſcitur, ita fit vt etiã in maximis faſtigijs, & ſupra quæ nihil ſit, inuidentia reperiatur, cum fauor populi aliqua de cauſa in alium inclinat, & non totus omni tempore, & per omnia in principẽ fertur. Declarat Suetonius quemadmodũ Caligula omni generi omnium, etiã infimo inuiderit, alijs propter acclamationes populi, alijs propter admirationem generis vel formæ. Sic Saul Dauidi. Inuidit ergo dæmõ homini ſibi in dignitate illa ſuffecto, & per hãc inuidiã mors introiuit in orbem terrarum.

Latibulum.] Proprie ferarum, quàmuis & de hominibus dicatur. A lateo, es, latibulare, pro latere, obſoletũ. Hinc latito frequenta. Latitatio verbale, latenter aduerb. latebra, latebricola. Latebroſus, a, um, latebroſe. Latibulari, deponẽs, idem, obſoletũ.

Eſebon, Sabama.] Sonat attollens altitudinem. Inter ea vix quingenti paſſus ſunt, ait diuus Hieronymus.

Iazer.] Cum reliquis; vrbes quondam validiſſimæ, Aſſyrio pugnante ſucciſæ, & interpretatur fortitudo eorum.

CAPVT XVII.

Damaſcus.] ci. i. Aram, quæ & ipſa regalis quondam ciuitas fuit, & in omni Syria tenuit principatum, necdũ florebant Antiochia, & Laodicea, & Apamia: quas vrbes poſt Alexandrum, & Macedonum imperiũ auctas eſſe cognouimus. Vrbs eſt & metropolis Syriæ. Hinc Damaſcenus, a, um, vt Damaſcena pruna, kornkriechen.

Aroer.] Ciuitatis nomen, & myrice interpretatur, quæ proprie eſt arbor in ſolitudine, & ſalſa humo naſcitur, & per hoc vaſtitas demonſtratur.

Raphaim.] Vallis eſt latiſſima & potẽtiſſima, in qua ſolebant pauperes ſpicilegiũ agere, & gigantes fortes interpretatur.

Lucus.] Nemus arboribus dẽſum, deo ſacrũ, à luceo per Antiphraſin. Hinc lucar p̃cium, quod ex lucis captatur. Alijs erogatio quæ in lucis fiebat. Lucaris pecunia quæ in luco erat data, & lucaria feſta, quæ in luco Romani celebrabant.

Delubrum.] Locus in quo dei ſimulacrũ dedicatũ eſt. Accipitur pro loco ante aras, producit pe. vt Muſar; delubra colere.

Sicut aratra & ſegetes.] Quod pro aratris & aceruis Aquila trãſtulerit, teſtam, & emir, miratur Hierony. Symmach. ſyluã, & amir. Lxx. Amorræos & Euæos. Solus Theodo. Hebraicũ verbũ poſuit, hares & emir, quod apud nos emendatius legitur hores ehaamim. i. vomeres, & acerui ſegetum.

Labruſca.] Ein vvild vveinrab, genus vitis ſylueſtris quæ erratica dicitur, explicatum eſt. Labruſcum dixit Vergil. in Culice.

CAPVT XVIII.

Cymbalum.] Inſtrumẽtum muſicũ, quod in ſacris matris deum. i. Cybelis cum tympanis habebat. Verbũ Hebraicum Silegal, quod Symmachus ſonitũ, Theodotio aues

tio aues interpretati ſunt, Hieronym. in cym balum vertit, Aquila bis vmbram tranſtulit. Sed ſciendum quod vmbra Sel dicitur, hic autem ſyllaba ipſa geminatur.

Legatus.] ti, qui legatione fungitur, vel qui Imperatoris vices tenet. Diſtichon incognito mihi autore: Dæmon quo poterat nulla ratione venire. Illuc legatos iuſſit adeſſe ſuos. Hinc legatio, functio illa. Legatiuum, tiui, legatum, ti, legatarius, a, ũ, legator, oris.

Papyrus.] Iuncus ſeu ſcyrpus eſt, à noſtris charta, in qua ſcribimus. Lucanus lib. iiij. Conſeritur bibula memphitis cymba papyro. Hinc papyraceus, a, um, vt papyraceæ naues. Bibula papyrus quæ ſorbet atramentum. Emporetica papyrus, vel charta, qua merces inuoluuntur.

Ramuſculus.] Diminut. à ramo eſt, dicitur & ramulus. Columella teſte: De ramulis anniculis eos ligato. Hinc ramoſus, a, ũ, ramuloſus, a, um, à ramulus, vt ramuloſa folia. Ramale gene. neut. rameus, a, um.

Hyemare.] Eſt hyeme ſtationem facere, quod & hybernare dicitur. Hinc hyematio, eſt hyemis traductio, & tranſactio. Hyematus participium, vt hyematus lacus. Hyemalis, e.

CAPVT XIX.

Pythones.] Hariolos, augures, aruſpices, diuinos, &c. fere idem pollent, ſæpe explicata.

Agger.] Maſc. generis proprie lapidum, aut terræ aceruus, qui facto vallo propius ponitur. Hinc aggero, as, penult. corre. i. cumulo. Per metaphoram, pro augere & aggrauare. Vergilius: Atq; aggerat iras. Aggerare arbores, Columel. Aggero, is, ſſi, ſtum, pen. cor. vt: Bona aggerere ad aliquem.

Calamus.] Iuncus, papyrus. Hierony. ait: Cum ab eruditis quærerem, quid hic ſermo ſignificaret, audiui ab Aegyptijs hoc nomine, lingua eorum omne quod in palude virens naſcitur appellari.

Subtilia.] Pro ſubtilibus τὴν βύσσον, id eſt, Byſſum interpretati ſunt Lxx. quod & ipſum in ſacerdotum veſtibus texitur.

Alueus.] Licet multa ſignificet, hic tamen pro fluuio ponitur, reliqua explicata ſunt alibi ſæpe.

Hamus.] Tragula qua piſces ineſcantur. Ouidius: Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo, Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat. Idem: Caſus vbiq; valet ſemper tibi pendeat hamus. Quo minime credis gurgite piſcis erit.

Flaccens.] A flacceo, es, quod eſt lãgueo, flacceſco, & cõflacceſco. Hinc flaccentia. i. languentia, vieta, teuto. vvelck. Flaccidus, a, um, flaccus, a, um, vt Horatius cognomine flaccus dictus eſt, ab auribus flaccidis. Flacco habere (inquit Sipontinus) id eſt, ad terrendum habere.

Lacuna.] Eſt aquæ collectio, quam alij lamam, alij luſtrã nominant. Hinc lacunula diminutiuum. Lacuna in pauimento, lacunam explere, prouerbialiter. Lacunoſus, a, um, lacunatus, a, um, hol vvie eyn gruoben. Lacunar neut. gene. diminut. à lacus.

Taneos.] Genitiuus Græcus, à Tanis, ciuitate Aegypti celeberrima, de qua habes in Pſalte. ſuper hoc verbo: Campo Taneos.

Pharao.] Rex Aegypti, & recte diſſipator, & diuiſus, & in parteis varias ſeparatꝰ exprimitur.

Mẽphis.] Vrbs Aegyptia regia, magna & populoſa, ſecunda poſt Alexandriam, & os, vel ex ore interpretatur. Hinc mẽphitis, & hoc mẽphite pen. prod. quaſi patronymicum. Inde mẽphiticus, a, um. Martialis: Dat chartis agiles calamos memphitica tellus.

Vertigo.] Capitis morbus, hic & vertex dicitur, ſvvindel. Græci ſcotoma, ſiue ſcotomiam vocant. Hinc vertiginoſus, a, um.

Ciuitas ſolis.] Heliopolis Græcis nuncupatur, reliquæ quatuor hic non exprimuntur.

CAPVT XX.

Thartan.] Pro Thartan, Septuaginta Tanathan tranſtulerunt: & pro Sargõ, arna, quod quid interpretur ſcire non poſſumus. Neque enim falſorum nominum, falſas poſſumus etymologias fingere, ait diuus Hieronymus. Sunt autem nomina non Hebræa, ſed Aſſyria, e quibus ſonare cognouimus Thartã turturem dedit, vel ſuperfluus, ſiue elongans. Sargon autem princeps horti, &c. Vide diuum Hieronymum.

Azotus.] ti, penultima producta, vrbs Syriæ. Hinc Azotius, a, um, vt viri Azotij, qui Azotum habitant.

Diſcalciatus.] Facere non poſſum, quin hic de calcio, is, & calceo, es, infarciam: tametſi altero raro vſos autores inuenio, ſemel cum accuſatiuo eius rei, qua quis calciatur, apud Plinium libro xxxvi. reperi, ſed pro impono dictum eſt. Sed vt intelligas vocabulum, diſcalciatus eſt is qui ſine calceis, nudipes, & anypodetos ingreditur.

Nates.] A nitendo, vt quidam exiſtimant. Ibi enim eſt caro firmior, & muſculoſior, quàm in cæteris membris. Horatius in

Ser. Diffiſa nate ficus. Harum tumor clunis dicitur. Iuuenalis: Ad terram tremulo deſcēdunt clune puellæ. Honor ſit auribus.

CAPVT XXI.

Turbo.] binis, ventus eſt tumultuoſus. Sed Turbo, onis, proprium nomen gladiatoris. Horatius li. ij. Sermonum. Corpore maiorem rides Turbonis in armis

Aphricus.] Ab Aphrica, per phi vel f, vētus eſt, q ab Occidēte flat cōtra Vulturnū.

Depopulator.] Deſtructor, deuaſtator, & deprędator, à depopulor, aris, vt depopulator fori verbale maſculinum. Depopulatio verbale, vt depopulatio prędiorum. Depopulare etiam legitur actiue.

Aelam.] Metropolis Perſidis regionis. Item Aelam interpretatur adoleſcēs, vel virgo, maſ. g. ſiue occultus, aut ſeculum. Filius Sem. Gen. x. Eſt & nomen regionis, Media alias, ſiue Bactriana dicta. Eſa. xi. A quo Aelamitæ, principes Perſidis.

Mede.] Alij libri Medeba habent, ciuitas in Mædia eſt, Babylon forte. Et interpretatur, aquæ doloris, vel ex Hebræo, & Syro, aquæ manantes. Vrbs Arabiæ.

Emarceo.] Eſt valde marceo, putreo, à quo emarceſco, emarceſcis, quod tantum in ſacris legitur Biblijs, pro marceſco. Emarcum tamen genus vuæ eſt.

Bige.] Bigarum per Syncopen, dictæ ſunt quaſi bijugæ, currus duobus equis vecti. Hinc bijugi, bijugeſve equi dicuntur. Apud veteres tamen bigam legimus, trigam, & quadrigam. Bigas primū iunxerūt Phrygij. Quadrigas Erichtonius. Bigatus, a, um, vt argentum bigatum, quod bigas impreſſas habet. Bigati equi.

Duma, ſeu Idumæa.] Duma ſonat vel ſimilitudinem vel ſilentium. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Eſaiæ xi.

Seir.] Interpretatur piloſus, ac hiſpidus, aut hœdus, vel dęmon. Mons Idumęæ, qui ab Eſau, huius montis accola, nomen accepit.

Arabia.] In noſtra lingua veſperam ſonat, quæ noctis & tenebrarum principium eſt. Vel veſpertina interpretatur, &c. nomen regionis. iij. Regum x.

Dedanim, vel Dedan.] Poteſt autem Dedan, & grande iudicium interpretari. Verius, mamilla, vel dilectio earum aut patruꝰ, vel iudicans. Nomen vrbis. Hiere. xxv. Dedanim idem, plural. nume. filij Dedan. Eſa. xxi. Sed Dodanim, dilecti, vel patruelis ſomnus, vel mamilla dormientis interpretatur. Geneſis x. à quo Rhodij.

Cedar.] Interpretatur tenebræ.

CAPVT XXII.

Armamentarium.] Repoſitorium armorum eſt, & fere naualium: ab armamentis deductum, quæ ſunt nauium munimenta & inſtrumenta, ſicuti funes & vela, &c.

Hieruſalem.] Quæ & Iebus & Aelia, viſio pacis interpretatur.

Lacus.] Secundæ & quartæ inflexionis, locus profundus cum aquis perpetuis. Item locus continens muſtum prælo expreſſum, Græce λάκκος, Latine lacus. Item trabs plana n ædificijs. Eius diminutiuum eſt laſculus.

Gallus gallinaceus.] Eſt ipſe gallus, ein hann, nō capus, vt ille hallucinatur. Auis nocturna vigil, quem excitandis in opera mortalibus, rumpendoq́ʒ ſomno genuiſſe prouidentia diuina videtur. Hinc adagium: Lac gallinaceum, dicitur de raris inuentu.

Sobnas.] Præpoſitus templi, vel ſcriba, & interpretatur conuertere nunc, ſiue cōuerſio, verius: Sede nunc, connectere nunc, captiua nunc, &c. Lxx. hoc loco tranſtulerunt, quæſtorem & diſpenſatorem theſaurorum domus dei. Certe Sobi conuerſio interpretatur, vel captiuitas, aut ſeſſio, vel ſedens. Filius Naas de Rabbath filiorum Ammon. ij. Regum xvij.

Pila] Eſt columna ſtans, formæ rotundæ & ſphæricæ, Græci σκηλὴν vocant. Sic hoc loco capitur. Item vas concauum, in quo aliquid tūditur. Item follis, qua luditur. Hinc dicimus: Mea eſt pila, id eſt, ad me pertinet. Eius diminuti. pilula, & pilatim aduerbiū, à pila pro columna, ſignificat per pilas. Victruuius: Pilatim ſtruuntur ædificia.

Eliakim.] Flius Helkiæ, & interpretatur reſurgens deus, ſiue dei reſurrectio. Helkiæ, id eſt, pars domini, ſiue portio domini, &c.

CAPVT XXIII.

Tyrus, & Sidon.] Sidonis mediam producit, nomina ciuitatum in terra Chanaam. Tyrus lingua Hebræa Gor dicitur, et in noſtrum ſermonem trāsfertur, anguſtia. Sidon, venatio, ſiue venatrix. Hinc Tyrij & Sidonij dicūtur illarum vrbium populi. Tyrius, a, um. Hinc Phalecium carmē M. Iacobi Horlini elegans: Non veſtis Tyrio colore tincta, Nec terſo paries vel ære cultus, Verā dant homini beatitatem, Sed virtus bene literis polita.

Carthago.] Tyriorum colonia, vrbs Aphricæ celebris. Eſt & alia in Hiſpania, quæ epitheto ꝑpetuo (id eſt adiectiuo) noua

dicitur,

dicitur, ad differentiã Carthaginis Libycæ. Græci καρχηδών vocant, & carchedonius, Carthaginẽſis. Hic pro Carthagine, in Hebræo habetur Tharſis, quod omnes ſimiliter tranſtulerunt. Tharſis autem interpretatur contemplatio, ſiue exploratio gaudij.

Citij.] orum, populi ex vrbe Citio quæ in Cypro ſita eſt, vnde Zeno Citicus dictus. Citij nomine Italia intelligitur. Citij quoq; (quod Hebraice dicitur Chitthim) interpretatur mare congelaſcẽs. Itẽ Citij interpretãtur plaga conſumata ſiue perfecta. Hæc D. Hieronymus ſuper Eſaia cap. xxiij.

Hic pro Phenice.] Apud Hebræos Sidon legitur.

Inſtitor.] Pen. cor. maſ. gene. negociator eſt atq; mercator, vt inſtitor eloquentiæ per tranſlationem. Inſtitorius, a, um, vt ars inſtitoria. Inſtita, æ, tenuis faſcia apud Horatium & Ouidium.

Sabaoth.] Exercituũ interpretat, &c.

Chanaan.] Interpretatur fluctuãtes atque commoti. Hinc principes Chanaan, verius mercator vel negociator, &c.

Siim.] Etymologiam nec nos potuimus inuenire, ait D. Hieronymus, & cæteri interpretes ipſo, quo apud Hebræos ſcribitur nomine, tranſtulerunt , Sijm.

Exaro.] Penul. correpta, eſt perfecte aro. Sed per tranſlationẽ ſignificat ſcribo, vnde fit exaratio pro conſcriptione, vt exarare multum frumenti. Exarare radices.

CAPVT XXIIII.

Mutuum.] Dicit ab eo, q̃d de meo tuum fit, vel quia res, q̃ redduntur, mutãtur. Et proprie ſine vſura, fœnus cũ vſura. Hinc mutuum dare & accipere, dictum alibi, vide Paulum Iuriſconſult. & Maphæum.

Inſanio.] Significat inſanias facio, ſiue inſanus ſum, furo, vt amore alicuius inſanire. Inſaniturus dicit Cicero: Nec tamen inſaniturum illum puto. Niſi ego inſanio, ſtulte omnia & incaute agi iudico. Hinc inſanus, a, um. Inſanum, inſane aduerbialiter. Inſaniens, inſanitas. Inſanabilis, e.

Tympanum.] Inſtrumentum muſicũ, mẽbrana obductum vtrinq;, intus vacuum, quod baculo pulſatur, eyn baukẽ. Hinc tympaniſtes, a, tympaniſtria. Tympanizo, as, tympanotriba, id eſt, tympaniſta. Tympanites, tis, hydropicus, tympanicus.

Conticeo.] Taceo, ſileo. Vergilius: Cõticuere omnes. Hinc conticinium noctis cõticentia, ſilentium. Conticeſco, is. Artes conticeſcunt.

Oliua, olea.] Vtrumque pro arbore, & fructu capitur. Hinc Oliuetum, Oliuarius, a, um, vt Oliuariæ metretæ. Oliuina, næ, Oliuitas. Oliuo, as, Oliuum, ui, baumol. Oliuifer, a, um. Ab Olea, oleacus, a, um. Oleaginus, Oleagineus, a, um. Olearis, e, Olearius, a, um. Oleaſter, Oleaſtrinum, Oleaſtellus diminutiuum. Oleatus, a, um. Oleitas, tatis, Oleoſus, a, um, Oleum, oletum.

Racemus.] Pars botryonis, ſeu potius ipſe botryon, qui & botrys more Græco, & botryus, hoc eſt, integer vuæ racemus. Hinc racematio collectio racemorum, & racemoſus, a, um, racemis plenus, & racematus, a, um, q̃d racemos habet. Racemarius, ij, malleolus ex quo pampini pullulant, vel ſteriles, vel certe minus feraces, Columella.

Secretum meum mihi.] Alias Græce myſterium meum mihi, id eſt, arcanum.

Hinnio.] is, equorum eſt. Hinc hinnitus, us, ipſe clamor, pen. pro. Alias dictum.

Cataracta.] Hic pro feneſtra ponitur. Sed proprie ſuffuſio, à fluore ex Græco Antylops & hypochyſis nuncupatur, vel quia viſum, vt opinor, impediat, nõ aliter q̃ cataractæ in fluminibus & canalibus liberũ decurſum tranſuerſæ poſitæ impediunt. Explicatum eſt alias fuſius. Cataractæ Rheni. Itẽ cataractæ aues, quæ Diomedeæ dicuntur.

CAPVT XXV.

Amen.] Hebraicũ pro quo Lxx. tranſtulerunt γένοιτο. i. fiat. Aqla fideliter. Item Chriſtus in Euangelio: Amen, amen, id eſt, vere, vere. Frequentiſſime expoſitum.

Turbo.] Hoc loci ventus tempeſtuoſus eſt, omnia turbans & demoliens.

Impello.] Eſt vi adigo, cõpello, vrgeo, inſtanter perſuadeo, induco. Hinc impulſor, id eſt, inſtigator, quod fere in mala re vſurpatur. Impulſo frequentatiuum, & impulſus, us, pro impetu, & impulſione.

Defecatus.] a, um, Nonio Marcello teſte, dicitur omne purum, & inturbatum, atque ſine ſordibus, vt vinum ſine fœcibus. Plautus in Alularia: Nunc defœcato demũ animo egredior domo.

Ordior.] diris, pen. pro. orſus, & orditus ſum facit, teſte Priſc. ſignificat fari incipio, itẽ ſimpliciter inchoo, auſpicor, incipio. Hinc exordiri telam prouerbialiter, eſt rem arte, conſilioq; inſtituere, à textrina ſumptũ adagium, vt altius ordiri, & memoriam repetere. Ordiri à capite. Ordiamur à facillimis. Ordiri fundamẽta ex depreſſiore loco. Orſus paſſiue. Orſus, huius orſus, verbale.

Moab.] Interpretatur hoc loci, de patre. Hinc Moabita & Moabitis, tidis.

Plau-

Plauſtrum.] Currus, q̃d ex omni parte ſit palã quod in eo vehitur, vt inquit Var. Hinc adagia: E plauſtro loqui, eſt palam ac libere cõuitiari. Itẽ plauſtra cõuitijs onuſta, eodem alludit, ſignificat tantum conuitiorũ, quantũ plauſtro vehi poſſit. Aliud: Plauſtrum bene perculit. Vide Chiliad. Eraſmi.

Alliſio.] Ab allido, penul. produ. id eſt, impingo, quod eſt interficiendi cauſa cõtra aliquid iacio. Vt allidere caput oſtio, vel ad oſtium. Allidi aliquis dicitur per Metaphoram, ſich ſtoſſen. Allidi in re aliqua.

CAPVT XXVI.

IVda ſiue Iudæa.] Interpretatur confeſſio, vel confeſſor, vtrumq; à confeſſione.

Antemurale.] Eſt vallũ & præſidium, imo propugnaculum ante oppidum defenſionis ergo factum. Poteſt etiã dici Hieronymo teſte circummurale, vernacule, ein bolvverck, in Biblijs tantum ſacris legitur.

Sion.] Nomen arcis, vel montis, in Arabia, & ſonat ſpeculam. Hinc Sionius, a, um.

Callis.] Via callo perdurata. Vergilius libro octauo Aeneid. Rara per ocultos ducebat ſemita calles, eyn tribner, vvolegebanter vveg, maſ. gen. Hinc calliſcere obſoletũ, pro occalleſcere.

Præcordia.] orum, neutri generis pluralis numeri, proprie membranæ, quæ exta ſeparant ab inferiore viſcerũ parte, dicta q̃a cordi prætenduntur, vt Plin. li. xi, ſcribit. Et à Græcis phrenes dicuntur. Item quæ à Græcis hypocondria vocantur, à Poetis & Medicis Latinis præcordia appellãtur. Vide Celſum. Et præcordia vno nomine, exta in homine nuncupatur. Præcordia, antiqui diaphragmata Græce dictum vocabant.

Gigantes.] Proceræ ſtaturæ homines, id eſt, impij & fortes & terrę filij à Poetis finguntur. Hebraice raphaim dicuntur. Sed rophaim apud Hebræos medici appellantur. Vide Diuum Hieronymum. Hinc giganteus, a, um, & gigantomachia, id eſt, pugna gigantum.

CAPVT XXVII.

LEuiathan.] Draco magnus. D. Hierony. inquit ſuper hoc loco: Tradũt Hebræi diabolum. i. criminatorem, & calumniatorem, quod Græcum nomẽ eſt, Hebraice appellari Satan, hoc eſt, aduerſarium. Appellaturq; te Belial, id eſt, apoſtata, pręuaricator & abſque iugo. Qui draco proprie in Hebraico ſermone appellatur Leuiathan.

Vinea meri.] Merum ſubſtan. ponitur ꝓ vino puro & ſolo ſine aqua. Hinc merax, cis, & meracus, a, um, vt meraca potio, à quo meratior, ius, ciſſimum. Meribibulus qui vinum purum bibit ſine aqua. Merus, a, um. Merobiba, æ, mere aduerbium. Merula, æ, auis, eyn amſel.

Delubrum.] Locus in quo dei ſimulachrum dedicatum eſt, & pro tẽplo ſæpe ponitur, penultima producta.

Alueus.] ei, hoc loco pro riuo, flumine, hoc eſt, Euphrate ponit. Alibi ſæpe dictũ.

Torrens.] is, pro torrẽte Aegypti Lxx. Rhinocoruram tranſtulerunt: quod eſt oppidum in Aegypti Palæſtinæq; confinio.

CAPVT XXVIII.

EPhraim.] Dictæ decem tribus Iſrael. Loqtur hic ſermo diuinus aduerſum decem tribus, quæ regnabant in Samaria, & propter Hieroboam, qui de tribu Ephraim fuit. Et vocat eos ebrios, quia loco domini adorabant vitulos aureos in Dan & Bethel.

Vallis pinguiſſimæ.] Quod Hebraice dicitur geſſemanim, de quo, vita comite, in Euangelio latius diſſeremus.

Sertum.] ti, corona e floribus, frondibuſque inuicem digeſtis concinnata: & eſt ſubſtantiuum. Sed ſertus, a, um, adiectiuum. Lucan. Accipiunt ſertas nardo florente coronas. A ſero, is, ſerui, diuiſis ſyllabis, ſertum, ſerere, fuegen, ordnẽ, zeſammẽ ſetzen. Hinc ſertus participium, vt ſerti flores, ſertæ coronæ. Sertum, ti, ein krantz.

Mons diuiſionum.] Hebraice pharaſim dicitur. Monticulus dimin. montanus, montoſus, a, um. Montuoſus idem, tamen barbarum. Montigena, montiuagus, a, um.

Gabaon.] Olim metropolis Heuæorum, nunc villa eodem nomine oſtenditur in quarto miliario Bethelis, & interpretatur collis. Hinc Gabaonitæ, Nathinæi dati ſunt in ſeruitium templo.

Gith & Cyminum.] Infirmiora ſunt, Hierony. autore, ſemina. Sed cyminum, pen. pro. veteres cyminũ dictitabant: nos cuminum dicimus y in v vertentes, eſt ſatiuũ ſylueſtre, quaternis aut quinis folijs, kymmell. Perſius: Et pallentis grana cymini. Gith vel git ſine aſpiratu, neu. generis, indeclinabile. Myropolæ nominant nigellam Romanam, ſunſt raden genant.

Sarrio.] Significat ſarculis fodio, purgo: quod fit cum ſegetes leniter ſcalpendo, & raſtris à noxijs herbis purgamus. Hinc ſarculum, raſtri genus. Sarritor, pe. prod. qui ſarrit: ſarritio, & ſarritura, id eſt, purgatura: ſartor, purgator, ſartura, ipſa purgãdi actio.

Milium.] Genus frugis à mille dictũ, ob multitudinẽ acinoꝝ, vernacula lingua

nos hirſen vocamus.Indocti milicham nominant, quod conſtat ex India aducctum. Huius culmos lobas appellitant.

Vicia.] æ,grani genus,à vinciendo dicta quod capreolos habeat, vt vitis, quibus ſurſum verſum ſerpit. Vernacule vvycken. Hinc viciarius,a,um,vt cribrum viciarium. Viciarium,ij,ſubſtantiuũ, eyn vvickenacker.

CAPVT XXIX.

ARiel.] Interpretatur leo dei,& pro ciuitate,quã Aquila interpretatus eſt πολίχνην, hoc eſt, oppidulum ſiue viculum, in Hebræo legunt kiraath,id eſt,villam,& lingua Syra dicitur cartha, vnde & villa ſyluarum appellatur. Vide diuum Hieronymum.

Sphera.] Et ſphærula diminutiue,circulus eſt & pila luſoria:quæ & follis. Hinc ſpheriſterium locus balnei, ſpecie rotũda,vbi varia exercitationum genera veteres exercuere. Item locus vbi luditur. Sphæromachia,pilæ luſoriæ certamẽ & paleſtra. Sphærica,cæ, genus eſt libi.

Agger.] Vallum & munimentum, ex lapidibus proprie & terræ coaceruatione factum.Hinc aggerare,id eſt, cumulare. Adaggero,& exaggero,vt rem exaggerare, eſt eam vehementer & nimium extollere, augmentare.Sed aggero,is,pen.corr.ſſi,ſtum, ſignificat iuxta gero. Dictum alias.

Python.] Diuinum,hariolum, aruſpicem,Aquila magnum interpretatus eſt.Sæpe explicatum. Hinc Pythonicus,a,um,&c.

Muſſito.] Frequentatiuum à muſſo,as, quod eſt ſubmiſſa voce loquor, & ſecrete, occulteq́; quod celatũ velim, quaſi murmuro.Hinc muſſitatio,& muſſitatores. Accipiunda,&muſſitanda iniuria adoleſcentiũ eſt.

Libanus.] Pe.cor.mons Phœnicis,qui Hebraice Chermel dicitur. Et eſt in cõfinio Palæſtinæ, atq; Phœnicis, Ptolomaidi imminens, licet & alius in ſcripturis ſanctis, mons Carmelus appelletur,in quo fuit Nabal carmelus, homo ſtultus & iniquus, qui vxorem habuit Abigail, quæ mortuo viro nupſit Dauid.I. Regum xxv.

CAPVT XXX.

ORdiri telam.] Eſt rem arte,conſilioque inſtituere,dictum eſt xxv.cap.

Tanis, Taneos.] Nomen ciuitatis Aegypti:alibi expoſitum,in Pſalterio. Campo, Taneos,genitiuus Græcus à Tanis.

Hanes.] Autem vrbem Aegypti in alio loco non legimus: ſed ex eo quod ait: Nuncij tui vſq; Hanes peruenerunt, intelligimus vltimam, iuxta Aethiopas & Blemmyas eſſe Aegypti ciuitatem, pro quo Lxx. interpretati ſunt: Nuncij peſſimi fruſtra laborabunt.

Regulus.] Genus ſerpentis eſt, Græco nominẽ baſiliſcus dicitur. Eſt et paruus rex, hypocoriſticῶς,id eſt,diminutiue. Item auicula ab alijs regaliolus dicta, alio nomine trochilus,eyn koninglin.

Gibbus.] Tumor in dorſo.Hinc gibber,& gibboſus, & gibberoſus, a, um, qui gibbum habet.

Buxus.] xi, vel buſſus, arbor exigua ſemper virẽs & tonſilis.Hinc buxeus,a,um, & buxetum.Dicitur & buxum neutro gen. Buxeus color, buxeus frutex. Buxoſus, a, um,vt lignũ balſami buxoſum. Dem buchs gleich.

Lagena.] Et lagenula, laguncula diminuti. genus vaſis teſtacei:Græce ceramion.

Teſta.] Et teſtula,fruſtum vaſis fictilis, & cuiuſque lateris. Hinc teſtaceus,a,um,& teſtatim,id eſt,cõminutim. Horatius: Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu.

Igniculus.] Eſt diminutiuũ ab igne,à quo ignitabulum, ignis receptaculum, eyn feuvergetzavv. Hinc igneus,a,um, ignitus, a,um,pe.prod.Igneo,es, igneſcens, igniarium,rij,brennholtz.Ignarius lapis, ſilex Calepinus ſine autore. Ignipes, ignipotens. Igniſpicium Plinius.

Malus.] Maſculini gene. arbor nauis.

Μῖγμα.] Migma, Græce dicitur coitus, mixtio. Hieronymus.Sic de area comedent vt fuerit ventilatum, ne quid videlicet in cibo eorum mixtum ſit palearum.

Thophet.] Id eſt,lata & ſpacioſa, geenna,& pro inferno ponitur.

CAPVT XXXI.

RVgio.] is,proprie leonis eſt,cum vocem emittit.Hinc rugitus,pen.producta.Compoſitum eius irrugio.

Sion.] Interpretatur ſpecula. Sionius, a,um.

Idolum.] Latine ſimulacrũ. Hinc idolium,idololatra,com.gene.Idolothytum.

Vectigalis.] Et hoc le,pro tributario, vt hoc loci, frequenter ponitur. Sic prouinciæ,agri, homines, qui tributa perſoluunt, vectigales dicuntur.Cicero libro iij. Offici. Quas ciuitates,&c. A vectigal.

Cuius ignis in Sion, & caminus eius in Hieruſalem.] Ignis & lumen Hebraice eiſdem ſcribũtur literis, videlicet Aleph, Vau, Res:quod ſi legatur Vr,ignem ſonat, ſi Or, lucem. Hoc ideo dictum eſt, quia pro igne, quem ſolus interpretatus eſt Symmachus: Aquila

Aquila & Theodotio, lumen tranſtulerũt. Et pro camino poteſt legi clibanus.

CAPVT XXXII.

PRæſum.] ante alios ſum, vt homo aliis animantibus præeſt .i. ea ſuperat, & antecedit. Et præeſſe, eſt præfectum eſſe.

Prominens.] A promineo, quod eſt quaſi ante, vel extra in longum maneo, hoc loco pro in alto manente ponitur, vt prominens collis tegebat. Prominentes venæ.

Balbus.] Qui impeditæ eſt linguæ, et obſcure loquitur. Perſius: Rancidulum qddam balba de nare locutus. Hinc balbuties, vel balbutia & balbutio. Sed bleſus, & diminutiuum bleſulus, qui in ſermõe tardus eſt, à blatero, vel qui in pronunciatione aliquã excludit literam. Iuuenalis pro titubãte poſuit. A balbo adagium manat: Balbus balbum rectius intelligit, id eſt, barbarus barbari orationem.

Fatuus.] Inſipiens, ſtultus. A quo fatuitas. Hinc adagium Euripidis in Bacchis: μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει, id eſt, ſtulta enim ſtultus loquitur. Nam fatua fatui oratio eſt.

Concinno.] as, hoc loci compono eſt, alias dictum. Cõcinnator, concinnentia, cõcinnitas, tudo. Concinne aduerbium. Concinnatio verbale.

Opulentus.] a, um, eſt opibus plenus. Hinc opulentia, diuitiæ, dicitur & opulentitas. Auguſtinus: Quaſi quod opulentitatem reuerearis. Item opulens, idem quod opulentus. Opulento, as, dito, & opuleſco, diteſco. Opulenter aduerbium.

Onager.] Aſinus ſylueſter & rureſtris. Sæpe explicatum.

Charmel.] Vel Chermel Hebraice, Carmelus mons eſt.

CAPVT XXXIII.

BRuchus.] A broſcho Græco verbo, quod eſt comedo, vermis genus volucris, diuerſum à locuſtarũ genere, ein raup, graſsvvorm.

Elangueo.] es, à quo elangueſco, quod eſt valde infirmus fio. Saluſtius pro effœminor poſuit. Neq; tamen elanguit cura hominum ea mora. Differendo deinde elanguit res.

Libanus.] Hoc loci pro templo ponitur, de Libani lignis facto.

Obſordeo.] es, obſordere, pe. prod. in infinitiuo, compoſitũ à ſordeo, es, quod eſt ſordidum fieri, vel obſordeſcere, obſoletum verbum eſt. Sed ſordeſco, ſordidus fio. Hinc ſordidus, a, um. Et Metaphorice, ſchẽdlich kark. Sordidulus dimi. Sordido, as, beſudlẽ. M. Iacobus Horl. Sordet laus proprijs q̃ prodit vana labellis, Sola peregrino quæ venit ore placet.

Saron.] Omnis iuxta Ioppen, Liddãque appellatur regio, in qua latiſſimi campi, fertileſq; tenduntur.

Baſan.] Quoq; regio trans Iordanem eſt, quam duæ & dimidia tribus poſſederũt, quæ interpretatur vberrima, & pinguis, & Carmelus de quo ſupra diximus.

Hypocrita.] Qui aliud eſt, & aliud ſimulat, hoc eſt, aliud opere agit, aliud voce p̃tendit. i. ſimulator. Hinc hypocriſis, ſimulatio. Hieron. autor ſuper Matthæum.

Diſſertitudo.] Linguæ concinnitas, atque ornatus, à diſſerto, tas. Hinc diſſertatio ipſe diſſertãdi actus. Diſſertabundus, qui diſſerit. Diſſertus, a, um, diſſerte aduerbium.

Remigium.] Ipſa remorum agitatio, & remigatio. Aliquando ponitur pro remigum multitudine. A remex, gis, m. ge. Hinc remigero, as, pro remigrare, apud Plautũ, obſoletum. Remigo, as, remigatio verbale. Remulcus, ci, ein nebennachlin. Hinc remulco as, verbum minus vſitatum, vt nõ remulco, ſed plena vtor velificatione.

Trieris.] Pen. pro. Græce ſic τριήρης, id eſt, triremis, nauis magna, quæ Græce durachon, à tribus ſeſſionibus dicta, ad quas ſolent contumaces & refractarij mitti. Hinc trierarchus, præfectus trieris.

Malus.] Nauis arbor eſt, prima prod. Sæpe dictum, maſsbaum.

CAPVT XXXIIII.

IDumea.] In lingua noſtra ſonat terrenam. Sæpe dictum.

Boſrach.] autem in lingua noſtra munitam ſonat, atque circundatam, ſiue firmatam. Hæc iuxta Ieſum & Hieremiam non in Edom, id eſt, Idumæa: ſed in terra Moab inuenitur.

Unicornis.] Maſ. gen. ſiue vnicornius, & vnicornium inflecti poteſt, animal vnicũ in fronte cornu longum gerens: Græce Monoceros dicitur. Item rhinoceros. Vnicornis, & hoc vnicorne adiectiuum.

Onocrotalus.] Pen. corr. auis cygno, id eſt, olori ſimilis, in deſertis locis viuens: Explicatum alibi latius.

Ibis.] Auis Aegyptia, q̃ duplex eſt. Altera nigra tota. Altera ciconiæ non abſimilis. Ab huius auis ſimilitudine, ibis pro inuido ponitur. Vnde Ouidi. librũ in Ibin ſcripſit, hoc eſt, in inuidum & oſorem ſuum.

Perpendiculum.] Linea laterum æqualitatem à ſummo ad imũ latitudine pro-

bans, ait Aſconius: inſtrumentum materia riꝭ,ſeu cæmẽtariꝭ notiſſimũ.Hinc dicimus: ad perpendiculum,ad amuſſim,Adagia.

Vrtica.] cæ,pe.pro. herbæ genus vrentis,vernacule neſſel. Etiam piſcis nomẽ eſt. Græce ἀκαλήφη,dicitur herba, & animal marinũ, à q̃ abſtinuiſſe Pythagoras narrat, qm̃ Hecatæ ſacrũ foret.Vide Chil.Eraſ.A fabis abſtineto,& à piſcibus abſtineto.

Paliurus.] Herba ſpinoſa & aſpera. Vergil.Carduus & ſpinis ſurget paliurus acutis. Eſt & nomẽ arboris in Africa, & nomen paludis in eadem. Sed Palinurus, promontorium Siciliæ,bis meiens Latinis dicitur. Martialis: Minxiſti Paline ſemel currente carina. Meiere vis iterum, ſic Palinurus eris,id eſt,vocaberis bis meiens.

Onocentaurus.] Animal mõſtroſum à parte ſuperiori hominis ſpeciem habens, ab inferiori aſini formam præfert, genus eſt ſpectri,ein gattung geſpanſts.

Lamia.] æ,Hebraice Lilith dicitur,& à ſolo Symmacho trãſlata eſt lamia:quã qdam Hebræorũ Erinnyn.i.furiã ſuſpicantur. Verum Lamię mulieres,q̃ ſtrigum inſtar infantium ſanguinẽ ſugunt,ſiue ipſæ ſtriges.Politiſſimus ille Augelus Politi. de Lamia libellum egregiũ ædidit,vbi dicit eas habere oculos(ex Plutar.illo Chæronæo probans)exẽptiles,hoc eſt,q̃s ſibi eximant, detrahantq́;, cũ libuit reſumant,atq; affigant.Mihi quidẽ etiã puerulo,genitrix mea ſæpe narrabat eſſe aliquas in ſolitudinibus Lamias,quæ plorantes glutirent pueros.Maxima tunc mihi formido Lamia erat,maximum terriculum. Hęc omnia hic poſita,Onocẽtauri,& piloſi, & lamia,gentilium fabulæ,& Poetarum figmenta deſcribũt,eyn nachtfrauv,oder galſtervveyb,& animal muliebri facie,pedibus equinis,& Stryx.

CAPVT XXXV.

SAron.] Omnis cãdor,cultus dei,& circunciſionis ſcientia,& loca vberrima, atque campeſtria,Saron appellantur,ait diuus Hieronymus hoc loci,dictum xxxiij.cap.

Stagnum.] A ſtando, aqua ſtãs. Hinc ſtagno,as,ſtagnum facio, aquam contineo. Stagnare terram dicimus. Stagnatus,a,um, vt ſtagnata terra.Compoſitum reſtagno,as, verlauffen.Reſtagnatio verbale,vberfluſs.

CAPVT XXXVI.

SEnnacherib.] Aſſyriorum rex.

Rabſaces.] Eius Sẽnacheribbi dux exercitus pe.pro. Lachis loci nomẽ. Hiſtoria manifeſta eſt, & interpretatione non indiget, pleniusq́; in regũ & dierum voluminibus hæc eadem ſcripta referuntur.iiij. Regum xviij.ij.Parali.xxxij. Videto optime lector diuum Hieronymum ſuper hoc loco.

Baculus arundineus.] Infirmus eſt, & nullo robore conſtans, facile confringitur,nulloq́; labore.Dicitur & baculũ,li,neu. ge.ein ſtack.Hinc bacillus,& bacillũ dimin. Sed bacelus,li,aliud eſt, vt baceli ſimilis,aut bacelus es.Adagia in Cinædos, ac parum viros dicta.Vide Chiliades.

Sobna.] Vnde errant qui Sobnam, q nunc cum Eliakim,& Ioahe,ad Rabſacen egreditur,eundẽ putant,qui & ſupra xx.cap. ꝑpoſitus templi ponitur.Hic aũt Sobna ſcriba,hoc eſt,γραμματεύς.i.ſcriba appellatur.

Hemath.] Id eſt, Antiochia, alij Epiphaniam putant.Arphat.i. Damaſcus, loci nomen.Et Sepharuaim in plu. numero pro nomine locorum,hic aliter pro ciuitate accipitur.Hoc oſtẽdit dñs hiſce verbis,ꝙ omnibus his dijs Samaria ſeruiuerit, & idcirco capta ſit.

CAPVT XXXVII.

SAccus.] Et ſacculus dimin. culeus eſt, dictus(vt quidam volunt) à ſago,q̃d eſt genus veſtis:vnde & ſaccellus,quo ſignificatur marſupium,vt ſaccus frumentarius,ſaccus vinarius, qui & vter, quo vina portantur,vel vini feces colãtur. Hinc ſacculari⁹, ij,eyn betrieger,dieb,ſackman.Sacconia,ein vvuſch lumpen.Saccaria,æ,ſaccarius,ij, ſack trager.Saccinus,a,um, in Biblijs tantum ſacris legitur.Sacciperium,ſacciperij,ex ſacco, & pera compoſuit Plautus.Ineptum eſt.

Si quomodo.] Duæ dictiones, id eſt, ſi aliquo modo. Sed quomodo aduerbium,quidam volunt eſſe ablatiui caſus,& ſeparatim legendum,ſic, quo modo,vna dictio ſignificat quemadmodum.Quoquomodo,id eſt, qualicunque ratione, vtcunq́;, qualitercunque,quomodocunq́;,gott gabe vvie. Quomodonam? Cicero: Quomodonam mi frater de noſtris verſibus Cæſar?vvie doch? aber vvie.

Lobna.] Nomen eſt ciuitatis, quæ & Iobni,& interpretatur Luna, albedo, thus, & later.

Lachis.] Etiamnum nomen ciuitatis,et ſonat ambulans,vel tibimet exiſtens.

Tarach.] Regis nomẽ Aethiopiæ,& ſonat exploratorem,obtuſum, vel legis hebetudinem.

Gozan,Haran,Reſeph.] In numeratione autem harum gentium,vel ciuitatum ponit Ana Aua, quas Lxx. miſcuerunt dicentes Anaueaua: coniunctionemq́;, &, id eſt, vou:inter duas gentes, Ana & Aua, lingua

poſue=

poſuere Hebræa, vt ignorantibus vna gens videatur, aut ciuitas. Manifeſta tranſcurrimus, vt in dubijs immoremur. Pugnaſſe aũt Sennacherib contra Aegyptios, & obſediſſe Peluſium, Tarachamq; veniſſe in auxilium, narrat Herodotus, & pleniſſime Beroſus, Chaldaicæ ſcriptor hiſtoriæ, quorum fides de proprijs petẽda eſt libris. Siquidẽ Gozã interpretatur tonſio, vellus ſiue tranſitus. Aran, conſecratus, ſiue ira. Reſeph lithoſtroton. i. lapide ſtratum. Eden, voluptas ſiue delitiæ, aut tẽpus. Emath, ira, indignatio, vel calor. Ana, cantans, pauper vel motus.

CAPVT XXXVIII.

Horologium.] Eſt quo dies horis diuidũtur: quorum quædam ſolaria appellantur, quod ex ſolis vmbilici, qui gnomon vocatur, vmbra horæ cognoſceretur. Id primus Anaximenes Mileſius excogitauit: quædam clepſydræ. Noſtra tempeſtate horologia, & quidem publice ex ferro rotulis denticulatis, & ponderibus libratis miro artificio producuntur ad diſtinguendas horas, & campani æris, quod tintinnabulum antiqui ſonitu ſignificandas inter Automata, quæ per ſe mouentur numeranda. Sunt & arenaria, excitatoria, cubicularia, viatoria, penſilia, &c. horologia. Vide Mariũ Grapaldum de partibus ædium.

Cataplaſma.] Emplaſtrum ſiue malagma: quod conſtat ex floribus eorumque ſurculis, & axungia, eyn plaſter. Hinc factum hoc loci cataplaſmare verbum, eſt cataplaſma vulneribus ſuperponere, modo receptum ſit.

CAPVT XXXIX.

Merodach, Baladam.] Filius Baladam, rex Babylonis, quẽ patrem fuiſſe Nabuchodonoſor Hebræi autumant, teſte Hieronymo.

Cella.] Dicta à celando, autore Seruio, quod in ea res celentur, quas volumus eſſe occultas, à quo cellula. Monoſtichon Angeli Politiani: Cellula ſum domini conſcia delitijs. Hinc cellatim, id eſt, abſcondite. Plura alia tranſeo.

Apotecha.] Pen. prod. taberna vinaria proprie dicitur, non vt indocti putant, vnguentaria, quæ myropolium dicitur.

Supellex.] Eſt domeſticum patrisfamilias inſtrumentum, vt exponit Vlpianus Iuriſconſultus, veſtibus inter cætera ſubtractis. Perſius: Tecum habita vt noris quã ſit tibi curta ſupellex, hausſraat. Supellecticarios, eſſe ſeruos q ſint in ſupellectile, neſcio vnde Calepinus annotarit.

Palatium.] Aula regia dicitur, ſeu domus imperatoria, ampla, ſuperbaq;.

CAPVT XL.

Duplicia.] Iuxta hiſtoriã recepit Hieruſalem de manu dñi duplicia peccata ſua. Semel à Babylonijs, ſecũdo à Romanis. A duplex multa quæ ſuperſedeo.

Spiritus.] Hoc loco pro vẽto capitur.

Fetus.] us, plenus, grauidus, vt loca fœta, mulier fœta. Compoſita ſunt confœtus, vt confœtus ſus. Defœtus & effœtus. Hinc fœtuoſus, a, um. Fœtura, id eſt, genitura, fœtifico, fœto, fœtas. Superfœto, as, vti lepores, Plinio teſte.

Pugillus.] Hypocoriſticon, id eſt, diminutiuum, ſignificat paruum pugnum, ein handtvoll.

Palmus.] Manus extenſa eſt, & menſuræ genus. Et eſt duplex, maior & minor. Maior digitorũ xij. Græce Spithame vocatus. Minor iiij. paleſtes Græce dictus. Dicitur & palmum neutri generis, ein hãdbreit. Hinc Palmarius, a, um. Palmarium ſpaciũ, Palmaris, e, palmipedalis, e.

Situla.] Vrna & vas ad hauriendum aquam. Item ciſta ſortitia, in qua ſuffragia colligebãtur. Diminutiuum eius ſitella, qua Cicero vtitur pro Cornelio. Situlum barbatũ, vas aquarium, humile & concauum. Feſtus.

Momentum.] Significat exiguum tẽporis indiuiſibile, quod Græci atomon vocant. Hoc veteres etiam momen nominabant. Lucanus: Momine ſi à paruo poſſunt impulſa moueri: hic pro ligula bilancis videtur accipi. Hinc momentarius, & momentaneus, a, um.

Nihili.] Indeclinabile, gen. omnis. i. ne hili quidem, vilis, nulliusq; precij, aut vtilitatis, vt homo nihili. Nihili facio. Dicitur nihil, & per Syncopen nil. Item nihilum, nihildum. i. nondum. Nihilominus, non minus, nihiloſecius. Item nihil pro non, aduerbialiter. Nihil circuitione vſus es.

CAPVT XLI.

Cudo,] is, ſignificat ferio, fabrico. Vnde incus, incudis, pe. pro. dicitur quod illic aliquid cudamus, feriamus. Pecunia cuditur. Metaphorice carmina cuduntur. Hinc cuſo, as, frequentatiuum. Cudere nummos, vel argentũ. In me hæc cudetur faba, adagiũ Terẽtianũ, hoc eſt, in me malũ hoc recidet.

Glutinum.] Quod & glutẽ, colla dicit Græce. Hinc glutinoſus, a, ũ. Glutino, as, cõiungo, ferrumino. Glutinamentũ, cõpactio, cõiunctio, & ferruminatio. Glutinator, ris.

Roſtra ſerrana.] Hoc eſt, diuidentia,

g iij perq;

petrꝗ; medium ſecantia. Roſtrum ſiquidem non ſolum de auibus, ſed de reliquis quoꝗ; animantibus, & de ipſo homine dicitur, eyn ſnabel. Hinc roſtellum, paruum roſtrũ. Roſtratus, a, um, vt roſtratæ naues. Roſtratus impetus, qui fit roſtro. Roſtrãs vomer apud Plinium: roſtrum impingens.

Auxilior.] Indifferenter vel genitiuum, vel datiuum regit, vt auxilior tui, vel tibi, vtrunꝗ; hoc in capite ponitur. Hinc auxiliũ, hilff. Auxiliaris, e, vt amicus auxiliaris. Auxiliarius, a, um.

Plaſtes.] Fictor, qui & figulus. Hinc plaſtice fictoria, ſeu figlaria ars. Plaſma figmentum. Plaſmo, fingo, plaſmatum, ti.

Euangeliſta.] Vel Euangeliſtes, Euangelij concionator eſt, quem prædicatorem quidam nominant. Euangelizare in Biblijs tantum ſacris legitur.

CAPVT XLII.

PRofero.] Palam facio, prodo, pronuncio, dico. Aliquando ſignificat protendo, prolato. Hinc prolatio, eſt pronũciatio. Plautus: Quantum vis prolationũ, dummodo, &c. verlengerung, ervveiterung.

Calamus.] Canna eſt, & arundo. Quaſſatus, à quatior, id eſt, confractus. Et linum fumigans, ſiue vt cæteri tranſtulerunt, obſcurum atꝗ; tenebroſum: ſic diuus Hieronymus. Videto ipſum diuum Hieronymũ.

Turbulentus.] a, um, commotus, iratus, turbidus, non clarus, tumens, contentione plenus. Hinc turbulente aduerbiũ. Turbulento, as, Apuleius, inuſitatum.

Direptus in prædam.] Hoc eſt, captus, & abductus, à diripior. Hinc direptio, i. præda, & abductio. Direptor, à diripio, is.

Cedar.] Interpretatur tenebræ.

πέτρα.] Petra & petrus, ſaxum. Item loci nomen. Petrinus, ſaxeus. Petreis et petrodes ſaxoſus. Petrophorus, ex ſaxis laqueatus. Petroo, id eſt, lapido.

CAPVT XLIII.

IAcob.] Sonat ſupplãtatorem, Iſrael videntem deum, vel rectius principem dei.

Aegyptus.] Regio Aphricæ, vel ſaltem proxima, & interpretatur tenebra.

Aethiopia.] (Vt autor eſt Ambroſius libro de Paradiſo) vilis & abiecta, Latina interpretatiōe ſignificatur: Ab Aethiope Vulcani filio, cui præfuit, ſic dicta, vt ait Plin. Porro Chus ab Hebræis Aethiopia eſt dicta. Hieron. Hæc etiam Atlantia eſt appellata, ab Atlante & Aethiopia poſt, vt quidam volũt, ab Aethiope Vulcani filio, ſed magis crediderim de colore et exuſtiōe eſſe dictos. Nam αἰθίοψ etiam in ſoluta oratione apud Græcos eſt μέλας, i. niger. Aethiopiã antiqſſimus ſcriptor Homerus duplicẽ fecit, Odyſſææ I. dicens. Hæc ſolẽ ſpectat ſurgentem, aſt illa cadentem. Eſt & Aethiopiō regio in Eubœa inſula. Hinc adagia: Aethiopem lauas, vel dealbas, hoc eſt, fruſtra laboras, inaniter conaris. Idem pollent: laterem lauas, & elixas, arancarum telas texis. Item Aethiops ex vultu non albeſcit, de ijs dicitur, qui nũquàm mutaturi ſunt ingenium. Quadrabit cum illo Theologico. Si mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, aut Pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere cũ didiceritis malum, Hiere. xiij. Item Aethiopẽ ex vultu iudico, cognoſco, hoc eſt, præfert quiſque aliq̃ ſigno, cuiuſmodi ſit moribus. Præ ſe fert enim Aethiops, nigrore vultus, intortis capillis, labris tumentibus, dentium candore, patriam ſuam. Nam veſtẽ mutare poteſt Aethiops, faciem non poteſt.

Saba.] Ciuitas regia Aethiopiæ. Hinc Sabæus, a, um, vt thus Sabæum.

Aquilo.] Ventus dictus à vehementiſſimo volatu, inſtar aquilæ. Hic Boreas à Græcis dicitur, ſiccus & frigidus. Hinc aquilonaris, e, id eſt, borealis.

Auſter.] Ventus meridionalis, Græce notus dicitur, nebuloſus atque humectus. Hinc auſtrale, & auſtrinum. Auſtralis plaga. Auſtraria, inſula in Oceano Septentrionali, alias Gleſſeria. Auſtro, as, humecto apud Plautum, obſoletum. Auſtrum, ri, rotarum radius. Sipontinus autor.

Calamus.] Hic pro arbore aromatica capitur à ſimilitudine calami vſualis, ſimulans guſtu calamum.

Internetio.] Mors, vitæ priuatio: Græce panolethria dicitur: ab interneco, penult. correpta, occido, interficio. Hinc internectiuus, quod ad internetionem pertinet. Vnde internectiuum teſtamentum dicitur, ob q̃d dominus eius necatus eſt. Internectiuũ bellum. Internecinus, a, um, melius, vt internecinum teſtamentum.

CAPVT XLIIII.

PLaſta.] Vel plaſtes, vtrunꝗ; recte, Latine fictor ſiue figulus. Subinde dictum.

Lima.] Inſtrumentum fabrile, qua ferrum, aut aliquid aliud teritur. Hinc limo, as, id eſt, polio, & ſuperflua detraho. Limatus, a, um, & limatulus diminuti. Item delimatulus. Limatura, ſcobs, & puluiſculus. Limate, & limatim aduerbia.

Laſſeſco.] Id eſt, laſſus fio, à laſſeo, es, quod eſt laſſus ſum. Hinc laſſus, a, um, fatigatus,

tus,& laſſitudo, moleſtia ex labore ſuſcepta. Hinc adagium: A laſſo rixam quærere.

Norma.] Fabrorum inſtrumentũ, quo omnia dirigunt, metiunturq́ʒ, quæ & regula dicitur. Hinc normatum, id eſt, regulatũ, & directum. Abnorme, & enorme.

Runcina.] Penultima producta apud Plinium maior ſerra eſt, qua fabri materiarĳ ſecant arborum moles, ſubiectis cantherĳs. Cantherius autem eſt equus exectis teſtibus, vt hoc differat cantherius ab equo, q̃ maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete. Runcina eſt etiam ligo ad dumeta excidenda. Præterea Runcina putabatur dea quę runcationi præeſſet. Auguſtinus lib. iiij. de Ciuitate dei cap. viij. Meminit huius Varro in lingua Latina: Runcare eſt euellere. Hinc auerruncare, & auerruncaſſere apud veteres, id eſt, auferre, amoliri, & Auerruncus deus, q mala alio auerteret. Cõpoſita à runco ſunt abrunco, derunco, & erũco, præter duo prædicta vetera. Rũcari proprie ſegetes, vel herbæ dicuntur. Hinc runcatio, eſt euulſio. Columella lib. ij. Frequentem tamen exigunt ſarritionem, & runcationem, vt herbis liberentur.

Circinus.] Inſtrumentum quo circuli vertendo deſignantur. Vulgo ſextus dicitur.

Ilex.] Per ſimplex l. & generis fœminini, arboris genus, Græce ſchinos dicitur. Sed illex, cis, communis generis, qui ſine lege, vel extra legem viuit. Plautus in Perſa: Impure, inhoneſte viuit illex.

Pinus.] Arbor, tam maſculini, quàm fœminini generis, & tam quartæ, quàm ſecũdæ inflexionis eſt. Hæc & pinea dicitur. Hinc pineus, a, um, & pinetum.

CAPVT XLV.

Cyrus.] Regis nomen Perſarum atqʒ Medorum. Candide lector hoc loci lege gito diuum Hierony. precor, & ſcitu digniſſima offendes: ego breuitatis cauſſa tranſeo, interpretatur venter. Hebræi Choreſch dicunt.

Roro.] as, humorem, roris inſtar, paulatim demitto. Hinc irroro, as, compoſitum, penult. prod. id eſt, madefacio, ſpargo. Item ros, rorulentus, a, um, roreſco, is. Terra roreſcens, getauvvet. Roratio verbale. Item roratio, das reiſen in der bluot.

Samia.] Vaſa fictilia, egregie ex creta fabricata, ab inſula Samos Icarĳ maris, & alia prope Ithacam, quæ altitudo, ſum mitas interpretatur, dicta. Hinc ſamius, a, um, ſamium, Irden geſchirr, ex Samo inſula. Samiolus, a, um, diminut.

Sabaim.] Hoc loci, qui ſequuntur hiſtoriam, dicunt Aegyptum, & Aethiopes, genteſque Sabaim, quæ trans Aethiopiam eſt, ſeruiſſe Cyro, & ei gentes vltimas fuiſſe ſubiectas.

Manica.] cæ, pars veſtis qua manus teguntur. eyn ermel, oder armſchiene, à manus deriuatur. Hinc manicatus, a, um, vt manicata veſtis. Etiam dicuntur manuum vincula, vt hoc loco. Item thecæ ſunt ferreæ quibus brachia, & manus contra hoſtium iniurias muniuntur, eyn yſeren henſchen.

CAPVT XLVI.

Confractus eſt Bel.] Id eſt, cecidit, deſtructus, & conquaſſatus eſt. Bel idolum quod Græci Belum, id eſt, Saturnum vocant. Cuius tanta fuit apud veteres religio, vt ei non ſolum humanas hoſtias, captiuorum, ignobiliumque mortalium, ſed & ſuos liberos immolarent. A cõfringo, is. Hinc confractio in Biblĳs. Confringere teſſeram hoſpitalem apud aliquem. Adagium: Confringere rem, conſilia, iura. Confracta nauis eſt illis. Confragoſus, a, ũ, vt confragoſa loca.

Nabo autem.] Et ipſum idolum eſt quod interpretatur prophetia, & diuinatio, quam poſt Euangelĳ veritatem in toto orbe conticuiſſe ſignificat. Siue iuxta Septuaginta λαγώμ, qui tamen in Hebraico non habetur. Et eſt idolum Aſcalonis, Gazæ, & reliquarum vrbium Philiſtĳm.

Vſque ad canos.] Id eſt, ſenium, & ſenectam. Vſque ad laſſitudinem, vel defatigationem. Vſque præpoſitio, biſs. Vſque ad pridie Calend. Maias. Vſque ad aras. Adagium. Romam vſque, vel ediuerſo. Vſque à pueris. Vſque à Romulo. Vſqʒ ab ſtirpe, & cætera.

Aurifex.] Faber aurarius eſt, qui auri laborandi artifex eſt: Græcis chryſocopus dicitur. Sicuti argyrocopus faber argentarius. Hinc aurificina penultima producta, pro aurificis officina. Aurifodina, aurifur, aurifer, a, um, auriger, a, um, aurilegus, id eſt, aurifur. Calepinus. Auroſa arena, apud Lampridium in Heliogabalo legitur.

Sion.] Montis nomen in Arabia, & arx Hieroſolymitana, & interpretatur ſpecula.

CAPVT XLVII.

DEnudo.] as, penult.prod.ſpolio,nudum reddo,diſcooperio, reuelo:fere idem omnia pollent.Hinc denudatio,denudare à pectore.Spoliare atq; denudare ſcientiam iuris ciuilis ornatu.

Ignominia.] æ, nominis nota eſt, & dedecus.Hinc ignominioſus,a, um, vt fuga ignominioſa.Ignominioſa ac barbara appellatio.Ignominiatus apud Gellium,pro ignominia notato.Inſolens eſt.

Maleficium.] Et maleficentia,damnũ iniuria,facinus,& pro incãtatione ponitur. Hinc maleficus,& malefica,à malefacio quidam male facio ſeparatim ſcribunt. Malefactum,malefactor,in Biblijs tantum.Maleficum frondibus animal capra, malefica vis, maleficioſe aduerbium.

Augur.] Diuinator,hariolus.Hinc augurium,diuinatio, per auiũ geſtus edicitur.

Supputo.] Eſt numero,calculo.Hinc ſupputatio,eſt ipſa numeratio. Item vnden abſchneyden, à puto.Rationem ſupputare, rechnen.

CAPVT XLVIII.

COnſtabilitus.] A conſtabilior, eſt firmatus, fundatusq;. Conſtabilio, is, conſtabilire, beſteten,verſicheren, vvol bevvaren.

Repente.] Aduerbium,ſignificat ſubito, ſtatim,cito,ilicet.Hinc repentinus,a,um, penult.prod. ſubitarium. Derepente,vna eſt dictio, von ſtundan.

Infreno.] as,à fræno compoſitum, ſignificat contineo,cohibeo, moderor, rego, domo,Infrænatus participi.infrænus,a,um.

Excoquo.] Media correpta, ſignificat perfecte coquo,digero, exuro, vt excoctum aurum dicimus. Hinc excoctio. Excoquere malum alicui dixit Plautus Metaphorice.

Menſus eſt.] Id eſt,menſurauit,appendit, à metior, metiris. Hinc menſus participium, menſio verbale, menſor, menſores, finitores.

Gurges.] Fluminis profunditas, in qua aqua vertitur.Vergilius:Nantes in gurgite vaſto. Gurges imus, gurges, & vorago patrimonij.

CAPVT XLIX.

SAgitta.] Iaculum, quod arcu,& baliſta emittitur, quod ſatis longe agatur. Hinc ſagittarius, a, um, & ſubſtantiue, qui ſagittas iaculatur. Sagitto,as,in Biblijs tantum.Sagittarius,ſignum cœleſte.

Pharetra.] Theca,& repoſitorium ſagiptarum. Et qui eam ferunt, pharetrati nominantur. Sipontinus.

Structor.] oris, à ſtruo,is, qui extruit, & ædificat, ſeu aliquid ordinat, vt ſtructor menſæ,eſt cellarius ipſe. Martialis: Et quæ non egeant ferro ſtructoris ofellæ. Hinc ſtructilis,& hoc le, & ſtructura,ædificium.Structores annonæ,columnæ ſtructiles. Strues, ſtruices.i.extructiones.Feſtus.

Muſtum.] Non ſolum vinum nouum dicitur,ſed etiam quicquid nouum eſt.Hinc muſteus,& muſtaceus,a, um, legitur ſecundum Probum, libi genus ſuaue. Martialis: Muſteus eſt propera,charos ne differ amicos.Nam mihi cum vetulo eſt petaſone nihil. Muſtarius,a,um, vt muſtarius vrceus, poma muſtea, muſteus liber, & caſeus muſteus, muſtulentus,a,um.

CAPVT L.

LIber repudij.] Repudium recuſatio eſt,quod fiat ob rem pudendam. Differtq; à diuortio, quod repudiari futurum matrimonium poteſt. Hinc repudiare eſt matrimonium dirimere: Fuſius explicabo vita comite, Matthæi decimo nono capite. A repudio, as, repudiatio ſupplicum. Repudioſus,a,um, apud Plautum, vt repudioſæ nuptiæ,obſoletum.

Creditor.] Is eſt, cui debetur ex quacunque actione,vel perſecutiõe,vel iure. Vide Caium Iureconſultum de verborum ſignificatione. Hinc creditum appellatur id quod nobis debetur. Credulus, qui omnia credit, & credulitas. Creditur imperſonale. Plautus: Creditur tibi. Credibilis,e,credibiliter aduerb. Cicero: Non modo non credibiliter,ſed ne ſuſpicioſe quidem.

Laſſus, vel Lapſus.] Vtrunq; legimus: Si laſſum, fatigatum, & feſſum: ſi lapſum, collapſum, putamus. Haud diſſimile eſt Adagio Hieronymiano ad beatum Aurelium Auguſtinum:Bos laſſus fortius figit pedem. Alij legunt: Bos lapſus.Vide Parœmiographum Eraſmum.

Vello.] Significat extirpo. Vellit, id eſt,mouit.Vergilius: Poſtesq; à cardine vellit. Hinc vellico,as,frequentatiuum,vt vellicare barbam,vellicare aures, eſt admonere, exhortari.Adagium: Vellere linum, comã, munimenta, vallum, ſepulchra. Vulſus, a, um, vulſus participium. Vulſura, æ, rupſ fung. Vellicatus, us, vt aurium vellicatus. Compoſita ſunt: Auello, euello, conuello, & cætera.

CAPVT LI.

PEtra.] Saxum.Hinc petroſus,a,ũ.Sed petra erat Chriſtus.I.Cor.x.Petricoſus, a,um.

a,um.Petrones,olim dicti ſunt ruſtici,& duri hoĩes.Plautus.Petrea,pars Arabiæ,&c.

Cauerna.] Dicitur quia caua,Græce crypta dicitur,hoc eſt,concauitas quædam terræ,vacua,& obſcura. Hinc cauernoſus,a,ũ. Et cauernula diminutiuum.Caua cauerna, Græca figura dictum à Vergilio. Radix cauernoſa.Cauernæ pro auribus.

Oryx.] Animal quod præcipue in Getulia naſcitur,fertur contra ſtare & contueri ſolis radios, caniculamq; adorare. Eſt ex caprearũ genere, de quo in Deuteronomio dictũ eſt.Et Columella lib.x.eius meminit. Pro beta ſemicocta, vt Lxx. habent,reliqui interpretes orygen captum & illaqueatum, tranſtulerunt:qui Hebraice appellatur tho: quod genus beſtiæ naſcentis in eremo, inter munda animalia in Leuitico & Deuteronomio ponitur.Pro quo Lxx.Syra lingua opinati ſunt Thoreth,quę dicitur beta,Hoc de nomine Hieronymus.

CAPVT LII.

SIon.] Quæ interpretatur ſpecula, eo quod in monte ſita ſit,arx vocatur, reliqua autem vrbis pars Hieruſalem dicitur, id eſt,pacis viſio, quæ prius appellabatur Hiebus,& Salem,& Aelia. Hinc Sionius,a, um.

Aſſur.] Iudææ ciuitas, quam ædificauit Salomon. Quo nomine dictus eſt filius Sem, hinc Aſſyria dicta, teſte diuo Auguſtino lib.xv. de Ciuitate dei.

Iugiter.] Aduerbium, id eſt, aſſidue, continue. A iugis, e, vel iugum, iugi, Hinc multa.

Inglorius.] a, um, quod eſt ſine gloria, & ignobile. Cui contrarium eſt inclytum,& glorioſum, vt inglorius militiæ. Inglorius & ignobilis. Honoratus & inglorius contraria. Noli quærere gloriam & non dolebis cum inglorius fueris.

CAPVT LIII.

NOuiſſimus.] a,um, ſuperlatiuum, quod pro vltimo poni conſueuit,quia quæ recenter fiunt vltimum locum habent. Hic pro contemptiſſimo, deſpectiſſimo, & extremo ponitur.

Liuor.] Veſtigium, & nota eſt, quæ ex flagello fit. Aliquando colorem nigrum ſignificat. Et ſæpe pro inuidia ponitur. Hinc liuidus, a, um, liueo, es, & liueſco, is, liuidulus. Vada liuida, liuorem contrahere.

Diſpertio.] is,& diſpertior,iris, vtrunque recte, ſignificat diſtribuo, & diuido in partes. Diſpertitus participium.

Sceleratus.] In quo eſt ſcelus conſtitutum & commiſſum,dicitur. Sed ſceleroſus eſt, autor ſceleris. Hinc ſcelero, as, polluo. Vergilius: Parce pias ſcelerare manus. Item ſceleratus, a, um, adiectiuum, vt frigus ſceleratum,campus ſceleratus, audacia ſcelerata,haſta ſcelerata. Scelerate aduerbiũ. A ſcelus,ſceleris,ſceleſtus,a,um, ſceleſte aduerbium.

CAPVT LIIII.

TEntorium.] Tabernaculum, quod ibi vela, vel aliquid velorum tenduntur,vel ipſa potius velamina,contra cœli iniuriam.Olim e pellibus fiebant, fixis in terram clauis,& paxillis.Tentoriolum diminutiuum, zeltle, à tendo,is,ere, manat.

Noe.] Filius Lamech, vir iuſtus atque perfectus, & in eo humanum ſeruatum eſt genus, Geneſis octauo & nono capite. Dictus Noah.

Sapphirus.] ri, penultima producta, gene.fœmi.lapis, & gemma precioſa,coloris aerei. Hinc Sepphirinus,a,um, vt lapis Sapphirinus.

Iaſpis.] Generis maſcul. lapis precioſus, qui à Plinio, de Græco in Latinum, viridis gemma interpretatur,craſſi coloris,eyn Iaſpen. Hinc Iaſpideus,a,um,vt Iaſpidea gẽma. Iaſponyx nomen gemmæ.

Accola.] Communis generis, vicinus, aduentitius,quod aduenięns terram colat,id eſt,habitet: vt accola montis, accola Padi, accola campi. Vergilius libro ſeptimo Aeneidos: Amniſque vadoſi Accola Vulturni. Ab accolo,is, penultima correpta. Hinc accolens,tis, participium.

CAPVT LV.

CRaſſitudo.] Et craſſities, pro pinguedine ponitur. A craſſus, a, um, craſſamen, craſſamentum. Gellius: Surculi erant pari craſſamento. Craſſeſco, is. Nec craſſeſcat in nubes. Craſſe aduerbium. Intrinſecus & extrinſecus craſſe picari. Columella.

Saliuncula.] Videtur diminut.à ſaliunca,quæ eſt herba, e terra ſtatim exiliens: folioſa quidem,ſed breuis,vt inquit Plinius li. xxi.& quæ necti non poſſit, radici cohæret. Diuus Hieronymus hoc loci ponit στοιβὴ quoq; & κονύζη. Stibe, viliſſimus ſtipes, & inutilis ſtirps eſt.Coniſe herba viliſſima,& amara,odoriſq; peſſimi & teterrimi.Symmachus vrticã vertit.Vtcunq; ſe habeat noĩm proprietas,hoc dicendũ eſt,q̃d mala vertãtur in bona,& pro vitijs naſcantur virtutes,&c. A ſalix.Hinc ſalignus,a,ũ,ſaligneus idem.Salicetum,& per Syncopen ſalictum.

Cypa-

Cypariſſus.] Abies, myrtus, arbores, odoris optimi, & in varia opera neceſſariæ, ſæpe explicatæ ſunt.

CAPVT LVI.

Eunuchus.] Penult. prod. Latine cubilis cuſtos interpretatur. Hinc eunucho, as, pro caſtrare. Obſoletum. Eunuchizo autem Græcum eſt.

Aduena.] Externus proprie, qui ex vno longinquo loco in aliquod oppidum venit: Græce proſelytus dicitur. Hinc aduentitius ſubſtantiuum. Et adiectiuum, vt morbus aduentitius, aduentitia bona, aduenæ volucres, aduena mancipium, aduenæ dij. Peregrinus & aduena idem.

Specula.] Locus æditior, & eminens, vnde aliquid longe videri & ſpeculari poteſt. Hinc ſpeculator, qui e ſpecula aſpicit, vel in bello ante exercitum explorandi gratia mittitur. Speculatrix verbale. Specula, læ, diminut. à ſpe. Speculæ, arum, zinnen, mœnia ſunt. In ſpeculis eſſe. Ex ſpecula proſpectare tempeſtatem futuram. Sed ſpeculum, li, eyn ſpiegel, alias.

CAPVT LVII.

Auguratrix.] Quæ & augur generis communis, eſt diuinatrix, quæ & pythoniſſa, modo dicendum ſit, vocatur. Pro fœmina auguria captante, in ſacris legitur ab augur, auguraclum, auguralis, e, auguratio verbale. Auguratus, us, augurium, ij, auguro, as, augurari opinione. Augurato aduerbium.

Adulter, & adultera.] Componi videntur ex ad, & alter, ſeu altera, quod ille ad alteram, & hæc ad alterum ſe conferat. Hinc adulterium proprie cum nupta fit. Græce mœchia, & mœchus adulter dicitur. Item adultero, & or, eſt vitio, & maculo. Et adulterinus, a, um, penult. prod. vt clauis adulterina, eyn ditterich. Hinc adulterio, onis, pro adulter, obſoletum. Nonius: Adulteratus nomen ex participio, gefelſcht. Adulter ſororis Clodius. Odore pardi coitum ſentit in adultera leo. Plinius: Vt ſcias etiam de brutis dici. Cōmittere adulteriū, adulteria mercis.

Fornicaria.] Mulier ſub fornice ſe proſtituens. Iuuenalis: Lenonum pueri quocūque in fornice nati. Hinc fornicor, aris, & fornico, as, id eſt, meretricor: & fornicarius, a, um, adiectiue, & ſubſtantiue, qui & fornicator. Item fornicatio, meretricatio eſt. Paries fornicatus, cui opponitur ſolidus.

Pigmentum.] Stibium illud & ceruſſa, fucus, pſimmythium, quo vtuntur mulieres ad faciem venuſtandam, angeſtrichne farb. Pigmenta per translationem, pro coloribus rhetoricis. Item dicuntur mendacia & fraudes. Pigmentarius in Biblijs pro pharmacopola videtur. Nec ibi legimus.

Flatus.] us, à flo, as, pro ſpiritu, & flatus, ventus, qui & ipſe ſpiritus eſt. Hinc flatus ventris eſt ille ventulus male olens. Hinc non eſt turpe medico coram ægroto æthontem agere, id eſt, crepitum, ſeu flatum emittere. Sed crepitus ventris ſonus eſt. Hinc flatores antiquitus tibicines dicebantur. Flabilis, e, lufftig.

CAPVT LVIII.

Pugnus.] Manus clauſa, eyn fauſt. Hinc pugillus, eyn hand voll, vt mundum pugillo continens. Sed palmus manus extenſa eſt, eyn flach handt. Pugnis & calcibus conſcindere aliquem. Pugnis contendere, vel certare.

Contorqueo.] es. Vergilius libro primo Georgicon: Protulit inſano contorquens vertice ſyluas. Fluuiorum rex Eridanus, id eſt, euertens, aliter tamen hic contorquere circulum dicit. Hinc contortus, a, um, contortulus diminutiuum. Cicero: Qui contortulis quibuſdam concluſiunculis effici volunt non eſſe malum dolorem. Contorſio, contorte aduerbium. Contortuplicata verba dixit Plautus, pro confragoſis, nimium licenter.

Colligatio.] A colligo, quod eſt ſimul ligo. Hinc colligationes, id eſt, faſciculi. Septuaginta manifeſtius tranſtulerunt, obligationes violentarum cautionum: quas noſtri verbi ambiguitate decepti συναλλαγμάτων, id eſt, commutationes, pro chirographis interpretati ſunt. Vide diuum Hieronymum quid ſignificent.

Catena.] Dicta eſt quod ſe capiendo teneat. Alij torquem auream hic interpretati ſunt. Hinc catenula, & catenatus, a, um. Catella, vel catellum neutri generis, eyn kettlin. Cateno, catenas, vt catenatus ianitor, portæ adiacens canis. Catenata lagena. Labores catenati, per translationem. Hamus catenatus, catenatio.

CAPVT LIX.

For, aris.] Eſt loqui. Hinc fatur, id eſt, loquitur, vt hic. Faris, vel fare, à fero deductum eſt, du redeſt: Nihil enim aliud eſt fari, quàm ferre, id eſt, loqui, reden. Hinc fandus adiectiuum. Fator, fataris, fatari, multa fari. Calepinus: Effatur caret prima perſona. Compoſita ſunt, Adfari,

eſtari,præfari,profari,cũ ſuis nepotibus. Vide Daſypodium,& Petrum Cholinum.

Confotus.] a,um,penult.prod.à confo ueo:quod eſt ſimul nutrio, vt oua confota, id eſt,fortiter excluſa.

Regulus.] Hoc loci ſerpentis genus, qui & Baſiliſcus. Alias dictum.

Vaſtitas,vaſtitudo,& vaſtities, & vaſtatio.] Fere idem ſignificant,id eſt, ferocitas,magnitudove:à vaſto,as,id eſt, magno, feroci,&deſerto. A vaſtus,a,um. Hinc vaſte, vaſtius,vaſtiſſime aduerbia. Vaſtificus,a,um, vaſtatio verbale.

Aporior.] Conuitior,& quaſi pauper abijcior. Hinc aporia,penuria,indigentia, dictum in Eccleſiaſtico. Aporior,aris, ſignificat modo hæreo,conſilij inops ac perplexus ſum, modo ad ſummã anguſtiam redigor, modo indigeo. Hinc aporia, dubitatio, vel indigentia,& conſilij inopia.

Amodo.] Cum accentu in antepenulti.ait Ambroſius Calepinus, ſignificat poſt hac. Apuleius: Nemo me amodo tam mane egredientem videbit ſolum.

CAPVT LX.

Camelus.] Notum animal eſt, paſcitur inter armenta. In oriente duo ſunt genera, Bactriæ,& Arabiæ: differunt, quod illa bina habent tubera in dorſo, quos vulgo Dromedarios, & à luculentis ſcriptoribus Dromades, à velocitate currendi dicuntur. Nam dromos, Latine curſus dicitur.

Madian,& Epha.] Regiones ſunt trans Arabiam fertiles camelorum, omniſq; prouincia appellatur Saba. Vnde fuit & Saba regina, quæ venit ſapientiam audire Solomonis. Quippe Madian interpretatur hoc loco iniquitas: Epha reſolutus,ſiue effundens. Saba, conuerſio, vel captiuitas.

Cedar.] Autem regio Sarracenorum eſt, qui in ſcriptura vocantur Iſmaelitæ.

Et Nabaioth.] Vnus eſt filiorum Iſmael, ex quorum nominibus ſolitudo appellatur, quæ frugum inops, plena eſt pecorum. Nam Cedar tenebræ interpretatur: Nabaioth, prophetiæ.

Naues maris.] Hebræi Tarſis dicunt, de quibus in viſione Tyri plenius dictum eſt.

Libanus.] Penult. cor. mons Phœnicis eſt excelſus, arboribus conſitus. Etiam arbor eſt thurifera, tam in maſc. quàm in fœmi.gen. vnde pro thure accipitur. Hinc libanotis, roſmarin. Libanochnes, vel vt alij legunt apud Pliniũ Libanochros, gẽma eſt.

Abies, Buxus, Pinus.] Arborum nõia ſubinde explicata. Lxx. cypariſſum & pinũ, & cedrum, aut iuxta Aquilam, abietem, thadaar: & thaaſſur, vel iuxta Theodotionem, prati thadaar,& theaſſur, ſimul eſſe cædendas, vt ædificetur templum Sion.

CAPVT LXI.

Medeor.] eris, eſt idem quod medico, as,& medicor. Et quandoque gignẽdi caſui iungitur. Inuenitur etiamnum medetur imperſonale. Huius compoſita ſunt immedeor, & remedeor, & teſte Capro remedior, aris, per i, à quo medicus, medela, medicina, medicamen, medicamentum, medicatio, medicatus,a,um, medicus idem, medica, cæ, herba, guldin ſteynklee. Medicinalis,e, medicabilis,e, medicamentarius ij. medicamentoſus,a,um. Meditrina, dea à medẽdo dicta. Meditrinalia, orum, dies quo ſolebant vinum nouum,& vetus libare, & guſtare medicamenti cauſſa, cum certis cerimonijs.

Indulgentia.] Quæ & indulgitas, Siſenna. Baſſus aſſidua indulgitate victus, ab indulgeo,es,ſit, venia eſt,& quandoque cõniuentia patrum in filios. Mantuanus: Blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos. Theologi abuſiue vocant donatiua venialia & condonationes, Pontificum indulgẽtias, ab indulgeo,es. Hinc indulgens, nomen ex participio. Plinius: Nutricem indulgentiorem eſſe, quàm matrem ſæpe conuenit. Indulgenter aduerb. indulgitas pro indulgentia, obſoletum.

Monile.] Penult. prod. ornamentum gutturis, quod ſolet de collo virginum pendere: Græce ormiſcos nũcupatur, id eſt, paruum monile. Nam ὅρμος monile eſt, ὁρμίσκοι, monilia.

CAPVT LXII.

Sion.] Arcis, ſeu montis nomen in Arabia, & interpretatur ſpecula.

Lampas.] Græca dictio eſt, Latine fax, ignis, aut ſolis ſplendor. Et ſubinde pro inſtrumento, in quo ignis in oleo lucet, ſumitur, quæ lucerna dr̃. Offendo & lampada, lãpadæ, ab accuſatiuo Græco lampada.

Diadema.] Græcum eſt vocabulum, id eſt, amiculum, quo caput regis obligabatur: à διαδέω, quod eſt obuincio, obligo. Hinc diadematus,a,um.

CAPVT LXIII.

Edom.] Quippe in linguam noſtram, & terrenus, & cruentus exprimitur, alibi explicatum.

Boſrab.

Boſrah.] Multi pio errore lapſi, inqt Hieronymus, putant de carne domini intelligi, id eſt, Boſor: quod verbum, ſi carnem ſignificat, ſcriberetur per mediam literam ſin, nunc autem per Zade. ſ. ſtridulum ſcribitur & interpretatur firma atq; munita. Sciendũ quoq; quod iuxta hiſtoriam Boſrah non ſit in Edom: ſed in Moab.

Stola.] Apud veteres quicquid tegebat dicebatur: hoc eſt, indumentum & veſtis: Græcis ϛολὴ. Tibullus: Impediat crines, nec ſtola longa pedes. Et ſtolatum, matronale, & honeſtum dicimus. Stolatus, a, um, vt mulier ſtolata, die eyn ſchauben antregt.

Polluo.] Inquino, fœdo, maculo, ſcelero. Hinc pollutio, & pollubrum, vas trulleum, quo manus lauamus, eyn handbeckẽ.

Impingens.] Ab impingo, is, id eſt, impellens, illidens, ab in & pango, vt pugnũ impingere, vulnus impingere, impacti fluctus, impingere dicam alicui, nauem pingere. Impingi paſſiuũ, impactus inſulis fluui9.

CAPVT LXIIII.

Diſrumpo.] Vel dirumpo. Compoſitum à rumpo, quod eſt frango. Hinc diruptio, fractio. Diruptus participium, vt diruptus homo, ludum dirumpere; & ſocietatem, dolore dirumpi dicimus.

Exuſtio.] Ab exuro, is, idem quaſi combuſtio.

Menſtruatus.] a, um, quod menſtruum patitur. Vnde menſtruatam mulierem dicimus. Sed menſtrualis, idem quod menſtruus, vt menſtruales epulas dixit Comicus ille Plautus. Menſtruum ſpatium, menſtrua cibaria.

Allido.] Penulti. prod. compoſitum ex ad, & lædo, docti ſcribunt adlido, ſignificat impingo. Hinc alliſio, id eſt, impactio, in ſacris legitur: Allidi in re aliqua. Allidere caput oſtio, vel ad oſtium.

CAPVT LXV.

Expando.] is, ſignificat extra pando, explico. A quo expaſſum. i. extentum, vt velum expaſſum eſt explicatum. Aperire florem, & expandere dicitur roſa. Expandunt alas aliquæ aues. Expanditor verbale, vt expanditur amnis, vberlauffen.

Later.] Lapis eſt coctus. Hinc adagio teritur: Laterem lauas, de fruſtra conanti. Item lateritius, a, um, quod eſt ex latere factum, vt paries lateritius. Laterculus diminuti. eius. Laterarius ij. Lateraria, æ, officina. Laterarium, genus tigni Vitruuio libro decimo cap. xx.

Ius.] Inter cæteras ſignificantias & liquorem eorum ſignificat quæ coquuntur. Terentius: Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent. Hinc iuſcum, ſiue iuſculum, cibarium liquidius, quod vitellis ouorum, omphatio, iure pingui, croco & cinnamo conficitur, à quo iurulẽtus, a, um, quod eſt iure plenum. Apuleius iuſſulentum, non iurulentum formauit, dicens: Quiſque piſcium, aut iuſſulentus optime ſapit. Cibus iurulentus.

Botrus.] Vel botrys dici poteſt racemus vuæ integer, qui & botryon: & pro vua ſæpe ponitur. Botillus diminut. eius eſt.

Vallis Achor.] Id eſt, turbationis ac tumultus. Nomen accepit, in qua quondam maledictio fuit atq; ſupplicium. De qua & in libro Ieſu filij Naue legimus vij. capite, quod ibi interfectus ſit Acham, & cætera. Vide Hieronymum.

Amen.] Dictio Hebraica, ſignificat fideliter, fiat, vere, frequentiſſime expoſitum. Item Amen, Cholinus inquit, dictio Hebræa, quæ vere, aut veritas ſignificat, quæ ſeruit cum aliquid confirmandum eſt.

CAPVT LXVI.

Excerebro.] as, ſignificat cerebrum excutio, vt hoc loco in Biblijs legitur.

Illuſio.] Ab illudo, deriſio eſt, & vituperatio interdum. Vnde illuſor, eſt deriſor, qui alium Naſo ſuſpendit adunco. Horat. autor. Illuſus participium, verſpott.

Tremo.] is, commoueor, agitor, paueo, timeo, à quo tremiſco, id eſt, tremore concutior, & tremefacio: ſicuti ſonat. Hinc tremor, tremebundus, a, um, abunde tremens. Tremendus, tremefacio, tremefactus, a, um, vt tremefacta libertas.

Parere.] Tertij ordinis penulti. correpta. Et pario, paris, peperi, partum, & paritũ quartæ inflexionis, eſt fœtum emittere, proprie ad fœminas pertinet. Parturio à pario, in pariendo laboro. Hinc partus, a, um, & partus, us, ipſe pariendi actus, quæ & partio dicitur. Sed parere penult. producta, parui, paritum, eſt obedire, obſecundare, obtemperare, etiam apparere. Hinc parens nomen ex partici. Cicer. Parẽtiores habuerũt exercit9.

Aphrica.] Lidya, Italia, Græcia, nomina regionũ notiſſima. Diuus Hieronymus hoc loco dicit: Tharſis lingua Hebræa mare appellatur. Phud, ſiue Phul, Libyes, omniſque Aphrica, Lud autẽ Lydos vocant. Moſoch, Cappadocas, vltimus filius Aram, id eſt, Syrorum Damaſci, qui appellatur Meſtnos rectius Meonas transferimus. Thubal autem ſiue Thobel, aut Italia interpretatur, aut Ibe

ria, hoc eſt, Hiſpania, ab Ibero flumine: vnde & hodie Hiſpania appellatur Celtibria. De quibus pulchre Lucanus: Gallorũ Celtæ miſcentes nomen Iberi. Quos nos poſſumus Gallohiſpanos dicere. Græci autem q ſermone Hebraico appellantur Iauan Ionas ſignificant, vnde & Græci Iones, & mare Ionicum. Videto pie lecto Diuum Hieronymum hoc loci.

Lectica.] æ, penultima producta cathedra & ſedes, qua ferebantur diuites & potẽtes, in qua puluinar, & lectulus ſtratus erat: Græce hexaphorum, quod à ſex ſeruis portaretur. Hinc lecticula diminutiuum & lectitarius, qui lecticam defert, m. g. eyn bettraeger. Lecticariola, quaſi parua lecticula. Martialis: Omnia à lectus, lectulus, lectiſternium, lectiſterniator.

Carruca.] Genus vehiculi, id eſt, currus. Hinc carrucarius, qui carrucas agit. Sed carrucarius, a, um, quod ad carrucam pertinet, vt mulas carrucarias dixit Pompeius. Carruca videtur diminutiuum à carrus, vel carrum. eyn karr.

¶ Eſaiæ prophetæ
FINIS.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI in Hieremiam explicatio.

Ieremias propheta.] Et in hoc bona pars Hieronymiani laboris intercidit, nec verſuum manet diſtinctio, nec diſtinctio viſionum. Et Baruch additus eſt, quem ille prætermiſerat.

Prologus.] Proloquium, præfatio, ſiue procœmium: proponit enim narranda. Hinc prologium, principium, quaſi proloquium. Plautus: Exanimauit me prologio ſuo.

Anathotites.] Penultima producta, fuit enim de Anathot, qui eſt vſque hodie viculus tribus ab Hieroſolymis diſtans milibus.

Alphabetum.] Ex duabus primis literis compoſita Græcanicis dictio, Barbari Abcdarium vocãt. Hinc analphabetus, indoctus, amuſus, quaſi ſine literis, acoſmos. Abecederarius, der den alphabet nach ordnet. Calepin. autor. Abecedaria tabella, ex qua diſcitur alphabetum.

Menſura.] Inſtrumentum, quo metimur. Hinc menſurare eſt, metiri, menſuratio, & menſurnus à menſe tamen manat, vt diurnus à die. Et metrum mẽſura eſt. Hinc verſus, quoniam menſurantur, metra dicuntur. Menſurabilis, e, pro dimenſionis capaci barbare dicitur.

ALTERIVS PROLOGI EXplicatio.

De Ioakim, & Ioachim.] Dictum eſt alibi, & vita comite dicemus in Matthęum primo capite plenius.

Olda:] Mulieris nomen prophetidis.

Teſſeradecas.] Dos. vel vel dis, in genitiuo: ſic debet, & ſcribi, & legi, cũ a in omnibus caſibus, non teſſeredecas, vt Gotthi fantur. Græca dictio eſt compoſita à teſſara, quatuor & decas, decem, id eſt, quatuordecim. Iam treis teſſeradecades faciunt quadraginta duo. Supputa ſi vis. Teſſaraconta, quadraginta. Teſſaracoſtos quadrageſimus.

Porphyrius.] Nomen viri proprium, quo noĩe dictus eſt philoſophus Chriſtianis inimiciſſimus, & capitalis hoſtis, à Porphyra, id eſt, purpura nomẽ ſortitus ẽ. Hinc ali a transeo.

Taphnis.] Vrbs Aegyptiorum maxima. Alias Tanis, Taneos dicta.

Obrutus.] a, um, media correpta ab obruor, vt obruor literis, moleſtijs, laboribus, id eſt, nimium occupor, operior, diſtringor, &c. vt: Obrui copia ſentẽtiarum, obrui magnitudine negotij, tanq̃ fluctu.

Occumbo.] Significat morior, ſeu necor: Refertur etiam ad ſolem cum occidit. Interdum pro ferior ſeu afficior, eo quod additur morte. Cicero: Qui pro patria morte non dubitaret occumbere. Occubitus pro occaſu inuſitatum.

Dudum.] Quaſi diu aduerbium temporis, dum eandem vim habet quàm iam dudum, &c.

Defugatus.] Expulſus & in fugam cõuerſus. Defugio, is, penultima correpta, vt defugere inimicitias, autoritatem, munus, adminiſtrationem Reipublicæ.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Hieremiam explicatio.

CAP. I.

Hieremias.]Filius Helkiæ,de ſacerdotibus qui fuerunt in Anathot: hic cognomento Anathorites dictus, & interpretatur ὑψηλὸς κυρίου,id eſt,excelſus domini.Hic vaticinari cœpit decimo anno Ioſiæ filij Amon regis Iuda, vt idem ipſe initio ſui operis ꝓfitetur. Euſebius in decimum annum reijcit initium prophetiæ illius, prædixitq́ venturam cladem Iudæ, vt ipſe in volumine ſuorum vaticiniorum declarat. De Hieremia, & captiuitate, excidioq́ Iudææ gentis ad hunc modum ſcribit Alexander Polyhiſtor. Temporibus,inquit, Ioachim Hieremias prophetauit,qui miſſus à deo,cum Iudæos aureo ſimulachro, cui nomen erat Baal, ſacrificantes reperiſſet, futuram eis propter hoc calamitatem prædixit:vnde Ioachim viuum iuſſit cremari. Illum autem dixiſſe foueas ipſos à rege Aſſyriorum captos iuxta Tigridem, atque Euphraten, eiſdem lignis facturos. Hæc Nabucodroſorum Babyloniæ regem audiuiſſe,ac Stibare Medorum rege in auxilium adducto, centum & octoginta peditum, equitum centum & viginti milia ducentem, ac decem milia curruum, primo Samaritanas omnes vrbes, Galilæam,Scythopolim,& Galatidem euertiſſe,deinde Hieroſolymam, & Iudæorum regem Ioachim viuum cepiſſe, & aurum, argentum,æs,cæteraq́ omnia,quæ in templo fuerant,arca excepta,& tabulis, in Babylonem aſportaſſe.Arcam,inquit,Hieremias detinuit:Sic ille.Hic Hieremias cum tribu Iuda,& Beniamin in Aegyptum abijt,obijtq́ in Tanis Aegypti obrutus lapidibus, vbi ab indigenis colitur ob vim præſentaneam contra ſerpentum ictus.

Ah,ah,ah.] Aſpiratur & interiectio eſt, modo admirãtis.Plautus:Ah quid ais? Modo dolentis ſeu commiſerantis. Modo ridẽtis:& duplicatur triplicaturq́ interdum, vt hic, & apud Terentium: Ah ah ah,perij defeſſa iam miſera ſum te ridendo.

Aquilo.] Ventus velociſſimus, Græce Boreas dictus,ſiccus & frigidus.

Pandetur.]Id eſt,manifeſtabitur,à pãdo.

CAP. II.

Miſerans.] A miſeror,id eſt,compatiens,dicitur & miſereor.

Carmelus.] li, montis nomen ſubinde explicatum.Hebraicæ Chermel dicitur, & in lingua noſtra ſonat cognitionem circumciſionis.

Baal.]Numero ſingulari,inquit Hieronymus, & Baalim pluratiuo, eadem idola nominantur.

Diſcepto.]as, ſignificat diſputo, contendo,diſcordo. Aliquando,moderor,compono. Hinc diſceptator, rei ſenſentiæque moderator,teſte Tullio, & diſceptatio,verbale. Diſceptator domeſticus, arbiter ex compromiſſo.Diſceptatrix.Diſceptatio,cauſa,& lis. Diſceptatio,pro arbitratu & cognitione,& pro iudicio. In diſceptationem dicendi,& controuerſiam vocare.

Cethim.] Inſulas,vel Italiæ,vel occidentalium partium debemus accipere. Cõparationem facit eius rei, quæ incomparabilis eſt.

Cedar.] Autem regio eſt ſolitudinis,& Iſmahelitarum, quos nunc Sarracenos vocant,& tenebræ interpretatur.

Vernaculus, vernaculi.] Eſt omne quod domi noſtræ naſcitur,vel in noſtra patria eſt. Vnde vernacula lingua dicitur vel ſeruilis, vel plebeia, quam nos maternam, natiuam, & theutonicam nuncupamus. Sed verna communis generis, ſeruus ex ancilla natus. Eius diminutiuum vernula. Dicimus enim verna puer, verna puella. Signat enim quicquid domi noſtræ naſcitur. Vernaculæ volucres,vernaculi artifices.

Memphis.] Aegyptiorum regia eſt vrbs ab Ogdoo rege ædificata.Hinc memphiticus,a,um. Martialis:
Dat chartis agiles calamos memphitica tellus. Memphitis,e, idem penultima producta in genitiuo memphitidis, vel memphitis.Memphi, populi, Memphim habitãtes.

Taphnis.] Eiuſdem regni Aegyptij vrbs maxima, teſte Hieronymo,alias Tanis dicta.

Conſtupro.] Penultima producta,ſignificat violo, ſtupro. Cicero libro quarto ad Herennium. Qui violaſſet ingenuam, matrem conſtupraſſet. Hinc conſtupratio eſt violatio.Conſtuprator,verbale.Conſtupratum iudicium. Conſtuprare matronas.

Sibor.]Sic habet Hebraicum. Alij Seor habent. Porro Seor, ait Hieronymus, nos turbidam interpretati ſumus: quod verbũ Hebraicum ſignificat, pro quo communis æditio Geon habet.Vide autorem.

Rumpo.]is.eſt frango. Verg. Rumpamus inuite tua vincula. Rumpere ſilẽtium, eſt diu tacita proferre. Rumpere vocem,eſt loqui. Rumpere moras, eſt auferre. Ille rumpitur inuidia.Rumpatur quiſquis,rumpit

pitur inuidia. Hinc ruptio & ruptura. Ruptus participium, vt: rupta pacis fœdera. Ruptor, oris. Rumpi, rumporum, qui & traduces dicuntur.

Nitrum.] Vt quidam putant à nitria, vbi naſci ſolet, dicitur, ſalis genus quidam putant. Ex nitro medicinæ fiunt, & ſordes veſtium corporumq; lauantur, vt hoc loco, vernacule ſalpeter. Hinc nitroſus, a, um. Nitraria, ę, eſt locus vbi creſcit nitrum. Nitratus, a, um, vt nitrata aqua.

Borith.] Pro herba Borith, quam nos prout in Hebræo poſita eſt vertimus, ait Hieronymus, Lxx. tranſtulerunt πόαμ, vt ſignificarent herbam fullonum, quæ iuxta ritum prouinciæ Palæſtinæ, in virentibus & humectis naſcitur locis, & ad lauandas ſordes eandem vim habet, quam nitrum. Nitrum autem noſtrum, & herba fullonis eſt.

Faſcia.] Genus ligaturæ, qua pueri in cunis, vel aliud quid ligari ſolet, eyn vviegē bendel. Hic pro pectorali ornamento tegumentoq; poni videtur. Hinc faſciola. Dicimus faſcię orbis, pro ijs quas Aſtrologi zonas vocant. Faſcia lecti. Faſcia pectoralis. Faſciæ iunci. Plinius. Faſcia, apud Iuuenalem, pro nube faſciæ ſimili. Faſcio, as, are, mit byndem verbinden.

CAP. III.

Amatores.] Siue paſtores. Verbum enim Raijm, quod quatuor literis ſcribitur, ſcilicet Res, Ain, Iod, Nem finali, & amatores, & paſtores vtrunque ſignificat. Et ſi legamus Raijm amatores ſignificat, ſi Roim paſtores.

Latro.] Dictio qua ſignificatur viarum obſeſſor, qui publice vel per vim furatur, eo quod à latere adoriatur: vel à latendo, quod latenter inſidietur. Pro latrone, ſiue cornice, in Hebræo ſcriptum eſt Arabi, q̊d poteſt, & Arabas ſignificare, quæ gens latrocinijs dedita, vſq; hodie incurſat terminos Palæſtinæ.

Frons.] Indicium animi præ ſe fert. Eſt enim triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis ſymbolum, ſignumq;. Cæcilius maſculino genere protulit, hilaro fronte, triſti corde. Hinc perfricare frontem, eſt pudorem exuere. Præterea, os, & facies, & frons pro pudore capitur. Hinc perfricare faciem apud Plinium: &, perfricare frontem apud Quintilianum ex Caluo, pro excutere pudorem. Lucanus.

Nec color imperij, nec frōs erit vlla ſenatus.

Huc pertinent etiam illa, quod effrontes appellamus inuerecundos. Et qua fronte audes hæc facere? Quod enim Horatius dixit: Clamēt perijſſe pudorem Cuncti pene patres. Id Perſius imitatus. Exclamet, inquit, Melicerta periſſe Frontem de rebus. Item illa, Quo ore obiurgabis filium? Et os impudens, os durum, os ferreum, cum impudentiam indicamus. Ouidius: Non tibi plus cordis, ſed minus oris adeſt, id eſt, non plus audes, aut ſapis, ſed minus pudet.

Auerſatrix.] Quæ auerſatur aliquem. Præuaricatrix, quæ tranſgreditur ſeu præuaricatur. Vide Diuum Hieronymum hoc loci, ſi iuuat. Ab auerſor, aris. Auerſator. Auerſatio, verbale.

CAP. IIII.

Noualc. lis]. Paulus Iuriſconſul. dicit terram eſſe proſciſſam, quæ anno ceſſat. Varro, quæ intermittitur: à nouando, noualis ager, eyn braachacker.

Predo.] Qui prædatur, hic & prædator, id eſt, populator. Cuius diminutiuum prædonulus à Catone vſurpatur.

Heu.] Interiectio dolentis, iungitur accuſatiuo pronominis. Terentius:

Heu me miſerum.

Per exprobrationem vero iungitur nomini. Vergilius:

Heu ſtirpem inuiſam.

Et cum nominatiuo. Idem:

Heu pietas, heu priſca fides.

Interdum geminatur, & nulli caſui ſeruit. Vergilius: Heu, heu quid volui.

Nonnunquàm triplicatur, vt hoc loco. Aliquando etiam dicitur eheu. Aſpiratur ſicut hei eadem ratione.

Dan.] Tribus iuxta mōtem Libanum, & vrbem quæ nunc dicitur Paneas, & interpretatur iudicium.

Poſt tribū Dan.] Succedit terra Ephraim, per quam venitur Hieruſalem, & interpretatur vbertas Ephraim.

Pelles.] Hoc loco pro tentorijs & tabernaculis, quæ ex pellibus olim fiebant, ponuntur, gezelt. Hinc dicimus: Sub pellibus. Pellicula, diminutiuum. Pelliceus, a, ū. Pelliculo, as. myt fel vberziehē. Pellio, onis, ein Kurſner. Pelliris, galerus ex pelle factus. Pellitus, a, um, myt peltz gefutert.

Stibium.] ij, ſiue ſtibi abſolute, ceruſſa eſt & pigmentum, quo mulierculæ facies pingunt: Græci pſymmythion vocant. Vulgo Antimonium.

Coccinum.] Purpureum colorem ſignificat, qui & ſpadicus, & phœniceus & roſeus vocatur: à cocco quod granum ſignificat.

CAP. V.

FAlſo.] Aduerbium, nõ vere. Saluſtius: Falſo queritur de natura ſua genus humanum. Falſe idem. A falſus, a, um. Hinc fallo, is, fallens, falſum, n. g. falſarius, ij, falſitas, falſidicus, falſificus, falſiiurius, falſiloquus, falſimonium, pro fallacia apud Plautum. Fallax oĩs generis, fallacia, fallaciter aduer. fallacioſus, a, um.

Pardus.] Animal varijs maculis diſtinctum, cuius fœmina pardalis dicitur.

In ventum loqueris.] Siue vento loqueris, adagium, pro eo quod eſt, inaniter & fruſtra loqueris. Nam ventus omnia diſſipat, cogitq; euaneſcere.

Emiſſarius equus.] Qui ad procreandã prolem emittitur, cuius hinnitus in tali libidine, χρεμετισμός appellatur à Græcis, ab emitto, is. Emiſſio, vt: Emiſſiones tormẽtorum. Emiſſarius eſt inquietus hõ. Emiſſarius curſor, louffer. Emiſſarius palmes, eyn ſchoſs. Emiſſarium, ij, eyn vaſſer auſsganck.

Auceps.] Qui vel quæ aues capit. Hinc aucupium & aucupatio, ipſa auicularum captio: aucupor aues capio. Metaphoricos, artificio quodam & ſolertia quæro, venor, vt: aucupor laudem. Hinc aucupatorius, a, um, vt aucupatorij calami viſcati, & amites, quibus aues decipiuntur, voegel kloben.

Pedica.] Penultima correpta, à pede, laqueus eſt, quo pedes illigantur. Vergili.
Tũ gruibus pedicas, & retia ponere ceruis.
eyn fueſsſtrick. A pede multa manant quæ tranſeo.

CAP. VI.

FIlii Beniamin.] Hieruſalem in tribu Beniamin ſitam, nulli dubium eſt, nemo ignorat, cuĩ vel pectus quidem ſapiat.

Thecuam.] Quoq; viculum eſſe in monte ſitum, & xij. milibus ab Hieruſalem ſeparatum, in confeſſo eſt. Inter hos alius vicus eſt, qui lingua Syra & Hebraica Bethacerẽ nominatur, & ipſe in monte poſitus. Beniamin quippe interpretatur filius dexteræ, Thecua tuba, Bethacerem filia vineæ.

Vindemiator.] A vindemio, qui vina, & vuas colligit. Cuius nominis de ſyllaba corripitur metri cauſa, Horatius in Sermo.
Vindemiator & inuictus cui ſæpe viator.
Ouidius vero detraxit a, dicens: vindemitor, libro Faſtorum. At non effugiet vindemitor hoc quoque cauſam. Vindemia, vindemiæ. Vindemialis, vindemiale. Vindemiatorius, a, um.

Cartallus.] Caniſtrum eſt, eyn Koerblyn. Græce ſic κάρταλλος, ῦ, ſcribitur.

Thus de Saba.] Quod thura de Saba veniant, nemo dubitat: Vnde & illud Vergilianum: Centumq; Sabæo Thure calent aræ. Calamum autem, quod Hebraice dicitur Kanah, pro quo Lxx. & Theodotio, cinnamũ tranſtulere, de terra venire longinqua propheticus ſermo teſtatur, vt intelligamus Indiam, de qua per mare rubrum plura veniunt aromata.

Sufflatorium.] Caminus ſeu fornacula conflatorum, ſeu argentariorum, in q̊ aurum & exurunt, & probant: quod ſignificantius Græci φυσήτηρα nuncupant. A ſufflo, ſufflas, vt: Buccis ſufflare. Hinc ſuflatio, verbale. Sufflatus, ſufflatus. Sufflatorium, eyn blaſs balch. Sufflamen neutri generis.

CAP. VII.

BAalim, & Baal.] Eadem idola nominantur Hieronymo teſte.

Silo.] Locus vbi primum fuit tabernaculum dei, dictum Pſalmo lxxvij. & .i. Regum quarto.

Ephraim.] Terra poſt Dan, per quã venitur Hieruſalem, & vbertas interpretatur.

Obſiſto.] Idem, quod reſiſto, & contraſiſto. Obſtitum veteres modo pro violatum, modo pro obliquum dixerunt, vt obſiſtere opinionibus. Obſiſti illi non põt.

Obſto] Obſtatum, ſignificat contra ſto. Curtius. Obſtant oppido gemini colles. Aliquando ſignificat reſiſtere, aduerſari, impedire. Terentius:
Quid enim obſtat, cur non vere fiant?
Hinc obſtaculum impedimentum ab obſto. vt: Paululum negocij mihi obſtat. Obſtaturus Quintilianus dixit. Vides quoſdam in ipſo ſtatim limine obſtaturos mihi.

Conſpergo.] Eſt perfecte ſpargo, apud Columellam libro tertio. Stercore vel palea conſpergito humum ante brumam. Hinc conſperſio pro farina aqua comſperſa. Teig.

Placenta.] Libum farinaceum, Græce placus dicitur. Cognomentum meum. Patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem cum farina, vt faciant χαυῶνας, id eſt, placentas.

Tophet.] Quæ eſt in valle filiorum Ennon, illum locum ſignificat, qui Siloe fontibus irrigatur, & eſt amœnus & nemoroſus, plenuſque delitijs, & interpretatur

lingua Hebræa, latitudo, geenna & infernus eſt.

Ennon.] Vel Hois nomen, vel gratiam ſonat. Traduntq́; Hebræi ex hoc loco appellatam Gehennam. Alij Hennon ſcribunt.

CAP. VIII.

STerquilinium.] Locus ſtercoribus plenus, ſeu ſtercoris receptaculum. Illuuies & immunditiæ. Columella libro primo. Sterquilinia duo ſint. Sterquiliniũ, lenonem vocat Plautus, vnflat.

Miluus.] Seu miluius. Horatius: Suſpectum miluius hamum. Quantum non miluus oberret, de diuite dicitur adagium. Hic miluinus, a, um, vt miluinæ plumæ. Miluinus pullus. Miluini oculi.

Stylus.] Cum y. Pytagorico, ſeu Græco ypſilon, dici poteſt columna. Vnde epiſtylium capitellum quod ſuper columnam locatur. Stylus etiamnum dicitur modus loquendi, & phraſis, ſeu filum orationis. Terentius: Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtylo.

Dan.] Tribus iuxta montem Libani, & interpretatur iudicium.

Reſina Galaad.] Reſina humor ex arboribus defluens, in iiſdem reſidens. A quo reſinatus, a, um. Iuuenalis corripit ſi. Quid enim reſinata iuuentus? Galaad vero mons eſt à quo ciuitas in eo condita, ſortita eſt nomen. Hinc non ſolum in præſenti loco, ſed & in multis aliis teſtimoniis ſcripturarum, inuenimus reſinam Galaad pro pœnitentia poni. Reſina terebinthina. Reſinaceus, a, um. Vinum reſinatum. Reſinoſus, a, um.

CAP. IX.

SOlitudo.] A ſolus, quod lingua Oſcorum totum ſignificat. Nam qui vnus eſt, totus eſt. Hinc ſolitudo, quæ & ſolitas à veteribus dictitabatur, id eſt, deſertum: Græce eremus. Hinc ſolitarius, a, um. Solitus, a, um. Solitudo hominis, puerorum. Solitudo ab oratoribus in foro. Solitudo ante oſtium.

Diuerſorium.] Hoſpitium eſt meritorium, in quod diuertant homines. Diuerſoriolum diminutiuum. Diuerſorius, a, um. Taberna diuerſoria. Diuerticulum.

Conflare.] Eſt igne examinare, probare, exurere, & excoquere. Hinc conflator, conflatio, conflages, & conflatorium, dicta ſunt.

Baalim.] Pluratiuo numero nomen Idoli, quod & Baal dicitur.

Lamentum.] Et lamentatio, à lamentor vel lamento, id eſt, fletus, triſtitia, lachrumæ, eſt ægritudo cum eiulatu.

Ouidius:

Interdum lachrymę pondera vocis habent.

Hinc lamentabile, lamentabilis. Lamentas, pro lamentationibus ſcripſere veteres.

Deforis & aforis.] Penultima correpta compoſita à foris, in Geneſi explicata.

Attonſus.] a, um, participium ab attondeo, attondes, quod eſt perfecte tondeo, id eſt, coma abſciſa. Plautus: Sed vtrum ſtrictim me attonſum eſſe dicam, an per pectinem neſcio. Hinc intonſus, id eſt, capillatus. Item tonſi montes, homo tonſus. Tonſa oliua. Item tonſus nomen, idem quod tonſio, & tonſura. tonſor, tonſtrix. Et tonſæ oues, tonſorius, a, um, tonſile buxum. Itẽ tonſtrina, officina tonſorum.

CAP. X.

AScia.] Inſtrumentum fabrile, Hieronymus genus ferramenti interpretatur, quo lapides dolantur: Græce λαξευτήριον, id eſt, dolatorium dici poteſt. Hinc aſciola diminutiuum. Aſcio, as, are, zymmeren. Aſcio, Calep. ex Columella annotat, pro perfecte ſcio.

Ophaz.] Septem nominibus apud Hebræos appallatur aurum, quorum vnum Ophaz dicitur, quod nos dicere poſſumus obryzum, vt ſplendeat in ſuperficie idolorum, quod intrinſecus lignum eſt viliſque materiæ. Nam ὄβρυζον, obriſum, ſic enim Latine dicitur, & eſt aurum quod in coctione non minuitur, aut quod multipliciter excoctum eſt. Dicitur de purgatiſſimo auro. Sicut apud Tranquillum poſtulatum argentum. Dictum teſte Hieronymo quaſi Ophiriſum, nam ex Ophir inſula laudatiſſimum aurum euehebatur.

Plane.] Aduerbium, id eſt, certe manifeſte. Quandoq; omnino.

Struthio.] Et ſtruthius auis corpore grandis, grauiſq́;. Hinc ſtruthiocamelus.

CAP. XI.

PActum.] Quandoq; participium eſt, à paciſcor. Quandoq; nomen, vt hoc loco. Et eſt Tullio definiente, quod inter aliquos conuenit, vt iure præſtare dicatur: quod & pactio dicitur, id eſt, duorum pluriumve placitum, & conſenſus, vt inquit Vlpianus.

pianus. Notandum eſt autem, quod verbum Berith Aquila & Symmachus ſemper pactum, Lxx. Theodotio, teſtamentum interpretati ſunt. Hinc pactus participium, Vt pactæ cum hoſte induciæ,
Pactam rem habeto.
Has tibi nos pactis legibus dare iuſſit.
Pactitius, a, um, vt Ceſſatio pugnæ pactitia. Pacto, ablatiuus, eo pacto, alio pacto, nullo pacto, id eſt, modo. Pactio, verbale. Pactor, pactoris.

Amen.] Id eſt, fiat, hoc loco.

Libo, libas.] Eſt ſacrificare, immolare, facere vitulos, vt ait Vergilius in Bucolicis, id eſt, litare.

Frutetum.] Seu fruticetum, vbi multi frutices ſunt, vel creſcunt.

Sabaoth.] Sonat exercituum, militiarum.

Anathot.] Viculus, ſeu oppidulum, quod interpretatur obedientia. Hinc Hieremias Anathotites dictus, id eſt, obediens.

CAP. XII.

PEdes.] tis. miles qui pedibus militiam exercet, ſicut eques qui equo velitatur. Hinc peditatus, us, peditum copiæ ſicut equitatus, us, equitum copiæ. Pedeſter qui pedibus. Equeſter qui equis iter facit. Hinc oratio pedeſtris, id eſt, proſa & ſoluta. Pedeſtres copiæ. Item Equeſtris, e, vt Equeſter ordo. Equeſtria, loca in quibus ſedebẽt equites.

Jordanis.] Fluuius in Iudæa eximiæ ſuauitatis, ad radices Libani oritur.

Diſcolor.] Et verſicolor diuerſi coloris. Concolor eiuſdem coloris. Decolor, quod eſt colore vitiato, & habent omnia pe nultimã correptam, à color, oris. Et rerum diſcolor vſus.

Demoliti ſunt.] A demolior, id eſt, diſruperunt, deſtruxerunt, & vaſtarunt. Demoliri domum. Demoliri culpam de ſe. Demolitio, verbale, vt demolitio ſtatuarum.

Baal, & Baalim.] Nomina ſunt idolorum.

CAP. XIII.

LUmbare.] Cinctorium eſt, & tegmen quo pudenda teguntur, à lumbus. Hinc lumbago morbus lumborum. Et elumbus, a, um, vel elumbis, & elumbe. Lumbulus diminutiuum. Lumbifragium, nomen à Plauto fictum, ictus circa lumbos.

Contenebreſco.] contenebreſcis. Compoſitum à tenebreſco, quod eſt obſcurus fio. Sed tenebricor, ſignificat tenebras facio. Hinc tenebricoſus, a, um, & tenebrio, nebulo eſt, & lucernarius canis. Contenebrare, neutrum verbum. Varro. Paſcunt quoad contenebrauit.

Aethiops.] Qui vel quæ ex Aethiopia eſt. Hinc Aethiopicus, a, um, vt cutis Aethiopica. Item Aethiopus, a, um, dicitur iuxta Seruium, & Aethiopiſſa. Aethiopis, nomen herbæ magicæ

Pardus.] Animal varium, curſu velociſſimum. eyn pantherthier.

Hinnitus.] us, ab hinnio, hinnis, equorum eſt clamor, & ſonitus.

CAP. XIIII.

OBſcuratus.] a, um, ab obſcuro, obſcuras, id eſt, contenebratus, obfuſcatus, & abſconditus. Hinc obſcuritas. Obſcurus, a, um. Obſcure aduerbium. Obſcuratio verbale, vt obſcuratio ſolis.

Onager.] Aſinus ſylueſtris eſt, atque agreſtis, & ruralis, agrarius.

Colonus.] A colendo, id eſt, habitando, terraſue aptando. Hinc Coloniæ gentes ad habitandam aliquam terram miſſæ.

Holocauſtoma.] Sacrificium totum combuſtũ, ſic interpretatur. Holocauſtum, holocauſti.

Ah, ah, ah.] Interiectio eſt, modo admirantis, modo dolentis & commiſerantis vt hic, modo ridentis. Dictum alias.

Falſo.] Aduerbium, id eſt, non vere, mẽdaciter, falſe idem.

Vaticinor.] Significat diuino. Hinc vates, pro poeta & diuinatore, & vaticinium prædictio.

CAP. XV.

MOſes.] Sis, & Moſi, ſicut Achilles, Achillis, & Achilli nomen inclyti Iudæorum ducis dicitur & Moſes. Item & Moſeus, Moyſeus, & interpretatur ex aqua ſaluatus.

Samuel.] Leuita fuit non ſacerdos, ait Hieronymus: & interpretatur nomen eius deus. Hunc enim legimus iræ domini pro populo reſtitiſſe, & iam impendentem auertiſſe ſententiam.

Manaſſes.] Filius Ezechiæ regis Iuda, & interpretatur obliuio. Hinc Manaſſeus, a, um, vt oratio Manaſſea.

Ventilabrum.] Ait Calepinus, inſtrumentum quo aliquid ventilatur, quod & vannus dicitur, eyn vvan. A ventilo, as. Hinc ven-

ventilatio,ventilator verbalia, vt naturæ vẽtilator.ventilatores,cauckler.

Septem.] Diximus alibi verbum Hebraicum Seba,vel ſeptem, vel iuramentum ſonare,vel plurimos. Vnde & diuerſa eſt interpretatio. Hinc ſeptangulus,ſeptempedalis,e.ſeptemuir,ſeptemuiralis,e.ſeptemuiratus,us. Septenarius,a,um.ſeptemdecim indeclinabile. ſeptemplex, cis. ſeptennis, e. ſeptentrio, onis. ſeptentrionalis, e. ſeptenus,a,um.ſepties aduerbium. ſeptimus. ſeptimum conſul.ſeptingenarius,a,ũ. ſeptingenti,æ,a.ſeptingenteſimus,a, um. ſeptuaginta.ſeptuagenus,a,um.ſeptuagies, ſibentzich mal.ſeptuplus,a,um.

Tueor.] Pro defendo, ſecundæ inflectionis,Sic hoc loco,tuere mediam producit in imperatiuo. A quo tutus: quàmuis tuitus eius participiũ ſit,quo vſus eſt Quintilianus in declamationibus: Tuitus ſum adoleſcentis miſerrimi cauſam. Tuor vero eris pro video,tertij ordinis corripit.Et tria compoſita habet,contuor,intuor, & obtuor:à quibus contutum, intutum, & obtutũ fiunt infinita à tueor,tuto,as. pro tutari. Antiquum.Plautus. Tutor,aris. frequent. Tutor,oris.Tutorius,a,um. tutela. tutelaris,e. vt deus tutelaris. Tutelarius, ij, ein ſcheffner.Tutamẽtum, Tuitio verbale eſt, Tuitio ſui.Cicero.Tutus,a,um.tuitior, tutiſſimus.Tuto aduerbium.

CAP. XVI.

Stirps.] Generis fœminini. Cum de hominibus dicitur, originem ſignificat. Cum vero de arboribus pro trunco maſcul.gener.eſt.Hinc ſtirps,& extirpo, radices aufero.Extirpare vitia, eſt funditus tollere,ſtirpitus aduerbium ſignificat radicitus,funditus.Hinc ſtirpeſco, is. ſtirpices Calepinus,ſine autore,qui ſtirpes euellunt.

Mors.] Eſt animæ corporiſq́; diſſolutio.Mors etiam dea à gentibus putata.Inflectitur quoque in pluratiuo numero, vt hic mortibus.Et Auguſtinus libro primo de Ciuitate dei. Multi multarum mortium fœda varietate conſumpti ſunt. Horatius: Mors vltima linea rerum eſt. Hinc multa quæ transeo.

Caluitium.] Eſt caluities,defluuium capillorum eſt & crinium: Græce φαλάκρωμα, ſiue cranium dicitur caluaria. Caluitium loci,à calua,æ,eyn heuptſchedel &c.

Piſcor.] Eſt piſces venari: à quo expiſcor,aris,diligenter quæro, indago, lucrifacio,Hinc adagium:Piſcari in aere,venari in mari.In eos quadrat,qui fruſtra moliũtur. Hinc piſces,& piſciculus,piſcarius,us. piſcatio ipſa:piſcatorius,a,um. piſcarius adiecti. & ſubſt.piſcaria,locus vbi piſces vendũtur: piſcoſus,& piſculentus,piſcinalis,& le.piſcina,piſcinarius,& piſcifer,Græce ichthyophorus, & ichthyopola, piſcator, Ichthyopolium,forum piſcarium.

CAP. XVII.

Stylus.] Siue ſtylum cum y Græco,licet quidam cum iota ſcribant, ferreum inſtrumentum quo exaràtur.Dici poteſt & columna.Eſt & modus dicendi,phraſis,character, filum orationis: vt vertere ſtylum, acuere ſtylum. Hinc Epiſtylium, columna eſt.

Adamantinus.]a,um.pen.cor.contra vulgi morem,tàm in proſa,quàm ſoluta oratione.Sed adamantæus pe. pro. Ouidius lib.vij.metamorph. Ecce adamantæis Vulcanum naribus efflant.

Lucus.]Per antiphraſim,nemus arboribus denſum.Dicitur etiam lucus,us. pro luce.Terentius: Cum primo lucu, id eſt, prima luce.Hinc luculus, & lucellus diminutiua eius.

Myrica.] Pe. prod. genus humilis virgulti in Italia, alio nomine tamaricas dicitur.Vergil. Non omnes arbuſta iuuant humileſq́; myricæ,Heyde. Hinc myricinus,a, um.penul.cor.vt reliqua,puto.

Prauum eſt cor hominis.]Septuaginta eſt hæc interpretatio:Graue cor per omnia, & quis cognoſcet eum. In Hebræo vero ſic ex Hieronymo:Prauum eſt cor omnium & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Symmachus verba Lxx.apertius poſuit.Inſcrutabile cor omnium,vir autem quis eſt, qui inueniat illud? Lxx. enim βαθεία, ἡ καρδία dixerunt,quod eſt profundum cor.

Salſugo.] Appellatur in ſalinis tota liquida, & marina aqua ſalſior. Etiam dicitur humor cum ſapore ſalis,bickel,vocatur etiam alio nomine ſalſilago, autore Plinio.

Perdix.] Huius perdicis, fœminini generis,auis nota à perdendo, eyn rebhun, dicta.Alibi copioſe explicatum.

CAP. XVIII.

Rota figlaria.] Eſt trochus ille, quo plaſtes & figuli formant & plaſmant fictilia vaſa,eins haeffners radt. Hinc rota fortunę dicimus.Rotula diminutiuum.Rotare, Rotundus,a, um. Rotunditas. Rotundo,as.Rotunde aduerbium.

Nix Libani.]Tale qd & illud Vergilia

num ſonat. Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui. Et freta deſtituent nudos in littore piſces. Quã noſtro illius labat pecto re vultus. Et in alio loco: In freta dũ fluuij current, dum montibus vmbræ Luſtrabũt, conuexa polus, dum ſydera paſcet, Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt &c. Summa, hoc eſt, nunquàm.

Sibilus.] In ſingulari ge. maſc. In plu rali maſcul. & neutri. Fit autem ſibilus ore, vt equi, boues, & huiuſmodi, ſi ad bibendũ ducantur. Quod tamen & de vẽto, & huiuſ modi dicitur. Hinc ſibilo, as, eſt ſibilum fa cio. Hinc exibilo, explodo. Sibilo conſectari aliquem. E ſcena ſibilo. i. explodo. Sibilo ſignum dare. Plauſus & ſibilus contraria.

Repente.] Aduerbium, ſignificat ſubito, mox, ſtatim, ilicet, actutum, & ſimilia. Hinc repentinus, a, um. quod eſt ſubitariũ. Hinc derepente, vna eſt dictio, aduerb.

CAP. XIX.

Laguncula.] à lagena. vter, ſeu vas teſteum. Græce ceramion. Lagũcula par ua. *Plinius.*

Tinnio.] is. proprie de metallis dicitur, cum ex eorum pulſu ſonus efficitur. Tinnit enim aurum, argentum, æs, ferrum, ſtannũ, orichalcum & huiuſmodi. Hinc tinnitus, us, & tinnulus, a, um. vt vox tinnula. tintino, as. tintinnabulum inſtrumentum æreũ, quod nolam vocant, eyn ſchell. tinnimentum, ti, idem quod tinnitus. Tintinio, is. Obſoletum idem quod tintino, quo Catul lus vſus eſt. Tinnunculus, li. genus accipitris.

Baalim.] Idoli nomen, quod & Baal.

Doma.] is. tectum domus. Nam in Aegypto, & Palæſtina, tecta ſunt plana, quæ Romæ vel ſolaria, vel mediana vocitantur, tranſuerſis trabibus fabrefacta.

CAP. XX.

Phaſhur.] Filius Emmer ſacerdos. Pro quo Lxx. trãſtulerunt Phaſchor, qui interpretatur oris nigredo.

Neruus.] Tormenti atq; vinculi genus eſt, de quo etiam in Actis Apoſtolorũ legimus, quando apoſtoli Paulus & Silas in carceris cuſtodiam dati ſunt, Actorum xvi. Pro neruo, id eſt, cippo, Lxx. & Theodo tio vertere, cataracten. Symmachus baſaniſterion, ſiue ſtreblòterion, quod vtrumque tormenta ſignificat. A neruo fit neruoſus, a, um. Et eneruo, as, are. Hinc eneruus, a, ũ. & eneruis, e. A neruus, neruulus diminut. Neruiceus, a, um. vt neruicei funes. Neruoſus, a, um. Neruoſitas. Neruoſe aduerb.

Emmer.] Verbum ſonat, de quo ſæpe nigredo generatur, non parentis vitio, ſed ſcelere degenerantis. Tormentum autem, quo cruciatur propheta, videtur in parte dextera, quod interpretatur Beniamin, & in porta ſublimi, quæ non veritatem indicat, ſed iniuſtam Pontificis poteſtatem. Hæc Hierony.

Beniamin.] Id eſt, dexteræ filius.

Subſanno.] as. ſignificat irrideo, à ſanno, vel ſanna, & conſtruitur cum accuſatiuo. Hinc ſubſannatio, quæ proprie rugata fronte, & contracto naſo exprimitur. Perſius: Poſticæ occurrite ſannæ. Sannio, ſannionis.

CAP. XXI.

Phaſhur.] Supra pontifex Phashur, ſiue phaſchor, qui percuſſit Hieremiã, patrem habuit Emmer. Hic autem phaſhur filius eſt Melchiæ. Hoc idcirco, ne quis eundem putet.

Vaſa.] Hoc loci arma vocantur, & inſtrumenta bellica. Vaſa magnifice cælata. Vaſa vinaria, vaſa colligere, vaſa conclamare, auſzſchreyen, das man vveiters ziehe. vaſarium, rij, vt veſtiarium. Vaſum, ſi. neut. g. teſte Gellio. Vaſculum dimi. vaſcularius, ij. eyn goltſchmit der ſilber ſchir macht.

Chaldei.] Populi Chaldææ regionis, in qua Babylon ciuitas magna. Chaldæos Arphaxad inſtituit, & à ſe Arphaxatæos nominauit, teſte Ioſepho.

Eruo.] Penulti. corre. ſignificat extraho: hic pro liberare, eximere ponitur. Interdum eſt in totum deſtruere. Lactantius lib. octa. Eruentur funditus ciuitates. vt eruere oculum. ex tenebris eruere, curam eruere. Eruere memoriam alicuius rei ex vetuſtate annalium.

Pro habitatrice vallis ſolidæ, atq; campeſtris.] Lxx. tranſtulerunt, in valle Zur campeſtri, pro quo Symmachus petram. Theodotio obſeſſam. Aquilæ prima ædi tio, ſolidam, ſecunda Tyrum. Zor enĩ, ſiue Zur lingua Hebræa, & Tyrum, & ſilicem, & coarctatam ſonat. Vide diuum Hieronymum eo loci.

CAP. XXII.

Loqueris.] Futuri eſt temporis, & penul. prod. à loquor. Hinc locutio, loquela, loquentia, loquacitas, loquaculus, locutulei dicũtur rabulæ, & blaterones in ver ba procliues. Hinc loquitor, aris. freq. Loquens

quens,tis, particip. Locutor ſiue loquutor. Loquax,loquaciter aduerbium.

Galaad.] Pars montis Libani æditior, quam poſſedit dimidia tribus Manaſſe trās Iordanem, vt ſcriptura cōmemorat. Gene. xxxi.nomen accepit σωρός.i. tumulus teſtimonij,aceruus,tumulus ſepulchralis.

Cedrus.] dri,f.g.arbor maxima,quę ad ædificia vtilitatē præſtat.Vnde hic dicuntur laquearia cedrina,trabes & tigna permaxima e cedro facta.Hinc dicimus: Cedrū incendere.Cedro digna dicuntur q̄ promerētur immortalitatem,vt: Cedro digna locutus. Cedris,cedridis,fructus cedri.Cedrum, ſuccus cedri.Cedratus & cedrinus,a,um.

Cenaculum.] A cœna nomē adſumpſit locus ad cœnandum aptus:ad quem, Feſto teſte,ſcalis aſcenditur. Solent tamen cœnatio & cœnaculum & diæta accipi pro loco, in q̄ æſtate cœnatur,ein ſommerhauſs.Hinc cœnula dimin. Cœno,as, cœnatus vt pranſus,vt lotus.Cice. Cœnato mihi epiſtola illa eſt reddita.Cœnaturire,cœnitare, cœnatiuncula dimi.Cœnacularia,æ,vnde cœnaculariam facere. Cœnacularius,ij, cœnatoriū, pro veſte cœnatoria. Cœnaticus,ad cœnam pertinens.Obſoletum,cœnipeta,qui cœnas aliorum captat.Sipontinus autor.

Feneſtram aperire.] Prouerbialiter, eſt alijs anſam,occaſionemq; peccandi prębere. Hui quantum illi feneſtram aperuiſti ad nequitiam:inquit Terentius in Heautontimorumeno. Verum hoc non niſi in malā partem,illud etiam in bonam. Aperire ianuā. Plinius Suetonio Tranquillo:Atq; adeo illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit.

Sinopis.] dis,ge. fœ.pe. pro.zinober, color quidam natiuus,ſeu rubrica dicitur, q̄ primo ad Sinopem vrbem inuenta eſt. Victruuius libro ſeptimo Architecturæ rubricam Sinopicam appellauit,de qua Strabo li. xij.Hinc ſinopizin,eſt laſciuire,à Sinope ſcorto nobili, vel à Sinopenſiū moribus tractū adagiū. Sinopicus,a,um, vt Sinopica rubrica,zinober,ein gattung roder farb.

Conferre.] Hoc loco eſt æquare & ſimilare,à quo collatio:quæ Græcis diatribe dicitur.De hoc innumerę dicendi formulæ, vt pedem conferre, capita conferre, &c. Hinc collatus participiū,vt collatis viribus, collatis ſignis.Collatus,us,collator,oris, y̓bale.

Baſan.] Et Libanus nomina regionū, & montium trans Iordanem, Diuo Hieronymo teſte.Sunt ſæpe dicta.

De Joakim.] Filio Ioſiæ regis Iudæ,et Iechonia,deo optimo maximoq; auſpice in Matthæo copioſius dicemus. Hoc tantum hic infarciendum, quod de Iechonia factū nemo dubitat. Iechonias interpretatur domini præparatio, cui in præſenti loco prima ſyllaba Ie,id eſt,domini nomen aufertur, & Chonias,vt ſubaudiatur perditioni,& interitui præparatus. Vide Hieronymum.

CAPVT XXIII.

Vocabit eum dominus iuſtus.] Si iuxta Lxx. vocauerit eum dominus,appellabitur Ioſedech,id eſt,dominus iuſtus. Si ſecundum Hebraicum, qui dixerunt: nomen eius vocabunt,dicetur dominus iuſtitia noſtra. Hoc enim ſignificat Hebraicum, pro quo Symmachus,domine iuſtifica nos.

Madidus.] a,um,à madeo,es.i. liquore reſperſus. Hinc ſemimadidus exiguis nimbis dicit Colu.li. ij. Hinc madens participiūm,vt madens ſanguine veſtis. Madefacio, madefacis,madefio, madido, as, madifico, as. Mador,madoris.

Aruum.] Vel aruus,ui,maſ.gen. vt frugifera,& ferta arua Aſia tenet. Aruæ, arum, dixerunt veteres. Aruo,as,are. Etliche kreuter,als zubelen in ein furt ynlegē,vnd yngraben. Ab arando dictum, ager aratus, necdū ſatus,qui tamen ſementi datur.

Samaria.] Nomen eſt regionis,vt hic, & ciuitatis,vt alibi: & cuſtodiam ſonat. Baal vel Baalim,nomen idoli,quod colebāt ibi ſacerdotes& prophetæ Samariæ: quicqd loquebantur, prophetabant in Baal idolo, videlicet dæmonibus conſecrato.

E vicino.] Duæ dictiones ſunt:& ſignificat e propinquo et prope. A quo vicinus, qui eundem colit locum, & prope domum noſtram habitat. Hinc vicinitas, vicinia, & vicinium idem.Horatius de Plano: Vicinia rauca reclamat. E longinquo contrarium, von verniſs.

CAPVT XXIIII.

Calathus.] Græca dictio eſt, qui & cophinus penultima correpta, ab aliquibus dicitur, quallus& quaſillus, ab alijs fiſcella, vas vimineum, ſecundum Porphyrionem. Nam κάλαθις καὶ καλαθίσκος quaſillus eſt, & genus ſaltationis, καλαθοειδής,qui figuram calathi habet,nuncupatur.

Ficus.] ci,pro arbore,fœm.gene. eſt & ſecundi ordinis. Pro morbo maſcu.generis & quartæ inflexionis. Martialis: Dicemus ficus Cęciliane tuos. Fici primi tēporis Græce πρώϊμα appellantur. Sed groſſi ſunt fici,

qui

qui nõ matureſcunt. Ab hoc multa deriuã-tur, ficetum, locus vbi conſitæ ſunt, ficoſus, a, ũ, & ficoſitas, ficitas, ficarius. i. ſycophanta qui ficos comedit, & pro calumniatore ponitur. Hinc ſycophantia, id eſt, calumnia, ficaria, ficitor, ficedula auis eyn ſnepp. Vide dictionaria, quid ſignificent, non omnia exponam.

Babylon.] Nomen principalis vrbis in Chaldæa, & confuſio interpretatur, à babel, permiſtione. Hinc Babylonius, & Babylonicus, a, um.

Incluſor.] Gemmarius dicitur, qui auro, argẽtove gemmulas faberrime includit. Ab includo, is, incluſor parum Latine dicitur. Incluſio verbale.

CAPVT XXV.

IVda.] Confeſſio interpretatur, & Iudas confeſſor, ambo à confeſſione. Hinc Iudæus, & Iudaicus, a, um, Iudaizare, Iudaiſmus, Iudæa, regio Iudæorum.

Auſitis.] Media prod. genitiuus auſitidis corripit mediam, quæ Hebraice appellatur Hus, de qua & Iob natum narrat hiſtoria. Eſt tamen ſciendum, hũc verſiculum in Lxx. non haberi, Theodotionemq́; pro Hus, interpretatum eſſe inſulam.

Philiſtiim.] Generaliter poſuit Philiſtijm, hoc eſt, terram Palæſtinorum, & ſpecialiter vrbes eorum Aſcalonem, Gazam, Accaron, Azotum: ſolam tacuit Geth, quæ continetur in reliquijs. Hoc eſt em̃ quod ſcriptum eſt. Et reliquijs Azoti, vicina enim atque confinis eſt Azoto, quæ Hebraice dicit Aſcheddoch, vel Aſdod regio vrbis Geth.

Idumea.] Nomen regionis in qua ſunt montes. Seir, & quæ Hebraice appellantur Edom, Moab, & Amon: ipſi ſunt filij Loth, proximi maris mortui. Tyrus, & Sidon in Phœnicis littore principes ciuitates.

Et regibus inſularum.] Trans Cyprũ, & Rhodum, & inſulas quæ appellantur κύκλαδες. Et hæ à Babylonijs occupatæ ſunt.

Dedan, & Theman.] Hæ gentes in ſolitudine ſunt vicinæ, & mixtæ regionibus Iſmaelitarum: quos nunc Sarracenos vocant, & de quibus dicitur, qui attonſi ſunt in comam.

Theman.] Et Aquila, inquit Hieronymus, & Symmachus, & quinta æditio, ipſm Hebraicum poſuerunt. Solus Theodotio qd ſignificaret Theman, interpretatus eſt dicens: Ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan. Idem Hieronymus in locis Hebraicis: Theman regio principum Edom in terra Gebalitica, à Theman filio Eliphaz, filij Eſau ſortita vocabulum: ſed & vſq; hodie eſt villa nomine Theman, diſtans ab vrbe Petra quinq; milibus, vbi & Romanorũ militum præſidium ſedet, de quo loco fuit Eliphaz rex Themanorum. Vnus quoq; filiorum Iſrael appellabatur Theman. Sciendum autem quod omnis auſtralis regio Hebræis Theman dicitur. Hactenus Viues.

Et cunctis regibus Arabiæ.] Hoc in Lxx. non habetur. Et cunctis regibus Zamri. Hoc quoque in Lxx. non habetur. Ex eo quod Zamri ſequitur Elam, regesq́; Medorum, arbitramur & Zamri regionem eſſe Perſidis. Elam etiamnum regionem eſſe Perſidis trans Babylonem. Vnde & Elamitæ, Medi quoq; & Perſæ, à quibus capta & deſtructa eſt Babylon. Et ipſi enim meracium calicem Alexandro rege Macedonum propinante potarunt.

Et rex Seſach, &c.] Quomodo autem Babylon, quæ Hebraice dicitur Babel, intelligatur Seſach, non magnopere laborabit, qui Hebrææ linguæ paruam ſaltem habuerit ſcientiam, cuius ego vix elementa vel primis attigi labris, nec à limine quidem, vt aiunt, ſalutaui.

Celeuſma.] Vel celeuma, tis, ſic ſcribendum: Græce κέλευσμα, admonitio nautarũ, & clamor, & aliorum, cum vno aliquid iubente, omnes vniformiter reſpondent, quaſi ſibi inuicem iubentes & cohortãtes, quod cani à ſymphoniacis ſeruis, moris erat apud antiquos celeuma, q̃ vtitur Martialis. Hinc celeuſtes, a, iuſſor, proreta, qui imperata excipiens ad alios defert. κελευτιάω, & κελεύω, iubeo, impero, etiam inferiorum ad ſuperiores, & cætera.

CAPVT XXVI.

SIlo.] Loci nomen, vbi fuit tabernaculum.

Moraſthi.] Ciuitatis nomen de quo Micheas natus. Hinc Moraſthites penultima producta cognominatus, vt ſuo loco plenius dicetur.

Urias.] Filius Semei de oppido Cariathiarim. Sequitur: Miſit Ioackim viros in Aegyptum, Enathan filium Achabor, & cætera. Vide diuum Hieronymum, & textum ipſum, ego breuitati ſtudeo, omnia inſarcire non eſt neceſſum, præſertim ſæpenumero explicata.

Achikam.] Filius Saphan, Hieremiam de mortis periculo liberauit, quando de ciſterna luti Abdemelech ſpadonis, atque præſidio eductus eſt, quod in poſterioribus lecturi ſumus.

CAP.

CAP. XXVII.

EDom, Moab.] Reges & filij Ammon: Tyrus, Sydon ciuitatum nomina, ſæpe expoſita.

Catenas & vincula.] Siue κλοιοὺς, qui Hebraice appellantur Mototh, & ſermone vulgari Boias vocant, ſeu furcas ligneas.

Diuinus.] ni, ſubſtantiuum, vvaerſager, ſomniator, augur, maleficus, haruſpex, python, hariolus, idem fere pollent, Græce oniropolos, coniector, id eſt, ſomniorum interpres, à diuino, as. Hinc diuinus, a, um. Diuinipotẽs. Diuinatio. Diuinitas. Diuinitus aduerbium, vt: Quia ſit diuinitus illis ingenium. In eam fraudem diuinitus incidiſſe. Item diuine aduerbium, vt: Diuine cogitare. Diuine prædicta, auſs gottes geyſt.

CAP. XXVIII.

GAbaon.] Metropolis olim & regia ciuitas Eueorum. Hinc Gabaonitę, penultima producta ſunt populi in Gabaon habitantes.

Amen.] Fideliter, fiat, vere. Hebraicum eſt. Chriſtus eo frequenter vſus, interdum duplicato, ad veritatis adſertionem, & certitudinem.

Catena, furca.] Hebraice Motah dicitur. Hinc catella, catelnula diminutiuum. Cateno, as. Catenatio.

CAP. XXIX.

EUnuchus.] Græca vox, Latine & ꝓprie cubilis cuſtos interpretatur, non ſpado, qui vi exectus eſt. Hinc eunuchizo, id eſt, execo. Subinde explicatum.

Claſſa.] Filius Saphan. Et Gamaria filius Helchiæ, legati Sedechiæ regis miſſi in Babylonem, qui epiſtolam, imo libellum Hieremiæ, ad eos qui cum Iechonia & matre eius tranſlati fuerant à Nabuchodonoſor, portarent.

Semeias Neelamites.] Penultima producta de loco Neolami, qui interpretatur torrens, cum rege Iechonia ductus fuerat in Babylonem, qui inibi prophetabat populo mendaciter.

Ioiade.] Sacerdos fuit, qui Ioas poſt interfectionem Athaliæ imperium tradidit, & interemit ſacerdotes Baal.

Arreptitius.] a, um, qui à dæmonio rapitur, & miſere diuexatur. Veteres abreptitium dicebant laruatum. Ego dico Arreptitium, lymphatum, furore correptum, quales erant Galli Berecynthiæ, hos arreptitios Auguſtinus ſuper Geneſin, arreptos ſpiritu nominat. Item libro ſecundo de Ciuitate dei cap. quarto. Spectabamus arreptitios, &c. Vide ipſum & Lodouicum Viuem.

Neruus.] Vinculi genus, qui & cippus. Alij habent in carcerem, ſiue in cuſtodiam, & in cataracten. Symmachus Mochlon. Aquila ipſum verbum Hebraicum poſuit, Zinok. Sæpe dictum.

CAP. XXX.

AErugo.] Rubigo eſt, & peſtis ſegetibus infeſta, quæ culmis frumentoꝶ innaſcitur ex nimio humore auræ, vt ait Varro. Hæc ſtipulam in nigritatem vertit. Hinc æruginoſus, a, um.

Fractura.] Idem quod fractio. Hinc fragmen, & fragmentũ accipi ſolent pro parte rei fractæ: à frango deriuantur. Fractio, fractus participium, fragor, fragmentum, fragoſus, fragoſe aduerbium.

Prædator.] Eſt populator, & prædo, à prædor, aris. Hinc præda, æ. Prædaceus, a, um. Prædatitius, a, um. Prædatorius, a, um. Prædabundus, a, um.

CAP. XXXI.

PLantaria.] Pluralis numeri, ipſæ plantæ in terra natæ, quæ cũ radicibus trãſferuntur de vno loco in alium. Plantaria etiam dicuntur plantarum loca. A planta, æ. Plantarium, ipſa planta. Plantarius, a, um, vt: plantaria arbuſcula. Plantaris, e, quod ꝑtinet ad plantam pedis. Inuſitatum. Plantiger, a, um, vt plantigeræ arbores. Planto, as. Plantatio, verbale. Plantago, ginis, vvaegerich, vt plantago maior.

Phaſe.] Tranſitus interpretatur.

Eccleſia.] Latine cœtus, concilium, concio, congregatio. Eccleſiaſtes, contionator.

Rhama.] Excelſum interpretatur hoc loco, non eſt nomẽ loci iuxta Gabaa. In Matthæo latius explicabo vita ſuperſtite.

Rachel.] Mater Ioſeph, filia Laban & ſororcula Liæ, cum veniret Bethlehẽ, ſubito partus dolore correpta ꝑperit filiũ, quem obſtetrix, qa moriebat pariẽs, vocauit Benoni, hoc eſt, filiũ doloris mei. Pater autẽ Iacob mutauit vocabulũ, & appellauit eũ Bẽiamin, hoc eſt, filius dextræ. Gen. xxxv.

Ephrata.] Princeps ciuitas, quæ alio nomine Bethlehem, ἀνωνυμῶς, nequaquàm eſt in tribu Ephraim, ſed in tribu Iuda. Vnde & nomina vtriuſq; concordãt. Bethlehem vocatur domus panis, Ephrata καρποφορία, quã nos vbertatem & frugiferam poſſumus dicere. Rachel igitur in Ephrata, hoc eſt, in Bethlehem condita eſt.

Hanameel.] Filium Sellum patruelem fuiſſe Hieremiæ legemus ex conſequentibus, cuius emit agrum, & hæc turris Hanameel

meel,ignorantes Hebraicam veritatem.Hic enim iuxta Hebraicum ſcribitur,à turre Hananeel per Nun, videlicet mediam literam, ibi autem: Ecce Hanameel filius Sallum patruelis tuus veniet ad te , per mediam Mem literam.

Gareb.] Collis nomen, qui in lingua noſtra vertitur, aut incolatus, aut ſcabies.

Goatha.] Pro quo Lxx.interp̄tati ſunt per gyrum,de electis lapidibus, &c.

Vallem ruinarum.]Pro quibus Theodotio phagarim quod interpretatur ruinarum,& cineres.Et omnem Aſſaremoth:q̄d melius legimus Sademoth,quod vertitur,in regionem mortis, vnum verbum in duo diuiſum, Sade,quod dicitur regio, & moth, quod interpretatur mortis. Pro quo Aquila vertit ſuburbana,ſiue arua, & rura .

Cedron.] Torrens,& interpretatur tenebræ.

CAP. XXXII.

SEllum vel Sallom, & Helchias.] Fratres fuere germani.Helchiæ filius Hieremias.Sellum Hanameel. Helchias interpretatur, pars domini. Hieremias, ſublimitas domini. Sellum vero in linguam noſtram vertitur pax, ſiue pacificus. Hanameel donum, vel gratia dei.

Patruelis.] A patruo, ſunt enim patrueles patruorum filij.Iam illud quod in Cātico ſæpe cantatur à ſponſa,Canticorum q̄nto:Fratruelis meus, id eſt, ὁ ἀδελφιδός μου, in Hebræo dodi dicitur: ergo non fratruelis,ſed πατράδελφος,id eſt,patruelis dicendus eſt,quod Hebraice dicitur vodecha.

Baruch.] Filius Neriæ,filij Maaſiæ.Baruch in lingua noſtra, benedictus dicitur,q̄ erat filius Neri: qui interpretatur lucerna mea.Neri quoq; pater Baruch filius Maaſię, id eſt,facturæ, & operis domini.

Adam.]Hoc eſt,hominum.Vbicunq; id nomen Adam in Hebræo ponitur, ſemper nos hominum,vel hominis legimus.Hieronymo teſte, ſuper Matthæ. xvi. Alij tamen hoc reprobant.

Baal,& Moloch.] Idωlorum nomina. Moloch idolum Ammonitarum eſt, quod in regem vertitur.

De valle filiorum Ennon.] Quæ Hebraice Gehennon dicitur, ſupra plenius diximus,hic non iterandum.

In campeſtribus.]Quæ Hebraice appellant Sephela. Et in ciuitatibus Negeb,hoc eſt,quæ ad auſtrum ſunt,vbi eſt meridies & plena lux veritatis.

CAP. XXXIII.

DImico.] as,pugno,quod proprie fit re. Contendo vero verbis tantum. Hinc dimicatio, vt dimicatio fortunarum, pręlij.Cum caliculis atrox dimicatio,dixiſſem cum caniculis.Dimicatio capitis, famæ & cætera.

Obduco.] is, ſignificat ſuperduco, tego. Aliquando ponitur pro detego, aperio. Interdum pro circumduco, ſiue contraduco.Nonnunq̄ pro facio,contraho. Plinius: Iam callum obduxerat. Obducere callum, cicatricem,frontem, cruſtam, rubiginem. Hinc obducto,as.Obductio,verbale,vt:Obductio capitis.

Montoſus.]a,um,vbi ſunt multi montes,vt montoſa regio,non montuoſa.Verg. Et te montoſæ miſere in prælia Nurbæ.

Equidem.] Non ab ego & quidem, id eſt,certe,compoſita coniunctio:ſed ſimplex eſt.Saluſtius:Ego equidem ſic æſtimo.Nam ſi eſſet compoſita, non ſubiungeretur ego, quanquàm apud Vergilium vbique ego q̄dem ſignificet. Equidem merui nec deprecor,inquit.Perſius poſuit pro quidem.Non equidem hoc dubites amborū fœdere certo Conſentire dies.

CAP. XXXIIII.

LAchis.] Loci ſeu ciuitatis nomen & interpretatur intereſt, vel ſibimet vir.

Azecha.] Et hoc ciuitatis nomen, & interpretatur,fortitudo,aut decipula, ſiue robuſta,aut clauſa peſſulo.

Deinceps.] Proprie gradatim per ordinem,ſiue per vices. Interdum ſumitur pro deinde,ſiue poſtea.

Predico.]as,penultima correpta, ſignificat aperte ſeu publice dico,celebro, diuulgo,laudo,à quo deprædico. Hinc prædicatio,& prædicator. Prædicabilis,e. Prædicamenta.Prædicatum,ti,neutri generis. Sed p̄dico penultima producta ſignificat ante,ſiue prius dico. Hinc prædictio. Prædictus. Prædictum,ti.

Adſentior.]iris,aſſenſi ſunt,id eſt,conſenſerunt.Dicitur & aſſentio,is,vt:Aſſentio tibi. Cui aſſenſi ſunt ad vnum. Aſſentior tuis literis.Aſſentior illud Theophraſto. Hic aſſenſio,onis,id eſt,aſſenſus,us. Popularis aſſenſio.Aſſenſor, Aſſenſus,a,um, bevvilligung.

CAP. XXXV.

REchabitæ.] Penultima p̄ducta à Rechab patre Ionadab dicuntur:& interp̄tantur concedentes,vel excelſi ſiue teneri patribus, aut delitiæ patrū.Rechab omnia hæc in ſingulari numero.

Jonadab.] Filius Rechab,& interpretatur domino obediens,vel domini ſpontaneus.Item columba præcipua, vel donatio patruelis,modo Hebraicis noībus credam9.

Exhedra.] Locus ſpacioſus,triclinium, quæ quaſi ad occidentem verſa eſſe ſolebat. Vide Michalum Etymologicum, eyn geſtuel, eyn ort voll ſtuelen, da man eyn geſprech halten mag.

Gazophylacium.] Opum & diuitiarum repoſitorium dici poteſt,dictio cōpoſita ex Perſica & Græca,eyn ſchatzkammer.

Scyphus.] Vaſis potorĳ genus, proprie Herculi dicatus,Bacchoq́ʒ ſacer. Vergilius: Et ſacer impleuit dextram quoq́ʒ Scyphus Iachi.

CAPVT XXXVI.

Claudus.] a,um, quaſi pedibus clauſus,id eſt, impeditus, Græce κυλλὸς & χωλὸς dicitur. Hinc claudico,as,hinckend, vt: Ex vulnere claudicare. Amicitia claudicat.Oratio claudicat. Fructus in pedamentis claudicat. Columella. Claudicatio & clauditas idem.

Atramentum.] Eſt liquor ater quo ſcribitur. Cuius plura ſunt genera, ſcilicet ſcriptorium, quod & librarium, & tectorium,atque ſutorium atramentum.Vide Adagiorum Chiliades æui noſtri elegantiſſimas.Hinc atramentarium,vaſculum quo atramentum continetur. Ezeche. ix. explicandum,vita comite,latius.

Gazophylacium.] Aerarium, quod & Hebraice Corbon dicitur.

Arula.] Videtur diminutiuum ab ara, vaſculum eſt,& inſtrumentum ferreum, in quo ſunt,ſeu feruntur prunæ. Alias Batillū.

Pagella.] Diminutiuum à pagina,quæ vtraqʒ pars folĳ dicitur.Cicero ad Atticum paginula vſus eſt.Pagina in vitibus,area intercepta inter duo iuga.

Scalpellum,& ſcalpellus.] Diminutiua ſunt à ſcalpro, ferrum quo aptatur corium:& quo raditur, vel celtes. Vtuntur tamen eo inſtrumento diuerſi artifices,vt:Scalprum librarium,ſcalprum ſutorium,ſcalprū chirurgicum. Hinc ſcalpratus, a, um, vt ferramentum ſcalpratum.Scalpturatus,a, um, vt pauimentum ſcalpturatum.

CAPVT XXXVII.

Nuncius.] ĳ, qui nunciat, & quod nunciatur.Plautus in Sticho: Præcucurri,vt nunciarem nuncium exoptabilem. Nuncia,quæ aliquid nunciat.Nuncium res quæ nunciatur.A nuncius fit internuncius, qui inter duos medius eſt ad aliquid tractandum. Nuncia, æ, fœmi. generis, nuncio,as, nunciatio, onis.

Ergaſtulum.] Taberna vel officina,vbi lapides metalla ve fodiuntur,& pro carcere frequenter ponitur.Hinc ergaſtulus, eyn ſolcher gefangner. Ergaſtularius,qui præeſt,cuſtos,vel magiſter ergaſtuli. Ergaſterium,officina.Vide Lexica Græca.

Tradoꝛ.] Id eſt,prodor,ſed hoc loco futuri eſt temporis, traderis penultima prod. Hinc traditor,id eſt, proditor. A trado, is, ere, actiuo fit traditio verbale, vt traditio præceptorum.

Veſtibulum.] Locus ante ianuam domus vocatur vacuus,per quem e via in ædes itur, alĳ porticum, aut atrium putant, ſed differt.Vide Marium Grapaldum de partibus ædium. Græce propylæum vocant, ſiue πρόπυλον.

Pulmentum.] Ipſa puls, vel aliud cibarium ad modum pultis factū. Pulmentariū etiam dicitur quod inter cibos ſumitur,vt in Ioanne Euāgeliſta,vita comite, videbimus. Sed pulmentarium teſtuaceum dicitur torta, quæ coquitur ſub teſta, alibi collyrida. Græci proſphagium nominant.

CAPVT XXXVIII.

Saphatias.] Penult. prod. idem Saphata,interpretatur iudicans dominus, ſiue iudicium domini.

Mathan.] Interpretatur,vel lumbus, ſiue mors eorum. Idem Mathana.

Phaſſur.] Interpretatur extendens libertatem.

Juchal.] Potentia,vel fortitudo.

Selemias.] Interpretatur redditus domino,vel redditio domini.

Melchias.] Siue Melchia,rex dn̄s.

Soſpes.] Communis generis, quanquàm & ſoſpita offendatur, non ſolum qui ſeruatur,id eſt,ſaluus eſt, ſed etiam qui ſeruat. Vnde Ennius ſoſpitem pro ſeruatore poſuit.Hinc ſoſpitas,ſoſpitalis,e,ſoſpito, as.

Siquidem.] Coniunctio habet accentum in antepenultima.Componitur ex ſi,& quidem: quamuis ſi per ſe producatur. Significat enim nam, quoniam. Ponitur & pro ſi, & certe. Siquidem experiundo ſcies. Viden' quàm ſero eloquentia prodierit in lucem? Siquidem ante Solonis ætatem.

Cenum.] Lutum, à quo cœnoſus,a, um, & obſcœnus, turpis, & inhoneſtus, inſubidus. Cicero per metaphoram:O cœnū, o portentum dixit. Labes atque cœnum. Hinc cœnoſus,a,um.

Abdemelech.] Hebraice Abedmelech, interpretatur ſeruus regis, vel conſilij.

CAP. XXXIX.

SEdechias.] Interpretatur iuſtus domini, vel iuſtitia domini. Nabuchodonoſor, gemitus, ſiue planctus iudicij, anguſtię. Neregel, lucerna aceruata, vel lucernæ aceruatio. Nabuſarſachim, calcator fratrum, vel calcatio fraternitatis. Rabſaris, princeps eunuchi, vel magiſter eunuchorum. Rabmag, princeps cibi, vel dominator edentium.

Hierichontinus.] a, um, penultima ꝓducta poſſeſſiuum à Hiericho, vt roſa Hierichontina, & ſolitudo, vt hic.

Nabuzaradan.] Interpretatur germinatio, vel prophetia extranei, ſiue ventilati, aut effuſi iudicij.

CAP. XL.

RHama.] Loci nomen, interpretatur excelſa, vel exaltata vel ſublimis.

Maſphat.] Loci nomen, & interpretatur contemplans tempus, vel ſpeculator peccati. Nam Maſpha, ſpeculatio, ſiue ſpecula dicitur. Porro Hieronymus, Maſpha in tribu Gad ſeparata Leuitis. Eſt autem & alia nunc Maſpha in finibus Eleutheropoleos contra Septentrionem pergentibus Eliam, pertinens ad tribum Iuda. Maſpha interpretatur ſpeculatio, ſiue contemplatio. Gręce legitur μασηφὰθ, Hieronymus de locis Hebraicis.

Reſideo.] es, quieſco, ſedeo, firmiter ſto. Vergilius: Omnisq́; repente reſedit flatus. Lactantius libro ſecundo. Poſteri Hebræi dicti, penes quos religio dei reſedit, id eſt, reſtitit. Reſideamus ſi placet. Reſidet in nutu autoritas. Reſidet ſpes in virtute tua. Reſidet reliquis ſpes &c. Hinc reſidens participium. Reſiduus, a, ũ, vt: Reſidua & vetus ſimultas.

Condo.] Significat in vnum interiorem locum ad cuſtodiam dare. Vergilius: Et nota conduntur in aluo. Quandoq́; ſignificat conſtituo, ædifico, quaſi ſimul do, vt condere domum, aut verſus. Aliquando repono, condono. Interdum potior. Hinc conditus, a, um, penultima correpta. Conditor verbale. Conditorium, id eſt, ſepulchrum. Condititius, a, um, vt cõdititia cibaria. Cõditiuus, a, um, vt conditiua mala. Conditio verbale. vt: Conditio frugum &c.

Inquam.] Hoc eſt, dicebam vel dixi. Inquio, is, etiamnum dico ſignificat. Vtimur autem verbis in dialogis, inquam, & inquit. Vt eleganter diuus Paulus: Nemo, inquit, coronatur, niſi qui legitime certauerit. Porro, inquio, is, it, verbum defectiuum, quod in his fere tantum perſonis legitur. Inquio, inquis, inquit, pluraliter inquiunt. Præterito perfecto, inquiſti, In futuro, inquies, inget. Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam & tertiam perſonam, inique, ingat. Futuro, inquito. Coniunctiuo modo, tẽpore præſenti, inquiat. Hæc in vſu ſunt: reliqua olim lecta. Eccum me, inque. Sag hie byn ich. Quid enim tibi vis, aliquis inquiat. Hunc vnum diem, hunc vnum, inquam, hodiernum diem defende, ſi potes.

CAP. XLI.

SIlo.] Loci nomen, vbi tabernaculum fuit. Subinde explicatum eſt.

Squaleo.] es, à ſquamarum crebritate, & aſperitate dictum. Vnde & ſqualens pro fulgenti, pleno, diuite, honorato, abundanti ꝗ ponitur. Hinc ſquallidus, a, um, ſquallor, ſquallide aduerbium.

Gabaon.] Olim metropolis & regia ciuitas Euæhorum, nunc villæ nomen. Hinc Gabaonitæ, penultima producta populi, & incolæ.

Chanaan.] Nomen filij Cham & hic loci videtur nomen, & interpretatur mercator, ſiue contritus.

Bethlehem.] Quæ & Ephrata, & interpretatur domus panis, vel domus belli. Hic Bethlehemita, Bethlehemiticus, a, um.

CAP. XLII.

IOannan.] Filius Careah, interpretatur gratioſus, ſiue donans, aut pius.

Bellator.] Non modo qui bellum gerit, ſed etiam per quem bellum geritur. Vergilius: Et inter Bellatoris equi caua tempora conijcit haſtam. Græce Machetes, Machimos, & Polemiſtes, dicitur. Hinc bellatrix, à bellum, belli. Bellicus, a, um, & bellarius, obſoletum, vt Bellica laus, res bellica. Bellicus Hector. Bellicum, ci, ſubſtantiuum, der lermen. vt Bellicum canere. Bellax. Bellicoſus, a, um, bellicoſe aduerbium. Belliger adiectiuum. Belligeror, & belligero, as. Bellicrepa ſaltatio, qua cum armis ſaltabant. Bellipotens. Bellare. Bellona, æ. penultima producta Pallas, dea belli. Belloſus, pro bellicoſus. Cœlius. Bellant, ꝓ bellant, dixit Verg.

Vulgus.] Neutri gen. & inclinabile. Et vulgus, gi, maſc. gen. ſignificat multitudinem ignobiliorem. Verg. Sæuitq́; ignobile vulgus. A quo vulgo aduerbiũ. Hinc vulgaris, & hoc re, quod ē vulgi, vulgo, as. Vulgariter aduerbium. Vulgatus participium, vt vulgatus cibus. Vulgiuagus, a, um. pro plebeio. Obſoletum.

Obteſtor.] Significat precor. Hoc ꝟbo vtimur

vtimur in maximis angoribus, ferme ſemper cum adiuratione. Terentius: Per tuam fidem te obteſtor. Hinc obteſtatio, verbale, ernſtlich bytt. Obteſtari deos dicimus &c.

CAP. XLIII.

CRypta.] Subterranea cauerna, vel teſtudo, à crypto verbo Græco, quod eſt occulto. Iuuenalis:
Et ſolitus mediæ cryptã penetrare ſuburræ.
Hinc crypticus, a, um. Cryptoporticus.

Taphnis.] Inſignis, atq; celebris Aegypti ciuitas.

Θρόνος.] Thronus, Latine ſolium, ſedes regia.

Amicior.] Ab amicio, amicis penultima correpta, eſt veſtire. Veteres amicibor dicebant. Plautus: Subnixus alis me inferam, atq; amicibor glorioſe. Hinc amictus, a, um, adiectiuum. Et amictus, tus, veſtis. Hinc amictorium. Amiculum, penultima correpta. Amiculatus, apud Solinum, amiculo indutus. Non tutum imitari ait Cholinus.

CAP. XLIIII.

MAgdalum.] Taphnis, Memphis, & terra Phatures, nomina inſignium ciuitatum Aegypti, ſæpe expoſita. Siquidem magdalum turris, vel magnitudo interpretatur. Taphnes occulta tentatio, vel fuga. Memphis fauus vel diſtillatio.

Intereo.] interis, penultima correpta interiui vel interij, interitum. Eſt in totum morior, deſtruor, id eſt, anima & corpore. Terentius: Perij, interij. Hinc interitus, & interitio, verbale, apud Ciceronem in frumentaria, vbi & internecio legitur.

Placenta.] Libum farrinaceum, ein leb kuchen. Hinc placentula diminutiuum.

CAP. XLV.

BAruch.] Filius Neriæ ſcriba, & interpretatur benedictus, ſiue genuflexus.

Vch.] Interiectio indignantis, maxime in ijs rebus quas execramur, & deteſtamur, vt: Væh miſero mihi. Et cum diphthongo ſcribitur, vt differat à Ve, quę eſt coniunctio diſiũctiua. Cicero: Bis, terve literas miſerat.

Gemitus.] us, eſt pectoris ex anguſtia prorumpens ſonus, à gemo, is. Vergilius: Gemit ſub pondere cymba. Hinc gemebũdus, a, um, abunde gemens. Gemitus Delphini eſt ſimilis humano. Gemiti genitiuus, apud Plautum.

CAP. XLVI.

NEcho.] Interpretatur percutiens, vel percuſſio.

Euphrates.] Et Euphrate penul. ꝓdu. fluuius Meſopotamiæ in paradiſo oriens.

Charchamis.] Nomen loci, & interp̃tať vrbs attrectans, vel ciuitas congregatorꝝ.

Polio.] is, ſignificat orno, & quaſi politico more compono. Hinc politum, penultima producta dicimus, cultum, ornatum. Et policiones agrorum, & veſtimentorum ſunt diligentes cultus. Hinc polities, ornatus, & mundities dicitur. Item polite aduerbium. Politus, politior, politiſſimus. Politus eſt omnibus virtutibus. Politus e ſchola. Politus artibus, politior elegantia. Politæ columnæ. Politioris humanitatis expers. Politulus, diminutiuum. Politura, ræ, penul. prod.

Libya.] Et Libye, es. Aphrica, quod inde libs ventus flare ſoleat, ſiue quod pluuia indigeat propter nimiam ſiccitatem. Hinc Libys homo, & Libyſſa mulier ex Libya orti. Vnde Libyſſinus, & Libyſtis, dis. Libyx, Libycis. Vnde adiectiuum Libycus, Libycis, Libycidis, vrbs Iudææ ab Orientali parte Iordanis. Libycõtes, genus carbũculorꝝ.

Lydus.] di, Herculis filius ex Iole: alter filius Athys & frater Tyrrheni. A quo Lydia, regio maioris Aſiæ eſt appellata. Hinc plura adagia, vt: Lydio more, lydius curſus, lydius lapis, qui & Heraclius, eyn goltſteyn. Vide Chiliades Eraſmicas. Lydus & Lydius, adiectiua.

Galaad.] Loci nomen, & aceruus teſtimonij interpretatur. Gene. xxxi. & Oſe. vi.

CAP. XLVII.

PAleſtina.] æ, prouincia Syriæ Arabiæ contermina, à Philiſtijm vrbe metropoli in ea, vt inquit Plinius lib. v. Nã & Herodotus Syriã, alterã vocat Palæſtinã. In ea quinq; ciuitates continebantur. Gaza. Aſcalon, Geth, Accaron, & Azotum. Eſt & altera, de qua Lucanus libro quinto.

Pharao.] Generale nomen regis Aegyptiorum, & ſonat otioſum: & Exodi quinto ponitur verbaliter apud Hebræos.

Pompa.] æ, omne ſpectaculum, & apparatus ſolennis, cum oſtentatione, & ſpecie quadam triũphi, vt põpa nuptiarꝝ, ſacrorũ, funerꝝ. Hinc pompoſus, a, um, & pompoſe aduerbium. Pompatice, barbarꝝ aduerb.

Cappadocia.] Pontica regio eſt, vt ſcribit Solinus. Hinc cappadox, penultima correpta qui ex Cappadocia eſt.

Mucro.] Mucronis, proprie cuſpis & acumen enſis, ac telorꝝ. Improprie ꝓ enſe ponit. Hinc mucronare, eſt acuere, & mucronatus, a, um, q̃d eſt acutũ: Monoſtichõ: Mucronare dies calamũ non finit agreſtem, autorẽ ignoro. Mucro dentium. Mucro faucium alicuius loci. Mucro defenſionis. Mucronẽ

Tribunitium exacuere. Mucro vnguium. Mucronata folia.

CAP. XLVIII.

MOab.] Interpretatur de patre, quoniam de patre eum filia genuit. Geneſis decimo nono.

Cariathiarim.] Ciuitas ſyluarum, primo. Regum ſeptimo interpretatur.

Bethel.] Interpretatur domus dei, quæ etiam eſt Luza, id eſt, Amygdalus. Geneſis viceſimo octauo.

Jactantia.] Quæ & iactatio, à Cicerone diffinitur libro quarto Tuſculanarum quæſtionum, quod ſit voluptas geſtiens & ſeipſum efferens inſolentius. A iacto, ſiue iactito manat. Hinc iactus participium. Iactus, us. Iactans. Iactatus participium. Iactatus, us, id eſt, iactatio. Iactator. Iactanter nuſquàm legitur. Iactuoſe, & Iactuoſus, non ſunt Latina, & in Cicerone mendoſe legun tur pro actuoſe, & actuoſus. Iactura, æ, &c.

Vitulum conternantem.] Pro quo plerią; deprauauerant conſternantem. Nam Græce eſt τριετίζουσαν, quaſi dicas, triennizãtem, hoc eſt, accedentem ad trimatum. Eſa. xv. In Geneſi præcipitur Abraham, vt offerat vitulum, arietem, & hircum trium annorum. Geneſis decimo quinto. Vide Commẽtarios Hieronymi. Eſaiæ decimo quinto.

CAP. XLIX.

MElchon.] Proprium nomen principis, & regis, idolorum, & rex eorum interpretatur.

Idumea.] Cum diphthongo, regio Syriæ. (Plinio teſte libro quinto.) Hinc Idumiæ populi.

Theman, Dedan, Boſra.] Ciuitatum, & locorum nomina, ſæpe explicata.

Conticeſco.] is, à conticeo, es, eſt cum alijs tacitus fio. Plinius libro vndecimo. Tunc repente omnes conticeſcunt. Conticeſcebatą; paulatim tumultus. Artes conticeſcunt. De re aliqua conticeſcere. Hinc conticinium, conticinij. Still der nacht.

Ventilo.] Ad captandum ventum pono & iacio. Hinc ventilari frumenta, cum in area purgantur. A quo ventilatio, ventilator, vt naturæ ventilator. Item ventilatores, gaeuckler, & ventilabrum.

CAP. L.

BEl.] Ipſe eſt Beel, ſiue Baal. Hinc Beel, vel Beelzebub idolum in Accaron, & interpretatur vir muſcarum. Matthæi duodecimo fuſius explicatum offendes.

Idolum.] Latine ſimulacrum dicitur. Hinc idololatra, & idololatria, & idolothytum. Sic vere debent ſcribi.

Sator.] A ſero. Id eſt, ſeminator. Hinc ſatio, ſemen & ſementum. Hinc adagium: Matura ſatio ſæpe decipit, ſera ſemper mala eſt. Columella autore. Satus participium. Satus ſanguine humano. Sati & creati. Sata, ſubſtantiuum pro ſegetibus, ſaat. Satus. us, vt humanus ſatus. Satus accipere. Nata à primo ſatu. Satorius, a, um. vt: Trimodiæ ſatoriæ. Satiuus adiectiuum, cui contrarium eſt agreſtis.

Exos.] Quod eſt ſine oſſe. Lucilius, Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus. Inde exoſſo eſt oſſa detraho. Terentius: Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere pauliſper. Vbi ego venero exoſſabitur. Apuleius: Exquamatus atą; exoſſatus piſcis vix palpitat amplius. Exoſſare piſces, auſsnaemen.

Fatuis Sicarijs.] Turpiter hoc loci quidam hallucinantur. Alter dicit Sycarijs per y, Græcum, quaſi ficarijs, & interpretatur eſſe Faunos, vel Satyros in Eſaia piloſos nominatos. Alter neſcio quid ſomnij adferat. Ego à ſica dixerim, gladij genere breuioris. Sicarijs, id eſt, latronibus, qui ſica, id eſt, gladio homines interficiunt. Iudicent docti, cui ſubſcribendum ſit. Nihil pertinaciter defendo.

CAP. LI.

VIduatus.] a, um, à viduo, as, id eſt, priuatus, diuiſus, vt terra viduata calore dicitur, dum niue tegitur brumali tempore. Hinc vidua, & viduitas & viduertas. Viduus vir. Viduus, a, um, vt arbor vidua. Viduus pecudibus ager. Viduum ſolum arboribus. Lectus viduus.

Locuples.] Diues, abundans poſſeſſionum & locorum. Hinc locupleto, as, eſt ditare, & locupletatio. Eſt generis omnis ſecundum Priſcianum, ablatiuo, e, vel i. Hinc dicimus. Locuples oratio, teſtis, tabellarius. Locupletior Latina quàm Græca lingua.

Pedalis, & hoc le.] Quod eſt pedis, vt menſura pedalis. Columella: Scrobiculis pedalibus factis, &c. Semipedalis, Seſquipedalis, vt verba ſeſquipedalia, dixit Horatius.

Bruchus.] Genus vermis volucris, diuerſum à locuſtarum genere, ſed non diſſimile, herbas erodẽs, ſine alis tñ, eyn Kebber.

Celeuma.] tis. n. g. vox nautarũ aliorũą; lætantiũ, alias celeuſma. Admonitio nautarũ, q̃d cani à ſymphoniacis ſeruis moris erat apud antiq̃s, q̃ vtit Martialis. Hinc Proceleuſmaticus pes dictus ẽ, ex q̃tuor breuibus cõſtans, q̃d cani in ſacris Mineruæ ſolebat, vel

vel quod propter breuitatem, & quaſi curſum ſyllabarum, ſimile clamori nautico canticum facere videatur.

Iugalis, lis.] Qui iugum habet, vt iugale vinculum. Vergilius: Cui vincla iugalia curæ, à iugum, gi, deriuatur &c.

Mugio.] is, fictitium verbum, à voce boum. Hinc mugitus penultima prod. vox ipſa: Cõpoſita ſunt, Admugio, Immugio, Remugio. Mugitus nemorꝝ, vviderſchall.

Expergiſcor.] Et expergeſio, paſſiuam habet ſignificationem. Cicero: Expergiſcimini aliquando & exurgite. Ab expgiſcor, experrectus ſecundum Diomedem. Et expergitus, ab expergor. Et expergefactus ab expergeſio. Sed expergiſco & expergefacio, & expergifico, actiuam habent ſignificationem. Hinc dicimus: Ad nobilitatem expergiſci. Expergefacere malum aliquod. Expergitus, ervvachet.

CAP. LII.

Eremus.] Penultima prod. deſertum dicitur Latine. Hinc Eremita, qui eremum incolit.

Hemath.] Oppidi nomen, quæ & Antiochia dicitur.

κρέαγρα. Creagra.] Coquinarium inſtrumentum, quod alio nomine ἁρπάγη & λύκος dicitur, teſte Polluce. Aliȷ̃ fuſcinulam dicunt, qua carnes e cacabo & lebetibus extrahuntur, ein fleiſchkrevvel.

Phiala.] Vas vini vel aquæ, plærunq; ex vitro conflatum, mixtarium, Cymbium, Carcheſium, Amula, bicos, bicariumve, obba, trulla, cratera, aliphanum, patera, luter, quo vinum aqua miſcetur. Vnde mixtarium, capides, cupa, & phiala ex vitro nimis frigide, vt volunt, quod Græce hyalos dicitur. A quo hyalina vitrea, & hyalurgus, vitrearius.

Hydria.] Vrna ad aquam capiendam. Plautus aqualem vocat.

Thymiamaterium.] Thuribulũ, acerra, vasq; odoriferum.

Cyathus.] Paruulum poculum. Ad cyathum ſtare, dicuntur pocillatores, & pincernæ, qui cyathiſſant, id eſt, in cyatho vina miniſtrant. Vide Budæum de Aſſe & partibus.

Tyro.] Nouus miles, & fortis ad militiam exercendam. Cuius diminutiuum eſt Tyrunculus. Refertur quoq; ad omnem artem. Hinc tyrocinium, ipſa palæſtra Tyronum & exercitiũ. Tyro vſu forenſi, atq; exercitatione. Tyro ac rudis in re aliqua. Canis tyrũcula, ein iung hundlin. Ponere Tyrocinia. Tyrocinio ætatis lapſus. Tyrocinium nauium, oratorum. Facere tyrocinium. Tyrocinium animi. Tyronianus, a, um. tanquàm à tyrone profectum, apud Gellium libro primo, capite ſeptimo. Inuſitatum.

¶ Libri Hieremiæ Anathotitis FINIS.

THRENORVM, SIVE LAMENTAtionum Hieremiæ, quæ Cinoth Hebraice inſcribuntur, explicatio.

CAPVT I.

Quomodo.] Tota vna dictio ſignificat quemadmodum. Cicero: Quomodo potuiſſem te conueniſſem. Quomodo tibi res ſe habet?

Squallidus.] a, um. ſordidus, incultus, vt ager ſquallidus, barba ſquallida. Quandoq; ponitur pro fulgenti. Vergilius: Alter erit maculis auro ſquallentibus ardens, à ſqualleo. Hinc ſqualior. ſquallide aduerb.

Vindemia.] æ. tempus vina colligendi, quaſi vinidemia. Hinc vindemio, as, vindemiator, qui & vindemitor ab Ouidio, detracta. a, is dicitur qui vindemiat, der herbſt. Vindemiola diminu. vindemiatorius, a, ũ.

CAP. II.

Mœnia.] Mœnium, mœnibus n. g. pluraliter tantum declinatur. Aedificia porrecta exterius, vernacule zynden. Porphyrio ſcribit, Mœnium ſcurrilitate notiſſimum. Hinc ſummœniana mulier, hoc eſt, nonaria, fornicaria, meretrix &c. Mœne ſingulariter, dixit Ennius. Obſoletum. Mœnitus, pro mœnibus cinctus. Obſoletum.

Antemurale.] Præſidium ante murũ, quod nec ferro, nec arieti peruium eſt, & penetrabile. Item proximurium pontificale pomerium proximuri. In Bibliȷ̃s tantum legitur.

Iecur.] Iecoris, & iocinoris, Græce hepar. Diminutiuum iecuſculum, vt iecuſculum anſerinum, vel iecur anſeris.

Exhalo.] as. penultima producta, extra halo, ſpiro.

Vergilius:
Sæuamq; exhalat opaca Mephitim, id eſt, terræ putorem fœtidiſſimum. Hinc exhalare animam, crapulam. Vinũ exhalare, idem. Terræ exhalationes.

Heccine.] Hoc eſt, hæc ne? An hæc? Ce particulã per omnes caſus articularibus addebant veteres, vt hicce, hæcce, hocce. Hoccine eſt credibile &c. Nunc, huiuſce, hoſce, haſce, hiſce. Illancine mulierem alere, ait Terentius.

Compita.] orum. dicuntur loca, ad quæ petunt homines per diuerſas vias. Ouidius. Seruet vt internas compita ſecta vias. Hinc compitalia feſta, quæ in compitis peragebãtur, & compitalitius dies, a, um. vt ludus cõpitalitius. Compitalitia, orum, idem.

CAP. III.

Mino.] as. ſignificat minas duco. Feſtus. Obſoletum. Equiſones equos agentes, id eſt, bene minantes. Minare gregem in deſertum, eſt ducere, agere. Priſcia. Minor minaris dixit. A quo minito, as. frequentat. Minitans participium. Minatio verbale. Minaciter aduerbium. Minitabundus. Minax, cis. vt: Minaces ſermones. Minacia ſomnia. Minaces literæ.

Compes.] dis, pedum vinculum eſt, qui & neruus, & cippus dicitur, vt faber quas fecit compedes ipſe geſtat, adagium eſt ſatis notum. Hinc compeditus, a, um, pen. prod. Compedio, is. pen. pro. compediui, ditum. Compedire, dye fuſz zu ſamen binden.

Singultus.] us. à ſingultio, is. eſt gemitus & eiulatus cum dolore & lachrymis. Singultus gallinarum. Singultans. Singultim, aduerbium. Horatius: Singultim pauca loquutus.

Pſalmus.] Latine canticum. Pſaltes, cantor. Pſallo, cano. Pſalterium organum laudatorium. Pſalma, diapſalma, Pſalmodia, pſaltria, cantrix.

CAP. IIII.

Lamie, arum.] Terriculamenta puerorum, & laruæ, quæ & ſtryges, oculos exemptiles (Angelo Politiano, in Lamia ſua, autore) habentes, alibi explicatum fuſius.

Catulus.] Proprie ſignificat cati, hoc eſt, felis & æluri filium, propter ſagacitatẽ. Sed large ponitur pro omni ferarum filio.

Nazareus.] Floridus, ſanctus interpretatur. Matthæi ſecundo, vita comite, plenius exponam.

Sapphirus.] Penult. prod. lapidis genus precioſi, & gemmæ, coloris aerei. Vnde fit ſapphirinus, a, um, poſſeſſiuum. Lapis ſapphirinus.

Lacinia.] æ, eſt veſtis ſinuoſa. Vnde laciniata veſtis, & laciniatim aduerbium particulatim per flexuras. A quo lacinioſus, a, ũ. id eſt, flexuoſus, ſinuoſuſq́ꝫ, vt Alexandria lacinioſa. Lacinioſa folia.

Lubrico.] as. lubricum facio. Iuuenalis: Qui Lacedæmonio pitiſmate lubricat orbem. Lubricus, a, um. Lubrice aduerbium. Lubricitas.

Christus.] Seruator noſter Ieſus, & vnctus interpretatur. Hinc Chriſma vnctio.

Edon, Huz.] Locorum nomina ſubinde explicata, de Hus erat Iob. Hinc huſſites dictus.

ORATIO HIEREMIAE.

CAP. V.

Recordor.] Rurſus in cor reuoco, vel iterum rẽ cordi do. Et dicimus: Recordor huius rei, & hanc rem. Inuenitur & commune, hic recordare imperatiui eſt modi, ſicuti & intuere. Hinc recordatio. Recordans participium. Hinc dicimus: Recordatur multa de Marco Attilio. Cum animo ſuo vitam alicuius recordari. Si recordari volueritis, quanta religione fuerit. Etſi, vt recordor, miſi. Recordari & cogitare.

Dare manum.] Poteſt bifariam intelligi, videlicet paciſci, pactum inire, & fœdus. Item ſe victum fateri, dare herbam. Sed dare in manũ, ſignificat ſeparatim, & ſine arbitro, aut interprete, vt cũ præuaricator, aut iudex corruptus, accipit pecuniã. Dare verba, eſt decipere. Dare fidem, eſt aliquid ſancte promittere. Dare pœnas, eſt luere. Dare veniam, dare poteſtatem, varie hoc verbo vtimur. Si quis velit omnes huius verbi dicendi formulas explicare, guttas maris, atque arenas numerabit.

Clibanus.] Penultima correpta, non eſt proprie furnus, ſed forte quid ſimile furno, vel inſtrumentum, quo aliquid coquitur ſub teſta. Vnde panis teſtaceus. Item κλίβανος eſt & pectoris concauitas, per quã ſpiritus vltro citroq́ꝫ cõmeat. Hinc κλιβανίτης, panis in furno coctus.

Laſſus.] Dicitur tam animo quàm corpore fatigatus, hoc eſt, adfectus: nomẽ eſt, non participium. Hinc laſſitudo. Laſſo, as. id eſt, fatigo. A quo laſſatus, a, um. Item laſſeo, & laſſeſco, id eſt, laſſus fio. Hinc adagium: A laſſo rixam quæris. Seneca de Ira, libro tertio. Item, Bos laſſus fortius figit pedem. Vide Chiliades Eraſmi.

Humilio.] as, ab humili, eſt humilem facio.

facio. Hinc humiliatio: Græce ταπείνωσις. Eſt & figura rhetorica. Vide Quintilianum. Humilis, humile, humilis, & excelſa luna, contraria. Humiles habitare caſas. Humilis victis, Bos. Humilis & abiectus, & cõtemptus. Humilis & minime generoſus ortus. Humilis animus & imbecillus. Humiliter aduerbium, hoc eſt, demiſſe, contrarium habet alte. Humilitas, humilitatis, vt humilitatem habet mens. Humilitatem generis alicui obijcere.

¶ Threnorum, ſiue Lamentationum Hieremiæ & orationis eiuſdẽ FINIS.

VOCVLARVM QVARVNDAM IN Baruch prophetam explicatio.

CAP. I.

BAruch.] Filius Neriæ, & in lingua noſtra, benedictus dicitur. Neri lucerna mea interp̃tatur. Porro, Hieremias in libro ſuorum vaticiniorum, Baruch ſcribam, & miniſtrum fuiſſe ſuum ſignificat, cuius extat breuis prophetia, quam Eccleſia recepit, quoniam de Chriſto & poſtremis tẽporibus pleraque continet.

Babylon.] Nomen principis vrbis in Chaldæa. Hinc Babylonius & Babylonicus, a, um, vt Babylonij q̃ ex Babylõe ſunt. Et captiuitas Babylonica, vtinã non ædita.

Presbyter.] Cum b. & y. Græco, Latine ſenior interpretatur. Hinc presbyteriũ.

Sodi.] Vel Soddi idem: ſic lego in omnibus, quæ vidi Biblijs, nomen eſt fluuij apud quem Baruch librum hunc legit, & interpretatur latus meum: vel arcanum meum.

Siban.] Menſis nomen, partim Maio noſtro, partim Iunio reſpondens. Vide Eucherium Lugdunenſem epiſcopum.

Subiectibilis.] A ſubijcio ſiue ſubiecto frequentatiuo videtur deriuari: quanquàm non meminerim me legiſſe apud quenquàm probatum autorem. Dicerem Latinius ſubiectus, obediens, ſubditus vel ſubex, abſque tñ tranſlatoris contemptu. Hinc Subiectio, & Subiector verbalia.

Abeo.] abis, diſcedo. Hinc abitus & abitio, id eſt, diſceſſus, vt: Abi εἰς κόρακας. Id eſt, ad coruos, perinde valet, quaſi dicas. Abi in malam rem, atq; in exitium, ad furcas. &c.

CAP. II.

SUpra.] Præpoſitio. Vergilius. Olli ceruleus ſupra caput aſtitit imber. Quandoq; aduerbium eſt. Saluſtius: Pauca ſupra repetam. Aliquando ponitur pro valde, vt ſupra morem, ſupra modum, ſupra iuſtum. Vergilius ſecundo Georgicon. Rara ſit an ſupra morem ſit denſa requiras. Supra numerum. Supra xx. parit. Supra morem. Supra ſpem humanam. Nihil ſupra. Terentius. Facete, lepide, laute, nihil ſupra.

Obaudio.] obaudis, ſignificat auditũ poſtergo. Et in eadem compoſitiõe, au mutatur in e, & dicimus obedio & eſt contrariæ ſignificatiõis; quaſi dicto obediens ſum. Sic hoc loco capitur. Offenditur etiam obedire dici de turpi obſequio. Cicero dedecori obedire dixit. Obaudire quidam dicunt pro non audire. Nullum exemplum apud idoneum autorem reperi, ſed nec pro obedire, inquit Cholinus. Obedio, obedis penultima correpta, Latiniſſimũ eſt, vt parere & obedire, obtemperare, obſecundare & obedire. Hinc obediens, participium, vt: Obediẽs dicto. Obedientia, obedientię. Obedienter aduerbium. Porro obeditio, pro obedientia, plane dura dictio.

Infernus.] inferni, pro inferorum loco, in ſingulari maſculini generis: in plurali uo neutri. Eſt & infernus, inferna, infernum, quod eſt infra, ſicut ſupernus, a, um, ſupra. A quo inferne & ſuperne aduerbia. Itẽ infernas, & ſupernas omnis generis. Dicitur & inferus, a, um, & infernalis & hoc infernale, ab inferno. Vmbræ infernæ. Stagna inferna. Dij inferni, quibus Superi opponuntur.

Fundere preces.] Eſt proſternere, & deprecari: fundo verbum multa ſignificat.

Emiſſio.] verbale ab emitto, eſt extramiſſio. Nam emitto extramitto ſignificat. Horatius: Neſcit vox miſſa reuerti. Emiſſiones tormentorum, &c.

CAP. III.

THeſaurizo.] as, ſignificat theſaurum congrego, colloco, repono in depoſito. Hinc theſaurarium locus in quo ſeruantur theſauri. Theſaurus, ri, maſculini gene. vt: Theſaurus mali, adagium. Theſaurarius adiectiuum, vt Theſaurarij fures.

Inuentio.] Ab inuenio, is quod eſt comperio, idem eſt quod inuentum. Hinc inuentus, nomen ex participio. vt: Inuento eſt opus. Inuentum reddere. Inuentus huius inuẽtus. Inuentiũcula. Inuẽtor. Inuẽtrix, ṽbalia. vt: Prĩceps & inuẽtrix belli. Doctrinarũ inuẽtrix, magiſtra & inuẽtrix legũ. Inuentarium, inuentarij, eyn Regiſter.

Chanaan.] Nomen filij Cham, hic no

men loci. Hinc Chananæus, & mercatorem ſonat.

Theman.] Loci nomen ſupra expoſitum.

Agar.] Nomen ancillæ Abrahæ, & interpretatur aduena. A qua Agareni populi, qui nunc Saraceni à Sara vxore Abrahæ.

Ingens.] Omnis generis ſignificans magnum valde, vt: Ingẽtes ſtimulos vincimus inuidiæ. Autor Chæredamus, vt: Animus ingens. Confidentia ingens, ingens facinus. Gratias ingentes agere. Gaudium ingens, ignis, teſtis, pecunia ingens. Ingentis nominis rex. Ingentis ſpiritus vir. Ingentes impenſæ. &c.

Adſum.] Significat præſens, vel prope ſum. Hinc adſumus media correpta. Hinc ades, adfui, adeſſe, adfuturus. Quandiu adfutura ſint, certum ſciri nullo modo poteſt. Bello adeſſe. Domi adeſſe. Corã adeſſe &c.

CAP. IIII.

Animequior.] Comparatiuus ab animæquus, & compoſitus ab animo & ęquo adiectiuũ, dicerem verius pacatior, quietior, patientior. In ſacris Biblijs tantum pro animo æquiore legi, non tamen poſthabeo Tranſlatorem.

Improbus.] a, um, indignus. Vnde improbitas. Interdum petulans, pertinax. Quandoque turpis. Nõnunquàm laſciuus, & proteruus, aſtutusq́. Interim, importunus. Vergilius: Labor improbus omnia vincit. Hinc improbitas. Improbulus diminutiuum, improbe, aduerbiũ. Improbabo, as, vt Teſtamentũ improbare. Improbabilis, im‑pbabile. ſcheltens vverdt.

Abduco.] Significat inde, ſeu extra duco. Lactantius libro quarto pro violẽter ducere poſuit atque abigere. Interdum eſt à loco & perſona abſtrahere, alienare. Hinc abductus, & abductio. Abducto intus viſu. Abduce, pro abduc, dixit Terẽtius. Rus abducere. Vi abducere &c.

Stola.] Veſtis genus, apud veteres dicebatur quicquid tegebat, apud Græcos ϛολὴ, indumentum. Hinc ſtolatus, a, um, id eſt, ſtola amictus. Vt, mulier ſtolata.

Gaudimonium.] Horridiſſimum vocabulũ in Biblijs pro gaudio legitur ait Clo linus, & Iohannes Friſius. Idem quod gaudium, & Latinius multo, vt: Gaudium percipere. Gaudeo, gaudes, gauiſus ſum. Iam id gaudeo. Gaudeo eſſe natum. Gaudeo ventum, pro veniſſe. Gaudere gaudeo. Gauiſus fruſtra.

CAP. V.

Circumſpicio.] Eſt circunquaque videre. Iuſtinianus libro primo. Prima latebras circumſpicit. Hinc circumſpecto frequẽtatiuum. Terentius in Eunucho: Et properans venit, neſcio quid circumſpectat. A quo circumſpectus, id eſt, prudens, & ſagax. Circumſpectio, & circumſpicuus ſignificat eum qui circumſpicitur. Circumſpector. Circumſpectus, circumſpctus, Circũſpicientia, Circumſpecte, aduerbium. Circumſpectator, Circũſpectatrix fœmininũ.

Hieruſalem.] Viſio pacis interpretatur.

Diplois.] Pallij genus, quaſi duplex pallium. Diploos enim duplex dicitur Græce, eyn vvammes, eyn doppelmantel. Daſypodius.

Mitra.] Dictio barbara, capitis quoddam ornamenti genus eſt, alij galerum nominant. Mitra bicornis Epiſcoporum inſula dicitur, & pedum, baculus paſtoris. Diminutiuum eius eſt, mitella, eyn haeuptzieꝛde. viris & fœminis apud Aegyptios olim in vſu.

CAP. VI.

Aerugo.] Idem fere quod rubigo, hoc æris, vel argẽti & viridefcit, illud ferri, & ſegetum, alibi explicatum. Vnde æruginoſus, a, um, vt æs æruginoſum ſchimlich.

Tuto] tutas, ſignificat protego defendo. Plautus:

Inuoco vos lares diales vt me tutetis.

Sed tuto etiam aduerbium eſt, id eſt, ſine periculo, ſecure. Item articulus Græcus τοῦτο, id eſt, hoc. Dicitur & tutor tutaris deponens, quod Priſcianus docet eſſe communem Horatius:

Res Italas armis tuteris, moribus ornes.

A quo tutor, tutoris, tutela. Tutelaris deus. Tutorius, tutoria, tutorium. Tutanus media correpta, deus qui homines tueri putabatur. Tutelina dea.

Elingo.] elingis. à lingo, lingis, compoſitum, eſt extra lingo. Plautus in Curculione. Hic hodie apud me nunquàm elinges ſalem, auſslecken.

Catus.] Per ſimplex t. animal murieeps, fœminini generis ſecũdum Seruium, libro de

de Græcis, Latiniſq; nominibus, alio nomine felis: Græce ælurus dicitur. Catta nunquàm legi, niſi hoc loco. Catus etiam pro homine cauto accipitur.

Specimen.] Penultima correpta experimentum, probatio, paradigma, & exemplar, vt: Specimen ignominiæ, innocentiæ, prudentiæ, &c. Specimen ſui dare. Specimẽ ſumere. Capere ſpecimen, & alia id genus.

Orphanus.] Qui patre caret, patrioq; præſidio deſtitutus, Græcum eſt. Pupillus, qui patre caret, ſed tutore iuuat, eyn vveiſſe. Orbus, a, um. Orbitas, orbitudo.

Bel.] Siue Baal, aut Beel idoli nomen. Hinc Beelzebub, Rex muſcarum.

Cucumerarium.] Locus in quo cucumeres ſunt, vel creſcunt. Cyprianus pro tugurio vſus eſt. A cucumer, vel cucumis maſculini generis, Kurbſs in Italien vnd Franckreych.

Murex.] Piſcis marinus ex concharum genere à purpura diuerſo, tametſi ſæpe pro purpura, conchylio Tyriove colore vſurpetur. Hinc muricatus, a, um, & muricatim, aduerbium. vt: Vertice muricatim intorto.

¶Libri Baruch prophetæ FINIS.

PRAEFATIONIS D. HIERONYMI IN EZECHIELEM EXPOSITIO.

Disertus.] a, um, eloquens, facundus, ab diſſero, is, quod metaphoricos ſignificat diſputo, enarro, declaro. Horatius: Fœcundi calices quem non fecere diſertum? vt: Diſerta negligentia. Oratio diſerta & oratoria. Hinc diſerte aduerbium. Diſerte loqui. Diſſertatio. Diſſertabundus.

Cola, commata.] Hoc eſt per membra, & inciſiones, orationis partes ſunt. Sicut & Periodus, id eſt, circuitus.

Subſannauerint.] Id eſt, deriſerint, naſoq; ſuſpenderint adunco, vt ait Horatius.

φαγολόιλοροι, Phagolædori vocentur.] Non paulo facilius eſt docere ſcripturã hãc non carere mendo, quàm reſtituere quod deprauatum eſt. Primum ſi φαγολόιδοροι, compoſitum eſt ex φαγεῖν, & λοιδορία, nec conſiſtit quidem compoſitio, neque enim dicimus φαγόλωτος, ſed λωτόφαγος, id eſt, lotorum comeſtor. Iam, quod adiectum eſt, quod eſt manducantes ſenecias, palam eſt ab Hieronymo non fuiſſe adſcriptum, ſed ab alio quopiam Græce perito, qui ſubito quod ſcriptum offendit, vertit vtcunq;. Deinde ſcriba quiſpiam ex conuitijs fecit ſenecias. Tædet enim pudetq; referre, quid hic comminiſcentur interpretes quidam de ſenecijs: quibus Senecia in plures vertitur formaſ, quàm apud poetas Empuſa. Senecia immundum eſt animal, ſenecia labium ſenis, ſenecia rubrum illud, quod eſt ſub aure piſcis. ſic enim illi loquuntur: ſenecia labia corroſa, ſenecia illuſa piſcium (quod equidem quid ſit, non intelligo) ſenecia ſaliua defluens per genas, quaſi vero ex oculis defluat ſaliua. Verum his nihil intereſt, inter mentum, & genam, imo ne inter ventrem quidem & caput. Iuuenalis:

Inguinis & capitis q̃ ſint diſcrimina, neſcit.

Senecia mus ẽ, ſed immũdus, ſenecia herba ẽ. At, quanto ſimplicius erat dicere, neſcio, quàm ad hunc coniectare modum? Nam quod Plinius meminit herbæ ſenecionis, quæ Græce dicatur ἠρίγερον, non video, qđ pertineat ad λοιδορίαν, quæ vox & ipſa Græca eſt. Proinde quod vnum licet, quandoquidem exemplaria vetuſta nihil opitulantur, conijcio ſcriptum fuiſſe φιλολοίδοροι, quibus ſtudio eſt, calumniari, & carpere, velut id ſuo morbo faciant, non merito aliorum.

DICTIONUM QVARUNDAM IN EZECHIELEM EXPLICATIO.

CAP. I.

Ezechiel.] Filius Buzi, Hebræi Ieheskel ſcribunt. κράτος κυρίυ, quod nos robur, vel imperium domini poſſumus appellare, vel roboratus à deo, interpretatur, fortitudo dei. Hic ſacerdos fuit & ſimul cum Daniele in captiuitate populi Iudaici Babylone: quod ex eius ſcriptis aperte colligitur.

Buzi.] In linguam noſtram vertitur ſpretus atq; contemptus.

Chobar autem.] Aut nomen eſt fluuij, aut certe iuxta interpretationem ſuam, quæ in graue vertitur, Tigrim ſignificat & Euphraten, & omnia magna & grauiſſima flumina, quæ in terra Chaldæorum eſſe perhibentur.

Secus

Secus.] Præpoſitio accuſatiuo iungitur, vt: Secus decurſus aquarum, ſignificat ꝓpe. Aliquando eſt aduerbium, & ſignificat aliter: præſertim, quando non vel haud ſecum comites habet. Hinc ſecius comparatiuum, quod à ſecus deriuant. Sed ſecium à veteribus dicebatur libum. Nihil ad chordam. Nemo dicet ſecus. Quid diximus tibi ſecus quàm velles? Non ſecus ac ſi ipſe adeſſes. Cœpi ſecus agere quàm initio dixeram, id eſt, aliter.

Electrum.] Gummi, ſiue lachryma, ſuccusve, ex arboribus pinei generis profluens: Latini ſuccinum vocant: ego à docto viro vernacule Atſteyn audij nominari: Barbari gleſſum dicunt. Plinius in exoticis, id eſt, extraneis inſulis naſci adfirmat. Hinc electriferas inſulas gleſſarias vocat. Electridas, vocant arbores electram ferentes. Vide Plinium.

Super ipſorum.] Id eſt, ſuper ipſis. Helleniſmus eſt, hoc eſt, Græciſmus qui genitiuo loco ablatiui, quo carent, vtuntur.

Rota.] A rotunditate, ſeu ruendo, Græce trochus. Rotæ etiam à Latinis dicuntur capræ, vt inquit Varro libro ſecundo de re ruſtica. Hinc rotula diminutiuum & rotella alterum à rotula. Rotare, eſt vertere. Rotundus, a, um. Rotunde aduerbium. Rotundo, rotundas.

Statura.] Corpori adſcribitur, ait Donatus. Status vero ad habitum refertur. vt: Statura arborum, leibslenge penultima producta.

Sapphirus.] Penultima producta lapillus precioſus, coloris aerei. Vnde fit ſapphirinus & ſapphiratus, quod maculatus, & variegatus. Vt. Lapis ſapphirinus.

CAP. II.

Apoſtatrix. In ſacris tantum legitur. Eſt deſertrix, præuaricatrix & rebellatrix, vt ita dicam, ab apoſtato, as, quod eſt rebello, verbum barbarum, pro deficere, abfallen. Apoſtata vel Apoſtate. m. g. penultima correpta defector. Apoſtaſia defectio ꝓba vocabula, ſed Græca.

Domus exaſperans.] Hoc eſt, irritans, prouocans, & valde aſperum faciens. Pro exaſperatione Lxx. amaritudinem poſuere.

Irritator.] Ab irrito penultima producta, quod eſt ꝓuoco, ꝓuocator dicitur. Hĩc irritatio verbale. Irritabilis, e, cui opponitur placabilis. Irritamentum, ti, vt: Irritamentũ certaminum. Irritatus nomen ex participio.

Manus miſſa.] Pro qua extẽtam Lxx. tranſtulerunt. Quæ mittitur, extenditur ad eos qui domini beneficia cõſequuntur. Contrahitur autem ab his quibus beneficiũ denegatur. Hinc contracta manus.

Lamentationes.] Græci Threnos vocant carmen, & Væ. Hiſce nominibus cantus lugubres, dolorifici & triſtes deſignant. A lamentor, aris. Lamentatio. Lamentabilis, e, lamẽtum, lamenti.

CAP. III.

Volumen.] Pars codicis eſt, vtputa Metamorphoſeos, id eſt, transformationis Ouidianæ liber. in xv. volumina ſecatur. Synonyma fere ſunt. Volumen, liber, codex, Græce teuchus dicitur, vt pentateuchus, hoc eſt, quinq; libri Moſeos.

Attrita frons.] Eſt dura, & ceruicoſa. Sed perfricta frons eſt inuerecunda. Caperata frons, eſt ſeuera. Exporrecta frons eſt hilaris lætaq;. Adagia fere ſunt.

Adamas.] Lapis duriſſimus, quem indomitum poſſumus appellare, ſolum hircino ſanguine diſſoluitur. Hinc adamãtinus, a, um, penultima correpta. Et adamantæus, a, um, penultima producta idem ſignificãt. Vinculum adamantinum.

Silex.] Lapis durus, ex quo ignis excutitur, theutonice, eyn Kyſel. Diſtichon olim præceptoris mei elegantiſſimum Magiſtri Iacobi Horlini: Dura ſilex clauſum crebris vomit ictibus ignem. Effundunt largum ꝓla oneroſa merum. Hinc ſiliceus, a, um, vt: Lapides ſilicei. Silicernium Nonius docet eſſe conuiuium funebre. Feſtus vult eſſe genus farciminis. Terentius pro ſene decrepito, quod incuruitate ſilices cernat.

Speculator.] Vernacule, eyn vvaechter, is eſt, qui e ſpecula proſpicit, à ſpeculor, aris.

Offendiculum.] Impedimentum, obſtaculum: Græce ſcãdalon dicitur, ad quod quis offendit, id eſt, id quod ponitur, vt aliquis in ipſum incidat, vel impingat, ab offenſa deductum.

Chobar.] Fluminis nomen, primo huius libri capite explicatum.

Obiurgans.] A b obiurgo, as, quod eſt valde arguo, reprehendo, vel contra aliquẽ clamo, Hinc obiurgatio, & obiurgatrix, vt epiſtola obiurgatrix, eſt dentata, & mordax. Obiurgator verbale. Obiurgatorius, a, um, vt literæ obiurgatoriæ.

CAP. IIII.

Later.] Lapis igne coctus, vernaculo meo, eyn zygelſteyn. Hoc loco iubetur

tur propheta in latere, id eſt, in puluere, Geometrica arte deſcribere Hieruſalem, ipſumque laterem poni in conſpectu prophetæ: adumbrans obſidionem, munitiones, comportatos aggeres, coronam vallantis exercitus, & arietis in circuitu: per quæ omnia vrbes capi ſolent. Munitiones dicuntur, quibus vrbs clauditur, ne quis obſeſſorum poſſit effugere. Comparati aggeres, quibus vallum foſſæque complentur. Caſtra, militum cuſtodiæ per circuitum. Arietes, inſtrumenta bellica, quibus murorũ fundamenta quatiuntur.

Sartago.] Fœ. gene. pen. prod. patella in qua caro frigitur, dicitur & frixoriũ, eyn bradtpfan, oder roſtpfan.

De latere ſiniſtro.] Et dextro, in qbus dormijt iacuitq; propheta. Vide diuum Hieronymum, &c. Ego Laconem agam.

Exertum brachium.] Hoc eſt, extẽſum & nudatum, extractum, emiſſum, ab exero, is, exerui, exertum.

Obſidio.] onis, idem quod obſidium. Obſeſſio, hoc eſt, concluſio, qua aliquis obſidetur ne qua poſſit elabi. Ab obſideo, es, vel obſido, is. Hinc obſeſſus participium. Obſeſſor, obſidiæ, rum. Obſidionalis, e, vt corona obſidionalis. Obſes, dis.

Hordeum.] Faba, lens, milium, vitia frumentorum atque leguminum genera: noſtro vernaculo, gerſt, bonẽ, lynſs, hyrſſen, vvicken.

Stater.] Genus nomiſmatis, Græce didrachma. Iſti panes ex liguminibus cocti habebant vicenos ſiclos, id eſt, ſtateres. Siclus autem, id eſt, ſtater, habet drachmas quatuor, hoc eſt, vt dixi, didrachmum. Drachmæ autem octo Latinam vnciam faciũt, ita vt vnus panis decem vncias habere dicatur, quo trahitur magis anima quàm ſuſtentatur. Græce ſic ſcribitur: στατήρ, ῆρος, & producit genitiuum.

Sextam autem partem.] Menſuræ Hebraicæ, quæ appellatur hin, iubetur per ſingulos dies bibere. Porro hin duos choas Atticos facit, quos nos appellare poſſumus duos ſextarios Italicos, ita vt hin menſura ſit Iudaici ſextarij noſtriq; caſtrenſis, cuius ſexta pars facit tertiam partem ſextarij Italici. Qui cibus & potus, iuxta inclytum Oratorem, nõ vires tribuit, ſed mortẽ prohibet: Si plura candide lector deſideras, videto Budæum de Aſſe & partibus eius. Libenter reliqua fuſius proſequerer, niſi me compendiũ cohiberet operis. Si vis vide diuũ Hieronymum eo loci.

Subcinericium hordeaceum.] Græci ὀλυρίτην vocant, hoc eſt, ſub cinere coctum. Quod cum didiciſſet Propheta, pollutũ panem iuxta Aquilã tertio deteſtatus eſt, ah, ah, ah. Iuxta Symmachum vero & Lxx. reſpondit μηδαμῶς, quod Latine dicitur nequaquàm.

Morticinus.] a, um, dicitur quod abſq; effuſione ſanguinis amittit vitam, & in quo moritur anima, laceratũ à beſtijs, quod Græce appellatur therialoton, ſelber geſtorben, verdorben. Hinc morticini claui, liechtorn, pedibus maxime infeſti. Calepinus.

Fimus.] Lætamen dicitur, vel proprie excrementum iumentorum paleis mixtum, myſt. Hinc fimetum, ti, miſthauff. Vnde fimeta, quæ ſterquilinia e ſtabulo eijciẽda vocantur. Hinc Augiæ ſtabulum repurgare, adagium eſt, in hominem, aut in rem maiorem in modum inquinatam.

CAPVT V.

Nouacula.] æ, culter raſorius, ſiue tõſorius, quaſi ſubinde nouum faciens, eyn ſchermeſſer. Hinc adagia: Nouacula in cotem. In acie nouaculæ. Vide Chiliades Eraſmicas.

Concido.] is, penultima prod. ſimul vel minutatim cædo, vt hoc loci. Etiam frangere dicitur. A quo conciſa oratio, & conciſus ſonus. Conciſe aduerbium. Conciſio in Biblijs.

Ventilo.] *Significat in ventum diſpergo*, quemadmodum frumenta vanno ventilantur, vvanden. Hinc ventilatio, ventilor, ventilabrum.

Euagino.] Penultima producta, eſt extra vaginam traho, eximo, ferrum ſtringo. In ſacris legitur.

Blaſphemia.] Maledicentia: Græcũ eſt, ab blaſphemo, quod eſt execror, maledico, leſterung. Hinc blaſphemus, mi.

Zelus.] Inuidia, amor, emulatio eſt, hoc loci indignatio. Hinc zelotes, zelotypus, zelotypia.

Internitio.] Vel internecio, mors, pernicies, Græce panolethria, exitiũ, interitus. Internecinus, a, um.

CAPVT VI.

Rupes.] Sunt præruptæ partes terræ, ob altitudinem ac procliuitatem inacceſſæ. Rupes, rupis, generis fœminini, faelſs. Rupicapra, rupicapræ, Gaemſs. Rupefortis.

Allido

Allido.] Allido potius cum neotericis legerem, ſignificat impingo. Hinc alliſio, impactio.

Deblata.] Quæ eſt in terra Hemath, quæ hodie vocatur Epiphania Syriæ. Multi putant eundem eſſe locum de quo in Hieremia dictum eſt. xxxix. cap. Et apprehenderunt Sedechiam &c. adduxerunt eum in Reblata, q̃ eſt in terra Hemath. Poteſt & ob vicinam ſimilitudinem Hebraicarum literarum Daleth & Res, quæ paruo apice diſtinguuntur, vel Deblata, vel Reblata appellari.

CAP. VII.

Plaga.] æ, hoc loco pro regione capitur, vt ſunt quatuor plagæ mundi, oriens videlicet, & occidens, meridies & Septẽtrio. De quibus Eſaias loquitur xxiiij. cap. nominans eas alas. Domine ab alis, ſiue à finibus terræ, portenta audiuimus, &c. Vide Hieronymum.

Contractio.] A contraho, eſt collectio, & omnium in vnum congregatio. Hãc hoc loci Aquila interpretatus eſt προσκόπησιμ, id eſt, contemplationem & proſpectionem. Theodotio πλοκήμ, id eſt, ordinem contextumq; malorum omnium.

Sterquilinium.] Locus ſtercoribus plenus, ſeu ſtercoris receptaculum: quod & fimetum à fimo dici poteſt.

Scandalum.] Latine offendiculum, impedimentum, obſtaculum à ruina dictum, quod occaſio ſit ruendi, & cadendi, ſi quid obſtet eunti, à σκάζω claudico, quod claudus inflectens ſe, videatur tendere ad ruinam.

CAP. VIII.

Cincinni.] Capilli intorti dicuntur, criſpi, compoſiti. hoſce Plautus vnguentatos, Martialis anulos, vocat, alij calamiſtratos. Hinc cincinnati, qui capillos habent ſic criſpos & cirros.

Adonis.] dis, Veneris Amaſius fuit iuxta gentilem fabulam, pulcherrimus iuuenis, & in menſe Iunio occiſus, & deinceps reuixiſſe narratur, eundem mẽſem Iunium eodem appellant nomine. Hinc Adagium: Adonidis horti. De rebus dicetur non multum vtilibus, & breuem duntaxat voluptatem adferentibus.

Iezonias.] Presbyter & filius Saphan, hoc eſt iudicij & condemnationis ſuæ, in medio ſtantium presbyterorum, &c.

Ramus.] Arboris pars eſt, cuius diminutiuum eſt ramuſculus. Dicitur & ramulus. Ramale idem quod ramus. Perſius: Et ramale vetus. Hinc rameus, a, ũ, q̃d ex ramo ẽ. Ramoſus, a, um. Item ramuloſus, a, um, à ramulus vt ramuloſa folia. Denudat folijs ramos, & cortice truncos. Ramum arboris defringere. Rami late diffunduntur.

Veſtibulum.] Symmachus propylæon poſuit, Lxx. & Theodotio ipſum verbum Hebraicum vlam. Aquilæ prima æditio, πρόσαδα, ſecunda αἰλάμ, tẽpli interpretata eſt. Quam nos porticum templi exprimere poſſumus: ſiue intectũ atrium, quod inter templum & altare erat. Vide Marium Grapaldum de partibus ædium.

CAP. IX.

Linea veſtis.] Hic ꝓ podere, hoc ẽ, talari capitur, ex eo quod ad pedes vſq; deſcendat, ideo hoc ſortita vocabulum. Scio me alibi dixiſſe. Neq; enim poſſum omnia in omnibus locis repetere & iterare. Nam Crambe bis poſita mors.

Atramentarium.] Et hoc alibi expoſui. Nos atramentarium, ex eo quod atramentũ habeat dicimus. Sicut calamarium, ab eo quod in illo calami recondãtur. Multi ſignificantius thecas vocant calamarias, ſeu pennarias, ab eo quod thecæ ſint ſcribentium calamorum. Id tamen hoc loci nõ prætereundum, quod interpretes hic variant. Theodotio κάσυ, Aquila μελανοδόχειορ, id eſt, atramentarium, Symmachus tabulas, interpretatus eſt. Sententia tamen, & huius loci intellectus vel talpis patet. Quodque Aquilę primaria æditio & Theodotio dixerant κάσυ, pro quo in Hebræo legitur Kœſœth, cum ab Hebræo quærerem (ait Hieronymus) quid ſignificaret, reſpondit mihi Græco ſermone appellari καλαμάριον.

Cherub.] Et quanquàm pleriq; τὰ χερουβείμ neutrali genere, numeroq; pluratiuo dici putent: nos ſcire debemus ſingulari numero eſſe Cherub generis maſculini, & plurali eiuſdem generis Cherubim: non q̃ ſexus in miniſtris dei ſit, ſed quo vnũquodque iuxta linguæ ſuæ proprietatem diuerſis appelletur generibus, & cætera. Vide Hieronymum eo loci.

Thau.] Pro ſigno, quod Lxx. Aquila, & Symmachus tranſtulerunt, Theodotio ipſum verbum Hebraicum poſuit, quę extrema eſt apud Hebræos viginti & duarum literarũ, &c. Vide Diuum Hieronymum eo loci, ergo breuitati ſtudebo.

Aio.] Is, it, aiebam, bas, bat. Ai, aiſti, ait. Aimus, aiſtis, aiunt: verbum eſt, quod nominant defectiuum. Næuius: Vel ai, vel nega.

ga. Cicero de finib.bo. Quaſi ego id curē, quod ille aiat, aut neget.

CAP. X.

Sonitus.] Siue ſonor, eſt vehementi- or ſonus. Pro quo in Hebræo vox po- nitur,& cætera. A Sonus. Sonorus,a, um. Sono,as,are. Sonat pharetra, ſonāt tela. So- nant idem hæc verba. Sonare pingue & p- egrinum, dicuntur rudes poetæ, grob lau- ten. Sonat vitium. Perſius. Sonipes omnis generis equus apud poetas.

Chryſolitus.] Lapis precioſus, aureo nitore tranſlucens: quaſi aureus lapis. Qui- dius: Periuga Chryſoliti poſitę́q; ex ordine gemmæ. Lxx. hic tharſin, & carbunculum interpretati ſunt, Aquila Chryſolitum, Sym machus hyacinthum. Chryſopaſſus genus lapidis.

Chobar.] Nomen fluminis, primo capi te explicatum.

CAP. XI.

Eleuo.] eleuas, penultima correpta ſi- gnificat ſurſum leuo, in altum tollo. Item minoris æſtimo, & in trutina quæ ele- uantur. Hinc eleuatio. Vnde dicimus. Ele- uare ignominiam. Eleuare verbis famam vrbis captæ. Eleuare egritudinem. Eleua- tor in Biblijs.

Phaltias.] Penultima producta filius Bananiæ, princeps populi, qui interpreta- tur ruina declinans, & eſt filius Bananiæ, id eſt, ſtructoris, ſiue cæmentarij: οἰκοδομός enim aliud in linguam noſtram verti non poteſt.

Jezonias.] Penultima producta filius Azur, populi princeps, ſonat aures eius, q̃d ſubauditur animæ. Azur vero fulcrum ſiue adiutorium.

Lebes.] etis, penultima producta gene- ris maſculini vel fœmini. vas æneum, in quo res bulliunt, vt docet Porphyrio ſuper lib. nonum Iliados Homeri. Offenditur etiam lebeta, lebetæ, eyn groſſer Keſſel, oder hafen, duppen.

Vaticinare.] Imperatiui modi, hoc eſt, diuina, prophetiza, propheta, prædicito, prænuncia.&c. A vaticinor, aris.&c.

Chaldea.] Aſiæ maioris regio. Hinc Chaldæi & Chaldaicus, a, um, vt. Sermo Chaldaicus, lingua Chaldaica. Dicitur & Chaldæus, a, um, idem. Chaldaice aduerb.

CAP. XII.

Perfodio.] is, penultima correpta. Cō- poſitum à fodio, is, ſignificat valde ca- uo, rumpo, ferio, perforo. Perfode hoc loci mediam corripit. Sed perfodi, præteriti tem poris eandem producit.

Sagena.] Retis piſcatorij genus. Hinc ſagenula diminutiuum, eyn geyl.

Prouerbium.] Parabola, ſimilitudo, parœmia, diuerbium, adagio, fere ſynony- ma ſunt, eyn ſpruchvvort. Hinc paraboli- cos, aduerbium.

Vulgo.] Aduerbium ſignificat paſſim, vulgariter, per omnes, cateruatim.&c.

CAP. XIII.

Caſſus.] a, um, quod eſt inane, vacu- um, fragile, atque omī re carens, vt caſ- ſa nux à Plauto, & Horatio dicta. Hinc in- caſſum aduerbium, id eſt, fruſtra. Vitam tu- am caſſa nuce non emerem.

Temperatura.] Idem quod tempera- mentum, hoc eſt, modificatio, à tempero: quod eſt, rem ſuo ordine & menſura admi niſtro: à Græcis antiphatia dicitur. Plinius: Tali adhibito temperamento, vt nec laxet nimis, nec arctum eſſe patiatur. Idem: Ferr à rubigine vindicatur, ceruſſa, & gypſo & li quida pice. Temperatura ferri.

Lino.] Is, ere, tertiæ inflexionis, vt: Os ſublinere, adagium Plautinū, das maul ſme- ren. Et linio, is, & lenio, is, diuerſa ſunt. Nā linio & lenio, quartę claſſis ſunt: lino ter- tiæ. Et lino linioq́; habent penultimā corre- ptam. Lenio producit. Vergilius: Seruataq; mella theſauris relines. Eſt autem linere, craſſe aliquid aliquo inſtrumento ſuperin- ducere. Vnde interlinere. Sic literæ dicun- tur interlitæ, deturpatæ atramento, deletæ & cancellatæ. Et talis inductio litura dici- tur. Hinc liturare, eſt expungere. Linio, is, iui, itum proprie ſignificat vngo, vel frico, aut quid ſimile, quod aliquo inſtrumento alicui rei ſuperinducitur.

Puluillus.] Seu puluinus, & puluinar, ſiue puluinare, à pluma quaſi pluminus, q̃d plumis pullorum fiat, ceruical ſeu plumati- us. Quandoque accipitur pro lecto. Hinc puluinatus, a, um, quod eſt ad ſimilitudinē puluini molle, ac conuexum. Plinius: Lanu ginoſo, ac puluinato calice. Puluinarium, puluinulus, puluis communis generis, pul- uer, puluiſculus, vel cum puluiſculus, Ada- giū ē Politianicum. Puluereus, a, um. Pul- uerulentus, a, um. Puluero, as. Pulueratio, verbale.

CAP. XIIII.

Scandalum.] Offendiculum, ruina, im pedimentum, aergerniſs.

Proſelytus.] Cum y. Græco, & t, exili, valet Latine aduena, vel peregrinus.

Vaſto.] Deſtruo, demolior. Huius com

poſita ſunt deuaſto, & peruaſto: quæ ſignificant deprædor, ſpolio, profligo, & quaſi vacuum reddo. Hinc vaſtatio, id eſt, deſtructio. Omnia ferro, & incendio vaſtare. Agros cultoribus vaſtare. A vaſtus, a, um, vaſtitas, vaſtitudo, vaſtities, ei, vaſtificus, a, ũ.

CAP. XV.

Paxillus.] Diminutiuum à palus, vt inquit Priſcianus. Sed Cicero ad Brutum vult à paxillo palus fieri. Sæpe dictum.

Vas vadis.] Generis maſculini, pro vadimonio. Hinc adagium. Propter quod vadimonium deſeri poſſit. Vas vaſis, neutri generis, in plurali ſecundæ declinatio. pro inſtrumento ad aliquid capiendum idoneo. Cuius diminutiuum eſt vaſculum & vaſillum. Hinc vaſcularius qui vaſa conficit. Et conuaſare verbum, eſt furto omnia colligere. Eynballen, eynſchlahen, zeſamenfaſſen.

Fauilla.] Quaſi cinis extinctus, quod ignem tectum foueat, quaſi fouilla: differt à ſcintilla & pruna.

Hieruſalem.] Vrbs Iudææ, ſiue Paleſtinæ, quæ & Hieroſolyma, & Iebus, Aelia, & interpretatur viſio pacis.

Preuaricator.] A præuaricor, præuaricaris, tranſgreſſor eſt, q̃ ab officiĳ ſui præſcripto deflectit atque aberrat. Plinius Iunior: Alioqui præuaricatio eſt tranſire dicenda. Martianus & Vlpianus Iurecouſulti, aliter id vocabuli accipiunt. Præuaricator publicæ cauſæ. Adponere ſibi præuaricatorem. Præuaricari accuſationi.

CAP. XVI.

Chanaan.] Nomẽ terrę, & filiĳ Cham. Cham quippe pater Chanaan, princeps fuit gentis Aegyptiæ: tamen iuxta ſcelerum ſimilitudinem, radicem Hieruſalem terram Aegypti eſſe dicemus. Vnde & pater illius appellatur.

Amorreus.] Qui interp̃tatur λαλυμένος, id eſt, multo ſermone celebratus.

Cethea.] Id eſt, ἐξιςῶσα Græce, quod interpretatur inſaniens, ſiue in amentiam vertens. Hebraica veritas hic habet Hethæa. Græci χετταία, ordine & numero commutato.

Vmbilicus.] Penultima producta dicitur, quicquid in aliqua re eſt medium. Vernacule, eyn nabbel. Vnde de libro quoque dicitur vmbilicus ornamenti genus, q̊d in fine libri ſolet poni, ſiue oſſeum illud ſit, ſiue aurichalceum. Hic adagium: Ad vmbilicum peruenire, eſt coronim imponere, finire, & opus conſummare, extremam manum imponere. Hinc vmbilicatus, a, um. Vmbilicatim, per vmbilicos. Calepinus ſine autore.

Salitus.] A ſalio quartæ claſſis, & prima correpta ſignificat ſale condio. Huius præteritum ſaliui, ſupinum ſalitum. Vnde ſalitus participium & ſaliturus. Sallo, is, tertiĳ ordinis, per duplex ll, ſalli, ſaltum, & ſalturus, in eadem ſignificatione. Vnde ſaltus & ſalturus, ſalſus & ſalſurus. Participium paſſiuæ ſignificationis in dus poſuit Columella libro octauo. Salienda pecora. A Sal. Hinc ſalarius, ĳ, & ſalarius, a, um. Salarium, ĳ, lon. Salitor. Salſus, a, um. Salſe, aduerbium. Salſamentum, ti. Salſamentarius, a, um, & ſubſtantiuum. Cadi ſalſamentariĳ. Salſura, æ, id eſt, ſalſamentum. Salina, æ, locus. Salinum, & Salillum, vt animæ Salillum, dixit Plautus, vaſculum ſális. Salitura, æ. Salſedo. Salſitudo. Salſilago, bickel. Salſicortex, genus arboris.

Color.] Dicitur id quo aliquid coloratur, Græce chroma: à quo compoſita concolor eiuſdem coloris, diſcolor, verſicolor diuerſi coloris, multicolor. Decolor quod eſt colore vitiato. Et habent omnia penultimam correptam. Monochromata Græce dicuntur, quæ vnius ſunt coloris. Hinc coloro, coloras. vt: Colorari ſole. Coloratus, a, um, vt: Coloratæ vitæ. Oratio colorata. Colorificus. Colorius, a, um, vt veſtes coloriæ. Dicebatur & Colos antiquitus. Color per tranſlatio. decus. vt: Color ciuitatis dixit Cicero. Colores rhetorici, dicuntur ſchemata.

Janthina.] Penultima correpta, veſtis coloris purpurei. ἴον enim viola & ἄνθος flos, quia violaceus flos.

Martialis:

Coccina formoſæ donas & Ianthina mœchæ.

Byſſus.] Lini genus & candidiſſimi, & ſubtiliſſimi. Hinc byſſinus, a, um, penultima correpta.

Subtile.] Penultima producta. Pro quo Aquila florido ſiue palpabili. Symmachus indumento. Theodotio ipſum Hebraicum poſuit mœſchi. Lxx. trichapto. Cum diligenter inquirerem, ait Hieronymus, quid ſibi vellet vocabulum Trichapti, quod Lxx. tranſtulerunt, & à nullo Græcorum nec vſum, nec etymologiam poſſem inuenire ſermonis, tandem didici à Lxx. eſſe compoſitum. Rebus enim nouis nouæ fingenda ſunt nomina: quod tantæ ſubtilitatis fuerit veſtimentum, vt pilorum & capillorum

rum tenuitatem habere credatur. Vnde & ego volens tenuitatem exprimere veſtimen ti:pro trichapto,ſubtilibus tranſtuli, quod tenui ſtamine, atque ſubtegmine textum erat. A ſubtilis. Subtilitas, vt: mentis ſubtilitas, & iudiciorum. Subtiliter aduerbium. Subtiliter iudicare.

Armilla.] Ornamenti genus,in circuli modum factum, quod viri, & mulieres in fimbrijs, brachijsque gerere conſueuerant. Hinc armillatus,a,um. Armillatos curſores Budæus vocat, quos poſtas dicimus,quia id inſigne gerunt,quod poteſt armilla,aut ſpinter dici.

Torques.] Ornamentum colli aureum.

Polymitus.] a,um, penulitma correpta, à multiplici filorum, liciorumq; varietate nuncupatur.Vnde veſtis polymita,quæ multis licijs contexta eſt. Hinc polymitarius, & ſubſtantiue qui artem illã exercet.

Faſtidium.] à faſtidio, dis, penultima producta, eſt contemptus cum faſtu quodam. Hinc dicimus, faſtidium meum,quo ego alios faſtidio,& faſtidium mei,quo ego ab alijs faſtidior. Quintilianus.Seu mulier omnibus expoſita mortalibus vanitatem faſtidio mei deſpectuq; captauit. Hinc faſtiditus,faſtidio habitus. Lucanus. Pars magna ſenatus Faſtidita iacet. Faſtidioſus, qui omnia faſtidit,vel qui alijs eſt faſtidio. Iam varietas,inquit Viues,adimit faſtidium, quod etiam in loquentibus contingit,qui ſi idem bis eodem repetant modo, faſtidio ſunt,vt crambe repetita, ſi centies,ſed varie, gratiam non amittunt. De quo præcepta ſunt in rhetoricis.Ac ſimile eſt quod de cõuiuio ſibi exhibito ſuillis carnibus variæ conditis narrat Quintus Flaminius apud Liuium.Itaque diuerſa erant quæ rem eandem in lege vetere ſignificarent, vt ſine faſtidio & intelligentes magis meliusque venturæ ſalutis admonerentur, & rudes inter tot ſigna vnum ſaltem aliquod inuenirent, quo quid futurum promitteretur intelligerent. Habet hoc & locum Numeri viceſimo primo. Anima noſtra nauſeat &c.

Thymiama.] Odor ſuauiſſimus thymi naturam referens, & incenſum dici poteſt.

CAP. XVII.

AEnigma.] Eſt obſcura allegoria, vel quæſtio obſcura quæ difficile intelligitur,niſi aperiatur. Hinc ænigmatiſtes,qui ea facit,ſeu proponit,ſiue ſoluit. Huius ſignificationis eſt ænigmaticus,a, um.

Parabola.] Eſt rerum diſſimilium cõparatio,Cicero collationem vocat. Diuus Hieronymus ſimilitudinem. Lxx.narrationem tranſtulere, qua oſtenditur obſcurum eſſe quod dicitur. Nulli enim dubium,& ænigma & parabolam,aliud præferre verbis, aliud tenere in ſenſibus.

Ductus.] us, ipſa ductio. Vnde aquæ ductus,aquarum deductio,quæ leni fluit agmine,hoc eſt,actu,ductuq;. Vergilius lib. ſecundo Aeneidos. A duco, ducas. Hinc Ducatus,us. Ductus,vt: Ductus aquarum. Ductus,oris.Ductus literarum.Dux,ducis. Ductor, oris.Ductarius, a,um. Vnde funis ductarius.Ductilis,ductile.Aes ductile.Ductim aduerb. Ductim facere opus in vinea.

Libanus.] Mons inter Arabes & Phœnices excelſas arbores habens, & interpretatur candidatio. Capitur interdum pro thure.Hinc libanicus,a,um,thureus. Et libanotis penultima producta, Latine thurea dici poteſt.Eſt enim herba odorem thuris habens, & roſmarinus appellatur.

Medulla.] Dicta eſt,quod in oſſibus media ſit,theutonice marck.Hinc emedullo & medullitus.Medullitus amare. Medulla mellis.Medullatus in ſacris legitur tantum.

Cedrus.] Arbor maxima, in ædificijs vtilitatem præſtans. Hinc cedrinus,a,um, vt tigna cedrina. Et cedro digna loquutus.

Palmes.] Sarmentum vitis,& aliarum arborum. Vergilius: Turgent in palmite gemmæ,eyn rebb.

Propago.] Et ꝑpages,vitis vetula,& ſuppreſſa,vt ex vna plures fiant. Hinc ꝑpagare metaphorice, eſt extendere, dilatare. Propagatio verbale,propagatio & ſoboles. Propagator.

Radicitus.]Aduerbium,ſignificat à radice,ſtirpitus,funditus, & pro omnino quãdoque ponitur.

CAP. XVIII.

PRouerbium.]Parœmia,adagium,vel dinerbium, adagio,idem fere pollent, ſubinde explicatum.

Obſtupeo.]es,& obſtupeſco,is,ſignificat ob acerbitatẽ ſtupidus fio,vt dentes vua acerba obſtupeſcũt. Hĩc obſtupidus,a,ũ.ob ſtupefacio,is. Obſtupefactus & perterritus.

Latro.] onis, communis generis viarũ obſeſſor,qui publice,vel per vim furatur,& quaſi latenter inſidiatur. Hinc latrunculus diminutiũ eſt ludus quidam, quem Schacorum vocant.A quo latrocinor,latrocinium.Latrunculator,vernacule, eyn blutrichter.Vlpianus:Latrunculator de re pecuniaria iudicare nõ poteſt. Latrocinatio, ỽbale.

Latrocinium, latrociniꝭ pro militia Plautus poſuit.

Calumnior.] Per fraudem & ſubdolã rationem, cauſſa vincendi in litibus mendacijs, alijsve vexo. Eſt etiam falſa crimina intendere, & modo cum accuſatiuo, modo cũ datiuo conſtruitur. Hinc calumnia & calumniator, quem Græci ſycophantam vocãt. Item calumnioſus, a, um, qui calumniam, & ſycophantiam inferre ſolet.

CAP. XIX.

Planctus.] us, idem quod plangor, oris à plango, quod eſt fleo. Aliquando ſignificat percutio. Hinc planctus & plangor, id eſt, percuſſio. Sylius. Liuentia plangctu brachia. Catullus: Procedunt leuiterq́ʒ ſonant plangore cachinni.

Leo.] Animal ferox, & omnium animalium generoſiſſimum, tum præcipue, cũ colla armosq́ʒ veſtiunt iubæ, quod ætate accidit. A leo fit leunculus diminutiuum & leoninus, a, um. Item leæna, leonis fœmella. Eſt & leo marinus ex cancrorum genere. Item leo cœleſte ſignum. Hinc leonem ex vnguibus æſtimare. Adagium &c.

Catulus.] Ponitur large pro omni ferarum filio, ſeu immanium, ſeu mitium. Hinc catulinus, a, um, quod ex catulo eſt, vt caro catulina, quam Romani, Plinio teſte, edebant. Catellus à catulo. Catella, à catula. Catulio, is. Catulitio verbale. Catularia, æ, porta Romæ. Feſtus.

Rugitus.] us, penultima producta proprie leonum cum vocem emittunt, abrugio. A quo componitur irrugio, irrugis.

Cauea.] A cauo fit, ſignificatq́ʒ locum ſub terra vacuum, atque obſcurum, proprie ferarum cubile & receptaculum. Item eſt area in medio theatri. Item ponitur quandoque pro populi conſeſſu. Item eyn vogellkebge korp.

Robor.] Per oſiue robur per u, ſpecies quercus eſt duriſſimę. Et per tranſlationem pro animi fortitudine ſumitur. Item pro corporis firmitatę. Et omne quod forte eſt, robur vocamus. Hinc roboreus, a, um, & robuſtus apud Catonem deriuatum à robore. Roburneus, a, um, vt: Roburneæ fruges. Robuſteus, a, um, vt: robuſtea materies. Roboro, as, are. Corroboro, as.

CAP. XX.

Abominatio.] Ab abominor, execratio, faſtidium, & quaſi malũ omẽ. Et p dolo & iniquitate ſæpenumero capitur. Hinc abominabilis, abominabile.

Inſuper.] Coniũctio. Inſuper, pro deſuper. Inſuper quàm Liuius. Inſuper ſuper hijs. Sgnificat præterea, ad hæc, à quo fit deinſuper.

Gradior.] Significat vado. Huius multa ſunt compoſita adgredior, antegradior, congredior, digredior, egredior, ingredior, introgredior, progredior, prætergredior, regredior, retrogradior, ſupergredior, tranſgredior, à quo tranſgreſſio, &c. Ad naues graditur. Viam recte graditur. Hinc gradatus. Gradatio, figura apud rhetores. Gradarius, a, um. Equi gradarij, gradatim, pedetentim. Greſſus. Gradiuus, Mars cognominat.

Incolatus.] us, ipſa habitatio, ſeu tempus, quo quis in aliquo loco habitat, vt inde diſceſſurus ſit, ab incola dimanat.

Polluo.] is, ſignificat inquino, inqnas. Inde paſſiuum polluor, id eſt, inquinor, contaminor. A quo pollutio.

CAP. XXI.

Stilla.] ſtillæ, diminutiuum, à ſtiria, vt inquit Feſtus, & accipitur pro gutta, vt ſtilla olei, ſtilla aquæ. Martialis:

Atq́ʒ olei ſtillam donaret Opellicus vnctor.

Hinc ſtillicidium, quod ſtillatim cadat.

Tabeſco.] Significat langueo, deficio, tabidus fio. Et proprie in amore, & mœrore tabeſcere dicimur. Tametſi & de alijs dici poſſit. A tabes, tabis, vt tabes arborum. Tabitudo. Tabidus, a, um. Tabida nix. Tabificus, a, um. Tabefacio. Tabeſco, tabeſcis.

Exacutus.] a, um, ab exacuo, exacuis, id eſt, valde acutus, vel quod acumen habet, vnde gladium exacutum dicimus, vt hic. Exacutio, verbale.

Exacuunt alij vallos, furcasq́ʒ bicornes.

Exacuere corticem. Exacuere dentes, dicitur etiam ſus. Naſturtium exacuit animum. Exacuunt viſum ſcarabei virides. Exacuere aliquem, anreitzen, ervvecken. Exacuere virtutem.

Limatus.] a, um, eſt lima politum atq́ʒ dolatum leuigatumq́ʒ, à limo, limas. Hinc limatim & limate, id eſt, polite. A lima, æ, fluit. Hinc limo, limas. Scalpere, atque limare gemmas. Ornare ac limare. Politius limare aliquod opus. Limatur veritas ipſa in diſputatione. Oratione, moribus domeſticis, ac vrbanitate maxime limatus, atque ſubtilis. Limare commoda alicuius. Limatulus, diminutiuum.

Cicero:

Opus eſt hic limatulo, & politulo tuo iudicio. Limatura, limaturæ.

Quin

Quin.] Varie ſumit, hoc loci pro quin-etiam, inſuper, ad hæc, præterea, præter id, ſiue atq; etiam. Terentius. Nunquàm tam mane egredior, quin te in fundo conſpicer fodere.

Rabbath.] Ciuitas eſt metropolis: & hodie Philadelphia nominatur. Si plenius deſideras intelligentiam, vide diuum Hieronymum pie lector.

Exta, torum.] Pluraliter tantum, proprie iecur, cor, & pulmo dicuntur, quia in parte ſuperiori locantur, ab extando. Vergilius: Pinguiaq; in verubus torrebimus exta colurnis. Hinc adagium: Cocta numerabimus exta. Perinde eſt, ac ſi dicas, rem ex euẽtu, & exitu laudandam, ac vituperandam, non ex negocij exordio ſciemus. Solent eñ bene cœpta nonnunquàm citra opinionem hominum prolabi in deterius. Extalis, Barbara dictio.

Aries.] Tormenti genus, & machinamenti bellici, quo muri ciuitatis conquatiuntur, & foſſata, vallaq;. Aries ſignum cœleſte. Aries, genus piſcis marini. Arietarius, a, um. Arietaria machina. Arietinus, a, um, vt Cicer Arietinum. Arieto, arietas, penultima correpta, ſtoſen.

Cidaris.] Vel Citaris, penultima corrẽpta regium pileum eſt, vel inſigne pontificis, corona, hoc eſt, diadema, regis indicium.

Mucro.] Proprie cuſpis & acumen enſis, ac telorum. Hinc mucronare verbum, eſt exacuere. Vt: Mucronare dies calamum non finit agreſtem. Et mucronatus, mucronata, mucronatum, id eſt, acutum, & ad mucronis ſpeciem formatũ, geſpizt, geſcherpſſet, gevvetzt.

CAP. XXII.

Afficio.] is, ſignificat affectiõem quãdam induco, vt hæc res afficit me dolore, gaudio, &c. id eſt, affert mihi, vel inducit dolorem. Et tam ad animum, quàm ad corpus, ſiue in bonum, ſiue in malum, pertinet. Hinc affectus, affectus, & affectio, & adiectiue affectus, a, um. Item affecto, affectas, eſt cum affectu, & anxie quæro. Hinc affectatus participium. Affectatio. Affectate aduerbium qualitatis. Affectator.

Scelus.] Flagitium, facinus malum. Hic ſignificantius in Hebræo habetur zimmach, hoc eſt, incæſtum. Hinc ſceleſtus, & ſceleratus, ſceleroſus, a, um, & ſcelero, ſceleras, quod eſt polluo.

Nefarie.] Aduerbium, id eſt, ſceleſte, ſacrilege, facinoroſe: quod nec fandum quidem eſt, adeo turpiter actum.

Complodo.] Significat manus concutio, collido & plerunque gaudij cauſſa fit. Hinc dicimus: Comploſa manus.

Scoria.] Sordes, purgamenta, & feces metallorum eſt, ſchaume von metal.

Complutus.] a, um, hoc eſt pluuia & imbre madefactus: à compluo, compluis. Hinc compluuium, & compluuiatus, vt cõpluuiata vitis, quæ quadruplici perticarum ordine inſtructa eſt. Compluuius lacus. Cõpluuiata vinea.

CAP. XXIII.

Oolla.] Nunc Samaria appellatur, quod in lingua noſtra ſonat tabernaculum.

Ooliba.] Vero Hieruſalem, hoc eſt, tabernaculum meum in ea, &c.

Famoſus.] a, um, à fama, vt mulier famoſa, hoc loci. Obiter dicam, famoſum nõ tam eſſe malæ, quàm multæ famæ, ſicut apud Græcos τηλέκλυτον. Lucanus Famoſa vetuſtas dixit. Auguſti. famoſiſſima quæſtio. Hieronymus ad Paulinum, famoſiſſima ſolis menſa. Hinc famiger qui fert famam, famigeratus, famigero, famigeras, famigerabilis, diuulgandus.

Tiara.] Penultima pducta, capitis ornamentum. Iuuenalis:

Et phrygia veſtitur bucca tiara.

Mundus.] Hoc loco non pro mundi machina, ſed pro muliebri ornatu ponitur, & cultu.

Thymiama.] Odor ſuauiſſimus, thymi herbæ naturam referens, incenſum, ſuffitus, ſuffitio.

CAP. XXIIII.

Irritatrix.] Verbale ab irrito, penultima producta, hoc eſt, prouocatrix.

Congero.] Significat congrego, coaceruo. Hinc congeſtus & congeſtitius, a, um, quod congeſtũ ẽ, vt humus congeſtitia dixit Columella libro ſecundo. Cõgeries, ei.

Femur.] Quod & fœmor ſecũdum Phocam Grammaticum à ferẽdo, quod his prǽcipue partibus ſuſtineatur animal atq; feratur. Hinc fœmoralia. Item hoc & fœmen dicitur, à quo fœminalia, neu. gen. plu. num.

Armus.] Eſt humerus. Sunt tamen brutorum, licet de hominibus quando dicant, vt armus ouillus, armus hœdinus, armus vitulinus, eyn ſchaffs, bocks, kalbs buck. Armus veruecinus.

Strues.] Proprie lignorum congeries, Græci pyrã vocant, vt in hoc capite. Vergili. Innumeras ſtruxere pyras. In ijs cremare corpora antiqui ſolebant. Strues etiamnum dicitur genus libi. Ouidius libro primo Metamorphoſeos. Hæc adolet flammis cum ſtrue farra ſuis: Strues vuarum. Struices antiqui vocabãt omnium rerum extructiones. Feſtus autor.

Lympidus.] a, um, cum y Græco, in principio ſcribitur, planus, politus, clarus. Hinc lympiditas & lympitudo, & lympidiſſimus ſuperlatiuus, vt hoc loco, & in libro Regum. Hieronymus: Elegit ſibi quinq; lympidiſſimos lapides de torrente &c.

Rubigo.] ginis, ferri, ſegetũ corruptio, ſicut ærugo, æris, vel argenti: vitium quod viridescit, roſt. Hinc rubigino, as, penultima correpta, id eſt, rubiginem contraho. Apuleius lib. iij. flo. Profecto, vt gladius vſu ſplẽdeſcit, ſitu rubiginatur, ita vox in vagina ſilentij condita diutino torpore hebetatur. Nam Magiſtro Iacobo Horlino teſte, vt inquit Iuuenalis Satyra ſeptima.
Culter perpetuo chalybeus hebeſcit ab vſu.
Nec facit argutum chorda ſoluta ſonum.
Porro rubigo dicta à colore. Nam veteres robum, rubeum dicebant. Hinc rubiginoſus, a, um, vt: culter rubiginoſus, lorica rubiginoſa, ferrum rubiginoſum.

Pyra.] æ, à pyr, quod eſt ignis, lignorũ cõgeries dicitur. Vergilius: Innumeras ſtruxere pyras. In hijs cremare corpora antiqui cõſueuerunt. Hinc multa. Vt pyrus, ri, arbor, pyrum fructus dictum quod ad ſimilitudinem pyramidis, e lato tendat in acutum, flãmæ ſimilitudinem reddens. Cuius diminutiuum pyrulum protulit Diuus Auguſtin. libro primo Confeſſionum dicens. Nã hæc ipſa ſunt quæ à pædagogis & magiſtris, à nucibus & pyrulis & paſſeribus ad præfectos & reges, aurum, prædia, mancipia. Pyros etiam Latine mancipium dicitur. Pyratium, ij, genus potionis quod ex pyris factũ creditur, & loco vini ſumebatur. Hieronymus cõtrà Iouinianum: Timotheo dolenti ſtomachũ vinũ ſuadet bibere nõ pyratiũ.

Cogero.] is, penultima correpta congrego & coaceruo. Tibullus. Diuitias alius fuluo ſibi congregat auro. Hinc congeſtitius, a, um, quod congeſtum eſt. Columella lib. ſecundo. Non deterius tamen etiam pingui bus arenis, vel cõgeſtitia humo ꝓueniunt.

Os.] oſſis, eyn bein, differt ab os, oris, ein mundt. A b oſſe diminutium oſſiculum eyn beynlin. A. Gellius libro ſexto. Ratio ſubtilior & vtilitas ipſa operis poſtulauit, vt tenuiſſimis minutiſſimisq; oſſiculis caput cõpingeret. Plinius libro xi. Om̃ium cerebro medio inſunt oſſicula parua. Hinc fit aduerbium oſſiculatim, quod ſignificat minutatim. Oſſeus, a, um, quod ex oſſibus eſt. Vnde Plinius ſcribit inueniri lapides oſſeos. Oſſuaria vocantur loculi in quibus defunctorũ oſſa reponuntur. Oſſifraga penultima correpta, genus aquilæ ab oſſibus frangendis dictum. Oſſa, æ, mons in finibus Theſſaliæ, Centaurorum ſtabulum, quem Seneca dicit Olympo olim coniunctum. &c.

CAP. XXV.

Filios Ammon.] Qui de Loth ſtirpe gñati ſũt, de ijs alibi dictũ, hic iteratiõe nil opus, qs poſſit oĩa abſq; tædio, & faſtidio toties repetere? Maxime, quum iuxta prouerbium. Occidat miſeros crambe repetita magiſtros.

Rabbath.] Vrbis nomen, quæ proprie hoc vocatur nomine, vel ab magnitudine. Rabbath enim maxima dicitur

Moab.] Interpretatur ex patre. Hinc Moabites penult. prod. & Moabitis, tidis.

Seir.] Vero in piloſum vertitur & hirſutum, explicata alibi nomina iſta om̃ia ſunt.

Beth ieſimoth.] Quæ interꝑtat̃ domus ſolitudinis, atq; deſerta: & Beelmeon: quę & ipſa vertitur, habens fontem, ſiue per fontẽ & Cariathaim. Vide Hieronymum.

Cariathaim.] Quã Lxx. ciuitatẽ maritimam tranſtulerunt, &c.

Idumea.] æ, cũ dipthongo, regio Syriæ, quæ (teſte Plinio lib. quinto.) à meridie Arabiam habet, à Septentrione Phœniciam. In qua eſt vrbs Idume pe. prod. finitima Phœniciæ palmis abundans. Lucanus lib. iij. Gazaq; & arbuſto palmarũ diues Idume. Hinc Idumæus, a, um. Verg, lib iij. Georgicon. Primus Idumęas referam tibi Mantua palmas. Idumæa interpretatur vel ſanguinea, vel cruenta.

Paleſtina.] Syriæ regio, Arabiæ cõterminа. In ea qnq; ciuitates ſunt, Gaza, Aſcalon, Azotus, Accaron, Geth. Hĩc Paleſtini.

CAP. XXVI.

Tyrus.] Ciuitas metropolis regionis Phœnicis, quæ appellatur Hebræo, Syroq; ſermõe Sor. Hinc Tyrius, a, um, dicitur, vt Tyrius color pónitur ꝑ purpureo & muriceo. Tibullus. Quid Tyrio recubare toro.

Siccatio.] A ſicco, dicerẽ Latinius, ſiccitas, & ſiccitudo, quãquã m de ſiccitudine ambigo an Latinum ſit vocabulum, vel ariditas, aritudo.

Vinea.] Machinamentū quo muri diruuntur,& locus vitibus conſitus,hæc Braſſicanus,hoc loco inſtrumentum, & machina bellica eſt,ex lignis cōpacta,lata pedibus octo,alta ſeptem,longa ſexdecim, tecta duplici ligno cratibusq; cōtexitur, latera quoque vimine ſepiuntur, ne ſaxorum, ac telorum impetu perfringantur &c.

Aries.] Etiānum machina bellica, qua muri,arietum inſtar,quatiuntur.

Armatura.]Idem Armatio,rem ipſam ſignificant,Græce Panoplia dicitur. Armator,& Armatrix verbalia ſunt, modo Latine dicantur.

Exuuie,arum.] Ab exuendo, ſicuti induuiæ ab induendo.Et non ſolum hominū tegmina,aut veſtes dicuntur,ſed etiam animalium,pluralis tantum numeri.

Repentinus caſus.]Dicitur ſubitarius, & inopinatus,quē Græci prouerbialiter Panicum vocant,à Pane deo,qui nouos ſubinde & repentinos animorum tumultus,mutationesq; ſolebat immittere. Vide adagia Eraſmi. CAP. XXVII.

Lamentum.]Idem quod lamentatio, quæ eſt,vt Cicero lib. iiij. Tuſculanaꝝ Quæſtionum,ægritudo cum eiulatu. Hinc lamentabile,à lamentor,& lamento,as.

Abies.]Arbor dicta,quod præ alijs longe eat.Græce ἐλάτη.Eſt etiam plantæ cuiuſdam maritimæ ſpecies, quæ petris adnaſcitur.Huius diminut. abiecula. Hinc Abiegnus& Abietarius,faber lignarius.

Sanir.] Mons, qui & Hermon, ſiue Hermonium,& interpretatur via lucernæ, aut vt nos verius arbitramur,deus vigiliaꝝ

Cedrus.] Arbor maxima,quæ in ædificijs vtilitatem præſtat, ligna habens imputribilia. Hinc cedrinus,a,um.&c.

Libanus.] Montis nomen,& interpretatur candor,ſiue dealbatio.

Malus.] Maſculini generis, nauis arbor eſt, ein maſsbaum. Cætera alias dicta ſunt.

Baſan.]In lingua noſtra interpretatur ignominia.

Tranſtra.] orum. n.g.plu.nume. ſunt loca,vel tabulæ ſuper quas ſedent remiges, hoc eſt, qui remos agunt & ducunt. Tranſtra item,zvverchbanck.

Indicus.]a,um. ab India poſſeſſiuum, vt ebur Indicum.

Pretoriola.] Diminutiuum à prætorium, hoc eſt, cellaria,de inſulis Italiæ, id eſt, Chettijm.

Byſſus.] Genus lini, & candidiſſimi, & ſubtiliſſimi.Hinc byſſinus,a,um. pe. cor. Hoc loci deſcribit,qd vnaquæq; mittat prouincia,ſecundū illud VergilianūtIndia mittit ebur,molles ſua thura Sabæi.At Chalybes duri ferrum, viroſaq; pontus Caſtorea, & cætera.

Hiacynthus.]Flos purpureus &c.

Eliſa.] Inſulæ nomen Ionij maris, de qua hyacinthus & purpura.

Sidon.] Ciuitatis nomen, & venator interpretatur.Sidonij venatores.

Aradii.] Deponentes ſonat, ab Aradū inſula,& tota ciuitate, quæ contra ſe poſitū oppidum Antaradum habet.

Biblii.]Senes,artifices egregij: alibi explicatum.iij.Reg.v.verius Giblij dicuntur, lapidicidæ.

Perſe, arum.] Populi fortiſſimi,quoꝝ rex Cyrus fuit,& interpretatur tentantes,ſiue tentati.Horum regnum à Cyro ad Alexandrum Pilippi filium per cc. xxx. annos ſtetit.Alexander imperat toti Aſiæ ſex annos,ſucceſſores eius Macedoni gente vſq; Seleucum & Anthiochum fratres, idem ab olympiade cxiiij. ad olympiadem cxxxiij. quo tempore Arſaces ignobili gente vir,ſed impiger & acer, diſcordia fratrum regum fretus regnum vi ſibi ſuiſq; aſſeruit. Vnde Parthorum regnum exortum, quod manſit vſq; ad Alexandrum Seuerum Cæſarē, quo imperante Xerxes Perſa regnum Parthis ademit,& Perſico nomini reſtituit,Idq; regnum etiam ætate Auguſtini durabat,de quo Herodianus in Alexandro Antonino.

Lydii.]Quoq; illo tēpore inter gētes robuſtiſſimi reputati,quoꝝ rex Crœſus ab eo dē Cyro captus fuit.Xenophō ſcribit pleniſſime:& hoſce generatos interpretamur.

Libyes.]Illis tēporibus florentiſſimi, & famoſi ad plia pugnatores erāt. Hi cū Troglodytis & Aethiopibus tum venere cōtra Hieruſalem, vt in Paralipomenō volumine legimus.ij.Para.xviij.Siqdē Libyes Hebraico ſermone appellantur Phut: & vertunt in os,ab ore,non ab oſſe.

Pigmei.]Breuiſſimæ ſtaturæ homines dicuntur, alio nomine pomiliones: Græce nani,Hebraice gommadim. Aquila pigmæos,Symmach.medos,Lxx.cuſtodes, Theodotio gammadim interpretati ſunt. Pygmæos nō crediderim vno tātum fuiſſe in loco, nec adeo inter ſe diſſidere ſcriptores. Plinius enim libro quarto in Thracia ponit Pygmæos ad Geraniam, vbi Pygmæorum, inquit, gens fuiſſe proditur, quos

Catizos barbari vocãt, creduntq́ à gruibus fugatos. Conſtat plurimas in hijs locis eſſe grues, vnde Strimoniæ dicuntur ab Strimone Thraciæ fluuio. Et Gerania Græco noīe de gruibus dicitur, γέρανοι, id eſt, grues. Idem Plinius in v. libro opinionem eorū refert, q̃ Pygmæos Eudonis Cariç fluminis putarũt accolas. In vi. ex aliorū traditiõe Pygmæos in Praſiorum mõtanis, quæ ſunt in India, ſtatuit, quam ſentẽtiam Philoſtratus ſequitur. In eodem lib. vi. Plinius eſſe qui ante Nili paludes Pygmæos ponãt, tradit. Ex q̃bus eſt Ariſtoteles, qui in Aethiopia regiõe Troglodytica Pygmæos dicit viuere, ſubireq́ cauernas, & ob eam cauſam Troglodytas vocari, fabulamq́ eſſe negat, quod vulgo de ſtatura eorum, deq́ pugna cum gruibus fertur, quã Homerus cãtauit, qui etiam ad meridiem terræ Pygmæos dixit agere: nempe in Aethiopia, vt etiam Strabo interpretatur, in qua regione tãta eſt gruum per hyemem noſtram frequẽtia, quanta in Thracia per æſtatem, videlicet eiſdem gruibus pro tempore migrantibus & remigrantibus. Mela in Arabia interiore ſcribit fuiſſe Pygmæos minutum genus, & quod pro ſatis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt qui homines eſſe non putent. Ariſtoteles, Plinius putant.

Carthaginenſis.] Ab Carthagine vrbe deriuatur: pro quo interpretes cæteri verbum Hebraicum tranſtulerũt Tharſis, quã coloniam eſſe Tyriorū nulli dubiũ eſt, & in lingua noſtra ſonat explorationem gaudij.

Nundinæ, arum.] Et nundinum, emporia, vbi mercimonia venduntur, vt nundinæ Francfordienſes, in tota Germania famoſiſſimæ. Hinc trinundinus, nundinor, aris, nundinator, & nundinarius, a, um. vt: oppidum nundinarium. Nundinalis, e. Nũdinatio, vt: Iuris nũdinatio. forum nundinariũ.

Greciam.] Regionẽ maxime Ionicam, Hebræi Iauan vocant, interpretatur eſt, & non eſt, vide Hierony. eo loci.

Thubal.] Iberi oriẽtales ſunt, vel de occidẽtibus partibus Hiſpani. Hĩc Iberia, æ.

Moſoch.] Cappadocas intelligimus, quorum metropolis Cæſarea ab Auguſto Cæſare appellata eſt, quæ vſq́ hodie lingua ipſorum Mazaca dicitur.

Thogorma.] Vel ſecũdum Lxx. Thorgoma, interpretatur peregrinus & aduena.

Dadan.] Pro quo, neſcio quid volentes Lxx. filios Rhodiorum interpretati ſunt: niſi forte primæ literæ falſi ſimilitudine, vt pro Dadan legerent Radan, quæ & ipſa Cycladum maxima eſt. Sed melius eſt Dadan alterius loci nomen accipere, vt & in Hebraico, & apud cæteros interpretes habetur.

Ebenus.] Vel ebenum, pe. cor. alij cum aſpirationne ſcribunt, nomen Græcum, & Arabicanus dicitur: lignum nigrum, & ſolidum, pulchrum, aptumq́ ocularibus medicinis. Hæc arbor in India naſcitur. Verg. lib. ij. Georg. Sola India nigrum Fert ebenum. Hinc ebeninus, a, um. pro quo Lxx. elephantinos dentes. i. eburneos tranſtulere.

Syrus.] Pro quo Lxx Adam. i. homines interpretati ſunt, pro Aram legẽtes Adam literarū ſimilitudine, vt ſupra decepti. Nam inter Res, & Daleth parua admodum differentia eſt apud Hebræos. Hinc Syrius, a, um.

Gutta.] Pro purpura, quam omnes interpretati ſunt ſtacten, id ẽ, guttam, ſtillam, ſiue aloen, quæ myrrhæ flos eſt Lxx. tranſtulerunt. Hinc multa quæ tranſeo.

Ramoth.] Pro quo Aquila ſerica, vel ſubtilia interpretatus eſt.

Chodchod.] Vero omnes interpretes, ita vt in Hebræo poſitum eſt, tranſtulerũt, quid autem ſignificet, vſq́ in præſentiarum inuenire non potui. Aiunt Hebræi omnes precioſiſſimas merces hoc nomine ſignificari, vel ſpeciem eſſe p̃cioſarum merciũ, quam Roma. ſermo non reſonat: vel communi vocabulo, ſcuta vendentium. Alij Iaſpis, ſiue hydria, æ. interpretãtur.

Scutulata veſtis.] Dicitur, quæ habet quoſdam orbes, vel circulos, quaſi ſcutulis diſtincta. Hinc Plinius ſcutulatorem araneum appellat, qui inſolubili nodo implicat pedicas, à ſcutum. Hinc ſcutarius, ij. & adiecti. vt fabrica ſcutaria. Scutatus, a, um. Scutulum, diminut. ſcutula. ſcutella diminut. ſcutulatus, a, um, vt hic, Veſtis ſcutulata, ein geblumt kleid mit kreiſen, vvie ſchuſſelen, oder ſchilt.

Inſtitor.] Negotiator, eſt & mercator, Græce emporus dicitur. Hinc emporium, nundinæ, arum. Inſtitorius, a, um. vt ars inſtitoria, & actio inſtitoria. Inſtitor eloquẽtiæ, per tranſlatio:

Balſamum.] Vnguentum precioſum, Hebraice phanag, naſcitur in vineis Engadi, ſiue engedi. Hinc Balſaminus, a, um. vt: oleum balſaminum.

Damaſcus.] Interpretatur ſanguinem bibens. Hinc Damaſcenus, a, um. Pro pingui vino, in Hebræo habetur, vinum de hæleon &c. Pruna Damaſcena, kornkriechen.

Dan.] Fontis nomẽ, q̃ fluit de Libano, & Ior

& Ior alter,q̃ ſimul iuncti Iordanis nomen efficiunt,teſte diuo Hiero.ſup Matt.xvi.ca.

Iauan.] Autem,vt diximus, Græciam ſonat,quæ interpretatur,eſt, & non eſt, vide diuum Hieronymũ.Alias explicatum.

Pro Meozel.] Quoq; Symmach. tranſtulit deferens.Aquila vero pro meozel poſuit de Vzal.De quibus credendum eſt regionibus ferrum, & ſtacten, & calamum ad Tyri nundinas deportata.

Dadan.] Multum Hebraicum & Lxx. in præſenti loco diſcrepant,ꝑpter nomẽ regionis q̃d vicinum eſt Dedan, & Dadan.

Arabia.]Regio,& interpretat̃ veſpera.

Cedar.]Interpretatur tenebræ.

Saba & Raama.] Regionum nomina, quorum alterum interpretatur conuerſio. Alterum, hoc eſt, Raama, ſiue iuxta Lxx. Rhegma, in nullo alio ſcripturarum loco inuenire potui,nec quæ regio ſit,quidve ſignificet:niſi quod manifeſtum eſt, & ex eo q̃d iungitur Saba, vicinam huic prouinciæ eſſe regionem.

Aran.] Siue vt Lxx dixere,Charran, in noſtra lingua ſonat foramina.

Channe.]Siue Channa ꝑparationem.

Eden.]Delitias,pro q̃ apud Lxx. edne, quod in Hebraico non habetur, q̃d ſonet ignoramus, & ficti nominis etymologiam quærere non debemus.

Aſſur.]Interpretatur dirigens.De Saba ſupra diximus.

Chelmad.] Siue vt in q̃buſdam exẽplaribus continet̃,Cherma,trãsfertur in vineas.

Multifariam.]Aduerbium, & ſignificat quod multis modis fari poteſt, ſiue multipliciter. Multifarie idem. à multifarius, a, um,mancherley.

Polymitus.] a,ũ.pe. cor.id eſt, multis licijs contextum: Sicut monomita dicũtur, quæ vno licio.Dymita,quæ duobus. Trimita quæ tribus conſtant licijs. Veſtis polymita,mancherfarb.

CAP. XXVIII.

LOqueris.]Futuri tẽporis,ab loquor, ris.friuolum profecto eſt, haſce minutias ceu pueris manſum in os inſerere.

Signaculum.] Proprie eſt ſignũ alicui rei impreſſum,vt lateat donec reſeretur. Et q̃a in Latinis codicibus ꝓ ſignaculo,reſignaculum legitur,dũ κακοζήλως.i.ineptus imitator,verbũ e verbo exprimens, q̃ interꝑtatus eſt iuxta Lxx trãſlationẽ ἀποσφράγισμα.i.reſignaculum poſuit. Vide Hieronymum.Signo,as.Hinc ſignatus particip.ſignator verbal.ſignatorius,a,ũ.vt annulus ſignatorius.

Paradeſus.]M.g. Latine hortus, ſiue pomarium.Pro quo in Hebræo habetur,in Eden,q̊d & Geneſeos narrat hiſtoria.Eden autem vertitur in delitias.Hinc paradiſiacus a,um.

Sardius,topazius,& Iaſpis,Chryſolithus,Onyx,& berillus,Sapphirus,carbũculus,& Smaragdus &c.] Gemmæ,& lapides precioſi. Quorum colores, atq; naturas, & efficiẽtias ſingulorum,non eſt huius loci diſſerere,cum id in Exodo,opinor, xviij. capite, & forte alibi,affatim præſtiterim.Atq; item in Apocalypſi veniunt interpretandi, capite xxi.Magnam & legenti,& differenti faciunt quæſtionẽ. Super quibus & vir ſanctus Epiphanius epiſcopus proprium volumen ædidit.Et triceſimus ſeptimus liber Plinij ſecundi naturalis hiſtoriæ,poſt multiplicem omnium rerum ſcientiam, de gemmis & lapidibus diſputat. Ad quorum notitiam diligens à nobis lector mittendus eſt.

Cherub.] Gene.maſcu.numero ſingulari, & pluratiuo dicuntur Cherubim, q̃ interpretatur ſcientiæ multitudo.

Tyrus,& Sydon.] Gentiũ ciuitates, ſæpe expoſitæ.Sydon venator interpretatur, Tyrus anguſtia.

CAP. XXIX.

AEgyptus.]Regionis nomen,Hebraice appellatur Mizeraim, & in linguã noſtram vertitur ἐκθλίβουσα,coanguſtãs videlicet &tribulãs eos,q̃ ſibi ſubditi ſunt &c.

Innitens.] Ab innitor,hoc eſt, inhærens.Apodians nõ eſt Latinum vocabulũ, ſed barbarum. Podium tamen, à q̃ forſan hoc verbum formatum eſt,locus in theatro eſt,ad ſpectandum aptus, qua dictione vtitur Suetonius,Iuuenalis,& Victruuius. Vide Henricum Bebelium de abuſione linguæ Latinæ.

A turre Syene.]Pro turre, quæ Hebraice migadal dicit̃, Lxx. loci nomẽ poſuerũt, cum μαγδωλόν ſcriberent. Turris autẽ Syene vſq; hodie permanet,caſtrorum ditioni Rhomanæ ſubditum,vbi ſunt Nili cataractæ,& vſq; ad quẽ locũ de noſtro mari Nilus nauigabilis eſt,quæ interpretatur gyrus.

Phatures.]Terræ nomen, quæ interpretatur panis conculcatus.

Manubie,arum.] Prædæ ſunt & ſpolia,quod manu ab hoſtibus capiantur.

CAP. XXX.

AEthiopia.]Regio Aethiopum,vicina Aegypto. Sæpe expoſitum vocabulum.

Libya.] Aphrica eſt.Inde Libs ventus.

A quo

A quo libycus,a,um.vt libycum mare.Hinc adagium:Semper aliqd noui adfert Aphrica vel Libya. In homines peruerſos, q noui ſemper ſceleris aliquid moliuntur, & comminiſcuntur.

Lydia.] Regio maioris Aſiæ.Hinc Lydi Adagia:Lydus cauponať,Lydus oſtiũ claudit,Lydio more&c.Vide Chiliades Eraſmi.

Chub.]Symmachus vertit in Arabiam.

Fulciens.]A fulcio,is.hoc eſt,ſuſtẽtans. Hinc fulcrum,ſuſtentaculum,ſpõda,baſis.

Trieris.]Nauis trium remorum.

Memphis.]Vrbs Aegypti maxima, q̃ interpretatur ex ore. Hinc memphiticus,a,um. vt memphitica papyrus. Martialis:Dat chartis agiles calamos memphitica tellus.

Taphnis.]Siue Tanis,etiãnũ vrbs Aegypti celebris,& interp̃tatur mãdatũ hũile.

Phatures terra.] Interpretatur panis conculcatio,vel conculcatus.

Dioſpolis.]Pro qua in Hebræo poſita eſt No,requies interpretatur. Sed Dioſpolis,ciuitas Iouis.

Sain.] Tentatio, quam Hieronymus

Peluſium vertit, & robur appellatur Aegypti, eo quod portum habeat tutiſſimũ & negotiationes ibi maris vel maxime exerceantur.Vnde &poeta Peluſiacam appellat gẽtem,nõ quod ibi genus leguminis gignatur, ſed q̃d e Thebaida, & omni Aegypto, per riuum Nili illuc plurimum deferatur.

Heliopolis.] Solis ciuitas interpretatur,in Aegypto inter Alexandriã & Coptum ſita,à Græcis Thebæ,arum,dicta.Altera eſt in Cylicia,Chryſippi Stoici patria.

Bubaſtis.]Ciuitas Aegypti, vbi conuentus quotannis agebatur in honorẽ Dianæ. Hinc Bubaſtites p̃fectura.Aegyptus diuidebatur in præfecturas oppidorum,quas nomos vocant.i.leges.Bubaſtis etiam dea, quæ colitur in Aegypto, quæ(vt ait Herodotus)apud Græcos Diana eſt.

Farcio.]Significat ſaturo,quaſi farre impleo,& per tranſlationem ſagino, pinguefacio.Hinc adagium, farcire centones,eſt aures auditoris glorioſis fabulis, nugiſq; obtundere.Hinc farcimẽ,fartores,fartilia,fartum,& fartura idem,fartus ſiue farctus particip,farſilis,e.fartile,n.g.fartim pro confertim.Apuleius.

CAP. XXXI.

Aſſur.] Capitur pro Aſſyrioꝝ principe,& interpretatur dirigens.

Libanus.]Montis nomen, & interpretatur candor,vel candidatio.

Platanus.]Arbor late ſpargentibus ſe ramis. Petronius Arbiter: Nobilis æſtiuas platanus diffuderat vmbras. Hinc platanetum,& platanon,pro loco platanis cõſito. Anhorn heck.Plataninus,a,um. Platanus, ni.pe.cor.tam maſ.quàm fœm.gen.tã quartæ,quàm ſecundæ declinat. ein anhorn, als etlich meinend. Platanodes, Achaiæ promontorium eſt.Plataniſta,æ. genus ẽ piſcis.

Aemulatus.] Ab æmulor quod ab amo,(vt Apuleius inquit)deſcendit,per antiphraſim ſignificat inuidere. Aliquando imitari.Vnde æmulus,ſectator, & eiuſdem rei ſtudioſus.Et æmulatio.i.imitatio,differunt tamen.Alterum cum liuore, alterum abſq; inuidia,ſimplex ſcilicet imitatio. Vnde eſt illud:Stimulos dedit æmula virtus &c.Plinius:Vitem æmulatur vlmus, ni pondus eſſet in cauſa.Aemulatio,pro inuidia.

CAP. XXXII.

Sagena.]Rhete eſt piſcatorium, p̱ quo aliј hamum ponunt,eyn zuggarn.

Lugubre.] Triſte,Græce threnodium dicitur.

Elam.] In linguam noſtram vertitur, aſcenſus eorum,haud dubium quin Aſſyrios æſtimet.

Moſoch.] Cappadoces intelliguntur, & interpretatur inſania.

Thubal.]Iberi Orientales ſunt, ſiue Hiſpani Occidentales:& conuerſionem ſonat, explicatum eſt,

Idumea.]Regio Idumæorum & interpretatur ſanguinea vel terrena.

Sidonij.] A Sidone vrbe, & venatores ſonat.

CAP. XXXIII.

Buccina.] æ. dimin.à bucca, tuba,ſiue cornu eſt.Hinc buccinare, eſt buccina canere:Buccinator verbale.Dicitur & buccinum,n.g.idem. Buccinum,eſt concha.

Impius.]a,um. qui nõ eſt pius:Græci atheon vocant,& aſebon.Hinc aſebia, Latine impietas.Sicuti e regione,euſebius, pius, & euſebia,pietas.Impius pro parricida dicitur ab Oratore.Impia,herba quędam apud Plinium.Impie aduerb.

Ruinoſus.]a,um. quod eſt ruinis plenum, quodq; ruinam minatur, hoc eſt, caſum,vt ædificium ruinoſum,à ruo,is,rui, rutum. Hinc ruina,æ.

Preſidium.]Propugnaculum, hoc loco eſt vallum ſiue foſſatum, agger. Hinc præſidiarius,a,um.vt præſidiarij in vitibus, qui & cuſtodes.

Carmen

Carmen muſicum.] Id eſt, ſuaue, ſonorum dulce, Sirenũ inſtar. Iſtiuſmodi auditores, mihi videtur eorum ſimiles, q theatralibus ludunt carminibus, & vel Tragœdos audiũt, vel Comœdos, & ibi cũ voluptate palpant, ita vt cũ egreſſi fuerint, replicent ea, & decãtent, & dulci ſono ſeſe decipiunt.

CAP. XXXIIII.

CRaſſus, a, um. ſſi.] Pinguis, ponderoſus. Hinc craſſitudo, & craſſities ꝑ pinguedine. A q̃ adagiũ: Craſſa Minerua, & pingui Minerua. Craſſiore Muſa, hoc ẽ, in conditius, ſimplicius, indoctiuſq;: Græci πα χύτερορ dicunt. Horatius philoſophum deſcribens ait: Ruſticus anormis ſapiens, craſſaq; Minerua. Item: Tu nihil inuita dices, facies ve Minerua.

Solido.] as. ſignificat roboro, firmo, vt area eſt ſolidãda tenaci creta, ait Vergilius. Hinc ſolideſco, id eſt, ſolidus fio. Solidus, a, um. Solidus, di. ſubſtant. Solide aduerb. Soliditas. ſolidipes. ſolidarios venditores dicũtur, die ir vvar zuſammen verkauffen.

Auſterus.] a, um. Græca dictio ẽ, quæ apud nos ſignificat acre, aſperum, ſeuerum, immite. Horat. in Sermo. Molliter auſterum, ſtudio fallente laborem. Græce ſic αὐϛηρός. Hinc auſteritas, eſt ipſa crudelitas, aſperitas, vt: auſteritas colorum. auſtere aduerb.

Caligo.] Vmbra, de ſpiſſitudine aeris effecta. Hinc caliginoſus, a, um. obſcurus, tenebroſus. Caligo, as. pe. prod. caligare in ſole. caligãtur amnes. caligat animus. Caligãs adiect. vt caligantes feneſtræ, caligatio verbale.

Turbo.] as. ſignificat confundo, commoueo. Hinc turbidus, a, um. vt aqua turbida. Et turbulẽtus, a, um. commotus, iratus, turbidus, & contentione plenus. Turbide aduer. Turbatus particip. turbate aduerb. Turbator verbale.

CAP. XXXV.

SEir.] Mõtis nomen, & piloſus ſiue hirſutus interpretatur.

Oderis.] Med. cor. à defectiuo Odi, vt Priſcia. inqt, neq; præſens, neq; futurum, neq; participiũ habet, ſed tã ꝑſentis quã præteriti tẽporis ſignificationẽ habet. Offenditur tamen odio, is, odi, oſum. In futu, odiam, & odibo. Hinc odium, odioſus, a, um. & odioſe, exoſus, & oſor. Scito illum oſorem vxoris ſuæ. Oſus, a, um. Odibilis, e. odioſe aduerbium.

Due gẽtes, & duæ terræ, ſiue regiões.] Idumæa videlicet, q̃ interꝑtatur ſanguinea, ſiue terrena & Iudæa, q̃d cõfeſſionẽ ſonat.

Zelus.] li, modo inuidiã, modo amorẽ, modo æmulationem ſignificat. Hinc zelotes, zolotypus & zelotypia.

CAPVT XXXVI.

PArietinæ, arum.] Muri veteres, ruinoſi, ac ſemiconſumpti. Plini. Aſtericum herba eſt, naſcens in tegulis, parietiniſq;, folio ſimilis ozymo, baſilien. A paries manat. maur oder vvant.

Iugum.] Dictum eſt quod iungatur, & in acutum arctetur. Eſt eñ montis cacumẽ, hoc loco. Verg. Dũ iuga mõtis aper, fluuios dum piſcis amabit. Sẽper honos, nomenq; tuum, laudeſq; manebunt &c. Hinc dicimus: ſummum iugum. Iugum, gi. ein ioch, à quo multa.

Liberi.] Pueri hoc loco ſignificantur, q & pignora, & filij. alia ſignificata ob operis prolixitatem ſuperſedeo.

Suffoco.] as. pe. pro. ex ſub, & faux cõpoſitum, au in o producta conuerſa. cõtra vulgi morem, ſignificat ſtrangulo, ſpiritũ præcludo, & veluti obſtrictis faucibus. Ouidius: Suffocent animam dira venena tuam. Fame vrbem ſuffocare. Suffocatio verbale. Suffocatus.

Inquinamentum.] Eſt macula, immũditia, peccatũ, iniquitas, ab inquino, as, pen. cor. quod eſt maculo, deturpo, polluo, inquinatio idem. Inde inquinatus, tior, tiſſimus. vt: Nihil illo inquinatius, Inquinatiſſima ratio. Inquinate aduerb. Loq inqnate.

Genimen.] Pe. pro. haud vſq̃ puto cõperiri apud ꝓbatos autores. Sed Græcũ gẽnema γέννημα, hoc eſt, progenies, germẽ. In Matthæo plenius dicam vita comite.

CAP. XXXVII.

SPiritus, us.] Halitus. Idem enim ſunt ſpiritus, halitus, animæ vita. Hinc ſpiritale, & per ſyncopen ſpiritale. Spirabile, lis. Lumẽ ſpirabile, vitale quo ſpiramus. Spiraculum & ſpiramentum idem, per quod exit ſpiritus. à ſpiro, as. Vnde ſpirans, tis.

Neruus.] Notæ ſignificationis, quale eſt illud in Iob: Oſſibus & neruis cõpegiſti me. Hi à corde originẽ habẽt, vt docet Ariſtoteles. Alij à cerebro oriri dicunt. A quo ſubneruo, as. Neruus etiã eſt vinculi genus. Hinc neruulus diminut. neruiceus, a, ũ. vt, neruicei funes. neruoſus, a, ũ. neruoſus Orator ꝑ trãſlationẽ. neruoſitas, neruoſe aduer. neruoſe & vigilanter. neruoſe dicere, vel aſſerere. neruicus, neruis laborans.

Iuda & Ephraim.] Præſens prophetia hæc ex ore domini pollicetur, quod vtrũq; ſibi iungatur imperium, hoc eſt, regnum Iudæ. i. confitẽtis, & regnum Iſrael. i. deum videntis,

dentis,tollaturq́; virga Ephraim,qui de ſtirpe Ioſeph generatus eſt,cum reliquis tribubus & cætera.

Ioſeph.] Latine Ioſephus ſcribi poteſt, pe.prod.& ſonat augmentum.

Iacob.] Latine Iacωbus tetraſyllabon. pe.pro.contra vulgi conſuetudinem. Claudianus:Quid laceras verſus dux Iacωbe meos.& interpretatur ſupplantator.

Dauid.] Dauidis pen.pro. in genitiuo, Dauidis & inclyta proles, ait Sedulius in carmine paſchali.Et interpretatur dilectus, alij manu fortis, ſæpiuſcule ponitur.

CAP. XXXVIII.

GOG.] Terram, ſiue terram Magog. Igitur Iudæi,& noſtri Iudaizantes,putant Gog gentes eſſe Scythicas, immanes,& innumerabiles,quæ trans Caucaſum montem,& Meotidem paludem,& prope Caſpium mare,ad Indiam vſq; tendantur: & has poſt mille annorum regnum eſſe à diabolo commouendas, quæ veniant in terram Iſrael,vt pugnent contra ſanctos, multis ſecum gentibus congregatis.

Primum Moſoch.] Quos Ioſephus interpretatur Cappadocas,deinde.

Thubal.] Quos idem Iberos vel Hiſpanos,Hebræi Italos ſuſpicantur:habentes ſecũ in exercitu,Perſas,Aethiopes & Libyas.

Gomer quoq; & Thogorma.] Quos Galatas & Phrygas interpretantur.

Sabeos quoq; & Dedan, & Carthaginenſes, ſiue Tharſis, omnia hæc nomina alibi explicata ſunt.

Iugiter.] Aduerbium, cõtinue,aſſidue, à iugis dimanat.

Manubie,arum.] Spolia,prædæq́;, quaſi manibus interceptæ.

CAP. XXXIX.

COntus.] Sudes,haſta, lancea, pertica longior,duriorq́; ad percutiendum apta, eyn ſtangh. Hinc contatos vocamus milites,qui contis vtuntur.Iuuenal. Nocte iter ingreſſus gladiũ, cõtumq́; timebis &c.

Polinctor.] Cum c. accurator funerũ, & redemptor dicitur.i. qui funera morientium curat, quaſi pollutorum vnctor, & cadauerum curator. Hinc pollinctum, funus dictum.Nam pollincere,eſt curare,vngereque cadauera. A quo pollinctus, & pollinctura, eſt ipſa curatio. Veſpillo autem vilis cadauerum funerator. Martialis. Chirurgus fuerat,nunc eſt veſpillo Diaulus.

Vallis multitudinis Gog.] Ipſum autem Gog ſepeliendum in valle,quæ Hebraice dicitur Gea,& nomẽ ſepulchri illius nominandum πολυάνδριον,hoc eſt,multitudo hominum ſepultorum &c.

Amona.] Nomen ciuitatis, quæ Græce πολυάνδριον,hoc eſt,ſepulchrũ,vel locus vbi ſunt multa ſepulchra,πολύανδρος,id eſt,multos viros habens.

Altilis, & hoc.le.] In pluratiuo numero altilia, quicquid domi vel in villis, vel in viuarijs ſaginatur,ſiue ſit auis, ſiue quadrupes,ſiue piſcis,ab alendo.Et non ſolum pro pingui,ſed etiam pro opulento ponit. Plautus in Ciſtellaria. Prohibet diuitijs maximis dote altili atq; opima,ab alo,is.Hinc altus participi.ab alor,aleris. Alibilis,e.alimẽtum,alimonia. Alimentarius, a, um. vt lex alimentaria.Alimonium,ij.alitura,altor,altrix verbalia.

CAP. XL.

CAlamus.] Hoc loco menſura eſt ſex cubitorum,& palmi,alias ſignificantias ſuperſedeo.

Thalamus.] Coniugis vtriuſq; cubiculũ. Hinc epithalamiũ, carmen nuptiale.

Veſtibulum.] Eſt porticus,Græce propylon,vel prothyron,id eſt,prima porta. Accipitur nonnunquàm pro principio, vt: In veſtibulo libri,orationis,id eſt,in frontiſpicio,& initio.

Margo.] Maſcul. gene. folij extremitas,quàmuis etiam pro cuiuſlibet rei ora dicatur,vtpote,ripæ,agri non culti &c.Iuuenalis in fœminino poſuit genere. Plena iam margine libri.Ouidius maſcu.Longo margine.Hinc margineus,a,ũ.quod eſt in margine. Marginatus,a,um. vt: Marginata tabula.

Pauimentum.] Domus ſolidamentũ, ſiue incruſtatio,& planicies ſtrata, quam pedibus calcamus.Iuuenalis: Verre pauimentum,nitidas oſtende columnas. Hinc pauimento,as,& pauimentitius,a,um.Pauimẽta pœnica, marmore Numidico ſtrata dicuntur.

Sadoch.] De filijs Leui,qui interpretatur adſumptus. Si huius capitis intellectũ deſyderas,diuum Hierony.adito.Ego vocabula pro viribus explico, non commentaria ſcribo.

CAP. XLI.

COchlea.] Proprie, teſta limacis.Similiter cochlea, ſiue cochlis,turris, ſiue ſcala rotunda: qua turris circuitum,à cochlearum ſimilitudine conſcẽdimus,ein vvendel trapp.Hinc cochleola diminut.Hinc etiam cochlear,& are.& arium. Martialis:Sum cochleis habilis, ſed non minus vtilis ouis. Nunquid ſcis potius cur cochleare vocet?

Item

Item cochlea, hauſtorium, organū quoddam apud Victruuium. Cochlearium, ij. menſura quædam medicorū, qua in potionibus ægrorum vtuntur. Erat autem cochlearium maius & minus.

Cenaculum.] Quæ & cœnatio, locus ad cœnandum aptus idoneusq́;. Hebræi haatthikim, Romani ſolaria appellant mœniana ab inuentore, ſolaria de cœnaculorum parietibus eminentia. Græce ἐκθέτας, forſan legendum eſt ἐξώσοας.

Stratum.] Nomen, pro lecto ponitur. Sed ſtratum participium, ſiue ſupinum verbi ſterno, ſignificat id quod ſterni ſolet, & pro pauimēto capit hoc loci. Strata etiam dicuntur omnia veſtimenta quæ ſternuntur, vt veſtes, ſtragulæ, & periſtromata.

CAP. XLII.

Porticus.] us. fœ. ge. quæ propter repentinos imbres, & vmbrarum, ac deambulationis gratia ædificatur. Ouidius de porticu Pompeiana: Tu modo Pompeia lætus ſpaciare ſub vmbra. Cum ſol Herculei terga leonis adit. Hinc porticula, æ. diminu.

Aedes, dium.] Et ædes tam in ſingulari quàm in plurali pro templo, & fere ſemp cū adiectu, vt ædes ſacra, ædes ſacræ, Iouis, deorū, Pacis & huiuſmodi. Aedicula, parua ædes, vbi deum ſimulachra ſeruātur. Aedis antiqui dixere. Feſtus autor.

Triſtega.] orum. in ſacris, trium contignationum ædificia, ſignificat tricameratū, ſiue tria cœnacula, & Trahel in Hebræo habetur, cuius ſignificantiam Hieronymus ſe neſcire fatetur, drey tile, oder gemach ober einander.

Peribolus.] Pen. cor. Latine circuitus, ambitus. Dicitur & peribolum. Pro peribolo, ſiue muro, quod Hebraice dicitur gader, Lxx. limen interpretati ſunt.

Notus.] Auſter vētus. Sed nothus per th. ſpurius dicitur Latine. Māzer Hebraice.

CAP. XLIII.

Chobar.] Fluuius, q onus pondusq́; ſignificat.

Metior.] Menſus, ſignificat menſuro, taxo. Vnde menſores agrorum, qui & finitores dicuntur. Futurum indicatiui eſt metiar, & metibor. Supinum menſum & metitum. Menſio à menſum, quæ eſt menſura.

Fabrica.] Fabri lignarij officina. Etiam pro arte ponitur, & fabricatiōe alicuius rei. Vnde & ædificium fabricam vocamus, vt hoc loco. Omnia à faber. Hinc fabre aduerbi. fabrefacio. fabrico, as. fabricor, aris. fabricator. fabrilis. e.

Crepido.] Pe. pro. ſignificat oram terræ ſiue extremitatē, quā aqua alluit, eo q̄d aqua alluens crepitet. Per tranſlationem etiā putei extrema ora eſt, diximus alibi. Crepido parietis.

Ariel.] Ciuitatis nomen, vt plæriq́; æſtimant, interpretatur lux mea deus. Vt autē ego arbitror, leo vel fortis dei interp̄tatur.

Facere.] In vna ſignificantiarum ſignificat ſacrificare, vt hoc loco. Et Vergil. in Bucol. Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito. i. cum ſacrificabo. Reliquas faciendi formas ob operis prolixitatem omitto.

CAP. XLIIII.

Aedituus.] Aedis cuſtos, tutorq́; eſt, id eſt, curam gerens, ab ædibus ſacris, quas tuetur, Græce Hierophāta dicit. Hinc æedituor, id eſt, ædem tueor. Calepinns. Sed aeditimor, aris, verbum obſoletum. Sicut aeditimus, idem quod æedituus.

Filij Sadoch.] Id eſt, iuſtorum, ſiue iuſti dei, & qui in tempore erroris vniuerſi Iſraelis cuſtodierūt cæremonias ſanctuarij mei.

Vitta.] Amiculum, & ligamentum eſt capitis, Grȩce tenia dr̄, alij cidares lineas hic habent pro vittis, ein harſnoer. Hinc vittatus, a, um.

Feminalia.] Tegumēta ſunt fœminū, & ſubligacula, quæ & brachæ dicunt. Hebræa lingua machinaſſe vocat. Grȩca periſcelides

Controuerſia.] Penu. cor. eſt certamē perſonarum de aliqua re contentio, diſſidium, diſcordia, à controuerſor. A quo controuerſus, & controuerſioſus, a, um, id eſt, litigioſus. Sed ſine controuerſia, ſignificat ſine dubio, & nullo controuerſante.

Morticinum.] Exangue, corruptum, & per ſe mortuum, vt beſtia morticina. Hic morticini claui dicuntur pedum, quod veluti morticina caro ſit, liechtdorn vernaculo noſtro dicuntur, alias clauus vocatur.

CAP. XLV.

Sortito.] Pen. prod. aduerbium qualitatis, ſignificat ex ſorte, per ſortes. Horatius lib. i. Carmi. Lupis & agnis quanta ſortitio obtigit. Hinc ſortito dicere, ſortitio ſacerdotem capere. Sorte aduerbium, durch das los, à ſortior, iris.

Confinis, & hoc confine.] Quod ſimul finit. Idem quod confinium. Hinc confines agros dicimus. Confinis meus, mein nachbavvr, des gut an das mein ſtoſt. Confinis Aethiopiæ eſt.

Ephi, Batus, Corus.] Hic locus iuxta Lxx. nō cohæret, & penitus intelligi nō poteſt, ait Hieron. dum nō ſolū numeros men

l ſura-

urarum, ſed etiã nomina cõmutarunt &c. Dicamus ergo iuxta Hebraicũ, & literã, & quid nobis videatur in ſingulis apertius explicemus.

Statera.]Pe.prod.goldvvag.Daſypodius autor.Quæ Hebraice dicitur mozene, in his intelligitur quæ appenduntur. Item pro tympano, & quas Græci magidas vocant.Plinius libro xxxiij.cap.xi.

Epha ſiue Ephi.]Autem quæ in Græco ſermone corrupte dicitur ὕφι,ad menſuram pertinet variarum frugum. Verbi gratia, tritici,hordei,leguminum.

Porro Batus.] Qui Hebraice appellatur Bath,eadẽ menſura eſt, quæ & Ephi, & in ſpeciebus tm̃ liquidis,vini & olei & huiuſmodi.

Corus.] Triginta habet modios, & in vtraq; menſura,hoc eſt,tam aridorũ, quàm liquentium tenet principium. Aliter Cholinus.Corus,inquit, menſuræ genus,& vox Hebraica eſt,quę medimnos Atticos vnum & quadraginta capit.

Decima pars Cori.] In his quæ modo menſurantur,appellatur Ephi & Batus.

Siclus vero.]Qui Græce dicitur σατὴς, viginti habet obolos.Mina autẽ, ſiue Mna, habet ſiclos ſexaginta, qui faciunt obolos mille ducentos.Si quis lector curioſus hæc amuſſatius diſcupiuerit,legat Budæum de Aſſe,& partibus eius.

CAP. XLVI.

Calende,arum.] Primus dies menſis, quando Pontifex minor Romæ,noua conſpecta luna vocabat populum ad Capitoliũ. Hinc ad Calendas Græcas dicimus fieri,q̃d nunq̃ fit.Sic ad Latinas Neomenias.

Hin.]Olei appellatur menſura.Vel mẽſuræ genus apud Hebræos,ferme. iiij. menſuras Argentinenſes.

E regione.] Hoc eſt, ex aduerſo, ex oppoſito,entgegenober.voruber.

Catamane.] Significat iuxta mane, vel ipſo mane, hoc eſt, diluculo, & in aurora. Hoc loco in diui Hieronymi correcto textu non reperio catamane,quæ eſt dictio cõpoſita ex κατὰ,Græca præpoſitione, & mane aduerbio,non cohærens. Diuus Hieronymus ponit in textu,ter,mane,mane,& exponit per ſingula mane, quando orto ſole lucis exordium eſt.

Culina.] Pe. prod.locus in q̃ coquũtur epulæ.Hæc & coqna, & popina dicit. Hinc culinarius,a,ũ,vt latinitas culinaria.Et culinarius,ij.q curat culinã.Martialis:Captũ te nidore ſuæ putat ille culinæ. A quo etiam culinor,aris,quod eſt,culinam exerceo.

CAP. XLVII.

Talus.]Duo ſignificat,ſcilicet partem pedis,vt hoc loco. Hinc veſtis talaris, & tunica talaris,vſq; ad talos, Græce poderis dicitur.Eſt & oſſis genus in articulo pedis,ventre eminens,cõcaua in vertebra.Accipitur interdum pro teſſera. Ariſtoteles & Plinius negant in homine eſſe talos. Talarius adiectiuũ,vt talarius ludus. Talaria,alata Mercurij calceamenta. Talaria induere, Adagium apud M. Tullium,eſt fugam adornare. Talipedare, id eſt, pedibus vacillare.Obſoletum.

Intumeo.]es.eſt inflor,& tumidus fio, vt aquæ ſolent exuberantes. Intumeſco, is. Locus intumeſcens.

Tranſuado.]Pe.cor.eſt tranſire,& vltra vadum ire,vado traijcere.In Biblijs tantum legi ſacris,durchvvadten.

Sabulum.]li.arena groſſior.Hinc ſabuloſus,a,um.arenoſus. Sabulon,onis, ſandt. Sabuletum,ti,ein ſandtgrub.

Serpo.]Significat repo.Hinc ſerpens, tis,quod terra repat:quæ & ſerpula antiquitus.Serpillus herbæ genus,teutonice quendell,febriculæ curãdæ vtiliſſima: in meipſo expertus loquor. Item dicitur & ſerpillum n.g.Serpens, tis.participium, vveytergreiſſende,ſurſarende.

Engaddi.] Loci nomen,vt in Canticis dictum eſt,fontem ſiue oculũ hœdi ſonat.

Engallim.]Vero fontem, oculumve vitulorũ ſonat. Engallim enim in principio eſt maris mortui, ibi Iordanis ingreditur. Engaddi vero, vbi finitur, atq; cõſumitur.

Paluſtris.] Hoc e. Paluſter,quod eſt ex palude,vt canna paluſtris, & rana paluſtris. Vt: deterrima aqua paluſtris. Paluſtris locus.Paluſtria paſcua.

Salina.]Locus vbi fit ſal,ein ſaltzgrub.

Hethalon, Sedada, Hemath &c.] Nomina ciuitatum,locorumq; ſunt. Si quis velit exactam har cognitionem,legat diuum Hieronymum.Ego non ſcribo Commentarios, ſed dictionarium. Tamen Hebraice omnia interpretabor.

Siquidem Hethalon.] Interpretatur, in cunabula mœroris.

Sedada.]Latus eius,à latere, non à latitudine intellige.

Hemath.]Furor,q Græce dicit χόλος.

Berotha.]Putei.

Sabarim.]Circuitus montium,

Damaſcus.]Sanguis ſacci,& oſculi, ſiue

ne poculi. Domum autem ſiue atrium Thicon, Symmachus interpretatur atrium medium, quod pergit ad terminos Hauran. Igitur Thicon medium ſonat. Hauran quam Lxx. in Gręcum vertere ſermonem, Hauranitidis, iracundiã. Haſer autem Enon, quæ eſt terminus Damaſci, in lingua noſtra dicitur atrium fontis &c.

Galaad.] Filius Machir, filij Manaſſe, finiſq; huius plagæ, & interpretatur reuelatio, vel tumulus teſtimonij.

Jordanis.] Fluuius, qui interpretatur riuus iudicij.

Thamar.] Quæ vrbs in ſolitudine eſt, quam & Salomon miris operibus extruxit, & hodie Palmyra nuncupatur, Hebræoque ſermone Thamar dicitur, quæ in lingua noſtra palmam ſonat.

Cades.] Quam in ſolitudine eſſe non dubium eſt, & torrens ingrediens mare magnum. Torrens ille Rhinocorura eſt, qui influit mare vſq; ad eum locum, qui eſt cõtra Hemath vrbem Syriæ, id eſt, Antiochia. Omnis autem contradictio eſt ſanctitatis, quod interpretatur Cades. Facere non poſſum, quin addam hoc loci, huius vocabuli Rhinocoruræ germanam etymologiam, & expoſitionem. Siquidem hoc vocabulum in Hebraicis libris nõ haberi autor eſt Hieronymus, ſed additum eſſe à Lxx. propter notitiam loci. Plinius Rhinocoluram nominat, & in Idumæa libro v. Strabo in Phænicia. ſed haud dubie Aegypti & Iudæi eam ſibi vendicauerunt, inculta ab hijs, quos victos Aethiopes naſis mutularunt. Diodωrus libro ij. Actiſanes, inquit, Ethiopũ rex occupata partim vi, partim voluntate Aegyptiorum Aegypto, latrocinia nouo more compeſcuit, fontes neq; morte plectens, neque linquens impunitos, eorumq; iudicio conſtituto conuictos in vnum coactos miti ſupplicio affecit. Amputatis enim naribus in vltimam deſerti ire compulit, ibiq; ciuitatem condidit ab exciſis naribus Rhinocorũ ram appellatam. Ea in Aegypti, Arabiæq;, finibus haud procul à mari ſita omnibus vitæ commodis caret. Nam omnis vicina regio ſalſa eſt, & intra mœnia vnicus puteus, atq; is inutilis, vtpote aqua guſtu amara. Hæc Diodωrus.

CAP. XLVIII.

NEmo facile.] Huius capitis intelliget ſenſum, niſi diui Hieronymi legerit commentarium, qui affatim eum lectori pandit, vel ob oculos ponit. Ego paucula explicabo: duodecim tribuum nomina alibi expoſita ſunt.

Thamar.] Ipſa, de qua in præcedenti capite diximus, Palmyra eſt, olim à Salomone conſtructa. Thamar enim in Hebræo ſermone palma interpretatur, ab eo quod ibi palmeta ſint plurima, quidam putãt hoc ſortitum vocabulum.

Mariboth.] Vero quod interpretatur contradictionis, nõ vocabulum loci eſt, vt plærĭq; æſtimãt, ſed aquarũ, in quibus populus contradixit, & Moſes deum offendit.

Gad.] Interpretatur tentatio.

Cades.] Siue, vt in libro Ioſue habetur, Cades barne, quæ ſonat ſanctam.

Dominus ibidem.] Nomen ciuitatis huius nequaq̃ erit, vt prius Hieroſolyma. i. viſio pacis: ſed Adonaiſama, quod in Latinum ſermonem vertitur, dominus ibidem, qui nunquàm recedat ab ea, opto.

¶ Libri Ezechielis prophetæ FINIS.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI IN DANIELEM PROPHETAM EXPOSITIO.

MVltiplex loquendi ratio eſt alijs atq; alijs partibus. Ea loquendi proprietas, διάλεκτος à Quintiliano nuncupatur. Diſcrepant Dialecti cum Grammaticis, Syri ab Atticis, Attici ab Ionibus, Iones ab Aeolis, Aeolici ab Doribus. Perinde vt apud nos eſt aliqua ratio loquitandi communis Sueuis, Boijs .i. Bauaris. Vbijs. i. Agrippinenſibus. Singulis tamen ſui ſunt idiotiſmi, id eſt, proprietates.

Pericope.] A περικόπτω. i. reſeco, quod ea pars reſecta ſit à reliquo corpore prophetiæ. Figura eſt quædam, & reſectio dicitur Latine, vel amputatio, conciſio, mutilatio, reſecatio, abſciſio, circunciſio.

Etymon.] Recta interpretatio. Etymologia, Latine veriloquium, idem ſunt. Sed quia veriloquium, inquit Boetius, minus in vſu Latini ſermonis eſt, Cicero etymologiam vocat notationem, quia notam facit rẽ, de qua p̃dicatur. Ariſtoteles ſymbolõ nominat, alij vim intuiti originationem vocant.

Audiui quendam.] Hunc locum inter cætera crimina Ruffinus obijcit Hieronymo, ad q̃d tamen ille ſatis oblique vafreq; reſpondet. Quod ad Græcã etymologiam attinet, abſurdum eſt in libro, quem Hebraice

 Chaldai-

Chaldaiceq́ꝫ ſcriptum videri velis, adducere Græcam etymologiam, quæ nõ ſemper reſpõdet in omni lingua: veluti ſi quis dicat: non debent eſſe in eadem menſa, qui nõ ſint eiuſdem mentis: nimirum eadem alluſio nõ reſpondet in verbis Græcis τράπεζα. i. mẽſa & νοῦς. i. mens. Porro, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι. Schinos, lentiſcus eſt arbor, vnde cuſpides fiunt aptæ purgandis dentibus Epigrammatario poeta teſte: Lentiſcum melius, ſed ſi tibi frondea cuſpis Defuerit, dentẽ pẽna leuare poteſt. Et σχίζω ſcindo Græcis eſt. Ad Græcã igitur vocem alluſit Daniel, cum ait: Ecce enim angelus dei, accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium. Et prinus ilicis ẽ genus, & Græcis πρίω ſonat ſeco, diſrumpo. Huc igitur alluſit Daniel cum ait: Manet enim angelus dei gladium habens, vt ſecet te medium. Cæterũ ea vocum alluſio, qm̃ non reſpondet in ſermone Chaldaico, nimirum cõſtat hoc eſſe Græci ſcriptoris commentum. Hactenus Eraſmus in Scholijs.

Offa.] Conſtabat ex carne fere porcina Lucanica, quã facere ex mediocri inteſtino Romanæ mulieres (à Lucanis didicere) ſolebant. Vnde offam porcinam cum cauda, offam penitam dicebant. Offa etiam cibarium iuſſulentum, ex fruſtis panis, caſeo vetere, pipere, & cynnamomo conditis. Poteſt etiam offa ex alijs rebus fieri. Hinc adagium: Inter os & offam multa poſſunt cadere. Ab offa fit offarius, ij. pro coquo. Offatim. i. particulatim. Offella, & offula. Offa & maſſa promiſcue vtitur Columella. Offa adipis. Formantur offæ quibus aues ſaginãtur. Offæ panis. offæ ficorum. Offa, eyn gattung ſpeyſz auſs teyg, honig, oder keeſs gemacht. Offa, allerley dick gemuſs.

Diſcophorus.] Appellatur eo, quod diſcum adferat: Græci δισκοφόρον dicunt.

DICTIONVM QVARVNDAM IN Danielem explicatio.

CAPVT I.

Daniel.] Hanc habet interpretationẽ, ἔκρινέ με κύριος, id eſt, iudicauit me dominus. Hic de filijs Iuda fuit, qui ex Daniele Balthaſar vocatus eſt ab Eunucho regio, cui puerorum erat demandata cura. Maximo in precio habitus eſt ſapiẽtiæ nomine à Balthaſare vltimo Chaldęorũ rege, & deinde apud Darium Medum gratioſiſſimus, vt in libro Danielis ipſius, & Ioſephi de antiquitatib. decimo legimus. Calumnijs Porphyrij in librũ vatis reſponderũt Methodius. & Apollinaris, & Euſebius Cæſarienſis præſul.

Ioakim.] Filius Ioſiæ, rex Iuda. Ipſe eſt, q alio nomine appellaẽ Heliachim, & regnauit ſup tribũ Iuda, & Hieruſalẽ vndecim annis. Cui ſucceſſit in regnum filius eius Ioachim cognomẽto Iechonias, q tertio mẽſe regni ſui, die decima captus ẽ à ducibus Nabuchodonoſor, ductusq́ꝫ eſt in Babylonem &c. Nemo em̃ putet eundẽ in Danielis principio eſſe Ioakim, q in Ezechielis exordio Ioachin ſcribitur. Iſte enim extremã ſyllabam Kim habet, ille chin. Et ob hanc cauſam in Euãgelio ſecundũ Matthæũ vna videẽ deeſſe generatio, qa ſecunda Teſſeradecas in Ioakim definit filio Ioſiæ, & tertia incipit à Ioachin filio Ioakim. Quod ignorans Porphyrius, calumniam ſtruit eccleſiæ, ſuã oſtẽdens imperitiam, dum Euangeliſtæ Matthæi arguere nititur falſitatem.

Sennaar.] Terra & locus eſt Babylonis. i. ipſa Babylonia, in quo fuit campus Dura, q̃ generatio, vel habitatio, aut pyra interꝑtatur, & turris quã vſq́ꝫ ad cœlũ ædificare conati ſunt. Vnde & à confuſione linguarũ locus nomen accepit Babylon, hoc eſt, confuſio, Geneſis xi.

Aſphanez.] Pro quo in æditione vulgata ἀβριεσδρὶ, in nonnullis exemplaribus Arphaxat, ſed male. Hic fuit præpoſitus, ſiue magiſter, & vt alij tranſtulerunt, archieunuchus, hoc eſt, princeps eunuchorũ. i. cuſtodum cubilium regis. Aſphanez interpretatur equorum domitor.

Miſael.] Qui palus dñi. Azarias, auxilium dei. Baltaſar, capillus capitis. Sidrac, decorus meus. Miſac, qui riſus, vel de gaudio. Abdenago, ſeruiens taceo. Malaſſar, dixit princeps. Priora. iiij. noĩa ſunt Hebræa, ſequentia Aegyptiaca ab ꝓpoſito eunuchorũ eis impoſita. Porro dominus in bonam partẽ noĩa mutat antiqua, vt Abram appellaret Abraham, & Sarai, Saram, Iacob, Iſrael. Gene. xvij. In Euãgelio quoq́ꝫ quẽdam Simon Petri accepit nomen, & filij Zebedæi appellati ſunt filij tonitrui, quod nõ, vt plæriq́ꝫ putãt, Boanerges, Marc. iij. ſed emẽdatius legitur Beni reem, teſte diuo Hieronymo in commẽtarijs ad Philemonem, quaſi in frõtiſpicio. Tametſi Eraſmus interpretetur Boanerges in annotationibus ſuis. Marci iij. Boanerges ait. Nam Hebræis bennifilios

lios ſonat,œrgœs tonitrui,vel fremitus,magis tamen ſubſcribo ſentẽtiæ d.Hieron. Sic Pharao Ioſeph in Aegypto appellauit Saphanatphaneh.Geneſ.xl.id eſt,Saluatorem mundi.

CAP. II.

HAriolí.]Magi,malefici,Chaldęi &c. Quos nos hariolos,cæteri ἐπαοιδοὺς, Epaidos.i. incantatores interpretati ſunt. Ergo videntur mihi incantatores eſſe,q verbis rem peragunt.Magi,q de ſingulis philoſophantur.Malefici,q ſanguine vtuntur, & victimis. Aruſpices,quos Græci ſolent ἡπατοσκόπους appellare,Hebræi gizarin, qui exta inſpiciunt,vt ex his futura prædicent,hĳ & Extiſpices vocantur.Porro in Chaldæis genethlialogos ſignificari puto: q̃s vulgus Mathematicos vocat, hoc eſt, diuinatores, ſeu diuinos,ex hominis natiuitate. γενεθλιαλογία,diuinatio ipſa.Conſuetudo autem & ſermo communis,magos pro maleficis accipit,qui aliter habentur apud gentem ſuam, eo quod ſint philoſophi Chaldæorum,& ad artis huius ſciẽtiam,reges quoq; & principes eiuſdem gentis omnia faciunt.Patuit in tribus magis.Matth.ĳ.

Arioch.]Princeps militiæ regis, & interpretatur ad ſolitudinem redigens.

CAP. III.

DVra.] Explicauimus primo capite, terra,vel campus Babylonis. Sed hic ꝑ Dura Theodotio Deira, Symmachus Doraum, Lxx περίβολον tranſtulerunt, quod nos viuarium, vel concluſum locum dicere poſſumus.Nam περίβολον, ſiue περίβολος, ambitus,mœnia,porticus eſt. θριγκός, lorica murorum,ἕρκος. In priuatis, inquit Marius Grapaldus,ædibus,ſolaria,tectave ſepto,ne quis in præceps cadat, muniũtur.Id loricã, loriculã,vel περίβολον nominare poſſumus. Etenim lorica ſepimentum eſt, quo vrbem cingunt obſeſſores. περίβολος vero accipitur à D.Hierony.pro ſepto,corona,& circuitu. At, vt Petronius ſcribit, Lorica eſt murus cœnaculorum,ſiue quorumlibet ædificiorum,oram ab iniuria lapſus defendens.

Sambuca.]Dictio barbara,quo ſignificatur quoddam inſtrumentum muſici generis.Hinc ſambuciſtria, quæ ſambuca canit.Sambucina,æ. idem.

Symphonia.]Apud Latinos pe.corr. conſonantia & muſicus concentus dicitur. Muſici ſymphonias multas habent, videlicet harmonias,Diateſſaron, Diapente, Diapaſon, quæ & harmonia. Hinc adagium: Δὶς διὰ πασῶν diſcrepat.i.bis per omnia, & ex diametro,quis omnia explicet:Symphoniæ cãtus.Hinc Symphoniacus,a,um.vt: ſerui ſymphoniaci. Symphonia, herba, quæ & gumphena dicitur.Hæc & Symphoniaca.

Brache.arum.] Subligacula dicuntur, & fœmoralia,ſiue fœminalia,Hebræi machinaſſe, Græci periſcelides, Chaldæi Sarraballa,vſq; ad genua ꝑtingentia nominant.

Naphtha.]Saluſtius ſcribit in hiſtorĳs, quod Naphtha ſit genus fomitis apud Perſas,quo vel maxime nutriantur incendia. Alĳ oſſa oliuarũ,quæ proĳciuntur cũ amurca.i.infima fece areſacta,naphthan appellari putant. Vnde & Græce πυρίνη dicitur: ab eo,quod πῦρ, id eſt, ignem nutriat. Alĳ genus bituminis eſſe adſerunt.

Sarraballa.]Chaldaicum nomen,neutrius gñis, & numeri pluralis, ſunt Brachæ. Quidam dicunt eſſe fluxas veſtes, & ſinuoſas, quæ à Germanis Rhenones dicuntur, leibrucke:vel pelliceæ,quibus in caſtris vtũtur,leipruck.

CVP. IIII.

DEorum ſanctorum.] Pro quo lingua Caldaica,qua ſcriptus eſt Daniel, legimus alahin Kadĳſchin, quod deos ſanctos,& non deum ſanctũ ſignificat, vt Theodotio interpretatus eſt.Nec mirum ſi erret Nabuchodonoſor,& quicquid ſuper ſe cernit,non deum,ſed deos arbitretur.

Pabulum.] Proprie pecudum cibus,& aliorum brutorum herbaceus eſt, fœniceus, paleaceus,vel ſtramẽticius. Hinc pabularis & hoc pabulare,pabulor,aris,& pabulator, qui pabulatum vadit.Pabulatio verbale.Pabulatorius,a. um. Habet ſenectus aliquid, tamq̃ pabulum ſtudĳ & doctrinæ.

Eleemoſyna.]Cũ duplici ee.& y. Græco in penultima, quã & corripit, munuſculũ eſt,q̊d inopi ex miſericordia datur.Spartianus de Caracalla.Non tenax ad largitionem,non lentus in eleemoſymam,id eſt,miſericordiam,ab ἔλεος,q̊d eſt miſericordia.

CAP. V.

BAltaſar rex.]Diuus Hieronymus dicit,hũc non eſſe filium Nabuchodonoſor,probans ex Beroſo & Ioſepho, ſed filiũ Laboſardach.Sed textus nominat eũ eius filium. Tu vide Xenophontem in Cyri maioris infantia, & Põpeium Trogũ, & multos alios,q barbaras ſcripſere hiſtorias.

Articulus.]Diminutiuum ab artus, & ponitur ꝑ iunctura,& nodo,vel parte membri. Vnde morbus articularis. Interdum ponitur pro digito, ſic hic. Artus, artuũ, artubus,m.g. plural.nu: Artua,n.g. dixit Plautus. Hinc articularis.e. Articularius,a,ũ.idẽ.

Articulatim, aduerb. vt Articulatim, & diſtincte dicere. Articulate idem. Articulate ſalutem dicere, verſtendtlich. Articuloſus. Articulatio verbale, Plinius. Tunc cernitur excreſcentium cacuminum articulatio, loquit enim de germinatiõe, & partu arborꝫ.

Mane, Thecel, Phares.] Hæc tria verba in pariete ſcripta ſignificãt, videlicet, mane, numerum. Thecel, ſic inuenio ſcriptum in correctis Biblijs, appenſionem. Phares diuiſionem. In textu latius paulo explicantur. Tu vide D. Hierony. eo loci. CAP. VI.

Darius.] Penult. prod. cum ει Græca diphthõgo ſcribitur, ſic Δαρεῖος. Hinc δαρεῖκος, numiſma Perſicum, Darij imagine percuſſum, rex Medorum. Hunc Darium in Græcis voluminibus quidam Aſtyagen, alij Aſtyagis filium putant, & alio apud eos appellari nomine. Vide hiſtoricos.

Suſpitio.] Si cum verbo venio iungatur, paſſiue accipitur, vt veni in ſuſpitionẽ, id eſt, factus ſum ſuſpectus. A quo ſuſpiciũcula, & ſuſpicioſus, a, um. qui ſuſpitionẽ habet. Pro ſuſpitione Theodotio & Aquila, ἀμβλέκημα interpretati ſunt: quæ Chaldaice dicitur eſſattha. Cumq; ab Hebræo quærerem quid ſignificaret, reſpondit vim verbi ſonare δέλεαρ, quam nos illecebram ſiue σφάλμα, hoc eſt, errorem dicere poſſumus. Porro Euripides Medæa ἀμπλακίας per π, & non per β. ἁμαρτίας, id eſt, peccata appellat, à ſuſpicor, aris. Suſpicans, antis. Suſpectio .i. ſuſpicio. Suſpectus adiectiuum. Suſpectus, us. Suſpicioſe aduerbium.

Moleſtus.] a, um. dicitur qui alicui grauis eſt. A quo moleſtia, ſolicitudo, grauitas. Moleſto, as. moleſtia adficio. Modeſtinus. Ab Aurelio Sempronio fratre meo neminẽ moleſtari volo. Moleſte aduerbium.

Lacus.] Lacum vocat depreſſam & altã foueam, vel arentem ciſternam, in qua leones nutriebãtur. Lacus autem Latine, aqua rum dulcium cõgregatio nũcupatur, vt Lacus Benacus, & Larius, & cæteri quẽ Græci λίμνην, id eſt, ſtagnum vocant. Alia ob operis breuitatem ſuperſedeo. CAP. VII.

Summatim.] Per ſingulas ſummas. Itẽ breuiter, & omnibus quaſi ſimul cõprehenſis. Plinius: Sed vt de hac re ſummatim dicam. Huius ſignificantiæ ſunt. In ſumma, & ad ſummam, autoritates omitto. Vide verborum Copiam Eraſmi.

Urſus.] Animal ferum, à quo diminut. vrſulus, vrſellus, & vrſiculus, vrſinus, a, um. vt caro vrſina, fœmina eius vrſa dicitur. Sanguis vrſinus.

Rapidus.] a, um. velox, celer, vt amnis rapidus. Diſtichon: M. Iacobi Horlini. Vt ſolet accipiter dum corripit vngue volucrem. Conieci in rapidas ſic tua ſcripta manus. Celeritas rapida. Hinc rapide aduerbi. Rapiditas, tis. Raptim aduerbiũ, vt: Hæc raptim ſcripſi &c. CAP. VIII.

Suſis.] Metropolis eſt regionis Elamitarum. Itẽ: Suſa vrbs metropolis in Perſiai. Vnde Suſiana prouincia, cõtermina Aſſyriæ, & Babyloniæ, à Suſo flumine ſic dicta. Propertius. Non tot Achemenijs armãtur Suſa ſagittis. Spicula quot noſtro pectore fixit amor. Hæc vrbs (vt dicit Plinius) à Dario Hiſdaſpis filio condita fuit. Ibi fuit Cyri regia fulgentiſſima. Ibi Aſſuerus conuiuium copioſum & opiparum celebrauit.

Elam.] Pro à q̃ Symmachus ciuitatẽ interp̃tatus eſt, q̃ ſcilicet Elam etiam regio nomen accepit: vt à Babylone Babylonij, & ab Elam, Elamitæ pen. pro. pro qua Lxx. Elimaidem regionem interpretati ſunt.

Porta Vlai.] Pro quo Aquila tranſtulit, ſuper Vbal vlai. Theodotio, ſuper Vbal. Symmachus, ſuper paludem vlai, Lxx ſuper portam vlai. Sciendum eſt autem vlai, nomen eſſe loci, ſiue portæ: vt in Troia, σκαιὰ Scæa porta, & apud Romanos Carmentalis dicitur, habẽtes ſingulæ ex proprijs cauſis origines nominum.

Gabriel.] Archangelus & paranymphus, & in linguam noſtram vertitur, fortitudo dei, vel robuſtus.

Raphael.] Interpretatur curatio, vel medicina dei.

Michael.] Sonat, quis ſicut deus.

Uriel.] Ignis dei.

Porro hircus caprarum, rex Græcorũ eſt.] Græcorum gens male audit paſſim apud poetas Latinos, & item apud Ciceronem, non ſolum quaſi voluptatibus addicta, & effœminata delitijs, verumetiam quaſi Leui & lubrica fide. Ideo d. Auguſt. dicit lib. i. de Ciui. dei. cap. iiij. Leuiſi Græcorꝫ, q̊d hæc fuerit Græcorꝫ apud Romanos nota, q̊s ideo Græculos dicebãt. Cicero ꝑ Flacco. Quo loco etiã atq; etiã facite, vt recordemini q̃ ſit temeritas multitudinis, q̃ leuitas ꝓpria Græcorꝫ. Idẽ ſignificat Lucianus in mercede ſeruiẽtibus & Iamblichus Græcos ſuos ingenio leues noiat. Hinc adagiũ. Græca fides ꝓ certa itẽ fide reperit & Attica. Auſonius ad Paulum. Nobiſcum inuenies κατευόπλϊα, ſi libet vti. Non Poena, ſed Græca fide. Mutuatur ad Græcam fidem. Plautus Græcam fidem dixit præſentem, &

num-

numeratam pecuniam in Aſinaria. Diem, aquam, ſolem, lunam, noctem, hæc argento non emo. Cętera q̃ volumus vti, Gręca mercamur fide. A quo pergręcari, pro eo quod eſt genialem agere vitam.

CAP. IX.

MOreris.] Penultima p̄ducta à mo- ror, aris, q̃d ſignificat expecto. Plautus: Nihil moror iſtas magnas dotes dapſiles, id eſt, nihil curo, non expecto. Et morari eſt detinere, retardare. Item manere. A q̃ mora, & morula. Morans, moratus, morator, moratorius, vt moratoria cautio.

Anguſtia.] Strictitudo, quæ tam ad animum quàm ad corpus pertinet. Inde anguſtia temporis hoc loci, pro breuitate temporis videtur accipi. Anguſtus, & anguſte, aduerbium.

Vaſtitas.] Vaſtitudo, vaſtities, & vaſtatio, eſt deſtructio, deſolatio: à vaſtus, a, um, quod magnum ſignificat. A quo vaſto, vaſtas, & deuaſto, deſtruo. Vaſtificus, a, um. Vaſte, vaſtius, vaſtiſſime, aduerbium.

CAP. X.

COgnomen.] Siue cognomẽtum potius quàm agnomen dicitur. Cicero: Scipio ille, cui Africano fuit cognomen.

Intelligentia.] Ab intelligo, intelligis. Cicero libro tertio Officiorum. Explica atque excute intelligentiam tuam, vt videas quæ ſit in eius ſpecies & notio boni viri.

Veſtitus lineis.] Pro lineis quod interpretatus eſt Aquila, Theodotio βαδδὶμ poſuit, Lxx. byſſina, Symmachus ἐξάιρετα, id eſt, præcipua.

Obrizum.] Pro quo in Hebrœo legitur Ophaz, quod Aquila ita interpretatus eſt. Et lumbi eius accincti erãt colore ὠφὰζ. Eſt autem obryzum aurum ſyncerum, delicatum, quod ſæpe igne candefactum, exuſtumq; eſt, &c. Alibi latius explicatum.

Chryſolithus.] Lapis precioſus, qui aureus lapis interpretatur, vnus de duodecim lapidibus, qui ponuntur in logio Pontificis.

Michael.] Penultima acuta, licet Angelus Politianus in quodam verſu corripiat: interpretatur, quis vt deus. Hæc ſunt Politianica politiſſima carmina ad Michaelem Verinum, libro Epigrammatum.

Verinus Michael florentibus occidit annis,
  Moribus ambiguum maior, an ingenio.
Diſticha compoſuit docto miranda parẽti,
  Quæ claudunt gyro grandia ſenſa breui.
Sola Venus poterat lẽto ſuccurrere morbo,
  Ne ſe pollueret maluit ille mori.
Sic iacet heu p̃ri dolor, & decus, vñ iuuẽtus
  Exemplum, vates materiam capiant.

Hactenus ille, atq; eleganter. Non enim omnis ſyllaba acuta producitur, nec e diuerſo, omnis grauis corripitur.

CAP. XI.

PErſia.] Seu Perſis, dis, & Perſida, dæ, oriẽtalis regio à Perſe, ſeu Perſeo rege ſic dicta, à Septentrione Medos habens, ab occaſu Suſiana, ab ortu ſolis duas Carmanias, à meridie partem ſinus Perſici. Perſici apparatus. Perſica maia. Perſepolis Perſidis regia, cuius populi Perſæ dicti ſunt. Hinc Perſicus, a, um, vt regnum Perſicum, Perſica poma dicuntur, quod ex Perſide primo adducta ſint.

Trieris.] Nauis magna quæ Græce durachon, à tribus ſeſſionibus, Latine Triremis dicitur. Hinc trierarchus, præfectus trieris.

Mauzim.] Pro deo habebatur in Hebręo, Aquila trãſtulit deum fortitudinum, Lxx. deum fortiſſimum.

Apadno.] Verbum compoſitum eſt: quod ſi diuidas intelligi poteſt θρόνου ἀυτȣ̃, id eſt, ſolĩj ſui. Notandum autem, quod p literam Hebræus ſermo non habeat, ſed p ipſo vtatur phe, cuius vim Gręcum φ ſonat. In iſto tantum loco apud Hebræos ſcribatur quidem phe, ſed legatur p. Vide Diuum Hieronymum hoc loco.

CAP. XII.

PErro.] Aduerbium ſignificat certe. Quandoq; longe ante. Interdum à longe, vt ſit aduerbium loci. Nonnunquàm poſtea, deinde in futurum. Interim cõiunctio eſt, & pro autem ponitur, locaturq; in principio orationis. Demum ponitur pro coniunctione expletiua, πόῤῥω tamen Græcum eſt, id eſt, longe.

Peruenire.] Significat ad finem venire, hic peruenit in præſenti mediam corripit. Hinc peruentores, autore Auguſtino, ſunt qui ad potentum quorumlibet, tanq̃ inacceſſibiles amicos conuenientium perſonarum interpoſitione, ambitione, ac arte p̃tingunt. Hinc peruentio.

CAP. XIII.

POmarium.] Locus arboribus pomiferis cõſitus, quod Latini etiam viridarium appellant, Græci paradiſum. Sed pomerium aliud eſt, quaſi promurium, verna-

cule, eyn zingelhoff. Pomarium oleagineum. Ponere pomaria. Pomifer, a, um, vt, arbor pomifera. Pomona, dicta eſt pomorum Dea.

Suſanna.] Filia Helkiæ & vxor Ioakim Babylonij, quæ interpretatur lilium, ſiue flos.

Smigma.] In Græco ſic ſcribitur σμῆγμα, & Smele, ſapo, ſmigma quod purgat, à σμήχω, abſtergo, purgo. Et generale nomen quo medicamentum omne ſignificatur, q̊d valet ad emaculandam faciem, & abſtergẽda corporum dehoneſtamenta.

Schinus.] *Sic debet ſcribi, cum ſch, &* non Cinus. Quia Hebræi reprobant hiſtoriam Suſannæ, dicentes eam in Danielis volumine non haberi: debemus diligenter inquirere nomina, σχίνου καὶ πρίνου, quæ Latini ilicem & lentiſcum arbores interpretantur: ſi ſint apud Hebræos, & quam habeant etymologiam: vt à σχίνω, id eſt, ſciſſio, à πρίνω, id eſt, ſectio ſiue ſerratio. Quod ſi non fuerit inuẽtum, neceſſitate cogemur & nos eorum acquieſcere ſententiæ, qui Græci tantum ſermonis hanc volunt eſſe pericopen, id eſt, amputationem, quæ Græcam habeat etymologiam & Hebraicam non habeat. Quod ſi quis oſtẽderit, duarum iſtarum arborum ſciſſionis, & ſectionis in Hebræo ſtare etymologiam, tunc poterimus etiam hanc ſcripturam recipere. Hactenus Hieronymus.

CAP. XIIII.

Aſtiages.] Vltimus rex Medorum à Cyro nepote ſuo, quem infantem expoſuerat, regno priuatus. Iuſtinus in primo libro: Sed Calepinus dicit nomen proprium eſſe regis Aſſyriorum. Tu vide candide lector peritiores. Porro Aſtiages vltimus rex fuit Medorum, ex cuius filia Mandane, quæ Cambyſi nupſit, Cyrus eſt natus, quem auus ſomnio admonitus exponi iuſſerat, infans fato eſt ſeruatus &c.

Bel.] Baal, ſiue Baalim, idoli nomen.

Artaba.] Græce ἀρτάβη, genus menſuræ Perſicæ apud Herodotum in primo, attico modio tribus chœnicibus capacius. Apud Aegyptios continebat quadraginta qnque, teſte Ariſtotele. Cholinus dicit menſuram eſſe Aegyptiorũ ſextarios ſeptuaginta duo continens.

Amphora.] Genus vaſis vinarij, duas anſas habentis. Hinc amphorarius, quem Græci Amphorephoron vocant, id eſt, qui mercedis gratia amphorã portat, eyn vvein traeger. Amphoralis, e, adiectiuum, vt: Amphorale vas, das ein om helfft.

Impenſa.] Ponitur pro expenſa & impendium, ab impẽdẽdo ære. Magna impenſa. Nulla impenſa deiectæ. Agere impenſas in rem aliquam.

Cribro.] Cribras ſignificat purgo, hic p ſpargere capitur. Cribramus enim triticum, & huiuſmodi per cribrum vt à puluere, & rebus immundis ſecernatur. A cribrum, vt: Cribro incernere, reiteren. Cribro aquã haurire, adagium.

Alueolus.] & lum, cum accentu in antepenultima diminutiuum eſt pro vaſe concauo, vt hoc loco, cætera ſignificata Laconiſmi gratia, id eſt, breuitatis, ſuperſedeo.

¶ Libri Danielis Prophetæ

FINIS.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI in duodecim prophetas explicatio.

ORdo.] Digeſtio, & in ſuo cuiuſq; loco collocatio, veluti in acie fit, vt ordo equeſtris, ordo ſenatorius. Vñ Magiſter Iacobus Horlinus vere, & eleganter dixit.

Omnia neglecto quæ fiunt ordine rerum,
Fine bono claudi non (mihi crede) valẽt.

Accipitur quandoq; pro ipſis hominibus. Aliquando ad fortunas refertur. Hic pro ſerie videtur accipi. A quo interordo, & interordinium. Item ordinarius, a, um, ordinate aduerbium. Hinc adagium: Ordinem deſerere, eſt officio ſuo deeſſe in re quapiã peragenda. Ordine aliquid dicere. Ordine rem ſcire. Ordinem facere. Ponere ordine. Longus ordo. Si omnes vno ordine habetis Achiuos. Ordines ducere. In ordinem redigere. Extra ordinem. Ordino, ordinas. Ordinatio, verbale. Ordinatim, aduerbium, q̊d eſt idem cum ordinate.

Et Oſee ſynchronon Eſaiæ.] vocantur Synchroni qui eiſdem vixere tẽporibus, q̃ſi dicas contẽporaneos. Extrema pphetarum minorum argumenta (Iohelis dempta) decerpta ſunt ex epiſtola, cuius initium eſt: Frater Ambroſius: quæ omittã, partim quod nil ha-

habeant difficultatis, partim quod ex pri= ma, vt dixi, decerpta ſint, nonnullis etiam incertum autorem præferentibus.

Elocatus.] a,um,ab eloco,elocas, pe= nultima correpta, quod eſt extra Loco. Hinc dicimus puellam à patre elocatam, hoc eſt,nuptui traditam. Item elocare fun= dum,boues.Elocare funus. Terentius: Quæſo, quod ſi filiam ſuam vnicam eloca= ret.Contrarium: Illocabilis quæ tradi viro non poteſt.Plautus.Virginem habens grã= dem,dote caſſam,atq; illocabilem.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Oſee prophetam ex= plicatio.

CAP. I.

O**See.**] Filius Beeri, interpre= tatur σώζων, quem nos ſaluato rem poſſumus dicere,quod no men habuit etiam Ioſue filius Nun, antequàm ei à deo voca= bulum mutaretur. Non enim (vt male in Græcis codicibus legitur) Auſe dictus eſt, quod nihil omnino intelligitur, ſed Oſee, iſt eſt,Saluator. Porro nuſquàm certius col liguntur tempora,quàm ex ipſis eiſdem pro phetis,ſi quibus ſcripſerint,teſtificentur.Id= eo cum eorum teſtimonia, ac velut ſyngra= phas habuerimus,aliorum adducere ſuper= uacaneum fuerit.Ait ergo ſe ſub tribus illis regibus duarum tribuum vaticinatum,qui pater,filius,&nepos fuere,& vltimo eorum imperante ductæ ſunt decem tribus Iſrael in Chaldæam à Salmanaſar rege.Itaque ſic= ut Hieronymus docet,& ante captiuitatem, & poſt, Oſee prophetatus eſt, & tam vici= nam quàm præſentem,quàm etiam præteri tam,&denunciaſſe futuram,& luxiſſe ingru entem.

Beeri.] Genitor Oſee, & interpreta= tur putei mei, quos puteos foderunt Abra ham, Iſaac, & Iacob, & allophyli, id eſt, ali= enigenæ conabantur eos ſemper obruere, & obturare.

Ozias.]Qui vocatur & Azarias, & in= terpretatur fortitudo domini. Hic filius fu= it Amaſiæ,Matthæi primo. Porro Ozias vi xit quo tempore magnum illud & vaſtũ Aſ ſyriorũ impium cõcidit,rebellãtibus Medis. Hunc alij Azariã noĩant, ne quem varietas fallat nominum.

Ioathan.] Interpretatur domini con= ſummatio,atq; perfectio.

Achaz.]Virtus:Ezechias imperium do mini. Hi regnabant in populo Iuda, cuius nomen confeſſio eſt.

Hieroboam.]Interpretatur χρονισμὸς id eſt,temporalitas,ſiue mora.

Ioas.]Domini oblatio.

Gomer.] Interpretatur τετελεσμένη,id eſt,conſummata atq; perfecta:alij thorocas id eſt,loricas ſignificari putant. Sunt qui a= maritudinẽ ſuſpicentur:quod recte diceret, ſi literam Gimel non haberet.

Deblaim.]παλάται palatas ſonat: qua= rum in Paleſtina permagna copia eſt.Eſt au tem maſſa pinguium caricarum,quas in mo rem laterum figurantes,vt diu illæſæ per= maneant,calcant atq; compingunt.

Iezrael.] Filius Gomer, q interpretať ſe= men dei. Eſt etiam ciuitas metropolis decẽ tribuum,in qua interfectus eſt Naboth ob cuius ſanguinem ſuſcitatur Iehu, q interp̃= tať ipſe, q deleuit domũ Achab, & Iezabel.

CAP. II.

B**Aal.**]Numero ſingulari,Baalim plura liter, eadem idola nominantur genere maſculi.Vbicunq; enim in fine Hebraici ſer monis im ſyllabam legimus,numero plura li eſt generis maſculi:vbi autem Oth nume. plurali,generis fœminini,vt Cherubim,Sera phim,Sabaoth,quod interpretatur militia= rum vel exercituum,ſiue virtutum.

Achor.]Interp̃tatur perturbans. Vnde appellata eſt vallis achor, id eſt, vallis con= turbatiõis,in qua interfectus eſt Achan, ob furtũ eorũ q̃ deo fuerant conſecrata. Achan conturbatio,& tumultus interpretatur, nõ vt quidam putãt,peruerſitas,Græce διαστροφή.

Baali.]Longum foret hic referre Hiero nymianam ſuper hoc vocabulo enodatio= nem,breuiter dicam:Baali,id eſt,habẽs me. Nam vxores viros ſuos vocant Baali,id eſt, vir meus, quod intelligitur, habens me: & eſt ſenſus,qui me habet in coniugio,&c.

Iezrael.]Interpretatur ſemen dei.

CAP. III.

V**Inacia.**]orũ, per i, vel vinacea per e. ſubſtantiuum,plurale neutrum. Sunt grana vuæ iã preſſæ. Col.li.ix.Eſt & vinace us,a,um, vt: Acinus vinaceus. Plini. granũ vinaceũ dixit. Vinalia, orũ. Vinarius,a,ũ. Ta berna vinaria. Vinetũ, ti. Vinitor. Vinitori= us.Vinitoria falx. Vinolẽtus. Vinolentia. Vi noſus. Vinulus, molliter ſe gerens. Plautinũ.

Corus.]Menſuræ genus,quæ habet tri ginta modios. Pro γομὸς, in Hebræo ſcri- ptum

ptum eſt Homor: quod omnes interpretes abſque Lxx. eorũ interpretati ſunt, ſermone Græco & maxime Paleſtino. Corus, mẽſuræ genus, quæ medimnos Atticos. xli. capit. Eſt & venti nomẽ, eyn ortd vveſt vindt.

Ephod, & Theraphim.] Pro Ephod, & Theraphim. Lxx. ἱερατείας, id eſt, ſacerdotium & δήλων, id eſt, manifeſtationes interpretati ſunt. Sciendum autem, vt crebro diximus, Ephod ſignificare indumentum ſacerdotale, quod in Exodo & Leuitico à Lxx. ἐπωμὶς dicitur, id eſt, ſuperhumerale. Aquila Ependima, id eſt, ſuperindumẽtum dixit.

Theraphim autem.] Proprie appellantur μορφώματα, id eſt, figuræ & ſimulachra: quæ nos poſſumus in præſenti duntaxat loco Cherubim & Seraphim, ſiue alia, quæ in templo ornamenta fieri iuſſa ſunt, dicere.

CAP. IIII.

Galgala.] Vel galgalis penultima correpta loci nomen, in qua Saul vnctus eſt in regem, in qua exiens populus de deſerto, primum caſtrametatus, ſecunda circumciſione purgatus eſt.

Bethauen.] Domus inutilis, & domus idoli interpretatur, prius Bethel, id eſt, domus dei vocabatur, &c.

Vacca laſciuiens]. Pro laſciuiente vacca Lxx. tranſtulerunt παροιστρῶσαν, quæ œſtro, aſyloq́; percuſſa ſit, quem vulgo Tabanum vocant. De quo & Vergilius in tertio Georgico. libro refert. Cui nomẽ Aſylo Romanum eſt: œſtrum Graij vertere vocantes. Aſper acerba ſonans: quo tota exterrita ſyluis Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther Concuſſus: ſyluæq́; & ſicci ripa Tanagri. Hoc quondam monſtro horribiles exercuit iras Inachiæ Iuno peſtem meditata iuuencæ &c.

CAP. V.

Thabor.] Montis nomen excelſi & pulcherrimi: interpretatur veniens lumen. Hinc thaborinus, a, um, penultima ꝓducta. Apud Confluentiam, vbi hæc ſcripſeram, oppidulum eſt, & arx fortiſſima hoc nomine, Mons Thaborinus, vt nonnulli opinantur, dicta, de qua nos Elegiacõ ſeptuaginta verſuum nuper ædidimus. Sed non eſt huius loci ille mons.

Gabaa.] Loci nomen, cuius etymologiam, in colles Lxx. tranſtulerunt, ſæpicule explicatum.

Rama.] Excelſa interpretatur. Iſtæ autem duæ ſunt in tribu Beniamin, vicinæ ſibi ciuitates, id eſt, Gabaa, in qua natus eſt Saul, & Rama, quæ eſt iuxta Gabaa in ſeptimo lapide à Hieroſolymis ſita.

Buccina.] Penultima correpta paſtoralis eſt, & cornu recuruo efficitur, vnde & ꝓprie Hebraice ſophar, Græce κερατίνη ceratine appellatur.

Beniamin.] Interpretatur filius dextrę, Ephraim vero vbertas.

CAP. VI.

Temporaneus.] a, um, quod ad tempus pertinet, ſiue quod ſubito & in tẽpore fit. Hinc extemporaneum, & contemporaneum, Græci ſynchronon dicunt. A tempus, Tempori aduerbium, zeitlich. Tẽporius, aduerbium deductum à tempori aduerbio. Vt Temporius ad officinam redeant. Temporius & Serius. contraria. Temporarius, a, um. Temporalis, temporale.

Dolo.] As ſignificat aſcia cædo, vel dolabra, ſeu falce. Dicitur & dolio, doliui, dolitum. Huius verbi compoſita ſunt dedolo, & edolo, penultima correpta. Hinc dolabra penultima correpta inſtrumentum fabrorum quo ligna dolant. A quo dolobella diminutiuum & dolobro, as, eſt aſcia vel dolabra diminuo. Dolare perticam in quadrũ. Dolare dolum. Dolabelliona pyra, longiſſimi pediculi ab inſitore.

Galaad.] Interpretatur tranſmigratio teſtimonij.

Sichem.] Hebraice ſœcemach interpretatur ὦμοι, id eſt, humeri. Hinc Sichimitæ. Dicitur & Sicima, alias explicatum.

CAP. VII.

Fermentum.] Dictum quod feruendo creſcat. Eſt enim farina: quæ ſubigitur priuſquàm addatur ſal, ad pultis modũ decocta, & relicta donec aceſcat: Græce zyma dr̃. Hinc azyma, id eſt, infermentatũ. Itẽ fermento, fermentas, ſignificat miſceo, ſeu creſcere facio. Et fermenteſcere, eſt creſcere. Fermentare terram, myſten.

Rumino.] as, & ruminor deponens, ſignificat reuomo, ac rurſum conſumo, remãdo, quaſi cibum ad rumen reuoco, iterumq́; conficio. Per tranſlationem ponitur pro in memoriam reuoco. Hinc ruminalis ficus, ſub qua lupa Romulo & Remo dicitur rumen, id eſt, mammam præbuiſſe.

Ouidius:

Romula nunc ficus, Romula ficus erat.

Ruminatio, verbale. Ruminales hoſtiæ.

CAP.

CAP. VIII.

SAmaria.] Samariæ. Nomen regionis, & ciuitatis regiæ in Iſrael, quæ nunc Sebaſten dicitur, & interpretatur cuſtodia. Hinc Samaritanus, & ſamarites, cuſtos interpretatur.

Culmus.] Frumenti calamus à radice vſq; ad ſpicam. Hexaſtichon Magiſtri Iacobi Horlini.

Flaueſcunt grauidi curuato pondere culmi.
Aeſtate autumnus Bacchica dona coqt.
Certo luna ſuas exercet tempore vires,
Temporibus certis ſol abit, atq; redit.
Sic natura ſuos diffudit in omnia neruos,
Fiat vt ex puero tempore ſæpe ſenex.

Onager.] Penultima correpta, aſinus ſylueſtris.

Delubrum.] Templum eſt, penultima producta. Vt: Muſarum delubra colere.

CAP. IX.

MEmphis.] Metropolis Aegypti, & interpretatur, ex ore. Hebraice dicitur Moth. Hinc memphiticus, a, um.

Vrtica.] Penultima ꝓducta genus herbę ab vrendo, quod eius folia tacta acerrime vrant, vernacule, neſell. Eſt & genus piſcis. Vrtica mortua, taub neſſeln.

Lappa.] Genus oleris, quæ & lapathes dicitur, à lapathio. Cuius tria ſunt genera, videlicet Canaria, Philantropos, hominum veſtibus adhærens, & perſonata. Græci eam ἄρϛιον vocant, vernacule, eyn Kletth.

Gabaa.] Ciuitatis, & loci nomen, & collis interpretatur. Iudicum ix.

Beelphegor.] Idolum Moabitarum, tentigines habens in ore, id eſt, in ſummitate pellem, vt turpitudinem membri viribus oſtenderet, quem nos Priapum poſſumus dicere, infandum idolum.

Galgal.] Idololatriæ locus, vbi omnia ſcelera commiſere. Et interpretatur reuelatio, aut κυλισμόι, id eſt, volutabra.

CAP. X.

BEthauen.] Quæ ſit Bethauen, id eſt, Bethel, pro qua Lxx. tranſtulerunt, domum ὤν, quod interpretatur labor, ſæpe expoſitum eſt.

Aſſur.] Iudææ ciuitas quam ædificauit Salomon. Quo nomine dictus eſt filius Sem. A quo Aſſyrij appellati ſunt, & interpretatur beatus.

Salmana.] Penultima correpta princeps Madianitarum, qui interfectus à domo Hierobaal, quod ſonat vlciſcatur ſe Baal. Haud dubium quin Gedeonem ſignificet, & interpretatur vmbra prohibita. Iudicum octauo. Apud Hebræos tamen hic longe aliter ſcribitur, & pacificam ſignificat, legiturque Salman.

CAP. XI.

BAalim.] Pluratiuo numero, & Baal ſingulari, idem idolum eſt.

Aſſur.] Rex Aſſyriorum. Hinc Aſſyrij dirigentes, ſiue vt melius arbitramur, arguentes interpretantur.

Adama, Seboim.] Duæ ſunt quinque vrbium, de quibus in Geneſi legimus decimo nono. Sodoma, Gomorra, & Bale, quæ eſt Segor, & Syro ſermone Zoara dicitur.

CAP. XII.

CHanaan.] Quippe interpretari poteſt, quaſi mouentes. Et nota, quod dixerit quaſi mouentes, non mouentes, &c. vide Diuum Hieronymum eo loci.

CAP. XIII.

BAal.] Nomen idoli, ſubinde expoſitū.

Fumarium.] Locus vbi vina fumo condiebantur. Martialis: Improba Maſſiliæ quicquid fumaria cogunt. Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus. Hinc pro infumibulo ponitur, per quod fumus exit & erūpit: Græci καπνοδοχεῖον vocant.

CAP. XIIII.

SAmaria.] Sæpe diximus decem tribus appellari Samariam à metropoli Samaria, quæ ex nomine Auguſti nunc vocatur Auguſta, id eſt, Sebaſte. Cur autem Samaria dicta ſit ciuitas, in Reg. volumine legimus.

Pro vitulis.] Qui Hebraice appellantur Pharim, καρπόν, id eſt, fructum Lxx. tranſtulerunt. Vituli autem labiorum laudes in deo ſunt, gratiarum actio.

¶ Oſee prophetæ finis.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI in Iohel explicatio.

IVda.] Tribus à confeſſione nomen ſortitur.

Quod.] autem dicitur Ha azenu Hebraice, Græce ἐνωτίσασθαι habetur, & Latine ſonat auribus percipite, proprie non aure, ſed corde percipitur aliquid.

Ada, Sella.] Penultimā acuunt, vxores Lamech, de quibus in Geneſi.

Cetera

Cetera.] In minores prophetas argumẽta, partim quod nihil habeant difficultatis, partim quod ex prima decerpta ſint epiſtola, nonnullis etiam incertum autorem præferentibus, non curauimus adijcere.

VOCVLARVM QVARVNDAM IN Iohel explicatio.

CAP. I.

Iohel.] Filius Phatuel, Iohel apud nos ſonat incipiens, vel eſt deus, Græce ἀρχόμενος, id eſt, incipiens. Vulgo legimus, hunc eiſdem temporibus afflatum deo, quo prophetas ſuperiores. Verum apud Hebræos non aſpiratur, ſed cum Aleph penultima litera ſcribitur ſic, Ioel.

Phatuel.] Pater Iohelis, Lxx. Interpretes pro Phatuel, verterunt Batuel, quod apud Hebræos omnino nil reſonat. Phatuel autem in linguam noſtram vertitur: latitudo dei, vel aperiens deus, &c.

Heruca.] Penultima producta, ſi Apuleio creditur, ab hærendo venit, quoniam rebus quas occupat tenaciter inhæreat. Verum alijs magis ſine h, ſcribi placet. Eſt autem genus vermis, Campe alio nomine, qui ad olerum folia repit, abroditq́ꝫ, eyn raup.

Rubigo, ſeũ Robigo.] Ferrum proprie, & ſegetes corrumpit: vernaculo meo Roſt. Dicitur & ferrugo penultima producta. Sicut erugo, æris. Hinc rubiginoſus.

Molaris.] Subſtantiuum, generis maſculini, dens maxillaris eſt, à mola. Et molaris eſt molæ fragmen. Molarem lapidẽ quidam Pyriten vocant penultima producta.

Pubertas, atis.] Eſt tẽpus quo generationi ſunt homines idonei, quum pubes viris barbæ innaſcitur, fœminis, muliebribus. Hinc impubes & impuber, qui nondum lanuginem emiſit. Pubens, puber, pube præſente, hoc eſt, populo præſente, ab puberibus omnem populum ſignificantibus. Puberes, pubreſco, pubeſco, i. lanuginẽ emitto. Hinc Tetraſtichon, olim ab hypodidaſcalo meo, Marpurgi & auditum & exceptum Iohanne Chonrado Francobergenſi.

Eſt aliquid ſaluo famam ſeruaſſe pudore,
Pubem crede inter tu mihi fœmineam.
Igniuomas incendunt ꝑpe ſtramina flãmas,
Infenſum placidis eſt labor eſſe malis.

CAP. II.

Hortus voluptatis.] Qui Hebraice dicitur Gan Edœn, Græce paradiſus, dictum in Geneſi, & alibi.

Veſtibulum.] Lxx. inter crepidinem interpretati ſunt; Symmachus popylæon, Aquila Prodromum, Theodotio ipſum verbũ Habraicum Vlam, quod nos ante fores templi, porticumq́ꝫ poſſumus dicere. Hinc veſtibulum ſubinde pro initio & frontiſpicio ponitur.

Parce domine parce.] Parco, parcis, verbum eſt à parum, quaſi parum tango, abſtineo: proprie enim parcere abſtinere eſt. Hinc parco aliquando ponitur pro veniam do, ignoſco, condono, hoc eſt, ab vltione abſtineo; Vergilius in ſexto Aeneidos, quum laudes aliarum gentium deſcripſit, infert. Hæ tibi erunt artes: pacique imponere morem. Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. Hinc dicimus. Parcere labori, parco oculis. Non pepercit vllis ſumptibus. Parce metu. Vergilius. Depone metum. Comparco, comparcis, idem. Parcus, a, um, Præparcus, & Deparcus, Parcitas, Parce, Parſimonia, Parcę, arum, creditæ ſunt tres fatorum miniſtræ, Deæ apud inferos, filiæ Erebi, & Noctis (vt poetæ fabulantur) quarum nomina ſunt, Clotho, Lacheſis, & Atropos. De quibus eleganter Martialis: Credo me alias ſcripſiſſe, ideo iam omitto.

CAP. III.

Vallis Ioſaphat.] Hoc ſignificantius iuxta Hebraicam veritatem Græce dicitur κατάξω, id eſt. deorſum ducam, & de ſublimibus ad inferiora detraham. Siquidem Ioſaphat interpretatur iudicium domini.

Tyrus, Sydon, Palæſtini.] Sæpenumero explicata ſunt ciuitatum, & regionis nomina. Iam iuxta Tropologiam, id eſt, moralitatem Tyrum & Sydonem & Palæſtinos, eos interpretemur, qui dei populum coanguſtant, & tribulant & pſequuntur, hoc eſt Tyrus in lingua noſtra ſonat, id eſt, anguſtia, & eum venentur in mortem, quod nomen Sidon indicat, id eſt, venatio.

Sabei.] Gentes à Sabaim trãs Indiam dictæ, de qua fuit & regina Saba, quæ venit audire ſapiẽtiam Salomonis. Vnde & thus venire perhibetur, dicente Vergilio: Centumq́ꝫ Sabæo Thure calent aræ, &c. licet quidam Sabæos, ſuſpicentur Arabes.

Aegyptus.] Dicitur Hebraice Mizeraim quod interpretatur Græce ἐκθλίβουσα, id eſt, ſanctos dei perſequens & tribulans.

Iohelis prophetæ FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Amos prophetam enodatio.

CAPVT I.

Amos.] βασάζων, qui apud Latinos portans dicitur. Hic Amos non eſt ipſe quem patrem Eſaiæ prophetę legimus. Ille enim ſcribitur per primam & vltimam nominis ſui literam Aleph, & Zadi finale Amos, & interpretatur fortis atq; robuſtus. Hic vero per Ain et Samech Amos, & interpretatur populus auulſus: Mediæ literæ, Mem & Vou vtriq; cōmunes ſunt. Apud nos autem, qui tantum vocalium literarū & s literæ, quæ apud Hebræos triplex eſt, deriuatiuam non habemus, hæc & alia nomina videntur eſſe communia, quę apud Hebræos elementorum diuerſitate, & ſuis proprietatibus diſtinguūtur. Hic igitur propheta fuit de oppido Thecue, quod ſex millibus ad meridianam plagam abeſt à ſancta Bethleem, quæ mundi genuit ſaluatorem, & vltra nullus eſt viculus, ne agreſtes quidē caſæ & furnorum ſimiles, quas Aphri appellant mapalia, &c. Vide Lodo. Viuem ſuper Auguſtinum de Ci. dei lib. xviij. cap. xxvij.

Thecua.] Loci nomē & patriæ Amos, & interpretatur clangor buccinæ. Hinc thecuites, penultima producta.

Ozias.] κράτος κυρίου, i. imperium, vel fortitudo domini. Dictum cap. I. Oſeæ.

Hieroboam.] Δικασμὸς λαοῦ, id eſt, iudicatio, vel cauſſa populi. Nō eſt ille qui tēporibus Roboā filij Salomonis autor ſecedēdi fuit decem tribubus, qui centum & ſexaginta annis præceſſit hunc filium Ioas.

Ioas.] κυρίου χρόνισμα, id eſt, domini mora, ſiue temporalitas.

Damaſcus.] Vrbs nobiliſſima & Syriæ caput, alias Aram, id eſt, Syrum & interpretatur ſanguinem bibēs. Hinc Damaſcenus, vt Damaſcena pruna.

Galaad.] Interpretatur tranſlatio, ſiue tranſmigratio teſtimonij.

Azahel.] Regnauit in Damaſco, q grauiter vrgebat Iſrael, id eſt, decem tribus: in tantum, vt ſuperato Achab rege Iſrael in Ramoth Galaad, omnem regionem quæ appellatur Galaad, & in hæreditatem ceſſerat dimidiæ tribui Manaſſe, inſtar tribulorum frumentum in areis triturantium iugularet atque contereret.

Cyrene.] es, & Cyrenæ, arum, tantū plurali numero, pe. pro. oppidum Libyæ inclytum potenſq;, &c. Hebraice dicitur Kirah, Grece ἐπίκλητον, id eſt, vocatum vel nominatum, quia Kiriah vocatio dici poteſt.

Gaza.] Vrbis nomē, Hebraice dicitur Aſah, q̊d ſonat fortitudinem, vel imperiū.

Aſcalon.] Interpretatur ignis homicida, ſiue appenſa, & ponderata.

Accaron.] Græce στείρωσις. i. ſterilitas & ἐκρίζωσις, quod interpretatur eradicatio.

Tyrus.] Hebraice Zor, interpretatur tribulatio, ſiue coanguſtans.

Theman.] Idumæorū regio eſt, & vergit ad auſtralem plagam, quod interpretatȝ Theman, quæ prouincia non ſolum Theman, ſed & Daron & Nageb dicitur, eo q Eurum, & Auſtrum, Africumq; reſpiciat.

Boſra.] Prohibitio & vindemia interpretatur.

Ammon.] Interpretatur populus mœroris, vel populus meus, filij Ammon, de Loth ſtirpe generati ſunt.

Rabbe.] Id eſt, multitudinis, loci nomen, & metropolis Ammonitarum, dicitur & Rabbath.

Melchon.] Idolum Ammonitarum, & interpretatur rex eorum.

CAPVT II.

Moab.] Non ſolum filij Ammon, ſed & Moab de Loth ſemine procreatus eſt, qui fratris Abraham filius fuit, & interpretatur ex patre, vel metropolim Moabitarum hoc loco intellige, à qua tota eſt appellata prouincia.

Carioth.] Nomē eſt ciuitatis, licet Lxx. vrbium eius interpretati ſunt, quarum altera dicitur Hebraice Saon, altera Theruah. Siquidem Carioth interpretatur ciuitates, ſiue oppida eius.

Amorreus.] Interpretatur amarus, ſiue Græce λαλητός. i. loquēs, ſiue famoſus, & frequēti ſermone celebris. Hic aūt Amorræus, & rex Amorræorū appellatur Seō, arbor infructuoſa & ſterilis, non quod fructus nō faciat, ſed quod malos afferat fructus, &c.

CAPVT III.

Azotus.] Pen. prod. vrbs Syriæ. Hinc Azotij populi, qui habitant vrbē. Pro Azoto neſcio quid volentes Lxx. Aſſyrios poſuerunt, cum Azotus lingua Hebræorū Azarod, & Aſſyrij Aſſur appellentur.

Samaria.] Et regionis nomen eſt, & ciuitatis & cuſtodiam ſonat. Alias dictum.

Penetrale.] Nomen ſubſtanti. ſignificat oēm partem interiorem domus, vel templi, alio nomine adytum dicitur. A penetro, as. Hinc penetrabilis, e. Penetralis, e, vt penetralis focus, penetrale ſacrificium.

Bethel.] Loci nomen, vbi erant aurei vituli, &c. & interpretatur domus dei: alias Bethauem dicta, id eſt, domus idoli.

CAPVT IIII.

Vacce pingues.] Pro vaccis pinguibus, Aquila & Theodotio, ipſum verbum Hebraicum Baſan poſuerūt, quod interpretatur ignominioſe. D. Hierony. Symmachi interpretationem ſecutus, boues ſaginatas interpretatus eſt.

Armon.] Pro quo Symmachus Armeniam interpretatus eſt. Lxx. montem Remmam. Aquila montem Armona: Theodotio montem Mona, quinta autem æditio, excelſum montem tranſtulerunt.

Galgala.] Interpretatur reuelatio, ſiue volutabrū. Alias Galgalis vocatur.

Aurugo.] Ventus noxius & vrens, aura corrumpens. Hunc locum interpretes varie tranſtulerunt. Vide D. Hieroy. In ſacris pro aurugine, & colore auri, gaele.

Torris.] Maſc. gen. lignum teres cum ardet, eyn brandt. Titio, torris extinctus.

CAPVT V.

Galgala.] Reuelatio ſeu volutabrum.

Berſabee.] Puteus iuramenti.

Arcturus.] Stella in ſigno Bootæ poſt Septentrionem, cuius ortus & occaſus tempeſtates facit, & dicitur vrſæ cauda. Oritur à canicula, fere poſt diem quinquageſimum. Nam arctos, Latine vrſa. Vnde arcteus, a, um, Septentrionalis, & arcticus, a, um. Arctophylax, alias Bootes, der vvagen man.

Orion.] Secundum Verg. producit penultimā, fluctu nimboſus Orion, ſecundū Ouidium corripit. Inter aſtra receptus eſt ante tauri veſtigia. Plautus Iugulam vocat. Hic ſi fulget ſerenitatem, ſi obſcurat tempeſtatem denotat. Candide lector, legito diuum Hieronymum ſuper hoc loco, & iucūda lectu offendes.

Moloch.] Nomen idoli, Aquila Melchom vertit, id eſt, rex eorum, alibi dictum. Vide diuum Hieronymum.

CAPVT VI.

Chalane.] Nomen ciuitatis, q̄ nunc Cteſiphō appellatur, & locus Parthorum. Strabo lib. xvi. ſic habet. Prope Seleuciam vicus maximus eſt, nomine & re Cteſiphon, in quo Parthorum reges hyemeban &c. Quin & Cteſephontem Babylonici regni caput fuiſſe Plinius libro vi. ſcribit.

Hemath magna.] Ciuitas, interpretatur murus, aut murata. Magnam autem vocat, ad diſtinctionem minoris Hemath, quæ appellatur Epiphania.

Geth.] Vna ciuitatum ex his quinque Gaza, Aſcalone, Azote & Accarone. Iam trāſi, vide, & perge ad muros plurimos, hoc enim interpretatur Hemath Rabba, atq; inde clementer deſcende in torcular eorum q cadunt bibentes, Geth enim & Philiſtijm hæc reſonant.

Factio.] Ab initio honeſtū vocabulum erat, nunc ſciſſionis, ſectæ, diuiſionis, ſchiſmatis, hæreſeos, præ ſe notam fert. Interdū pro opulentia & autoritate alicuius in ciuitate capitur. Hinc factioſus, a, um, vt homines factioſi hæretici noſtri temporis ſunt. Factitius, a, um, à factito, as.

CAPVT VII.

Trulla.] Cæmentarij inſtrumentum, quo muros non ſolum tectorijs liniūt, ſed & complanant. Puto tamen verius ſcribi ſine aſpiratu. Trulla, æ, à trua, eyn vvaſchgeſchirr, dimi. Trulla eſt & matella. Itē vas potorium. Trulla, ein pflaſterkellen. Trulleum, idem quod trulla, ſed obſoletū. Trulliſſo, as, mit einem mortel, oder pflaſter beſvverffen, ſtreichen.

Hieroboam.] Filius Nabath, rex Iſrael, nepos Iehu, & interpretatur iudicatio, vel cauſſa populi.

Bethel.] Domus dei interpretatur.

Armentarius.] Græce Buculus dicit, qui armenta paſcit, non oues: hic opilio, ſiue vpilio dicitur. Soli Lxx. αἰπόλον dixerunt, qui proprie paſtor caprarum appellatur.

Sycomoros.] Gen. fœ. eſt fatua ficus, ſiue caprificus. Lxx. ſycamina tranſtulerūt. Vide Hieronymum hoc loco.

Domus idoli.] Pro quo in Hebraico ſcriptum eſt. Beth Iſaac. i. domus riſus. Iſaac enim riſus interpretatur. Beth, domus.

CAPVT VIII.

Siclus.] Apud Hebræos dicitur vncia. Apud Gręcos, Latinosq; quarta pars vnciæ & ſtateris medietas, drachmas duas appendens. Subinde explicatum.

Quiſquilic.] arum, pluraliter tantum, purgamenta terrarum, & quicquid ex arboribus minutis ſurculorū, foliorumq; & florum decidit, Græce peripſemata dicuntur. Sed quiſquilium, ij, vocant exiguum fruticē ilicis, producentem coccum, quod granum eſt ad

eſt ad tingendas veſtes gratiſſimum.

Dan.] Vna duodecim tribuum, & ſonat iudicium.

CAPVT IX.

Paleſtini.] Populi ex Palæſtina regione, quos Lxx. alienigenas tranſtulerũt, qui Hebraice appellantur Philiſtĳm, Græce allophyli, id eſt, aduenæ.

Cappadocia.] Eſt regio Pontica confinis Armeniæ, à qua per Euphratem diuiditur. Cappadox populus ille dicitur.

Cyrus.] A Syria maioris Aſiæ, iuxta Iudæam denominatur, Hebraice Aram, id eſt, excelſus & ſublimis.

Cyrene.] Eſt vrbs Lybiæ inter Aegyptum & Syrtes. Pro Cyrene, Aquila & quinta æditio, ipſum verbum Hebraicum poſuerunt kir. Lxx. foueam, id eſt, βόθρον. Theodotio parietem. Symmachus Cyrenē, quē & Hieronymus ſecutus eſt.

Amos prophetæ FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM IN Abdiam explicatio.

CAPVT. I.

Abdias.] δοῦλος κυρίου, id eſt, ſeruus domini interpretatur. D. Hierony. ſuper hoc Propheta hunc, inquit, eſſe aiunt Hebræi, qui ſub rege Samariæ Achab, & impĳſſima Ieſabel pauit centũ prophetas in ſpecubus, qui non curuauerũt genu ante Baal, & de ſeptem milibus erant, q̃s Helias arguitur ignoraſſe, ſepulchrũq; eius vſq; hodie cum mauſoleo Helizæi prophetæ, & Baptiſtæ Ioannis in Sebaſta venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hic igitur quia centum prophetas aluerat, accepit gratiam prophetalem, & de duce exercitus, fit dux eccleſiæ. Hæc ille. Fuit ergo vetuſtior quouis ſuperiorum ętate Ioſaphat regis Iuda rege Latinorum Tiberino.

Edom.] In Geneſi legimus Eſau filium Iſaac appellatum fuiſſe Edom, quia propter rufum lenticulæ cibum primogenita vendiderit. Gene. xxv. Edom enim interpretatur πυῤῥός, id eſt, rufus. In eodem ſcribitur volumine, hunc eũdem vocatum eſſe Seir, id eſt, piloſum, quia hiſpidus erat, & non habebat lenitatem Iacob. Vnus ergo atq; idē tribus nominibus appellatur, Eſau, Edō, Seir, poſſeditq; eam regionem, quæ nunc Gebalena dicitur, & in finibus eſt Eleuteropolis, &c. Quod ergo Hebraice Edom, & Græce ἰδουμαία, Idumæa, nunc viculus Palæſtinæ eſt, à conditore ſic impoſito nomine: cuius Latina quoq; & Græca meminit hiſtoria.

Ephraim.] Siue Ephrata, vbertas interpretatur.

Boſphorus.] Alias D. Hierony. vertit in Sapharad Hebraicam dictionem, neſciēs cur Lxx. Ephrata transferre voluerint, cum & Aquila, & Symmachus, & Theodotio, cum Hebraica veritate concordent. Boſphorus tamen eſt ſtrictus & anguſtus locus maris iuxta Bizantium, dictus quaſi bobus per uius. Et iſte vocatur Boſphorus Thracius. Alter eſt Boſphorus remotior in Scythia, q̄ Cimericus dicitur. Luca. Sic ſtat iners Schyticas aſtringens Boſphorus vndas.

Sarepta.] Oppidum Phœniciæ, vel ex duobus compoſitum eſt nomen, & ſignificat anguſtiam panis, vel vnum verbum eſt, & transfertur in incendium. Hinc Sareptana illa mulier.

Chanaan.] Vero in σάλεῳ, id eſt, motū vertit, aut certe negotiator, inſtitor, mercator & humilis appellat. Hinc Chananæus.

Abdiæ prophetæ CORONIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Ionam prophetam enucleatio.

CAPVT I.

Ionas.] περιστερά, hoc eſt, columba interpretatur. Hic fuit filius Amathi. Hinc Amathites. Porro Euſe. in tēporibus Azariæ, qui idem Ozias: Prophetabant apud Hebræos, inquit, Amos, Eſaias & Ionas. Et Hierony. in Oſee: Ex quo perſpicuū eſt, inqt, prophetāte Oſee, Eſaia, & Iohel, & Amos, & Abdia, & Iona, & Michæa, qui σύγχρονοι eius fuere, id eſt, contemporanei, regnum decem tribuum eſſe finitum. Et in prologo in Ionam ſic ait: Tradunt Hebræi, Oſee, Amos, & Eſaiam, ac Ionam, eiſdem propheta ſſe tēporibus, in quo eodem prologo opinionem quorundam refert, qui exiſtimarũt Amathi patrem Ionam eſſe filium illum viduæ Sareptanæ, quē Helias vitę reddidit, matre poſtea dicente: Nũc cognoui quia vir dei es tu, et verbum dei in ore tuo eſt veritas, & ob hāc cauſſam etiam ipſum puerum ſic vocatum. Amathi enim in noſtra lingua veritatem ſonat.

Niniue.] Vel Ninos vrbs gentium ma-

gna, quam Ninus rex condidit. Hinc Niniuitæ populi Niniue, ad quos Ionas miſſus eſt cõuertendos. Niniue interpretatur pulchra, ſiue ſpecioſa, aut habitaculum. Porro hæc eſt Niniue Aſſyria, nam eſt altera Iudæa Niniue in angulo Arabiæ, quæ poſtea corrupte Neneuem eſt dicta. Illam Aſſyriam Plinius Ninum nominat, quondam clariſ. Tigri amni impoſitam, ad ſolis occaſum ſpectantem. Idem Ptolomæus: Diodorus Ninam vrbem vocat, conditamque à Nino Beli filio tradit, nec vllam poſtea vrbem tanto ambitu, tantaque magnitudine extructam. Altitudo murorum fuit pedum centum: latitudo, quæ tres currus iunctos caperet, ambitus quadringentorum octoginta ſtadiorum, facie quadrãguli. Turres in muris mille & quingentæ, centum altæ pedibus.

Tharſis.] Hanc Ioſephus interpretatur Tarſum Ciliciæ ciuitatem. Porro Hebræi Tarſis mare dici generaliter autumãt, &c. Vide Hieronymum.

Ioppe.] Ioppen portum eſſe Iudææ: et in Rgnorum, & in Paralipomenon libris legimus. Ad quem Hiram quoque rex Tyri ligna de Libano ratibus transferebat: quæ Hieruſalem terreno itinere perueherentur. Hic locus eſt, in quo vſque hodie ſaxa monſtrantur in litore, in quibus Andromeda religata, Perſei quondam ſit liberata præſidio, eruditus lector hiſtoriam nouit.

Naulum.] Vecturæ precium eſt, atque nautarum. Hinc ortum eſt prouerbiũ. Perdere naulum ſtultum eſt, in eum quadrat, q cum multa amiſerit, reliqua etiã perdere velit. Vnde Iuuenalis Saty. xiij. Furor eſt, poſt omnia perdere naulum. Item aliud: Naulũ ſoluere ſtygio Charonti, eſt vita fungi, mortem oppetere, e viuis excedere, &c.

Conteri.] A cõteror, creris. Hoc loci verbum infinitum pro appellatione ponitur. Vt idem velle & nolle, ea demum vera amicitia eſt. Sic amare, amor eſt: legere, lectio, ſapere, ſapientia: pœnitere, eſt pœnitentia, vt ego pœnitere tanti non emo. Perſius: Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter, id eſt, tua ſcientia nihil eſt. Item Magiſtri Iacobi Horlini diſtichon: Depereunt celeri iuuenilia tempora lapſu. Nec quicquàm ſenium fert niſi triſte queri, id eſt, triſtes querelas.

Hebræus ego ſum.] Non dixit, Iudæus ego ſum, quod ſciſſura decem tribuum à duabus populo nomen impoſuit: ſed Hebræus ſum, hoc eſt, περάτης, id eſt, tranſitor. & cætera.

CAPVT II.

Piſcem grandem.] Pro quo in Hebraico dicitur dag gadol, quod interpretatur piſcis grandis, haud dubium quin cetum, ſeu cete, ſeu balenam ſignificet. Simile fere legimus de Arione Methymnæo, qui (vt Auguſtinus ait libro I. de Ciui. dei cap. xiiij.) nobiliſſimus cithariſta, cum eſſet eiectus de naui, exceptũ delphini dorſo, & ad terras peruectum. Porro Arionis fabula & Delphini vulgata eſt apud ſcriptores. Herodotus eam primus ſcripſit libro Muſarum primo. Hinc Ouid. in Faſtis, & Plinius li. ix. & Gellius libro xvi. & Aelianus de animalibus, & alij permulti. Verum omnium elegãtius Lodouicus Viues Valentinus. Cæterũ Auguſtinus ait eo loci. Illud noſtrum de Iona propheta incredibilius eſt. Plane incredibilius, quia mirabilius: & mirabilius, quia potentius.

Pelagus.] Tam maſ. quã neutri gen. profundum maris ſignificat. Valerius Flaccus lib. I. O quantum terræ quãtum cognoſcere cœli, Permiſſum eſt pelagum, quantos aperimus in vſus. Hinc pelagicus, a, um, & pelagia, æ, piſcis, q & purpura dicitur, à quo & ſuccus eius pelagium vocatur.

CAPVT III.

Secundo.] Aduerbium, modo ſignificat, vt primo, ſecũdo, tertio. Modo, bis, vt ſecundo cõſul. i. bis cõſul. Et ſecundo eũ monuerã. i. bis. Modo rurſus. Cice. Semel hominẽ adlocutus fuerã, an ſecũdo mihi redeundũ eſſet, ignorabam. Secundo loco ornate dicitur, pro eo q̃d eſt ſecũdo. Dicimus &: nemo huic ſecundus. Hinc ſecundũ ꝓpoſitio acuſatiuo caſui ſeruiens. Secundæ, arũ. Secũdarius, a, um, ſecundariũ miniũ. Secũdanus adiect. Plin. lib. iij. cap. iij. inuſitatum.

Saccus.] Culeus eſt. Hinc ſacculus & ſacellus diminutiua, quibus ſignificantur marſupia, crumenę, loculi. Aſconius: Saccus frumentarius, ſaccus vinarius, &c. Item ſaccus pertuſus, qui nihil continet, ſed omnia etiam minuta tranſmittit, ceu cribrũ aquã. Item dolium pertuſum Danaidum apud inferos. Largitio non habet fundum.

CAPVT IIII.

Afflictio.] Ab affligo, is, id eſt, proſtratio in terram, perturbatio, pœna, vexatio. Sed afflictatio, ab afflicto, as, frequentatiuo, Cicerone teſte lib. iiij. Tuſc. quæſt. eſt ægritudo cũ vexatione corporis. Hinc afflictus participium. Afflicte, afflictor verbale. Afflictus, us.

Tharſis

Tharſis.] Ciuitatis nomē Ciliciæ, quā Ioſephus Tarſarum vocat. Hebræi pro Tarſis, ſemper mare dicunt.

Hedera.] Semper virens, per ſe ſtare nō poteſt, hæret ergo arboribus, hæret & muris, quos ſæpe rumpit, quam Theophraſtus omnium maxime viuacem ſcribit. Huius tres ſunt ſpecies, nigra candida, & que belix vocatur. Huius racemus corymbus dicit. Hinc hederaceus, a, um, vt hederaciū vas, vt corona hederacea, cochlear hederaceum, vide Mariū Grapaldum de partibus ædium.

Ionæ prophetæ FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Michæam prophetam enucleatio.

CAPVT I.

Micheas.] ὅσιολῶ, ex duabus orationis partibus nomen cōpoſitū, quod apud nos ſonat, quis quaſi aut quis velut. Alibi Michæas interpretatur humilitas. Hunc Hieronymus tradit non vaticinatum eſſe temporibus Oziæ, ſed eius filij Ioathan, quem Lxx. fecerunt tertium: Hebræi ſextum habent in xij. minores.

Moraſthi.] Vſq; hodie iuxta Eleutheropolim vrbem Palæſtinæ haud grandis eſt viculus. Moraſthi autem in lingua noſtra ſonat hæredem. Hinc Moraſthites, pen. producta, hæreditas.

Geth.] Metropolis Palæſtinæ, & vna de quinq; vrbibus Palæſtinæ, &c. & interpretatur torcular, de qua erat Goliath, hinc dictus eſt Gethæus.

Saphir.] Quod Syro, Hebręoq; ſermone dicitur pulchra. Samaria quippe in pulcherrimo Iudææ & vberrimo ſita loco, nūc quoq; oſtenditur.

Sennan.] Quæ interpretatur exitus, ſiue vt Symmachus vertit: non eſt egreſſa habitatio abundans, de eadē Samaria dicitur.

Aſel.] Interpretatur domus vicina & ex latere, regnum videlicet Iuda.

Maroth.] Id eſt, in amaritudinibus, ſiue, vt Symmachus vertit, habitatio ad amaritudinem prouocans, &c.

Lachis.] Vrbs idolis olim dedita, de qua plenius habes in regnorū iiij. Reg. xviij. lib. & in Eſaia, Eſaiæ xxxvi. Hæc interpretatur πορεία ἐστίν, id eſt, eſt ambulatio.

Mareſa.] Hęreditas dicitur, aduentum in eam hoſtium pro hæredibus appellauit, & vſq; Odollam vrbem Iudæ veniet Mareſa, id eſt, hæreditas, quæ Odolla glorioſa eſt in vrbibus ſuis Iſrael.

Odolla.] Interpretatur teſtimonium hauſtus, vel hauritionis eorū, quod in Græco ſignificantius dicitur, μαρτυρία ἀντλήσεως αὐτῶν, id eſt, teſtimonia hauſtorij eorum.

CAPVT II.

DEpopulatio.] Deuaſtatio, deſtructio, & demolitio, à depopulor, aris. Depopulare etiam actiue legitur. Depopulator, vt depopulator fori.

Tumultuor.] Deponens eſt hoc loco. Tumultuo, in perturbatione ſum. Nam tumultus (vt autor eſt Hieronymus) vox plurimorū eſt, & nimiæ multitudinis clamor pariter emiſſus, &c. Hinc tumultuoſus, a, um, & tumultuarius. Tumultuarie, tumultuāter aduerbia. Tumultuoſe, tumultuatio.

CAPVT III.

LEbes.] etis, vas æneum, in quo res bulliunt, vt docet Porphyrio ſuper ix. librū Iliados, & eſt generis maſculini & fœminini. Reperitur etiam lebeta, pen. producta.

Sion.] Et montis & arcis nomē, & ſonat ſpeculam. Hinc Sionius, a, um.

Hieruſalem.] Viſio pacis.

CAPVT IIII.

VOmer.] Et vomis, maſculini gene. dictus quod terram vomat, ein phlugyſen, ſchare. A vomo, is.

Ligo.] Ligonis, pen. pro. Inſtrumentū ruſticum, ein karſt oder hauv. Verg. Paſtor, arator, eques, paui, colui, ſuperaui, Capras, rus, hoſtes, fronde, ligone, manu.

Belligero.] as, bellum gero, prælior. Plautus: Belligerant Aetholi cum Aulide. Memini me etiamnum legiſſe belligeror. Hinc belliger, a, um. Vnde Mars belliger dicitur à bello gerendo. Bellicus, a, um, &c. vt bellicus Hector.

Turris gregis nebuloſa.] Turrem gregis nebuloſam, ſiue ſqualentem, quod Hebraice dicitur Ophel, nullam aliā debemus accipere, niſi illā de qua Eſaias v. ait, & Chriſtus Matthæi xxi.

CAPVT V.

PRimas.] Dicitur & ſummas & optimas, qui primus in vrbe eſt, Græce hyparchus. Hinc dicimus: Primas tenet. Hinc primatus, us, maſculini generis, vt primatū dare alicui, &c.

Aſſur.] Iudææ ciuitas, quam ædificauit

Solomō. Quo nomine dict⁹ eſt filius Sem. Hinc Aſſyrij.

Nemrod.] In Hebræo ſic ſcribitur. Alij Nemroth per th, gigantis, & venatoris, & ſuperbientis contra dominum nomē, & interpretatur tentatio deſcendens. De hoc Geneſis decimo.

CAPVT. VI.

Balac.] Rex Moabitarum, & interpretatur Græce ἐκλίχων, id eſt, elingēs, rex aquæ paternæ.

Beor.] Interpretatur in pelle.

Sethim.] Pro quo Lxx. de ſchœnis, ἀπὸ τῶν σχοίνων, id eſt, ſchœnis. Omnes Sethim ipſum verbum Hebraicum tranſtulerūt. Eſt autem locus in quo Balac rex Moabitarum, aduerſum Iſrael congregauit exercitum ὁμώνυμος, id eſt, eiuſdem nominis, arboribus, quæ per eremum montis Sina hodie quoq; gignūtur. Nam vbi in Lxx. vel arca teſtamenti, vel altare & tabernaculū, &c. de lignis imputribilibus facta referuntur, in Hebræo ponuntur ligna Sethim, quæ habent ſimilitudinem arboris, quam nos vulgo ſpinam albam dicimus. Vnde arbitror et Lxx. σχοίνον interpretatos eſſe, hoc eſt, Lentiſcum, ſed paulatim librariorum errore factum eſſe, vt σχοῖνοι, id eſt, funes, pro ſchœnis, hoc eſt, lentiſcis legerentur.

Galgal.] κυλισμὸς, id eſt, volubilitas, vel volutabrum interpretatur.

Amri.] Sic in Hebræo ſcriptum eſt. Si enim ſcriptum eſſet in Hebræo Ammi, rectè Lxx. tranſtuliſſent populi mei. Nūc vero cū ſcriptum ſit Amri, & Res litera addita: non populi nomen: ſed patrem Achab ſonat, de quo regum narrat hiſtoria, &c. iij. Regum xvi. Si ergo Ammi, populi mei dicitur, nulli dubium eſt, male ſupra pro Amri, populū meum tranſlatum. Hucuſque iuxta Hebraicum, quid nobis videretur, expreſſimus, ait Hieronymus.

CAPVT VII.

Autumnus.] Dici putatur, quod tūc maxime augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus. Hinc autumnalis, e, adiectiuum, vt tempus autumnale, & ideo per c ſcribendum eſt, cum ab auctus deriuetur. Sunt enim quatuor anni partes, ſcilicet ver, æſtas, auctumnus, & hyems, quarū vnaquæq; durat tribus menſibus.

Precoquus.] a, um, media correpta, idem quod præcox omnis generis. Martial. Ilia maternis fueramus p̄coqua ramis. Nūc in adoptiuis Perſica cara ſumus. Hinc p̄coquo, is, pen. cor. eſt ante coquo, ſeu maturo,

Paliurus.] Herba ſpinoſa & aſpera. Vergili. Carduus & ſpinis ſurget paliurus acutis. Eſt & nomen arboris in Aphrica, & paludis in eadem. Sed Palinurus Siciliæ promontorium, & bis meiens interpretatur. Martialis: Minxiſti Pauline ſemel currente carina. Meiere vis iterum ſic Palinurus eris.

Baſan.] A quo Baſantis pen. prod. interpretatur confuſio.

Michææ prophetæ FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM in Nahum enodatio.

CAPVT I.

Onus Niniue.] Pro quo Lxx. Aſſumptio Niniue interpretātur λῆμμα, & Aquila ὄραμα interpretatus eſt: apud Hebræos Maſſa ponitur, id eſt, graue onus, eo quod eam aduerſus quam videtur premat, nec ſinat eleuare ceruicem.

Niniue.] Metropolis Aſſyriorum, quæ nunc vocatur Ninus, quæ in noſtra lingua de Hebræo ſpecioſam ſonat.

Nahum.] παράκλησις, id eſt, conſolatio, ſiue conſolator, quod Græcis paracletus dicitur, interpretatur. Porro Ioſephus libro nono Naū ſcribit fuiſſe temporibus Ioathā regis Iuda.

Helkeſei.] Porro quod addit Nahum helkeſei, quidam putant helkeſeum patrem eſſe Nahum: & ſecundum Hebræam traditionem etiam ipſum prophetam fuiſſe cū helkeſei vſq; hodie in Galilæa viculus ſit, paruus quidam, & vix ruinis veterum ædificiorum indicans veſtigia: ſed tamen Iudæis, & mihi quoq; à circumducente mōſtratus. Hactenus Hieronymus.

Baſan.] Confuſionem ſonat & ignominiam. Sæpe explicatum.

CAPVT II.

Ignitus.] a, um. pen. pro. ab igneo, es, ſignificat inflammo. Vnde ignitus pro candente ponitur. Apuleius ignitā eſſe Martis ſtellam dixit. Ignitū eloquium. Ignitius vinum. Ignis. Hinc igniculus dimin. Igneus, a, um. Igneſco, is, igneſcens, ignariū, ij. Ignarius lapis. Ignipes, ignipotens. Igniſpicium, ij. Ignitabulum, ein feuver gezauvv, obſoletum. Feſtus.

Habena.] Retinaculum equi, quod ea equus habeatur, id eſt, retineatur, ein zaum.

Agitator.] Ab agito, id eſt, ſtimulator, qui agit

qui agit equos,muloſve. Agitator aſelli. Agitatio,agolum,li,eyn hyrtenſtecken.

CAPVT III.

FVlgurans haſta.] Quæ ad modum ful guris emiſſa coruſcat.

Amon.] Pro eo quod in Lxx. legitur. Apta chordam pars Ammon, & cæteri interpretes tranſtulerunt: Nunquid melior es ab Amon? Hebræus, qui me in ſcripturis erudiuit, ait Hieronymus, ita legi poſſe aſſeruit: Nunquid melior es, quàm No Amon: & ait No Hebraice dici Alexandriam, Amon autem multitudinem, ſiue populos, &c.

Quod autem Aethiopia.] Id eſt, Chuſi & Aegyptus, & Aphrica, pro quo in Hebręo ponitur Phut, & Libyes in præſidio ei⁹ ſint, ipſe ſitus prouinciarum, & vrbis oſtendit. Cæterum non ſatis mihi videtur congruere exemplum euerſionis Niniue cũ filijs Lot, qui Αμμᾶν Amman iuxta Lxx. appellantur Gene. xix. Primum enim Ammon dicitur, & non Amman: deinde Ammana, quæ nũc vocatur Philadelphia: Huius Ἄμμανα meminit Stephanus de Vrbibus. Iam ſi Ammon voluerimus interpretari ſuper filijs Lot, dicamus Lot habuiſſe ex duabus filiabus duos filios, Moab & Ammon, quorum ſenior Moab interpretatur, ex patre, ſiue aqua paterna: iunior vero Ammon, vel filius generis mei, vel populus noſter. Lot quippe declinatio interpretatur.

Aſſur.] Iudææ ciuitas, quam extruxit Salomon. Quo nomine dictus eſt filius Sem. Hinc Aſſyria dicta eſt, vt docet Auguſtinus lib. xv. de Ciuitate dei.

¶ Nahum Prophetæ
FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM
in Habacuc explicatio.

CAPVT I.

HAbacuc.] Interpretatur amplexus, ſiue, vt ſignificantius vertamus in Grecum περίληψις, id eſt, amplexatio. Alibi aliter. Habacuc περιλαμβάνων, id eſt, amplexans ſiue luctans. Huius prophetæ fit mentio Daniel. xiiij. quod prandium ex Iuda Babylonem tulerit ad Danielem: quo teſtimonio ad probationem temporum Auguſtinus non eſt vſus: quod ea Beli hiſtoria, & totum xiiij. caput cum hiſtoria Suſannę apocrypha ſint, nec in Hebræo habeantur, nec ſint verſa à Lxx. ſenibus. Porro Abacuc vaticinatus eſt, vt Hieronymus inquit, quum iam Iuda & Beniamin in captiuitatem ijſſent à Nabuchodonoſoro ductæ, in quam, & Babylonẽ, diriguntur vaticinia Abacuc.

Chaldea.] Aſiæ maioris regio, plana, fontiumque indiga. Hinc Chaldæus, & Chaldaicus. Chaldæi, qui Hebræis Caſedim dicuntur, qui interpretantur quaſi dæmonia.

Ridiculus.] Qui alijs riſui eſt, & de quo alij rident, dicitur. Hinc M. Iacobus Horlinus: Ridiculus iure eſt alium qui ſcommate mordet. Quum ſua ſit probris vita notata meris. Fœmina barbatum ridens naſuta puellum, Ridenda abruptis naribus ipſa fuit. Aliquando ſignificat eum qui alios ridere facit, quem gelotopium vocant. Plautus: Vides ridiculos nihili fieri. Cicero. C. Sicinius, homo impurus, ſed admodum ridiculus.

CAPVT II.

IVſtus.] Ex fide viuit. Vide Ioann. Lodouicum Viuem in primum caput Auguſtini de Ciuitate dei, & ipſum Hieronymum hoc loci. Sic habet Viues: Iuſtus ex fide viuit. Idem ſæpenumero Paulus ad Roma. I. & x. Hebræo. x. Galat. iij. Hoc eſt enim vitæ huius viaticum. Apud prophetam varie legitur, tum ex fide mea, tum ex fide ſua viuet. Sic verterunt Lxx. τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσει, id eſt, ſua fide viuet. Diuus Hieronymus dicit. Vbi Septuaginta poſuerunt: Iuſtus autem ex fide mea viuet: omnes æqualiter tranſtulerunt, ex fide ſua viuet. Deniq; Symmachus ſignificantius interpretans ait: Iuſtus autem per fidem propriam ſuam viuet, quod Græce dicitur ὁ δίκαιος τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσεται, id eſt, iuſtus ſua fide viuet: bœæmunatho quippe, quod interpretatur in fide ſua, ſi Iod & Vou literam haberet in fine, vt Lxx. putauerunt: & legeretur bœæmunathi, recte tranſtuliſſent in fide mea, nunc aũt ſimilitudo literæ Vou & Iod quæ menſura tantum inter ſe diſtant, cauſſa erroris fuit. Hactenus Hieronymus.

Denſus.] a, um, dicitur frequens, & coniunctus, vel multus, cui opponitur rarus. Hinc denſitas, & denſitudo. Condenſus. Denſo, denſas, cogo, ſpiſſo. Condenſo, as. Eſt & denſeo, à quo denſeſco, denſus fio, & cætera.

CAPVT III.

PHaran.] Mons eſt,& interpretatur os videntis: Lxx. habent hoc loco, de mõte vmbroſo,& condenſo. Porro ſoli Lxx. verterunt, ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος, ex monte vmbroſo,& condenſo. Cæteri, vt eſt in Hebraica ex Pharan, quod eſt oppidum trans Arabiam, iunctũ Saracenis, per q̃d iter fecerũt filij Iſrael, quum de Sina mouiſſent. Ideo Septuaginta, quoniam vicinum eſt ſaltui, habitum loci potius reddiderunt, q̃ nomen.

Exultabo in deo Ieſu meo.] Gaudebo in deo Ieſu meo. Sic in Hebræo, pro quo Septuaginta verterunt, τῷ σωτῆρι μου, hoc eſt, ſeruatore meo. Et hæc tria idem ſunt: Ieſus Hebraice, σωτὴρ Græce, ſeruator Latine, quã quàm Cicero Act. iiij. in Verrem negat σωτῆρα vno verbo Latino poſſe reddi, eſſeque eum qui ſalutem dederit: ſaluatoris nomen recentius eſt, ſed eo vtuntur Lactantius, Auſonius,& reliqui ſacri ſcriptores. Qui latius carmen hoc auet expoſitum videre, habet in id geminam Hieronymi enarrationem.

Pelles Madian.] Caue lector, putes dictum de cute hominis, vt quidam magni nominis theologus hunc locum interpretatus eſt, de cute diui Bartholomæi excoriati. Pelles appellat tentoria, quæ quondam e pellibus conficiebantur. Solent enim milites rigente bruma in hyberna ſe recipere, hoc eſt, in oppidum aliquod commodius. Duriſſimum autem erat & hyemen ſub pellibus nõ ſub tectis agere, quod tamen erat aliquoties militi faciundum.

Madian.] In lingua noſtra ſonat ex iudicio, id eſt, in condemnationem.

Armentum.] Eſt grex maiorum animalium. Hinc armentarius, eſt paſtor, aut cuſtos armenti.

¶Habacuc Prophetæ
FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM in Sophoniam explicatio.

CAPVT I.

SOphonia.] Vel as, filius Chuſi. κεκρυμμένος κυρίου, hoc eſt, arcanum domini. Alij ſpeculam, alij arcanum domini tranſtulerunt. Siue igitur ſpecula, ſiue abſconditum domini interpretetur, vtrunq; prophetæ conuenit: habuit em̃ patrem Chuſi, auum Godoliam, proauum Amariam, atauum Ezechiam,& talem quadrigam ipſe velut extremus auriga compleuit. Porro Sophonias, hunc Hebræi prophetam,& prophetarum filium, nepotem,& abnepotem fuiſſe tradunt. Pater em̃ fuit Chuſi, auus Godolias, proauus Amarias, atauus Ezechias, prophetæ omnes. Nam aiunt omnes maiores, quos in titulo nominat propheta aliquis, etiam prophetas fuiſſe.

Chuſi.] Interpretatur humilitas, vel Aethiops meus. Chus Aethiopia.

Godolia.] Dicitur magnitudo dñi.

Amaria.] Sonat & ipſe ſermonem domini.

Ezechia.] Sonat fortitudinem domini.

Ioſias.] Interpretatur eleuatio dñi.

Amon.] Fides interpretatur, rex Iuda, id eſt, confitentis.

Baal.] Siue Baalim in plurali: idolum Sidonio℞, interpretatur in ſublimioribus.

Melchon.] Nomen idoli, interpretatur princeps, ſiue rex eorum.

CAPVT II.

MOab, Ammon.] Nomina hic ciuitatum ſunt. Moab, quæ nunc Areopolis appellatur. Ammon, quæ & ipſa vrbs Arabiæ ſecunda poſt Boſram Philadelphia dicitur.

Onocrotalus.] Penulti. corre. auis eſt cygno ſimilis, dicta quod collum in aqua mergens, ſpiranſq; veluti ruditum aſini ædat. Diuus Hieronymus onocrotalorũ duo genera dicit eſſe. Alterũ aquatile. Alterum ſortitudinis.

CAPVT III.

PRouocatrix.] Verbale, vt vocant, à prouoco, as, quod interdum ſignificat inuito, irrito, hortor: ſignificantius Hebraice dicitur Moraah, id eſt, παραπικραίνουσα, quod poſſumus dicere deum amarum faciens, id eſt, tuo vitio. Hinc prouocator,& prouocatio. Prouocatus participium, vt: Prouocatus cum Gallo depugnauit. Prouocatus beneficio. Prouocatorius, a, um, vt: Prouocatoria dona militaria, id eſt, quæ meruit prouocatus.

Columba.] Sciendum eſt hoc loci, quod alij e contrario adſerant pro columba ibi poſſe intelligi Ἑλλάδα, id eſt, Græciam, vt ſit ſenſus: à facie gladij Iona, id eſt, à facie gladij Græciæ. Iona enim tam columbam, quàm Græciam ſignificat. Vnde & vſque hodie Græci Iones,& mare appellatur Ionium. Et apud Hebræos permanet eorum

rum vetus vocabulum.

Aethiopia.] Regio, quæ vilis & abie-cta (teſte Ambroſio in libro de Paradiſo) Latina interpretatione ſignificatur. Ab Athiope Vulcani filio, cui præfuit, ſic dicta, vt ait Plinius: Hebraice Chus appellatur.

¶ Sophoniæ Prophetæ
FINIS.

QVARVNDAM DICTIONVM in Aggæum explicatio.

CAPVT I.

DArius.] Nomen regis Perſarum, & habet penultimam productam, quoniam apud Græcos ſcribitur per ει diphthongum, ſic Δαρεῖος, & in lingua noſtra ſonat, generationes factæ, ſiue quæ fuerunt. Hinc Daricus numiſma Perſicum, Darij imagine percuſſum.

Haggeus.] ἑορτάζων, quem nos feſtiuum, ſiue ſolennem poſſumus dicere. Habeamus & nos mundas manus & vocemur ἑορτάζοντες, id eſt, feſta celebrantes, & ad nos fiet ſermo dei.

Zorobabel.] Filius Salathiel. Siquidem apud Hebræos ex tribus integris nomen eius traditur eſſe compoſitum. Zo enim dicitur iſte: Rab magiſter, ſiue maior: babel proprie Babylonium ſonat: & efficitur nomen Zorobabel: iſte magiſter de Babylone.

Salathiel.] Dux Iuda, qui interpretatur petitio dei.

Joſedech.] Quod & ipſum in linguam noſtram vertitur, deus iuſtus.

Saccus pertuſus.] Eſt perforatus, qui non habet fundum. Videtur tranſlatum à pertuſo dolio Danaidum apud inferos. Simile, Inexplebile dolium. Et: Largitio non habet fundum. Varie hiſce vtimur adagijs. Vide Chiliades Eraſmi Roterodami, imo, vt cum Budæo loquar, Adagia, ſiue Salinum Mercurij, & logothecam Mineruæ.

CAPVT II.

AGgeus.] Interpretatur feſtiuus, ſiue ſolennis.

Zorobabel.] Iſte magiſter de Babylone.

Salathiel.] Petitio dei.

Auguro.] Eſt ventus vrens, &c.

¶ Aggæi Prophetæ FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Zachariam explicatio.

CAPVT I.

ZAcharias.] Interpretatur μνήμη κυρίου, id eſt, memoria domini. Porro Aggæi, & Zachariæ, horum meminit Eſdras primi libri quinto capite. In ſuperiore nanq; quum dixiſſet, tunc intermiſſum eſt opus domini in Hieruſalem, & non fiebat vſq; ad annum ſecundum Darij regis Perſarum: addidit. Prophetarunt autem Aggæus propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos, qui erant in Iuda & Hieruſalem. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedech, & cœperunt ædificare templum domini in Hieruſalem, & cum eis prophetæ dei adiuuantes eos, & ipſi ſe temporibus Darij vaticinatos teſtantur etiã eodem ſecundo Darij anno. Cæterum Zacharias non ſe Addo filium, ſed nepotẽ ſcribit ex filio Barachia. Nec dubitant, inquit Hieronym. quin hic ſit Addo, qui iuxta Paralipomenon librũ miſſus eſt ad Hieroboam filiũ Nabath, ſub quo altare diruptum eſt, & manus regis aruit. Rurſumq; ad preces illius reſtituta eſt, ij. Paralipo. xij. & iij. Reg. xiij. ſed in neutro ſacrarum literarũ nominatur Addo, in libro Regum ſubticetur prophetæ nomen, in Parali. nuncupatur Semeius, & propheta qui illis temporibus vixerit, non potuit ne atauus quidem eſſe hominis Iudaici Babylone captiui. Iam illud ne admonendum quidem eſt, non hunc eſſe Zachariam illum Ioiadę filiũ, quem occidit Ioas rex Iuda, ſecundi Paralip. xxiiij. cuius meminit Chriſtus dñs Matthæi xxiij. dicens illum occiſum inter templum, & altare.

Barachia.] Benedictio domini.

Addo.] Sonat teſtimonium eius.

Sabat.] Menſis vndecimus: ſic appellatur apud Hebræos, & lingua noſtra in virgã vertitur, auſteritatem, & corruptionem ſonat, &c. Vide Eucherium Epiſcopum Lugdunenſem. Porro iuxta Lxx. decimus mẽſis qui Hebraice appellat Sabat: & apud Aegyptios, τυβί: apud Romanos Ianuarius dicitur, eo quod apud illos anni ſit ianua, omni calore ſublato hyberni frigoris continet principatum. Hæc Hierony. ſuper Ezechiel. in Cõmentarijs cap. xxix.

Per-

Perpendiculum.] Inſtrumentum fabri materiarij, ſeu cæmentarij, quo plumbo à ſilo, & gnomine pendente rectitudo, ſeu obliquitas operis perpenditur, & examinatur. Hinc ad perpendiculum, ad amuſſim prouerbialiter dicimus, id eſt, ad filum factum exacte.

CAPVT II.

MEnſor.] A metior, appellatur agrorum finitor. Inde demenſum, æſtimatum, vel æquatum, menſuratumve: Græce chœnix. Super chœnice nō ſedendum, vel: chœnici ne inſideas.

O.] Diuerſas habet ſignificationes. Eſt enim vocandi aduerbium. Vergilius: O regina nouam cui condere Iuppiter vrbem. Item admirandi. Iuuenal. Satyra. iiij. O qualis facies, & quali digna tabella. O faciem pulchram. Teren. Item indignandi. Cicero: O tempora, o mores. Item optandi. Interdum interiectio dolentis, vt: O me miſerum, O infelicem. O me perditum. O me afflictū. Cicero. Et nonnunquàm exultantis affectū. Vergilius: O felix ſi te tua Roma videret. O factū bene. O ſi ſolitæ quicq̃ virtutis adeſſet. Eſt etiam iraſcētis, vt: O callidas hoīm mentes, dixit Sergius. Eſt exclamantis. Terent. O audaciam, etiam me vltro accuſatum aduenit. Item irridentis. Cicero: O præclaram ſapientiam. O, interiectio repente perculſi. Quis hic loquitur? Myſis ſalue, O ſalue Pāphile. O, pro vtinam. Vergilius: O tantum libeat mecum tibi ſordida rura. O vtinam, o vvoelt Gott. O vtinā tunc cū Lacedæmona claſſe petebat, &c. Vergil. O, quandoq; tacetur, cū accuſatiuo iungitur. Cicero: Me miſerum, cur non ades?

CAPVT III.

IEſum ſacerdotem magnum.] Quem Græci ἀρχϊερέα. Latini pontificem vocant: Hebræi filium Ioſedech intelligi volunt.

Torris.] Eyn brandt, lignū teres cum ardet. Titio, tortis extinctus, eyn auſsgeleſſen brandt.

Veſtibus ſordidis indutus.] Tripliciter interpretatur. Vel ob coniugium illicitū: vel ob peccata populi: vel propter ſquallorē captiuitatis. Pro mutatorijs Lxx. tranſtulerunt ποδήρη, podere media longa, quam nos tunicam talarem poſſumus dicere, eo quod vſq; ad talos, & pedes defluat.

Cidaris, ſiue Citaris.] Regium pileum eſt, pro qua in Hebræo legimus Zanith, quæ mitra à pleriſq; dicitur. Item tegumentum capitis regum Perſarum, & Armeniæ.

Celo.] as, cum diphthongo æ, ſignificat hoc loco ſculpo. Porro pro ſculptura Aquila tranſtulit: Sculpam aperturam eius. Theodotio, & Symmachus: Sculpam ſculpturam eius. Sic dicimus: Cælare ſerpentem in auro, argento. Cælare ſcuta auro. Hinc cælatura, cælator verbale.

CAPVT IIII.

CAndelabrum.] Inſtrumentum, in quo candelæ figuntur. Martialis de candelabro Corinthio: Nomina candelæ nobis antiqua dederunt. Non norat parcos vncta lucerna patres. A candela. Hinc candelas ſebare, vnſchlit kertzen machen.

Infuſorium.] Id eſt, infundibulum ab infundo, is, inſtrumentum, quo in vaſa liquores infundimus, eyn trichter. Hinc infuſus participium. Et infuſus, us, infuſio, verbale.

Zorobabel.] Interpretatur iſte magiſter de Babylone, dictum primo capite.

Fuſorium.] Vas eſt in quo metalla liquefiunt. Sic puto hic ſuffuſorium compoſitum accipi, à ſuffundo, eyn ſmeltz, oder gieſs oben, eyn tiegel. Effuſorium opus, eyn gegoſſen vverck.

CAPVT V.

VOlumen volans.] Hoc Hebraice dicitur Magillah: & ab Aquila & Theodotione verſum eſt, διφθέρα diphthera, id eſt, pellis Amaltheæ capræ, in qua res humanas ſcribere dicitur Iupiter. Hinc adagium: Antiquiora diphthera loqueris. Vide Chiliades Eraſmi. A Symmacho, κεφαλίς. i. capitulum, ſiue iuxta Lxx. Δρέπανον πετόμενον, id eſt, falcem volantem.

Amphora.] Genus vaſis vinarij, duas anſas habentis. Hinc amphorarius, qui mercedis gratia amphoram portat, quem Græci Amphorephoron dicunt. Amphoralis, e, vt vas amphorale, das eym aem helt.

Sennaar.] Pro quo Lxx. tranſtulerūt, in terra Babylonis. Sennaar enim campus eſt Chaldæorum, in quo hi qui mouerant ab oriente pedes ſuos, & in dei ſeruitute ſtare nō poterant, ædificauerunt turrim ſuperbiæ, vnde & ciuitas ipſa appellata eſt Babylon, id eſt, confuſio.

CAPVT VI.

QVadriga.] æ, à quatuor equis, quibus iungebantur appellata eſt. Hinc Quadrigarius, qui eam agit. Eſt & nomen proprium autoris. Item quadrijugi, ſiue quadrijuges. Alias explicatum.

Holdai.] Interpretatur deprecatio domini,

mini,quod Græce ſignificantius dicitur λιτάνευσις κυρίου, id eſt,deprecatio domini.

Tobia.] Bonus domini.

Idaia.] Notus domini. Hi de Babylonica captiuitate venerūt.Siquidem Pro Holdai,nunc in primo loco poſuit Helem,quod interpretatur ſomnium, & in quarto loco addidit Han,id eſt,gratia.

Joſias.] Interpretatur ſaluatus, & eſt filius viſitationis domini.

Sophonias.] Specula, ſiue arcanum domini.

CAPVT VII.

Nonus menſis.] Apud Hebræos vocatur kiſeliu, Caſleu,de quo,vita comite, in Machabæorum libr. & Ioannis decimo plenius dicemus.

Saraſar.] Et regem Melech, & cæteri qui cum eis erant, quos Perſas fuiſſe duces regis Darij timentes deū,Hebræi autumant. Sed hoc quod in Septuaginta ſcriptum eſt: Miſit de Bethel Saraſar,& Arbath Sager rex, nullus noſtrorum potuit exponere, inquit D. Hieronymus. Neq; em̄ quod male verſum eſt ex Hebræo,vlla ratione explanari poteſt,Quis eſt em̄ iſte Saraſar, vel Arbath Sager rex, aut cuius rex prouinciæ:aut in quā, vel de qua miſit Bethel, aut cuius Bethel rex eſſe poterat Arbath Sager?quæ olim cum Iudæa fuerat deſtituta: & eo tempore nequaq̄ vocabatur Bethel,id eſt,domus dei: ſed Bethauen, id eſt,domus idωli.

Adamas.] Lapis fortiſſimus, qui Hebraice Sanir dicitur, in tantum durus eſt vt omnia metalla cōfringat, ipſe indomabilis: quod Græcum ἀδάμας ſonat. Hinc Adamantinus penulti. corre. Et Adamantæus, a,um, penult.producta.

CAPVT VIII.

Anus.] Generis fœmi. & prima cor. vetula dicitur,ab annorum multitudine,vel à ſenſus,& intellectus carentia, quaſi ſine mente, ἄνους enim Græcis demens eſt. Hinc anicula diminutiuum. Anilis, & hoc le,penult.prod.Sed anus, ni,maſcu.genc.& prima producta pars poſterior verenda,quo nomine dictus eſt & fluuius quidam. Hinc ab anu vetula multæ parœmiæ,videlicet: Anus bacchatur, anus cothoniſſat, anus eriphus,anus hircum olet,anus hirciſſans,anus ſimia ſero quidem,anus ſaltat, anus ſubſultans multum excitat pulueris, anus velut equus profundam habebis foſſam.De his vide Parœmiographum Eraſmum.

Fimbria.] Omnis veſtium extremitas, & ora dicitur: fuit etiam nomen Romani ciuis crudelitate inſignis. Fimbriæ cincinnorum dicimus, die locken der zupffen. Hinc fimbriatus,a,um,verbremt.

CAPVT IX.

Hadrach.] Quippe hoc reſonat,videlicet acuti in peccatores, mollis in iuſtos, ex duobus integris nomen compoſitum,had acutum,rach molle, tenerumq; ſignificant,& non vt male à quibuſdam legitur ſedrach.

Hamath.] Quæ interpretatur χόλος, id eſt,indignatio: Ipſa eſt quæ ab Antiocho Epiphane nomen accepit: & nunc Syriæ Cœles eſt ciuitas,quæ & Cœleſyria dicitur pars Syriæ,quæ contingit Arabas,quæ & Palæſtina,& Iudæa dicitur.

Tyrus.] Hebraice Zor,Græce συνοχὴ, id eſt,anguſtia dicitur.

Sidon.] Vero θήρευμα, id eſt, venatio interpretatur.

Philiſtini.] Pro quibus Lxx.alienigenas,id eſt, allophylos, Græce tranſtulerunt. Philiſtijm quippe interpretantur in lingua noſtra,cadentes poculo.

Græcia.] Regio Europæ eſt, à Græco proprio viri nomine dicta. Quondam lata fuit hæc regio, & in diuerſos idiotiſmos, id eſt, linguæ proprietates diſtincta, vtpote Atticos, Aeolicos, Ionicos, Doricos & cōmunes, ſicuti apud nos Germania. Hinc Græcus, & Græcanicus. Graius, a, um, à quo Graiugenæ, Græcoſtaſis penulti. correpta,Græcorum ſtatio. Græcari,& pergræcari eſt genio ac Veneri operam dare,& indulgere.

CAPVT X.

Ephraim.] Interpretatur vbertas, & frugum abundantia.

Aſſyrius.] Interpretatur arguens atq; conuincens.Ipſe enim eſt Aſſur inimicus,& vltor, & cætera.

Galaad.] Terra,in linguam noſtram vertitur teſtimonium tranſmigrationis.

Libanus, ni.] Interpretatur λευκασμὸς, id eſt, dealbatio.

Fretum.] Dicitur anguſtum mare, dictum à feruore. Hinc: Transfreto,as, penultima correpta,eſt trans fretum nauigo. Sumitur frequenter pro ipſo mari, pelago,ponto, thalaſſa.

CAPVT XI.

Libanus.] Cedrus,abies, quercus Baſan,&c.Perſpicue Libanus ad quē propheticalis ſermo conuertitur,tēplum intelligitur

tur Iudæorum,quod inſtauratum,imo ædi-ficatum à Zorobabel,rurſum à Veſpaſiano, & Tito canitur ſubuertendum.Et quia liba num appellarat μεταφορικῶς, & in reliquis ſeruat translationem,vt per cedros & abie-tes,& quercus Baſan,ſaltumq́; nemoroſum, principes ac ſacerdotes, & populum ſignifi-cet Iudæorum,& cæt. Quercus Baſan,id eſt, confuſionis,& ignominiæ,quia ſaltus muni tiſſimus,qui Hebraice dicitur Baſan, & à Se-ptuaginta translatus eſt,nemoroſus,denſus & exciſus eſt,&c.

Duas virgas.] Siue duas σκύταλας, id eſt, baculos, qui Hebraice dicuntur Make-loth,vt paſtoris habitum demonſtraret,hic interpretatus eſt: Alteram decorem,alteram funiculos,appellans. Scytala Laconica,ada-gium,vide lector parœmiographum.

Statuarius.] ij, ſubſtantiue,qui ſtatu-as fingit,ſeu qui imagines fundit.In qua ni-mirum arte excelluerunt,Liſippus, Appel-les,Praxiteles,Myron, & Polycletus, cæte-riq́;.Pro ſtatuario, in Hebræo legitur Iozar, id eſt, τὸν πλάστην, quem nos fictorem, & fi-gulum poſſumus dicere.

CAPVT XII.

Crapula.] æ,Græcum eſt κραιπάλη,pro prie nimia vini ingurgitatio eſt, quaſi lucta,ſiue dolor,aut vertigo capitis.Hinc cra pulor,aris,obſoletum,ait Cholinus.Crapu-lam exhalare,& edormiſcere.

Adadrimon.] Pro quo Lxx. tranſtule-runt ῥοῶνας, vrbs eſt iuxta Hiezraelem,quæ hoc olim vocabulo nuncupata eſt,& hodie vocatur Maximianopolis,in campo Maged don,in quo Ioſias rex iuſtus à Pharaone co-gnomento Nechao vulneratus eſt,&c.

Nathan.] Propheta, & ſonat dedit donum.

CAPVT XIII.

Fons patẽs.] Ego dicerem patulus. De hoc fonte & in Ezechiele ſcribitur, qui creſcit in fluuiũ, qui appellatur aqua remiſ-ſionis,& indulgentiæ,&c.Patens participiũ, à pateo,es.Hinc patefacio,is, patefactio, pa-tulus,a,um.Patulos boues Plautus dixit.

Framea.] æ,pro framea,quam Lxx. ῥομ-φαίαν tranſtulerunt:in Hebraico Hœrœb,a-pud Aquilam, & Symmachum μάχαιραν, id eſt,gladium ſiue mucronem reperimus.

CAPVT XIIII.

Prœruptus.] a,um, proprie diſiectus, auulſus,à prærumpor,eris. Vergilius li-bro iiij. Georgicorum. Adde tot egregias vrbes operumq́; laborem. Tot congeſta ma-nu præruptis oppida ſaxis. Columella libro quarto. Præruptior vero collis, vel in qua-tuor pedes vertendus.Hoc loci pro alto præ cipitio videtur ſumi. Præruptum ſaxum. Præruptiſſima vrbis pars. Prærupta,pro ru-pibus,prærupte aduerbium, vt: Mons præ-rupte altus.

Remmon.] Malumgranatum,ſiue alti-tudo interpretatur. Lxx. ſic habent: A Ga-baa vſq; Remmon.Gabaa quippe collis in-terpretatur.Rama exaltatio,ſiue excelſum.

Hannaneel.] Turris,ſic legendum,non vt Græci, & Latini male legunt Anamael. Porro Hannaneel interpretatur gratiſſimus dei,dictum alibi.

Beniamin.] Interpretatur filius dexte-ræ,& non filius dierum,vt male quidam ſu-ſpicantur:aliud eſt enim, ſi in Nun finale li-teram, aliud ſi in Mem finale finiatur.

¶ Zachariæ Prophetæ
FINIS.

QVARVN-
DAM DICTIONVM in Malachiam ex-plicatio.

CAPVT I.

Malachias.] VItimum duo-decim prophetarum Malachi explicare volumus: cuius no-men Lxx. tranſtulerunt τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, id eſt, angelus eius, dicẽtes: Aſſumptio verbi domini ſuper Iſrael in manu angeli eius.Pro quo in He-bræo legitur Malaachi, quod rectius & ex-preſſius dicitur ἄγγελός μου, id eſt, nuncius meus,Hebraice.Quam ob cauſam Origenes quum in hunc prophetam ſcriberet, ſignifi-cationem dedit, putare ſe angelum fuiſſe, q̃ prophetarit,ſi Hieronymo credimus, cæteri Malachiam nominarunt.Neq; enim nomi-na cum in alias linguas veniunt,ex etymolo gia mutanda ſunt.Nemo eñ Platonem vo-cat latum: aut Ariſtotelem optimum perfe-ctum:vel Ioſue ſeruatorẽ, vel Athænas Mi-neruas. Relinquuntur eñ noïa, vt cuiq; in proprio ſunt impoſita ſermone. Alioq; non lux adderetur ijs, quorũ verterentur in alie-nas linguas nomina, ſed obſcuraretur clari-tas quam habebant prius, quo magis miror eſſe,qui ſibi peregrina & Græca nomina aſci ſcunt iuxta etymon ſuorũ patria lingua, qui dum ſibi famam parare ſtudent, plus media

illius

illius parte ſeſe fraudant, quanto ſimplicius & prudentius, adde etiam ad rerũ naturam accommodatius. Cæſar qui Gallos omnes & Germanos ſuis ipſorum appellauit nominibus, inflexis tantum finibus in formam Latinorum. Cæterum Malachiam non deſunt, præſertim ex Hebræis, qui putent Eſdram eſſe propter conſonantiam librorum, & ſub Dario Hiſtaſpis filio prophetaſſe creditur.

Onus.] Id eſt, pondus: quod Hebraice Maſſa: & ab Aquila ὅραμα, horama dicitur: vel quid λῆμμα, id eſt, aſſumptio: quod & Septuaginta & cæteri interpretes tranſtulerunt, vt in aliis ꝓphetis diximus. Oneroſus, onuſtus, a, um, onuſtatus, a, um.

Eſau.] Vnus atque idem tribus nominibus appellatur, videlicet Eſau, id eſt, factura. Edom, id eſt, rufus: Seir, id eſt, piloſus, quia hiſpidus erat.

Iſrael.] Vir, vel ſenſus, cernens deum myſtice, ſiue vt ego melius puto εὐθύτατος θεοῦ. i. rectiſſimus dei, ait diuus Hieronymus. Hinc Iſraeliticus, a, um. Iſraelita, æ.

CAPVT II.

Brachium.] Pro quo Lxx. ὦμον, id eſt, humerum interpretati ſunt, id eſt, armum animalis dextrum, eyn buck.

Stercus.] Pro quo Lxx. ἔνυστρον, id eſt, ventriculum tranſtulerunt, pro eo quod cõtinet, id quod continetur appellantes, & armum enim, & pectuſculum, & linguam & ventriculum, & ea quæ in Leuitico deſcribuntur, accipiebant ex hoſtiis ſacerdotes.

Pactum.] Fœdus, pactio, à paciſcor, eris. Hebraice Berith, Græce συνθήκη dicitur. Lxx. Διαθήκην, id eſt, teſtamentum verterunt.

Scandalizo.] as, σκανδαλίζω actiuum accuſatiuo iungitur. Sed σκανδαλίζομαι, offendiculum patior, quod eſt alicui ſcandalũ, id eſt, offendiculum, & ruinam præbeo.

CAPVT III.

Fullo.] onis, à fouendis aqua calida veſtibus, dictus eſt, eyn vvalcker, à quo ars fullonia. Iam nõ ſolum ignis, ſed & herba fullonum dicitur, quæ Hebraice Borith Mechabeſim appellatur: & Septuaginta πόαν πλυνόντων, id eſt, herbam fullonum vertunt. Nec ob id putemus eum diuinitatis mutare naturam, cum pro nobis, aut angelus, aut ignis, aut Borith nominatur. Nam ipſe dominus, & non mutatur.

Colo.] as, are, notæ ſignificantiæ, & habet primam productam, vernacule Seyen durch eyn duoch. Manilius: Et colare vagos inductis retibus amnis. Hinc percolo, penultima producta. Columella lib. viii. Nã maxime refert primo quoque tempore ſerum, id eſt, molken, percolari.

Peculium.] Dicitur propria pecunia. Vnde peculiaris, e, id eſt, proprius, vel ſingularis. Hinc peculiolum diminut. peculiariter aduerbium. Pecolioſus, a, um, peculiatus, a, ũ, peculiare, ꝓ peculiũ auferre. Plaut.

CAPVT IIII.

Caminus.] Latine fornax dicitur. Accipitur etiam quandoque pro ſtructura quæ fumum excipit. Hinc caminata loca, ſunt teſtudinata.

Moſes.] Sis, & Moſi nomen inclyti ducis Iudæorum. Dicitur & Moyſes y. Græco interpoſito, & producit pen. Sedulius: Quid quod & Heliam, & clarum videre Moyſen. Dicitur & Moſeus, & Moyſeus, & interpretatur de aqs attractus, aſſumptus, ſaluatusq;. Hinc Moſaicus, a, um, vt lex Moſaica.

Horeb.] Montis nomen, & ſiccitatem ſonat.

Helias.] Cognomento Thesbites penultima longa, prophetæ nomen ſanctiſſimi, & interpretatur deus meus, de oppido Thesbi, quod conuerſionem, & pœnitentiam ſonat.

Anathema.] Penult. prod. oblatio, ſtatua Græcis dicitur. Hic pro ſeiunctione, & excommunicatione, vt ita dicam, ponitur. Eyn verfluchter. Hinc Anathematizare, verfluchen, vnd ſich dem teuffel geben.

¶Malachiæ Prophetæ
FINIS.

PRAEFATIONIS IN MACCHAbæorũ libros duos explicatio.

Macchabeorum.] Libri duo nomen ſortiunt̃ à Iuda Macchabæo filio Matathiæ, q interpretatur protegens, vel ꝓtectio, alias percutiens, Græce vero pugnator. De his duobus libris dicit diuus Hieronymus in prologo Galeato: Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filii Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in canone. Macchabæorum primum librum Hebraicũ repperi. Secundus Græcus eſt: quod ex ipſa quoq; phraſi, id eſt, dictione, & ſtylo probari poteſt. Quæ cum ita ſe habeant, obſecro

re lector candidiſſime, ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorũ, in templo dei offert vnuſquiſque quod poteſt. Alij aurum, argentum, & lapides precioſos, byſſum & purpuram & coccũ offerunt, & hyacinthum. Nobiſcum bene agitur, ſi obtulerimus pelles, & caprarum pilos, tricas, apinasq́; vt eſt in Prouerbio, hoc eſt res nihili, & viles. Tamen hoc non eſt ſilentio prætereundum, quamuis hi libri non ſint in Canone Iudæorum, vt quidam obiectant, Auguſtinus tamen de Ciuitate dei lib. xviij. ca. xxxvi. hunc librum ceu canonicum habet, diuus Hieronymus quoq; in prologo (ſi nõ titulus mentiatur) ſuper Macchabæorum libros idem adſerit. N. Lyranus ab Eccleſia, præſertim Romana probatos & acceptos adfirmat. Porro in duabus Rabani epiſtolis ad Lodouicum regem, & ad Heroldum nihil difficultatis eſt, niſi tantum Vangionum nomen. Præterea idem Hieronymus aduerſus Pelagianos Ioſephũ nominat Macchabæorum hiſtoriæ ſcriptorem. Neſcio an autorem ſignificet horum duorum voluminũ Macchabææ hiſtoriæ, quam inter ſacra habemus, an libelli cuiuſdam, qui ſeparatim Græcus circumfertur ἰωσύππου ἐις τοὺς Μακχαβάιους. Eſt & tertius Macchabęorum Græcus itidem, nondum quod ſciam, verſus in linguam Latinam: hunc non videtur Eccleſia recepiſſe in Canonem.

Vangiones.] Penultima corre. populus Germaniæ, nunc Vvormacienſes, de quibus Lucanus in primo. Et qui de laxis imitãtur Sarmata Brachis: Vangiones, Batauique truces, quos ære recuruo Stridentes acuere tubæ.

Duces.] Id eſt, tribunos, Græce Chiliarchos, qui mille præſunt, videlicet Mathathiam, Simonem, Iudam Macchabæum, & Iothan inclytiſſimos. Hinc ductor, ductarius, a, um, vnde ductarius funis. Ductilis, e, ductim aduerb. vt: Ductim opus facere in vinea, allgemach. Dux, cis, generis cõmunis, qui vel quæ ducit, vt: Dux fœmina facti. Dux iſti quondam, & magiſter ad deſpoliãdum, eyn anrichter. Magiſtra ac duce natura. Dux recte viuendi natura. Dux impietatis. Dux & princeps in illa multitudine ſicariorum.

QVARVNDAM DICTIONVM in I. Macchabæorum librum explicatio.

CAPVT I.

Macchabeus.] Filius Mathathiæ, cũ diphthongo, nomen barbarum, quo vocati ſunt illi viri fortiſſimi apud ſacras literas celebratiſſimi. Horum regnum breue. Pontificatus eorum quibus temporibus, vide Euſebium. Macchabæorũ hiſtoriæ autor Ioſephus. Sub Macchabæis completa, quæ in Zacharia, eorundemque victoriæ. Et interpretatur percutiens, Græce pugnator.

Alexander.] Rex Macedonum, cognomento Magnus. Hic ædificauit Alexandriam, vrbem Aegypti caput, prope Nili oſtiũ, quod Canopicum dicitur. Aliam eodẽ nomine ſtruxit in Aſia. Item in Scythia ſuper Tanaim. Dicitur etiam Alexandræa penul. prod. Propertius: Noxia Alexandræa dolis aptiſſima tellus. Vnde Alexandrinus, a, um.

Macedo.] Penulti. corre. eſt habitator Macedoniæ, regionis Græciæ, in Thraciam & Theſſaliam. Hinc Macedonicus, a, um, vt regnum Macedonicum, quod durauit trecentis annis. Lucanus libro vi. Cum tibi ſacrato Macedo ſeruetur in antro. Item bellũ Macedonicum.

Cethim.] Filius Iauan, filij Iaphet, filij Noe Gene. decimo. Et pro Græcia ponitur, interpretatur confracti, verius conterentes, ſeu contritio maris.

Darius.] Pen. prod. contra vulgi morem, quoniam cum ε. diphthongo Græca ſcribitur, rex Perſarũ, Medorumq́; cui Xerxes ſucceſſit. Hinc Daricus pen. cor. numiſma priſcum Darij imagine percuſſum.

Antiochus.] Cognomento Epiphanes, id eſt, illuſtris rex Syriæ, Seleuci regis filius, fuere & alij Antiochi Syriæ reges. Hinc Antiochia vrbs Syriæ, à Seleuco Nicanore filio Antiochi facta, quæ prius Metropolis Epiphane & Reblata ab alijs Theopolis, hoc eſt, dei ciuitas appellata eſt. A quo Antiochenus, a, um, Antiochenſis adiectiua, interpretatur contra vehiculum vel currum.

Gymnaſium.] Id eſt, exercitium. Hic pro ludo literario, & ſchola, ſiue Academia Lycæo, Cynoſarge, Stoa, Prytanæo, Palæſtra literaria ponitur, quod barbare Burſam, ſeu Vniuerſitatem vocant. Et proprie locus eſt, in quo Palæſtritæ exercebantur. Hinc gymnaſtica ars, & gymnaſiarcha princeps gymnaſij, & ludimagiſter, pædotriba, pædonomus, pædologus, præceptor, inſtitutor, inſtructor, &c.

Elephantus.] Et Elephas animal notum,

tum, eyn Elephant. Hinc elephantinus, a, ũ, vt pellis elephãtina. Elephantia, & elephantiaſis, morbi quoddam genus, ceu lepræ. Adagium: Elephas non curat muſcam. Et: Ex muſca elephantum facis. Vide adagia Eraſmica.

Ptolemeus.] Filius Lagi militis gregarij, in exercitu Alexandri Magni ita ſe geſſit, vt inter duces primipilares eſſet, & poſt Alexandri mortem rex Aegypti fact9, adeo clarus fuit, vt omnes ſui poſteri ab ipſo denominati ſint, & dicti Ptolemæi, vſque ad Auguſti tempora. Sed hic Ptolemæus fuit Dorymini filius, Græce bellicoſus interpretatur. πτολέμαιος.

Casleu.] Menſis apud Hebræos nonus, apud nos December. Zacha. ix. explicatum. Hunc Macedones Appelleon vocant.

Trucido.] Pen. prod. à trux, & cædo, ſignificat crudeliter neco. Verg. Fit via vi, rũpunt aditus, primoſq; trucidant. Hinc dicimus ferro trucidatos, & ferro trucidari. Trucidatio verbale.

CAPVT II.

Mathathias.] Filius Ioannis, filij Simonis ſacerdos, ex filijs Ioarim ab Hieruſalem, hic conſedit in monte, ſeu ciuitate Modin. Interpretatur donum domini, pater Iudæ Macchabæi.

Ioarim.] Hic vnus extitit e numero xxiiij. ſacerdotum, quos Dauid ordinauit vt ſummo ſacerdotio fungerentur ſortito. I. Para. xxiiij. Quidam putant eum Ioachim, q xxi. ſortem tum exhibuit. Alij, vt mihi videtur verius, fuiſſe Ioarib, qui & Iarib, qui primam ſortẽ habuit, mutata vltima litera, vt ſæpe fit apud Hebræos, Latinoſq;. Interpretatur domini exaltatio, hic nomen viri.

Modin.] Vicus eſt iuxta Dioſpolim, de quo fuerunt Macchabæi, quorum hodieque eorum ſepulchra ibidem monſtrantur. Interpretatur iudicatio, vel iurgium, mons, ſiue ciuitas.

Et habebat filios quinque.] Horum cognomina prudens tranſeo, quod d. Hieronymus nonnulla in lib. de Hebraicis nominibus ponat, & Remig. quidam, & in calce Bibliorum cõmuniter adnectuntur, licet frequenter à Hierony. illa ipſa reprobentur.

Cornu.] Cornum, & hic cornus ſecundum Priſcia. à curuatura, vel curuore, vt inquit Varro. Per tranſlationem cornua fluminum dicũtur flexus, curuitates, Meandri alueorum. Item cornua antennarum ſignificant vtranq; partem antennæ. Similiter in prælio cornua dicuntur vtraq; pars exercitus, id eſt, poteſtas, vt hoc loci. Item cornu genus eſt tubæ obtortæ. Hinc cornicen penult. cor. qui cornu canit, & corniger Bacchus, cornigerus, a, um, cornipeta, corniculũ diminuti. Cornipes, cornutus, cornicularius, ordinis nomen in militia.

CAPVT III.

Lorica.] Penult. produ. à loro fit, & eſt munimentũ corporis, quale in Imperatorum antiquis ſtatuis videmus, quia loris alligata ſit. Hinc loricula, & lorico, as, loricã induo. Loricatus, a, um, loricatio, vide Iuriſconſultos, pro ornatu domus ſpecioſo. Dilorico compoſitum verbum, diloricare tunicam apud Ciceronem legitur pro diſcindere.

Apollonius.] Nõ fuit ille philoſophus Tianęus, nec Romanus alter eo nomine. Sed vnus de principibus Antiochi, & dux Samariæ, interpretaturq; perdens, vel deſtruens.

Seron.] Princeps exercitus Syriæ, Ioſephus ait, inferioris Syriæ. Et interpretatur princeps mœroris, vel cantans triſtitiam, aut planities.

Bethoron.] Inferior, & ſuperior vrbes à Salomone conditæ, ſed varia poſtea bellorum tempeſtate deletæ. Interpretatur diuiſio, ſiue in exploratione ipſius, aut filia cantici.

Philiſtiim.] Id eſt, allophylorum, alienigenarum.

Lyſias.] Græce ſic Λυσίας viri nomen gratioſiſſimi apud regem Antiochum, quẽ miſit pro regni gubernatione, vt regeret puĩcias, à fluuio Euphrate vſq; ad fines Aegypti, & inferioris Aſiæ. Hic eligens Ptolemęum Dorymenis, & Nicanorem, & Gorgiam viros potentes, amicos regis, & tradens eis peditum xl. milia, equitum vero ſeptem milia tranſit contra Iudæos, qui vſq; Emaus ciuitatem venientes in campo exercitum locauerũt. Hactenus Ioſephus lib. antiqui. xij. cap. x. Et interpretatur diſſoluens.

Ptolemeus.] Hic filius fuit Dorymini, vel Doryminij. Ioſephus Dorymenis dicit, cui ego ſubſcribo. Hinc adagium, Ptolemaica lis & dicitur in litiũ auidos. Sonat bellicoſum, Græcum eſt.

Ammaum.] Ioſephus vocat Emaus, vbi Chriſtus panem manibus fregit. Hieronymus Nicopolim nominat. Et ſonat populum ſubiectum, ſiue obſeruatum.

Maſphat.] Ciuitas eſt in tribu Iuda iuxta Cariathiarim, ibi erat frequens locus orationis, de qua I. Reg. vij. Sonat ſpeculationẽ, ſiue ſpeculã: dicitur & Maſpha, idẽ ſonat.

Pentacontarchus.] Dici poteſt quinquagenarius.i.qui præeſt quinquaginta.Nã penteconta, quinquaginta dicuntur.

CAPVT IIII.

ASſaremoth.] Loci nomen, quem Ioſephus lib. antiquit.xij.cap.x.vocat Gazara,alij Gazeron,Gazer,Gazaris idem, interpretatur præciſio,aut diuiſio, vel ſententia.

Iamnia.] Vrbs inter Dioſpolim & Azotum,alias Ianuel dicta. Sonat ædificans, aut intelligens.

Paſtophorium.] Eſt domicilium paſtophorum.i.ſacerdotum Aegyptiorũ.Nam paſtophori,ſacerdotes ſacroſancti dicũtur. Alij pro thalamo nuptiali accipiunt.

Cinara.] Media cor. muſicum videtur inſtrumentum,mihi omnino ignotum vocabulum: à cieo, κιέω Græco verbo quod eſt moueo,à quo multa deriuantur,vide Lexicon Græcum. Alias accitabulũ vocatur, modo Latinum ſit vocabulum.Si pie lector noueris,candide limato. Certe κιναρύζωμαι ſignificat ploro cum ſingultu,moueo.Præterea Horati.lib.I. Epiſtolarũ ad Mecœnatẽ inquit: Reddes dulce loq,reddes ridere decorum, & Inter vina fugam cinaræ mœrere proteruæ. Vbi Acron dicit. Et quia potuit flere ebrius fugam cinaræ.Porphyrion non meminit cinaræ eo loci.Chriſtophorus vero Landinus,doctus interpres ita ait: Fugã cinaræ,de qua multa ſunt in libro car. Porro Philo Iudæus libro Biblicarum antiquitatum ſic inquit ad verbum: Et peperit Ada vxorum altera Lamech, Iobab, ipſe erat pater omnium habitantium in tabernaculis,& paſcentium pecora. Et iterum genuit Iobal,qui initiauit docere omnem pſalmũ organorum.In tempore illo cum initiaſſent habitantes terram operari iniqua, vnuſquiſque in vxores proximi ſui contaminantes eas,indignatus eſt deus & cœpit percutere cinaram,& citharam, & omne organũ dulcis pſalterij, & corrumpere terrã. Hactenus ille: Licet ibi habeatur cyneram per ypſilon, & epſilon,& non alpha, ſed puto deprauate. Adhæc Cynara fuit Cypriorum rex,qui habuit filiam nomine Myrrham,quę patris amore capta,clam cum eo concubuit, quapropter perſequente agnitam patre,in arborem ſui nominis conuerſa eſt.Itẽ Cinyra Agriopæ filius,hic inuenit tegulas,& metalla æris,vtrunq; in Cypro inſula.

Scutula.] Forma rotunda,qualis aranea contexit. Eſt & ſcutula vas octo vnciarum capax.Eſt & ſerpentis genus in Aphrica. Item ſcutula haſta teres, qua lina tunduntur. Hinc ſcutulatus, a, um, vt veſtis ſcutulata.

Bethſur.] Siue Bethſura, villa Iudææ in tribu Iuda,ſiue Beniamin, & vſq; hodie Bethſoron vicus.Bethſura interpretatur domus robuſti.

CAPVT V.

ARabathane.] Loci nomen, interpretatur robur humile,modo Hebraico Indici credamus. Interpretatur alias inſidiatio fortis,aut feneſtræ,vel locuſtæ fortitudo,vel donum,& eſt nomen ciuitatis.

Bean.] Iniquus gratiæ.

Gazer.] Quæ & Gazara. Ioſephus vocat Azor.Dictum in præcedentibus.

Galaaditim.] Interpretatur vetuſtæ aquæ.Verius,vt Galaad,aceruus teſtimonij.

Tubin.] Interpretatur deſerens,vel deſertio, menſura,aut bonum vinum, tamen dubium.

Ptolemais.] Et Ptolemaida nomen quinq; vrbium,quarum vna eſt in Aegypto, altera in Aethiopia, alia in Phœnicia, alia Nili fluminis, alia in Cyrenaica prouincia Aphricæ. Hinc Ptolomaica lis, adagium. Græce ſic ſcribuntur: πτολεμαὶς, πτολέμαιοι, πτολεμαῖος.

Nabuthei.] Interpretantur prophetæ, ſiue prophetantes, Arabes ſunt.

Baraſa.] Ciuitatis nomen vti reliquæ, & ſonat haurientes. Verius in egeſtatem aut filij plaſmationem,ſiue in curſu,vel in beneplacito.

Boſor.] Caro, Caſphor, ſummitas liberans montes. Mageth cœna pauoris, vel tentatio vitæ.Vide interpretationem nominum Hebr.Chald.Græc.& Lati. tædet me omnia adſcribere fruſtra.

Carnaim.] Interpretatur cornua, hæ omnes ciuitates munitę,& magnæ Bethſan, domus dormientis,ſiue ſecuritatis.

Hebron.] Siue Chebron, ſonat coniugium,vel incantationem. Verius ſocietatem,& participationem,&c.

CAPVT VI.

HElimais.] Et Helimaida vrbs nobiliſſima,& excellentiſſima, opulentiſſimaque in Perſide.

Philippus.] Græca dictio compoſita à philos,amor, & hippos, id eſt, equus, quaſi equorum amator,& bellicoſus,proprium viri nomen.

Eupater.] Antiochi eſt cognomentũ, filij Antiochi regis Epiphanis, id eſt, illuſtris,

ſtris,quod Lyſias poſt patris mortem ei indi dit. Et eſt Græca vox, ego puto bonus pa‐ter,vel ex bono patre.Nam εὐπατέρεια,bo‐no patre natus,εὐπατρίδας,generoſus,inge‐nuus, εὐπατρίε, generoſa.

Baliſta.] Tormentum bellicum mu‐ros concutiens.Hinc baliſtarij, & baliſtariũ locus,vbi ſita eſt baliſta.Plautus pro telo ac cipit baliſtam.

Machina.] Latine molitio, inuentio eſt,vt dolus & machina.Quid iſti doli,quid machinæ,quid præſtigiæ proſunt? Hic pro inſtrumento bellico facile quocunq; volue‐ris mobili ſumitur, vt erat olim equus Du‐ræus,id eſt,ligneus Troianus. Audio Romę huiuſmodi machinas circumduci forte die‐bus Sybariticis,& laruali bus.Lege Eraſmũ, opinor contra natalem Bedam. Machina‐lis,e,vt: Machinalis ſcientia. Machinor, a‐ris, machinamentum, machinator, ma‐chinatio.

Bethzachara.] Anguſtus quidam lo‐cus,qui Ioſepho teſte lib.xij. Antiquit.cap. xiiij. Beduſcarit dicitur x. milium ſtadia ab hoſtibus diſtans.Interpretatur domus me‐moriæ,vel recordationis.

Eleazar.] Siue Latino more Eleazarus, quem Mauronem vocabant,vt Iacobus,Io‐bus,Cainus,Abrahamus, Adamus, Senna‐cheribbus,&c. filius Saura, id eſt, Mattha‐thiæ, quartus frater Iudæ Macchabæi. In‐terpretatur dei adiutorium, ſiue dei atrium.

Tormentum.] Supplicium,quod alicui ad veritatem expiſcandam, extorquendam‐que infertur.Generaliter omnium machina rum vocabulum eſt, ſaxa, tela, & id genus varia torquentium, vt tormentum bellicũ, eyn buchſch, iam bombardas nominant.A torqueo,es.

Media.] Penult.cor.regio maioris A‐ſiæ,Aſſyriæ, & Perſidi adiacens. Hinc Me‐dus, di,eſt aliquis ex Media.Medi,orũ.Me‐dica,æ,herba inibi creſcens.

Dare dextras.] Eſt pangere, inire fœ‐dus pacis,concordiæ,vt: Coeant in fœdera dextræ,Qua datur,&c. Vergilius libro vn‐decimo Aeneidos.

CAPVT VII.

DEmetrius.] δημήτριος, nomen Se‐leuci filij. Fuere & multi alij hoc nomi ne. Sed Demetriacos Græce, Latine Cerea‐lis dicitur, à Ceres dea,quam gentiles deam frumẽti putabant,non à cæra,cęræ,vvaſchs.

Ἄλκιμος.] Alcimus, qui & Ioachim vo‐catus eſt, transfuga, & malignus penulti‐ma correpta fine aſpiratu, Græca vox eſt, nomen ducis impij ab Iſrael diſcedentis,La tine fortis dicitur.

Bacchides.] βακχίδης, βακχῆνος idem, nomen proprium viri, & ducis fidelis De‐metrij regis, & apud nos ebrius & vinoſus dici poteſt.

Aſſidei.] Quaſi adſtantes erant in filijs Iſrael, continue adſiſtentes diuino cultui. Interpretatur milui vel herodij, aut venan‐tes vel inſidiantes.

Bethzecha.] Loci nomen, vel vici, & interpretatur domus micans ei. Nam Be‐zech fulgur ſonat.Verius domus tribulatio nis, domus compedum,domus vtris.

Nicanor.] In nominatiuo produ.pen. In obliquis corripit. Proprium ducis,& vi‐ri:puto victorem ſonare, aut victorioſum. Eſt & nomen diaconi Acto.6.

Capharſalama.] Nomen vici ſecun‐dum Ioſephum,& manus ſuſcitans interpre tatur,ſi interpretationibus nominũ Hebrai‐corum credimus,ex quibus nõnulla hoc in Le xico poſui, quum verum atque γνήσιον non haberem ad manus. Verius, ager, vel villa pacis,vel tribulationis. Vide Legendam quã vocant Inuentionis ſancti Stephani proto‐martyris.

Adar.] Menſis nomen vltimi apud He‐bræos,apud nos Martius,alij Februariũ pu tant.Macedones Diſtris vocant Ioſepho te‐ſte. Vide Eucheriũ de menſibus Hebraicis.

CAPVT VIII.

GAlatia.] æ,vel Gallogræcia, eſt pro‐uincia Aſiæ minoris. Nam Galli olim agros Phrygiæ,Lydiæ, & Paphlagoniæ oc cupantes,eos à ſe denominarunt Galatiam, & ipſi dicti ſunt Galatæ,vel Gallogræci. Sed Galetia,vel Galitia prouincia eſt Hiſpaniæ, in qua ad vrbem Compoſtellam itur, vbi corpus diui Iacobi ſepultum eſt.

Hiſpania.] Europæ regio. Et eſt du‐plex, ſcilicet citerior, & vlterior. Vide Hi‐ſtoriographos. Iberus,ſiue Iberia,fluuius eſt Hiſpaniæ. Et Iberi dicuntur Hiſpani. Facile poſſem probare. Sed ob Laconiſmum ſu‐perſedeo.

Eumenes.] εὐμενής, vel Eumenus pe‐nultima corre. fuit vir Cardianus,qui cura, vigilantia,patria caliditate,& celebritate in‐genij omnes Macedones ſuperauit, de quo multa à Græcis hiſtoricis traduntur. Num hoc loco ille ſit,addubito, Latine ſonat mi‐tem,beneuolum.

Hellada.] Loci nomen. Sed hellas,hel‐ladis,hellada accuſatiuus Græcus,nomẽ flu minis,& regionis Achaiæ eſt(vt inquit Pto‐

lomæus) à noſtris Græcia appellata à Græco, qui primus in ea regnauit.

Curia.] A cura dicta. Modo eſt locus, vbi ſenatus Rempub. curat, vt Curia Romana. Modo vbi ſacrorum cura tractatur. Hinc curiales, Curiata comitia, curiones, curionatus, & curionia ſacra, &c.

Eupolemus.] Εὐπόλεμος. Filius Ioannis, filij Iacob, Græca dictio, & bellator bonus interpretatur, vel bene pugnans.

Iaſon.] ἰάσων triſyllabum eſt, nomen propriũ, nõ Aeſonis filij, fratris Peliæ Theſſaliæ regis: ſed Eleazari. Huius nominis prima ſyllaba vocalis eſt Ouidio teſte. Quem niſi crudelem non tangit Iaſonis ætas.

CAPVT IX.

Maſaloth.] Seu Meſaloth, loci nomen, ſonat parobolam, aut imperantem, vel dominantem. Maſal idem.

Arbellis.] Iudææ ciuitas, vt ait Ioſephus, alij regionem putant. Arbella ſonat ſuſcitationem vetuſtatis.

Arbea.] ex, interpretatur quarta, vel quatuor, alibi expoſitum. Geneſis xxxv.

Legio.] A delectu, id eſt, diſcrimine, differentia, diaphragmate militum dicta eſt. & diuiditur in decem cohortes. Vnde legiuncula, parua legio. Legionarius, a, um, quod ad eam pertinet.

Modin.] Alij ciuitatem. Ioſephus villam vocat, alij montem, ego loci nomen dicerem, omnia iſta ſignificata complectentem. in prioribus explicatum.

Thecua.] Vici nomen, & clangor buccinæ interpretatur. Hinc thecuites pe. prod.

Aſphar.] Ioſephus Aſſar dicit, nomen laci, qui & mare mortuum, alibi nominatur Aſphalti. Interpretatur plaſmatio onagri, aut feſtinatio tauri.

Nabuthei.] Arabes erant de quibus v. capite dictum eſt.

Iambri.] Ioſephus filius Amri legit, qui pater fuit Achab, de quo iij. Regum xvi. & Micheæ vi. plenius: interpretatur amaricãs, laceſcens, rebellans, commutans.

Medabas.] Medeba alias, ciuitatis nomen & ſonat menſuram viuentem. Sed medaba interpretatur aquæ doloris, vel ex Hebræo & Syro, aquæ manantes.

Bethbeſſe.] Præſidium Ionathæ, Vithalagam Ioſephus vocat: domus confuſa, ſiue pinguedinis interpretatur, vel domus confuſionis, & erubeſcentiæ.

Phaſeron.] Interpretatur tranſgrediens montes mœroris. Verius, oris cãticum, ſiue os planum.

Magmas.] Alias Machmas, locus eſt ſicut & reliquæ ciuitates, & ſonat vile tributũ, ſiue decretum: verius percuſſor, vel pauper ablatus, &c. de quo habes I. Reg. xiij.

CAPVT X.

Munitio.] Munimen, & munimentum, à munio idem pollent, & proprie caſtrorum eſt, cæterarumq; rerum quæ contra euentum hoſtium muniunt, ſiue vallum ſit, ſiue foſſatum, &c.

Ratio.] Varie accipitur pro ſupputatione, calculo, expenſa, ærario, albo, ſeu rationario codice videtur ſumi. Hinc ratiuncula diminutiuum, rationale, & rationabile differunt. Rationarius liber, ratiocinor, aris, ratiocinatio.

Cleopatra.] κλεοπάτρα filia Ptolemæi regis Aegypti, & vltima regina, vxor Alexãdri, quam cum Antonio ſuperauit Auguſtus. Quare ipſa ſe interemit ſerpẽtibus admotis vberibus ſuis. Interpretatur gloria patriæ vel patris.

Creta.] Inſulæ nomen. A quo Cretæus, a, um, vt vinum Cretæum, optimũ: Cretenſis, vt Cretenſes ſemper mendaces, &c. Hinc adagia: Cretizare cum Cretenſi, Cretenſis Cretenſem prouocat. Cretenſis cum Aeginita. Cretenſis mare neſcit. Vide parœmiographum.

Celeſſyria.] Vna partium Syriæ, quæ quadrupliciter diuiditur. In Syrios, Aſſyrios, Leucoſyrios, & Cœleſſyrios. Dictum alias ſubinde.

Iamnia.] Ioppe, Achon, Gazara, Aſcalon, Azotus, Accaron, nomina ciuitatum ſunt ſæpe explicata. Hinc Iamnitæ penultima producta.

Fibula.] Circulus, proprie ornamẽtum cinguli ad veſtem ſubligandam. Ponitur quandoq; pro circulo æneo. Vergilius: Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem. Hinc ſuffibulum, veſtis alba, prætexta, quadrangula, & oblonga. Et fibulare, opponere, coniungere, &c.

CAPVT XI.

Dagon.] Philiſtinorum dicitur à Dagia, id eſt, piſce, quia idolũ hoc ab inferiori parte piſcis erat. Sonat frumentum, vel piſcem.

Eleutherus.] ἐλεύθερος, Græca vox flumen. Plinius lib. ix. Teſtudines Phœnicio mari vltro veniunt ſtatuto tempore anni in amnem Eleutherum effuſa multitudine. Latine liber & ingenuus dicitur. Hinc Eleutheria, libertas. Eleutherius liberalis. Eleutheros, liberaliter aduerbium.

Seleu-

Seleucia.] Vrbs Syriæ circa Antiochiā. Hinc Seleucus, vnus de principibus Alexandri, & poſt illū prim⁹ rex Syriæ. Interpretatꝰ commota, vel conquaſſata, aut fluctuans.

Cilicia.] Eſt regio in Aſia minori, conſtermina Syriæ, à Cilice filio Aegenoris dicta. Plinius li. v. Hinc Ciliciū, veſtis genus duræ. Et Cilicinus, a, um, penulti. correpta.

Zabdiel.] Arabum potentiſſimus, quē Ioſephus Zabilum vocat, qui Alexandro caput abſcindens, Ptolemæo tranſmiſit. Et ſonat dotem dei, ſeu dotatum dei.

Xenium.] Dicitur munus hoſpitalitatis. Vnde Martial. lib. xiij. eiuſmodi xenia diſtichis. i. duobus verſibus deſcribit. Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello Conſtabit nummis quatuor empta tibi. Quatuor eſt nimium? poterit conſtare duobus. Et faciet lucrum bibliopola Triphon. Hæc licet hoſpitibus pro munere diſticha mittas. Si tibi tam rarus, quàm mihi nūmus erit. Hinc xeniolum, id eſt, paruum xenium, & plura alia, quæ ob operis prolixitatem omitto.

τοπαρχία, Toparchia.] Latino more corripit penultimam, id eſt, territorium, ſiue loci principatus. Hinc Toparchus, i.

Laſthenes.] λασθένης, penultima correparens, ſiue, vt Ioſephus inſit, cognatus Demetrij regis, lapidis robur ſonat. Nam lans, lapis Græcis eſt, & ſthenes, robur.

Lyda.] Afferema, Belſcelida, Ramathe, quæ additæ ſunt Iudæis de Samaria: & his attinentia, tres poſſeſſiones Ioſephus nominat, textus toparchias. Lyda, ſiue Lydia, ſtagnum, ſcilicet aquarum interpretatur, reliqua non reperio.

Tryphon.] τρύφων, dux quidam Apameus genere, ab Apamia, Diodorus nomine, qui & Tryphon dicebatur. Sonat delitioſum vel delicatum. Hinc τρύφαινα, delitioſa, τρυφῶσα, idem.

Emalchuel Arabs.] Quem Ioſephus Malchum vocat, qui filium Alexandri Antiochum nutrierat. Interpretatur rex deus, aut regnum dei, vel nuncius dei.

Azor.] Cāpi nomē, vbi Ionathas ſua caſtra fixerat. Sonat adiutorē, vel accinctum.

Cades.] Quod Ioſephus Cedeſſam appellat, vbi hoſtiū caſtra erāt. Sonat ſctītatē.

CAPVT XII.

Sparta.] Et Sparte, nobilis vrbs Laconiæ. Alio nomine Lacedæmon. Vnde Spartanus, Spartiata pe. pro. & Spartæ. Vergilius: Veloces Spartæ catulos, acremq́; moloſſum Paſce fero pingui. Idē: Virginis os habitumq́; gerens & virginis arma Spartanæ. Sparta, Latine filum, linea carpentarij, ſiue rubrica transferri poteſt. Vide Suidam Græcū. Adagiū eſt: Spartam nactus exorna.

Onias.] Summus & princeps Sacerdotū, alio nomine Menelaus, vt inqt Ioſephus: Fortitudinem domini, aut nauis ſonat.

Numenius.] νουμήνιος, Antiochi filius, Senator miſſus. Sonat nouilunium, vel nouum menſem.

Amathita.] Vel Amathidis, pe. pro. regionis nomen eſt. Interpretatur verax, ſiue timens, aut cubitus ſeu famulatus.

Zabadei.] Arabes ſunt, quos Ioſephus, et alibi textus ipſe Nabutheos appellat, hi occiderunt Ioānem Ionathæ fratrē. Dictū eſt.

Caphereta.] Muri, caſtri, lociq́; nomē.

Adiada.] Et hoc caſtri nomen, teſtimonium manus interpretatur.

Sphela.] Regionis nomenclatura.

CAPVT XIII.

Addus.] Ciuitas ſuper montem ſita, Ioſephus Iadan vocat. Nouitas vel mēſis interpretatur.

Ador.] Caſtellum munitiſſimum, Ioſephus Doram nominat. Sonat generationē, vel teſtimonium lucis, ignis.

Baſchama.] Loci nomen, & confuſio coloris, vel anguſtia caliditatis interpretatur, Confuſio vel erubeſcentia.

Babem.] Rabanus dicit eſſe Græcam, & ornamentum colli aureis anulis contextum: num vere, meum non eſt iudicare, iudicent peritiores: Sonat in eis vel cum eis.

Gazaris.] Forſitan verius Geraris, pe. cor. loci nomen ſeu ciuitatis, quā Ioſephus Gazaram vocat. Alias expoſitum.

CAPVT XIIII.

Media.] Pen. corr. Medorum regio. Hinc Medus, qui ex Media eſt. Et Medi, orum, & Medica, herba.

Arſaces.] ἀρσάκης, fuit primus rex Perſarum, vel Parthorū. Vnde omnes Parthorum reges vocantur Arſacidæ. Sonat eleuās ſcutum, &c.

Elul.] Alij Ebul volunt, menſis apud nos September, ſiue Auguſtus, vt alij opinātur, dictum alibi, vide Eucherium Epiſcopum Lugdunen. de nominibus menſium.

Aſaramel.] Loci nomen, ſonat beatitudinem populi dei, &c.

CAPVT XV.

Nόμισμα, Numiſma.] Græca dictio, vnico m ſcribenda eſt, idem quod nummus apud nos, vernacule, ein ſchalg auff dē phenningh. Horat. Rettulit acceptos regale numiſma Philippos. Martial. Cur data ſint

equiti bis quinque numiſmata quare: Hinc numus adulterinus, falſa moneta. A quo numulus diminutiuum, numoſus, numat9, a, um. Plautus bene numatus. Item numarius, numularius, Græce Trapezeta. Item q̃ cudit numos, numularius dicitur & monetarius. Item numularij & mẽſarij ſunt, quos Græci vocant colybiſtas.

Doran.] Caſtrum ſeu ciuitas munitiſſima, dictum.

Lucius.] Conſul Romanus, prænomẽ eius, qui primus ita vocatus, quia oriente luce natus eſt. Sic Lucia virginis nomen ſanctiſſimæ penul. correpta proferri debet contra communem vſum. Vide Mantuanum ſi mihi non adhibes fidem.

Athenobius.] Ἀθηνόβιος, propriũ ducis, & vnici amici regis Antiochi, cognomẽto Pij. Interpretatur Mineruæ arcus.

Expoſtulo.] Elegans verbum, hoc loci deſidero ſignificat, proprie exquiro, ſeu q̃relam apud eum ipſum depono, qui fecit iniuriam, & cũ querimonia ad amicos inſto, & quaſi officium amicitiæ in alio deſidero. Hinc expoſtulatio, quã Hulderichus Huttenus aduerſus Deſiderium Eraſmum Roterodamum ædidit, quæ ſpongia deletili expuncta eſt graphice.

Orthoſiada.] ὀρθοσίαδα, videtur loci nomen, ſeu ciuitatis maritimæ & interpretatur recte indigens teſtimonio. Verius, recta vel teſtificata.

Cendebeus.] Penultima prod. dux maritimus regis Antiochi, & amicus præcipuus, interpretatur zelus, vel poſſeſſio doloris, aut zeli emanatio.

CAPVT XVI.

Gazaris.] Siue Gazara ſecundum Ioſephum, mediam corripit, dictũ alias.

Modin.] Ciuitatis nomen, & interpretatur iudicans, iudicium, iudicatio.

Sabbath.] Menſis vndecimus apud Hebræos, quem nos Latini Februarium appellamus. Vide Eucherium Lugdunenſem Epiſcopum doctiſſimum. Interpretatur ſceptrum, vel virga, aut tribus.

Doch.] Quod Ioſephus Dagon, caſtellum .i. domum, ſeu templũ idoli nominat. Sonat cõmotũ, ſeu impulſum cõminutũq́.

Joannes.] Hic filius Simonis, ſenior, & frater Iudæ, alio nomine Hircanus vocabatur, vt teſtatur Ioſephus libro decimo tertio Antiquitatum capite decimo tertio.

Primi libri Macchabæorum
FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM libri ſecundi explicatio.

CAPVT I.

Teſtamentum.] Dictum eſt, q̃d ſit voluntatis noſtræ veluti teſtimonium, & vltima voluntas vocatur, à teſtor, aris. Hinc teſtatus, qui teſtamentum condidit. Contrarium inteſtatus. Teſtator, qui teſtamẽtum fecit. Teſtatio, & teſtimonium, proprie teſtium dicta ſunt. Teſtamentarius, qui teſtamenta falſa conficit. Cicero li. iij. Offic. Teſtamentarius, a, um, vt teſtamentariæ tabellæ.

Demetrius.] Hoc loco non eſt ille Seleuci filius, de quo I. Macchabæorum vij. capite. Sed eius filius. Dictum in prioribus.

Jaſon.] Triſyllabon, penultima producta in recto, ſed in obliquis corripit o, nomen viri proprium. Dictum alias.

Caſleu.] Mẽſis Hebræorum, apud nos December, &c. Dictum alibi.

Ariſtobulus.] ἀριστόβουλος, penultima producta. Sic omnia in bulus, Alexãdræ nouiſſimus filius, & frater Hyrcani, Ptolomæi Philometoris magiſter, &c. Hic efficax, & audax erat. Alter Hircanus ſcilicet ignauus. Porro Euſebius ſic inquit: Ariſtobulus filius Ionathæ rex pariter & pontifex, primus apud Iudæos diadematis ſumpſit inſigne, poſt ccccİxxxiiij. annos Babylonicæ captiuitatis, intellige ex quo Nabuchodonoſor populum in Chaldęã tranſtulit. Interpretatur optimus conſultor, vel optimum cõſilium, magiſter Ptolomæi.

Nanea.] æ, penultima producta Diana eſt Ioſepho teſte. Sic enim appellabatur Diana lingua Perſica.

Nephthar.] Vel Nephi, interpretatur purificatio, Hebraica eſt vox. ij. Macchab. I.

CAPVT II.

Arca.] cæ, ſine h & ſcribi, & legi vbiq́ fere debet, dũ pro ciſta capitur, quod ab ea clauſa arceantur fures. Hinc arcula diminuti. & arcanum. Sed archos Græce princeps, & ἀρχὴ cum ch, principatus, pricipium dicitur, vt archiepiſcopus, patriarcha, architectus, & bis mille huiuſmodi. Vnde loquimur arca veſtiaria, in qua reponũtur veſtes. Arca lapidea, camerata. Arcella, æ.

Bibliotheca.] Latine libraria, locus, vbi librorum multus numerus eſt, qualem nos habemus Confluentiæ apud Obrincũ, vel

vel Moſellam,& inſtructiſſimam,& elegantiſſimam. Bibliothecalis adiectiuum, vt Bibliothecalis copia. Biblia,orum,plurale neutri generis,dicuntur libri Latine. Quo etiam nomine vocantur libri ſacri.

Architectus.] ti, & tor, principalis faber, ſeu princeps fabrorum dicitur, qui artem callet fabricandi,& ſtructuris ædificiorum præeſt. Hinc Architectura, de qua Vitruuius elegantiſſimum librum ædidit. Architector,aris,eſt compono. Hinc Architecton. Architectonicus. Architectonice,es, fœminini generis,ars ipſa.

CAPVT III.

Onias.] Summus pōtifex,& ſacerdotum princeps. Explicatum ſuperius.

Apollonius.] Ἀπολλώνιος hic Tharſe filius fuit,& dux Cœleſſyriç & Phœnicis prouinciaꝝ. Interpretatur perdēs, vel deſtruēs.

Heliodorus.] ἡλιόδωρος pen. produ. proprium viri,& Latine dicitur ſolis donū, ab Helios,quod eſt ſol,& δῶρον,donum, vel datum. Sic omnia in dωros producunt o, quia cum ω mega ſcribuntur, vt Polidωrus, Caſſidorus,Iſidorus,Theodorus,&c.

Agon.] Certamen, ſtudium, periculū, labor cum difficultate cōiunctus, ſeu locus certaminis eſt. Sed ἄγων penultima acuta, agēs ſignificat. Hinc Agonia,orum.pe.cor. & Agonalia,orum, vel ium, ludi qui fiebāt in honorem Agonij dei abſq; angulis. Hinc Agonotheta, vel Agonothetes, eſt pfectus ludorum,certaminum, agonū præſes & iudex, der ein kampffſpil auſsgibt. Agonales dies olim dicebantur, per quos rex in regia arietem immolabat. Agonatia, Agonij dei feſta. Agonium idem. Agonizare,pro contēdere in Eccleſiaſtico legitur. Agonēſis, porta Romæ,alias Collina. Agonia,æ,angſt.

CAPVT IIII.

Ephebus.] Pen.prod.quia cum η Græco ſcribitur, Latine pubes dicitur, ab ephebeo verbo Græco,quod pubeſco ſignificat. Hinc ephebia,pubertas. Vnde dicimus: Ex ephebis excedere. Terentius in Andria, dyæ kindts ſchuu auſs ziegen.

Eupolemus.] Penultima corr. proprium viri,& legati,dictus bonus bellator, bellicoſus,bene pugnans.

Diſcus.] Greca vox, Latine maſſa ferri,corpus ſolis,lapis grauis,q exercitij cauſa corporis ad auras proijciebatur,ludi genus, ſic hoc loco. Item vas latum (vt inquit Iulius Pollux)ad carnes portandas aptum, forte lanx. Hinc diſcophorus Habacuc,de quo in Daniele dictum eſt. Belle de diſco Hora. libro Car. & Martial. in diſtichis ſcribunt.

Agon quinquennalis.] Eſt ludus quinque artium gymnaſticarū, videlicet diſcus, curſus,ſaltus,palæſtra,iaculatio,& ipſa exercitatio pentathlon Græce appellabatur, Latine alio nomine quinquertium. Luſores,pētathli,id eſt,athletæ dicebātur,& quinquertiones. Plinius de Mirone. Hic fecit Delphicos pentathlos.

Hercules.] Qui ob virtutem clariſſimus,& quaſi Aphricanus inter deos habetur,inquit Lactantius. Hinc Herculeus, a, um,vt Herculei labores. Et ne Hercules quidem contra duos, adagium. Item Herculanus,a, um, vt hic cingulū Herculano nodo vinctum ſoluit. Vide Polydorum Vrbinatē in libro Prouerbiorum.

Neſteus.] νηστεύς,penu. pro. nomē proprium patris Apollonij, & Latine ieiunans, vel ieiunus poſſit verti: neſtes,ieiunius,& νηστεύω,ieiuno,as.

Menelaus.] μενέλαος,pe.pro. frater Simonis. Item filius Atrei, frater Agamemnonis,rex Spartæ ciuitatis & maritus Helenæ, quam rapuit ei Paris, & defectus populi dicitur Latinis. Alij potentiā,aut robur populi interpretantur, me clam eſt,num bene.

Ammanitis.] Pen.pro. nomen regionis eſt. Interpretatur popularis.

Soſtratus.] σώστρατος, pen.cor. pecuniaꝝ exactor,qui erat arci præpoſitus. Item Soſtratus fuit vir Aeginita Laodomantis filius. Saluans exercitum, vel ſalus exercitus interpretatur.

Lyſimachus.] λυσίμαχος fuit vnus ex Alexandri principibus,vt hic. Et alter Macedo clarus Calliſthenis diſcipulus. Latine diſſoluens bellum, pugnamque dicitur. Frater Menelai.

Mallos.] Oppidum Ciliciæ. Vnde Mallota,æ,pen.pro. gentile nomen, adimpletos ſonat,vel adimplentes.

Suffectus.] A ſufficio,is,quod in vna ſignificantiarum ſignificat ſubſtituo, id eſt, ſubordinatus ſubſtitutus. Vergilius: Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem. Vnde ſuffectos conſules dicimus. Sufficere, an eins anderen ſtat ſetzen, oder erwelen, vt ne ſufficiatur conſul, non timent. In eius locum magiſter Cornelius ſuffectus. Itē ſufficere pro maculare Cicero in Hortēſio vtitur,tamen inuſitate. Sufficientia in ſacris tm̄.

Andronicus.] Ανδρόνικος,penult.correpta viri nomen, & comitis Antiochi regis, à virili

à virili animo, nomen ſortitus eſt, hoc eſt, bellicoſus, fortis, vir victorioſus.

Daphnis.] δάφνη, Latine laurus, fuit (teſte Seruio) Mercurij filius formoſiſſimus. Item Daphne, propriũ nomen Nymphæ puellæ. Et Daphne, vt docet Strabo, nemus apud Antiocheſes, forte ſic hoc loco capitur.

Aſylum.] Pe. pro. locus erat confugij. Imo locus eſt ſacer, vnde fas non erat quemquàm rapere, nam inde habet nomen, συράω namque eſt rapio, & ἄλφα ϛερητικὸν, id eſt, priuatiuum. Hinc per Lambdaciſmum factum eſt Aſylum pro Aſyrum. Seruius lib. ſeptimo Aeneidos. Tametſi συλάω eſt etiam ἀφαιρεῖσθαι, hoc eſt, tollere, auferre, vt apud Homerum, ἐσύλα τεύχεα καλά: abſtulit pulchra arma. Poſtquàm Hercules migrauit e terris, nepotes eius timẽtes inſidias eorum, quos au9 affixerat, Athenis ſibi primũ Aſylum, hoc eſt, templum miſericordiæ collocarunt, vnde nullus poſſet abduci, quod etiam Statius dicit. Herculeos fama eſt fundaſſe nepotes. Aſylum Romulus & Remus ſtruxerunt inter arcem & Capitolium, loco intermontio nominato, vt multitudo facinoroſorum ſpe impunitatis eo conflueret ad nouam vrbem incolendam. Cui diuo, diuæve templum ſit pro Aſylo erectum non cõſtat, & Dionyſius ignorare ſe dicit. Sũt qui Veioui tradant: celebratur tamẽ Aſyli lucus quarto Nonas Februarias. Ouid. ij. Faſtorum: In Græcia & Aſia multa fuerunt Aſyla. Tiberius Cæſar pertæſus nimiam illorum licentiam, iura omnibus fere illis ademit, vt Suetonius & Tacitus perhibent.

Scytha.] Herculis filius, vt inquit Herodotus. Hinc Scythia ampla & barbara regio Septentrionalis dicta, ab India ad Germaniã porrecta. A quo Scythicus, a, um, vt mores Scythici. Itẽ Scythius, a, um. Scythotauri populi. Scythos, genus lapilli.

CAPVT V.

Cominus.] Von nahem, ſignificat à loco propinquo, non in loco propinquo, neq; prope, vt cominus te percutiam: non cominus ſedeo. Sic eminus à longinquo loco, quaſi ab extra manente, non longe. Non recte dixeris. Eminus habito, vt longe habito. Sed eminus iacula mittebat, pugnabat, von fernn.

Tropheum.] Eſt quod in teſtimoniũ victoriç publico in loco ſtatuitur, Latine vexillum. Hinc trophæophorus ferens ſignũ, & anteſignanus, ein ſigzeichen.

Aretas.] Ἀρέτας, pe. prod. Arabum tyrannus, & rex. Is erat ſocer Herodis fratris Philippi, cui abduxerat vxorem Herodiaden, ſi diuo Hieronymo Matthæi xiiij. credimus. Virtuoſus ac placidus interpretatur.

Lacedemonas.] Accuſatiuus eſt Græcus pluralis à Lacedæmone regione.

Phrix.] Pro eo qui eſt ex Phrygia regione minoris Aſiæ. Hinc adagium: Sero ſapiunt Phryges. Dicitur & Phrygius.

Garizim.] Ciuitatis nomen, & montis Samariæ iuxta Galgal, & interpretatur exciſiones, ſecures, vel ſciſſores.

Feriatus.] a, um, à ferior, aris, eſt ocioſus. Hinc male feriati homines dicuntur eleganter pro inertibus, & ſpartum rodentibus, ocioſiſq;. Vide Politian. in præfatione Miſcellaneorũ. Feriati dies. Feriata familia. Feriata toga. Plinius: Quouſque feriata toga? Dicitur & ferio, as, are.

CAPVT VI.

Iuppiter.] Iouis in genitiuo, à iuuãdo, vel dictus quaſi iuuans pater, à poetis dicitur diuum atque hominum rex, à maioribus optimus maximus. Ponitur et pro aere. Horatius I. lib. Carminum: Manet ſub Ioue frigido Venator coniugis immemor.

Liber.] Bacchus, Lyæus, Iacchus, Euan, Bromius, &c. deus vini. Ouidius: Nox & amor, vinumque nihil moderabile ſuadent. Illa pudore vacat, Liber, amorque metu. Alia ſignificata nota ſunt.

Primores.] Summæ quæq; res. Lucilius. Cum gallus gallinace9 digitos, primoreſq; erigit vngues. Hinc primores pro optimatibus ſumuntur. Et primores dentes, qui primi apparẽt. Primores imbres, id eſt, primos. A primoris genitiuo, cuius nominatiuus non reperitur.

Hians.] Ab hio, hias, quod eſt os aperio. Vnde & hiatus, hiatus, & hiatio. Et hiare flores dicuntur cum aperiuntur. Per tranſlationem ſignificat mirari. Inde hiſco, inhio, hiulcus, a, um, vt oratio hiulca. Hiaſco, hiaſcis, hiaſcere, geynen.

CAPVT VII.

Flagrum.] Summa arborum pars & virga, ſiue caput minorum ſarmentorum, vbi naſcitur vua, quod caro hoc percuſſa flagret. Hinc flagellum diminutiuum, flagello, flagellas, flagro, as, flagratores, & flagriones. Flagrans participium. Flagrãtia, æ.

Taurea.] Scutica ex corio bubulo facta. Iuuenalis: Taurea punit. Cõtinuo flexi crimen, facinuſq; capilli. Sic hoc loci capit.

Spes.] Et ſperes, antiquitus prolatũ, obſoletũ. Varro: Quibus ſuam delectet ipſe amicam, & ſeſe ſperibus iactet ſuis. Vnde

aſpere,

aſpere,quaſi ſine ſpere,& proſpere, pro ſpere. In plurali habet omnes caſus,& maxime ſpes,& ſpebus,non ſpeciebus,vt quidam,& male habent,& peius legũt. Eſt autem ſpes opinio futurorum. Et refertur tam ad mala, quàm ad bona. Diminutiuum eius eſt ſpecula. Compoſitum expes,ſine ſpe. Hinc ſpero, as. Spero fore vt contingat hoc nobis. Non vſus veniet ſpero. Speratus participium, & inſperat9. Ex inſperato,inſperabilis,e. Speratus,pro eo qui in connubium petitur. Antiquum,&c.

CAPVT VIII.

Patroclus.] πάτροκλος, patris vel patriæ gloria, viri proprium,primoris, & amici Nicanoris. Alter vnus e quatuor amicorum paribus. Vt: Oderit Aeaciden Patroclus, Caſtora Pollux, Ogygiden Tydeus, Thæſea Pirithous. Nec Pythian Damon, Pyladem nec amabit Oreſtes. Nec Siculi fratres pectora fida gerent. Philippus Beroaldus autor.

Mancipium.] A mãceps,ſeruus, equus, ouis, aliaque huiuſmodi mancipia dicuntur, quod manu capiuntur. A quo parœmia. Inemptum mancipium, vel cum ſale emptum,ſignificat viliſſimum, nulliuſq; rei virum. Hinc mancipatio,& mancipo,as. Emancipo, as, liberum dimitto, & amando. Hinc mancipatus participium. Mãcipatus, us. In mancipatum venire. Mancipi,ſiue mãcupi indeclinabile,&c.

Philarches.] φιλάρχης, comes Timothei, & Latine amans principatum dicitur, vel amor principis. Sed phylarchos p y Græcum,tribunum ſignificat.

Επινίκιον, epinicium.] Præmium & celebritas pro habita victoria, canticum victoriæ. Hinc epinicios,victorioſus,&c.

Caliſthenes.] καλισθένης, penult.corr. Sic omnia alia in ſthenes, vt Demoſthenes, id eſt,populi robur, &c. nomen philoſophi Olinthij,Alexãdro Magno familiaris. Hoc loco videtur dux quidam, & apud nos pulchritudinis potentia dicitur, pulchrum robur,vel pulchra potentia.

CAPVT IX.

Perſepolis.] περσέπολις,vrbs in Perſide à Perſeo condita,Perſæ ciuitas.

Ecbathana.] Pe.cor.alij p g ſcribũt,vrbs Medorum,caput regni. Alias Egbathanis.

Geſtatorium.] Ein roſsbar,lectica,ſella,ſiue carruca,& omne id in quo geſtamur. Dicimus etiamnum geſtatorius,a,um,vt ſella geſtatoria,à geſto,as.

Collactaneus.] Qui eiſdem mammis, quiq; eodem lacte nutritus eſt. Collacteus vero,Grecis homogalactos,& ſynagalactos dicitur. Hinc Iuuenalis: Quid dicat notæ collactea mauræ, forſitan mammæ legendum eſt. Von einer milch erzogen, mitſougling,idem ſunt.

CAPVT X.

Caſleu.] Menſis nomen Hebraici, apud nos December. Subinde dictum. Et Iohan.x. forte fuſius explicabitur,deo optimo maximoq; auſpice.

Thyrſus.] Virga ſiue haſta vitea, termes,caulis,ramus viridis,cuiuſlibet herbæ, præſertim lactucæ. Alij capiunt thyrſum p haſta aculeata,hæderis obtecta,quas in Orgijs Bacchicis circumferebant. Hinc thyrſigerus dictus eſt Bacchus. A quo prouerbium: Narthecofori, id eſt, thyrſigeri multi, pauci vero Bacchi,hoc eſt,qui inſigne virtutis,ac eruditionis habent,neq; virtutem neque doctrinam habentes. Nam Helio Eobano teſte in Bucolicis prima, opinor, Aegloga: Non culter facit eſſe coquum, monachumve cucullus. Nec laurus vatem, ſua quemque profeſſio monſtrat.

Chereas.] χαιρέας, hoc loco frater Timothei,& Apollophanis. Eſt & perſona Terentiana,ſi bene memini, in Eunucho, frater Phedriæ,natu minor. Interpretatur gaudens,vel lætus.

Apollophanes.] ἀπολλωφάνης,pennlt. prod. frater Timothei,& Chæreæ,compoſitum ex Apolline,ſummo Ioue,& Phanes,et dicitur illuſtris,& clarus. Apollo,ſiue,vt verius puto,claritatem perdẽs Apollinis,perditionem,vel deſtructionem oſtendens.

CAPVT XI.

Venale ſacerdotium.] Græcis monopolium dicitur, cum penes vnum aliquem vendẽdi poteſtas eſt, &c. Omne igitur monopoliõ vulgo Aſphaltum dicitur. Legimus apud Iuſtinianum,monopolia nõ eſſe intromittenda,&c. Vide Iureconſultos eo loci.

Abeſſalom.] Viri nomen ducis Antiochi. Interpretatur pater pacis, vel pater conſummationis,&c.

Dioſcorus.] Menſis apud nos Iunius eſt,huic gemina ſigna adſcribũtur,quia Caſtor,& Pollux gemini διόσκοροι Græce dicũtur, quoniam διὸς, id eſt, Iouis, κοῦροι, id eſt,filij ſunt. In Actis apoſtolorum latius offendes. Actorum vltimo.

Χανθικός.] Xanthicus, Aprilis mẽſis Hebræorũ lingua appellatus eſt,& cum x ſcribitur & th in media, non cum z & d. Vide

Lexicon Græcum, & Eucherium epiſcopũ Lugdunenſem.

CAPVT XII.

GEnneus.] Parens Apollonij ducis. Dictum eſt.

Demophon.] *Siue Demophoon,non* eſt ille Theſei filius, & Phedræ, rex Athænarum, qui ad Troiam pugnauit. Sed hic Superbus quidam cognominatus: puto interpretari, cædes, ſiue mors populi. Populi interfector & cædes.

Caſphin.] Firmiſſima quædam ciuitas marina, pontibus, muriſque circumſepta. Interpretatur cupiditas, ſiue argentaria, Syriace verecundia.

Characa.] Alij Tharaca, ciuitatis nomen, in qua habitabant Macchabæus, & ſui commilitones. Interpretatur inuolutio, indumentum, vel pallium. Loci nomen.

Tubiacni.] Alias Tubieni, ſiue Tibieni, ſeu Tubianæi, Iudæi ſic dicti, quod tubis accerſiti ſint alienigenæ in auxilium Iudæ Macchabæi. Interpretantur paleæ, vel paleati, aut bene reſpondentes, vel bene gratificantes, populi.

Doſitheus.] Δοσίθεος, καὶ δωρίθεος, & Dorotheus penultima correpta, idẽ nomẽ, datio dei, vel donum dei, eques, & dux de Baceronis, vir fortiſſimus, deo datus.

Carnion.] καρνίον, præſidium inexpugnabile, atque inacceſſum fere ob loci anguſtias, ſonat cornu.

Mareſa.] Loci nomen, dictum, pe. cor.

Eſdrin.] Nomen viri bellicoſiſſimi, & interpretatur adiuuãs mœrentes. Verius, adiutorium.

CAPVT XIII.

FAlx.] In Campania ſecula dicitur, à ſecando. Et alia fœnaria eſt, alia adorea, alia dumaria, quæ & ſcirpulatalia auenaria. Falcicula diminutiuũ. Hinc falco, as, & defalco, as, amputo, lex falcidia. Falcito, as, falcarius, falcarij. Falcatus, a, um, vt luna falcata. De hac pulchre M. Iaco. Horli. quodam Sapphico luſit. Haud poteſt vllis precibus, vel arte Qualibet flecti truculẽta mors, q̃n Falce lunata perimat quod amplo Viuit in orbe. Item falcatũ dicitur falcibus inſtructum, vt falcati currus dicti ſunt, hic & Iudicum. I. & quarto. Item Ioſue libro. Macrobius de his inquit: Inducebat etiam currus cum falcibus, & elephãtos cũ turribus, &c.

Rhodocus.] Alij Rhodochus, & verius habent, ῥόδοχος quidam de Iudaico exercitu, qui ab hoſtibus captus, per tormenta ad myſteria manifeſtanda fuerat cõpulſus, & adactus. Interpretatur roſeus currus.

Gerreni.] Populi forſitã nõ lõge à Ptolomaide habitãtes, ſic dicti. Interpretãtur incolæ, peregrini, aut certãtes, vel confligẽtes.

CAPVT XIIII.

TRipolis.] τρίπολις, ſicuti decapolis, & pentapolis, regiuncula trium ciuitatum, ſicut aliæ decem, & quinq; vrbium.

Alcimus.] ἄλκιμος. i. ſtrennus, pe. correpta, ſine h, Græca vox eſt, & fortis dicitur. Vtitur ea dictione Home. Odyſſeæ libro I. Pallas ad Telemachum ſic inquit: καὶ σὺ φίλος, μάλα γάρ σ᾽ ὁρόω καλόν τε μέγαν τε, ἄλκιμος ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. Id eſt: Tuq́; age quando te video magnumq́; bonumq́;. Strennus eſto, vti tete & poſtera prędicet ætas.

Talus.] Duo ſignificat, ſcilicet partem pedis. i. os prope calcaneum, quod extuberat. Eſt & talus oſſis genus, quo luditur, quę & teſſera, & taxillus, Gręce cubus. Sed tallus per duplex ll, nuſquàm legi pro vaſe offertorio, niſi apud Sextum Pompeium Feſtum. lib. xviij. dicentem. Tallus in Sabinorum nominibus, prænominis loco videtur fuiſſe. Sed bene legi θαλός, & θαλλοφόροι, & θαλλία, vide Lexicon Græcum quid ſignificẽt.

Razias.] Penultima prod. ſenior quidam ab Hieroſolymis, deo deditiſſimus. Sonat ſecretum aut myſterium domini.

CAPVT. XV.

HAbitudo.] Eſt ipſe corporis habitus. Cicero libro iiij. ad Herennium. Nam vt corporis bonam habitudinem tumor imitatur ſæpe: ita grauis oratio ſæpe imperitis videtur, ea q̃ turget & inflata eſt. Habitus, us, ab habeo, es. Hinc habeſſit, pro habeat, obſoletum. Habentia, æ, hab. Sipõtinus ex Nonio, obſoletum. Habitus participium. Habilis, e, habilitas. Habito, as. Habitatio, habitator, habitabilis, e, habitaculum.

Peroro.] Finio, perago, ſiue vſq; in finem dico. Hinc peroratio, dicitur finis orationis. Hinc perorare orationem, cauſſam perorari, paſſiuum. Peroratus participium, vt perorata oratio.

Adar.] Menſis duodecimus apud Hebræos, apud nos Martius, vide Eucherium Lugdunen. Epiſ. Feſtum Mardochęi, vt hic citat, celebrabat quartadecima & quintadecima die menſis xij. q̃ dicitur Adar, vti habetur Heſter ix. ca. Alij ſcribunt Addar per duplex dd, & ſonat pallium, potentiã, aut magnitudinẽ. Dicit et Addara. Sed Adar, pulchritudo interpretatur, ſeu habitaculum, vel generatio.

Macchabæorum II. libri FINIS.

NO-

NOVVM INSTRVMENTVM.

PRAEFATIONIS DIVI HIERONYMI in quatuor Euangelia ad Damaſum expoſitio.

Senis mutare linguam.] Cum ad omnia magis docilis eſt pueritia, quàm ſenectus, tum facillime linguam ea ætas adripit, quod ſeni difficillimum eſt. Vnde Prouerbium: Senex Pſittacus negligit ferulam. De hoc Diuus Hieronymus hoc loci. Ouidius quoque eleganti metaphora dixit: Quæ præbet latas arbor ſpatiātibus vmbras. Quo poſita eſt patrum tempora virga fuit. Tunc poterat manibus ſumma tellure reuelli. Nunc ſtat in immenſum viribus aucta ſuis.

Et à ſaliua, quam ſemel imbibit.] Saliuam appellat guſtum, & animi iudicium metaphora ſumpta à nutricibus, quæ præmanſum cibum pueris in os inſerunt. Cui aſſueti recuſant ab alio præmanſum. Nec omnino guſtus eſt, niſi lingua contingat palatum interueniente ſaliua. Huc ſpectare videtur & Perſianum illud. Inq; luto fixum poſſis tranſcendere nummum. Nec gluto ſorbere ſaliuam Mercurialem. Idem in ſexto Satyra. Nec tenuem ſolers turdorum noſſe ſaliuam. Saliuam pro guſtu dixit.

Quod Græcum eſſe.] Mirum de epiſtola ad Hebræos nullam fieri mentionem. Cęterum hæc præfatio declarat Hieronymum Euangelia, quæ apud Latinos diuerſiſſimis, ac deprauatiſſimis exemplaribus habebantur, ad Græcorum voluminum, eorumque veterum fidem emendaſſe. Qui labor ſi extaret incorruptus, fortaſſe non perinde fuiſſet opus aliquorum collatio. Et tamen opus erat aduerſus librariorũ deprauatiões.

Lucianus.] Vir diſertiſſimus, Antiochenæ eccleſiæ presbyter, tantum in ſcripturarum ſtudio laborauit, vt vſque nunc quædam exemplaria ſcripturarum Lucianiа nuncupentur, hunc puto hic citare Hieronymum, non atheum illum, hoc eſt, impium Lucianum, cuius plura opuſcula Eraſmus Roterodamus vir noſtro æuo vndeunde doctiſſimus, & Thomas Mors Britannus vir nemini ſecundus, e Græco in Latinum tranſtulerunt.

Heſychius.] Presbyter & monachus, & Beati Gregorij Nazianzeni quondam auditor, & diſcipulus, vir in ſacris literis erudítiſſimus.

Ammonius.] Vir diſertus & eruditus in Philoſophia, Alexandriç clarus habitus. Hic Euãgelicos Canones excogitauit, quos poſtea ſecutus eſt Euſebius Cæſarienſis, & cęt. Vide Catalogum Hieronymi ad Dextrum.

Præfationis FINIS.

PROLOGI DIVI HIERONYMI ad Euſebium in quatuor Euangeliſtas explanatio: Plures fuiſſe.

Euangelium.] Latine, bona ſeu læta nunciatio eſt, vel præmium datum pro relatiõe. Vnde euangelicus, euangeliſta, & euangelizo. Porro vocabulum Euangelij in vetuſtiſſimis autoribus extat Græcis. Nam apud Homerũ eſt præmium, quod datur læta nuncianti, Odyſſeæ ξ. ἐυαγγέλιον δὲ μοι ἔςω. Et apud Ariſtophanem & Iſocratem ἐυαγγέλια ϑύειν ſignificat ſacrificium quod fiebat cum res bene ac feliciter geſtæ nũciabãtur. Apoſtoli vſurparũt pro ipſa beneficij annunciatione. Et fuit opus noua appellatione, vt diſcrimen inter legem & hanc nouam doctrinam eſſet inſignius. Igitur magnopere opus eſt cõſiderare, quid inter legem & euangelium interſit & c.

Αἱρέσις hæreſis.] Latine, electio, ſecta, optio, expugnatio: hic hereſæon genitiuus pluralis Grçcus eſt, id eſt, ſectarum, &c. Hinc hęreſiotes, id eſt, hæreticus, is dicitur qui præter veritatem aliquid opinatum habet. Hæretiſtes, & hæreſiarcha, princeps ſectæ, & factionis.

Baſilides.] Et Appelles olim hæretici pertinaciſſimi, quorum hæreſes non vacat huc inuehere.

Achaia.] Ampla regio Grætiæ, & peninſula, vndiq; circumſepta mari, præterq̃ à Septentrione, cuius caput eſt Corinthus, alijs nominibus Peloponeſus & Danaa: nunc vulgo Morea vocatur.

Beotia.] Non Boetia, vt Hermolaus vna cum Politiano ſentit, regio Europæ, à boue quem Cadmus Aegenoris filius, Thebarum conditor immolauit, antequàm vrbem conderet: Diodorus tamen aliter ſentit. Hinc parœmia: Auris Bœotia,

ſiue Batauą,pro pingui, craſſaq́;. Vide Chiliades adagiorum.

Cerinthus,Ebion.] Duo peſſimi hæreſiotes,quemadmodum priores.

Apocalypſis.]Latine reuelatio.

Apocryphum.] Latine reconditum,ſiue occultum, quod ea non legerentur publicitus,ſed priuatim, ac domi, pro ſuo cuiuſque animo. à κρύπτω,crypto,quod eſt occulto.

Neniæ.] arũ.nugæ ſunt, & deliramẽta. Hinc adagium:Perſicæ nugæ,Siculæ nugę, Gerræ gerræ, Lyræ lyræ. Diuus Hieronymus Hiberas nugas ſubinde appellat portentoſas, quod apud Hiberos magica miracula narrarentur,vt apud Theſſalos. Hinc Theſſala mulier venefica eſt. Auſonius in Epiſtola ad Symmachum. Cogitans,inquit,nõ illud Catullianũ,Cui dono lepidũ, nouũ libellum.Sed Amargoterõ& verius. Cui dono illepidum ,& rudem libellum. Non diu quæſiui. Tu enim occurriſti, quem ego, ſi mihi poteſtas ſit, ex omnibus vnũ ſemper eligerem.Miſi itaq; ad te friuola Gerris Siculis vaniora. Vide Chiliades.

Prologi finis.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOcularum in Matthæum Euangeliſtam auſpicatur bonis (vt aiunt)auibus.

CAP. I.

Mattheus.] Græce ſic ſcribitur, ματθαῖος,dicitur à mattam, quod donum ſignificat, id eſt, donatus: Hebraice matthehu,hoc eſt, donatus domino ipſe, qui idem dicitur Leui, q̃d Hebraice ſonat additum, ſiue applicatum, ex publicano Apoſtolus, primus in Iudæa euangelium Chriſti Hebraicis literis, verſibuſq́; compoſuit,&c. Vide Catalogum Hieronymi ad Dextrum.

Liber generationis.] Nominatiuus eſt abſolute poſitus, ceu vice tituli: quanquàm hic titulus non eſt vniuerſi argumenti, nec enim complectitur ſummam hiſtoriæ euangelicę,ſed initium,ac fontem duntaxat.

Filii Dauid, filij Abraham.] Ambiguitatem huius loci & Græci ſermonis poteris ipſe legere in Eraſmi Annotationibus: ego non Annotationes,ſed Lexicum, id eſt, dictionarium ſcribo,Nomina tantum iſta Hebraica hic poſita obiter,& veluti in tranſcurſu,interpretabor. Abraham, ſiue Abrahamus more Latino, interpretatur pater multitudinis.Dauid dilectus, & genitiuum habet Dauidis, penultima producta vt: Iſrael es tu rex Dauidis, & inclyta proles, ſed à nominatiuo Dauides.Fortunatus epiſcopus: De magno magnus Dauides ſcripta reliqt. Sed Dauid indeclinabile eſt. Interpretatur dilectus. Filius Iſai.1.Regum.decimo ſeptimo, & 1.Paralipomenon.ij.

Iſaac.] Seu Iſaacus riſum. Iudas confeſſio.Phares diuiſio. Hinc phariſæi, diuiſi, & phariſaicus,a,um, & phariſaiſmus.Zara, oriens.Thamar,palma.Eſrom, atrium. Aram,excelſus.Aminadab, populus ſpontaneus. Naaſſon,æneus. Salmon, perfectus. Booz, in fortitudine. Rahab, ſiue Rachab, Græci quoniam non habent quo aſpirent vocalem, niſi principio dictionis, per ſpiritum aſperum hoc ſigno ʽ h Hebraicam aſpirationem Heth quomodo poſſunt exprimunt per. ch, χ. Obed,ſeruus.Ruth,irrigata.Ieſſe,exiſtens.Salomon ſiue Solomon pacificus.Bethſabee,filia iuramẽti. Vrias,ignis domini.Roboam,dilatans populum.Abia, pater domini.Aſa,ſonans.Ioſaphat,domini iudicium.Ioram,domini celſitudo. Ozias, poſſeſſio domini.Ioatham,domini conſummatio.Achas, apprehendens.Ezechias,fortitudo domini.Manaſſes,oblitus,Amon,fidelis,Ioſias vrens dominus. Trãſmigratio hic pro exilio ponitur, Ieconias, præparatio domini. Cæterum hic notandum Ieconiam vocari, qui idem vocetur Iehoiachin, verum patrem diſtingui à filio duabus literulis.Nam illum Iehoiakim dici per k,& m, hunc Iehoiachin per ch & n. Salathiel, poſtulatus dei,Zorobabel, alienus à confuſione.Abiud, pater laudis. Eliakim, dei reſurrectio. Azor,adiutor.Sadoc, iuſtus. Achim,confirmans.Eliud,dei laus. Eleazar, dei adiutorium. Matthan,donum.Iacob, ſplantator. Ioſeph, ſiue Ioſephus penultima producta augmentum. Ieſus, triſyllabũ penultima producta, Hebraice Ieſchua,Latine ſeruator ſiue ſaluator,Chriſtus Græce, Meſſiah Hebraice,vnctus Latine.

Maria.]Mariæ,duabus primis ſyllabis breuibus.Iuuencus Poeta. Addidit hic Mariam Dauidis origine Ioſeph. Mariam autem Syrorum lingua, dominam ſonat.Hebræi Miriam ſcribunt duaꝝ ſyllabarum, ſunt qui illuminatricem maris interpretentur. Vide Vvicelium in ſuo Catechiſmo.

Priuſquam conuenirent.] Hic nihil aliud

aliud ſignificat, quàm ſine congreſſu connubiali, ſiue abſq; coitu, honor ſit auribus. Verecunde ſignificat coniunctionem vxoris & mariti. Alioqui conueniunt potius qui concordant, aut qui in eundem congregantur locum. Congredi tamen, & congreſſum legimus pro conſuetudine mariti, & vxoris. Quanquàm & coire quondam verbum verecundum, poſtea factum eſt vſurpatione parum caſtum. De hijſce duobus verbis honeſtatis ergo & verecundiæ cauſa ſuperſedeo, ne mihi ab aliquo æmulorum impingatur mentis immunditiès.

Inuenta eſt in vtero habens.] Cur non potius deprehenſa eſt, aut certe reperta? Nã inuenimus quod quærimus: deprehendimus, quod latebat, præſertim in flagitijs. Reperimus vel caſu obuia, vel præter ſpem oblata.

In vtero habere.] Eſt grauidam eſſe, & prægnantem. Græcis eleganter & vſitate dicitur, at Latinis non itidem. Nam ferre veterum dicunt Latini. Proinde Matthæus, aut huius interpres Grȩcus eleganter dixit, ἐν γαστρὶ ἔχουσα. Quandoquidem Athenæus libro Dipnoſophiſtarum decimo ſcribit hũc in modum de Iſthomacho Mimo. Græca vide apud Eraſmum in Annotationibus in Matthȩum 1. cap. Et cum paupercula cuidam doleret vterus, ac medicus interrogaſſet, num in vtero haberet, qui poſſet, inquit, cum triduo nihil ederit. Cauillum in hoc eſt, quod medicus ſentiret, num grauida eſſet mulier, Mimus ex ambiguo ſumpſit anſam iocandi.

Traduco.] Huius verbi varius eſt apud Latinos vſus, verum vt nullus elegantior, ita nec rarior alius, quàm cum ſignificat promulgare quempiam, & in publicum vulgi ſermonem efferre. Sic enim Martialis:
Rideris, multoq; magis traduceris Afer.
Quam nudus medio ſi ſpatiere foro.
Traduco, is, penultima producta ex trans & duco, n, & ſ, abiectis. A quo infinitæ dicẽdi formæ, vt Tempus traducere. Traduci ad accuſandum, ad plebem traducere &c. Hinc Traductio verbale. Vt: Traductio temporis. Traductor ṽbale. Traductor ad plebem. Tradux, cis, penultima correpta in vitibus, qui aliunde tractus & propagatus eſt. Varro lib. de re Ruſtica. Arbuſta vbi traduces poſſint fieri vitium, vt Mediolanenſes faciunt arboribus quas vocant opulos. Colu. in ſingulari vſus ẽ li. xi. Si tradux ducem nõ contingit, media virga inter eas deligetur.

Dimittere.] Hoc loco pro amittere à ſe, repudiare, ſiue diuortium cum ea facere, ſignificat. Dimittimus exercitum inſtructũ, dimittitur ſenatus, dimittitur concio, cum vnicuiq; poteſtas ſit, quo velit abeundi. Dimittimus & amicum volentem proficiſci. Hinc dimiſſio, verbale. Dimiſſorius, a, um, vt dimiſſoriæ literæ.

Natum.] Pro conceptum, genitumq; hoc loco ponitur. A naſcor, eris. Hic natus, nati, ſubſtantiuum, pro filio. Nata, natæ, filia. Natu in ablatiuo, vt natu maior. &c. Natio. Natalis, natale. Natalitium. Natalis dies. Natale ſolum. Natales pluraliter tantum. Natalitius, a, um. Natiuus, a, um. Natiuitas, tis. & cætera.

Ecce virgo.] Apud prophetam Hebræum nomen eſt non Bethula, quod proprie virginem ſignificat, & intactam viro, ſed alma ſiue aalma, quod puellam ſiue adoleſcentulam ſignificat, &c. In Græco non ſimpliciter habetur παρθένος, ſed ἡ παρθένος cum articulo, id eſt, virgo illa, vt non de qualibet virgine poſſit accipi, quod nihil erat mõſtri, ſed certa quæpiam vt inſignis virgo denotetur, quæ ſit paritura.

Emmanuel.] Per duplex mm, Hebræis ſonat nobiſcum deus. Nam Emma, nobiſcum, el Deus, Emmanuel nobiſcum deus. Verius ſcribitur Immanuel.

Donec.] Aduerbium, modo tempus finitum deſignat. Modo infinitum: hic pro nunquàm ponitur, ſicuti Geneſis octauo legitur de coruo emiſſo. Hebræi ſermonis proprietas eſt contra Heluidianos. Vide Diuũ Hieronymum. Vſq; donec Terentius dixit: Certũ obſidere eſt vſq; donec redierit. Donec ad hȩc tempora peruentum eſt. Donec, pro quamdiu. Ouidius: Donec eris felix, multos numerabis amicos. Tempore quo fuerint nubila ſolus eris. Donicum, idem ſignificat.

CAP. II.

Bethlehem.] Oppidulum ſitum in tribu Iuda, vnde Iudæa dicta eſt, haud procul ab Hieroſolymis. Solemus autem regionis nomen addere, etiam diſcernendi gratia, velut Antiochiam Paleſtinæ, quod altera ſit eiuſdem nominis in Aſia, id quod hic quoq; locum habet. Siquidem alteram eſſe Bethlehem in Galilæa indicat liber Iudicũ, & interpretatur domus panis. Hinc Bethlehemiticus, a, um. Et Bethlehemita.

Iudea Iudæa.] Legendum eſt, non Iudæ. Siquidem Iuda hominis nomen eſt, & confeſſorem Hebræis ſonat. Iudæa regiõis, & confeſſio interpretatur. Iudæus confitẽs,

qui & apella & recutitus appellatur, & Verpus verpi.

Herodes.] Cognomento Aſcalonita. Multos fuiſſe Herodes, nemo eſt qui neſciat, ſaltem q hiſtoriographos legerit. In hoc tamen capite multi labuntur errore, propt ignorantiam hiſtoriæ, putātes eundem eſſe Herodem, à quo in paſſione ſua dominus irridetur, & quia nunc mortuus referatur. Ergo Herodes ille qui cum Pilato poſtea amicitias fecit, huius Herodis filius eſt, frater Archelai, quem & ipſum Tyberius Cæſar Lugdunum, quæ Galliarum eſt ciuitas, relegauit fratremq; eius Herodem ſucceſſorem regni fecit. Lege Ioſephi hiſtoriam li.xvij. antiqui. cap.x. Item Herodes, Antipatris Idumæi filius, anno x. Auguſti rex Iudæorum declaratus, regnat annis.xxxvij. Herodes Antipas, huius filius, præfectus Galileę. Herodes Agrippa, Ariſtobuli filius, ſanctū Iacobum interfecit. Verſus omitto. Hactenus Petrus Cholinus.

Magus.] gi, dictio Perſica. Porro q̄d magi nominantur, nemo maleficas artes q̄s vulgo magicas dicimus, ſomniet. Siquidem quos Græci ſophos, id eſt, ſapientes, aut philoſophos, id eſt, ſapientiæ amatores, Chaldæi magos vocant, vt teſtatur Diuus Hieronymus in Danielem. Galli Druydas, Aegyptij Prophetas, ſiue ſacerdotes appellant. Hinc magice, es, zauberey. Magicus, a, um. Magia, magiæ.

Hieroſolyma.] mæ, nomen vrbis, apud Græcos fere neutro genere pronunciatur Hieroſolyma Hieroſolymorum. Populus ipſe, Hieroſolymi dicuntur, maſculino genere, numero multitudinis, quemadmodum & Solymi, &c. Semel apud Cornelium Tacitum, libro Auguſtę hiſtoriæ.xxi. Hieroſolyma legitur. Et Iuuenalis in Satyris: Interpres legū Solymaꝝ dixit. Præterea hanc fuſius explicabo. Hierouymus ad Dardanum, Hieroſolymā ſcribit primum dictā Iebus, deinde Salem, tertio Hieruſalem, poſtrema Aeliam. Salem interpretatur pax: ſicut etiam dicit Apoſtolus ad Hebræos: Hieruſalem pacis viſio. Hanc eſſe Salem in qua Melchiſedech regnauit, tradūt Ioſephus & Aegeſippus. Aelia nominata eſt ab Aelio Adriano Cæſare, q à Tito dirutam inſtaurauit maiore murorum ambitu. Gentiles eā Solymas, & Solymos, & Hieroſolymam nominarunt. Sunt q à Piſidis, Lycię, q̄s veteres σολύμους dixere: aut à populis in Aſia Pontica Solymis, quos interijſſe cū Lelegibus, & Bebrycibus perhibet Eratoſchenes. Eupolemus vero, vt Euſebius ſcribit, à Solomone Solymos deducit, & Hieroſolymam quaſi ἱερὸν τοῦ σολόμωνος, quo nomine etiam ab Homero eſſe vocatam, ſunt qui credant. Cæterum Ioſephus lib. vij. Solymam eſſe dctam temporibus Abrahæ narrat. Hinc cum Dauid e Iebuzæis captæ vrbi iunxiſſet arcem munitioremq; feciſſet, nominatam eſſe Hieroſolymam. Nam Hebræi munitionem Hieron dicunt. Veꝝ non Iebus anteq̄ Salem vocata eſt, ſed contra potius. Nam à Melchiſedech putatur condita, qui eam Salem cognominauit. incolueruntq; ipſam Cananęi, quorum gētis princeps erat Melchiſedech: ſeu vt Aegeſippus vocat rex iuſtus. Sic eū patrio dicit nomine appellatum, & ſi Hieronymus in locis Hebraicis, & ad Damaſum negat Salem eſſe Hieruſalem, ſed eſſe aliam vrbem in regiōe Sichen, quæ eſt in terra Canaan, vbi oſtēditur palatium Melchiſedech ex multitudine ruinaꝝ veteris operis oſtendens magnificentiam. Prætereo quam originem Hieroſolymæ Strabo ponit à Moſe, cum hic terram Cananæam nunq̄ ſit ingreſſus. Tum ad illos q Luzam & Bethel Hieruſalem tradunt, cum Bethel ſit pagus, vt alibi dictum eſt.

Venimus.] Prima acuta pronunciandum eſt, vtpote præteriti temporis. Certe Græcis ἤλθομεν eſt, id eſt, acceſſimus: quod ego minutius eſſe ducerem, quam vt admoneretur, niſi paſſim audirem multos in hoc & ambigere, & errare, inquit Eraſmus in Annotationibus.

Dux.] g. cois. Pro duce Hebraica ṽitas habet. Ex te mihi egrediet, q ſit dn̄ator in Iſrael. Minutias ſupſedeo. Dux fœmina facti.

Et rn̄ſo accepto.] Age dicat aliqs. Quid rn̄ſum eſt his, q nihil interrogant? Veꝝ χρηmοὶ dicuntur oracula, quæ redduntur à numine aliq̄: ſed petentibus, aut cōſulentibus.

Regnaret in Iudæa.] Mendum eſſe hoc loci, forſan pauci attendunt. Legēdum eſt: In Iuda: non in Iudęa niſi procedente tēpore poſt reditum ex Babylone Iudęę nomen veteres fines non ſeruauit, maxime apud gentiles, & coarctum eſt indies ad regionem Hieroſolymis vicinam, vbi eſt templum & principum ſedes.

Bimatus.] Spatium duoꝝ annoꝝ eſt. Sicut trimatus, quadrimatus, quimatus. Latinius fuiſſet bimulus, pe. cor. q in bimatu ē.

Rama.] Nō loci nomē in tribu Aſſur, iuxta Gabaa ē, ſed Hebræis excelſū interp̄tat vt clarā ac lōge lateq; ſonantē plorantis vocē intelligas, hoc eſt, excelſam, vel ſublimem.

Ra-

Rachel.]Diuus Hieronymus admonet hic Rachel poſitum, non pro muliere, hoc eſt, filia Labā ſorore Liæ, ſed pro loco ipſo, quod Rachel enixa Beniamin ſepulta fuerit iuxta Bethlehem &c. Amphibologia ſemper vitanda eſt.

Galilea.] Eſt pars Iudææ trans Iordanem coniuncta Syriæ, & Arabiæ, & interpretatur circulus ſphæricus. Hebræi dicunt Galil.

Nazareus.]A nazer Hebræa dictione per zain ſcripta, ſanctus, ſiue conſecratus dicitur. Alij floridum exponunt. Sed Nezer per Zadic ſcriptum, Hebræis flos, vel germē iuxta Lxx dicitur.

CAP. III.

Eſca.]cæ. Græce τροφή, id eſt, cibus, ſiue alimonia, à trepho, quod eſt nutrio.

Locuſta.]Hoc loco quidam nolunt locuſtas animalcula eſſe, ſed fruticem neſcio quem, aut ſurculum delicatum, certe Græci ἀκρίδας habent. i. locuſtas. Nam conſtat, nō Parthos ſolum, ſed & alias nationes locuſtarū eſu victitaſſe. Vide Plin. lib. xi. cap. xxix. Item lib. vi. ca. xxx. qui volet ab ipſo petat, ego breuitati ſtudebo. Perottū nō ſuggillo.

Progenies.]Progenies dicuntur ab alio progeniti, atq; idem ſonat Græca vox. Dici potuiſſet hoc loco filios, ſiue germina. Nam genimen haud arbitror vſquam comperiri apud probatos autores.

Vipera.]Serpētis genus, Græcis Echidna appellatur, quæ tamen & Echis dicitur. Hinc vipereus & viperinus, a, um. vt rodere vipereo dente. Elegantiſſimum Hexaſtichō D. Iuſtini Gobleri, Goaritij in Oſorē ſuum.

Ad me Placum.

Abſentē q me ſuggillet Vipera quęro, Quo melius caueam, tu tamen vſq; ſiles. Cur taciturnus ita inſontē vis perdere amicum, Et dare vt imbellis me voret iſta lues? Dic vbi nam lateat, quo illam mox carmine rumpā, Ferre ea nā peſtis carmina noſtra nequit.

CAP. IIII.

Diabolus.]Proprie & ſimpliciter delatorem, aut calumniatorem ſignificat, id enim Græcis ſonat diabolus, à verbo, diaballaſthæ, quod eſt deferre, ſiue infamē reddere. Porro, Dæmon quum homines tētat, hoc laborat tantum, vt peccent: quum vero Chriſtum tētabat, nō admodum erat ſollicitus de illius peccato. Sanctiorem ēm illum ſciebat, q̄ qui facile induci poſſet, vt male faceret, cognoſcere tantum auebat an lateret deus ſub humana forma. Atque ne ipſe veteri hominum conditioni videretur exemptus, quod ſolus abiret intentatus: neu poſt illum alij, qui eum venerarentur, indigne ferrent tentari ſe, qui ſcirent inuidentiſſimum illum & confidentiſſimum humani hoſtem generis. Et hoc quoque ad exemplum ſpectat poſteritatis, nam vt nullus ſine tentatione præteribit, ita qui ſuperior fuerit in ea pugna, ſolatio, miniſterioque fruetur angelorum, ſicut Hieronymus teſtatur. Διάβολος, calumniator. Διαβολή, calumnia, indignatio. Διαβολία, idem. Item pila, baliſta, crimen, ignominia. Macrobius delationem vertit. Diabolicus, a, um.

Zebedeus.] Penultimam producit, cum ſcribatur diphthongo Græca αι, quæ in noſtrum æ vertitur, quanquàm Iuuencus corripiat dicens: Hinc tunc Zebedei coniunx ſubmiſſa rogabat. Sed vix tenēdus eſt, ait Bebelius.

Pinnaculum.]πτερύγιον, id eſt, diminutiuum ab ala, quod ad alarum morem motetur.

Capharnáum.]Græci ſcribunt capernaum, iuxta ſtagnum Genezareth, vſque hodie oppidum in Galilæa gentium ſitum, in finibus Zabulon, & Nepthalim. Matthæi tertio capite.

Zabulon.] Tribus, & ſonat habitationem, à cohabitatione mariti.

Nephthalim.]Tribus quidem vt Rabbi Salomon exponit aſſociationem, quia iā Rachel ſocia fuit ſororis Liæ, habens etiam filios.

Simon.]Onis. penultimam producit ſemper. Horatius:

Pythias emuncto lucrata Simone talētum.

Etiā p̄ Apoſtolo, vt hic p Iuda Iſcariota, & pro mago ſumptum, & ſignum ſonat, alij obedientiam volunt.

Andreas.] Penultimam breuem eſſe docet Paulus Pompilius. Vnde Philelphus.

Andrea dum placita nobis munuſcula mittis. Et ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, id eſt, viro, virilis dicitur. Hoc nominis mihi ſacro in baptiſmatis fonte inditum eſt, cognomine Placus.

Andrea ſic vocor, & ſi qua eſt in nomine virtus,

Atque Placus, paruum vox nihil iſta notat.

Sic mihi, ſic patribus nomen, quod forte placendo

Ingenteis ſtimulos vincimus inuidiæ.

Lunatici.] Dicũtur à luna, quod furor
illis nõ ſit perpetuus,ſed certis recurrat int-
uallis: Greci σεληνιαζομένους vocãt,quẽadmo
dum δαιμονιζομένους, id eſt, dæmoniacos, q
à dæmonibus aguntur. A Luna Lunula,æ,
diminutiuum vt Lunula atq; anellus aureo
lus eyn guldin fingerring. Lunaris,e. Luna-
ris ratio. Lunaris annus. Lunatus,a, um,vt
falx lunata. Lunenſis caſeus,qui ab Hetruſ-
cis figura lunari fiebat. Hinc illunis, vt nox
illunis,dixit Angelus Politi. in miſcellaneis.

Paralyſis.] παράλυσις. Latine diſſolu-
tio dicitur. Hinc paralyticus,παραλυτικός,
diſſolutus, qui hoc morbo correptus eſt.
παραλύω,diſſoluo,deſtruo.

Decapolis.] Iudææ regio eſt decem vr-
bium,trans Iordanem. De præpoſitio, hoc
loci non eſt addenda. Nam de trans Iorda-
nem,de ſub pede,de poſt fœtantes, oratiões
ſunt inauditæ Latinis auribus.

CAP. V.

MOdius.] Menſuræ genus,duo & vi
ginti ſeſtertia continens. Hinc ſemo-
dius,bimodius,trimodius,& huiuſmodi. A
quo modiolus diminutiuum. Gręcis μέδι-
μνος modius eſt, vide Budæum de Aſſe, &
partibus eius. Hinc dicimus: Modius vini,
tritici. Modium,ij,neutri generis etiam dici
tur. Modialis,e,das eyn korn maſs, oder ſe-
ſter haelt.

Iota.] Cum probabile ſit Ieſum Hebrai
ce fuiſſe locutum, dubium non eſt, quin
quod hic iota vocat, ea litera ſit, quam He-
bræi iod appellant, omnium minutiſſimam
Græci ἰῶτα appellant. Iota nomen literæ
Gręcę, quæ rñdet i Latino,ait Cholinus.

Racha.] Alij Raka ſcribunt. Apud He-
bræos contumeliæ vox eſt, quaſi Latine di
cas cerebroſum,aut cerebro carentem. Di-
uus Hieronymus perinde valere putat ra-
cha ac ſi dicas Græcæ κενός, id eſt,inanis &
vacuus. Quin & Græci hominem nihili, ῥά-
κος appellant,à veſte detrita,reijculaq; ſum
pto conuitio,quod indicat,& Diuus Augu
ſtinus commentariorum, quos in hunc æ-
didit locum, libro primo. At videtur Ra-
cha,magis eſſe vox indignantis, velut inter
iectio. Vide Eraſmum in Annotationibus.

Gehenna.] Apud Hebræos, gehẽnom
ſonat vallis ennon,duæ dictiones,de quo ſę
pe diximus, & pro gehennæ incendio, ſiue
gehenna ardente ponitur aut inferno,orco
Tartaro, Auerno,&c.

Quadrans.] tis. m. g. nũmulus eſt, q̃r-
ta pars aſſis,quam à tribus vncijs Plin. Tri-
uncium vocat. Guilielmus Budęus,immor-
tale ſuæ gentis decus, vtpote vir non ſolum
oĩm quos vnq̃ Gallia genuit eruditiſſimus,
verumetiam diligentiſſimus, eundẽ eſſe pu-
tat,q Ciceroni dicitur Terũcius. Hinc dici-
mus quadrãs operæ,quadrans pedis. Hęres
ex quadrante vel ex aſſe. Vſura quadrans.
Quadrans iiij. pars libræ, tres vnciæ. Qua-
drantalis,e. Plinius: Craſſitudine quadran
tali,ein haandt breyt,vier finger. Quadran-
tarius,a,um,vt ars quadrantaria. Quadran-
tal,is,neutri generis, idem quod amphora.

Mœchor.] Concedamus mœchari Lati
nis eſſe receptum. Nã & Catullus mœchari
dixit,& Terentius mœchum. Quis vnq̃ La
tinus dixit, mœchatur illam, pro ſtuprauit
eam,ſiue,vt Suetonius loquitur,adulterauit
eam,ſiue adulterium cõmiſit cum ea. Hinc
mœchia pe. pro. adulteriũ,mœch9, adulter.
Mœchalis,adulteratà Gręco verbo μοιχεύω,
q̊d eſt adultero, ſtupro, μοιχικός, adulteri-
nus,μοιχός,adulter. Mœchiſſare,ehebrechẽ.

Scandalizo.] σκανδαλίζω, actiuum ver
bum acuſatiuo iungitur. Ab ſcandalo, ſigni
ficat offendo, ſiue obſtaculo, aut offendi-
culoſum.

Libellus repudij.] Græce vnico verbo
exprimit, ἀποστάσιον,quaſi dicas,diuortiona-
le,vt ſic loquar,hoc eſt,libell9 diuortij,et ſe-
paratiõis,& diſtractionis matrimonij. Repu
diat etiã maritũ vxor. Hinc repudiatio,repu
dioſus,apud Plautum. Repudioſæ nuptiæ,
obſoletum.

Thronus.] Solium ſiue ſedes.

Angariare.] Perſicum verbum,& pere
grina vox,pro adigere, ſiue cõpellere poni-
tur. Siquidẽ Suidas indicat eſſe Perſicã vo-
cem, quod apud illos, regij nuncij, ἄγγαροι,
angari dicerentur,&c. Hinc angaria pe. pro.
eſt coactio,ſeruitus,à verbo ἀγγαρεύω, q̊d eſt
adigo,compello,ἄγγαρος, ſeruus, baiulus,
Perſarum lingua regius nũcius,qui & ἀστάν-
δης,ἀγγαρεία,ſeruitus. Heſychius, coactio.
Angariarum exhibitio vel præſtatio, idem.

Paſſus.] Huius paſſus,ein ſchritt,ſpa-
tium quod patet in ſpatio pedum, quia pa-
tens apertũq; eſt. Sed paſſus,a, um, à patior,
id eſt,perpeſſus. Paſſus,a,um,à pateo, idem
quod patens,extenſum. Item paſſus,a,um,à
pando,diductus,porrectus, diſperſus.

Mutuor.] Id eſt,mutuũ, vel mutuo ac-
cipio. Sed mutuo,as,id eſt,mutuum do. Di-
citur & ſumo mutuum, vel mutuo ſumo.
Fac valeas, meque mutuo diligas. Mutua-
tio, mutuare, id eſt, mutuum rogitare, a-
pud Plautum,obſoletum.

Publicani.] Græce τελῶναι, ſiue telo-
nes,

nes,qui vectigalia redimunt,vnde & redemptores dicuntur.Genus hominum olim infame apud Iudæos,nunc apud Chriſtianos cum primis honeſtum &c.Dicitur etiam publicana mulier,à publico,as.Publicatio. Publice aduerb.Publicitus,idē. CAP. VI.

Eleemoſyna.] Eſt munus ex miſericordia pauperi exhibitum.Illud obiter admonēdum,Latinos vſurpantes Græcam eleemoſynæ vocem,fraudare illam vna ſyllaba,cum Græcis habeat ſex ſyllabas, barmhertzigkeit,almüſſen.

Hypocrita.] Græcis hiſtrionem ſignificat,hoc eſt,qui ficta perſona fabulam agit apud populum,qui & actor,& ſimulator dicitur.Hinc hypocriſis,& hypocriticus,a, ū.

Synagoga.]Pe.prod.Latine conciliabulum dici poteſt,quod ſolet fieri in plateis ac foro,ſeu triuijs,& pro loco hic ponitur.

Vicus.] Vicos hoc loco intellige,non eos qui non ſunt oppida,ſed in quos diuiditur vrbs,Germanico noſtro, gaſſen. Vicus ruris,ſiue ruſticus, eyn dorff. Magiſter vici, dorffmeyer.Vicanus,ni,dorffman, bauver. Viculus,li.diminut.m.g. Vicinus.Vicinia, æ.Vicinus,a,um.vt:vicinum malum.Vicinitas.Vicinalis, e.vt viæ vicinales.Vicatim ad uerbium.per vicos.

Multiloquium.] Græcis Battologia dicitur à Batto quodam poeta multiloquo, qui cōſcripſit hymnos, in quibus eadē ſubinde inculcauit &c. Vide Chiliades Eraſmi.

Cotidianum.] Græci habent hoc loco ἐπιούσιον, id eſt,ſuperſubſtantialem, ad verbum ſupereſſentialē ſonat: Lxx. περιούσιον, pro quo apud Hebræos Sagulah,quod Symmachus ἐξαίρετον, id eſt,eximium,ſiue egregium vertit. Hieronymus repperit Mahar, q̄d dicitur craſtinum &c.Vide annotatiōes.

Extermino.]as. eſt extra terminos mitto,& e terminis,ac finibus profligo. Aliquādo,eſt demoliri,vt hoc loci.Græcis eſt perdere,corrumpere.Hilario eſt cōficere,nec id ſane ineleganter. Eſt enim obſcurare faciē, quaſi fucis quibuſdā,ita, vt ficta macie, triſtiq; pallore ſanctimoniam ſimulent. Hinc Exterminatio, & Exterminium. Exterminator verbale.

Tinca.]Vermiculus veſtes aut libros ad rodens,eyn mott,oder ſchab. Hinc paſcere tineas dicimus.Horatius in Sermonibus ad librum ſuum:Aut paſces tineas taciturnus inerteis,Aut fugies Vticam,aut vinctus mitteris Ilerdam.Hinc tineoſus,a,um.

Nequam.]Omnis generis, nomen inflexibile,& hominem malum,& nullius precij ſignificat,omnino cōtrarium frugi.Hinc nequitia,vitium omnia cætera complectēs, frugalitati oppoſitum.Hic adiectiue pro peruerſo,verſuto,malicioſo,ſeu libidinoſo ponitur.Nequiter aduerb. Cicero: Nunquàm vidi hominem nequiorem. Aceti nequitiæ ineſt virtus magnos ad vſus.

Mammona.]Siue mammon,neq; Hebraica vox eſt,neq; Græca,Sed Syriaca,Hieronymo autore,idem apud eos ſignificans, quod apud Græcos πλοῦτος, quem illi deum faciunt opum.Porro Mammon Pænorum lingua,lucrum ſignificat.

Quia nec Solomon.]Hieronymus hoc loco reuera inquit,quod ſericum, quæ regū purpura,quæ pictura textricum, poteſt floribus comparari:quid ita candet vt lilium? Violæ vero purpuram nullo ſuperari murice oculorum magis,quā ſermonis iudicium eſt.Sic Hieronymus. Et profecto imitatrix naturæ ars nūquàm illius perfectionem cōſequitur, tametſi æſtimationibus noſtris precium vincat,quia aliquo vſq; æmulando progreſſa multū putatur effeciſſe.

κλίβανος.]Clibanus,furnus,& pectoris concauitas,per quam ſpiritus vltro citroq; commeat.Alibi explicatum eſt latius.

Malitia.] Græcis κακία dicitur.Nā malum, vt apud Græcos κακόν Cacon, itidem apud Latinos anceps eſt,ad afflictionem, & improbitatem. At cacia virtuti opponitur, quam Latini nonnulli malitiam vocant,alij vicium. Cæterum κάκωσις afflictionem ſonat.Hinc malitioſus,a,um. CAP. VII.

Remetior.] Eſt rurſus metior. Vergilius:Arma deoſq; parant comites, pelagoq; remenſo Improuiſi aderunt. Remetiri pelagus.

Feſtuca]Dicitur & arboris nouellæ, omninoq; infantis,cuiuſq; ſati pullulus,vt inquit Auguſtinus. Hoc nomen ſcribitur à quibuſdam per œ diphthongum:quod Feſtus à fœtu deducat. Fœnum autem ipſum & feſtuca,autore Pompeio, à fœtu nomina traxerunt. Hinc fœſtucula diminutiuum, eyn ſplitter. Item virga prætoria, qua quis libertate donabatur. Plautus: Feſtucarius Gellius libro xx,cap.ix.

Trabs.] Et trabes vtroq; modo ge. fœ. vt Feſtus ait,duo tigna ſunt ędificij gratia ſimul compacta, abuſiue p̄ vno ligno ponit̄. Hinc trabica nauis, & trabales tormentorū ſpecies. Trabalis.e.vt: Trabalis clauus, eyn blochnagel. Trabea,æ. genus veſtimenti regij, qua & Augures olim vtebantur. Hinc Trabeatus,a,um.tali veſte amictus.

Margaritum.] Siue Margarita & margarites in nominatiuo flecti poteſt lapillus precioſus, quē vnionem Latine vocitamus. Hinc margaritarij, negociatores mangonesq; margaritarū. Mātuanus dicit: Tu ſancta Syro dominata draconi Margaris, & teneras Agathæ lacerata mamillas. Margarifer,a,um.

Tribulus.] Spinæ genus. Ouidius lib. x. Metamorphoſeos: Lolium tribuliq; fatigant Triticeæ meſſes.

CAP. VIII.

Mundare.] Paſſiuum verbum eſt imperandi modi, id eſt, mundus eſto.

Puer.] Pro ſeruo Latine ponitur, ſicut Græce παῖς, quod eſt item ambiguum, q̄ vocabulo vſi ſunt LXX. ἐπικατάρατος χαναάμ παῖς οἰκέτης ἔσαι τοῖς ἀδελφοῖς ἀυτοῦ, id eſt, execrabilis Chanaàm, ſeruus domeſticus erit fratribus ſuis. Nugatur Chryſippus quum diſcrimen fecit inter οἰκέτην καὶ δοῦλον, id eſt, domeſticum & ſeruum. Ammonius aliter, ſed nihil ad hāc rem, certe οἰκέτης ſeruus eſt in re familiari miniſtrās, ὑπουργός, id eſt, ſeruus, miniſter.

Centurio.] Nomē officij militaris, Græce hecatontarchus dicitur, qui præeſt centum militibus.

Recubo.] as. & recumbo, is. quieſco, iaceo. Vergil. Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi. Et iterum: In te omnis domus inclinata recumbit.

Modica fides.] Latinius diceret puſilla fides. Græce oligopiſtos dicitur, cui parum fidendum, ſiue qui parum fidit. Axiopiſtos eſt grauis, & idoneus, cui fides habeatur, id eſt, fide dignus.

Fretum.] Mare ſignificat ab vndarum fremitu dictū, vt Varro inquit: Græci πορθμὸν vocant. Hinc transfreto, as. pen. cor. q̄d eſt trans fretum nauigo, vber meer faren.

Geraſeni, orum.] Græci legunt Gergeſenorum. D. Hierony. in locis Hebraicis ꝓdidit, ſua etiamnū ætate viculū extitiſſe in monte ſitū, haud procul à lacu Tyberiadis, vbi porcos in mare iſſe præcipites memorabant. Quamq̄ apud Marcum hic ipſe locus Gadarenorum vocatur, & eodem nomine apud Lucam, vnde colligere licet, eidem vrbi, quæ regioni dedit nomen, diuerſa fuiſſe nomina, & eandē dictam Geraſam, ac Gadaram, ſiue vt idem mox ait, Gergeſſam viculum eſſe in regione Gadarenorum.

CAP. IX.

Telonium.] Græce ſic τελώνειον, locus eſt in quo ſedet telones, id eſt, publicanus exigens tributum, quod Græcis τέλος dicitur. Dicitur & telonium, τελώνιον, id eſt, menſa publicanorum, locus in quo vectigal colligitur. Hinc τελωνάρχαι, mancipes magiſtratus publicanorum. τελωνικός, vectigalis. τέλων, ωνος, Telonarius dicit Cholinus, zoller.

Non eſt opus medico valentibus.] Elegantius fuiſſet ob amphibologiam vitandam, Non egent qui recte valent medico.

Commiſſura.] A committo, is. iunctura, qualis eſt tabularum, aliarumque rerum. ἐπίβλημα, id eſt, vt ad verbum reddam, immiſſura, ſiue aſſumentum. Horatius pannū vocat. Aſſuitur inquiēs pannus. Vulgus peciā vocat, eyn placken, oder lappen thuchs. Ab immitto, is. Immiſſio verbale.

Cicero:

Sarmentorum aliorum amputatio, aliorum immiſſio.

Sanguinis fluxum patiebatur.] Græcis vna dictio eſt, hemorrhouſa. ab αἷμα ſanguis, & rhoos fluxus, ſanguinis profluuio laborans.

Comminari.] Græcis varie capitur. Interdum eſt minas inferre, aliquando increpare. Nōnunquàm acriter, ac velut iracunde, & cum auſteritate comminari. Hinc cōminatio verbale.

CAP. X.

Simon Petrus.] Simonē Petri cognomine diſtinguit à Simone Cananæo. Nam Simon obediens. Petrus ſaxum interpretatur. Cananæus mercator, negociator, inſtitor.

Lebbeus.] Cognomento Thaddæus. Siquidem Lebbæus corculum, vt quidē volunt, interpretatur. Hic & Iudas Iacobi Alphæi filius dictus eſt, vt ſit trinominis.

Iudas Iſcariotes.] Penultima producta, ꝓditor Chriſti, ſic debet ſcribi, nō Scharìotes, à pago, q dicebatur Iſcara, ſic cognominatus, Theophylacto autore ſuper Matthæū xxvi. cap. Atq; hoc cognoīe ſignificat eū ei facinori natū, q̄d Iſachar Hebræis ſonat mercedē, atq; à tribu vnde fuit oriundus, nomen ſortitū videtur. Vide Origenem.

In viam gentium ne abieritis.] Terram enim gentilium non eſt Chriſtus, dū inter homines eſſet ingreſſus, nec auditus eſt alijs populis, quā Iſraelitico: neq; vero refert vnū aut alterum gentilem veniſſe ad Chriſtū, de populis & nationibus loquor.

Zona.] Hoc loco pro crumenta, marſupio, loculisq; ſumitur, alias cingulum ſignificat, quod olim milites, ſi quid erat æris, id in

in zonis geſtabant. Vnde prouerbium illud apud Flaccum: Zonā perdidit, de eo cui nihil erat pecuniæ. Zona cœli. zonarius, rij. & zonarius, a, um. vt: Sector zonarius.

Pax huic domui.] Ne quis exiſtimet nouum hoc ſalutationis genus primū à Chriſto fuiſſe repertum, qui ſic vſus eſt omnibus rebus vulgatiſſimis, vt eas longe alio traheret. Quemadmodum Græci ſolēni more dicunt χαῖρε, Latini ſalue, ſic Hebræi Syrique Schalom lecho, id eſt, pax tibi.

Concilium.] A concalando, id eſt, vocando: vel, vt Varroni placet, à coactione. Seu, ſecundum Feſtum, à populi conſenſu. Et proprie viri conuocati concilium dicit. Vergilius: Conciliumq; vocat diuum pater atq; hominum rex. Conciliabulum locus in quem concilium conuenit: Græcis Synagoga dicitur. Hinc conciliare, eſt beneuolū facere, aut amore coniungere, vt: conciliare aliquem alteri. Virtus cōciliat amicitias. Pecunia legiones ſibi conciliare. Conciliare pacem, odium in aliqua re. Conciliabundus, pro conciliante. conciliatus animus. conciliatū mancipium. conciliator, vt conciliator ſuillæ carnis, Verres ſaginatus. conciliatrix. cōciliatricula diminutiuum. conciliatio, verbalia, conſociatio, ſocietas. conciliatio gratiæ. Hominis conciliatio ad ea quæ ſunt ſecundum naturam.

Beelzebub.] Mirum, quid Græci ſcribant Beelzebul, b. in l. mutantes, cum neutrum elemētum apud illos finale ſit μ, & λ. Diuus Hieronymus indicat, idem eſſe Beel, & Baal, & Baalim in plurali, & ſonare Hebræis idωlum. Nam Baal idωlum, Zebub muſcam ſonat, quaſi dicas, idolum muſcæ, atq; hoc nomine ſpurciſſimum idolum fuiſſe Accaronitis, qui ſunt quidem in regione Iudææ, ſed impij. Ab hoc Hebræi principē dæmoniorum Beelzebub appellaſſe.

Paſſer.] Dubij gen. auicula ſalaciſſima, & domeſtica. Hinc adagium: Paſſere ſalacior, de laſciuis. Diminutiuum paſſerculus, Græci ϛρουθίον neutro genere proferunt. Hinc paſſer marinus, à Plinio recenſetur inter piſcium genera, eyn plattyſſe. Paſſernices, genus lapidum.

As ſiue Aſſis.] Qui & libella dicit, nummulus erat, cuius vilitas etiam prouerbijs teſtata eſt. Catullus: Omnes vnius æſtimemus aſſis. Græcis eſt hic loci aſſariou ab aſſe diminutiuo, quaſi dicas terūtiolo. Vide Budæum de Aſſe, & partibus eius. Hinc dicimus: Ex aſſe hæres, ſiue ex quadrante.

CAP. XI.

Euangelizor.] Euangelizantur plane Græcorum more locutus eſt interpres, qui cum dicant benefacio te, & benedico te, proinde & paſſiuis horum ἀναλόγως, id eſt, analogice vtuntur, bene patitur abs te, benedicitur abs te. Nā vtroq; modo loquuntur, εὐαγγελίζω σοι, & εὐαγγελίζω σε, vt indicat Theodulus de dictionibus Rhetoricis. Hinc Euangelium, Euangeliſta, Euangelizare.

Chorozain.] Græcis eſt, nos Chorozaim legimus, caſtellum Galilææ eſt. Sicut & Bethſaida. Certe Græci ſcribunt χοραζείν.

Remiſſius.] Comparatiuus ab remiſſus, a, um. Græci habent ἀνεκτότερον, id eſt, tolerabilius, nam anectos, tolerabilis dicitur, a remitto, is. Hinc remiſſus participium, vt animus remiſſus, vel animo. remiſſio verbale. Remiſſe aduerbium. vt: Remiſſe locutus. Remiſſarius, a, um. vt: Remiſſarij vectes.

CAP. XII.

Sabbatum.] Siquidem, & totum illud tempus ſeptem dierum Sabbatum appellabatur, & ſinguli Sabbata. Hic tamē eſt σάββασι, id ē, ſabbatis ablatiuus pluratiuus.

Satus.] Et ſatio ipſum ſerendi actum denotat. Quandoq; ſatus ſemen dicitur, vt hic. Et ſatum ager in quo ſemen eſt. Item ſatum menſuræ genus, vt hic, tontinens ſeſquimodium, id eſt, vnum & dimidium modiū. Sed ſatus, a, um. à ſero, id eſt, ſemino, as. Vergilius. pro genitus dixit. Propertius: Sunt quibus Elææ cōcurrit palma quadrigæ. Sūt qbus in celeres gloria nata pedes. Hic ſatus ad pacem: hic caſtrenſibus vtilis armis. Naturæ ſequimur ſemina quiſq; ſuæ.

Panes propoſitionis.] Erant conſecrati panes, non laici. Videto. i. Reg. xxi. de Dauid quando fugiens Saulem, quid eſitauerit, & d. Hieronymum ſuper hoc loco.

Hic.] Hoc loco aduerbium eſt demonſtrandi, nō pronomen, qđ admonet & Hieronymus, vt intelligas eum locum eſſe ſanctiorem templo, q templi dominū teneret. Item, Hic pro tum, aduerbium temporis. Cicero: Hic illi flentes rogare, atq; orare cœperunt. Ita me Dij ament, Lycurgus poſſet hic ad nequitiam adduci.

CAP. XIII.

Suffoco.] as. penultima producta, ex ſub, & faux compoſitum, au in o. productam cōuerſa. contra vulgi morem, ſignificat ſtrangulo, fauces ſtringo. Monoſtichon: Ingenium Venus hæc ſuffocat ſpurca tenellum. Ouidius: Suffocent animam dira venena

venena tuam. Hinc dicimus. Fame vrbem ſuffocare. Suffocatio.

Aliud centeſimum.] Græce quidem habetur ἑκατὸν, ἑξήκοντα, τριάκοντα. i. cẽtum, ſexaginta, & triginta, quod Græca lĩgua careat noĩbus numeroꝝ diſtributiuis. Sentit enim hic interpres, ex ſinguloꝝ granis plura prouenisse, ex hoc centena, ex alio ſexagena, ex alio rurſum tricena. Mihi nondum liquet centeſimum pro centenum, aut centuplum apud probos autores (non quod Cornicũ oculos configam) reperiri.

Sinapis.] Pe. prod. fœ. ge. legitur apud Plautum & Plinium, & hoc ſinapi, indeclinabile, & ſinapiũ, herba ſeu ſemen, tãta acrimonia erumpens, vt vel lachrymas ciat edẽti. Columella hoc ſinape inflectit, ſenff moſtert.

σάτα τρία, Sata tria.] Sata nõ eſt hic participium à ſerendo, ſed Hebræa, aut certe Syra vox eſt, ſignificans menſuræ genus, quæ capit ſeſquimodium. i. vnum & dimidium iuxta morẽ prouinciæ Palæſtinæ, autore Hieronymo, dictum priori capite.

Ediſſero.] Significat extra diſſero, explano, declaro, expono. Pacuuius: Ediſſere fabulam hãc. Vergil. Mihiq́; ediſſere vera rogãti. Hoc loco imperãdi modi ẽ. Ediſſere. i. dic nobis. Eſt enim phraſon verbum Græcum omnino plus quàm loquere. Hinc ediſſerto, as. frequentatiuum. vill vnd deckmal auſzlegen.

CAP. XIIII.

Tetrarcha.] Siue Tetrarches, qui quartam regni partẽ detinet, ein fierfurſt. Hinc Tetrarchia, æ. quadruplaris curia vertitur à Theodoro Gaza.

Pueris ſuis.] Id eſt, miniſtris, ſeu famulis. Quamquàm Græca vox, & ſeruos, & ancillas, & liberos, & omnes deniq; domeſticos complectitur, præter patremfamilias, & matremfamilias.

Herodias.] Patronymici ſpeciem habet, aut certe diminutiui noĩs. Hieronymus tradit hoc loco hanc fuiſſe filiam Arethæ regis, haud ſcio an eius meminit Paulus. Eã Philippo Tetrarchæ Galilææ, ac Trachonitidis locarat. Poſt orta inter ſe, & generꝝ ſimultate, filiam ab illo abductam Herodi fratri, ſed inimico copulauit, quo magis illũ vreret. Cæterꝝ hic Herodes pater fuit illius, ſub quo paſſus eſt Chriſtus.

Decollare.] Verbum apud Suetonium legimus in Caligula. Et Seneca eo vtitur in Ludo de morte Claudij. Porro Græcis eſt, apecephaleſen, quod ad verbum ſonat decapitauit. Decollare ꝓ deſtituere & fruſtrari ſiue decipere, ſelen. Et tunc eſt verbũ neutrum. Varro: Quorum ſi alterutrum decollat, & nihilominus vult colere, mente eſt captus.

Diſcus.] Lanx eſt, ſiue catinus, vas latum (vt Iulius Pollux inquit) in quo portantur carnes, ein flach ſchuſſel. Hinc diſcophorus Habacuc, qui ferebat Danieli prandiũ. Eſt & ludi genus &c. Hinc diſculus, li. diminut. Diſcobulus, der dye kugel vvirfft. Δισκοβόλοι, qui diſcum in ſublime iaculabant, id eſt, lapidem rotundum ac pertuſum, vt inquit Ammonius. Δίσκος, maſſa ferri, corpus ſolis, lapis grauis, qui exercendi cauſa corporis ad auras proijciebatur.

Cophinus.] Apud veteres menſuræ genus fuit, autore Iulio Polluce, quamq́ hic ꝓ ſporta poſitum apparet, quas Lucas Spyridas appellat, hoc eſt, ſportulas.

Phantaſma.] Græca dictio. Latine ſpectrum dici poteſt, qua voce vſus eſt Tullius ac Plinius. Græcis etiam φάσμα dicitur, id ẽ, monſtrum, viſum, viſio, ſpectrum, qua voce crebro vtuntur autores. A phantaſma, phantaſticõ, imaginatiuum. Phantaſticus, a, um. Phantaſia, imaginatio &c. Omnia à φαντάζομαι, quod eſt, imaginor.

Genezareth.] Siue Genezar, apparet vtrunq; nomen eſſe eiuſdẽ lacus. Nam ſentit regionem ei lacui finitimam. Chryſoſtomus & Hilarius legunt Genezar. Siquidem in vulgatis Hebraicorum nominum collectaneis legimus Genezar ſignificare ortus principium, ſiue initium natiuitatis, nec aliud ſignificare Genezareth, quàm Genezar &c.

CAP. XV.

Ducatus.] us. pro ipſa ducendi actione ponitur. Veꝝ duces, ſiue ductores Græce hodægi dicuntur, qui alios ducũt. i. duces viarum. Dicuntur & agogi, à duco, as. Varro, id eſt, guberno, obſoletum. In omni ducatu dicimus. Itẽ ducatus, us, ui. regio cui dux dominatur, Hertzogtumb. Suetonius autor.

Ediſſere.] Pe. cor. imperandi modi. i. explica, dic, explana, expone: Græcis eſt phraſon, de q̃ ſuperius admonui, ab ediſſero, is.

Seceſſus.] us. à ſecedo, is. modo ꝓ diſceſſu, & abitione ponĩ, modo ꝓ vacatione, pro ſinu ſecretiore, vt hoc loco. Vergil. Eſt in ſeceſſu lõgo locus. Itẽ, ſeceſſus auium. ſeceſſio verbale. vt: ſeceſſionẽ facere. eſt ſecedere. De via ſecedite. Secedant improbi, ſecernant ſe à bonis. Secede huc tu Soſia. Seceſſit in partem interiorẽ cum duobus amicis.

Mageda.] Græci & Chryſoſtomus legunt in

gunt in Magdala, ſiue in fines magdalorũ. Huius Magdali meminit D. Hierony. in deſcriptione locoꝝ. Cæterum hoc loco Magedan legit, non Magdalam. Nunc autem regio dicitur Macera contra Ieſuram.

CAPVT XVI.

Sadducei.] Igitur Hebræorum treis p̄cipue fuerunt ſectæ, Eſſæorum, Phariſæorum, Sadducæorum. Sadducæi, ſecta Iudæorum, neq; reſurrectionem, neq; angelos, nec ſpiritus eſſe credentium. Herodiani huius ſectæ erant.

Eſſei.] Gente Hebræi erant, mutuo inter ſe amore coniunctiſſimi &c. Vide Stapulenſem.

Phariſei.] Id eſt, diuiſi, in multis iſti ſimiliter viuebant, differebant etiã in multis. Vide Iacob. Stapul. Matth. iij. Quarta ſecta erat quorundam Galilæorum, in quibuſdã Herodianis contraria: cuius Iudas Gaulonites princeps fuit.

Ceſarea Philippi.] Duæ ſunt ciuitates. Altera Philippi cognominata, quam in honorem Tiberij Cæſaris extruxit &c. Altera quæ citra cognomen Cæſarea dicitur. Ea eſt, quam Herodes pater Herodis tetrarchæ Trachonitidis inſtaurauit in honorem Augusti Cæſaris, quæ prius turris Stratonis vocabatur.

Bar Iona.] Filius columbæ interpretatur, Bar enim filiũ ſonat, & Iona columbã. Addito elemento, Iohannan ſonat Ioannẽ. Porro Iohannã interpretat̃ domini gratia. Hieronymus putat deprauatum eſſe Bar Iohanna in Bariona. Vide ipſum eo loci.

Tu es Chriſtus filius dei viui.] Hæc eſt præcipua ꝓfeſſio, hic primus & firmiſſimus eccleſiæ nunq̃ ruituræ lapis, credere ac profiteri, Ieſum eſſe Chriſtum filiũ dei viui. Hoc non reuelauit philoſophia humana, non aſtus, nõ ſagacitas, & ſapientia mundi, ſed deus vniuerſorum parens, ijs tãtum, quos chariſſimos habet.

πέτρος.] Siue petra Græcis ſaxum ſignificat, quemadmodum & Cephas Syro ſermone, vt teſtis eſt Hieronymus, nomine Hebraico ſoliditatem ſonat. Saxum enim illũ appellat, quod ſolidus ſit in confeſſione fidei, & non vulgarium opinionum leuitate huc & illuc vacillet. Hinc petroſus, a, um. petricoſus idem. Petrones olim dicti ſunt ruſtici, & duri homines. Plautus. &c.

Inferi.] Hoc loco, pro inferno poſitum eſt. Quãquam ne id quidem ſatis Latinum. Græcis eſt ᾅδου. i. Tartari ſiue orci. Lactantius tamen in carmine ſic vſus eſt: Inferus inſatiabiliter caua guttura pãdẽs. Et S. Athanaſius in ſymbolo: Quicũq; vult ſaluus eſſe. Hinc infernus, a, ũ. vt: Infernus fluctus. Vmbræ infernæ. Stagna inferna. Dij inferni, qbus ſuperi opponuntur. Infernas, tis. Supernas, omnis ge. von vnden her.

CAP. XVII.

Seorſum.] Aduerbiũ ſeparandi ſiue diſcernẽdi. i. ſeparatim, ſpeciatim. Vnde ſeorſus. i. remotus. Vergilius lib. de eſt, & nõ, modo eius ſit, Pariter nonnunq̃ ſæpe ſeorſis Obſiſtũt dubijs. Seorſum ab altero aliquid parare. Om̃ibus gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea. Seorſum à te ſentio. Seorſus pro ſeorſum, obſoletum.

Didrachma.] Bis in vna dictione peccamus, & quod per g. ſcribimus, cum ſit per ch. ſcribendum, & quod ſingulari numero, ac genere fœmi. proferimus: quæ eſt neutri, & pluralis. Siquidẽ eſt Græcis τὰ δίδραχμα. Eſt enim Græcis Drachmⁿ, id eſt, Drachma numiſmatis genus, nempe ſex continens obolos, minæ Atticæ centeſima pars. Inde didrachmum numiſmatis vocabulum, duplũ drachmæ. Latine ſtater dicitur. Hinc & Tridrachmum & tetradrachmum. Quorum omnium Iulius Pollux meminit lib. de rerũ vocabulis nono, vierthalb Coſtẽtzer batzẽ.

CAP. XVIII.

Quis putas?] τίς ἄρα μείζων: ſic in Græco habetur. Putas interpres poſuit loco cõiunctionis expletiuæ, id eſt, ἄρα, vtiq;. Et μείζων cõparatiuum ſuperlatiui vice poſitum apparet, id eſt, maximus, cum de pluribus fiat ſermo. Eſt tamẽ à verbo puto, as. vt: Bene putas, & recte putas. Id nihil puto. Nunq̃ putaſſem. Neminẽ præ ſe putare. Hinc putator. Putatio verbale. Putamen, ſchelfe.

Paruulus.] Pro puello diminutiuo à puero poſitum eſt. Nam Græcis pædion, eſt puellus.

Mola aſinaria.] Græce Mylos onicos ſignificat ingens ſaxum, & lapis eſt molaris. Siquidem in molis ſaxum quod ſubſternitur, vt alterum quod circumagitur ſuſtineat. Nec abſurdum eſt tamen, quod Hilarius ſecutus eſt, vt molam aſinariã accipiamus quam aſellus circumagat. Siquidem molæ leuiores, quas truſatiles vocãt, hominis manu circumferuntur. Cæterum grauiores à iumentis, quibus occluduntur oculi, & agũtur in gyrum. Vnde adagium: Antronius aſinus. Olim dicebatur, qui deformi, prægrandiq; mole corporis eſſet, cæterum ingenio ſtupido, bardoq;.

Debi-

Debilis.] κυλλὸς, propriè ſignificat non quouis modo debilem, ſed cui altera manus ſit detruncata, aut alioqui manca, Græci κυλλὸν vocant. Sic monophthalmon, id eſt, vnoculum, ſiue luſcum. Hinc debilitare, debilitatio. Cicero: Quid debilitatio, atq; abiectio animi tui?

Talentum.] Apud Priſcos diuerſi ponderis fuit. Vide Budęum de Aſſe & partibus eius. Quidam libram putant, alij mnam, ſiue minam Latine interpoſito i. ein cẽtener, oder ponth. Nam quod decem milia talenta poſitum eſt, pro talentorum, Latinitatis dũtaxat iniuria factum eſt, ſenſu incolumi. Et mox (Cum non haberet vnde redderet.) Latiniſſime dictum fuiſſet: Cum non eſſet ſoluendo.

Vſq; ſeptuagies ſepties.] Id eſt, vſque ſeptuagies ſeptem, ſic enim Græca ad verbũ reddi poſſunt, vt ſubaudias peccata, aut vitia, aut ſimile quippiam. Nan ingentem numerum pro infinito poſuit. Quandoquidẽ quadringentorum nonaginta hanc ſummam, ſeptuagies ſeptem efficiunt Vulgario, & item Hieronymo teſtibus. Licet Origenes, aut certe eius interpres, ſimpliciter acci piat errata ſeptuaginta ſeptem, in calce Homiliæ ſextæ. Vſq; præpoſitio, Biſz. vt: Vſq; ad pridie Calendas Maias &c.

Nequam.] Nullius precij, aut momenti homo, contrarium frugi. Rectius diceretur ſecũdum Græcã vocem, male, ſiue ſceleſte, nam Græcis πονηρὲ eſt. Hinc neqtia frugalitati oppoſita. Nequior, nequiſſimus. Cicero: Nunq̃ vidi hominem neqorem cum vno gladiatore nequiſſimo. Nequam vitis. Nequiter, nequius, nequiſſime aduerbium.

CAP. XIX.

SI licet.] Pro licet ne, Græce dixit magis, quàm Latine.

Galilea.] Circulus ſphæricus. Alij tranſmigrationem interpretantur. Hebræi dicunt Galil.

Eunuchus.] Cubilis cuſtos ad verbum reddi poteſt, quod barbari ſuas vxores huiuſmodi portẽtis ſeruandas cõmittere ſolebant. Spado autem qui vi exectus eſt. Reliqua alibi fuſius explicata ſunt.

Camelus.] Diuus Hieronymus haud dubie pro animante accipit ſecutus, opinor, Origenem. Vulgarius diſſentit, volẽs hoc loco ſignificare rudẽtem nauticum, atq; id ſane magis quadrat ad foramẽ acus. Et apud vnum Suidam, κάμιλον Camilon, eo repertio ſignificatu. Iulius Pollux inter inſtrumenta nautica non ponit, fabulas aniles ſuperſedeo. Hoc tamen additum velim, quod quidam Theologi, cum intelligant abſurde dictum de Camelo tranſeunte per foramen acus, acum faciũt vnam e portis vrbis Hieruſalem. Verum, Camelus Græcis ambigua vox, ſignificãs & animal ingens ac diſtortum, & funem ab huius ſimilitudine dictum, quem Latini rudentem vocant. Atq nec iſtud (inquies) fieri poteſt. Fateor, verum cum de rudẽte accipis, abſurditas ſermonis adempta eſt, non τὸ ἀδύνατον. Nam in hoc ipſum Chriſtus hoc adhibuit, vt oſtenderet id fieri nõ poſſe, quẽadmodum paulo poſt palam explicat. Tametſi Suidas κάμιλον, cũ eſt rudens per iota ſcribit, non per η, differẽtiæ cauſa, nõ quam ipſa vox habeat, ſed quã Grammatici, præſertim Græci, ſuo arbitratu ſolent addere. Mirum eſt autem nec Hieronymum animaduertiſſe de fune.

CAP. XX.

PAterfamilias.] Patrisfamilias &c. dicitur qui primas eſt familiæ, atq; imperium habet in familiam, ſiue qui poteſtatis ſuæ eſt, ſeu puber, ſeu impuber, eyn hauſuatter.

Summo mane.] Eſt ipſo ſtatim diluculo, ſeu primo ſtatim diluculo, ſiue mox, vt diluxit.

Conuentio.] A conuenio, is, nomen eſt generale (vt ait Vlpianus) ad omnia pertinens, de quibus negotij contrahendi tranſigendiq; cauſa conſentiunt, qui inter ſe agũt, eyn vetrach, bericht.

Denarius.] Hic nummi Romani genus eſt, valens treis obolos, & ſemiſſem, vt autumat Guilielmus Budæus, homo nusq̃ non diligentiſſimus, nõ ſolum eruditiſſimus.

Procurator.] A procuro, as, pe. pro. negotiorum geſtor, cui præcipue agri colẽdi cura omnis incumbit. Vlpianus de procuratoribus: Procurator eſt, qui aliena negotia mandato domini adminiſtrat. Hinc procuratio, ipſa adminiſtratio eſt. Et procuratorius, a, um. vt literæ procuratoriæ, munus procuratorium. Adhæc procurare eſt ſacrũ facere ei deo, cui oportet in tali re fieri, vt omen ſecundet. Valerius inquit: Sacrificio ſolenni, ritu oſtentorum ac fulgurum, denunciationes procurantur. Hanc artem Ethruſci multum exercuerunt, & Romanis Numa rex tradidit. De procuratione fulgurum & oſtentorum crebra mentio apud ſcriptores Latinos, vt apud Ciceronẽ, Senecam, Liuiũ, & alios. Aliqñ pcurare eſt ſtudioſe curare, ſeu inueſtigare. Interdũ ſimpliciter curare. Nõnunquàm ſuſtentare, medicare, adiuua

iuuare. Cato de re ruſtica. Eodē modo cæteras arbores ꝓcurato. Plautus in Curculiōe: Tibi opus eſt hoc, quo te procures, id eſt, medearis.

Facere horam.] Incertum an vnam horam ſit accuſatiuus tranſitiuus, an tēporis, hoc eſt, vt accipiamus eos feciſſe horā, qui ſpacium horæ peregerint in opere, an eos feciſſe opus horæ ſpacio.

Et vocati, & electi.] Hoc loco nomina ſunt, non participia, quæ tamē ꝓpemodum vice participiorum videntur vſurpari.

Calix.] Poculi ſpecies eſt, quæ Græcis ſua voce κύλιξ dicitur. At poculum q̊duis vnde bibitur, vt poterion, & ipſum à potādo dictum, Græca eſt vox. Calix Diatretus, eyn getreter becher. Toreuma. Caliculus dimi nut. Caliculatim, aduerbium.

Hiericho.] Interp̄tat luna, vel menſis, & odor eius. Et merito hæc ciuitas ſortita eſt nomē ab odore, cum ibi creſcat Balſamum optimi odoris.

CAP. XXI.

Bethphage.] Pen. pro. ſecundum Calepinum, Syrum nomen, q̊d interpretatur domus oris, vel maxillarum. Accentus habes Hebraicos in huius libri initio.

Bethania.] Villa ſecundo miliario ab Hieruſalem, in latere mōtis olineti, & interpretatur domus obedientiæ.

Caſtellum.] Hoc loco, non arx aut magnatis palatium eſt, ſed vicus, aut oppidum, Græci κώμην vocant. Hinc dicimus: Caſtellū forenſis latrocinij. caſtella philoſophiæ. caſtellanus. vt: caſtellanus triumphus. caſtellatim aduerb. caſtrametor pe. prod. caſtrenſis, e. vt: caſtrenſe verbum. caſtrenſe peculium. Triumphus caſtrenſis.

Subiugalis.] Sub iugo aſſuetus, & domitus. Vnde pullus ſubiugalis à ſubiugo, quod eſt, ſub iugo pono.

Veſtimenta.] Id eſt, togas, pallia, ſiue τὰ ἱμάτια, id eſt, ſummas veſtes.

Oſanna.] Alij hoſanna, alij hoſianna proferunt, q̊d eſt, ſaluifica obſecro, quemadmodum in Pſalmo cxvij. legimus. O domine ſaluum me fac &c. Siquidem hoſiah, ſaluifica ſignificat, & na interiectio eſt apud Hebræos, velut efflagitantis, aut obteſtantis. Vide diuum Hieronymum ſuper Matthæum. xxi. cap.

Nummularius.] Menſarius eſt, Græcis Colybiſta ſiue trapezeta vocat, vide Guilielmum Budæum de Aſſe & partibus eius, vernaculo noſtro, eyn vveſcheler.

Locare.] Multa ſignificat, ponere, conſtituere. Interdum eſt reponere. Aliquando nuptui tradere. Hinc illocabilis quę viro tradi non poteſt. Nonnunq̄ ad appenſionem dare, vel ad vecturam, ſeu ad operam faciendam, vt hic. Hinc locitare frequentatiuum, à quo locatarius qui domum, aut fundum, aliudve ſimile in locationem condidit.

CAP. XXII.

Altilis, & hoc le.] Et in pluratiuo numero, Altilia, vt hic, dicūtur quæcūq; domi, vel in villis, vel in viuarijs, vel in cortibus ſaginantur, ſiue ſint aues, ſiue quadrupedes, ſiue piſces, ab alendo, quaſi alitilia. Et non ſolum pro pingui, ſed etiam pro opulēto ponitur. Hinc altus participium ab alor, aleris. Alibilis, e. Alimentarius, a, um. Alimonia. Alimonium, ij. Alitura, æ. Altor, altrix. vt altrix terra.

Herodiani.] Milites ſunt Herodis, quem proſelytum Auguſtus præfecerat Iudæis, vt ab his Imperatoris Romani nomine tributa colligeret. Secius opinatur Bulgarius, quod tamen ridiculum putat Hieronymus.

Nubo.] is. ſignificat hoc loco, viro tradere, ſeu viro tradi, & proprie mulieres nubere dicuntur: Viri ducere vxores. Quis em̄ vnquàm audiuit nubuntur? dicendum eſt Latine: neq; ducūt vxores, neq; nuptū dantur. Hinc nubilis. Nuptus, us. Nuptiæ, nuptialis, & hoc nuptiale, nuptiator, qui nuptias appetit.

Diliges dominum deum tuum.] O q̄ paucis indiget humana vita legibus? q̄ nihil opus eſt vero Chriſtiano, imo vero homini, ſed verus homo non eſt, niſi Chriſtū agnoſcat & colat. Quā igitur nihil opus eſt digeſtis, aut codicibus, nihil gloſſis, cōſilijs, cautelis: vt paucis verbis magnus ille magiſter quemadmodum vnicuiq; viuendū ſit, docet? Ama q̄ potes maxīe, q ſupra te eſt, & non aliter q ꝓpe te quā te, quod ſi feceris, tu ſolus leges oēs, iuraq; ſcies, & ſeruabis, q̄ alij magnis ſudoribus vix diſcunt, multis incitamentis & terroribus vix ſeruant, eris maior philoſophus Pythagora & Platone, cū ſuis oībus peregrinationibus & numeris: maior Ariſtotele cū ſuis diſputationibus, libriſq; cōſcriptis. Diliges, inqt. Quid poteſt eſſe dulcius dilectione? Non metuere, nō fugere, nō horrere p̄ciperis. Dn̄m, vt ſcias illū eſſe reuerendū, nā dn̄s eſt. Deū, qui vnus ē. Tuum. Etſi multoꝶ eſt, tn̄ vniuſcuiuſq; ſit p cultū ꝓprius, nec deſinit tamen communis eſſe &c. Vide Auguſt. lib. decimo, de Ciuit. dei capite quarto.

Scabellum.] Diminutiuum ſignificat

p par-

paruum ſcamnum. Nonnunquàm ponitur pro ſuppedaneo, vt hic. Græci hypopodion vocant, ein banck oder ſchemell.

CAP. XXIII.

Cathedra.] Subſellium eſt. Iuue. Satyra vij. Pœnituit multos vanæ ſterilíſque cathedræ.

Phylacterium.] Græca vox. Latinis eſt cõſeruatorium, quod in his ſeruatur memoria legis, à verbo φυλάττω, quaſi ſic præſtarent id quod deus iubet per Moſen ſeruari præcepta ſua. Deute. xvi.

Primos recubitus.] Græcis iucundior eſt elocutio per dictiones cõpoſitas, quaſi dicas præcubitum, & præſidentiam.

Rabbi.] Magiſtri & præceptoris eſt vocabulum, nempe qui docet, vnde & apud Hebræos Rab, à multitudine ſcientiarũ dicta eſt vox.

Scribe, arum.] Græce vocantur γραμματεῖς, de quibus multa mentio in Euangelio. Hij erant qui ſacrorũ librorũ literam tantum docebant: nec ab ea recedebant vel culmum latum: qui vero maius quiddam profitebantur, Phariſæi nominati ſunt, à Phares, quod eſt, diuiſio, quaſi ſe velut meliores à multis diuidentes ſeparantesq́;, & vtriq́; tam ſcribæ quàm Phariſæi in cathedra Moſis ſedebant populo legem enarrãtes. Scribę ad cognitionem literę, ſenſusq́; hiſtorici ac velut introductionem rerum altiorum ac ſecretarum, quas Phariſæi explicabant.

Paropſis, dis.] Græcis patella eſt, aut diſculus, in quo apponitur cibus, aut condimentum. Item patina, catinus, diſcus. Dictũ apparet à rotunditate flexuq́;. Legitur & parapſis apud Suidam eodẽ ſenſu. Pollux tradit etiam iuris quoddam genus eſſe, vel vt putant alij, mazæ, vel obſonium quod nunc παροψιμάτιον diceremus.

Proſelytus.] Pen. cor. Latine aduena dicitur, vtpote qui ex aliena natione in aliam recipitur.

Menta.] Herba notiſſima eſt, cuius odor animum, & ſapor auiditatem in cibis excitat, myntz. Vide Marium Grapaldum de partibus ædium.

Anetum, ti.] Autore Plinio, lib. xix. & coquorũ, & medicorum gratia naſcitur, nã in condituris non inſuaue eſt, anyſs.

Cyminum.] Pen. prod. quod nos y. in v. vertentes, cuminum dicimus. Eſt autem cyminum, & ſatiuum & ſylueſtre quaternis aut quinis folijs, kumell. Perſius: Et pallentis grana cymini.

CAP. XXIIII.

Chriſtus.] Latine vnctus. vt: Ite terrenæ procul ite curæ. Et voluptates procul ite turpes. Rege ſub Chriſto iuuat innocentem Ducere vitam. Porro, Chriſtus dictus eſt filius Dauid. Sic in principio Euangelij Matthæi, & in contextu Euangelij plerumq́; Ieſus filius Dauid dicitur, cui multũ promiſſus eſt Chriſtus, & quem inuenit dominus, virum ſecundum cor ſuum, & ex animi ſui ſententia. Duorũ enim maxime filius dicitur Chriſtus, Abrahæ & Dauid, quoniã iſtis ſæpius, ac diſertius, quàm cæteris eſt promiſſus.

Pſeudopropheta.] Vnica dictio eſt cõpoſita, quam vulgus illiteratum diuidit, nec ſignificat prophetam mendacem, ſed q falſo nomine propheta vocetur, cum non ſit, ſicut ψευδαπόστολοι, qui ſibi vindicant eum titulum falſo.

CAPVT XXV.

Lucror.] A lucrum, quod eſt amplior ſolutio, quàm quanti eſſet res empta. A quo lucroſum, plenum lucro. Lucellum, diminutiuum. Luciones, qui vndiq́; lucrari cupiunt. Porro Superlucratus ſum, Latinius foret, lucratus ſum ſupra, ſiue vltra ea.

Euge.] Vox eſt collaudantis, & adplaudentis ei qui ſit functus officio, id eſt, bene ſeu recte. Licet idẽ polleat εὖγε bene, ſane.

Quando vni ex minimis meis.] Alibi quod vni, Græce eſt, ἐφ᾽ ὅσον, hoc eſt, quantum, vulgo, ſo vill.

Nummularius.] Eſt argentarius, non ille qui argentea vaſa cælat, vel inaurat, aut indit, vel labra, vel anſam, vel naſum, ſed mẽſarius, monetarius, Græce τραπεζίτης, & κολλυβιστής dicitur, apud quẽ pecuniæ deponunt, & horum tabernæ, argẽtariæ vocãtur, quæ erant circum forum, vt Vitruuius libro v. & Liuius lib. xxvi. ſignificat. Hinc eſt cedere foro Plauto in Perſa. Vicum tamẽ argentarium Auguſtinus poſuit pro eo, vbi ſunt officinæ aurifabrorũ. lib. vij. de Ci. dei, cap. iiij. Nummularius dicitur etiamnum menſarius, & menſularius. Horũ duo ſunt genera. Nam minutili illi nummularij, id eſt, cãpſores, quos Græci argyrognomonas vocant, quaſi pecunię ſpectatores: & colybiſtas & ἀργυραμοίβους. publicam cauſam habere non videntur, nec rationem accepti, expenſiq́; facere: vt argentarij illi & menſularij, q non tam pecuniarum permutationem, quã maiorem negociationem exercent, qb: olim moris fuit pecunias cuſtodiendas dari: fœnerato interdum: interdum gratuito.

CAP.

CAP. XXVI.

Caiphas.] Penul. prod. Claudianus. Cecidit domus alta Caiphæ. Græci Caiaphas ſcribunt quatuor ſyllabis.

Alabaſtrum.] Delicata pixis vnguentaria vitrea, ita dicta à λαβεῖν prehendere, & particula priuatiua ἀ addita p Pleonaſmũ, id eſt, ſuperabundantiam ꝗ. quod ob leuorẽ comprehendi non poſſit. Sic & Horatius. Nardi paruus onyx. Hinc adagium: Tibi alabaſtrus vnguẽti plena putet. Vide Parœmiographum. Hinc Alabaſtrites pe. prod. m. g. Dicitur & alabaſter m. g. & alabaſtrus.

Geſemani.] Abſq; h. loci nomen, & Hebræis ſonat, vallis pinguedinum. Nam ge, vallem, Seman pinguedinem ſignificat. Ea eſt ad radices montis olíueti, vt teſtatur Hieronymus in locis Hebraicis. De hac villa habes Eſaiæ. xxviij. Et erãt in vertice vallis pinguiſſimæ, quod Hebraice dicitur, geſemanim.

Legio.] Græcis ἔσμος ſiue τέλος, id eſt, grex, ordo, turba dicitur, à delectu militum dicta, quod deleguntur milites in delectu, diuiditurq; in decem cohortes &c. Hinc legiuncula diminutiuum & legionarius.

Adiuro te.] Græcis eſt, Exorcizo te: ſic debet ſcribi, nõ exorgizo. Eodem verbo vtimur in cõſecratione aquæ luſtralis, & ſacri ſalis, & eijciendis immundis ſpiritibus.

Colaphus.] Et Colaphum, à Colaphizo, quod eſt verberare cum pugno clauſo ad collum. Sed alapa cum manu extenſa. Terentius: Plus quàm quingentos colaphos infregit mihi.

Palma.] Planum illud, & ex parte concauum manus eſt, quod in digitos deſinẽs decore patet. Vnde & pro mẽſura ponitur, & pro arbore. Item pro victoria, vt: Palmam obtinet qui mare concha includit. Adagiũ.

Prophetizo.] Et propheto, ſignificat prædico, & vaticinor, futura ꝓnũcio &c.

CAP. XXVII.

Pontius Pilatus.] Præſes erat & iudex à Romanis conſtitutus Iudæis. Certe πόντιος Græce marinus dicitur, ποντία marina ſuperficies, & cætera multa ab ijs deriuata.

Tu videris.] Id eſt, tu videbis, ſiue videris prima acuta, vt ſit futurum verbi ſubiunctiui à video.

Haceldema.] Syris ager ſanguinis interpretatur. Nã hacel, eſt ager. Dema ſanguis, Græce αἷμα dicitur. Nomen agri pecunijs illis, quibus Chriſtum vendiderat Iudas proditor, empti in ſepulturam peregrinoꝝ.

Barabbas.] Sic debet ſcribi cum vno r. & duplici bb. inſignis quidam latro fuit, & homicida, & filius magiſtri interpretatur, verius patris. Nam bar filiũ ſonat, & abbas pater.

Tribunal.] Sedes iudiciaria, Græce lithoſtrῶtos, id ẽ, lapide ſtratũ, Hebraice Gabbatha, ein erhabẽ gebevve, das gepfleſter iſt.

Pretorium.] A prætore, nihil aliud eſt, quàm domus Iudicis & præſidis, & tãta domus erat, vt ſeorſum habitantem dominũ ſuum haberet, & ſeorſum iudicẽ ferret, ein radthauſs.

Cohors.] Eſt caterua: Græcis eſt σπεῖρα, id eſt, funis ſiue caterua. Nam cohors ruſticana militum manus eſt. Vide Vegetium de re militari. Hinc cohortalis adiect. à cohorte villæ, vt cohortalis auis, Im hauſzhoff erzogen.

Chlamys.] Pallium eſt militare. Coccinea ſeu Coccina magis. Nam Coccus granum eſt. Et grana vulgo vocant, ꝗbus tingũtur rubra quædam, quod lucem addant colori. Porro, vt & color, & forma veſtis militaris ſit, eoq; magis ad ludibrium faciens, cũ pius impiorum veſtem geſtaret. Hinc Chlamydatus, a, um. Chlamydula diminutiuum

Golgotha.] Diuus Hierony. admonet Golgotha Syrum eſſe verbum, non Hebræum ſonareq; locum calui, ſiue caluariæ. Sunt q malint eſſe Chaldaicam, & Golgolta ꝓnunciandum. Verum cuiuſcumq; linguę ſit, ita dictus eſt locus in Aelia. i. Hieruſalem, ꝙ in eo iacerent capita hominum damnatoꝝ & mortuoꝝ, dye ſcheddeli ſtede.

Vinum myrrhatum.] Marcus dixit, Matthæus & Ioannes, acetũ cũ felle mixtũ: à myrrha. Quamq̃ Hilarius vinum legat, Chryſoſtomus acetum. Tametſi nõ multũ interſit inter acetum & acidum vinum.

Heli heli lamma azabthani.] Ad hunc modum in ſua lingua, hoc eſt, Hebraica ſcribũtur. Nec mirum, ſi peregrinæ linguæ verba deprauate ſcribant, pronuncientq; Græci, Latiniq;. Porro Hebræa, vt ſunt apud Matthæum, ad hunc modum diſtinguenda ſunt: Heli. i. deus meus. Heli. i. deus meus. Lamma, vt quid: Azabthani, dereliqſti me? Vide Eraſmum in Annotationibus.

Arimathea.] D. Hierony. in catalogo locorum indicat dictam Armathaſophim, ciuitatem Elchanæ, & Samuelis in regione Tamnitica iuxta Dioſpolim patriam Ioſeph, cuius ſit mentio. In Græco eſt, Ioſeph Arimathæus, & interpretatur Leo mortuus domino, vel lux mortis domini.

Sindon.] Sindonis.pe.cor.m.g.linteũ ſubtiliſſimum, ſeu velum candidiſſimũ, q̃d plaga dicitur alio nomine, grande lineum, tegmen candidum, quo nunc vtuntur mulieres Romanæ: olim paſſim in vſu erat.

Paraſceue.] Latine præparatio dicit.

CAP. XXVIII.

VEſpere autem Sabbati.] Id eſt, veſpere Sabbatorum. Et quod, aut qui luceſcit dicendum. Nam veſperum dicitur, aut veſper, niſi veſperugo legas, aut veſpera, ſiue heſperus. Vergil. Ite domum ſaturæ, venit heſperus, ite capellæ.

Sabbatum.] Hebraica lingua dies qetis dicitur: Græce hebdomas, Latine ſeptimana. Hinc ſabbatizare, eſt obſeruare ſabbatum: ſabbatarius, & ſabbatiſmus vacatio facta poſt labores.

Auete.] Verbum anomalum & defectiuum pluralis numeri, ab aue, quod ſalutantis eſt, & ſalutati & venientis eſt. Sed ſalue, id eſt, ſaluus ſis, tam venientes, q̃ diſcedentes dicunt.

¶Matthæi Euangeliſtæ FINIS.

PRAEFATIONIS, SEV PROLOGI in Marcum Euangeliſtam explicatio.

MArcus Euangeliſta.] Stylus arguit, hanc præfationem non eſſe Hieronymi, licet eruditam eſſe fatear, ſed e Græco tranſlatam apparet. Et conſentaneum eſt Hieronymum vnica fuiſſe p̃fatione contentum in quatuor Euãgelia. Aliquot tamen obiter explicabo vocabula, quamquàm obuia.

Italia.] Regio nobilis, & fertiliſſima, inter Hadriaticum mare, & Thuſcum, item inter Alpes, & Siculum mare. Et in multas diuiditur regiones, ſcilicet Liguriam, Ethruriam, Vmbriam &c. Hinc Italus, & Italicus, a, um. & Italice.

Compingo.] gis. ſignificat contrudo. Plautus in carcerem compingere dixit. Aliquando compono, cõiungo. Hinc compingens, & compactus participium, vt: Compactum corpus. Item incõpactum, malè iũctum, & compoſitum. Dicimus ornate: Solum axibus compingere. Aliquem compingere in carcerem. Compingere in piſtrinũ. Compegerat ſe in Apuliam. Compacta crura, dick bein. Compacto, vel de cõpacto aliq̃d agere. Compactio, verbale. Cõpactilis, é.

Pollex.] Digitus craſſior manus, quod præ cæteris polleat: Græce ἀντίχειρ dicitur, quaſi contra manum, alio nomine hallux. Porro nomina digitorum ſunt hæc pollex, index, famoſus, medicus, minimus. Græce ſic, ἀντίχειρ, λεικτικὸς, ἰατρὸς, δακτυλιώτης, ὠτίτος, id eſt, pollex, index, medicus, anularis, auricularis. Vide Angelum Politianum in lib. Miſcellaneorum capite lxij. & Aulum Gellium in Noctibus Atticis.

QVARVNDAM DICTIONVM IN Marcum Euangeliſtam explicatio.

CAPVT I.

MArcus, diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue ſcripſit Euangelium. Quod cum Petrus audiſſet, probauit, & eccleſiæ legendum ſua autoritate dedit: ſicut Clemens in vi. ὑποτυπώσεων, id eſt, informationum libro ſcribit. Et Papias Hieroſolymitanus Epiſcopus meminit huius Marci, & Petrus in epiſtola prima ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans, & cætera. Hic Marcus epitonem, id eſt, compendium ſcripſit in Matthæum, autore Auguſtino.

Pœnitemini.] Græce mætanoite, id eſt, pœniteat vos, ſiue reſipiſcite, pœnitentiam agite, à pœnitet manat, quod regit accuſatiuum patientis rei, cum genitiuo agentis. vt: Quem pœnitet facti, eſt inſons. Seneca: Quẽ non pœnitet quàm probus ſit? Me noſtri cõſilij vtiq; pœnitet. Me haud pœnitet. Me pœnitet minime inſtituti. Hinc pœnitens omnis generis. Vt: Pœnitentis de matrimonio Agrippinæ. Pœnitendus, a, um. Pœnitẽdum gerundium legitur. vt: Non eſt eius præceptoris pœnitendum, neq; mei, hoc eſt, M. Iacobi Horlini. Pœniteo. Pœniturus, inuſitatum. Pœnitentia, & pœnitudo.

Rumor.] Oris, pro fama. Sed rumor magis ad rem refertur, vt rumor belli, fama generale nomen eſt. Non enim dicimus rumorem hominis, ſed famam hominis. Hinc rumuſculus diminutiuum. Diſtichon M. Iacobi Horlini: Nugax imbrifero rumor volat ocyus Euro. It teſtudineo candida fama pede. Hinc ſpargere rumorẽ. Rumor multitudinis. Rumor, ait, linguæ eſſe malæ. Quid de me rumores afferuntur. Aura rumoris.

Conſtans

Conſtans rumor. Rumor eſt &c.

Mundare.] Hic paſſiuum eſt imperādi modi, quemadmodum eſt in Matthæo, viij. cap. hoc eſt, eſto mundus.

Diffamare.] Diaphemizin Græce non ſonat in malam partem. Verti poterat ſpargere, ſeu diuulgare, verlumbden.

CAP. II.

Leui Alphæi.] Significat Matthæum publicanum Alphæi filium. Interpretatur copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia. Geneſ. xxix. Sic vocabatur & Matthæus hic apoſtolus, pater Matthat.

Teloneum.] Siue telonium, menſa eſt, ſiue locus publicanorum, vbi colligunt vectigal, quod Græce τέλος dicitur. Dictum in Matthæo.

Aſſumentum.] Nomen inuſitatum, in ſacris Biblijs, ab aſſumo tamen verbo deriuantur Latina. Aſſumptus, particip. Aſſumptio. Aſſumptiuus, a, um. quod aſſumit, vt: pars aſſumptiua. Græce epiblema ad verbū ſonat immiſſuram quæ aſſuitur.

Panni rudis.] Id eſt, nondum à fullone curati.

Supplementum.] Græce Pleroma. Sic autem vocat eam panni particulam, qua veſtis lacera ſarcitur & expletur. Multa prudens prætereo, quod de his iam dictum ſit in Matthæo.

Vter.] Vtris, m. g. pellis, qua vinū, aut oleū deferri ſolet, ein ſauvmhaudt, ſchlauch. Vtricularius, ij. Græce Aſcaula, ein ſackpffeiffer. Suetonius in Nerone.

Abiathar.] D. Hierony. in lib. de optimo gene. interpretandi indicat nomen Abiathar pro Achimelech eſſe poſitum propterea, quod lib. Reg. i. cap. xxij. vbi refertur huiuſce hiſtoria rei, nulla mētio fiat Abiathar, ſed duntaxat Achimelech, interpretatur pater excelſus, aut pater reſidui, vel remanentis &c. Filius Achimelech ſacerdotis .i. Regum xxij.

CAP. III.

Tyrus.] Hebræa lingua Zor dicit, Latine anguſtia interpretatur, vel tribulatio, vel obſidio &c. Ciuitas maritima, metropolis Phœnices &c.

Sidon.] Venatio interpretatur.

Boanerges.] Sonat filios tonitrui, vel fremitus. In Matthæo expoſita ſunt.

CAP. IIII.

Exæſtuo.] as. compoſitum ab æſtuo, as. quod eſt ferueo, flagro, pro exurere, ſiue æſtuare poſuit, vngeſtum ſein. Hinc exæſtuare ira dicimus, grymmich, zornich ſein.

Aerumnæ.] Proprie furcinulæ ſunt, quibus viatores ſarcinas religatas ferre conſueuerint. Hinc metaphorice pro labore oneroſo, miſeria, & ſollicitudine, vt hoc loco ponitur. A quo ærumnoſus, a, um. vt vita hæc eſt ærumnoſa, hoc eſt, plena ærumnis & miſerijs. Hinc ærumnula, di. ærumnalis inſolens nomen apud Apuleium. ærumnatus Plautina dictio.

Modius.] Menſuræ genus, vernaculo noſtro, eyn ſcheffell.

Granum.] Fere frugum dicitur, vt hordei, tritici &c. A quo granulum. Granarium locus in horreis ad frumēta ſeruanda. Granoſus, a, ū. quod habet grana. Acini ſunt cæterorum fructuum, vt vuæ, baccarum & huiuſmodi. Granatus adiec. vt malū granatū.

Celum.] Hoc loco non pro elemento, ſed ꝑ aere, & æthere ponitur. Alia tranſeo.

Puppis.] Poſterior pars nauis. Sicuti prora anterior. Hinc adagiū, puppis & prora, hoc eſt, ſumma rei, vt: Pietas ſtudioꝝ noſtroꝝ puppis & prora eſſe debet. Sed heu: Quibuſdam omnium rationum prora & puppis eſt pecunia. In puppi ſedere apud Ciceronē. Puppis pro tota naui apud poetas.

Ceruical.] Græce proſcephalæon, quod inde nomen habet, quod capite admoueatur, eyn hauptkuſſen. Ceruicale idem. Hinc ceruicoſus. ceruicula à ceruix.

CAP. V.

Fretum.] Non idem eſt quod mare, etiamſi fretum omne dicitur mare. Lacum appellāt mare. Hinc transfreto dictū.

Gareſeni.] Orum. ſiue Gadareni. Ad eundem modum legimus & apud Lucam, cum Matthæus vocet Gergeſenoꝝ, de quo in Matthæo admonui plenius.

Legio.] λεγεών. Græce ſcribens vſus eſt voce Romana & Latina, tametſi mutato genere pro caterua: dictū in Matthæo latius.

Decapolis.] Regio decem ciuitatum.

Archiſynagogus.] Princeps ſynagogæ. i. congregationis, vel conciliabuli &c.

Iairus.] Proprium archiſynagogæ, & illuminans, ſiue illuminatus interpretatur, à Iair, Iairi, lux mea. Iairites, quæ omnia idē ſonant.

Tabita cumi.] Græci per lambda ſcribunt Talita, non Tabita per Beta: haud ſcio caſu ne an conſilio. Incertum autem videri poteſt, an hoc loco Tabita nomen proprium ſit puellæ, quemadmodum in Actis capite nono puella Ioppenſis Thabita dicta

 eſt,

eſt, Græce Dorcas, quod Latine capra ſeu hinnulus dicitur ab acie viſus. Certe Talitha Syris puella dicitur. Quin Thabita Hebræis ſonat reſpice, ſiue attolle oculos, vt poſſint eſſe duæ dictiones Hebraicæ. Thabita, attolle oculos, Cumi, ſurge: niſi Marcus ipſe, qui ſine cōtrouerſia Græce ſcripſit Euāgelium, fuiſſet interp̄tatus, puella ſurge. Vide diuum Hieronymum de optimo genere interpretandi ad Pammachiū. Talitha Cumi, ex Syro & Hebræo, puella ſurge.

CAP. VI.

Sandalium.] Græca vox, calciamentū muliebre, vti legimus Momū, reprehēſionis deū, carpſiſſe Veneris ſandalia. Haud dubium, quin ſimile quiddam libello huic meo Momi quidam facturi ſint. Sed ſuſq; deq; fero. Quidam ſoleam putant aut crepidam. Terentius: Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput. Hinc ſandalarius, q ea conficit, ein ſolenmacher. Hinc Sandaliotis Sardania inſula denominata eſt ab effigie ſandalij. Sandalium eſt & genus ſiliginis. Sādaligerulus adiect. Sandalides genus palmarum.

Spiculator.] Dictus ſatelles principis, à ſpiculis, quæ geſtat. Cornelius Tacitus. Dilapſis ſpiculatoribus, cætera cohors non aſpernata concionātem. Quidam etiam pro carnifice accipiunt, id eſt, latrunculatore, ein blutrichter, vt hoc loco. Spiculū, li. ein ſchafleinde. Accipitur etiam pro ſagitta. Spiculo, as, ſpitzen. Spiculatores, herrendiener, ſchaflein treger.

Contubernium.] Verbum caſtrēſe, Vegetio autore de re militari, lib. ij. Et vocabatur manipulus. Idcirco recte Valla manipulatim hic mauult legi. Accipitur pro conuictu & ſodalitio. Hinc contubernales, ſodales dicuntur. vt: Militiæ contubernales. Cōtubernalis alicui in conſulatu. Contubernalis menſæ, Academiæ.

Phantaſma.] Latine ſpectrum, Græce alias phaſma. Hinc phantaſia, phantaſticus, a, um.

CAP. VII.

Vrceus.] Vt Paulus Iurecōſultus ait, eſt vas, forte hic ligneum, quo aqua in vrnam funditur, vrcei aquarij, cuius diminutiuum eſt vrceolus. vrceoli ſex. Iuuenalis. Hinc vrceolaris herba, quæ alias perdicium dicitur, peterkraut.

Syrophœniſſa.] Id eſt, genere Syra, & regionis Phœnices, quæ ſine dubio Iudæorum eſt, qui potuit eſſe Græca? Cęterū quod gentilem dixit, non eſt Græce Ethnicos, ſed hellenis, id eſt, Græca, vt patriam intelligas deſignatam, quæ declararet non eſſe Iudæā. Frequenter enim Hellena gētilem interpretatur. Vide Annotationes Eraſmi.

Decapolis.] Regio eſt trans Iordanem decem ciuitatum, vnde & nomē habet Græcis circa Hippum, Pellen, & Gadaram, vt teſtis eſt Hierony. in Locis Hebraicis.

Hepphethah.] Hepphetah, adaperire, imperandi modi paſſiuæ vocis. Eſt autē hepphatha vnum ex eo verbo℞ genere, quæ Hebræi grauia vocant, & quæ vim habeant trāſitiuam, quaſi dicas, præſta te apertum, ſiue fias apertus.

CAP. VIII.

Dalmanutha.] Quidam codex habet Magdala, cuius meminit Matthæus, ſiue vt quidam legunt Magedan. Dictū eſt in Matthæo. Interpretatur ſitula præparata, vel exhauſtio numerata, ſiue macies, vel ramus præparatus. Nomen regionis.

Si.] Hoc loco eſt abiurantis, quemadmodum & illic: Si introibunt in requiē meam, id eſt, non. Latini addunt, emoriar, diſperеam, aut ſimile quippiam. Si etiam coniūctio eſt, quādo res facta ſignificatur & ſinitiuis iungitur. Vergilius: Si potuit manes arceſſere coniugis Orpheus. Subiunctiuis, veluti. Si facias, ſi faceres. Si pro quāuis ſubiunctiuo iungitur. Terentius: Redeam? non ſi me obſecret. Si cum quis indicatiuo fere iungitur. Cicero: Si quis ſibi plus æquo appetet &c. Si pro etſi. Terētius: Si ego digna hac cōtumelia ſum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

CAP. IX.

Rabbi.] Interpretatur magiſter, Rabboni, idem. Syrum eſt.

Conquirere.] Pro diſceptare ponitur hoc loco.

Ab infantia.] Id eſt, à puero, ab incunabulis, ab ineunte ætatula &c.

Spumo.] as. ſignificat ſpumam facio, à ſpuma, quæ ſordes earum rerum ſunt, à q̄bus eijcitur. Hinc ſpumeus, & ſpumoſus, vt ſpumea vnda, & ſpumoſus homo, qui morbo comitiali laborat. Itē ſpumoſus equus, qui fræna dentibus quatit. Compoſitū verbum deſpumo, as, pen. product. eſt, ſpuma priuo. Vergilius lib. i. Georgicon. Et folijs vndam tepidi deſpumat aheni. Per metaphoram ponitur pro decoquere. Hierony. ad Oceanum: Venter mero æſtuans, cito deſpumat

ſpumat in libidines. Perſius: Stertimus indomitum quod deſpumare falernum Sufficiat.

Sal inſulſum.] Id eſt, fatuum, ſiue ſal ſale carens: Græcis eſt analon.

CAP. X.

SI licet.] Hoc eſt, licet ne?

Bartimeus.] Filius Timæi. Nam, id ſonat Bartimæus. Hebræis enim Bar filius, & Timæus, quemadmodum & Bartholomæus, filius Ptolemæi, conflatis diuerſarum linguarum vocibus.

Animequior eſto]. Græce habetur tharſi. i. bono animo eſto, ſiue confide. Nec enim eſt comparatiuum, ſed poſitiuum, & aliud eſt fidere, hoc eſt, tharrin, q̃ æquo animo eſſe. Aequo animo eſt, qui boni conſulit, ac tolerat: fidit, cui certa ſpes eſt.

Rabboni.] Vox Syriaca nonnihil mutata, cum alibi Rabbi ſit, quod Hebræorum lingua, Chaldæorum, ac Syriacæ commertio viciaretur: quemadmodum & hodie Iudæi Rabeni magiſtrum vocant, ſed inſignẽ, & eminentem.

CAP. XI.

BEthania.] In latere montis oliueti, qui duobus paſſuum milibus ab Hieroſolymis abeſt, & interpretatur domus obedientiæ.

Caſtellum.] Hoc loco vicum aut oppidum ſonat, ne quis putet arcem eſſe. aut magnatis palatium, à caſtro. vt: Caſtellum philoſophiæ Caſtellum forenſis latrocinij. Hinc Caſtellanus. vt: Caſtellanus triumphus. Caſtrametor, penultima producta. Caſtrenſis. e.

Tollere, & mittere.] Paſſiua ſunt imperatiui modi.

Spelunca.] Idem quod ſpecus ſeu ſpelæum, ein hole oder klufft.

CAP. XII.

PAſtino.] as. eſt agrum fodio, hoc loco pro plãto poſitũ eſt. Hinc paſtinatus . i. paſtinatio, & repaſtino repaſtinatio. Paſtinũ, ni. eyn hauvv, oder karſt. Paſtinatus, us. Paſtinatum, ti. Paſtinator, eyn hacker.

Ceſar.] Cognomen Iulioꝝ eſt. Ille enim qui primus Cæſaris nomen adeptus eſt, ab eo dictus fertur, quod cæſo matris vtero ſit natus. Hic Cęſarem velut incertum & ignotum nominat, quod multi fuerint eius nominis. Hinc Cæſarea, vrbs Palæſtinæ, Cæſar augusta vrbs Hiſpaniæ. Cæſareus, & Cæſarianus, a, ũ: vt milites Cæſariani. Cæſaries, coma à crebra cæſione. Vnde Cæſariati comati dicuntur. Plautus: Cæſariatus miles.

Nubentur.] Græce gamin verbum eſt commune & viro & mulieri. Verumde hoc dictum eſt in Matthæo. Conquirentes, id eſt, diſputantes. Nubo, nubis, pſi, ptũ, & nuptus ſum præteritum facit, vt: Nupta eſt male. Dare nuptum viro. Nubere antiqui etiam viros dixerunt. Martialis poſuit pro vxori ſeruire tanquàm viro. Nubere dicuntur etiam arbores vitibus, & vites arboribus. Nubitur ẽ imperſonale paſſiuæ vocis. Plautus: Hic cũ mala fama facile nubitur. Hinc nuptus, a, um. Nuptus, nupti, nouus ſponſus. Nupta, nuptæ, noua ſponſa. Nuptus, nuptus, vt: Nuptui collocare. Nubilis, nubile. Nupturio, is. Nuptiæ. Nuptialis, nuptiale.

CAP. XIII.

VApulo.] vapulas, verbum (quod vocant) neutropaſſiuum, id eſt, verberor, percutior, vt: Vapulare ſermonibus. Vapularis, qui vapulat, Plautus in Perſa. Obſoletũ.

Gallicantus.] Hoc eſt, gallicinium, das hanengeſchrey. Porro noctis quatuor ſunt partes, concubia, intempeſta, gallicinium, conticinium, vernacule der erſt ſchlaff, mitternacht, das hanengeſchrey, die morgeſtũde.

CAP. XIIII.

AZyma.] Pluralis eſt numeri, quemadmodum dicimus Lupercalia, Saturnalia, hoc eſt, infermentata. Azymus vngehebelt, vt, Azymus panis. Nam ζύμη fermentum dicitur. ζυμίτης panis fermentatus, ζυμόομαι. fermentor. ζυμώδης. fermentaceus, non mucidus, non mucoſus. ζύμωμα. fermentum. ζυμωτός, fermentatus.

Nardus.] Generis eſt fœminini, idcirco piſticæ legendum, & ſpicatæ, precioſæ. Laurentius æſtimat piſticam vocari probatam & ſpectatam. Spicata genus quoddam, q̃d ſpica, ſiue ſpicum vocatur. Vulgarius Græcus interpres ambigit, vtrum piſtica dicatur genus Nardi eius cognominis, an probata, velut ἄδολος, hoc eſt, germana, nulla arte viciata. Certe piſtis fides eſt, piſticus fidelis. Profecto Dioſcorides, Theophraſtus, & Plinius, huius piſticę Nardi non faciunt mentionem, licet plura Nardorum genera commemorent. Dicitur tñ & Nardũ n. generis. Nardus Celtica. Nardophærum. Nardus maioribus folijs. Nardinus adiectiuum, vt: Nardinum vnguentum. Nardina pyra, dicuntur ab odore.

Geſemani.] Loci nomen eſt ſeu villæ, ſiue prædij, & vallis pinguedinum interpretatur. Dictum in Matthæo.

Abba pater.]Euangeliſta vocem Syriacam poſuit,eamq; velut interpretatur ſubijciens ὁ πατὴρ, Abbas, quod Valla Placentinus eſſe commune dicit, & primi declinatus, monſtrante id eius vocatiuo. Legitur enim hic Abba pater. Abbas,inquit Henricus Bebelius, facit genitiuum Abbæ non Abbatis,idq; probat ex Georgio Valla.

CAP. XV.

Barabbas.]Latro inſignis,& homicida peſſimus,& ſeditioſus: & filius patris interpretatur.

Prætorium.] Domus prætoris,vel iudiciaria Pilati,das radthauſs.

Patrem Alexandri & Rufi.] Id eſt,patrem Alexandri Rufi,ſiue Rufi filium.

Eloi,eloi, Lammaſabatani.] Non eſt ambigendum,quin Euangeliſta voces Hebræas,ſiue Syras reddiderit, vtcumque à nobis ſonantur, de quo in Matthæo eſt dictũ. Vide Eraſmum.

Decurio.]Hic nomen dignitatis eſt,nõ officij militaris,id eſt, honeſtus ſenator, eyn radis herr, alias eyn rotmeyſter vber zehen. Hinc decuria,decuriæ,dye zunfft.Decurio, decurias, abteylen in rotten. Decuriatus, us,verbale, ipſa decuriatio. Vbi ad decuriatum, aut centuriatum conueniſſent. Item decuria,pro turba x.militum.

CAP. XVI.

Effigies.]Signum eſt & ſimilitudo,forma,ſeu imago ad viuam alterius facta, tam in picturis, quàm in ſculpturis. Ponitur interdum pro aſpectu. Dicitur etiam effigia,effigiæ,

Plautus in Rudente:

Veneris effigia hæc quidem eſt. obſoletum. Hinc effigio, effigias, ad effigiẽ formo, &c. Vt effigies humanitatis & probitatis patris filius. Effigies ingenij. Dei effigiem in ſe oſtendere. Colũnæ effugie iaci. Effigies lupi.

¶Diui Marci Euangeliſtæ
FINIS.

PRAEFATIONIS IN LVCAM
explicatio: Lucas Syrus, &c.

SYrus & Syrius.] Syriacus, a,ũ, quod ex Syria eſt Aſiæ regione. Dicitur & Syriſſus, a, um, idem quod Syrius. Vergilius: Coppa Syriſſa caput Graia redimita mitella. Hinc Syriace aduerbium. Et Syrophœniſſa. Syrophœnix, ora maritima Syriæ,cuius pars Idumæa,& Iudæa.

Antiochenus.] Et Antiochẽſis, poſſeſſiua & adiectiua, ab Antiochia vrbe Syriæ.

Bithynia.] Regio Minoris Aſiæ, proxima Troadi, & ad pontum ſita, prius dicta Bebrycia & Migdonia, & magna Phrygia.

Achaia.]Dictio tetraſyllaba, regio Græciæ vndiq; mari circumſepta, præterquàm à Septentrione, cuius caput eſt Corinthus. Ouidius: Ah quoties dices, quàm pauper Achaia noſtra eſt. Hinc Achæus, & Achiuus,a,um,id eſt,Græcus.

Conteſtans.]A cõteſtor,aris,quod eſt teſtem facio, teſtem inuoco, vel teſtificando certifico.Cicero.L.Flacco.Cum ego te Flacce,cœlum terramq; conteſtans. Hinc conteſtari litem.Conteſtatus participiũ,vt: Conteſtata virtus. Antiquitas conteſtata.

Admiſſus.]Ab admitto,is, quod multa ſignificat,recipio, aſſumo. Interdum intromitto, aliquando iuxta pono, adiungo. Nonnunquàm accepto, ſuſtineo. Interim pecco. Hinc admiſſum pro peccato commiſſo ponitur,& admiſſio, ipſe actus admittendi,vt dare admiſſionem. Admiſſionalis, vt: literæ admiſſionales. Admiſſarius denominatiuum, vt admiſſarius equus. De admiſſario homine vide Ciceronẽ in Piſonẽ. Admiſſura, admiſſuræ.

DICTIONVM QVARVNDAM IN
Lucam Euangeliſtam
explicatio,

CAP. I.

QVoniamquidẽ.] Haud ſcio, num apud emendate loquentes hæc dictio reperiatur. Ego mallem dicere, quoniam, aut poſtquàm, aut quando quidẽ. Certe Græcis eſt ἐπειδήπερ.id eſt,ſimulatq;, ſimul vt,qm̃ quidem,cũ primum, protinus. Cicero. Quoniam quidem ſuſcepi, non deſero. Separatim ponit, ſyntemal doch &c. Quoniam quidem,ſecundo loco, dan, darumb das,vt: Satis conſilij dedere priſci,quoniam quidem,&c.das.

Theophilus.] Sonat amicum dei, ſiue dilectum deo,quod vtrum proprium ſit nomen,an epitheton (id eſt,adiectiuum) pij lectoris,alij diſputent. Ego proprium hominis vocabulum eſſe puto hoc loci.

Gabri

Gabriel.] Archangelus, interpretatur fortitudo dei, & Paranymphus appellatur à Hierony. dicitur pronubus: auſpex quoque à Latinis nominatur, nam auſpicari ſolebāt vt ſcribit Cice. Hi à marito mittebant ad fœminā, ab hac ad illū Pronubæ. Tacitus de Nerone: Ipſe p licita atq; illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, q̊ corruptior ageret, niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorū grege, cui nomē Pythagorę fuit, in modū ſolenniū coniugiorꝫ denupſiſſet, inditū imperatori flammeum, miſit auſpices duos, & genialis thorus, & faces nuptiarum.

Angelus.] ἄγγελος nuncius eſt, hinc ἀγγέλλω, nūcio. Idcirco Hiero. inquit, angelum non naturæ nomen eſſe, ſed miniſterij. Hinc etiam εὐαγγέλιον præmium, quod bona nunciāti datur apud Homerum, & Ciceronem non ſemel ad Atticum.

Cognoſco.] is, melius agnoſco. Cognoſcimus enim quę diſcimus antea nobis incognita. Agnoſcimus, quæ prius vtcūq; nouimus, velut faciem ante annos aliq̄t viſam agnoſcimus. Indicat hanc elegantiam duorum verborum Diuus Hieronymus, cum alias, tum in Apologia aduerſus Rufinum. Hinc cognobilis apud Gellium pro cognito & noto. Cognitus participium, vt cognitus alicui. Cognitio, cognitor, vt cognitorem dare.

Zacharias.] Memoriam domini ſonat, aut maſculum domini.

Abia.] Penultima producta, pater dei interpretatur.

Elizabet.] Dei mei ſaturitas. Dicitur Elizabeta Latino declinatu. Verius, deus iuramenti, vel ſaturitatis, ſeu dei ſeptenarium interpretatur.

Sorte exijt.] Græcis eſt ἔλαχεν, id eſt, ſortitus eſt. Sors exijt, quod ſortibus miſſis in vrnam, ſors illius, aut illius exiſſe diceretur.

Sicera.] Per ſ ſcribendum eſt, non per c, nec enim à cicere dicitur leguminis genere, verum vox eſt Hebraica, quæ per Sin apud illos ſcribitur, à verbo Sachar, quod ſonat inebriari. Vnde apud illos omnis potus factitius, qui poſſit inebriare, ſicera dicitur. Porro vini factitij vſum fuiſſe apud Aegyptios, teſtis eſt Diodorus Siculus, quod ſua lingua vocarent Zuthum, id q̄d olim Galli ceruiſiam vocabant, Hiſpani cæliam, teſte Plinio. Alij zythum vocant. Nam ζυθός, potus ex ordeo eſt Græcis.

Deſponſata.] Siue deſpōſa, vtrumq; reperio apud probos autores. Græce eſt μεμνηστευμένην, quod eſt ꝓprie proco tradere ſpōſam. A deſpondeo, es, cætera omitto.

Nazareth.] Ciuitas in Galilæa, vbi Chrſtus educatus eſt. Hinc Nazaræus, id eſt, conſecratus, ſeparatus domino. A nezer Hebraica dictione quæ florem ſonat.

Domus & familia.] Hoc loco differunt. Domus appellatio latius patet. Familia pertinet ad pauciores.

Pugillaris.] Hic tabella cærata eſt, quam Græci pinacidion vocant, in ijs enim olim ſcribebatur, ein ſcribgezau, oder ſcreib tabell.

Quis putas?] τίς ἄρα, quis nam. Nam ἄρα coniunctio eſt expletiua. Dictum in Matthæo.

CAP. II.

Edictum]. Ab edico, edicis, quod eſt iubeo, pronuncio, decerno: & eſt proprie magiſtratuum & primatum, &c.

Cyrino] Græce habetur κυρηνίου, id eſt, Cyrenio: num recte, iudicent doctiores. Certe κυρίνιος, dominantē ſonat. Præſidem Syriæ.

Diuerſorium.] A diuertendo, eſt hoſpitium meritorium. Dicitur & diuerſorius, a, um, vt taberna diuerſoria.

Simeon.] Interpretatur audiens, vel exauditio & cum iota ſcribitur. Sic reperio apud Græcos ſcriptum σιμεὼν. Apud Hebręos quoque. hoc modo. Fuit ſecundus filius Iacob ex Lia, vt habes viceſimo nono, & primo Paralipomenon. iiij.

Hanna.] Interpretatur gratia eius, gratioſa. &c.

Phanuel.] Facies dei.

Aſer.] Sonat beatum, aut beatum erit.

Comitatus.] Actiue & paſſiue accipitur. Sed comitatus, us, pro comite & ſocio proprie eiuſdem itineris. Nam ἐν συνοδίᾳ in Græco habetur.

CAP. III.

Tyberius.] Nomen Cæſaris ſeu Impērātoris Romani Auguſti ſucceſſoris. Tyberij autem ex eo dicti ſunt, quod iuxta Tyberim fluuium naſcerentur. Vnde & p y Grecum ſcribi ſolet. Alij ſcribunt ſine ypſilon, & interpretatur bona viſio, vel vmbilicus, aut confractio. Tyberias, dis, idem.

Iturea.] Penultima producta regio eſt, à qua Iturei populi in Cœleſſyria in montanis habitantes, cuſtoditam ſonat, vel Syriace, montanam, vel montoſam.

Trachonitis.] dis, τραχωνίτις pe. pro. regio Syriæ Arabiā verſus, generis fœminini, para

pars Iudææ inter montem Libanum,& Lacum Tyberiadis ſita, interpretatur ſaxoſa, vel aſpera.

Lyſanias.] Tetrarches Abilenæ. Fuit & alius eiuſdem nominis orator Græcus. Et alius hoc nomine Archas, qui Lycaonem regno expulit. Certe λυσανία Græce, Latinis inſania dicitur. Sed λυσανίας, diſſoluens triſtitiam, à lyço, ſoluo.

Abilina.] Penultima producta regio ē, num ab Abila monte nomē ſortita ſit, ſum neſcius. Interpretatur tamen lugens, vel plorans. &c. Sed Abyla cum y Græco, mons eſt in Aphrica, vna columnarum Herculis.

Longum foret.] Et cum multo lectoris tędio, reliqua generationum nomina explicare. Si quis tamē ea ſcire deſiderat, legat annotamenta Deſiderij Eraſmi Roterodami aut interpretationem Hebraicarum dictionum in Lucam: ego Laconiſmo ſtudēs, ſuperſedeo. Vnum tñ explicabo, videlicet.

Elib alias Heli.] Idē eſt cum Iehoiakim, quem corrupte vocant Ioachim. Pater naturalis Mariæ virginis, & auus IESV CHRISTI ſecundum carnem, quod teſtatur & diuus Hieronymus, atq; hinc colligere licet, Lucam naturalem Chriſtianæ genealogiæ ſeriem ſecutum eſſe, non legalem, ſi quidem ad CHRISTVM reſpicias: ſin ad Ioſeph referas, contra erit. Nam Matthæus ꝑ naturę linea deuenit ad Ioſeph, quę ad Chriſtum tendenti legalis eſt. Interpretatur eleuatio, vel oblatio eleuans, ſiue offerens.

CAP. IIII.

Pinnaculum.] Faſtigium, & ſummitas ædificij in acumen tendentis, ſiue quod veteres pinnam acutum dicebant, dictum Matthæi quarto.

Sareptha.] Vrbs Sidoniorum, & interpretatur conflatio, ſeu purgatio ignis. Hinc Sareptanus, a, um. Sidonius: Vina mihi non ſunt, Gazetica, Chia, Phalerna, Quæq; Sareptano palmite miſſa bibas.

Sino.] is, ſignificat permitto. Hinc loquimur. Sine ſic habere, laſs es alſo ſeyn, Setz das alſo ſey, laeſs es nach. Sine, ad me vt redeam. Sine, vt veniat. Situs, participium. Concionatus eſt, comitia haberi non ſiturum. Huius compoſitum eſt deſino, is, q̊d eſt ceſſo, termino, vt vera amicitia non eſt, quæ deſinere poteſt. Hinc: Deſine iam demens ſæuum ſtimulare leonem, neſcio quis poetarum autor, certo legi.

CAP. V.

Stagnum.] Dicitur aqua ſtans, à ſtādo. Verg. Nam qua Pelæi gēs fortunata Canopi Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum. Et dicimus ſtagnare aquam, cum non effluit, neq; ſorbetur. Et ſtagnare terram, q̄ non abſorbet, ſed continet aquam. myt waſſer vberſchvembt ſeyn. Stagnatus, a, um, vt. Terra ſtagnata.

Genezareth.] Alij Genazaria ponunt, lacus Galilææ xvi. milia paſſuum longus, & ſex milia paſſuum latus, atq; multis oppidis ſeptus. Dicitur etiam mare Galilææ, & mare Tyberiadis. Nam Tyberias vrbs ei adiacet. Explicatum in Matthæo, & Marco.

Altus.] Poteſt eſſe participium ab alo, alis, quaſi alitus. Sed hic nomen eſt, quo ſignificatur pars ſuperior, & quandoq; inferior. Altitudo enim nomen eſt menſuræ. Vnde dicimus, altum cœlum, & altum mare, vernacule diffe. hogh.

Paralyticus.] Qui morbo paralyſi correptus eſt, atq; totius corporis membrorūque diſſolutione laborat.

Tegula.] Quod domos tegat dicitur. Tegulæ autem quæ ad balneas adhibētur, à laxitate dicuntur mammatę, aliæ coctiles vocantur. Hinc detegulare, eſt detegere tectum, vt ita dicam. Vt, meas confregiſti imbrices, & tegulas. flachtach zigeln.

Quia vidimus mirabilia.] Miracula Chriſti admirabiliora erant angelis, & dæmonibus, q̄ hoïbus, propterea q̄d illi cauſas multaꝝ reꝝ quum noſſent, videbant oēm vim: hoïes vero & ſi magna atq; admiranda eſſe non dubitabant, tñ non deerant q̄ calumniarentur per Beelzebub principem dæmonioꝝ dæmonia eijci, nō tam illud credētes ipſi, q̄ conātes vt impita turba crederet.

Leui.] Nomē patriarchæ. Sed hic cognomen Matthæi Euangeliſtæ & interp̄tat adhæſio. Hinc leuites, vel ta, & leuiticus vt ordo Leuiticus, Leuitica tribus, Leuiticum miniſterium.

CAP. VI.

Sabbatū ſecūdoprimū.] Vulgarius īqt, Iudęi totū feſtū ſabbatū vocabāt. Nā ſabbatū reqē ſonat. Sępenumero, īqt, īcidebat feſtum in Paraſceuen, & vocabant Paraſceuen ſabbatū ꝓpter feſtum. Itaq; q̄d ꝓprie ſabbatū erat, noïabant ſecundoprimū, q̄d ſcdm eſſet ab altero feſto & ſabbato, q̄d p̄ceſſerat. Hactenus ille. Chryſoſt. homil. in Matth. xl. indicat hoc eſſe ſabbatū, cuius meminit ille cap. xij. addēs ſecūdoprimū vocari, q̄ñ q̄es atq; ociū duplex erat, tā ſabbati dñi q̄ ſolēnitatis alterius ſuccedētis. Vide hoc loco d. Hieron. in epiſtol. ad Ruſticū. Mo. & Eraſ. in Annot.

Per-

Pernoctans.] A pernocto,as,quod eſt per noctem moror,verſor,vigilo,oro, quieſco,ambulo,ſto,habito, dormio, vel quicq̃ aliud facio, ſeu in bonum id ſit, ſeu in malum.Hinc pernox,& perdius aduerbiũ.Noctem in ſtramentis pernoctare.Pernoctant venatores in niue,in montibus vri ſe patiuntur.Pernoctare ad oſtium carceris. Pernoctare in publico.

Dimitte.] Latinius eſſet remitte. Ita legit Auguſtinus libro primo Homiliarũ, Homilia vigeſima nona. Verum religio eſt mutare haſce minutias. Dimittere tamen eſt elegans verbum, vt ſi dicimus: Dimittere literas in alias vrbes. Dimittere boues in paſcua,&c.Hinc dimiſſio.Dimiſſorius,a, um,vt literæ dimiſſoriæ.

Confertam.] Pro preſſam, quod Græca dictio ſonat. Id enim fit in aridis, quo plus capiat menſura, vernacule, getruckt,à confero,ers.

Coagitatam.] Id eſt,concuſſam,ſic habet Græcum verbũ. Nam & hoc pacto fit, vt plus capiat vas quo metimur,Teutonice, geheufft.Sed ꝓprie coagitare,eſt ſimul agitare,denckẽ,trachtẽ. Coagitatio,trachtũg.

CAPVT VII.

Puer.] Hoc loco,non filium,ſed famulum, ſiue ſeruum ſignificat.

Erat moriturus.] Melius agebat animam,aut erat in periculo mortis, aut certe incipiebat mori,rang mit dem tod.

Pretioſus.] a,um,non niſi ad rem pertinet,niſi per Metaphorã accipias. Sed charus,tum ad rem, tum ad hominẽ refertur. Proinde entymus, dicendum erat charus, aut in pretio habitus.Cum t ſcribendũ reperio, & ſine diphthongo, vt nimium pretioſa operaria es.Pretioſus ſapor. Pretioſe aduerbium.

Naim.] Oppidum Galilææ, in ſecundo miliario montis Thabor, contra meridiem iuxta Endor, quod torrens Ciſon alluit, & interpretať pulchritudo, ſiue decor.

Loculus.] Hic pro capulo, ſiue feretro ſumitur,quo mortui efferuntur,eyn todtenbare. Alias ſandapila.

Deuorator.] A deuoro,as, cur non edax,edo,comedo,manduco, lurco, manſutius,helluo,aſotus,catillo,&c.innumera.

Fenerator.] A fœnore, eſt vſurarius, Græce Daniſta dicitur: quod tamen non ſolum fœneratorem ſonat,verumetiam creditorem,nomen verbale à verbo δανείζω, q̃d mutuo,aut traho ad vſurã ſignificat. Hinc fœneratio, fœnerato aduerbium. Fœneratitius,a,um.Fœneralia, fœneraliorum. Fœnebris res.

CAPVT VIII.

Adire.] Hoc loci lectitandum eſt,nõ audire,quaſi diceret,non poterant cõuenire eum.Ab adeo,is,ire.Hinc aditus,us. Adeor,iris,paſſiuum,ſed fere in tertijs perſonis.Cicero:Illa pericula adeuntur in periculis.Aditur imperſonale,&c. Cicero: Anteq̃ in ius aditum eſſet.Aditus,penult.cor.participium à paſſiuo adeor,iris.Cicero: Periculiſq; aditis.Aditio verbale.

Quis putas?] Latine dicitur quienã ?

Geraſeni.] Id eſt,Gadereni,de quo iam ante non ſemel diſſerui.

Abyſſus.] Græca vox eſt, Latine vorago dicitur,& aquarum gurges.

CAPVT IX.

Apoſtolus.] Latine miſſus dicitur. Hinc apoſtolicus,a,um.

Per caſtella.] Id eſt,per oppidula, quaſi dicas caſtellatim, & oppidatim, hoc eſt, per ſingula caſtella & oppida.A caſtro diminu.

Tetrarcha.] Qui quartam regni partem regit,dicitur,eyn virfurſt. Hinc tetrarchia,tetrarchiæ.

Renunciare.] Poteſt hic capi, pro negotijs domeſticis valedicere.Eſt autem proprie ἀποτάσσεσθαι,mandatis ĳs, quæ velis aliquem dimittere.An idem polleat renunciandi verbum, mihi non admodum liquet. Aliquoties renunciare comperio poſitum, pro nunciare quod geſtum eſt. Aliquoties pro nuncio miſſo interdicere, vt renunciauit illi hoſpitium, apud Ciceronem, & Terentium,alteri illi renunciaui,cuius nuptias recuſarat,abſagenn.Hinc renũciatio verbale.Renuncius,ĳ,ein vvidderbott.

CAPVT X.

Deſigno.] as,eſt rem nouam facere,et in vtramq; partem, & bonam, & malam.Inde deſignatores dicti, qui ludis funebribus pręſunt.Donatus:Etiam eſt cum nota,& ignominia aliqd facere. Nonius Marcellus.Item ſignificat & deſinere Feſto autore.Hinc deſignatio,vt deſignatio,atq; apparatus.Sine deſignatione perſonarum atq; tẽporum.Deſignator maſ.gene.verbale.

Prophete.]arum, ꝓphetas populus Hebraicus videtes noiauit, q dñm aliqd ꝓnunciantẽ,aut etiã imagines reꝝ futuraꝝ viderent,ſi nõ corporis oculo, certe illo mentis multo q̃ hic eſt acutiore.Hinc ꝓphetia eſt viſio in ſacris.In primo lib.regum Nathan appellatur videns. Interdũ prophetæ nomine

pro

pro præconibus,vatibus, ſacerdotibus Greci vtuntur. Primus & homo & Propheta fuit Adam,qui myſterium Chriſti & eccleſiæ in ſopore vidit.Hinc Enoch,Noe,Abraham,Iſaac,Iacob,& huius aliqui liberi. Moſes & alŋ deinceps permulti, qui tamen inter prophetas non numerantur, quia libros de viſionibus ſuis non reliquerunt præter Moſen: cuius volumina etiam ad ritus, ſacra, cæremonias, legesq; ciuiles ſpectabant.Et ſi hæc omnia figura rerum futurarum erant, neq; illa tempora prophetarum ſunt dicta, ſicut ea quibus eſt regnatum,q; bus prophetæ nunquàm defuerunt à Samuele, ante quem ſermo domini rarus erat & viſio non manifeſta,vt dicitur primo regno ad remigrationem e Babylone, ſcriptiq; ſunt libri quatuor maiorum prophetarum,& duodecim minorum.

Stabulum.]Non hic iumentorum eſt, ſed pro diuerſorio meritorio capitur. Hinc ſtabularius, hoſpes eſt, ſed meritorius, eyn vvyrrt, Græce pandochæus dicitur,& pandochæum hoſpitium, eyn vvirtshauſs,caupona,& taberna vinaria,œnopolium.

Satago.] Penulti.correpta,proprie eſt anxie torqueor difficultate rei conficiundæ, vt:Suarum rerum ſatagit. Conſulibus de vi,& multitudine hoſtium ſatagentibus.

CAP. XI.

VT.]Hoc loco,vel eſt aduerbium temporis, vel q̃litatis: & ſignificat ſtatim, poſtquàm, vbi,e x quo,primū, ſiue cum primum.Vt,eſt etiam coniunctio cauſatiua vtcumq;,vt vt idem.

Commodare.] Et mutuum dare differunt.Commodatur enim,cuius vſus modo præſtatur,vt equus,veſtis,liber,patella.Mutuum datur,quod vſu abſumitur,vt oleum triticum, aut quod non idem redditur.Dicimus etiam commodare,vtile eſſe,& incommodare contrarium. Hinc commodum,penultima correpta fit à modo. Commodus, a,um,vt: Capillus commodus, commodus conuiua.Commodum,de,commodule,aduerbia. Commoditas. Commodatarius,cōmodatarŋ,qui accipit commodatum.

Improbitas.] Elegās vocabulum,modo recte intelligatur,non hic pro malignitate,ſed p impudentia,& perſeuerantia ponit. Vergilius :Labor improbus omnia vincit. Ab improbus,a, um. Hinc improbulus,improbe,aduerbium. Improbo, as.Improbabilis,improbabile.

Demonium.]Diabolus, Satā,& malus dæmon ,quem cacodæmona etiam vocant. Monoſtichon:Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala peior. Autorem certe ignoro.

Quinimo.] μενοῦνγε, ea coniunctio neque negat quod dictum eſt, neq; reŋcit, ſed infert quod eſt certius.

Catinus,& num.] Pe.pro, diſcus,lanx, paropſis,patella. Sed pinacos Græcę non ſolum catinum,ſed etiam quadram, aut tabellam ſignificat,eyn flach ſcuſſel. Hinc catillus ſiue catillum dim . Item catillus , pars ſuperior molæ. Catillones guloſos dicebāt antiq autore Feſto.Catillare,catinos ligere. Catillatio,abliguritio, & expoliatio puinciarum. Feſtus.Catina,æ, vrbs Siciliæ Ptolemæo,& Straboni.Catana penult. corripit.

Ita.]Significat hoc loco etiā,vtiq; aduerbiū vehemēt adfirmātis,ꝟius,pfecto,certe.

Os opprimere.] Vide an recte dicatur. os obturare nec ſinere loqui,os occludere, ac pēdere ab ore,& obſeruare q̄d dicatur.

CAP. XII.

VEneo.] Verbū neutropaſſiuū, ſignificat venūdor. Veneunt.i.venduntur.

Dipōdium].i.duo aſſes, q̄q̄ Græca vox diminutiua eſt aſſariō dyo, id eſt,aſſibus duobus,ſicut & paſſerculi,Grȩce ϛρουθίον paſſerculus. Dr̄ & dipondius, & dupondius,ŋ. à duobus ponderibus. Dipondiarius adiecti. vt Dipondiarius orbiculus.

Cellarium.]Locus eſt in ædibus, in q̄bus eſculenta poculentaq; reponunt,alias penu, Græce tamion,eyn ſpyſe Kammer. A cella. Hinc cellares columbæ.i.domeſticæ. Cellaria,æ,eyn kellerin.Cellarius,ŋ.

Fenum.]Herba eſt,ſecta & areſacta,cur nō potius gramē, aut herba:cum Græcis ſit χόρτον,q̊d ſignificat gramē, herbā ,ſœptum, fœnū.Hinc fœnile,fœniſex,cis, cōis generis. Fœniſeca,cæ,cōmunis generis,fœniſecium, vel vt alŋ ſcribunt, fœnificium. Fœniculariūm.Cicero ad Atticum lib. xŋ.In fœniculariūm.i. in aciem ad excercitum,qn̄ fœnum ſuccidit à militibus falciculariā faciētibus.

In ſublime tolli.] Nōproprie hic ad tumorem,& faſtum pertinet:ſed magis,ne curemus ea quæ ſupra nos ſunt, meteora em̄ vocantur, q̄ ſunt in nubibus, & in ſublimi aeris regione.Hinc Ariſtoteles libros meteorōꝝ ædidit,hoc eſt,impreſſionum.

Tritici menſura.] Græcis eſt ſitometrion,ad omnem cibum referri poteſt. Id q̊d Latini vocant dimenſum : ſiue quod ad certum modum tribuatur, ſiue quod in ſingulos menſes redderetur , vt Donato placet. Hic chœnix,dimēſū ē, & diurnus cibus, vt: Chœnici ne iſideas. Symbolū Pythagoricū.

Va

Vapulo.] Neutropaſſ.ſignificat pcuti or: vapulabit.i.verberabitur plagis multis.

Nimbus.] Repentina, & præceps pluuia. Hinc nimboſus,a, um. Laurētius tamē hic mauult imbrem, quā nimbum,cū Græcè ſit ὄμβρος, hoc eſt, pluuia & imber, ein plotz reghen.Nimbatus adiectiuum.

Minutum.] Participium & nomē eſſe poteſt.Sed hoc loco nomen eſt, & ſignificat breue,tenue,Gręcis eſt aræos & leptos.i.tenuis,Minutus.Matt.minimum quadrantē dixit, à minuo,is.Hinc minutus participium.Minuta ſpes,minutus animus, &c.Minutio verbale,minutulus diminut.Minutatim aduerbium, vt minutatim interrogare. Minutim idem,minutia,æ,minutal,is.

CAPVT XIII.

Siloe.] Interpretatur miſſus.

Ficus.] Arbor eſt.Nam ficulnea parum Latinum videtur,doctioribus tamē iudicandum relinquo.Hinc ficulus dimin.pro parua ficu.Ficoſus,ficetum,ti. Ficarius,a, ū, vt ficariæ crates.Ficaria,æ,ficitor,obſoletū. ficolea, palus ficulnus,ficitas abundantia ficuum,obſoletum.Ficulneus,a,um,vt ficulnea ligna,arbor ficulnea.

Stercus.] Eſt fimus.Sed Græca vox,κοπρίζω,ſtercorationem ſonat magis quā ſtercus.Et ſtercoratio non ſolum fit ex animantium excrementis, verumetiā e ſtipulis,culmis,aut terræ medulla, quam mergā vocāt Britanni, teſte Plinio. Hinc ſtercoreus,a,ū, vt ſtercoreus miles,kaatmann. Stercoro,as, tingen, bemiſten, vt vicia & faba ſtercorare agrum dicuntur. Stercoratus participium, ſeu nomen ex participio, vt ſtercorata colluuies cortis.Locus ſtercoratiſſimus, vvolgetunget.Stercoratio,ſtercorarius,a,um,vt crates ſtercorariæ, miſtkorb. Stercoroſus,a, um,vt aqua ſtercoroſa,herbæ ſtercoroſæ,ſolum ſtercoroſum.Sterquilinium,miſtgrub, vt ſterquilinium,lenonem vocat Plaut.Stercutius,dictus eſt Saturnus.

Inclinata.] Hoc loco ſignificat toto corpore deflexam in terram, & cōtractam: cui contrarium eſt quod ſequitur,ſurſum erecta,ſiue ſurſum aſpiciens, & erigēs caput. Ab inclino,as,pe.prod. Inclinatus participium,vt inclinatus morbus.Inclinatior ad pacem animus. Inclinatus ad cauſſam plebis, &c.Inclinans,tis,participiū. Inclinatus, us, pro declinatione Grāmaticis nota. Inclinatio,verbale,vt alterna inclinatione egerunt ſcobem.Rerum & temporum inclinatiōes. Cū hæc inclinatio animoꝝ plebis ad ſuſtinendam inopiam ærarij fieret.Inclinatio ad meliorem ſpem.Cœli inclinatio,quam quidam aſpectum & horizonta vocant. Inclinamētum apud Gellium legitur, obſoletū.

Contendo.] is,ſignificat niti,conari, interdum litigare, rixari verbis. Sed hoc loco contendite ſignificat curate & laborate. Quanquàm apte vertit interpres, ſi modo aduertamus.Contentus participium. Contentio, verbale.Contente,aduerbium.Contentioſius,a,um. Contentioſe,aduerbium.

Auis.] Græce eſt ὄρνις,quod eſt anceps, ad auem,& ad gallinā. Eſt enī mirus amor auiū ad confouendos pullos, ſed præcipue gallinis. Hinc aues Palamedis à poetis vocātur grues. Auicula,æ, dimin. Auicularius, q̄ præeſt. Auiaria,auiarius,auitium, faederſpil.Budæus.

CAPVT XIIII.

Hydrops.] Gene.maſc.morbus eſt aquaticus,& Latine aqua intercus dicitur,ſubcutaneus, quoniā ſub cute aqua fit, qua venter turgeſcit.De quo Horat. eleganter in Odis: Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops.Nec ſitim pellit, niſi cauſſa morbi Fugerit venis & aquoſus albo Corpore languor.Hydrops,ge.com.qui vel q̄ eo laborat morbo.Hydropicus,a,um,adiecti. vvaſſerſuchtig.Hydropiſis,is,ge.fœ.idem quod hydrops.Hydrus,ſerpentis genus. Hydra eiuſdem ge.fœmina,vt Lernea hydra,&c. Cato veternoſum appellauit.

Si licet.] Rectius,licet ne an licet?

Cena.] Quod veſpertino tempore fit. Hinc cœnula dimin.cœnare,cœnatio,& cœnaculū,locus ad cœnādum aptus, idoneus, cœnipeta, domicœniū, incœnis, ſine cœna, cœnacularia ars,locandi cœnacula. Cœnacularius homo.Cœnatus vt pranſus, vt potus,vt lotus.Cœnaturire,cœnito,as,frequē. Cœnatiuncula diminu.Cœnacularia, æ, vt cœnaculariam facere,ſiue exercere.Cœnatoriū,pro veſte cœnatoria.Cœnaticus, ad cœnam pertinens,obſoletum.

CAPVT XV.

Drachma.] Et drachmum,genus pōderis ex xviij.ſiliquis.i. tribus ſcrupulis conſtans. Et eſt genus nomiſmatis. Sed dragma per g,rapina, ſiue manipulus Latine dicit.Drama vero ſine ch,& g, dicitur vt in ſcœnicis agi fabula ſolet,vbi diuerſæ perſonæ introducuntur, alijs accedentibus, alijs diſcedētibus.Vnde & canit eccleſia:Ante thronū huius virg.freq.nobis dul.cantica dramatis,non dragmatis legendum eſt. Dramaticus,a,um,vt dramaticum carmen, ein gedicht der perſon allein redden, vnd nit der Poet.

Euerto.] is,cōpoſitum à verto, q̄d eſt, ſcopis purgo.Iuuenal. Verre pauimentum, nitidas oſtēde columnas. Euerrit hic legendum erit. Forte aliquis imperitus & ſciolus non intelligens,inuerſa ſcriptura fecit euertit,quod ſane minus mirum eſt fuiſſe deprauatum,quàm non fuiſſe animaduerſum.

Siliqua.] Folliculus ſeu integumentū, vbi grana leguminum includūtur.Hinc ſiliquor,aris,eſt ſiliquas facio, ſiliquaſtrum, & ſiliquaſtra, herba quæ & piperitis dicitur.

Quanti.] Cur non potius quot,ſiue q̄ multi?Non eſt mihi ſpacium ſcribendi, alioqui adſcriberem omnia à quantus,ta,tum, deriuatiua. Tu Lector vide Cholinum, & Petrum Friſium,& Daſypodium.

Symphonia.] Apud Latinos pe.cor. & conſonātia,& Muſicus cōcentus dicitur, quæ & harmonia appellatur.Hinc Symphonicus ſubſtantiue, modulator, ἀπὸ τῆς συμφονίας,id eſt,à cōcentu & modulatiōe.In feſto Cybeles multi ædebantur ſonitus cōpoſiti, & ad numerum, vt tibijs & tympanis. Ouidius lib.iiij. Faſtorum: Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu Flabit, & Idææ feſta parentis erunt.Ibunt ſemimares,& inania tympana tundent, Aeraq; tinnitus ære repulſa dabūt.Et poſt: Tibia dat Phrygios, vt dedit ante modos. Et tibiam Diodorus inuentum eſſe dicit Cybeles, à qua doctus eſt Marſyas,qui cum Apolline certauit.Auguſtinus lib.ij.de Ci.dei cap.iiij.dicit: Audiebamus Symphonicos,&c.

Chorus.] Cum h, conuentum & multitudinem ſignificat, & veluti coronā eorū, qui ad ludos cōueniunt, ſiue ſaltantium atque canentium.Nam multorū vicibus,& cōcentu conſtat.Hinc choragium, choragus, gi,choraula, vel choraules, vel choraulis, q ad choreas ludit.

CAPVT XVI.

Villicus.] ci,vt inquit Varro in libris de Re ruſtica,agri colendi cauſſa cōſtituitur,appellatus à villa,q̄d ab eo conuehuntur fructus,& euehuntur cum venerint.Diuus Hieronymus villicū ab œconomo diſtinguit, quod villicus villæ gubernator ſit, œconomus, non tm̄ frugum, ſed & omnium,quæ dominus poſſidet,diſpenſator eſt. Hinc villaticus,a,um,vt canis villaticus. Villico,& villicor,aris. Villicatio,villaris,e, vt gallinæ villares.

Diffamare.] Significat per diuerſas partes famā diuulgare. Hic in malum ponitur. Sed iuxta Græcum melius,delatus eſt.

Cadus.] Græcis eſt batus. Nam batus Hebraica vox eſt,illis menſuram ſignificans liquidorum,vt docet Ioſephus li. Antiquit. Iudaicæ gentis viij. Ea capiebat ſextarios ſeptuaginta duos: quemadmodū & illud q̄d mox ſequitur.Hinc cadiſcus diminutiuum.

Coros.] Sine h, ea menſura aridorum capiebat medimnos Atticos quadraginta vnum, vt idē teſtatur libro tertio Ioſephus. Subinde explicata ſunt.

Cautio.] Idem quod cautela: à caueo. Græcum τὸ γράμμα habet vtrobiq;, quod non cautionem, nec literas, ſed literam ſonat.Nam literæ numero multitudinis ſignificat epiſtolam,licet poetæ literam pro epiſtola aliquando ponant: maxime Ouidius. Hoc loco gramma,aut ſcriptum,aut ſyngrapham,aut codicillos,aut libellos,aut huiuſmodi quippiam ſignificat,vernacule ein regiſter,oder rechēbuch. Hinc cautionalis,e, apud Iuriſconſultos. Cautus, a, um, cauto eſt opus,vt ſobrie,&c.

Mammona.] Cognationem habet cū Punico mammon, quod apud nos lucrum ſignificat.Vnde mammona apud Diuū Hierony.diuitias,auaritia congeſtas ſignificat. Item mammona vox eſt Syra,vt Hierony.inquit,quæ apud eos opes ſignificat, quod apud Grecos πλοῦτος. Auguſtinus in ſermone de verbis domini,& in quæſtionibus Euangelij. Mammon Punice lucrum eſſe dicit, multiſque in verbis vicinas eſſe linguas, Hebræam & Aphram.

Lazarus.] Hebræis ſonat adiutus à domino, vt ipſum etiam vocabulum faciat ad parabolam. Deſtitutus enim erat ab hominibus,ſed adiutorem habebat deum. Siquidem azer auxilium ſonat,iah deus.

Chaos.] Confuſionē ſignificat,dictū à χέω.i.fundo,q̄d fuerit fuſio.i.cōfuſio omnium elementorū. Sed hoc loco χάσμα eſt, q̄d hiatum terræ ſignificat, q ſolet nonnunq̄ in terræ motu fieri, quē Ariſt. in li.de mundo chaſmatian appellat, vnde & chaſmaticus terræ motus dictus. Nonnulli voraginē vocant, q̄d fiſſura terræ in immēſam deuergat profunditatē,dicitur à χαίνω.i.hio. Ouid.lege I.lib. Metamorphoſeos fere in veſtibulo libri: Vnus erat toto naturæ vultus in orbe, Quem dixere chaos,&c.

CAPVT XVII.

Lapis molaris.] Et ſaxum molare,eſt ſaxum ſubſtratum in mola, quod accipit frumentum, hic mola aſinaria vocatur, de quo dictum eſt in Matthæo xviij.

Morus.] Arboris nomen, ſed μωρὸς Græce ſtultus,fatuus,ſtolidus,&c. Verū ſycaminus

caminus,arbor eſt ſui generis, peculiaris Syriæ,vti indicat D.Hieron.Heſychius addit à nonnullis dici μορέαμ vulgato, vt conijcio, vocabulo,vt arbor mori.Morum,ri,fructus mori arboris,mora ruborum,brombeeren.

Eradicare, tranſplantare.] Paſſiua imperandi modo ſunt, quanquàm in Græco plantare ſit,non tranſplantare.

Coruſcans.] Id eſt,ſplendens,vibrans, à coruſco,as,quod non ſolum ſplēdere, ſed & vibrare ſignificat.Vergilius: Talia vociferans ſequitur, ſtrictumq́ꝫ coruſcat Mucronem.Item & criſpare ſignificat.Idē: Tu ſyluis ſcæna coruſcis,zitterlechtig.

CAPVT. XVIII.

SVggillo.] as,eſt vitupero,ac derogo, ſtrigilo.Nā id ſignificat ſuggillare, verbum à pugilibus dictū, qui ſuperne ſuggillant,genis liuore notatis, inferne ſupplantant, impulſo ad ruinam antagoniſta, hoc eſt, aduerſario.Suggillatio,verbale.

Camelum per foramen acus.] Quidam Theologi cum intelligant abſurde dictum, de camelo tranſeunte per foramen acus,acū faciunt vnam e portis vrbis Hieruſalem.Verum camelus Græcis ambigua vox eſt, ſignificans & animal ingens & diſtortum: & funem ab huius ſimilitudine dictum, quē Latini rudentem vocant. Atqui nec iſtud (inquies)fieri poteſt. Fateor,verum cum de rudente accipis,abſurditas ſermonis adempta eſt,non τὸ ἀδύνατομ.Nam in hoc ipſum Chriſtus hoc adhibuit,vt oſtenderet id fieri non poſſe,quemadmodum paulo poſt palam explicat. Tametſi Suidas κάμιλομ, cum eſt rudens per iota ſcribit, non per η, differentiæ cauſſa, non quam ipſa vox habeat, ſed quā Grammatici,præſertim Græci, ſuo arbitratu ſoleant addere.Mirum eſt autem nec Hieronymum animaduertiſſe de fune.

Hiericho.] Vrbis nomen olim muniſſimæ, & luna interpretatur, id eſt, defectus.Dictum ſubinde.

CAPVT XIX.

ZAccheus.] Nomen telonis,& interpretatur iuſtificatus.

Sycomorus.] In Græco eſt συκομωραῖαμ,id eſt,in caprificum, hoc eſt, fatuum ficum.Illud mirum,apud Græcos hanc dictionem ſcribi per o micron, cum μωρὸς habeat ω mega,id eſt,magnum.

Mna.] Latini interponunt i, dicentes mina.i. libra, genus ponderis ſiclos lx. habens,qui faciunt obolos mille ducentos. Vide Guiliel. Budæū de Aſſe & partibus eius.

Euge ſerue bone.] Id eſt,recte bone ſerue.Collaudat em̄ ſeruū functū officio ſuo.

Sudarium.] Lintheum,quo ſudor faciei detergitur,& nares purgātur:alias ſtrophium,ſiue ſtrophiolū.Huius dimin. eſt ſudariolum, ein ſvveis, oder ſnaupthuchlin. Hinc ſudator,ſudatorius,a,um.Plautus: Sudatrix.Sudum,di,id eſt,humidum.

Vallum.] A vallus,qui eſt firmior palus,quo vitis adligatur,& caſtra muniūtur. Vallū eſt ipſa munitio.Hinc vallaris, & hoc re,& vallo,as,firmo, circūuallo cōpoſitum.

Ad terram proſternent.] Hoc eſt, ſolo, ſiue pauimento ęquabunt te.Hoc ſignificat Græca dictio edaphizin.

CAPVT XX.

LOco.] as,multa ſignificat. Hinc dicimus locare domum,vineā,agꝛꝫ.A quo locito,as,frequentatiuū dictū.Et elocare filiam eleganter dicitur.Hinc elocatio.

Coloni.] Hoc loco pro agricolis, ſiue vinitoribus ponitur, q̄bus vinea locata eſt.

Stola.] Veſtis,ſeu indumentū dicit̄. Hinc ſtolatū matronale honeſtū.Stolatus, a, um.

Certi enim ſunt.] Certus enim eſt aliquis de re vera, at perſuaſus eſſe poteſt, qui falſum credit.

Aequales angelis.] Hoc eſt, ſimiles ſiue pares. Quemadmodum Homerus eximios viros dixit dijs æquiparandos.

CAPVT XXI.

DOna.] Græce anathemata.i. dona, quæ dicata & conſecrata dijs ſuſpenduntur in tholis,parietibus, & columnis tēpli,cuiuſmodi apud nos viſuntur potiſſimū iuxta monumenta diuorū, ſtatuæ argēteæ, cęreæ,equi aurei,pocula gemmata,& huiuſmodi. Vide Lexicon Græcolatinum.

Oliuetum.] Mons in quo creſcunt oliuæ, duobus paſſuum milibus ab Hieroſolymis diſtat,in cuius latere eſt Bethania.Betphage in ipſo monte ſita.

Manicare.] Pro mane venire hic poſuit,& eſt Græcā vocem imitatus ὤρθριζε.Idem verbū in Pſalmis,de luce vigilo, tranſlatum eſt.Latinius foret,diluculo veniebat. Nā manicare pro mane ſurgere,verbum eſt in primis barbarum. Sed mane, aduerb. elegans. Hinc dicimus, hodie mane Dolobella, &c. Mane totum dormire.Bene mane hæc ſcripſi.Sub obſcuro mane,vel crepuſculo matutino.Vel poſt nonam,vel poſtero mane,&c.

CAPVT XXII.

MAgiſtratus.] Significat eos qui in poteſtate ſunt conſtituti,vt ſunt conſules,prætores & alij qui ciuitates & prouincias moderantur. Interdum ipſam poteſta-

q ij tem,

tem,& officium ſignificat. Sed hoc loco prę fecti templo tuendo,quaſi ductores,ſiue duces exercitus,quos Gręci ſtrategos appellāt, videntur. Aliȷ ædiles vocant.

Amphora.] Genus eſt vaſis,quod alibi ceramion,vas fictile,alibi hydria fictilis,alibi aqualis,alibi lagena, verſum eſt,ein vvaſſerkrugk. Hinc amphoralis,e,vt vas amphorale,ein ohm.

Αγονία,agonia.] Timor,ſolicitudo. Hoc loci accipitur pro horrore illo,& affectione qua corripi ſolent homines iam inſtante,atque vrgente graui diſcrimine. Eraſmus angorem vertit.

Sinite vſq; huc.] Verius, hactenus ne reſiſtite:Sinite hactenus. Sic Græcis ſonat.

CAPVT XXIII.

Pontius.] Declinans conſilium interpretatur,modo Eucherio credamus Epiſcopo Lugdunenſi.

Cauſſa.] Hoc loco pro noxia,ſiue crimine ponitur,quod imputari debeat.

Nequam.] Hoc loco pro facinoroſis, & maleficis ſumitur,Gręci cacurgos vocāt.

Paradiſus.] De paradiſo tres fuiſſe opiniones refert Auguſti. lib. de Geneſ. viiȷ. Aliȷ paradiſum ſpiritalem tantum, aliȷ corporalem tantum, aliȷ vtrumq; ſimul ponebant, quod ſibi potiſſimum probari Auguſtinus fatetur. Verū vbi fuerit paradiſus non parum inter noſtros ſcriptores ambigitur. Ioſephus ad Oriētem plagam ſtatuit. Idem Beda cōfirmat, &c. Plato amœniſſimum illum in Phædone locum ſupra imbres omnes,flatus,fluminaq; cōſtituit,quod aliȷs veriſimile non eſt viſum. Albertus Grotus Auicennam,ſed & vetuſtiores Polybium, & Eratoſthenem ſecutus ſub æquinoctiali tēperatiſſimam omnium ſtatuit regionem,cōtra veterum fere placita, qui nihil habitare ſub via ſolis voluerunt:æquinoctialis vero medium interſecat cingulum torridum,duobus punctis in ariete & libra Signiferum attingens,&c. Scotus cum eo ſenſit. Porro ex ſacris literis vbi ſit paradiſus nō liquere Hieron. putat, etſi vulgo in Edē ab Oriēte verterunt Lxx. ἐν ἐδέμ κατὰ ἀνατολὰς. Sed Oriēs late patet. Hiero. ſic inquit, pro paradiſo hortum habet. i. Gan. Porro Edem delitiæ interpretatur, pro quo Symmachus tranſtulit paradiſum florentē. Nec non quod ſequitur contra Orientem, in Hebræo mikkedē ſcribitur,quod Aquila poſuit ἀπὸ ἀρχῆς, & nos ab exordio poſſumus dicere. Symmachus vero ἐκ πρώτης, & Theodotio ἐν πρώτῃ, quod & ipſum non Orientem, ſed principium ſignificat. Ex quo manifeſtiſſime comprobatur, quod priuſquā cœlum & terrā deus faceret, paradiſum ante condiderat, ſicut & legitur in Hebræo:Plantauerat aūt deus paradiſum Edem à principio. Hæc apud Hieron.

Decurio.] Hic nomē eſt dignitatis,nō officiȷ militaris,ac ſonat ferme ſenatorē ſiue cōſultorē,quē Gręci βουλευτὴν, ein radtſherrn.

Exciſum monumentū.] Intelligimus ſolidū ſaxū,nō cōpactile, aut ſtructile, ſed excultū ſuo loco natiuo. Ab excindo, is,ere.

CAPVT XXIIII.

Emaus.] Vrbs Palæſtinæ, poſt dicta Nicopolis,id eſt,victoriæ ciuitas. Ioſephus Ammaum appellat. Interpretatur timens conſilium,&c.

Fauum mellis.] In Gręco habet ἀπὸ μελισσίου κηρίου. i. de apiario fauo. Nā & alia q̄dā inſecta,mel,& fauū habēt, fauulus dimi.

Euangeliȷ Lucæ FINIS.

PRAEFATIONIS IN IOANNEM EVangeliſtam explicatio.

Hic eſt Ioannes.] Hæc præfatio cuius cuiꝰ ſit, Hieronymi non eſſe, manifeſtarium eſt: ſicut nec cæteræ in Marcū,& in Lucam. Obiter tamē eam explicabo. Tu pie iuxta ac cādide lector,boni conſule,quicquid lucro accedit.

Aſia.] Media ſeu tertia pars orbis terræ, incipiēs ab India,quā ab Europa fluuius Tanais,ab Aphrica Nilus ſeparat,& hęc maior Aſia dicit. Altera minor Aſia,eſt pars Aſię.ſ. q̄ fuit ſub imperio Romanorū, quæ hodie Turchia appellatur, & in ſe cōtinet Phrygiam,Cariā,Lyciam,Lydiam,Lycaoniam, & Ciliciā. Hinc Aſius,& Aſianus, & Aſiaticus. Aſiatici fuerunt copioſi, & exuberantes in loquendo. Vide Eraſmum de Copia verb.

Pathmos.] Inſula parua in Aegæo mari vna Sporadum,in qua D. Ioannes Euangeliſta exulans Apocalypſim ſcripſit.

Apocalypſis.] Latine reuelatio dicit.

Alpha,& ω.] Principium & finis,à prima & vltima Græcorum litera, vt Alpha penulatorum,der bettler hauptman.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in D. Ioannem Euangeliſtam explicatio.

CAP.

CAPVT I.

FUit homo miſſus.] Ne, quia angelus dicitur nuncius, q̃ mittitur, & Ioannes cum ſit miſſus angelus etiam nominatur, putaret aliquis ex cœleſtibus illum ſpiritibus vnum eſſe, nec à ſe vel à quoquã alio potuiſſe ad rem tantam nunciandã mitti, quàm à deo.

Vt omnes crederent per eum.] Nõ in eum, inquit Beda, nam execrandus homo, qui in homine confidit, ſed per Ioannis teſtimonium crederent luci. Tametſi ambiguũ poteſt eſſe apud Græcos an ſit, omnes credant per Ioãnem, an per lucem: nam eſt διὰ αὐτοῦ, quod genere diſtingui non poteſt.

Non erat ille lux.] Græce οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς. In articulo τὸ latere myſterium putat Theophylactus. Sancti enim lumina ſunt, etiam teſte domino: Vos eſtis lux mundi. Et Ioannes lucerna dicitur, ſed nõ ſunt τὸ φῶς, id eſt, ipſum lumen, nam lumina ſunt de lumine ipſo deriuata. Hinc eſt id quod ſequitur: Erat lux vera. Quærit Auguſtinus, cur additum ſit vera. Quoniam, inquit, illuminatus dicitur lux, ſed vera lux illa eſt, quæ illuminat. Seu vt articulus τὸ lumen ſignificet, de quo eſt modo locutus, quaſi non erat Ioannes illud, de quo dicebam, lumen.

Quod illuminat omnem hominem.] Non quia nullus eſt hominum, qui non illuminetur, ſed niſi q̃a ab illo nullus illuminat, vel vt Chryſoſtomus dicit, illuſtrat vnumquemq; hominẽ quantũ ad ipſum pertinet. Si vero aliqui mentis oculis clauſis luminis huius radios non admiſerunt, nõ à lucis natura tenebræ generatæ ſunt, ſed à nequitia illorũ, qui vltro ſe tanto bono fraudãt, alioq in vſum vniuerſorum par orbem ſparſo.

Quaſi.] Aduerbium ſimilitudinis, ſignificat ita, ſicut. Laurentius tamẽ mauult, tanq̃ vnigeniti, q̃d vere eſſet vnigenitus, &c.

Ante me factus eſt.] Intelligamus Chriſtum ſerius natum fuiſſe, & ſerius prædicare cœpiſſe quàm Ioannem, ſed tamen autoritate anteuertiſſe. Nam factus eſt, poſitũ eſt pro eo quod eſt cœpit eſſe ante, hoc eſt, qui ſequebatur iam præceſſit. Hæc fere Cyrillus & Chryſoſtomus.

Bethania.] Chryſoſtomus & huius æmulus Vulgarius admonent, in vetuſtioribus & emendatioribus exemplaribus legi Bethabaram, quod Bethania non ſit trans Iordanem. Quanquàm Hieron. Emſerus diuerſum ſentiat. Videto eum ſi lubet.

Ioanna.] Græce filius Iona legitur, quod Hebraice bar iona, id eſt, filius columbæ, quod alibi filius Ioannis verſum eſt.

Nathenael.] Quàtenus coniicio, donum dei interpretari poteſt. Peritioribus relinquo.

CAPVT II.

CAna.] D. Hierony. indicat duas eſſe Canas, maiorem iuxta Sidonem, & minorem in tribu Aſer: ad diſtinctionem igitur alterius additum eſt Galilææ. Eſt enim in Galilæa oppidum. Hinc Cananæus per koph, id eſt, zelotes, æmulator.

Hydria.] Græca vox eſt. Nam Plautus vocat aqualem, quandoquidem & hydria ab aqua nomẽ habet. ὕδρος enim aqua eſt. Hinc hydropeta, aquam bibens. Hydropicus, hydropiſis.

Metreta.] Id eſt, cadus: vtraque Græca dictio. Horatius: Nardi paruus onyx eliciet cadum. Eſt autem cadus, ſeu metreta, menſura congiorum decem, vt docet copioſius Budæus libro de Aſſe & partibus eius v. ſi quis forte plura deſiderabit.

Architriclinus.] Græca dictio eſt, ſignificat eum qui præfectus eſt apparando cõuiuio. Triclinium locus tribus conſtratum lectis ad diſcumbendum.

CAPVT III.

NIcodemus.] Victoria populi interpretari poteſt, à nicos, victoria, & demos, populus. Nicolaus idem ſonat.

Renatus.] Id eſt, genitus, natus. Valla genitus mauult, quod e viro quoque gignatur aliquis, cum e muliere naſcamur.

Spiritus.] Hoc loco pro flatu & impetu huius aeris videt̃ accipi, teſtãtibus Chryſoſtomo & Cyrillo, ne quis hoc meum ſomnium eſſe cauilletur. Eſt enim ſimile de flatu, re quidem inuiſibili, ſed tamen efficaci.

Enon.] Loci nomen, interpretatur oculus aut fons eorum. Beda Enos aqua transfert. Terminus eſt Damaſci. Ezechiel. xxvij.

Salim.] Ciuitas in qua Melchiſedec regnauit, & interpretatur pugilli, ſiue volæ, aut ortus aquarum, quod breuius Græce dicitur βρύοντα. Item Vulpes pluralis numeri, nomen loci. I. Regum nono.

CAPVT IIII.

SIchar.] Concluſio ſiue clauſura, inebriatio, vel merces interpretatur. Corrupte autem pro Sichem, quæ transfertur in humeros, vt Sichar legeretur vſus obtinuit,

Coutor.] Latinum factitiũ, Latinis auribus vox inaudita. Quis eñ vnq̃ dixit couti, aut quis intellecturus ſit couti eſſe cõmertium, & mutuam vitæ conſuetudinẽ? Nam

& Latinis vſus familiaritatē ſignificat: & vtimur his, cũ qbus agimus cõſuetudinē. Cæterũ couti & couſus inauditę voces ſunt, ſat ẽ.

Quid.] Pro cur, ſiue quod cum muliere loqueretur. Quid nomen ſubſtantiuũ interrogat, aut infinite capitur, nunq̃ refert. Quid agimus? Quid cauſſæ eſt? &c.

Regulus.] Grçce baſilicos, id eſt, regalis dictus, vel quod eſſet generis regij, vel q̃d magiſtratus munere fungeretur. Eſt tamen baſilicos diminutiua vox Græca, id eſt, regulus quaſi paruus rex, &c.

CAPVT V.

PRobatica.] Græcis hic datiui caſus eſt, piſcina nominatiui. Sonat aũt probatica, quaſi dicas ouilla ſiue pecualis. Nam probaton pecudē, aut ouem ſonat Græcis. Hebraice betheder. Siquidē Hebræis beth, domus eſt dicta, eder, grex ſiue pecus.

Bethſeda.] Non Bethſaida. Bethſeda enim domus gregis Hebraice dicitur, verius Betheder. Chaldaice Bethſedra.

Piſcina.] Hic non viuarium ſignificat piſcium: ſed in qua natatur, natatoria. Aparet igitur totum hunc locum dictum eſſe probaticam, in quo fuerit aliqua pars ſeruata in vſus natare volentiũ. Hinc piſcinalis, e. Piſcinarius, ij, à piſcis omnia deriuantur. Hinc plura, quæ tranſeo.

Grabbatum.] Pe. pro. mirum eſt vnde Græci ſcribant κράββατον per duplex bb, cum Martia. primam huius dictionis ſyllabam corripuerit in Epigrãmate: Sed ſi nec focus eſt mundi nec ſponda grabati. Perottus etymologiam vocis petit à Græcis. Dictum enim putat κράββατον, quaſi κράβατον, à κάρα, caput, & βατόν, peruium, quod verum ſit nec ne, in præſentia non diſputo. Certe lectuli genus eſt, ſeu lecticæ potius. Hinc grabbatulus diminutiuum.

CAPVT VI.

PIſces.] Id eſt, obſaria Græce. Nam apud Terentium in Adelphis piſces obſonium vocantur, alias piſcis, Grçce ichthys vocatur. Ichthydion piſciculus, ichthyobulus piſcator, ichthyeros vas piſcarium, ichthyocolla gluten ex piſce, ichthyopoleon locus vbi veneunt piſces, ichthyopola qui vendit piſces, ichthyotrophion piſcina, & piſcium viuarium, ichthyophagus ex piſcibus viuens, qui & piſcedulus dicitur.

Inter tantos.] Latinius foret inter tam multos, ſiue inter tot. De numero loquitur, non de magnitudine hominum.

Docibilis.] Vox eſt Latinis auribus inaudita. Sed docilis eſt is, qui facile diſcit, & idoneus eſt ad diſcendum. Paſſiue accipiendum eſt. Nam didactus Græce, docilis dicitur. Theodidactus, à deo doctus. Autodidactus, ex ſeipſo doctus. Hinc dicimus docilis ad rem aliquam: Docilis Luſcinia, Græco et Latino ſermone. Praui docilis Romana iuuentus. Hinc docilitas, tatis. Cholinus tamē ponit docibilis, e, bald gelernet, ergreifſenlich. Omnia à doceo, es, & plura alia quæ ſuperſedeo.

Litigare.] Eſt litem agere, diſceptare, contendere. Martial. Ah miſer & demens viginti litigat annos Quiſq̃? cui vinci Gargaliane licet. Hinc litigioſus, a, um, litigator, et litigatrix, atq; lis, & litigium. Vitilitigator, ein klaffer, hinder redner, leſterer. Vitilitigo, as. Scio multos qui vitilitigent, Plinius inquit. Vitiligo, inis, deformitas corporis.

CAPVT VII.

SCenopegia.] orum. neu. ge. quæ vox compoſita Græcis dicta eſt à figendis tabernaculis: noſtri perperam addunt aſpirationem, quã Græca dictio reſpuit. Pluratiuo tm̃ nume. profertur. Feſta tabernaculoꝝ, in quibus Iudæi faciebant tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculoꝝ, in qbus habitarãt cũ ex Aegypto peregrinarent in eremo.

Feſto mediante.] Græce μεσούσης. i. mediante. Latine dicendũ erat, cum dimidium feſti peractum eſſet, aut circa medium feſti.

CAPVT VIII.

OLiuetum.] ti, locus in quo oleæ conſitæ ſunt. Oletum idem. Sed hic ꝓ mõte oliuaꝝ prope Hieruſalē capitur. Itē oletum ab olere, eſt ſtercus humanũ. Vt: Cui id demum bene olet, quod oletum olet.

Iacio.] is, eſt emitto, vverffen. Vnde iacere ad certum, eſt dirigere in id quod intēdit. Et iacere, eſt ponere, vt iacere fundamentũ. A quo iacto, as, & rurſum iactito frequent. & iactus, us. Sed iaceo, es, cui, ſecundi ordinis, notum eſt verbum, vt poma iacent ſtrata. Dicimus iaceo in ſtrato, & iaceo humi, &c. Hinc dicimus prouerbialiter: Iacta eſt alea, ich habs gevvogt.

CAPVT. IX.

LVtum.] Cœnum ſiue ſordes, & habet primam correptam. Hinc luteus, a, um, vt luteus homo, lutea meretrix, luteꝰ panis. Luto, as. Luteſcere ſignificat lutum fieri, lutulentus, a, um. Monoſtichõ M. Iacobi Horlini: Spernit amaricinum ſus lutulẽtus olẽs. In medio luto eſſe. In eodem luto hæſitare, Adagium. Lutoſus, lutoſa, lutoſum, vt lutoſa rapa. Lutamentum, lutamenti. Lutarius, a, um,

a,um,vt lutariæ teſtudines, lutarius mulus.

Sputum.] A ſpuo,is,ſiue ſputo,as, id eſt,ſaliua. Sputamen idē. Dicitur & ſputus, ti,maſc.ge.Sputator,oris,eyn ſpeutzer.

Natatoria.] Eſt piſcina. Notatorium autē Græce ſonat colymbethran. A no, nas, nare,vt: Nare contra aquam. Et ſine cortice nare difficile eſt. Nare etiam aues aquatiles dicuntur. Hinc nato,as, frequent. Natatus, us,natatilis, e, natatile ſubſtanti. Natabula,orum, Apuleius.

Siloe.] Interpretatur miſſus. Dicitur & Siloah.

Schiſma.] Græca vox eſt, Latine diſſentio,diſſidiumq́ dicitur. Hinc ſchiſmatici. Diſcriminantur tamen hi ab hæreticis.

CAPVT X.

Dæmonium.] Anceps vox,hic in malum capitur,vt frequēter, vt: Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala peior, autorem ignoro. Hinc dæmoniacus,& dæmonicus,a,um, puto à dæmon,dæmonis.

Encenia,orum.]Sunt initialia,vt verbū verbo reddam, à καινὸν nouum,ἐγκαινόω innouo,initio,dedico.

Porticus.] Gen.fœm.quæ propter repentinos imbres,& vmbram, ac deambulationis gratia ædificantur. Ouidius de porticu Pompeiana: Tu modo Pōpeia lætus ſpaciare ſub vmbra. Cum ſol Herculei terga leonis adit,eyn bedeckter gangk, oder ſchopff. Hinc porticula,æ,diminut.

CAPVT XI.

Didymus.] Græca vox,Latine geminus dicitur, zvuillingk. Hinc didymatocos pe.acuta geminos enixa:quemadmodū parens mea bis gemellos enixa eſt,quorum ego adhuc (diuino numine) ſuperſtes ſum, germanus meus chariſſimus vita functus eſt. Didymaon gemellus,didymotes geminatio,omnia Græca.

Inſtita.] Penultima cor. tenuis faſciola,inquit Acron. Ouidius in arte: Eſte procul vittæ tenues inſigne pudoris, Quæque tegis medios inſtita longa pedes. Etiam apud Horatium legitur.

CAPVT XII.

Veniit.] Id eſt, venditum eſt, à veneo neutropaſſiuo,vt dicunt.

Loculus.] Hoc loco pro crumena,marſupio,aſcopera,& teſtibus arietinis Politiano autore capitur in Miſcellaneis.

Tonitrus.]tri,& tonitru,eſt vt in quæſtionibus docet Seneca, nubis ictæ ſonus, q & tonus dicitur,donner. Ouidius: Vnde ſolet tonitrus,& flumina mittere terris. Hinc tonitro,as. Toneſcit,tonus fit. Tonitruum, tonitrui idem. A tono,as,tonui,tonitum,& aliquando tonaui,tonatum, donneren, vt: Tonat deus. Tonat cœlum. Tonare murmure ac verberibꝰ. Tonare laudes alicuius. Tonimus veteres pro ſonamus dixerunt.

CAPVT XIII.

Ponere.] Hoc loco pro deponere poſitum eſt,vt in poetis ſubinde legimus: Pone metum, id eſt, depone. Simplex pro compoſito.

Apoſtolus.] Dicitur ab apoſtolin, quod eſt proprie cum mandatis mittere, πέμπειν quomodocunque mittere: Apoſtolus miſſus, legatus dicitur. Hinc Apoſtolicus, a,um.

Calcaneum.] Et calcaneus, pro poſteriore parte pedis imi,id eſt, planta. Vergili. Continuis rimis calcanea ſciſſa rigebant. Aduertat hic lector veram ſignificationem nominis calx,cis, ſignificatum aūt exprimā teutonicum. Nam hæc germanis meis, non Italis lectoribus ſcripſi interpretationē Germanicam & Teutonicam. Porro pes, der gantz ſchenckel. Fœmur dicitur quod eſt à coxa vſq; ad genu. Genu,knie,poples,knieſcheib. Crus,quod eſt à genu vſq; ad imum, teutonice ſchinbeyn. Sura eſt poſterior pars cruris carnoſa in homine tantum,vulgo die vvad. Hinc adagiū: Genu ſura propius, hoc eſt, Tunica pallio propior eſt. Omnes ſibi melius eſſe volunt q̄ alteri. Calx, der fuoſs, calcaneum, die verſs. Iam illum locum exponam: Leuabit ſuper me calcaneum ſuum. Septuaginta habent πτερνισμὸν,id eſt, ſupplantationem. πτέρνη enim eſt calcaneus, ſupplantatio eſt in luctatoribus, cum alter pede ſuo crus alterius ſubſtollit, quo altero tantum innixum crure facilius proſternat. Græci πτερνίζειν dixerunt à calcaneo, nos ſupplantare à planta pedis parte. Germanica ac Moguntina lingua, eynem eyn beyn ſtellen,oder eynen fuoſs halten daruber er fall. Eſt etiam ἀλληγορικῶς πτερνίζειν ἀπατᾷν, fallere.

CAPVT XIIII.

Si quo minus.] Hoc eſt, ſin minus,vel alioqui.

Paracletus.] Per e ſcribendum in penultima, eaque producenda, cum Græce ſit παράκλητος per ita: & Latine conſolator, aduocatus dicitur: Græci tamen antepenultimam acuunt. Dicitur etiam patronus, fautor.

Suggero.] Significat ſubminiſtro, in

cor pono ſeu ſupporrigo. Hinc ſuggeſtus, us, eſt pulpitum & concio, quam ambonem vocamus, non barbare, ſed doctiſſime. Nam ἄμβων Græce locus æditus eſt, aſcenſus. Item orificium ollæ, & montis cacumen. Hinc ſuggeſtio.

CAPVT XV.

Excuſatio.] Hic pro prætextu ponitur, plus enim quiddam intelligit quàm excuſationem. Græcis eſt prophaſis, id eſt, prætextus, excuſatio, occaſio, oratio.

Paraclетus.] Penult. prod. conſolator dicitur & aduocatus. Hinc paracleſis, conſolatio, & admonitio eſt, exhortatio. Eſt etiam aduocatio, id eſt, aduocati & corrogati, vt adſint iudicio, vel concioni, vt faueant concionãti, vel cauſam dicẽti. Hinc παρακλήτης, inuitat9. παρακλητικά, τά, conciliatoria, adhortantia. παρακλητικός, adhortatiuus.

CAPVT XVI.

Scandalizemini.] A σκανδαλίζομαι, ſcandalum patior, hoc eſt, offendamini. Ego potius à σκανδαλίζω, id eſt, offendo, actiuo dicerem. Hinc σκάνδαλον, offenſio.

Hora.] Hoc loco pro tempore poſitum eſt. Hinc horologium, & horula, vt bonas meas horulas male collocaui.

Modicum.] Latinis dicitur moderatum, à modo, vernaculo meo, navv. Puſillum dicendum eſt Latine. Hinc modice aduerbium. Et immodic9, & immodice: quod eſt nimium.

Palam.] Aduerbium ad omnia refertur, & ſignificat manifeſte, & coram pluribus. Coram ad perſonas tantum. Hinc propalam eiuſdem ſignificãtiæ. A quo dicimus palam quæſtum facere ſcorta & caupones.

Preſſura.] A premo, is, id eſt, preſſio, pro afflictione, tribulatione, anguſtijs, incõmodis ponitur. In Luca legimus: Preſſura gentium. Hinc preſſo, as, frequenta. Preſſor, aris, deponens. Plautus: Vomica eſt preſſare parce. Preſſatus, preſſus, preſſura, truck, trãg, ſine diphthongo.

CAPVT XVII.

Clarifico.] Verbum clarificandi toties hic & alibi repetitum, Græce eſt glorificare, & claritas gloria: Græce δόξα. δοξάζω, opinor, &c. Sed δοξολογέω, glorifico, actiuum.

Abs te.] Ab & abs præpoſitiones ſignificãt idem quod à, in vtendo tamen diſcriminis nonnihil habent. Aſclepiadeum, & Choriambicum. M. Iacobi Horlini: Abs te nemo ſciat, quod tacitũ velis. Tu qui frena tibi ponere non potes, Quo ſperas modo ſtulte Abs quouis fieri tibi?

Filius perditionis.] Et hic color ſermonis peculiaris eſt Hebræorum, qui epitheto, id eſt, adiectiuo, addunt genitiuum ſubſtantiuum, Deus pacis, deus pacificus, lex mortis, lex mortifera, filij inobedientiæ, filij inobedientes. Alioqui quid eſt perditionis, niſi quem peperit perditio, id eſt, filius pditus.

CAPVT XVIII.

Cedron.] Non eſt nomen Hebraicum, ſed genitiuus pluralis, id eſt, cedrorum. Opinor torrentem ita dictum, q̃d hinc, & hinc cedros haberet, ſicuti dictus eſt mons oliuarum. Vide Eraſm. Polyhiſtora, id eſt, multiſcium.

Laterna.] Id eſt, lucerna, à lateo, es, dicta, quod ignem incluſum habeat. Martial. Dux laterna viæ clauſis feror aurea flammis, Et tuta eſt gremio parua lucerna meo. Hinc adagiũ: Laterna punica, in eum qui nihil ſecreti continere poteſt: quemadmodum qui Vulcanum in cornu lacero gerit, vt inquit Plautus Comicus poeta.

Fax.] Facula diminuti. Græce lampas dicitur, eyn fackel. Hinc adagium: Solem adiuuare facibus, eſt rem per ſe claram velle illuſtriorem reddere. Facularius Calepin. ſine autore.

Malcus.] Interpretatur regnum. Malcus autem in Græcam tranſlatus linguam, rex appellatur. Sic olim Porphyrius cognominatus eſt Malcus, Græce rex. Hæc. L. Viues in xij. caput diui Auguſtini de Ciuitate dei. Alij ſcribunt Malchus per ch.

CAPVT XIX.

Exinde.] Aduerbium ordinis, id eſt, propter hoc, quapropter, dicitur & exin: ſicut proin, pro exinde, & proinde, darnach, demnach.

Titulus.] A tuendo, & aliquando ſumitur pro laude & dignitate. Interdum pro auorum monumento. Euangeliſta Latina voce vſus eſt τίτλον, vt ſupra in linteo, & p̃torio. Dici potuit cauſſa, ſiue inſcriptio, epigraphe Græce, eyn tytel, vberſchrifft, vt: Omnia ſub titulo tantum ſuo. Titulus libri. Hic geſſit officium titulo tenus. Titulus pro milite. Obſoletum.

Hebraice, Græce, Latine.] Siue Græcis, & Hebraicis, & Latinis, q̃ ſane treis linguæ vel hoc noĩe Chriſtianis oĩbus deberent eſſe commendatæ, quod in cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti ſint ſolæ omnium dedicatæ. Quarum vt ingenue & ſimpliciter, vereq́ꝫ fatear, nullam perfecte calleo.

Aloë

ἀλοὴ, Aloe,& aloes.] Generis fœmini. ſine plurali. Græcum eſt magno quorundã errore, qui generis neutri putant, & ſignificat herbam amariſſimi ſucci. Iuuenalis: Plus aloes quàm mellis habet, ſcilicet vita hominum. Mehr leyd dann freud.

CAPVT XX.

Vna Sabbati.] Vno ſabbatorum eſt Græcis, id eſt, primo die σαββάτων. Vnus pro primo ſæpe capitur in Biblijs ſacris.

Sudarium.] Linteum quo ſudor abſtergitur, Græce capſidrotion dicitur, autore Pulluce, eyn ſvveyſstuoch. Hinc ſudariolum.

Didymus.] Latine geminus. Sic Thomas apoſtolus nominatus eſt, à Thom gemellus, didymus. Geneſis xxxviij. Apparuerunt gemini, &c. Et Canticorum quarto: Sicut duo hinnuli capreæ gemelli, &c. Et inde verbum, vt in eodem loco. Male igitur Apoſtolum Thomam aliqui non ſatis literati adſeuerant vocari didymum, ob id quod dici volunt incredulum. Nam Thoma Hebraice, & didymos Græce, idem eſt quod geminus Latine. Oritur autem error inter Germanos, quod eodẽ vocabulo theutonico dicimus incredulum, & geminum, Zuiffling. Hactenus Capnion de verbo mirifico.

Video.] es, vidi, viſum. Videre ad omnes ſenſus pertinet, vt apud Græcos ἰδεῖν, vt vidiſti quàm incondita eſt hæc oratio, quàm inſuaue hoc vinum. Sic inuiſibile Auguſtinus pro eo quod ſub nullum exteriorem cadit ſenſum poſuit lib. xi. de Ciuitate dei cap. iij. Hinc viſo frequentatiuum verbum. Viſus, viſio, viſibile, & viſibiliter, & cætera.

Fixura, æ.] A figo, is, xi, xum, pro figura, & typo. Verum Latinis exiguum diſcrimen eſt inter fixuram, & figurã, ita Græcis inter τόπον, & τύπον. Auguſtin. cicatricem vertit.

CAPVT XXI.

Pulmentarium.] Græce proſphagiũ, inde dictum quod addatur pani.

Diligo & amo.] Vtrunq; verbum hoc loco ponitur. Græci itaq; ἀγαπάω vertunt diligo. φιλέω amo. Quia nonnulli arbitrantur aliud eſſe dilectionem, aliud amorem. Origenes homilia prima in Cantica ſic inquit: Videtur mihi quod diuina ſcriptura volens cauere, ne lapſus aliquis legẽtibus ſub amoris nomine naſceretur, pro infirmioribus quibuſq; eum, qui apud ſapientes ſeculi cupido ſeu amor dicitur, honeſtiore vocabulo charitatem, vel dilectionem nominaſſe. Aliam Latini ſcriptores longe diuerſam faciunt in iſtis vocabulis differentiam, vt diligere ſit remiſſius, amare ardentius, vt apud Ciceronẽ: Dolobellam antea diligebam, nunc amo. Et ad Brutum apertius: Clodius Trib. Pleb. Deſ. valde me diligit, ſeu vt ἐμφατικώτερον, id eſt, ſignificantius dicam, valde me amat. Et ſi non negarim amorem ambiguum quidẽ, & mediũ nomen eſſe, in obſcœnum tamẽ, & flagitioſum plerunq; vſurpari conſtat, dilectionem raro: & quã differentiam Latini ponunt inter diligere & amare, eandem Græcorum quidam inter ἀγαπᾶν καὶ φιλεῖν.

Si.] Coniunctio legendum eſt hoc loco, non ſic aduerbium. Idque non interpretis vitio, ſed errore librarij factum eſt. Hieronym. Embſerus tamen aliter defendit & luxat.

Porro.] Quanquàm hæc non faciunt hæreticum, ſi ſic legas pro ſi: tamen error tã manifeſtarius non eſt diſſimulandus in literis Euangelicis: & vt fateor, non inſectandum conuitijs, qui ſic labatur, ita commiſerandum aio, ac ſubleuandum.

¶Euangelij diui Ioannis
FINIS.

PRAEFATIONIS IN OMNES diui Pauli epiſtolas explicatio: Primum quæritur, &c.

Digeſtum.] A digero, is, quod eſt ordino, diſpono. Sic digeſtum, ordinatũ, dilucidatum, interp̃tatum, placitum, ſcitũ, decretum, &c. Quandoq; eſt diuidere, diſtinguere. Interdum cõcoquere. Hinc digeſtio, ordinatio, & digeries, diſpoſitio, diſtributio, nomen inſolens vt Calepinus ex Macrobio annotauit.

Rediuiua.] Quæ poſt interitum redeunt, vel quod mortuũ ad vitã redire poteſt. Rediuiuus, a, um, pen. prod. Sed rediuia, æ, morbus eſt vnguium in manibus hominis. Rediuius ij, eyn zeck, oder holtzbock.

Edocet.] A b edoceo, es, med. cor. i. p̃fecte docet. Saluſt. Cicero p̃ legatos cũcta edoctꝰ.

Sane.] Aduerbium affirmandi .i. certe, vt ita ſane. Qñq; permiſſiue, vt ſit ſane vt vis .i. eſto vt vis. Interdum pro valide, nam qui ſanus eſt, validus eſt. Nonnunq̃ iungitur cũ &, & quàm, vt ſane quàm vtile eſt, &c.

Abſur-

Abſurdus.] a,um,quod eſt diſpar,diuerſum,abhorrens,inconueniens, ſtultum, deforme,odioſum,iniquũ. Hinc abſurdus, & abſurde aduerbium qualitatis,vt:Abſurde aliquid dicere,turpe eſt,& indecorum.

Conflicto.] as, frequentat.à confligo, id eſt,frequenter pugno,percutio.Hinc conflictor,aris,deponens,& cõflictatio, pugna, conflictatiuncula. Cõflictatus participium, vt:Conflictatus graui morbo.Cõflictus,us, conflictio idem,vt conflictio cauſarum.

Indigeo.] es,eſt carere,licet differant. Nam indigemus neceſſariis. Vacamꝰ literis, pecunia,liberis. Caremus vero honoribus, dignitatibus,& huiuſmodi.Hinc indigens, indigentia,& indiguus.Indigetur imperſonale dixit Plinius: Nunquàm conſpectis, niſi cum præſidio earum indigetur. Haud opis indiga noſtræ.

Proſequor.] Proprie ſignificat vltra, ſiue poſt ſequor. Aliquando proſequi eſt cũ adfectu animi, vt proſequor te amore, laude,odio,cõtumeliis,& huiuſmodi. Interdũ eſt perſeuerare,exequi quod cœptũ eſt. Longius proſequi veritus,proſequi funus, proſequi memoria,odore,præmio,&c.

Inconcuſſus.] a,um, quod non concutitur. Lactantius lib. de ira dei,Pronus eſt lapſus,& facilis ad ruinam,niſi pedes inconcuſſa ſtabilitate figantur.

PROLOGI

SPECIALIS IN EPIſtolam ad Romanos explicatio: Romani ſunt.

A Roma.] Græce ῥώμη, robur,potentia, ſuauitas, valentia, fama, vrbs, quàm Solinus Valentiam prius fuiſſe dictam Latinis tradidit.Latini putant à ruma dictam, hoc eſt, à mamma lupę,quam ſuxerunt Remus & Romulus. Vide item Plutarchum in vita Romuli. Hinc Romanus,a, um, quod e Roma eſt,vel qui Romam inhabitat.Sed Romanẽſis,qui alibi ortus eſt,ſed in Roma verſatur. Vnde Cato,ſeu Varro,in lib.de re ruſtica,ſalem Romanenſem appellat, non Romæ factum,ſed qui Romæ vendebatur.Item Romanicus,id eſt,Romanus.Obſolet.Romandui ſunt dicti Normãdi in Gallia.Romaniam M. Antonius Sabellicus Thraciam vocat,Romanula,porta quædam Romæ, Romula, arbor ſub qua Romulus & Remus pueri ſunt inuenti.

Alteruter, ra.] Quiuis vel quæuis e duobus,duabuſve, ſiue alter,aut altera. Cicero in Verrem: Video neceſſe eſt alterutrũ. Sed pro mutuo,id eſt,inuicem, non memini me legiſſe apud probum autorem, penultima corre. eyner auſs den zvveyen,eyntvvederer. Hinc alterutrinque aduerbium, von eyntvvederem teyl.

Noctu.] Pro nocte nominaliter vtebantur antiqui.Noctu vero aduerbium ſignificat per noctem.Saluſtius: Diu noctuque laborare,feſtinare. Aliquãdo nox pro noctu, vt eſt in xii.tabulis: Si nox,id eſt,noctu furtum factum ſit. Hinc nocturnus, a, um,noctifuga,æ. Noctiluca luna,penult.prod.noctu lucens.Noctes & dies,nocte ac die.Noctesq; diesq;,aſſiduo.Stertit noctesque & dies. Nocte & interdiu. De nocte. Cicero: Scribente me hæc noctu in Caleno,&c.Elegantes dicendi formæ.

VOCABVLORVM QVORVNDAM

in epiſtolam ad Romanos explicatio.

CAPVT I.

Paulus.] Varie de hoc nomine diſceptatur. Sunt qui putent Saulo commutatum fuiſſe vocabulum à conuerſione, licet d. Hieronymus arbitretur, pro Saulo Paulum vocari cœptum ob Sergium Paulum Proconſulem, quem hic Apoſtolus primum omnium Chriſto lucrifecit. Sunt rurſum qui putent illum fuiſſe binominẽ,id q̃d forte vero propius eſt.Quanquàm arbitror Paulo primum Hebræo nomen Hebraicum inditum Saul: poſt ex Saul Hebræa voce factum eſſe Saulum, ſicut hodie ex Adam Adamum,&c. Nunc ad inſtitutum.Illud ſat fuerit, Saul Hebræis ſonare peritum,paſſiuum à Saal, quod aſcitus fuerit ad munus apoſtolicum. Ambroſ. indicat Saulum dici tentationem, ſeu inquietudinem. Cæterum Græcis σαῦλος Saulos duntaxat abiecta commotionem,ac tumultum ſonat proprie maris,ac fluctuũ,σάλος. Paulus autem Græcis ſonat quietum,à verbo παύομαι. vnde & παῦλαν quietem appellant,Romanis puſillum ſonat,Hactenus de nomine, Vide peritiores.

Vocatus.] Vocatus hoc loco non eſt participium, dictus aut nominatus: ſed nomen eſt ſubſtan. velut apoſtolus κλητὸς, quemadmodum & paulo inferius: Vocati Ieſu Chriſti. Eſt autem vocati nomen abſolutũ, quemadmodum olim apud Romanos euocati dicebantur, qui velut amici ad bellum accerſebantur, valet enim ferme perinde quaſi dicas, vocatitius apoſtolus, ſiue vocatione apoſtolus, & vocatione ſanctis, &c. A verbo voco, as, are.

Prædeſtinatus.] a, um, id eſt, qui finitus, ſeu definitus erat, vel ſecundum Græcorum ſcholiorum interpretationem, certo pnũciatus, ac declaratus: à prædeſtino, as, quod eſt præordino, præmitto. Hinc prædeſtinatio, & deſtinatio, quam Orige. expedite definit, ita pronuncians: Deſtinari eũ, q eã eſt: prædeſtinari, qui nondum ſit, verordnẽ.

Barbarus.] a, um, omnis dicitur præter Græcum. Item barbari omnes dicuntur, qui craſſe loquuntur. Nunc etiã ad eos trãsfertur qui non ſunt Latini. Hinc barbaries, barbaria, barbaricus, a, um, barbariſmus, & barbaralexis, dictio peregrina eſt. Vide epigramma primum Martialis: Barbara pyramidum, &c.

Memoria.] Pro mentione. Gratia p dono. Conſolatio pro gaudio.

Non erubeſco euangelium.] Latinius foret. Non me pudet euangelij. Quãquàm apud Q. Curtium ſcio legi erubeſcit fortunæ, quod ſi crebro occurreret in probis autoribus, non pigeret imitari. Quanquàm erubeſco elegans verbum ſit, vt: Erubeſcere ora alicuius.

Paſſiones.] Græci πάθη, quod apud eos nonnunquàm perturbationes animi ſonat, aut motus, aut morbus, aut quod maxime placet Fabio, affectus. Porro perturbatio eſt, quæ Græce πάθος dr. Cicero in Tuſculi. quæſt. perturbationes πάθη vertit. Quintilianus in ſexto affectus, idque recte & proprie verti dicit. Apud Plinium ſolum ex veteribus legitur paſſiones, dubitaturq; num ſatis caſtigate libro xx. Illitum quoq; paſſionibus ventri earum prodeſt. Vt à πάσχω πάθος, ſic à patior paſſio. Diffinitio πάθους apud Ciceronem ex Zenone, auerſa à recta ratione contra naturam animi commotio. Ex eodem Cicerone in Tuſcu. quæſt. Sed corporũ affectiones ſine culpa accidere poſſunt, animorum non item, quorum omnes morbi, & perturbationes ex aſpernatione rationis eueniunt, itaque in hominibus ſolum exiſtunt. Nam beſtiæ ſimile quiddam faciunt, ſed in perturbationes non incidũt. Opinionibus enim falſis vaniſque premimur, & nos ipſi nobis facimus affectus potius, quàm ex rebus accipimus. Et, vti Seneca inquit, plura ſunt quæ nos terrent, quàm quæ premunt. Stoici perturbationes omnes ex deprauatis hominum iudicijs, opinionibuſque oriri putant, nam opinio magni futuri boni eſt libido, magni futuri mali eſt metus, magni præſentis mali dolor, magni præſentis boni lætitia, quæ omnia quoniam ſtultitijs noſtrarum cogitationũ metimur, citius quàm naturis rerum, idcirco tot perturbationibus, tanquàm immoderatis rapimur. Hoc eſt in homine miſerrimum, quod etiam ſapientiſſimus, dolet tamen & gaudet, & cæteris affectibus agitur, quamlibet prouiderit ne fiat.

CAPVT II.

Bonitas.] Hoc loco pro benignitate poſitum eſt. Et adducit, pro inuitat, prouocat.

Cor impœnitens.] Significantius Græce ametanoeton, quaſi dicas, impœnitibile, quodq; nulla dei beneficentia poſſit ad pœnitentiam adduci.

Theſaurizo.] as, ſignificat colligo, recondo, repono. Hinc theſaurus, vt Heſiodus: Optimus eſt homini linguæ theſaurus & ingens Gratia, quæ parcis menſurat ſingula verbis.

Reddet.] Vulgo habetur reddit. Auguſtinus melius lib. I. de Ciuitate dei cap. viij. Nam de futuro ſeculo loquitur Apoſtolus. Græce eſt ὃς ἀποδώσει ἑκάσῳ, id eſt, qui redditurus eſt vnicuiq;, &c.

Præputium.] Cuticula tegẽs glandem virilem, quod puteat, vorhaudt, & pro gentili, & ethnico capitur.

CAPVT III

Abſit.] Frequenter obuiũ apud Paulum, Græce eſt μὴ γένοιτο. i. ne fiat, aut ne ſit, ne contingat, ſiue deus auertat, aut phibeat. Eſt autem abominantis ſermo.

Inferre.] Hoc loco infligere eſt. Alias inferre varie capitur, vt: Inferre pedem in ædes. In ignem inferre. Illatus in aciem lecticula. In templum, in vrbem inferre. Arma, bellum, cœcitatem, calamitatem, caritatem annonæ, cauſamq; inferre, & id genus innumera.

Præcello.] is, eſt idem quod excello, hoc eſt, excedo, & antecedo, vt: Nos aper auditu præcellit, aranea tactu, Vultur odoratu, lynx viſu, ſimia guſtu. Autor me clã eſt.

præcel-

præcellens. Hinc præcelſus, Item excellens participium. Excellentia, æ, excellenter, excelſus, a, um, excelſitas, tis, excelſe aduerb.

Cauſor.] Deponens, ſignificat rei geſtæ cauſſam adfero, ſeu reperio, & excuſationē adduco. Hoc loco Græce habetur: Præcauſati ſumus, id eſt, ante cauſſam reddidimus.

Iuſtus quiſquã.] Id eſt, ne vnus quidē.

Requiro.] Differt ab exquiro. Nam requirimus, non quod veſtigamus, ſed quod abeſſe dolemus. Requirimus in amico fidē. Requiſitum eſt. Requiſita natura dixit Saluſtius, &c.

Subditus.] Non hic ſubex dicitur, aut ſubiectus, ſed hypodicos, id eſt, obnoxius, reus, veluti ad pœnam obligatus. Subditus particip. vt partus ſubditus. Subditum teſtamētum. Subditiuus, ſubdititius idem.

Propiciator.] Verius propiciatorium, ſiue propiciationem. Nam Græce hilaſterion habetur, id eſt, propiciatorium, & cooſpertorium arcæ teſtamenti ἱλαστήριον, propiciator, ἱλασμός propiciatio, manſuetudo, beneuolentia.

Immo.] Pro q̃ Græcis eſt ναί, quod eſt affirmantis aduerbium, quaſi dicas nimirū, certe. Iha auch ia vvol, coniunctio, immo vero: Immo v̄o ſcrutabimur. Im̃o optime.

CAPVT IIII.

Acceptum ferre.] Eſt pro accepto habere, quod non acceperis, quæ apud Iureconſultos, ni fallor, vocatur Acceptilatio. Accepto fert hoc loco, id eſt, imputat, ſiue acceptum fert.

Signaculum.] Notam ſignificat, ac ſignum impreſſum, Græce ſpharida. Nam fidei cauſſa ſolemus obſignare, quod certum eſſe volumus.

Emortuum.] Hic vocat effœtum, ne quis eum iam cadauer fuiſſe putet, ſed inualidum ſenio, non ſimpliciter, quoniam ex Cethura filios poſtea ſuſtulit, ſed hactenus emortuum, vt citra opem diuinam non poſſet gignere ex anu, & vetula, prouectaq; ætate. Emortuus, a, um, ab emorior, eris.

CAPVT V.

Confundere.] Eſt pudefacere, aut pudore adficere, beſchemen. Hinc cōfuſio. Etiam eſt perturbare, & commiſcere, vt æra Corinthia fecit caſus: quia incenſio Corinthi confudit metalla. Confuſus participium, confuſe, confuſim aduerbia.

Subintrauit.] Ab ſubintro, as, quod eſt clam, & latenter intro. Latinius foret, obiter irrepſit.

Superabundo.] as, eſt quaſi vehementer, & ſupra modum abundo. Auget enim hoc loco Græca præpoſitio hyper, non aliter atq; quàm, aut per apud nos. Vnde nō nullli Græcorum more loquentes, ſed parū Latine, dicunt ſuperbenedictus, pro eximie benedicto, ſuperexcelſus, pro vehementer excelſo, &c. Hinc ſuperabundantia, id eſt, abundantia. Superabundanter aduerb. in Biblijs tantum legitur ſacris.

CAPVT VI.

Complantatus.] Hoc eſt, inſititius, & particeps. Alludit eñ ad inſitionē plantæ quæ reſpondet communioni corporis Chriſti, quemadmodum ſurculus decerptus e ſua arbore, particeps fit humoris eius arboris cui inſeruitur: ita qui per baptiſmū Chriſti corpori inſeruntur, conſortes ſunt, & fiunt bonorum illius. A planto, as, lego compoſita, deplanto, explanto. Hinc plantatio, planta, plantula dimi. Supplanto, ſupplantator, plantaris, e.

Humanum dico.] Hac loquitandi figura ſolet d. Paulus mitigare, ſi quid durius dicere videtur, aut inconſideratius, ſecundum hominem loquor. Ab homo multa.

Liberi.] Hoc eſt, expertes, & inſontes, &c. Liber plura habet ſignificata non receſenda ob Laconiſmum, alias dicta.

CAPVT VII.

Sub viro.] Id eſt, obnoxia, ſubdita viro, quaſi dicas ſubuiralis, vt docendi cauſa explicem.

Venundatus.] Penulti. corre. à venundo quod eſt venditus eſt, ſiue venijt, aut addictus ſub peccatum. Venundo, as, penultima cor. à venum, quod vſurpatur pro ſupino verbi venio. Hinc venundatio verbale. Liuius dicit: Si venum à primoribus datos.

Lex.] Hoc loco matrimonium, ſiue ius matrimonij ſignificat etiam Græcis. Hinc exlex, exlegis, adiectiuum.

Peccans peccatum.] Hoc ita ſonat quaſi dicas, ſceleſtum ſcelus, aut vt ſi quis diluſcide potius quàm Latine vertat, peccaminoſum peccatum. Porro quis Latinus intellecturus ſit, quid ſit peccatum peccator, pro peccato inſigni ac euidenti, aut cur potius peccator peccatum, quàm peccatrix peccatum? Et tamen ita legit D. Auguſt. lib. I. ad Simplicianū. Maluit peccator dicere, quod nomen eſt, quàm peccans participium, & ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία ſic eſt Græce. Itaq; peccator ad peccatum refertur, tametſi maſculini ſexus, ſed nihil prohibet duo ſubſtantiua ſic coniungi. Niſi quis etiam malit peccans non participium, ſed verbale nomen, quod

quod ſolet genitiuis addi, vt alieni appetens apud Saluſtium. Et litium fugitans apud Terentium.

Corpus mortis.] Eſt corpus obnoxium affectibus peccandi. A corpore corpuſculum, &c.

CAPVT VIII.

Adoptio.] Ab adopto, as, quod eſt valde deſydero, aut filium adoptiuum facio. Adoptio (ſicut ſcribit Caius) duobus modis fit, aut principis autoritate, aut magiſtratus imperio, &c. Vide ipſum autorem. Hinc adoptator, adoptatio. Adoptiuus verbale, & adiectiuum. Adoptatitius, ex adoptiuo filio natus.

Abba.] Hebræis, immo Syris, vt indicat diuus Hieronymus ſonat patrem, dictio e duabus primis Hebraicis literis compoſita Aleph, & Beth. Sed vocem Hebræam reliqt, quo ſignificaret peculiare quiddam eſſe in ipſo vocabulo quod & patres libenter audiunt, & pueri primum ſonare diſcunt. Vide Eraſmum eo loci, & digna lectu reperies.

Primitiæ, arum.] Primi fructus ex agro ſunt ſuſcepti, qui deo offeruntur.

Interpello.] Eſt loquentem, vel aliqd agentem interrumpere. Aliquando eſt dicere. Interdum rogare, poſtulare, intercedere. Eſt autem quoties quis cõuenit aliquem ſuper negocio alterius, veluti ſi quis adeat principem commendaturus cauſam amici. Hinc interpellatores, interceſſores. Interpellatio verbale. Hinc dicimus: Nihil te interpellabo, continentem orationem audire malo. Hæc tota res interpellata bello refrixerat. Partam victoriam interpellare. Debitorem interpellare.

Scimus quoniam diligẽtibus deum.] Et aduerſa & proſpera meritum bonis augent: nihilq́ eſt, quod non ipſi in incrementa ſuarum virtutum conuertant.

CAPVT IX.

Anathema.] tis, penult. produ. anathemata Græcis dicuntur res Dijs dicatæ, & in hoc ſepoſitæ. Sed hic ſeiunctio, ſeparatio dicitur quaſi quiddam ſepoſitum, & alienum à Chriſto. Et anathema penult. cor. eyn verfluchter, verbannet. Hinc anathematizare, verfluochen, vnd ſich dem teufel geben.

Figmentum.] Quod factum eſt, à fingo. Græce plaſma, ſiue plaſmatum. Hinc plaſtes, fictor, figulus, & plaſtice ars figlaria, ſiue fictoria. Fictus participium, ficte aduerbium. Fictrix, figulina, æ, ſeu quod magis à doctis vſurpatur per ſyncopen, figlina. Figlinum, ni, figlinus, a, um. Figlina creta, figlinum opus. Figularis, e, vt figularis rota. Fictilis, e, fictile, is, ſubſtantiuum, yrdin.

Sabbaoth.] Numero multitudinis, ſignificat exercituum, virtutum, militiaꝝ.

CAPVT X.

Finis legis.] Hoc eſt, τέλος, conſummatio, ſumma, perfectio, finis, ordo, honor, initiatio, ſacrificium, impenſa, ſumptus, & nuptiæ, omnia hęc ſignificat τέλος. Vide Lexicon Græcolatinum Petri Gillij Albienſis.

Euangelium.] Bonum nuncium. Hinc Euangeliſta, Euangelicus, a, um. Euangelizo, as.

Iſrael.] Videns deum, ſeu princeps dei, Geneſis xxxij. Hinc Iſraelita, & Iſraeliticus, a, um.

Emulatio.] Hoc loco pro inuidia, & dolore capitur.

CAPVT XI.

Beniamin.] Eſt filius dextræ, ſed Benoni eſt filius mœroris, Gene. xxxv.

Oleaſter.] Græcis eſt agrielæos, quod ſonat agreſtem, ſiue ſylueſtrem oleam, eyn vvilder oelbaum, cui reſpondet callielæos, quæ eſt oliua frugifera. Hinc oleaſtrinum, oleum ex aleaſtro. Oleaſtellus, oleaſtelli diminut. ab oleaſtro.

Inſertus.] Id eſt, inſitus, quoties fiſſo arboris ramo inſeritur ſurculus. Eſt enim hoc vnum inſitionis genus, &c. De his duobus verbis, inſero, is, penul. correpta inſeui, inſitum, & inſero, inſeris, inſerui, inſertum, non eſt ſpatium adſcribere.

Excideris.] Penult. prod. in futuro, ab excidor, excideris, ciſus ſum.

Noli altum ſapere.] Hoc eſt, ne ſuperbi, ne tibi placeas, ne efferaris animo, ſiquidẽ hic ſapere vocat affici animo. Ne tibi Suffenus ſis.

Inueſtigabiles.] Græcis eſt, ἀνεξιχνίασοι, id eſt, ininueſtigabiles, hoc eſt, non veſtigabiles, ſiue imperueſtigabiles. Sic enim vulgo legitur pro contrario, id eſt, minime inueſtigabiles. Inueſtigabilia enim ſunt ea quæ veſtigando inueniuntur, viæ autem domini humanæ menti inueſtigari non poſſunt. Græce ἀνεξιχνίασοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Cæterum diuus Hierony. exiſtimat Paulum retuliſſe locum qui eſt apud Eſaiam cap. xi. Et non eſt inueſtigatio viæ eius.

CAPVT XII.

Obſequium.] Officium eſt. Terent. Obſequium amicos, veritas odium pa-

 rit.

rit. Hinc obſequela, morigeratio. Obſequioſus, obſequibilis, qui obſequitur. Rationabile obſequium, pro rationali cultu Græci habent.

Ad probandum quæ ſit voluntas dei.] Sic etiã hunc locum legit Auguſtini epiſtola xxvi. quod Eraſmus in Annotationibus miratur: nam Græce eſt τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον, hoc eſt, ſicut vulgo habemus, bona & beneplacens, & perfecta, vt de volũtate intelligatur τὸ θέλημα. Sed Auguſtinus lib. de Ciuitate dei cap. vi. vel ad ſacrificium refert, vel certe ſimpliciter vt intelligatis q̃ ſit voluntas dei, quid etiam bonum ipſum, & beneplacens, & perfectum, cum quo Ambroſius conſentit.

Sapere.] Cogitare, ſentire de ſe, alijsq́; & fratribus & rebus.

Ad temperantiam.] εἰς τὸ σωφρονεῖν, in quo eſt mediocritas quædam totius vitæ, ſicut etiam in temperantia, quemadmodum Cicero docet primo officiorum ex Platone. Lib. Tuſc. quæſt. tertio, temperatum à Græcis σώφρονα vocari ſcribit, & quam illi σωφροσύνην, tum temperantiam ſe dicit vertere, tũ moderationem, nonnunquàm etiam modeſtiam. Et ambigit an ea virtus frugalitas dici poſſit.

Benedicere.] Eſt beneloqui, bene precari, beneq́; ominari. Contrarium.

Maledicere.] Eſt male precari, deuouere, execrari, blaſphemare, &c.

Congero.] Significat accumulo, coaceruo, congrego, &c.

Vincitur à malo.] Qui prouocatus iniuria non temperat animo, ſed adducitur ad retaliandam iniuriam.

Vincit malum bono.] Qui malefacta benefactis repenſans, efficit vt inimicus fiat amicus.

CAPVT XIII.

ANima.] Hoc loco pro omni homine poſitum eſt. Porro animam pro homine dici Hebraiſmus eſt, vt puto, vt Septuaginta quinq; animæ: pro vita vero Græcorũ eſt, & Latinorum quoq; vt vita pro anima. Nonius Marcellus pro corporibus ait animas poni, quum Vergilius dicit libro xi. Interea ſocios, inhumataq́; corpora terræ Mãdemus, qui ſolus honos Acheronte ſub imo eſt. Ite ait egregias animas, quę ſanguine nobis, Hãc patriam peperere ſuo. Quod an ita ſit ipſe viderit. Eſt tamen apud Græcos interdum inuenire, quum ψυχὴ ponitur pro rebus animatis. Gene. I. Hinc animam adimere dicim⁹. Alicui animam extinguere. Animam efflare, edere, agere, dimittere, amittere. Animam debet. Anima vitalis. Anima & ſenſus. Animæ meæ blandientis eſt. Anima, der athem, vvind, lufft. Anima putei, p aqua. Anima, pro vita. Anima & vita: Prouerb. das liebſt. Animula, æ, diminut.

Poteſtas.] Multa ſignificat, vt Paulus ait Iureconſultus, hic pro principatu, potentatu, & magiſtratu videtur accipi, quẽ Græci dynaſtian vocant, & dynaſtas principes, potentesq́;. Hinc poteſſum pro poſſum. Obſoletum. Poteſtam pro poteſtate veteres vſurparunt. Poteſtur pro poteſt.

Tributum.] Cenſus annuus, ſiue vectigal, q̃d Græce telos dicitur. Hinc tributarij.

Inſtaurari.] Significat hic recapitulari, hoc eſt, ſummatim perſtringi in hoc verbo, verfaſſen. Alias renouare, vt aĩm inſtaurare, cædẽ, acies, bellum, epulas, &c. Hinc inſtauratio, inſtauratiu⁹, vt Ludi inſtauratiui.

Comeſſatio.] Eſt conuiuium procacius, ac iuuenile, & proprie cibi, potusq́; poſt cœnam ex luxu abſumpti. Comos autem Græcis deus eſt temulentiæ, vt fingunt poetæ. A comeſſor, aris, comeſſator, comeſſabundus, comeſſans idem quod comeſſator.

CAPVT XIIII.

DIſceptatio.] A diſcepto, id eſt, diſputatio, contentio, & diſcordia. Hinc diſceptator dicitur rei, ſententiæq́; moderator, vt docet Cicero, vt diſceptator domeſticus, arbiter ex compromiſſo. Diſceptatrix, diſceptatio pro arbitratu, & cognitione, & iudicio. In diſceptationem dicendi, & controuerſiam vocare.

Olus.] eris, dicitur omnis herba ſatiua, quæ in vſu cibario eſt, ab alendo. Varro ab olla deducit. Nonius & Feſtus inter aſpirata connumerant. Huius diminut. eſt oluſculum. Horat. Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo. Hinc oliſatrum, Græce hypo ſelinum. Olitor, & olitorius, a, um, vt forum olitorium: Græci vocant lachanapolium, & lachanapolam, venditorem olerum. M. Iacobus Horlinus: Felix o nimis eſt atq; beatulus. Qui vitam placido ducit in otio Expertem ſceleris, fraudis & inſciam. Contentus bene vili Viuens pauper oluſculo, Aſclepiadeum Choriambicum.

Commune.] Dicimus quod eſt commune omnium & omnibus. Vt hoc eſt commune mihi tecum, vel cũ cæteris. Hinc communicare eſt participare. Sed hoc loco commune eſt, q̃d cæteris hominibus patet, & q̃d non eſt de parte dei, pro immundo ponit, à quo communicare, per tranſlationem coinquina

quinare ſignificat, vt in Matth. & Marco. Et in Actis fuſius explicabitur.

CAPVT XV.

Illyris, vel Illyricum.] Eſt lata regio inter Italiam, Germaniam, Thraciam, Macedoniam, & Epirum, habens ab vno latere mare Hadriaticū, ab altero Danubium. Hæc regio nunc dicitur Slauonia, vel Boſnenſis. Propertius: An tibi ſum gelida vilior Illyria. Hinc Illyricus, a, um. Horatius li. carmi. Illyricis comes obruit vndis.

Collatio.] Græcis hoc loci cœnonia eſt, id eſt, communio, ſiue communicatio, hoc eſt, eleemoſyna miſſa atq; collecta. A conferre.

CAPVT XVI.

Phœbes, is.] Miniſtra & ſoror ſpiritalis fuit apoſtoli. Per hanc putant Phœbem redditam epiſtolam Romanis. Græce ſcribitur φοίϐη, nomen mulieris & interpretatur lucida, vel pura.

Cenchree.] Portus & emporium, locus vbi merces venduntur Corinthiorum. Cæterum cum plura ſint huius nominis loca, nempe in Troade oppidum atq; aliud itidē in Italia, tamen magis conſentaneū eſt Paulum ſenſiſſe de Cenchreis ſtatiōe nauali Corinthiorum. Græce ſic ſcribitur κέγχραις, & ſonat milium, genus leguminis.

Priſcam, & Aquilam.] Origenes putat Priſcam eandem eſſe quam Lucas in Actis cap. xviij. Priſcillam appellat, cuius maritus erat Aquila, Ponticus genere, Iudæus religione & origine ſtirpis, Paulo ὁμοτέχνος eiuſdem artificij, opificij, nimirum artifex tabernaculorum, & vt Origenes interpretatur ſutor.

Epenetus.] ἐπαίνετος, ſic ſcribendum & legendum, non Ephenetus: quod Latine ſonat laudatus, ſiue laudabilis, amicus Pauli. Qui ſunt nobiles. i. inſignes, ne quis eū de genere loqui putet. Hi duo erant Paulo & ſanguinis cognatione, & captiuitatis ſocietate iuncti e numero lxxij.

Andronicum, & Iuliam.] Iunian habetur in Græco. Nam Iuliam poſterius ſuo loco refert. Ανδρόνικος, vir victorioſus dicitur. Iunia à Iunone, id eſt, dominatrice, nomen viri concaptiui Pauli.

Ampliatus.] In Græco habetur amplian, interpretatur populus malleator. Nec eſt dilectiſſimum, ſed dilectum, quia charus animo meo. Latinum à verbo amplio, as.

Urbanus.] Socius & adiutor laborū Pauli in Euangelio Chriſti prædicādō. Latinum eſt. Hinc vrbanitas, vrbane, &c.

Stachys.] Certe Græcis ſignificat ſpicam, conſors Pauli, & magnopere charus. ϛαχύν ſpica eſt.

Apelles.] Origenes addubitat num hic ſit Apollo Alexandrinus, vir in ſcripturis eruditus, cuius mentio fit in Actis capite xviij. & ſonat congregans eos. Hic multas afflictiones paſſus, exploratus, ſpectatus, probatus inuentus eſt. Απελλῆς interpretatur expellens vel abigens.

Ariſtobulus.] ἀριϛόϐουλος, penultima accentu accuto: eſt enim Græcis diphthongus, nomen ab optimo conſilio dictū. Sic omnia in bubus producūt ſyllabam bu. Optimus conſultor, vel optimum conſiliū.

Herodion.] ἡρωδίων formido dicitur. Cognatus Pauli fuit. Verius Iunonis vel dominatricis cantilena.

Narciſſus.] Interpretatur ſtupefactus, vel negligens, certe Græcis flos eſt, fabulam poeticam noſtis.

Tryphena.] τρύφαινα delitioſa, vel delicata.

Tryphoſa, τρυφῶσα.] Idē ſignificat. Hæ duæ ſuo ſtudio, curaq; iuuabant rem euangelicam.

Perſida.] Vnice Paulo dilecta, ſonat frangens, ſiue diuidens, aut vngula vel gryphus.

Rufus.] Pietate ac religione eximius. Latinum eſt.

Ασύνκριτος, Aſyncritus, & Phlegon.] Legendum eſt Aſyncritus, & ſonat incomparabilem. Viri nomen.

Phlegon.] Incendens. Græce ſic φλέγων, comburens. Viri nomen.

Hermen, Patrobam, Herman.] Diuerſa nomina ſunt. Hermes Latine ſonat Mercurium, ſiue nūcium, aut interpretem. Hinc hermenia. Et Ariſtotelis liber Peri hermenias pen. longa, de interpretatione.

Herma.] Hebraicum, deſtructio, ſiue anathema eſt.

Patroba, πατρόϐα.] Paternalis dicitur.

Philologus, φιλολόγος.] Nomen viri. Græca vox, eſt ſermōis, vel ſtudij amator, loquax. Huius coniunx erat Iulia.

Nereus.] νηρεὺς, έος ὁ, lucerna vel nouale, certe Græcis eſt pulcherrimus Troianorū: Fabula nota eſt. Et magnus interpretatur, modo credendum ſit Elencho interpretationum Hebraica. Græc. Latinarū dictionum.

Olympiaden.] Græce ὀλυμπᾶν, apparet em̄ vix eſſe nō mulierē e duobus Græcis articulis, at ex Olympiade nō pōt vix facere, Nā ὀλυμπιὰς quinquenniū et luſtrū ſignat.

Timotheus, τιμόθεος.] Derbenſis, in Euangelio collega Pauli:& honor precioſus deo interpretatur, Græcaq́; vox eſt. Honorans deum, precioſus deo.

Eraſtus.] Græca dictio amator, ſiue amabilis. Reliqua ſuperſedeo, vide Hebraica nomina.

Iaſon.] Theſſalonicenſis fuit. ἰασῶν, ſanans vel medicans interpretatur.

Soſipater, σωσιπάτρος.] Pyrrhi filius Beroenſis cognatus Pauli. Saluans patrem, vel ſalus patris.

Benedictio dulcis.] Hoc loco chreſtologia eſt, i. blandiloquentia, blandiloquiū. Eulogia ad verbum benedictio eſt. Cæterū hic pro laudatione, ſiue adulatione poſitū.

Tertius.] Legendū eſt, nō Terentius, ſcriba, qui Paulo hanc dictanti epiſtolā pietatis ſtudio operam cōmodauit. Latinū eſt.

Arcarius.] Oeconomus, id eſt, diſpenſator, quæſtor ærarij, & præfectus. Ab arca, æ, eyn kaſtenmeyſter.

Gaius.] Hoſpes Pauli, & totius eccleſiæ, vnus inter paucos cui Paulus baptiſ. adminiſtrauit vna cum Criſpo & Stepha. familia. Scribitur etiam Caius cum c. vt alias p baui, & admonui.

¶ Epiſtolæ diui Pauli ad Romanos FINIS.

PROLOGI

IN I. AD CORINTHIOS EPIſTOLAM EXPLICATIO.

Corinthus.] Achaiæ Metropolis olim erat ob portuū commoditatē. Eſt enī Iſthmos emporium. i. locus vbi merces venduntur, totius Aſiæ tum celeberrimum, tum opulentiſſimum. A quo adagium: Iſthmum fodit in eum qui fruſtra laboraret, & conaretur. Hinc Corinthij dicti ſunt Achaici, vide argumentum. Corinthius, & Corinthiacus, a, um, adiectiua. Corinthiarius apud Suetonium: Nimius amator Corinthiariorum vaſorum. Aera Corinthia fecit caſus: quia incenſio Corinthi confudit metalla. Adagium: Corinthiorum nauigatio non eſt omnium virorum. Vide Polydorum, & Eraſmum in Prouerbijs. Itē Corinthus ſupercilijs, curuitatibusq́; laborat. Lege eundem Polydorum.

Iſthmos.] Ea terræ anguſtia appellatur, quæ inter duo maria Aegæum & Ionium concluſa eſt, qui non ſine longo, & ancipiti nauium ambitu tranſiri poteſt. Plinius lib. iiij. cap. iiij. Hinc adagium: Iſthmum fodis, id eſt, fruſtra laboras. Actum agis. Arenam numeras, &c. Vide Parœmiographos.

Medeor.] eris, penult. cor. idem eſt q̄d medico, as, & medicor, aris, hoc eſt, remedium p̄beo. Hinc medetur imperſonale. Compoſita immedeor, remedeor, medicus, a, um, adiect. medica herba, medicina, medicamē, mentum, & medela, medicinale, medicabile, medibile idem, medicamentarius, Meditrina, medicinarum dea, cuius ſacra Meditrinalia dicuntur. Dicta alias fuſiſſime.

QVARVNDAM DICTIONVM

in epiſtolam diui Pauli ad Corinthios I. explicatio.

CAPVT I.

Soſthenes, σωσθένης.] Med. corr. Paulo religione frater, & muneris ſocietate collega, Græca vox compoſita, ſi à σὸς pronomine componitur, ſonat tuus robur: ſin à σῶς quod eſt ſaluus, ſaluum robur interpretatur. Saluator potens, vel robuſtus idem fere ſunt.

Chloes, χλόη.] Bulgarius Græcus interpres, Chloen familiæ Corinthienſis nomen eſſe putat, vt intelligas eius gentis aliq̄s fuiſſe, qui Paulo ſignificarint de Corinthiorum diſſidio, &c. Certe apud Horatium in Odis Chloe, fœminæ vocabulum eſt: Me nunc Creſſa Chloe regit, Dulces docta modos & citharæ ſciēs. Miro vero conſilio Paulus fidei cauſſa familiæ nomen expreſſit, at rurſus hominū nomina ſuppreſſit, ne quid illis conflaret inuidiæ.

Apollo.] Hoc loco Atticus caſus eſt, & genitiuus Græcus, id eſt, Apollinis. Sicut Verg. ij. Aeneidos dicit: Androgeos ſe offert nobis, ſocia agmina credens. Iſthic poeta noīatiuo eſt vſus. Alibi & accuſat. vſus eſt. Vt Atho, aut Rhodopen, plerīq; male Athon legunt, eſt enim Atho antiquus accuſat. ſicuti hic Apollo. Vide P. Melancht. ſua in Grammatica Græca. De Apolline deo Ethnico multa ſilenter tranſeo. Hoc addam Tetraſtichon Euricij Cordi: Suadeo atrox compeſce labrum, vel ſæuus aſilus, Quem culicem rearis, mox tibi vulnus agit. Quod neq; Theſſalicon Chirus, nec Apolline nat⁹ Curabit putris ſed quaſi cancer erit.

Stepha-

Stephana.] æ, mulieris nomen, Paulo admodum familiaris & chara, cuius familiam ipſe baptizauit. Siquidem Stephanus Græca dictio eſt, Latine corona dicitur. ςέφος idem. Hinc ςεφάνη, galea, vertex, montis cacumen. ςεφανηφόρος, coronam ferens. ςεφανίτης, athleta. ςεφανόω, corono, actiuum accuſati. iũgitur. Stephanoplocos, coronas, & ſerta faciens.

Inquiſitor.] Græcis eſt ſyzetetes. i. diſputator, ad verbum ſonat conquiſitor. Atque ita legit d. Ambroſius. Hinc inquiſitio verbale, vt: Caue inquiſitioni ne mihi ſis. Inquiſitio, nachfrag. ab inquiro, is. Nihil de alieno inquirere. Vina inquirere. Inquiſita & comperta res. Cum ego diem inquirendi in Siciliam perexiguam poſtulaſſem, &c.

CAPVT II.

Sublimitas.] A ſublimi. i. alto, pro eminentia ponitur. A quo ſublimare. Et e ſublimi deſpicere, & contemptui habere idem pollent. Hinc ſublimiter aduerb. Sublime idẽ, cui opponitur humi. Ex ſublimi vertice ſaxi. Sublimem abire. In ſublime, &c.

In oſtenſione ſpiritus.] In hoc loco pro per accipitur, vt alias ſæpe.

Spiritalis.] Et hoc ſpiritale per Syncopen, quod eſt ſpiritus: Græce πνευματικός. Contrarium animalis ψυχικός. Spiritus, halitus, ſpirabile, vitale quo ſpiramus, ſpiramentum, ſpiraculum, id eſt, per quod exit ſpiritus. Spiritaliter aduerb. Omnia à ſpiro, as, id eſt, exhalo, manãt. Explicatũ ſæpenumero.

CAPVT III.

Quid Apollo?] Quid ponitur pro cuius momenti: quaſi dicas, nullius precij.

Apollos.] Eſt nominandi caſus, non Apollo, Ἀπολλὼς cuius genit. facit Apollo.

Incrementum.] Ab increſco, is, Græce Epidoſis, ſeu Auxeſis. Quintili. Quatuor tamen maxime generibus video cõſtare, amplificatione, incremento, comparatione, ratiocinatione. Congeries incrementũ eſt potentiſſimum, cum magna etiam videntur q̃ inferiora ſunt, vernacule gevveſchs, getrege, deyungh, meerũg. Vt: Incremento augeri. Vrbis incrementum. Incremento ingenti res auctæ.

Architectus.] Et architector, faber princeps, artẽ habens fabricandi, quiq; ædificiorũ ſtructuris præeſt. Hinc adagiũ Heſiodiũ: Inuidet aut figulus figulo, aut egenus egeno. Aut faber fabro, dulciſq; poeta poetæ. Architectus inuidet architecto. Architectura ædificandi ſcientia, de qua Vitruuius elegans opus ædidit. Alibi de hoc copioſius memini me dixiſſe.

CAPVT IIII.

Humanus dies.] Eſt humanum iudicium, quo quis ab hominibus bene vel male audit, cui cõtrarius eſt dies dñi, qui intima cordis ſcrutatur, & iudicat.

Transfigurare.] Eſt aliorũ perſonam in ſe transferre. Hinc transfiguratio, & trãſfiguratus.

Apollo.] Hoc loco accuſandi caſu debet accipi, in me & Apollo. i. Apollinem, quemadmodum dixi de Atho I. cap.

Peripſema.] Valla puluerẽ veſtigorũ dici vult. Græca ſcholia dicunt peripſema eſſe reticulũ, quo ſudantes ſe abſtergunt. Alij ſoleæ ſuppactum corium, alij pulverem, quẽ calcamus, alij quod abijcitur in mare, quo nauis ſit incolumis. Videtur omnino peripſema apud Græcos quiddam eſſe tale, quale apud nos eſt nauci, quiſquiliæ, & ſterquiliniũ. Ambroſius luſtramenta & purgamenta vocat. Eligito lector quod volueris, abſcyleten, vnd das ſo man von eynẽ ding ſchneidt.

Pedagogus.] Seruus eſt, cui patres liberorũ moderandorũ curam mandãt. Alijs noı̃bus, pædotriba, pædologus, gymnaſiarcha, pædonomus, ludimagiſter, præceptor, magiſter, inſtructor, didaſcalos appellatur.

CAPVT V.

Fornicari.] Pro illicita vti libidine, & fornicatione, pro ſtupro, ſiue ſcortatione, nondum apud idoneos autores reperi, licet fornicem pro luſtro ſciam inueniri. Hinc fornix, fornicator, & trix, fornicarius, &c.

Maſſa.] Græce phyrama, ea eſt farina aqua conſperſa, ſiue temperata, mixtaq; veluti cum argilla humore maceratur, farina liquore aquæ oleive, aut aliud ſimile, eyn klumpff. Hinc dicimus: Maſſa auri, maſſa ferri. Maſſam pacis vrbe reportat, eyn ſcheiben hartz. Maſſula, æ, diminut.

Paſcha, cæ, & Paſcha, tis.] Siquidem phaſe eſt trãſitus, qm̃ pertrãſibat angelus domini pcuſſor domos filiorũ Iſrael, nec plaga illas affligebat. Hinc deductũ eſt Paſcha, vt Hieronymus docet lib. ij. in Michæam, non à πάχειν quod eſt pati, quaſi paſſio. Idem in Matthæum. Vide Numeri ix.

Azymus.] Id eſt, infermentatus, vt ad verbum reddam. Dictum alias ſubinde.

CAPVT VI.

Angelus.] Latinis nuncius dicitur.

Idolum.] Simulacrũ eſt, eyn goetz, oder abgot.

Mollis.] e dicitur, hinc molliculus diminu-

minutiuum,qui & pathicus,& draucus, & cynædus,& catamytus,& ſi qua ſunt obſcæniora vocabula,hic ob verecundiam nō interpretanda, nec referenda: à mollio, is, & molleſco, cis,&c.

Abſit.] Hoc eſt,ne ſit,ne contingat, auertat aut prohibeat deus.

CAPVT VII.

BOnum.] Hoc loco commodum ſignificat non honeſtū,vt opponatur vitio.

Nubere.] Græcis ambiguum eſt verbum gameſæ,quod ſignificat & nubere viro,& ducere vxorem.Explicatum alias.

Vri.] Græce pyruſthæ,hoc loco de libidinis incendio,moleſtiaque corporis non ſe continentis,intelligitur.

Libertus.] A libertate dicitur: & is eſt qui cum eſſet ſeruus,factus eſt liber. Vlpianus eum eſſe libertum definit,quem quis ſeruitute ad ciuitatē Romanā perduxit. Hinc libertas,Græce eleutheria,eleutheros.

Reliquum eſt.] Id eſt, reſiduum eſt, & ſupereſt. Cicero. Reliquum eſt, vt certemus officijs inter nos. Terentius: Vt cognoſcatis quid ſpei ſit reliquū, poteſt & dici quid ſpei ſit reliqui. Reliqunm feci eleganter dicitur pro reliqui, ſicut miſſum feci per dimiſi.

Figura.] A fingo dicitur forma, aſpectus,ſpecies,qualitas. Præterit huius mūdi figura,quod hic nihil habeat ſolidi, ſed ſpeciem modo quandam bonorum, ac malorū præ ſe ferat.

Sine vxore.] Dicitur cœlebs, inconiugatus,Græce agamos.Hinc agamia.

Superadultus.] Græce hyperagmos, id eſt,cuius flos iam præterijt,& eſt vltra pubertatem,quod & Ambroſius reddidit.

CAPVT VIII.

IDolothytum.] Penulti.produ.dicitur immolatum ſiue ſacratum idώlo. Idolothyſia cum accentu in penulti. immolatio, quæ fit idώlis,&c.

Idoleum.] Penult.prod.Nam Græcis eſt εἰδωλεῖον: eſt locus ſimulacrorum , aut menſa,in qua carnes ſacræ proponebantur. Sed idolium penult.cor. diminutiuum ab idolo eſt,eyn goetzlin. Idololatria penulti. prod.Idololatres,vel tra.

CAPVT IX.

SIgnaculum.] Eſt ſignum & ſigillum, quo certa fides fiat Apoſtolatus,quēadmodum vulgatis etiam prouerbijs,quod vehementer certum, & indubitatum intelligi volumus, id dicimus obſignatis literis teſtatum.

Triturare.] Significat terere,& ad ſegetes pertinet,dreſchen. Et habet primam ſyllabam longā.Hinc tritura.Vergil. Magnaque cum magno veniet tritura calore. Hinc tritor, oris,maſc.gene.verbale,à tero, teris. Tritus,us,& participium.

Altarium.] Altare,& ara,idem fere pollent. Sed Græcis eſt thyſiaſterion , locus vbi victimæ mactantur.

Brauium.] Siue Brabion, Græci producunt βραβεῖον. Et eſt omnino præmium, ſed proprie quod datur certantibus ac vincentibus. Ambroſius palmam vocat. Hinc brabeutes,æ,maſc.gene.diſpenſator, præfectus gymnicis ludis,deſignator Latine dr̃.

Pugno.] as,pro pugillor,laris,ponitur, quod eſt pugilum certamen exerceo,& pugnis certo, non à pugno,ſed pugna dictum. Nam pugillari eſt pancratium facere, d. Auguſtino teſte. Porro pancratium, id eſt,oīa potens,ludus fuit gymnicus, id eſt, nudus, quinquennio conſtans, hinc pancratiaſtes. Hinc:Pancratio vincere. Pancratice valere, prouerbialiter dicimus,id eſt, pugilice, athletice,Baſilice,&c.

Aerem verberans.] Prouerbiali ſchemate dictum eſt,pro fruſtra, & inaniter laborare, veluti pugil nihil agit, niſi corpus attingat.

CAPVT X.

PRouentus.] us, à prouenio,is.Sed hic pro euentu,ſiue exitu ponitur,quaſi dicatur,is qui ſinit vos incidere in tentationē, idem faciet,vt tentatio bene eueniat, nō opprimat,aut vincat.

Venit.] A veneo neutropaſſi. id eſt, venditur & venundatur.

Macellum.] Eyn ſpeiſsmarck. Locus quo venalia oīa quæ ad victum humanum pertinent,venduntur,contrahunturq;. Plautus:Venio ad macellum,rogito piſces, indicāt caros,agninam caram, caram bubulam, vitulinam,cetum,& porcinam, cara omnia. Hinc macellarius,qui exercet & vendit.Sed laniena penult. prod. eyn metzg: carnium eſt locus,à lanione,vel à lanio. Hinc lanionius,a,um,vt menſa lanionia. Lanio,as,are, vt dentibus laniare.Laniatus,us, laniarium, ij, neutro gene. pro laniena.

CAPVT XI.

DEturpo.] as,à turpis videtur manare,quod eſt deformis, contrarium pulchro.Latinius foret: Dedecorare,ſiue pudefacere, aut dehoneſtare. Hinc deturpatio. Hinc dicimus à deturpo,as. Poma deturpare rugis Aquilonem,vvelck machen.

Decaluo.

Decaluo.] Eſt valde caluum facio.

Coma.] Capillitium, ſed promiſſius,& curatũ. Hinc comatus,a,um. Adagiũ in inſubidum: Nullus conatus,q nõ cinędus,&c.

Eccleſia.] Cœtus, concio. Sunt & mundi conuenticula, plena litium et iurgiorum. Porro cœtus Chriſtianorum ab huiuſmodi vitijs debet abeſſe.

Oportet hæreſes eſſe.] Hæreſis Græca vox Latine ſectam ſonat: ambiguum nomẽ, odioſum eſt vſu noſtro factum, quoniã ijs accommodatur, qui non vnam eccleſiã catholicam ſequuntur, ſed ſua iudicia, ſuasq; priuatas ſectas.

Sciſſura.] A ſcindo, is, pro ſchiſmate, quod magis quadrat .i. ſectione & diſſidio, ponitur. Hinc ſciſſio, ſchiſmaticus.

CAPVT XII.

Anathema.] Ieſum, accuſandi caſus eſt hoc loco, id eſt, dicit Ieſum eſſe anathema, hoc eſt, maledicit, & execrat Ieſum. Vide Lexicon Græcolatinum.

Genera linguarum.] D. Auguſt. ait li. xv. de Ci. dei cap. viij. Ei linguæ potius credatur vnde eſt in aliam per interpretes facta tranſlatio. Hoc ipſum Hierony. clamat, hoc ipſa docet ratio. Et nullꝰ eſt ſaniore iudicio qui repugnet: ſed fruſtra conſenſus bonoꝝ ingeniorũ hoc cenſet. Nam rigidus ſtupor velut moles opponitur, non quia iſti inſcij ſunt earum linguarũ, nam nec Hebraice ſciebat Auguſt. & Græce minus quã mediocriter, ſed nõ eſt in his ea modeſtia animi, quæ in Auguſtino. Hic vndecunq; paratus erat doceri, iſti nuſquàm volunt doceri, vbique docere, quod ignorant.

Chariſma.] Donatio gratuita, ſiue donũ eſt. Charis gratia, hinc Charites gratiarum deæ. Et tres finguntur à Poetis, Aglaia, Thalia, Euphroſine, vel Paſithea.

Opitulatio.] Subuentio eſt atq; ſubſidium: ab opitulor, quod eſt ſubuenio, iuuo. Nihil poſſumus iam opitulari reipublicæ. Contra vanas ſpecies hic opitulatur. Opitulus dictus eſt Iupiter, quaſi opis lator.

CAPVT XIII.

Cymbalum.] Inſtrumentum Muſicũ, quod in ſacris matris deorũ cum tympanis habebatur, ob perpetuum ſonitum, ſtrepitum, & tinnitum: quemadmodum fit in lebetibus Dodonæis. De quo adagium: Dodonæum æs, in hominem improbę & odioſæ loquacitatis.

Perperam.] Aduerb. varie interpretatur. Perperã agit, qui data opera ſecus agit, quã oportet, id eſt, peruerſe. Mihi videt vox à Perperis fratribus eſſe conficta, qui & Cercopes dicti ſunt, quorum procacitas & improbitas etiam fabulis eſt nobilitata. Hinc perperus, a, um, & ꝑperitudo obſoleta ſunt. Perperam pronunciare, iudicare. Recte & perperam contraria. Me inſimulatam perperam fuiſſe ſomniaui.

CAPVT XIIII.

Barbarus.] Porro veteres barbarum vocabant quicquid erat peregrinum, & extraneum, deinde vox deflexa eſt ad vocis, ac ſermonis abſurditatẽ. Hinc barbariſmus, &c. ad Roman. I. Initio reliqui omnes præter Græcos dicebantur Barbari, etiam Romani ipſi iam domini, poſt Latini & Itali ea ſunt nota exẽpti. Donatis prouincijs omnibus ciuitate illi ſoli nomine Barbarei ſunt notati, qui ſub Romano imperio nõ eſſent, & hic eſt ſenſus Herodiani, Spartiani, Eutropij, & recentiorum hiſtoricoꝝ cum de Barbaris loquũtur. Ita Rhenus duas dicebatur habere ripas, hanc citeriorem Romanam, illam vlteriorem Barbaram. Claudian. O q̃ties doluit Rhenus qua Barbarus ibat, Quod te non geminis frueretur iudice ripis.

Idiota.] Græca vox eſt, q̃ ſignificat & priuatũ. i. nõ fungentẽ aliq̃ magiſtratu, & illiteratũ. Hoc loco plebeiũ poteſt & indoctũ ſignificare. Hinc idiotiſmus, proprietas linguæ eſt.

CAPVT XV.

Cras moriemur.] Valla cohortatur & admonet prouerbiũ eſſe Laconicũ. Videto eũ ſi placet. Diſtichõ: Quid miſer elato turgeſcis homũcule vultu. Cras eris in putri vile cadauer humo. Sapphicon. Floſculus cana tener vt pruina Tactus emarcet, iuuenile robur Sic perit, faſtu qd homo tumeſcis Stulte ſuperbo. Aliud: Haud poteſt vllis precibus, vel arte Qualibet flecti truculenta mors, quin Falce lunata perimat, q̃d amplo Viuit in orbe. M. Iacobus Horlinus autor.

Corrumpunt mores.] Senarius eſt Menandri poetæ Comici, quemadmodum D. Hieronymus indicat.

Vtputa.] Gręce εἰ τύχοι. i. verbi gratia, nimirũ cui exemplũ fingimus aut ponimus.

In momento.] Atomo, id eſt, puncto tẽporis indiuiſibili.

In ictu oculi.] Diuus Hieronymus ad Minerium indicat vtrunq; inueniri, ῥιπῇ. i. ictus, & ῥοπῇ, id eſt, motus: prius tranſlatum eſt ab ictu teli, ſeu fulminis, ſecundum à motu ancis, ſeu libræ.

Deo gratia.] Vt ſubaudias eſt, ſic Latine dicimus, nõ deo gratias, licet vſus inoleuit.

CAPVT XVI.

Collecta.] Eſt collectio, à colligendo ſiue à legendo dictum, nouum apud Paulum verbum. Apparet Metaphorā ductam à fœtibus arborum, aut terræ, quæ legi dicuntur: vnde & leguminibus nomen. Collatio dici poterat.

Hyemo.] as, quanquàm hyemandi verbum apud Suetonium in Cæſare Auguſto ſic videtur vſurpari, quaſi ſonet affligi incōmodo hyemis, & apud Saluſtium notante Seneca noue dictum eſt hyemare, cū tempeſtate moleſtum eſt, tamē ſubinde reperitur idem verbum in commētarijs Cæſaris pro hybernare, hoc eſt, hyemem tranſigere.

Apollo.] Hoc loco ablatiui caſus eſt, id eſt, de Apolline, antiquo more.

Anathema.] Hac voce ſolet Paulus extremum exitium ſignificare, quod Hebræi vocant hæem.

Maran, atha.] Duæ dictiōes: magis Syrum eſt, quā Hebræum, tametſi ex confinio vtrarumq; linguarum aliquid & Hebræum ſonat, & interpretatur dn̄s noſter venit. Sic Hieronymus & Ambroſius transferunt. Vide illos, & Eraſmi Annotationes.

Epiſtolæ prioris diui Pauli ad Corinthios FINIS.

PRAEFATIONIS IN II. D. PAVli ad Corinthios epiſtolam explicatio.

Tueor.] Secundi flexus, ſignificat defendo, à quo tutus: quanquàm tuitus eius participium fit, quo Quintilianus vtitur. Tuitꝰ ſum adoleſcētis miſerrimi cauſſam. Hinc tuitio, tutamen & tutamentum, tutela & tuto aduerbium.

Præſtans.] Omnis generis excellens. A quo præſtantia, excellētia. Eo Aulus Gellius vtitur libro I. Noctium Atticarū de præſtantia Pythagoræ loquens.

Secundo.] Aduerbium, modo ſignificat, vt primo, ſecundo, tertio. Modo bis, vt ſecundo conſul. i. bis conſul. Et ſecūdo eum monueram. i. bis. Modo rurſus, iterū, vt hic. Secundo loco, ornate dicitur pro eo, quod eſt ſecundo, &c. Vide P. Daſypodium.

Catalogus.] κατάλογος, Græca vox, delectus militum, denumeratio, ſiue ſermo, vel ſcriptura, quæ numerum, aut ordinē deſignat, recēſio, deſcriptio. Græci etiā τὰ τάγματα καταλόγους vocabāt, id eſt, cohortes legiones. Vide poſteriores Budæi Annotationes in Pandectas, ein regiſter, ein ordētlich erzoelung.

IN POSTERIOREM D. PAVLI AD Corinth. epiſtolam vocularum quarundam explicatio.

CAPVT I.

Achaia.] Ampla Græciæ regio eſt, cuius Corinthus ipſa metropolis eſt, iā Morea dicta. Hinc Achæus & Achaicus, a, um.

Tolerantia.] A tolero, as, quod eſt verbum male patientis, à cuius participio fit tolerāter, tolerantia, & toleratus, us, vt hoc eſt difficile toleratu, id eſt, ad tolerādum, per ſimplex l ſemper ſcribitur. Hinc tolerans, toleratio, tolerabilis, e, tolerabiliter aduerbium.

Tederet vitæ.] Imperſonaliter, hoc eſt, vt deſperaremus de vita. Hinc tædium, ij. Tædulus, faſtidioſus, odioſus. Obſoletum.

Eſt, & non.] Eſt, id eſt, etiam, affirmantis apud Græcos vox, & pro inſtabilis, & vanus ponitur. De hoc habes Matthæi v.

In ipſo amen.] In pro per vſurpatur.

Amen.] Apud Hebræos confirmantis eſt, vere, fideliter, fiat, vt apud Græcos ναὶ, id eſt, etiam, certe.

Syluanus.] Diuus Hieronymus admonet eſſe legendum Sylam, non Syluanum, cuius crebra fit mentio in Actis apoſtolicis, proprium & miſſum ſignificat. Sed Syluanus, a, um, à Sylua, vt Syluanus deus Faunus, &c.

CAPVT. II.

Obiurgatio.] Ab obiurgo, as, reprehenſio eſt. Hinc obiurgatiuncula, & obiurgatrix epiſtola, eſt dentata et mordax. Vide Angelum Politianum in quadam epiſtola ad Bartholomæum Scalā. Etſi edentulus tu, tua tamen fuit dentata epiſtola, &c.

Valefacere.] Eſt valedicere, & renūciare vale atq; dimittere. Hinc valefactio.

Troas.] adis, ciuitas eſt q̄ prius Troia appellabatur. Eſt & regio, quā Ptolomæus minorem Phrygiā appellat. Adiacet Helleſponto, vt Plin. li. v. refert. Hinc Troianus.

Deo gratia.] Sic Latine dicendum eſt.

Idoneus.] a, um, q eſt ad omnia aptus, tam ad mala, q̄ bona. Terentius in Andria: Adeon' videmur vobis idonei, in quibus illudatis? Idoneus autor, idoneum tēpus, idonea

nea tēpeſtas . Idonei atq; integri homines. Idoneis verbis cōſueſcere, &c. Idoneus tibi videor, quem fallere incipias dolis? Idonee, aduerbium. Hinc idoneitas, quod Eraſmus ponit addens, vt ita loquar. Græcis eſt ἱκανότης, id eſt, ſufficientia.

Adulterantes.] Id eſt, cauponātes, corrumpentes, ad quæſtum abutentes, ſiue vt D. Hierony. transfert, venundantes & vēditantes. Ab adultero, as. Adulterare per tranſlationem dictum eſt, vt adulterare iudiciū. Dicitur etiam adulteror, aris. Adulter, a, adulterium, adulteratus nomē ex participio.

CAPVT III.

Atramentum.] Ab atro colore dicitur, cuius duo genera, ſcilicet ſcriptorium, q̄d & librarium & tectoriū. Eſt & ſutoriū atramentū, q̄d in inficiēdis pellibus ſutores coriarij vſurpāt. Hinc adagiū: Sutoriū atramentū, quo Cice. ad Pætū, li. epiſtol. ix. vſus eſt. Sutorio abſolutus putatur atramēto. Significans abſolutum quidem eſſe reū iudicum corruptela, nō ſine infamia tñ, &c. Item atramentum pro ſanguine eſt ſepijs. Atramentarium, eyn dintenhorn, &c.

Deformatus.] a, um, à deformo, as, Gręce habetur informata, hoc eſt, inſculpta. Quanq̄ eleganter dictum ſit deformata, pro formata. Non enim hic auget de, non magis q̄ in deambulare, ac deoſculari. Et Quintilianus inquit: Marmora prima deformata manu. Hinc dicimus deformatus corpore, fractus animo. Deformata ignominia imago. Deformis, e. Deformitas, deformatio, deformiter aduerbium.

Speculantes.] Hoc loco, à ſpeculo ductum eſt, non à ſpecula, vt intelligas dei gloriam à purgatis animis, ſeu ſpeculo excipi, & reddi.

CAPVT IIII.

Dedecus.] Vituperium, facinus peſſimum, probrum. Porro occulta dixit p̄ occultamentis. Nam turpitudo amat latebras Seruatore teſte: Qui male agit, odit lucem, Ioannis iij. Et Iob: Oculus adulteri obſeruat caliginem, Iob xxiiij. Vere dictum.

Aporior.] aris, conuitior, & quaſi pauper abijcior. Hinc aporia, penuria, indigentia, egeſtas. Nā aporin ſignificat egere. Sunt hic duo verba Græca, aporumeni, quod ſignificat hærentem, & conſilij inopem ac perplexum. Alterum exaporumeni, quod ſignificat plane deſperantem, ac tædio victū. Explicatū eſt Eccleſiaſtici xxvij. & Eſa. lix.

CAPVT V.

Contendo.] is, ſignificat contra tendo, quod eſt contra proficiſcor. Itē certare, vt hoc loco. Hinc contentio, & contentioſus, a, um. Reliqua ſignificata tranſeo.

Ex hoc.] Id eſt, poſthac. Ambroſius legit, ex eo tempore. Apud Quintum Curtium legimus de cætero. Ex die hoc, von diſem tag an.

Legatio.] Legatorū functio eſt & munus, prouinciaq́; à lego, as. Hinc legatus, ti, maſc. ge. Legationem dare. Gerere legationem. Eſſe in legatione, libera legatio. Votiua legatio. Legatiuum, ui, idem, &c.

CAPVT VI.

In vacuum.] Hoc eſt, incaſſum, fruſtra, inaniter.

Seductor.] Impoſtor & deceptor, ſiue Planus, de quo Horatius: Fracto crure Plano. Tollat te qui non nouit te, vide Parœmiographum.

Anguſtiamini.] Ab anguſtior, aris, hic non eſt verbúm imperandi modi, ſed indicandi, quaſi diceret: Nolite anguſtiari, vt poſt: Nolite iugum ducere, &c. Anguſto, as, are, angſten. Hinc anguſtatus, engh. Plinius & Cicero. Anguſte aduerbium, eng, vt anguſte ſcriptum. Anguſtia, æ, ſiue potius anguſtiæ, arum, vt loci anguſtia, orationis anguſtia. Anguſtiæ ærarij & temporum. Anguſtitas pro anguſtia, antiquum. Nonius Marcellus. Anguſtior barbarum eſt, non tamen contemno interpretem.

Belial.] Græca ſcholia indicant, Belial Hebræis ſignificare deſertorem, hoc eſt, Lucifer. At eximius ille Ioannes Reuchlinus in ſuo Lexico docet Belial apud Hebræos ſignificare malum, & iniquum, aut etiam noxium dæmonem, quod ſatis quadrat: nos abſq; iugo interpretamur.

Inambulare.] Hoc loco pro in aliquo ambulare poſitum eſt. Nā inambulare Latinis nihil eſt aliud aliquoties, quā ambulare. Hinc inambulatio, ſpacierūg, eingangk.

CAPVT VII.

Capite nos.] Non eſt hic capite pro intelligite poſitum, ſed capaces eſtote, ſicut vas aut locus aliquid capit. D. Ambroſius propemodum explicuit, qui legit, capaces eſtote noſtri.

Circumuenio.] is, ſignificat idem quod circundo. Aliquando circummunio. Interdū decipio, ſeu inſidijs inuoluo, vt hic. Nōnunquàm opprimo. Hinc circumuentio, deceptio eſt, fraus & impoſtura, &c.

Commori.] Mitſterben. Hinc commorientes dicuntur, mittſterbende. Commortalis,

talis, adiectiuum, vt commortalis natura, todtlich. Id erat apud veteres amicitiæ genus, vt amico forte extincto, amicus vltro ſibi mortē conſciſceret, quod amicitiæ genus ſignificat Horatius ſibi fuiſſe cū Mecœnate.

Ad horam.] Significat ad tempus conſtitutum. Ad hanc horam, ad hunc diem, ad tempus, &c.

CAPVT VIII.

COmes.] Dicitur qui ſequēdo aliquē ſe maiorem comitatur. Socius par eſt. Ponitur tamen quandoque comes pro ſocio. Hinc comitor, aris, deponens. Dicitur et comito, as, actiue. Ouidius: Quem pia nobiſcum proles comitauit euntem. Eſt & comitor paſſiuum. Comitatus actiue & paſſiue accipitur. Comitatus, us, pro comite. Vide Lodouicum Viuem, quid de comitis vocula pro dignitate accepta cenſeat, in commētarijs ſuper librū de Ciuitate dei D. Augu.

CAPVT IX.

EX abundanti eſt.] Id eſt, ſuperuacaneum eſt

Macedo.] Penultima correpta, q Macedoniam habitat. Lucanus libro ſexto: Cū tibi ſacrato Macedo ſeruetur in antro, Hinc Macedonicus, a, um.

Benedictio.] Hoc loco beneficentia eſt, Græce Eulogia, non manuum nota, ſanctæ crucis ſignaculo.

Deſtino.] as, ex de & ſto compoſitū videtur. Pe. cor. ſignificat hic propono, vt deſtinare diem necis alicui. Deſtinare aliquid agere. Deſtinatum eſt mihi. Deſtinatum eſt mihi in animo. Deſtinari ad mortem. Deſtinati cēſores, &c. Deſtinatus participium, vt deſtinati ad certamē. Deſtinatio, verbale, vt deſtinatio mortis, &c.

CAPVT X.

IN promptu habere.] Hoc eſt, parate, abſq; vlla mora. Per tranſlationem promptus ponitur p manifeſto & aperto. Vt res eſt in promptu, id eſt, in manifeſto. Saluſti. Aliud clauſum in pectore, aliud in lingua promptum habere dixit. Item, iram in prōptu gerere, gezornig ſein. Ouid. neſcio quo libro: Quæritur Aegiſtus quare ſit factus adulter. In promptu cauſſa eſt, deſidioſus erat. Cum illa pateant, in promptuque ſint omnibus.

Regula.] Norma, qua lineæ diriguntur. Hinc regulo, as, eſt redigo. Regularis & hoc regulare, quod ſecundum regulam eſt, vel quod in regulam trahi poteſt. Vnde æs regulare dictum eſt, quod à caldario, coronarioq; diſtinguitur, das ſich auſſtengelen, vnd ſchlichten laeſt.

CAPVT XI.

MOdicum.] Aduerbiū, modice idē, Latinius foret paululum, pauliſper, aut aliquantiſper.

Deſpondeo.] Eſt promittere, quod ad nuptias proprie pertinet, & ad eum præcipue, cuius intereſt locare mulierem viro, ſiue virum mulieri. Sed deſpōdere animum, eſt deſperare, venuſta oratio. A deſpondeo deſponſare fit. Hinc deſponſatio. Deſpōſus, a, um, vt deſponſa puella. Deſponſatus, à deſponſor, aris.

Scientia.] Hic pro cognitione capitur.

Pſeudapoſtolus.] Sic dicendū cōpoſita dictiōe, quēadmodum eſt apud Grçcos, nec poteſt in duas diuidi, Latine ſonat, falſo titulo apoſtolus. A pſeudo plura cōpoſita.

Quadragena.] In Grçco habetur Teſſaraconta, id eſt, quadraginta. Valla mauult, quinquies vndequadraginta accipi. Subaudiendum autem haud dubie, plagas. Quadrageni adiectiuum idem ſignificat quod quadraginta, &c. multa.

Aerumna.] Labor oneroſus eſt. Item calamitas, miſeria, infelicitas. Hinc ærumnoſus, a, um, ærumnoſe aduerbium.

Damaſcus.] Ciuitatis nomen. Genitiuus Damaſci hic eſt aduerbialis, nam prępoſitus ad ſequentia refertur: & apparet deduci à meſek, id eſt, deſponſatore, procuratore. Nam Hebræi pronunciant Dameſek. Dixi alias.

Aretas.] Penultima produ. rex, is erat ſocer Herodis. Eum igitur ſignificat, quem Aretas rex Damaſco præfecerat. Hinc legimus Herodem Antipam duxiſſe vxorē Herodiadem filiam regis Aretæ, &c. Lege diuū Hieronymum in commentarijs ſuper Matt. xiiij. capite. & me nō iudicabis matæologū.

CAPVT XII.

PAradiſus.] Ioannes Craſtonus ſolum in maſculino genere ponit, ita etiam Gellius, & eſt pomarium, id eſt, hortus conſitus. Eſt quoque nomen oppidi. Strabo & Plinius. Eſt etiamnum locus in Oriente ſitus, lōgo tractu maris diſtans à continēte. Hic locus à primi hominis reatu intercluſus eſt, nec vlli animantium datur in eū aditus. Hinc paradiſiacus, a, um. Hinc præceptor olim meus magiſter Iacobus Horlinus elegāter dixit tetraſticho carmine. Qui tenero aſſueſcit laudatis moribus æuo, Et facit ætherei iuſſa ſacrata dei. Tempora defectæ quū mors rapit vltima vitę, In paradiſiacos mox volat ille lares.

Stimu

Stimulus.] Proprie dicitur ſuſtis acutæ cuſpidis,quo ruſtici boues ſubpungũt. Per Mataphoram eſt omne illud à q̃ diuexamur. Hinc ſtimulum carnis & vitiorum dicimus. A quo ſtimulo,as,id eſt,pungo. Extimulo,id eſt,valde ſtimulo. Hinc ſtimulam nominat Auguſtinus libro quarto de Ciuitate dei capite xvi. deam quandam. An hæc ſit Horta, q̃ in humanis quum eſſet,Herſilia dicta eſt vxor Romuli, quam ab hortando & incitando nominatam ait Labeo, cuius ædes nunquàm claudebatur, quod ſemper aliquid præclari fieri hortaretur, nec ceſſandum ſuaderet, quæ poſtea vocata eſt Hora prouidentiæ dea, quæ negligẽtes,ſocordeſque eſſe nõ pateretur, nominatamq́; Labeo exiſtimat etiã hac appellatione ab hortãdo & incitãdo Græca voce παρορμᾶν. Plutarch. Meminerunt huius deæ Ouid. Gelli. & alij.

Colaphizo.] κολαφίζω, actiuũ accuſatiuo iungitur. Hinc κόλαφος,vt infringere colaphos,&c. Significat colaphis cædo.

Eſto.] Sit ita: concedentis eſt aduerbium. Vergilius: Eſto ægram nulli quondam flexere mariti. Plautus: Hæc multa ei eſto, vino viginti dies vt careat. Verum eſto, ſit ſane ita. Eſto, iſtud curabo.

CAPVT XIII.

Experimentum.] Ab experior. Hinc experientia,eſt vſus,doctrina. Valla hic legi mauult documentum, ſiue ſpecimen, Ambroſius probationẽ. Hinc experiendus, a,um. Plin. Ad experienda vina. Expertus partici. Experiẽs vir. Expertiſſimus homo.

Reprobus.] a, um, & improbus, contraria probi,id eſt,malus.

Durius agam.] Id eſt,præciſe,ſiue exacte,quod Latini vocant ad viuum. Græcus ſermo ad verbum ita ſonat, ne rigide vtar, hoc eſt,ſeuere me geram. Græce ἀκριβῶς.

Poſterioris epiſtolæ ad Corinthios FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in epiſtolam ad Galatas explicatio.

CAPVT I.

Galatæ.] Pe.cor. qui & Gallogræci dicti ſunt à Galatia, quæ & Gallogręcia, prouincia Aſię minoris: & interpretatur tranſlatio. Galatæ tranſlati, ſiue deducti interpretantur. Hi deſcenderũt à Gallis, & ex ferocioribus. Item veniunt ex Gomer Noe filio. Vel vt Liuius lib. xxxix. ait, Gallogræci populi ſunt in Aſia minore, qui Græca lingua dicuntur Galatæ ex Gallis, q ſub Brenno in Græciam tranſiuere, & Græcis commiſti, &c.

Anathema.] Separatio, ſeiunctio. D. Hieronymus admonet Anathema verbum eſſe proprium Iudæis, quo extremam deteſtationem ſignificare ſoleant. Dictum alias.

Expugnare.] Verbum proprie eſt populantium, & excindentium captas armis vrbes. Hinc expugnatio. Expugnator, vt pudicitiæ expugnator.

Iacobus.] Dictio tetraſyllaba cognomento iuſtus, filius Mariæ ſororis Mariæ matris Ieſu. Nam & hi fratres vocantur more Iudæorum. Claudianus: Quid laceras verſus dux Iacobe meos?

CAPVT II.

Confero.] Elegans verbum, quod multa habet ſignificata ſecundum diuerſum vſum. Aliquando ſignificat ſimul pono. Interdum tribuo. Nonnunq̃ diſputo, ſeu in comparationem deduco. Hinc collatio. Interim aſſimilo, vt confero te illi, & cũ illo. Conferre in pauca, vt inquit Cicero, eſt concludere. Conferre verba in pauca, eſt reducere. Item donare, vt multa cõtuli in Catonem, id eſt, multa donaui Catoni. Similiter conferre, eſt ire, vt cõtuli me domũ, &c.

Intereſt.] Verbum imperſonale, vt vocãt, dicitur, quaſi in re mea eſt, vt mea intereſt, id eſt, in re mea eſt, hoc eſt, in mea vtilitate. Interdum pro differentia eſt. Significat et præſentem eſſe, vt interfui negotio. Item in medio eſſe. Aliquando notat diſtantiam, vt viginti paſſus interſunt ex domo mea conductitia ad contubernium noſtrum recentiorum. Nonnunq̃ intereſt, ſpectat, vt legere bonos libros intereſt ſcholaſticorum, &c.

In faciem reſtiti.] Elegantius, iuxta faciem illi reſtiti, aut certe in facie, id eſt, propalam, & in conſpectu omnium. Nam in faciem, erat contumelioſius.

CAPVT III.

Inſenſatus.] a,ũ, durius eſt verbũ, & cõtumelioſius. Gręca vox anoetos magis ſonat rudẽ, parũq́; cordatũ, p̃ſertim ꝙ Galatæ e ferocioribus Galliaꝝ partibus ſint p̃fecti.

Faſcinare.] Dicuntur Latinis, qui aſpectu malefico lædũt, ſed apud Græcos baſcænin, quo verbo hic vſus eſt Paulus, ſignificat & inuidere, vt intelligas inuidia motos q̃ſdam voluiſſe eos ad ſeruitutẽ legis reuocare. D. Hierony. legit & vertit cõtra Iouinianum:

num:

num: Impediuit. Hinc faſcinus, & faſcinum pe. cor. & faſcinatio, ꝓ maleficio, zauberey.

Proſcribo.] Hoc loco eſt relegare, damnare. Hinc proſcriptio, quę erat apud Romanos damnationis genus, quam Græci prographen nominant. Item proſcribere eſt aliquid per ſcripturã venale exponere, vt proſcribere domum. Verum hic forte præſcriptus, προεγράφη legendum eſt. Proſcribere venale. Proſcribere aliquem. Proſcripturio, is. Proſcriptor verbale, verachter.

Pedagogus.] Penul. prod. puerorum ductor, ſiue cuſtos. Hinc pædagogiũ apud Iureconſultos, dicitur ſeruitium, atque mancipium. Pædia, æ, zuchleer. Pædotriba, eyn zuchtleer meiſter.

CAPVT IIII.

PRefinitum tempus.] Eſt dies præſcriptus, ſtatutus & præſtitutus, ad quẽ ius alicuius duraret, à pręfinio. Hinc præfinitio. Præfinito, aduerb. vt præfinito loqui, nach beſtimpter maſs reden. Præfinire aliquid de aliquo. Præfinire diem. Præfinire reſtricte, ein kurtz zel ſetzen.

Tutores.] Pueris pupillis dantur, qui eos, eorumq́; res tutabantur. Hinc adagiũ: Ne ſis mihi tutor, nec patruus.

Curatores.] Furioſis & adoleſcẽtibus, qui pro illis rem adminiſtrarent, licet exiſtimem hos & actores dici. Hinc curatio, vt curationem adhibere. Curantia, æ, idem quod curatio, vt curatio mea eſt, eſs iſt mein ampt.

Elementum.] Græca vox elementi, videlicet ſtichiõ, anceps eſt, quæ declarat interim initium, ac primordium rei naſcentis: interim ipſas literas. Iuſtinianus libros Inſtitutionum, elementa iuris appellat, veluti rudimenta. Elementa loquendi. Elementa puerorum. Elementariæ literæ, anfanckliche. Iulius Capitolinus.

Abba.] Peregrinũ eſt verbũ Hebræis, Syriſq́; commune. Id interpretatur adiecto verbo Græco, qui mos peculiaris eſt ſcripturæ diuinæ, vt Bartimæus, filius Timæi in Euangelio. Aſer diuitiæ. Thabita Dorcas in Actis, & in Geneſi Meſech vernaculus, aliaque his conſimilia. Abba pater. Dictũ alibi.

Allegoria.] Tropus eſt & figura, cum aliud dicitur, aliud ſignificatur. Vergi. Clauſite iam riuos pueri, ſat prata bibere. Hinc Allegoricus, & Allegorice aduerbiũ. Porro ἀλληγορούμαινα, id eſt, Allegorica dicuntur. Allegoria, inquit Quintilianus libro ix. quã inuerſionem interpretantur, aliud verbis, aliud ſenſu oſtendit, aut etiam interim contrarium. Hieronymus ait, quã hoc loco Allegoriam vocauit, alio loco Paulum eundẽ ſpiritalem intelligentiam nominaſſe.

Sina, ſiue Sinai.] Mons in deſerto Arabiæ, alio nomine Oreb, vel Choreb. In quo Moſes legem, & præcepta accepit à deo, & interpretatur rubus. Hunc eundem puto, quem Pomponius Mela Caſſium Arabiæ nominat. Nam eſt & Caſſius Syrius Plinio. Arabicus ille inſignis eſt templo Iouis Caſſij, ſed magis Pompeij Magni tumulo. Sunt qui putent Arabice Sina dici Agar. De luſu puerorum Iſaac & Iſmaelis vide Lodouicũ Viuem in xv. lib. Auguſtini de Ciuitate dei capite ſecundo.

CAPVT V.

VEneficus, & venefica.] Penult. corr. qui & quæ venena conficit, quiq́; incãtationibus, & cæteris malis artibus vtitur. Hinc triueneficus, eſt excellens veneficus. Plautus: Muſſas adhuc triuenefica? A quo veneficium, ipſe actus venenandi, imo ipſa ars malefica & magica, quæ docet & amare, & amari. Plinius: Hæc arbor ante atrium ſata omnibus veneficijs remedio eſt.

Secta.] æ, à ſector, aris, ſeu à ſectus, ducta fieri cõſtat. Ea inter philoſophos eſt, aut philoſophis ſimiles, vt ſecta Platonicorũ, ſecta Ariſtotelicorum. A Græcis hæreſis dicitur, id eſt, electio. De quorũ ſingulis, ſi quis volet plenius edoceri, legat D. Hieronymi in hunc locum commentarios: ego breuitati ſtudeo. Præterea Hæreſis Græca vox, Latine ſectam ſonat: ambiguum nomen, odioſum eſt vſu noſtro factum, quoniam ijs accommodatur, qui non vnam eccleſiam catholicam ſequuntur, ſed ſua iudicia, ſuaſque priuatas ſectas. Hæc Lodoui. Viues. Hinc ſectacula, æ, diminuti. Apuleius. Sectarius, a, um, vt veruex ſectarius. Sectator, ſequax, ſequela, &c.

Chriſti ſunt.] Diuus Ambroſius legit ad hunc modum, vt Chriſti nominandi caſu ſit numero multitudinis, nõ paterni. Addit enim eos vocari Chriſtos, id eſt, vnctos, qui Chriſto deuoti ſint. Hinc chriſma, vnctio. Chriſtianiſmus. Chriſtianus, a, um, quod & ſubſtantiuum eſt.

CAPVT VI.

PReoccupatus.] a, um, à præoccupo, quod eſt præuenio, legendum eſt. Præuentus, antequàm potuerit cauere. Quibus verbis excludit omnino deſtinatam malitiam, & peccandi voluntatem. Hinc præoccupatio apud Rhetores, cum id quod obijci poteſt cogitationi, vel iudicis, vel aduerſarij,

uerſarij, priuſquàm obijciat occupamus: & dicitur Græce προκατάληψις. Dicimus & occupare partes alterius. Præoccupare ferre legem.

Catechizare.] Eſt tradere myſteria religionis Chriſtianæ, inſtruere, docere, erudire. Hinc catecheſis & catechiſmos, i. inſtructio, catechiſticus inſtructiuus, catechumenus inſtructus, ſeu q verbum dei audiens ē. Catechizat dr̄ hic, ſicut nos dicimus, docetur Grāmaticam. Atq ſi de oratiōe fuit ſermo, non debebat ei q catechizatur, ſed q catechizat, hoc eſt, nō diſcipulo, ſed magiſtro.

Stigma.] Græca vox eſt, ſignificat autē notam impreſſam. Solent enim ſerui notari à dominis, ne quis alienus illos ꝑ ſuis poſſit aſſerere. Sentit igitur ſe certas habere notas, quod ſit ſeruus Ieſu Chriſti, pro quo tā multa paſſus fuerat. Hinc ſtigmaticus, a, ū. Stigmoſus adiectiuum, στιγματίζω, noto, verberando ſigno.

¶ Epiſtolæ diui Pauli ad Galatas
FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM IN epiſtolam ad Epheſios explicatio,

CAP. I.

Epheſus.] Media correpta metropolis Aſię minoris. Hinc Epheſij, qui ſunt ex Epheſo. Et Epheſinus, a, um, vt templum Epheſinum, & columnæ Epheſinæ. Itē Epheſus eſt vrbs Ioniæ, vel Lydiæ.

Ante conſtitutionem mundi.] Catabole, quæ vox ita ſonat, quaſi dicas, ante iacta fundamenta mundi.

Adoptio filiorum.] Græcis vna vox eſt υἱοθεσία, qua ſignificant eam adoptionem, q̄ quis in filij locum adoptatur. Ab adopto, as. Hinc Adoptator. Adoptatio. Adoptiuus. Adoptatius, ex adoptato filio natus.

Gratificauit.] Hoc eſt, gratos, ſiue charos reddidit: à gratifico. Sed gratificor, aris, eſt rem gratam facio, cōſentio, complaceo. Differunt tamen gratificari, & gratum facere, quod gratificari in ſe cōtineat quiddam maius. Eſt enim beneficum eſſe. Vnde dicimus deum gratificari hominibus, quaſi ſit beneficia conferre. Gratum vero facere, ſit obſequi & inſeruire. Hinc gratificus, a, um. Sed gratari, eſt dijs gratias agere, & quaſi ſupplicare. Eſt & gaudere de bono proprio. Gratificatio, verbale, dienſt.

Inſtaurare.] Eſt idem quod integrare, ab in & ſtauro, quod non eſt in vſu. Græcis tamen hic habetur recapitulari. Nam oratores vocant Anacephalæoſin Recapitulationem, cū ea quæ ſparſim ac fuſius dicta ſunt, ſummatim repetuntur, vt in ſummam conferantur, & ſimul iudici renouentur. Hinc inſtauratio, verbale. Inſtauratiuus, a, um, vt: Ludi inſtauratiui. Renouare, & inſtaurare. Animum inſtaurare, acies, cædem, epulas, bellum ac pugnā. Belli reliquias inſtaurare & renouare. Tunicam inſtaurare aduerſus hyemem, futeren, beſſeren. Inſtaurabat ſacrum dijs loci, ruſten eyn opffer zu. Monumentum ſibi inſtaurabat. Funus inſtaurare, eyn begraebnuſs begon.

Signati.] Id eſt, obſignati: quemadmodum tabulas obſignamus in pactis.

Pignus.] Hoc eſt, arrhabo, ſiue arra. Diuus Hieronymus illud tamen intereſſe vult, putatq; inter pignus, & arrhabonem. Pignus, quod Græci vocant hypotecham, datur in mutuo. Arrhabo in contractu emptionis & venditionis, quo firma ſit obligatio. eyn gotts pffenning. Cum aſpiratu ſcribitur in media ſyllaba.

CAP. II.

GRatia cuius ſaluati eſtis.] Nemini enim deus debet, ideo Gratia in vno ſenſu dicitur, q̄d gratis detur, in altero, quod gratum faciat eum cui adhæſerit. Paulus ad Romanos vndecimo. Quis dedit illi prior, & retribuetur ei? Nam ſi deberet, non faceret, ſed referret gratiam. Et ad Titum idem Apoſtolus. Non ex operibus iuſtitiæ &c. Et ad Romanos ſexto. Gratia dei vita ęterna.

Filij diffidentiæ.] Id eſt, apithias, hoc eſt in filijs inobedientiæ, ſiue immorigeris. Eſt enim filiorum proprium, eſſe dicto audientes, ac morigeros parentibus.

Conſideo.] conſides, penultima correpta, conſedi, cōſeſſum, à con, & ſedeo compoſitum, eſt ſimul ſedere, & ſine motu eſſe. Hinc conſeſſus, & conſeſſio. Conſeſſor verbale.

Hoſpites.] Sunt peregrini, ſiue extrarij, quaſi alieni à iure ciuium. Hinc hoſpitium, & hoſpitiolum, ab hoſpitor, aris. Hoſpes cōmunis generis: hoſpita hoſpite vvirtin. Hoſpita æquora, vicina. Hoſpitalis, hoſpitale. Hoſpitalitas. Hoſpitaliter aduerbiū.

Sine deo.] Athei dicuntur, i. impij, qui nullum credunt eſſe deum. Aſebi, impij.

Acceſſus.] us,aditus eſt,& introductio, veluti cum quis introducitur ad conſpectũ principis. Ab accedo, is. Hinc acceſſus,a, ũ. Et acceſſio,onis,& diſceſſio contraria ſunt. Acceſſionẽ adiungere ædibus. Acceſſio febris,annorum,comitialis morbi,&c. Acceſſiones etiam fideiuſſores vocantur,burgen.

Angulari lapide.] Græcis vnica vox eſt,acrogoniæu,qua ſignificatur ſummus lapis in angulo ædificij,qui ſolet eſſe validiſſimus. Eſt autem ablatiuus abſolute poſitus, veluti dicas,in qua ſtructura Chriſtus ſummus eſt in angulo lapis. Et ſtatim poſt eodẽ modo ponitur abſolute.

Conſtructa.] Id eſt,coagmentata, ſiue commiſſa,ſiue coaptata. Hieron.legit cõpaginata. Ambro.compacta. Et eſt participiũ præſentis temporis. Conſtructus,à cõſtruo, is. Conſtructi dentes in ore. Cõſtructio verbale,vt cõſtructio hoĩs, verborum cõſtructio.

CAPVT III.

Vinctus.] a,um,à vincio,is,nomẽ eſt, Græcis δέσμιος, & ob id mollius cohæret cum genitiuo Ieſu Chriſti.

Sacramentum.] Dicitur quod iuriſiurandi ſacratione interpoſita geritur. Sed hic pro myſterio,i.arcano ſecreto ponitur.

Concorporales.] Græce ſyſſomata: quaſi dicas,vnius corporis.

Præfinitio.] Græce prothesis, hoc eſt, propoſitum. A præfinio,is, præfinitus, a,ũ. Præfinito aduerbium,vt præfinito loqui.

Paternitas.] Græce πατριά, id eſt, familia autore Hierony. Nam Latini vocãt patrias,cum ex radice multa generis turba diffunditur. A patre multa deriuantur,quę Laconiſmi gratia omitto.

CAPVT IIII.

Fluctuo.] as,ſignificat iactor,commoueor à fluctibus,in dubio ſum, vacillo, & inſtar nauis fluctibus agitor. Vnde fluctuatus,a,um,pro iactato. Fluctus, fluctuoſus, a,ũ,vndoſus,ꝓcelloſus,inqetus,fluctuatim, iactãter,ſolute. Fluctuatio, vt ſtomachi fluctuatio. Animorum fluctuatio. Fluctuans particip. Mare dicit̃ fluctuare, & homines quoque. Animus fluctuat. Fluctuantur incerti animi. Animo & in re aliqua fluctuare. Dicimus & fluctuor,aris.

Iunctura.] Commiſſio eſt,à iungo:q̃d & cõmiſſura apte dicitur,ſic vt vtrũq; ſe mutuo cõtingat,veluti membrum membro cõnexum. Vt boũ iunctura. Iunctura verborum. Iũctura poſituraq; ligni ſcite, peritéq; facta. Hinc iũctus partici. vt iũctus illi cognatiõe, Quintio iunctus hoſpitio. Iuncta matrimonio puella. Iunctio verbale. Iuncti m.aduer.

CAP. V.

In odorem ſuauitatis. Id eſt, redolentiæ, ſiue fragrantiæ.

Scurrilitas.] A ſcurra. Hinc ſcurrilis, & hoc ſcurrile,penultima producta,vt verbum ſcurrile hoc loco. Eutrapolia eſt Græcis,id eſt,facetia, ſiue lepos, nam in bonam partem apud philoſophos accipitur. Sentit autem vrbanitatem ſcurrilem,& indignam graui viro. Scurrilis iocus. Scurriliter,aduerbium.

Idolum.] Penultima producta,Latine ſimulachrum: idololatres,vel idololatra,cõmunis generis,idolorum cultor: idololatria penultima ꝓducta, cultura idolorum. Idolium, idolij,eyn bilderhauſs. Idolothytum, ti,bildopffer.

Pſalmus.] Canticum, Pſaltes cantor, Pſalterium,organum laudatorium,Hebraice Nablon. Frequentiſſime replicatum.

Hymnus.]Laus diuina.&c.

Eccleſia.]Eccleſiæ,concio,cœtus.&c.

Lauacrum.] A lauo,lauas, balneum,in quo quis lauari commode poteſt. Hinc lauatrinæ quæ & aquariola dicuntur. Lauatrinæ olim dictæ ſunt quæ nunc latrinæ.

Ruga, rugæ.] Non ſolum in corporibus dicitur,quæ fit ex cutis contractione,& præ ſenecta,ſed etiam in veſtibus, eyn falde. Ruga exterior eſt, ſinus interior. Hinc rugo,rugas, & corrugo, corrugas, à quo corrugata frons, id eſt, caperata, matutina,rugoſus item, vt: Acina rugoſa. Cortex rugoſus,frons rugoſa. Rugare dicitur veſtis. Teſta rugata. Rugæ veſtium, falten an kleydern. Ruga in arboribus. Ruga ſenilis arat, inquit poeta.

Sacramentum.]Id eſt,myſterium,hoc eſt,arcanum,ſacrum occultum.&c.

CAP. VI.

Longeuus.]Cum diphthongo,quod eſt longi æui. Hinc longęuitas in ſacris, inſolens pro longinquitate ætatis. A, longus, a,um, multa manant,longinquus,longinquitas.

Diſciplina & correptio.] Pro quibus, pædia & nutheſia,id eſt,eruditio ſiue inſtitutio, & admonitio. Cæterum vtraque vox Græcis anceps eſt. Prædia,tum eruditionem, ſignificat,cum caſtigationem à puero dicta. Hic pędalogia,pędagogus &c. Nutheſia,admonitionẽ & obiurgationem, ſiue correptionem, inde dicta, quod in animum alicuius ponas,& ingeras q̃d factum oporteat.

Ar-

Armatura.] Græce Panoplia dicitur. Ea vox ſemel ſignificat quicquid ad armandū in pugnam militem pertinet, quaſi dicas omnia ſimul arma quæ ad virum pertinent, vuapungh oder harneſs.

Inſidiæ,arū.] Fallaciæ ſunt, & technę, cuniculi, ſtrophæq́;. Hinc inſidior,aris,& inſidioſus,a,um. Inſidioſe aduerbium. Inſidioſiſſime, & ſceleratiſſime tractare aliquem. Spem falſam inſidioſe oſtendere. Ita dicimus, vt inſidiemur apris. Vt inſidietur & obſeruet. Conditio inſidioſiſſima. Inſidioſus latro. Inſidiator, verbale: vt. Viæ inſidiator.

Diabolus.] Latine calumniator, & delator dicitur. Hinc diabolicus,a,um.

Colluctatio.] A colluctari, idem quod lucta, das ringen.

Mundi rector.] Græcis Coſmocrator dicitur, id eſt, mundi dominus, dictio Pauli noua & primum ficta, vt putat Hieronymus.

Galea.] Caſſis à Galero, quo multi veteres vſi ſunt. A qua galeati dicuntur, qui galeis armati ſunt. Galeola cum accentu in antepenultima vas ſinuoſum à galeę ſimilitudine dictum.

Tychicus.] Penultima correpta, vir Aſianus, Apoſtolo dilectus, cooperarius, puto interpretari fortunatum: à Tyche, quæ eſt fortuna, ſors, caſus, euentus. Hinc τυχικός, id eſt, caſualis, vt ita dicam, contingens: τυχηρός tamē Græce dicitur fortunatus, fortuitus. τυχικῶς, fortuitu.

Incorruptio.] Græca dictio aphtharſia, alias ſonat immortalitatem, hic integritatem ac animi ſynceritatem, vacantis omni culpa, & vitiorum corruptela.

¶Epiſtolæ diui Pauli ad Epheſios
FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM
in epiſtolam ad Philippenſes explicatio.

CAP. I.

Philippi.orum.] Vrbs Macedoniæ, à Philippo rege condita, prope quam Cæſar & Pompeius, deinde Auguſtus & Brutus pugnarunt. Hinc Philippicus,a,um, vt cāpi Philippici. Item Philippenſis, & hoc Philippenſe, vt ciues Philippenſes, & bellū Philippenſe. Philippici etiam genus nummorum eſt, Philippeus, Philippei. Et Philippus Philippi, genus eſt aurei nummi. Philippus ſonat amatorem equorum, ſiue bellicoſum.

ἐπαφρόδιτος, Epaphroditos.] Penultima ꝓducta Græca vox, & commilito Pauli, Latine venuſtus dicitur, ſiue iucundus. Dicitur etiam ἐπαφροδίτιος.

Diaconus.] Penultima correpta dicendum eſt non diacones: & Latine miniſter dicitur à διακονέω diaconeo, id eſt, miniſtro, & Diaconia, miniſterium. Hypodiaconus eſt ſubdiaconus, & ſubminiſter, vt ita dicā.

Syncerus.] a, um. eſt integrum, purū, incorruptum, immaculatum. Hinc ſynceritas, ſynceriter, ſyncere aduerbia. Cōtrarium eſt inſyncerus. Reperitur & ſynceris, is, tertiȷ inflexus. Horatius:

Syncerū eſt niſi vas q̄dcunq́; infundis aceſcit.

Adagium. Mens ſyncera, cor ſyncerum, porci ſynceri. Simplex & ſyncerum. Hæc vt intelligatis ſynceriꝰ à me & ſcribi & ꝓnūciari.

Euangelium.] Bonum nuncium dicitur.

Prætorium.] Domus Prætoris eſt & ꝓ domo iudiciaria ſępe vſurpatur à prætor.

Gratulatio.] A gratulor, aris, pro gloriatione capitur. Lætitia & gratulatio, dāck ſagung. Gratulabundus, idem quod gratulans. Hinc dicimus: Gratulor tibi hanc rem. Gratulor tibi de hac re. Gratulor huic terræ, quod ab regionibus illis. Tibi pro opportunitate temporis gratulor &c.

Collaborare.] Eſt ſimul & pariter laborare: hic pro concertare, hoc eſt, in certamine adiuuare ponitur, mitthelffen.

CAP. II.

Conſolatio.] A conſolor, conſolaris, penultima producta, Græce paracleſis dicitur. Hinc paracletus penultima producta, conſolator, aduocatus. Conſolo, conſolas, actiue. Obſoletum. Nonius. Conſolans. Conſolabilis, conſolabile. Vix conſolabilis dolor. Cicero. Cōſolabile carmen. Conſolatorius,a,um.

Forma.] Græce Morphe, quod ſpeciem ſonat aut figuram, quam in epiſtola ad Hebræos characterem vocat. Ambroſius ſpecimen, ſiue exemplum. Hinc formula, & formare atq; deformare. Formator. Formularius, formularij. Formoſus,a,um. Formoſitas. Formalis temperatura æris.

Exinanio.] Pro inanio. Nam Quintus Curtius libro quarto exinanire dixit ꝓ exhaurire, dicens: Ita vt nec circumueniretur,

ſi arctius ſtarent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Hinc exinitio. Verbum ex inanis nomine formatum, vt: Exinanire ouũ, nauem, vrinam, aliquem. Vaſtare atq; exinanire agros vectigales.

Obediens.] Qui factus eſt obediens patri vſque ad mortem, in qua tanquàm ouis ad aram eſt ductus, & tanquàm agnus, cum tonderetur, obmutuit, nec cædentibus eſt comminatus, nec maledicentibus remaledixit. O ſalue exemplum obedientiæ, manſuetudinis, mitis animi, ac modeſti, quod feroci, indomito, ingrato, impio generi humano pater omnipotens ad imitandum propoſuit. Maledictus vir, qui non audierit verba pacti huius, non propter generis, inquit Hieronymus in Hieremiam capite vndecimo, ſuper illo dicto priuilegia, non propter circuncifionis iniuriam, & ocium ſabbati, ſed propter obedientiam & deus efficitur populi Iſrael, & Iſrael populus eius. Similia in Eſaiam capite quadrageſimo tertio. Inter Auguſtini opera liber eſt, de obedientia & humilitate. Hanc de obedientia ſententiam, quod omnium ſit virtutum mater atque origo, repetit multis in locis libro primo cõtra aduerſarios legum & prophetarum, & in de bono coniugali. Neque enim aliquid pręcipit deus vel homini, vel angelo quod eius opere quopiam beatiſſimus ille & nullius rei indigus egeat, ſed obſequentem ſibi & audientem dicto vult eum eſſe, vnde illud eſt, præſtare ſacrificio obedientiam.

Querela.] Eſt querimonia, queſtio, à queror queſtus. Hinc querulus, a, um, queribundus & querimoniarius. Sine querela, Græce amempti, id eſt, de quo nemo queri, conqueri poſſit: alioqui ſine querela eſt, qui de nullo queritur. Querela pacis Eraſmi elegantiſſimus liber, notiſſimus eſt orbi.

Inuacuum.] Id eſt, fruſtra, incaſſum.

Epaphroditus.] Penultima producta, id eſt, venuſtus, iucundus: dictum primo capite.

Apoſtolus.] Latine miſſus, Hebraice Silas.

CAP. III.

Conciſio.] A concido, cõcidis, penultima ꝓducta diſcerptio, diſtractio. Diſtinguitur conciſio à circunciſiõe, Conciditur enim, quod diſcerpitur, & plane diſtrahitur. Circumciditur, quod expolitur reſectis ſuperuacaneis. Hinc cõciſus, a, um.

Ad deſtinatum.] Id eſt, secũdum ſcopũ, aut præfixum. Nam ſcopus eſt proprie ſignũ ꝓfixum ſagittantibus. Vnde q̃d animo deſtinamus, ac præfigimus, ſcopus eſt.

Brabeum, ſiue Brauium.] Præmium ẽ, ſiue palma, quod datur certantibus, ac vincentibus, eyn Kleynot. Hinc brabeutes, æ maſculini generis.

Configuratum.] Id eſt, conforme: à configurare deriuatur, gleichgeſtalt.

CAP. IIII.

Euodia, & Syntyche.] Nomina mulierum matronarum e Philippis ciuitate, quę concordibus animis erant in promouendo Chriſti euangelio. Nam,

εὐωδία.] Græca dictio eſt, & ſignificat bonum odorem ſiue bene olẽs ſi cum ω mega ſcribitur. Non legendum enodia, ſiue vt plures libri hñt, euchodia, ſed incorrectiſſime.

συντύχη.] Syntyche. Latine dici poteſt ſecundũ Græcam etymologiam, ſimul aut pariter fortunata, vel confortunata, vt ita dicam: à Syon, id eſt, con, & tyche fortuna. Alĳ colloquens, ſiue confabulans interpretãtur. Num bene viderint ipſi.

Idipſum ſapere.] Pro idem ſentire, hoc eſt, cõcordes eſſe.

Etiam.] Adfirmantis eſt, Græcis ναὶ.

Germanus.] Id eſt, ſyncerus, verus, genuinus, geneſios, natiuus. Hinc Germania, Germanicus, Germanitas, Germane, aduerbiũ, Germane, & fraterne. Germanales arbores Papinianus dixiſſe videtur, quæ ex iacto ſemine, vel ſponte naſcantur.

Compar.] Idem eſt quod par. Etiam dicitur ſocius ſeu æqualis, vt hoc loco. Sed Rhetores Compar id eſſe dicunt, quod duabus aut pluribus ſententĳs breuibus, & inter ſe paribus exigitur. Hinc comparare eſt adæquare, comparatio & comparatiuus.

Modeſtus.] A quo modeſtia, epĳces, id eſt, humanitas, ſiue æquitas. O modeſtũ ordinem. Modeſtum iter. Modeſtus vultu. Modeſte, aduerbium.

Theſſalonice vel Theſſalonica.] Penultima producta, teſte Bebelio, Macedoniæ metropolis eſt, vnde & regionis incolæ Theſſalonicenſes appellati. Sed hoc loco in Theſſalonica adiectiuum eſt, vt ſubaudias eccleſia. Theſſalonicenſis adiectiuum.

¶ Epiſtolæ diui Pauli ad Philippenſes FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM IN epiſtolam ad Coloſſenſes explicatio.

CAP.

CAP. I.

COloſſe, arũ.] Ciuitas eſt Phrygiæ quæ eſt in Aſia minore, haud ita procul à Hierapoli, & Laodicæa, quarũ & in hac epiſtola meminit Paulus. De Coloſſis vide Plinium libro ſexto capite xxxij. Et Strabonem Geographiæ ſuæ libro x. Et Vulgarium, qui ait: Coloſſæ ciuitas Phrygiæ, quæ nunc vocatur Chonæ, atque id liquet ex eo, quod vicina ſit Laodicæa. Hinc Coloſſenſes finitimi Laodicenſibus. Nec ſunt Rhodienſes, vt quidam opinãtur, ob nobilem illum Coloſſum, qui memoratur inter ſeptem mundi miracula.

ἐπαφρᾶς, Epaphras.] Mediam corripit, conſeruus Pauli & fidelis collega. Spumãs interpretatur.

CAP. II.

PHiloſophia.] Si ipſum nomen interpretemur Latine, φιλία σοφίας, id eſt, amor ſapientiæ, & φίλος σοφίας, amicus ſapientiæ: cuius contrarium eſt, ἀφιλοσοφία, qua ſapientiam quis, & rationes auerſatur, vt Speuſippus ait. Porro ſi ſapientia deus ẽ, vti certe eſt Chriſtus, patris filius, Sapientiæ ſeptimo, & Paulus ad Hebræos primo dei filium ſapientiam patris nominat, per quam fecit mundum vniuerſum. Lactantius libro tertio de hoc multis rationibus cõtra philoſophos agit. Verſus eſt Pacuuij, nõ minus lepidus, quam grauis. Ego odi homines ignaua opera, & philoſopha ſentẽtia. Sed de hoc argumento à varijs ſunt multa conſcripta.

Laodicea.] Pe. prod. vrbs in Phrygia eſt, aut certe in confinio, Ptolemæo autore: & interpretatur populi iuſtitia. Nam Græca vox eſt compoſita. λαοδικεία, populus iuſtus interpretatur. Ciuitas in Aſia, quæ Dioſpolis olim dicebatur. Deinde Ros, poſtremo Laodicæa. Laos, populus, dice, iuſtitia.

Abſconditi.] Hic nomen eſt, non participiũ, id eſt, occulti ſiue arcani, apocryphi.

Chirographus.] Et chirographũ, penultima correpta, & Latine manus inſcriptio, handt ſchrifft, dicitur. Vt: Chirographum imitari. Suo chirographo miſit mihi literas. Chirographa ſunt quæ nos præſcripſimus in fidem alicuius. Aſconius dicit chirographa dici, in quibus tantum quæ geſta ſunt, ſcribi ſolent. Hinc chirographarius creditor à Iurecõſultis ponitur pro eo, qui ſuo chirographo ſcripſit ſe debitorem in codice. Der vmb ſeyn ſchult nichts dan ein hant ſchrifft hadt.

Triumphans & ſpolians.] Illud obiter admonendum, hæc & cætera participia hoc loco præteriti temporis eſſe.

Superſtitio.] Falſa religio eſt. Hinc ſuperſtitioſus, a, um, & ſupſtitioſe aduerbiũ. Vide Lodouicum Viuem in Cõmentarijs Diui Auguſtini de Ciuitate dei libro quarto capite xxx. Et alibi in eodem opere, & elegantiſſima inuenies, mihi non libet huc omnia inuehere ob libri breuitatem.

CAP. III.

LIbido.] Græce hoc loco Pathos eſt, id eſt, morbus, aut potius mollities, vt de effœminatis & pathicis intelligas. Porro molliciem & Flaccus morbum appellat in Odis: Cum grege turpium morbo virorum, & cætera. Obſcœniora ſunt, quã vt hic ſcribantur vocabula, quamuis ijſdem Diuus Paulus vſus ſit.

Iudeus.] A confeſſione dictus. Hic appella, recutitus, item & verpus dicitur. Iudæa Iudææ regio Iudaica. Iudaizare in Biblis ſacris Græca forma dicitur, Iudæos imitari. Iudaiſmus, lex Iudaica, & vſus.

Scytha.] Qui e Scythia eſt, regione barbarica. Hinc Scythicus, a, um. Porro barbaro apponit Scytham, non quod is barbarus nõ ſit: ſed quod præ hoc reliqui barbari nõ ſint barbari.

CAP. IIII.

Τυχικός, TYchicus.] Penultima corre. fidus Pauli miniſter, & in Euangelio promouendo conſeruus, collega: ſonat fortunatum. Dictum eſt alias.

ὀνήσιμος, Oneſimus.] Penultima correp. fugitiuus Philemonis, & Græce vtilis dicitur: vt ſuo loco fuſius explicabitur.

Ἀρίσταρχος, Ariſtarchus.] Qui tametſi Iudaicæ gentis fuit, tamen ob fidei germanitatem à Diuo Paulo commendatur, & interpretatur optimus princeps. Nomẽ viri Macedonis Theſſalonicenſis.

Barnabas.] Conſobrinus Marci, & illis non incognitus, aliasq; ipſis commendatus. Interpretatur filius prophetæ, vel filius conſolationis. Actorum quarto.

Ieſus, τρισύλλαβον.] Cognomento iuſtus, & hic Iudaicæ gentis erat commilito Pauli, ſonat ſaluatorm. Iuſtus hic Latina vox, Græce tñ ſic ſcripta eſt ἰοῦσος.

ἱεράπολις, Hierapolis.] Penultima correpta Phrygiæ ciuitas, aut certe cõfinis, autore Ptolemæo. Hinc Hierapolitanus. Et Latine ſacra ciuitas dicitur.

Δημᾶς, Demas.] Adhuc cum Paulo agebat: proprium nomen. Certe δέμας, Græcis corpus, forma, figura, funis dicitur. Sed hoc loco fortaſſis nihil ad rem, nihil ad chordam, nihilq; ad Bromium. Interpretatur popularis, vel plebeius, aut pinguis.

νυμφᾶ, Nympha.] Ambroſius (ſi modo non fallunt codices) exiſtimat Nympham fuiſſe mulierem deuotam, vt vocant. Sed αὐτοῦ pronomen apud Græcos additum, ſignificat virum fuiſſe nō mulierem Nympham. Certe quicquid ſit, Nympha Græcis ſonat ſponſam, nurum. Hinc nymphicus ſponſalis. Nymphius ſponſus, nymphocomus ꝓnuba, & nuptam adornans, &c.

Eccleſia.] Latine congregatio, cœtus, concio. Sed opinor hic eccleſiam accipi non pro vniuerſo cœtu, ſed pro reliqua familia iam Chriſtiana. Nam Græci interpretes putant Nympham magnatem aliquem ob id fuiſſe, quod domi habuerit eccleſiam.

ἀρχίππος, Archippus.] Præfectus Laodicenſium, & Latine interpretatur princeps, ſeu præfectus equorum.

¶ Epiſtolæ diui Pauli ad Coloſſenſes FINIS.

VOCULARVM QVARVNDAM in Epiſtolam ad Theſſalonicenſes priorem explicatio.

CAP. I.

Theſſalonica.] Penultima producta Bebelio autore, Macedoniæ Metropolis eſt, vnde & regionis illius incolæ Theſſalonicenſes appellati ſunt. Theſſalonicenſis, e, adiectiuum.

Suſtinentia.] Hoc eſt, tollerantia ſiue patientia, expectatio, perſeuerantia: à ſuſtineo, es, quod ē patior, expecto. Barbare legitur pro patientia, non tamen contemno tranſlatorem. A ſuſtineo, es. Suſtento, ſuſtentas, frequentatiuū. Hinc ſuſtentaculum. Suſtentatio.

Diffamatus eſt.] A diffamari, hoc loco non in malam partem, ſed pro exonuit, ſiue ebuccinatus eſt poſitum eſt. Iam vero palam falſum eſt omnia verba apud Latinos ad eundem modum compoſita, ſignificare in malam partem, niſi forte diſpergere, diſiungere, diſſoluere, atque id genus alia ſexcenta, ſunt in malam accipienda partem. Apud Græcos huiuſmodi vox eſt quæ addita nominibus ac verbis id efficit, vt Δυσυχεῖν, Δυσφημεῖν contraria εὖ, apud Latinos nō item. Certe Diuus Auguſtinus diffamare vtitur pro diuulgare, cum fama longe, lateque ſpargitur.

Profectus.] a, um. à proficiſcor eris, ꝓfecta eſt, id eſt, manauit, ſiue peruenit, aut potius dimanauit, vt intelligas, id quod ante clanculum muſſitabatur, iam cœptum publicitus prædicari. Hinc profectio, verbale, vt: Continuata plurium dierum profectione.

CAP. II.

Contumelia.] æ, conuitium: à contēdo, ſeu vt Vlpianus, & Seneca aiuūt, à contemptu. Hinc contumelioſus, a, um, qui eam inferre ſolet, & contumelioſe aduerbium. Contumelia plus eſt quàm iniuria & cætera.

Error.] Apud nos tantum eſt decepti, at πλάνη Græcis eſt & decipientis. Vnde dici poteſt impoſtura. Et Planus Horatianus, id eſt, error, impoſtor, deceptor. De quo alias dictum eſt.

Sine querela.] Id eſt, iuculpate, irreprehenſibiliter.

Contribulis.] Penultima producta qui ex eadem tribu eſt. Horatius:

Vt cum Pileola ſoleas conuiua tribulis.

Stamsgenoſſe.

CAPVT. III.

Athene, arum.] Vrbs Atticæ regionis, & rebus bellicis, & bonis artibus quondam celeberrima, nunc autem perijt: & (ut ferunt) Parhyſius id ſtudij Athenæi tranſlatum eſt. Nomen autem ſumpſit à Pallade, dea ſapientiæ, quæ Græce dicitur Athæna. Hinc adagium: Noctuas Athenas ferre, quibus abundat ipſa. A quo Athenienſis. Vide Lodouicum Viuem in commentarijs de Ciuitate dei Auguſtini libro decimo ſeptimo capite nono.

CAP. IIII.

Supergredior.] A gradior compoſitum, ſignificat ſuperius eo, ſuperambulo, ſupero, vt eſt illud Prouerbiorum: Tu autem ſupergreſſa es vniuerſas. Hinc ſupergreſſio hic in malam partem quaſi violenter decipiat, qui ſupergrediatur. Omnem laudē ſupgredi, alles lobs vbertreffē, venuſta orō.

Vindex.] Proprie iniuriarum vltor, & qui alterius cauſſam ſuſcipit defenſandam, &

& vindicandam. Hinc vindiciæ, arum. dicũtur ſententiæ quæ in libertatem aſſerunt. A quo vindico, as. vlciſcor, vindicta, vltio. vt: vindicias poſtulare ſecũdum libertatem, & ſecũdum ſeruitutem. Vindicijs a c ſacramẽtis petere. Vindicatio verbale.

CAP. V.

Momentum.] Proprie ſignificat exiguam quãdam mutationem, & pene indiuiſibilem, quod Græci atomon vocãt. Hoc veteres etiam momen appellabãt. Hinc quodcunq; minimum poteſt momẽtum dici. Fortaſſis hic melius foret, articulis ſiue opportunitatibus. Sed nolo cornicum oculos cõfigere. A quo momentaneus, & momẽtarius. Hinc vulgare dictum: Momentaneum eſt quod delectat, æternum vero q̃d cruciat. Vnde Scotus Argentinẽſis graphice æternam pœnã libidinoſis depingit dicẽs: Ardet in affectu Venus anxia, ſordet in actu. Inficit & fœtet, quãdo patratur opus. Poſt factũ feciſſe pudet, cito præterit illud, quod iuuat: æternum quod cruciabit, erit. Momẽto, ablatiuus vice aduerbij. vt: Momento horæ arſura omnia. Vide Cholinum.

Diligenter ſcitis.] Id eſt, exacte noſtis, ſiue ad plenum ſcitis, vel nomine proprio, aut ipſis digitulis certius.

Lorica.] Pe. pro. Græce Thorax, ea pars corporis eſt apud medicos, quæ pectus & humeros, ac ſcapulas complectitur vſq; ad ſtomachi ſedẽ. Vnde & veſtis, aut panoplia, id eſt, armatura hãc muniens, & thorax dicitur, eyn broſt krebs. Hinc loricatus, a, um. Loricula, æ. diminut. Lorico, as. vt: Loricata ſtatua. Loricati equites, ein harniſz angelegt. Lorica, loricula, ein ſchãtz, bollvverck.

¶ Epiſtolæ prioris ad Theſſalonicenſes FINIS.

DICTIONVM QVARVNDAM IN poſteriorem ad Theſſalo. epiſtolã explicatio.

CAPVT I.

Vt dignum eſt.] Inuenitur quidem & hoc apud Latinos: cæterum vſitatius, magiſq; Latinum eſt, vt par ẽ, καθὼς ἄξιόν ἐστι, Græci loquũtur, hoc eſt, ſicut dignũ eſt.

Exemplum.] Hic pro oſtenſione, documento, ſiue endigmate ponitur, eyn exempel, beyſpil, vorbild, vt: Ad illud exemplum fit. Capere exẽplum de aliquo. Expetere exemplum &c. innumera. Exemplar, aris. n. g. Exemplarium. ij. legitur Plinij libro vi. vbi forte exemplar legendum eſt.

Requies.] Anapauſis Græcis dicitur. Sed hic aneſin, id eſt, remiſſionem, hoc eſt, refrigerium & refocillationem, ſiue relaxationem legunt, ne quis accipiat de remiſſione peccatorum. Hinc requieſco, is. Requetus, a, um, ſtill, gervvt. vt: Aruum requietũ. Lac requietum. Requietior, baſs geruvvet.

Pœnas dare.] Eſt pœnas luere, ſeu pendere pœnas. Pœnas reddere. Pœnas capere. Afficere pœna &c.

CAP. II.

Diſceſſio.] A diſcedo, is. Græcis eſt apoſtaſia, quod diuus Ambroſius vertit defectionem, nempe, cum aliquis deſciſcit à ſuo autore, ſeu principe. Hinc apoſtatare, & apoſtata, quorum hodie proh dolor innumera multitudo eſt, ſeruet me Ieſus Chriſtus ſua gratia, ne horum albo abſcribar.

Homo peccati.] Antichriſtus intelligatur, propemodum Lethæo didiſſem fluuio, qui ſecundum operationem erroris, id eſt, energiam & efficaciam ſeductionis, vel impoſturæ, ſeducturus eſt multos per prodigia, quæ facturus eſt, nimirum agente in illo ſpiritu immundo. Quandoquidem diuus Hieronymus arbitratur Paulum hũc ſumpſiſſe locum ex Eſaia, qui ſcribit: Dominus miſcuit ei ſpiritum erroris. Eſaiæ xix. capite. Vide eo loci diuum Hierony.

CAP. III.

Clarifico.] as. hoc loco pro nobilitare, & glorificare, ſiue celebre fieri poſitum eſt: à δοξαλογέω glorifico. à clarus, a, ũ. multa. Claritas: claritudo, Claro, as, are. i. clarum oſtendere. Clareo, es, ere. claret lumen. clareſco, is. clarificare, clarum reddere. clare aduerbium, vt: clare lucere. clare oculis videre. Clare crepitare dentibus. clare dicere. clariſſime audire. clarius id periculum apparet. Clarigare, bellum indicere. Hinc clarigatio, eſt ipſa belli denũciatio, abſag.

Importunus.] a, um. quod caret portu, id eſt, quiete vbi nullus portus eſt. Hinc importunitas, quæ vt Donatus inquit, neq; loci, neq; temporis habet commoditatem, vel rationẽ. Sed hic p abſurdis & prodigioſis ponitur, D. Ambroſius legit, ab iniquis.

Inordinate.] Ἀτάκτως aduerbium, id ẽ, incõpoſite, ſiue turbulente. Frequenter hoc vocabuli hic ponitur pro inquiete. Ambroſius intemperanter legit. Ab inordinatus,

a,um.vt:Ex inordinato in ordinem adducere.Inordinati & incõpoſiti milites. Hoſtes inordinati & effuſi.Pili inordinatiſſimi. Inordinata folia ſunt pomis &c.

¶Epiſtolæ Poſterioris ad Theſſalonicenſes FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM IN priorem ad Timotheum epiſtolam explicatio.

CAP. I.

Timotheus.]ei.pe.cor. Quãquàm id quidem nihil atttineat ad ſententiam Pauli,tamen admonendum duxi, Timotheus pronunciandum antepenultima acuta,ſiue Grȩcam rationem ſequaris, ſiue Latinam,quod contra nunc fit. Et licet optandum foret,vt hoc eſſet grauiſſimũ erratum in vita Chriſtianorum,tamen fœdũ eſt,nos publicitus in re tam manifeſtaria ꝑpetuo errare,nec benemonentibus obtemperare.

Doctrinis dæmoniorum.] Sunt diſciplinæ, quas dæmones hominibus tradiderunt,vt magia,Aſtronomia,& omne diuinationis genus præter propheticum. Plato in Phædro dæmonẽ cui erat nomen Theuth, inueniſſe ſcribit literas,Arithmeticam,Geometriam, Aſtronomiam,aleam,& ad Thamum Aegypti regem detuliſſe. Dialecticã quoq; hanc cõtentioſam & pertinacem, nõ dubium ab ingenio diabolico eſſe ꝓfectam, q̊d in verum cõtra niti ſemper,& melius diſcenti nunq̃ cedere,& falſo veꝝ gaudet vincere.Hæc Viues.

Genealogia, γενέαλογία.]Pe.acuta, ſecundum Græcos,Latine ſermo de generatione,& origine dicitur.

Interminatis.] Απεράντοις,id eſt,quæ finem nõ habent, videtur ab intermino,as. modo dicendũ ſit Latine,manare, de quæſtionum examinibus, & nunquàm finiendis.Cætera prudens muſſitabo.

Finis.]Tam maſculini quàm fœminini generis.Et eſt terminus, ſiue extremitas in vnaquaq; re, hoc eſt, id in quo vnaquæq; terminatur res.Ab hoc nomine ſunt compoſita affinis,& cõfinis penultima producta.Hinc cõfines agri & cõfinium. Finio,is. finitores agrorum, quos agrimenſores appellãt,finale,is,finitimus,a,um.Finitus participium.Finite aduerb.Finitio verbale, idẽ quod definitio.

Vaniloquium.] Græce matæologia. Quatenus ad ꝓnunciationem attinet,matæologia non multum abeſt à theologia,niſi q̊d hoc vaniloquium eſt, illud deiloqum,re tamen inter ſe multum diſcrepant. Hinc vaniloqui,Græce matæologi dicuntur.Proinde nobis q̊q; cauendum eſt, ne ſic ſectemur theologiam,vt in matȩologiam incidamus, de friuolis nugis ſine fine diſputantes,digladianteſq;.Vaniloquẽtia,æ.Vaniloquidorus adiectiuum inepte à Plauto cõpoſitum,ait Petrus Cholinus.i.vana de donis loquẽs

Contaminatus.]a,um.à cõtamino,as. q̊d eſt,inficio, polluo, cõmaculo, cõſpurco. Porro contaminati piaculo aliquo,à ſacris arceri ſolent,vt bebeli & prophani,atq; anoſij,id eſt,qui alieni ſunt à ſacris,neq; deum, neq; homines verentes. Cõtaminatus, nomen.Cicero:Parricidijs contaminatiſſimus, & omni ſcelere coopertus. Contaminatus, & integer,contraria. Veritatẽ mẽdacio contaminare peſſimũ eſt.Contaminare aliquid vitijs,ꝑ tranſlationem. Homo multis flagitijs contaminatus.Nomen populi Romani ſcelere contaminare.

Plagiarius.]ij.is dicitur q aliena mancipia ſubducit furto:quod genus furti plagium vocatur apud Iureconſultos. Quemadmodum qui ſacra furantur, ſacrilegi, qui de publico,aut principis fiſco,peculatores,qui iumenta aliena abducunt, abigei: ita qui liberos,aut ſeruos alienos, plagiarij & fures mancipiarij dicuntur.Alias latiſſime explicatum.

In me primo.] Primo hic nomen eſt, non aduerbium.

Naufragium facere.]Latine dicitur. Quis enim vnq̃ dixit naufragare? Hinc naufragus,pen.cor.& naulum,ſchijflone,vt Iuuenalis in Satyra,cui initium: Stemmata q̊d faciunt.Præconem Chærippe tuis circũſpice pannis,Cum Panſa eripiat,quicquid tibi Nacta reliquit,Iamq; tace, furor eſt poſt oĩa ꝑdere naulum. Vide Chiliades Eraſmicas.

ὑμένιαος,Hymenæus.] Et Alexander virorum,& hæreticorum nomina propria,q̊s tradidit Paulus Satanæ,vt diſcant non blaſphemare.Certe Hymenæus deus eſt nuptiarum creditus,& carmẽ nuptiale,ein brautlid,alias Thalaſſio dicitur,vt celebrare Thalaſſionem,id eſt,nuptias, ab hymenos, id ẽ, pellicullà virginali ſic dictus:reliqua honeſtatis ergo muſſabo.Vide dictionaria.

CAP. II.

Obſecratio.]Ab obſecro,as, quod ſignificat per ſacra rogo,vel opem à ſa-

cris

cris rogo,obteſtor.Græcis dicitur proſliparesis,id eſt,obſecratio. vt: Obſecrare precibus. Te obſecro ne facias. Si nefas eſt obſecrare à te pater. Te p̄ amicitiā obſecro &c. Obſecro aduerbialiter poſitū pro cedo,eſtq́; veluti rogantis. Terent.Hem obſecro,an is eſt:Obſecro te quid agimus:&c.

Oratio.] Græcis proſeuche precatio ē, quæ ad deum funditur,quaſi proſeche, quoniam attentione opus ſit.Oratio autem oratorum logos dicitur. Hinc Oratiuncula diminu.Orator.Oratorius,a,um.Oratorie aduerbium.Oratorium,ij.Oratrix. Quintilianus lib.ij.cap.xv.Oratoria ſic effertur, vt elocutoria,oratrix,vt elocutrix,ab orare. oīa & plura quæ tranſeo.

Poſtulatio.] Græcis Enteuxis.i.colloquium,vulgo vocant interceſſionē̄,idq́; ſonat Greca vox.Porro Grecanicū ſcholiū ita diſtinguit hæc tria,vt dicat,Deeſin vocari,q̄ rogamus,vt liberemur à malis, quod ſi verū eſt,elegantiſſime d. Ambroſius vertit,deprecationes.Proſeuchen eſſe, qua precamur, vt nobis contingant bona. Enteuxin autem, cum querimur de ijs,qui nos lædunt, & ſic interpellationes dici poſſunt.Sed de hiſce rebus fuſius diſſerit D.Auguſtinus in epiſtola lix.ad Paulinum, ſi quis copioſius poſtulet edoceri.Et Eraſmus in libello de Inuocatione Diuorum.

Sublimitas.] A ſublime, excellentia eſt.Sed hic pro dignitate ponitur, & pro ijs qui in ſublimiori loco poſiti ſunt. Hinc ex ſublimi vertice ſaxi.Sublimem abire.In ſublime.Sublimiter aduerbiū.Columella.Nec ſublimiter poteſt,nec per longa ſpatia volitare.Sublime idē.Sublimo,as,are.Obſoletū.

Pietas.]Proprie religio,ſiue dei cultus intelligi ſolet,quā Græci euſebian vocant, & erga parētes officioſe haberi ſolet. Porro pietas eſt,vt inquit Cicero primo de natura deorum,iuſticia aduerſus deos.Eſt & pietas cultus erga maiores, aut ſanguine coniunctos,qui quum eſt erga deos, religio nominatur.Erat & Romę ſacellū Pietatis ab Acilio dicatū:vbi mulier habitauit illa quę vberibus ſuis aluit patrem cuſtodiæ traditū. Feſtus:Ibiq́; imago factum hoc exprimens viſebatur,vt Valerius ſubindicat lib.v. Aedis pietatis in Circo Flaminio meminit Obſequēs in prodigijs.Hæc Viues in Auguſt. de Ciuitate dei lib.iiij.xxiij.cap.

CAP. III.

NEophytus.] νεόφιτος. Latine nuper natus,aut nuper inſitus.Sic em̄ d.Paulus vocat recens baptizatum,quod à baptiſmo cenſeantur Chriſtiani.

Bilinguis.]Et hoc bilingue.Græce dilogus.i.duplex in ſermōe.Hinc dilogia ſermonis duplicitas.

Diaconus.]Διάκονος,penul.cor.dictitandū eſt nō diacones,vt Gotthici proferūt, & miniſtrum ſignificat. Hinc hypodiaconus. Hinc Diaconia,miniſteriū.Diaconicus.Diaconium &c.

Columna.] Baſis,firmamentum,ac ſedes veritatis,eſt eccleſia ſacroſancta,atq́; orthodoxa,catholicaq́;.

CAP. IIII.

DÆmonion.]Δαιμονίων, ſiue dæmoniorum poteſt hoc loco eſſe adiectiuū,à Δαιμόνιος,id eſt,diuinus.Nam in demonia nō quadrant, ſed in diuinos, qui fingunt ſe cum ſpiritibus habere commercium, idcirco adiecit in ſimulatiōe falſiloquorum. Dicitur etiam dæmon,onis. Hinc dæmonicus & dæmoniacus,a,um.

Pietas.]Eſt officioſus erga deos, patriam,parentes,ſanguine cōiunctos cultus,deniq́; gratitudo ijs qbus debemus. Hæc Lo. Viues in Auguſt.de Ci.dei.lib.i.cap.iij.

Cauteriatus.]a,um.Is dicitur,cui conſcientia cauterio notata eſt. Nam ferro candenti notabātur malefici ſtigmatis impreſſis cuti.Cauterium,ein breneiſen. Cauteriū in pictorum inſtrumentis cōtinetur.At iſti nō corpus,ſed animum habent ſtigmaticū, ob vitæ dedecora, quorum ipſi ſibi conſcij ſunt.Vide Annotation.Eraſmi.

Prohibentium nubere.]Cōtra hæreticos futuros. Secūdas nuptias Cataphryges nihil à fornicatione differre cēſebant:vt Auguſtinus ſcribit ad Quodvult deum.Diuus Hieronymus(licet δὶς διὰ πασῶν, ab omnis hæreſeos nota fuerit)ſecundas nuptias non modo abominatur, ſed primas etiam parū probat,homo cęlebs,& cōiugio parū æquus, cōtra Iouinianum diſputans.

Aniles fabulæ.]Sunt meræ nugæ,Siculæ gerræ,lyræ lyræ,quas diuus Hieronymus alibi vocat Hiberas nugas,hoc eſt,portentoſas nœnias,quòd apud Hiberos magica miracula narrarentur, vt apud Theſſalos. Hinc Theſſala mulier,venefica, & malefica dicitur.

Deuito.] as.compoſitum à vito, as. penultima producta,ſignificat cauere, ſicut & euito,eſt perfecte vito. Hoc loco Græcū verbum abnuere ſignificat,& deprecari, reijcere,& non admittere. Hinc dicimus: Mortē deuita-

deuitare incommodum, aliquem deuitare. Hinc deuitatio verbale.

Presbyter.]Latine ſenior dicitur.

CAP. V.

Anus.]us.generis fœmi.& prima correpta vetula dicitur ob annorum multitudinem. Hinc anilis & hoc le. penultima producta, vt anilis fabula: anicula diminutiuum pro vetula. Dicitur & ancilla, vti docet Marcus Varro. Sed anus, ni. podex eſt, ſiue nates, honor ſit auribus.

Vidua.]Dicitur à viduando, hoc eſt, orbando, deſolando, & deſtituendo quaſi orbata, deſtituta, deſolata. Græcis chera dicit. Hinc viduertas pro deſolatione & ſolitudine. Viduo, as, are. vt: viduare ciuibus vrbem. viduus, a, ũ. vt: Arbor vidua. Lectus viduus. viduum ſolum arboribus. viduitas, tatis. viduus vir.

Luxus, us.]Luxuria, & luxuries non ſolum pro re Venerea, ſed etiam, & fere ſemp, proprieq́; pro omni ſuperfluitate, & nimia profuſione, & ſumptuoſiore cibi, veſtitus, & aliarum rerum cura dici ſolent. Hinc luxurio, &. or. (ſi Diomedi credimus) à quo luxuriatus, vt hic, & luxurioſus, a, um. nimium abundãs. Pro luxuriatæ fuerint, legit D. Hieronymus fornicatæ ſunt. Hoc em̃ Græcus ſermo ſignificat. Nam ϛρηνιᾷν laſciuire, ſeu ferocire eſt, quod deductum putant à verbo ſterin, ceu metaphora ſumpta à iumentis, q̃ cum pabulo ferociunt, auellunt habenas, & ſuopte arbitrio feruntur.

Materfamilias.] Geniti. Græcus ad imitationem Græcorum, qui fœmininorum, in purum a definentium genitiuos in as faciũt. Eſt autem materfamilias, vt docet Gellius lib. xviij. ca. vi. ea ſola, quæ in mariti manu mancipioq́; eſt, quoniam nõ in matrimonium tantum, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui hæredis locũ venerit. Feſtus ſcribit, non ante matremfamilias dici, quã vir eius paterfamilias appelletur.

Stomachus.] Os, ventriculus, ſiue receptaculum ciborum. Horatius: Ieiunus raro ſtomachus vulgaria temnit. Hinc adagium: Mouere ſtomachum. i. bilem motitare, & ad iracundiam prouocare. A ſtomacho, ſtomachor, indignor. Stomachicus, q ex ſtomacho laborat. Stomachoſus, a, um. q facile indignatur, & excandeſcit.

CAP. VI.

Pietas.]Fides & religio Chriſtiana, cultus dei &c. dictum eſt. Porro nulla eſt hominis ſapientia niſi pietas, non philoſophia, nõ eloquẽtia, nõ reliquæ artes & diſciplinæ mundo p̃claræ atq; admirabiles. Vnica hæc eſt ars noſſe & colere deum.

Pugna verborum.]Eleganter D. Paulus vnico verbo dixit pugnas verborum λογομαχίας, cum iſti iactent ſe totos in rebus eſſe. Logomachus, pugnator verborum.

Haud.] Aduerbium negandi. i. non, haudquanquàm. Gellius: Haudquaquã mihi diſplicebant. Haud dubium, vel haud dubie, id eſt, non dubie, & indubie &c.

Depoſitum, ti. ſubſtant.] Quod deponitur, hoc eſt, quod alicui ſub fide traditur, vel quod pignoris loco dimittitur, hinderlegt, zuhalten geben. Et ſic Cicero inquit: Quid ſi quis apud te pecuniam depoſuerit, bellum patriæ inferat, reddes ne depoſitũ? Non reddere depoſitum maxima iniuſtitia eſt. Hinc depoſitorius, qui aliquid deponit. Sed depoſitarius, qui depoſitũ accipit, à depono, is. Hinc deponens verbum apud Grãmaticos &c. Depoſitus participium. vt depoſitã pecuniam recuperare. Depoſitus itẽ pro deſperato. Depoſitio, ablegung.

¶Epiſtolæ ad Timotheum prioris
FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM IN epiſtolam ad Timotheum poſteriorem explicatio.

CAP. I.

Gratias ago.]Pro gratiam habeo. Nam ita mauult Valla. Et ad eundem modum legit Ambroſius.

Lois, dis.]Auia Timothei, proba matrona & mulier Chriſto deuota. λωΐδη, melior. Nam λώϊον prima acuta melius dicitur. Sed λωΐον, ονος. ὁ. penult. acuta melior. vtrumq; m.g. apud Græcos.

Eunica.]Seu Eunice, mater Timothei, à victoria dictum vocabulum, quod probe vinceret. εὐνίκη. i. bona victoria.

Collabora.] A collaboro, as. i. ſimul affligere cum Euangelio, & particeps eſto afflictionum, quæ prædicationẽ euangelij comitantur, penul. prod. In ſacris legitur, mitt helffen.

Phygellus, Hermogenes.] Hi duo cœperunt Romæ auerſari Paulum. Vterq; ipſo vocabulo declarat inconſtãtiam. Nam priori à fuga, poſteriori à verſatili Mercurio vocabulum eſt. φύγελλος, fugitiuus, ἑρμογένης, Mercurio genitus interpretatur.

ὀνησιφόρος, Oneſiphorus.] Latine dicit vtilitatem,

tatem,aut commoditatem ferens. Nam ὄνησις vtilitas & iuuamen eſt: Græcis ὀνήσιμος vtilis, ὀνησιφόρως ad iuuandum,aduerbium.

CAP. II.

CONfortare.] A confortor,aris,imperandi modi.i.fortis,aut robuſtus eſto. Inſuetum eſt,& inſolens verbum pro corroborare & confirmare,non tamen eleuo autoritatem tranſlatoris.

Cancer.]Hocloco morbus eſt,quē Græci carcinoma vocant, ſiue gangræna,ne qs animalculum hocloco putet eſſe. Tetraſtichon haud inelegans, ſed atrocius: Suadeo atrox compeſce labrū,vel ſæuus aſilus. Quē culicem reris,mox tibi vulnus agit. Quod neq; Theſſalicus Chiron,nec Apolline natus Curabit:putris ſed quaſi cancer erit. Euricius Cordus Symſhuſius autor eſt olim in Helium Eobanum Heſſum inuehens. Ambo mihi noti,ſed iam vita functi. Alter poeta, Alter et poeta, & medicus excellentes.

Serpo.]is.ſignificat latēter repo,& quādoq; quaſi in modū ſerpētis circūeo, & paulatim decurro. Hinc compoſitum inſerpo, & proſerpo,porro ſerpo. Hinc ſerpens,tis. participium. & ſerpēs,tis,nomen tàm maſ. quàm fœm.g. ein kriechende ſchlang. Serpula,læ,id eſt,ſerpens.Obſoletum.

Philetus.]φίλητος,Latine amabilis dicitur, ſed hic nomen apoſtatæ eſt cum Hymenæo,de quo.i.ad Timoth.i. Vir quidam qui à fide Chriſti excidit.

Docilis.]e.In Greco habetur διδακτικὸν didacticō,id eſt,idoneum ac paratum ad docendum,magis quā imperioſum, nunc cogere malum⁹ quā docere.Explicatū alias.

Nequando.]Latinius foret, ſi quādo, quod μή apud Græcos nō ſemper eſt negātis aut prohibentis,ſed nonnunquàm dubitantis,vt apud nos num, aut ſi, ναὶ Græcis ē certe.Næ tu bonus vir es,i.certe.

CAP. III.

SEipſos amantes.]Philauti.i.ſui amantes,& ſibi placētes,hoc eſt,ſuis commodis ſtudentes, & qui ſibiipſis ſunt Suffeni, Mæuijq;.Vnde dicta philautia cæcus, vt inquit Flaccus, amor ſui.Id vitij Plato malorū omnium fontem autumat. Ariſtoteles. ix. Moralium libro ſatis indicat hanc φιλαυτοῦ probroſam appellationem &c.Vide Chiliades adagiorum.

Cupidi.] Philargyri.i.pecuniæ cupidi & auari.Vnde philargyria pecuniarum cupiditas & auaritia,à cupio,is.Hinc cupido, inis. f.g.Cupidus,a,um.Cupide aduerb. Cupido,is.m.g. deus amoris, & pro ipſo amore ponitur. Hinc Cupidineus,a,um.Cupiditas &c.

Elati.]Grece alazones.i.glorioſi,vt ipſe interpretatus eſt Paulus. Ambroſius elegit inſolentes.Hieronymus faſtidioſi.At ſuſpicor ſcriptum fuiſſe,faſtuoſi à faſtu.

Inobedientes.] Id eſt,immorigeri,ſiue intractabiles,refractarij,& rubo arefacto præfractiores,vt eſt in prouerbio.

Criminatores.] Diaboli.i.calumniatores ſiue delatores,à crimen.Hinc criminoſus a,um. vt:Criminoſa oratio. Criminoſe aduerb.Criminor,aris.Criminatio.

Proditores.]Prodotæ.i. deſertores amicitiæ & ſodalitatis,à prodo,is. Proditus, participium.Proditio,vt proditio arcanorum.Proditiones amicitiarum,& rerum publicarum.

Proterui.]Id eſt,præcipites, ſiue temerarij.Hinc proteruitas,& proteruia,vt proteruiam fecit. Adagium eſt in eum qui decoxerit omnia. Vide Parœmiographum. Proteruus,a,um. Proteruum dictum aut factum. Proterue aduerbium. Proteruia, genus ſacrificij apud Romanos, in quo quod ſupererat ex ſacris epulis, id igne abſumebatur.

Iamnes & Mambres.]In Græco habetur Iannes,& Iambres,quos Chryſoſtomus ait fuiſſe duos magos Aegyptiorū, qui portentis ædendis certarint cum Moſe. Exodi vij.quamquàm in Exodo non addantur illorum nomina,ſed quæ Paulus acceperit ex traditione Iudæorum, quam agraphon, id eſt,non ſcriptam vocant, aut certe à ſpiritu ſancto:quaſi vero hoc tātopere retulerit ſcire magorum nomina. In Hebræorum nominum interpretatione legimus vtrumq; Mambres & Iambres ſimiliter expoſitum, quaſi nihil interſit Iambres ſones,aut Mambres.In Hebræo legitur Iamnai,quod interpretatur rudens,ſiue affligens,aut depauperans,filius fuit Gad.i. Paral.v. Hinc Ianne idem ſignificans. Et Iannes, vt hic, nomen incantatoris alterius, qui Moſi reſtitit, quā ſigna faceret corā Pharaone. Mambres idē Hebraice poteſt interpretari,mare cum egeſtate,vel paupertate.Et hic vnus ex illis qui reſtiterunt Moſi.Exodi.vij.

Iconium.]Vrbs Ciliciæ.Item vrbs Phrygiæ,& Lycaoniæ.Græce ſic ἰκόνιον.

λύστρα,Lyſtris vel Lyſtra.]Ciuitas ē Lycaoniç,& diſſoluēs ſonat.Act.xiiij.Sed Leſtris

Græce,

Græce,prædatrix Latine dicitur, & λῃστής latro,prædo, ſicarius. Item: Lyſtra Actorum xxvij. In Græco ſcribitur Myra,& interpretatur virgultum,ſiue vnguentum odoriferum,Ciuitas Lyciæ. Vide Plinium libro v. cap.xxvij.

CAP. IIII.

Coaceruo.] As. ſignificat totum, vel ſimul aceruo,coniungo. Lactãtius li. v. Errores ſuos inſuper crudelibus factis coaceruauit. Hinc coaceruatio.

Magiſtros prurientes.] Didaſcalos,id eſt,doctores, & prurientes hic nominandi caſu eſt accipiendum. Knethomeni,id eſt, q̃ titillantur & pruriunt auditu,vnde quærũt, qui ſcalpant aures voluptate orationis, non qui radãt veritate. Mordaci radere vero. Nõ occurrebat locus.

Delibor.] Penul.prod.ſignificat immolor, σπένδομαι Græce legitur. Delubutus,a, um.pe.prod.participium eſt ſine verbo, vt: Delibutus capillus,id eſt,vnctus. Per metaphoram: Animus gaudio delibutus. Medicamentis delibutus. Penurijs delibutus.

Penula.] Eſt χλαῖνα, paludamentum, veſtis craſſa,ſuperindumẽtum hyemale, q̃d eſt pallij genus, non conſularis,vt quidam putant, ſed quo tegimur ab imbribus,pelliceum,vt putat Heſychius: quamquàm idem addubitet, num ſit ſcriniolum, alij putant eſſe thecam librorum. Hieronymus alibi lacernam vertit ſiue penulam. Hinc adagium: Aeſtate penulam deteris. Item: Rumpere penulam. Vide adagia Eraſmi. Penula ſcortea. Penula gauſapina. Penulatus.

Troas.] Dis.ciuitas Aſiæ maritima, eadem Antigonia dicta, prius Troia, & tota regio,minor Phrygia dicta. Hic Tros. Troianus,a,um. Troicus, & Troius,idem. Troiugena, Troianer.

Membrana.] Pellis ſuperior, quæ & pergamena charta,dicta quod tracta ſit de tergoribus animalium. Hæ olim ex papyro in Aegypto fiebant. O ſupellectilem Apoſtolicam,penulam quæ defendat ab imbribus & libros aliq̃t haud dubie ſacros. Oculos membranis tenuiſſimis veſtiuit. Membrana ligni, baſt, bergement. Hinc membranula,æ. Membranaceus,a, um. vt: Cortex membranaceus.

Aerarius.] ἡ. χαλκεύς,id eſt,faber ærarius, qui in ære laborat,ne quis de quæſtore ærarij, aut cuſtode æris accipiat, vt quidam interpretati ſunt. Ab ære æreus,& æneus,a,um.

Eraſtus, ſiue ſtes.] Dictum pro amatore,vel amabili. ἐραστής, amator, amicus.

τρόφιμος.] Antepe.acuta eſt Græcis. Latine nutritus,magnus,alumnus,nutritor. Ita habet Lexicon Græcum, vel educatus. nomen viri Epheſi.

Miletus.] E longa ciuitas in Aſia maritima,in qua Paulus Epheſiorum maiores alloquitur. Eſt & inſula eiuſdem nominis, non ignobilis in mari Aegæo, & Ionio ſita κίλλητορ dicta.

εὔβουλος, Eubulus.] Pe.prod. nomen à bono conſilio dictum,prudens,bene conſulens. Hinc ebulia bonum conſilium.

¶Epiſtolæ ad Timotheum poſterioris FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in epiſtolam ad Titum explicatio incipit.

CAPVT I.

Titus.] τίτος .i. honorabilis. Diſcipulus diui Pauli, ac filij loco habitus ob eximias dotes. Hunc inſulæ nobiliſſimæ Cretæ præfecerat apoſtolus, & illinc abiens archiepiſcopum cõſecrarat: à τίω,honoro, Acto. xviij. Eſt nomen viri, cognomento Iuſti.

Sine crimine.] Quid peccatum & crimen differant docet Auguſti. tractatu. xli. ſuper Iohannem. Nã crimen ẽ,inquit, peccatum graue accuſatione & damnatione digniſſimum.ideo apoſtolus Paulus,quando elegit ordinandos,vel presbyteros, vel diaconos, & quicũq; ordinandus eſt ad præpoſituram eccleſiæ,non ait, ſi quis ſine peccato eſt,hoc enim ſi diceret,omnis homo reprobaretur,nullus ordinaretur: ſed ait,ſi quis ſine crimine eſt. Sicut homicidium, adulterium,aliqua inuidentia, fornicationes,furtũ, fraudes,ſacrilegium,& huiuſmodi. Ad explicandum Auguſtini dictum ſatis.

νικόπολις, Nicopolis.] Vrbs in Epiro,quæ eſt in Actiaco littore, quam ita vocauit Auguſtus à victoria, quam habuit ibi de Antonio. Item alia in Aegypto. Victoriæ ciuitas,vel victorioſa ciuitas. Item Thraciæ ciuitas,quæ Hiſtro flumini imminet. Titũ iij.

Creta.] Inſula nobiliſſima, quæ ab occidente habet Hadriaticum mare, à Septentrione Creticum, ab oriẽte Carpathium, ab auſtro Aphricanũ mare. Hinc Creticus & Cretæus,a,um. vt vinum Cretæum, Cretenſis, à quo

à quo plura adagia. Cretes neſcit Pelagus: Cretenſes mēdaces: Cretizare cōtra Cretē ſem: Cretenſis contra Aeginitā. Vide Chiliades Eraſmi.

Vaniloquus.] a, um. qui vana & inepta loquitur & effutit: Græce matæologus. Hic vaniloquium, matæologia. Vanidicus, a, ū, id eſt, vaniloquus. Plautus. Vaniloquentia, æ. &c.

Ventres.] Legendum eſt, non ventris. Nam ipſos ventres appellat homines abdomini deditos, quemadmodum & Lucilius ventri deditos, ventres appellat, & Terentius in Phormione: pugnos, inquit, in ventrē ingere, paraſitum indicans. Iuuenalis. Montani quoq; venter adeſt abdomine tardus. Vide Adagia Eraſmi. Ventres.

CAP. II.

Sobrius, a, um.] Hoc eſt, non temulentus, vigilans, vtrūq; ſignificat vox Græca nephaleos. Hinc ſobrietas, & ſobrie aduerbium.

Pudicus.] a, ū. Græce habetur ſemnos .i. grauis, ſeuerus, & honeſtatem prę ſe ferēs. Hinc pudicitia, & pudice. Pudens. Pudibundus, a, um. Pudor, oris. Pudenter aduerbiū.

In habitu ſancto.] Græca perinde valēt, ac ſi dicas, eo amictu, eoq; inceſſu, & corporis motu, qui deceat ſacras matronas ac deo dicatas.

Domus curam habentes.] Hoc eſt, domus cuſtodes, vt aſſidue domi ſint, & rē domi curēt, quæ præcipue mulierū laus. Vnde veteres, autore Plutarcho, pingebant Venerem teſtudini inſiſtentem, quod id animalculi nunquàm à domo diſcedat, ſymbolum probæ matrisfamilias.

Grauis.] Et hoc graue, dicitur homo conſtans, ſeuerus, ac ſapientia præditus. Hic grauitas pro firmitate, ac animi cōſtantia, ac in vultu, moribus, verbis, rebus agēdis quædam ſeueritas. Grauiuſculus diminut. Grauiter, Grauedo, Grauedinoſus, Graueolens, Graueolentia, Grauicors, Grauiloquus. Grauo, as. Grauatus particip. Grauor, aris. Grauate, grauatim aduerbia. Graueſco. Grauidus, a, ū. Grauiditas, tatis. Grauido, as. Grauaſtellus, id eſt, ſenio grauis. Obſoletum.

Seculare.] Pro mundano hic capitur. Alioqui Latinis ſeculare dicitur, quod centeſimo quoq; anno inſtauratur, vt Ludi ſeculares. Neq; enim eſt ab eo quod ſequitur, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, in hoc ſeculo.

CAP. III.

Dicto obedire.] πειταρχεῖν, quod eſt, proprie magiſtratibus parere.

Litigioſus.] a, um. à lite, ſiue litigio, qui pugnax eſt, iurgioſus, & contentioſus dicitur. Litigium tibi eſt cum vxore. Litigator. Litigatrix. Litigo, as. Qua de re nunc litigatis inter vos?

Lauacrum.] Penultima producta Bebelio teſte à lauo, as. balneum, in quo quis lauari commode poteſt. Vide Aulum Gellium in Noctibus Atticis.

Genealogia.] Latinis eſt ſermo de generatione & origine. Ambroſius originū enumerationem interpretatur, à γενεαλογέω quod eſt quæro de genere, neutropaſſiuū.

Pugnas leges.] Græce μάχας νομικὰς, id eſt, pugnas legales, quod diuus Hierony. explicans, quę veniunt, inquit, ex lege.

Artemas.] Siue ἀρτεμής, Latine integer, incolumis, venuſtus dicitur. Alij ἀρτεμᾶν habent.

Zenas.] ζηνᾶς, olim legis Moſaicæ profeſſor, & peritus: poſt inſignis euāgelicæ tubæ præco & buccinator. Interpretatur viuens, Legisperitus quidam à ζῆν, quod Græcis eſt viuere.

¶ Epiſtolæ diui Pauli ad Titum FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in epiſtolam ad Philemonem explicatio.

Philemon.] φιλήμων. pe. pro. in nomi: in obliquis corripit eandem. Græci tradunt hunc genere Phrygem fuiſſe, quā nationē intractabilem ac ſeruilem eſſe, vel Græcis prouerbijs iactatum eſt. Phryx plagis emēdatur. Et: Sero ſapiunt Phryges. Imo ictus ſapit. Quem tñ D. Paulus ob pietatem & officia in ſanctos, inter pcipuos habuit amicos. Hic ſecundum Hebraicam etymum interptatur mire donatus, ſiue os panis, ab ore non ab oſſe, ſi Hieronymo credimus ſuper hāc epiſtolam. Interpretatur deoſculās, à φίλημα, quod eſt oſculum, ſeu ſuauium.

Apphia.] Ἀπφία. vxor eſt, & coniunx pudiciſſima Philemonis, caſtiſſimaq; Peneſlope, Paulo tanquàm ſoror vnice dilecta, ſonat producens, ſiue pullulans.

Ἀρχίππος, Archippus.] Pauli commilito, & Latine præfectus, ſiue princeps equorū dici poteſt.

Oneſimus.] Seruus fugitiuus Philemonis. Eſt autē alluſio ad nomen ſerui, quē cōmendat. Nā oneſimus Græce vtilis dicit.

Et tamen produnt hunc Oneſimum poſtea Romæ martyrij laureã meruiſſe.

Ad horam.] Id eſt, ad tempus, quãq̃ hora breuiculum tẽpus magis indicat, & Græci quoq; horam vſurpãt pro tempore, q̃d ꝓpemodum imitatus eſt Horat. Qui purgor bilem ſub verni temporis horam. Hinc dicimus: Ad horam nonã in anchoris expectauit, biſz vff die nundte ſtund. Ad hanc horam. Ad hũc diem. Ad veſperum. Ad ſolis occaſum, ad multam noctem &c.

Ἀρίσταρχος, Ariſtarchus.] Latine optimus princeps. Nomen viri Macedonis Theſſalonicenſis. Actorꝫ xix. & xxvij. ij. Coloſ. iiij.

¶ Epiſtolæ D. Pauli ad Philemonem FINIS.

VOCABVLORVM QVORVNDAM IN epiſtolã ad Hebræos explicatio.

CAP. I.

Hebrei.] Dicti ſunt Iudæi ab Heber, q fuit abnepos Sem filij Noe. Prius Heberæi cognominati, ac deinde vna detracta litera Hebrei, vt docet Auguſtinus li. xvi. de Ci. dei. Hinc Hebraicus, a, um, vt lingua Hebraica ſiue Hebræa, id eſt, Iudaica. Heber, Geneſis, xlvi. i. Paralip. iiij. vij. viij. vbi dicitur. Et Hezeci & Heber, interpretatur ſocius, aut particeps vel adhærens, incãtator, aut liuor. Item Numeri. xxvi. filius Brie. Heber item tranſiens, vel tranſitus, aut ira, ſeu pugnans, Syriace filius Sale. Geñ. x. Lucæ. iij. à quo Hebræi &c. Hinc Hebræa, tranſiens, irata, aut prægnans. Hebræi, tranſeuntes. Hebræus, Hebri, idem.

Multifariam.] Aduerbium, & ſignificat quod multis modis fari poteſt, & multipliciter, ſicut plurifariam. Hinc multifarie idem. Multifarius, a, um, à multo aduerbio multa. Multeſima pars. Obſoletum. multitudo. Multibarbus. multibibus. Multicauatus adiectiuũ. Multicaulis, le. Multicolor. Multifacio. Multifer. Multifidus. Multiforis, e. &c.

Splendor.] Lux à ſplendeo, es. Græce lamprotes. Sed hic apaugaſma, id eſt, refulgentia, ſiue relucentia, quod ex alio reſplendet. Hinc ſplendeſco, is. Splendidus, a, um, id eſt, lucidus, à quo ſplendide aduerbium, vt: Splendide acta ætas. Magnifice & ſplendide ornare conuiuium.

Figura.] æ. Græcis eſt character, quam dicere poſſis formam expreſſam ex alio, ſiue notam rei cuipiam impreſſam, velut in cera. Vox dicta à verbo charatto, quod eſt, inſculpo, ſiue notam imprimo. vt: Noua figura oris. Hinc figuro, as. Figuratio verbale. Figurare os pueri per tranſlationem.

Subſtantia.] Hic non pro facultatibus ſumitur, ſed pro hypoſtaſi, id eſt, ſubſiſtentia à ſubſiſtendo dicta, quæ Græcis aliquando accipitur pro perſona. Ex hoc verbo nata eſt magna digladiatio, quod Arriani exigerent treis hypoſtaſes, & verbum homouſij non reciperent, das vveſen eins dings. Itẽ richtumb, haab, vnd gut.

Differentius.] Diaphoroteron, id eſt, excellentius, à differo, differs, tuli, latum. Hinc differens participium, vt: Differẽs cauſa. Hinc differentia, æ. Differitas, pro differẽtia. Obſoletum. Dilatio verbale. Dilatio temporis, comitiorum. Petere dilationem.

CAP. II.

Pereffluo.] is. compoſitum adparet à compoſito effluo, quod eſt extra fluo, & effundor. Vallo hic mauult legi præterfluamus. Chryſoſtomus interpretat̃ pereamus. Certe Græcis eſt παραῤῥυῶμεν, id eſt, prætetfluamus. Pereffluere inepta compoſitione legitur pro effluere. Saluo tamen honore interpretis.

Paulominus.] Aduerbium, mihi videtur, ſaluo perſpicatiori iudicio, illud ſignificare, quod apud Græcos βραχύτι, id eſt, breuiter, hoc eſt, ad breue tempus diminutus eſt ab angelis, non quo ad dignitatis imminutæ modum eſſe referendum, ſed ad temporis modum, quo verſatus eſt Chriſtus in terris. Sic Chryſoſtomus, & Vulgarius interp̃tantur, à paulo aduerbio, vt: Paulo amplius quàm priuatus. Cum paulo ante dediſſem ad te literas, hoc eſt, dudum, vel nuperrime. Paulo magis, vt: Verbis delectari videtur paulo magis priſcis. Paulo minus. Cicero. Vna in re paulo minus conſyderatus, et vvas zevvenig. Paulo minus, pro propemodum vel pene. Suetonius. Quod paulo minus vtrumq; euenit &c. Paulo mox calfactũ vulneri imponatur. Redijt paulo poſt. Tibi dedi equidem illam paulo prius. Docti ſeiunctim, & ſcribunt, & legunt.

Repropitio.] as, are. & or, aris, quod eſt rurſus propitium reddo, placo. Sed mea ſententia, abſq; tamen interpretis eleuatione, aut contemptu, verbum barbarꝫ ẽ pro pacare & reconciliare.

CAP. III.

Infenſus.] a, ũ. Latinis dicitur, q aduerſus tendit in quẽpiam. Porro Grecis proſochthin,

ſochthin,eſt tædium,moleſtiamq; capere ex re quapiam.Deniq; Hebræis eſt Akut,quod tædij moleſtiæq; ſignificationem ſonat. Idcirco diuus Hieronymus tranſtulit,diſplicuit mihi &c.Vt:Natura infenſa hominum generi.Infenſus & inimicus. Infenſo atq; inimico animo in aliquem ire.

Si.]Abiurãtis eſt,& perinde valet,quaſi dicas,non.Aliquoties addimus, emoriar, ſi fecero,diſpeream,ni optimum erat.

CAP. IIII.

NE forte.] μήποτε,id eſt,nequando.

Si.]Abiurantis eſt,id eſt,non: dictum priore capite.

Sabbathiſmus.] Vacatio facta poſt labores,Sabbathum quies,ruv.Hinc ſabbatharius,ij, obſeruator ſabbathi.

Anceps.] Adiectiuum omnis generis, à capite deriuatum.Dictum quaſi dubij capitis. Eſt & anceps duplex.Interdum quod ex vtraq; parte acutum eſt,vt hoc loci, gladius anceps. Aliquando pro ambiguo ponitur.Vergili. Anceps pugna diu. Anceps animus,caſus,fortuna belli, diſputatio, via, cibus &c.

Medulla.] Dicta eſt, quod in oſſibus media ſit, marck. Hinc emedullare, & emedullatus. Medullitus aduerbium. vt: Medullitus amare.

Diſcretor.]A diſcerno,is.i.ſeparator,diuiſor,vt ita dicam.Hinc diſcretus, & diſcretio. Sed hoc loco κριτικὸς habetur,id eſt,iudex,ſiue qui iudicare poſſit. Hinc critici Latinis dictitantur iudices, à κρίσις, iudicium, ſententia,cauſæ dictio, accuſatio.

CAP. V.

POntifex.] Maſc.ge.ſacer magiſtratus (vt inquit Sceuola)à poſſe, & facere dictus.Vel,vt ait Varro,à ponte, quia ſublicius pons à pontificibus factus eſt primum,& reſtitutus ſæpe.Hinc pontificatus & pontificius,a,um.pontificalis.vt:Cœna pontificalis,eſt dubia & opipara.Põtificium ius.Põtificium,ij,ſubſtantiuum. Pontificia,orum, pluralis numeri.

Aaron.] Summus ſacerdos & pontifex. frater Moſi, vel rectius Aharon, poteſt interpretari mons ſiue montanus,ſi etymologia accipiatur ab hoc ſignificãte mõtem, quare etiam media ſyllaba aſpiranda venit, cum ſcribatur per He. Exodi quarto. Hinc Aharonicus,a,um.

Melchiſedec.] Latine rex iuſtitiæ dicitur.Baptiſta Mãtuanus inflexit,dicens:Melchiſedecis erat,hemiſtichion eſt.

Elementa.] Sunt primæ literarum notæ. Horatius lib. Sermonum. Quid vetat? pueris olim dent cruſtula blandi Doctores,elementa velint vt diſcere prima.Elemẽta loquendi.Elementa puerorum.Elementarius.vt:Elementarię literæ.Iulius Capitolinus.

CAP. VI.

INchoatio.]Ab inchoo,as, quod eſt incipio, exordior. Hoc loco primordium, ſiue principium poteſt dici, vtpote de catechumenis initiandis, qui adhuc rudes ſunt in Chriſto,intelligens.Hinc inchoatiua verba à Grammaticis dicuntur,quæ initium & incrementum rei ſignificant. Dicimus inchoare philoſophiam,virtutem.Mancũ atque inchoatum.Maturitas inchoata.Inchoare in Verg.vi.Aeneidos pro perficere. Tũ Stygio regi nocturnas inchoat aras.

Oſtentui habere.]Eſt infamare, traducere,deridere,deriſui habere. vt in Matth. ſiue ludibrio exponere.

Oſtentare.] Semper in malam ſonat partem.Sed hic oſtendere eſt monſtrare,exhibere,& præſtare. Hinc oſtentator, oſtentatio.

Niſi.] Hoc loco aduerbium eſt confirmandi,& iurantis.Nihil enim aliud eſt iuſiurandum, quàm vehemens confirmatio. De niſi coniunctione vide Cholinum.

Ancora.]Dens ferreus, quo nauis in aquis remoratur, & retinetur, ein ancker. Hinc ancorarius,a,um. vt funes ancorarij. Item ancorarius ſubſtant. qui curam ancorę habet. Ab hac plura adagia: Sacram ancoram mouere, ſiue tollere. Ad ſacram ancoram confugere. Ancora domus,ancoras tollere. Vide Parœmiographum. Vnde diſtichon elegans mihi ignoto autore. Ne tempeſtatum vis auferat,ancora ſacra,Quo mentem figas, eſt iacienda tibi. Item: Sacra hæc ancora non fefellit vnquàm,Semper ſit nixa mens honeſto.

CAP. VII.

MElchiſedec.]Interpretatur rex iuſtitiæ.Nam melech Hebręis rex dicitur, Zedek iuſtitia. Melchiſalem vero regem pacis exprimit.

Genealogia.]Latine ſermo de generatione, ſeu origine eſt. Sed ſine genealogia, Græci vna voce exprimunt agenealogetus, quod vere ſonat, quaſi dicas, cuius generis origo non poſſit reddi.Dictum alias.

Patriarcha.]Latine patrum princeps.

Leui.] Interpretatur adhæſio. Hinc Leuites, vel ta. penultima producta,& Leuiticus,a,um.

Ut ita dictum ſit.] ὡς ἔπος εἰπεῖν, id eſt, vt ſic dicam, nuſquàm alias eſt apud Paulum.

CAP. VIII.

Capitulum.] Cephalæon, id eſt, ſumma, ſiue caput. Sentit enim ſe compendio dicturum, quod fuſius diſſeruit. Item capitellum, aliud dimi. Capitulum, vox blandientis. vt: O capitulum. Item in columnis, à caput.

Miniſter.] Liturgos, quod non ſimpliciter ſonat miniſtrum, ſed adminiſtratorem ſacrorum, & qui fungatur officio ſacerdotij pro alijs. Hinc miniſterium. Miniſtra, æ. à miniſtro, as. Miniſtrator, trix, torius, a, ū. Miniſtratorij vrceoli.

Propitius.] a, um. quod eſt placidum, fauenſq́;. Hinc propitio, as. & or, aris. propitiabile, propitiatorium, propitiatio, ſacrificium. Propitiator.

Antiquare.] Eſt euacuare, abolere, & ad ſtatum priſtinum reuocare. Feſtus. Et antiquare eſt confirmare. Liuius: De plebeio ſenatu antiquabant, id eſt, confirmabant. Ab antiquus, a, um. Hinc Adagium: Antiquiora diphthera, ſcilicet in qua creditum eſt olim Iouem omnium facta ſcribere. Antiquior quàm Chaos, idem. Antiquitas denominatiuum. Antiquitus aduerbium temporis. Antiquarius, a, um. vt: Antiquarij homines dicti ſunt. Antiquare, abſtellen, abthun. Itē antiquatio verbale, abolitio, abſtellung.

CAP. IX.

Sanctum ſeculare.] τό, τε ἅγιον κοσμικόν, id eſt, ſanctum mundanum, vt ad verbū reddam. Seculare dicitur, inquit Bulgarius, quia ab o͂mibus adire permittebatur, vt vulgatior eſſet hic in tabernaculo locus, & notior, vbi & Iudæi & Nazaræi, & Proſelyti, & Græci conſiſterent, & quoniam & gentibus, id eſt, ſeculi hominibus patebat acceſſus, ſeculare hoc dicit. Sic Eraſmus in Paraphraſi. Olim quidem & vetus illud templū, cuius religio ſucceſſione veritatis Euangelicæ iam euanuit, habebat ritus quoſdam, ſtatasq́; ceremonias, quæ obſeruatæ iuſtitię ſpeciem haberent: habebat ſanctimoniam quādam, ſed mundanam, nimirum in rebus extrarijs, ac viſilibus ſitam, cuiuſmodi nonnihil videtur & apud gentes. Hactenus illi.

Urna.] Vas aquarium, eyn eymer, ad hauriendum aquam. Hinc vrnula diminutiuū, ein eymerlin, geltlin. Vnde vrna imaginis mortui. Vrna menſura continens quaternos congios. Vrnalis, e. Vrnarium, ij. Vrnula, æ. diminutiuum.

Propalare.] Eſt manifeſtare, in longum creſcere. Hinc propatulum, late patens & apertum. Et res in propatulo eſt, id eſt, in publico, & in confeſſo. Non hinc deriuatur propatulus, a, um. ſed per ſe, vt dicunt, nomen adiectiuum eſt. Propalare probat Calepinus ex Columella, vbi nunc propagare legitur.

Per amplius.] Duæ ſunt dictiones, id ē, per id quod amplius, ſiue maius erat ſecundum Græcam ſententiam.

Teſtamentum.] Hebræis ſonat Berith, id eſt, pactum, ſiue fœdus, à teſtis. Hinc teſtimonium. Teſtor, aris. Teſtatus, a, um. Teſtatio. Teſtificor, aris. Teſtificatus, a, um. Teſtificatio. Teſtamentum componere, facere, conſcribere, irritum facere. Ruptum & ratum teſta. Teſtamentarius, a, um: vt teſtamentariæ tabulæ. Lex teſtamentaria. Teſtamentarius, ij. ſubſtant. Scriba, ſcriptor teſta.

Coccinea lana.] Potius coccina, à cocco, quæ adhibetur tingendæ purpuræ.

CAP. X.

Umbra.] Eſt obſcuritas, & etiam quod facit obſcuritatem, vel quod impedit ſolem, vt frondes arborum. Hinc vmbella, inſtrumentum quod in æſtu tenetur cōtra ſolem, ne facies lædatur, etiam diminut. A quo vmbraculum, vmbro, as. tego, adumbro, as. Verū vmbra nihil repræſentat præter extrema quædam corporis liniamenta, vnde rudis illa priſcorū pictura cœpit. Vmbraticus, a, um. vt: vmbraticæ literæ. vmbratilis, e. vmbrifer, a, um. vmbroſus, a, um. Vmbria, regio Italiæ.

Imago.] Proprie dicitur, cuius generatio eſt per imitationem, vt filius eſt imago patris. Ponitur interdum pro quacunq; ſimilitudine. Hinc imaguncula, imaginoſus, a, um. Vnde ſpeculum imaginoſum. Imaginarius, a, um. imaginarij, imagino, as. & or. & imaginatio, imaginabile. Hic ipſam imaginem, pro vera, & expreſſa, quæ rem totam, vt eſt, repræſentet, poſuit.

Indeſinenter.] Id eſt, inceſſanter aduerbium, on vnderlaſs. Ab indeſes, nit faul, traeg.

Preſto eſt.] Hoc eſt, adeſt, præſens eſt, præſidio eſt, fauet, iuuat, aduerbium vt nonnulli volunt, alij nomen indeclinabile omnis generis eſſe dicunt, ſignificat pſens, & verbo Sum, es, eſt iungitur, gegenvvurtig, habetq; eaſdem ſignificationes, quas adſum.

Aliquantulum.] Diminutiuum ab aliquan-

quantum, aduerbium. Dicitur & aliquãto, aliquantiſper, id eſt, aliquanto tempore. Aliquantillum pro hoc dixit Plautus, ab aliquantus, a, um. vt: Timor aliquantus. Saluſtius. Vſuræ aliquanti temporis. Aliquantulum interdum eſt nomen &c.

CAP. XI.

Argumentum.] Hoc loco elenchus eſt, id eſt, indicium, ab arguo, is. Hinc argumentor, aris. Argumentatio. Argumentoſus, a, um, vt: opus argumentoſum. Apis argumentoſa, dixit Diuus Ambroſius in vita Cæciliæ virginis.

Subſtantia.] Hypoſtaſis. i. certitudo, & id cui aliquid innititur ac fulcitur &c.

Habel.] Vanitas Gene. iiij. & ſcribitur per He in exordio. Sed ſi per Aleph ſcribatur, ſignificat luctũ. i. Reg. viij. & planiciem. Nume. xxxiij. Abela etiam luctus.

Elegans.] tis. nomen eſt, non participium, ab eligo, is. hoc eſt, cultum, ornatum, politum, pulchrum. Hinc elegantia, & eleganter. Hinc loquimur: Elegans formarum ſpectator. Elegantem regem narras, idem. Elegans in omni iudicio. Elegans homo. Vir mundus & elegans. Elegans in cibis. Materies criſpioris elegantiæ. Elegantia ſermonis diſſerendi. Eleganter diſputare. Eleganter acta vita. Acceptus eleganter &c.

Ludibrium.] Deluſio, irriſio. Vnde haberi aliquid ludibrio dicimus. i. deriſui, & contemptui, ſpott. ſpotvverck. à ludus, vt: ludibrio eſſe alicui. Haberi ludibrio. Idem ludibrio læſum iri ab aliquo.

Melote μηλωτή.] Siue melota, pen. pro. pellis ouina, aut cuiuſuis quadrupedis. Sicut leonte dicitur exuuium leonis.

CAP. XII.

Nubes.] Hoc loco, ingens turba, ac multitudo teſtiũ eſt, vndiq; cingẽs & circundans nos, vt: nubes peditum, per tranſlationem. Nubis in nominatiuo dixit Plautus. Hinc nubecula, æ. diminutiuum. Nubifugus, a, um. Nubigena, æ. m. g. ex nube genitus. Nubilus, a, um. Color nubilus, nubilum, nubilarium. Nubilar, is, idem. Nubilo, as, lor, aris, deponens.

Author.] Conſummator: Græci hoc loco clarius exprimunt dicentes archegon, & telioten perinde quaſi dicas, inceptorem, & finitorem, vt idẽ Chriſtus ſit author initij & finis. Suaſor & author. Hortator atq; author. Authoritas. Authoro, as. Authorati milites. Authoramentum, lon, vergeltung, beſoldung.

Diſciplina.] Hic pro caſtigatione ponitur, Græci pædian vocant, licet Valla non ſatis probet, tamẽ reperire licet apud probos autores, præcipueq; Suetonium, pro ſeueriore inſtitutione, gubernationeq; cuiuſmodi ſolet adhiberi primis annis. Diuus Auguſtinus diſciplinam interpretatur, cũ quis moleſtijs eruditur. Hinc diſciplinæ & artes Græcorum. Colere diſciplinam. Diſciplina & ſcientia. Tenere diſciplinam, diſciplina temporum. Diſcipulus, li. Diſcipula, æ. Diſciplinalis, e. vt: diſciplinalis ſcientia.

Adulteri.] Opinor adulterini hic legendum pro ſpurijs & illegitimis, quos Græci ſimulq; Latini vocant nothos. Hebræi, ſi recte memini, manzeres, alij manizeres.

Sion.] Titulus, aceruus lapidum. Eſaiæ. lxi. Sion per ſe inquietus. Deuteron. iiij. vbi quidam male legunt Sanit. Hinc Sionius, a, um.

CAP. XIII.

Charitas fraternitatis.] Græcis eſt, vnica vox philadelphia, id eſt, fraterna charitas, hoc eſt, charitas Chriſtianorum inter ſe mutua.

Hoſpitalitas.] Græce xenia, proxenia, philoxenia, eſt ipſa facilitas, & in recipiendo in hoſpitium benignitas, humanitasq;, ab hoſpes. Hinc hoſpita, tæ, & hoſpita neu. ge. Hoſpitalis, hoſpitium. Hoſpitor, & hoſpitaliter loquor. Itẽ inhoſpita teſqua, ſunt loca inculta, & difficilia, in quibus ſine difficultate hoſpitari, & eſſe non poſſumus. Horatius pri. li. epiſtolarum.

Connubium.] Matrimonium eſt, viri & fœminæ coniugium, cui apud Ethnicos etiam maximus habitus eſt honos, ob fauorem publici commodi. Hinc connubialis, & le. vt fœdus connubiale, à connubo, as. pe. prod. Connubio permiſta troglodytis herba.

Thorus.] Græce κοίτη, hoc eſt, cubile, lectus. Hinc thorulus dimi. paruus lectus, alij ſine aſpiratu ſcriptitant. A quo torale, & per apocopen toral. i. mappa longa.

Horatius:

Nec turpe toral, nec ſordida mappa.

Venarum tori. Toroſus, a, um. vt: Toroſa herba. Vitis toroſa.

Præpoſitus.] Qui aliquibus rebus præfectus eſt, à præpono, is. Verum quod præpoſitus & prælatus, ſint nomina dignitatis, nuſquàm legi apud probos autores. Sed hi Latine dici poſſunt Antiſtites eccleſiæ. Vide quàm ſcite Diuus Auguſtinus libro decimo quarto de Ciuitate dei, capite xxviij. ex=

preſſit duobus verbis, videlicet, Et præpoſiti conſulendo, & ſubditi obtemperando, optimam reipub. formam, multis verbis ab aliĳs deſcriptam, vbi magiſtratus nõ regunt, non imperant, ſed velut in excelſiore poſiti ſpecula inferioribus conſulunt. Vnde dicti ſunt veteres illi conſules, & ſubditi non obluctantur, nec detractant conſilia, ſed modeſte & ſedulo exequuntur. Præpoſitus bello imperator, den krieg zu furen verordnet. Præpoſitio verbale. Et apud Grammaticos pars orationis.

Solatium.] Pro ſolatio Græcis hoc loco eſt paracleſis, id eſt, exhortatio. Oblectamentum & ſolatium. Solatium & fomentum dolorum. In ſolatio eſſe. Solatio eſſe. Dare ſolatia, præbere ſolatium. Vti ſolatio. Conſolari ſe ſolatio & cætera. à ſolor, aris, troſten.

¶Optime lector, nihilo minoris velim eſſe tibi hanc epiſtolam, quod à multis dubitatum ſit, Pauli eſſet, an alterius. Certe cuiuſcunq; eſt, multis nominibus digna eſt quæ legatur à Chriſtianis, Pauloq; adſcribatur.

¶ Epiſtolæ ad Hebræos FINIS.

PRAEFATIONIS IN ACTA APOſtolorum explicatio: Canit Pſalmiſta &c.

Dudum.] Aduerbium, quaſi diu, dum eandem vim habet quã iamdudum, ita vt quandoq; diem non tranſcendat, vt dudum intraui. Dudum te expecto, id eſt, hora eſt, vel duæ, vel treis ſunt ex quo intraui, & ex quo te expecto. Interdum etiam tranſcendit diem vt iamdudũ, id eſt, iam olim. Quando? dudum, quamdudum iſtuc factum eſt? Dudum ꝑ antea &c.

Ceruix.] Poſterior pars colli, der nackẽ. Hinc eſt, quod qui nec flecti, nec cogi poſſunt, duræ ceruicis perhibeantur. Sed duræ ceruici paranda eſt ſecuris. Hinc ceruicoſus, a, um. pro duro, & inexorabili. Angelus Politianus nouum finxit verbum: Incuruiceruicum pecus. Vide verborũ Copiã Eraſmi.

Hiſtoria.] Latine narratio eſt &c. Hinc hiſtoricus, a, um. vt: hiſtoricum genus. Hiſtoricus, ci, ſubſtantiuum. Hiſtorialis, e, & hiſtoriographus, & hiſtorice.

Texo.] Is. proprie ſignificat telam ſtruere. Per metaphoram pro componere, facere, fabricare, colligare, vt hiſtoriam, tabellas, & huiuſmodi, ponit. Sic hoc loco capitur. Hinc textor, textrix. Textura, textrina, textilis, & hoc le. textim, & textricula diminutiuum à textrix. Textus, us. & textum, ti. Textrinum, ni.

Animaduerto.] Significat intendo, cogito, intueor, conſidero, animumq; illuc verto. Aliquando ſignificat punire. Hinc animaduerſio, & animaduerſor, id eſt, punitor, conſiderator. Animaduerſus particip.

Bithynia.] Regio maioris Aſiæ, vt Solinus ſcribit & Serenus: primũ Bebrycia, poſtea Mygdonia, deinde à Bithyno Bithynia dicta fuit. Hinc Bithynus, & Bithynicus, a, um. Confinis, Galatiæ, Miſiæ, & Paphlagoniæ.

EXPLICATIO DICTIONVM QVArundam in Actiones Apoſtolorum.

CAPVT I.

Actus Apoſtolorum.] Græce πράξεις, quod Cyprianus vertit acta. Diuus Hieronymus interim actiones: interim acta vocat. Cæterum actus maſculini generis, reperitur quidem, ſed in carmine, vt apud Lucanum: Licet ingentes abruperit actus. Verum acta magis vocantur, quæ in dictis, aut teſtamentis, aut conſimilibus modis tranſiguntur. Proinde ego geſta malim, quã acta. Eligat quiſq; quod velit. Ab ago, is, egi, actum. Hinc actito, as. Actitatus. Actitatio. Acto, as. frequentatiuum nõ eſt in vſu. Actum, vt actum eſt. Actum agis. Actus participium. Actus, us. verbale nomen ab agendo, handlung. Actuarius, ĳ. denominatiuum, à verbali nomine actus. Item actuarius, a. um. vt: Actuariæ naues. Actuariolus, a, um. diminutiuum. Actuoſus, a, um. Actuoſe aduerbium qualitatis, & cætera.

Primum.] Hoc loco pro priorem, ſiue ſuperiorem ponitur. Nam πρῶτον apud Græcos ſæpe vice comparatiui vſurpatur.

Theophilus, θεόφιλος.] Sonat amicum dei, vel dilectum deo, quod vtrum proprium ſit nomen, an epitheton pĳ lectoris, alĳ diſputent. Ego proprium hominis vocabulum puto.

Conueſcens.] A conueſcor, id eſt, comedens, modo mendum non ſit. Alĳ conuerſans,

ſans, quod magis ſequentibus cohæret, legunt. Certe in Græco συναλιζόμενος habetur, id eſt, congregans. Vide Annotationes Eraſmi.

Si.] εἰ. apud Græcos frequenter eſt interrogantis, & pro num ſiue an vſurpatur. Si in hoc tempore, id eſt, num, ſiue an in hoc tempore, &c. Vide Cholinum, & Daſypodium.

Momentum.] Proprie ſignificat exiguam quandam mutationem, & pene indiuiſibilem, quod Græci Atomon vocant, dictũ. Hinc tempora & momenta, id eſt, χρόνους ἢ καιρούς Græce, hoc eſt, tempora & articulos, ſiue oportunitates. Quanquàm apud Grȩcos nonnunquàm pro χρόνος vſurpetur, at non contra.

Iter Sabbati.] Hoc eſt, fere paſſus bis mille. Nam diuus Hieronymus ſcribens ad Algaſiam quæſtione decima indicat, Iudæis religioſe obſeruatum eſſe, ne Sabbatis ambularent ſupra bis mille paſſus.

Petrus & Iacobus.] Suſpicatur Eraſmus incuria librariorum eſſe factum, quod hic perpetuo non diſtinguantur Apoſtolorum iuga. Ipſe tamen nihil auſus eſt immutare, cum non ſuffragarentur exemplaria, neq; interpretes idonei. Porro apud Matthæum x. & Lucam vi. per iuga, hoc eſt, paria recenſentur. Primus Simon, qui vocatur Petrus, & Andreas frater eius. Iacobus filius Zebedæi, & Iohannes frater eius, &c. quemadmodum & hic nonnulli recenſentur.

Cenaculum.] Hic cœnaculum non ſignificat eum locum in quo cœnatur, ſed ſuperiorem domus partem, id quod Græca vox indicat ὑπερῷον, id eſt, tabulatum, locus æditus, palatium, ſolarium. Alias copioſe dictum.

Poſſedit.] Hoc loco pro parauit. Neque enim Iudas poſſedit hunc agrum, verum ea pecunia paratus eſt is ager. Porro de mercede iniquitatis alluſit, ni fallor, ad cognomen Iſchariotæ, quod Hebræis ſacar mercedem ſonet.

Acheldemach.] Græci ſcribunt acel dema, propius accedentes ad vocem Hebraicam quàm nos. Hebræis ahala fundus eſt, ſiue facultas, daem ſanguis, etiamſi diuus Hieronymus indicat nomen eſſe Syrum. Dictum Matthæi xvxij. ager ſanguinis.

Iuſtus.] ἰοῦστος, nomen Romanum, quod cognomen olim inditum fuit Ariſtidi apud Athenienſes. Explicatum alibi.

CAP. II.

PEntecoſte.] A penteconta dici poteſt quinquagenaria, quoniam hæc dies à reſurrectione domini diſtat quinquaginta diebus. Nam Pentecoſtes Latine quinquageſimus dicitur. Dies hic ſingularis eſt numeri. Itaq; compleretur legendum eſt Auguſtino ſubſcribente li. aduerſus Felicem primo capite quinto.

Conuenit.] A conuenio, media prod. eſt in ſimul, ſiue in vnum congregari. Hinc conuentus, us, & conuentio. Conueniens, participium. Conuenienter, aduerbium. Conuenientia, conuenientiæ. Conuentus, participium. Conuenta pax. Conuenticula, orum. Conuenæ, arum.

Parthi.] Inter flumen Indum, quod ab Oriente eſt, & Tigrim, quod eſt ab Occaſu ſiti ſunt. Hinc Parthia regio eorum. Cæterum Parthi lingua Scythica exules dicuntur, quemadmodum refert Iuſtinus libr. xij. docens ab exulibus Scytharum Parthorum imperium eſſe deductum. Horum regna duodeuiginti fuiſſe teſtis eſt Plinius libro ſexto.

Medi.] A Madai filio Iaphet appellati ſunt. Hinc Media regio eorum, quæ autore Ptolemæo à Septentrione Hyrcano mari terminatur: ab Occaſu maiori Armenia & Aſſyria: à Meridie Perſide: ab Oriente Hyrcania & Parthia, quæ montibus excluditur.

Elamite.] Penultima producta principes Perſidis, ab Elam filio Sem appellati.

Meſopotamia.] Regio inter flumina Tigrim & Euphraten, vti ipſum vocabulũ indicat, à meſos, medium & potamus, aqua.

Iudea.] Quandoq; tota terra duodecim tribuum. Aliquando duæ tantum tribus, quæ quondam Iuda vocabantur, apellatur.

Cappadocia.] Regio eſt Pontica, vt ſcribit Solinus, quȩ læuo latere vtraſq; Armenias, Comagenemq; tangens, dextro multis Aſiæ populis circũfuſa, ad Tauri iuga & Solis ortus attollitur. Diuidit eam Euphrates à maiore Armenia. Appianus minoris Armeniæ partem: Ptolemæus vero minorem Armeniam eſſe ſcribit. Dicta eſt autem Cappadocia à Cappadoce amne, qui antea Leucoſyria vocabatur. Vnde & Cappadoces Leucoſyri dicti ſunt.

Phrygia.] Prouincia eſt Aſiæ minoris. Hic Phryx & Phrygius, vt ſero ſapiũt Phryges. Prouerbium. Vide Chiliades Eraſmi.

Pamphylia.] Prouincia Aſiæ inter Ciliciam & Syriam.

Libye.] Prouinciæ duæ ſunt. Vna Libya Cyrenaica, de qua hic dicitur: Et partes Lybye, quæ eſt circa Cyrenen. Dicitur etiam Libye, es, Aphrica. Hinc Libys homo. Libyſſa mulier. Libyſſinus, & Libyſtis, Libyſtids, Libyx.

Cyrene.] Penultima producta. Vnde Cyrenaicus, a, um. Et Cyrenæus. Et Cyrenenſis, eſt ciuitas in Libya, cuius regio etiam Pẽtapolitana, à quinq; vrbibus appellatur.

Aduenę Romani.] Non eſt proſelyti, quo mox vtitur, ſed epidemuntes, hoc eſt, illic verſantes. Cæterum Hebræi proſelytos Hebraice garim vocabant, qui diuerſæ factionis nati in ius Moſaicæ legis reciperentur. Hic ſentit Iudæos quidem religione, verum Romæ agentes. Alioqui aduenæ dicuntur, qui aliunde quopiam commigrarunt ad aliam gentem. Item aduenire dicitur, & qui iam in propinquo eſt, & adueniſſe, qui iam adeſt. Aduentat qui longius abeſt in itinere. Nec is aduentaſſe dicitur, quum peruenerit. Vnde dicimus: Vxor aduenienti viro occurrit ad limen, aduentanti non occurrit. Cæterum ventitat, qui frequenter venit.

Cretes.] A Creta inſula Græciæ dicti, centum quondam oppidis inſigni, famoſaque diuitijs, maxime æris. Hinc Hecatompolis dicitur Græce, de qua Vergilius Aeneidos tertio. Centum vrbes habitant magnas vberrima regna. Modo Candia vocatur & eſt ſub Venetiarum ditione. Hinc Creticus, a, um. Item Cretenſis. Cres, cuius fœmininũ Creſſa. Creticum vinum. Malaſier. Cretæus, a, um. Vnde Adagia: Cretizare cum Cretenſi, trug vmb trug tryben. Cretenſis Cretenſem. Cretenſis neſcit mare. Cretenſes ſacrum. Vide Adagia Eraſmi.

Arabes.] Media cor. ab Arabia regione ſacra, & thurifera, dicti. Arabs adiectiuum, qui Arabiam incolit. Inde Arabius, & Arabicus, a, um. Arabice aduerbium. Arabia, regio inter Iudæam & Aegyptum. Eſt autem triplex, Arabia felix, Arabia deſerta, Arabia Petræa. Arabum Gazę. Prouerbium. Arabarches, præfectus Arabiæ. Arabicus tibicen, prouerbium.

Muſtum.] Non ſolum vinum nouum dicitur, vt hic, ſed etiam quicquid nouum eſt. Nam muſtus, recens eſt. Vnde Plautus muſtam iuuencam dixit. Nęuius virginem muſtam. Hinc muſteus, a, um, & muſtaceum genus libi ſecũdum Probum Grammaticum. Item muſtaceus. Muſtarius, a, um, vt: Muſtarius vrceus. Poma muſtea. Muſtulentus, id eſt, muſteus. Martialis:

Muſteus ẽ propera charos ne differ amicos,
Nam mihi cum vetulo eſt Petaſone nihil.

CAP. III.

Eleemoſyna.] Eſt munus, quod pauperi datur ex miſericordia. Nam eleos miſericordiam ſignificat, eyn almuſs,

Ecſtaſis.] Penultima correpta ſtupor, ſomnus, timor. Hinc ecſtaticus, a, um, id eſt, attonitus. Diuus Auguſtinus in Pſalmorũ interpretatione: Ecſtaſis, inquit, mentis exceſſum ſignificat, qui fit, vel pauore, aut aliqua reuelatione, in qua oẽs ſancti fuerunt.

Homicida.] Penultima producta, qui hominibus eripit vitam. Huic Iudæi donarunt vitam, & autorem vitæ tranxerunt in mortem. Retulit inter ſe contraria, non minus grauiter, quàm feſtiuiter. Ab homine. Hinc homicidium. Homo bulla, Varronicũ adagium. Homuncio, Homunculus, Homulus diminutiua ſunt. Diſtichon Magiſtri Iacobi Horlini.

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu.
Cras eris in putri vile cadauer humo.

Samuel.] Interpretatur poſtulatus à deo, aut nomen eius à deo.

CAP. IIII.

Magiſtratus.] Hic ſingularis eſt numeri, & hominem quempiam ſignificat cui commiſſa fuerit tutela templi, id eſt, princeps ſiue dux templi. Alias ædilis forte dictus.

Idiota.] Cõmunis generis, Latine priuatus, inſcius, indoctus, plebeius. Hinc idioma, idiotiſmus, & idioticus, a, um, idiotis, idiotidis.

Barnabas.] Interpretatur filius conſolationis Syriace. Nam bar filius eſt. naphas, præter alia, recreari ſignificat & refrigerari, ac conſolari. Hoc autem honoris habere voluit illius pietati, qui ſyncere obtulit ſua, quo deteſtabilius redderet exemplũ diuerſum, quod ſequitnr quinto cap.

CAP. V.

Ananias.] Gratia domini interpretatur, modo nominibus Hæbraicis credamus. Verius, nubes domini, vel diuinatio domini.

Sapphira.] Penultima producta quoniam cum αι. Græca diphthongo ſcribitur, vxor Ananię: & Syro ſermone formaſam ſonat. Alias narrans, aut libraria, vel literaria interpretatur.

Mentior, iris.]Græcanica eſt figura,ſicut & euangelizo te,& benefacio te,ſiue q̄d ſenſus ſit,eum mentiri ſpiritū ſanctum, qui ficte ſimulet & imitetur,quod cæteri inſtinctu ſpiritus ſancti faciebant. Nam mentitur non ſolum qui falſum dicit,verum &qui ſimulat,vt, faciem mentita Creuſæ,&æs mentitur aurũ,vt mentiebatur ad milites.Mētiri in aliquē.Mentiri ſe eſſe aliquem.Mētiri colorē fuco.Mentibor,pro mentiar,Pſaltes & Plautus. Mentitus,a,um,participium.Cicero:Ne tu videaris mentitus. Ea mentita & falſa,plenaq́; erroris ſunt,erlogen.

Conuenit.] Media producta à conuenio,is. Græce ſic, τί συνεφωνήθη,id eſt,quid cōſpiratum eſt à vobis, & hoc conſentitis, vt tentetis ſpiritum domini.

Gamaliel.]Pauli præceptor,& interpretatur retributio dei, aut Camelus dei, ſiue ablactatus dei,hoc loci.Item filius Phadaſſur,princeps tribus ſuæ Manaſſe.Nume.i.

Theodas,& Iudas Galilæus.]Eleganter interpres vertit,extitit aneſte, id eſt,ſurrexit,ſiue exortus eſt. Græci codices habēt θευδᾶς Theudas,nō Theodas. Hos Chryſoſtomus putat ob id ſublatos e medio, quod vetuerint cenſum dare Cæſari, fuiſſeq́; pharifæos, interpretationem habes in nominibus Hebraicis.

CAP. VI.

Murmur.]Tam maſculi,quàm neutri generis lenis aquæ ſtrepitus,quāquàm & p̄ quocūq; ſtrepitu poni conſueuerit.Hinc murmuro,as, & or,aris, deponēs, murmurillum,murmuratio,& murmurillare.Plautus. Quid murmurillas tecum, & te diſcrutias.

Stephanus, στέφανος.] Græca vox. Latine corona dicitur,quæ &ſtephos.Hinc ſtephanophoros,id eſt,coronam ferens.Stephanoplocos.&c.

Philippus.] Equorū amator dicitur, bellicoſus.

Prochorus,πρόχορος.]Penultima correpta interpretatur,expeditus,facilis,promptus,paratus.

Nicanor,νικάνωρ.] Penultima correpta in obliquis,victor,vel victorioſus.

Timon,τίμων.] ωnis,penultima producta in obliquis,quia cum ω mega ſcribitur, & ſignificat honorabilem,vel precioſum.

Parmena,παρμένα.]Penultima producta permanens interpretatur.

Nicolaus, νικόλαος.] Victoria populi dicitur, hic erat aduena, id eſt, proſelytus, hoc eſt,ad legem Moſaicam receptus.Nicodemus idem ſonat Græcis.

Cilicia.]Prouincia Aſiæ, quàm Cydnus amnis interſecat, & mons Amanus, cuius meminit Salomon à Syria Cœle ſeparat. Hinc Cilix,ex Cilicia.A quo Cilicium,vt qdam volunt,& Cilicinus,a,um.

Si.] Id eſt,num.Num hæc ita habent? Varie accipitur ſi. Vide Cholinum.

CAP. VII.

Charra.] Ciuitas Meſopotamiæ, apud Romanos Craſſi clade, apud nos hoſpitio Abraham patriarchæ, & parentis eius morte,nobilis. Geneſis vndecimo. Ad hanc ciuitatem exercitus Romanus imperatore M.Craſſo cæſus eſt à Parthis.

Paſſus pedis.] Apud Græcos veſtigium eſt pedis. Nam paſſus aliquot pedes cōplectitur,nec poteſt vnius pedis eſſe paſſus. Auguſtinus legit ſpatium pedis,eyn ſchrit.

Accola.]Non eſt omnis generis,ſed cōmunis generis, non enim dicitur ſemen accola.Certe aliud eſt incola,quàm accola.Siquidem accolæ dicuntur finitimi, vt accola Rheni, nachpaur, ab accolo, accolis. Hinc accolens, accolentis, participium. Incola,qui non ſit autochthon, id eſt, indigena: quanquàm Græcis eſt parœcus,qui aliunde profectus alibi domum habet. Porro ſemē inquilinum optime quadrat. A parœco, parœcia, παροικία, quaſi vicinia, circumhabitatio, à παροικεῖν. Sic qui diuerſis hemiſphærijs, ſed eodem parallelo habitant, parœci à Coſmographis nominantur. Parochus vero longe alius eſt ſignificationis, quàm qua nunc vſurpatur pro curione.Parochus, Copiarius Latine dictus olim, vt Porphirius tradit. Nunc vero pro cuiuſque viciniæ diſpenſatore & accolatu in ſacris accipi poteſt. Et penultima corripitur. Item Parochus apud Horatium conuiuator eſt. Inde Parochia, vel potius παροικία, accolorum conuentus, vel accolatus, & eiuſdem fani conſortium.Latine dici poteſt Curionatus. Et Parœci πάροικοι,Curiales,qui fanum aliquod accolunt.Alicubi etiam Parochus reperitur p̄ auſpice, vel paranympho.

Chanaan.] Filius Cham,obtinuit terram à Sidone vſque ad Gazam,quam Iudæi deinceps poſſederunt eiectis Chananæis.

Sichem.]Ciuitas Iacob, nunc Neapolis dicta,iuxta ſepulchrum Ioſeph.&c.

Madian.] Ciuitas iuxta Arnonem, & Areopolim, & cætera,à qua Madianitæ dicti ſunt.

Sina.] Mons in regione Madian ſuper Arabiā in deſerto,qui alio nomine Cho

reb

reb nominatur, nos Oreb dicimus.

Moloch.] Idolum Ammonitarum,& rex eorum dicitur iiȷ. Regum xi. & Hebræi iam Moloch, iam Melchom legunt.

Remphan.] Aliȷ rephan, id eſt, factura veſtra, vel requies veſtra. Ego puto legendum Raphaim, hoc eſt, gigantes fortes, ut habes graphice in Commentariȷs Diui Hieronymi ſuper Amos quinto. Hũc adito, ſi inſtructior fieri diſcupieris. Omnia explicata ſunt alibi.

Dura ceruice.] Græcis epitheton, id eſt, adiectiuum, compoſitum σκληροτράχηλοι, quaſi dicas, duriceruicos, vt angelus Politianus dixit noue incuruiceruicum pecus, id eſt, indomabile, indomitum & ferox.

Diſſeco.] Penultima correpta ſignificat variȷs modis ſeco, dilanio ſiue in varias partes diuido. Vnde diſſecatus. Sed hic, & quinto capite pro diſſecabantur, melius foret fortaſſe ira dirumpebantur, & magis ac magis exaſperabantur. Diſſecare pectus, das hertz vff ſchnyden.

CAP. VIII.

Samaria, Samariæ.] Ciuitas regalis in Iſrael, in vertice montis Somer poſita. Sed & omnis regio, quæ circa eam fuit à ciuitate quondam nomen acceperat, media inter Iudæam, & Galilæam iacet. Ab Auguſto Sebaſte nominata: & cuſtodiam ſonat. Hinc Samarita, Samarites, Samaritanus, id eſt, cuſtos.

Aethiopia.] Eſt regio inter Arabiam, & Aegyptum verſus Auſtrum, nigros homines præ nimio calore producens. Vnde dicuntur Aethiopes à Græco verbo ἄιθω, q̃d eſt vro, incendo, ardeo. &c̃.

Potens.] Græcis eſt dinaſtes, vel ſta, id eſt, magiſtratus, ſiue præfectus. Græca voce vſus eſt & Cicero: Tetrarchę & Dynaſtæ, ob quandam reginam Aethiopiæ nomine Candacen de gente illa optime meritam.

Candax.] Cãdacis, ſiue Cãdace, ces. media correp. fuit nomen reginæ Aethiopum temporibus Auguſti Cęſaris, quod nomen ita videtur cõmune fuiſſe reginis, vt apud Aegyptios Pharao & Ptolemæus regibus: Nam mulier regnare ſolet in Meroe inſula.

Iuuenalis:

Candacis Aethiopum dicant arcana.

Sic alia terminata in acis corripiunt penultimam, vt Salmacis pro fonte. Ouidius libro decimo quinto.

Cui nõ audita eſt obſcœna Salmacis vnda,

Idem libro primo de arte.

Atracis ambiguos traxit in arma viros,

hoc eſt, Hippodom ab Atracia.

CAP. IIII.

Spiro, ſpiras.] Significat exhalo. Aliquãdo eſt emittere fragrantiã, vt flos ſpirat odorem. Hinc ſpiritus, & ſpirituale, & ſpiritale, ſpirabile, ſpiramentum, ſpiraculum. Sed hic legendum eſt, ſaluo meliori iudicio: Spirans minas ac cædem. Snauben. Compoſita. Adſpiro. Conſpiro. Exſpiro. Inſpiro. Reſpiro. Suſpiro. Suſpirium. Suſpirioſus, a, um.

Saule, Saule.] Saul, Saul, cum Lucas alibi Saulum vocet ac Paulum, hic Hebræam vocem integram reliquit, quod CHRISTVS illum Hebraice compellarit, vt ipſe poſtea teſtatur. Porro Saul Hebræis ſonat petitum, paſſiuum à Saal, quod aſcitus fuerit ad munus Apoſtolicũ. Ad Romanos copioſe offendes explicatum nomen.

Contra ſtimulum calcitrare.] Ethnicis etiam in prouerbio, tranſlatum à bubus aut aliȷs iumentis, quæ ſtimulo incitantur, vt equi calcaribus. & cætera. Vide Parœmias Eraſmi.

Vicus.] Hoc loco non eſt pagus aut oppidulũ, ne quis in hoc erret, nã id Gręcis κώμη, ſed pars vrbis. Ciuitas enim diſtinguitur in vicos, vici in vias, viæ in domos. Hinc viculus, & vicatim per vicos. Vicos ruris dorff. Vicinus, a, um. Vt vicinum malum. Vicinitas. Vicinia. Vicinalis, vicinale. Viæ vicinales.

Tarſus.] Ciuitas metropolis Ciliciæ prouinciæ, Paulo Apoſtolo glorioſa. Hinc Tarſenſis dictus eſt Paulus.

Squama.] Qua corium piſcis, aut ſerpentis tegitur, eyn fiſchſchup. Hinc ſquamoſus, a, um, deſquamare & exquamare.

Plautus:

Dromo deſquama piſces.

Squama æris. Hinc ſquameus, a, um. Squamificus. Squamiger, a, um. Squamatim aduerbium.

Cęſarea.] Plures Cæſareæ ſunt. Vna Paleſtinæ quæ turris Stratonis, id eſt, Pyrgos dicta eſt. Altera vero Cæſarea Philippi nuncupata. Tertia Cæſarea Cappadociæ metropolis eſt, &c̃.

Aeneas.] Ab ἀινάιω, id eſt, laudo, eſt proprium nomen. Non ille vtraque olim lingua celebris, de quo Homerus in Hymno Veneris. Et Vergilius in Aneide.

Lyd

Lydda.] Ciuitas Paleſtinæ in littore magni maris ſita, quæ Dioſpolis dicitur.

Saronas.]Haud ſcio an hęc ſit, quàm in Hebraicis nominibus corrupte legimus Accaron, pro Aſſaron, quam candem quidam putarunt eſſe turrim Stratonis, poſtea Cæſaream nominatam. Vero proximum eſt, hanc eſſe regionem, quam Hieronymus appellat Saronas. Id Hebræis ſonat campeſtrem regionem. Eſt autem à Cæſarea Paleſtinæ pertingens vſq; ad oppidum Ioppe. Teſtatur ſua etiamnum ætate illic agrum fuiſſe paſcendis gregibus aptum. Et interpretatur Saron, ſiue Sarona planities, aut canticum eius. Saronites, planus vel cantans.

Ioppe.] Non longe aberat à Lydde, quanquàm eſt & altera eiuſdem nominis regio inter montem Thabor, & ſtagnum Tyberiadis, cuius meminit Eſaias. In paludes verſus eſt Sarron. Verum priorem fuiſſe eam de qua hic ſentit Lucas, indicat Hieronymus. Puchritudo, aut decor dicitur.

Thabita.] Hoc certe loco Thabita non poteſt eſſe verbum. Iohannes Capnion, id eſt, fumulus, Reuchlin, Thabiam legendum eſſe putat, vocem enim Aſſyriorum eſſe, quæ illis capream ſignificat. Certe qui literas callent Hebraicas, fatentur hoc puellæ vocabulum nonnihil habere cognationis cum verbo videndi, quod illis dr̃ nibbat. Et Græcis item δορκὰς dorcas caprea à δέρκομαι, video deducta eſt, quod id animal acri oculorum acie putetur eſſe. Vnde & qui ſunt perſpicacibus oculis ὀξυδερκεῖς, oxyderces vocantur.

Coriarius, coriarĳ.] Qui coria concinnat, præſertim craſſiora βυρσὸς byrſi, quod opificium non ſolum plebeium, verum & ſordidum habetur. O quantus hoſpes, & Apoſtolici culminis princeps apud cuiuſmodi diuerſatur hoſpitem? Acorium, vt Corium hominis, piſcium. Coria in ſtructuris. eyn lege ſteynen im bauv. Coriarius, laedergaerver. Coriarius frutex eſt rhius herbæ. Hinc coriaceus, a, um. Coriago, morbus. Corrigium. Excorio, excorias, verbum.

CAP. X.

Religioſus.] a, um, id eſt, in deum pius, & iam quaſi Chriſtianiſmi candidatum agens, à Religione.

Ioppe.] Oppidum Paelſtinæ maritimum in tribu Dan, vbi hodie ſaxa mōſtrantur in littore, in quibus Andromeda relegata Perſei quondam viri ſui fertur liberata fuiſſe præſidio.

In veritate comperi &c.]Hæc eſt pietas noſtra, quæ ideo catholica nominať, quod non certo alicui populo tradita eſt, vt Iudaica, ſed toti generi humano, nec vllum excludit. Omnibus per hanc ſaluis eſſe licet, & ſine hac nulli, nec religiones in hac ſunt cuiq; genti, ſicut apud gentiles. Alĳ enim dĳ, & alio modo apud Romanos colebantur, quā Græcos, alĳ apud hos, quā apud Gallos, Hiſpanos, Scythas, Indos, Perſas. Omnes gētes quæ Chriſtum profeſſæ ſunt, eundem colūt deum, & eodem ſacrificĳ genere.

Per ter.]ἐπὶ τρὶς, id eſt, ad ter, quamquā ſatis eſſet dicere ter. Apologum haud infeſtiuum de rurali quopiam ſacrificulo, ipſa ruditate rudiore, hic prudens ſuperſedeo.

Nazareth.] Viculus in Galilæa iuxta montem Thabor. Vnde & dominus noſter Ieſus Chriſtus Nazarenus vocatus, habetq; eccleſiam in loco, q̃ angelus ad beatam virginem Mariam euangelizaturus intrauit. Sed & aliam vbi dominus eſt nutritus &c.

CAP. XI.

Quare introiſti.]ὅτι hoc loco confirmantis eſt, & ſignificat q̃niam, quod, quia, quodcumq;, nec interrogant, ſed accuſant, aut certe expoſtulant.

Ecſtaſis.]Latine mētis exceſſus eſt, aut ſtupor. Hinc ecſtaticus, a, um.

Commune.]Hic pro impuro, & immūdo accipitur. Nam Græcis verbum eſt μὴ κόινου, id eſt, ne communica, hoc eſt, ne feceris communia, ſic enim Hebræi vocant impura. Explicatum eſt alias in Euangelĳs.

Phenicia.] Vel Phœnice regio maioris Aſiæ, & pars Syriæ, propinqua Iudæę, & valde fertilis frugum, cuius partes ſunt, Samaria & Galilæa, & aliæ plurimę regiones. Hīc Phœnix quidā rex Phœniciæ, à quo regio nominata eſt. Monoſtichon M. Iacobi Horlini. Phœnice eſt toto rarior orbe fides.

Cyprus.] Inſula diues in Carpathio, vel Cilicio mari, Syriæ & Ciliciæ oppoſita, & Veneri conſecrata. Hinc Venus Cypris, vel Cypria dicitur aut Cyprigena.

Antiochia.]Αντιοχεια pe. prod. quia cū diphthongo ει, ſcribiť. Ciuitas Syrię Cœles, in q̃ Barnarbas & Paulus apoſtoli ſunt ordinati.

nati. Eſt autem & alia in Piſidia prouincia, in qua ijdem concionati ſunt. Hinc Antiochenus,a,um,& Antiochenſis.

Tarſus.]Ciuitas metropolis Ciliciæ prouinciæ. Hinc Tarſenſis Paulus.

Agabus.]Media correpta, propheta quidam ex vrbe Hieroſolymorum, qui ſurgẽs in congregatione ſignificauit illis ex afflatu ſpiritus, magnam famem futuram in vniuerſo terrarum orbe. Ea accidit ſub Claudio,qui ſucceſſit Caligulæ. Hic interpretatur locuſta,vel feſtiuitas patris.

CAP. XII.

Quaternio,onis.] Græcis eſt teſſaratetradius,& ſignificat quatuor chartarum, ſiue alterius cuiuſcunq; rei compoſitionem,vt hic militum. das vier begreifft. A quater.

Caliga.] Penultima correpta hic pro ſandaliis ponitur,q.d.Subliga ſandalia tua. Hinc caliga Maximini prouerbium. Caligatus. Caligarius,a,um. Caligaris, caligare,vt Caligarius clauus.

Status.] a,um,vt ſtatus dies elegantius dicitur, quàm ſtatutus dies. Nam ſtatus dies eſt,qui iudicij cauſa cum peregrino inſtituitur. Plautus:Status condictus cum hoſte interceſſit dies. A ſtatuo,is,ſtatutus.Sed à ſto,ſtas,ſtatus.

ῥόδη, Rhode.] Puellæ nomen,à roſa, quæ Græcis rhodon dicitur,appellata.

Conſumptus à vermibus.]Scolecobrotos morbus: quo qui laborant, exeduntur à vermibus,opinor eundem eſſe, quem medici pedicularem vocant, quo perijt & Lucius Sylla,certe ibi non felix.

CAP. XIII.

Manaben.]Interpretatur conſolans. Verius cõſolator,aut ductor eorum, ſiue præparatio coloris, aut munus incenſum,&c. filius Gaddi.quarto Regum xvi. Hic alius eſt.

Collactaneus.]Græcis eſt Syntrophos, id eſt, ſimul cum eo educatus, quaſi eodem lacte nutritus. Collacteus,a, um, idem.

Seleucia.] Et regionis nomen eſt Syriæ,penultima producta ante Pieria dicta. Vide Daſypodium, & ciuitatis in Cilicia à Seleuco dicta. σελευκεια.

Salamis.]Ciuitas in Cypro inſula,nũc Conſtantia dicta, quam Traiani principis tempore Iudæi interfectis omnibus accolis deleuere.

Paphus.] Ea eſt ciuitas Cypri quondam Veneri ſacra.Hinc Paphius,a,um. Vt Paphia dea Venus eſt, quæ & Cypria dicitur. Vt autem Salamis extrema eſt Cypri ad orientem: ita Paphus extrema eſt ad occidentem, vt intelligas totam inſulam peragratam.

Barieu.]Græci legunt βαριησοῦ,quod ſonat filium Ieſu,aut certe filium Ieu. Vide Annotationes Eraſmi.

Elimas.]Idem eſt,quod faciens præuaricari, ſiue vt Lyra interpretatur, menſura dei mei, ſiue dei mei cenſus. Nam Eli, deus meus,mas cenſus,&c. Vide Annot.Eraſmi.

Perge.]Ciuitas Pamphiliæ prouinciæ. Prouinciæ nomen adiecit non ob diſcretionem,cum non ſit niſi vna Perge: ſed quod oppidi vocabulum non perinde notum eſſet omnibus,vt prouinciæ.

CAP. XIIII.

Iconium.] Ciuitas celeberrima Lycaoniæ ad montem Taurum. Altera Ciliciæ. De priore,ni fallor,hic loquitur.

Lycaonia.] Prouincia Aſiæ eſt,& eiuſdem nominis ciuitas in Phrygia minore.

Derben.]Ciuitas Lycaoniæ prouinciæ. Hinc Derbenſis.

Exilio,is.] Penultima correpta, ſignificat exeo & quaſi ſaltando prorumpo. Cicero Tyroni:Mihi crede tuis & illius literis perlectis exilui gaudio. Huius frequentatiuum eſt exulto,exultas.

Lycaonice.]Aduerbium,id eſt,more illius populi,ſiue lingua Lycaonica.

Mercurius.] Deus facundiæ dictus. Dicitur etiam deus mercatorum & paleſtræ,nunciusque & interpres deorum. Hic inuenit Lyram, & interfecit Argum centoculum. Horatius primo libro Carminũ: Mercuri facũde nepos Athlãtis. Porro Mercurios quoq; fuiſſe narrat apud Ciceronẽ Cotta. Primũ Cœlo patre,& Die matre natum. Secundum Valentis & Pheronidis filium eum, qui ſub terris habetur, idem Trophonius eſt. Tertium Ioue tertio natum & Maia. Quartum Nilo patre,quem Aegyptij nephas habebant nominare. Quintum, quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemiſſe, ob eamq; cauſam Aegypto præfuiſſe, atque Aegyptijs leges & literas tradidiſſe:hunc Aegyptij Theut appellant. Hæc Cicero. Multo plura Viues in Auguſtinum de Ciuitate dei lib. ſeptimo capite decimo quarto,quæ ſuperſedeo. Græce ἑρμῆς dicitur. Hinc prouerbium Grçcum, κοινὸς ἑρμῆς, id eſt,communis Mercurius. Vide parœmiogra

ographum. Hic Cyllenius dictus, quod ſermo ſine manibus omnia conficiat, qbus partibus corporis egeni, κύλλοι vocantur, tametſi hoc nomē ad omnes mutilatos patet. Auguſtinus lib. vij. de Ci. dei. cap. xiiij. Mercurius quaſi medius currens. Feſtus ait à mercibus eſſe dictum. Ego enim nomen à mercor deriuatum puto, vnde ſunt mercatus, & mercatura, & merx, quibus om̃ibus præeſt Mercurius.

Piſidia.] Prouincia Aſię, dictum alias.

Attalia.] Scribitur penultima product. cum ει Græca diphthongo ἀττάλεια. Ea eſt ciuitas Pamphyliæ maritima, autore Hieronymo. Nam Stephanus eam ponit in Lydia, ſiquidem procul aberant ab Italia.

CAP. XV.

Presbyter.] Latine ſenior. Pluribus verbis agit hoc loco Valla, quoties dignitas ſignificatur, Græca voce fuiſſe vtendum presbyteri: ſic enim olim vocabantur Epiſcopi, teſte nō vno in loco diuo Hieronymo: quoties ætas indicatur, Latine dicendum erat ſeniores &c.

Phenice.] Non à Phœnix. Legendum eſt ergo Phœnicen per n. nō per m.

Hereſis.] Ab electione, id eſt, ſecta, factione dicitur.

Antiochia.] Pe. prod. hic, vt credo, regionis nomen eſt. Vnde addenda erat præpoſitio in.

Immolatitia.] Sunt idolothyta, id eſt, quæ ſimulachris immolantur.

Suffocata.] A ſuffoco, as. penultima producta ſunt, quæ ſtrangulantur abſq; ſanguinis emiſſione.

CAP. XVI.

VIdua.] Pro Iudæa poſitum, filius Iudææ cuiuſdam mulieris fidelis. Nam gentilem patrem opponit Iudææ matri.

Aſia.] Minor hoc loco eſt vndiq; mari cincta, præter eam partem qua ſpectat orientē, ea complectitur Phrygiam, Pamphyliam, Lycaoniam, Ciliciā, Galatiam, aliaſq; nōnullas regiōes: ſed qua finitima eſt Epheſo, maxime minor Aſia dicitur.

Myſia.] Prouincia Aſiæ, nunc Aeolis dicta. Eſt & altera iuxta fluuium Danubij.

Troas.] Ea eſt ciuitas Aſiæ maritima, dicta eadem Antigonia.

Samothracia.] Ea eſt inſula in ſinu Pacuſiaco, & regione Thraciæ, nomine compoſito ex Samijs, & Thracibus.

Neapolis.] Non eſt ea, quam nunc in Italia occupant Hiſpani, ſed altera Cariæ in Aſia.

Philippi.] orū. ciuitas eſt in prima parte Macedoniæ.

Lydia.] Proprium puellæ purpurariæ. Græce porphyropolis, id eſt, purpurarum venditrix, à porphyra, id eſt, purpura, & polin vendere. Nam purpurarij magis videntur dici qui colligunt purpuras, hoc eſt, vrinatores, aut qui tingunt.

Thyatira.] Pen. prod. dictio: & multitudinis numero effertur genere neutro, ciuitas eſt Lydiæ in Aſia, vnde quod dictum eſt Lydia non videbatur eſſe nomē puellæ, ſed regiōis, niſi additum fuiſſet nomine Lydia. Hinc Thyatireni.

Python.] onis. nomen erat Draconis & ſerpentis, quem iaculis ſuis confecit Apollo. Vnde & ipſe Pythius dictus, deinde ſpiritus ille quo afflati prædicebant futura, Pytho vocari cœptus eſt. Hinc Pythonici. Sæpe expoſitum.

Lictores.] Græci ῥαβδούχους vocant, à virgis geſtādis. Nos viatores dicimus, quod ijs quoq; mos ſit geſtare virgas. Nam hi proprie dicuntur, per quos magiſtratus denunciāt qd velint, ſtadtknecht, oder boddell noſtro vernaculo. Hinc lictorius, a, um.

CAP. XVII.

Αμφίπολις, Amphipolis, & Appollonia.] Ciuitates ſunt Macedoniæ, & Latine interpretatur vallata vel circumdata ciuitas. Απολλωνία, perditio, vel deſtructio.

Theſſalonica.] Pen. pro. quanq̃ eſt altera Amphipolis in Syria. Apollonia item altera in prouincia Aphricæ, quæ & Pentapolis dicta eſt.

Colentes.] Pro religioſis & pijs, cultuiq; diuino deditis hic ponitur, à colo, is, ere.

Aſſiſtentes domui.] Quid audio? Num defenſabāt domū Iaſonis? Eſt autem ἐπιςάντες, i. adorti, ſiue vrgentes & imminētes.

Iaſon.] Onis. triſyllabum, & pen. cor. in obliquis proprium viri. Ouidius: Quem niſi crudelem nō tangit Iaſonis ætas. Loquitur de Iaſone Aeſoni filio. Huius nominis prima vocalis eſt. Sed hoc loco alius eſt.

Βεῤῥοία. Berrhęa.] Legendum eſt, non Beroa, neque Beræa. Eſt autem ciuitas Macedoniæ, quæ verbum domini nobiliter accepit, interpretatur grauis, vel ponderoſa. Hinc Βεῤῥοιαῖος, Berrhoenſis.

Athene, arū.] Ciuitas in Achaia, philoſophiæ dicata ſtudijs &c. Dictum alias.

Epicurei.] Ab Epicuro philoſopho voluptario. Hinc ſecta Epicuræorum, q ſum-

mum bonum in voluptate collocant. Sidonius: Aſt Epicuræos eliminat vndique virtus.

Stoici.] Philoſophi appellati ſunt à Stoa, quod porticum ſignificat, quo conuenire ac diſſerere ſolebant. Vnde & ſecta Stoica, & Stoici philoſophi, qui antea Zenonij dicebantur à Zenone doctore.

Seminiuerbius.] Pro quo diuus Auguſtinus citat ſeminator verborum. Græcis eſt ſpermologus, Latine verbiſator: pro eo qui nouos rumores ſpargit in vulgus, ſiue verbilegus, pro locutuleio, & ad quæſtum quiduis garriente. Heſychius aliter interpretatur, qui ſemina colligit, quiq; nugator eſt. Forſitan non abſurde Logodædalus appellaretur.

Demonia.] Hic pro dijs ponuntur.

Areopagus.] Penultima producta, id eſt, Martius pagus. Eſt autem locus æditus, vt vertex collis, ſeu ſcopuli. Conſtat Martium vicum fuiſſe Athenis. Sunt enim Græcis duæ voces. Hinc Areopagita penultima prod. vt Areopagita grauior, in ſeuerum dicitur adagium. Porro ſic Grçce ἄρειον πάγον, Stephanus in vrbibus promontorium dicit fuiſſe Athænis, in quo iudicia & queſtiones factæ necis exercerentur. Athænis enim duo erant conſilia, vt ſcribit Libanius Sophiſta. Vnum perpetuum, quod de cædibus iudicabat, & huiuſmodi rebus eo loco, qui Areopagus dicebatur. Alterum quotannis mutabile, quod Rempublicam cõſtituebat, & quingentarium vocabatur. De Areopago & Areopagitarum moribus collegit plurima ex vtriuſq; linguæ ſcriptoribus Budæus noſter annotans Pandectas.

Superſtitioſus, a, um.] Falſus dei cultor, & qui plus nimio meticuloſus eſt. Vide Ciceronem libro ſecundo de natura deorum. Item Lactantium, Gellium, Senecam, & Viuem Lodouicum Valentinum.

Simulacra.] Hoc loco, non eſt idola, ſed ſebaſmata, σεβάσματα, id eſt, culturas, quod verbum complectitur omnia quæ veneramur, nempe aras, delubra, ſtatuas, monumẽta: à verbo ſebomæ, quod proprie ad religionem pertinet.

Ignoto deo.] Titulus ignoti dei ſic habebat, teſte Hieronymo. Dijs Aſiæ & Europæ, & Africæ, dijs ignotis & peregrinis. De dijs incertis dictum alio loco quoq; incerta erat diuinitas. Dicam pauca de dijs ignotis, ne quis eoſdem eſſe putet ignotos deos, & incertos. Erãt in agro Attico multæ dijs ignotis aræ ſacræ, vt Lucas attingit in Actis Apoſtolorum capite xvij. & apud Pauſaniam in Attica, θεῶν ἀγνώτων βωμοὶ: quç aræ inuento Epimenidis Cretenſis ſunt erectæ: nam cum regio peſtilentia laboraret, conſultaq; Pythia reſpõdiſſet expiari oportere vrbem & agros, nec cui deo fieri oporteret dixiſſet, Epimenides, qui tum Athænis erat, iuſſit dimitti hoſtias per agros, ſequiq; eas ſacrificos, & in quo loco quæq; conſtitiſſet, ibi mactari eam, immolariq; deo ignoto propicio. Itaq; ex eo tempore etiam ad ætatem Laertij Diogenis frequentes viſebantur per pagos Atticæ terræ ſacræ aræ ſine nomine. Hæc libenter enarraui propter locum ſacrarum literarum.

Huius enim & genus ſumus.] Hemiſtichium eſt heroicum ex Phœnomenis Arati poetç. Ac mire quod dixit de Ioue, hic torquet ad verum deum.

Dionyſius Areopagita.] Quis ſit, vide Vallam & annotat. Eraſmi.

Damaris.] Pe. cor. nomen mulieris. δάμαρς idem. Certe Damar Grçcis vxor eſt.

CAP. XVIII.

AQuila.] Hic non nomen auis, ſed viri eſt. Hunc diuus Paulus in epiſtola ad Romanos ſalutat, niſi quod illic vxor ꝓ Priſcilla, Priſca nominatur, adnotante Origene.

Ponticus genere.] Pontus enim Aſiæ pars eſt, nõ enim à mari hic dictus eſt ponticus, vt quidam opinantur. Nec legendum eſt pontificio genere, ſed pontico genere. Opinor ideo offenſos, quod abſurdum ſit pontici generis dici, qui Iudæi eſſent, quaſi id temporis non habitarint per omnes ferme regiones ſparſi Iudæi.

Artis eiuſdem.] Homotechni dicuntur Græcis eiuſdem artificij ſiue opificij, velut pictori pictor, faber fabro, ſutor ſutori, nauta nautæ, homotechnus eſt.

Scenofactoria ars.] Eſt aulæorum, ſiue tabernaculorum texendorum ars. Interpres Origenis enarrantis epiſtolam Pauli ad Roma: interpretatur σκηνοποιοὺς artifices tabernaculorum, hoc eſt, ſutores, ob id opinor, quod tabernacula apud priſcos pellibus conficiebantur.

Gallion.] Grçce ſic γαλλίων, lactans, vel lacteus interpretatur. Proconſul Achaiç.

Minare.] Sane quàm inſolens verbum eſt Latinis auribus. Potius dicendum abigere, ſiue depellere. Minare gregem diuus Hieronymus, Feſtus agaſones, equos agentes,

tes,id eſt,minantes. Martialis: Agere mulos,ait:

Semper agis cauſas,& res agis Attale ſemp,
Eſt,nō eſt q̄d agas,Attale ſemper agis.
Si res,& cauſæ deſunt,agis Attale mulas.
Attale,ne q̄d agis deſit,agas aīam.

Hinc minæ, arum.vt:Minas iactare,pericula intendere.Minor,aris.Minito,as. Minitans.Minatio.Minitabiliter,pro minaciter, obſoletum. Minitabundus.Minax,cis.

Cenchreis.]Legendum eſt nomine triſyllabo Cenchreæ,ſicut Athenæ, portus eſt Corinthiorum,dictum alias.

Apollo.] Ἀπολλῶς, cuius genitiuus Apollo,nō Apollinis.Meminit huius Paulus in epiſtolis.

CAP. XIX.

Ephesus.]Pe. cor. Amazonum opus, ciuitas in Aſia,vbi requieſcit beatus euangeliſta Ioannes.Hinc Epheſij, & Epheſinus, a, um. penulti. producta, vt templum Epheſinum.

Schola Tyranni.] Ambiguitas hoc loci eſt, Tyrannus ne primatem ac potentem ſignificet,an proprium ſit hominis vocabulum.Sed quid ſcholæ cum tyrāno? Deinde, ſi nomen eſt proprium,cur addit τινός,id eſt, cuiuſdam?Proinde ſuſpicor fuiſſe ſeceſſum magnatis alicuius,in quo ſolitus ſit ociari. quandoquidem ſchola Græcis ſonat ociū.

Semicinctium.]Succinctorium, quod medium hominem cingat,id eſt,veſtiat.Eſt enim genus veſtis breuiſſimæ, quo venter, & velanda teguntur.

Exorciſta.]Vel exorciſtes,Latine adiurator, adiuratus. Hinc exorcizo, adiuro, & exorciſmus,adiuratio.Præterea ἐξορκίζω, adiuro.Sic Auguſtinus ἐξορκισμὸν,adiurationē vertit, & exorciſtam adiuratorem, qui immundum ſpiritum adiurationibus pellit à cathecumeno,antequàm ſacræ aquæ admoueātur,vt ipſe docet in ſymbolo.Et eſt inter initiationes tertia quæ dicitur exorciſtatꝰ. Ordo ē enim ex ſeptē.De hoc & exorciſmo ante baptiſmū tractat Petrus Lombardus libro quarto ſentētiarum Theologicarum ſectione octaua, &.xxiiij. Erit & huius vocis locus Matthæi.xxvi.

Sceua.] Iudæus quidam, & princeps ſacerdotum,hic habebat vij.filios &c.Certe σκευὴ ſceua Græcis eſt habitus, apparatus,obarmatio.Diſpoſitus vel pręparatus dicitur Sceua.

Demetrius.]Quidam argentarius, alias Latinis & menſarium ſignificat & numularium:verum hoc loco ſignificat opificem & ſculptorem argenti, quem nos aurificem ſeu aurifabrum vocamus,eſt enim argyrocopos ab incidendo argento dictus:ſicut chryſocopus ab auro.Δημήτριος,Cerealis à Cere re dicitur.

Diana.]Filia Iouis à Latone,ac ſoror Apollinis aut Phœbi.Hæc dicitur dea venationis & virginitatis: & eſt luna. Diuus Hieronymus indicat in prima præfatione commentariorum ad Epheſios,hanc Epheſiorꝫ Dianam nō fuiſſe iaculatricem illam, ſed cognomento πολύμασον, id eſt, multimammiam,quod eam omnium viuentium nutricē haberi volebant. Hæc multa ſortitur noīa, quæ compendij cauſa omitto.Lege Poetas.

Cultrix.]Græce νεωκόρος, quæ vox cōpoſita eſt ex neως, quod Attice ſonat templū,& κορῶ purgo ſiue verro,autoribus Heſychio,etymologico, & Suida. Solent enim qui impenſius dediti ſunt alicui diuæ, aram illius varijs ornamentorum generibus cohoneſtare,quemadmodum facit apud Apuleium Pſyche,& apud nos mulierculæ plus nimis ſuperſtitioſæ.

Iouiſq; prolis.]Græca longe ſecus habēt,id eſt,magnæ illius Dianæ,& e cœlo delapſi,vt ſubaudias ſigni, aut ſimulachri. Nā Diopetes Græcis dicitur, quod ab Ioue delapſum ſit,ac e cœlo venerit &c.Vide Annotationes Eraſmi.

CAP. XX.

Soſipater Pyrrhi.]Pyrrhi Græcis non additur,ſed vt hoc deeſt, ita ſuperſunt hæc vſq; ad Aſiam,quæ apud Latinos non inuenio,ſed apud Græcos adduntur. Nam Græci ſopater habent,non ſoſipater. Σωπατερ ſaluus & ſanus pater interpretat, à σῶς, id eſt,ſaluus & pater.

Derbeus.] Pe.pro. à Derben ciuitate Lycaoniæ prouinciæ, dicitur & Derbenſis.

Eutychus.]Græca vox compoſita, Latine fœlix,fortunatus.Hinc eutychia, felicitas,bona fortuna, & proprium muleris cuiuſdam.Eutycheo,fœlix ſum. Eutycheſtata feliciſſime,aduerbium.

De tertio cœnaculo.] Græcis eſt triſtego,id eſt,à tertia contignatione,à tris,ter,& tegos tectum.Cæterum ſolum primæ cōtignationis tectum eſt infimæ partis ædium. Rurſum ſecundæ ſolum tectum eſt primæ. Item tertiæ ſolum tectum eſt ſecundæ:vt intelligamus lapſum fuiſſe lethalem,nimirum ex loco tam alto.

Aſſon.]Nonnulli codices Thaſſon habent,

bent pro Aſſon. Eſt enim & Thaſſus inſula Thraciæ oppoſita, de qua natum eſt prouerbium: Thaſſus bonorum. Cæterum complures ſunt vrbes huius nominis Aſſos, vna Lyciæ in præruptoſita. Altera in Aeolide. Tertia in Myſia. Quarta in Lydia. Quinta in Epiro minore, Cleanthis patria. Diuus Hieronymus hanc ponit in Aſia, quę eadem dicta ſit Apollonia, ſuffragante & Plinio libro v. capite xxx.

Mytilene.] Penultima prod. inſula contra Aſiam, quæ à proxima cõtinente abeſt quingenta ſeptem milia paſſus.

Chios.] Inſula ante Bithyniam, cuius nomen Syra lingua maſticen deſignat, eo quod ibi maſtix gignitur. Hanc aliqui Chiam appellauere à Chione nympha Choos.

Samos.] Inſula in mari Aegæo, in qua reperta prius fictilia vaſa tradũtur. Vnde & vaſa Samia appellata ſunt.

Trogyllium.] Oppidum eſt Siciliæ, tametſi ſunt eiuſdem nominis alia.

Miletus.] Pe. prod. ciuitas in Aſia maritima, decem ſtadijs ab oſtio Meandri amnis ſecreta, vbi Paulus Epheſiorũ maiores adloquitur. Eſt & inſula nõ ignobilis in mari Aegæo, & Ionio. Hinc melitæi canes paruuli ſunt, à Melite inſula, quæ ẽ inter Italiã & Epirum, vt vult Strabo, ante Pachinum, iungfrauven hundlin.

Maiores natu.] Nunc ſeniores dicuntur, nunc presbyteri, hoc loco potius honorem indicat quàm ætatem.

CAP. XXI.

Cous.] Vel melius Cos, eſt inſula in Aegæo mari, vna Cycladum, vbi bonũ vinum naſcitur. Inde cous, a, um. adiectiuum. Nõnulli codices habent κῶ, nonnulli κῶν. Vtroq; modo pronunciari fatetur Stephanus, quin & κέως dictam fuiſſe quondã. Vnde & Plinius admonet Cæam dictam, & κόον.

Rhodus.] Cycladum inſularum nobiliſſima, quondam Ophiuſſa vocata. Hinc Rhodij & Rhodienſes proh dolor noſtro æuo ab impijs Turcis expugnata vrbs hoc nomine.

Patara.] Antepenul. acuta, Græci pronunciãt neutro genere, numero pluratiuo, quanquã vtroq; modo reperio vſurpari huiuſmodi nomina. Lyſtra & Lyſtrã, Pſyra & Pſyrã, Ciuitas eſt Lyciæ puinciæ in Aſia.

Phenice.] Penult. pro. non à Phœnix, prouincia Syriæ, quæ & Phœnicia dicitur, cuius partes ſunt Samaria & Galilæa, & aliæ plurimæ regiones.

Cum aperuiſſemus autem Cyprum.] Sic puto legẽdum. Nam Græci anaphanantes habent. Porro q̃ nauigãt, nũc hanc, nunc illam terram dicuntur aperire, aut cælare, cum incipit in proſpectu eſſe, aut ſecus. Cõſimili figura dixit Vergilius: Terræq; vrbeſ que recedunt.

Tyrus.] Ciuitas eſt maritima metropolis Phœnices, quondam inſula ſeptingentis paſſibus diuiſa à continente, mari præalto, ſed vix credibili opere comportatis aggeribus per Alexãdrum Magnum adiuncta cõtinẽti. Eſt in tribu Nephtalim xx. ferme miliario à Cæſarea Philippi.

Mnaſon.] Onis, penultima producta in obliquis, nam cum ω mega ſcribitur, proprium cuiuſdam Cyprij, antiqui diſcipuli Pauli.

Tarſus.] Ciuitas Ciliciæ. Eſt autem metropolis eius regionis. Vide Stephanum de nominibus vrbium.

Sicarius.] Qui ſica, id eſt, gladio hominem interficit, ſanguinarius eſt, vernacule, eyn blutzapff, eyn morder. Sicula, æ. diminutiuum.

CAP. XXII.

Ratio.] Hic pro defenſione & excuſatione, ſiue Apologia ponitur. Hinc ratiuncula diminut. Rationalis, e. Rationabilis, e. Rationarius, a, um. Rationor. Ratiocinator. Ratiocinatio. Ratiocinatiuus, a, ũ. Ratiocinium, ij.

Gamaliel.] Legiſperitus & doctor, Pauli didaſcalus, & præceptor.

Stephanus.] Protomartyr, id eſt, primus teſtis Chriſti, & coronam ſonat, vel coronatum.

Lorum.] Propriè corrigiam ſignificat ex corio, & pro cingulo ponitur. Item pro habena & retinaculo iumentorum &c. Vetulum canem difficile eſt aſſueſcere loris, Et veterem arborem tranſplantare.

Reſcio.] is. et reſciſco, is, eſt factũ aliq̃d occultius, aut inopinatũ, inſperatũ q; cognoſcere. Aliquãdo ſignificat rem, vbi geſta eſt, ſcire, quam neſciebas cum gereretur.

CAP. XXIII.

Concilium.] Per c. à concalando, id eſt, vocando, vel, vt Varro ait, à coactione. Seu ſecundum Feſtum, à populi cõſenſu. Et proprie viri conuocati concilium dicitur. Hinc cõciliabulum, locus in quem cõcilium conuenit & concilio.

Deuouere.] Eſt maledicere, execrari, anathematizare, ac dijs manibus, vt Ethnici loquuntur, deuouere. Hic pro coniurare

videtur accipi.

Lanceari.] A lancea dicti, quod Lanceas ferrent. Hi & doryphori & Saryſſophori, Dexiboli Græce dicuntur, quod dextra mitterent haſtilia. Nam olim fere miſſilibus vtebantur.

Optimus.] Cratiſtos Græca vox magis cõpetit in potẽtem, quàm in bonum virum, vt dictum eſt in Præfatione Lucæ in ſuum euangelium.

Antipatris.] Is, antepenultima acuta, ciuitatis nomẽ Palæſtinæ, ab Antipatre patre Herodis ſortita nomen, ſonat cõtra patriã. Nam ἀντίπατρος, pro patre vel cõtra patrẽ.

CAP. XXIIII.

Tertullus, τερτύλλος.] Orator tum facũdiſſimus, tum eloquentiſſimus, accuſator Pauli, interpretatur falſa aununcians.

Portius Feſtus.] Succeſſor Fœlicis præſidis, hic præſes nouus à biennio Paulo in Cæſarea morante inſtituitur.

Prouidentia.] A prouideo. Libri ſunt de prouidẽtia Plotini quatuor, in qbus oſtẽdit maxima & minima à deo principe naturæ adminiſtrari, tum etiam ab illo mũdo intelligibili, qui eſt apud deum hunc ſenſibilẽ eſſe procreatum, ſed ab origine ſua degenerantem magis, quo inferius deſcendit, eſſeq; ab vno generatum non vere vnum, à ſimplici multiplicem, & diſperſum.

CAP. XXV.

Appello.] as, pulchrum & elegans vocabulum. Primo eſt blanda oratione alicuius pudicitiam attentare, eyner onerlichs anmuten. Item appellare dicitur creditor, quando creditam pecuniã repoſcit. Appellare item eſt vocare & requirere, vt vos appello centuriones. Item eſt prouocare, vt titulus de appellationibus. Sic dicimus: Appello iudices, vel principem, ſine præpoſitione. Offenditur tamẽ etiã appellare ad principem cum præpoſitione apud Iureconſultos, Item appellare à iudice & à principe. Vide Modeſtinum & Vlpianum &c.

Agrippa.] Rex Iudęorũ, qui patri Herodi Agrippæ ab angelo percuſſo in regnum ſucceſſerat. Latinum eſt, dictum ab eo quod ægros, id ẽ, difficiles partus faciat, vel dicitur ille, qui in naſcendo prius emittit pedes. Filius Herodis Agrippæ illius inter Herodes tertij, qui occidit Iacobum, & in carcerẽ cõiecit Petrum. Actorũ. xij.

Beronice.] Vel Berenice, ſeu, vt Græci habent, Bernice penultima producta. regina Aegypti, ſoror Ptolemæi & Cleopatrę, à qua Beronice vrbs in maiori ſyrte creditur appellata. Fuit & alia Bernice Herodis Agrippæ Iudæorum regis filia, de qua Iuuenalis: Deinde adamas notiſſimus & Beronices. Græce ſic ſcribitur, βερνίκη, & grauis victoria, vel pondus victoriæ dicitur.

Damnatio.] Græcis eſt dicen, q̃d cauſſam, ac litem, ſiue ius ſignificat, & nonnunquàm pœnam. Eraſmus cognitionem vertit, à damno, as. Damnatus, a, um. Damnatorius, a, um. Damnas pro dãnatus apud Iuriſconſultos legitur.

Auguſtus.] Locus religioſus, & ſanctus. Aegeſippus libro quinto inquit: Auguſtum apud Romanos nomen imperij eſt, ad quod alluſit Ouidius: Augeat imperium noſtri ducis augeat annos. Auguſti dicti ſunt Romanorũ imperatores ab Octauiano Auguſto. Abuſiue tamen auguſtus pro nobili, ſacro, & maieſtate pleno ponitur. Hinc auguſtior, ſtiſſimus.

CAP. XXVI.

Secta.] Hic Phariſæorum hæreſis & factio nominatur, haud dubie quin in bonam partem. Hinc ſectacula diminut. Apuleius: Sectarius, a, um. vt: veruex ſectarius.

Damaſcus.] Vrbs nobilis Phœnices, q̃ & quondam in omni Syria tenuit principatum & nunc Saracenorũ metropolis perhibetur. Vnde & rex eorũ Naunias famoſam in ea ſibi, gentiq; ſuæ baſilicam dedicauit, Chriſtianis in circuitu ciuibus baptiſtæ Ioannis eccleſiam frequentantibus.

CAP. XXVII.

Iudicatum eſt.] Id eſt, decretum, ſiue cõſtitutum, ſcilicet à rege & præſide, qui ſic ſtatuerat audito Paulo.

Adrumetum.] Siue Adrumetium ciuitas eſt Myſiæ autore Stephano. Eſt & Adramyttis inſula Lyciæ, & Adrumes adrumetis ciuitas Aphricæ, vnde dicendum Adrumetina nauis, licet in ijs varient codices. Nã Hieronymus indicat Adrumetum eſſe ciuitatem in Bazatio regiõe Africę. Plinius Adrumetum vocat neutro genere. In Græcis codicibus legimus Adrumyttinam. Et Stephanus ab Adramyttio oppido deformat Adramyttenum.

Iulius.] Centurionis, & militum præfecti nomen, qui Paulum humaniſſime & excepit & tractauit.

Cyprus.] Inſula Veneri ſacra. Subinde explicatum.

Pelagus.] Mare. Hinc Pelagicus. Pelagius, a, um idem.

Myra.] Ciuitas eſt Lyciæ.

Gnidus.] Inſula eſt oppoſita Aſiæ, ſpectans prouinciam Cathiam, atq; eſt eiuſdē nominis oppidum in inſula Calymna. Item ciuitas Lyciæ. Vnde adiectiuum Gnidius, a, um. vt: Gnidīj nodi, pro calamis legi apud Angel. Politianum in Miſcellaneis capite xxxix. Quanquàm ibidem habeatur. Cnidīj nodi, quod idem puto. Ita habet propemodum. Cnidios dein accipe nodos, quoniam calami probatiores Cnidīj, ſicuti Plinius ait libro xvi. hiſto. naturalis. Affectauit autem imitationem Perſianam, cum dixit nodos, quoniā & ille ſcripſerat. Inque manus chartæ, nodoſaq; venit arūdo. Hactenus ille politiſſimus Politianus.

Salmon, σαλμων.] Ciuitas eſt maritima inſulę Cretę autore Hieronymo. Sed Salmo, onis. m. g. ſalmen, eyn fiſch.

Boni portus.] Pluratiui ſunt numeri καλοὺς λιμένας, quanquàm magis dixit, pulchros portus, quā bonos. Sentit autem (ni fallor) de ciuitate Cretenſiū, cui nomen καλὴ ἀκτή, id eſt, pulchrum littus, cuius meminit Stephanus de vrbibus.

Laſſea, λασαία.] Sic Græci legunt, quę & ipſa ciuitas eſt littoralis Cretæ haud procul à bonis portibus. Male legitur & corrupte in vulgatis codicibus Thalaſſa, ſiue Laphet autore Hieronymo.

Naucleros.] Gubernator eſt nauis, qui & nauarcha, clauum tenēs. Nauarchus, ein ſchiffherr. Nauarchis, dis. f. g. nauis prætoria in qua eſt prætor. Nauclerius, a, um. Nauclericus idem, à nauis omnia, & plura alia.

Phenicen.] Hic eſt accuſatiuus à phœnix, quæ Gręcis palmam ſignificat. Vnde & Phœnicē Syriæ partem apparet dictam. Ipſe Lucas indicat eſſe portum Cretæ huius nominis.

Africus & Corus.] Ventoꝝ noīa ſunt. Duos autem nominat, quod ad vtrunq; vergeret is portus.

Aſſos.] Eſt maritima Lyciæ ciuitas in ædito ſita promontorio, adeo vt parum tutum ſit accedere, vnde iocus Nicoſtrati Citharœdi: Aſſon eas, vt citius ad exitīj terminos puenias. Dictum alibi fuſius. Cæterum Lucas hic de Aſſo Cretæ oppidulo ſentit & cætera.

Typhonicus ventus.] Vnus eſt e ventis ſubitis ac repentinis nomine Typhon, quod ecnephias, id eſt, procellas excitet moueatque. Vide Annotatiōes Eraſmi. Horatium in Odis, & Aulum Gellium de ventis. Typhō, à Græco verbo τύφω, quod eſt inflāmo.

Euroaquilo.] Græci pro eo legūt Euroclydon, vox hinc dicta, ꝙ ingētes excitet fluctus, εὐροκλύδων.

Clauda.] Ptolemæo Claudos dicitur, ſpectans Cretam inter meridiem & occidētem, quo magis cōſentaneum eſt huc depulſos fuiſſe flatu Euroaquilonis.

Hadria.] Nomen maris contra Rauennam, quod ꝑ oſtia Padi fluuīj intratur. Quidam cum aſpiratione ſcribunt, doctius forte. Hinc Hadriaticum mare.

Bolis, idis. f. g.] Dicitur à ballin, q̄d eſt mittere, id eſt, pondus funiculo affixū, quo deiecto nautæ explorant altitudinem maris, eyn grūdklotz. Item, ſchieſz balcken.

Animequiores.] Euthymi, id eſt, bono animo, ſiue recreatis iam animis, poſitiuum eſt, non comparatiuum Græcis. Barbare pro animo æquiore legitur, non tamen ſuggillo interpretem.

Artemon.] Penulti. correp. cum o micron, eſt antenna mali, hoc eſt, lignum trāſuerſum mali, in quo velum adligatur. In obliquis artemonis product.

Dithalaſſus.] Eſt locus bimaris. Sic em̄ Horatius in Odis: Bimariſve Corinthi Mœnia, ꝙ ea ſit Iſthmos, & vtriq; mari alluatur. Hinc Iſthmum fodere Adagium, dicitur de re difficili & impoſſibili, fruſtrataq;. Vide Polydorum Vrbinatem. & Eraſmum Roterodamum in Prouerbījs.

CAP. XXVIII.

Melite.] Penult. acuta, ſic legunt Græci. Ea eſt inſula inter Epirum & Italiam, ſpectans Siciliam ad Septentrionem. Vnde Melitæi canes dicti, in delitījs habiti. Quanquam eſt Militene Cappadociæ ciuitas: verum hic inſulam vocat. Dicitur etiam Melita, tæ. Hinc Melitenſis, e. adiectiuum. Item Melites, tis. m. g. lapis.

Pyra.] Lignorum congeries. Vergil. Innumeras ſtruxere pyras. In his cremare corpora antiqui conſueuere: à pyr, q̄d eſt ignis. Pyræus Athenienſium portus. Pyralis, is. f. g. muſcula in igne viuens. Pyrum, pyri, eyn byrr. Pyrus, f. g. eyn byrnbaum.

Sarmenta, orum.] Virgulæ vitium ſupernacuæ, abſciſæ. Inde ſarmentitius, a, um. vt cinis ſarmentitius, rebben eſch. Sarmentoſus adiectiuum. Sarmentum, ti. gereſchp vō vvein reben abgeſchnitten.

Vipera.] Serpentis genus, quod vi pariat. Græce echidna dicitur, etiammū echis: vulgo maraſſum vocant.

Be-

Benigne exhibuit.]Id eſt, amice & humaniter tractauit, aut ſi dicere liceret, hoſpitatus eſt.

Dyſenteria.]Morbus, inteſtinorum dolor, Latine tormina autore Celſo dicuntur. der rodt ſchad, dye rot rur. Græce ſic, δυσεντερία, vt tradit Archigenes, eſt vlceratio arteriarum, ac viſcerum, perſeuerans ex cauſis extrinſecis, videlicet frigoris, caloris, potionis, cibique minime concocti. Hinc δυσεντεριϰός, eo morbo laborans.

Inſigne caſtrorum.] Caſtorum eſſe legendum indicant etiam recentiores, non caſtrorum. Nam Græcis eſt διοσϰούρων. Id em̃ nominis eſt Caſtori & Polluci, filijs Iouis & Ledæ. Credidit antiquitas eos deos ſalutares nauigantibus, ſi ſimul apparerent. Apparent autem ignis ſpecie, malo aut antennæ inſidentes, contra ſinguli, aut ſolitarij. Horum igitur inſigne habebat ea nauis. Memini me & alibi de ijs dixiſſe. Porro, ſi quis copioſius de hijs ſcire cupit, legat Viuem in Commentarijs ſuper Auguſtinum libro decimo octauo de Ciui. dei cap. xiiij. Dioſcuri ſunt dicti, id eſt, διὸς ϰοῦροι, hoc eſt, Iouis pueri &c. Vide ſecundũ Machabæorum vndecimo.

Syracuſa.]Penultima producta metropolis Siciliæ. Hinc Syracuſanus, a, um. Itẽ Syracuſius poſſeſſiuum, ſed Græce.

Rhegium.]Et ea ciuitas Siciliæ maritima, à promontorio Peloro diſſita viginti milia paſſuum, nomen à ruptura ſortitum, q̃d ea Siciliæ pars olim cohærẽs cũ Brutio agro Italiæ, poſtea mari interfuſo ſit reuulſa, fretum quindecim milibus paſſuum latum intercurrit. In eo Scylla eſt ſcopulus & Charybdis mare vorticoſum. Item Rhegium eſt oppidum in margine Italiæ Siciliam verſus, cuius populi Rhegini dicti ſunt. Item Rhegium oppidum Galliæ Ciſalpinæ, Vnde Rhegienſes dicuntur.

Puteolis.] Ciuitas Colonia Campaniæ, eadem dicitur Ceadicta. Puteoli, Puteolorum, ciuitas Campaniæ. Vnde Puteolanus adiectiuum.

Appii forꝝ.]Cõſtat oppidũ eſſe, q̃d longius abeſt à Roma, q̃ ſit Aritia, id q̃d declarat Horatius in Sermonũ lib. i. Saty. v. Egreſſum magna me accepit Aritia Roma. Hoſpitio modico rhetor comes Heliodωrus, Græcoꝝ longe doctiſſimus. Inde foꝝ Appij, ac tres tabernas. Sic em̃ legimus in emendatis codicibus Latinis, cũ in nõnullis ſcriptũ ſit, & tribus tabernis, ſed mendoſe, vt credo.

Manere ſibimet.] Id eſt, apud ſemetipſum, hoc eſt, ſolum & ſine reliquis captiuis.

Aure audietis.] Auditiõe audietis, vt ad verbum reddã, perinde quaſi dicas, audientes audietis, hoc ẽ, prſus audietis. Sic enim loquuntur Latini, hiſce oculis vidi, hiſce auribus audiui, hiſce manibus palpaui. &c.

Sine prohibitione.]ἀϰωλύτως, quod bifariam accipi poteſt, à nemine prohibitus, ſiue vetitus, aut hoc animo, vt à nemine poſſit impediri.

Explicationis in Acta Apoſtolorum Finis.

PROLOGI IN SEPTEM EPISTOLAS Canonicas explicatio.

MYſticus.]A myſterio, ſiue myſta, id eſt, arcanus, ſecretus, ſeclusus, & propriè quod in arcanis deorum ſacris fieri ſolebat, qualia erant Bacchi Orgia. Vergilius:

Et myſtica vannns Iacchi. Myſta, ſacerdos. Myſtagogus, princeps ſacrorum. Myſtica ſacra.

Succinctus.] a, um. à ſuccingo, is, q̃d eſt ſubtus cingo, & ad cingulum adligo. Eſt etiam accinctu veſtes ita colligo, vt breuiores videantur, fiatq; ad agendum homo prõptior. Hinc ſuccinctus ſermo, ſuccincta oratio, eſt breuis. Succincte, ſuccinctim, id ẽ, breuiter, & cõpẽdioſe, Laconice. Plinius: Arbores graciles, ſuccinctioresq; & enodes. Succingulum, li. baltheum eſt.

Cecutio.]Id eſt, parum video, & cæcutiens quaſi ſemicæcus. Varro: Vtrum oculi mihi cæcutiunt, an ego vidi ſeruos in armis cõtra dominos? A cæcus, a, um. Hinc cæculus, Cęcitas. Cæco, as, are, vt: Cæcata orõ.

Dudum.] Quaſi diu, dum eandem vim habet, quàm iamdudum. Alias explicatum.

Ad lineam.]Hoc eſt, ad normam, ad regulam, ad perpendiculum, ad gnomonem, ad amuſſim. &c. Prouerbia fere ſunt.

Comperio.] Significat inuenio, cognoſco, ſcio, & ex opinione colligo. Hinc compertum habeo, pro exploratum habeo. Cõptum eſt mihi, & exploratũ eſt mihi, hoc ẽ, per inueſtigationem. Comperior, depon. pro comperio apud Saluſtium. Compertus participium, vt: compertus in ſtupro. Compertum & cognitum.

Catholicus.]a, um, vniuerſalis dicitur. Hinc eccleſia catholica, eſt vniuerſalis & orthodoxa, ſacroſancta, & auguſtiſſima mater noſtra.

Impenſius.] Comparatiuus ab impenſe, quod eſt valde vel nimis, vt impenſe doctus, id eſt, apprime doctus. Idem impendio ſignificat. Sed impenſius pro multo magis.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in Diui Iacobi epiſtolam expoſitio.

CAPVT. I.

IAcobus.] Tetraſyllabum, penultima ꝑducta. Claudianus: Quid laceras verſus dux Iacobe meos? Nomina enim propria, ſicuti Priſcianus docet, in fine acutum accentum habent, quæ more Latino declinata eundem retinent, & penultimã producunt, vt Adamus, Cainus, Abrahamus, Ioſephus, Iſaacus, Ioachimus &c. Hic Iacobus, quoniam fuit Hieroſolymitarum epiſcopus, ſcribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes ſparſi habitabant, variis præceptis vitam illorum formans, atque inſtituens. Cæterum ſuperuacuum arbitror, anxie de autore digladiari, rem potius amplectamur, & ſpiritum ſacrum autoris exoſculemur.

Integer.] a, um, ſi de ætate dicitur, intelligitur ea quæ eſt in flore, quæ viuida eſt & robuſta. Teren. Egregia forma, atq; ętate integra. Integra res eſt, q̃ eſt perfecta. Integrũ corpus, cui nihil deeſt. Integer vir, q eſt caſtus. Horat. li. i. Carm. ad Fuſcũ, Ode. xxij. Integer vitæ, ſceleriſq; purus, Non eget Mauri iaculis, nec arcu &c. Hinc fit aduerbium ab integro, quod rurſus ſignificat. Integrum eſt mihi, ſignificat vtile eſt. Rurſum integrum eſt ſignificat in arbitrio & poteſtate eſt. Integrare, integraſco & integritas, vt: Corporis integritas. Integritas atq; innocentia ſingularis. Terentius. Hoc malum integraſcit.

Affluenter.] Id eſt, affatim, abundãter, vbertim & exuberanter. Sed hic ἁπλῶς, id eſt, ſimpliciter & pure ſignificat.

Intentator.] Latinis eſt, q mali qppiã impingit. Eſt aũt hic ἀπείραστός ἐστι κακῶν .i. inexptus eſt maloꝝ, ſiue non põt tentari malis. Significat aũt deum neq; tentari ipſm malis, neq; tẽtare quenq̃. q. d. intentabilis.

Abſtractus & illectus.] Græcis eſt illectus & ineſcatus, tã etſi participia hæc pſentis ſint tpis, alteꝝ ab abſtraho, & alteꝝ ab illicio, ſiue ineſco. ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος.

Tranſmutatio.] Parallage. Hierony. differentiã vertit. Aug. li. de Ciui. dei xi. legit immutatio, nec momẽti obũbratio. Hilarius de trinitate lib. iiij. legit demutatio. τροπῆς ἀποσκίασμα, id ẽ, cõuerſionis obũbratio.

Viciſſitudo.] Alternatio. Terẽtius. Omnium rerum viciſſitudo. Cicero: Nihil eſt aptius ad delectationẽ lectoris quàm temporum varietas, fortunæ viciſſitudines.

Inſitus.] Participium, penultima cor. ab inſero: & tradunt qdam inſitus arborum eſſe: inſertus hoĩs vel alicuius rei. Inſitas arbores dicimus, inſertas vero cauſas, & fabulas. Plin. li. x. Pẽnap trãſuerſas inſerta nares.

Religioſus.] Hoc etymon ſupſtitioſi & religioſi paꝝ ꝑbatur Lactantio lib. iiij. q religioſos vocatos dicit à religando, q̊d deo aſtricti, religatiq; ſint: ſupſtitioſos vero, qui falſam religionem colerent ſupſtitemq; defunctoꝝ memoriam. De religioſo Gell. lib. iiij. ca. ix. Veꝝ Cicero non ſolum eos dicit ſupſtitioſos, q ita p̃carentur. Nam addit id nomen poſtea patuiſſe latius i. i. aliis permultis accõmodatum. Videto Ciceronem & Gellium citatis locis. Item G. Budæũ in Pandectas. Ex eodẽ loco ſupſtitioſum, iracũdũ. Itẽ Lodouicũ Viuẽ in D. Aug. de Ci. dei lib. x.

Refrenare.] Coercere ẽ, atq; cohibere, & q̃ſi retrahere, cõpeſcere &c. vt Libidines refrenare.

CAP. II.

COnuentus.] Cõgregatio, ſiue cœtus eſt. Hic palam eſt, Synagogam eſſe quẽuis cœtum, aut conſeſſum hominum.

Anulus aureus.] Græce cõpoſita dictione dr̃ chryſodactylios, quaſi dicas, auranuleus, ut ita docẽdi gr̃a loq̃r. Annellus dimi. Annularius, ij, ſubſt. Annularius, a, um. Annullaris, e, vt: Digitus annularis.

Scabellum.] Dimi. ſignificat paruum ſcamnum. Nonnunq̃ ponitur pro ſuppedaneo, quod Græci hypopodion vocant.

Mechor.] aris. à mœcho, adultero formaf. i. adulterium cõmitto, à q̊ mœcha, æ, & mœchia adulteriũ. Explicatum alibi copioſius.

CAP. III.

FRenum.] A frangendo, inſtrumẽtum, q̊ equus coercetur, q̊d equoꝝ ora frangat. Hic effrænus, a, ũ & effrænis, & hoc effræne, q̊d ſine fręno eſt. Infrænus ſiue infræne idẽ ſignificat. Mordere frænum, ẽ cõtẽnere. Fræno, defræno, effræno, refræno cõpoſita. Hinc frænos alicui iniicere, adhibere. Populos frænare. Curſus aquarum frænare. Voluptates frænare ac domare.

Sylua.] Gñale nomen eſt, non ſolum arborum, ſed etiam herbarum. Differunt ſylua, lucus, ſaltus, nemus: ſæpe tamen cõfun-

dun-

duntur. Sylua quandoque dicitur quod ex tempore ſcribitur velociſſime, vt ſylua Carminum: hic pro materia, aut copia videtur capi. Hinc ſyluula, ſyluecula, & ſyluicula, diminutiuum. Syluaticus, ſylueſtris & hoc ſylueſtre. Syluesco. Syluanus, ſyluarum deus. Syluius proprium, quod in ſylua natus ſit. In ſyluam ferre ligna, Adagium Horatianũ eſt, de quo vide Chiliades Eraſmi.

Uniuerſitas iniquitatis.] Græcis eſt coſmos, id eſt, mundus iniquitatis. Eſt autem aliquando mundus, cumulus rerum ſimul repoſitarum. Vnde mundum muliebrem dicimus, cultum & ornatum.

Cetorum.] Legendum eſt, non cæterorum. Nam Græcis eſt ἐναλίων, id eſt, marinorum. Manſueſcunt enim & marinæ beluæ, vt delphines. Horatius: Delphinum ſyluis adpingit, fluctibus aprũ. Adagium eſt. Cete immania apud Vergilium. Cetarius, ij, ſubſtantiuum & adiectiuũ, vt. Cetarij fines, vbi capiuntur cete.

Emano.] Penultima producta à mano, manas, quod ẽ per partes minutiſſimas ſtillo. Hinc emanatio. Diſtichon Magiſtri Iacobi Horlini: Sordeſcit proprijs manans laus ſtulta labellis. Sola peregrino quæ venit ore placet. Vnde emanare ſaniem. Emanauit fama. Emanare in vulgus, &c.

Diſciplinatus.] A diſciplina manat. Sed hic Græcis eſt epiſtemon, ſciens, ſiue ſcientia præditus, quem recentiores & Neoterici vocant ſcientificum minus Latine, mea ſententia. Diſciplinatus pro erudito, aut bene inſtituto Barbare dicitur.

Animalis.] Hic deducitur ab anima, ψυχική, ſic enim aliquando vocat adfectum humanum, vt opponamus ſpiritui.

Diabolica.] Græcis eſt δαιμονιώδης, id eſt, dæmoniaca, hoc eſt, non à ſpiritu Chriſti, ſed à ſpiritu huius mundi. Et dæmones Græcis dicuntur quaſi daemones, hoc eſt, ſcientes, & his antiqui tribuebant artium humanarum inuentionem. Vide Lodouicum Viuem in Diuum Auguſtinum de Ciuitate dei libro nono cap. viceſimo.

Suadibilis.] Pro tractabili & morigera ponitur, & cui facile perſuadeatur. A ſuadeo, ſuades. Hinc ſuadela, ſuadelæ, ſuaſio, Plautus, & apud Quintilianum dea ſuadendi. Suadæmedulla, Pitho ſuaſionis dea dicta eſt. Suaſor, oris. Suaſorius, a, um.

CAP. IIII.

ADulter.] Ra. Gręce mœchus vel mœcha. Hic adultero, & or, aris, vitio, maculo. Adulterinus, a, um, & adulterium.

Detrahere.] Eſt obtrectare, & obloqui. Hinc detractio, obtrectatio, oblocutio, detractor, vt detractores, qui non caſtigat, irritat. Dictum Domitiani Imperatoris. Vide Polydorum in Prouerbijs, & digna lectu inuenies.

Legiſlator.] Qui legem tulit, & qui legifer dicitur, qualis apud Athenienſes Solon fuit. Græci nomotheten vocant. Hinc legiſlatio.

CAP. V.

MIſeria.] Idem quod miſeritudo, id eſt, infelicitas, ærumna. Actius. Qui felix miſeritudine factus eſt aliena. Hinc multa. Miſer, miſellus, a, um. vt: miſellum pallium. Miſere, miſeriter aduerbia. Miſereor, miſereo, miſeret impersonale, miſereſco, & cætera.

Tinea.] Vermiculus veſtes aut libros corrodens. Hinc dicimus: Paſcere tineas, & tineoſus, a, ũ, vt aluei tineoſi, veſtis tineoſa.

Eſt Eſt, non non.] Id eſt, quod eſt etiam etiam, & quod eſt non non. Nec eſt ſermo veſter, ſed veſtrum eſt, ſit eſt, & veſtrum nõ, ſit non, hoc eſt, quod affirmatis, vere affirmate, & quod negatis, vere negate.

Epiſtolæ Diui Iacobi finis.

DICTIONVM QVARVNDAM IN priorem Diui Petri epiſtolam explicatio.

CAPVT. I.

PEtrus.] Quemadmodum & Iacobus, Iudæis ſcribit ſparſim incolentibus gentium regiões, epiſtolam profecto dignam Apoſtolorũ principe, plenam autoritatis, ac maieſtatis Apoſtolicæ, v̄bis parcã, ſententijs differtã. Hic primũ Simon nũcupabatur. Deinde Cephas, poſt Petrus. Siquidẽ Petrus ſaxũ interp̄tatur, Cephas ſolidũ.

Galatia.] Prouincia Aſiæ, à Gallis vocabulum trahens, quæ & Gallogręcia dicitur. Hinc Gallogræci, qui & Galatæ.

Præſcientia.] A pręſcio, Græcis eſt prognoſin, id eſt, præordinationem, ſiue præfinitionem, prædeſtinationem. Quin & Latinis ſcita dicũtur decreta, & cognitores, iudices.

Incolatus.] ius, ipſa habitatio, ſeu t̄ps q̄ qs in aliq̄ loco habitat, ſiue moratur, vt inde diſceſſurus ſit, vt: Hei mihi, q̄a incolatus meus p̄longatus eſt, Dauid ait. Ab incola manat. Incolo, is, pe. cor. Caſtr. incolere. Locũ aliquẽ incolere. Incoli locus dr̄ paſſiue, Bewont vverdẽ. Vitam incolere, laebẽ.

CAP.

CAP. II.

RAtionale.] Legendum eſt, non rationabile, nam Græcis eſt τὸ λογικὸν, id ē, rationale, doli expers lac. Vocat autem lac logicon, vt à corporeo lacte diſcernat. A ratione. Hinc ratiuncula diminutiuum. Rationales & procuratores Cæſaris ijdem erant. Vide librū primū Pandectarum. Rationarius, a, um. Ratiocinor &c.

Diſcolus.] Græca vox, Latine difficilis dicitur. Hinc diſcolia, difficultas, & Δυσκόλως, difficulter. Græca tamen habent hic ſcolijs, id eſt, prauis ſiue aſperis. Hinc Adagium. Δύσκολα τὰ καλά, hoc eſt, difficilia q̃ pulchra. Vide Prouerbia Eraſmi.

Liuor.] Eſt veſtigium plagæ in cute. Græci habent vibice. Quin & Apud Hebræos eſt habburah, q̃ vox illis tumorem ex plaga concretum ſignificat. A liueo, liues. Hinc liuidus, a, um, &c.

CAP. III.

CApillatura.] A capillis, Græcus ſermo dilucidior eſt, criſpatura, ſiue contextus capillorum, ſiue capillitium.

Locuples.] Generis omnis ſecundum Priſcianum, & tam i quàm e in ablatiuo habet, eſt diues locis & poſſeſſionibus. Horatius: In locuplete domo. Diſtichon Magiſtri Iacobi Horlini:

Nō opus eſt vernas foribus p̃figere frōdes,
Qui locuplete penu vina phalerna tenet.

Hinc locupletare, vt: Locupletata voluptas perfectione vitæ.

In ſumma.] Id eſt, ad ſummam, & ſummatim, hoc eſt, per ſingulas ſummas & breuiter, & omnibus quaſi ſimul comprehenſis. Quintilianus: In ſumma, non recedo, fas eſt mihi inuitis etiam parentibus pie facere.

Commeſſationes.] Sunt cibi potuſque, qui poſt cœnam ex luxu ſumuntur, ſicut merenda cibus, qui ante cœnam ſumitur, & ientaculum ante prandium. Hinc comeſſari eſt poſt cœnam epulari.

Maleficus.] Malefica, maleficum, pro pernicioſo & incantatore ponitur. Græce cacopios dicitur. Sed maleficæ mulieres incantatrices dicuntur, & veneficæ. Inde maleficentia & male ficium, damnum, iniuria, facinus.

Appetitor.] Ab appeto, is, quod eſt ardenter cupio, & tam in bonum, q̃ in malum. Alienoꝝ appetitor, Græcis eſt allotrioepiſcopus, id ē, alienorum inſpector, ſiue curator. Compoſita vox ab alieno & epiſcopo, hoc eſt, inſpectore, quod qui quid appetit, inſpectat. Hinc appetones antiquis dicti ſunt appetentes. Appetens, tis. Appetētia, æ, vt: Appetentiam ciborum præſtat. Appetitio. Appetitus, us, penultima producta.

CAP. V.

COnſenior.] Rectius fortaſſe conpreſbyter. Quanquàm nonnihil hic quoq; offendit nomen Græcum additum coniunctiōi Latinę. Et haud ſcio, an quiſquàm paſſurus ſit ſympresbyter, quemadmodum dicimus ſymmyſtes, & ſymmathites, id eſt, conſacerdos, & condiſcipulus. &c.

Clerus.] Latine ſorte datus, & electus dicitur. Sed gregem vocat, qui cuiq; ſorte contigit gubernandus. Cleros, ſiue clerus, cleri, loſs, gluckfal. Clerus acuto accentu in fine ſorte datus, electio, conſtitutio, diaconus. Interdum accipitur pro menſura terrę, vt iugero, vel horto, eyn erbgut.

Babylon.] Vrbs grandis fuit in Chaldæa. Item alia in Aegypto à Cambyſe rege Perſaꝝ cōdita, vt ait Ioſephus. In Babylone collecta, id eſt, quæ in Babylone eſt ſimul electa, hoc eſt, conſors electionis veſtræ. Hinc Babylonius & Babylonicus, a, um.

Epiſtolæ prioris Diui Petri
Apoſtoli FINIS.

VOCVM
QVARVNDAM IN POſteriorem Diui Petri epiſtolam explanatio.

CAP. I.

SImon.] Onis, penultima producta in obliquis, interpretatur ſignum, Lucæ vi. Sed συμεὼν Symeon hoc loco Græcis eſt, quod ſonat audientem, vel exauditionem. Quanquàm ea vox Græcis varie pronunciatur & ſcribitur.

Manu tentans.] μυοπάζων, myopazon, certū eſt dictionē eſſe cōpoſitam. Videt aūt deducta metaphora à muribus, q parietem, aut tabulā, aut ſi qd aliud obuiū fuerit, ſeq ſolent, donec cauū nacti fuerint. Adiecit autē hoc Apoſtolus, vt p̃fundam cæcitatē exprimeret, nā luſcioſi magna corpora vident, vt ductu manuum non ſit opus.

Indocte fabulæ.] Vocāt hoc loco arte cōfictę, q̃ Sophiſmata alio vocabulo noīant.

Lucifer.] Stella Veneris cum ante graditur ſolem, cū ſubſequitur Heſperus vocat.

CAP. II.

TArtarus.] In ſingulari gñis maſcu. in pluratiuo neut. locus infernalis. Hinc tarta-

tartareus,a,um. Item tartarum neutri generis fex vini dicitur. Tartarinum veteres dixerunt horrendum.

Præco.]Eſt,qui iuſſu magiſtratus publice aliquid ore denunciat, qui auctionem facit,& qui audientiam in theatris indicebat. Plautus. In eo ipſo ſtas lapide, vbi præco pdicat,adagium. Vergilius:
Victorē Aenæas præconis voce Cloanthū,
Hos quoque Curiones vocatos legimus.
Hinc præconium laus, Græce encomion.
Vnde Hipponactæum præconium.

Diem de die ducere.] Eſt rem in lōgum protrahere,vt Sardi venales.Vide Adagia.

Sibi placentes.] Græce φίλαυτοί dicuntur,apud Petrum ſic non eſt,ſed vtor Latina interpretatione. Etiam eſt Sapientiæ vi. Præbete aures vos, qui continetis multitudines,& placetis vobis in turbis nationum. φιλαυτία igitur id vitium dicitur, quaſi amor ſui, quem eſſe maximorum errorum malorumque fontem Socrates exiſtimabat. Hoc eſt caput omnis ſuperbiæ,hæc ignorationis omnis cauſa. Hinc φίλαυτοί prouerbialiter appellātur,qui ſibi vehementer placent, quique ſuis ipſorum commodis impenſe ſtudent, aliorum rebus vel neglectis, vel etiam afflictis. Vitium ipſum Philautia appoſite circumloquitur Horatius. Cæcus, inquit, amor ſui. Id vitij Plato malorum omnium fontem autumat. Ariſtoteles ix. Moralium libro ſatis indicat hanc φιλαυτοῦ probroſam appellationem, ceu prouerbialem vulgo iactatam fuiſſe, cum ait homines ſui ſupra modum amantes à multitudine male audire, quippe qui fœdo, infamique cognomine vocentur φίλαυτοί.

Pernicies.] Mors à perneco, pernecas. Hinc pernicioſus pro mortifero, pernicialis,mortalis,perniciabilis,ad necem omnia ducens, Græce panolethria. Pernicioſe, aduerbium.

Volutabrum.] Penultima producta Bebelio teſte, locus cœnoſus, vbi ſues & porci voluntantur. Vergilius:
Sæpe volutabris pulſis ſylueſtribus apros
Latratu terrebis agens. A voluto, volutas.

CAP. III.

Syncerus.]a,um,proprie quod eſt integrum,dicitur.Vnde pro puro & incorrupto & immaculato ponitur.Horatius:
Syncerum eſt niſi vas quodcunq; infundis aceſcit. Hinc ſynceritas,ſyncere & ſynceriter. Contrarium inſyncerus & inſyncere.

Non lateat.]Id eſt,non te clam ſit,non fugiat,non prætereat.

Deprauare.]Eſt prauum facere, corrūpere,ſed hic pro detorquere ponitur. Hinc deprauatio,& aduerbium deprauate.vt:deprauate iudicare.Deprauatus participiū, vt: Deprauatus indulgentia.

Traducti.]A traduco,legendum eſt abducti nefariorum errore. Nam traducere elegans alioqui vocabulum aliud ſignificat, & alibi fuſius explicatum eſt.

¶Poſterioris epiſtolæ diui Petri apoſtoli Finis.

VOCABVLORVM QVORVNDAM IN epiſtolam diui Ioannis priorem explicatio.

CAPVT I.

Hanc epiſtolam eſſe Ioannis apoſtoli, qui ſcripſit euāgelium vel ipſe ſermonis character arguit, nec eſt qui de ea ambigat.

Societas.]Græcis cœnonia,q̄ſi participatio.Liuius:Infida regni ſocietas.A ſocius emanat,qui eſt eiuſdem ſortis.Hinc ſocialis & hoc ſociale,quod eſt ſociorum.Vnde ſociale bellum,quod cum ſocijs geſtū eſt: hoc dictum eſt Marſicum,quoniam à Marſis rebellandi ſuſcitatum fuerat initium.Socio,as ſignificat iungo,à quo aſſocio, cōſocio eiuſdem ſignificantiæ.Diſſocio diuerſam habet ſignificationem,diſiungo.Socius,a, um. vt: Socia nox.Socia arma.Sociabilis,e.vt:Sociabilis conſortio inter binos reges. Socialitas,tis.

CAP. II.

Aduocatus.] Ab aduoco, qui alteri adeſt in cauſa.Hic Græce habetur paracletus,id eſt,patronus,conſolator. Valla inter aduocatum & patronum diſcrimen facit,quē vide ſi iuuat.Hinc aduocatio, & patrocinium.Aduocatio,id eſt,actus aduocandi.Aduocatus,ti.pro Oratore. vt: Aduocatus eo, aut venio amico. Aduocitare verbū obſoletum,eſt ſæpe aduocare.Feſtus.

Malignus.]a,um,à malus fit,& is eſt, qui difficultatem ſui oſtēdit,hoc eſt,q aſper, difficilis,inuidus,auarus eſt.Plinius:Homo malignus & inuidus.Hinc maligna via,quę anguſta & ardua eſt. Maligno, as. & malignor, & malignitas. Vt malignitas prædæ partitę,cui opponitur prodiga largitio.Maligne aduerbium. vt: Maligne virens, gelgrun. Maligne diuiſus,vntrevvlich.

Anti

Antichriſtus.] Latine contra Chriſtū & contrarius Chriſto, vernacule dicit Endchriſt, filius perditionis. In Paulo dictū.

Unctio.] Vnguen & vnguentum, Græce chriſma dicitur, ab vngo, is. Hinc vnguẽtarius, vnctum pingue illud in dorſo porci mollius. Vnguentarius, a, um, vt pixis vnguentaria. &c.

CAP. III.

MUndus.] Subſtantiuum eſt hęc machina elementorum. Item ornatus muliebris, Græce coſmos. Hinc mundanus, a, um, quod mundi eſt. Vnde interrogatus philoſophus, cuias eſſet, mundanum ſe eſſe reſpondit. Hic mundus pro hominibus capitur mundanis. Item mundus, a, um, adiectiuum, ſignificat purum, terſum, politum. Hinc mundities & munditia. Mundo, as, are. Munditer aduerbium. Mundulus, diminutiuum. Mundifico, as, idem quod mundare. Munditias facere, ſeuberen.

Subſtantiam.] Non eſt hic hypoſtaſis, ſed pro poſſeſſione, diuitijs, & facultatibus ponitur. Sæpe explicatum.

CAP. IIII.

MEndax.] Nugax, nõ verax, & qui frequenter mentitur. Hinc mendaciū. Diſtichon Magiſtri Iacobi Horlini. Mendax imbrifero rumor volat ocyus Euro, It teſtudineo candida fama pede. | Mendaculum diminutiuum à mendacio. Cicero: Quod tamen mendaculis eſt aſpergendum. A mendax comparatiuus mendacior, mendaciſſimus & mendaciter aduerbium. Item Mendaciolum & mendaciunculum diminutiuum. Mendaciloquus, pro mendace Plautus dixit.

Deum nemo vidit vnquàm.] Diuus Iohannes in Euangelio, Iohannis primo deum à nemine vnquàm viſum ſcribit, ſimilit hoc loco. Idem Apoſtolus Paulus confirmat, ſed Iacob ſe vidiſſe dominum facie ad faciem aſſeuerat. Et de Moſe ſcriptum eſt Exodi. xxxiij. quod loquebatur cum domino facie ad faciem, ſicut amicus cum amico ſuo ſolet loqui: quod & multa alia ſacrorū librorum loca videntur teſtari. Verum naturam dei eſſe homini viuenti inuiſibilem ita conſtat, vt fuerint pleriq; , qui ne angelos quidem & archangelos, eam cernere exiſtimauerint, & prodiderint, vt docet Chryſoſtomus, & Gregorius. Viderunt igitur ſancti patres angelos tanta maieſtate formæ, vt facile diuinam eſſe intuentibus perſuaderetur: nam angelos patribus locutos, & per illos datam eſſe legem, Paulus eſt autor ad Hebræos. Si enim ſermo qui per angelos dictus eſt, factus eſt firmus &c. Et Act. vij. ait Stephanus Iudæos legem accepiſſe p̃ diſpoſitionem angelorum. Et ſpecies illa dei non erat, qui ſpeciem nullam habet, q̃d Chryſoſtomus intelligi vult, quum dominus Iudæis negat eos vel ſpeciẽ vidiſſe, vel audiſſe vocem, qui ſpeciem ſe vidiſſe dei putabant, vt Exodi xix. ſcribitur: ſed viſibilis illa erat, & ſub ſenſus cadebat ſpecies iuſſu dei ab angelo confecta, tam ſuperans ſolitas à nobis ſpectari, vt diuina crederetur, & erat ad diuinitatem cernendam gradus.

CAP. V.

FIducia.] Et fidenter, ſimiliter audacia, à fide, & fere ſemper in bonum, quamuis aliquando in malum. Vergilius: Tanta ne vos generis tenuit fiducia veſtri? Et: Cernis quæ Rutilos habeat fiducia rerum. Aliquando ponitur pro ſpe. Fidentia, idem. Hinc fidenter aduerbium, non fiducialiter. Fiduciarius, a, um, vt: Fiduciariā operam obtinere dicitur legatus. Fiduciarius hæres.

Iniquitas.] Eſt iniuſtitia & ab iniquus venit quod eſt non planus, vnde loci iniquitatem dicimus. Per tranſlationem vero de hominibus impijs, ſeu improbis dicitur. Aliquando capitur pro magno. Vergilius: Iniquo pondere raſtri. Interdum pro anguſto. Inique aduerbium.

Generatio.] Genitura, natiuitas: Græce Geneſis dicitur. Sed hoc loco genitus ex deo eſt, non generatio.

Prioris diui Iohannis Apoſtoli Epiſtolæ Finis.

SECVNDAE
EIVSDEM EXPLICATIO

SEnior.] Græcis eſt presbyter.

Natus.] Nomen pro filio, ſicut & nata pro filia. Item natus participium. Addimus quãdoq; g, & dicimus gnatus, gnata, quæ ſemper ſunt ſubſtantiua. Natus, us, non legi, niſi in ablatiuo tantum, vt grãdis natu, maior natu. &c.

Alterutrum.] Hic pro inuicem ponitur. Nam alteruter quiuis e duobus, aut alter e duobus dicitur. Hinc alterutrinq; aduerbium, von eyntvederem teyl.

Aue.] Verbum defectiuum & anomalū,

lum,& eſt ſalutantis & ſalutati,venietis q̃q; vale ſoli abeuntes dicunt.

Charta.] Cum ch.aſpirato in frontiſpicio,dictio Græca eſt,proprie ex papyro fit, apud Græcos vero poni conſueuit pro libro. Ouidius: Nullus in hac charta verſus amare docet.Hinc chartaceus,a,um.vt munus chartaceum. Item charteus aliquando pro folijs,paginis, & philuris ponitur, quibus inſcribimus. Chartophylaciũ, repoſitorium chartarum & ſcrinium. Chartæ codicis,dye bledder in eym buch.Charta auerſa ſcribere. Chartę epiſtolares.Charta plũbea.

¶Secundæ diui Ioannis epiſtolæ
FINIS.

TERTIAE
EIVSDEM EXPLICATIO.

Fideliter.] Aduerbium à fidelis.Poteſt & hic talis accipi ſenſus e Græcis. Tutum reddis, ſiue in tuto collocas.

Primatum gerere.] Siue primas tenere,eſt principatũ tenere & principem locum moderare, & habere imperij, ditioniſq;.

Diotrephes, Διοτρεφής.] Græca vox,dicit à Ioue nutritus, à dios Iouis, & trepho, nutrio, proprium nomen mali & inſolẽtis, atq; primas amantis.

Demetrius.] Proprium pñ iuxta ac religioſi hominis,cui teſtimonium probitatis & pietatis ab omnibus reddebatur. Et poteſt Latine dici Cerealis,ſicut & Demetriacus à Demeter,quæ Ceres dicitur. Vide Lexicon Græcolatinum Petri Gillij Albienſis, δημήτριοι καρποὶ dicuntur frumenta, & legumina,quaſi Cerealia &c.

¶Epiſtolæ diui Ioannis Tertiæ
FINIS.

VOCABV
LORVM QVORVNDAM
Iudæ epiſtolij explicatio.

IVdas Thaddeus.] Ieſu Chriſti apoſtolus & ſeruus,frater Iacobi,multis verbis deſtomachatur in eos, qui cupiditatibus ſuis excæcati aduerſabãtur euangelio.Hic à cõfeſſione nomen ſortitur.

Altercor.] Significat mutuo iurgia iactare,criminari,& clamoſe inficiari,& quaſi aduerſam partem tueri. Dicitur & alterco. Terentius:Scio cum patre tuo dudum altercaſti. Altercantur inter ſe mulierum ritu. Hinc altercatio,quæ vt docet Quintil.li.vi. conſtat,aut intentione,aut depulſione.

Increpet te dominus.] Hic lectitãdum eſt pro imperet.Sic D.Hieronymus ad Rufinum legit, ἐπιτιμήσαι σοὶ κύριος,id eſt,increpet tibi dominus, imitatus Græcum ſermonem.Similis locus eſt apud Zacchariam ca. iij.Increpet in te dominus ſatan &c.

Balaam.] Filius Boſor. Hic conductus fuit,vt malediceret populo Iſraelitico corruptela mercedis, id eſt, data mercede ſiue pecunia, & interpretatur ſine populo. Numer.xxij.

Epulis.] Græcis eſt ἀγάπαις,id eſt,in dilectionibus. Mirum eſt autem, vnde vox epularum inuaſerit,quæ nihil habet affine cũ agapes, niſi forte & hoc ſignificat Græcis ἀγάπη geniale conuiuium. Porro agapas, ni fallor,vocat illorum benefacta, quæ Chriſtiana charitate non deſinebãt in omnes exhibere.At illi hoc erant fœdiores & inſignius mali, quod inter honeſta pietatis exempla dedecoroſam agerent vitam, vnde & maculas vocat.

Chora.] Vel kora, caluus interpretatur, Numeri.xvi.

¶Epiſtolæ Diui Iudæ Thaddæi
apoſtoli Finis.

ET PROLO
GI ET ARGVMENTI
ſimul in D. Ioannis Apocalypſim perbreuis explicatio.

ASſcio.] is.compoſitum à ſcio, eſt perfecte ſcio,adfirmo,adtribuo. Calepinus ex Columella annotat.Hinc aſciſco ab aſcio, accuſatiuum ſemper fere poſt datiuum poſtulat, pro aſſumo, adrogo, attribuo,vt hic.Itẽ aſciſcere pro appetere &c. innumera.

πάτμος,Patmos.] Inſula parua in Aegæo mari vna Sporadum,in qua Diuus Ioannes exulans hanc Apocalypſim ſcripſit. Et interpretatur lethalis,ſiue mortifera.

Sortior.] Significat ſortes facio,ſiue p ſortes aliquid recipio,& ſorte aliquid conſequor. Aliquando ſignificat diſponere. Hinc ſortito penult.prod. aduerbium qualitatis, ſignificat ex ſorte. Horatius lib.Car. Lupis & agnis quanta ſortitio obtigit. à ſors fit ſorticula diminut.Sortitio verbale,vt: Sortitio prouinciarum.Sortitio iudicum. Sor-

titus,us.m g. idem. Sortilegus,a. Sortilegium. Sorte aduerbium, durch das loſs.

Pro merito.] Id eſt, ꝓ dignitate, magnitudine & laudis maieſtate huiuſce libri.

VOCABVLORVM QVORVNDAM in D. Ioannis Apocalypſim explicatio.

CAP. I.

Apocalypſis, Ἀποκάλυψις.] Græca vox, & Latine reuelatio dicitur. Hæc dictio noua eſt à Septuaginta D. Hieronymo autore reperta, q̃ ſermonis Hebraici proprietatem, & dialectum exprimerent. Siquidem Hebræorum more librum auſpicatus eſt hic autor.

Palam facere.] Eſt hic oſtendere, ſiue demõſtrare, videlicet vt oſtẽderet ꝑ hãc reuelationem Ieſu ſeruis illius, quid mox futurum ſit.

Angelus.] Latine nuncius. Sed vt intelligas pie lector hunc locum Græcis eſſe miſſo nuncio, ſiue mandato. Alioqui cum angelum miſerit, quid erat quod mittebat per angelum? Hinc angelicus,a,um. Angelicῶs aduerbium.

Aſia.] Duplex, ſcilicet maior & minor, hic de minore, in qua ſpecialiter Epheſus ciuitas ē, Aſia vocatur. Explicatũ alias fuſius.

Pungo.] Non ſolum de ferro, ſed de q̃cunq; alia re dicitur. Varro: Admota aſpis cum pupugerit, ſi non occidat, ſciat ex Pſillorum eſſe ſtirpe. Nam Pſilli populi in Africa, & Marſi in Italia, contra ſerpẽtes vim innatam habẽt, vt hi qui de familia ſancti Pauli adhuc in Italia ſe iactitant. Hinc punctus m.g. & punctum neu.ge. Punctim aduerbium. Pungens particip. Punctio verbale. Pũctus particip. Punctus,us. Plinius: Oculis punctu erutis.

Etiam amen.] Etiam hic nõ eſt coniũctio, ſed aduerbium cõfirmandi, vt ſit gemina confirmatio, altera Græca, altera Hæbraica, ναὶ ἀμήν.

Alpha & ω.] Qui primus eſt in re quapiam, etiã prouerbio Græcis dicitur Alpha, vt apud Martialem alpha penulatorum, & ω μέγα extrema eſt in ordine literarum Grecanicarum, de qua re copioſius in Chiliadibus Eraſmus.

Patmos, πάτμος.] Sine aſpiratione reperio apud Græcos, & eſt inſula parua in Aegęo mari, vna Sporadũ. Dictũ in ꝑfatione.

Smyrna, σμύρνα.] Vrbs Ioniæ, vel Meoniæ in Aſia minori, quam vrbem Meles fluuius circunfluit. Hæc à quibuſdã dicitur Homeri patria. Hinc Smyrnæus, a, um. Diſtichon: Si mihi Smyrnæo pectus diſtenderet Oeſtro: Et foret optatis dexter Apollo meis. Sic Græce etiam myrrha dicitur, teſte Cholino.

Pergamus, πέργαμος.] Pen. cor. clariſſima vrbs Aſiæ vel Troadis, quã Silenus fluuius intermeat. Hæc eadem vrbs Troia vocatur. Dicitur etiam pluratiuo numero Pergama. Vergil. Pergama cum peteret. Hinc Pergamæus,a,um. & Pergamenus,a,um. altitudo vel ſublimitas interpretatur.

Thyatira, θυάτειρα.] Pe. pro. vrbs Aſiæ non longe à Pergamo, templo quondã Aeſchlepiadĳ famoſa, cuius erat illa Lydia puella Porphyropolis, id ē, purpuræ venditrix, de qua in Actis apoſtolicis. Et interpretatur odor, ſiue ſacrificium contritionis.

Sardis.] Pluraliter vrbs, Lydiæ caput, regia Crœſi. Horat. Quid cõcinna Samos, quid Crœſi regia Sardis? Sed Sardinia inſula eſt fertiliſſima. Adagium: Sardi venales, cum res in longum protrahitur. Sardis Syriace cortinam ſonat.

Philadelphia, φιλαδελφία.] Ciuitas Lydiæ ad radices Tmoli montis. Strabo eã ponit in Myſia proximam Lydiæ, & terræ motibus diuexatam dicit, & fraterna charitas interpretatur, vel amor fratris, aut fraternitatis. Hebræorum xiĳ.

Laodicea.] Per e vel i breue in penultima, vrbs Cæleſyriæ ad montem Libanũ. Alia vrbs Aſię celeberrima ad Lycum fluuium ſita. Et populus iuſtus interpretatur, λαοδικεία.

Aurichalcum.] Ex auro & ære dictum eſt, quaſi ſit ęs aureum, habet enim colorem auri. Num cohæreat compoſitio Græca Latinis, ſum plane neſcius. Certe mihi non videtur, niſi forte propter cognationem, quæ eſt inter au, & o. Nam dicimus ploſtrum & plauſtrum, aula & olla: cotes & cautes: ſicut e diuerſo dixerũt auſculum pro oſculo. Dicitur & orichalcum, quia in locis montoſis inuenit. Plautus: Ego iſtos mores orichalco comparem. Statius lib. x. Thebaid: Emicat effigies, & ſparſa orichalca renident. Hic tamen Græcis eſt chalcolibano, dictio compoſita ex ære & thure. Suidas indicat eſſe genus electri precioſius auro: id conflari dicit ex vitro & lapide, teſtans eius temperaturã fuiſſe menſam ſanctam magnæ, vt ipſe vocat, eccleſiæ.

CA

CAP. II.

Sin autem.] Græcis eſt: Sin minus.

Nicolaite.] Secta quædã & factio, ſeu Hæreſis à Nicolao quodam originẽ ducens, aduena Antiocheno diacono obſcœno, hæretico omnium immunditiarum autore: quẽ ſcribit Clemẽs, teſte Beda, ob zelũ pulcherrimæ coniugis increpatum. Hic duxit choros fœmineos, & erat vnus ex ſeptẽ diaconis. Actorum vi. Vide Viuem.

Smyrne.] Id eſt, Smyrnenſium eccleſię, de qua dictum priori capite.

Pergamo.] Id eſt, Pergamenſi eccleſiæ.

Romphea.] Cum diphthongo, genus eſt gladiꝫ ancipitis. Valerius tamen Flaccus lib. vi. Arganauticon præter naturam corripit. Aequaque nec ferro breuior, nec romphea ſigno.

Αντίπας, Antipas.] Quidam martyr in Pergamo paſſus. Aliꝫ dominũ Chriſtum intelligunt, & interpretatur pro omnibus, vel cõtra omnes.

Calculus.] Olim calculis ferebãt ſuffragia. Vnde albo lapillo notari dicuntur, quæ probantur: atro, quæ damnantur. Et in ſuffragiꝫs comitiorum nomen eius, cui fauebatur, calculo inſcribebant. Hinc calculoſus, a, um. qui calculi morbo laborat.

Iezabel.] Impiꝫſſima regina, & vxor Achab, & interpretatur inſula habitaculi, vel væ habitaculo, aut ex Hebræo & Syro, inſula ſterquiliniꝫ, vel væ ſterquilinio. Filia regis Sidoniorum. iiꝫ. Regum. xvi. & xxi. Et iiiꝫ. Regum. ix.

CAP. III.

Locuples.] Omnis generis ſecundum Priſcianum, diues, abundans locorum & poſſeſſionum, hoc eſt, q plurima loca poſſidet. Hinc & locupletes dicebãt loci, hoc ẽ, agri plenos. Ouid. li. v. Faſto: Aut pecus, aut latũ diues habebat humũ. Hic ipſa pecunia dicta. Vide Gel. lib. xvi. cap. x. Pli. lib. viiꝫ. ca. iꝫ. Hinc locupleto, as, pen. prod. & locupletatus & locupletatio. Neſcio probum ne ſit vocabulum, an non.

Collyrium.] Hoc loco vnguentum eſt oculorum, & pharmaci genus. Certe Græci legunt κολλούριον, quam vocem dictam putant ab iꝫs, quæ truncatam habent caudam. Oculis collyra lippis, inquit Horatius.

CAP. IIII.

Iaſpis.] Lapis precioſus, qui à Plinio viridis gemma interpretatur. De hac dictũ Exod. xxviiꝫ. Adagium: Gallus iaſpidẽ repperit. Vide Adagia.

Sardius.] Hanc ipſam opinor gemmã, quã Plinius Sardam vocat, teſtaturq́ à Sardibus primum repertam, quàmuis Theophraſtus Sardiꝫ mẽtionẽ faciat. Apparet ex Plinio candidam eſſe. De hac Exod. xxviiꝫ. dictum eſt.

Iris.] Arcus cœleſtis verſicolor, pluuiã prænuncians. Vergil. Irim de cœlo miſit Saturnia Iuno, vernacule eyn regenbogen. Eſt etiam herba, blaſvvertel, lilgẽ. Hinc irinus, a, um. vt: Irinum vnguentum.

Cryſtallus.] Et lum à glacie lapillus induratus. Hinc cryſtallinus pe. cor. cõtra vulgi opinionem.

Senus.] A ſex poſſeſſiuum. Inde ſenarius numerus, qui ex ſex rebus conſtat. A q̃ ſenarioli dicti ſunt verſus à ſex pedibus. Cicero libro v. Tuſcul. quæſt. Tenebam enim quoſdam ſenariolos, quos in eius monumẽto eſſe inſcriptos acceperam, qui declarabãt in ſummo ſepulchro ſphæram eſſe poſitam cum cylindro.

Secula ſeculorum.] Sæpe in ſacris literis hæc duo nomina leguntur coniuncta, ſæcula ſæculorum. Quid ea ſignificent Hieronymus in epiſtola ad Galatas primo ſic diffinit. Quærendum, inquit, quoq́ quid ſit inter in ſæculum, & ſæculum ſæculi, & ſæcula ſæculorum. Et vbi pro breui temporis ſpacio, vbi pro æternitate ponatur: quia in Hebræo ſæculum, vbi vou literam poſitam habuerit, æternitatem ſignificat, vbi vero ſine vou ſcribitur, annum quinquageſimum, quẽ illi Iobileum vocant. Ob hanc cauſam & ille Hebræus, qui propter vxorem & liberos amans dominum ſuum aure pertuſa ſeruitio ſubiugatur, ſeruire iubetur in ſæculum, hoc eſt, vſq́ ad annum quinquaſimnm. Et Moabitæ & Amonitæ non ingrediuntur eccleſiam domini, vſq́ ad quintam & decimã generationem & vſq́ in ſæculum. Quare omnis dura conditio Iobilei ſoluebatur aduẽtu. Quidam dicunt eundem eſſe ſenſum in ſæculis ſæculorum, quem in ſanctis ſanctorum, in cœlis cœlorum, in operibus operũ, in Canticis canticorum: & quã habent differentiam cœli ad eos, quorꝫ cœli ſunt, & ſancta quæ ſanctorum comparatione ſunt ſanctiora, & opera quę operꝫ prælatione meliora ſunt, & cãtica q̃ inter cantica vniuerſa p̃cellunt, eandem habere & ſæculum, quæ ſæculorꝫ collatione ſunt ſæcula. Præſens itaq́ ſæculũ ita ediſſerũt, vt dicãt ex eo tẽpore illud eſſe numerandũ, ex q̃ cœlũ & terra ſunt condita, & currere vſq́ ad conſummationẽ mundi, quo Chriſtus iudicaturus eſt om̃ia.

Reuocant quoq; vltra, & in priora promouent gradum, de præteritis & futuris ſæculis diſputantes, bona an mala fuerint ſeu futura ſint, & in tã profundas incidunt quęſtiones, vt libros quoq; & infinita volumina ſuper hac diſſertione condiderint. Hæc ille.

CAP. V.

Intus & foris.] Gręcis eſt, intus & in tergo, hoc eſt, vtraq; parte membranæ.

Signaculum.] Proprie eſt ſignum alicui rei impreſſum, vt lateat quouſq; reſeretur. Hinc ſignatores, ſignatorius, ſigno, as. & ſignio, cuius compoſitum eſt inſignio, & inſignitus, inſigniter, inſignite, & inſignitas, inſignis.

Odoramenta.] Dicuntur Græcis aromata, odoramina, ab odoro, as. ſiue odoror, aris. penult. produc.

Amen.] Fiat, firmum ſit.

CAP. VI.

Sigillum.] Diminutiuum, id eſt, paruũ ſignum, prout ſignum ſtatuã ſignificat. Hinc ſigillatim aduerb. ſignificat per ſingulos. Sigillo, as, eſt ſignum imprimo, vnde ſigillare literas dicimus. Sigillaria opera, ſunt paruæ imagines, fictilibus deſcriptæ, dictæ à ſigillis, id eſt, paruis ſignis. Sigillaria pluraliter, viculi Romæ, vbi ſigilla vendebantur.

Tonitrus.] Et tonitru declinari poteſt. Ouidi. Vnde ſolet tonitrus, & fulmina mittere terris. Eſt autem tonitrus (vt in quęſtionibus docet Seneca) nubis ictæ ſonus, qui & tonus dicitur. Hinc toneſcit, id eſt, tonus ſit. Varro tonitribus tẽplum toneſcit. Tonitro, as, eſt tonitrũ facio, donnern. Sed tono, as. certius eſt, vt: Deus tonat. Tonat cœlũ. Tonare laudes alicuius. Tonare murmure ac verbis, bochen, bolderen.

Bilibris tritici.] Græce eſt, chœnix, id eſt, menſura tritici, aut leguminis, quæ ſatis ſit in cibum diurnum: Dictum in Luca.

Pallidus.] a, ũ. à palleo, es. & palleſco, cis. Ouid. Palleat omnis amãs, color hic eſt aptus amãti, vernacule, bleich. Hinc pallidulus diminut. Sed hic Græce eſt χλωρός, viridis. Sic paulo poſt: Omne fœnum viride.

Cilicinus.] a, um. pe. cor. Hinc veſtis cilicina, quæ ex ipſo cilicio ſit, vel quæ illi ſimilis eſt, eyn haren hempt.

Groſſus.] Maſcul. vel fœmi. generis. immatura & omphax ficus. Hinc omphacinum vinum dicimus immaturum & cruciuum. Groſſus pro craſſo inepte legitur. Groſſulus, li. diminut.

Liber inuolutus.] Id eſt, liber qui voluitur ſiue conuoluitur. Eadem vox eſt in Pſalmis de cœlis immutatis.

Petre, arum.] Latine ſaxa & rupes dicuntur.

CAP. VII.

Signati.] Græcis ſignati non repetitur, niſi in initio & fine. Et ſignati eſt participium à verbo ſigillo, ac ſi dicas, ſigillati, & ſigillo obſignati.

Ruben.] Interpretatur viſio filij. Geneſ. xxix.

Gad.] Fortuna, vt Hebræi exponunt Geneſios xxx.

Aſer.] Beatus. Geneſ. trigeſimo.

Nephthali.] Quidã, vt Rabi Salomõ, exponũt aſſociationẽ, qa iam Racheli ſocia fuit ſororis habẽs etiã filios. Geneſ. xxx.

Manaſſes.] Dictus eſt ab obliuione. Geneſ. x. & iiij. Reg. xxi.

Symeon.] Audiẽs vel auditio. Geñ. xix.

Leui.] Adhæſio. Geneſ. xxix.

Iſachar.] Merces. Geneſ. xxx.

Zabulon.] Habitatio. Geneſ. xxx. à cohabitatione mariti.

Ioſeph.] Augmentũ, additio. Geñ. xxx.

Beniamin.] Filius dextræ, ſed Benoni eſt filius mœroris. Geneſ. xxxv.

CAP. VIII.

Facula.] Diminutiuum à fax, quæ Græcis lampadion dicitur.

Abſynthium.] Herbæ genus amariſſimæ. Græcis hoc loco eſt abſinthos. Alluſit autem ad etymologiam Græce dictiõis, quæ inde dicta eſt, quod bibi non poſſit, quaſi dicas apinthon. Agit enim de aquis verſis in amaritudinẽ, ſicuti de Marath legimus Exodi. xv. Hinc abſynthites, m. g. ſed ſigurate neutro iungitur, & eſt vinum factitium ex abſynthio. Abſynthij dilutum.

CAP. IX.

Puteus.] Qui perpetuas habet aquas, differt à fonte & ciſterna. Huius diminuti. eſt puteolus, li &c.

Lorica.] Pen. prod. à loro, munimentũ eſt corporis. Græcis hic habetur thorax, munimentum pectoris. Hinc lorico, cas, & loricatus, a, um, ea indutus. Loricatio apud Iureconſultos pro ornatu domus accipit ſpecioſo, diminutiuum loricula.

Abbadon.] Hebręis abbad perdere eſt. Inde abbadon, quaſi dicas, perditor, aut perdens.

Apollyon.] Græcis eſt perdens, exterminans, ab ἀπολλύω Græco verbo, quod eſt

perdo

perdo. Interpres voluit & Latinos ſcire, q̄d ſit apollyon.

Vicies milies dena milia.] Græcis eſt, duæ myriades myriadum, hoc eſt, vicies mille myriades. Nam myrias decem milia complectitur.

CAP. X.

Amaricatus.] Ab amarico, quod eſt amarū facio. Hinc amarulentus, id eſt, amaricatus, afflictus ex maleuolentia. Gellius: Amarulentus librum maledicentiſſimū conſcripſit. A quo amaritudo & amaror p eodem accipiuntur. Et amarulenter, id eſt, acerbe, aduerbium. Amarus, a, um. penultima producta. Amarus rumor, mulier amara. Amare, aduerbium. Amareſco, is. bytter vverden.

CAP. XI.

Calamus.] Multa ſignificat, hoc loco pro menſura capitur ſex cubitorum & palmi: dictum alibi.

Prophetia.] Latine eſt prædictio, vaticinium.

Abyſſus.] Immenſa aquarum profunditas, & altitudo, barathrum, vorago, gurges, &c.

Amen.] Hebraica dictio, id eſt, fiat, firmum ſit, vere, fideliter.

CAP. XII.

Draco] Genus animalis venenoſiſſimi, de quo Plinius libro octauo ſcribit. Apud Indos & Aethiopes dracōes ſunt xx. cubitorum. Dictus draco à δέρκω, id eſt, aſpicio, video. Hinc dracunculus diminutiuum & dracæna, draconis fœmina, quæ & draca quoq; dici poteſt: dracontium herba hortenſis, Trackenvvuortz. Dracontium eſt etiam genus vitis præcocis. Draconigera à Poetis vocatur ciuitas Bœotiæ Thebæ, quia à viris e dracone natis ædificata dicitur. Draconites, gemma. Dracuina eſt oppidum Rhetiæ. Dracunculus herbæ genus, vulgus Myropolarum vocat Iarum: alij pudendum ſacerdotis. Eſt & piſcis ex concharum genere.

Diadema.] Græcum eſt vocabulum, id eſt, amiculū, quo caput regis obligabatur, à διαδέω, quod eſt, obuincio. Hinc diadematus, id eſt, diademate redimitus.

Diabolus.] Calumniator, delator: diabole, calumnia: diabolicus, a, um. &c.

CAP. XIII

Puſillus.] Diminutiuum à puſio, id ē, paruulus, à quo fit aliud diminutiuū.

Character.] Penultima pducta in obliquis contra vulgi prolationem, Latine ſignum, figura, ſtylus dicendi. Sed hic charagma eſt, id ē, nota impreſſa, ſiue inſculpta. Genus & figura dicendi, vt character alicuius. Characteriſmos, deſignatio alicuius per periphraſin, vt: Caluus Nero p Domitiano.

Beſtia.] Belua eſt à feritate magis accipiendum, teſte Vlpiano. Hinc beſtialis & beſtiale, beſtiarij & beſtiola diminutiuum. Hinc dicimus ad beſtias damnare. Beſtijs obijcere. Beſtiarius, ij, qui publice in theatro cum beſtijs depugnat.

CAPVT XIIII.

Citharedus.] Qui cithara ludit. Hora. Et citharœdus Ridetur, chorda q ſemper oberrat eadem. Hinc citharœdicus, vt habitus citharœdicus dicit Suetonius in Nerone. Citharistria, quæ cithara canit. Citharizo, cithara cano, vt hic.

Babylon.] Ciuitas magna in Chaldæa, à Babel videtur deduci: quod confuſionem ſonat & permiſtionem. Hinc Babylonia, & Babylonicus, a, um.

Character.] Eris penultima producta in obliquis, ſignū, nota impreſſa, inſculpta figura.

Merum.] Prima correpta & ſubſtantiuum, pro vino ponitur ſolo ſine aqua. Sed hic κεράννυσθαι Græcis dicitur, quod infunditur in calicem bibituro: etiamſi non diluatur aqua, aut alio potus genere.

CAP. XV.

Vitrum.] Materia tranſlucida, q̄ ex arena & cinere fieri dicit, glaſs. Græci hyalon vocant. Hinc hyalinus, a, ū, pe. pro. vitreus. Et hyalurgus, vitrearius, qui vitra conficit.

Pius.] Religioſus, Græcis hic eſt ὅσιος. Laurentius legit hagios, ſanctus.

Veſtiti lapide mūdo.] Græce eſt λίνον. i. lino mūdo. Interp̄s legiſſe videt λίθον, q̄d lapidem ſonat. Prior dictio vna duntaxat litterula differt à lapide. Et ſplēdido magis eſt, q̄ candido. Nam λαμπρὸν ſplendidū ſonat.

CAP. XVI.

Vulnus ſæuū.] Græcis ē κακὸν καὶ πονηρόν. i. malū ac malū. Græce eīn bis idē dixit, niſi mauis miſerum ac malum.

Etiam.] Confirmantis eſt, ναί.

Armageddon.] Hebraica vox, nomē ē loci & mōs euāgelij vel euāgelizatiōis, aut mōs pomorū, vel fructuū ſcilicet electorū interpretatur. Græce ſic ſcribitur ἀρμαγεδδών.

Talentum.] Apud priſcos diuerſi pōderis fuit. Dictū alibi fuſius ex Budæo. Græcis hic eſt, talētaris & magnitudine talenti. Talentū magnū antiquis dicebatur, vnde qcquid ingens eſſet, id ταλαντιαῖον vocabant

CAP. XVII.

Proſtitutio.] A proſtituo, eſt meretricatio, vt ita dicam. Hinc proſtitutæ meretrices dicuntur, quæ & proſtibula, ſcorta, recelliclunię, nonariæ & ſummœnianæ vocitantur. &c. Hæc tamen cum honeſtate dicta velim.

Margaritum.] Et margarita & margarites, lapillus precioſus, gemma & vnio.

Et hic eſt ſenſus.] Græce, ὧδε ὁ νοῦς, id ē, hic mens, ſiue intellectus. Nam hic aduerbium eſt.

CAP. XVIII.

Sericus.] a, um, quod eſt confectum ex lana ſerica. Vnde veſtem ſericam dicimus holoſericam. Subſericus, a, um, quod non eſt plene ex ſerico. Sericum ſubſtantiuum, veſtis ſerica. Sericatus, ſerico indutus. Sericarius textor ſericorum. Omnia à ſeres manant.

Coccus.] Vulgo granum vocatur, & eſt. Nam coccus Græce ſignificat granum. Hoc addit ardorem colori. Hinc coccinus, a, um, penultima correpta purpureus, ſpadicus, phœniceus, & roſeus vocatur. Coccina ſubſtantiuum, coccineus & cocceus, a, um, coccinati, coccinis induti.

Thyinon, θύϊνον] Lignum ab arbore Thyo. Alibi legimus Tinium, ſed perperā. Nam θύον herba odorifera eſt, Græcis forte hinc deductum Thyinon.

Cinamomum.] Frutetum in Aethiopia odoriferum & dulce, & cinerei coloris. Naſcitur & in Sabæis, & India quę hauſtilis eſt, teutonice zimmetrind. Sed cinnamum ſimilis eſt arbuſcula cinamomo, vel eadem. Græce κινάμωμον, quod Hebræi etiamnum cinamon vocant.

Rheda.] Vocabulum Gallicum, vt inquit Quintilianus, & ſignificat carrucam. Vnde à Cicerone rhedarius dictus eſt auriga, rectorq; ipſius rhedæ. Inde epirhedium, vehiculi genus.

CAP. XIX.

Halleluia.] Hebręis ſonat laudate dominum. Siquidē hallelu laudate eſt, iah dominus. Ea vox crebra eſt in Pſalmis, Laudate dominum.

Diadema.] Amiculum regis, quo caput eius obuinciebatur. Sępenumero dictum.

Character.] eris, penultima producta in obliquis, ſignum, figura, nota impreſſa ſiue inſculpta. Hinc characteriſmos.

CAP. XX

Gog & Magog.] Accuſatiui caſus eſt vtrunq;, & generis maſculi, quod articulus Græcus doclarat τὸν, ſiue pro hominibus accipienda ſunt, ſiue pro gente. Nam Gog, interpretatur tectum, & Magog Latine ſonat de tecto, Ezechielis triceſimo octauo.

Stagnum.] A ſtando, dicitur aqua ſtans. Vergilius ſtagnum pro parte maris profundiſſimi poſuit.

Emiſſamq; hyemē ſenſit Neptunus, & imis
Stagna refuſa vadis.

Hinc ſtagno, ſtagnas, ſtagnatus, a, um, vt Stagnata terra.

CAP. XXI.

Alpha & ω, id eſt, principium & finis. ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ὦ.] Ego ſum alpha & o. Ego ſum rerum omnium ſumma. Omnia proficiſcuntur à me velut à fonte, & ad eundē omnia referuntur tanquàm ad felicitatis portum. Nam alpha à Græcis prima litera eſt, ὦ magnum poſtrema. Idem pollent prora & puppis, foſſa & vallum. Vide Chiliades Eraſmicas.

Veneficus, ca.] Qui & que venena cōficit, & qui incantationibus, & cæteris malis artibus vtitur. Hinc triueneficus, id eſt, excellens veneficus. Hinc veneficium, ipſe actus venenandi.

Iaſpis.] Gemma precioſa: dictum in Exodo viceſimo octauo. Similiter & de reliquis hic poſitis lapillis precioſis.

Pellucidum.] Græce diaphanum, id ē, tranſparens, pellucens. A pelluceo, es, vt Pellucens oratio. Hinc pellucidus, a, um, Puluinus pellucidus Melitenſi roſa factus.

CAP. XXII.

Cryſtallus & cryſtallum.] Latine glacies, ſiue gelu concretum dicitur, & eſt lapillus precioſus. Hic cryſtallizanti habetur, vt referatur ad lapidem, & gemmam precioſam.

Adhuc.] Hic poſitum eſt pro amplius. Qui nocet, ὁ ἀδικῶν, id eſt, qui male agit: ſiue, qui iniuſtus eſt, &c̄.

Alpha & ω.] Initium & finis: dictum primo capite fuſius, & vigeſimo primo clarius.

Idolum] Latine ſimulachrum penultima producta.

Etiam.] ναὶ, eſt confirmantis aduerbium. At idem mox repetitur, id eſt, certe.

Amen.] Hebraica vox eſt, & ſignificat fiat, ſit firmum, vere, fideliter. Pro quo Lxx. interpretes tranſtulerunt, γένοιτο. i. fiat. Et dominus in euāgelio ſępe hoc verbo vtitur. Amē amen, id eſt, vere vere dico vobis. Aquila vertit πισωμένως, id eſt, fideliter.

Item Amen ita exponit, ſic faciat dominus. Iuramentum eſt Chriſti, & ſignaculum dominicæ orationis. das vverde vvaar furvvaar. Hac voce vtimur, cum aliquid confirmãdum eſt. Vide Diuum Hieronymum, in diuerſis ſuarum fœlicium lucubrationum locis, libriſq́;.

AD LECTORES.

PErplacet iam tandem, cum Vrbaniſſimo iuxtà ac doctiſſimo Polydoro, Vrbinate presbytero, huic noſtro Lexico Biblico, ſummum faſtigium, ſummamq́; manum, ſupremum fabulæ actum, Cataſtrophen deniq́; (quãdo à capite vſq; ad calcem peruenimus) imponere & Colophonem. Ita enim propemodum inquit Polydorus in Prouerbijs. Quoniam vmbilici ornamẽti genus in fine libri ſolẽt poni, hinc mos ille vetus eſt, quod elegantiſſimi Poetæ Prouerbij loco, quum exactũ opus ſignificarent, ad vmbilicum ſe veniſſe dicerent. Horatius in Epodo, ſiue in Odis. Deus deus nã me vetat Incœptum celeres promiſſum carmen Iambos Ad vmbilicum ducere, quod ſic exponit Porphyrio. Ad vmbilicum adducere, pro finire, & conſummare opus poſuit Horatius. Quia in fine libri, ex ligno, aut oſſe, aut orichalco, aliave materia, vmbilici ſolent poni, in quem ſenſum & Martialis finem quarti libri claudit. Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle, Iam peruenimus vſq; ad vmbilicos. Tu ꝓcedere adhuc & ire quæris. Et libro quinto idem poeta. Nunquàm grãdia nec moleſta poſcit. Quæ cedro decorata purpuraq́;. Nigris pagina creuit vmbilicis. Idem in tertio: Cedro nunc licet ambules perunctus. Et frontes gemino decens honore. Pictis luxurieris vmbilicis. Ruiſum in vndecimo. Explicitum nobis vſq; ad ſua cornua librum. Et quaſi perfectum Septitiane refers. Porro Georgius Merula, vir impenſe doctus, id eſſe ad vmbilicum ꝑuenire autumat, quod Græci dicunt, ἐπέθηκεν τῆν κορῶνιν, hoc eſt, Coronim impoſuiſſe. Soliti eñ, inquit, fuerant Græci conſummatis operibus Coronim apponere. Vnde Prouerbiũ natum, ἐπέθηκεν τῆν κορῶνιν, ad quod Martialis reſpexiſſe videtur, nimietatem decimi libri quodammodo arguens. Si nimius videor, ſeraq́; Coronide longus Eſſe liber, legito pauca, libelius ero. Quoties igitur ſignificare volumus quempiam opus conſummare, prouerbialiter dicimus illum ad vmbilicum peruenire, aut imitatione Græcorum, Coronim imponere, quo potiſſimum adagio, ac ſimilibus huius Dictionarij Biblici finem claudere viſum eſt, vt hoc (quale quale ſit) perfecto iam Lexico, nos itidẽ ad vmbilicum perueniſſe, vel Coronidem impoſuiſſe diceremur. Quare habetis iam Lectores candidiſſimi, atque Symmyſtæ ſtudioſiſſimi, Lexicon noſtrum Biblicum, multis efflagitationibus extorſum. Quod ſi Reipublicæ Chriſtianæ prodeſt, debẽt nimirum hoc ipſum vobis acceptum ferre lectores, quos ego in ꝑſentia per Chriſtum oro, vt omnia bene expendant, nunquàm iudicium præcipitent, & ſicubi errauero (homo enim ſum errare poſſum) fratrem amice moneant. Profecto, ſuperbum eſt de libro ferre ſentẽtiam quem nõ intelligas, ſuperbius & de eo quem ne legeris quidem. Legat prius ac reſpiciat, deinde ſi videatur, damnet, ac rejjciat. Nam quæ ego feci in Chriſti dei gloriã, ac veſtram vtilitatẽ feci. Cupio enim, vt ſolius dei in Chriſto gloria mundo nota fiat, ſuppreſſis impijs mundi erroribus, quos ego ſemper (perſpecta veritate) odi cane peius & angue. In Chriſto Ieſu cupio vos omnes bene valere.

τέλος.

τῷ θεῷ χάρις, καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

Venundantur Coloniæ in ædibus P. Quentell.

Anno. M. D. XLIII.

118968995

3

A S

LEXICON

Biblicum

15

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm